ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI

CONSTANTINOPOLITANI

OPERA OMNIA

QUÆ EXSTANT,

VEL QUÆ EJUS NOMINE CIRCUMFERUNTUR,

Ad MSS. Codices Gallicanos, Vaticanos, Anglicanos, Germanicosque; necnon ad Savilianam & Frontonianam Editiones castigata, innumeris aucta: nova Interpretatione ubi opus erat, Præfationibus, Monitis, Notis, variis Lectionibus illustrata; nova Sancti Doctoris vita, Appendicibus, Onomastico, & copiosissimis Indicibus locupletata.

Opera & studio D. BERNARDI DE MONTFAUCON, *Monachi Ordinis Sancti Benedicti, e Congregatione S. Mauri, opem ferentibus aliis ex eodem Sodalitio Monachis.*

TOMUS DECIMUS-TERTIUS.

PARISIIS,

Sumtibus
JOANNIS BARBOU, sub signo Ciconiarum, viâ Jacobæâ.
JACOBI ROLLIN Filii, ad Ripam PP. Augustinianorum prope Pontem S. Michaelis, sub signo S. Athanasii, & ad Palmam.
JOANNIS DEBURE, ad Ripam PP. Augustin. prope Pontem S. Michaelis, ad insigne divi Pauli.

M. DCC. XXXVIII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO
IN HUNC DECIMUM-TERTIUM
ET POSTREMUM TOMUM.

POSTQUAM in prioribus duodecim tomis ea omnia S. Joannis Chrysostomi opera tum quæ in prius editis prostabant, tum alia bene multa, quæ ex variis Bibliothecis MSS. accesserant, edidimus; in decimo-tertio visum est ordiri a vita ejusdem S. Jo. Chrysostomi auctore Palladio Helenopoleos Episcopo Chrysostomi amico, quam prior edidit Emericus Bigotius: Cui adjicimus ejusdem Sancti Doctoris vitam ex ejus operibus & ex aliis Scriptoribus a nobis concinnatam. Huic annectimus Synopsin operum ejus omnium magno studio & labore a nobis adornatam, quam nec ingratam, nec inutilem lectori fore speramus. Postea sequuntur Sermones tredecim, qui Chrysostomi nomine circumferuntur, a Doctissimo viro Gualtero Taylor ex Anglia nobis missi: in Monito autem prævio, quinam vere Chrysostomi sint, quinam ejus nomen ementiri videantur paucis observamus. Sub hæc Testimonia veterum proferimus de Jo. Chrysostomi scriptis. Sequitur Onomasticon vocum, quæ in libris Chrysostomi vel novæ sunt, vel singularis significationis. Demum index Alphabeticus ex primis verbis Sermonum, Homiliarum & Epistolarum Chrysostomi, vel quæ Chrysostomi nomine comparent in Editis & Manuscriptis. Agmen claudunt Index Scripturæ sacræ, & Index rerum, qui ambo ex duodecim Chrysostomi tomis concinnati sunt.

De Manuscriptis Chrysostomi opera complectentibus.

CODICES MSS. Chrysostomi, qui in præcipuis Europæ Bibliothecis habentur, vel nostra vel aliorum opera summo studio perquisivimus. Italicas certe pene omnes Bibliothecas trium annorum spatio ego ipse adii, & quam accuratissime potui perlustravi. In Bibliothecis quoque nostris Gallicanis, par, imo majus studium adhibui. In Anglia & in Germania amicorum obsequio usus sum, tum ut S. Doctoris opera ignota vel nondum cusa exciperem; tum ut eorum, quæ in paucissimis MSS. habentur, varias lectiones exsumerem, & hiatus, si qui essent, sarcirem. Neque infeliciter hanc suscepimus curam: bene multa enim opera, quæ lucem nondum viderant, ex MSS. excepimus, ut videas in prioribus tomis, & in sexto, qui non pauca nova complectitur; maximeque omnium in duodecimo, ubi undecim novas Homilias præclaras, & ad Historiam illius ævi multum conferentes non sine voluptate leget eruditus lector.

Ex libris porro & operibus Chrysostomi quædam sunt, quorum MSS. Codices frequenter occurrunt, ut libri de Sacerdotio, & commentaria in Matthæum, quorum plus quam centenos codices novimus, in Joannem quoque non paucos & in commentaria Epistolarum ad Corinthios. In libros etiam contra Judæos quos-

dam codices adhibuimus; at in nullo eorum ſarciri poteſt hiatus ille magnus, qui in ſecundo libro habetur. Diuturno multoque labore codices omnes, qui haſce Homilias continent, fruſtra quæſivimus atque luſtravimus. De Manuſcriptis vero ad ſingula opera adhibitis ante initium cujuſque operis agitur: quare non eſt quod ea de re pluribus diſſeramus; ſed eo lectorem mittimus.

Animadverſiones quædam aliæ.

SUidas in loco, quem in Teſtimoniis veterum adferimus, Joannis Chryſoſtomi ὑπομνήματα ſeu Commentaria in Marcum & Lucam commemorat. Sed in codicibus Græcis innumeris, quos vidimus legimuſque, ſancti Doctoris Commentaria in Marcum & Lucam, vel deſcripta vel memorata nuſquam comparent. Inter opera tamen Chryſoſtomi ante finem decimi-ſexti ſæculi latine cuſa Baſileæ primùm, deinde Lutetiæ anno 1581. Leguntur pag. 1118. Homiliæ aliquot Chryſoſtomi nomine, primo in S. Marci, & poſtea in S. Lucæ Evangelium. Verum is, qui hanc editionem curavit, ante initium Homiliarum poſuit: *Homiliæ aliquot in Evangelium Marci, auctore Joanne Chryſoſtomo, ſi modo inſcriptio non mentitur auctorem.* Vereque indignæ ſunt hæ Homiliæ quæ in lucem denuo proferantur. Quamobrem Savilii & Frontonis Ducæi exemplum ſequuti, illas omittendas eſſe duximus.

Libenter crediderim Suidam ideo Commentaria Chryſoſtomi in Marcum & Lucam memoraviſſe, quia in Catenis in Marcum & Lucam Chryſoſtomi maxime loca, ex variis ejus operibus collecta afferuntur, ut videre eſt in hujuſmodi Catenis in Bibliotheca Coiſliniana a nobis cuſa p. 248. & 251. Nunciatum mihi fuit in Moſcoviæ Czaris (ſeu Cæſaris) Bibliotheca haberi commentaria in Marcum & Lucam Chryſoſtomi nomine. Verum, ut jam dixi, quia in Catenis in Marcum & Lucam Chryſoſtomi maxime loca, ex ejus operibus collecta comparent, veriſimile eſt inde ortum erratum fuiſſe.

In Diario quodam ejuſdem Moſcoviticæ Bibliothecæ Manuſcriptorum breviſſimus Catalogus affertur; interque alia habentur Commentaria S. Joannis Chryſoſtomi in Proverbia Salomonis, quæ nuſquam alibi memorata comperimus. Quamobrem putaverim eſſe Catenam in Librum Proverbiorum, quæ fortaſſis a quodam Joannis Chryſoſtomi loco initium ducat. Ut ut res eſt, nulla poſſumus arte codices in extrema Europæ parte ſitos vel noſtra vel amicorum opera luſtrare, multoque minus exſcribere. Hujuſmodi Catena in Proverbia habetur etiam in Bibliotheca noſtra Coiſliniana, memoraturque in edito p. 247. ubi etiam Chryſoſtomi loca ex variis ejus operibus excerpta leguntur.

Supra memorati Diarii Scriptores, Stylum pro more ſuo contra nos vertentes, dicunt nos, ut *Subſcriptores* alliceremus, nimirum eos qui antequam cuſum fuiſſet opus, partem precii ſolverent, Homilias triginta & unam in Pſalmos promiſiſſe egregias, quæ poſtea nullius precii viſæ ſunt.

Falſo certe dicunt nos *ſubſcriptorum* alliciendorum cauſa illas triginta & unam Homilias magni feciſſe in Præfatione tomi I. ut tunc partem precii acciperemus, ut in ſubſcriptionibus fieri ſolet. Nullum enim nos *ſubſcriptorem* admiſimus: ſed tomos ſingulos, cum proſtarent, juſto precio vendidimus. Bibliopolæ tamen noſtri *ſubſcriptionibus* uſi ſunt.

Quod ſpectat autem ad Homilias illas in Pſalmos numero 31. verum quidem eſt poſtquam a Clariſſimo Doctiſſimoque Joanne Pottero, tunc Epiſcopo Oxonienſi, partem illarum acceperam, me illas ſtatim magni feciſſe, præſertim quia Aquilæ, Symmachi & Theodotionis lectiones in illis frequenter occurrebant. Sed cum illas in Latinum vertere cœpi, Chryſoſtomi non eſſe comperi, & novem ultimas, Aquilæ, Symmachi & Theodotionis lectionibus vacuas, ut luce indignas prætermiſi, ne quintum illum tomum, qui jam ſpuriis in Pſalmos homiliis auctus erat, tot inutilibus mercibus cumularem.

Quot aucta veris & germanis operibus hæc editio fuerit, jam supra diximus. Ad hæc vero Homilias & Sermones omnes suo ordine restituimus. Nam in Saviliana & Frontoniana editionibus Homiliæ plerumque permixtæ erant: nec sine labore ad priscum & nativum ordinem reductæ fuere: quæ res quanto in precio habenda sit, videre possis in Monitis ad Homilias in Principium Actorum & de Mutatione nominum tomo tertio. Monita ante Homilias & alia opera posuimus; in quibus de tempore quo habita sunt disserimus & de aliis ad eadem pertinentibus tractamus. Versiones Latinas novas dedimus, quando priores vel non accurate concinnatæ fuerant, vel paraphrasin sapiebant: alias vero multis sæpe in locis castigavimus: cæteraque omnia pro facultate præstitimus, ad probe adornandam editionem necessaria, ut videbit eruditus lector, si modo a præjudicata opinione liber fuerit.

Diatribas omnes, quas in Præfatione Tomi primi, num. XII. polliciti sumus, in hoc tomo XIII. post vitam S. Joannis Chrysostomi apposuimus; non tamen illo ordine, quo in tomo primo describuntur; quia in tanto temporis spatio, quod a primo tomo typis edito ad duodecimum in lucem emissum intercurrit, re serius perpensa, alium ordinem servandum esse censuimus, quem erudito lectori, non ingratum fore speramus.

Tom. V. p. 271. in nota: *Quæ vero de Templo Apollinis fulmine tacto, de Translatione S. Babylæ &c. pluribus narramus in vita Chrysostomi*, lege: *Pluribus narratur in Monito ad vitam sancti Babylæ & in ipsa vita ejusdem Sancti.*

Homiliam in Psalmum VI. quam ut spuriam & Chrysostomo indignam dedimus Tomo V. p. 551. probat D. Salmonius in Epistola, quam edidit anno 1735. esse Anastasii Sinaïtæ: editamque fuisse dicit non tot tantisque conspersam erroribus.

Interpretationem vero in Orationem *Pater noster*, quam edidimus inter spuria T. VIII. p. 149. in Appendice, probat idem D. Salmonius esse excerptam ex Tractatu quodam S. Germani senioris Patriarchæ Constantinopolitani, qui inscribitur: *Theoria seu consideratio & mystica contemplatio rerum Ecclesiasticarum.*

Homiliam in illud: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*, &c. quam ut opus nugacis Græculi dedimus, Tom. X. pag. 733. Nestorio ipse tribuit, alii autem Asterio adscribunt.

Recensio Priscarum S. Jo. Chrysostomi Editionum.

DE Savilii & Frontonis Ducæi editionibus jam satis actum fuit in Præfatione ad Tomum primum: restat ut alias quasdam referamus, quas inter præcipuas delegimus. Omnes enim recensere, etiam eas quæ partem minimam operum complectuntur, longius foret, nec sine lectoris fastidio id susciperetur.

1. Omelie (*sic*) LXXVII. B. Chrysost. super Evangelio Joannis Romæ in S. Eusebii monasterio scripte & diligenter correcte: Anno dni MCCCCLXX. die Lune XXIX. Mensis Octobris: Poti S. in χpo pris ac dni nostri dni Pauli divina providentia Pape secundi: Anno ejus septimo. Expliciunt Deo laus.

Hæc est antiquissima omnium editio cum Præfatione Francisci Aretini ad Cosmum Medicem Florentinum directa.

2. S. Joan. Chrysostomi opera Aniano & Trapezuntio interpretibus fol. 5. vol. Latinæ Basileæ. anno 1517.

3. Ejusdem de Sacerdotio libri sex Græce & Latine opera Davidis Hœschelii in 12° Augustæ 1519.

4. Ejusdem Interpretatio in omnes Pauli Epistolas fol. 2. vol. Veronæ 1529.

5. Ejusdem opera Latine fol. 5. vol. Basileæ anno 1530.

6. Ejusdem Commentarii in Matthæum in 8° Latine Antuerpiæ anno 1537.

7. Ejusdem aliquot Orationes Græce cum Epiphanii oratione & historia de Jesu Christo in 12. Basileæ anno 1551.

8. Ejuſdem Homiliæ duæ & enarratio in Pſalmum centeſimum, cum Nectarii oratione ad Populum in 12. Pariſ. anno 1554.

9. Ejuſdem Homiliæ in Pſalmos cum notis Godefridi Tilmanni 8° Pariſ. 1554.

10. Ejuſdem interpretatio in Evangelium S. Joannis Henrici Caniſii fol.

11. Ejuſdem Orationes variæ Græce, cum Juſtini Martyris exhortatione ad Gentes 12°. Romæ.

12. Ejuſdem opera omnia Latine 5. vol. in fol. Pariſ. 1581.

13. Ejuſdem expoſitio in novum Jeſu Chriſti Teſtamentum Græce & Latine fol. 1597.

14. Ejuſdem Homiliæ Græce & Latine a Petro Pantino editæ cum Methodii Homiliis in 12. Antuerpiæ anno 1598.

15. Ejuſdem contra Judæos Homiliæ Græce & Latine, opera Davidis Hœſchelii in 12°. Auguſtæ anno 1602.

Nullus eſſet finis ſi recenſionem operum omnium Chryſoſtomi, quæ ſeparatim edita fuerunt, hic afferre vellemus. Hæc ſatis ſunto.

DE VITA S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

ET PRIMO

DE SCRIPTORIBUS VITÆ EJUSDEM SANCTI DOCTORIS, quos prætermittere viſum eſt.

Savil. t. 8. p. 137. QUI primus ab Henrico Savilio editus fuit vitæ S. Jo. Chryſoſtomi ſcriptor, eſt Georgius Alexandriæ Archiepiſcopus, quem quidam putant Joannis Eleemoſynarii ſucceſſorem fuiſſe. Hic humili & ineleganti ſtylo innumera refert fabuloſa, iis exceptis, quæ ex Palladio & Socrate mutuatus eſt. Narrat Joannem juvenem, jam literis eruditum, Athenas profectum eſſe: ibique cum poſt modicum temporis ſpatium Athenienſes omnes diſciplinarum notitia & facundia ſuperaret, multos in ſui admirationem rapuiſſe, aliorum vero invidiam concitaviſſe; maximeque Anthemii cujuſdam viri docti & ſuperbi, quîcum etiam diſputavit. Hæc diſputatio pluribus memoratur. Poſt hujuſmodi fabulam fuſiore ſtylo recenſentur miracula bene multa a Joanne noſtro patrata: cum tamen Chryſoſtomus non ſemel dicat, miracula nulla ſuo tempore fieri, nec eſſe neceſſaria. Innumera profert ſimilia, nec majoris precii. Quapropter jure Savilius talem de Georgio fert ſententiam: *Omnibus certe ſuis æqualibus, etiam poſteris (ut de vetuſtioribus taceam) infantiæ in dicendo palmam præripuiſſe merito judicetur. Ex hujus tamen fæcibus hauſerunt Leo Imperator, Auctor incertus & Symeon Metaphraſtes, quos unà damus.* (Savil. t. 8. p. 941.)

Savil. t. 8. p. 267. Poſt hanc vitam a Georgio Alexandrino ſcriptam apud Savilium ſequitur Leonis Imperatoris ἐγκωμιαςικὸς λόγος, ſeu Encomium S. Jo. Chryſoſtomi. Leo nempe ille eſt, qui ſapiens & Philoſophus dictus, Orientale Imperium tenuit ab anno 886. ad annum 910. Ille tamen ſapiens Imperator ex fœtidiſſimo illo Georgii fonte omnia mutuatur, nec majori quam ille fide dignus eſt.

Savil. t. 8. p. 293. Leonem Imperatorem excipit apud Savilium Anonymus Scriptor vitæ S. Joan. Chryſoſtomi, qui initio profert nomina eorum qui de vita Chryſoſtomi ſcripſerunt, hoc titulo: *Quinam de vita Chryſoſtomi ſcripſerunt.* Horum nomina hæc ſunt: Socrates Hiſtoriographus, Palladius Helenopoleos Epiſc. Proclus Conſtantinopolitanus, Cyrillus Alexandrinus, de cujus viſione infra agitur, Sophronius Patriarcha

cha Jerosolymitanus. Joannes Damascenus, Martyrius Antiochenus Patriarcha, Cosmas Chrysostomi tempore Diaconus ἀποστολιτῶν, Theodoretus Cyri Episc. Nilus Magnus, Isidorus Pelusiota, Evagrius Asceta, Cosmas Vestitor, Leo Imperator, Nicetas σκευοφύλαξ, Nicetas Paphlago, Eustathius *primi*, Basilius ὁ πρωτόθρονος, Constantinus Porphyrogenitus Imperator. *Ex his omnibus*, pergit ille, *opportuniora & pulcriora, quorum quædam aliis ex horum Scriptorum numero nota, aliis ignota erant, hunc librum in gratiam piorum hominum adornavimus ad gloriam Dei, & ad memoriam Sancti viri.*

Hic vero Anonymus cæteris elegantior est; sed nihil magis confert ad vitam S. Joan. Chrysostomi, quam Georgius, ex cujus fæcibus omnia hausit ut & Metaphrastes. Scriptores vero illi *de vita Chrysostomi*, quos nominatim ipse commemorat, non omnes totam Chrysostomi vitam descripserunt; sed ex illis plurimi nonnulla tantum ad vitam Chrysostomi pertinentia retulere. Visionem autem illam Cyrilli, de qua supra loquitur Anonymus, in notis suis affert Savilius, atque ita ridicula visa fuit Tillemontio, ut ne memorare quidem illam dignatus sit. Savil. t. 8. p. 964.

De Georgio Alexandrino & de tribus sequentibus vitæ Chrysostomi Scriptoribus, a Savilio Græce cusis, in Latinum vertendis, & in hoc postremo tomo publicandis pridem cogitaveram; imo vero Georgium Latine convertere cœperam. Sed ubi tot quisquilias inveni, tunc pœnituit cœpisse, & libuit desistere, ac Leonem Imperatorem, Anonymum & Metaphrastem, qui ex Georgii fæcibus hauserant, similiter amandare. Nam cum horum vitæ Chrysostomi scriptorum opera admodum prolixa sint, Latine conversa non potuissent in hoc postremo tomo contineri, & oportuisset alium adornare tomum; idque nullo fructu; cum ad vitam Chrysostomi, ut superius dictum est, nihil possint afferre momenti. Quapropter his omissis, a vita Chrysostomi per Palladium Helenopoleos Episcopum & Chrysostomo coævum incipiemus: qui Chrysostomi partes sectatus, multa retulit, quæ ipse viderat & quorum consors fuerat. Deinde vero vitam S. Doctoris apponemus, ex ejus maxime scriptis & ex fide dignis auctoribus a nobis adornatam.

DE VITA S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

Ex Dialogo historico Palladii Helenopoleos Episcopi, quem in hujus postremi tomi principio edi curavimus.

HUNC Scriptorem Græce & Latine prior edidit Vir Clarissimus & doctissimus Emericus Bigotius amicus noster, qui anno 1689. defunctus est. Is in Bibliotheca Medicea ex Codice quodam hoc opus exscripsit, & Latine ab se accurate conversum Lutetiæ Parisiorum edi curavit anno 1680. Ejusdem operis jamdiu Latinam versionem fecerat, & typis mandari curaverat Ambrosius Camaldulensis, qui, ut infra refert Bigotius, eodem quo ipse codice usus, non pauca *de suo addidit.* Ex hac igitur Bigotii Editione hanc nostram adornavimus.

Licet autem ille quam accuratissime poterat hanc Palladii historiam ex Codice Mediceo exscripserit; missæ tamen nobis sunt variæ lectiones a Docto viro exceptæ, qui Palladium a Bigotio cusum cum eodem Mediceo Codice contulerat: inter eas autem varias lectiones, quædam, sed paucissimæ, sunt, quæ omnino germanæ & veræ videntur, licet cum Bigotiana editione non consentiant; ut in decursu hujus editionis nostræ animadvertet Eruditus Lector. Nemo enim quantumvis doctus, quantumvis accuratus sit, ut erat certe D. Bigotius, pari semper animi attentione uti potest.

Illam vero Præfationis Bigotianæ partem, quæ ad vitam Chrysostomi a Palladio adornatam spectat, hic apponendam esse censuimus.

DE VITA SANCTI JOANNIS CHRYSOSTOMI

A nobis adornata.

NIHIL magis opportunum ad vitam S. Jo. Chryſoſtomi accurate concinnandam, quam ejus opera, ubi innumera pene occurrunt ab aliis Scriptoribus non memorata. Palladius quoque in Dialogo ſuo hiſtorico non pauca ſuppeditat, quæ alibi fruſtra quæreres. His addendi Socrates, Sozomenus & Theodoretus, necnon Photius circa ea maxime, quæ ad Synodum in Quercu pertinent. Aliunde item quædam ad idem argumentum ſpectantia expiſcari poſſumus. Iis uſus auctoribus vitam ejus Gallico vulgari idiomate ſcripſit Hermantius, atque omnes inferioris ævi Scriptores, qui vitam Chryſoſtomi adornaverant, accuratione & diligentia longe ſuperavit. Poſt illum vero Vir Cl. omni exceptione major Tillemontius, ut aliorum vitam Sanctorum ſummo ſtudio & labore deſcripſit, ita in tanti Doctoris vita nihil neglexit eorum, quæ in hujuſmodi opere aliquid poſſent afferre momenti. Si quid vero difficultatis in ejus referendis geſtis occurrat, in notis ſuis ad calcem libri poſitis omnia minutatim explanat, ne quidquam prætermiſiſſe videatur. Hoc præcipue Scriptore uſus ſum, cum maxime vel dicta, vel geſta Chryſoſtomi aliquid præ ſe ferunt obſcuritatis, quod ſane plerumque accidit. Fateorque tamen me non ſemper tanti viri ſententiam amplexum eſſe. In nonnullis etiam illum a recta via declinaſſe comperi. Cum enim longe plus temporis in legendis, latine vertendis, explorandis Chryſoſtomi operibus, quam ille, conſumſerim, quædam deprehendi, in quibus ille vel in temporis ſupputatione, vel in rerum geſtarum ratione, a recto tramite deflexerat: eaque de re lectorem quandoque monui, cum ea tamen, quæ tanto viro debetur, obſervantia.

Quia in hac poſtrema Chryſoſtomi operum collectione bene multa ſunt, quæ nunquam lucem viderant; hinc etiam non pauca hactenus ignota, ad vitam tanti Doctoris pertinentia decerpſimus; maxime vero ex undecim illis Homiliis novis in tomo duodecimo cuſis, quæ ad hiſtoriam illius temporis multum conferunt, videlicet a poſtrema parte anni 398, uſque ad dimidium anni ſequentis 399. de quo temporis ſpatio in his Homiliis quædam referuntur ſcitu digniſſima & antehac ignota, quæ apud alios Scriptores fruſtra quæreres. Hæc omnia in ea quam damus ſancti Doctoris vita accurate, quantum potuimus, ſcripto conſignata reperies.

AD STUDIOSOS LECTORES
PRÆFATIO

Viri Cl. Emerici Bigotii.

CUM primum de edendo Vitæ S. Joannis Chrysostomi Græco contextu «
cogitare cœpi, LECTOR BENEVOLE, uberiores Notas in eam scribe- «
re statueram; ob idque collegeram quidquid in Operibus eloquentissimi Do- «
ctoris; quidquid in scriptis Patrum æqualium; quidquid denique apud Histori- «
cos Ecclesiasticos, ad eam illustrandam conferre mihi videbatur. Cum in hac «
Sparta exornanda versarer, varii subinde me morbi vexarunt; qui institutum «
opus in longinqua tempora rejecere. Interea prodiit in lucem eximium Opus de «
Chrysostomi gestis, ab eruditissimo, & de Historia Ecclesiastica optime merito, «
Godefrido Hermanno, Gallice conscriptum: in quo quidquid animo concepe- «
ram, ille erudite atque eleganter occupavit: ita ut nihil mihi amplius reliquum «
foret, quam actum agere: quod a meis moribus semper fuit alienum. Itaque «
mutandum mihi consilium fuit, & alio convertenda studia: nempe, ur solum «
contextum Græcum cum nova Latina versione publici juris facerem: quem a viris «
doctis avide exspectari intelligebam. Ad eum pro uberioribus Animadversioni- «
bus, quas animo destinaveram, quasdam Criticas, ut vocant, Notas, quæ «
phrasim subinde minus usitatam & σολοικοφανῆ explicarent, elucidarentque locos «
nonnullos, qui varios sensus variasque interpretationes admittere videbantur, «
adjungere statui. Suppuduit me tamen postea, fateor, propositi mei; indignum- «
que reputavi, prætermissis uberioribus Notis, ad illas minutias descendere; ve- «
ritus locum dare vulgari adagio, *Pro thesauro carbones.* At vero quidquid hoc li- «
belli est, quamtumvis Commentariis destituti, pro magno, certo scio, habitu- «
rus es thesauro, si memineris, quanto studio, quantave diligentia clarissimi «
Operum S. Joannis Chrysostomi Editores, Henricus Savilius & Fronto Du- «
cæus, opus illud quaquaversum perquisierint. Sed cum frustra omnes Bibliothe- «
carum forulos excussissent, Sancti Doctoris studiosos, scriptis suis ad eamdem cu- «
ram invitarunt; monueruntque hanc Vitam ad paucissima exemplaria redactam «
esse. Hunc ego archetypum Florentiæ reperi in Bibliotheca Medicea: ejusque «
exscribendi copia perbenigne mihi facta est à Magno Etruriæ Duce, Ferdinan- «
do II. qui verus gentis Mediceæ heres, amorem erga Litteras & Litteratos vi- «
ros, ut patrimonium a parentibus acceptum, ad filium Cosmum III. feliciter «
transmisit. Hic ipse est Codex, quo usus est Ambrosius Camaldulensis; qui «
prior hanc Vitam Latine vertit: vertit autem Romæ, ut ipse testatur in Epistola «
nuncupatoria ad Eugenium Papam IV. Ejusque Versio typis excusa prodiit primum «
Venetiis in forma octava, cura & studio Nicolai Erythræi: Luteciæ sæpius po- «
stea recusa. Hunc, inquam, ipsum esse Codicem, quo usus est Ambrosius, de- «
prehendi, cum ex pluribus locis, qui unius aut alterius litteræ mutatione cor- «
rupti erant; tum ex verbis litterisque perperam conjunctis aut divisis. Quod tu- «
te per teipsum facile animadvertes, STUDIOSE LECTOR, si attenderis ad «
varias lectiones marginibus a me adscriptas, quas desumsi partim ex Scripto «
Georgii, Alexandrini Archiepiscopi; partim ex Epistola Chrysostomi ad Inno- «
centium Papam, quæ inter Chrysostomi Opera exstat, eruta ex aliis Codicibus «
manuscriptis: partim denique ex Fragmento quod ex Codice Cujaciano Fron- «
to Ducæus edidit in fine vulgati a se Dialogi. His vitiis & incommodis in Ver- «
sione, quam pro modulo meo concinnavi, utcumque occurrere conatus sum; «
veram ac genuinam secutus lectionem; quam notavi ad marginem; retenta in «

» textu Dialogi lectione, quæ in Codice manuscripto habebatur.
» Hîc nonnemo fortasse objiciat, diversos sibi videri Codices, Ambrosia-
» num ac Florentinum: propterea quod Ambrosius nonnulla Procœmii loco præ-
» misit in sua Versione, quæ in Florentino non comparent. Idem subinde occur-
» rit in decursu Dialogi, ut cuivis legenti observare licet. Verum quisquis rem
» accurate perpenderit, facile mecum existimabit, Ambrosium ista de suo addi-
» disse, ut ad Dialogum, qui nimis abrupto exordio procedebat, viam aperiret:
» idemque præstitisse in serie Dialogi, sicubi nimis hiulca videbatur oratio. Quis
» enim sibi persuadeat, Zosimi Pontificis Maximi temporibus Romam primum ve-
» nisse nostri scriptorem Dialogi, qui in ipso animadverterit Theodorum Diaco-
» num ab Episcopo quærere, an Joannes mortuus sit; respondere vero Episcopum:
» Vixit, quia mortuus est. Sane haudquaquam verisimile est, celeberrimi Pontifi-
» cis obitum tamdiu latere potuisse Theodorum, Romanæ Ecclesiæ Diaconum,
» cui alia pleraque de Chrysostomo comperta erant. Accedit, quod, cum Episco-
» pi ab Innocentio Papa Constantinopolim missi, in itinere male accepti fuis-
» sent, eum maxime sollicitum reddere debebant res Orientales. Porro a morte
» Joannis ad Pontificatum Zosimi, anni decem elapsi erant. Si argumentum chro-
» nologicum pressius urgere me sinas, rogabo te, ut oculos conjicias in hæc verba
» Theodori, quæ sub finem Dialogi nostri leguntur: ὁ σκοπὸς τῆς ἐκκλησίας Ρωμαίων
» οὗτος ἐστιν, ἕως τέλους μὴ κοινωνῆσαι τοῖς ἀνατολικοῖς ἐπισκόποις, μάλιστα Θεοφίλῳ. *Scopus iste*
» *Romanæ Ecclesiæ est, numquam communicare Orientalibus Episcopis, præsertim Theophilo.*
» Qui hæc verba legit, nonne statim Theophilum vivum adhuc & spirantem vi-
» det eo tempore, quo hæc verba proferebat Theodorus. Theophilum autem,
» Alexandrinum Episcopum, anno 412 mortuum esse, apud omnes constat. Quod
» dixi de Procœmio Dialogi, aliisque per Ambrosium interpolatis locis, id etiam
» adfirmare ausim de nominibus propriis eorum, qui inter se loquentes inibi indu-
» cuntur. Nam qui in Versione Ambrosiana dicuntur Palladius, & Theodorus, in
» Græco Codice Mediceo, Episcopus & Diaconus simpliciter appellantur: idque
» ab Interprete Ambrosio contra fidem Manuscripti, ut lectori consuleret, fa-
» ctum fuisse nullus dubito. Sane omnibus contestari non verear, Mediceum Co-
» dicem integrum esse, & bona fide, uti jacet in archetypo, a me repræsenta-
» tum. Si quis reponat, hanc Versionem Romæ, ut superius notabam, adornatam
» esse ab Ambrosio; neque a vero alienum videri, eum quodam manuscripto Co-
» dice qui Romæ tum exstaret, usum fuisse; respondebo, probabili æque argumen-
» to, dici posse, Ambrosium, aut Codicis Florentini seu Medicei prius habuisse
» copiam, aut Codicem ipsum Romæ Cosmo Magno comparasse, in cujus Biblio-
» thecam Codicem facta versione transtulerit. Ambrosii enim curis ac diligentiæ
» institutionem Mediceæ Bibliothecæ acceptam referri debere, nemo, qui ejus Vi-
» tam & Epistolas legerit, diffitebitur. Hæc de Codice dicta sunto: nunc de au-
» ctore Dialogi videamus.
» Dialogus de Vita Joannis Chrysostomi, inter Episcopum & Theodorum Ro-
» manæ Ecclesiæ Diaconum habitus est Romæ, coram multis, & per plures dies.
» Hunc Episcopum vocatum fuisse Palladium, & præfuisse Ecclesiæ Helenopolita-
» næ, fidem faciunt hæc tituli verba, διάλογος Παλλαδίου Ἐπισκόπου Ελενουπόλεως, ea-
» dem in fine libelli repetita. Apud Savilium habetur elenchus Auctorum, qui
» aliquid de Joanne Chrysostomo scripserunt. Fuit autem excerptus Patavii ex Co-
» dice vetustissimo Michaelis Sophiani: & præfigitur apud eumdem Savilium Vitæ
» S. Joannis Chrysostomi, scriptæ ab Auctore quodam anonymo, qui se eam
» concinnasse dicit ex omnibus qui in dicto elencho nominantur Scriptoribus. Hos
» inter legitur Παλλάδιος ἐπίσκοπος Ελενουπόλεως. Georgius, Alexandrinus Patriarcha,
» qui multa ex hoc Dialogo in Vitam Joannis Chrysostomi, a se scriptam, trans-
» tulit, ea omnia accepta refert Palladio Episcopo: quæ eadem omnia in hoc Dia-
» logo scripta leguntur. τινὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐκ τῆς γεγονυίας διαλέξεως παρὰ Παλλαδίου τοῦ
» ἐπισκόπου πρὸς Θεόδωρον τὸν διάκονον τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐξηντλήσαμεν αὐτοὶ ἐν τοῖς

χρόνοις

χρόνοις ἐκείνοις παρόντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ παρακολουθήσαντος πᾶσι τοῖς πεπραγμένοις, ὑποχωρήσαντος δὲ ὕστερον καὶ τῆς πόλεως, καὶ τῆς αὐτοῦ ἐπισκοπῆς, βδελυξαμένου καὶ κοινωνίαν τῶν συσκευασάντων κατὰ τοῦ Μακαρίου Ἰωάννου, καὶ ἀκανονίστως καταψηφισαμένων αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς. *Quædam eorum, ex Dialogo Palladii Epiſcopi cum Theodoro Romanæ Eccleſiæ Diacono, hauſimus. Ille temporibus iſtis vixit Conſtantinopoli, & interfuit omnibus quæ acta ſunt. Poſtea vero urbe atque epiſcopatu ſuo deceſſit, abominatus communionem cum iis, qni inſidias ſtruxerant adverſus Beatum Joannem, atque contra ipſum, immo contra ſua capita ſententias tulerant, nullâ Canonum habitâ ratione.* Photius, qui hanc Sancti Joannis, a Georgio compoſitam Vitam legit, & ex ea quædam in ſua Bibliotheca nobis reliquit, hæc habet: λέγει δὲ ἐκ τοῦ Παλλαδίου. ἐπίσκοπος δὲ ὁ Παλλάδιος, καὶ διαλογικῷ τύπῳ καλῶς καὶ ἐσπουδασμένως τὰ περὶ τὸν Χρυσόστομον ἀνεγράψατο. *Refert quædam ex Palladio. Palladius ille Epiſcopus fuit, & Dialogi formâ pulcre & ſtudioſe res Chryſoſtomi conſcripſit.* Theodorus Trimithuntis in Cypro inſula Epiſcopus, qui ſcripſit Homiliam περὶ τοῦ βίου, καὶ ἐξορίας, καὶ τῶν θλίψεων Ἰωάννου τοῦ μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Χρυσοστόμου, de noſtri auctore Dialogi hæc habet: διαλέγεται δὲ περὶ Ἰωάννου, καὶ τῶν συμβεβηκότων πάντων μετὰ Θεοδώρου διακόνου τῆς μεγάλης πόλεως Ῥώμης ἀνήρ τις τίμιος, Παλλάδιος τὸ ὄνομα. οὗτος, πρῶτον μὲν τὴν ἔρημον οἰκήσας ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, κατηξιώθη τῆς ἐπισκοπῆς ἐν Βιθυνίᾳ, ἤτοι συγγράφεται καὶ ἀρετὰς πολλῶν πατέρων. ὃς καὶ αὐτὸς κοινωνικὸς Ἰωάννου, κατάκλειστος γέγονεν ἑνδεκαμηνιαῖον χρόνον ἐν οἰκίσκῳ ζοφερῷ. *Diſſerit de Joanne, & de omnibus quæ ipſi acciderunt, cum Theodoro magnæ urbis Romæ Diacono, vir quidam venerandus, Palladius nomine. Ille primum multos annos eremum incoluit, deinde ad Epiſcopatum in Bithynia promotus fuit, & ſcripſit virtutes multorum Patrum. Idem ipſe communicavit cum Joanne, & in obſcura domuncula undecim menſes latuit.* Ex his colligere licet, Epiſcopum, auctorem hujus Dialogi, nominatum fuiſſe Palladium a Georgio Alexandrino, atque a Photio. Addit Theodorus, Trimithuntis Epiſcopus, eum in Bithynia donatum Epiſcopatu. Solus titulus Codicis Græci Dialogi, & indiculus qui exſtat apud Savilium, hunc Epiſcopum fuiſſe Helenopolitanum, teſtantur. Hoc porro animadvertendum eſt, in Codice Florentino (eſt autem ſexcentorum annorum) adſcriptum haberi in margine, ἐν ἄλλοις γράφεται Ἀσπόνων, e regione vocis Ἑλενουπόλεως: quæ notatio indicat hunc ipſum Palladium, qui dicitur Helenopolitanus, etiam dictum fuiſſe ab aliis Epiſcopum Aſponenſem. His adſtipulari videtur Socrates, qui libro ſeptimo cap. 26. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, in Catalogo Epiſcoporum, qui ab uno Epiſcopatu ad alium tranſlati fuerunt, ait: Παλλάδιος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως μετηνέχθη εἰς Ἄσπονα. Ἀλέξανδρος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως μετηνέχθη εἰς Ἀδριανούς. *Palladius ab Helenopoli Aſponam tranſlatus eſt: Alexander ab Helenopoli Adrianos tranſiit.* Helenopolis eſt in Bithynia; Aſpona vero in Galatia prima, ſub Ancyra metropoli. Mihi autem admodum probabile videtur, auctorem hujus Dialogi nomen ſuum deditâ operâ reticuiſſe, neque adſcripſiſſe fronti operis, aut narrationis corpori inſeruiſſe: hoc ſolum de ſe ſciri voluit, quod Epiſcopus fuerit magnæ civitatis, & quod lauta atque opipara convivia aliquando inſtruxerit, ut ipſe fatetur in Apologia, quam ſcripſit, cur Joannes noſter ſolus comederet. Diaconum contra, bis terve ipſum Theodorum vocitavit; Palladii nomen additum deinde fuit: ac tandem Palladius ab aliquibus Epiſcopus Helenopolitanus, ab aliis Epiſcopus Aſponenſis nominatus, ab aliis autem creditus eſt Epiſcopus in Bithynia, & idem auctor Hiſtoriæ Eremiticæ ad Lauſum, quæ vulgo *Lauſiaca* dicitur. Qua in ſententia fuiſſe Theodorum, Trimithuntinum Epiſcopum, certo affirmabit, qui obſervaverit eadem de auctore hujus Dialogi ſcribere, quæ de ſe ſcribit auctor Hiſtoriæ Lauſiacæ. ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης πάλιν κατέλαβον τὴν Βιθυνίαν, καὶ ἐν ταύτῃ, οὐκ οἶδα πῶς εἴπω, εἴτε ἐξ ἀνθρωπίνης σπουδῆς, εἴτε καὶ ἐξ εὐδοκίας τοῦ κρείττονος, μόνος ὁ θεὸς ἂν εἰδείη, κατηξιώθην τῆς ὑπὲρ ἐμὲ χειροτονίας. κοινωνήσας τῇ περιστάσει τῇ κατὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην, καὶ ἕνδεκα μῆνας ἐν ζοφερῷ κελλίῳ κρυπτόμενος. *Relictâ Palæſtinâ, repetii Bithyniam, & in ea, non poſſum dicere quomodo id factum ſit, ſive hominum ſtudiis, ſive Dei beneficio, ſolus id novit Deus, dignus habitus ſum ordinatio-*

» *ne quæ vires meas superat, & particeps fui persecutionis Beati Joannis, atque undecim*
» *menses in obscura cella latui.* Agnoscis Palladium, Helenopolitanum Episcopum, » qui post Eulysium & Demetrium, Episcopos, Romam missus fuit ad Innocentium Papam; quique postea remissus cum Latinis Episcopis litteras Honorii Imperatoris ad Arcadium deferentibus, in carcerem conjectus est, ut perhibetur in » Dialogo. Si ita se res haberet, dicendum esset, eumdem esse Palladium, auctorem hujus Dialogi, ac Palladium qui Romam a Joanne Constantinopolitano » missus fuit, & qui Historiam Eremiticam ad Lausum scripsit: quod simul stare » omnino non potest. Nam auctor hujus Dialogi, cujuscumque tandem civitatis » Episcopus fuerit, aliquanto post tempore se primum Romam venisse ait, quam » venerat Palladius, Episcopus Helenopolitanus; quem tempore Innocentii Romam venisse, ipse scribit, antequam haberetur hic Dialogus. Præterea eum adhuc apud Blemmyas detineri scribit eo ipso tempore, quo hanc διάλεξιν instituebat cum Theodoro: quæ inter se conciliari nullo modo possunt. Demum, Historia Lausiaca mihi videtur scripta circa annum 421. quo anno Auctor hujus Historiæ natum se esse annos quinquaginta tres, & a viginti annis in Bithynia Episcopum esse testatur. Jam si detrahas ex annis 421. annos quatuordecim, anno » 407. quo mortuus est Chrysostomus, annum tunc agebat Palladius trigesimum » nonum. Igitur verisimile est ex superius allatis, Dialogum habitum fuisse paulo » post mortem Joannis Chrysostomi, circa annum 408. quo anno Palladius Auctor » Historiæ Lausiacæ natus erat annos quadraginta: quod omnino animadversione » dignum puto: quia Theodorus sæpe compellat Episcopum, Auctorem Dialogi, » veluti senem, eumque per canos ejus adjurat, ut verum ipsi narret: quæ compellatio cadere vix potest in virum annorum quadraginta. Si sententiam hac de re » meam interponere hîc liceret, illud tantum de Auctore hujus Dialogi, quod » ipse de se dixit, pronuntiandum censerem; ipsum scilicet magnæ civitatis Episcopum fuisse, sicuti Georgius Alexandrinus & Photius scripserunt. Si vero Palladius » dicendus est Episcopus Helenopolitanus; dicendum quoque mihi videretur, ex » Helenopoli translatum fuisse Asponam, atque in ejus locum suffectum esse Palladium alterum, qui Romam missus fuerit a Joanne ad Papam Innocentium: isque auctor erit Historiæ Lausiacæ, & discipulus Evagrii. Porro Palladium ex Helenopoli translatum Asponam, tradit Socrates; Auctorem vero Dialogi Episcopatu cessisse, ex Georgii verbis superius relatis conficitur. Hac ratione via præcluditur multis ambagibus, quas aliter evadere nullus possit. Si quid tamen rationi » atque historicæ veritati magis consentaneum quis attulerit in medium, nullatenus » repugnabo: quinimmo quidquid illud erit, ambabus ulnis ultro excipiam. Sed » dum de Scriptore hujus Dialogi fusius edissero, pene mihi exciderat loqui de » Theodoro; quem aliqui Auctorem perhibent hujus Dialogi, sed levi prorsus argumento. Theodorus, inquiunt, compellans Episcopum, se aliquando forte de » rebus Sancti Chrysostomi scripturum ait: Quis Dialogistarum morem non animadvertit, qui, ut vel minima quæque ab interlocutore expiscari possint, varias » sciscitandi rationes comminiscuntur, atque hanc in primis, aut alias similes? Qui » hanc suspicionem primi protulerunt, nequaquam attenderunt, opinor, omnia » ἀσύςατα, quæ modo notavi, a Palladio non depellere: cui tamen rei præcipue » cavendum fuit. Deinde faciant mihi satis, si possint, & quærenti respondeant, » quare Theodorus, Romanæ Ecclesiæ Diaconus, Latine non scripserit; aut si Latine scripsit, ut nonnemini visum est, quare hoc opus hucusque Latinis auribus » inauditum fuerit. Sed missa ista faciamus, quæ omni ratione, atque probabili » conjectura carent.

IN CATALOGIS OPERUM CHRYSOSTOMI,

Quos initio singulorum tomorum apposuimus, ad singula opera annotamus, quem tomum & quem numerum illa occupent in editionibus Saviliana & Morelliana. Quam rem probant omnes quotquot vidi ea de re loquentes. Sed monent quidam me recte facturum, si alium Indicem seu Catalogum texam, ubi a Morelli Editione incipiam, cui meam adjungam. A multo enim jam tempore, opera Chrysostomi, eo ordine quo in Morelli editione, citantur & adhibentur. Quibus ut facerem satis, hujusmodi indicem hic affero.

Index operum Chrysostomi ut in Morelliana editione habentur. Ubi ad singula opera indicatur, in quo Tomo editionis nostræ contineantur, & quam paginam occupent.

Index operum Tomi primi Morellianæ Editionis.

Index operum tomi II. Morellianæ Editionis.

Index operum Tomi IV. Morellianæ Editionis.

Index operum Tomi quinti Editionis Morelli.

Index operum tomi ſexti in Editione Morelli.

Florilegia ex Homiliis Chryſoſtomi quæ ſequuntur; ſive Eclogas non ex Morelli Editione, ſed ex Savilio deſumſimus, qui eas multo plures & longiores attulit, & in Tomo XII. poſuimus.

Morel. Tom. I. in Evangelium S. Matthæi, in Editione noſtra Tom. VII.

Morel. T. II. opus imperfectum in Matthæum latine, in Editione noſtra habetur in fine tomi VI. incerto auctore.

In eodem Tomo Joannis Chryſoſtomi Commentarii in S. Joannem Evangeliſtam, in Editione noſtra T. VIII.

Morel. Tom. III. in Acta Apoſtolorum Commentarius, in Editione noſtra Tom. IX. primam partem occupat.

Morel. Tom. IV. in Epiſtolam ad Romanos Commentarius in Editione noſtra ſecundam partem Tom. IX. occupat.

Morel. Tom. V. Commentarii in Epiſtolas S. Pauli primam & ſecundam ad Corinthios, in Epiſt. ad Galatas, & in Epiſt. ad Epheſios: in Editione noſtra, prima & ſecunda ad Corinthios & Epiſtola ad Galatas totum decimum tomum occupant. Ad Epheſios Epiſtola undecimum tomum incipit.

Morel. T. VI. Commentarii in Epiſtolas ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duas ad Theſſalonicenſes, duas ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem. Hi Commentarii in Editione noſtra poſt Comment. ad Epheſios tomum undecimum occupant, excepto Commentario in Epiſt. ad Hebræos, qui primam partem Tomi duodecimi noſtri complectitur.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ*

γενόμενος πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ῥώμης.

Περὶ βίου καὶ πολιτείας τοῦ μακαρίου Ἰωάννου Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου.

ΤΩΝ τοῦ θεοῦ δωρημάτων, A
τὰ μέν ἐστιν, ὡς ἔοικε, κοι-
νὰ καὶ ἀμέριστα, κράτιστε ἀ-
δελφὲ Θεόδωρε· τὰ δὲ,
κοινὰ καὶ μεριστά. τρίτα τού-
των ἐστὶν, ἃ, οὔτε κοινὰ, οὔτε
μεριστὰ ἢ ἀμέριστα, ἀλλ'
ἴδια, κατ' ἐξαίρετον δεδομένα οἷς δέδοται. ὁ Διάκονος·
δεῦρο δὴ φράσον ἡμῖν ἑκάστου γένους τὴν τάξιν. ἀπιθά-
νως γὰρ προοιμιάσω. ὁ Ἐπίσκ. Τὰ τῇ φύσει καλὰ, B
ὧν ἄνευ τὸ ζῆν μιαρὸν", κοινὰ καὶ ἀμέριστα. ὁ διάκ.
οἷόν τι, πάτερ; ὁ ἐπίσκ. πρῶτον, ὁ τῶν ὅλων θεὸς,
ἅμα τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι,
κοινός ἐστι καὶ ἀμέριστος. ἔξεστι γὰρ τῷ βουλομένῳ παντὶ,
ὅλον αὐτὸν λαβεῖν τῇ θεωρίᾳ, πραγμάτων μὴ πει-
ρώμενον. ἔπειτα μετὰ τὸν θεὸν, αἱ ἅγιαι γραφαὶ, καὶ αἱ
ὑπερκόσμιαι δυνάμεις. πρὸς ταύταις οὐρανὸς, ἥλιος,
σελήνη, καὶ σύμπας ὁ τῶν ἄστρων χορὸς, καὶ αὐτὸς ὁ C
ἀήρ· κοινὰ καὶ ἀμέριστα, ὅλα ὅλων. μέχρι τούτων
ἡμῖν ἱστάσθω τὸ ἀμερίστων τὸ γένος· ἦν δέ ποτε καὶ ἡ γῆ
κοινὴ καὶ ἀμέριστος ἅμα τοῖς τῶν ὑδάτων ῥείθροις. ἐξ οὗ
δὲ ὁ τῆς πλεονεξίας οἶστρος ἐνεπετάθη ταῖς τῶν φιληδόνων
ψυχαῖς, κατέστη τὰ βαρύτερα στοιχεῖα γῆς τε καὶ ὕδα-
τος μεριστά. ὁ διάκ. σαφέστατα ἔχει τὰ εἰρημένα.

DIALOGUS HISTORICUS

PALLADII

EPISCOPI HELENOPOLIS*

cum Theodoro Ecclesiæ Romanæ Diacono.

De vita & conversatione Beati Joannis Chrysostomi Episcopi Constantinopolis.

DONA Dei, alia quidem sunt, ut videtur, communia & indivisa, optime frater Theodore: alia vero communia & divisa. Horum tertia sunt, quæ neque communia, neque divisa seu indivisa, sed propria; data secundum præcipuam gratiam iis quibus data sunt. DIACONUS. Age, dic nobis uniuscujusque generis ordinem; probabiliter enim præfatus es. EP. Quæ naturâ bona sunt, sine quibus vita * impia est, communia & indivisa. DIAC. Quomodo, Pater? EP. Primo quidem Deus universi cum unigenito ipsius Filio & Spiritu sancto communis est & indivisus. Unicuique enim licet, qui voluerit, sine ullo negotio ipsum totum contemplatione complecti. Deinde post Deum, divinæ Scripturæ, & supermundanæ virtutes. Præterea cælum, sol, luna, & omnis astrorum chorus, & ipse aër, communia sunt & indivisa, utpote omnia omnium. Intra hæc nobis consistat indivisorum genus. Erat etiam aliquando terra communis & indivisa simul cum aquarum fluentis. Ex quo vero avaritiæ ardor voluptariorum mentes occupavit, graviora terræ & aquæ elementa divisa sunt. DIAC. Clara admodum sunt, quæ

* ἐν ἄλλοις γρ. Ἐπισκ. Ἀσπόνων.

f. ἀναρὸν.

* molesta.

dixisti: rationem autem secundi generis divisorum adimple. Ep. Necesse est non relinqui imperfectum argumenti contextum. Aurum igitur & argentum, & omnis metallica natura; præterea lignaria materies, & ut uno verbo dicam, quæcumque media sunt, communia quidem sunt, sed tamen divisa. Neque enim cuivis, ut ipsi libet, tota penitus in potestate sunt. Diac. Evidens adhuc & hic sermo. Sed dubito ne circa tertii donorum præcipuorum generis demonstrationem deficias, qui promiseris ostendere, quod aliqua sint quæ neque communia sunt neque divisa, sed propria secundum privilegium eorum qui digni fuerint eo munere. Imposito autem fine sermoni huic, edissere nobis unde venisti, & ea quorum veritatem scire desideramus. Ep. Si in me quidem id situm est, & si eorum quæ scire aves, notitiam habeo, non detrectabo, nec quidquam abscondam. Debitum promissi sermonis, ut opinor, pro viribus exsolvam. Virginitatem igitur & ceteram castimoniam indivisa reperies. Non enim sunt e genere communium aut dividuorum. Quoniam non quicumque vult, etiam virginitatem servat, sed qui potest. Nam plurimi eorum qui matrimonio juncti sunt, cupiunt ipsi quidem, sed non assequuntur, quia conjugio præoccupati sunt. Quemadmodum in Olympicis certaminibus, præco vocat qui certare velit, coronat autem eum qui vicerit: sic & in castitate, ut dicit Evangelium. Cum enim
Matth. 19. 10. Petrus Servatori respondisset: *Si ea est caussa viri cum uxore, non expedit uxorem ducere.* Ad quæ dixit Servator: *Non omnium est capere verbum hoc, sed quibus datum est.* Vides quod non omnibus, sed quibus datum est. Diac. Putabam ægre expediturum te quæ sint præcipua dona, sed profecto & fortiter & Scripturæ testimonio nobis persuasisti. Ep. Si hæc perspicua tibi sunt, reliquis testimoniis exornabo sermonem, ut qui mente pravi sunt, his persuasi, desinant rapere, quæ capere non potuerunt. Nam invenimus Sacerdotium quoque in divinis Scripturis neque commune esse neque dividuum, sed illorum proprium qui eo digni sunt, sicut admonet Hebræos excelsæ ille mentis
Hebr. 5. 4. Paulus, dicens: *Non enim quis sibi accipit honorem, sed qui vocatur a Deo. Sic & Aaron*, ait, *non seipsum gloriatus est esse Pontificem.* Nam cum sexcenta essent millia hominum, & multi ex illis zelum Dei haberent, unus declaratus est Aaron, quem a Deo assumtum fuisse Pontifi-
Numer. 18. 8. cem, miraculum virgæ, quæ nuces produxit, multitudini persuasit. Plerique vero bonorum omnium ignari, vanæ gloriæ stimulo icti, Sacerdotium inter communia & divisa esse opinati, a semetipsis electi, rem illam involant, dignum suæ vesaniæ finem nacti, dum ipsam Synagogæ suæ terram temeritatis testem faciunt.

A προσαναπλήρωσον δὲ τὸν λόγον τοῦ δευτέρου γένους τῶν μεριστῶν. ὁ ἐπίσκ. ἐπάναγκές ἐστι μὴ ἀτελὲς καταλεῖψαι τὸ τῆς ὑποθέσεως ὕφος. χρυσὸς τοίνυν καὶ ἄργυρος, καὶ πᾶσα ἡ μεταλλικὴ φύσις· πρός τε, δρυοτομικὴ ὕλη καὶ ὅσα τῶν μέσων, συλλήβδην εἰπεῖν, κοινὰ μέν ἐστιν, ἀλλ' ὅμως μεριστά. οὐ γὰρ παντὶ τῷ θέλοντι ὅλα δι' ὅλου ἐπ' ἐξουσίας ὑπάρχει. ὁ διάκ. εὔδηλος καὶ οὗτος ὁ λόγος. ἀμφιβάλλω δὲ μήποτε ἀτονήσῃς περὶ τὰς ἀποδείξεις τοῦ τρίτου γένους τῶν
B ἐξαιρέτων. ὑποσχόμενος ὅτι ἐστί τινα ἃ μήτε κοινά ἐστι, μήτε μεριστά. ἀλλ' ἴδια κατ' ἐξαίρετον τῶν ἀξίων τῆς δωρεᾶς. ἐπιθεὶς οὖν τὴν κορωνίδα τῷ λόγῳ, ἀφήγησαι ἡμῖν, πόθεν παραγέγονας καὶ περὶ ὧν ποθοῦμεν μαθεῖν τ' ἀληθῆ. ὁ ἐπίσκ. εἰ μὲν ἐπ' ἐμοὶ κεῖται, καὶ τούτων ἔχω τὴν γνῶσιν περὶ ὧν ποθεῖς τι μαθεῖν, οὐκ ἀποκνήσω ἢ ἀποκρύψω. τὸ μέντοι χρέος τοῦ λόγου, ὡς ὑπολαμβάνω, κατὰ δύναμιν προσαποδώσω· παρθενίας γοῦν καὶ τῆς λοιπῆς ἀγαμίας μερισμὸν οὐχ εὑρήσεις. οὐ γάρ εἰ-
C σι τοῦ γένους τῶν κοινῶν ἢ τῶν μεριστῶν. ἐπειδὴ οὐ πᾶς ὁ ποθῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ παρθενεύει, ἀλλ' ὁ δυνάμενος. τῶν γὰρ γεγαμηκότων πολλοὶ γλίχονται μὲν, οὐ φθάνουσι δὲ, διὰ τὸ προειλῆφθαι ἐν συζυγίαις. ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι, καλεῖ μὲν ὁ κῆρυξ τὸν βουλόμενον, στεφανοῖ δὲ τὸν νικήσαντα. τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ἐπὶ τῆς ἁγνείας, καθὼς τὸ εὐαγγέλιον λέγει· τοῦ γὰρ Πέτρου ἀνθυπενεγκόντος τῷ σωτῆρι, εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ
D ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. πρὸς οἷς ἔφησεν ὁ σωτήρ. ἀλλ' οὐ πάντων ἐστὶ χωρῆσαι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. ὁρᾷς ὅτι οὐ πᾶσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται. ὁ διάκ. ᾤμην σε δυσπορίστως ἔχειν περὶ τὴν τῶν ἐξαιρέτων ἀπόδειξιν, ἀλλ', ὡς ἔοικε, καὶ γραφικῶς καὶ ἰσχυρῶς ἡμᾶς ἔπεισας. ὁ ἐπίσκ. εἰ ταῦτα σαφῆ σοι καθέστηκεν, καὶ λοιπαῖς μαρτυρίαις λιπανοῦμεν τὸν λόγον. ἵν' οἱ φαῦλοι τὴν γνώμην, πεισθέντες ἐκ τούτων, παύσωνται ἁρπάζειν ἃ λαβεῖν οὐ δεδύνηνται. εὕρομεν γὰρ καὶ τὴν ἱερωσύ-
E νην παρὰ ταῖς θείαις γραφαῖς οὔτε κοινὴν οὖσαν, οὔτε μεριστὴν, ἀλλ' ἐξαίρετον τῶν ἀξίων, καθὼς νουθετῶν Ἑβραίους λέγει ὁ μεγαλόφρων Παῦλος· οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ· οὕτως καὶ Ἀαρών, φησιν, οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενέσθαι ἀρχιερέα· ἑξακοσίων γὰρ οὐσῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ πολλῶν ἐν αὐτοῖς ζῆλον ἐχόντων, εἷς ἀνηγορεύθη ὁ Ἀαρών. οὗ τὸ παράδοξον τῆς ῥάβδου βλαστησάσης κάρυα, ἐδυσώπησε τοὺς πολλοὺς θεόληπτον εἶναι τὸν ἱερέα. τινὲς δὲ τῶν κα-
F λῶν ἀνεπιστήμονες, πάθει τρωθέντες κενῆς εὐδοξίας, τῶν κοινῶν ἢ τῶν μεριστῶν ὑποτοπήσαντες εἶναι ταύτην, αὐτοχειροτόνητοι ἐπισκιρτῶσι τῷ πράγματι, ἄξιον τὸ τέλος τῆς μανίας εὑρόμενοι, αὐτὴν τὴν γῆν συναγωγῆς, τῆς προπετείας τῆς ἑαυτῶν καταστήσαντες μάρτυρα.

A Δαθὰν γὰρ καὶ Ἀβειρὼν πορνικῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀξιώματος ἐρασθέντες, ὑποβρύχιοι σὺν τοῖς πειθομένοις ἀπώλοντο, αὐτοσχέδιον τάφον τὴν ἑαυτῶν ἐκκλησίαν δεξάμενοι. μετὰ τούτοις Ὀζᾶν οὐ μεμνημένος τῶν προλαβόντων, ὑπὸ τοῦ πάθους συρόμενος, ἥψατο τοῦ πράγματος· καὶ δὴ τῆς κιβωτοῦ μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐφ' ἁμάξης ἐν ὁδῷ ἀγομένης, ἔτυχε τὸν ἕλκοντα μόσχον ὑποτινάξαντα διασεῖσαι τὴν κιβωτόν. παρακολουθῶν οὖν Ὀζᾶν ἐπελάβετο τῇ χειρί, οὐ συγχωρήσας ἀνατραπῆναι τὸ σκεῦος. ὡς δὲ εἶδεν ὁ θεός, καὶ οὐκ B ἤρεσεν αὐτόν, ὅτι ἐκ τούτου γὰρ συνήθεια τοῖς προπετέσιν. εἴργει, τὸν Ὀζᾶν πατάξας ἕως θανάτου, παιδεύων τοὺς μετὰ ταῦτα παύσασθαι τῆς τοιαύτης μανίας. ὀψὲ δέποτε μετὰ μακροὺς τοὺς χρόνους, μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, Σίμων ὁ μάγος ὁ ἀπὸ Γετθῶν τῆς κώμης, σοφιστὴς τῶν ἐναντίων τῆς ἀληθείας δογμάτων, πανοῦργος ὑπάρχων ἐν πονηρίαις, σοφίζεται τὸ πάθος, φοβούμενος δῆθεν τῶν παλαιῶν τὴν ἐπιτιμίαν, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια σπείρας, θερίσῃ τὰ ἴσα. προσέρχεται τοίνυν κολακείᾳ τοῖς ἀποστόλοις, C τῷ κωδίῳ τὸν λύκον ἐγκρύψας, μετὰ χρημάτων χρυσίου, ὡς οὐ δοκῶν ἁρπάζειν ἃ κακῶς ἀγοράζειν ἐσπούδαζεν. ἐκεῖνα λέγων ἃ πρέπει ἐκεῖνον καὶ ὅσοι τοῦτον μιμοῦνται. λάβετε, φησι, τὰ χρήματα ταῦτα, καὶ δότε μοι τὴν ἐξουσίαν τῆς ὑμετέρας ἀξίας· ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. ἦν δὲ βεβαπτισμένος εἰς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ. ᾧ προσαποκρίνεται ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων. ἄπαγε ἄνθρωπε· χάρις θεοῦ πιπράσκεσθαι οὐκ ἀνέχεται· ὡς δὲ ἐπέμενε κρούων τὴν θύραν τοῖς λόγοις, ἔφησαν ἐκ δευ- D τέρου. τί ἀγοράζεις ὃ δωρεὰν εὑρίσκεις βιώσας ἀξίως; ὡς δὲ ἐνενόει τὴν βίου τοὺς πόνους, καὶ τὴν ὄκνον τῆς ἑαυτοῦ διανοίας, καὶ τὸ τοῦ πράγματος ἄδηλον, πάλιν ἐγύμνου τὸ χρυσίον τοῦ βαλαντίου, δελεάζειν οἰόμενος ἐν ἀπάτῃ τοὺς μαθητὰς τοῦ σωτῆρος. ἀγανακτήσας πρὸς τούτοις ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, ἐφθέγξατο διὰ τοῦ Πέτρου λέγων. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι· ᾧ E προσέθηκεν τὸ μετανοίας τὸ φάρμακον, ἀλείφων αὐτὸν ἐν μακροθυμίᾳ. μετανόησον λέγων. εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα· οὐ γὰρ βούλεται τὴν πλημμελούντων τὴν ἀπώλειαν φιλόψυχος ὢν ὁ θεός. ἀποδεδειγμένων οὖν κατὰ δύναμιν τῶν προειρημένων, Θεόδωρε μεγαλώνυμε, καὶ μυστηρίων τῆς ἀληθείας διάκονε· πύθου παρ' ἡμῶν περὶ ὧν προείλου μαθεῖν· ὁ διάκ. πόθεν σε νῦν παραγινόμενον ἔχομεν πῶς· ὁ ἐπίσκ. F ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς δηλονότι· ἐν πρώτοις γὰρ νῦν τὴν Ῥώμην τεθέαμαι· ὁ διάκ. τί σε μάλιστα ἤγαγε; ὁ ἐπίσκ. ὁ τῆς ὑμετέρας εἰρήνης πόθος. ὁ διάκ. ἄλλη γάρ τίς ἐστι παρὰ τὴν ὑμετέραν; ὁ ἐπίσκ. οὐκ ἔστι μὲν ἄλλη· ἀλλὰ καὶ πάνυ γε μία, ἣν ἐκ τῶν οὐρανῶν δέδωκεν ὁ σωτὴρ εἰρηκὼς τοῖς ἀποστόλοις· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. ὑπὲρ δὲ βεβαίας

Dathan enim & Abiron cum sacerdotii dignitatem meretriciis quibusdam oculis concupivissent, cum omnibus sectatoribus suis terra absorpti perierunt, Synagogam suam sortiti extemporale sepulcrum. Post hos, Oza superiorum immemor, eadem cupiditate abreptus, rem eam expetivit. Cum enim quadam die Arca in plaustro veheretur, forte accidit ut qui eam trahebat vitulus, succussam disturbaret. Oza igitur qui sequebatur, manu apprehendit, non passus eam subverti. Ut autem vidit Deus, idque ipsi non placuit: quoniam ex eo temerariis consuetudo oriretur Arcæ attrectandæ: prohibuit, Oza ad mortem usque percusso, docens posteros a simili temeritate desistere. Ac tandem longo interjecto tempore, post Christi adventum, Simon Magus de pago Getthon, adversorum veritati dogmatum artifex, vafer ille in improbitate, superiorum pœnas veritus, arte tractat scelus: ne similia si sevisset, paria meteret. Igitur ovina pelle lupum tegens, blande ad Apostolos accedit, cum aureis nummis, ut ne rapere videretur, quod pessime studebat emere: ea dicens quæ & ipsum & omnes qui eum imitantur, loqui decet. Accipite, inquit, pecuniam istam, & date mihi potestatem vestræ dignitatis, ut cui manus imposuero, accipiat Spiritum sanctum. Erat porro baptizatus in nomine Jesu. Cui respondit cœtus Apostolorum: Apage sis, ô homo, gratia Dei vendi se non sinit. Et cum fores his sermonibus pulsare pergeret, denuo dixerunt. Quid emis, quod gratis invenies, si digne vixeris? Ut autem vitæ labores & mentis suæ segnitiem atque incertum rei eventum consideravit, rursum e sacculo aurum protulit, hac illecebra Servatoris Discipulos inescaturum se putans. Ad hæc indignatus ille qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum, per os Petri loquutus est dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possidere.* Cui imposuit pœnitentiæ remedium, præparans eum in patientia. *Age*, inquit, *pœnitentiam, si tibi dimittatur cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & vinculo iniquitatis video esse te.* Non enim vult interitum peccatoris amator animarum Deus. Demonstratis pro virili iis omnibus quæ dixeram, ô magni nominis Theodore, & mysteriorum veritatis minister, audi jam quæ a nobis scire præoptabas. DIAC. Unde ad nos nunc advenis? EPISC. Ab Oriente scilicet. Nunc enim primum Romam video. DIAC. Quænam te maxime caussa adduxit? EPISC. Unicus pacis vestræ amor. DIAC. Aliane igitur a vestra est? EP. Non alia quidem, sed plane eadem, quam e cælo Servator dedit, dicens Apostolis: *Pacem meam do vobis.* Ad firmioris autem gratiæ confirmatio-

Numer. 16. 32. — 2. Reg. 6. 6. — Act. 8. — Act. 8. 20. — Joan. 14. 27.

nem iterum dixit: *Pacem meam relinquo vobis.* Hoc quidem verbum *do.* ad ſe referens; illud autem *relinquo* ad Spiritum ſanctum, ut in Spiritu per Chriſtum cognitionem Patris Gentibus revelarent. Verum ſicuti in reſolutis membris animæ operationes ad ſaniores membrorum partes recurrunt: ita patitur infelix Orientis Eccleſia. Reſolutis enim ejus membris, neque ob pulſam concordiam munia ſua exſequi valentibus, plerique de expeditis & ejus deſiderio accenſis, exſules a patria erramus, qui ſine periculo & tranquille alumnam noſtram incolere non poſſimus ob amorem veritatis, ſi quo modo paucos, qui adhuc ſuperſunt, vitæ dies ſecundum Evangelium apud vos vivamus. DIAC. Ad nos, venerabilis Pater, a divina providentia, ut video, miſſus es. Dolorem enim tuum noſtris anxietatibus conſentaneum invenio. Credo autem te eſſe ex Joannis Conſtantinopolitani conſortio. EPISC. Sic eſt, ut dixiſti. DIAC. Rogo ut Deo teſte narres nobis vere ea quæ ſingillatim ſcire avide cupimus: de iſto certus, quod ſi quid præter veritatem nobis nuntiaveris, Deum habebis quæſitorem & judicem. Argueris quoque etiam a nobis qui aliter acceperimus. Non enim unus, aut alter, aut tres, aut decem, aut cujuſcumque generis homines ea quæ Conſtantinopoli contigere, nobis denarrarunt, ſed plures, & ex illis alii Epiſcopi, alii Preſbyteri atque ex ordine Monachorum. Quod ſi noſſe vis quæ ad Eccleſiam Romanam pervenerunt, breviter exponam. Primus omnium ad nos venit Alexandrinus Lector cum Theophili Papæ literis, in quibus referebat ſe depoſuiſſe Joannem. Quibus lectis, Beatus Papa Innocentius parum abfuit, quin temeritatem Theophili atque ſuperbiam condemnans exhorreſceret, quod & ſolus ſcripſiſſet, nec claram ejus rei notitiam miſiſſet: aut cur, aut quibus aſſumtis ſociis Joannem depoſuiſſet. Ad hæc dubius animi manebat, reſcribere nolens ob rei geſtæ levitatem. Interea Euſebius quidam Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Diaconus, qui tunc Romæ erat eccleſiaſticarum rerum cauſſa, adiit Papam Innocentium, & ſupplices libellos dedit: adjurans eum ut modicum temporis exſpectaret: fore enim ut brevi factionem patefactam videret. Interim poſt triduum advenerunt quatuor Epiſcopi e partibus Joannis, viri religioſi, Panſophius Piſidiæ, Pappus Syriæ, Demetrius Galatiæ ſecundæ, Eugenius Phrygiæ, qui tres epiſtolas reddiderunt. unam quidem Joannis Epiſcopi, alteram quadraginta Epiſcoporum de communione Joannis, tertiam vero cleri Joannis: omnes inter ſe conſentientes, & imperitorum quorumdam tumultum ſignificantes. Erat autem Joannis epiſtolæ talis contextus.

A χάριτος ἐδευτέρωσεν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. τὸ μὲν οὖν δίδωμι τάξας ἐφ' ἑαυτοῦ. τὸ δὲ ἀφίημι, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. ἵν' ἐν πνεύματι διὰ Χριστοῦ τὴν τοῦ πατρὸς ἀποκαλύψωσι γνῶσιν τοῖς ἔθνεσιν. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν παραλυθέντων μελῶν, αἱ τῆς ψυχῆς ἐνέργειαι ἐπὶ τὰ ὑγιεινότερα τῶν μελῶν ἀνακάμπτουσι μέρη. τοῦτο δὴ πέπονθε καὶ ἡ ἀθλία ἑῴα. παραλυθέντων γὰρ αὐτῆς τῶν μελῶν, καὶ τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἀποτελεῖν μὴ δυναμένων διὰ τὴν τῆς ὁμονοίας φυγήν, οἱ πλεῖστοι τῶν εὐζώνων καὶ γλι- B χομένων αὐτῆς, φυγάδες τῆς χώρας κατέστημεν. ἀκινδύνως καὶ ἀπραγμόνως οἰκεῖν τὴν θρεψαμένην οὐ δυνάμενοι διὰ τὴν σχέσιν τῆς ἀληθείας. εἴ πως ὑμᾶς εὑρόντες, τὰς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας τὰς λειπομένας τοῦ βίου, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζήσωμεν. ὁ διάκ. ὡς ἔοικε, θαυμάσιε πάτερ, ὑπὸ τῆς προνοίας ἡμῖν [a] ὑπεστάλης. συνᾴδουσαν γὰρ εὑρίσκω ταῖς ἡμετέραις ἀνίαις τὴν σὴν ἀλγηδόνα. οἶμαι γάρ σε τῆς συνόδου εἶναι Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. ὁ ἐπίσκ. οὕτως ἔχει ὡς εἴρηκας. ὁ διάκ. C παρακέκλησο τοίνυν, ἐπὶ θεοῦ μάρτυρος, μετὰ πάσης ἀληθείας ἡμῖν διηγήσασθαι περὶ ὧν κατὰ μέρος μαθεῖν ἐπειγόμεθα. ὡς εἰδὼς τοῦτο· ὅτι εἴ τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἡμῖν ἀναγγείλῃς, ἕξεις μὲν τὸν θεὸν δικαστὴν καὶ κριτήν. ἐλεγχθήσῃ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἑτέρως μαθόντων· οὐ γὰρ εἷς ἢ δύο ἢ τρεῖς ἢ δέκα ἢ οἱ τυχόντες, ἡμῖν ἀφηγήσαντο περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάντων, ἀλλὰ καὶ πλείους· καὶ τούτων οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, καὶ τοῦ τάγ- D ματος τῶν μοναχῶν. καὶ εἰ βούλει συντόμως μαθεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας Ῥωμαίων, παρέχω σοι τὴν γνῶσιν. πρῶτος πάντων παραγέγονε πρὸς ἡμᾶς ἀναγνώστης Ἀλεξανδρεὺς μετὰ τῶν γραμμάτων Θεοφίλου τοῦ πάπα, ἐν οἷς προσανέφερεν καθῃρηκέναι τὸν Ἰωάννην. οἷς γράμμασιν ἐντυχὼν ὁ μακάριος πάπας Ἰννοκέντιος μικρὸν ἀνετράπη, προπετείας καὶ τύφου καταγνοὺς Θεοφίλου, ὅτι καὶ μόνος γεγράφηκε, καὶ σαφῆ τὴν γνῶσιν οὐκ ἔπεμψεν, ἢ δι' ὃ καθεῖλεν, ἢ μετὰ τίνων καθεῖλεν. ἐπὶ E τούτοις διαπορῶν ἔμενεν, ἀντιγράφειν οὐ θέλων, διὰ τὸ κοῦφον τοῦ πράγματος· ἐν οἷς Εὐσέβιός τις διάκονος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, ἐκκλησιαστικῶν ἕνεκεν διατριβῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσελθὼν τῷ πάπᾳ Ἰννοκεντίῳ, ἐντευκτικοὺς λιβέλλους ἐπέδωκεν, ὁρκίζων αὐτὸν μικρὸν ἀναμεῖναι χρόνον, ὀψόμενον τῆς συσκευῆς τὴν ἀποκάλυψιν· ἐν οἷς ἐπέστησαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπίσκοποι τέσσαρες τοῦ μέρους Ἰωάννου, ἄνδρες εὐλαβεῖς, Πανσόφιος Πισιδίας, Πάππος Συρίας, Δημήτριος Γαλατίας δευτέρας, F Εὐγένιος Φρυγίας, ἀναδόντες ἐπιστολάς, μίαν πρὸς ταῖς δυσί. τὴν μὲν Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου, τὴν δὲ τεσσαράκοντα ἐπισκόπων ἑτέρων κοινωνικῶν Ἰωάννου, τὴν δὲ λοιπὴν τοῦ κλήρου Ἰωάννου, συμφώνους τὰς τρεῖς ἀπαιδεύτων θόρυβον σημαινούσας· εἶχεν δὲ τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου.

[a] Codex Mediceus, ἀπεστάλης.

A

Τῷ δεσπότῃ μου αἰδεσίμῳ καὶ ὁσιωτάτῳ Ἐπισκόπῳ Ἰννοκεντίῳ Ἰωάννης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων οἶμαι τῶν ἡμετέρων ἀκηκοέναι τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν, τὴν παρανομίαν τὴν ἐνταῦθα τολμηθεῖσαν. τὸ γὰρ μέγεθος τῶν δεινῶν, οὐδὲ ἓν μέρος τῆς οἰκουμένης ἀφῆκεν ἀνήκοον εἶναι τῆς χαλεπῆς ταύτης τραγῳδίας. ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς τῆς γῆς ἐσχατιὰς φέρουσα ἡ φήμη τὰ γεγενημένα, πολὺν πανταχοῦ θρῆνον καὶ ὀλοφυρμὸν εἰργάσατο. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐ θρηνεῖν δεῖ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν, καὶ σκοπεῖν ὅπως ἂν ὁ χαλεπώτατος οὗτος σταίη χειμὼν τῆς ἐκκλησίας, ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν τοὺς κυρίους μου τιμιωτάτους καὶ εὐλαβεστάτους ἐπισκόπους Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον, Εὐγένειον πεῖσαι, τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας ἀφεῖναι, καὶ πελάγους καταπολμῆσαι τοσούτου, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν δραμεῖν ἀγάπην. καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας, ταχίστην παρασκευάσαι γενέσθαι τὴν διόρθωσιν. οἷς καὶ τοὺς τιμιωτάτους ἀγαπητοὺς διακόνους Παῦλον καὶ Κυριακὸν συνεπέμψαμεν. καὶ οὗτοι δὲ, ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς, ἐν βραχεῖ διδάξουσιν ὑμῶν τὴν ἀγάπην τὰ γεγενημένα. ὁ γὰρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας τὴν προεδρίαν ἐγχειρισθεὶς Θεόφιλος, ἐντυχόντων τινῶν τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ κατ᾽ αὐτοῦ, κελευσθεὶς ἀφικέσθαι μόνος, συναγαγὼν μεθ᾽ ἑαυτοῦ πλῆθος Αἰγυπτίων οὐκ ὀλίγων, παραγῦ, καθάπερ ἐκ προοιμίων δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι εἰς πόλεμον καὶ παράταξιν ἀφικνεῖται. εἶτα τῆς μεγάλης καὶ θεοφιλοῦς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιβὰς, οὐκ εἰς ἐκκλησίαν ἦλθε κατὰ τὸν ἄνωθεν κρατήσαντα θεσμὸν, οὐχ ἡμῖν συνεγένετο, οὐ λόγων μετέδωκεν, οὐκ εὐχῆς, οὐ κοινωνίας. ἀλλ᾽ ἀποβὰς τοῦ πλοίου, καὶ τὰ πρόθυρα τῆς ἐκκλησίας παραδραμὼν, ἔξω που τῆς πόλεως ἀπελθὼν ηὐλίζετο· καὶ πολλὰ παρακαλεσάντων ἡμῶν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ παραγενομένους, παρ᾽ ἡμῖν καταχθῆναι (καὶ γὰρ πάντα ηὐτρέπιστο καὶ καταγώγια, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν) οὔτε ἐκεῖνοι, οὔτε αὐτὸς ἠνέσχετο· ταῦτα ὁρῶντες ἡμεῖς, ἐν ἀπορίᾳ ἦμεν πολλῇ, μηδὲ τὴν αἰτίαν δυνάμενοι τῆς ἀδίκου ταύτης ἀπεχθείας εὑρεῖν. ἀλλ᾽ ὅμως τὰ παρ᾽ ἑαυτῶν ἐπληροῦμεν, ὃ πρέπον ἡμῖν αὐτοῖς ποιοῦντες, καὶ συνεχῶς αὐτὸν παρακαλοῦντες συγγενέσθαι ἡμῖν, καὶ εἰπεῖν τίνος ἕνεκεν τοσοῦτον ἐκ προοιμίων ἀνεῤῥίπισε πόλεμον, καὶ τηλικαύτην ἐσκανδάλισε πόλιν. ὡς δὲ οὐδὲ οὕτως ἐβούλετο λέγειν τὴν αἰτίαν, οἵ τε κατηγοροῦντες αὐτοῦ ἐπέκειντο. καλέσας ἡμᾶς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, ἐκέλευσεν πέραν, ἔνθα διέτριβεν, ἀπιέναι, καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὸν ἀκούειν ὑποθέσεως. καὶ γὰρ ἔφοδον καὶ σφαγὰς καὶ ἕτερα ἐνεκάλουν μυρία· ἀλλ᾽ ἡμεῖς καὶ τοὺς νόμους τῶν πατέρων, καὶ τὸν ἄνδρα

Domino meo venerabili & sanctissimo Episcopo INNOCENTIO JOANNES *in Domino salutem.*

ETIAM ante literas nostras, opinor pietatem vestram audivisse, quid hîc ausa sit iniquitas. Malorum enim magnitudo, nullam fere orbis partem reliquit, quæ hanc acerbam tragœdiam non audierit. Sed & gestorum fama usque ad
B fines terræ perlata, plurima ubique lamenta & ejulatus commovit. Verum quoniam plangere non solum decet, sed & emendare, & videre, quo pacto gravissima illa Ecclesiæ tempestas sedetur, necessarium esse duximus, Dominos meos admodum venerabiles & religiosissimos Episcopos Demetrium, Pansophium, Pappum & Eugenium hortari, ut Ecclesias suas relinquerent, & tanto se pelago committerent, & longam obirent peregrinationem, & ad ve-
C stram caritatem recurrerent, atque omnibus clare expositis promptissimum remedium compararent. Cum quibus honoratissimos dilectos Diaconos Paulum & Cyriacum misimus. Et illi quidem, ut in forma epistolæ, quæ hîc gesta sunt vestram caritatem docebunt. Theophilus enim Alexandrinæ Ecclesiæ Antistes, cum a quibusdam apud piissimum Imperatorem insimularetur, jussus solus venire, collectâ multitudine Ægyptiorum non paucorum advenit:
D eo velut præludio declarare volens, se ad bellum & prælium venire. Deinde magnam & Dei amantem Constantini urbem ingressus, Ecclesiam non adiit juxta morem hactenus observatum, neque nobiscum congressus est, nec participes nos sermonis fecit, non precum, non communionis: sed egressus e navi, & vestibulum Ecclesiæ prætergressus, alicubi extra urbem diversatus est. Et cum multum hortaremur, ut ipse & ii qui cum eo venerant, apud nos
E diversarentur, (erant enim omnia parata, & diversoria, & cetera necessaria) neque illi neque ipse acquievit. Hæc ut vidimus, in maxima eramus anxietate, qui ne caussam quidem injustæ illius offensionis invenire possemus. Attamen facientes id quod nosmetipsos decebat, & assidue ipsum adhortantes ut congrederetur nobiscum, & diceret, qua de caussa statim ab initio tantum bellum accendisset, tantæque civitati excitasset scandalum; neque ipse caus-
F sam dicere voluit: & cum urgerent ejus accusatores, nos in ulteriorem urbis regionem, ubi degebat, piissimus Imperator evocavit, atque caussam ejus jussit audire. Nam & irruptionem & cædes & alia innumera objiciebant, sed & nos qui leges Patrum, & virum ho-

nore ac reverentiâ prosequeremur, habentes etiam super hac re ejus literas; Non oportere judicia extra limites trahi, sed in ipsis provinciis res provinciales tractandas esse; non solum judicium non obiimus, sed vehementissime recusavimus. Porro ille, quasi cum prioribus certans, vocat Archidiaconum meum magna cum auctoritate, quasi jam vidua esset Ecclesia nec Episcopum haberet: per illum, clerum omnem in se transtulit. Subvertebantur Ecclesiæ, cum abducerentur singularum Clerici, & subornarentur ut adversus nos libellos darent & ad accusationem accingerentur. His actis, misit & vocavit nos in judicium, nondum purgatis quæ adversus se erant criminibus: quod maxime contra canones & contra leges omnes erat. Sed nos conscii, quod non ad judicem venturi eramus, alioquin millies adfuissemus, sed ad inimicum & hostem: (id quod satis declarant quæ & prius & postmodum acta sunt) misimus ad eum Episcopos, Demetrium Episcopum Pisinuntis, Eulysium Episcopum Apameæ, Luppicianum Appiariæ: Presbyteros autem Germanum & Severum, convenienti nobis modestia respondentes; ac dicentes, nos non defugere judicium, sed inimicum apertum atque hostem manifestum. Nam qui nondum acceptis libellis statim ab initio talia fecisset, & ab Ecclesia seipsum abrupisset, a communione, a precibus; accusatores instruens, clerum ad se trahens, Ecclesias desolans; quomodo dignus esset, qui in judicis thronum nihil ad se pertinentem adscenderet? Non enim consentaneum esse, ut ille qui ex Ægypto esset, in Thracia judicaret, ipse criminibus obnoxius, inimicus atque hostis. Verumtamen nihil ille horum reveritus, sed urgens quod implere statuerat, cum declarassemus paratos nos esse diluere crimina coram centum & mille Episcopis, & puros ab omni culpa nos ostendere, ut revera sumus: non tulit ille, sed nobis absentibus & ad synodum appellantibus ac judicium flagitantibus, nec auditionem fugientibus, sed manifestum odium; ipse accusatores admisit, & quos ligaveram solvit, atque ab illis qui crimina sua nondum exuissent, libellos accepit, & acta confecit, quæ omnia & contra jus & contra canones & morem erant. Ecquid attinet plura dicere? non destitit omnia facere ac moliri, donec nos per vim ac tyrannicam dominationem e civitate atque Ecclesia ejecit. Igitur procedente jam vespere, cum nos omnis populus comitaretur, tractus a Curioso urbis per mediam civitatem vi abducor, & in navim conjicior, & noctu abnavigo, quia synodum ad justum judicium appellabam. Quis hæc sine lacrymis, etiam si cor lapideum habeat, audierit? Verum quia, sicut prius dixi, non

A αἰδούμενοι καὶ τιμῶντες, καὶ αὐτοῦ τε τὰ γράμματα ἔχοντες, μὴ δεῖν ὑπερορίας ἕλκεσθαι τὰς δίκας, ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις τὰ τῶν ἐπαρχιῶν γυμνάζεσθαι. οὐ κατεδεξάμεθα δικάσαι, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς παρῃτησάμεθα τῆς σφοδρότητος. ὁ δὲ, ὥσπερ τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενος, τὸν Ἀρχιδιάκονον καλέσας τὸν ἐμὸν ἐξ αὐθεντίας πολλῆς, ὥσπερ χηρευσάσης ἤδη τῆς ἐκκλησίας καὶ οὐκ ἐχούσης ἐπίσκοπον, δι' ἐκείνου τὸν κλῆρον πάντα πρὸς ἑαυτὸν μετέστησεν. καὶ ἀνάστατοι αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, ἀπαγομένων τῶν ἐν ἑκάστῃ κληρικῶν, B καὶ παρασκευαζομένων λιβέλλους διδόναι καθ' ἡμῶν, καὶ πρὸς κατηγορίαν ἀλειφομένων. καὶ ταῦτα ποιήσας, ἔπεμπεν, καὶ ἐκάλει εἰς δικαστήριον ἡμᾶς, οὐδέπω τὰς καθ' ἑαυτὸν ἀπολυσάμενος αἰτίας. ὃ μάλιστα καὶ παρὰ κανόνας καὶ παρὰ πάντας νόμους ἦν. ἀλλ' ἡμεῖς συνειδότες, ὅτι οὐ πρὸς δικαστὴν ἀφικνούμεθα (ἢ γὰρ μυριάκις ἂν παρεγενόμεθα) ἀλλὰ πρὸς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, καθάπερ τὰ ἔμπροσθεν καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐδήλωσεν, ἀπεστάλκαμεν πρὸς αὐτὸν ἐπισκόπους· C τὸν Πισινοῦντος Δημήτριον, τὸν Ἀπαμείας Εὐλύσιον, τὸν Ἀππιαρίας Λουππικιανόν· πρεσβυτέρους δὲ Γερμανὸν καὶ Σευῆρον, μετὰ τῆς προσηκούσης ἡμῖν ἐπιεικείας ἀποκρινόμενοι, καὶ λέγοντες, μὴ παραιτεῖσθαι κρίσιν, ἀλλ' ἐχθρὸν καὶ πολέμιον φανερόν. ὁ γὰρ λιβέλλους μηδέπω δεξάμενος, καὶ τοιαῦτα ἐκ προοιμίων ποιήσας, καὶ ἀποῤῥήξας ἑαυτὸν ἐκκλησίας καὶ κοινωνίας καὶ εὐχῆς, καὶ κατηγόρους ἀλείφων, καὶ κλῆρον μεθιστὰς, καὶ ἐκκλησίας ἐρημῶν, πῶς ἂν εἴη δίκαιος ἐπὶ τὸν τοῦ δικαστοῦ θρόνον ἀναβῆναι, οὐδαμόθεν D αὐτῷ προσήκοντα; οὔτε γὰρ ἀκόλουθον ἦν τὸν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Θρᾴκην δικάζειν, καὶ τὸν ὑπεύθυνον ὄντα αἰτιῶν, καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων αἰδεσθεὶς, ἀλλ' ὅπερ ἐβούλετο, πληρῶσαι ἐπειγόμενος, ἡμῶν δηλωσάντων, ὅτι ἕτοιμοι, καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίων ἐπισκόπων παρόντων, ἀπολύσασθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ δεῖξαι ὄντας καθαροὺς ἑαυτοὺς, ὥσπερ οὖν καὶ ἐσμέν· οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' ἀπόντων ἡμῶν καὶ σύνοδον ἐπικαλουμένων, καὶ κρίσιν ἐπιζητούντων, καὶ ἀκρόασιν οὐ φευγόντων, ἀλλ' ἀπέχθειαν φανεράν, E καὶ κατηγόρους ἐδέχετο, καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ δεδεμένους ἔλυσε, καὶ αὐτῶν ἐκείνων οὐδέπω τὰ ἐγκλήματα ἀπολυσαμένων, λιβέλλους ἐλάμβανε, καὶ ὑπομνήματα ἔπραττεν, ἅπερ ἅπαντα παρὰ θεσμὸν καὶ κανόνα καὶ ἀκολουθίαν ἦν. καὶ (τί γὰρ δεῖ πολλὰ λέγειν) οὐκ ἀπέστη πάντα ποιῶν καὶ πραγματευόμενος, ἕως ἡμᾶς μετὰ δυναστείας καὶ αὐθεντίας ἁπάσης, καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξέβαλεν· καὶ πρὸς ἑσπέραν βαθεῖαν, τοῦ δήμου παντὸς ἡμῖν συσσυρομένου, ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ Κουριωσοῦ τῆς πόλεως ἐν F μέσῃ τῇ πόλει, καὶ πρὸς βίαν συρόμενος κατηγόμην, καὶ εἰς πλοῖον ἐνεβαλλόμην, καὶ διὰ νυκτὸς ἀπέπλεον, ἐπεὶ σύνοδον πρὸς δικαίαν κρίσιν ἐκάλουν. τίς ἂν ταῦτα ἀδακρυτὶ, κἂν λιθίνην ἔχῃ καρδίαν, ἀκούσῃ; ἀλλ' ἐπειδὴ, καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, οὐ

θρηνεῖν δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν· τὴν ὑμετέραν ἀγάπην παρακαλῶ διαναστῆναι καὶ συναλγῆσαι, καὶ πάντα ποιῆσαι, ὥστε στῆναι ταυτὶ τὰ κακά· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τὰ τῆς παρανομίας αὐτῶν κατέλυσεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπαπεδύετο. ἐπειδὴ γὰρ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἐπιπηδήσαντας τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναισχύντως καὶ ἀδίκως ἐξέβαλεν, καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων ἰδόντες αὐτῶν τὴν παρανομίαν εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν, τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὥσπερ πυρὰν πάντα ἐπινεμομένην φεύγοντες· ἡμεῖς μὲν πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἀνεκαλούμεθα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἧς ἀδίκως ἐξεβλήθημεν, ἐπισκόπων τε ἡμᾶς τριάκοντα εἰσαγαγόντων, καὶ τοῦ θεοσεβεστάτου βασιλέως Νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποστείλαντος· ἐκεῖνος ἐδραπέτευσεν εὐθέως, τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί, μὴ γινώσκοντες. εἰσελθόντες οὖν παρεκαλοῦμεν τὸν θεοσεβέστατον βασιλέα, σύνοδον συναγαγεῖν εἰς ἐκδικίαν τῶν γεγενημένων. συνειδὼς τοίνυν ἀπέδρασε*, καὶ τὸν ἔλεγχον δεδοικώς, τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν πανταχοῦ διαπεμφθέντων, καὶ πανταχόθεν πάντας συναγαγόντων, λάθρα μέσων νυκτῶν εἰς ἀκάτιον ἑαυτὸν ἐμβαλών, οὕτως ἀπέδρα, μεθ' ἑαυτοῦ πάντας ἐπαγόμενος. ἀλλ' ἡμεῖς οὐδὲ οὕτως ἀπέστημεν, διὰ δὲ τῷ συνειδότι τῷ ἡμετέρῳ θαρρεῖν· τὰ αὐτὰ πάλιν παρακαλοῦντες τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, ὃς καὶ πρέποντα ποιῶν αὐτοῦ τῇ εὐσεβείᾳ, ἔπεμψε πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐν τάχει ἐξ Αἰγύπτου ἀνιέναι, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας, ὥστε δοῦναι λόγον τῶν γεγενημένων, καὶ μὴ τὰ ἀδίκως οὕτως ἐκ μιᾶς μοίρας καὶ ἀπόντων ἡμῶν τολμηθέντα, καὶ παρὰ τοσούτους κανόνας, νομίζειν ἀρκεῖν εἰς ἀπολογίαν αὐτοῦ. ὁ δὲ οὐδὲ βασιλικῶν ἠνέσχετο γραμμάτων, ἀλλ' ἔμενεν οἴκοι, προβαλλόμενος στάσιν τοῦ δήμου, καὶ σπουδὴν ἄκαιρον τινῶν δῆθεν ἀντεχομένων αὐτοῦ. καὶ τοίγε πρὸ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν, αὐτὸς οὗτος ὁ δῆμος μυρίαις αὐτὸν ἦν πλύνας λοιδορίαις. ἀλλ' οὐ ταῦτα περιεργαζόμεθα νῦν· ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖξαι βουλόμενοι, ὅτι κακουργῶν ἀπελείφθη,* ταῦτ' εἰρήκαμεν. πλὴν οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἡμεῖς ἡσυχάσαμεν, ἀλλ' ἐπεκείμεθα, ἀξιοῦντες δικαστήριον γενέσθαι καὶ κρίσιν* καὶ ἀπόκρισιν· ἕτοιμοι γὰρ ἦμεν δεῖξαι ἑαυτούς τε ἀνευθύνους ὄντας, ἐκείνους δὲ τὰ ἔσχατα παρανομήσαντας· ἦσαν δὲ καί τινες Σύροι τῶν τότε μετ' αὐτοῦ παρόντων, ἐνταῦθα ἀπολειφθέντες, οἱ κοινῇ μετ' αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐδραματούργησαν· καὶ πρὸς τούτους ἕτοιμοι ἦμεν δικάζεσθαι. καὶ πλειστάκις ἐνωχλήσαμεν ὑπὲρ τούτου ἀξιοῦντες ἢ ὑπομνήματα ἡμῖν δοθῆναι, ἢ λιβέλλους κατηγόρων, ἢ φύσεις ἐγκλημάτων γνωρισθῆναι, ἢ αὐτοὺς τοὺς κατηγόρους, καὶ οὐδενὸς τούτων ἐτύχομεν· ἀλλὰ πάλιν ἐξωθήμεν τῆς ἐκκλησίας. πῶς ἂν τὰ ἐντεῦθεν διηγήσαιμι λοιπὸν πᾶσαν ὑπερβαίνοντα τραγῳδίαν; τίς ταῦτα παραστήσει λόγος; ποία χωρὶς φρίκης δέξεται ἀκοή; ἡμῶν γὰρ αὐτὰ ταῦτα, ἅπερ ἔμπροσθεν εἶπον, προτεινόντων, ἀθρόον στρατιωτῶν πλῆθος αὐτῷ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, πρὸς ἑσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας

A solum lamentari oportet, sed & emendare; obsecro caritatem vestram, ut exsurgat, & condoleat, atque omnia faciat, ut mala hæc sistant. Neque enim hîc iniquitas eorum stetit, sed ad priora adjecerunt & alia. Postquam enim piissimus Imperator eos qui Ecclesiam impudenter atque injuste invaserant, ejecit, & multi Episcopi visâ eorum improbitate ad sua redierunt, impetum eorum veluti incendium omnia depascens fugientes: nos quidem iterum in urbem atque
B in Ecclesiam, e qua injuste eramus ejecti, revocati sumus, inducentibus nos Episcopis triginta, & piissimo Imperatore qui Notarium ad id miserat. Theophilus vero statim aufugit, cur & qua de re nescimus. Ingressi igitur obsecrabamus piissimum Imperatorem, ut Synodum cogeret ad vindictam eorum quæ patrata erant. Conscius ergo factorum suorum Theophilus, & reprehensionem veritus, (cum Imperatoris literæ in omnem partem missæ undecumque omnes
C cogerent) occulte mediâ nocte in navim se conjiciens ita aufugit, omnes suos secum abducens. Porro nos conscientiâ nostrâ freti, neque sic destitimus eadem iterum rogare religiosissimum Imperatorem. Qui pro sua pietate ad eum denuo misit, ut statim ex Ægypto veniret cum omnibus suis consortibus, & rationem factorum redderet, neque sufficere putaret ad defensionem suam, ea quæ tam injuste ab una parte nobis absentibus patrata fuerant, etiam contra tot canones. Ille
D vero ne Imperatoriis quidem literis obtemperavit, sed domi mansit, prætexens seditionem populi, & intempestivum studium quorumdam scilicet qui ei faverent; etsi ante has Imperatorias literas hæc ipsa plebs innumeris eum conviciis adsperserat. Verum ista non inquirimus, sed ostendere volentes quod in maleficio permanserit, hæc diximus. Ceterum ne nos quidem quievimus, sed institimus postulantes, ut judicium haberetur secundum interrogata & responsa. Paratos enim
E esse dicebamus ostendere nos culpâ vacare; illos autem extrema quæque ausos esse. Hîc enim remanserant Syrorum quidam qui tunc adfuerant, & una cum ipso omnia patrarant. Etiam adversus istos parati eramus judicium subire, & sæpius super illo interpellavimus, rogantes ut aut Acta nobis darentur, aut libelli accusatorum, aut criminum genus examinaretur, aut ipsi accusatores; & nihil horum impetravimus: sed rursus Ecclesiâ expulsi sumus. Quo pacto quæ inde acta
F sunt deinceps narrare queam, quæ omnem superant tragœdiam? quis ea sermo exhibebit? quæ auris sine horrore accipiet? Cum enim ea ipsa, sicut ante dixi, obtenderemus: repente multitudo militum ipso magno sabbato, ad vesperam

Ed. ἀπέδρασεν.

Ed. ἀπελήφθη.

Ed. κατὰ πεῦσιν.

jam inclinante die, in Ecclesias irruens, clerum omnem qui nobiscum erat, vi ejecerunt, & armis altare undique circumsessum est: & mulieres quæ in sacris ædibus id temporis ad baptismum se exuerant, metu acerbæ illius irruptionis nudæ aufugerunt; cum ne quidem eam quæ mulieres decet vestem induere permitterentur. Multæ etiam acceptis vulneribus exturbabantur, & sanguine implebantur piscinæ, & sacri latices cruore rubescebant. Neque hîc malum substitit, sed ubi sacra erant reposita irrumpentes, quorum aliqui, ut comperimus, ne initiati quidem erant, & viderunt omnia quæ intus erant: & sanctissimus Christi sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum vestes effundebatur, fiebantque omnia, ut in barbarica captivitate. Vulgus in solitudinem expellebatur, & universus populus extra civitatem degebat, erantque in tanto festo vacuæ populis Ecclesiæ, & plures quam quadraginta Episcopi, qui nobiscum communicabant, cum plebe temere & nulla de caussa pellebantur. Ubique ululatus, & lamenta, & fletus, & fontes lacrymarum per fora, per domos, per solitudines: & omnes civitatis regiones his calamitatibus implebantur. Nam ob iniquitatis magnitudinem non solum qui patiebantur, sed & qui nihil tale patiebantur, nobis condolebant; non modo Catholici, sed & Hæretici, & Judæi & Gentiles: & quasi per vim capta civitate, ita in tumultu ac perturbatione & ejulatibus omnia erant. Atque hæc fiebant præter sententiam religiosissimi Principis, cum nox ingrueret: Episcopis hæc comparantibus, quos non pudebat Campiductores præeuntes pro Diaconis habere. Ubi vero illuxit dies, omnis civitas extra muros demigravit, quasi oves dispersæ, festum diem celebrans sub arboribus & in saltibus. Ex his licet vobis ea quæ consecuta sunt, deinceps reputare omnia. Nam, ut ante dixi, quæ acta sunt singillatim exsequi impossibile est. Et quod sane permolestum est, tot & talia ne nunc quidem finem acceperunt, ac ne spes quidem ulla finis faciendi: sed augetur in dies malum; nosque plerisque ridiculi facti sumus. Immo vero ridet quidem nemo, etiamsi summæ sit improbitatis; lugent autem, ut dixi, omnes apicem malorum, inauditam hanc iniquitatem. Jam vero reliquarum Ecclesiarum perturbationes quis eloquatur? Non enim hîc desiit hoc malum, sed & usque in Orientem pervenit. Nam ut a capite malo humore effuso reliqua membra corrumpuntur; ita exortis hujus magnæ civitatis malis, velut ex fonte, tumultus quocumque viâ progressi sunt, & clerici ubique in Episcopos insurrexerunt, & populi alii quidem discissi sunt, alii propediem scindentur; & ubique malorum exspectatio

Ed. αἱμάτων.

Ed. εἰσελθ.

Ed. τε ἑώρων.

A ἐπειγομένης, τὰς ἐκκλησίαις ἐπεισῆλθον, τόν τε κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλον, καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιεστοιχίζετο (sic) καὶ γυναῖκες τῶν εὐκτηρίων πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυσάμεναι κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, γυμναὶ ἐφυγαδεύοντο, ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐφόδου, οὐδὲ τὴν πρέπουσαν εὐσχημοσύνην γυναιξὶ συγχωρούμεναι περιθέσθαι. πολλαὶ δὲ καὶ τραύματα δεξάμεναι ἐξεβάλλοντο. καὶ αἵματος αἱ κολυμβῆθραι ἐπληροῦντο, καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ τῶν τοιούτων τραυμάτων * ἐφοινίσσετο νάματα. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εἱστήκει τὸ δεινὸν, ἀλλ' ἔνθα

B τὰ ἅγια ἀπέκειντο, ἐλθόντες * οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι, καθὼς ἔγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα ἐθεώρουν * τὰ ἔνδον, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν τοσούτῳ θορύβῳ, εἰς τὰ τῶν προειρημένων ἱμάτια ἐξεχεῖτο, καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ βαρβαρικῇ πάντα ἐτολμᾶτο. καὶ ὁ δῆμος πρὸς τὴν ἐρημίαν ἠλαύνετο, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἔξω τῆς πόλεως ἔφευγε, καὶ κεναὶ ἐν ἑορτῇ τοιαύτῃ αἱ ἐκκλησίαι τῶν λαῶν ἐγίνοντο. καὶ πλείους ἢ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι οἱ κοινωνοῦντες ἡμῖν, μετὰ τοῦ λαοῦ εἰκῇ

C καὶ μάτην ἐλαυνόμενοι, καὶ ὀλολυγαὶ πανταχοῦ καὶ οἰμωγαὶ, καὶ κωκυτοὶ, καὶ θρῆνοι; καὶ πηγαὶ δακρύων κατὰ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς οἰκίας καὶ κατὰ τὰς ἐρήμους· καὶ τὸ πᾶν τῆς πόλεως μέρος τῶν συμφορῶν ἐπληροῦτο τούτων. διὰ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παρανομίας οὐχ οἱ πάσχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδὲν τοιοῦτον ὑπομένοντες συνήλγουν ἡμῖν· οὐχ οἱ ὁμόδοξοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ αἱρετικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες· καὶ ὡς τῆς πόλεως κατὰ κράτος ἁλούσης, οὕτως ἐν θορύβῳ καὶ ταραχαῖς καὶ ὀλολυγαῖς πάντα ἦν. καὶ ταῦτα ἐτολμᾶτο παρὰ γνώμην

D τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, νυκτὸς καταλαμβανούσης, ἐπισκόπων αὐτὰ κατασκευαζόντων, οἳ οὐκ ᾐσχύνοντο Καμπιδουκτόρας ἀντὶ τῶν διακόνων προηγουμένους ἔχοντες. ἡμέρας δὲ γενομένης, πᾶσα ἡ πόλις ἔξω τειχέων μετῳκίζετο, ὑπὸ δένδρα καὶ νάπας, καθάπερ πρόβατα διεσπαρμένα, τὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες. ἔξεστιν ὑμῖν τὰ ἐντεῦθεν λογίσασθαι λοιπὸν ἅπαντα. ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπὼν, οὐχ οἷόν τε πάντα ἐπελθεῖν τῷ λόγῳ τὰ καθ' ἕκαστον γενόμενα· καὶ τὸ δὴ χαλεπὸν, ὅτι τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακὰ οὐδέ-

E πω καὶ νῦν λύσιν ἔλαβεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐλπίδα λύσεως· ἀλλ' ἐπιτείνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ δεινὸν, καὶ γέλως γεγόναμεν πολλοῖς· μᾶλλον δὲ γελᾷ μὲν οὐδεὶς, κἂν μυριάκις παρανομήσῃ· θρηνοῦσι δὲ πάντες, ὅπερ ἔφην, τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν, τὴν καινὴν ταύτην παρανομίαν· τίς ἂν εἴποι τὰς τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ταραχάς; οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἔστη τὸ χαλεπὸν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἑώας ἔφθασεν· καὶ καθάπερ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πονηροῦ ῥεύματος ἐκχυθέντος τὰ λοιπὰ διαφθείρεται μέλη, οὕτω δὴ καὶ νῦν ὥσπερ ἐκ

F πηγῆς τινος τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως τῶν κακῶν ἀρξαμένων, ὁδῷ τὰ τῶν θορύβων πανταχοῦ περιέβη· καὶ κληρικοὶ πανταχοῦ ἐπανέστησαν ἐπισκόποις· καὶ λαοὶ, οἱ μὲν διετμήθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι. καὶ πανταχοῦ κακῶν ὠδῖνες καὶ τῆς οἰκουμένης

μένης πάσης ἀνατροπή. μαθόντες τοίνυν ἅπαντα κύριοι τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε, ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς ἐκκλησίαις [a] ἀναστεῖλαι παρακαλοῦμεν· εἰ γὰρ τοῦτο κρατήσειε τὸ ἔθος, καὶ ἐξὸν γένηται τοῖς βουλομένοις εἰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι ἐπαρχίας ἐκ τοσούτων διαστημάτων, καὶ ἐκβάλλειν οὓς ἂν ἐθέλοιεν, κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν πράττοντες ἅπερ ἂν ἐθέλοιεν, ἴστε ὅτι πάντα οἰχήσεται, καὶ πόλεμος ἀκήρυκτος πᾶσαν δραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντας τε βαλλόντων καὶ βαλλομένων. ἵν' οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ' ἡλίῳ πᾶσαν, ἐπιστεῖλαι παρακαλῶ τὰ μὲν οὕτω γεγενημένα παρανόμως ἀπόντων ἡμῶν, καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτουμένων κρίσιν, μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν, ὥσπερ οὖν ἔχει τῇ οἰκείᾳ φύσει. τοὺς δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντας, τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου. ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐχ ἁλόντας, οὐκ ἐληλεγμένους, οὐκ ἀποδειχθέντας ὑπευθύνους, [b] τῶν γραμμάτων δότε ἀπολαύειν τῶν ὑμετέρων συνήθως, καὶ τῆς ἀγάπης καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὥσπερ καὶ ἔμπροσθεν. εἰ δὲ βούλοιντο καὶ νῦν οἱ τὰ τοιαῦτα παρανομήσαντες τὰ ἐγκλήματα γυμνάζειν, ἐφ' οἷς ἡμᾶς ἀδίκως ἐξέβαλον, τῶν ὑπομνημάτων ἡμῖν δοθέντων, τῶν λιβέλλων, τῶν κατηγόρων φανέντων, δικαστηρίου καθίσαντος ἀδεκάστου καὶ δικασώμεθα καὶ ἀπολογησώμεθα, καὶ δείξωμεν ἑαυτοὺς ἀνευθύνους τῶν ἐπαγομένων ἡμῖν, ὥσπερ οὖν καὶ ἐσμέν· τὰ γὰρ νῦν γεγενημένα παρ' αὐτῶν, ἐκτός εἰσι πάσης ἀκολουθίας, καὶ παντὸς νόμου καὶ κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ. οὐδὲ ἐν τοῖς ἔξω μὲν οὖν δικαστηρίοις τοιαῦτα ἐτολμήθη ποτὲ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν βαρβαρικῷ δικαστηρίῳ, οὐδὲ Σκύθαι καὶ Σαρμάται οὐκ ἄν ποτε ἐδίκασαν ἐκ μιᾶς μοίρας κρίναντες, ἀπόντος τοῦ αἰτιωμένου, καὶ παραιτουμένου οὐ κρίσιν, ἀλλ' ἀπέχθειαν, καλοῦντος δικαστὰς μυρίους, ἀνεύθυνον ἑαυτὸν εἶναι λέγοντος, ἑτοίμου ὄντος τῆς οἰκουμένης παρούσης ἀποδύσασθαι τὰς αἰτίας, καὶ δεῖξαι ἑαυτὸν ἀθῷον ἐν ἅπασιν ὄντα. ταῦτα οὖν ἅπαντα λογισάμενοι καὶ παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν εὐλαβεστάτων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπισκόπων σαφέστερον ἅπαντα μαθόντες, τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν παρακέκλησθε. οὕτω γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις χαρίσησθε, ἀλλὰ καὶ τῷ κοινῷ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν παρὰ θεοῦ λήψεσθε μισθὸν, τοῦ διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην πάντα ποιοῦντος διηνεκῶς· ἐγράφη δὲ αὕτη καὶ πρὸς Βενέριον ἐπίσκοπον Μεδιολάνου, καὶ Χρωμάτιον ἐπίσκοπον Ἀκυληΐας· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Πρὸς τούτοις ἀνταπέστειλεν ὁ μακάριος Ἰννοκέντιος ὁ πάπας ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι τὰ ἴσα τῆς κοινωνίας· ἀθετήσας τὴν δόξασαν γεγενῆσθαι κρίσιν παρὰ Θεοφίλου, εἰπὼν δεῖν ἑτέραν ἀνεπίληπτον συγκροτηθῆναι σύνοδον δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν, ὑποχωρούντων

A orbisque totius subversio. Igitur domini mei maxime venerandi & religiosissimi, cum hæc ita se habere didiceritis, eam quæ vos decet, fortitudinem & studium quæso ostendite, ut tanta iniquitas quæ Ecclesias invasit reprimatur. Si enim hic mos invaluerit, & si licebit cuivis in alienas invadere provincias, idque ex tantis intervallis, & ejicere quos quis voluerit, ex auctoritate sua quodlibet agendo, scitis omnia pessum itura, & inexpiabile bellum quoddam orbem terrarum B incursurum, omnibus omnes ejicientibus & vicissim ejectis. Ne igitur tanta confusio omnem quæ sub cælo est terram invadat, rogo ut per epistolas denuntietis, ea quæ tam inique acta sunt ab una parte, absentibus nobis & non declinantibus judicium, nullum habere robur, sicut ex sua natura nullum habet; & ut qui talia ausi sunt, Ecclesiasticarum legum pœnis subjiciantur. Nos igitur qui nec convicti nec reprehensi sumus, nec rei demonstrati, literis vestris C frui date, & caritate vestra cæterisque omnibus ut antea. Si vero qui talia patrarunt, velint nunc quoque crimina objicere, ob quæ nos injuste ejecerunt, datis nobis actis, & cum libelli & accusatores comparuerint, incorruptis judicibus sedentibus caussam dicemus, & ostendemus extra culpam nos esse eorum quæ nobis objiciuntur, sicut plane sumus. Nam quæ ab illis facta, contra omnem sunt ordinem, contra omnes leges & canones Ecclesiasti- D cos: neque in Gentilium judiciis, neque in barbarico quidem tribunali talia umquam acta sunt. Immo vero neque Scythæ neque Sarmatæ ita unquam judicarunt, judicium ab una parte ferentes, absente eo qui accusatur, nec recusante judicium, sed hostilitatem, vocante judices innumeros, extra culpam se esse dicente, & coram terrarum orbe crimina depulsurum, atque in omnibus insontem seipsum esse ostensurum. Hæc igitur omnia reputantes, a dominis meis E piissimis fratribus Episcopis cum liquido compereritis, studium vestrum quæso adjungite: ita non tantum de nobis bene merebimini, sed & de communi Ecclesiarum statu, & mercedem a Deo accipietis, qui ob Ecclesiarum pacem omnia jugiter facit. Hæc ipsa etiam scripta est ad Venerium Episcopum Mediolani, & ad Chromatium Aquileiæ Episcopum. Vale in Domino.

Ad hæc beatus Innocentius Papa, utrique parti pares literas communionis misit, F improbans judicium quod a Theophilo factum videbatur: dicens debere aliam cogi synodum irreprehensibilem Occidentalium & Orientalium. Primum qui-

a Ἀναστεῖλαι. Sic codex Mediceus rectius quam Bigot. qui ἀποστεῖλαι posuit. Sic etiam legimus T. 3. p. 520.

b Sic in veteri Editione legebatur, quam sequutus est Bigotius in versione sua, licet in serie πραγμάτων pro γραμμάτων posuerit. Ita quoque legimus T. 3. p. 520.

dem ſecedentibus ab illo conſeſſu amicis, deinde & inimicis. A neutris enim ut plurimum rectum proficiſcitur judicium. Paucis poſt diebus rurſus advenit Preſbyter quidam Theophili Petrus, cum Martyrio Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diacono, qui reddiderunt ejus literas, & quoſdam actorum commentariolos videlicet, in quibus videbatur Joannes a triginta ſex Epiſcopis condemnatus; quorum undetriginta erant Ægyptii, ſeptem vero aliarum regionum. Quibus actis perlectis, Papa Innocentius, cum comperiſſet nullas graves eſſe accuſationes, neque Joannem adfuiſſe, neque coram reprehenſum eſſe, Theophili furorem exſibilare perſtitit, quod contra abſentem tam præcipitem & abruptam ſententiam effudiſſet. Dimiſſis igitur illis cum increpatoriis literis, precabatur Deum ſupplicans cum jejunio ut ſedaretur quidem Eccleſiæ diſcordia, fraternus vero amor compingeretur. Erat autem epiſtolæ tenor hic.

Frater Theophile, nos quidem habemus te & fratrem Joannem nobis com-
[Georg. προτέροις.] municantes, ut & in prioribus literis mentem noſtram manifeſtam fecimus, ac ne nunc quidem ab eo propoſito deſiſtentes, rurſus eadem tibi ſcribimus, & quotieſcumque ad nos miſeris: quod niſi congruum judicium ſubſequatur in his quæ per ludibrium geſta ſunt, fieri non poteſt ut ſine ratione a Joannis communione diſcedamus. Tu igitur, ſi judicio confidis, ſiſte te ad ſynodum, quæ ſecundum Chri-
[Georg. γινομ.] ſtum cogitur; & ibi expoſitis criminationibus ſub teſtibus Nicæni Concilii canonibus (alium enim canonem Romana non admittit Eccleſia) irrefragabilem ſecuritatem habebis.

Modico poſt tempore advenit Preſbyter Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Theotecnus nomine, reddens epiſtolas ſynodi Joannis, viginti quinque Epiſcoporum aut paulo plus, quibus docebant, & Joannem militari manu urbe expulſum, & Cucuſum in exſilium eſſe miſſum, atque ſuccenſam eſſe eccleſiam. Cui etiam dedit Innocentius communicatorias literas, & ad Joannem Epiſcopum, & ad omnes ei communicantes Epiſcopos, cum opem ferre non poſſet, eo quod ad malum potentes quidam obſtarent. Paulo poſt venit homuncio quidam, viſu deformis, & qui difficile intelligi poſſet, Paternus nomine, Preſbyterum ſe Conſtantinopoli-
[Georg. εἴδους.] tanæ Eccleſiæ dicens; qui & ipſe totus efferatus, inimicitias adverſus Joannem vultu ipſo prodens, multiſque eum probris lacerans, literas paucorum Epiſcoporum reddidit, Acacii, Pauli, Antiochi, Cyrini, Severiani & aliorum quorumdam: in quibus calumniabantur Joannem, quaſi Eccleſiam incendiſſet. Tam falſa nobis oratio apparuit, ut ne Joannes quidem in celebri Synodo hujus rei defenſionem attulerit: quem uſque eo deſpexit Papa

A τοῦ συνεδρίου φίλων πρῶτον, ἔπειτα καὶ ἐχθρῶν· οὐδὲ γὰρ παρ' ὁποτέρων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὀρθὸν αὐτῶν ἐστι τὸ κριτήριον. μετ' ὀλίγας πάλιν ἡμέρας ἐπέστη τις πρεσβύτερος Θεοφίλου Πέτρος, ἅμα Μαρτυρίῳ διακόνῳ τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, ἐπιδόντες ἐπιστολὰς τοῦ αὐτοῦ, καί τινα ὑπομνημάτια δῆθεν. ἐν οἷς ἐδόκει κατακεκρίσθαι ὁ Ἰωάννης παρὰ τριάκοντα ἓξ ἐπισκόπων, ὧν οἱ μὲν εἰκοσιεννέα ἦσαν Αἰγύπτιοι, ἑπτὰ δὲ τῶν ἄλλων κλιμάτων. οἷς ὑπομνήμασιν ἐντυχὼν ὁ πάπας Ἰννοκέντιος, καὶ εὑρὼν μήτε B τὰς αἰτίας οὔσας βαρείας, μήτε τὸν Ἰωάννην παρόντα καὶ κατὰ πρόσωπον ἐλεγχθέντα, ἔμενεν κατασυρίζων τὸ Θεοφίλου μανίας, ὅτι κατὰ ἀπόντος τοιαύτην ἀπότομον ἐξέβρασε ψῆφον. ἀπολύσας οὖν αὐτοὺς μετὰ ἐλεγκτικῶν γραμμάτων, ηὔχετο τὸν θεὸν ἱκετεύων μετὰ νηστείας, καὶ τῆς ἐκκλησίας παραλυθῆναι μὲν τὴν διχοστασίαν, συναρμοσθῆναι δὲ τὴν φιλαδελφίαν. ἦν δὲ τῆς ἐπιστολῆς ἡ δύναμις αὕτη.

Ἀδελφὲ Θεόφιλε, ἡμεῖς καί σε ἴσμεν κοινωνικὸν C καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην, ὡς καὶ ἐν προτέροις * γράμμασι φανερὰν ἡμῶν τὴν γνώμην ἐποιησάμεθα· καὶ νῦν δὲ οὐκ ἐκστάντες τῆς αὐτῆς προαιρέσεως, πάλιν σοι τὰ αὐτὰ γράφομεν, καὶ ὁσάκις ἂν ἀποστείλῃς. ὅτι ἐὰν μὴ δέουσα κρίσις παρακολουθήσῃ ἐπὶ τοῖς παιγνιωδῶς γεγενημένοις, ἀμήχανόν ἐστιν ἀλόγως ἡμᾶς ἀποστῆναι τῆς Ἰωάννου κοινωνίας. ὡς γοῦν εἰ θαῤῥεῖς σὺ τῷ κριτηρίῳ, ἀπάντησον τῇ κατὰ Χριστὸν γεγενημένῃ * συνόδῳ, κἀκεῖ τὰς αἰτίας γυμνάσας ὑπὸ μάρτυ- D σι τοῖς Νικαίας κανόσιν· ἄλλον γὰρ κανόνα ἡ Ῥωμαίων οὐ παραδέχεται ἐκκλησία· ἀναντίῤῥητον τὴν ἀσφάλειαν σχήσῃ.

Μικροῦ δὲ παριππάσαντος χρόνου, ἐπέστη πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως Θεότεκνος ὀνόματι, ἐπιδοὺς ἐπιστολὰς τῆς συνόδου τῆς Ἰωάννου εἰκοσιπέντε ἐπισκόπων μικρῷ πρός. ἐν οἷς ἀνεδίδαξαν καὶ στρατιωτικῇ βοηθείᾳ ἐκβεβλῆσθαι τὸν Ἰωάννην τῆς πόλεως, καὶ εἰς ἐξορίαν ἐν Κουκουσῷ πεπέμφθαι, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐμπεπρῆσθαι. ᾧ καὶ αὐτῷ δοὺς κοινω- E νικὰ γράμματα πρός τε τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην, καὶ πρὸς τοὺς αὐτῷ κοινωνοῦντας, παρεκάλει μετὰ δακρύων μακροθυμεῖν, βοηθεῖν οὐ δυνάμενος διὰ τὸ ἀντιπράττειν τινὰς τοὺς τὸ κακὸν δυναμένους· μετὰ μικρὸν ὕστερος ἐπέστη ἀνθρωπίσκος, δυσειδὴς ἰδεῖν, δυσμενὴς νοηθῆναι, Πάτερνος τοὔνομα, λέγων ἑαυτὸν πρεσβύτερον τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, ὃς καὶ αὐτὸς ὅλος δι' ὅλου σεσοβημένος, ἐκ τοῦ ἤθους * τὴν ἔχθραν ἐπιδεικνύων, πολλὰς καταχέων λοιδορίας κατὰ F τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου, ἐπιδέδωκε γράμματα ἐπισκόπων ὀλίγων, Ἀκακίου, Παύλου, Ἀντιόχου, Κυρίνου, Σευηριανοῦ, καὶ ἑτέρων τινῶν, ἐν οἷς συκοφαντοῦσι τὸν Ἰωάννην, ὡς καύσαντα τὴν ἐκκλησίαν. οὕτως ψευδὴς ἡμῖν ἐφάνη ὁ λόγος, ὡς μηδὲ διὰ τοῦτο δοῦναι ἀπολογίαν τὸν Ἰωάννην ἐν ἐπισήμῳ συνόδῳ. οὗ καταπλύσας ὁ πάπας

Ἰννοκέντιος, οὐδὲ ἀντιγράφων ἠξίωσεν. ὁ Ἐπίσκ. Καταξίωσον οὖν ὑποσχεῖν μοι τὴν ἀκοήν, ἵνα σοι καθ' ἕκαστον ἀφηγήσωμαι. πάνυ γάρ, ὡς λέγει ὁ Ἐλιοὺς τῷ Ἰώβ, συνέχει με τὸ πνεῦμα τῆς γαστρός· γαστέρα τὴν διάνοιαν αἰνιττόμενος πεπληρωμένην λόγων. ὁ Διάκ. Ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐκπληρῶσαί με, ἀγαθώτατε πάτερ, τὴν ἀκρίβειαν τῶν καθ' ἡμᾶς φθασάντων. ἵν' οὕτως ἄρξωμαι τῆς πρός σε ἐρωτήσεως. πάλιν τοίνυν μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐπέστη ὁ Συννάδων ἐπίσκοπος, γράμματα μὲν οὐκ ἔχων, ἱκανὸς δὲ πρὸς διήγησιν ἐναρμόνιον, ὃς ἔλεγε μὲν πεφευγέναι διὰ τὴν τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος ἀπειλὴν περιέχουσαν· ὅτι, εἴ τις οὐ κοινωνεῖ Θεοφίλῳ καὶ Ἀρσακίῳ καὶ Πορφυρίῳ, ὁ τοιοῦτος τῆς μὲν ἐπισκοπῆς εἰργέσθω. προσαπολλύτω δέ, εἴ τινα δοκεῖ ἔχειν οὐσίαν χρημάτων ἢ κτημάτων. μετὰ τὸν Κυριακὸν παρεγένετο Εὐλύσιος, ὁ Ἀπαμείας ἐπίσκοπος τῆς Βιθυνίας, ἐπιδοὺς γράμματα πεντεκαίδεκα ἐπισκόπων τῆς συνόδου Ἰωάννου, καὶ τοῦ καλογήρου Ἀνυσίου, τοῦ Θεσσαλονίκης ἐπισκόπου, ἐν οἷς οἱ μὲν τὴν προγενομένην καὶ γινομένην ἀναδιδάσκουσι λαφυραγωγίαν πάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. ὁ δέ, ὡς ἐμμένει τῇ κρίσει τῇ τῶν Ῥωμαίων· ὃς καὶ αὐτὸς Εὐλύσιος διηγήσατο συνῳδὰ τῷ Κυριακῷ. παραδραμόντος δὲ μηνὸς ἡμερῶν ἐπέστη Παλλάδιος, ὁ ἐπίσκοπος Ἑλενουπόλεως, δίχα γραμμάτων, ὃς ἔλεγεν καὶ αὐτὸς πεφευγέναι τὴν τῶν ἀρχόντων μανίαν· ἐνκεντρότερον δὲ ἡμῖν ἀφηγήσατο, ἐπιδείξας ἀντίγραφον διατάγματος περιέχοντος, ὡς τὸν κρύπτοντα ἐπίσκοπον ἢ κληρικόν, ἢ ὅλως δεχόμενον ἐν οἰκίᾳ κοινωνικὸν Ἰωάννου, τὸν οἶκον δημεύεσθαι. μετὰ τὸν Παλλάδιον, Γερμανὸς πρεσβύτερος ἅμα Κασσιανῷ διακόνῳ τοῦ Ἰωάννου, ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἐπιδόντες γράμματα παντὸς τοῦ κλήρου Ἰωάννου. ὅπου γράφουσι βίαν καὶ τυραννίδα ὑπομεμενηκέναι αὐτῶν τὴν ἐκκλησίαν· τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν στρατιωτικῇ βοηθείᾳ ἐκβληθέντος, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθέντος κατὰ συσκευὴν Ἀκακίου Βεροίας, καὶ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἀντιόχου Πτολεμαΐδος, καὶ Σευηριανοῦ Γαβάλων. ἐν οἷς καὶ βρέβιον ἐπέδειξαν οἱ προειρημένοι, ὅπου τὰ κειμήλια παραδιδόασιν ὑπὸ μάρτυσι τοῖς δικασταῖς, Στουδίου ἐπάρχου πόλεως, καὶ Εὐτυχιανοῦ τῶν Πραιτωρίων, καὶ Ἰωάννου Κόμητος θησαυρῶν, καὶ Εὐσταθίου Κοαίστορος, καὶ Ταβελλαρίου *, ἔντε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἀμφίοις, ἀποτειψάμενοι τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου τὴν συκοφαντίαν. μετὰ τούτους ἦλθε Δημήτριος ἐκ δευτέρου, ὁ ἐπίσκοπος Πισινούντων, περιδραμὼν τὴν ἀνατολήν, καὶ κηρύξας τὴν Ῥωμαίων κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην μετὰ γραμμάτων τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου, ἐνεγκὼν καὶ γράμματα τῶν ἀπὸ Καρίας ἐπισκόπων, ὅπου ἀσπάζονται τὴν Ἰωάννου κοινωνίαν, καὶ τῶν ἀπὸ Ἀντιοχείας πρεσβυτέρων, ὅπου ἐπισπῶνται τὴν τῶν Ῥωμαίων εὐταξίαν, καὶ ἀποδύρονται τὴν Πορφυρίου χειροτονίαν, ἀθέσμως καὶ ἀνοσίως γεγενημένην. μεθ' οὓς πάντας ἐλήλυθεν ὁ πρεσβύτερος Δομιτιανός, Οἰκονόμος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, καὶ Οὐαλλα-

A Innocentius, ut respondere dignatus non sit. Episc. Dignare igitur aures mihi præbere, ut tibi singula exponam: valde enim, ut ait Elius ad Job, *constringit me spiritus ventris*: ventrem innuens mentem sermonibus plenam. *Job. 32. 18.* Diac. Necesse est me, optime Pater, exacte explere narrationem eorum, quæ ad notitiam nostram pervenerunt, ut sic aggrediar interrogare te. Rursus igitur post aliquot dies adfuit Synnadorum Episcopus Cyriacus, literas quidem nullas habens, idoneus vero ad apte & concinne narrandum; qui dicebat fugisse se ob Imperialis Edicti comminationem, quod sic habet: *Si quis non communicat Theophilo, Arsacio, & Porphyrio, ille quidem episcopatu arceatur, simul etiam amittat si quam visus fuerit habere substantiam pecuniarum aut prædiorum.* Post Cyriacum advenit Eulysius, Episcopus Apameæ Bithyniæ, reddens literas quindecim Episcoporum e synodo Joannis, & optimi senis Anysii, Thessalonices Episcopi, in quibus & priorem & præsentem totius Constantinopolis direptionem perscribebant. Anysius vero, scribebat se judicio Romanæ Ecclesiæ acquiescere, qui & ipse Eulysius omnia Cyriaco consentanea narravit. Elapso mense, accessit Palladius, Episcopus Helenopolis, absque literis, qui & ipse fugisse se magistratuum furorem dicebat, & nobis omnia expressius declaravit; ostendens Edicti exemplum, quod sic habet: *Quicumque occultaverit Episcopum aut Clericum, aut omnino exceperit in domum suam aliquem qui communicet Joanni, domus ejus publicetur.* Post Palladium, advenere Germanus Presbyter una cum Cassiano Diacono, qui erant e partibus Joannis, viri religiosi, literas totius cleri Joannis reddentes, quibus scribunt Ecclesiam ipsorum vim atque tyrannidem perpessam esse, ipsorum Episcopo militari manu ejecto, atque in exsilium acto per factionem Acacii, Berœæ Episcopi, Theophili Alexandriæ, Antiochi Ptolemaïdos, & Severiani Gabalorum. Interea breviculum prædicti ostenderunt, quo pretiosa vasa tradiderant coram judicibus, Studio Præfecto Urbis, & Eutychiano Præfecto Prætorii, & Joanne Comite Thesaurorum, & Eustathio Quæstore, ac Tabulariis, in auro, argento & vestibus, calumniam a Joanne Episcopo depellentes. *Georg. ian.* Post illos denuo venit Demetrius, Pesinuntis Episcopus, qui Orientem percurrerat, prædicans Romanorum communionem cum Joanne Episcopo, ostensis Papæ Innocentii literis, afferens epistolas ab Episcopis Cariæ, quibus illi Joannis communionem complectuntur, atque alias a Presbyteris Antiochiæ, quibus Romanorum disciplinam sequuntur, & deplorant Porphyrii ordinationem factam contra jus & fas. Post quos omnes venit Presbyter Domitianus, Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Valla-

gas quidam, Presbyter Nisibenus, narrans monasteriorum quæ sunt in Mesopotamia afflictionem: qui etiam reddiderunt Optati cujusdam Præfecti acta, in quibus honestæ mulieres ex genere Consulum, Diaconissæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, in oculis populi, ad eum ducuntur, coactæ aut communicare Arsacio, aut fisco dare ducentas auri libras. De ascetis & virginibus quid attinet dicere? qui ostendebant sulcata latera in eculeo & in tergo verberum notas. Ita ut non amplius sustinens Papa Innocentius, miserit ad pium Imperatorem Honorium, singillatim quid ferrent epistolæ illæ subjungens. Quibus permota ejus pietas, jubet Occidentalium Synodum cogi, & cum unam simul sententiam tulissent, eam ad suam pietatem referre. Qui quidem Episcopi Italiæ congregati, orant Imperatorem, scribat fratri suo & consorti imperii Arcadio, ut jubeat Thessalonicæ Synodum fieri; quo facilius utraque pars Orientis & Occidentis in unum accurrere possit, & Synodus, non in Episcoporum numero, sed in pondere sententiæ perfecta, certum & indubitatum ferat judicium. Quibus accensa ejus pietas, Episcopo quidem Romanæ Ecclesiæ scribit: mittat quinque Episcopos, Presbyteros autem Romanæ Ecclesiæ duos & Diaconum unum, qui ferant suam ad fratrem suum epistolam, cujus hæc sententia erat.

Tertio jam scribo ad mansuetudinem tuam, rogans ut quæ ex compacto contra Joannem Episcopum gesta sunt, emendentur. Et ut videtur nondum perfectum est. Quare denuo scripsi per hosce Episcopos & Presbyteros, multum sollicitus de pace ecclesiastica, per quam & nostrum imperium pacem obtinet, ut jubere digneris Orientis Episcopos Thessalonicæ convenire. Etenim Occidentis nostri Episcopi, lectis viris adversus malum ac mendacium firmissimis, miserunt Episcopos quinque, Presbyteros vero duos, & Diaconum unum magnæ Ecclesiæ Romanæ. Quos velim omni honore digneris: ut si persuasi fuerint quod jure expulsus sit Joannes, doceant me ab ejus communione recedere: aut si coarguerint sponte malignos esse Orientis Episcopos, ab eorum te communione avertant. Quænam enim sit Occidentalium de Joanne Episcopo sententia, ex omnibus epistolis quæ ad me scriptæ sunt, duas subjunxi, ejusdem cum ceteris sententiæ, unam Romani, alteram Aquileiensis Episcopi. Porro hoc ante omnia obsecro clementiam tuam, Theophilum, Alexandriæ Episcopum, etiam nolentem, sistere jubeas, qui omnium malorum maxime auctor esse dicitur; ut Episcoporum qui adfuerint Synodus minime impedita, convenientem temporibus nostris pacem sanciat.

Georg. ὄψει.

Georg. νώτων.

Georg. εἰς.

A γᾶς τις, πρεσβύτερος Νισίβιος, διηγούμενος τῶν μοναστηρίων τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ τὸν ὀδυρμόν. ἐπιδόντες καὶ ὑπομνήματα Ὀπτάτου τινὸς ἐπάρχου, ὅπου κόσμιαι γυναῖκες ἐκ γένους ὑπάτων, ἄγονται δημοσίᾳ ὄψει * πρὸς αὐτὸν διάκονοι τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, ἀναγκαζόμεναι ἢ κοινωνῆσαι Ἀρσακίῳ, ἢ δοῦναι πρὸς διακοσίας λίτρας χρυσίου τοῖς ταμιακοῖς ψήφοις· περὶ δὲ ἀσκητῶν καὶ παρθένων τί δεῖ καὶ λέγειν; οἵτινες ἐπεδείκνυντο ξεσμὸν πλευρῶν ἐπὶ ξύλου, καὶ αἰκισμὸν * ὤπων. ὡς μηκέτι καρτερήσαν-
B τα τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον, ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Ὀνώριον, ὑποτάξαντα κατὰ μέρος τῶν γραμμάτων τὴν δύναμιν. ἐν οἷς κινηθεῖσα αὐτοῦ ἡ εὐσέβεια, προστάσσει σύνοδον συγκροτηθῆναι τῶν δυτικῶν, καὶ κοινῇ μίαν ἐξενεγκόντας ψῆφον ἀνενεγκεῖν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ εὐσέβειαν. οἵτινες ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας συναχθέντες, παρακαλοῦσι τὸν βασιλέα γράψαι τῷ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ καὶ συμβασιλεῖ Ἀρκαδίῳ, προστάξαι ἐν Θεσσαλονίκῃ γενέσθαι σύνοδον, ὥστε δυνηθῆναι εὐκόλως ἀμφότερα συνδραμεῖν τὰ μέρη ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως, πρὸς τὸ τελείαν γενο-
C μένην σύνοδον, οὐκ ἐν ποσότητι ἀριθμοῦ, ἀλλ' ἐν ποιότητι γνώμης, ἀναμφίλεκτον ἐξενεγκεῖν ψῆφον. ἐξ ὧν πυρωθεῖσα αὐτοῦ ἡ εὐσέβεια, τῷ μὲν ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ἐπιστέλλει πέμψαι ἐπισκόπους μὲν πέντε, πρεσβυτέρους δὲ δύο Ῥώμης, διάκονον δὲ ἕνα, ὥστε διακομίσαι αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπιστολὴν, ἥτις ἐπιστολὴ περιεῖχε τὴν δύναμιν ταύτην.

Τρίτον γράφω πρὸς τὴν σὴν ἡμερότητα, ἀξιῶν ἵνα διορθώσεως τύχῃ τὰ κατὰ τὴν συσκευὴν τοῦ ἐπισκόπου
D Ἰωάννου τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ ὡς ἔοικεν οὐκ ἤνυσται. ὅθεν πάλιν ἐπέστειλα διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πάνυ φροντίζων τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, δι' ἧς καὶ ἡ ἡμῶν εἰρηνεύεται βασιλεία, ἵνα καταξιώσῃς προστάξαι ἐν Θεσσαλονίκῃ συνελθεῖν τοὺς τῆς Ἑῴας ἐπισκόπους. καὶ γὰρ οἱ τῆς ἡμετέρας Ἑσπερίας ἐπίσκοποι, ἐκλεξάμενοι ἄνδρας ἀκλινεῖς πρὸς κακίαν καὶ ψεῦδος, ἀπεστάλκασιν ἐπισκόπους μὲν πέντε, πρεσβυτέρους δὲ δύο, διάκονον δὲ ἕνα τῆς
E μεγίστης ἐκκλησίας Ῥωμαίων. ὧν φρόντισαι παντοίαις τιμαῖς καταξίωσον, ἵν' εἰ μὲν πεισθέντες ὅτι περ δικαίως ἐκβέβληται ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης, διδάξωσί με ἀποστῆναι τῆς αὐτοῦ κοινωνίας· ἢ ἐλέγξαντες ἐθελοκακοῦντας τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, ἀποστρέψωσί σε τῆς αὐτῶν κοινωνίας. τίνα γάρ ἐστιν ἃ φρονοῦσιν περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου οἱ δυτικοὶ, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν τῶν πρός με γραφεισῶν ὑπέταξα δύο, ἰσοδυναμούσας τοῖς πάσαις, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ῥώμης καὶ τοῦ Ἀκυληΐας. τοῦτο δὲ παρακαλῶ τὴν
F σὴν ἡμερότητα πρὸ πάντων, καὶ ἄκοντα τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον παραστῆναι δικαίωσον, δι' ὃν μάλιστα λέγεται ἅπαντα τὰ κακὰ γεγενῆσθαι. ἵνα εἰς μηδὲν * ἡ τῶν παραγενομένων ἐπισκόπων ἐμποδισθεῖσα σύνοδος, τὴν πρέπουσαν τοῖς καιροῖς ἡμῶν εἰρήνην βραβεύσῃ.

Λαβόντες τοιγαροῦν οἱ περὶ τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Αἰμίλιον Βενεβένδου, καὶ Κυθήγιον, καὶ Γαυδέντιον, σὺν Οὐαλεντινιανῷ * καὶ Βονιφατίῳ τοῖς πρεσβυτέροις τὰ γράμματα τοῦ τε Ἰννοκεντίου καὶ τῶν Ἰταλῶν ἐπισκόπων, Χρωματίου Ἀκυληΐας, καὶ Βενερίου Μεδιολάνων, καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ὑπομνηστικὸν τῆς συνόδου πάσης δύσεως, δημοσίοις συνθήμασιν ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν σὺν τοῖς περὶ Κυριακὸν καὶ Δημήτριον καὶ Παλλάδιον καὶ Εὐλύσιον τοὺς ἐπισκόπους. εἶχε δὲ τὸ ὑπομνηστικὸν, μὴ δεῖν εἰσελθεῖν Ἰωάννην εἰς κρίσιν, ἐὰν μὴ πρότερον ἀποκατασταθῇ αὐτῷ ἥ τε ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία, ἵν᾽ εἰς μηδὲν ἔχων ὑποτίθεσθαι, αὐθαίρετος * εἰσέλθῃ εἰς τὸ συνέδριον. ἀπελθόντες οὖν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπέστρεψαν μετὰ τέσσαρας μῆνας, διηγούμενοι βαβυλώνια πράγματα. ὅτι κατεσχέθημεν παραπλέοντες τὴν Ἑλλάδα Ἀθήναζε ὑπὸ χιλιάρχου τινὸς δυσηνοῦ, ὃς ἐξ αὐτῆς συνέζευξεν ἡμῖν ἑκατοντάρχην ἕνα, μὴ συγχωρήσας ἡμῖν παραβαλεῖν τῇ Θεσσαλονίκῃ. ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν ἦν ὁ σκοπὸς πρῶτον ἀποδοῦναι τὰ γράμματα Ἀνυσίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. ἐμβαλὼν οὖν ἡμᾶς, φησὶν, εἰς δύο πλοῖα, ἐξέπεμψεν. ἐπιγενομένου δὲ βιαίου νότου, ἄσιτοι διὰ τριῶν ἡμερῶν διαπλεύσαντες τὸ κατὰ τὴν Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὰ στενὰ, δωδεκάτην ὥραν τῇ τρίτῃ ὡρμήσαμεν πρὸ τῆς πόλεως πλησίον τῶν Βίκτορος προαστείων· ἐν ᾧ κατασχεθέντες τέως ὑπὸ τῶν τοὺς λιμένας πρακτευόντων, ἀπήλθομεν εἰς τὰ ὀπίσω. τινὸς δὲ κελεύσαντος οὐκ ἔγνωμεν. καὶ συγκλεισθέντες εἰς φρούριον τῆς Θρᾴκης παραθαλάσσιον, Ἀθύραν καλούμενον. ἐκεῖθέν τε στρεβλωθέντες, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἐν οἰκίσκῳ ἑνὶ, καὶ ἐν διαφόροις οἱ περὶ Κυριακὸν, ὡς μηδὲ παῖδα ἔχειν εἰς ὑπηρεσίαν. καὶ ἀπαιτούμενοι τὰ γράμματα, οὐ δεδώκαμεν, εἰπόντες ὅτι πῶς οἷόν τι ἐστὶ πρεσβευτὰς ἡμᾶς ὄντας μὴ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ ἐπιδοῦναι τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα, καὶ τῶν ἐπισκόπων. ὡς οὖν ἐμένομεν μὴ διδόντες, πρῶτον ἐλθόντος Πατρικίου νοταρίου πρὸς ἡμᾶς, ἔπειτα τινῶν ἑτέρων. τελευταῖον ἦλθέ τις ἀφηγούμενος ἑνὸς ἀριθμοῦ, Οὐαλλεριανὸς ὀνόματι, Καππαδόκης, καὶ κλάσας τὸν ἀντίχειρα τοῦ ἐπισκόπου Μαριάνου * ἀφεῖλεν ἐσφραγισμένην τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως σὺν ταῖς λοιπαῖς ἐπιστολαῖς. ἐπιγενομένης οὖν δευτέρας ἡμέρας, ἀπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς, εἴ τε οἱ τῆς τοῦ βασιλέως αὐλῆς, εἴ τε οἱ περὶ Ἀττικὸν, ἀγνοοῦμεν. αὐτὸς γὰρ ἐλέγετο ἐπιπεπηδηκέναι τῷ θρόνῳ τῆς ἐκκλησίας· ἐπιδόντες ἡμῖν νομίσματα τρισχίλια, ἀξιοῦντες πεισθέντας ἡμᾶς κοινωνῆσαι τῷ Ἀττικῷ, παρασιωπήσαντας τὴν Ἰωάννου δίκην. οἷς μὴ πεισθέντες ἐμένομεν προσευχόμενοι πρὸς τὸ μηδὲν εἰρηνικὸν ἀνύειν, ἀκινδύνως καταλαβεῖν ἡμῶν τὰς ἐκκλησίας, τὴν τοιαύτην ὁρῶντες ἀνημερότητα. τοῦτο καὶ τοῦ σωτῆρος θεοῦ διαφόροις ἀποκαλύψεσιν αὐτοὺς φωτίσαντος, ὡς καὶ τῷ διακόνῳ τοῦ ἁγίου Ἐμμελίου Παύλῳ, ἀνδρὶ πραϋτάτῳ καὶ σώφρονι, ὀφθῆναι ἐν τῷ πλοίῳ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν ἀπόστολον λέγοντα αὐτῷ·

A Cum igitur sanctus Æmilius, Beneventi Episcopus, & Cythegius & Gaudentius, una cum Valentiniano & Bonifacio Presbyteris, accepissent literas Imperatoris Honorii, Innocentii, & Italorum Episcoporum, Chromatii Aquileiensis, & Venerii Mediolanensis, atque aliorum, necnon commonitorium Synodi totius Occidentis, publicâ evectione Constantinopolim profecti sunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulysio Episcopis. Commonitorium au- CAP. IV. Georg. τινω.
B tem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, nisi ipsi prius restituta fuisset & Ecclesia, & communio; ut sublatâ caussâ detrectandi judicii, suâ sponte consessum iniret. Profecti igitur Constantinopolim, post quatuor menses redierunt, narrantes facinora Babylonica. Cum præter Græciam Athenas navigaremus, detenti sumus ab infesto quodam Tribuno Militum, qui statim Centurionem unum nobis adjunxit, non sinens nos Thessalonicam accedere. Illic Georg. ἔτος.
C enim propositum nobis erat literas primum dare Anysio Episcopo. Conjectos igitur nos, aiunt, in duo navigia dimisit. Ingruente postea Austro vehementi, tribus diebus Ægæum mare & freta sine cibo trajecimus: circa duodecimam tertii diei horam appulimus ante Urbem Regiam juxta suburbana Victoris. Ubi retenti ab exactoribus portuum, retro discessimus; cujus autem jussu, igoramus: & conclusi sumus maritimo Thraciæ castello, Athyra dicto,
D Romani quidem in una domuncula, in pluribus vero qui cum Cyriaco erant; illicque vexati; ita ut ne famulus quidem præsto esset, qui ministraret. Cum literas petiissent, non dedimus, dicentes: Quî fieri potest, ut qui legati sumus, literas Imperatoris & Episcoporum, ipsi Imperatori non reddamus? Cum autem eas non dare persisteremus; primus venit ad nos Patricius Notarius; deinde quidam alii: postremum venit quidam Valerianus nomine, e Cappadocia, præpositus unius militaris nu-
E meri: & rupto Mariani Episcopi pollice, signatam Imperatoris epistolam cum reliquis abstulit. Postridie igitur miserunt ad nos, an Aulici Imperatoris, an Atticus nescimus, (ipse enim dicebatur Ecclesiæ thronum invasisse) qui nobis tria millia numismatum dabant, orantes ut persuasi Attico communicaremus, & de Joannis judicio taceremus. Quibus non assentientes, perstitimus orare, cum nihil pacificum perageretur, ut sine periculo ad nostras Ec-
F clesias rediremus, visâ tali inhumanitate. Idipsum variis revelationibus servator Deus nobis declaravit, adeo ut sancti etiam Emmelii Diacono Paulo, viro mitissimo & prudenti, in navi apparuerit Beatus Paulus Apostolus, dicens ipsi:

Ephes. 5. 15. A *Videte quomodo ambuletis: non ut insipientes, sed ut sapientes: videntes quod dies mali sunt.* Significante somnio variam illorum fraudem, eamque donis & blanditiis ad adulterandam veritatem. Instans igitur idem ipse tribunus Valerianus, conjecit nos in deterrimam navem, mercede, ut rumor ait, nauclero datâ ut perderet Episcopos navigantes, cum viginti militibus variorum officiorum: & statim nos Athyris expulit. Cum navigassemus stadia plurima, B & jamjam perituri essemus, appulimus Lampsacum; & inde mutatâ nave vicesimo die applicuimus Hydruntem Calabriæ. Neque amplius nobis dicere potuerunt, quo in statu esset Beatus Joannes Episcopus, neque ubi sint Demetrius, Cyriacus, Eulysius, atque Palladius Episcopi, qui cum nostris Episcopis legati profecti erant. EPISC. Age jam, ô sacratissime, adverte mihi animum, attendens iis quæ clare dicentur, & deinceps tibi declarabo publicos totius tragœdiæ C satyricos tumultus, unde hanc temulentiam exorsi sint, & quousque cessasse visi sint, necdum tamen desierint. Omnium malorum, ut quis dixerit, fons & principium Dei osor Dæmon, semper insidians ut lupus rationabilibus Christi gregibus, peritos quosque pastores variis malis atrociter infestans, sicut Ægyptiorum Rex masculos Judæorum, fucatos vero & falsos pastores terrenarum voluptatum fallaciis saginans. Porro pessimi fontis hujus canales, ut omnis terrarum D orbis novit, sunt Acacius, Antiochus, Theophilus & Severianus; qui vocantur quidem id quod non sunt, sunt vero quod dici se non ferunt. Ex ordine autem Clericorum Presbyteri duo, & Diaconi quinque, partim quidem ex impuro, partim ex maleficorum numero congregati. Nec vero scio an tutum sit tales Presbyteros aut Diaconos vocare. Ex Imperatoris autem Aula duo aut tres solummodo fuere, qui Theophilum roborarunt, militari præsidio opem illi ferentes: e mulieribus E præter illas quæ vulgo notæ sunt, tres: viduæ quidem, sed a viris divites factæ, multam ex rapinis pecuniam possidentes in propriæ salutis perniciem; tumultuum & seditionum commotrices. Georg. ἀιτειαι. Marsa Promoti uxor, Castricia Saturnini, & Eugraphia quædam usquequaque furiosa: reliqua autem pudet dicere. Cæterum hæ atque illi, tardo corde in fide cum sint, velut phalanx furore ebria, in unam sententiam odio doctrinæ adunati, exitii torrentem adversus Ecclesiæ pacem F concitarunt. DIAC. Velis igitur Pater, & libenter velis coram Deo nobis dicere, unde & illorum adversus Joannem odium: & quæ fuerit Joannis Episcopi pertinacia tantas potestates lædere. Simul declara

A βλέπετε πῶς περιπατεῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί· εἰδότες ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν· αἰνιττομένου τοῦ ὀνείρου τὴν πολύτροπον αὐτῶν ἀπάτην, τήν τε διὰ δώρων καὶ κολακείας ἐπὶ [a] παραχαράξει τῆς ἀληθείας. ἐπιστὰς οὖν ὁ αὐτός, φησίν, Οὐαλλεριανὸς ὁ χιλίαρχος ἐνέβαλεν ἡμᾶς εἰς σαθρότατον πλοῖον, ὡς ἐθρυλλεῖτο, δοὺς τὴν τιμὴν τῷ ναυκλήρῳ ἐπισκόπων τῆς ἀπωλείας τῶν ἐμπλεόντων, ἅμα εἴκοσι στρατιώταις ἐκ τάξεων διαφόρων παραχρῆμα ἐξέωσεν τῆς Ἀθύρων. διαπλεύσαντες οὖν ἱκα- B νοὺς σταδίους, καὶ μέλλοντες ἀπόλλυσθαι, προσωρμήσαμεν τῇ Λαμψάκῳ· κἀκεῖθεν ἀμείψαντες τὴν ὁλκάδα, κατήχθημεν τῇ εἰκοστῇ ἐν Ὑδροῦντι τῆς Καλαβρίας. οὐκέτι δὲ ἡμῖν εὗρον εἰπεῖν ἐν τίσιν ὁ μακάριος ἐπίσκοπος Ἰωάννης, ἢ ποῦ νῦν οἱ ἐπίσκοποι οἱ περὶ Δημήτριον καὶ Κυριακὸν καὶ Εὐλύσιον καὶ Παλλάδιον σὺν τοῖς ἡμετέροις ἐπισκόποις τὴν πρεσβείαν στειλάμενοι. ὁ Ἐπίσκ. δεῦρο δὴ λοιπὸν ἱερώτατε ὑπόσχου μοι τὸν νοῦν, προσέχων σαφῶς τοῖς λεγομένοις, καὶ καθεξῆς σοι γνω- C ρίσω πάσης τραγῳδίας τοὺς ἐν μέσῳ σατυρικοὺς θορύβους. πόθεν τε τῆς μέθης ἤρξαντο, καὶ μέχρι τίνος ἔδοξαν παύεσθαι, οὐδέπω δὲ πέπαυνται· ἡ μὲν ἁπάντων τῶν κακῶν ὡς ἂν εἴποι τις, πηγὴ ἡ ἀρχή ἐστιν ὁ μισόκαλος δαίμων, ἀεὶ ἀντιπεριέπων ὡς λύκος τῆς τοῦ Χριστοῦ λογικαῖς ἀγέλαις. λυμαινόμενος μὲν ἀφειδῶς τοὺς ἐμπείρους τῶν ἀγελοκόμων πάθεσι πολυτρόποις, καθάπερ ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων τοὺς ἄρρενας τῶν Ἰουδαίων. λιπαίνων δὲ ταῖς ἀπάταις τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἡδονῶν τοὺς φένακας τῶν ψευδοποιμένων· οἱ δὲ μετὰ D ταῦτα τῆς πονηρᾶς πηγῆς ὀχετοί, ὡς ἅπας ὁ περίγειος ἐπίσταται χῶρος, εἰσὶν Ἀκάκιος, καὶ Ἀντίοχος, καὶ Θεόφιλος, καὶ Σευηριανός. οἱ λεγόμενοι μὲν ὃ μὴ εἰσίν, ὄντες δὲ ὃ λέγεσθαι οὐκ ἀνέχονται. τοῦ δὲ τάγματος τῶν κληρικῶν, πρεσβύτεροι δύο, διάκονοι δὲ πέντε· οἱ μὲν ἐξ ἀκαθάρτου, οἱ δὲ ἐκ κακωπικοῦ ἀριθμοῦ συναγόμενοι. οὐκ οἶδα δὲ εἰ ἀκίνδυνον τοὺς τοιούτους λέγειν πρεσβυτέρους ἢ διακόνους· τῆς δὲ τοῦ βασιλέως αὐλῆς, δύο ἢ τρεῖς μόνοι, οἱ καὶ ἐνεύρωσαν τοὺς περὶ Θεόφιλον, στρατιωτικῇ βοηθείᾳ E συνεπαγωνιζόμενοι. γυναικῶν δὲ πρὸς ταῖς φημιζομέναις, τρεῖς· χῆραι μὲν, ἀνδρόπλουτοι δὲ, ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας τὰ ἐξ ἁρπαγῆς χρήματα κεκτημέναι, ταραξάνδριαι * καὶ ἀνασείστριαι· Μάρσα Προμότου γυνή, καὶ Καστρικία ἡ Σατορνίνου, καὶ Εὐγραφία, ἀμφιμανής τις· τὰ δὲ λοιπὰ αἰδοῦμαι καὶ λέγειν. αὗται καὶ οὗτοι νωθροκάρδιοι ὄντες ἐν τῇ πίστει, καθάπερ φάλαγξ οἰνομανής, εἰς μίαν συναχθέντες μισοδιδασκαλίας γνώμην, χείμαρρον ἀπωλείας κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης εἰργάσαντο. ὁ Διάκ. F τοιγαροῦν προθυμήθητι, πάτερ, ἐπὶ μαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ εἰπεῖν ἡμῖν, πόθεν τε τούτων ὁ πρὸς αὐτὸν μῖσος, καὶ τίς φιλονεικία τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου λυπῆσαι τοιαύτας ἀξίας. ὁμοῦ δὲ γνώρισον

a Cod. Medic. παραχαράξει optime, Edit. Bigot παρατάξει male.

A ἡμῖν, πόθεν τε ἤρξατο τοῦ βίου, καὶ πῶς ἤχθη εἰς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπὴν, καὶ πόσον ἐκράτησεν χρόνον, καὶ ὁποῖον τὸ τούτου ἦθος, καὶ τίς ἡ τοῦ βίου κατάλυσις· εἴγε κεκοίμηται, ὡς ἀκούομεν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων τρέχει θαυμασία καὶ ἐνάρετος μνήμη * τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' ὅμως σύνηθές μοι τὸ μὴ προχείρως πιστεύειν ταῖς φήμαις· πρὶν ἂν παρὰ τῶν ὀρθῶς ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν εἰδότων μάθω βεβαίως. ὁ Ἐπίσκ. ἐπαινοῖμέν σου τὴν ἀκρίβειαν, οὐκ ἀποδέχομαι δὲ τὴν διάκρισιν,

B φιλαληθέστατε ἄνερ καὶ θεοῦ ἄνθρωπε Θεόδωρε. ἔδει γάρ σε ἐξ αὐτῆς τῆς πολιᾶς ἡμῶν, ἵνα περιαυτολογήσω, καὶ ἐκ τοῦ ἀξιώματος ἀρκεσθῆναι πρὸς ἀληθείας ἀπόδειξιν. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκας, δὶς δέ με κατακρίνεις. κἂν μετὰ ταῦτα ἀπροφάσιστόν μοι τὴν ἀκοὴν παρεγγύησαι, ἵνα μὴ εἰς ἀνόνητον οἱ τῶν λόγων γένωνται δίαυλοι· ἐπίσταμαι γὰρ τὰ γεγραμμένα παρὰ τῷ θείῳ νόμῳ· τὸ ἀπολεῖ κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. καὶ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Ἰωάννῃ· ὁ λαλῶν ψεῦδος, οὐκ

C ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ. καὶ πάλιν παρὰ τῷ Δαβίδ· ὅτι ἀνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα. ἀδικεῖ γὰρ ἀληθῶς ὁ ψευδόμενος ὃν πείθει. ἀδικεῖ δὲ καὶ ὁ πειθόμενος τῷ ψευδομένῳ, ῥᾳδίως πιστεύων. ἐπίσης οὖν ἐξαμαρτανόντων ἑκατέρων, μηδ' ὁπότερος ἡμῶν ἀδικήσοι τὸν πέλας. ἀρετὴ γὰρ αὕτη, τοῦ μὲν λέγοντος, λέγειν τἀληθῆ, τοῦ δὲ ἀκούοντος, δοκιμάζειν τὰ ἄδικα· γίνεσθε γὰρ, φησὶν ἡ γραφὴ, δόκιμοι τραπεζῖται, τὸ κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου ῥίπτοντες·

D οὐχ ἵνα κομπάσαντες τὸν ἦχον δεξώμεθα, ἀλλ' ἵνα σταθμίσαντες τῷ θείῳ φόβῳ μετ' ὀρθοῦ συνειδότος τὰ λαλούμενα πάντα, ἢ τὰ γραφόμενα, τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ δεξώμεθα. ὤτων καὶ γλώττης μέγας ὁ κίνδυνος. διὸ καὶ ὁ καλλιτέχνης θεὸς, τὴν μὲν ὑπὸ δύο χειλέων τηρεῖσθαι πεποίηκεν, ἐνδοτέρω τὸ τῶν ὀδόντων ἔρυμα πήξας, ἵνα ἀσφαλὲς τὸ φρούριον ὑπάρχον σωφρονίζει ταύτης τὴν δυσκολίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. θοῦ κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη

E μου, τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου· τῶν δὲ τὴν ὀπὴν ἑλικοειδῶς ἐξετόρνευσε, διὰ τοῦ σχήματος αἰνιττόμενος μὴ θᾶττον εἰσδύνειν τὸν λόγον, ἵνα ἐν πλείονι χρόνῳ ἑλιττόμενος, τὴν ὕλην τοῦ ψεύδους μετὰ τῆς κακίας σκυβάλων προσκαταλείψει ταῖς ὄχθαις λεπτῶς διωθούμενος. οὐ μόνον δὲ τούτων ἐφρόντισε τῶν ὀργάνων ὡς μόνων πταιόντων· ἤδη δὲ καὶ ταῖς κόραις, καθάπερ θυρίσι, καταπετάσματα τέθεικεν. ἵνα μὴ τὸν τῆς ἀκολασίας εἰσδέχωνται θάνατον, ὃν ὁ προφήτης μαρτύρεται λέγων· θάνατος ἀνέβη διὰ τῶν θυρίδων. ὁ

F Διάκ. εἰ μὲν ἐν τοῖς τυχοῦσιν ἦν ἡ ἐξέτασις, ἱερώτατε Πάτερ, ἤρκει σου ἡ τοῦ εἴδους κατάστασις πιστῶσαι τοὺς λόγους. ἐπειδὴ δὲ οὐ μικρὸν φέρει νῦν μὲν κατάγνωσιν, μετέπειτα δὲ κατάκρισιν, συναχθέντων

A nobis unde vitam exorsus sit, & quo pacto ad Constantinopolis episcopatum sit evectus, & quanto tempore eum tenuerit, & qui fuerint ejus mores, & quis ejus vitæ finis; siquidem mortuus est, ut audimus. Et si per omnes maxime pervagatur mirabilis & sancta viri illius fama: tamen consuevi non adeo facile rumoribus credere; priusquam ab hominibus qui vituperare & laudare recte noverunt, rem liquido cognoverim. Episc. Laudo diligentiam tuam, distin- Georg. φιλ.

B ctionem vero non admitto, veritatis amantissime & Deo care vir Theodore. Nam ipsa canities & dignitas nostra, ut de me ipso loquar, tibi sufficere debebant, ut vera esse crederes quæ dicimus. Quoniam vero id non fecisti, & bis me jam ad judicium Dei vocas; post hac saltem omisso omni prætextu aures mihi accommoda, ne in vanum decurrat oratio. Scio enim quæ in lege divinâ scripta sunt: *Perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium.* Et apud Apostolum Joannem: Psal. v. 7.

C *qui loquitur mendacium non est ex Deo.* Joan. 8. 44.
Et rursus apud Davidem: *quoniam obstructum est os loquentium iniqua.* Revera Psal. LXII. 12.
enim inique agit qui fallit eum cui persuadet; & qui credit mentienti, etiam inique agit, dum facile credit. Cum igitur æqualiter uterque peccet, neuter nostrûm injuriâ afficiat proximum: Est enim hæc virtus, dicentis quidem vera loqui, ejus vero qui audit, iniqua dijudicare. Estote enim, inquit scriptura, probi trapezitæ, falsum a probo rejicientes, non

D ut tinnitu explorantes sonitum accipiamus; sed ut in Dei timore cum recta conscientia omnia dicta aut scripta ponderantes, rerum veritatem suscipiamus. Aurium & linguæ magnum periculum est: ideo optimus rerum artifex Deus linguam a duobus labris interius fixo dentium septo custodiri statuit, ut tutum illud præsidium ejus facilitatem coërceret; secundum id quod scriptum est: *pone Domine custodiam ori meo, & ostium munitionis circa labia mea*, ut non delinquam in lin- Ps. CXL. 3.

E gua mea. Aurium vero foramen flexuose tornavit, figurâ ipsâ significans non cito admittendum esse sermonem, ut dum diutius volvitur, mendacii materiam cum malitiæ sordibus leviter insinuatus ad aurium aditum relinquat. Non solum autem horum instrumentorum curam habuit Deus, quasi sola peccarent, sed & oculorum pupillis veluti fenestris velamina apposuit, ne impudicitiæ mortem admittant, quam Propheta testatur dicens: *Mors ascendit per fenestras.* Diac. Jerem. IX. 21.

F Si de vulgari ac levis momenti negotio inquisitio esset, sacratissime Pater, sufficeret adspectus tui species ad faciendam verbis tuis fidem. Sed quoniam cum de veritate inquiritur, non minimam nunc quidem reprehensionem affert, postea vero condemnationem, assistentibus simul

principibus & populis ante tremendum tribunal : ignosce mihi, Optime, nec mihi canos capillos testes profer. Senuerunt enim etiam improbi qui non animam virtutibus canam fecerunt, sed corpora temporis diuturnitate rugis exararunt : quales erant in Babylone falsi senes, & in Hieremia Ephraim, de quo ex-
Osée VII. 11. probrans scriptura clamat : *Ephraim columba insipiens, non habens cor, canities ipsi advenit, ipse vero non cognovit.* Iterum
vers. 9. vero asperius dixit : *factus est Ephraim panis subcinericius, qui non convertitur, & alieni comederunt robur ejus.* Illud quoque addam, etiamsi sermo fiat longior. Quis magis canus, aut quis visu modestior Acacio Berœensi ; quem vos nunc accusatis ut seditionis auctorem, & delicti eorum ducem qui res novas excitarunt ; cujus vel nares ipsæ canos habebant pilos longissimos, cum Romam venit ferens ordinationis Joannis Episcopi decretum. EPISC. Nunc clare novi te probum esse trapezitam, qui non credas pelliceo tabernaculo, sed scientiam ejus qui inhabitat inquiras. Etenim & Ægyptiorum templa amplissima cum sint, & lapidum specie se jactent ; intus simias habent, & ibes & canes pro diis. Cæterum Dominus noster & Deus loquens Samueli de constituendo duce Israelis, præcipit ne consideret habitum & figmentum lutei corporis, di-
1. Reg. XVI. 6. cens: *non sicut homo videbit Deus. Homo enim in faciem, Deus autem in cor.* Quare qui in omni re imitantur Deum, interiora perscrutantur. Unde me tibi libenter permitto, qui trutinam tuam in neutram partem inclinare exploraverim. Babylonii vero, senes quidem corpore, animo autem ob stuporem admodum infantes ; si mortuorum resurrectioni credidissent, prius quidem habuissent sanam sapientiam, nec deperiissent Susannam alterius uxorem. Deinde si Dei timorem habuis-
fort. τοῦ δ' ἀτίμου. sent, impudicitiæ suæ numquam calumniam adjunxissent. Infamiæ in sene indicium est, juvenilis formæ corruptio.

Cap. V. Joannes ille genere quidem erat Antiochenus, (mortuus enim est) natus e parentibus qui nobiliter vixerunt in officio Magistri militum Syriæ, patri in lucem editus post sororem. Cum autem esset ingenio solertiori, sese in literarum studio exercuit ad sacrarum Scripturarum ministerium. Hinc decem & octo annos natus, a sophistis, qui voculas captant, descivit : ubi vero mente virili fuit, amore captus est sacrarum literarum. Præerat tunc temporis Antiochenæ Ecclesiæ Beatus Meletius Confessor, genere Armenius, qui animadvertens juvenis illius felix ingenium, & pulchritudine mentis illius captus, permittebat ei ut secum assidue versaretur ; lumine prophetico prævidens juvenis illius successum. Cum vero tres annos assidue apud eum mansisset, sacro lavacro ab eodem initiatus, Lector

A ἀρχόντων τε καὶ λαῶν παρὰ τῷ βήματι τῷ φοβερῷ, ἀληθείας οὔσης τῆς ζητουμένης. δός μοι συγγνώμην ἄριστε, μὴ τὰς τῶν τριχῶν προβαλλόμενος πολιὰς μάρτυρας, γεγηράκασι γὰρ καὶ φαῦλοι, οὐκ ἀρετῇ τὴν ψυχὴν πολιώσαντες. ἀλλὰ τὰ σώματα χρόνου μήκει ῥυτιδώσαντες. οἷοι ἦσαν οἱ κατὰ Βαβυλῶνα ψευδοπρεσβύτεροι. καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ Ἐφραίμ, περὶ οὗ μεμφόμενος ὁ λόγος βοᾷ· Ἐφραὶμ περιστερὰ ἄνους, οὐκ ἔχουσα καρδίαν, πολιαὶ αὐτῷ ἐξήνθησαν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἔγνω. διοσεύων δὲ λέγει πληκτικώτερον· ἐγένετο Ἐφραὶμ ἐγκρυφίας
B οὐ μεταστρεφόμενος, καὶ ἀλλότριοι ἔφαγον τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ. κἀκεῖνο δὲ προσθήσω, εἰ καὶ μηκυνῶ τὸν λόγον· τίς πολιώτερος ἢ τίς ἐπιεικέστερος τὸ φαίνεσθαι, Ἀκακίου τοῦ Βεροίας, ὃν νῦν διαμέμφεσθε ὡς ταραξάρχην καὶ ἡγεμόνα τῆς τῶν νεωτεροποιῶν πλημμελείας· οὗ καὶ αὐτοὶ οἱ μυκτῆρες τὰς λευκὰς ἐπεσύροντο τρίχας. ἡνίκα ἐπέστη τῇ Ῥώμῃ, κομίσας τὸ τῆς χειροτονίας τὸ ψήφισμα τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου. Ὁ Ἐπίσκ. νῦν ἔγνων σαφῶς ὅτι δόκιμος εἶ τραπεζίτης, μὴ πειθόμενος τῇ δερματίνῃ σκηνῇ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐνοι-
C κοῦντος ἐπιζητῶν ἐπιστήμην· καὶ γὰρ καὶ οἱ Αἰγυπτίων ναοὶ μέγιστοι ὄντες, καὶ κάλλει λίθων κομπάζοντες, πιθήκους ἔχουσιν ἔνδον, καὶ ἴβεις, καὶ κύνας ἀντὶ θεῶν· ὁ δὲ ἡμέτερος κύριος καὶ θεὸς, χρηματίζων τῷ Σαμουὴλ περὶ καταστάσεως ἡγεμόνος τοῦ Ἰσραὴλ, παρεγγυᾷ μὴ βλέπειν εἰς ἕξιν καὶ πλάσιν πηλίνου σώματος λέγων, οὐχ ὡς ἄνθρωπος βλέπει ὁ θεός. ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. διὸ οἱ μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ἐπὶ παντὸς πράγματος, τὸ βαθύτερον ἐρευνῶσιν· ὅθεν
D προθύμως ἐμαυτὸν ἐπιδίδωμι, ἐξαγιάσας σου τὸν ζυγὸν μηδαμῶς ἑτεροκλινοῦντα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, γέροντες μὲν τὰ σώματα, τὰς δὲ ψυχὰς ὑπ' ἀναισθησίας κομιδῇ νήπιοι, εἰ ἐπίστευον τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει, πρότερον μὲν ἐρρωμένην ἔχοντες τὴν σοφίαν, οὐκ ἂν ἤρων Σωπάννης γυναικὸς ἀλλοτρίας. ἔπειτα δ' εἴπερ εἶχον τὸν τοῦ θεοῦ φόβον οὐκ ἂν συνέπλεξαν τῇ ἀκολασίᾳ τὴν συκοφαντίαν. τὸ * δὲ ἄτιμον ἐν γήρᾳ ἀπόδειξις τῆς νεωτερικῆς ὥρας ἡ καπηλεία.

Ἰωάννης οὗτος τὸ μὲν γένος ἦν Ἀντιοχεὺς, κεκοί-
E μηται δὲ, υἱὸς γεγονὼς τῶν διαπρεψάντων εὐγενῶς παρὰ τῇ τάξει τοῦ στρατηλάτου τῆς Συρίας, τεχθεὶς πρὸς ἀδελφῇ τῷ πατρί. δεξιωτέρας δὲ ὑπάρχων γνώμης, ἐξησκήθη τοῖς λόγοις πρὸς διακονίαν τῶν θείων λογίων. ἐκεῖθεν ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἄγων τὴν σώματος ἡλικίαν, ἀφηνίασε τοὺς σοφιστὰς τῶν λεξιδρίων· ἀνδρωθεὶς δὲ τὴν φρένα, ἤρα τῶν ἱερῶν μαθημάτων. ἦρχεν δὲ τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας ὁ μακάριος Με-
F λέτιος ὁ ὁμολογητὴς, τὸ γένος Ἀρμένιος. ὃς προσσχὼν εὐφυῇ τὸν νεανίσκον ἐπέτρεπεν αὐτῷ συνεχῶς πλησιάζειν, ἐρασθεὶς τοῦ κάλλους τῆς τούτου καρδίας, προφητικῷ ὄμματι προορῶν τοῦ νεανίσκου τὴν ἔκβασιν. ὡς δὲ παρήδρευσε μυσταγωγηθεὶς τὴν τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίαν ἀμφὶ τὰ τρία ἔτη, προάγεται Ἀναγνώστης·

ἀναγνώστης· νυττόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ συνειδότος μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει πόνοις, σφριγώσης τῆς νεότητος, εἰ καὶ σῶον ἦν τὸ φρονοῦν, καταλαμβάνει τὰ πλησίον ὄρη. καὶ περιτυχὼν γέροντι Σύρῳ, ἐγκράτειαν ἐπιμελοῦντι, ἀπομιμεῖται τὴν σκληραγωγίαν, χρονίσας παρ' αὐτῷ δὶς δύο ἔτη, ἀπομαχόμενος ταῖς τῆς ἡδυπαθείας σπιλάσιν. ὡς δὲ ῥᾷον περιεγένετο τούτων, οὐ πόνῳ τοσοῦτον, ὅσον λόγῳ· ἀναχωρεῖ ἐν σπηλαίῳ μόνος, γλιχόμενος ἀδηλίας· κἀκεῖ διατρίψας τρὶς ὀκτὼ μῆνας, ἄϋπνος διετέλει τὸ πλεῖστον, ἐκμανθάνων τὰς τοῦ Χριστοῦ διαθήκας πρὸς ἐξοστρακισμὸν τῆς ἀγνοίας. μὴ ἀναπεσὼν δὲ τὸν τῆς διετίας χρόνον, μὴ νύκτωρ, μὴ μεθ' ἡμέραν, νεκροῦται τὰ ὑπὸ γαστέρα, πληγεὶς ἀπὸ τοῦ κρύους τὰς περὶ τοὺς νεφροὺς δυνάμεις. οὐκ ἐπαρκῶν δὲ ἑαυτῷ χρησιμεύειν, πάλιν καταλαμβάνει τὸν ἐκκλησιαστικὸν λιμένα. καὶ τοῦτο τῆς τοῦ σωτῆρος προνοίας, πρὸς τὸ χρήσιμον τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς ἀσθενείας τῶν τῆς ἀσκήσεως πόνων αὐτὸν ἀπελασάσης· ἵν' ἐμποδισθεὶς τῇ ἀδυναμίᾳ, ἀπόσχηται τῶν σπηλαίων. ἐντεῦθεν χειροτονεῖται διάκονος διὰ τοῦ Μελετίου· ὑπηρετήσας τῷ θυσιαστηρίῳ δύο πρὸς τοῖς τρισὶν ἔτεσιν. ἤδη δὲ τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς διαλαμπούσης, καὶ τῶν λαῶν ἐκ τῆς τοῦ βίου ἅλμης γλυκαινομένων αὐτοῦ τῇ συντυχίᾳ· πρεσβύτερος χειροτονεῖται διὰ Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ διαπρέψας τρὶς τέσσαρα ἔτη ἐν τῇ τῶν Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ, ἀποσεμνύνει τὸ ἐκεῖσε ἱερατεῖον τοῦ βίου ἀκριβείᾳ· τοὺς μὲν ἁλίζων τῇ σωφροσύνῃ, τοὺς δὲ φωτίζων τῇ διδασκαλίᾳ, τοὺς δὲ ποτίζων τοῖς τοῦ πνεύματος νάμασιν. τούτων δὲ οὕτως εὐοδρομούντων τῇ τοῦ Χριστοῦ κυβερνήσει, κοιμᾶται ὁ μακάριος Νεκτάριος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας. ἐντεῦθεν συντρέχουσί τινες τῶν μὴ ζητουμένων, [a] μνηστεύοντες τὴν προεδρίαν, ἄνδρες τινὲς οὐκ ἄνδρες· πρεσβύτεροι μὲν τὴν ἀξίαν, ἀνάξιοι δὲ τῆς ἱερωσύνης· οἱ μὲν πραιτωριοκτυποῦντες, οἱ δὲ καὶ δωροδοκοῦντες, ἄλλοι δὲ καὶ τοῖς δήμοις γονυπετοῦντες. ἐπὶ τούτοις κλονεῖται ὁ λαὸς τῶν ὀρθοδόξων, διασκύλλων τὸν βασιλέα, ἐπιζητῶν τὸν ἐπιστήμονα τῆς ἱερωσύνης. ἐκράτει δὲ τῶν πραγμάτων Εὐτρόπιος ὁ σπάδων, ἀφηγητὴς τῶν βασιλικῶν κοιτώνων. βουλόμενος οὖν αὐτὸν παραθέσθαι τῇ πόλει· εἶχεν γὰρ πεῖραν τῆς ἀρετῆς Ἰωάννου, βασιλικῆς αἰτίας αὐτὸν εἰς ἀνατολὴν τὴν ἐνδοτέραν ἀγαγούσης· οὗτος παρασκευάζει τὸν βασιλέα γράμματα χαράξαι πρὸς τὸν κόμητα Ἀντιοχείας, ἀψοφητὶ ἐξαποστεῖλαι τὸν Ἰωάννην, μὴ ταράξαντα τὴν Ἀντιόχειαν. ὃς ἐξ αὐτῆς δεξάμενος τὸ γράμμα, παρακαλεῖ αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως γενέσθαι μέχρι τῶν μαρτυρίων, πλησίον τῆς πύλης τῆς καλουμένης Ῥωμανησίας· καὶ ἐπιβιβάσας αὐτὸν δημοσίῳ ῥιδίῳ, παραδίδωσι τῷ ἀποσταλέντι εὐνούχῳ σὺν τῷ στρατιώτῃ τοῦ μαγίστρου. οὕτως ἀχθεὶς χειροτονεῖται Ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας· ἀπ' ἀρχῆς οὖν ὁ Θεόφιλος

A promovetur. Verum impellente eum animo ut contentus non erat civitatis laboribus, in ardore juventutis, tametsi mens sana esset, ad vicinos montes adit. Hic cum in Syrum quemdam incidisset severissimæ continentiæ senem; duriora vitæ ejus instituta imitatur annis quatuor, quos apud ipsum, luctans cum voluptatum cautibus, exegit: quas ubi facilius, non tam labore quam ratione superavit; tum secessit in speluncam solus, delitescere cupiens. Illic annos moratus est duos, quibus insomnis ut plurimum perstitit, Christi testa- B mentum, quo ignorantiam expelleret, addiscens. Cum toto illo biennio nec interdiu, nec noctu decubuisset: proxima ventri ei sunt emortua, lumborumque vires præ frigore profligatæ. Cum autem sibi opem ferre non posset, rursus ecclesiasticum portum apprehendit. Atque id divinæ providentiæ opus fuit, quæ ad utilitatem Ecclesiæ eum per infirmitatem a monasticæ vitæ laboribus retraxit: ut necessitate impeditus, a speluncis avelle- C retur. Inde, postquam altari annos quinque ministrasset, a Meletio Diaconus ordinatur. Cæterum, cum ejus ad docendum facultas jam inclaresceret, & populus ex sæculi amaritudine dulcesceret ejus conversatione: a Flaviano Episcopo Presbyter ordinatur. Cumque duodecim annos in ecclesia Antiochiæ effulsisset, exactâ vitæ normâ Clerum Antiochensem illustrat: hos sapientiæ sale condiens, hos doctrinâ illuminans, illos Spiritus sancti laticibus irrigans. Dum hæc ad D Christi fidelium gubernationem optime sic succedunt: moritur Beatus Nectarius, Episcopus Constantinopolitanæ ecclesiæ. Tunc concurrunt quidam qui non quærebantur, ambientes episcopatum: viri quidam, minime viri: Presbyteri quidem dignitate, sed sacerdotio indigni: alii Prætorium fatigantes, alii donis corrumpentes, alii vero ad plebis etiam genua procumbentes. Super his commovetur Orthodoxorum populus, Imperatorem sollicitans, sacerdotii peritum E requirens. Summam autem rerum tenebat Eutropius eunuchus, Præpositus Sacri Cubiculi. Cum Joannem optaret præponere civitati (ejus enim virtus nota ei fuerat, cum Imperatoris negotia ipsum ad interiorem Orientem abduxissent) efficit ipse ut Imperator litteras scribat ad Comitem Orientis, ut sine strepitu, nihil conturbans Antiochiam, Joannem emitteret. Is statim acceptis litteris, hortatur ipsum, ut extra civitatem usque ad Martyria, juxta portam Romanensem dictam, sistat se: & publicæ rhedæ F impositum, eunucho ad id misso cum milite Magistri tradit. Sic adductus ordinatur Episcopus Constantinopolitanæ ecclesiæ. Ab initio igitur Theophilus,

[a] Codex Mediceus μαστεύοντες τὴν προεδρίαν forte melius.

A Alexandrinus Episcopus, cum ad ejus ordinationem venisset, irreprehensibilem ejus loquendi libertatem videns, ejus ordinatione exanimatus est. Vafer enim est, ex ipso adspectu occultum cujusque hominis consilium & mentem dignoscere. DIAC. Exspecta Pater, ut pauca opponam. EPISC. Quid hoc autem maxime est? DIAC. Si talis est Theophilus, ut ad solum adspectum, mentis acie omnia pervideat: quomodo ignoravit, expulso Joanne orbem universum a se turbandum B esse? EPISC. Hoc mirandum non est, ô optime. Etenim Dæmones qui adventum Servatoris declararunt, ignorarunt uno Christi fidelium flatu se constringendos esse. DIAC. Ubi autem Servatoris adventum declararunt? EPISC. Cum clamabant: *Novimus te, qui sis; Sanctus Dei: quid venisti ante tempus torquere nos?* Vides ut ante novissent non solum sanctum eum esse, sed etiam judicem. Quid vero loquor de Dæmonibus? Infelices meretriculæ ex oculorum statu castos viros dignoscunt, C eosque aversantur: ut infirmus oculus solis radium, & vultur unguentum. Unde autem peccatoribus religio abominationi est, si eam non nossent? Sic & Theophilus, ex quo in Joannis adspectu non invenit quod oculis suis responderet aut gratum esset: conjecturâ, non certâ scientiâ contrarium suspicatus est. DIAC. Mira dixisti, Pater. Cur vero obsistebat ejus ordinationi? EPISC. Mos ipsi talis erat, ut bonos & cordatos non ordinaret, nisi quando sua eum conjectura fefellisset: D omnibus imperare volens ut stupidis: satius judicans insipientibus imperare, quam sapientibus parere. A salubri tamen providentia volens nolens superatus est. Sic ordinatus Joannes, rerum curam aggreditur, per rationalem fistulam oves probare exorsus. Raro autem adhibens etiam pedum increpationis, intendit sermonem adversus fictam Sororiam, ut vocant, vitæ societatem: revera autem adversus inverecundam & improbam vitam cum mulieribus illis quæ dicuntur subintroductæ, E ostendens, si malorum detur optio, meliores istis lenones esse. Illi enim longe a medicorum officina habitantes, apud se morbum habent, sed volentibus. Hi autem in salutis officina habitantes, etiam sanos impellunt ad morbum. Inde pars Cleri, minime religiosa quæque morbo illo tenebatur, commota est. Post ejusmodi sermonem, aggreditur injustitiam, destruens malorum omnium metropolim avaritiam, ut ædificium justitiæ construeret. Hoc enim proprium est sapientum archi- F tectorum, prius mendacii ædificium destruere: deinde veritatis jacere fundamenta, ut dicitur apud Prophetam: *Constitui te super gentes & regna, ut evellas & plantes, ut destruas & reædifices*: illud

Matth. VIII. 29.

Jerem. I. 10.

ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, παρελθὼν αὐτοῦ τῇ καταστάσει, τὴν ἀνεπίληπτον τῆς παῤῥησίας [a] ἠψυχώθη πρὸς τὴν χειροτονίαν. ἔστι γὰρ δεινὸς ἐκ τῆς φανερᾶς ὄψεως, ἀφανὲς γὰρ ἀνθρώπου βούλημα, καὶ γνώμην συνιδεῖν. ὁ Διάκ. ἐπίσχες πάτερ, μικρὸν ἀνθυπενέγκω. ὁ Ἐπίσκ. τί τοῦτο μάλιστα; ὁ Διάκ. καὶ εἰ τοιοῦτος ὑπάρχει ὁ Θεόφιλος, ὡς πρὸς τὸ βλέπειν δι' ὀξύτητα· πῶς ἠγνόησεν ὅτι τὴν οἰκουμένην ταράξει ἐξεώσας αὐτόν; ὁ Ἐπίσκ. τοῦτο οὐ θαυμαστὸν, ὦ βέλτιστε. καὶ γὰρ οἱ δαίμονες γνωρίσαντες τὴν τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίαν, ἠγνόησαν ὅτι ἑνὶ φυσήματι τῶν αὐτοῦ πεπιστευκότων δεθήσονται. ὁ Διάκ. ποῦ δὲ ἐγνώρισαν τὴν τοῦ σωτῆρος παρουσίαν; ὁ Ἐπίσκ. ἡνίκα ἐβόων· οἴδαμέν σε τίς εἶ· ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ· τί ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ὁρᾷς ὅτι προῄδεσαν, οὐ μόνον ὅτι ἅγιός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι καὶ κριτής. τί δὲ λέγω περὶ τῶν δαιμόνων; αἱ κακοδαίμονες τῶν ἑταιρίδων, ἐκ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν καταστάσεως γνωρίζουσι τοὺς σώφρονας ἄνδρας, καὶ ἀποστρέφονται· ὥσπερ ὁ νοσῶν ὀφθαλμὸς τὴν τοῦ ἡλίου αἴγλην, καὶ ὁ γὺψ τὸ μύρον. πόθεν δὲ βδέλυγμα ἁμαρτωλοῖς θεοσέβεια, εἰ μὴ ταύτην ἐγνώριζον; οὕτω καὶ ὁ Θεόφιλος, ἐξ ὧν τοῦ ἰδίου ὀφθαλμοῦ τὸ κατάλληλον ἢ τὸ καταθύμιον ἐν τῇ τοῦ Ἰωάννου ὄψει οὐχ εὗρεν, στοχαστικῶς τὸ ἐναντίον ὑπετόπασεν οὐ καταληπτικῶς. ὁ Διάκ. θαυμασίως εἴρηκας, πάτερ. πρὸς τί δὲ ἀντέπιπτεν τῇ χειροτονίᾳ; ὁ Ἐπίσκ. ἔθος αὐτοῦ τοιοῦτον ἦν, μὴ χειροτονεῖν τοὺς χρηστοὺς καὶ ἐχέφρονας, εἰ μή τι ἂν ἀστοχήσοι, βουλόμενος ἁπάντων κρατεῖν ὡς ἀνοήτων· ἄμεινον ἡγούμενος ἀνοήτων κρατεῖν, ἢ φρονίμων ἀκούειν. πλὴν ὅμως νικᾶται ὑπὸ τῆς σωτηρίου προνοίας καὶ ἑκὼν καὶ ἄκων. οὕτως χειροτονηθεὶς ὁ Ἰωάννης, ἄρχεται τῆς τῶν πραγμάτων ἐπιμελείας, ἀπὸ τῆς λογικῆς ἀρξάμενος σύριγγος τῆς τῶν προβάτων δοκιμασίας. ὀλιγάκις δὲ καταχρώμενος καὶ τῇ ἐλεγκτικῇ βακτηρίᾳ, κατατείνει λόγον κατὰ τῆς ἐπιπλάστου ἀδελφοζωΐας. τὸ δ' ἀληθὲς, κατὰ τῆς ἀσχήμου κακοζωΐας, περὶ τῶν καλουμένων συνεισάκτων· ἀποδεικνὺς ἐν αἱρέσει κακῶν, ἀμείνους εἶναι πορνοβοσκούς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ πόῤῥω τοῦ ἰατρείου οἰκοῦντες, καθ' ἑαυτοὺς ἔχουσι τοῖς βουλομένοις τὴν νόσον. οὗτοι δὲ ἔνδον τοῦ ἐργαστηρίου οἰκοῦντες τῆς σωτηρίας, καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας ἐκκαλοῦνται εἰς νόσον. ἐντεῦθεν θλίβεται τὸ ἀφιλόθεον μέρος τοῦ κλήρου πυρέττον τὸ πάθος. μετ' ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἄρχεται κατὰ τῆς ἀδικίας καταστρέφων τὴν μητρόπολιν τῶν κακῶν τὴν πλεονεξίαν εἰς οἰκοδομὴν δικαιοσύνης. τοῦτο γὰρ ἴδιον τῶν σοφῶν ἀρχιτεκτόνων, πρότερον καταστρέψαι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ψεύδους, εἶθ' ὕστερον θεῖναι τὸν θεμέλιον τῆς ἀληθείας, ὡς λέγεται παρὰ τῷ προφήτῃ· καθέστηκά σε ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας, ἐκριζοῦν καὶ καταφυτεύειν, καὶ κατασκάπτειν καὶ ἀνοικοδομεῖν· τὸ

[a] Cod. Med. ἐνιτικότει πρὸς τὴν

μὲν, ὡς γεωργῷ· τὸ δὲ, ὡς οἰκοδόμῳ. ἐκ τούτου ταράσσεται πάλιν τὸ μέρος τῶν βαλαντιοσκόπων. μετὰ τοῦτο ἐπιμελεῖται αὐτῶν τῆς διαίτης, παρακαλῶν ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ὀψωνίοις, καὶ μὴ διώκειν τὰς κνίσας τὰς τῶν πλουσίων· ἵνα μὴ καπνὸν ἔχοντες τὸν δᾳδοῦχον, τῇ φλογὶ τῆς ἀκολασίας παραδοθῶσι, κολάκων καὶ παρασίτων μεταδιώξαντες βίον. ἐντεῦθεν ἀνορύττονται οἱ πλεῖους τῶν γαστριμάργων, συγκλωθόμενοι τοῖς σοφισταῖς τῆς κατηγορίας. μετὰ τοῦτο διερευνᾷ τὰ βρέβια τοῦ οἰκονόμου, καὶ εὑρίσκει ἀνάλωμα οὐκ ὠφελοῦν τὴν ἐκκλησίαν. προστάσσει τούτων ἀργεῖν τὴν ἐπικουρίαν. ἔρχεται εἰς τὸ μέρος τοῦ ἀναλώματος τοῦ ἐπισκόπου *· καὶ εὑρίσκει δαψίλειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· καὶ κελεύει μετενεχθῆναι τὴν πολυτέλειαν τούτων εἰς τὸ νοσοκομεῖον. περιουσίης δὲ τῆς χρείας, κτίζει πλείονα νοσοκομεῖα· προκαταστήσας δύο τῶν εὐλαβῶν πρεσβυτέρων· ἔτι μὴν καὶ ἰατροὺς, καὶ μαγείρους, καὶ χρηστοὺς τῶν ἀγάμων ἐργάτας τούτοις εἰς ὑπηρεσίαν. ὥστε τοὺς ἐπιχωριάζοντας ξένους, καὶ ὑπὸ νόσου ληφθέντας, τυγχάνειν ἐπιμελείας, καὶ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, καὶ διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος δόξαν. μετὰ τοῦτο προσκαλεῖται τὸ τῶν χηρῶν τάγμα, ἐμπερινοστῶν ἐν αὐταῖς τὰς οὐκ ὀρθῶς ἀναστρεφομένας· καὶ εὑρὼν φιλοσάρκους τινὰς, παρῄνει ἢ νηστείαν ἀναλαβεῖν, ἀπεχομένας βαλανείων καὶ περιέργων ἱματίων, ἢ θᾶττον χωρεῖν ἐπὶ δεύτερον γάμον, ἵνα μὴ ὑβρίζηται ὁ νόμος ὁ τοῦ κυρίου. μετὰ τοῦτο παρεκάλει τοὺς δήμους προσκαρτερεῖν ταῖς νυκτεριναῖς λιτανείαις· τὰς δὲ τούτων γυναῖκας οἴκοι μένειν, ἐν ἡμέρᾳ προσευχομένας παρακαλῶν, διὰ τὸ μὴ σχολάζειν ἐν ἡμέρᾳ τοὺς ἄνδρας. ταῦτα δὲ πάντα ἐλύπει τοὺς ἀμελεστέρους τοῦ κλήρου, παννύχιον καθεύδειν συνειθισμένους. μετὰ τοῦτο ἥπτετο τοῦ ἐλεγκτικοῦ ξίφους κατὰ τῶν πλουσίων, τέμνων τὰ τῆς ψυχῆς ἀποστήματα, ἀτυφίαν αὐτοὺς ἐκδιδάσκων, μετριοφρονοῦντας πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ἀποστολικῷ πειθόμενος λόγῳ, τῷ πρὸς Τιμόθεον φερομένῳ· τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὁσημέραι ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνθούσης, πάσης τῆς πόλεως εἰς εὐσέβειαν μεταχρωσθείσης, σωφροσύνῃ καὶ ψαλμῳδίᾳ τῶν ψυχῶν γεγανωμένων, οὐκ ἤνεγκεν ὁ μισόκαλος δαίμων τὸν δρασμὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένων, οὓς ἀπέστησεν ὁ λόγος τοῦ κυρίου διὰ τῆς Ἰωάννου διδασκαλίας. ὡς τοὺς ἱππομανεῖς καὶ θεατροσκόπους, καταλιμπάνοντας τὰς αὐλὰς τοῦ διαβόλου, δρομαίως χωρεῖν ἐπὶ τὴν μάνδραν τοῦ σωτῆρος, ἔρωτι τῆς σύριγγος τοῦ φιλοπροβάτου ποιμένος. ἐκ τούτου προκαταλαμβάνει φθόνος τὰς διανοίας τῶν μισθωτῶν ποιμένων, ἐλεγχομένων ἐκ τοῦ παραλλήλου. μὴ δυνηθέντες δὲ αὐτοῦ περιγενέσθαι, διὰ τὸ μὴ ἐπικαλέσασθαι τὸν καταλυτὴν τοῦ φθόνου σωτῆρα· πλέκουσι διαβολὰς κατὰ τοῦ Ἰωάννου, μεταποιήσαντες

A quidem, ut agricola; hoc autem, ut architectus. Ex eo rursus perturbatur pars eorum qui marsupia spectant. Post hæc curam victus eorum habet, hortans eos ut contenti sint suis opsoniis, nec divitum nidores sequantur: ne, dum ducem habent fumum, intemperantiæ igni tradantur, adulatorum & parasitorum vitam sectati. Hinc plerique e lurconibus emergere incipiunt, & copulantur calumniæ artificibus. Post hæc, Oeconomi tabulas scrutatur, & reperit sumptus B Ecclesiæ inutiles, & horum subsidium cessare jubet. Venit inde ad examinandos sumptus Episcopi: & invenit immodicam profusionem: atque illorum profusos sumptus ad nosocomium transferri jubet. (Georg. σκιπεῖου.) Cum autem necessitas invalesceret, plura nosocomia ædificat, præponens Presbyteros pios duos; præterea & medicos, & coquos, atque bonos opifices e cælibum ordine ad eorum ministerium: ut C advenientes hospites & morbo correpti curarentur: idque cum propter bonum ipsum, tum propter gloriam Servatoris. Post hoc advocat Viduarum ordinem undiquaque quærens quænam inter eas non recte viverent: & si quas invenisset corpori deditas, admonebat ut aut jejunarent, abstinentes a balneis, atque exquisitis vestibus; aut protinus ad secundas nuptias concederent, ne lex Domini injuriam pateretur. Deinde hortabatur populos, ut in nocturnis precibus assidui D essent; horum autem uxores domi manerent, eos interdiu orare exhortans, quod viri interdiu non vacarent. Hæc autem omnia angebant negligentiores e Clero, noctem totam dormire solitos. Post hæc apprehendit gladium reprehensionis adversus divites, abscessus animi eorum secans, humilitatem ipsos edocens, & cum hominibus reliquis modeste agere, Apostolico sermoni morem gerens, qui est ad Timotheum: *Divitibus hujus seculi præcipe, non sublime sapere, neque* (1. Tim. VI. 17.) E *sperare in incerto divitiarum.* Cum igitur res ita se haberent, Ecclesia in dies efflorescente in melius, & totâ civitate in pietatem transformatâ, animabusque castitate & psalmodia exsultantibus, non tulit bonorum osor Dæmon fugam eorum qui ab ipso tenebantur, quos Domini sermo per Joannis prædicationem ab eo amoverat: ita ut qui Circi amore insaniebant, & theatralium spectaculorum, relictis Diaboli atriis, cursim ad caulas Servatoris accederent, F capti amore fistulæ pastoris ovium amantis. Ex hoc mercenariorum pastorum mentes livor occupat, qui ex comparatione arguebantur. (CAP. VI.) Qui cum eum superare non valuissent, eo quod non advocarent invidiæ destructorem Dominum: calumnias nectunt adversus Joannem, aliquibus

ejus homiliis detortis in jocos adversus Augustam, & alios ex aula Imperatoris. Contigit autem ut id temporis Acacius, Episcopus Berœæ qui advenerat Constantinopolim, haudquaquam bonum hospitium nancisceretur, ut dicebat, & ob hoc mœrens, irâ intumescebat, quasi neglectus a Joanne. Cogitationibus autem immoderatis victus, absurdum sermonem ex abundantia cordis effert dignum sua mente, præsentibus quibusdam Joannis Clericis, dicens: Ego ipsi ollam condio. Exinde igitur conjunctus est Severiano, Antiocho, Isaacio Syrisco, circumforaneo, præposito falsis monachis, trito in perpetuis adversus Episcopos calumniis: deliberant armari scilicet adversus Joannem; revera autem, contra gloriam Servatoris. Cæterum, cum misissent primum Antiochiam, adolescentiæ ejus delicta perquirunt. Ubi vero *defecerunt scrutantes scrutationes*, & nihil invenerunt: mittunt Alexandriam ad Theophili vafritiem, qui dicebatur *Cothurnus*; solertis talia moliri, qui statim replicans mentis suæ volumina, cum otio & quiete latrocinali, cujusvis etiam prætextus speciem diligenter perscrutabatur. DIAC. Siste, Pater, sermonis tui cursum, antequam obliviscar: ut tibi dicam caussam, quæ ad nos usque Alexandriâ pervenit & percrebuit. Joannem enim aiunt Clericos a Theophilo depositos admisisse ad communionem; atque ita Theophilum offendisse: quod minime factum oportuit: adeo ut ex eo infensus Joanni, oppugnare eum aggressus sit. EPISC. Demus hunc rumorem, qui percrebuit, esse verum, an Episcopi est, malum malo curare? & ubi est illud Evangelii quod ait? *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Ubi illud Apostoli? *Vince in bono malum.* Ubi illud Prophetæ? *Si reddidi retribuentibus mihi mala.* Deinde num operosius erat coram reverendis Episcopis eum accusare & dicere: Frater Joannes, hoc aut illud an imprudens fecisti? & Joannem defensionis loco dicere; rem ignorasse se. DIAC. Verum dicis, si in eo fuisset voluntas bona, nec prætexuisset Clericorum caussam, ut propriam iram expleret. EPISC. Per timorem Dei qui infinitis timoribus dominatur, non aliter tibi dicam, quam ut se habet rei natura de iis Clericis, quos memorasti. Isidorus quidam Presbyter, ex Beati magni Athanasii ordinatione supererat, octogesimum ætatis annum agens, quem norunt Romanorum plerique Ecclesiasticarum rerum caussâ Romam venisse, cum Alexandriæ hospitum susceptor esset. Tu vero & ipse nosti hominem, quando cum Acacio veniens, Flaviani cum Theophilo communionem attulit, viginti annos abruptam Beati Evagrii caussa: qui plurima certamina in obeundis Ecclesiasticis laboribus pertulit. Huic igitur Isidoro mulier quædam vidua e

Georg. παροιμία.

Ps. LXIV. 6.

Ephes. IV. 26.

Rom. XII. 21.

Ps. VII. 5.

A αὐτοῦ τινας ὁμιλίας, εἰς ὕθλους κατὰ τῆς βασιλίσσης, καὶ ἑτέρων τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως. συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπιστάντα Ακάκιον, τὸν Ἐπίσκοπον Βεῤῥοίας, ἀστοχῆσαι, ὡς ἔλεγεν, καταγωγίου καλοῦ· καὶ λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ, ὀργῇ ὑπετυφοῦτο ὡς καταφρονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. ἀκατασχέτοις δὲ λογισμοῖς ἡττηθεὶς, ἐκφέρει λόγον ἄλογον ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἄξιον τῆς αὐτοῦ διανοίας *, ἐπί τινων κληρικῶν Ἰωάννου εἰπών· ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν. ἐξ αὐτῆς συγκλωσθεὶς Σευηριανῷ B καὶ Ἀντιόχῳ, καὶ Ἰσαακίῳ Συρίσκῳ, περιτρίμματι, ἀφηγητῇ ψευδομοναζόντων, ἐν κακολογίαις κατατριβέντι πάντοτε κατὰ ἐπισκόπων· (κέπφον) θωρακίζεσθαι δῆθεν μὲν κατὰ Ἰωάννου· τὸ δ' ἀληθὲς, κατὰ τῆς δόξης τοῦ σωτῆρος. ἀποστείλαντες δὲ πρῶτον εἰς τὴν Ἀντιοχέων, ζητοῦσι νεότητος αὐτοῦ πλημμελείας. ὡς δὲ ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, καὶ οὐχ εὗρον οὐδὲν, ἀποστέλλουσιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὴν εὐχέρειαν Θεοφίλου, καλουμένου Ἀμφαλλὰξ, τὰ τοιαῦτα C σοφῶς ἀρχιτεκτονοῦντος. ὃς, ἐξ αὐτῆς ἀναπτύξας τὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ βιβλία μετὰ πολλῆς τῆς λῃστρικῆς ἡσυχίας, ἠρεύνα ζητῶν τρόπον προφάσεως κἂν τῆς τυχούσης. ὁ Διάκ. ἐπίσχες, ὦ πάτερ, τῶν λόγων τὴν ῥύμην, πρὶν ἐπιλήσομαι· ἵνα σοὶ εἴπω τὴν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας διαβᾶσαν πρὸς ἡμᾶς καὶ θρυλληθεῖσαν αἰτίαν. φασὶ γὰρ ὅτι καθαιρεθέντας κληρικοὺς ὑπὸ Θεοφίλου ἐδέξατο Ἰωάννης εἰς κοινωνίαν, λυπήσας τὸν Θεόφιλον, ὅπερ οὐκ ἔδει· ὡς ἐκ τούτου διενεχθέντα αὐτὸν χωρῆσαι κατὰ τοῦ Ἰωάννου. ὁ D Ἐπίσκ. δῶμεν ἀληθῆ εἶναι τὸν εἰρημένον θρύλλον. καὶ ἐπισκόπου ἐστὶ, κακὸν ἰᾶσθαι κακῷ; καὶ ποῦ τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο; τὸ λέγον· μὴ ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. ποῦ δὲ τὸ Ἀποστολικόν; νίκα τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀγαθῷ. ποῦ δὲ τὸ προφητικόν; εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. εἶτα οὖν ἦν φιλονεικότερον εἰπεῖν ἐγκαλοῦντα ἐπὶ εὐλαβῶν ἐπισκόπων· ἀδελφὲ Ἰωάννη, περιῆλθέν σε πεποιηκότα τόδε ἢ τό· καὶ τὸν Ἰωάννην ἀπολογησάμενον, ἠγνοη- E κέναι τὸ πρᾶγμα. ὁ Διάκ. ἀληθὲς εἴρηκας. εἴ γέ τις ἦν ἐν αὐτῷ καλοθέλεια, καὶ μὴ κατεσχηματίζετο τὴν τῶν κληρικῶν αἰτίαν, τὴν οἰκείαν ὀργὴν ἐκπληρῶν. ὁ Ἐπίσκ. νὴ τὸν φόβον τοίνυν τὸν τοῦ θεοῦ, ὃς διασώζει τῶν ἀπείρων φόβων. οὐκ ἐρῶ σοι ἄλλως, ἀλλ' ὡς ἔχει φύσεως τὸ πρᾶγμα περὶ τούτων ὧν εἴρηκας κληρικῶν. Ἰσίδωρός τις, πρεσβύτερος ἐπὶ τῆς τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου χειροτονίας, ὀγδοηκοστὸν ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας, ὃν ἴσασι Ῥωμαίων οἱ πλεῖστοι ἐκκλησιαστικῶν ἕνεκεν εἰσβαλόντα εἰς αὐτὴν, ξε- F νοδόχον Ἀλεξανδρείας ὄντα. οἶσθα δὲ καὶ αὐτὸς τὸν ἄνδρα, ἡνίκα σὺν Ἀκακίῳ ἐλθὼν τὴν Φλαυιανοῦ πρὸς Θεόφιλον κοινωνίαν ἐκόμισεν, εἴκοσι ἔτεσιν ἀπεσχοινισμένην, Εὐαγρίου ἕνεκεν τοῦ μακαρίου, τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας ἀγωνισαμένου ἐν ἐκκλησιαστικοῖς πόνοις. τούτῳ τῷ Ἰσιδώρῳ, γυνή τις χήρα

A τῶν μεγιστάνων, δίδωσι χιλίους χρυσίνους, ὁρκώσασα αὐτὸν κατὰ τῆς τοῦ σωτῆρος τραπέζης, συναγοράσαντα ἄμφια ἐνδῦσαι τὰς πτωχοτέρας τῶν Ἀλεξανδρέων, μὴ μεταδόντα γνώσεως τῷ Θεοφίλῳ· ἵνα μὴ λαβὼν αὐτὰ, τοῖς λίθοις προσαναλώσῃ· λιθομανία γάρ τις αὐτὸν Φαραώνιος ἔχει εἰς οἰκοδομήματα, ὧν οὐδαμῶς χρήζει ἡ ἐκκλησία. καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἐν δευτέρῳ κείσθω. τὸ δὲ κατεπεῖγον περὶ τοῦ Ἰσιδώρου ἄκουσον· λαβὼν τοιγαροῦν ὁ Ἰσίδωρος τὰ νομίσματα, ἀναλίσκει ταῖς πενομέναις καὶ ταῖς χήραις. ἔγνω ποθὲν B ὁ Θεόφιλος, οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ἐλάνθανε τῶν πανταχοῦ πραττομένων ἢ λαλουμένων, ἔχοντι ἐργοσκόπους, καὶ λογοσκόπους, ἵνα μὴ ἄλλως εἴπω. καὶ προσκαλεῖται τὸν Ἰσίδωρον, μετριοπαθῶς πυνθανόμενος, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει. οὐκ ἀρνησάμενος ὡμολόγησε τὴν τοῦ πράγματος διακονίαν. ὁ δὲ ἀκούσας, τὴν σκηνὴν ἐναλλάσσει. καὶ ὁ πρὸ ῥοπῆς ἐπιεικὴς καὶ χρηστοφανὴς ἐν τῇ ἐρωτήσει, μετὰ τὴν ῥοπὴν οἴδησεν ὅλος, τὰς μορφὰς ἐναλλάττων, τῆς ἀποκρίσεως εἰσελθούσης τοῦ Ἰσιδώρου. καὶ μικρὸν ἐφησυχάσας χρόνον, καθάπερ λαθροδάκτης κύων, C μετὰ δύο μῆνας προφέρει χαρτίον, συγκροτήσας τὸ ἱερατεῖον, παρόντος τοῦ Ἰσιδώρου· λέγων ὅτι τοῦτο ἐδεξάμην πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν, Ἰσίδωρε, κατὰ σοῦ· καὶ ἐπειδὴ περιάσχολος ἐγενόμην, λήθῃ παραδέδωκα τὸ πρᾶγμα· νῦν δὲ ἑτέρους ἐπιζητῶν χάρτας, εὕρηκα τοῦτο τὸ περὶ σοῦ χαρτίον· ἀπολόγησαι πρὸς αὐτό. περιεῖχεν δὲ ὁ χάρτης ἔγκλημα τὸ Σοδόμων. πρὸς ταῦτα ὁ Ἰσίδωρος ἀπολογούμενος λέγει τῷ Θεοφίλῳ· συγχωρήσωμεν ἀληθὲς εἶναι, ὅτι καὶ ἐδέξω τὸ χαρτίον D καὶ παρέπεσεν. οὐκ ἦν ὁ δοὺς τὸν λίβελλον, ἵνα ἐκ δευτέρου τοῦτον ἀπαιτηθῇ; πρὸς ταῦτα ὁ Θεόφιλος. ἀλλ' οὐ παρῆν ὁ παῖς, πλεύσης ὑπάρχων. καὶ ὁ Ἰσίδωρος. οὐ παρῆν παραυτὰ ὡς λέγεις, Πάπα. μετὰ τὸν πλοῦν οὐ παρῆν; τῷ δευτέρῳ ἔτει οὐ παρῆν; οὐδὲ τῷ τρίτῳ; καὶ νῦν εἰ πάρεστι, κέλευσον στῆναι τὸν ἄνθρωπον. πρὸς ταῦτα ὁ Θεόφιλος ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας μέλλων εὐκαταφρόνητος γίνεσθαι, ἀναβάλλεται εἰς ἡμέραν ἑτέραν. καὶ λιπαρήσας τινὰ νεανίσκον ὑποσχέσεσι πολλαῖς *, ἤλειψεν εἰς κατηγορίαν E κατὰ τοῦ Ἰσιδώρου, δοὺς αὐτῷ, ὥς φασι, πεντεκαίδεκα χρυσίνους· ὃς ἐξ αὐτῆς ἀνατίθεται τῇ μητρί. ἡ δὲ τοῦτο μὲν οὐ κατεδέξατο ὑπὸ τοῦ ἀκλινοῦς ὀφθαλμοῦ, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ δέους τῶν νόμων ἀνατραπεῖσα· ἐνθυμουμένη μήποτε ὁ Ἰσίδωρος συκοφαντηθεὶς ἐκκαλέσηται ἐπὶ τὸν ἄρχοντα τῶν δήμων. ἐλθοῦσα, ὁμολογεῖ τὴν δραματουργίαν τῷ Ἰσιδώρῳ, δείξασα αὐτῷ τοὺς χρυσίνους, οὓς ἔλεγεν παρὰ τῆς ἀδελφῆς Θεοφίλου εἰληφέναι, μισθὸν κατὰ τοῦ ἀθῴου. καὶ αὕτη μὲν διὰ πολλὰ, F ἐξαιρέτως δὲ διὰ τοῦτο τὴν ἀξίαν τίσασα ποινὴν τελευτᾷ, τοὺς μαστοὺς χειρουργουμένη. πρὸς ταῦτα ὁ Ἰσίδωρος ἔμενεν οἴκοι, τὸν θεὸν ἱκετεύων. ὁ δὲ νεανίσκος, τὸ μὲν τοὺς νόμους φοβούμενος, τὸ δὲ τὸν Θεόφιλον δεινότερον ἐννοῶν τῇ ἀστοχίᾳ, ἐπὶ

magnatibus dat mille aureos; adegitque jurejurando per Servatoris mensam, emptis vestibus pauperiores Alexandriæ feminas contecturum clam Theophilo: ne is nummos illos caperet, atque comparandis lapidibus insumeret. Lapidum enim furor quidam Pharaonius ipsum possidet, ad ædificia quibus nihil indiget Ecclesia. Et hæc quidem mittamus: quod autem de Isidoro urget, audi. Cum igitur Isidorus eos nummos accepisset, impendit pauperculis & viduis mulieribus. Alicunde id novit Theophilus: nihil enim ipsum latebat eorum quæ ubique fierent & dicerentur; utpote qui haberet & factorum & dictorum exploratores, ne aliter eos appellem. Isidorum evocat, moderate interrogans, an ea ita se haberent: non negavit Isidorus, reique totius administrationem fassus est. Quo ille audito, scenam mutat: & qui paulo ante in interrogatione moderatus ac lenis apparuerat, momento post audito Isidori responso totus intumuit, mutata subinde facie. Et cum paululum quievisset, ut canis qui clam mordet, post menses duos convocato clero, profert chartulam præsente Isidoro, dicens: Hanc accepi ante decem & octo annos, Isidore, adversus te: & quoniam valde occupatus eram, rem silentio tradidi: nunc vero alias chartas quærens, hanc de te chartulam inveni. Contra hanc institue defensionem: illa autem chartula continebat accusationem Sodomitici criminis. Ad hæc Isidorus Theophilo respondit, defendens se; concedamus hoc verum esse, & a te acceptam esse chartulam, & tibi excidisse. Nonne aderat qui libellum dedit; ut denuo ille a te reposceretur? Ad hæc Theophilus. Sed non aderat puer, navigabat enim in mari. Et Isidorus: non aderat tunc, ut dicis, Papa, post navigationem nonne adfuit? non secundo? non tertio anno? & nunc si adest, jube hominem sistere se. Ad hæc Theophilus, quem ipsa veritas contemptibilem redditura erat, rem in alium diem rejicit: & juvenem quemdam pollicitationibus multis demulcens, ad accusationem contra Isidorum instruxit, datis ipsi, ut aiunt, quindecim aureis, qui statim eos matri affert. Illa autem, partim metu inconniventis oculi eos non accepit, partim legum timore perculsa: cogitans nequando Isidorus calumniâ appetitus, ad Præsidem provinciæ provocaret. Isidorum convenit, atque ipsi totam tragœdiam fatetur, ei ostendens aureos, quos a sorore Theophili mercedis loco accepisse se dicebat adversus Isidorum innocentem. Et illa quidem cum ob multa, tum præcipue ob eam caussam, meritis pœnis persolutis moritur, chirurgo mamillas ejus curante. Interea Isidorus domi manebat, Deum orans. Puer autem partim leges veritus, partim asperiorem Theophilum conjectans, si sco-

Georg. πολυύλοις

po excideret, ad Eccleſiam utile propugnaculum confugit, altari adhærens. Ita Theophilus, ſilente juſtitia, Iſidorum Eccleſiâ eliminat, cum exſecranda divulgaſſet, injuſtitiam gravitate prætexens. Deinde timens Iſidorus, ne tandem graviori ira inſtigatus Theophilus, ſaluti ſuæ inſidias meditaretur (nam ad hæc uſque etiam progredi ſolet, ut aiunt) curſu petit montem Nitriæ ad monachorum ordinem, ubi commoratus fuerat adoleſcens. Et in cella ſua ſedens, precabatur, patientiſſimum Deum interpellans. Super his indecoræ & incertæ victoriæ ſibi conſcius Theophilus, mittit literas ad vicinos Epiſcopos: & jubet quoſdam e primariis a monte, & ab interiori eremo expelli, eoſque præcipuos monachos, minime additâ cauſsâ. Qui monachi cum ſenioribus Alexandriam cum deſcendiſſent, orabant Theophilum, cauſſam ut diceret, ob quam condemnati ejectique eſſent. Ille autem ſanguinolentis oculis draconum inſtar intendens, torvum taurino more intuebatur; modo quidem lividus, modo pallidus, modo autem amare ſubridens, ab immodica ira abreptus, Ammonio, viro grandævo, omophorium manibus ipſe ſuis injicit in collum, cum malis ejus plagas inflixiſſet, & pugnis nares ejus cruentaſſet, inclamans his vocibus: Hæretice, anathematiza Origenem, cum nihil eſſet propoſitum de Origene præter poſtulationem, Iſidori cauſsâ. Talis enim ira eſt, veluti canes; cæca & dicta & facta parit. Igitur ſic ſanguine adſperſi, & ſine reſponſo reverſi ad ſua monaſteria propoſitum vitæ inſtitutum perſequebantur, ſcripturarum ſcientia ingenium acuentes, per quas ſalus acquiritur, illius inſaniam eo curantes minus, quod nullius mali ſibi conſcii eſſent.

Georg. αἰᾶς

Georg. ἠσκήθη

add. Georg. τῶν γραφῶν

Cap. VII.

His non adquieſcens Theophilus, mittit ad vicinos Epiſcopos, & adverſus monachos cogit concilium, neque ad defenſionem vocatis ipſis, nec factâ illis dicendi poteſtate, tres viros e præcipuis excommunicat, veritus ſimul contra multitudinem pœnam decernere, prætexens dogmatum perverſitatem, & quos pluſquam Epiſcopos honoraverat ut magiſtros, propter vitam, doctrinam, & ætatem, eos non puduit appellare præſtigiatores, eo quod erga Iſidorum optime affecti eſſent. Et poſt excommunicationem, ex ipſo monte inſtruit homunculos quinque, qui numquam in cœtu Seniorum eremi ſteterant, & indigni erant, piget dicere, qui vel oſtiarii eſſent. Et hunc quidem ordinat Epiſcopum, viculo præficiens, cum civitatem non haberet (etenim ſine ullo pudore illas novitates audebat, ſe alterum Moſem vocans) illum vero Preſbyterum, & tres alios Diaconos, ordinat, qui non erant Ægyptii,

A τὸ λυσιτελὲς καταφύγιον τεῖχος, τὴν ἐκκλησίαν, προσφυγὼν τῷ θυσιαστηρίῳ. οὕτως ὁ Θεόφιλος κωφῇ τῇ δίκῃ ἀποκηρύττει τὸν Ἰσίδωρον τῆς ἐκκλησίας, ἀνήκεστα ἐπιφημίσας, σχηματισάμενος σεμνοπρέπειαν τῇ ἀδικίᾳ. πρὸς τούτοις δείσας ὁ Ἰσίδωρος μήποτε χαλεπωτέρῳ τῷ θυμῷ πεισθεὶς ὁ Θεόφιλος, (κέψη) κατ' αὐτοῦ ἐνέδραν τῆς σωτηρίας. φθάνει γάρ, ὥς φασι, καὶ μέχρι τούτων. δρομαῖος * χωρεῖ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ τῆς Νιτρίας πρὸς τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν, ἔνθα τὰς τῆς νεότητος ἐσχήκει * διατριβάς· καὶ καθίσας ἐν

B τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, προσηύχετο τῷ μακροθύμῳ θεῷ ἐντυγχάνων. ἐπὶ τούτοις τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἄδηλον συνειδὼς ἑαυτῷ τῆς νίκης ὁ Θεόφιλος, πέμπει γράμματα πρὸς τοὺς συνεγγὺς ἐπισκόπους, καὶ κελεύει τινὰς τῶν πρώτων ῥιφῆναι τοῦ ὄρους καὶ τῆς ἐνδοτέρας ἐρήμου, τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς μοναχούς, οὐκ ἐπαγαγὼν τὴν αἰτίαν. οἱ τινὲς μοναχοὶ σὺν τοῖς πρεσβυτέροις κατελθόντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παρεκάλουν τὸν Θεόφιλον εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κατεδικάσθησαν ῥιφῆναι.

C ὁ δὲ ὑφαίμοις ὀφθαλμοῖς δρακοντῶδες ἐνατενίσας, ταυρηδὸν ὑπεβλέπετο· ποτὲ μὲν πελιδνός, ποτὲ δὲ ὠχρός, ποτὲ δὲ καὶ σαρκάζων, ὑπ' ἀκράτου ὀργῆς φερόμενος· ἐνειλεῖ τῷ Ἀμμωνίῳ, ἀνδρὶ ἡλικιώτῃ, τὸ ὠμοφόριον ἐν τῷ τραχήλῳ οἰκείαις χερσί, καὶ πληγὰς ταῖς σιαγόσιν αὐτοῦ ἐμφορήσας, συνεσπασμένοις δακτύλοις αἱμάξας τὰς ῥῖνας, ἐπιψοφῶν τῇ φωνῇ· Αἱρετικέ, ἀναθεμάτισον Ὠριγένην· μηδενὸς προκειμένου, πλὴν τῆς ἀξιώσεως ἕνεκεν Ἰσιδώρου. τοιοῦτοι γὰρ οἱ θυμοί, καθάπερ οἱ κύνες,

D τυφλὰ τίκτουσι, καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ ῥήματα. οὕτως οὖν αἱματόφυρτοι καὶ ἀναπόκριτοι ὑποστρέψαντες εἰς τὰς μονὰς αὐτῶν, εἴχοντο τῆς προκειμένης ἀσκήσεως, τῇ μαθήσει * τὴν φύσιν ὀξύναντες, δι' ὧν ἡ σωτηρία προσγίνεται· ἔλαττον φροντίσαντες τῆς τούτου μανίας, τῷ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι κακόν. πρὸς τούτοις οὐκ ἠρεμήσας ὁ Θεόφιλος, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς ἐκ γειτόνων ἐπισκόπους, καὶ συγκροτεῖ κατὰ τῶν μοναχῶν συνέδριον· οὔτε δὲ καλέσας αὐτοὺς εἰς ἀπολογίαν, οὔτε μεταδοὺς λό-

E γου, ἀποκηρύττει τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἐπ' ἐξοχῆς, φοβηθεὶς ἀθρόως κατὰ τοῦ πλήθους ἐξενεγκεῖν τὴν τιμωρίαν· σχηματισάμενος δογμάτων [a] παραφθοράν. καὶ οὓς πολλάκις ὑπὲρ ἐπισκόπων ἐτίμησεν ὡς διδασκάλους, διὰ τὸν βίον, διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν χρόνον, τούτους οὐκ ᾐδέσθη γόητας ὀνομάζων διὰ τὴν πρὸς Ἰσίδωρον σχέσιν· καὶ μετὰ τὸ ἀποκηρύξαι, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄρους ἀλείφει ἀνθρωπάρια πέντε, ἃ μηδέποτε ἐν συλλόγῳ τῶν τῆς ἐρήμου γερόντων ἔστησαν, ὀκνῶ λέγειν ἀνάξια καὶ θυρωρίου. καὶ τὸν μὲν χειροτονεῖ

F ἐπίσκοπον, ἐγκαταπάξας κωμυδρίῳ, πόλιν οὐκ ἔχων· ἀδεῶς γὰρ καὶ τὰς καινοτομίας εἰργάζετο, ἄλλον ἑαυτὸν Μωσέα ὀνομάζων· τὸν δὲ πρεσβύτερον, τοὺς δὲ τρεῖς διακόνους, οὐκ ὄντας τῶν Αἰγυπτίων,

a Cod. Med. παραφορεάν. Quæ lectio non ſpernenda.

ἀλλὰ διαφόρων τόπων. ὁ μὲν γὰρ ἦν Λίβυς· ὁ δὲ, Ἀλεξανδρεύς· ὁ δὲ, Φαρανίτης· ὁ δὲ, Παραλεώτης. διὸ καὶ ὑπήκουσαν αὐτῷ τῇ ματαιοπονίᾳ, τὸ ἀνέλπιστον ἔχοντες τὴν τῆς πατρίδος ἐνεχύρων. καὶ παρασκευάζει αὐτοὺς δοῦναι λιβέλλους κατὰ τῶν τριῶν ἐκείνων, αὐτὸς ὑφάνας τοὺς λόγους τῆς συκοφαντίας· τοῦτο μόνον συνεισενεγκάντων, τὸ ὑπογράψαι· μετὰ τοῦτο, λαβὼν τοὺς λιβέλλους παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, εἰσέρχεται πρὸς τὸν Αὐγουστάλιον, καὶ ἀποτίθεται κατ' αὐτῶν ἔντευξιν ἐκ προσώπου οἰκείου ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, συμπλέξας καὶ τοὺς τῆς συκοφαντίας λιβέλλους, καὶ ἀξιοῖ στρατιωτικῇ βοηθείᾳ ῥιφῆναι τοὺς ἄνδρας ἀπὸ πάσης Αἰγύπτου. λαβὼν δὲ σχήματι τὸν στρατιώτην, ἅμα τῷ προστάγματι, συναθροίζει πλῆθος πλημμελῶν εὐκόλων περὶ τὰς ἀξίας, καὶ ἐπισκιρτᾷ τοῖς μοναστηρίοις ἀθρόα * νυκτὶ, οἰνοφλυγήσας τοὺς παῖδας τοὺς σὺν αὐτῷ· καὶ πρῶτον μὲν τὸν τούτων ἀδελφὸν Διόσκορον, ἅγιον ἐπίσκοπον, ὄντα τοῦ ὄρους, κελεύει τοῦ θρόνου ῥιφῆναι, συρέντα δι' οἰκετῶν Αἰθιόπων, καὶ αὐτῶν τάχα ἀκμὴν ἀφωτίστων· λαβὼν αὐτοῦ τὴν παροικίαν, ἣν ἀπὸ τῆς παρουσίας Χριστοῦ εἶχεν ἡ τοῦ Διοσκόρου πόλις. μετὰ τοῦτο λαφυραγωγεῖ τὸ ὄρος, μισθὸν τοῖς νεωτέροις τὰ μικρὰ πράγματα τῶν μοναχῶν διδούς. σκυλεύσας δὲ τὰς κέλλας, ἐπιζητεῖ τοὺς τρεῖς ἐκείνους, οὓς κεχαλάκεισαν ἐν φρέατι, ψίαθον ἐπιθέντες τῷ στομίῳ· μὴ εὑρὼν δὲ αὐτοὺς, ἐμπίπρησιν αὐτῶν φρυγάνοις τὰς κέλλας, συγκαύσας τὰς βίβλους πάσας ἐνδιαθέτους καὶ σπουδαίας, καὶ παιδίον ἓν, ὡς ἔφασαν οἱ ἑωρακότες, καὶ τὰ σύμβολα τῶν μυστηρίων. οὕτως οὖν λωφήσας τῆς ἀλόγου ὀργῆς, καταλαμβάνει πάλιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν, δοὺς χώραν φυγῆς τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις· οἵ τινες ἐξ αὐτῆς λαβόντες αὐτῶν τὰς μηλωτὰς, ἐξέρχονται εἰς τὴν Παλαιστίνην, Αἰλίαν καταλαβόντες· οἷς συνεξῆλθον σὺν πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις τοῦ ὄρους τριακόσιοι τῶν μοναχῶν σπουδαίων. οἱ δ' ἕτεροι διαφόροις διεσπάρησαν τόποις. τούτων μὴ φέρων τὴν ἰδιοπραγίαν ὁ σκολιὸς τὸν δρόμον ὄφις, ἀνασείει πάλιν κατ' αὐτῶν τὸν Θεόφιλον· ὃς ἀναβρασθεὶς ὑπὸ τῆς ὀργῆς, χαράσσει γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Παλαιστίνης ἐπισκόπους, λέγων· οὐκ ἔδει μὲν ὑμᾶς παρὰ γνώμην μου ἐν ταῖς πόλεσιν ὑποδέξασθαι τούτους. ἐπειδὴ δὲ ἠγνοήσατε, συγγνώμην ὑμῖν νέμω· τοῦ λοιποῦ τοίνυν φροντίσατε, μήτε εἰς ἐκκλησιαστικὸν, μήτε εἰς ἰδιωτικὸν τούτους ὑποδέξασθαι τόπον. οὐ μόνον λέγων, ἀλλὰ φανταζόμενος εἶναι θεὸς, τῇ ὑπερβολῇ τῆς οἰήσεως. οἱ δὲ, ὑπὸ τῆς πολλῆς ἀνάγκης φερόμενοι διὰ τὸ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβειν, καταλαμβάνουσι τὸ στρατόπεδον, ἔνθα ἐνεθρόνιστο ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς εἰς ἐπιμέλειαν τῶν δυναστευόντων· καὶ προσπεσόντες αὐτοῦ τοῖς γόνασιν, ἐδέοντο βοηθῆσαι ψυχαῖς συκοφαντουμέναις καὶ ἐληλατημέναις ὑπὸ τῶν τοῦτο μᾶλλον ἢ εὖ ποιεῖν εἰθισμένων. ἔστη ὁ Ἰωάννης, καὶ εἶδε πεντήκοντα λογάδων ἀνδρῶν

A sed e diversis locis. Erat enim unus eorum Libys, alius Alexandrinus, alius Pharanites, alius vero Paraleotes. Quam ob caussam ejus vano labori consenserunt, cum nullum præmium e patria sperandum haberent. Eos itaque subornat, ut libellos darent adversus tres illos senes. Et falsæ accusationis verba ipse contexuit, cui unum id isti contulerunt, ut subscriberent. Deinde, acceptis ab eis libellis coram Ecclesia, ingreditur ad Augustalem, & contra istos supplicem libellum apud B eum nomine suo deponit ipse, Ægyptiæ diœceseos Pontifex, adjunctis falsæ accusationis libellis, petitque ut militari manu expellantur ii homines ex universa Ægypto. Accepto igitur in speciem milite, una cum mandato, sceleratorum multitudinem congregat, qui circa potestates versantur ad omnia parati, & repente monasteria noctu invadit; cum prius pueros, qui secum erant, vino ingurgitasset. Et primum quidem illorum fratrem Dioscorum, sanctum Episcopum, qui erat ex illo C monte, jubet throno ejici, tractum a servis Æthiopibus, iisque fortasse nondum baptizatis; sibi vindicans ejus parœciam, quam a Christi adventu habebat civitas Dioscori. Inde prædatur montem, monachorum reculas junioribus prædam addicens. Expilatis cellulis, inquirit tres illos quos in puteum demiserant, impositâ ori putei storeâ. Cum autem eos non invenisset, eorum cellulas sarmentis incendit, combustis unà libris omnibus veteris ac novi Testamenti, aliisque optimis codici- D bus, & puero uno, sicut oculati testes dixere, & sacrâ Eucharistiâ. Cum autem impotens ejus ira paululum deferbuisset, Alexandriam repetit, locum fugæ dans sanctis illis viris: qui sumptis statim melotis suis in Palæstinam profecti, Æliam adventant. Cum iis egressi sunt; præter Presbyteros & Diaconos illius montis trecenti optimorum monachorum: alii vero per diversa loca dispersi sunt. Secessum eorum non ferens obliqui cursus coluber, rursus contra eos Theophilum suscitat; E qui irâ succensus literas exarat ad Episcopos Palæstinæ: Non oportebat, inquiens, vos præter voluntatem meam in civitates vestras hos recipere: sed quoniam ignari id fecistis, vobis ignosco. In posterum igitur cavere, ne illos aut in Ecclesiasticum aut in privatum aliquem locum admittatis: Deum esse se non dicens tantum, sed etiam præ immodica arrogantia imaginans. Illi multa necessitate acti, cum in alia ex aliis loca migrarent, tandem in Comitatum veniunt; ubi divina manu ad F curam potentium agendam Joannes collocatus erat Episcopus; atque ad ejus genua provoluti, orabant succurreret animabus calumniam passis, & devastatis ab iis, qui id potius quam benefacere consuevissent. Stetit Joannes; atque ut vidit quinquaginta electorum hominum cani-

Georg. ἀδείως ἐν

Georg. στολὴν

Georg. ἐνοις

Georg. βοηθήσας

fort. ὑμῶν

tiem, sacris laboribus tinctam & ornatam: veluti Joseph, fraterni amoris acri dolore stimulatus, in lacrymas effusus est: percunctans ex eis, quisnam aper de silva aut singularis ferus huic fœcundissimæ viti invidisset. Illi autem: Sede Pater, & nobis medere non mediocriter vulneratis a Theophili Papæ furore: si tamen poteris vulnerum nostrorum tumores ad cicatricem perducere. Nam si & ipse nos negligis, Theophili seu reverentiâ seu timore ductus, ut alii Episcopi, nihil jam reliqui nobis fit a vobis, nisi ut Imperatorem adeamus, & prava illius facta in contumeliam Ecclesiæ exponamus. Si ergo Ecclesiasticæ tibi existimationis cura est, nobis annue, ipsique persuade, ut nobis nostrum in Ægypto domicilium concedat: qui nihil peccavimus, neque contra legem Servatoris, neque in eum ipsum. Ad hæc Joannes sperans facile se Theophili adversus eos odium demutaturum, libenter negotium arripit; admonens eos ut apud omnes religioso silentio adventus sui caussam tegerent, donec ipse, inquit, misero ad fratrem Theophilum. Et dato eis in Ecclesia dicta Anastasia hospitio ad requiescendum, ipse quidem non suppeditabat quæ ad usum illis necessaria erant: sed religiosæ mulieres victum ipsis subministrabant, & ipsi quoque nonnihil conferebant ex opere manuum. Contigerat autem sub id tempus ut Clerici quidam Theophili Constantinopoli adessent, magistratuum qui regendæ Ægypto designabantur, promotiones præmercantes, & benevolentiam Theophilo conciliantes in perniciem eorum qui illi minime placebant. Hos igitur ad se accitos Joannes percunctabatur, an præsentes monachos novissent. Illi candide de ipsis testimonium perhibuere, dicentes Joanni: Et novimus eos, & vim magnam perpessi sunt. Ac si placet, Domine, spiritalem eis communionem impertire noli, ne offendas Theophilum: in ceteris benignum te præbe; hoc enim te ut Episcopum decet. Sic Joannes eos quidem ad communionem non admisit: Theophilo autem scribit, orans: In hoc mihi ut filio & fratri gratificare, hosce viros amplectitor. Adhæc Theophilus, gratiam quidem negavit Joanni: mittit autem quosdam ad contentiosas verborum pugnas exercitatos, de quibus superius diximus: & monet, dent illi libellos precum, quos more suo ipse dictaverat, qui continebant apertum quidem mendacium, amictum vero variâ & multiplici calumniâ eorum quæ sunt invisibilia; cum nihil haberet unde eorum vitam calumniaretur; facitque ut in palatio quasi præstigiatores digito monstrarentur. Monachi ut viderunt se non solum Theophilum non placare, sed in majorem iram impellere, dum multos intercessores ad illum mittunt; insuper paratos se esse dicentes falsam omnem doctri-

A πολιὰν *, πόνοις ἱεροῖς βαφεῖσαν, ἠμφιεσμένην *. καὶ δριμυχθεὶς φιλαδελφίας πάθει, κατὰ τὸν Ἰωσὴφ, δάκρυσι συνεχέθη· πυνθανόμενος παρ' αὐτῶν, ποῖος ὗς ἐκ δρυμοῦ ἢ μονιὸς ἄγριος, τῇ πολυκάρπῳ ταύτῃ ἀμπέλῳ ἐβάσκηνεν. οἱ δὲ φασιν. καθίσας * πάτερ, μότωσον ἡμᾶς, οὐχ ὡς ἔτυχεν τρωθέντας τῇ Θεοφίλου τοῦ Πάπα μανίᾳ· εἰ ἄρα δυνηθείης συνουλῶσαι ἡμῶν τὰ τῶν τραυμάτων οἰδήματα. ἐὰν γὰρ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς παραλογίσῃ, ἢ αἰδεσθεὶς ἢ φο-

B βηθεὶς τὸν Θεόφιλον κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους· οὐδὲν λοιπὸν παρ' ἡμῶν * ὑστερεῖται, ἢ τῷ βασιλεῖ προσελθόντας, ἀναδιδάξαι τὰς αὐτοῦ κακοπραγίας ἐπὶ ὕβρει τῆς ἐκκλησίας. εἰ τοίνυν φροντίζεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπολήψεως, ἐπινεύσας πεῖσον αὐτὸν συγχωρῆσαι ἡμῖν τὴν οἴκησιν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ· μηδὲν ἐπταικότας μήτε εἰς τὸν νόμον τοῦ σωτῆρος, μήτε εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον. ἐπὶ τούτοις νομίσας ὁ Ἰωάννης, εὐχερῶς μεταβάλλειν τὴν Θεοφίλου πρὸς

C αὐτοὺς μνησικακίαν, ἡδέως ἥρπασεν τὸ πρᾶγμα· παρακαλέσας δὲ τοὺς ἄνδρας, φιλοθέῳ σιγῇ πρὸς πάντας ἡσυχάσαι τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας, μέχρις οὗ ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφὸν Θεόφιλον· καὶ δοὺς αὐτοῖς ἐν τῇ Ἀναστασίᾳ καλουμένῃ ἐκκλησίᾳ μονὰς πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν, αὐτὸς μὲν οὐκ ἐπεκούρει τὰ πρὸς τὴν χρείαν· γυναῖκες δὲ φιλόθεοι ἐπήρκουν αὐτοῖς τὴν δίαιταν. καὶ αὐτῶν συνεισφερόντων ἐκ μέρους τῇ τῶν χειρῶν ἐργασίᾳ. συνέβη οὖν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κληρικοὺς εἶναι τοῦ Θεοφίλου ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, πραγματευομένους

D τῶν χειροτονουμένων ἀρχόντων τὰς προαγωγὰς ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, τὰς εἰς αὐτὸν εὐνοίας περιποιούμενος ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν αὐτῷ λυπούντων. προσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης ἐπυνθάνετο, εἰ ἐπίστανται τοὺς παρόντας ἀσκητάς. οἱ δὲ φιλαλήθως ἐμαρτύρησαν ἀνδράσιν, λέγοντες τῷ Ἰωάννῃ, ὅτι καὶ ἴσμεν αὐτοὺς, καὶ μεγάλην ὑπέστησαν βίαν, καὶ εἰ βούλει, δέσποτα, τῆς μὲν πνευματικῆς κοινωνίας αὐτοῖς μὴ μεταδῷς, ἵνα μὴ λυπήσῃς τὸν Πάπαν· φιλοφρόνησαι δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις· πρέπει γάρ

E σοι, ὡς ἐπισκόπῳ. οὕτως ὁ Ἰωάννης οὐκ ἐδέξατο μὲν αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν· γράφει δὲ λιπαρῶν τῷ Θεοφίλῳ· ταύτην μοι παράσχου τὴν χάριν ὡς τέκνῳ σῷ καὶ ἀδελφῷ, ἐναγκαλισάμενος τοὺς ἄνδρας. πρὸς τούτοις ὁ Θεόφιλος, τὴν μὲν χάριν οὐ παρέσχεν τῷ Ἰωάννῃ· ἀποστέλλει δέ τινας πεπεισμένους εἰς λογικὰς ἁμίλλας, περὶ ὧν προείπομεν ἀνωτέρω. καὶ παρασκευάζει δεήσεις αὐτοὺς ἐπιδοῦναι, ἃς συνήθως αὐτὸς ὑπηγόρευσεν, περιεχούσας μὲν ψεῦδος ὡμολογημένον, ἠμφιεσμένον δὲ τὴν πολυσχεδῆ συκοφαντίαν

F τὴν ἐν τοῖς ἀοράτοις, μηδὲν ἔχων αὐτῶν διαβάλλειν τὸν βίον· καὶ παρασκευάζει αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ, ὡς γόητας, δακτυλοδεικτεῖσθαι. ὡς δὲ ἴδον οἱ ἀσκηταὶ, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸν οὐ διορθοῦνται, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργὴν πλείονα κινοῦσιν, ἀξιῶτας αὐτῷ προσάγοντες πολλοὺς, μετὰ τοῦ ἀναθεματίζειν πᾶσαν ψευδοδοξίαν·

A ψευδοδοξίαν· ἐπιδιδόασι λιβέλλους ἐντευκτικοὺς τῷ Ἰωάννῃ, ἀναδιδάξαντες τὰ τῆς τυραννίδος εἴδη, μετὰ καὶ κεφαλαίων τινῶν· ἃ αἰσχύνομαι ἐπὶ τῶν νηπιοτέρων τέως λέγειν, ἵνα μὴ καὶ πίστεως αὐτοὺς ἀπελάσω, ἴσως καὶ παρὰ τοῖς τελειοτέροις οὐ πιστευόμενος. πάλιν καὶ δι' ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἑτέρων ἐπισκόπων, ὁ Ἰωάννης παρακαλεῖ αὐτοὺς παύσασθαι τῆς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, διὰ τὴν ἐκ τῆς δίκης κακοπάθειαν· γράψας τῷ Θεοφίλῳ, ὅτι εἰς τοσοῦτον ἠλάθησαν λύπης, ὡς καὶ ἐγγράφως σου κατηγορεῖν. B λοιπὸν τὸ δοκοῦν σοι ἀντίγραψον. οὐ γὰρ ἀνέχονταί μου ἀποστῆναι τοῦ στρατοπέδου. ἐπὶ τούτοις διαπυρωθεὶς ὅλος ὁ Θεόφιλος, εἴργει καὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν μοναχῶν τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας Διόσκορον τὸν ἐπίσκοπον, γεγηρακότα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· τῷ δὲ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ γράφει· οἶμαι μέν σε μὴ ἀγνοεῖν τὸ διάταγμα τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων, ὅπου θεσπίζουσιν ἐπίσκοπον ὑπερόριον μὴ κρίνειν δίκην· εἰ δὲ ἀγνοεῖς, μαθὼν ἀπόσχου τῶν κατ' ἐμοῦ λιβέλλων. εἰ γὰρ καὶ δέοι με κριθῆναι, παρὰ τῶν C Αἰγυπτίων, καὶ οὐ παρὰ σοῦ, ἀφεστῶτος ἑβδομηκονταπέντε ἡμερῶν ὁδόν. λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἰωάννης, καὶ ἀναγνοὺς, ταύτην μὲν ἔσχεν παρ' ἑαυτῷ, τοῖς δὲ ἀσκηταῖς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν διελέχθη τὰ πρὸς εἰρήνην. ἀκούσαντα δὲ ἀμφότερα τὰ μέρη ἐτραχύνθη· τὸ μὲν, ὡς τετυραννημένον· τὸ δὲ, ὡς οὐκ ἔχον ἄνευ Θεοφίλου τὴν τῆς εἰρήνης ἐξουσίαν, διὰ τὸ καὶ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἐπιδεδωκέναι τὰς τῆς συκοφαντίας δεήσεις· οὕτως ὁ Ἰωάννης δοὺς αὐτοῖς ἀπόκρισιν, ἀπέλυσεν τῆς ἑαυτοῦ δια- D νοίας. πρὸς τούτοις ἀναχωρήσαντες οἱ μοναχοὶ τοῦ μέρους ἠδικημένου, συντάσσουσι πολυστίχους δεήσεις, ἐγγράψαντες κατὰ μὲν τῶν μοναχῶν, ὡς συκοφαντῶν· κατὰ δὲ Θεοφίλου, τὰ Θεοφίλου, ἵνα μὴ ἄλλως εἴπω, τοσαῦτα ὅσα ἕκαστος οἶδεν· καὶ ἐντευξάμενοι τοῖς Αὐγούστοις, προσέρχονται τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῇ βασιλίσσῃ, δεηθέντες, τῶν μὲν ἀντιδίκων μοναχῶν τὴν δέησιν παρὰ τοῖς ἐπάρχοις γυμνασθῆναι· τὸν δὲ Θεόφιλον παραστάντα καὶ ἄκοντα ἐπὶ Ἰωάννου κρι- E θῆναι. ἐπράχθη ἡ δέησις, ἔχουσα τὴν ἀπόφασιν τήνδε· ὥστε τὸν μὲν Θεόφιλον παραστάντα διὰ τοῦ Μαγίστρου καὶ ἑκόντα, καὶ ἄκοντα, δοῦναι δίκην ἐπὶ Ἰωάννου· τοὺς δὲ Θεοφίλου μοναχοὺς, συστῆναι ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασιν οἷς κατηγόρησαν τῶν ἁγίων γερόντων, ἢ τὰ τῶν συκοφαντῶν ὑφίστασθαι. οὕτως οὖν εἰς μὲν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπεστάλη Ἐλάφιος, ὁ νῦν ἀπὸ Πριγκίπων, διαγαγεῖν τὸν Θεόφιλον. τὴν δὲ λοιπὴν ἀπόφασιν οἱ ἔπαρχοι ἐξεβίβασαν. γυμναζομένης δὲ τῆς δίκης καὶ εἰς ἄπορον κα- F ταληγούσης, οἱ μὲν νόμοι ἐπέκειντο, ἀποστίλβοντες τὸ ξίφος· οἱ δὲ ἄθλιοι ἐκεῖνοι φοβηθέντες τὴν ἔκβασιν, ὑπερτίθενται εἰς Θεόφιλον, ὡς αὐτοῦ αὐτοὺς ὑποβαλόντος καὶ τὰς δεήσεις ὑπαγορεύσαντος. οὕτως ἡ τάξις

nam anathematizare: supplices libellos Joanni offerunt, diversa Theophili tyrannidis genera denotantes, adjunctis quibusdam capitulis, quæ pudet coram simplicioribus dicere, ne eos a credendo deterream, fortasse etiam apud perfectiores fidem non inventurus. Rursus & per seipsum, & per illos Episcopos, hortatur eos Joannes, ut desinant ipsum accusare ob molestiam quæ ex hujusmodi judiciis nasci solet: & scribit Theophilo: Eò desperationis homines ejusmodi devenere, ut scripto te accusent. Cæterum quod tibi videtur rescribe. Non enim me audiunt, ut a Comitatu discedant. Ob ejusmodi scripta totus irâ incensus Theophilus, ab Ecclesia excludit fratrem monachorum Dioscorum Episcopum, qui in Ecclesia senuerat: & ad Joannem Episcopum scribit: Arbitror equidem non ignorare te Canonum Nicænorum decretum, quo sancitur, ne Episcopus litem extra fines suos judicet: si autem ignoras, disce, & a libellis adversus me abstine. Nam si judicari me oporteret, ab Ægyptiis Episcopis judicandus sum, non a te qui septuaginta quinque dierum itinere hinc abes. Acceptâ lectâque eâ epistolâ Joannes, eam quidem penes se servavit: monachis autem partis utriusque ea dixit quæ ad pacem erant. Quibus auditis, exasperata est utraque pars, illa quidem ut tyrannide oppressa; altera vero quod absque Theophilo facultatem non haberet ineundæ pacis, cujus jussu dederat libellos calumniis plenos. Sic Joannes dato eis responso, eos ab sua cura & cogitatione dimisit. Post hæc monachi qui injuriâ affecti fuerant, recedentes, libellos grandes & verbosos componunt: monachos quidem, tamquam calumniatores, accusantes; adversus Theophilum vero, ne quid aliud dicam, ea inscribentes quæ erant Theophili, & quot & quanta quisque noverat. Cumque libellos obtulissent Augustis, Imperatricem adeunt in Martyrio sancti Joannis, orantque, ut adversariorum quidem monachorum libellus apud Præfectos examinaretur, Theophilus vero vel invitus adesset, & coram Joanne judicaretur. Admissa est postulatio, quæ hoc responsum tulit: Ut Theophilus volens nolens exhibitus per Magistrum, coram Joanne caussam diceret; Monachi autem ex partibus Theophili ut sibi constarent in his quorum sanctos senes accusaverant, aut calumniatorum pœnas subirent. Sic igitur Alexandriam missus est Elaphius, qui nunc ex Principibus est, ut Theophilum adduceret: reliqua responsi Imperialis Præfecti exsequuti sunt. Cum accusatio examinaretur & in incertum desineret, leges quidem instabant gladium renudantes: miseri autem illi eventum veriti, dilationem petunt usque ad Theophili adventum, quippe qui ipsos subornasset & supplicationes dictavisset. Ita Officiales

CAP. VIII.

eos in carcerem conjiciunt usque ad adventum Theophili, nolentes in tali caussa vades accipere. Et horum quidam moriuntur nonnulli in vinculis diu demorati ob adventus Theophili tarditatem: alii vero post adventum Theophili, qui rem pecuniâ facilem reddiderat, in postrema interrogatione, tamquam calumniatores, Proconnesum a Judicibus relegati sunt. Sic adveniens Theophilus veluti scarabæus fimo onustus pulcherrimarum rerum quæ in Ægypto sunt & in ipsa India suavissimum odorem pro fœtida invidia spargens sexta hora, quinta sabbati Constantinopolim venit, nautis circumplaudentibus, infamem referens gloriam, de

Philipp. iii. 19.

qua multo ante dixit Apostolus: *quorum gloria in confusione ipsorum:* addens, *qui terrena sapiunt:* & hospitatur in tentoriis injustorum, fugiens Ecclesiam: oblitus

Ps. lxxxiv. 10.

Davidici illius: *Elegi abjectus esse in domo Dei mei; magis quam habitare in tabernaculis peccatorum;* sed ab Ecclesiâ eum arcebat sua conscientia. Commoratus igitur tres septimanas, neque cum Joanne Episcopo congressus est, ut solent Episcopi, neque omnino accessit ad Ecclesiam: verum assidue interdiu & noctu contendebat novum odium veteri accumulans, ut Joannem Episcopum non solum Ecclesiâ expelleret, sed ipsâ vitâ privaret, partim largitione auri contra veritatem superstitiosos e potentibus redimens,

Georg. addit ἀπαλλάξῃ

partim lautioribus epulis gulæ deditos sibi mancipans, partim blanditiis & spe majoris dignitatis sui similes impostores e clericis in suas partes abducens. Istos cum sine funiculo voluptatibus colligasset omnes, veluti seductor quidam dæmon, animorumque judicium fascinasset: ad fabulæ ministerium Dæmoniacam personam quæsiit: quam qui-

forte ὃ

dem etiam est assequutus. Nam cum Diaconi duo a Joanne Episcopo ejecti essent ex Ecclesia ob enormia scelera, horum ille levitate abusus, persuadet ut libellos adversus Joannem dent; pollicitus eos in locum ministerii sui se restituturum: erat autem eorum crimen, hujus quidem adulterium, illius vero homicidium; quod & præstitit. Nam post exsilium Joannis eos in loca sua reposuit, cum scilicet libellos dedissent, quos ille ipse dictaverat; nihil quidem veri continentes, præter hoc unum, quod admonebat, ut omnes post communionem aquam aut pastillum degustarent, ne cum salivâ aut pituitâ aliquid e symbolo sacramenti præter voluntatem exspuerent: quod primus ipse faciebat, & eos qui vellent ad religionem ac reverentiam erudiebat. Acceptis libellis, coit in ædibus Eugraphiæ cum Severiano, Antiocho, Acacio, & reliquis Joanni infensis pro-

Georg. κοσμικαῖς.

pter modestas ejus admonitiones. Sole-

A βάλλει αὐτοὺς εἰς δεσμωτήριον, μέχρι τῆς Θεοφίλου παρουσίας· μὴ ἀνασχομένη ἐπὶ τοιαύτῃ ὑποθέσει δέξασθαι ἐγγύας. καὶ τούτων οἱ μὲν τελευτῶσιν ἐν τῇ εἱρκτῇ χρονοτριβήσαντες διὰ τὴν Θεοφίλου βραδυτῆτα· οἱ δὲ μετὰ τὴν Θεοφίλου παρουσίαν, χρήμασι τὸ πρᾶγμα ἐξευμαρίσαντος, ἐν τελευταίᾳ ἐξετάσει τὴν Προκόννησον οἰκεῖν παρὰ τῶν νόμων κατεκρίθησαν, ὡς συκοφάνται. οὕτως ὁ Θεόφιλος παρεστὰς, καθάπερ κάνθαρος πεφορτωμένος τῆς κόπρου, τῶν ἐξ Αἰγύπτου καλλίστων καὶ αὐτῆς Ινδίας, ὑπὲρ δυσώ-
B δους φθόνου εὐωδίαν ἐκχέων [a] εἰσῄει τὴν Κωνσταντινούπολιν ἕκτῃ ὥρᾳ, τῇ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου, ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ κατακροτούμενος στίφους, τὴν ἄτιμον ἀποφερόμενος δόξαν, περὶ ἧς προεῖπεν ὁ ἀπόστολος, ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν· ἐπενεγκών· οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες· καὶ ξενίζεται ἐν σκηνώμασιν οὐ δικαίων, φυγὼν τὴν ἐκκλησίαν· ἐπιλαθόμενος τὸ Δαυιδικὸν ἐκεῖνο· ἐξελεξάμην παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ μου μᾶλλον ἢ οἰκεῖν
C με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν· εἰργόμενος τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος. διατρίψας δὲ τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν, οὔτε τῷ ἐπισκόπῳ Ιωάννῃ συνέτυχεν κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἐπισκόπων, οὔτε ἐπλησίασεν ὅλως τῇ ἐκκλησίᾳ. ἀλλ' ἔμενεν ἀγωνιζόμενος νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τὸ νέον ἔχθος τῷ παλαιῷ ἐπισυνάψας, ὅπως τὸν ἐπίσκοπον Ιωάννην ἐξώσῃ, οὐ μόνον τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν. τοῦτο μὲν ἀφειδίᾳ χρυσίου τοὺς δεισιδαίμονας τῶν κρατούντων ὠνούμενος κατὰ τῆς ἀληθείας· τοῦτο δὲ πολυτελεῖ τραπέζῃ τοὺς
D γαστριμάργους δουλούμενος· τοῦτο δὲ καὶ κολακείᾳ καὶ ὑποσχέσει τῆς μείζονος ἀξίας τοὺς συμφέροντας τῶν κληρικῶν ἐπαγόμενος. συνδήσας πάντας τούτους ἄνευ σχοινίου ταῖς ἡδοναῖς καθάπερ λαοπλάνος τις δαίμων, τὸ κριτικὸν τῶν ψυχῶν καταγοητεύσας, ἐζήτει πρόσωπον δαιμονιῶδες εἰς τὴν τοῦ δράματος ὑπηρεσίαν. ὃ * δὴ καὶ ἐπέτυχεν. δύο γὰρ διακόνων ἐκβληθέντων τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ιωάννου ἐπὶ πλημμελήμασι παρανόμοις, ἀπεχρήσατο τῇ κουφότητι, καὶ πείθει αὐτοὺς ἐπιδοῦναι λιβέλλους κατὰ τοῦ Ιωάν-
E νου, ὑποσχόμενος αὖθις ἀποκαταστῆσαι εἰς τὸν τῆς λειτουργίας τόπον. ἦν δὲ αὐτῶν τὰ πλαίσματα, τοῦ μὲν φόνος, τοῦ δὲ μοιχεία. ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν. μετὰ γὰρ τὴν ἐξορίαν Ιωάννου ἀποκατέστησεν αὐτοὺς εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν· δηλαδὴ τοὺς λιβέλλους ἐπιδόντας, οὓς ὑπηγόρευσεν αὐτὸς ἐκεῖνος· ἔχοντας μὲν ἀληθὲς οὐδὲν, πλὴν τούτου, ὅτι παρῄνει πᾶσι μετὰ τὴν κοινωνίαν ἀπογεύεσθαι ὕδατος ἢ παστίλου, ἵνα μὴ ἀκουσίως τῷ σιέλῳ ἢ τῷ φλέγματι συνεκπτύσωσί τι τοῦ συμβόλου· αὐτὸς πρῶτος ποιῶν τὸ πρᾶγμα, εὐλάβειαν ἐκδι-
F δάσκων τοὺς βουλομένους. μετὰ δὲ τὸ δέξασθαι τοὺς λιβέλλους, συστρέφεται παρὰ τῇ Εὐγραφίᾳ ἅμα Σευηριανῷ, καὶ Αντιόχῳ, καὶ Ακακίῳ καὶ λοιποῖς ἔχουσι μνησικακίαν κατὰ τοῦ Ιωάννου ἐπὶ ταῖς παραινέσεσι ταῖς κοσμίαις *. εἰώθει

[a] Edit. Bigot. εἰσιεὶς male, Cod. Med. εἰσίει. pro εἰσῄει.

γὰρ ὁ μακάριος, κατὰ τὸν Παῦλον, δημοσίᾳ τε καὶ κατ' οἴκους σεμνοπρέπειαν ἐκδιδάσκειν· μάλιστα συνεχῶς τῶν τοιαύταις ἐπισκήπτων, ὅτι γραΐδες οὖσαι διὰ τὸν χρόνον, τί ἀνηβᾶν παραβιάζεσθε τὸ σῶμα, βοστρύχους ἐπὶ μετώπου φέρουσαι καθάπερ ἑταιρίδες, ὑβρίζουσαι καὶ τὰς λοιπὰς ἐλευθέρας, ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν συντυγχανόντων, καὶ τοῦτο χῆραι. συναχθέντες δὲ, ἐζήτουν τρόπον πῶς ἄρξονται τῆς δίκης. εἷς δέ τις τῶν παρόντων ὑπέθετο δοῦναι δεήσεις τῷ βασιλεῖ, καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἑλκῦσαι εἰς τὸ συνέδριον. τοῦτο οὖν γέγονε καθάπερ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, χρυσίου τὰ πάντα αὖθις ἐξομαλίζοντος. ἦμεν δὲ ἡμεῖς τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι καθεζόμενοι σὺν τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ ἐν τῷ τρικλινίῳ τοῦ ἐπισκοπείου· ἐξιστάμενοι πῶς ὁ ἀοίδιμος καὶ μόνος κελευσθεὶς παραστῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπ' ἐγκλήμασιν ἀνοσίοις, μετὰ τοσούτων παρεγένετο ἐπισκόπων· πῶς τε ἀθρόον μετεκέρασεν τὰς τῶν κρατούντων γνώμας, ἐπὶ τὸ χεῖρον διαστρέψας τοὺς πλείονας τοῦ κλήρου. διαπορούντων δὲ ἡμῶν, ἐμπνευσθεὶς ὁ Ἰωάννης τῷ πνεύματι, λέγει τοῖς πᾶσιν· εὔξασθε ἀδελφοὶ, καὶ εἰ φιλεῖτε τὸν Χριστὸν, ἐμοῦ ἕνεκεν μή τις ἀπολείψῃ τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκεν, κατὰ τὸν εἰπόντα. καὶ πολλὰς θλίψεις ὑποστὰς, ἀπολείψω τὸ ζῆν, ὡς ὁρῶ. οἶδα γὰρ τὴν σκευωρίαν τοῦ Σατανᾶ, ὅτι οὐκ ἔτι φέρει μου τὴν ἐπάχθειαν τῶν λόγων τῶν κατ' αὐτοῦ γινομένων· καὶ οὕτως ἐλεηθῆτε· ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν μνημονεύετέ μου. συσχεθέντες δὲ ἀφάτῳ ἀθυμίᾳ, οἱ μὲν ἐδακρύομεν, ἕτεροι δὲ ἐξήρχοντο τοῦ συνεδρίου, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ἱερὰν κεφαλὴν σὺν τῷ [a] εὐστόχῳ * καὶ μακαρίῳ στόματι ἠσπάζοντο δεδακρυμένοι καὶ κεκομμένῳ τῷ πνεύματι. παρακαλέσας δὲ ἐπανελθεῖν εἰς τὸ συνέδριον ὧδε κἀκεῖσε περιπετομένους, καθάπερ μελίσσας περιβομβώσας κυψέλῃ, λέγει· καθίσατε ἀδελφοὶ, καὶ μὴ κλαίετε, ἐπὶ πλέον με θρύπτοντες· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. ἐθρυλεῖτο γὰρ καρατομεῖσθαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παῤῥησίας. καὶ εἰ μνημονεύετε, ἀναπτύξατε ὑμῶν τὰς μνήμας, ὅτι πάντοτε ἔλεγον ὑμῖν· ὁδός ἐστιν ὁ παρὼν βίος, καὶ τὰ χρηστὰ αὐτοῦ καὶ τὰ λυπηρὰ παροδεύεται· καὶ πανήγυρις τὰ παρόντα· ἠγοράσαμεν, ἐπωλήσαμεν, καταλύομεν. μὴ ἀμείνους ἐσμὲν τῶν Πατριαρχῶν, τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων; ἵνα ἀθάνατον ἡμῖν παραμείνῃ τοῦτο τὸ ζῆν. ἐπολολύξας δέ τις τῶν παρόντων εἶπεν· ἀλλὰ θρηνοῦμεν τὴν ἡμῶν ὀρφανίαν, τὴν τῆς ἐκκλησίας χηρείαν, τὴν τῶν θεσμῶν σύγχυσιν, τὴν φιλαρχίαν τῶν μὴ φοβουμένων τὸν κύριον, καὶ τῶν προστασίαις ἐπιπηδώντων, * τὴν πτωχῶν τὸ ἀπροστάτευτον, τῆς διδασκαλίας τὴν ἐρημίαν. ἐπικρούσας δὲ τῷ λιχανῷ δακτύλῳ τὸν ταρσὸν τῆς ἀριστερᾶς χειρός· εἰώθει γὰρ ὁ φιλόχριστος

A bat enim beatus ille exemplo Pauli & publice & privatim honestum & decorum edocere, præsertim tales assidue increpans: Quid ætate jam anus, etiam corpus repubescere cogitis? cincinnos veluti meretriculæ gerentes in fronte, contumeliâ afficientes etiam honestas reliquas, & decipientes eos qui vobiscum loquuntur, idque viduæ. Congregati autem quærebant quomodo judicium ordirentur. Unus vero ex iis qui aderant, suggessit: darent libellos Imperatori, & Joannem
B vel invitum ad consessum traherent. Id igitur fit sicut olim apud Judæos, auro omnia prona & facilia reddente. Eramus quadraginta Episcopi cum Joanne Episcopo, sedentes in triclinio Episcopii; stupentes quomodo reus, & propter impia crimina solus ad Comitatum venire jussus, cum tot Episcopis advenisset: quo pacto Principum & Magistratuum sententias subito commutasset, plerisque de Clero in pejus perversis. Cæterum admirantibus nobis, Dei spiritu afflatus Joan-
C nes omnibus dixit: Orate fratres, & si amatis Christum, nemo mei caussâ Ecclesiam suam deserat: *Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat*, juxta Paulum cujus ea sunt verba. Et multas perpessus afflictiones, vitam ut video relicturus sum. Novi enim Satanæ insidias, eo quod non amplius sustineat pondus meorum adversus ipsum sermonum. Ita misericordiam consequamini. In orationibus vestris memores estote mei. Incredibili igitur mœrore correpti, alii qui-
D dem lacrymabantur, alii vero egrediebantur e consessu, oculos & sacrum caput atque facundum ac beatum ejus os deosculabantur, in lacrymas effusi & singultus. Cum vero eos obsecrasset Joannes, ut ad consessum redirent, huc illuc volitantes, veluti apes circa alvearia obstrepentes: Sedete, ait, fratres, & flere desinite, eo amplius me emollientes: *Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.* Nam percrebuerat illum securi percussum iri ob nimiam loquendi liberta-
E tem: Et si meministis, memorias vestras replicate quod semper vobis dixerim: Via est vita præsens, cujus læta atque molesta pertranseunt. Et mercatus est præsens sæculum: emimus, vendidimus, & discedimus. Num meliores sumus Patriarchis, Prophetis, Apostolis, ut nobis hoc vitæ immortale permaneat? Tunc quidam ex iis qui aderant, ejulans dixit: Sed lamentamur orbitatem nostram, Ecclesiæ viduitatem, sacrarum legum eversionem, ambitionem eorum qui non timent Domi-
F num, & Ecclesiæ gubernacula invadunt, omni ope destitutos pauperes, & doctrinæ penuriam. Cum autem digito indice palmam sinistræ manus percussisset, (consueverat enim Christi amans Joannes,

2. Timoth. IV. 6.

Georg. ἀχέτῳ fort. εὐτρόχῳ, vel εὐστόμῳ

Philipp. I. 21.

Georg. ἐπιδιδόντων

[a] Cod. Med. εὐστόμῳ.

cum esset cogitabundus id facere) se alloquenti ait: Sufficit, frater, ne plura loquere, sed quod dixi, Ecclesias vestras ne dimittite. Neque enim a me incœpit prædicationis munus, neque in me desiit. Nonne mortuus est Moyses? & non inventus est Jesus? Nonne decessit Samuël? & non unctus est David? Vitam reliquit Jeremias, nonne extitit Baruch? Assumptus est Elias, nonne prophetavit Elisæus? Paulo amputatum est caput, nonne reliquit Timotheum, Titum, Apollo & alios innumeros? Post hæc verba, Eulysius, Episcopus Apameæ in Bithynia, ait: Necesse est nos Ecclesias nostras obtinentes cogi & communicare & subscribere. Dixit sanctus Joannes: Communicate quidem, ne scindatis Ecclesiam, sed nolite subscribere: nullius enim facinoris mihi conscius sum, propter quod deponi meruerim. Hæc cum ita sese haberent; nunciatum est adstare qui a Theophilo missi essent. Jubet eos introire, ingressos interrogat, cujus gradus essent: dicunt, Episcopi. Ille orat sedeant, & dicant cujus caussâ adsint. Illi autem dicunt: Has solummodo schedulas legendas habemus: jubete igitur illas legi. Jubet Joannes legi. Tum isti imperant Theophili puero ut dictata illa legeret: & legit. Textus autem erat ejusmodi: *Sancta Synodus ad Quercum congregata*, (locus est sic dictus trans mare, Rufini suburbanum, in quo erant congregati) *Joanni*. (omittebant id quod erat, *Episcopo*). Solet enim ferme obcæcatus animus non recte cernere, sed ea sibi imaginari quæ affectus ipsi suggerit. *Libellos accepimus adversus te, infinita crimina continentes. Adesto igitur, tecum adducens Sarapionem & Tigrium Presbyteros: iis enim opus est.* Erant autem qui ad eum venerant, Dioscorus & Paulus, qui nuper in Libya ordinati fuerant, juvenes. Lectis chartulis, qui cum beato Joanne erant Episcopi, contradicunt, denunciantes Theophilo per tres Episcopos, Lupicinum, Demetrium & Eulysium; & Presbyteros duos, Germanum atque Severum, omnes quidem viros sanctos & fide dignos. Noli res Ecclesiæ subvertere, nec Ecclesiam scinde propter quam Deus in carnem descendit. Si autem inordinate Nicænos Canones subvertis trecentorum decem & octo Episcoporum, & extra limites litem judicas: tu transito ad nos in urbem optimis legibus fundatam, non provocans more Caini Abelem in campum, ut nos te prius audiamus. Habemus enim adversus te libellos septuaginta capitum, manifesta piacula continentes: & plures sumus quam tua Synodus, Dei gratiâ congregati non ad eversionem Ecclesiæ, sed in pace. Tu enim tricesimus sextus es ex unica provincia: nos vero sumus quadraginta e diversis provinciis, inter quos sumus etiam septem Metropolitæ. Et consentaneum est

Georg. ἀτακτῶν.

A ἐν τῷ κατὰ νοῦν φροντίσιν αὐτὸ ποιοῦν· τῷ ὁμιλοῦντι αὐτῷ εἶπεν· ἀρκεῖ, ἀδελφὲ, μὴ πολλὰ λέγε, ἀλλ' ὃ εἶπον, τὰς ἐκκλησίας ὑμῶν μὴ ἀφῆτε. οὔτε γὰρ ἀπ' ἐμοῦ ἤρξατο τὸ διδασκάλιον, οὔτε εἰς ἐμὲ ἐτελεύτησεν. μὴ οὐκ ἀπέθανεν Μωϋσῆς; οὐχ εὑρέθη Ἰησοῦς; οὐκ ἐτελεύτησε Σαμουήλ; οὐ κέχρισται ὁ Δαυίδ; ἀπέλιπεν τὸν βίον Ἱερεμίας, οὐκ ἦν ὁ Βαρούχ; ἀνελήφθη Ἠλίας, οὐ προεφήτευσεν Ἐλισσαῖος; ἐκαρατομήθη Παῦλος, οὐκ ἀπέλιπεν Τιμόθεον, Τίτον, Ἀπολλὼ καὶ ἄλλους μυρίους; μετὰ τούτους τοὺς λόγους λέγει Εὐλύσιος ὁ Ἀπαμείας
B τῆς Βιθυνίας· ἐπάναγκες ἡμᾶς ἐστι κατέχοντας τὰς ἐκκλησίας ἀναγκασθῆναι, καὶ κοινωνῆσαι, καὶ ὑπογράψαι. ἔφη ὁ ἅγιος Ἰωάννης· κοινωνήσατε μὲν, ἵνα μὴ σχίσητε τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ὑπογράψητε δέ· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα ἄξιον καθαιρέσεως ἐννοήσας. τούτων οὕτως ἐχόντων ἐδηλώθησαν οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ Θεοφίλου· κελεύει αὐτοὺς εἰσελθεῖν· εἰσελθόντας ἤρετο, ποίου εἶεν βαθμοῦ; λέγουσιν, ἐπίσκοποι. παρακαλεῖ καθίσαντας εἰπεῖν ἐφ' ᾧ πάρεισιν. οἱ δὲ λέγουσι· παραναγνωστικὸν ἔχομεν μό-
C νον· ποιήσατε οὖν αὐτὸ ἀναγνωσθῆναι. κελεύει ὁ Ἰωάννης ἀναγνωσθῆναι. προστάσσουσι τῷ παιδαρίῳ τοῦ Θεοφίλου ἀναγνῶναι τὴν ὑπηγορίαν, καὶ ἀνέγνω. ἦν δὲ τὸ ὕφος τοῦτο· ἡ σύνοδος ἡ ἁγία ἡ ἐπὶ δρῦν συναχθεῖσα. τόπος δέ ἐστιν οὕτω καλούμενος πέραν θαλάσσης, Ῥουφίνου προάστειον, ἐν ᾧ ἦσαν συνηθροισμένοι· Ἰωάννῃ· παραλείψαντες ὃ ἦν, τῷ ἐπισκόπῳ. φιλεῖ γάρ πως ἡ ἐσκοτισμένη ψυχὴ οὐκ ἀκολούθως βλέπειν, ἀλλὰ φαντάζεσθαι ἃ τὸ πάθος ὑπαγορεύει. λιβέλλους ἐδεξάμεθα κατὰ σοῦ,
D περιέχοντας μυρία κακά. ἀπάντησον τοίνυν, ἐπαγόμενος Σαραπίωνα καὶ Τίγριον τοὺς πρεσβυτέρους· ἔστι γὰρ αὐτῶν χρεία. ἦσαν δὲ οἱ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν, Διόσκορος καὶ Παῦλος ἐν Λιβύῃ ὑπόγυον καταστάντες νέοι. μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὴν δέλτον, ἀντιλέγουσιν οἱ σὺν ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ ἐπίσκοποι, δηλώσαντες τῷ Θεοφίλῳ διὰ τριῶν ἐπισκόπων, Λουπικίνου καὶ Δημητρίου καὶ Εὐλυσίου· καὶ πρεσβυτέρων δύο Γερμανοῦ καὶ Σευήρου, τῶν πάντων ἁγίων ἀνδρῶν καὶ ἀξιολόγων. μὴ κατάλυε τὰ πράγμα-
E τα τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ σχίζε τὴν ἐκκλησίαν, δι' ἣν ὁ θεὸς εἰς σάρκα κατῆλθεν· εἰ δὲ ἀστεκτῶν * καταλύεις τοὺς ἐν Νικαίᾳ κανόνας τῶν τιη. ἐπισκόπων, καὶ ὑπερόριον δικάζεις δίκην· σὺ πέρασον πρὸς ἡμᾶς εἰς τὴν εὐνομουμένην πόλιν, μὴ προκαλούμενος τὸν Ἄβελ κατὰ τὸν Κάϊν εἰς τὸ πεδίον, ἵνα σου ἡμεῖς πρῶτοι ἀκούσωμεν. ἔχομεν γὰρ κατὰ σοῦ ἑβδομήκοντα κεφαλαίων λιβέλλους, προδήλους ἀθεμιτουργίας ἔχοντας· καὶ πλείους ἐσμὲν τῆς σῆς συνόδου, θεοῦ χάριτι συναχθέντες, οὐκ
F ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ. σὺ μὲν γὰρ εἶ τριακοστὸς ἕκτος ἐξ ἐπαρχίας μιᾶς· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν τεσσαράκοντα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐν οἷς ἐσμὲν καὶ ἑπτὰ μητροπολῖται· καὶ ἀκόλουθόν ἐστι

τὴν ἐλάσσονα παρὰ τῶν πλειόνων καὶ διαφερόντων κατὰ τοὺς κανόνας κριθῆναι· ἔχομεν γάρ σου καὶ τὴν ἐπιστολὴν, δι' ἧς παρεγγυᾷς τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν Ἰωάννῃ, τὸ μὴ δεῖν ὑπερορίας εἰσδέχεσθαι δίκας. ὅθεν πειθόμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις, παρακάλει σου τοὺς κατηγόρους, ἢ παύεσθαι τῆς κατὰ σοῦ κατηγορίας, ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν προσόδου. πρὸς ταῦτα κινηθεὶς ὁ Ἰωάννης, τοῖς μὲν ἐπισκόποις αὐτοῦ ἔλεγεν· ὑμεῖς ὃ δοκεῖν ὑμῖν δηλώσατε· ἐμὲ δὲ ἀκόλουθόν ἐστι πρὸς τὰ δηλωθέντα μοι ἀντισημᾶναι. τοῖς δὲ περὶ Θεόφιλον ἀνταπέστειλεν ταῦτα. ἐγὼ εἰ μὲν ἔχει τις κατ' ἐμοῦ λέγειν, μέχρι τῆς δεῦρο οὐδέπωποτε ἔγνων. εἰ δέ τις κατεῖπέν μου, καὶ βούλεσθέ με παραγενέσθαι, τοὺς προδήλους μου ἐχθροὺς, οἵτινες ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν ἐκακώθησαν πρὸς ἐμὲ, βάλλετε τούτους ἔξω τοῦ ὑμετέρου συλλόγου. καὶ οὔτε τόπου ἀμφισβητῶ ὅπου με δέοι κριθῆναι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔδει ἐν τῇ πόλει. εἰσὶ δὲ οὓς παραιτοῦμαι, Θεόφιλος· ὃν ἐλέγχω εἰρηκότα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Λυκίᾳ, ὅτι ἀπέρχομαι εἰς τὸ κομιτάτον, Ἰωάννην καθελεῖν. ἔστι δὲ ἀληθὲς, ἐξ ὧν παραγενόμενος, οὔτε συνέτυχέν μοι, οὔτε ἐκοινώνησέν μοι. ὃς οὖν πρὸ τῆς ἀκροάσεως τὰ ἐχθρῶν ἐπετέλεσεν· τί ἂν ποιήσῃ μετὰ τὴν δίκην; ὁμοίως δὲ καὶ Ἀκάκιον διελέγχω, ἐφ' ᾧ εἶπεν· ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν· περὶ δὲ Σευηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου, οὓς τάχιον μετελεύσεται ἡ θεία δίκη, τί δεῖ καὶ λέγειν, ὧν τὰς νεωτεροποιΐας καὶ τὰ κοσμικὰ ᾄδουσι θέατρα; οὐκοῦν παρακέκλησθε, εἰ κατὰ ἀλήθειαν βούλεσθέ με ἐλθεῖν, τούτους τοὺς τέσσαρας, εἰ μὲν ὡς δικαστὰς, ἐκβάλλετε τούτους τοῦ συνεδρίου· εἰ δὲ ὡς κατηγόρους, στήσατε εἰς τὴν κρίσιν, ἵνα γνῶ ὅπως κονίζωμαι· πότερον ὡς πρὸς ἀντιδίκους, ἢ ὡς δικαστάς. καὶ πάντως ἐλεύσομαι οὐ μόνον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τῆς οἰκουμένης σύνοδον· ὥστε οὖν γνῶτε, ἐὰν μυριάκις ἀποστείλητε πρός με· οὐδὲν πλέον ἀκούσεσθε παρ' ἐμοῦ. τούτων ἐξελθόντων, νοτάριος * παρὰ πόδας γράμμα ἔχων βασιλικὸν ἐν ᾧ προσεδεήθησαν ἄκοντα αὐτὸν ἀπαντῆσαι εἰς τὴν δίκην, κατήπειγεν αὐτὸν εἰς τὴν κρίσιν· μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τὴν πρὸς τὸν νοτάριον, ἐμηνύθησαν δύο πρεσβύτεροι τοῦ Ἰωάννου, Εὐγένιός τις, ὃς μισθὸν τῆς κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου συσκευῆς τὴν προεδρείαν ἔλαβεν Ἡρακλείας, καὶ ὁ ἡσυχαστὴς Ἰσαάκιος, ἵνα μὴ ἄλλως εἴπω, λέγοντες· ἐδήλωσέν σοι ἡ σύνοδος· πέρασον πρὸς ἡμᾶς, ἀπολογησόμενος τὰ ἐγκλήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Ἰωάννης ἀντεδήλωσεν δι' ἐπισκόπων ἑτέρων· ποίᾳ ἀκολουθίᾳ δικάζετε, οἱ μήτε τοὺς ἐχθρούς μου ἐξώσαντες, καὶ διὰ τῶν ἐμῶν κληρικῶν με μεταστελλόμενοι. οἱ δὲ λαβόντες τοὺς ἐπισκόπους, τὸν μὲν ἔδειραν, τὸν δὲ περιέσχισαν, τῷ δὲ σίδηρα τῷ τραχήλῳ περιέθηκαν, ἃ ἦσαν εὐτρεπίσαντες τῷ ἁγίῳ, ἵν' οὕτως βληθεὶς εἰς πλοῖον, εἰς ἄδηλον

A ut minor numerus a majori atque potiori secundum Canones judicetur. Habemus enim & epistolam tuam, per quam mones Coepiscopum nostrum Joannem accusationem extra limites non debere admittere. Unde legibus Ecclesiasticis parens, accusatores tuos ora, ut ab accusando te desistant, aut ab accessu & perfugio ad Joannem. Ad hæc permotus Joannes, Episcopis quidem suarum partium dixit: Vos, quod vobis videtur, significate. Cæterum me oportet ad ea quæ mi- B hi delata sunt rescribere. Theophili autem partium Episcopis hæc rescripsit: Ego an quis contra me dicendum aliquid habeat, hactenus omnino nescius sum. Si quis vero adversus me dixerit, & adesse me vultis; manifestos inimicos meos, qui ex sua negligentia erga me male animati sunt, ex conventu vestro ejicite. Neque de loco contendo, in quo judicium subire me oportet; etsi id maxime in civitate fieri oportuit. Sunt autem quos rejicio, Theophilus; quem revinco di- C xisse & Alexandriæ & in Lycia: In comitatum proficiscor, ut Joannem deponam. Id autem verum est, ex eo quod postquam accessit, neque me alloquutus est, neque mecum communicavit. Qui igitur ante auditionem hostiliter se gessit, quid post judicium facturus est? Similiter & Acacium coarguo, qui dixerit: Ego illi ollam condio. De Severiano & Antiocho quid attinet dicere, quos citius excipiet divina justitia, quorum temerarios conatus etiam sæcularia theatra ca- D nunt? Igitur si revera adesse me vultis, quæso eos quatuor, si quidem ut judices, ex consessu ejicite; sin ut accusatores, judicio sistite, ut sciam quomodo me ad certamen instruam, an ut contra adversarios, an ut contra judices: & omnino veniam non solum ad vestram caritatem, sed & ad quamvis orbis terrarum synodum. Scitote ergo, si decies millies ad me miseritis, nihil amplius ex me vos audituros. Illis egressis, venit statim Notarius habens rescriptum Imperatoris, E cui inserta erat supplicatio Episcoporum petentium ut Joannes invitus ad judicium sisteretur, eumque ad judicium urgebat. Post factum Notario responsum, prodierunt duo Presbyteri Joannis, Eugenius quidam qui Heracleæ Episcopatum conspirationis mercedem acceperat, & Isaacius monachus, ne quid aliud dicam; dicentes: Scripsit tibi Synodus; Transi ad nos, ut objecta crimina diluas. Ad hæc Joannes per alios Episcopos renuntiavit: Quonam tandem ordine judica- F tis, qui neque inimicos meos ejeceritis, & me per Clericos meos accersatis? Illi autem arreptis Episcopis, alium verberibus affecerunt, alterius vestes concerpserunt, alteri ferreas catenas collo circumposuere, quas sancto Joanni paraverant; ut sic conjectus in naviculam in ignotum

* Georg. add. ἦλθε

locum amandaretur, Dæmone illos veluti leones efferante. Et beatus quidem cognito impudenti eorum consilio seipsum cohibuit. Illi generosi scilicet, confectis dicis caussâ actis, araneæ telâ infirmioribus, decernunt adversus Joannem, cujus vultum ne viderant quidem, neque vocem audiverant, longo tempore contextam malitiam uno die terminantes. (Dæmoniaca enim audacia cohiberi non potest, nec consilium admittit.) Et missa ad Imperatorem relatione, sic orsi sunt. Quoniam quorundam criminum accusatus Joannes, & sibi conscius noluit adesse, leges talem deponunt: quod & ipse subiit. Libelli autem etiam læsæ Majestatis crimen continent. Jubebit igitur Pietas vestra eum vel invitum ejici, & pœnas læsæ Majestatis dare; quandoquidem in hæc inquirere nobis non licet. O ter miseri! quæ cogitatis & facitis, ea vos pudet exsequi, non Deum sed homines veriti aut pertimescentes. Erat crimen læsæ Majestatis convicium in Augustam, ut ipsi retulerunt, quod eam vocasset Jezabel. Et illi quidem mirabiles viri, ipsum gladio truncatum cupientes videre, sic retulerunt. Verum Deus absconditam eorum malitiam patefecit, & Principum cor emollivit; ut Danieli Babylone contigit. Illic enim leones cicurati sunt, parcentes Danieli: homines autem efferati, non parcentes Prophetæ. Et pudore affecit Deus homines præter naturam efferatos, per animalia præter naturam cicurata. Sic ab Ecclesia expulsus est Joannes, misso ad id Comite cum militari manu, non secus ac ad prælium adversus barbaros. Ejectus venit in prædiola ad Prænetum Bithyniæ. Una vero dies intercesserat, cum plagam quamdam in regio cubiculo fieri contigit. Eo perterriti, paucos post dies Joannem revocant per domesticum Notarium, eumque suo throno reddiderunt. Ita Theophilus cum Ægyptiis suis fugâ salutem quærit. Cives enim eum quærebant ut in mare demergerent. Post duos menses cum a plaga tantillum respirassent, denuo adversus Joannem fremunt: nec habentes unde speciose ordirentur, mittunt Alexandriam ad talium artificem Theophilum, scribentes: Aut rursus accurre adversus Joannem dux futurus; aut si plebem reformidas, nobis modum quemdam suggere, unde sumamus exordium. Ad hæc Theophilus ipse quidem non venit, memor quomodo effugisset: misit autem miserabiles tres Episcopos, Paulum, Poemenem, & alium recens ordinatum. Cum iis misit & quosdam canones quos adversus beatum Athanasium Ariani conflaverant: ut ejusmodi canonibus utentes, Joanni lites necterent, quod post depositionem per se rediisset. Audax enim natura est Theophilus, præceps, temerarius, & admodum contentiosus. Nam

A ἀποςαλῇ τόπον· τοῦ δαίμονος καθάπερ λέοντας ἀγριώσαντος αὐτούς. καὶ ὁ μὲν ὅσιος εἰδὼς τὴν ἀναιδῆ αὐτῶν γνώμην, ἑαυτὸν ἐπέσχεν. οἱ δὲ γεννάδες, πράξαντες ὑπομνημάτια, ἀράχνης ἀσθενέστερα, πρὸς ἀφοσίωσιν, ἀποφαίνονται κατὰ τοῦ μακαρίου, οὗ οὔτε τὸ πρόσωπον ἴδον, οὔτε φωνῆς αὐτοῦ ἤκουσαν· ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὴν ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑφαινομένην κακίαν συμπεραιώσαντες· ἀνεπίσχετον γὰρ τὸ δαιμονιῶδες ὅρμημα, οὐκ ἀναμένον σκέψιν. καὶ πέμψαντες τὴν βασιλεῖ ἀναφορὰν, προέταξαν· ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς Ἰωάν-
B νης ἐπὶ κακοῖς τισι, καὶ συνειδὼς ἑαυτῷ, οὐκ ἠθέλησεν ἀπαντῆσαι, τὸν δὲ τοιοῦτον καθαιροῦσιν οἱ νόμοι· ὃ δὴ καὶ ὑπέστη. περιέχουσι δὲ οἱ λίβελλοι καὶ καθοσιώσεως ἔγκλημα. κελεύσει οὖν ἡ ὑμῶν εὐσέβεια καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἐξωσθῆναι, καὶ δίκας δοῦναι ἐπὶ τῇ καθοσιώσει· ἐπειδὴ ἡμῖν οὐκ ἔξεστι ταῦτα ζητεῖν. ὦ τρισάθλιοι, ἃ φρονεῖτε καὶ ποιεῖτε αἰσχύνεσθε ταῦτα ποιεῖν, οὐ θεὸν ἀλλὰ ἀνθρώπους αἰδούμενοι ἢ φοβούμενοι· ἦν δὲ ἡ καθοσίωσις, ἡ εἰς τὴν
C βασίλισσαν λοιδορία ὡς ἐκεῖνοι ἀνήνεγκαν, ὅτι εἶπεν αὐτὴν Ἰεζάβελ. καὶ οἱ μὲν θαυμάσιοι, τὸν διὰ ξίφους θάνατον αὐτοῦ ποθήσαντες ἰδεῖν, οὕτως ἀνήνεγκαν. ὁ δὲ θεὸς καὶ τούτων ἐφανέρωσεν τὴν ἐνδομυχοῦσαν κακίαν, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐμαλάκυνε τὴν καρδίαν· καθάπερ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ συνέβη ἐν Βαβυλῶνι. ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν λέοντες ἡμερώθησαν, φεισάμενοι τοῦ Δανιήλ· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἠγριώθησαν, ἀφειδήσαντες τοῦ προφήτου· καὶ ἐδυσώπησεν ὁ θεὸς τοὺς παρὰ φύσιν ἀγριωθέντας, τῶν παρὰ φύσιν ἡμερωθέντων. οὕτως
D ἐξώσθη ὁ Ἰωάννης τῆς ἐκκλησίας, κόμητος ἀποςαλέντος σὺν στρατιωτικῇ βοηθείᾳ, καθάπερ ἐπὶ βαρβαρικῆς παρατάξεως. ἐκβληθεὶς δὲ φθάνει εἰς τὰ κατὰ Πραίνετον τῆς Βιθυνίας ἀγρίδια· μέσης δὲ διαγενομένης ἡμέρας μιᾶς, συνέβη θραῦσίν τινα γενέσθαι ἐν τῷ κοιτῶνι. φοβηθέντες ἐκ τούτου, δι' οἰκείου νοταρίου ἀνακαλοῦνται τὸν Ἰωάννην μετὰ ἡμέρας ὀλίγας, ἀποδόντες τῷ οἰκείῳ θρόνῳ. οὕτως ὁ Θεόφιλος σὺν τοῖς Αἰγυπτίοις φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεται. ἐζήτει γὰρ ἡ πόλις αὐτὸν θαλασσῶσαι. μετὰ δύο μῆνας πάλιν
E ὑπαναπνεύσαντες τῆς πληγῆς, φρυάττονται ἐκ δευτέρου κατὰ τοῦ Ἰωάννου· καὶ εὐπρόσωπον ἀρχὴν οὐχ εὑρίσκοντες, πέμπουσι πρὸς τὸν σοφιστὴν τῶν τοιούτων εἰς Ἀλεξάνδρειαν δηλώσαντες· ἢ πάλιν ἀπάντησον στρατηγήσων κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ἢ εἰ τοῦτο δέδοικας διὰ τοὺς λαούς, τρόπον ἡμῖν ὑπόθου τινὰ δι' οὗ τὴν ἀρχὴν ποιησώμεθα. πρὸς τούτοις ὁ Θεόφιλος, αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπήντησεν· εἰδὼς ὅπως διέφυγεν· ἀπέστειλεν δὲ τρεῖς ἐλεεινοὺς ἐπισκόπους, Παῦλον καὶ Ποιμένα καὶ ἕτερον νεοχειροτόνητον· συναποστείλας αὐτοῖς καὶ κανόνας τι-
F νὰς, οὓς πεποιήκεισαν οἱ Ἀρειανοὶ κατὰ τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου, ἵνα αὐτοῖς τοῖς κανόσι χρησάμενοι, δίκας πλέξωσι τῷ Ἰωάννῃ, ὡς μετὰ καθαίρεσιν ἑαυτῷ ἐπεισελθόντι. ὁρμητικὸς γάρ ἐστιν ἐκ φύσεως, καὶ προπετὴς, καὶ θρασὺς, καὶ διαφερόντως φιλόνεικος· οὐδὲν

γὰρ ὅτι τοῦ φανέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς ὄψεως, ὃ οὐχὶ θᾶττον τοῦ δέοντος ἀκατασχέτως ὁρμᾷ, ἐπ᾽ αὐτῷ μήτε κρίσιν μήτε σκέψιν ἀναμένων. ἀλογίστῳ δὲ φορᾷ χρώμενος, ἀτάκτως βαδίζει ἐπὶ τὴν τούτου συγκατάθεσιν. καὶ τῇ ψηφισθείσῃ ἀποφάσει βεβαίως ἐπερειδόμενος, εὐτόνως ἀντιφιλονεικεῖ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀνταποφήνασθαι, σπουδάζων ἀεὶ τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν τε καὶ ψῆφον νικῶσάν τε καὶ κρατοῦσαν ἀποφαίνειν. ὃ δὴ καὶ ποιοῦσιν ἐπιστάμενοι αὐτοῦ τὸ ἦθος. μετακαλεσάμενοι γὰρ τοὺς Συρίας καὶ Καππαδοκίας καὶ τῆς Ποντικῆς διοικήσεως καὶ Φρυγίας ὅλους μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους, συναθροίζουσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. οἱ δὲ παραγενόμενοι, κατὰ τὴν τῶν κανόνων ἀκολουθίαν ἐκοινώνησαν τῷ Ἰωάννῃ, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς προτέροις ὀργάσωνται. γνόντες δὲ οἱ κρατοῦντες ἠγανάκτησαν ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ αὐτῶν. καὶ Θεόδωρος μὲν, ὁ Τυάνων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ εὐσχήμων, συνεὶς τὴν σκευωρίαν ἐξ ὧν ἦλθεν εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ· ἵνα μὴ ἐξακολουθήσῃ τῇ προπετείᾳ Θεοφίλου, ἀσυντάκτως καταλιπὼν τοὺς πάντας, κατέλαβεν ἑαυτοῦ τὴν ἐκκλησίαν, μακρὰν χαίρειν εἰπὼν τῷ Κομιτάτῳ, ἀσφαλισάμενος ἑαυτοῦ τὴν ἐπαρχίαν τῷ τείχει τῆς εὐσεβείας· μέχρι τέλους ἐμμείνας τῇ τῶν πιστῶν Ῥωμαίων κοινωνίᾳ, οἷς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος λέγων· ἡ πίστις ὑμῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καταγγέλλεται. Φαρέτριος δὲ, ὁ Καισαρείας τῆς πρὸς τῷ Ἀργαίῳ, ὑπερβολῇ δειλιάσας *, καθάπερ οἱ κομιδῇ παῖδες τὰ μορμολύκεια, μηδὲ ἐξελθὼν ἑαυτοῦ τὴν πόλιν, συντίθεται τοῖς ἐναντίοις διὰ γραμμάτων· καίπερ μηδὲ κληθεὶς εἰς τὸ μέσον, ἀπειροκάλως ἔχων περὶ τὴν προεδρίαν, ἀγνοίᾳ τῶν κρειττόνων. Λεόντιος δὲ, ὁ Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, συγκλωσθεὶς Ἀμμονίῳ, τῷ Λαοδικείας τῆς κεκαυμένης, κεκαυμένην ἐποίησαν τὴν ἐκκλησίαν. οὐ μόνον ἡττηθέντες ταῖς τῶν κρατούντων ἀπειλαῖς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐλπίδι δώρων βασιλικῶν ἀπατηθέντες ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, εἰσφέρουσι γνώμην μοχθηρὰν τοῖς περὶ Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον, κρατῆσαι τὴν Θεοφίλου ἄκριτον κρίσιν, καὶ μηδὲ ὅλως δοῦναι τόπον ἀπολογίας τῷ Ἰωάννῃ, δικαιολογίᾳ τῇ τῶν κανόνων τῶν ὑπὸ Θεοφίλου ἀποσταλέντων, οὓς ἐθέσπισαν οἱ τεσσαράκοντα τῶν Ἀρείου κοινωνικῶν· γράψαντες· εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀδίκως ἢ δικαίως καθαιρεθεὶς, ἑαυτῷ ἐπεισέλθοι δίχα συνόδου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸν τοιοῦτον μηκέτι ἔχειν χώραν ἀπολογίας, ἀλλὰ τέλεον ἐξωθεῖσθαι. καὶ οὗτος μὲν ὁ κανὼν, ὡς παράνομος ὑπὸ παρανόμων τεθεὶς, ἐξωστρακίσθη ἐν Σαρδικῇ ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ Ἰταλῶν, καὶ Ἰλλυρίων, καὶ Μακεδόνων, καὶ Ἑλλαδικῶν, ὡς μᾶλλον αὐτὸς οἶσθα, μεγαλώνυμε Θεόδωρε, ὁπηνίκα Λιβέριος ἢ Ἰούλιος ἐπὶ Κώνσταντος βασιλέως ἐδέξατο τὸν Ἀθανάσιον εἰς κοινωνίαν, καὶ Μάρκελλον τὸν Γαλάτην, δι᾽ οὓς καὶ ὁ κανὼν ἐκεῖνος ἐτέθη. ἡ μέντοι δυὰς τῶν θαυμασίων τῶν περὶ Ἀμμώνιον καὶ Λεόντιον, συμπλακέντες Ἀκακίῳ καὶ Ἀντιόχῳ καὶ Κυρίνῳ τῷ Χαλκηδόνος καὶ Σευηριανῷ, εἰσῆλθον πρὸς τὸν βασιλέα

A nihil est quod ipsi sub adspectum venerit, quod citius quam par est impatienter non appetat, in seipso neque judicium neque deliberandi moram sustinens. Irrationabili autem impetu abreptus, inordinate ad ejus approbationem fertur: & decretæ sententiæ firmiter insistens, pertinaciter & contentiose obsistit cunctis qui voluerint contradicere: contendens semper ut judicium suum atque sententia vincat & obtineat. Quod certe etiam fecerunt, qui ingenium ejus norant. Nam convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, & Phry- B gia universis Metropolitanis & Episcopis, Constantinopoli eos congregant. Illi cum venissent, juxta Canonum ordinem communicarunt cum Joanne, ne eadem quæ prius committerent. Quod ubi rescivere Principes, ægre tulerunt eorum cum Joanne communionem. Et Theodorus quidem, Tyanorum Episcopus, vir ornatus, intellecta conspiratione ex his quæ ad ejus aures venerant, ne Theophili temeritatem sequeretur, insalutatis relictis omnibus C Ecclesiam suam repetiit, longum vale dicens Comitatui, suamque provinciam pietatis muro permuniens, ad finem usque in communione fidelium Romanorum perseverans; de quibus Paulus testatur: *Fides vestra in universo mundo annuntiatur.* Pharetrius autem, Episcopus Cæsareæ quæ est ad Argæum, supra modum formidans, ut larvas pueruli, suâ civitate ne egressus quidem, per literas cum adversariis Joannis consentit, quamvis non vocatus in medium, inepte in epi- D scopatu sese gerens, meliorum inscitiâ. Denique Leontius, Ancyræ Galatiæ Episcopus, conjunctus est cum Ammonio, Episcopo Laodiceæ adustæ, & combustam reddidit Ecclesiam. Hi non solum victi Principum minis, sed e contrario Imperialium donorum spe decepti, in secunda Synodo improbam sententiam Acacio & Antiocho suggerunt, ut valeret Theophili non juridicum judicium, & nullomodo locus daretur Joanni defensionis, allegatione canonum a Theophi- E lo missorum, quos composuerant quadraginta de Arii communione, qui sic habent: Si quis Episcopus aut Presbyter jure aut injuriâ depositus, per se redeat ad Ecclesiam absque Synodo, talis non habeat amplius locum defensionis, sed absolute expellatur. Et hic quidem canon ut impius ab impiis editus, in Sardicensi Concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus, atque Græcis abrogatus est, ut melius me ipse nosti, ô magni nominis Theodore, quando Liberius aut Ju- F lius, Constantis principatu, Athanasium in communionem admisit, & Marcellum Galatam, propter quos & hic cánon factus fuerat. Ammonius tamen & Leontius, par admirabile, conjuncti Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonensi, ac Severiano, ingressi sunt ad Imperatorem,

Rom. 1. 8.

Georg. δειλίας δοίσας

monituri evocandos esse ex parte Joannis decem Episcopos, (erant autem plures quadraginta,) ad conciliandam canonibus auctoritatem; aliis quidem contendentibus orthodoxorum eos esse, aliis autem Arianorum esse demonstrantibus. Ingressi autem Elpidius, Episcopus Laodiceæ Syriæ, senex & mente & canitie, atque Tranquillus, suadebant Imperatori non oportere indictâ causâ ejici Joannem. Neque enim prius depositus fuerat, sed ejectus a Comite: neque per se redierat, sed jussu tuæ pietatis, misso ad id Notario. Et quos nunc proferunt canones, hæreticorum eos esse ostendimus. Cum autem Joannis adversarii inordinate altercari persisterent, alii quidem contentiori voce, alii tumultuoso pectoris motu impudenter agitati coram Imperatore: canonum scientissimus atque observantissimus Elpidius, modicâ factâ quiete, veluti malaciâ, leniter Imperatori dixit: Imperator, ne diutius mansuetudinem tuam vexemus, sed unum id fiat. Subscribant fratres nostri Acacius & Antiochus, ejusdem esse se fidei ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos proponunt: & soluta controversia est. Imperator animadversâ propositionis simplicitate, subridens dixit Antiocho: Nihil isto mihi videtur utilius. Erat autem omnium quæ acta sunt insons Imperator, aliis mutantibus quæ bene constituta erant. Vertigine igitur acti, atque in se conversi qui cum Severiano erant, instar aquæ instabilis, ob id quod fuerat prudenter ab Elpidio dictum, & Imperatoris judicio comprobatum, obticuerunt facie livescente. Angustiis tamen loci constricti, etiam nolentes promittunt subscribere. Sic egressi, promissum quidem non implent, utpote involuntarium; metuentes ne vincerentur: machinabantur autem quo pacto expelleretur Joannes. Dum hæc sic atque alia aliter geruntur, novem aut decem menses præterierunt, cum Joannes Episcopus adjunctis quadraginta duobus Episcopis conventus ageret, & populus magna cum animi alacritate ejus doctrinâ frueretur. Solet enim vanæ gloriæ expers animus, in afflictionibus jucundiorem & potentiorem sermonem effundere. Interea effloruit Dominicum jejunium, instar veris post annum adveniens. Ingressus igitur privatim cum suis Antiochus, sic de Joanne Imperatori locutus est, tanquam is jam victus esset, ut imminente Pascha juberet ejici. Imperator cum ab illis urgeretur, iis utpote Episcopis fidem necessario adhibuit. Qui enim vere Presbyter aut Episcopus est, mendacium non novit. Ea enim nomina cælestis regionis sunt: cum sit Deo nihil antiquius, nihil quod vigilantius inspiciat. Nam

A ἀναδιδάξοντες εἰσκληθῆναι τοῦ μέρους τοῦ Ἰωάννου δέκα ἐπισκόπους, ἦσαν δὲ πλείους τῶν τεσσαράκοντα, ἐπὶ συστάσει τῶν κανόνων· τῶν μὲν διϊσχυριζομένων, ὀρθοδόξων αὐτοὺς εἶναι, τῶν δὲ ἀποδεικνυόντων αὐτοὺς Ἀρειανῶν ὑπάρχειν. εἰσελθόντες δὲ οἱ περὶ τὸν γέροντα ψυχῇ τε καὶ πολιᾷ Ἐλπίδιον, τὸν Λαοδικείας τῆς Συρίας, καὶ Τραγκύλλιον, ἔπειθον τὸν βασιλέα μὴ δεῖν ἀλόγως ἐκβάλλεσθαι τὸν Ἰωάννην. οὔτε γὰρ τὸ πρότερον καθῄρηται, ἀλλ' ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ κόμητος. οὔτε μὴν ἑαυτῷ ἐπεισῆλθεν, ἀλλὰ προστάγματι τῆς σῆς
B εὐσεβείας, νοταρίου ἀποσταλέντος· καὶ νῦν δὲ οὓς προφέρουσι κανόνας, αἱρετικῶν αὐτοὺς δείκνυμεν ὄντας. ὡς δ' ἐπέμειναν ἄτακτα συνομαχοῦντες οἱ κατὰ Ἰωάννου· οἱ μὲν γεγωνοτέρᾳ φωνῇ, οἱ δὲ σεσοβημένοι στέρνων κινήσει ἀνασειόμενοι ἰταμῶς ἐπὶ τοῦ βασιλέως· πράως ὁ ἐνθεσμότατος Ἐλπίδιος μικρᾶς παραγενομένης γαλήνης, ἔφησεν τῷ βασιλεῖ· βασιλεῦ, μὴ σκύλλωμεν ἐπὶ πολὺ τὴν σὴν ἡμερότητα· ἀλλὰ τοῦτο γινέσθω· ὑπογραψάτωσαν οἱ περὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον, οὓς προβάλλονται
C ὡς ὀρθοδόξων κανόνας· ὅτι τῆς πίστεώς ἐσμεν τῶν ἐκθεμένων αὐτούς· καὶ λέλυται ἡμῖν ἡ ἀμφιβολία. προσχὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ ἁπλῷ τοῦ προβλήματος, ὑπομειδιάσας εἶπεν τῷ Ἀντιόχῳ· οὐδὲν τούτων λυσιτελέστερον. ἦν δ' ἐπὶ πάντων τῶν γεγενημένων ἀναίτιος ὁ βασιλεὺς, ἄλλων μεταποιούντων τὰ καλῶς τετυπωμένα· ἰλιγγιάσαντες οὖν, καὶ εἰς ἀλλήλους ἑλιττόμενοι οἱ περὶ Σευηριανὸν, καθάπερ ἄτακτον ὕδωρ, ἐπί τε τῷ φρο-
D νίμως ῥηθέντι, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως κρίσει, κατεσχέθησαν ἀφασίᾳ, ἐπὶ τὸ πελιδνότερον μεταβαλόντες αὐτῶν τὴν μορφήν. ὅμως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ τόπου σφιγγόμενοι, ὑπισχνοῦνται καὶ ἄκοντες ὑπογράψαι. οὕτως ἐξελθόντες, τὴν μὲν ὑπόσχεσιν οὐ πληροῦσιν ὡς ἀβούλητον οὖσαν, δεδοικότες τὴν ἧτταν· ἐμηχανῶντο δὲ ποίῳ τρόπῳ ἐξωσθῇ ὁ Ἰωάννης. τούτων οὕτως, ἄλλων τε ἄλλως διαπραττομένων, παρίππασαν μῆνες ἐννέα ἢ δέκα, τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου συναγομένου σὺν τοῖς
E τεσσαράκοντα ἐπισκόποις καὶ δύο. τῶν δὲ λαῶν ἀπολαυόντων μετὰ πολλῆς τῆς εὐθυμίας τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας· φιλεῖ γάρ πως ὁ ἀκενόδοξος νοῦς ἐν ταῖς περιστάσεσι χαριέστερον [a] καὶ δυνατώτερον ἀπορρέειν λόγον. ἐν τούτοις ἐπήνθησεν ἡ δεσποτικὴ νηστεία, καθάπερ ἔαρ, δι' ἐνιαυτοῦ παραγενομένη· εἰσελθόντες δὲ πάλιν κατ' ἰδίαν οἱ περὶ Ἀντίοχον, ἀνεδίδαξαν τὸν βασιλέα, ὡς ἡττηθέντα τὸν Ἰωάννην, ἵνα προστάξῃ αὐτὸν ἐξωσθῆναι, τοῦ πάσχα ἐπικειμένου. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξ ἀνάγκης
F ὀχλούμενος ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἐπισκόποις ἐπίστευσεν. ὁ γὰρ ἀληθῶς πρεσβύτερος ἢ ἐπίσκοπος, ψεῦδος οὐκ οἶδεν· τὰ γὰρ ὀνόματα ταῦτα, τῆς ἄνω λήξεως ὑπάρχει. ἐπεὶ οὐδὲν πρεσβύτερον θεοῦ, οὐδὲ ἐπισκοπώτερον. θεὸς

a Sic Mediceus, καὶ δυνατώτερον deerat in Græco, sed Bigotius legerat, qui addit, *& potentiorem.*

γὰρ

γὰρ ὁ ἐπισκοπῶν ἢ θεώμενός ἐστι τὰ πάντα. ὁ τοίνυν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὡς κοινωνὸς τῶν ὀνομάτων, οὕτως καὶ τῶν πραγμάτων ὀφείλει εἶναι. καὶ δηλοῖ τῷ Ἰωάννῃ· ἔξελθε ἐκ τῆς ἐκκλησίας. ὁ δὲ ἀντιδηλοῖ· ἐγὼ παρὰ τοῦ σωτῆρος θεοῦ ὑποδέδεγμαι τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, εἰς ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας· καὶ οὐ δύναμαι αὐτὴν καταλεῖψαι· εἰ δὲ τοῦτο βούλει, (ἡ γὰρ πόλις σοι διαφέρει) βίᾳ με ἐξέωσον, ἵνα ἔχω ἀπολογίαν τῆς λειποταξίας τὴν σὴν αὐθεντείαν. οὕτως μετὰ αἰδοῦς τινος ἀποστείλαντες ἐκ τοῦ παλατίου, ἐξέωσαν αὐτόν· κελεύσαντες τέως διάγειν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ· τὸ ἐνδεχόμενον τῆς τοῦ θεοῦ ὀργῆς προσδοκῶντες. ἵνα ἐὰν μὲν συμβῇ τι περὶ αὐτοὺς λυπηρὸν, θᾶττον αὐτὸν εἰσαγαγόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐξιλεώσωνται τὸ θεῖον· εἰ δὲ μὴ, ἵνα πάλιν ἐπιθῶνται ὡς Φαραὼ τῷ Μωϋσῇ. ἐν τούτοις ἐπέστη ἡ τοῦ μεγάλου σαββάτου ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ σωτὴρ σταυρωθεὶς ἐσκύλευσεν τὸν ᾅδην. καὶ πάλιν αὐτῷ δηλοῦσιν· ἔξελθε τῆς ἐκκλησίας· ἀντιδηλοῖ τὰ εἰκότα· εὐλαβούμενος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸ εὐκαθοσίωτον τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν τῆς πόλεως κλόνον, μεταστέλλεται τοὺς περὶ Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον, φήσας αὐτοῖς· τί δέοι γενέσθαι; βλέπετε μήποτε οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθε. τότε οἱ γεννάδες καὶ περισσόψυχοι εἶπον τῷ βασιλεῖ· βασιλεῦ, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἡ Ἰωάννου καθαίρεσις. τελευταῖον βοήθημα· οἱ τῷ Ἰωάννῃ συνόντες ἐπίσκοποι ἰσάριθμοι τῆς ἁγίας νηστείας, προσῆλθον τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίσσῃ ἐν τοῖς μαρτυρίοις, μετὰ δακρύων παρακαλοῦντες, φειδοῦς τυχεῖν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, μάλιστα διὰ τὸ πάσχα καὶ τοὺς μέλλοντας ἀναγεννᾶσθαι, ἤδη μυσταγωγηθέντας, ἀπολαβοῦσαν τὸν ἱερέα. οὐκ ἠκούσθησαν ἐπὶ τούτῳ· ὡς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπὸ Κρατείας εἰπεῖν ἀδείλῳ τῇ παρρησίᾳ· Εὐδοξία, φοβήθητι τὸν θεὸν, ἐλεήσασά σου τὰ τέκνα· μὴ ὕβριζε τὴν ἑορτὴν τοῦ Χριστοῦ τῇ τῶν αἱμάτων ἐκχύσει. ὑποστρέψαντες δὲ οἱ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι, ἠγρύπνησαν ἐν τοῖς καταγωγίοις αὐτῶν· οἱ μὲν μετὰ δακρύων· οἱ δὲ μετὰ λύπης· ἕτεροι δὲ ἀμάχῳ τῇ διανοίᾳ κατεσχέθησαν κάρῳ· ὡς ἕκαστον ἐκυβέρνα τὸ πάθος. οἱ μέντοι πρεσβύτεροι Ἰωάννου οἱ τὸν θεῖον ἔχοντες φόβον, ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῷ τῷ ἐπικαλουμένῳ Κωνσταντιαναῖς, τοὺς λαοὺς συναγαγόντες, εἴχοντο τῆς ἀγρυπνίας. οἱ μὲν τὰ θεῖα λόγια ἀναγινώσκοντες· οἱ δὲ βαπτίζοντες τοὺς κατηχηθέντας, ὡς εἰκὸς, διὰ τὸ Πάσχα. ταῦτα αὐτὰ προσαναφέρουσιν οἱ γνωμοφθόροι καὶ φρεναπάται οἱ περὶ Ἀντίοχον καὶ Σευηριανὸν καὶ Ἀκάκιον τοῖς ἑαυτῶν προστάταις, ἀξιοῦντες ἐμποδισθῆναι τοὺς λαοὺς ἀπὸ τῆς ἐκεῖ συνάξεως· ἀντεῖπεν ὁ τότε Μάγιστρος, φήσας· νύξ ἐστι καὶ ὄχλοι πολλοί· μή τι ἀτόπημα γένηται. ἀνθυποφέρουσιν οἱ περὶ Ἀκάκιον· οὐδεὶς ἔμεινεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ δεδοίκαμεν μήποτε εἰσελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ εὑρὼν μηδὲ ἕνα, αἴσθηται τῆς τοῦ λαοῦ εὐνοίας τῆς πρὸς Ἰωάννην, καὶ καταγνῷ ἡμῶν ὡς βασκάνων· ἐπειδὴ μάλιστα εἴπομεν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὅλως ὁ ἡδέως

A Deus in omnia inſpicit & contemplatur. Igitur Epiſcopus aut Preſbyter, ut nominum ſic & rerum particeps eſſe debet. Joanni ergo denuntiat Imperator ut Eccleſiâ egrediatur. Ille renuntiat: Ego a Deo ſervatore accepi Eccleſiam hanc, ut curam geram ſalutis populi, nec poſſum eam relinquere. Si autem id vis, (ad te enim civitas pertinet) vi me ejicito, ut deſerti ordinis excuſationem habeam, tuam auctoritatem. Ita cum verecundia quadam mittentes ex palatio, eum expulerunt, B jubentes interim ut in domo epiſcopali maneret, divinæ iræ eventum aliquem exſpectantes: ut ſi quid ipſis triſte accideret, citius illum Eccleſiæ redderent, & Deum placarent: ſin minus, ut rurſus inſidias ſtruerent, veluti Pharao Moyſi. Interea venit magni ſabbati dies, quo Servator crucifixus exſpoliavit infernum: rurſumque illi denuntiant, ut eccleſia egrederetur. Reſcribit ille quæ conſentanea erant. Cæterum veritus Imperator diei ſanctimoniam & motum civitaC tis, accerſit Acacium, & Antiochum, ipſis dicens: Quid facto eſt opus? videte ne non recte conſulueritis. Tunc generoſi illi & ſupra modum magnanimi dixerunt Imperatori: Imperator, in caput noſtrum ſit Joannis depoſitio. Ultimum ſubſidium, qui cum Joanne erant Epiſcopi quadraginta, ſacri jejunii diebus numero pares, adierunt Auguſtum atque Auguſtam in Martyriis, orantes cum lacrymis ut Chriſti Eccleſiæ parcerent, maxime propter Paſcha & propter eos qui regenerandi D erant cum jam catechizati eſſent, ut ſacerdotem ſuum ea reciperet. Non auditi ſunt ſuper ea re: ita ut ſanctus Paulus Epiſcopus Cratiæ, imperterritâ fiduciâ diceret: Eudoxia, Deum time, tuorum te liberorum miſereat: neque viola ſanctam Chriſti ſolennitatem ſanguinis effuſione. Reverſi igitur quadraginta Epiſcopi, in diverſoriis ſuis pervigilarunt, alii cum lacrymis, alii cum mœrore, alii denique inſuperabili ſtupore mentis detenti, prout unumquemque ſuus affectus E regebat. Joannis tamen Preſbyteri qui Dei timorem habebant, in publico lavacro quod Conſtantianas vocant convocatis populis, vigilias agebant; alii ſcripturas divinas legentes, alii catechumenos baptizantes, ut par eſt propter Paſcha. Hæc eadem pravæ mentis atque impoſtores Antiochus, Severianus & Acacius ad patronos referunt, rogantes ut populi ab ejus loci conventu arcerentur. Renuit is qui tunc Magiſter erat, dicens: Nox eſt, atque ingens eſt multitudo: ne quid teme F re fiat. Reſpondit Acacius: Nemo in Eccleſiis manſit, & timemus ne forte Imperator Eccleſiam ingreſſus, & neminem inveniens, ſentiat populi erga Joannem benevolentiam, noſque ut invidos condemnet, præſertim cum ipſi dixerimus, neminem omnino eſſe, qui libenter Joanni

adhæreat utpote homini infido. Ita Magister eis contestatus quæ eventura erant, tradit illis Lucium quemdam, Gentilem, ut dicebatur, rectorem numeri Scutariorum, mandans ut moderate Ecclesiam ingressus populum convocaret. Profectus ille & non auditus, rediit ad Acacium, populi ardorem & frequentiam indicans. Post hæc illum suppliciter orant, aureis verbis deprecantes, adjunctis etiam promissis majoris processus, ut impediret Domini gloriam, præcipientes ei ut vel oratione persuasos populos ad Ecclesiam adduceret, vel vi turbatos impediret ne festum celebrarent. Hic ergo subito assumtis secum Clericis ex parte Acacii, egressus est secundâ vigiliâ noctis ad id propter quod missus erat. Nam in eos qui populum in partibus nostris usque ad primum galli cantum detinebant, derepente noctu impetum fecit, ipse tirones habens, districtos gladios gestantes instar Esaü quadringentos, egregie impudentes, cum indicibus clericis & militibus, insolenter ut lupus, coruscante ferro multitudinem perrumpens, penetrat usque ad sanctas aquas, ut prohiberet eos qui initiabantur sacramento Dominicæ resurrectionis. Et in Diaconum procaciter illisus, symbola effudit: Presbyteros vero grandævos fustibus in capite feriens, sacrum fontem cruore conspersit. Tunc videre erat Angelicam illam noctem, in qua etiam Dæmones corruunt perterriti, in labyrinthum conversam. Nudæ enim mulieres cum viris metu mortis aut turpitudinis, turpi fugæ se dabant, indecorum cursum præferentes. Alius manu vulneratus abibat plorans, alius virginem trahebat conscissis vestibus; omnes autem deprædantes sacra vasa, sibi rapiebant. Sic Presbyteri & Diaconi qui capti erant, in carcerem detrudebantur: qui autem in populo erant honorati, urbe regia pellebantur. Deinde edicta alia super alia per compita proponebantur, varias minas continentia; nisi quis cum Joanne communionem abnegaret. Cum hæc maxime fierent, & plura iis qui dicebantur Episcopi in publico molirentur: conventus tamen eorum qui doctorem suum aut potius qui Deum amabant, non minuebatur; sed ut in Exodo legitur, quanto magis occidebant, tanto plures fiebant. Die sequenti egressus Imperator ut sese exerceret in vicino campo, vidit agrum circa Pemptum seu Quintum, non consitum & candentem, & stupefactus adspectu coloris nuper baptizatorum, (erant enim ad tria ferme millia) satellites rogat, quinam esset illic congregatorum cœtus. Illi autem mentiti, dicunt hæreticorum esse, ut iram Imperatoris excitarent. Re cognita, statim hujus rei ministri & invidiæ patroni, atrociores e sequacibus a tergo summittunt, ad auditores dissipandos, & doctores comprehen-

Georg. εἰς τὴν ἰαν

A αὐτῷ προσέχων, ὡς ἀνθρώπῳ ἀπόνδῳ. οὕτως ὁ Μάγιστρος διαμαρτυράμενος αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀποβησομένοις, δίδωσι Λούκιόν τινα, ὡς ἔλεγον, Ἕλληνα, ἀφηγούμενον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁπλοφόρων· ἐντειλάμενος ἐπιεικῶς ἀπελθόντα καλέσαι τὸν λαὸν * ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀπελθὼν δὲ, καὶ μὴ ἀκουσθεὶς, ὑποστρέφει πρὸς τοὺς περὶ Ἀκάκιον, διηγησάμενος τὸν τόνον καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ λαοῦ. μετὰ τοῦτο λιπαρῶς αὐτὸν παρακαλοῦσι χρυσέοις ῥήμασι δυσωποῦντες, καὶ ὑποσχέσει μείζονος προκοπῆς· ἵνα ἐμποδίσῃ τῇ δόξῃ τῇ τοῦ κυρίου, ἐντειλάμενοι
B αὐτῷ, ἢ λόγῳ πείσαντα ἀγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν· ἢ ὀργῇ ταράξαντα, παῦσαι τὴν ἑορτὴν τῆς συναγωγῆς. ὃς ἐξαυτῆς συμπαραλαβὼν κληρικοὺς τοῦ μέρους Ἀκακίου, ἐξῆλθεν δευτέρᾳ φυλακῇ τῆς νυκτὸς, ἐφ' ᾧ ἀπεστάλη. παρατείνουσι γὰρ τὸν λαὸν ἐν τοῖς μέρεσιν ἡμῶν ἕως ἀλέκτορος φωνῆς, ἔχων θώρακας ξιφήρεις νεοστρατεύτους κατὰ τὸν Ἠσαῦ τετρακοσίους, ἀναιδεῖς περισσῶς, ἐπεπήδησεν ἀφνίδιον κατὰ τὴν νύκτα, σὺν τοῖς ἐπιδεικνῦσι κληρικοῖς καὶ τοῖς στρατιώταις, ἰταμῶς, ὡς ἅτε λύκος, σιδήρῳ στίλβοντι διασχίσας τοὺς
C ὄχλους. χωρήσας δ' ἔνδον τῶν μακαρίων ὑδάτων ἐπὶ κωλύσει τῶν μυουμένων τὴν ἀνάστασιν τοῦ σωτῆρος. καὶ τῷ μὲν διακόνῳ θρασέως ἐντιναχθεὶς, τὰ σύμβολα ἐκχέει· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους ἤδη ὄντας καὶ ἡλικιώτας, ῥοπάλοις κατὰ κρανίου παίσας, αἵματι κιρνᾷ τὴν κολυμβήθραν. τότε ἦν ἰδεῖν τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην νύκτα, ἐν ᾗ καὶ δαίμονες πίπτουσιν ἐπτηχότες, εἰς λαβύρινθον μεταβληθεῖσαν. γυμναὶ γὰρ γυναῖκες σὺν τοῖς ἀνδράσι δρασμῷ ἐχρῶντο, φόβῳ
D τοῦ σφαγῆναι ἢ ἀσχημονῆσαι, τὸν ἀσχήμονα ἀσπαζόμεναι δρόμον· ἕτερος τὴν χεῖρα πληγεὶς, ὀδυρόμενος ἀπῄει· ἄλλος παρθένον ἔσυρεν περισχίσας· πάντες δὲ λαφυραγωγήσαντες, τὰ κειμήλια ἐσφετερίζοντο. οὕτως οἱ μὲν συλληφθέντες τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, εἰς τὴν εἱρκτὴν ἐνεβάλλοντο. οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ τοῦ λαοῦ τῆς μεγαλοπόλεως ἐξεβάλλοντο. διατάγματα δὲ ἀλλεπάλληλα κατὰ τόπον προετίθεντο, διαφόρους ἀπειλὰς περιέχοντα ἐπὶ ἀρνήσει τῆς κοινωνίας Ἰωάννου. πλὴν ὅμως καὶ ταῦτ' ἐγί-
E νετο, καὶ πλείονα ἔξωθεν οἱ λεγόμενοι ἐπίσκοποι προσεφιλοτιμοῦντο· καὶ ἡ σύναξις τῶν φιλοδιδασκάλων, μᾶλλον δὲ φιλοθέων οὐ κατηργεῖτο. ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Ἐξόδῳ, ὅσον ἀπέκτεινον αὐτοὺς, τοσούτῳ πλείους ἐγίνοντο. τῇ ἐπαύριον γοῦν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς, τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ, εἶδεν τὴν ἄσπορον γῆν, τὴν περὶ τὸ Πέμπτον, λευχειμονοῦσαν· καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἄνθους τῶν νεοφωτίστων· ἦσαν γὰρ ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους· ἤρετο παρὰ τῶν δορυφόρων· τίς ἡ λογὰς τῶν ἐκεῖ συνηθροισμέ-
F νων. διαψευσάμενοι λέγουσι, τῶν ἑτεροδόξων, ἵνα παραγάγωσι τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως· γνόντες δ' ἐξ αὐτῆς οἱ τοῦ πράγματος μεσῖται καὶ προστάται τοῦ φθόνου, πέμπουσιν εἰς τοὐπίσω τοὺς ἀφειδεστέρους τῶν ἑπομένων, ἐπὶ σκορπισμῷ μὲν τῶν ἀκροατῶν, συλλήψει δὲ τῶν

διδασκάλων. οἱ δὲ ἐλθόντες, κατέχουσι πάλιν ὀλίγους μὲν τῶν κληρικῶν, πλείους δὲ τῶν λαϊκῶν. καὶ ὁ Θεόδωρος ἔφη· ὦ μακαριώτατε πάτερ, καὶ τοσούτων ὄντων αὐτῶν, ὡς τρισχιλίους μόνον εἶναι τοὺς νεοφωτίστους, πῶς αὐτῶν οἱ βραχεῖς ἐκυρίευσαν στρατιῶται, τὸν σύλλογον διαλύσαντες; ὁ Ἐπίσκοπος· τοῦτο οὐκ ὀλιγότητος δεῖγμα, οὐδὲ τεκμήριον ἀζηλίας· ἀλλὰ πλεονέκτημα εὐλαβείας, καὶ διδασκάλων ἐπιμελείας ἀπόδειξις, ἀδιαλείπτως τὸ ἄμαχον τῆς γνώμης ἐπανορθούντων. ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπεν· ἄριστα ἔφης· οὔτε γὰρ ἔπρεπεν τοὺς φρόνησιν ἐκμανθάνοντας καὶ ἐπιείκειαν παρὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰωάννου, ἀφρόνως καὶ τεταραγμένως αὐτοῦ ἀντιποιεῖσθαι. ὁ Ἐπίσκ. ἡσθεὶς οὖν ἐπὶ τούτῳ παρακαλῶ μὴ ἀνακόπτε τοὺς λόγους τοὺς ὑπὸ κακῶν πραγμάτων τεχθέντας· ἐοίκει γὰρ τίκτειν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς λόγους τὰ πράγματα. σὺν τοῖς καταχεθεῖσιν οὖν κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς, συνελήφθησαν καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ἐπισήμων. ἔστι δὲ ὧν καὶ τὰ μαφόρια ἥρπασαν· ἑτέρων δὲ τὰ ἐνώτια σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ὠτὸς συναπέσπασαν. ὡς ἰδοῦσάν τινος * Ἐλευθέρου γυναῖκα εὐδαιμονεστάτην σφόδρα· καταλείψασαν τὸ ἑαυτῆς μαφόριον, μεταμφιασαμένην τὸ σχῆμα τὸ τῶν δουλίδων δρομαίαν * εἰσβαλεῖν εἰς τὴν πόλιν· ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς σωφροσύνης. ἦν γὰρ ὡς εἰκὸς, εὐανθῆ μορφὴν καὶ εὐφυῆ πλάσιν ἠμφιεσμένη. τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ πληρωθεῖσαι αἱ φυλακαὶ τῶν διαφόρων ἀρχόντων, μετεποιοῦντο εἰς ἐκκλησίας· καὶ ὕμνοι μὲν καὶ ἀναφοραὶ μυστηρίων ἐν φυλακαῖς ἐπετελοῦντο· μάστιγες δὲ καὶ στρεβλώσεις καὶ ὅρκοι φρικτοὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἡμιλλῶντο, ἐπὶ ἀναθεματισμῷ Ἰωάννου, τοῦ μέχρι θανάτου ἐχθρεύσαντος τῇ κακίᾳ τοῦ διαβόλου. τῆς Πεντηκοστῆς δὲ συμπληρωθείσης, μετὰ πέντε ἡμέρας εἰσελθόντες οἱ περὶ Ἀκάκιον, καὶ Σευηριανὸν, καὶ Ἀντίοχον, καὶ Κυρῖνον πρὸς τὸν βασιλέα, λέγουσιν αὐτῷ. βασιλεὺς σὺ ἡμῖν παρὰ θεοῦ οὐκ ἐξουσιαζόμενος, ἀλλ' ἐξουσιάζων τῶν πάντων. ἔξεστί σοι ὃ θέλεις ποιῆσαι. μὴ γίνου πρεσβυτέρων πραότερος, καὶ ἐπισκόπων ὁσιώτερος· εἴπομέν σοι ἐπὶ πάντων, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἡ Ἰωάννου καθαίρεσις. μὴ τοίνυν φείσῃ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἀφειδήσας πάντων ἡμῶν. Ἰουδαϊκοῖς ῥήμασι τάχα δὲ καὶ πράγμασι παραπείσαντες τὸν βασιλέα· οὕτως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς Πατρίκιον τὸν νοτάριον, δηλοῖ τῷ Ἰωάννῃ τάδε· οἱ περὶ Ἀκάκιον, καὶ Ἀντίοχον, καὶ Σευηριανὸν, καὶ Κυρῖνον, τὸ κατὰ σὲ κρίμα ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἔθηκαν κεφαλήν· τὰ κατὰ σαυτὸν οὖν ἀναθεὶς τῷ θεῷ, ἔξελθε τῆς ἐκκλησίας. οὕτως κατελθὼν ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἐκ τοῦ ἐπισκοπείου σὺν τοῖς ἐπισκόποις, μετὰ τὴν τρανὴν φάσιν καὶ ἀνεπισκίαστον, λέγει πᾶσι· δεῦτε, προσευξάμενοι συνταξώμεθα τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας. γεγηθὼς μὲν ἐπὶ τῷ πράγματι, λυπούμενος δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ λαοῦ κακουχίᾳ. ἐξαυτῆς δέ τις σημαίνει τῶν φιλοθέων δυναστῶν τῷ Ἰωάννῃ. ἐπειδὴ Λούκιος, ἰταμὸς ἀνὴρ καὶ ἀναιδὴς προσώπῳ, ἑτοιμός ἐστιν ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῷ σὺν τοῖς ὑπ'

A dendos: qui illuc profecti, denuo paucos e clericis, plures vero e laicis corripiunt. Tum Theodorus ait: O beatissime Pater, cum tam multi essent ut Neophytorum numerus ad tria millia procederet: quomodo in potestatem paucorum militum devenere, eorum cœtu disjecto? Episc. Illud neque paucitatis indicium, neque zeli nullius argumentum; sed religionis præstantia, & curæ doctorum demonstratio, qui assidue pacificas mentes dirigebant. Theodorus autem ait: Optime B dicis: neque enim decebat ut qui prudentiam & mansuetudinem a beato Joanne edocebantur, insipienter atque tumultuarie ipsum defenderent & vindicarent. Episc. Cum hæc tibi placeant, ne sermonem quæso interrumpe, quem pessima facta pepererunt. Solent enim ut plurimum a factis sermones gigni. Cum clericis igitur & laïcis qui detenti erant, comprehensæ sunt virorum nobilium conjuges. Sunt & quibus rapti mafortes, aliis inaures cum ima parte aurium si-C mul detraxere. Adeo ut cum videret Eleutheri cujusdam uxor opulentissima, relicto maforte, & veste ancillari assumta, cursu civitatem petierit, ut pudicitiam suam servaret. Erat enim profecto decorâ specie ornata & eleganti formâ. Hunc ergo in modum impleti variorum magistratuum carceres mutabantur in Ecclesias. Et hymni quidem atque oblationes mysteriorum in carceribus peragebantur: flagra vero & cruciatus & horribilia juramenta in Ecclesiis certatim adhibebantur, ut anathematizarent Joan-D nem, qui ad mortem usque cum Diaboli malitia depugnabat. Quinto porro die a finita Pentecoste, Acacius, Severianus, Antiochus atque Cyrinus Imperatorem adeunt, & nobis, inquiunt, a Deo constitutus es Imperator, nemini subjectus, & omnes tibi subditos habens; licet tibi quod lubet facere. Ne sis Presbyteris mitior, nec Episcopis sanctior. Diximus tibi coram omnibus: In caput nostrum Joannis depositio esto. Ne igitur homini uni ut parcas, nos omnes per-E de. Judaïcis verbis, fortasse & factis, subdole persuaserunt id Imperatori. Sic Imperator misso Patricio Notario, hæc Joanni denuntiat: Acacius, Antiochus, Severianus, & Cyrinus, condemnationem tuam in caput suum conjecerunt. Igitur ubi res tuas Deo commendaveris, egredere Ecclesiâ. Ita Joannes Episcopus post apertam ac minime adumbratam jussionem, ex Episcopio discedens cum Episcopis, dicit omnibus: Venite, oremus, & Angelo Ecclesiæ vale-F dicamus. Lætus quidem ob res ipsas, mœrens autem ob populi mœrorem. Protinus quispiam ex religiosis proceribus hæc Joanni significat: Quandoquidem Lucius, vir audax & facie impudens, paratus est in publico lavacro cum

Cap. XI.

Georg. ὥς τινα ἰδεῖν

fort. αἰῶς Georg. δρομαίαν

militibus suis, si forte contradicas aut differas, vel invitum te trahere atque expellere, plebs autem civitatis commovetur; festina clam egredi, ne te defendens populus, cum militibus pugnam committat. Tunc Joannes cum lacrymis aliquos ex Episcopis osculatus, reliquos enim osculari non sinebat dolor, vale dixit ceteris in sacrario: Manete, inquiens, hîc interim, ut profectus modicum quiescam. Ingressus autem baptisterium, Olympiadem vocat, quæ ab Ecclesia non discedebat, simul & Pentadiam & Proclam Diaconissas, & Silvinam beati Nebridii uxorem, quæ viduitatem suam honestate ac modestia decorabat; atque eis dicit: Venite ô filiæ, audite me. Quæ ad me attinent, finem ut video habent: cursum meum consummavi, & forte vultum meum non amplius videbitis. Hoc unum est, quod rogo, ne qua vestrûm a solita erga Ecclesiam benevolentia avellatur; & quicumque reluctans fuerit ad ordinationem deductus, ex consensu omnium, non id ambiens, ei tamquam Joanni caput vestrum submittite: non potest enim Ecclesia esse sine Episcopo. Ita misericordiam consequamini, & memores estote mei in orationibus vestris. Illæ lacrymis perfusæ ad ejus pedes advolvebantur. Tunc innuens cuidam e venerandis Presbyteris ait: Tolle eas hinc, ne populum perturbent. Sic igitur paululum retentæ, visæ sunt acquiescere; & sic abiit in partem Orientalem. (nihil enim apud illum erat Occidentale) In Occidentali autem parte, ubi est magnum Ecclesiæ vestibulum, jumentum cui solebat Joannes insidere, stare ante portam jussit, ut populum ea ex parte exspectantem abs se dimoveret. Unà cum eo egressus est Angelus Ecclesiæ, solitudinem Ecclesiæ non ferens, quam principatus nequam & potestates fecerant, speciem theatri iniquitatum exhibentes. Erat enim ut in theatro sibilus impiorum explodentium & irridentium, Judæorum ac Gentilium immodice deridentium ac subsannantium: ut autem in carcere plagæ & in viscera illisi cruciatus a militibus: & omnium mentis virium distentio, cum ob ablatum doctorem, tum ob blasphemiam in Deum. Ubi enim peccatorum fit remissio, ibi sanguinis fiebat effusio. Post illam autem inenarrabilem atque inexplicabilem caliginem, flamma e media sede in qua solebat Joannes sedens, veluti medio in corpore cor, membris cæteris Domini eloquia interpretari, visa, verbi Dei interpretem requirebat; quo non invento sedem depascebatur: in altum arborescens per catenas ad tectum usque serpsit, atque viperæ instar ventre exeso, ad posteriora ædificii Ecclesiæ ferebatur, Deo mercedem injusti-

A αὐτὸν στρατιώταις, ὅπως εἰ ἀντείποις ἢ ἀναβάλλῃ, καὶ ἄκοντά σε σύρωσι καὶ ἐξεῶσαι. περικλονοῦνται δὲ οἱ δῆμοι τῆς πόλεως· σπούδασον ἐξελθεῖν λεληθότως, ἵνα μή σου ἀντιποιούμενος ὁ λαὸς, πόλεμον συνάψῃ μετὰ τῶν στρατιωτῶν. τότε ὁ Ἰωάννης καταφιλήσας τινὰς τῶν ἐπισκόπων μετὰ δακρύων· τοὺς γὰρ λοιποὺς οὐδὲ καταφιλεῖν συνεχώρει τὸ πάθος· συνετάξατο λέγων τοῖς λοιποῖς ἔνδον ἐν τῷ ἱερατείῳ. μείνατε τέως ὧδε, ἵνα ἀπελθὼν μικρὸν ἀνεθῶ· εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ βαπτιστηρίῳ, καλεῖ τὴν Ὀλυμπιάδα, ἀνα-
B πάλλακτον οὖσαν τῆς ἐκκλησίας σὺν Πενταδίᾳ καὶ Πρόκλῃ ταῖς διακόνοις, καὶ Σιλβίνῃ τῇ τοῦ μακαρίου Νεβριδίου γυναικὶ, εὐσχήμως κοσμούσῃ τὴν ἑαυτῆς χηρείαν, καὶ λέγει αὐταῖς· δεῦτε ὧδε θυγατέρες, ἀκούσατέ μου· τὰ κατ' ἐμὲ τέλος ἔχει, ὡς ὁρῶ· τὸν δρόμον μου τετέλεκα, καὶ ἴσως οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου. τοῦτο δέ ἐστιν ὃ παρακαλῶ· μή τις ὑμῶν ἀνακοπῇ τῆς συνήθους εὐνοίας τῆς περὶ τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ὃς ἂν ἄκων ἀχθῇ
C ἐπὶ τὴν χειροτονίαν, μὴ ἀμβιτεύσας τὸ πρᾶγμα, κατὰ συναίνεσιν τῶν πάντων, κλίνατε αὐτῷ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν ὡς Ἰωάννῃ. οὐ δύναται γὰρ ἡ ἐκκλησία ἄνευ ἐπισκόπου εἶναι. καὶ οὕτως ἐλεηθῆτε, μέμνησθέ μου ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν· συγχυθεῖσαι δὲ δάκρυσιν, ἐκυλινδοῦντο περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ. τότε νεύσας τινὶ τῶν σεμνῶν πρεσβυτέρων λέγει· λάβε ταύτας ἐντεῦθεν, ἵνα μὴ τοὺς ὄχλους ταράξωσιν. οὕτως οὖν μικρὸν ἐμποδισθεῖσαι, ἔδοξαν αὐτῷ συγχωρεῖν. καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸ μέ-
D ρος τὸ ἀνατολικόν· οὐδὲν γὰρ παρ' αὐτῷ δυτικόν. τῷ δὲ δυτικῷ μέρει ἔνθα ὁ τῆς ἐκκλησίας πυλὼν, τὸ ὑποζύγιον, ἐν ᾧ εἰώθει καθέζεσθαι, πρὸ τῆς πύλης κελεύσας στῆναι εἰς περισπασμὸν τῶν λαῶν ἐκεῖθεν αὐτὸν προσδοκούντων. συνεξελθόντος αὐτῷ καὶ τοῦ ἀγγέλου, μὴ φέροντος τὴν ἐρημίαν τῆς ἐκκλησίας, ἣν ἀρχαὶ πονηραὶ καὶ ἐξουσίαι εἰργάσαντο, καθάπερ θεατρονόμιον * a ἀναδείξασαι· ὡς μὲν γὰρ ἐν θεάτρῳ κλωσμὸς ἦν, συριττόντων τῶν ἀσεβῶν καὶ καταμωκωμένων, ἄμετρα διασυρόντων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων. ὡς
E δὲ ἐν εἱρκτῇ, πληγαὶ καὶ κατὰ σπλάγχνων φερόμεναι βάσανοι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. κατατάσεις δὲ τῆς ὅλης δυνάμεως τῆς ψυχῆς, διά τε τὴν τοῦ διδασκάλου ἀφαίρεσιν, καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον βλασφημίαν· ἔνθα γὰρ ἁμαρτημάτων ἄφεσις, ἐκεῖ αἱμάτων ἔκχυσις ἐγίνετο. μετὰ δὲ τὸν ἄφατον καὶ δυσερμήνευτον ἐκεῖνον σκότον, φλὸξ ἀπὸ μέσου τοῦ θρόνου, ἐν ᾧ εἰώθει ὁ Ἰωάννης καθέζεσθαι, καθάπερ ἐν μέσῳ σώματι κειμένη καρδία, τοῖς λοιποῖς ἐξηγεῖσθαι μέλεσι τὰ τοῦ κυρίου λόγια, φανεῖσα ἐπεζήτει τὸν ὑποφήτην τοῦ λόγου. ὃν οὐχ εὑροῦ-
F σα, κατεβόσκετο τὴν σκευωρίαν. δενδρωθεῖσα δὲ εἰς ὕψος εἷρψεν διὰ τῶν ἁλύσεων ἐπὶ τὴν στέγην. ἔχεως δὲ δίκην τὴν γαστέρα φαγοῦσα, ἐπὶ νῶτον ἐφέρετο τῶν δωμάτων τῆς ἐκκλησίας, μισθὸν τῆς ἀδικίας ὥσπερ

fort. θεατριζομένων

a Cod. Med. ἀποδείξασαι.

τὸν ἐπὶ ταύτῃ ὡρισμένην δίκην ἀποδιδόντος Θεοῦ, εἰς A σωφρονισμὸν καὶ νουθεσίαν τῶν οὐκ εἰδότων γε νουθετεῖσθαι διὰ τῆς ὄψεως τῶν τοιούτων θεηλάτων κακῶν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ μνημεῖον ὑπολείψας τῆς ἀγρίας συνόδου· καὶ οὐ θαυμαστὸν περὶ τῆς ἐκκλησίας, ὅπου γε καὶ τὴν καλουμένην παρὰ τοῖς ἔξω σύγκλητον ἀπὸ πολλῶν βημάτων κειμένην ἀντικρὺ τῆς ἐκκλησίας ἐκ μεσημβρίας, φρονίμως τὸ πῦρ, καθάπερ γέφυραν τὸν ἀγοραῖον δῆμον τὸν διὰ μέσου διαπεράσαν, ἐλυμήνατο. οὐ πρότερον τὸ μέρος τὸ πλησιάζον τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα μὴ τὸ πάθος τῇ ἐγγύτητι ἐπιγράψωμεν, B ἀλλὰ τὸ μέρος τὸ ἐπὶ τὴν αὐλὴν τῶν βασιλέων, ἵνα τὸ θαῦμα τοῦ πράγματος θεήλατον παραστήσῃ τὸ σόφισμα· ἦν γὰρ ἰδεῖν μεταξὺ δύο ὀρέων πυρίνων, τοὺς δήμους ἀβλαβῶς ἐπὶ τὰς οἰκείας χρείας διαπερῶντας. οὕτω δὲ περιπετόμενον τὸ πῦρ καὶ κυμαῖνον καθάπερ θάλασσα βιαίῳ νότῳ ῥιπιζομένη, ὥσπερ ὑπὸ συνθήματι βαδίζον, ἀφειδῶς ἁπτόμενον τῶν κύκλῳ δωμάτων, μόνου ἐφρόντιζε τοῦ οἰκίσκου, ἐν ᾧ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἀπέκειτο τὸ πλῆθος. οὐ τὸν χρυσὸν αἰδούμενον, ἢ τὴν λοιπὴν τοῦ ἀργύρου ὕλην, ἀλλ' ἵνα C μὴ τοῖς συκοφάνταις χώραν τοῦ ψεύδους παράσχῃ κατὰ τοῦ δικαίου, ὡς αὐτοῦ σφετερισαμένου τι τῶν καλλίστων. οὕτω δὲ διακινοῦν τὸ πῦρ ἀνεχαίτιζεν εἰς τοὐπίσω, τὸν φθόνον ἐξιχνιάζον τῶν ταῦτα πραξάντων, εἰς ἔλεγχον τῆς Θεοφίλου μανίας, ὃς πῶς κατασκευάζει διὰ τὰ κειμήλια αὐτὸν ἐκβεβληκέναι. καὶ ἀποβολὴ μὲν ψυχῆς ἐν τοσούτοις ὄχλοις ὑπὸ πυρὸς οὐδεμία γεγένηται, οὐ λογικοῦ, οὐκ ἀλόγου. ὁ δὲ ῥύπος τῶν ἐναγῶς ἐκεῖσε ἀναστρεφομένων, τῇ τοῦ πυρὸς ἀπεπλύνετο δυνάμει, ἀπὸ ἕκτης ὥρας μέχρις ἐννάτης. D ἐν τρισὶν ὥραις ἡμεριναῖς, πολυχρονίου ἔργου ἀφανισθέντος. ὁ Διάκ. εἶπε, Πάτερ, τούτων οὕτως ἀνυομένων, ποῦ διέτριβεν ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἢ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπισκόπων; ὁ Ἐπίσκ. οἱ μὲν λοιποὶ τῶν ἐπισκόπων, οἱ μὲν συνεκλείοντο· οἱ δὲ καὶ ἐσύροντο· ἄλλοι δὲ καὶ ἐκρύβησαν. Ἰωάννης δὲ σὺν Κυριακῷ καὶ Εὐλυσίῳ, παρὰ στρατιωτῶν τοῦ ἐπάρχου δέσμιοι εἰς Βιθυνίαν κατείχοντο, κόλασιν ἀπειλούμενοι ἐπὶ τῇ ἐμπρήσει τῆς ἐκκλησίας· ὕστερον δὲ ὁ μὲν Κυριακὸς καὶ E Εὐλύσιος δέσμιοι ἀχθέντες ἅμα λοιποῖς κληρικοῖς, ἀθῷοι ἀποφανθέντες ἀπελύθησαν. ὁ δὲ ἅγιος Ἰωάννης, πρὸς ταῖς λοιπαῖς παῤῥησίαις, καὶ ταύτην τελευταίαν αὖθις ἀπέστειλεν, εἰπών· εἰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ δεδώκατέ μοι χώραν ἀπολογίας, κἂν γοῦν εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἀκουσθῶ· εἴγε αἴτιος, ὡς φατὲ, γέγονα τῆς καύσεως. οὕτως μηδὲ ἐν τούτῳ ἀκουσθεὶς, πέμπεται διὰ στρατιωτῶν εἰς ἐρημοτάτην πολίχνην τῆς Ἀρμενίας, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν Ἰσαύρων, ἐπὶ τὸ σφαγῆναι· Κουκουσὸς δέ ἐστιν αὕτη. F Ἀρσάκιος δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ μακαρίου Νεκταρίου, ἀντεισήγετο τῷ τόπῳ τοῦ Ἰωάννου, ἀνδρὸς ἱεροφάντου, ἄνθρωπος ἰχθύος ἀφωνότερος, καὶ βατράχου ἀπραγότερος. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ πρᾶξις λαλεῖ, μάλιστα ὅτ'

A tiæ veluti definitam ad id pœnam reddente, ad correptionem & admonitionem eorum qui neſciunt reſipiſcere adſpectu malorum divinitus immiſſorum. Non ſolum autem eam ob cauſſam, ſed ut feræ illius Synodi monumentum relinqueret. Nec id mirum de Eccleſia, cum Senatum qui apud exteros dicitur, multis paſſibus diſſitum ex adverſo Eccleſiæ ad meridiem, ignis ille interjectam populi multitudinem pontis inſtar ſapienter prætergreſſus, peſſumdederit, non prius partem Eccleſiæ vicinam, ne damnum illud B vicinitati adſcriberemus: ſed partem palatio Imperatorum proximam, ut rei miraculum ſapienter id a Deo factum eſſe probaret. Videre enim erat inter duos igneos montes, illæſos populos ad ſua negotia commeantes. In hunc igitur modum ignis circumvolans & inundans tamquam mare violento auſtro jactatum, veluti ſigno dato progrediens, vicinas circumquaque ædes citra diſcrimen corripuit, & ſoli ædiculæ in qua ſacrorum vaſorum repoſita erat copia, pepercit: au- C rum non reveritus aut reliquam argenti ſupellectilem, ſed ut ne locum mentiendi calumniatoribus daret adverſus juſtum, quaſi ipſe pulcherrima quædam ſibi vindicaſſet. Ita ignis agitatus retrorſum ſe reflectebat, perveſtigans invidiam eorum qui hæc perpetrarant ad revincendam Theophili inſaniam, in eo quod ob ſacra vaſa Joannem ejeciſſe ſe comminiſcitur. Ac nullius quidem anima periit in tali ac tanto tumultu; non hominis, non animantis. Cæterum ſordes ibi ſceleſte con- D verſantium ignis virtute abluebantur ab hora ſexta ad nonam: tribus diurnis horis multorum annorum opere deleto. DIAC. Et hæc dum fierent, Pater, ubi tandem erat beatus Joannes, aut reliqui Epiſcopi? EPISC. Epiſcopi quidem reliqui, alii incluſi detinebantur, alii trahebantur, alii autem delituerunt. Porro Joannes unà cum Cyriaco & Eulyſio vinctus in Bithynia detinebatur a Præfecti militibus, ſupplicium minitantibus ob incendium Eccleſiæ. Poſtea Cyriacus & E Eulyſius cum reliquis Clericis vincti adducti, atque innocentes pronuntiati, dimiſſi ſunt. Sanctus autem Joannes, ad reliquam fiduciam quâ ſemper antea uſus fuerat, hanc quoque ultimam adjecit, ſcribens eis hæc verba: Etſi in aliis non dediſtis mihi locum defenſionis, ſaltem in rebus Eccleſiæ audiar, an auctor ſim, ut dicitis, ejus incendii. Ita ne in eo quidem auditus, noctu diuque per milites ducitur in deſertiſſimum Armeniæ oppi- F dulum, Cucuſus id eſt, ab Iſauris obſeſſum, ut trucidaretur. Arſacius autem, frater beati Nectarii, ſubſtitutus eſt in locum Joannis, magni ſacrorum interpretis; homo piſce magis mutus, & ranâ rebus agendis minus idoneus. Aliquando enim & actio ipſa loquitur, cum ſuiipſius

caussa, bonum opus factum fuerit. Ille cum ad quatuordecim menses vitam suam protendisset, mortuus est; violato suo in Evangelia juramento. Quippe fratri suo Nectario juraverat, nullius umquam episcopatus ordinationem admissurum se, quando Nectarius exprobravit ipsi quod noluisset Tarsensi Ecclesiæ præfici, quasi mortem ipsius specularetur. Fuit caussa perjurii, primum quidem vana gloria, propter quam ambiebat, ut ita dicam, nuptias uxoris fratris sui: deinde pudor increpationum ipsi a fratre prophetice factarum. Huic Arsacio sufficitur Atticus e Presbyteris, omnium adversus Joannem molitionum artifex. Qui cum videret neminem Orientalium Episcoporum secum communicare, & ne civitatis quidem populum, propter ea quæ tam nefarie atque injuste in Joannem ab ipso acta erant: expers cum esset sacrarum scripturarum, perfecit ut Imperialibus rescriptis cogerentur ii qui cum ipso non communicabant. Rescriptum autem contra Episcopos, tales minas habebat: *Si quis Episcoporum non communicat Theophilo, Porphyrio, & Attico, Ecclesiâ quidem ejiciatur; & a propriis facultatibus abigatur.* Hinc alii qui bonorum onere prægravati erant, etiam inviti cum ipso communicant: alii vero pauperiores & in fide sanâ infirmiores, donorum quorumdam pollicitationibus ad communionem adducebantur. Alii genere & possessionibus & patria & corruptibili gloria atque corporum vexatione insuperhabitis, animi nobilitatem fugâ custodiebant, Evangelicum illud in memoria habentes: *Si vos in hac civitate persequantur, fugite in aliam:* & illud Proverbiorum sibi dicentes: *Non proderunt substantiæ in die iræ.* Profecti alii quidem Romam, alii ad montes, alii autem in Ascetarum monasteria, a Judaica iniquitate servabantur. Edictum vero adversus Laïcos hæc continebat: *Qui in dignitatibus essent constituti, suo honore & dignitate excederent, milites cingulum amitterent. Reliqua plebs atque opifices gravi auri pondere multati, subjacerent exsilio.* Cæterum & hæc fiebant; & preces a bonis & probis magna cum afflictatione sub dio peragebantur, amore Servatoris qui dixit: *Ego sum via & veritas.* Et rursus: *Confidite: ego vici mundum.* Ac beatus quidem Joannes Cucusi moratus annum unum, plurimos Armeniæ pauperes pavit, non tam pane, quam verbo. Invaserat enim per id tempus magna fames regionem illam. Cum autem & ob id ipsi inviderent illi fratricidæ, Arabissum eum transferunt, variis vexationibus subjicientes, ut vitam tandem relinqueret. Et illic rursus non mediocriter virtutibus splendescens, (non potest enim civitas abscondi supra montem posita, neque lucerna splendide lucens ligneo modio contegi) excitavit,

Matth. x. 23.

Prov. xi. 4.

Joan. xiv. 6.

A ἂν δι' αὐτὸ γένηται τὸ καλόν· διακρατήσας δὲ τὸ ζῆν ἑαυτοῦ δεκατέσσαρας μῆνας, ἀποθνήσκει· εἰς τὰ εὐαγγέλια ἐπιορκήσας. ὅπου ὤμοσε τῷ ἀδελφῷ Νεκταρίῳ μηδέποτε καταδέξασθαι ἐπισκοπῆς χειροτονίαν, ἡνίκα ὠνείδισεν αὐτῷ μὴ βουληθέντι γενέσθαι ἐν Ταρσῷ, ὡς τὸν αὐτοῦ καιροσκοποῦντι θάνατον· γεγένηται δ' αὐτῷ τῆς ἐπιορκίας αἰτία, ὁ μὲν πρὶν ἡ κενοδοξία δι' ἣν ἐμνηστεύετο, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ· μετέπειτα δὲ ἡ αἰσχύνη προφητικῶς τῶν ἐλέγχων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπαχθέντων. Τούτῳ τῷ Ἀρσακίῳ Ἀττικὸς ἀν-
B τεισάγεται ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, πάσης μηχανῆς τεχνίτης κατὰ τοῦ Ἰωάννου. ὃς θεασάμενος μηδένα τῶν ἀνατολικῶν αὐτῷ ἐπισκόπων κοινωνοῦντα, μήτε μὴν τῶν τῆς πόλεως λαοῦ, διὰ τὰ οὕτως ἀνόμως παρακολουθήσαντα καὶ ἀθέσμως, παρασκευάζει, ἄπειρος ὢν τῶν θείων γραφῶν, ταῖς ἀντιγραφαῖς καταναγκάζεσθαι τοὺς μὴ κοινωνοῦντας· εἶχεν δὲ ἡ μὲν κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἀντιγραφὴ τὴν ἀπειλὴν ταύτην· εἴ τις οὐ κοινωνεῖ τῶν ἐπισκόπων Θεοφίλῳ καὶ Πορφυρίῳ καὶ Ἀττικῷ, τῆς μὲν ἐκκλησίας ἐκβαλλέσθω· τῆς δὲ ἰδίας τῶν πραγμάτων οὐσίας
C ῥιπτέσθω. ἐντεῦθεν οἱ μὲν καταβαρυνόμενοι τῷ τῶν πραγμάτων φορτίῳ, καὶ ἄκοντες κοινωνοῦσιν. οἱ δὲ πενέστεροι, καὶ εἰς πίστιν ὑγιῆ ἀσθενέστεροι, ὑποσχέσεσι δώρων τινῶν συνεσύροντο εἰς κοινωνίαν. οἱ δὲ γένους, καὶ πραγμάτων, καὶ πατρίδος, καὶ δόξης φθαρτῆς, καὶ θλίψεως σωματικῆς ὑπεριδόντες, φυγῇ τὴν τῆς ψυχῆς εὐγένειαν διεφύλαττον, τὸ εὐαγγελικὸν διὰ μνήμης ἔχοντες λόγιον· ἐὰν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· καὶ τὸ τῆς παροιμίας ἑαυτοῖς ἐπιλέγοντες· οὐκ ὠφελήσουσιν ὑπάρχοντα ἐν
D ἡμέρᾳ θυμοῦ· ἔφθανον δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ, οἱ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἕτεροι δὲ ἐν τοῖς τῶν ἀσκητῶν φροντιστηρίοις διεσώζοντο ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς πονηρίας. ἡ δὲ κατὰ τῶν λαϊκῶν ἀντιγραφὴ περιεῖχεν· τοὺς μὲν ἐν ἀξιώμασιν ἐκπίπτειν τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς ἀξίας· τοὺς δὲ στρατιώτας τὰς ζώνας ἀπολλύειν· τοὺς δὲ λοιποὺς δήμους καὶ χειροτέχνας χρυσίῳ πολυολκεῖ προστιμηθέντας, ὑποβάλλεσθαι ἐξορίᾳ· πλὴν ὅμως καὶ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν σπουδαίων ἐν τῷ ὑπαί-
E θρῳ ἐπετελοῦντο μετὰ πολλῆς τῆς κακοπαθείας, φιλίᾳ τῇ πρὸς τὸν σωτῆρα, τὸν εἰρηκότα· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια. καὶ πάλιν· θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. καὶ ὁ μὲν μακάριος Ἰωάννης οἰκήσας τὴν Κουκουσὸν ἔτος ἕν, πλείστους διαθρέψας πένητας τῆς Ἀρμενίας οὐ τοσοῦτον σίτῳ, ὅσον λόγῳ· ἔφθασε γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ μέγας λιμὸς τὴν χώραν ἐκείνην. βασκήναντες δὲ αὐτῷ καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ ἀδελφοκτόνοι, μεταφέρουσιν εἰς Ἀραβισσόν, διαφόροις ὑποβάλλοντες κακουχίαις,
F ἵνα τὸ ζῆν ἀπολίπῃ· κἀκεῖ πάλιν οὐ μικρῶς διαλάμψας ταῖς ἀρεταῖς. οὐ δύναται γὰρ πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ λύχνος φαιδρῶς καιόμενος ξυλίνῳ σκεπασθῆναι μοδίῳ·

ἐξήγειρεν γὰρ καθάπερ ἐξ ὕπνου τῆς ἀγνοίας πρὸς τὴν τοῦ λόγου ἀκτῖνα ἐκ πάσης περιχώρου τοὺς ἄγαν κεκαρωμένους τῇ ἀπιστίᾳ. Σφοδρότερον δὲ τῇ φλογὶ τῆς βασκανίας καταφλεγόμενοι οἱ περὶ Σευηριανὸν καὶ Πορφύριον, καὶ ἕτεροί τινες τῆς Συρίας ἐπίσκοποι, παρασκευάζουσιν αὐτὸν κἀκεῖθεν μετενεχθῆναι· βαρὺς γὰρ αὐτοῖς ἦν οὐ μόνον ἐν ταῖς νομιζομέναις εὐημερίαις· ἀλλὰ πολλῷ πλέον ἐν ταῖς δυσημερίαις· ἀφυῶς διακειμένοις περὶ τὴν φύσιν τῶν πειρασμῶν· οὐ μεμνημένοις τοῦ πρὸς τὸν ἀπόστολον θείου χρησμοῦ ἐν τοῖς θλίψεσι γενομένου· τὸ, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Θεασάμενοι γὰρ μεταναστᾶσαν τὴν Ἀντιοχέων ἐπὶ τὴν Ἀρμενίων, κἀκεῖθεν πάλιν ἐπὶ τὴν Ἀντιοχέων τὴν Ἰωάννου εὐχάριστον φιλοσοφίαν ᾀδομένην, ηὔχοντο καὶ τὸ ζῆν ἀπορρῆξαι· καθάπερ ὑπὸ μαστίγων τῶν διηγημάτων βασανιζόμενοι· τοιοῦτον γὰρ ὁ μισόκαλος φθόνος. ὡς τοὺς ὁρῶντας τῶν ἑπομένων αὐτοῖς κληρικῶν θαυμάζοντας λέγειν. ἴδετε νεκρὸν φοβερὸν, τοὺς ζῶντας καὶ κρατοῦντας διαπτοοῦντα, καθάπερ τοὺς παῖδας τὰ μορμολυκεῖα. βαβαί· οἱ τὰς κοσμικὰς δυναστείας καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνημμένοι πλοῦτον μετ' ἐξουσίας, μετὰ καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἀρχῆς, τὸν ἱερέα· τὸν μόνον· τὸν ἄπολιν· τὸν ἀσθενῆ τῇ σαρκί· τὸν ἐξόριστον δεδιότες· ὠχριῶσι σφαδάζοντες. μηκέτι οὖν καρτερήσαντες τῇ σκηνῇ κρύπτειν τὸν ὄφιν, ἀποστείλαντες εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐκπορίζουσι πάλιν ἀντιγραφὴν σφοδροτέραν μετὰ προστίμου· ἐντὸς στενῆς προθεσμίας μετενεχθῆναι αὐτὸν εἰς Πιτυοῦντα, τόπον πανέρημον τῶν Τζάνων, ἐπικείμενον τῇ ὄχθῃ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης. οἱ δὲ διάγοντες αὐτὸν στρατιῶται τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, ἐπὶ τοσοῦτον κατήπειγον διὰ τῆς ὁδοῦ, λέγοντες τοιαύτας ἔχειν τὰς ἐντολάς· ὡς εἰ ἀποθάνοι κατὰ τὴν ὁδὸν, μειζόνων ἀξιωθήσονται τῶν βαθμῶν. καὶ ὁ μὲν εἷς ἐξ αὐτῶν, ἔλαττον φροντίσας τῆς παρούσης στρατείας, φιλανθρωπίαν τινὰ πως κεκλεμμένην ἐνεδείκνυτο. ὁ δ' ἕτερος, ἐπὶ τοσοῦτον ἦν ἀπηνὴς καὶ δύσκολος, ὡς τὰς εἰς αὐτὸν γινομένας κολακείας παρὰ τῶν προστυγχανόντων ἐπὶ φειδῷ τοῦ ἁγίου, ὕβρεις νομίζειν· τοῦτο μόνον φροντίζων τὸν Ἰωάννην δυσθανατῆσαι· ὑετοῦ μὲν γὰρ λάβρου ὄντος, ἀφροντίστως ἐξῄει, ὡς διὰ νώτου καὶ στέρνων φέρεσθαι τὰς τῶν ὑδάτων λιβάδας. σφοδρὸν δὲ πάλιν καῦμα ἡλίου, ἀντὶ τρυφῆς ἡγεῖτο· εἰδὼς ἐν τούτῳ δυσφορεῖν τὸ Ἐλισσαιϊκὸν κρανίον τοῦ μακαρίου· εἰς πόλιν δὲ ἢ κώμην, ἔνθα λουτροῦ παραμυθία ἦν, οὐδὲ στιγμὴν ὁ δύστηνος συνεχώρει ποιεῖν. καὶ ἐν τούτοις πᾶσιν ἐπὶ τρίμηνον τὴν ἀργαλεωτάτην ἐκείνην βαδίζων ὁδὸν, ἔμενεν ὁ ἅγιος, ὡς ἀστὴρ διαστίλβων, ἔχων τὸ σωμάτιον, καθάπερ μῆλον ἐπ' ἄκρων κλάδων ἡλιοφοινισσόμενον. πλησιάσαντες δὲ τῇ Κομάνῃ, καθάπερ γέφυραν αὐτὴν παρῆλθον, ἔξω τοῦ τείχους ἐν τῷ μαρτυρίῳ μείναντες ἀπὸ πέντε ἢ ἓξ σημείων. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν νύκτα παρέστη αὐτῷ ὁ τοῦ τόπου ἐκείνου μάρτυς, Βασιλίσκος ὄνομα αὐτῷ, ὃς

A veluti ex ignorantiæ ſomno, ad ſermonis divini lucem ex omni vicina regione eos qui gravi infidelitatis ſopore oppreſſi erant. Porro vehementius invidiæ flammâ accenſi Severianus & Porphyrius, ac quidam alii Epiſcopi Syriæ, ut ipſe illinc quoque transferretur, moliuntur. Nam gravis ipſis erat non ſolum in proſperis quæ putantur rebus, ſed multo magis in adverſis. Ignorabant ſcilicet tentationum naturam: neque meminerant divini ad Apoſtolum in afflictionibus oraculi: B *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea in infirmitate perficitur.* Videntes enim Antiochenam Eccleſiam in Armeniam migraſſe; & illinc rurſus Antiochiæ jucundiſſimam Joannis philoſophiam prædicari, optabant vel vitam abrumpere, his narrationibus veluti flagris torti. Hujuſmodi eſt bonorum hoſtis invidia: adeo ut clerici qui eos ſequebantur, cum id viderent, mirabundi dicerent: Videte mortuum terribilem, vivos victoreſque terrentem, ut pueros terrent larvæ. C Papæ! ii qui ſæcularibus poteſtatibus atque Eccleſiaſticis opibus ſuccincti ſunt cum poteſtate & cum rerum imperio, Sacerdotem, ſolum, extorrem, corpore infirmum, exſulem timent, & pallent titubantes. Cum igitur non poſſent amplius ſerpentem casâ conditum retinere, mittentes ad Comitatum, rurſus reſcriptum acrius obtinent cum mulctâ: intra breve tempus ut transferretur Pityuntem, locum regionis Tzanorum deſertiſſimum, ad litus Pontici maris ſitum. D Milites autem Præfecti Prætorio qui eum ducebant, per viam eum maxime urgebant, dicentes id habere ſe in mandatis; tamquam ſi mortuus eſſet in itinere, ad majores gradus evehendi. Et unus quidem ex iis de præſenti militia minus ſollicitus, nonnihil humanitatis quodammodo furtim oſtendebat. Alter autem uſque adeo crudelis erat atque atrox, ut blanditias quæ ſibi ab occurrentibus fiebant, ut ſancto parceret, injurias reputaret: illud unum curans ut mala morte E Joannes enecaretur. Cum enim imber eſſet vehemens, nihil curans egrediebatur; ita ut & per dorſum & per pectus aquarum rivi decurrerent. Ingentem rurſus ſolis æſtum pro deliciis habebat, cum noſſet eo beati Joannis caput, Eliſæi inſtar calvum, vexari. Cæterum in urbe aut vico ubi balneorum ſolatium erat, ne momento quidem infelix ille permittebat Sanctum morari. In his omnibus ad menſes tres difficillimum illud iter faciens ſanctus, veluti ſidus coruſcans perſtabat; F habens corpuſculum ut pomum in ſupremis ramis a ſole rubens. Cum autem Comanis appropinquaſſent, pontis inſtar ea prætergreſſi, extra muros in martyrio quinque aut ſex millibus diſſito manſerunt. Eadem ipsâ nocte apparuit ei loci illius martyr, nomine Baſiliſcus, qui

2. Cor. xii. 9.

A Episcopus Comanorum cum esset, martyrium passus est Nicomediæ in Bithynia, sub Maximino, unà cum Luciano Presbytero Antiocheno, dicens: Macte animo, frater Joannes: crastinâ enim die unà erimus. Prædixerat quoque, ut aiunt, & ibi permanenti Presbytero: Para locum fratri Joanni: venit enim. Oraculo fidens Joannes, sequenti die oravit milites ut ad horam quintam usque ibi permanerent. Illi vero non auditis ejus precibus, inde abscesserunt, confectis circiter triginta B stadiis, rursus ad martyrium unde discesserant, redierunt, cum graviter ille sese haberet. Sic igitur reversus, candidas vestes, vitâ quam duxerat dignas, requirit; exutusque prioribus, eas sibi jejunus induit, omnibus ad calceamenta usque mutatis: atque reliquas præsentibus distribuit. Et sumptis Dominicis symbolis, coram adstantibus ultimam orationem facit. Et cum dixisset more suo, *Gloria Deo propter omnia*, & ultimum Amen obsignasset, extendit speciosos pedes, qui cucur- C rerunt ad salutem eorum qui elegerant pœnitentiam, & ad reprehensionem illorum qui peccata copiose excoluerant. Quod si ejus reprehensiones nihil improbis profuerunt, caussa non est imbecillitas doctoris libere loquentis, sed impudentia hominum, qui eas non sustinuerunt. Appositus ad patres suos, & abjecto pulvere, ad Christum transiit ut scriptum

Job. v. 26. est: *Venies autem ad sepulcrum tuum, tamquam frumentum maturum, quod tempore suo metitur: impiorum autem animæ immaturæ morientur.* Tanta autem multitudo D Virginum, Monachorum, & qui sanctitatis testimonium habebant, aderat e Syria, Cilicia, Ponto atque Armenia; ut plerique putarent quasi dato signo eos advenisse. Pollinctus igitur ad sepulturam, & festâ celebritate honestatus, velut victor athleta, unà cum Basilisco sepelitur in eodem martyrio. Ad hæc Theodorus miratus, interrogabat, scripturæ verbis

CAP. XII. *Ecclesi. VIII. 9.* usus. Cum scriptum sit, aiebat: *Non aberrabis a narratione seniorum. Nam & ipsi a patribus didicerunt.* Dic nobis lubenter E quæ caussa fuerit, cur solus ille cibum sumeret, & an vere solus, ut aiunt, ederet. EPISC. In confesso quidem est quod solus ederet. Sed nollem, lepidissime Theodore, quæ sunt gulosorum infantium, quæsivisse te. Vir enim cum sis, virorum virtutes exquirere debes: quemadmodum esset intrepidus, qualis esset in pecuniis, in temperantia, in mansuetudine & justitia, in eleemosyna, prudentia atque fortitudine, in oblivione vel me- F moria. Non enim cibus Deo nos commendat, neque si ederimus, neque si non ederimus, sed cognitio cum actione operans. Ipse vero solus edebat, ut ex parte novi, has ob caussas. Primum quidem vinum non bibebat ob capitis calorem; nisi forte per æstum rosaceo uteretur. Secun-

A μάρτυς ἐπίσκοπος ὢν Κομάνων, ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ Μαξιμινοῦ, ἅμα Λουκιανῷ τῷ ἐν Βιθυνίᾳ πρεσβυτέρῳ ὄντι Ἀντιοχείας· φήσας, θάρσει, ἀδελφὲ Ἰωάννη. αὔριον γὰρ ἅμα ἐσόμεθα· φασὶ δὲ, προειρήκει καὶ παραμένοντι πρεσβυτέρῳ, ἑτοίμασον τὸν τόπον τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ· ἔρχεται γάρ. ἔχων δὲ πιστῶς τὸν χρησμὸν ὁ Ἰωάννης, ἐπὶ τὴν αὔριον παρεκάλει αὐτοὺς ἕως πέμπτης ὥρας ἐκεῖ παραμεῖναι· οἱ δὲ μὴ πεισθέντες, ἐξήλαυνον· ἐλθόντες δὲ ὡς σταδίους τριάκοντα, πάλιν ὑποστρέφου- B σιν εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, ἀφ' οὗ ἀπῆραν, ἔχοντος αὐτοῦ ὀξέως. οὕτως οὖν ἐλθὼν, ἐπιζητεῖ τὰ ἄξια τοῦ βίου λαμπρὰ ἱμάτια, καὶ ἀποδυσάμενος τὰ πρότερα, ἐνεδύσατο νήφων, ἀλλάξας ἕως ὑποδημάτων· τὰ λοιπὰ δὲ διένειμε τοῖς παροῦσιν. καὶ κοινωνήσας τῶν δεσποτικῶν συμβόλων, ποιεῖ τὴν τελευταίαν ἐπὶ τῶν παρόντων προσευχήν· εἰπὼν τὸ ἐξ ἔθους ῥῆμα· δόξα τῷ θεῷ πάντων ἕνεκεν. ἐπισφραγισάμενός τε τὸ ὕστερον Ἀμὴν, ἐξῆρεν τοὺς C πόδας, τοὺς ὡραίως δραμόντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν τὴν μετάνοιαν εἱλομένων, καὶ ἐλέγχῳ τῶν τὴν ἁμαρτίαν πλουσίως γεωργησάντων. εἰ δὲ οὐδὲν ὤνησαν οἱ ἔλεγχοι τοὺς φαύλους, τοῦτο οὐκ ἀτονία τοῦ παῤῥησιασαμένου, ἀλλ' ἰταμότης τῶν μὴ ἀνασχομένων. προστεθεὶς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, τὴν κόνιν ἀπομαξάμενος, καὶ πρὸς Χριστὸν διαπεράσας, ὡς γέγραπται· ἥξεις δὲ εἰς τὸν τάφον σου, ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος· παρανόμων δὲ ψυχαὶ ἄωροι ἀποθανοῦνται. τοσοῦτος δὲ ἑσμὸς παρ- D θένων καὶ ἀσκητῶν, καὶ τῶν ἐπὶ σεμνότητι βίου μαρτυρουμένων παρῆν ἀπό τε Συρίας, καὶ Κιλικίας, καὶ Πόντου, καὶ Ἀρμενείας, ὡς τοὺς πολλοὺς νομίσαι ἀπὸ συνθήματος αὐτοὺς παρηγγέλθαι. ἐνταφιασθεὶς δὲ καὶ ἑορτασθεὶς, καθάπερ ἀθλητὴς νικηφόρος τὸ σωμάτιον, θάπτεται μετὰ τοῦ Βασιλίσκου ἐν τῷ αὐτῷ μαρτυρίῳ. πρὸς τούτοις ὁ Θεόδωρος ἐπιθαυμάσας ἤρετο λέγων τὸ γραφικόν· ἐπειδὴ γέγραπται, μὴ ἀστοχήσῃς διηγήματος γερόντων. καὶ γὰρ E καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν πατέρων ἔμαθον. ἀόκνως φράσον ἡμῖν τίς ἡ αἰτία τοῦ μόνον αὐτὸν ἐσθίειν, καὶ εἰ ἀληθῶς μόνος, ὡς λέγουσιν, ἤσθιεν. ὁ Ἐπίσκ. ὡμολόγηται μὲν ὅτι μόνος ἤσθιεν. οὐκ ἐβουλόμην δέ σε, Θεόδωρε ἐμμελέστατε, τὰ τῶν γαστριμάργων νηπίων διερωτᾶν. ἀνὴρ γὰρ ὑπάρχων, τὰς ἀνδρῶν ἀρετὰς ἐπιζητεῖν ὀφείλεις· πῶς εἶχε περὶ ἀφοβίας, περὶ χρημάτων, περὶ σωφροσύνης, πραύτητος τε καὶ δικαιοσύνης, ἐλεημοσύνης, φρονήσεως τε καὶ ἀνδρείας, καὶ λήθης ἢ μνήμης. βρῶμα γὰρ ἡμᾶς F οὐ παρίστησι τῷ θεῷ, οὔτε ἐὰν φάγωμεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν· ἀλλὰ γνῶσις μετὰ πράξεως ἐνεργουμένη· αὐτὸς δὲ ἤσθιεν μόνος, ὡς ἐκ μέρους γινώσκω, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας· πρῶτον μὲν οἶνον οὐκ ἔπινεν διὰ τὴν τῆς κεφαλῆς θέρμην, εἰ μὴ που ἐν τοῖς καύμασι τῷ διὰ ῥόδων ἐχρῆτο· δεύτερον,

ρον, ὅτι τάξιν ὁ στόμαχος αὐτοῦ οὐκ εἶχεν ἀπό τινος ἀσθενείας· ὡς πολλάκις τὰ εὐτρεπισθέντα, ἀηδῆ φανῆναι, καὶ ἐπιζητεῖν τὰ μὴ παρόντα· εἶτα ἦν ὅτε καὶ λήθην ἐλάμβανε τῶν βρωμάτων, παρατείνων ἕως ἑσπέρας. τοῦτο μὲν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς διασπώμενος φροντίσι· τοῦτο δὲ ταῖς πνευματικαῖς περισπώμενος θεωρίαις. ἠγωνίζετο γὰρ μηδὲν ἄπορον τῶν θείων γραφῶν. φιλοῦσι δέ πως τὰ τοιαῦτα ἢ τὴν ἀσιτίαν, ἢ τὴν κουφοσιτίαν. ἔθος δὲ τοῖς δαιτυμόσιν, ἐὰν μὴ αὐτοῖς τις συνιδρώσῃ, ἢ συμβροχθίσῃ, ἢ συγκαγχάσῃ γέλωτι ἀσήμῳ, ἐπ' ἄκρων δακτύλων χλιαρὰν φέρων τὴν κύλικα, εἰς κακηγορίαν ἄγειν τὴν τῆς τραπέζης φιλοφροσύνην. τὸ δ' ὅλον, ὡς οἶμαι, καὶ ἀληθέστερον, φειδωλὸς ἦν εἰς ἄγαν πρὸς τοὺς τῆς τρυφῆς, ἱεροσυλίαν νομίζων τὴν εἰς τοὺς τοιούτους δαπάνην. ὁμοῦ καὶ τῶν οἰκονόμων τὰς τῆς κλοπῆς ἀφορμὰς περικόπτων, ἵνα μὴ δεκαπλασιάσωσι τὰς τιμὰς τῶν ὀψωνίων ἐν τοῖς βρεβείοις, τὰς τῶν πενήτων σφετερισάμενοι χρείας· πρὸς τούτοις δὲ πλῆθος * τῆς πόλεως ἐννοῶν, ἐσκόπει ὅτι ἢ πᾶν ἀξίωμα ὀφείλει ταύτης τῆς τιμῆς ἀξιῶσαι ὡς Χριστοῦ οἰκονόμους, ἢ μηδενὶ παρασχεῖν τὸ πρᾶγμα. ἀποβλέψας δὲ εἴς τε τοὺς τῆς τραπέζης θορύβους, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀναλωμάτων τῶν πτωχικῶν, ἐφρικίασεν πρὸς τὸ πρᾶγμα, μακρὰν χαίρειν εἰπὼν ταῖς τοιαύταις κακολογίαις, καὶ τὸ τῶν πράξεων ἑαυτῷ κατεπᾴδων. ἄνδρες ἀδελφοί, οὐκ ἐξὸν ἡμῖν τραπέζαις διακονεῖν, ἀλλὰ καταστήσωμεν ἄνδρας εὐλαβεῖς ἐπὶ τῆς χρείας. ἡμεῖς δὲ σχολάσωμεν τῷ λόγῳ καὶ τῇ προσευχῇ. ὥσπερ γὰρ ἀγωνιστὴς ἵππος σταδιοδρομεῖν οὐκέτι δυνάμενος, μύλωνι ἐγκατατάσσεται, ἀτέλεστον κύκλον γυρεύων· οὕτως ἀποκνήσας διδάσκαλος πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς λόγους, τὴν ἐκ τῆς τραπέζης προβάλλεται θήραν. καὶ εἴθε κἂν τοῖς πεινῶσι καὶ δεομένοις, ὅθεν ἔνεστι καὶ κερδᾶναι τὸν μακαρισμὸν τοῦ δεσπότου, τό, ἐπείνων καὶ ἐχορτάσατέ με. ἀλλ' ἢ μόνοις πλουσίοις τῷ εὖ ἀκοῦσαι, χάριν ἢ δόξης μαραινομένης, ἢ τῷ ὁμοίως ἀντικληθῆναι. ἢ εἰ τούτων οὐδέν· ἵνα μὴ κακῶς ἀκούσῃ. οὐ μεμνημένος τοῦ ταλανισμοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος· οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμῖν εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. οὐκ εἶπεν, οἱ πτωχοί· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταυτὸν γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. μὴ ζητῶμεν οὖν ὡς οἱ κενόδοξοι, ὦ Θεόδωρε, ψευδοπροφήτου δόξαν. ἦλθε γὰρ Ἰωάννης, μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης· καὶ λέγουσιν· δαιμόνιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. ὁ Διάκ. οὐ πάντως, ὦ ἄριστε πάτερ, ψέξας ἢ καταδραμὼν τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως, τὴν πεῦσιν προσήγαγον τῇ σῇ ἀκριβολογίᾳ. ᾔδειν γὰρ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φήμης, καὶ ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς φθασάντων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἢ ὁμιλιῶν, ἢ ἐπιστολῶν, τὴν τοῦ ἀνδρὸς διάνοιαν. ἀλλ' ἵνα τὸν σκοπὸν μαθών, ζηλώσω τὸ πρᾶγμα. τίς γὰρ οὕτως εἰς

A do, quia stomachus ejus ob quamdam infirmitatem inordinatus erat, ita ut edulia bene præparata, ipsi injucunda viderentur; & requireret alia quæ non adessent. Deinde aliquando edere oblivisce batur, ad vesperam usque differens; partim curis Ecclesiasticis occupatus, partim divinis contemplationibus abstractus. Contendebat enim ut nihil divinarum scripturarum sibi impervium esset. Talia autem aut inediam, aut levem cibum amant. Porro mos est convivis, nisi quis
B cum ipsis sudet, aut sorbeat, aut indecenti risu cachinnetur, summis digitis tepidum poculum gestans, mensæ comitatem in maledictum vertere. Ad summam autem, ut puto, & verissime, valde parcus erat erga convivas luxuriosos: sacrilegium ratus sumptus qui in tales fierent: simul & œconomis furandi occasiones præcidens, ne decuplarent pretia opsoniorum in brevibus, necessitates pauperum sibi vindicantes. Præterea civitatis multitudinem considerans, videbat, (Ambr. ἦθος; Georg. πλῆθος)
C aut omnes Honoratos debere se tali honore dignari, ut Christi dispensatorem, aut nulli rem illam præbere. Respiciens quoque & ad mensæ tumultus & ad magnitudinem impensarum, exhorruit rem illam, longum valedicens ejusmodi maledictis; illud de Actibus Apostolorum sibi succinens: *Viri fratres, non licet nobis ministrare mensis, sed constituamus viros religiosos ad hoc opus; nos vero vacemus prædicationi & orationi.* (Act. Apoc. VI. 2.) Quemadmodum enim equus Circensis qui stadium
D decurrere amplius non potest, ad molam relegatur, infinitum circulum gyrans; sic ad virtutis sermones pigrescens doctor, mensam quasi retia ad captandos homines prætendit: atque utinam saltem esurientibus, & egenis; unde licet benedictionem Domini lucrari: *Esurivi, & satiastis me.* (Matth. XXV. 35.) Sed non divitibus, ut bene audiat, aut marcescibilis gloriæ caussâ, aut ut vicissim ab illis invitetur: aut si nihil istorum, ut non male audiat; immemor maledictionis Domini dicentis:
E *Væ vobis, cum vobis benedixerint omnes homines.* (Luc. VI. 26.) Non dixit pauperes, sed homines. *Similiter enim faciebant falsis prophetis patres eorum.* Non quæramus igitur ut vanæ gloriæ cupidi, ô Theodore, falsi Prophetæ gloriam. *Venit enim Joannes, neque manducans neque bibens* in via justitiæ; *& dicunt, Dæmonium habet: Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & vini potor, Publicanorum amicus & Peccatorum.* (Matth. XI. 18.) DIAC. Non ut omnino vituperem, optime Pater, aut inse-
F cter talem vitæ severitatem, hanc interrogationem interposui exactæ narrationi tuæ. Sciebam enim & ex ipsa fama & ex scriptis ejus quæ ad nos pervenerunt, & ex homiliis aut epistolis, viri illius propositum: sed ut ejus proposito comperto, rem illam æmularer. Quis enim adeo

omni ex parte stolidus est, ut ignoret majus esse detrimentum ex mensa quam lucrum, nisi opus sit in necessitate Sanctos hospitio excipere? EPISC. Hæc & ego dixi, veritatis amantissime Theodore, non extenuans virtutem Patrum nostrorum, maxime hospitalitatis. Ex virtutibus enim ceteris quæ ad pietatem tendunt, ea una est per quam domini Patriarchæ, alius quidem servatorem Deum convivam nactus est, alter Angelos hospites habuit, alius quidem filium in senectute, alter vero salutem e Sodomis cum filiabus mercedem nacti: de quibus & Apostolus ait, excitans nos ad imitationem, *Hospitalitatis ne obliviscamini; per eam enim quidam Angelos hospitio receperunt vel nescientes.* Oportet autem hospitum susceptorem, & prudentiam serpentis habere, & simplicitatem columbæ, duobus Domini dictis obtemperantem. Huic: *Omni petenti te tribue.* Et huic: *Non omnem hominem introduc in domum tuam*, ne lupum pro ove admittens, aut ursum pro bove, damno lucrum permutes. Primo autem locum probare debet, in quo constitutus est, an desertus, an frequens: deinde ingenium suum, an possit absurdos mores tolerare: tunc dignoscere qui beneficio affici debet, an dives sit, an pauper, an sanus, an infirmus: an cibo egeat, an vestibus: in his enim actuosa misericordia occupatur. Beatus enim Abraham, non Consules, non Duces, non præcellentes hujus terreni sæculi viros excepit hospitio, apud quos essent equi camo aut fræno coruscantes, aut sarabara ære sonantia superbiæ strepitum de longe eructantia: sed desertum habitans locum, eo convenientes excipiebat. Qui autem desertum transibant, aut propter virtutem abibant ad Patriarcham, aut propter mendicitatem, quæ ultima paupertas est. Paupertas enim medium est inter excessum & defectum: excessum quidem divitiarum, defectum vero mendicitatis. Similiter vero & Lot deteriorem quovis deserto urbem habitans, jure excipiebat adventantes hospites ob improbos mores incolarum. Porro siquis civitatem optime moratam habitans, qualis Constantinopolis, in qua omnes sunt hospitum susceptores, superfluo forte quis e Presbyteris, relicto prædicationis ministerio, examinandis opsoniorum brevibus vacaret, oblitus sui; cauponem pro doctore se reputans, & aquosis cogitationibus puram & meram cognitionem abolens cum acquisitione prophetici probri: *Caupones tui miscent vinum aquæ.* Nam quanto magis infirmis vinum aquâ præstantius est, tanto doctrina hospitalitatem superat. Hæc enim hominibus sui temporis prodest, illa vero & posteris. Et hæc quidem præsentes solummodo lucratur, illa vero & absentes: præsentes quidem linguâ, absentes

A ἀνὴρ ἠλίθιος, ἵνα ἀγνοήσῃ ὅτι μείζων ἡ ζημία τοῦ ἐκ τραπέζης κέρδους· εἰ μή που χρεία γένηται ἐν ἀνάγκῃ ξενίσαι ἁγίους. Ὁ Ἐπίσκ. Ταῦτα εἶπον κἀγὼ φιλαληθέστατε Θεόδωρε, οὐκ ἐξευτελίζων τὴν πατρικὴν ἀρετὴν, μάλιστα τῆς φιλοξενίας. μία γάρ ἐστι τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, τῶν εἰς εὐσέβειαν συντεινουσῶν. δι' ὧν καὶ οἱ κύριοι πατριάρχαι. ὁ μὲν, τὸν σωτῆρα θεὸν τῇ τραπέζῃ ἐθήρευσεν· ὁ δὲ, τοὺς ἀγγέλους ἐξένισεν. ὁ μὲν, υἱὸν ἐν γήρει. ὁ δὲ, σωτηρίαν τὴν ἐκ Σοδόμων, μισθὸν σὺν ταῖς θυγατράσιν B εὑράμενοι· περὶ ὧν καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, παρορμῶν ἡμᾶς εἰς τὸ μίμημα, τῆς φιλοξενίας, λέγων, μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. δεῖ δὲ τὸν ξενοδόχον τὸ μὲν φρόνιμον ἔχειν τοῦ ὄφεως· τὸ δὲ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς, πειθόμενον δύο λογίοις. καὶ τῷ· παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ τῷ· μὴ πάντα ἄνθρωπον εἴσαγε * εἰς τὸν οἶκόν σου. ἵνα μὴ λύκον ἀντὶ προβάτου δεξάμενος, ἢ ἄρκον ἀντὶ βοὸς, τῇ ζημίᾳ τὸ κέρδος ἀπεμπολήσῃ. δοκιμάζειν δὲ πρῶτον τὸν τό- C πον ὀφείλει, ἐν ᾧ τις ἐπάγῃ, εἰ ἔρημος, ἢ πολύοχλος. εἶτα τὴν ἑαυτοῦ ἐπιτηδειότητα. εἰ οἷός τε ἐστὶν ἀλλόκοτα βαστάζειν ἤθη, τότε διακρίνειν τὸν εὖ ὀφείλοντα παθεῖν. εἰ πλούσιός ἐστιν, ἢ πένης, ἢ ὑγιὴς, ἢ ἄρρωστος, ἢ βρωμάτων ἐπιδέεται, ἢ ἐνδυμάτων. ἐν τούτοις γὰρ ὁ πρακτικὸς ἔλεος διανύεται. ὁ γὰρ μακάριος Ἀβραὰμ, οὐχ ὑπάτους, οὐδὲ στρατηγοὺς, οὐδὲ τοὺς ἐπ' ἐξοχῆς ἄνδρας τοῦ περιγείου κόσμου ἐξένισεν· παρ' οἷς ἵπ- D ποι κημῷ ἢ χαλινῷ ἀποστίλβοντες, ἢ σαράβαρα χαλκοτύμπανα, πόῤῥωθεν τῆς ὑπερηφανίας τὸν κτύπον ἀπερευγόμενα· ἀλλ' ἔρημον οἰκῶν τόπον, τοὺς ἐκεῖ φθάνοντας ἐδεξιοῦτο. οἱ δὲ τὴν ἔρημον διαβαίνοντες, ἢ δι' ἀρετὴν ἀπήεσαν πρὸς τὸν πατριάρχην, ἢ διὰ πτωχείαν τὴν ἐπιτεταμένην καὶ πενίαν. πενία γάρ ἐστι μεσότης ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως· ὑπερβολῆς μὲν πλούτου· ἐλλείψεως δὲ πτωχείας. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λὼτ χείρονα τῆς ἐρήμου πόλιν οἰκῶν, εἰκότως ἐδεξιοῦτο E τοὺς ἐπιχωριάζοντας ξένους διὰ τὸν τρόπον τῶν κατοικούντων· εἰ δέ τις πόλιν οἰκῶν εὐνομωτάτην, οἵα ἡ Κωνσταντίνου, ἐν ᾗ πάντες εἰσὶ ξενοδόχοι· περισσῶς τάχα τις τῶν πρεσβυτέρων τὴν τοῦ λόγου καταλείψας διακονίαν, βρεβείοις σχολάζων ὀψωνίων, ὅτε λέληθεν ἑαυτὸν, κάπηλον ἀντὶ διδασκάλου νομίζων, τῇ ὑδαρότητι τῶν λογισμῶν τὴν ἄκρατον ἐξαφανίζων γνῶσιν, τὸ προφητικὸν καρπούμενος ὄνειδον· οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον F ὕδατι. ὅσον γὰρ διαφέρει τοῖς ἀπονοῦσιν ὕδατος ὁ οἶνος· τοσοῦτον ὑπερβάλλει ξενοδοχίας διδασκαλία. ἡ μὲν γὰρ ὠφελεῖ τοὺς κατ' αὐτὸν, ἡ δὲ καὶ τοὺς μετ' αὐτόν. καὶ ἡ μὲν τοὺς παρόντας [a] μόνον κερδαίνει· ἡ δὲ καὶ τοὺς ἀπόντας· τοὺς παρόντας μὲν διὰ τῆς γλώσσης· τοὺς ἀπόντας [a]

Hebr. XIII. 2.

Luc. VI. 30.

Sirach. XI. 29.

* εἴσαγε

Isai, I. 22.

[a] In Bigotiana Editione, hic quædam Græca desunt, quæ in versione Latina exprimuntur, & ex MSS. addita sunt.

δὲ διὰ τῶν γραφομένων. οἷος ἦν ἐν σαρκὶ ὁ σωτήρ. Θρέψας μὲν τοῖς ἄρτοις πεντακισχιλίους, οὐκ ἐν πόλει, ἀλλ' ἐν ἐρήμῳ. διδάξας δὲ καὶ τοὺς παρόντας διὰ τῆς γλώσσης· σώσας δὲ τὴν οἰκουμένην διὰ τῶν γεγραμμένων εὐαγγελίων· τοιοῦτοι γὰρ οἱ λόγοι μάλιστα τῶν πνευματοφόρων. καὶ μὴ θαυμάσῃς, Θεόδωρε, εἴ τις πεινῶντα βρωμάτων ἐμπλήσῃ· ἀλλ' εἴ τις τινὸς ἀγνοίας τὴν ψυχὴν ἀπαλλάξῃ. ὁ μὲν γὰρ τὴν γαστέρα χορτάζων ἢ δωρεᾷ, ἢ ἀργυρίῳ, ἢ ἄρτῳ, ἢ διὰ λαχάνων, εὐκόλως εὑρίσκεται τὴν χρείαν παρέχων. ὁ δὲ τοῦ λόγου τροφεὺς σπανίως μὲν εὑρίσκεται· εὑρεθεὶς δὲ, ἢ οὐ πιστεύεται ἢ μόλις πιστεύεται, τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀεὶ ἀντιπραττόντων τῇ τῶν ψυχῶν σωτηρίᾳ. τοῦτον δὲ τὸν τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας λιμὸν ἐν εἴδει τιμωρίας ἀπειλῶν ἐπάγειν ὁ δεσπότης θεὸς, ἔλεγε τῷ προφήτῃ· ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς λιμόν. οὐ λιμὸν ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου. καὶ περὶ μὲν τοῦ αἰσθητοῦ λιμοῦ, ἔστιν ἐγκαταλείψαντα τὴν ἐνδεομένην πόλιν ἢ χώραν, ἐν ἄλλῃ σωθῆναι· ὥσπερ οἱ ἅγιοι πατριάρχαι ἀπὸ Παλαιστίνης εἰς Αἴγυπτον κατιόντες. περὶ δὲ τοῦ κατὰ νοῦν λιμοῦ, ὃς οὐκ ἄλλοθεν ἐπισυμβαίνει ταῖς ἐκκλησίαις ἢ δι' ἀπορίαν τῶν διδασκάλων, πάλιν ἔλεγεν ἕτερος προφήτης· περιδραμοῦνται ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν ζητοῦντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὑρήσωσιν. τί γὰρ ἀγαθὸν οὐ φύεται ἀπὸ διδασκαλίας; τί δὲ ἄχαρον οὐκ ἐφευρίσκεται ἀπὸ ἀκαίρου τροφῆς ἢ συμποσίου; νόσοι, μάχαι, ὕβρεις αἱ ὑπὸ γαστέρα, καὶ τὰ τούτων ἑξῆς. πότε ἡ Εὔα ἐκβέβληται τοῦ παραδείσου; οὐχ ὅτε τοῦ ὄφεως ἤκουσεν φαγοῦσα τοῦ ξύλου, μὴ ἀρκεσθεῖσα τῇ τεταγμένῃ τροφῇ. πότε Κάϊν τὸ τῆς ἀδελφοκτονίας εἰργάσατο μίασμα; οὐχ ὅτε τῶν ἀπαρχῶν ἀπεγεύσατο πρῶτος, τῇ ἑαυτοῦ λαιμαργίᾳ τὰ πρωτεῖα φυλάξας. πότε τὰ τέκνα τοῦ Ἰὼβ αὐτοσχέδιον τάφον τὴν τράπεζαν εὕραντο; οὐχ ὅτε ἤσθιον καὶ ἔπινον· πότε ὁ Ἠσαῦ εὐλογίας ἐξέπεσεν; οὐχ ὅτε τῇ κοιλίᾳ ἐδούλευσεν ἀπατηθεὶς τῷ τροφείῳ. πότε Σαοὺλ τῆς βασιλείας ἐξέπεσεν; οὐχ ὅτε τὰ κάλλιστα τῶν προβάτων παρὰ τὸν νόμον ἔφαγεν. πότε δὲ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ τὸν θεὸν παρώξυνεν; οὐχ ὅτε τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπεθύμει τραπέζης, κρέα καὶ λέβητας ἐπιζητῶν παρὰ τοῦ διδασκάλου. Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς οἱ υἱοὶ τοῦ Ἠλὶ, διὰ τί ἐθανατώθησαν ἐν ὥρᾳ μιᾷ ἐν τῷ πολέμῳ; οὐχ ὅτι ἥρπαζον ταῖς κρεάγραις ἀπὸ τῶν λεβήτων τὰ κρέατα τὰ ὄντα τῆς θυσίας. Ἰακὼβ δὲ ὁ ψεκτὸς, διὰ τί ἀπελάκτισεν; οὐκ ἐπειδὴ ἐνεπλήσθη καὶ ἐλιπάνθη καὶ ἐπαχύνθη καὶ ἐπλατύνθη. πότε δὲ Σοδομῖται παρὰ φύσιν ἐξοίστρησαν; οὐχ ὅτε συνεχέσι συμποσίοις τὴν γνώμην παρέφθειραν, ὑπὸ τοῦ Ἐζεκιὴλ ἐφ' ὕβρει μνημονευόμενοι λέγοντος· ἐν εὐθηνίᾳ οἴνου καὶ πλησμονῇ ἄρτου ἐσπατάλων αὐτοὶ *, τοῦτ' ἔστιν ἡ πόλις· καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς, τοῦτ' ἔστιν αἱ κῶμαι, τὸν νόμον ἀεὶ τῆς πόλεως ἔχουσαι. ὁ τῆς σωφροσύνης δὲ λογισμὸς, πότε παρείθη τῆς

A vero per scripta. Talis fuit in carne Servator, qui panibus quinque hominum millia pavit, non in civitate, sed in deserto. Qui linguâ quidem & præsentes docuit, orbem vero terrarum salvavit per scripta evangelia. Tales enim sunt sermones eorum maxime qui Spiritu sancto pleni sunt. Neque mireris, Theodore, si quis esurientem cibis impleverit, sed si quis ab aliqua ignorantia animum cujuspiam liberarit. Qui enim ventrem alienum pascat aut gratis aut B pecuniâ, aut pane aut oleribus, facile invenitur. Qui autem verbo animam nutriat, is difficile quidem invenitur: inventus autem, aut non creditur, aut vix creditur, malis spiritibus semper animarum saluti obsistentibus. Hanc verbi doctrinæ famem supplicii loco immittere minitans Dominus Deus, dixit Prophetæ: *Inducam super eos famem; non famem panis vel aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.* Amos VIII. 11. Et in sensibili quidem fame, licet relicta civitate aut regione quæ fame op- C pressa est, in aliam fugere: sicut sancti Patriarchæ e Palæstina in Ægyptum descenderunt. De mentis autem fame, quæ non aliunde Ecclesiis supervenit quam penuriâ doctorum, rursus alius Propheta dixit: *Circumibunt ab Oriente ad Occidentem quærentes verbum Domini, & nullatenus invenient.* Amos VIII. 12. Quod autem bonum a doctrina non provenit? Quid vero non molestum ab intempestivo cibo aut convivio non exoritur? Morbi, rixæ, contumeliæ libidinis, & quæ illa subsequuntur. D Quando Eva ejecta fuit ex paradiso? nonne quando audiit serpentem, & comedit ex ligno, non contenta ordinario cibo. Quando Cain fratricidii piaculum commisit? nonne quando e primitiis gustavit primus, gulæ suæ præcipua reservans. Quando filii Job mensam extemporale sepulcrum nacti sunt? nonne cum comedissent & bibissent. Quando Esaü benedictione privatus est? nonne cum cibo inescatus servivit ventri. Quando Saül regno excidit? nonne cum pulcherrimas oves E præter legem comedit. Quando autem populus Israel Deum irritavit? nonne cum Ægyptiam concupiebat mensam, carnes & lebetes a Doctore requirens. Ophni & Phinees filii Heli quare unâ horâ occisi sunt in bello? nonne quia rapiebant fuscinis carnes sacrificii e lebetibus. Jacob vero ille vituperabilis quando recalcitravit? nonne cum impletus erat, impinguatus, incrassatus & dilatatus. Quando autem Sodomitæ præter naturam libidine veluti œstro perciti sunt? nonne cum continuis F conviviis mentem corruperant, qui memorantur per contumeliam ab Ezechiele dicente: *In abundantia vini, & satietate panis lasciviebant ipsi,* * id est, civitas; *& filiæ ejus,* id est, vici qui semper civitatis consuetudinem sequuntur. Temperantiæ autem cogitatio quando a populo illo

Ezech. XVI. 49.
* f. ipsa
f. αὐτή

vetere defecit? nonne quando in accubi- A
tis consenuerunt, Propheta exprobrante:
Amos VI. 4. *Qui comedunt hœdos de gregibus, & vitulos de armento lacteolos, bibentes percolatum vinum, primis unguentis delibuti, lascivientes in cubilibus suis, & nihil afficiebantur super contritione Joseph.* Quos infelices Esaias pronuntiavit? nonne qui ad convivium diluculo surgebant, ita dicens: *Væ*
Isai. V. 11. *qui surgitis mane, & siceram sectamini, qui manetis ad vesperam. Vinum enim comburet eos. Nam cum cithara & psalterio vinum bibunt. Opera autem Domini non respiciunt.* B
Quando sacerdotes Beli a Daniele confusi sunt? nonne cum cinis ipsos per cibos & potus deprehensos coarguit. Et quid attinet me dicere de iis qui latam viam ingredi elegerunt, & angustam vituperant? Sufficit mihi Servatoris sermo ad revictionem eorum qui nidores sectantur. Qui innominatum divitem, splendide quotidie epulantem in hac vita, ostendit micas & guttas pauperis Lazari concupiscentem, nec iis fruentem. Inspiciamus autem & cœtum Sanctorum veterum, & C
tandem discamus quo doctrinæ charactere usi sunt, an vitæ sanctimoniæ & rectæ doctrinæ, an conviviorum & epularum. Primus Enoch fide translatus est, an convivio? Deinde Noe orbis terrarum genus fide servavit in ligno, quando terrenus hic mundus purgabatur, an ab assiduis conviviis & impuris operibus, an jejunio & oratione? Nonne ut parum a tali tem-
*f. πομάτων pestate poculorum quiesceret, ignominiam illius & non decus prædicant Scri-
pturæ? Beatus Abraham quinque Reges D
Sodomorum superavit, an cibo & potu? recuperato etiam Lot. Et Theodorus ait: Si Abrahamum adducis in medium, audias igitur & illud a me. Dicet enim tibi quivis, quod fide quidem hostem vicit, Deum autem mensâ cepit, ut prius ipse exposuisti. Episc. Papæ! quod Abraham Deum mensâ cepit, nonne omnes relicta fide & virtutibus ceteri convivia studiose sectabimur? Nihil discrepantes a cauponibus aut stabulariis, qui lucri caussâ ob
id ipsum publicam viam obsident. Et vir- E
gines igitur quæ & corpore & spiritu sanctæ esse student ad gloriam Dei, quoniam Maria Christum genuit, & ipsæ pariant. Si enim sic fecerint, nihil a meretricibus differunt. Nam si Doctores propter Abraham mensas instruunt, & virgines propter Mariam pariant. Apage sis, honoratissime, ut quæ bene tempore suo aut acta sunt aut fiunt, contumeliâ afficiamus. Nam profecto cujusque conscientia quod expedit, dictat. Deinde Jacob luctator
abstinentiâ, an convivio bona Laban tu- F
Genes. XXXI. 40. lit? qui dicit: *Factus sum solis adustus æstibus & gelu noctis, ac recessit a me somnus;* nihil aliud petens in oratione quam pa-
Genes. XXVIII. 20. nem & vestes, dicens: *Si dederis mihi panem ad edendum & vestimentum quo ope-*

A παλαιοῦ λαοῦ; οὐχ ὅτε ὁμοίως κατεγήρασαν ἐπὶ στιβάδων, τοῦ προφήτου σχετλιάζοντος· οἱ ἐσθίοντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων, καὶ μόσχους ἐκ βουκολίων γαλαθηνούς, πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι, κατασπαταλῶντες ἐπὶ τῶν στρωμνῶν αὐτῶν· καὶ οὐδὲν ἔπασχον ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ. Οὓς τὸν ταλανισμὸν ὁ Ἡσαΐας ἐπήγαγεν; οὐχὶ τοῖς ἐν συμποσίοις ὀρθρίζουσιν, οὕτως λέγων· οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρωΐ, καὶ τὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὀψέ. ὁ γὰρ οἶνος συγκαύσει αὐτούς· μετὰ γὰρ κιθάρας καὶ ψαλτη-
B ρίου τὸν οἶνον πίνουσιν. τὰ δὲ ἔργα κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσιν. πότε οἱ ἱερεῖς τοῦ Βὴλ ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ κατῃσχύνθησαν; οὐχ ὅτε ἡ σποδὸς αὐτοὺς ἤλεγξεν διὰ βρωμάτων ἢ πομάτων θηρεύουσα. καὶ τί δεῖ με λέγειν περὶ τῶν τὴν πλατεῖαν βαδίζειν ἑλομένων, καὶ τὴν στενὴν λοιδορούντων; ἀρκεῖ μοι ὁ σωτήριος λόγος πρὸς ἔλεγχον τῶν κνισσοδιωκτῶν, ὅπου τὸν ἀνώνυμον πλούσιον, λαμπρῶς καθ' ἡμέραν εὐφραινόμενον ἐν τῷ παρόντι βίῳ, δείκνυσι ψιχίων καὶ ῥανίδος τοῦ πένητος Λαζάρου
C ἐπιποθοῦντα, καὶ ἀστοχοῦντα. ἴδωμεν δὲ καὶ τὸν χορὸν τῶν πάλαι ἁγίων, καὶ μάθωμεν ὅλως ποίῳ χαρακτῆρι τῆς διδασκαλίας ἐχρήσαντο· τῷ διὰ βίου σεμνοῦ καὶ λόγου εὐθοῦς, ἢ τῷ διὰ συμποσίων καὶ εὐωχίας. πρῶτος ὁ Ἐνὼχ πίστει μετετέθη, ἢ συμποσίῳ; εἶτα ὁ Νῶε, τὸ τῆς οἰκουμένης γένος πίστει διέσωσεν ἐν τῷ ξύλῳ, ὅτε ὁ περίγειος ἐκαθαρίζετο κόσμος ἀπὸ τῆς τῶν συμποσίων καὶ ἀκαθάρτων ἔργων συνεχείας, ἢ τῇ νηστείᾳ καὶ προσευχαῖς; οὐχ ἵνα μικρὸν ἀπὸ τοῦ τοσούτου κλύδωνος πόματι * ἀνεθῇ, ἀσχημοσύνην αὐτοῦ καὶ οὐ κλέος κηρύσσουσιν αἱ γρα-
D φαί· ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τῶν πέντε βασιλέων τῶν ἐν Σοδόμοις πίστει καὶ δικαιοσύνῃ περιεγένετο, ἢ βρώμασι, καὶ πόμασι; τὸν Λὼτ ἀνακαλεσάμενος. καὶ ὁ Θεόδωρος εἶπεν· εἰ τὸν Ἀβραὰμ ἄγεις εἰς μέσον, οὐκ οὖν ἄκουσον καὶ παρ' ἐμοῦ. λέξει σοι γὰρ ὁ τυχών, ὅτι τῶν μὲν πολέμου πίστει περιεγένετο· τὸν δὲ θεὸν διὰ τραπέζης ἐθήρευσεν, ὡς προλαβὼν αὐτὸς ὑφηγήσω. ὁ Ἐπίσκ. βαβαί, ἐπεὶ ὁ Ἀβραὰμ τραπέζῃ τὸν θεὸν ἐθήρευσεν· οὐκ οὖν πάντες καταλείψαντες τὴν πίστιν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς, τὰ συμπόσια φιλοκαλήσωμεν. οὐδὲν διαφέροντες καπήλων ἢ πανδοχέων τῶν τὰς
E λεωφόρους δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτειχισάντων ἕνεκα κέρδους· καὶ αἱ παρθένοι τοίνυν αἱ ἀγωνιζόμεναι ἁγίαι εἶναι σώματι καὶ πνεύματι εἰς δόξαν θεοῦ, ἐπειδὴ Μαρία τὸν Χριστὸν ἐγέννησεν, καὶ αὗται γεννησάτωσαν. εἰ γὰρ οὕτως ποιήσουσιν, οὐδὲν τῶν ἑταιρίδων διαλλάσσουσιν. εἰ γὰρ οἱ διδάσκαλοι διὰ τὸν Ἀβραὰμ τὰς τῶν τραπεζῶν εὐτρεπίζουσιν, καὶ αἱ παρθένοι διὰ τὴν Μαρίαν γεννάτωσαν. ἄπαγε τιμιώτατε, τὰ καλῶς κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν γεγενημένα ἢ γινόμενα μὴ ὑβρίζωμεν. ἑκάστου γὰρ τὸ συνειδὸς ἐὰν βούληται τὸ συμφέρον ὑπαγορεύει. εἶτα ὁ παλαιστὴς Ἰακὼβ ἀσκήσει τὰ τοῦ
F Λάβαν ἀφείλατο ἢ συμποσιαρχίᾳ. ὁ λέγων· ἐγενόμην τοῖς καύμασιν συγκαιόμενος καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο ἀπ' ἐμοῦ ὁ ὕπνος· καὶ οὐδὲν πλέον αἰτῶν ἐν τῇ προσευχῇ ἢ ἄρτον καὶ ἱμάτιον, λέγων· ἐὰν δῷς μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι,

A πᾶν ὃ ἐὰν δῷς μοι, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι. οὐκ εἶπεν, τραπέζαις καταναλώσω. ὁ τοῦ θεοῦ ὑποφήτης καὶ πιστὸς θεράπων Μωυσῆς ἐκεῖνος ποίαν τράπεζαν εὐτρεπίσας ἐξεκκλησίασεν τὸν λαὸν ἐν τῷ ὄρει; τίνας δὲ κρατῆρας πομάτων εἶχεν; ὁ πέτραν ῥάβδῳ ἀμέλξας διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀπιστίαν, ὁ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀφηγητὴς, πυξία νόμου ἐβάσταζεν εἰς διόρθωσιν τοῦ λαοῦ, ἢ φιάλας ἀεροφανεῖς, ὑστέρας τε χοίρων, καὶ ὄρνεις ἐκ φασίδος, καὶ ἰχθῦν ἐκ πελάγους, καὶ οἶνον διυλισμένον ἐκ Τύρου, καὶ ἄρτους πλυτοὺς προσβαλλόμενος τοῖς παιδευομένοις, ἢ λόγον. ὁ διάκ. ἀλλ' ἀνθυποίσει σοι B τις πρὸς ταῦτα, πάτερ· κἀμοὶ δὸς μάννα, κἀκεῖνο τὸ ὕδωρ, καὶ οὐδὲν ἐπιζητῶ πλέον. ὁ ἐπίσκ. καὶ τίς οὕτως ἀργαλέος ἵνα προκρίνῃ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας μάννα αἰσθητὸν καὶ ὕδωρ ῥευστόν· εἶτα Σαμουὴλ ὁ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐν Αρμαθὲμ ἡσυχάσας· τίνα ποτὲ τραπέζῃ τῶν εἰδώλων ἀπέστησεν καὶ οὐ λόγῳ; πότε δὲ ὁ βασιλεὺς ὁμοῦ καὶ προφήτης καὶ ψαλμῳδὸς, τρυφῆς ἐστήσατο τράπεζαν; ὁ λέγων, ὅτι σποδὸν, ὡσεὶ ἄρτον, ἔφαγον, καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. ὁ τῆς οἰκουμενικῆς C νηστείας δημιουργὸς τρία ἔτη καὶ μῆνας ἓξ ἀσιτίαν ἀκουσίως τοὺς * γαστριμάργους παρασκευάσας. ποίᾳ τραπέζῃ τῆς ἁμαρτίας ἀπήλλαξεν ὁ Θεσβίτης Ηλίας; τίνας δὲ καὶ ὀψοποιοὺς εἶχεν; οὐχὶ διὰ κοράκων τὴν ἐπιούσιον ἐδέχετο μάζαν; ὁ σοφὸς Δανιὴλ καὶ τῶν μελλόντων αὐτόπτης, ποίᾳ τραπέζῃ τοὺς Ασσυρίους ἐπαίδευσεν; οὐχὶ νηστείᾳ καὶ προσευχῇ τὸν δράκοντα ὤλεσεν, καὶ τὸν Βὴλ κατέστρεψεν, καὶ τοὺς λέοντας ἐφίμωσεν, καὶ τὸν βασιλέα ἔπεισεν τοὺς πατρῴους θεοὺς ἀπαρνήσασθαι ὁμολογίᾳ τοῦ ὄντως ὄντος θεοῦ; τίσι D τραπέζαις, ποίᾳ δὲ χρηστοφαγίᾳ ἐχρήσατο ὁ χορὸς τῶν λοιπῶν προφητῶν ἢ ἀποστόλων; οὐκ ἦσαν διδάσκαλοι; οὐ τὴν ὑπουράνιον ἐπιστεύθησαν; οὐ τούτων ἐσμὲν διάδοχοι; οὐ μιμητὰς ἡμᾶς τούτων εἶναι βούλεται ὁ λόγος; προσέχοντας τοῖς τρόποις, καθὼς ὁ Παῦλος διδάσκει λέγων· ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. ποῖα μελίπηκτα εἶχεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁ κῆρυξ τῆς μετανοίας ὁ Βαπτιστὴς Ιωάννης, ὁ τοῖς προσερχομένοις οὐ μόνον εὐτρεπίσας ἄριστα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν συντυχίαν πικρὰν μετ' ἐπιπλήξεως παρέχων; οὐ μόνον E γὰρ δριμεῖ τῷ βλέμματι τὸ μεμολυσμένον συνειδὸς αὐτῶν σείων, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ σχήματι. πολλῷ δὲ μᾶλλον καθάπερ ξίφει τῷ λόγῳ τὰ τῶν ψυχῶν ἀποστήματα τέμνων. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ μόνῳ τῷ βαπτίσματι ἐπερείδεσθε, ἢ τῷ τέκνα εἶναι τοῦ Αβραάμ. τί δαὶ ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ὁ τῆς περιτομῆς καταλύτης, ἵνα περιτομὴν πίστεως στήσῃ, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς F Παῦλος ὅλως εὑρίσκεται σχολὴν ἄγων τραπέζης· ὁ πάντων μᾶλλον χρεωστὴς τούτου, καὶ ὀφείλων ὡς ἔθνεσιν ἀπίστοις πρότερον τὴν διὰ τραπέζης ποιεῖσθαι σχέσιν;

riar, omne quod mihi dederis, decimam ex eo dabo tibi, non dixit, mensis impendam. Dei interpres & fidelis ille servus Moyses quali instructâ mensâ populum congregavit in monte, quos crateres, quæ pocula habebat? Qui petram virgâ veluti emulsit ob populi infidelitatem, qui sexcenta millia hominum regebat, legis tabulas portabat ad emendationem populi, an phialas perlucidas, an porcorum sumina, an aves phasidos, an pisces ex pelago, an vinum percolatum e Tyro, & lautos panes apponens iis qui instituebantur, an doctrinam. DIAC. Sed respondebit quis tibi ad illa, Pater: & mihi da manna & aquam illam, & nihil amplius requiro. EPISC. Ecquis ille est adeo morosus qui spiritali doctrinæ manna sensibile fluxamque aquam præferat? Deinde Samuel populi doctor, qui cum viginti quinque annos in Armathem quievisset, quem aliquando mensâ, non autem doctrinâ, avertit ab idolis? Quando vero Rex simul & Propheta & Psaltes, delicatam instruxit mensam? qui dicit: *Cinerem tamquam panem, manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.* Elias Thesbites, universalis jejunii auctor, annos tres & menses sex inediam lurconibus, præter eorum voluntatem, apparavit. Quali mensâ a peccato liberavit? Quos autem habebat coquos? nonne corvi operâ quotidianum accipiebat panem? Sapiens Daniel, & futurorum oculatus testis, quâ mensâ Assyrios erudivit? nonne jejunio, & oratione draconem interemit, & Belem evertit, leonumque ora obturavit, & Regi persuasit ut patrios Deos abnegaret, & Deum qui vere est, confiteretur? Quibus epulis, quibus cupediis, usus est Prophetarum cæterorum chorus aut Apostolorum? Nonne erant doctores? nonne ipsis totius mundi cura concredita fuerat? nonne illorum sumus successores? annon eorum imitatores nos esse vult Scriptura? eorum moribus adhærentes, ut Paulus docet, dicens: *Quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.* Quæ bellaria habebat in deserto pœnitentiæ præco Joannes Baptista, qui ad se venientibus non modo non paravit prandia, sed & occursum ipsum, cum increpatione, amarum præbebat? Non solum enim inquinatam eorum conscientiam severo aspectu quatiebat, sed & ipso habitu, multoque magis verbo, veluti gladio, animarum abscessus secabat. *Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite igitur fructus dignos pœnitentiæ,* neque soli Baptismo innitimini, aut quod estis filii Abrahæ. Quid enim gentium doctor, circumcisionis destructor, ut Circumcisionem fidei stabiliret, vas electionis Paulus invenitur prorsus curam omittere mensæ, qui ejus rei debitor erat, & debebat gentes, utpote incredulas, per mensam sibi adjungere?

Ps. CI. 10.

* τοῖς γαστριμάργοις

Hebr. XIII. 7.

Luc. III. 7.

1. Tim. IV. 16. Quid ille scribit Timotheo, Episcopo Ephesi? vaca mensæ apparatui, an lectioni, adhortationi, doctrinæ: quibus in rebus omnium maxime impiger erat & intentus beatus Joannes.
2. Tim. IV. 1. *Importune, opportune, insta*, dicens: *argue, increpa, obsecra*, nemine ipsum increpante, eo quod duo quidem aspera & unum lene, idque forsan parce adhiberet. Illud enim, *argue, increpa*, licet sint valde acerba, in illo *obsecra*, & non *blandire*. Id quippe scite factum, acerbius est voluptariis, atque abjectæ mentis hominibus quibusvis gravioribus increpationibus. Ibi enim fortasse indignatione quadam obsistens animus increpationem, quæ fit, non sentit. Illis vero sensim & paulatim moderatis cum veritate verbis, quasi a lento igne sensibiliter combustus dissecatur. Qua de re autem ipsum admonet? de conviviis & epulis, an de tribulationum severis sermonibus, dicens: tu enim nosti meam vivendi rationem, quam ordinavi, & institutum, ut omnia ad gloriam Dei faciam, persecutiones in redarguendo errore, an alicubi mensæ fit mentio? Rursus Tito, Episcopo Cretæ, videamus quid scribat. De cibo & potu, an de increpationibus &
Tit. I. 5. doctrina? dicens: *Hujus rei gratiâ reliqui*
1. Tim. I. 5. *te Cretæ, ut quæ desunt, emendes, & illis persuadeas non aliter docere, neque attendere fabulis & genealogiis interminatis*, reprehensionum quoque adjiciens modum:
Tit. I. 16. *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.* Dicant nobis ventris servi, & mensarum gigantes, & muliercularum accipitres, qui Joannis abstinentiam reprehendunt, licet revolverint Vetus & Novum Testamentum, ubi invenerint convivium in laude positum: nisi forte apud alienigenas, idque ad firmandum fœdus, eo quod lege convivii feræ & barbari cicurantur. Quando vero convivia peccati occasio non exstiterunt? Quid autem dico, peccati? forte & majoris idololatriæ & fratricidii, sicut scriptum est:
Exod. XXXII. 6. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Erat autem ludus ebrietatis
vers. 1. suboles. *Venite, faciamus Deos qui nos præcedant.* Qui enim vino commoti erant, mobiles Deos quærebant, cum immobilem, & non incedendo omnia complentem, reliquissent. Quid autem dicit Pro-
Malac. II. 7. pheta? *Labia Sacerdotis meditabuntur* convivia: quia cœnas, & prandia exquirent ab eo. An quia *labia Sacerdotis custodient legem, atque ex ore ejus sermonem exquirent: quia Angelus Domini est*, & non coquus. Et turris illa in Chalane quando ædificata est? ante vinum, an post vinum? nonne cum vino? Quando Noë, plantato palmite, primus probrum demessuit? Si ita res se habet, non propter potum, aut plantationem, sed propter excessum. Quando Joseph venditus a fratribus? An quando in pascendis ovibus occupabantur? an cum opimas jugulantes

A Τί δαὶ καὶ γράφει τῷ Τιμοθέῳ ἐπισκόπῳ Ἐφέσου; πρόσεχε τῇ τῆς τραπέζης φιλοτιμίᾳ, ἢ τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. ἐν οἷς μάλιστα ἄοκνος ἦν καὶ εὔτονος ὁ μακάριος Ἰωάννης· ἀκαίρως, εὐκαίρως ἐπίστηθι λέγων· ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, μηδενὸς αὐτῷ ἐπισκήπτοντος, ὅτι δύο μὲν τὰ πικρὰ καὶ ἓν δὲ προσηνὲς, ἴσως κἀκεῖνο μετὰ φειδωλίας ἐπάγοντος. τὸ δὲ ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, πικρῶν ὄντων σφοδρῶς, ἐν τῷ παρακάλεσον, καὶ οὐ κολάκευσον· ὅπερ
B ἐπιστημονικῶς γινόμενον, πικρότερόν ἐστι τοῖς φιληδόνοις καὶ ἀναπεπτωκόσι φορτικωτέρων εὑρισκομένων τῶν ἐλέγχων. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἴσως ὑπό τινος θυμοῦ ἀντιβαίνουσα ἡ ψυχὴ, ἀναισθήτως ἔχει πρὸς τὰ λεγόμενα τοῦ ἐλέγχου. ἐνταῦθα δὲ ἡσύχως καὶ κατὰ μικρὸν τοῖς ἐπιεικέσι μετὰ τῆς ἀληθείας λόγοις αἰσθητικῶς ὡς ὑπὸ πυρὸς μαλακοῦ καιομένη διαφορεῖται. Τί δὲ καὶ ὑπομιμνήσκει αὐτὸν τὰ συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας, ἢ τὰ τῶν θλίψεων σεμνολογήματα; λέγων· σὺ γὰρ παρηκολούθηκάς μου τῇ ἀγωγῇ. ὅπως διετέθην τῇ προθέσει τοῦ πάντα εἰς δόξαν θεοῦ
C ποιεῖν τοῖς διωγμοῖς, ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις τῆς πλάνης, μή που τραπέζης μνεία; Τίτῳ δὲ πάλιν τῷ ἐπισκόπῳ Κρήτης, ἴδωμεν τί ἐπιστέλλει. περὶ βρωμάτων καὶ πομάτων, ἢ περὶ ἐλέγχων καὶ διδασκαλίας; λέγων· τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃς καὶ πείσῃς αὐτοὺς μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν. μὴ δὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, ἐπιφέρων καὶ τῶν ἐλέγχων τὸν τρόπον· Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. εἰπάτωσαν ἡμῖν οἱ κοιλιολάτραι καὶ τραπεζογίγαντες καὶ γυναικοϊέρακες, οἱ τὴν
D Ἰωάννου ἄσκησιν μεμφόμενοι, ἐμπερινοστήσαντες παλαιὰν καὶ καινὴν διαθήκην, ποῦ εὗρον ἐν ἐπαίνῳ συμπόσιον, εἰ μήπω πρὸς ἀλλοφύλους· καὶ τοῦτο διὰ τὴν τῆς εἰρήνης περιεῖσιν τῷ τῆς τραπέζης νόμῳ θηρίων τε καὶ βαρβάρων τιθασευομένων. πότε δὲ τὰ συμπόσια ὑπόθεσις ἁμαρτίας οὐ γέγονεν; τί δὲ λέγω, ἁμαρτίας; τάχα δὲ καὶ τῆς μείζονος εἰδωλολατρείας καὶ ἀδελφοκτονίας, καθὼς γέγραπται· ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.
E ἦν δὲ τὸ παίγνιον μέθης ἔκγονον. δεῦτε, ποιήσωμεν θεοὺς, οἵ τινες προπορεύσονται ἡμῶν. οἱ γὰρ σεισμὸν ὑποστάντες δι' οἴνου, κινητοὺς θεοὺς ἐπεζήτουν, τὸν ἄσειστον καὶ πάντα πληροῦντα ἄνευ τοῦ βαδίζειν, ἀφέντες. Τί δαὶ λέγει ὁ προφήτης; χείλη ἱερέως μελετήσουσι συμπόσια· ὅτι δεῖπνα καὶ ἄριστα ἐκζητήσουσιν ἀπ' αὐτοῦ. ἢ ὅτι χείλη ἱερέως φυλάξεται νόμον, καὶ λόγον ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκζητήσουσιν, ὅτι ἄγγελος κυρίου ἐστὶ, καὶ οὐ μάγειρος. καὶ ὁ ἐν Χαλάνῃ δὲ πύργος πότε ᾠκο-
F δομήθη πρὸ οἴνου, ἢ μετὰ οἶνον; οὐ μετὰ οἴνου; ἡνίκα Νῶε φυτεύσας τὸ κλῆμα πρῶτος τὸ ὄνειδος ἐκαρπώσατο. εἴγε οὕτως ἔχει οὐ διὰ τὴν πόσιν ἢ τὴν φυτείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμετρίαν. Ἰωσὴφ πότε ἐπράθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν; ὅτε τὰ πρόβατα ἐποίμαινον ἐν αὐτοῖς ἀκολουθούμενοι; ἢ ὅτε τὰ κάλλιστα

σφάζοντες καὶ ἐσθίοντες ἐπὶ σχολῆς, κατ' αὐτοῦ ἐν συμποσίῳ τὸν φθόνον ἐτεκταίνοντο; τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος ποῦ ἐπέδοσαν τῷ πορνιδίῳ, ἐν συλλόγῳ σοφίας, ἢ ἐν συμποσίῳ ἀνομίας; ὁ μακάριος Παῦλος πίνων καὶ τρώγων παρέτεινεν ἕως μεσονυκτίου τὸν λόγον, ἢ ἄσιτος καὶ διδάσκων, καὶ τοὺς τὸν θεὸν ἀγνοοῦντας εἰς πίστιν ἄγων; αὐτὸς ὁ ἀρχιποίμην καὶ ἀρχιδιδάσκαλος καὶ ἀρχισοφιστὴς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ τῆς ἀνθρωπίνης πλάνης διορθωτὴς, ποῦ εὑρίσκεται ἐν πόλει φαγὼν πλὴν τοῦ πάσχα, ὃ ἦν μυστηρίων ἐκπλήρωσις; τί δαὶ καὶ μεριμνῶσι τοῖς μαθηταῖς εὑρίσκεται λέγων περὶ βρωμάτων, ἢ περὶ ἀναγνωσμάτων; ἐργάζεσθε, λέγων, μὴ τὴν ἀπολλυμένην βρῶσιν, ἀλλὰ τὴν μένουσαν. λεγέτω τοίνυν μετὰ τοῦ κυρίου καὶ ὁ καλὸς Ἰωάννης· ἐμὸν συμπόσιόν ἐστιν ἡ τοῦ λόγου διδασκαλία καὶ διανομὴ, εἰς ἣν καὶ ἐξελέχθην εἰς τὴν τοῦ λαοῦ σωτηρίαν. βρῶμα γὰρ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ, οὔτε ἐὰν φάγωμεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν. ἐθνικῶν γὰρ ἡ συνήθεια αὕτη, τὸ τραπέζαις ἀπατᾷν τοὺς ὑπ' αὐτῶν δελεαζομένους, λόγῳ πείθειν μὴ δυναμένων τῶν λεγόντων· φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. πρὸς οὓς ὁ ἀπόστολος πληκτικώτερον τὴν διόρθωσιν ἐπάγει λέγων· μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί· ὁμιλίας λέγων κακὰς, τὰς περὶ τὰ τοιαῦτα εἱλισσομένας λέξεις. ὁ διάκ. γνησίως μὲν καὶ πολυμαθῶς εἴρηκας τὰ εἰρημένα. καὶ οὕτως ἔχει. οὐαὶ γὰρ τῷ λέγοντι, τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν γλυκύ. οὐαὶ τῷ τιθέντι τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος. λέξει δέ τις· ὅτι οὔτε ἡμεῖς τοῦτο λέγομεν εἶναι αὐτὸν ἔκδοτον ταῖς τοιαύταις τραπέζαις. ἡ γὰρ ἄμετρος φιλοτιμία, φιληδονίας ὑπόθεσις καὶ ἡ εἰς ἄγαν ἀπόκλεισις, ὄκνου καὶ μικρολογίας ἀπόδειξις. ἐδύνατο γὰρ κἂν μόνους ἐπισκόπους καλεῖν, καὶ τούτων μάλιστα τοὺς εὐσεβεστέρους. ἢ εἰ μὴ τούτους, κἂν τὸν ἴδιον κλῆρον, μιμούμενος τὸν δεσπότην ἐσθίοντα μετὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων. ὁ Ἐπίσκ. συνεκτικώτατα ἀνθυπήνεγκας, φιλαληθέστατε τῶν ἀνδρῶν. εἴγε ἠνείχοντο οἱ κληρικοὶ συναριστεῖν τῷ Ἰωάννῃ παρ' ὥραν, ἢ παρ' ἡμέραν ἐσθίοντες *, οἱ δὲ ὡς τάχιστα μετὰ πολλῆς τῆς παρασκευῆς πολυτέλειαν ἐπεζήτουν. ἄτοπον ἦν τὰς τῶν νοσούντων ἢ πτωχευόντων τροφὰς τῇ τῶν ὑγιαινόντων ἀκρασίᾳ προσαναλῶσαι. ποῖος δὲ καὶ νόμος ἐστὶ, νομοθετεῖν τὸν παιδευτὴν τοὺς παιδευομένους, ἢ τοὺς ἀρρώστους τὸν ἰατρὸν, ἢ τοὺς ἐπιβάτας τὸν κυβερνήτην; ἀεὶ τοῦ ἰατροῦ τοὺς νοσοῦντας ὑγιάζοντος, καὶ τοῦ διδάσκοντος τοὺς παιδευομένους ἐπανορθοῦντος, καὶ τοῦ κυβερνήτου τοῖς ἐμπλέουσι τὸ συμφέρον μνηστευομένου. καὶ ἰατρῷ μὲν καὶ κυβερνήτῃ πειθόμενοι οἱ ὑπ' αὐτοὺς διὰ φιλοζωΐαν πᾶσαν ὀδύνην καὶ ἐπάχθειαν φέρουσι, παρ' οἷς καὶ τὸ ἐπιτυχεῖν ἄδηλον. διδασκάλῳ δὲ τῶν κρειττόνων, νόσους καὶ μαλακίας ἀπελαύνειν ἐμπεπιστευμένῳ καὶ τρικυμίας ἡδονῶν

A oves, atque edentes in otio, invidiam adversus ipsum in convivio moliebantur? Ubinam Joannis Baptistæ caput in disco obtulerunt meretriculæ? in cœtu sapientiæ? an in convivio impietatis? Beatus Paulus bibens & comedens ad mediam usque noctem protrahebat sermonem; an jejunus & docens, atque Deum ignorantes ad fidem adducens? Ipse autem summus Pastor & Doctor & Magister Jesus-Christus, humani emendator erroris, ubinam in civitate reperitur comedens, nisi tempore Paschæ, quod erat
B mysteriorum complementum? Quid autem & sollicitis discipulis invenitur dicere? de cibis, an de lectione? *Operamini*, Joan. VI. 27.
inquiens, *non pereuntem*, *sed permanentem cibum.* Dicat igitur cum Domino præclarus Joannes: Convivium meum est verbi doctrina & distributio, in quam etiam electus sum propter populi salutem. Neque enim Deo cibus nos commendat, neque si comedamus, neque si non comedamus. Ea est enim consuetudo gentium,
C mensis decipere quos inescaverint, cum rationibus persuadere aliter non potuerint, dicentium: *Edamus & bibamus; cras* I.Cor. XV. 23.
enim morimur. In quos Apostolus acriorem increpationem intorquet, dicens: *Ne decipimini. Corrumpunt mores bonos colloquia prava.* Colloquia prava appellans, verba quæ circa ejusmodi res versantur. Cap. XIII.
DIAC. Sincere quidem & perdocte hucusque locutus es, & ita se res habet. *Væ enim qui dicit dulce amarum, & amarum* Is. V. 20.
dulce. Væ qui ponit lucem tenebras, & tene-
D *bras lucem.* Sed dicet quis: Ne nos quidem dicimus ipsum ejusmodi mensis deditum esse debere. Immodica enim illa profusio, voluptatis occasio est; & nimia parcimonia, segnitiæ & tenacitatis demonstratio. Potuit enim & solos Episcopos vocare, & ex his præsertim religiosiores: & si minus hos, saltem proprium clerum: imitans Dominum vescentem cum duodecim Apostolis. EPISC. Valde consentanea respondisti, hominum veracissime: siquidem passi fuissent Clerici cum Joane prandere, qui post horam & post diem * f. ἐσθίοντι
E interdum edebat; ipsi vero multo cum apparatu tantas epulas quam celerrime sectabantur. Absurdum erat ciborum infirmorum aut pauperum, eorum qui sani erant, intemperantiæ impendere. Quænam porro lex illa est, discipulos magistro præcipere, ab infirmis curari medicum, aut a vectoribus regi gubernatorem? Cum medicus semper curet infirmos, & præceptor corrigat discipulos, & navis gubernator quod utile est, navigantibus procuret.
F Et medico quidem atque gubernatori obtemperantes, qui sub illis sunt, vitæ causâ dolorem omnem ac molestiam ferunt, quorum & successus incertus est. At vero adversus præceptorem rerum optimarum, qui morbos & infirmitates abigere solers est, & voluptatum decumanos fluctus su-

perare exercitatus, effrænato isti ore insurgunt, illotis, ut aiunt, pedibus, omnia miscentes. Etsi enim ille se mensis devovisset, an tot magistratibus & honoratis sufficere poterat, tam magnam civitatem habitans, singulis, aut propter benedictionem, aut propter inopiam, aut propter gulam, apud illum vesci postulantibus? Ubi autem locum habuisset Dei meditatio, populi procuratio, scientia Scripturarum, sollicitudo viduarum, virginum solatium, infirmorum curatio, afflictorum auxilium, errantium conversio, contritorum cura, carcere detentorum visitatio? Cæterum quomodo effugisset exprobratoriam illam Dei maledictionem, quâ exprobrat apud Ezechielem: *Væ pastoribus, qui seipsos pascunt, & oves non pascunt.* Quæ erraverat, non reduxistis: quæ perierat, non requisistis: infirmum non visitastis: contritum non obligastis: & quæ pinguis erat, mactantes, comedistis. De quibus dicit Paulus: *Sustinetis enim, si quis vos in servitutem redigit; si quis devorat; si quis accipit:* & lanis quidem induti estis. Oves autem non pascitis. Et in Hieremia, de pigris pastoribus dicit: *Pastores multi corruperunt vineam mihi.* Ait DIAC. Poterat eos quoque certo tempore curare, & ecclesiasticarum rerum curam habere, ne in eo male audire videretur, qui in cæteris magnus erat. EPISC. Hoc nempe est, quod in Sacerdote requiritur, videre ne male audiat, seu potius ut largiter sermonem præbeat, curam, zelum, atque reliquum sacerdotalem affectum. An ignoras, venerande Theodore, injusto maledicto beatitudinem a Domino definitam, qui cum aliis benedictionibus dixit: *Beati estis, cum vobis exprobraverint, & dixerint omne maledictum adversus vos. Væ autem vobis, quando vobis benedixerint omnes homines: secundum enim ea faciebant Prophetis patres eorum.* Quomodo autem os in divinis eloquiis exercitatum, & auris divina oracula audire assueta, mensæ loquacitatem tolerasset, Domino dicente: *Nemo potest duobus dominis servire.* Deinde: *Non potestis Deo servire & Mamonæ.* Quæramus igitur quid sit Mamona, ne forte inveniamur non duobus dominis servire, sed soli mamonæ: Mamonam enim nunc non Diabolum dicit, sed mundi hujus inanem laborem, a quo discipulos suos divinus sermo abduxit. DIAC. Redi, ô sacratissime Pater, ad narrandas res ceteras, cum sermonem illum de mensa abunde jam demonstrâris: neque feras graviter, quod ea objecerim; plura enim scire cupidus, multiplicem doctrinam tuam accuratius interrogabam. EPISC. Hoc tibi a me clarius dictum sit, Theodore studiosissime. Ipse enim unus fui ex iis qui mensarum apparatu multitudini placere student. Quia Episcopus, magnæ præsertim urbis, qui derelicto verbi ministerio, nocte dieque

Ezech. xxxiv. 2.

2. Cor. xi. 20.

Jerem. xii. 10.

Matth. v. 11.

Luc. vi. 26.

Matth. vi. 24.

A ὑπερβαίνειν ἐξησκημένῳ, ἀχαλινώτοις στόμασιν ἐπανατείνονται ἀνίπτοις ποσὶ πάντα φύροντες. εἰ δὲ καὶ δεδώκει ἑαυτὸν ἔκδοτον ταῖς τραπέζαις· πόσοις ἐξήρκει ἀξιώμασι τὴν τηλικαύτην πόλιν οἰκῶν; ἑκάστου ἢ δι' εὐλογίαν, ἢ διὰ πενίαν, ἢ διὰ γαστριμαργίαν τὸ φαγεῖν ἐπιζητοῦντος. ποῦ δὲ καὶ σχολὴν εἶχεν ἡ τοῦ θεοῦ θεωρία, ἡ τοῦ λαοῦ θεραπεία, ἡ τῶν γραφῶν ἱστορία, ἡ τῶν χηρῶν κηδεμονία, ἡ τῶν παρθένων παραμυθία, ἡ τῶν ἀρρωστούντων νοσοκομία, ἡ τῶν καταπονουμένων ἐπικουρία, ἡ τῶν πλα- B νωμένων ἐπιστροφή, ἡ τῶν συντετριμμένων φροντὶς, ἡ τῶν ἐν φυλακαῖς ἐπίσκεψις; πῶς δὲ ἔφυγεν τὸν ὀνειδιστικὸν ταλανισμὸν τοῦ θεοῦ, ὃν ὀνειδίζει ἐν τῷ Ἐζεκιήλ· ὦ οἱ ποιμένες οἱ ποιμαίνοντες ἑαυτοὺς, καὶ οὐ τὰ πρόβατα νέμοντες. τὸ πεπλανημένον οὐκ ἐπεστρέψατε, τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, τὸ ἀσθενὲς οὐκ ἐπεσκέψασθε, τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε. τὰ λιπαρὰ σφάζοντες ἐσθίετε. περὶ ὧν γράφει ὁ Παῦλος· ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμ- C βάνει· καὶ τὰ μὲν ἔρια περιβάλλεσθε. τὰ δὲ πρόβατα οὐ ποιμαίνετε. καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ περὶ ἀργοτρόφων ποιμένων λέγει· ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου. λέγει ὁ διάκ. ἐδύνατο καὶ τούτοις διὰ χρόνου θεραπεύειν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φροντίζειν, ἵνα μὴ δόξῃ κακῶς ἀκούειν, ἐν τοῖς ἄλλοις ὢν μέγας· ὁ ἐπίσκ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ζητούμενον, ἵνα μὴ κακῶς ἀκούῃ, ἵνα πλουσίως παρέχῃ τὸν λόγον, τὴν σπουδὴν, τὸν ζῆλον, τὴν ἄλλην D ἱερατικὴν εὔνοιαν. ἢ οὐκ οἶδας, ὦ τιμιώτατε Θεόδωρε, ὅτι καὶ ἀλόγου κατηγορίας μακαρισμὸς ὥρισται ὑπὸ τοῦ κυρίου σὺν τοῖς ἄλλοις μακαρισμοῖς εἰπόντος· μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν. οὐαὶ δὲ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πῶς δὲ καὶ στόμα ἐξησκημένον ἐν θείοις λογίοις, καὶ οὖς χρησμῶν ἐπακούειν θείων, ἠνείχετο πολυλογίας τραπέζης, τοῦ δεσπότου λέγοντος· οὐδεὶς δύ- E ναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἔπειτα· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. ζητήσωμεν ἄρα τίς ὁ μαμωνᾶς, μή ποτε εὑρεθῶμεν οὐχὶ τοῖς δύο κυρίοις δουλεύοντες, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ μαμωνᾷ. μαμωνᾶν γὰρ νῦν οὐ τὸν διάβολον λέγει, ἀλλὰ τὴν ματαιοπονίαν τοῦ κόσμου τούτου, οὗ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ λόγος ἀπέστησεν. ὁ διάκ. ἐπανάζευξον, ὦ ἱερώτατε πάτερ, ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῶν πραγμάτων. ἱκανῶς ἀποδεδειγμένου τοῦ περὶ τραπέζης λόγου. κἀμοὶ δὲ μὴ χαλεπήνῃς ἐπὶ τοῖς ἀνθυπενεχθεῖσι. πλέον γάρ τι βουλόμενος μαθεῖν, F ἐπεξεργαστικώτερον ἠρόμην τὴν σὴν πολυμαθίαν. ὁ ἐπίσκ. τοῦτό σοι παρ' ἐμοῦ σαφέστερον εἰρήσθω, Θεόδωρε φιλομαθέστατε. εἷς γὰρ γέγονα τῶν σπουδαζόντων ὄχλοις διὰ τραπέζης ἀρέσαι. ὅτι ἐπίσκοπος, μάλιστα πόλεως μεγάλης, καταλείψας τὴν τοῦ λόγου διακονίαν, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν

A ἡμέραν ἐν ταῖς χερσὶν οὐκ ἔχων τὰ τοῦ νόμου πυξία, καὶ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπιμέλειαν, οὐ δι' ἑαυτοῦ, ἀλλ' δι' ἑτέρων ποιεῖται, μακρὰν ἔσται τῶν εἰρηκότων· ἰδοὺ ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἡμῖν ἔσται; συναριθμούμενος τοῖς φήσασι· κύριε, οὐχὶ τῷ σῷ ὀνόματι τὰ καὶ τὰ ἐποιήσαμεν; ἀκουσόμενος μετ' αὐτῶν. ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι. οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ; οὐ γὰρ ἐπιγινώσκει ὁ λόγος ἀλόγους ἐργάτας. καθαρὸς γὰρ αὐτοῦ ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾶν πονηρά· πολλοὶ γὰρ τῶν λεγομένων ἐπισκόπων τὸ εὔλογον αὐτῶν μῖσος ὃ μεμίσηνται B διὰ τοὺς οἰκείους αὐτῶν τρόπους, καὶ τὴν τῶν νοητῶν ἀζηλίαν περικόψαι βουλόμενοι, πάθει πάθος ἀντικαταλλάττουσι, πλεονεξίαν κενοδοξίᾳ. τῇ μὲν χειρὶ ἀφειδῶς ἀδικοῦντες εἰς κέρδος αἰσχρόν· τῇ δ' ἑτέρᾳ τὰς τραπέζας ἐπιτεχνώμενοι, καὶ στήλας ὑψηλῶν οἰκοδομημάτων ἐγείραντες, ἵνα ἐκ τούτων δόξαντες χρηστοὶ καὶ φιλόπονοι φαίνεσθαι, τιμὴν ἀντὶ ἀτιμίας καρπώσωνται· οὐ μνημονεύοντες τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ τοῦ καὶ κτίσαντος καὶ μισήσαντος, καὶ τὰ τοιαῦτα σαφῶς ἀπαγορεύσαντος ἐν τῷ γράψαι· ἐποίησά μοι οἴκους καὶ παραδείσους, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα C ματαιότης· καὶ ἐμίσησα σύμπαντα μόχθον μου, ὃν ἐγὼ μοχθῶ ὑπὸ τὸν ἥλιον. οὐκ εἶπεν, ὑπὲρ τὸν ἥλιον, ἵνα μὴ τοὺς νοητοὺς καθυβρίσῃ πόνους. ταῦτα δὲ λέγω, οὐ συμπεριλαμβάνων τοὺς εὐλόγως καὶ δι' ἀνάγκην κτίζοντας ἢ διορθουμένους τὰ τῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ διὰ τοὺς τὰ τῶν πτωχῶν εἰς κρεμαστοὺς περιβόλους καὶ ἀερίων ὑδάτων δεξαμενὰς ἐν τριωρόφοις, καὶ ἀπρεπῆ ἀνδρογύνων λουτρὰ ἐν ἀποκρύφοις καταναλίσκοντας, ἢ εἰς συλλογὴν πλείονος ἀργυρίου, ἢ τοὔμπαλιν παρὰ τῶν ἀθυρμάτων ἀγαπηθῆναι, D ἐν αὐτῷ τούτῳ τῆς σπουδῆς τὴν χάριν ἀντιπληρούντων, τὸ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐνδιδόναι τοῖς ἁμαρτάνουσιν. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο, Θεόδωρε μεγαλώνυμε, φαύλοις ἀρέσαι ποτέ. οὐ γὰρ ἄλλοθεν αὐτοῖς ἀρέσω, ἢ ἐκ τῶν Χριστῷ μὴ ἀρεσκόντων. ὁ διάκονος. ἐπὶ τούτοις θαυμάσας, ἤρετο λέγων· τούτων οὕτως φυσικῶς εἰρημένων, καὶ μὴ ἐχόντων ἀντίρρησιν, εἴ τίς σοι γνῶσις περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, πετυπωμένων μετάδος. ὁ ἐπίσκ. καὶ πάνυ γε. ὁ διάκ. E αὐτὸς παρὼν ἔγνως; ἢ παρ' ἑτέρου μαθών; ὁ ἐπίσκ. ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ τυχὸν μέρος ἤμην ἀπολειφθεὶς τῆς δίκης. ὁ διάκ. τίνα οὖν ἐστι τὰ παρακολουθήσαντα, καὶ ποῖον εἴληφε τέλος, καὶ πόθεν τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότα, λεπτομερῶς μοι παράστησον. ἐπειδὴ μάλιστα ὁ Θεόφιλος ἐν τῷ οἰκείῳ συγγράμματι τὴν ἰδίαν προπέτειαν σεμνῦναι, ἢ περιστεῖλαι σπουδάσας ἔφησεν τὸν μακάριον Ἰωάννην φιλαρχίας πάθει κινούμενον δεκαὲξ ἐπισκόπους καθῃρηκέναι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, καὶ ἰδίους ἀντ' αὐτῶν κεχειροτονηκέναι. ὁ ἐπίσκ. οὐδὲν ἀπεικὸς τῶν ἰδίων τρόπων πεποίηκεν ὁ θαυ- F μάσιος, καὶ γράψας κατὰ Ἰωάννου, καὶ ψευδῆ γράψας. ἐξ ὧν γὰρ νομίζει καλύπτειν τὴν ἰδίαν ἀσχημοσύνην, ἐκ τούτων αὐτὴν μᾶλλον παραδειγματίζει, καὶ ἄκων σεμνύνων τὸν ἀθῷον Ἰωάννου κατὰ τὸν Βαλαὰμ ἐκεῖνον. εἰ γὰρ ἦν αὐτὸν

legis tabulas in manibus non habens, curam pauperum non per se, sed per alios gerit, longe erit ab iis qui dixerunt: *Ecce dereliquimus omnia, & sequuti sumus te. Quid ergo erit in nobis?* (Matth. XIX. 27.) annumerandus iis qui dixerunt: *Domine, nonne in nomine tuo hæc & illa fecimus?* auditurus cum ipsis: *Discedite a me, maledicti: nescio vos, unde estis?* (Luc. XIII. 27.) Non enim oratio agnoscit rationis expertes operarios. Purus enim ipsi est oculus, ne videat mala. Multi enim ex iis qui dicuntur Episcopi, justum sui odium quo propter proprios mores laborant, & spiritalium incuriam rescindere dum volunt, vitium vitio permutant, avaritiam vanitate. Et unâ quidem manu large peccantes ad turpe lucrum, alterâ vero mensas construentes, & sublimium ædificiorum columnas erigentes, ut ex his boni & industrii esse videantur, ignominiam pro honore colligunt: Ecclesiastæ immemores, qui & ista construxerat, & odio habuit, atque talia manifeste vetuit, cum scripsit: *Feci mihi domos & hortos*, & cætera. (Eccles. II. 5.) *Et ecce omnia vanitas, & odi omnem laborem meum, quo ego laboro sub sole.* Non dixit, super solem, ne intellectuales labores injuriâ afficeret. Hæc autem dico, non comprehendens eos, qui justa de caussa & necessitate Ecclesias condunt aut reficiunt: sed illorum caussâ, qui bona pauperum in pensilia ambulacra, & aëriarum aquarum receptacula in tertiis tabulatis, & indecora effeminatorum hominum lavacra in locis occultis consumunt, tum ut plus pecuniæ corradant, tum ut amentur a scurris & mimis, qui pro studio hanc unam mercedem rependunt, quod omnia ad voluptatem indulgent peccantibus. Absit autem a me, vir magni nominis Theodore, ut improbis unquam placeam. Non enim aliunde ipsis placebo, quam ex iis quæ Christo non placent. DIAC. Ad hæc miratus Theodorus interrogavit, dicens: Cum hæc ita ex natura dicta sint, & nullus contradicendi sit locus, si quid nosti de iis quæ in Asia a S. Joanne gesta sunt, de quo nunc nobis sermo est, nobiscum communica. EPISC. Et omnino quidem. DIAC. An præsens novisti? an ab alio accepisti? EPISC. Sed ne minima quidem parte isti judicio defui. DIAC. Quænam igitur subsequuta sunt, quemve finem acceperunt, & unde principium habuerunt, singillatim mihi exhibe. Quia Theophilus temeritatem suam maxime honestare, sive operire volens, in libello suo ait, beatum Joannem dominandi libidine permotum die una sexdecim Episcopos deposuisse, & suos, loco illorum, ordinasse. EPISC. Nihil a suis moribus alienum fecit mirificus ille, & cum contra Joannem scripsit, & cum falsa scripsit. Ex quibus enim absconsurum se putat fœditatem suam, ex iisdem illam magis traducit, vel invitus innocentiam Joannis, more Balaami, exornans. Si enim cum de-

posuerat, non opus erat scripto, non exsilio, cum depositio ipsa sufficiat ad confusionem eorum qui deponuntur: sed quoniam deponi non potest virtute præditus, atque victus victoriam refert. Manet invidia; cladem ex injusta victoria reportans; bullæ in morem turgescens; & in seipsam contrita, scribens & inscribens illud Esaiæ Prophetæ, væ illud in se attrahens, dum falsa omnia & facit, & dicit, & scribit. *Væ* enim, dicit Isaias, *qui scribunt: iniquitatem enim scribunt.* (Isai. x.) De his autem qui in Asia depositi sunt, non sexdecim, sed sex tantum Episcopis, ut coram Deo judice dicam nihil de numeri quantitate subtraham, neque rerum qualitati adjiciam; sed ut veritas sese habet, sic tibi exponam. Tertiâ decimâ indictione venerunt Constantinopolim Asiani Episcopi necessitatum quarumdam gratiâ: ii nobiscum commorabantur, præsentibus etiam aliis ex Scythia Episcopis: Theotimo scilicet, atque ex Thracia Ammone Ægyptio, & ex Galatia Arabiano, metropolitis omnibus ac senibus, usque ad viginti duorum Episcoporum numerum. Et omnibus congregatis, atque communicantibus, Eusebius quidam e Cilbianis jugis, Episcopus Valentinopolitanus, congregatam Synodum cum observasset, unâ sabbati adveniens, libellos tradidit Synodo: præposito scilicet, ut consequens erat, Joannis nomine, contra Antoninum, Episcopum Ephesi, septem capitula inserens. Primum quidem, quod conflatis sacris vasis argentum in usum filii fecisset. Secundum, quod ablatum de ingressu baptisterii marmor in balneum transtulisset: deinde columnas Ecclesiasticas, a pluribus annis jacentes, intra suum statuisset triclinium. Quartum, quod puer ejus cædem patrasset, quem adhuc haberet in ministerio irreprehensum. Quintum, quod prædia Ecclesiæ relicta a Basilina, Juliani Imperatoris matre, vendidisset, sibique vindicasset. Sextum, quod dimissa uxore sua, cum ea rursus congressus esset, filiosque ex ea procreasset. Septimum, quod pro lege & constituto haberet ordinationes Episcoporum vendere juxta rationem redituum. Adsunt, & qui dederunt, quique ordinati sunt, & ipse qui accepit: ac præterea probationes habeo.

CAP. XIV. DIAC. Hanc, quæso, Pater, contrahe narrationem: læduntur enim præsentes; Episcopis ista narrantibus, multo magis ista patrantibus. EPISC. Me miserum, qui diebus his reservatus sum, quibus pecuniâ sacerdotium venditur, si tamen sacerdotium est! Insipienter enim feci qui ista retulerim, cum obtrectatores Joannis eo nos adegerint. Verum patienter feras me, obsecro, ut hinc quoque Joannis moderationem admireris, qui sedato interim zelo, dixit Eusebio: Eusebi frater, quoniam sæpe fit ut accusationes quæ fiunt a perturbatione animi, faciles probationes

A καθελὼν, οὐ χρεία συγγράμματος ἢ ἐξορίας, ἱκανῆς οὔσης τῆς καθαιρέσεως αἰσχῦναι τοὺς καθαιρουμένους. ἐπειδὴ δὲ ἀκαθαίρετος ἕστηκεν ὁ ἐνάρετος, τῇ ἥττῃ τὴν νίκην κατέχων. μένει ὁ φθόνος τὴν ἧτταν τῆς ἀλόγου νίκης ἀποφερόμενος, πομφόλυγος δίκην ἀναφυσώμενος, καὶ εἰς ἑαυτὸν συντριβόμενος, γράφων καὶ καταγράφων τὸ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, οὐαὶ ὁ ἐπισπώμενος τὸ πάντα ψευδῆ καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν καὶ γράφειν. οὐαὶ γάρ, φησιν, οἱ γράφοντες· πονηρίαν γὰρ γράφουσιν. περὶ δὲ τῶν κατὰ Ἀσίαν καθαιρεθέντων οὐ

B δεκαὲξ, ἀλλὰ ἐξ ἐπισκόπων, ὡς ἐπὶ τῆς θείας δίκης ἐρῶ, καὶ οὔτε τῆς ποσότητος τοῦ ἀριθμοῦ ὑφελῶ, οὔτι τῇ ποιότητι τῶν πραγμάτων προσθήσω. ἀλλ' ὡς ἔχει φύσεως, οὕτως σοι ἀπαγγείλω. ἐπὶ τῆς τρισκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐλθόντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας χρειῶν ἕνεκα ἀναγκαίων, διέτριβον σὺν ἡμῖν, παρόντων καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων τῶν τε ἀπὸ Σκυθίας, Θεοτίμου λέγω· καὶ ἀπὸ Θρᾴκης Ἀμμῶνος τοῦ Αἰγυπτίου· καὶ ἀπὸ Γαλατίας Ἀραβιανοῦ, πάντων μητροπολιτῶν γεγηρακότων,

C συντεινόντων εἰς εἰκοσιδύο ἐπισκόπους. πάντων δὲ συνηγμένων καὶ κοινωνούντων ἐπιτηρήσας Εὐσέβιός τις ἀπὸ τῶν Κελβιανῶν λεγομένων τόπων, ἐπίσκοπος Οὐαλεντινουπόλεως, τὴν συνηγμένην σύνοδον ἐπιστὰς τῇ μιᾷ σαββάτου, λιβέλλους ἐπέδωκεν τῇ συνόδῳ, δηλαδὴ ἀκολούθως προτάξας τὸ ὄνομα Ἰωάννου, κατὰ Ἀντωνίνου τοῦ Ἐφεσίων ἐπισκόπου, ἑπτὰ κεφάλαια ἐντάξας. ἓν μέν· ὅτι κειμήλια χωνεύσας, ἀργύριον εἰς ὄνομα τοῦ υἱοῦ κατεσκεύασεν. δεύτερον δέ· ὅτι

D μάρμαρα τῆς εἰσόδου τοῦ βαπτιστηρίου λαβὼν ἐν τῷ βαλανείῳ τῷ ἰδίῳ προσέθηκεν· ἔπειτα κίονας ἐκκλησιαστικοὺς ἀπὸ πλειόνων ἐτῶν κειμένους, ἔνδον εἰς τὸν ἑαυτοῦ τρίκλινον ἔστησεν. τέταρτον· ὅτι ὁ παῖς αὐτοῦ φόνον πεποίηκεν, καὶ ἔχει αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀνέγκλητον. πέμπτον· ὅτι χωρία ὑπὸ Βασιλίνης, τῆς μητρὸς Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως, καταλειφθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ, πωλήσας ἐσφετερίσατο. ἕκτον· ὅτι ἀποταξάμενος τῆς οἰκείας γαμετῆς, πάλιν αὐτῇ συνῆλθεν, καὶ ἐπαιδοποίησεν ἐξ αὐτῆς. ἕβδομον· ὅτι ὡς νό-

E μον καὶ δόγμα ἔχει πωλεῖν τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας κατὰ τὴν τῶν προσόδων ἀναλογίαν. καὶ πάρεισιν οἱ δόντες καὶ χειροτονηθέντες, καὶ ὁ λαβών· καὶ ἐπὶ τούτοις ἔχω τὰς ἀποδείξεις. ὁ διάκ. παρακαλῶ, πάτερ, σύστειλον τὸ διήγημα τοῦτο· βλάπτονται γὰρ οἱ παρόντες, ἐπισκόπων ταῦτα διηγουμένων, μήτιγε καὶ πραττόντων. ὁ ἐπίσκ. οἴμοι τάλας ἐγὼ τηρηθεὶς ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐν αἷς ἀργυρίῳ ἱερωσύνη πιπράσκεται, εἴγε καὶ ἱερωσύνη. γέγονα δὲ καὶ ἄφρων διηγούμενος, τῶν Ἰωάννην συκοφαντούντων εἰς ταῦτα ἡμᾶς περιστη-

F σάντων. πλὴν μακροθύμως ἀνάσχου μοι, ἵνα καὶ ἐκ τούτων θαυμάσῃς τὴν Ἰωάννου ἐπιείκειαν, κοιμήσαντα * τέως τὸν ζῆλον, εἰπόντα * δὲ τῷ Εὐσεβίῳ· ἀδελφὲ Εὐσέβιε, ἐπειδὴ πολλάκις αἱ κατὰ λύπην κατηγορίαι οὐκ εὐχερεῖς ἔχουσι τὰς

* f. κωμίσαντες
* f. εἰπόντες

ἀποδείξεις· παρακέκλησο παύσασθαι τοῦ ἐγγράφως κατειπεῖν τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντωνίνου, ἡμῶν τὰ αἴτια τῆς λύπης διορθουμένων. πρὸς τούτοις διαθερμανθεὶς τραχέσιν ἐκέχρητο λόγοις. Σφαδάζων ὅλος κατὰ τοῦ Ἀντωνίνου καὶ ἐπιμένων τῇ κατηγορίᾳ, παρακαλεῖ ὁ Ἰωάννης Παῦλον τὸν Ἡρακλείας· ἐδόκει γὰρ σπουδάζειν τῷ Ἀντωνίνῳ· ἵν' εἰς φιλίαν αὐτοὺς συνελάσῃ. καὶ ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν σὺν τοῖς ἐπισκόποις. ἦν γὰρ καιρὸς τῆς ἱερατείας· δοὺς δὲ τῷ λαῷ τὴν συνήθη τῆς εἰρήνης προσηγορίαν, ἐκάθισεν σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις. ἐπεισελθὼν δὲ λεληθότως ὁ κατήγορος Εὐσέβιος ἐπὶ πάντος τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐπισκόπων ἐπιδίδωσιν ἕτερον λίβελλον τὰ αὐτὰ περιέχοντα. ὁρκίζων τὸν Ἰωάννην ὅρκους φρικτοὺς, συμπλέξας αὐτοῖς καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν βασιλέων, μετὰ πολλῆς ταραχῆς· ὡς νομίσαι τοὺς λαοὺς διαπτοηθέντας ἐπὶ τῷ ἰταμῷ· ὅτι θανάτου συγχώρησιν παρακαλεῖ αἰτῆσαι τὸν βασιλέα τὸν Ἰωάννην. ὁ δὲ Ἰωάννης θεασάμενος τὴν ἔνστασιν τοῦ ἀνδρὸς, τὸ ἀτάραχον μνώμενος τῷ λαῷ, ἐδέξατο τὸ βιβλίον, καὶ μετὰ τὰ ἀναγνώσματα τῶν θείων λογίων παρακαλέσας Πανσόφιον τὸν Πισιδίας προσαγαγεῖν τὰ δῶρα· αὐτὸς συνεξῆλθεν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις. παρῃτεῖτο γὰρ ἐπιθόλως ἱερατεύειν, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον· τὸ ὅτ' ἂν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ διασκεψάμενος μετὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀπόλυσιν, καθεσθεὶς ἐν τῷ φωτιστηρίῳ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, τὸν κατήγορον προσκαλεῖται, φήσας αὐτῷ ἐπὶ πάντων· καὶ πάλιν σοι τὰ αὐτὰ λέγω, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ λύπης ἢ ὀργῆς, πολλὰ καὶ λέγουσι καὶ γράφουσιν, ἀτονοῦντες περὶ τὰς ἀποδείξεις. εἰ τοίνυν σαφῶς ἐπίστασαι, περὶ ὧν βούλει κατηγορεῖν· οὔτε γὰρ δυνάμενον ἀπωθούμεθα, οὔτε μὴ δυνάμενον ἕλκομεν· πρὶν ἀναγνωσθῆναι τὸν λίβελλον, ἐκλέξαι τὸ συμφέρον. μετὰ γὰρ τὸ ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς ἀκοὰς πάντων ἐλθεῖν, πραττομένων ὑπομνημάτων, οὐκέτι σοι ἔξεστιν, ἐπισκόπῳ ὄντι, ζητεῖν ἀβουλητίονα. ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐνέμεινεν τῇ ἐνστάσει. πρὸς οἷς κελεύουσιν ἀναγνωσθῆναι τὸ βιβλίον· ἀνεγνώσθη τὰ προειρημένα κεφάλαια. λέγουσιν οἱ γέροντες τῶν ἐπισκόπων τῷ Ἰωάννῃ· ἀκούσατε τὴν δύναμιν τοῦ βιβλίου· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἓν τοῦ ἑνὸς κεφαλαίου δυσσεβές ἐστι, καὶ ἀπηγορευμένον πανταχόθεν τοῖς ἱεροῖς νόμοις· ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν ἐν τοῖς ὑποβεβληκόσι * τὴν ἅπασαν σχολὴν ποιεῖσθαι, ἀπὸ τοῦ φρικωδεστέρου ἡ ἐξέτασις γένηται. εἰ γὰρ ἐκεῖνο ἀληθὲς εὑρεθείη, οὐκ ἔστιν ἀντίρρησις περὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων, τῆς ῥίζης ἐκείνου τοῦ κεφαλαίου πᾶν εἶδος κακίας καρποφορούσης, κατὰ τὸν εἰπόντα· ῥίζα πάντων κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία. ὁ γὰρ ἐπ' ἀθῴοις δῶρα λαβὼν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος διανομὴν ἀργυρίῳ ἀπεμπολῆσαι νομίσας· πῶς φείσεται ἔτι κειμηλίων ἢ λίθων ἢ χωρίων τῆς ἐκκλησίας; τότε ὁ Ἰωάννης ἄρχεται τῆς ἐξετάσεως, φήσας τῷ Ἀντωνίνῳ· τί λέγεις πρὸς ταῦτα, ἀδελφὲ Ἀντωνῖνε; ἠρνήσατο ἐξ ἀνάγκης. πῶς γὰρ οἷόν τε ἐκ προοιμίων αὐτὴν τὴν ἰδίαν αἰσχύνην

A non habeant: sine te exorari, ut cesses Antoninum fratrem scripto accusare, nobis causas molestiæ corrigentibus. Ad hæc irâ accensus, durioribus usus est verbis, adversus Antoninum totus se efferens, & in accusatione persistens; hortatur Joannes Paulum, Episcopum Heracleæ; nam is Antonino favere videbatur, ut eos in amicitiam compelleret. Surgensque, Ecclesiam ingressus est, unà cum Episcopis. Erat enim sacrificii tempus: pacemque populo ex more precatus, sedit cum
B reliquis Episcopis. Clam autem subingressus accusator Eusebius, coram omni populo & Episcopis libellum alium offert eadem continentem. Adjurans Joannem horrendis juramentis, quibus salutem quoque Imperatorum complexus est, multa cum perturbatione: ut putarent populi ejus imprudentiâ perterriti; eum a Joanne petere, ut vitam sibi ab Imperatore impetraret. Joannes vero, ut vidit instantiam hominis, studens imperturbatum tenere populum, libellum recepit, lectisque
C divinis eloquiis Pansophium, Pisidæ Episcopum, orat, ut divina dona offerat: ipse cum reliquis Episcopis egressus est. Nolebat enim animo turbido sacrificium facere, his Evangelii obtemperans: *Quando offers munus tuum*, & reliqua. Et post dimissionem populi, considerans apud se, & sedens in baptisterio cum reliquis Episcopis, accusatorem coram omnibus advocat, dicens ei: Rursus eadem tibi dico, quod multi mœrore vel ira compulsi, multa & dicunt, & scribunt, quæ probare
D non possunt. Si igitur manifeste ea nosti, de quibus illum accusare vis; neque enim si possis, repellimus; neque trahimus, si non possis: antequam legatur libellus, elige quod expedit: postquam enim lectus fuerit, & in aures omnium venerit, confectis Actis, non amplius licebit, cum sis Episcopus, abolitionem petere. Post hæc, rursus ille in proposito persistit. Tum jubent legi libellum: lectaque sunt supradicta capita. Dicunt seniores Episcopi Joanni: Audite tenorem libelli, etsi unumquodque uniuscujusque
E cujusque capitis maxime impium est, & undequaque sacris legibus interdictum, ne videamur in his quæ leviora sunt, tempus omne insumere, ab eo quod est horribilius, fiat inquisitio. Si enim illud inventum fuerit verum, nullus de capitibus reliquis erit contradicendi locus: cum illius capitis radix omnem iniquitatis speciem progerminet, juxta illum, qui ait: *Radix omnium malorum est avaritia.* Qui enim super innocentes munera accepit, & Spiritus sancti distributionem argento
F vendere non dubitavit: quo pacto jam parcet sacris vasis, aut lapidibus, aut prædiis Ecclesiæ? Tunc Joannes quæstionem inchoat, dicens Antonino: Quid ad hæc dicis, frater Antonine? Negavit ille necessario. Quomodo enim posset sub exordium ipsum confusionem suam con-

* f. ὑποβεβηκόσι

I. Tim. VI, 10.

fiteri. Interrogati sunt qui dederunt, negarunt & ipsi. Post hæc cum inquisitio ad horam usque octavam diligenter ageretur, ex indiciis quibusdam judicium formatum est. Postremo, ut par erat, ventum est ad testes, coram quibus & hi dederant, & ipse acceperat. Non aderant testes: opus erat eorum præsentia. Difficultatem sistendorum testium respiciens Joannes, ut purgaret Ecclesiam, & testibus parceret, per se in Asiam ire sese ultro offert, & examen peragere. Antoninus visa Joannis strenuitate atque incorrupta integritate, utpote sibi conscius, adiit quemdam e proceribus, cujus prædia, quæ in Asia erant, ipse curabat: orat ut inhibendum Joannem procuret, ne in Asiam abiret, promittens testes se exhibiturum, qui statim molitur, ut hæcce ad Joannem Episcopum e palatio denuntiarentur. Absurdum est te, qui sis Episcopus, & animarum nostrarum inspector, in tanta tumultus exspectatione, relinquere civitatem, & peregrinationem in Asiam obire, cum facile testes deduci possint. Erat autem exspectati tumultus caussa Gaïna barbarus. Enimvero, ne longior sim, persuadetur illi ut maneat, curam simul habens & judicii & molestiæ testium. Interim lucrum insperatum reo fuit ad adventum testium dilatio, quos aut pecuniâ, aut potentiâ fugare poterat. Prævidens ista Joannes, cum præsente Synodo deliberat quosdam e præsentibus Episcopis in Asiam mittere ad interrogandos testes. Derepente igitur tres Episcopi electi sunt, qui mitterentur: Syncletius Metropolitanus Trajanopolis, Hesychius Episcopus Parii, & Palladius Helenopolis. Cum in Actis interloquuta esset Synodus, ut qui intra duos menses non occurrisset Hypæpis, Asiæ civitate, & jura sua persequutus non fuisset, quia vicini essent & qui arguebantur, & reliqui Episcopi, qui cum Syncletio judicare debebant, is excommunicatus esset. Post hæc, descenderunt Smyrnam dicti Syncletius & Palladius. Hesychius autem qui amicus erat Antonini, simulavit morbum: & per litteras illico significarunt utrisque partibus adventum suum, ut concurrentes in dictam civitatem implerent promissa. Illi autem cum se mutuo corrupissent, partim auro, partim jurejurando, amici facti erant ante adventum judicum. Cum autem dicis caussâ ad civitatem Hypæpinorum venissent, sperabant rursum eludere judices dilatione testium, quasi peregre profecti essent ob varias caussas. Post hæc judices accusatorem rogant: Intra quot igitur dies adducturus es testes? & exspectabimus. Ratus ille eos aëris inclementiam ægre ferentes, discessuros; erat enim æstatis ipse ardor; scripto promittit intra quadraginta dies, aut producturum testes, aut pœnas ca-

A ὁμολογῆσαι. ἠρωτήθησαν οἱ δεδωκότες, ἠρνήσαντο κἀ-
κεῖνοι. ἐπὶ τούτοις ἐπιμελῶς τῆς ἐξετάσεως γινομένης
μέχρις ὥρας ὀγδόης, ἐκ τεκμηρίων τινῶν ἐμορφοῦτο ἡ
δίκη. καταλήγει τὰ τελευταῖα, ὡς εἰκὸς, εἰς μάρτυρας,
ἐφ' ὧν καὶ δεδώκασι, καὶ εἴληφεν. οὐ παρῆσαν οἱ μάρτυ-
ρες· χρεία γὰρ τῆς τούτων παραστάσεως. ἀποβλέψας εἰς
τὸ ἐργῶδες τῆς παραστάσεως ὁ Ἰωάννης, προθυμεῖται
ἐπὶ καθαρισμῷ τῆς ἐκκλησίας, καὶ φειδοῖ τῶν μαρτύ-
ρων, δι' ἑαυτοῦ παραγινόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν ἐξέ-
τασιν συμπεραιῶσαι. θεασάμενος ὁ Ἀντωνῖνος τὸ ἄοκνον
B Ἰωάννου καὶ τὸ ἀδέκαστον, ὡς ἅτε συνειδὼς ἑαυτῷ, ὑπει-
σελθὼν εἰς ἕνα τῶν κρατούντων, οὗ καὶ τῶν γηδίων ἐφρόν-
τιζε τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, παρακαλεῖ αὐτὸν ποιῆσαι ἐπισχε-
θῆναι τὸν Ἰωάννην, ἵνα μὴ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑποσχό-
μενος τὴν τῶν μαρτύρων παράστασιν, ὃς ἐξ αὐτῆς
παρασκευάζει δηλωθῆναι ἐκ τοῦ παλατίου τῷ
ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ τάδε· ἄτοπόν ἐστι πρᾶγμα,
ἐπίσκοπόν σε ὄντα, καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν προστά-
την, ἐν τοσαύτῃ προσδοκίᾳ θορύβου καταλείψαν-
C τα τὴν πόλιν, στείλασθαι τὴν ἀποδημίαν τὴν εἰς τὴν
Ἀσίαν, εὐχερῶς τῶν μαρτύρων διαγομένων. ἦν
δὲ Γαϊνᾶς ὁ βάρβαρος ὁ προσδοκώμενος θόρυβος.
καὶ τί γάρ; ἵνα μὴ μακρηγορήσω. πείθεται ἀπομεῖναι,
φροντίζων ὁμοῦ καὶ τῆς δίκης καὶ τῆς συντελείας τῶν μαρ-
τύρων. ἕρμαιον δὲ τῷ κατηγορηθέντι ὑπῆρχεν ἡ εἰς
τοὺς μάρτυρας ἀναβολή, οὓς ἐδύνατο φυγαδεῦσαι
ἢ ἀργυρείῳ ἢ δυναστείᾳ. ταῦτα προεωρακὼς ὁ Ἰωάν-
νης, σκέπτεται μετὰ τῆς παρούσης συνόδου τινὰς τῶν
παρόντων ἐπισκόπων ἀποσταλῆναι εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ ἐρω-
D τήσει τῶν μαρτύρων. ἐξ αὐτῆς οὖν ὡρίσθησαν τρεῖς
ἐπίσκοποι κατελθεῖν· Συγκλήτιος μητροπολίτης
Τραϊανουπόλεως, Ἡσύχιος ὁ Παρίου, καὶ Παλλά-
διος ὁ Ἑλενουπόλεως. διαλαλησάσης τῆς συνόδου ἐν
τοῖς ὑπομνήμασιν, ὡς τὸν ἐντὸς δύο μηνῶν μὴ ἀπαντή-
σαντα καὶ συστάντα τοῖς ἑαυτοῦ δικαίοις ἐν Ὑπαίποις τῇ
Ἀσιανῶν πόλει, διὰ τὸ ἐκ γειτόνων εἶναι καὶ τοὺς ἐλεγ-
χομένους, καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπισκόπων τοὺς ὀφείλον-
τας συνδικάσαι τοῖς περὶ Συγκλήτιον, τοῦτον ἀκοινώ-
νητον γίνεσθαι. πρὸς τούτοις κατῆλθον οἱ τυπωθέντες
E Συγκλήτιος καὶ Παλλάδιος ἐν Σμύρνῃ. ὁ γὰρ Ἡσύχιος
φίλος ὢν τοῦ Ἀντωνίνου, προσεποιήσατο κεκακῶσθαι·
ἐξ αὐτῆς δὲ γράψαντες ἐσήμαναν ἀμφοτέροις τοῖς μέ-
ρεσιν τὴν ἑαυτῶν ἐπιδημίαν, ἵνα συνδραμόντες εἰς τὴν
ὡρισμένην πόλιν, ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποσχέσεις. οἱ δὲ
πείσαντες ἀλλήλους, ὁ μὲν χρυσίῳ, ὁ μὲν δὲ ὅρκῳ, φίλοι
γεγόνασι πρὸ τῆς τῶν δικαστῶν παρουσίας. συνδραμόντες δὲ
σχήματι ἐν τῇ Ὑπαιπινῶν, ἐνόμιζον τοὺς κριτὰς διαπαί-
ζειν ἐπὶ ὑπερθέσει πάλιν τῶν μαρτύρων, ὡς ἐκδημούν-
των εἰς διαφόρους χρείας. πρὸς τούτοις, ἐπερωτῶσιν
F οἱ δικασταὶ τὸν κατήγορον· ἐντὸς οὖν πόσων ἡμερῶν διά-
γεις αὐτούς; καὶ ἐκδεχόμεθα. νομίσας αὐτοὺς δυσφοροῦντας
πρὸς τὴν τῶν ἀέρων ἐπάχθειαν ἀποχωρεῖν, ἦν γὰρ τὸ ἀκραι-
φνὲς τῆς θερινῆς ὥρας, ὑπέσχετο, ἐντὸς τεσσαράκοντα
ἡμερῶν ἐγγράφως, ἢ ἄγειν τοὺς μάρτυρας, ἢ ὑφίστασθαι

τὰ τῶν κανόνων. ἀφεθεὶς οὖν εἰς ἐπιζήτησιν τῶν μαρτύρων, καταλιπὼν τὸ πρᾶγμα, καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖσε διαλανθάνων. ἐξεδέξαντο οἱ κριταὶ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὡς εἰκός· καὶ ὡς οὐδαμοῦ ἐφάνη, ἐπιστέλλουσι τοῖς πανταχοῦ τῆς Ἀσίας ἐπισκόποις, ποιήσαντες αὐτὸν ἀκοινώνητον, ἢ ὡς λιποτάκτην, ἢ ὡς συκοφάντην. μετὰ δὲ τοῦτο προσεκαρτέρησαν ἄλλας τριάκοντα ἡμέρας· καὶ ὡς οὐδαμοῦ ἐφάνη, ἀναχωρήσαντες ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. κἀκεῖ περιτυχόντες αὐτῷ, ἐνεκάλουν ἐπὶ τῷ τετολμημένῳ. ὁ δὲ πάλιν ἀρρωστίαν σώματος προφασισάμενος, ὑπισχνεῖτο τοὺς μάρτυρας. τούτων οὕτω χρονοτριβούντων, ἀποθνήσκει ὁ Ἀντωνῖνος, μεθ' οὗ εἶχεν ὁ Εὐσέβιος τὴν δίκην. αὖθις ψήφισμα ἔρχεται ἀπὸ Ἀσίας, τοῦτο μὲν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἐφεσίων, τοῦτο δὲ τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἀξίωσιν μεθ' ὅρκου φρικτοῦ περιέχον. ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθε χρόνοις φύρδην οἵτε θεσμοὶ καὶ ἡμεῖς ἐποιμάνθημεν, ἀξιοῦμέν σου τὴν τιμιότητα κατελθοῦσαν τύπον ἐπιθεῖναι θεόπεμπτον τῇ Ἐφεσίων ἐκκλησίᾳ ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων καταπονηθείσῃ, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν τὰ Ἀρείου φρονούντων, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν τὰ ἡμέτερα μετὰ πλεονεξίας καὶ φιλαυτίας αὐχούντων. ἐπειδὴ μάλιστα πολλοὶ οἱ ἐφεδρεύοντες, ὡς λύκοι βαρεῖς, διὰ χρημάτων ἁρπάσαι τὸν θρόνον * ἐπειγόμενοι. ὁ δὲ Ἰωάννης ἐν τοσαύτῃ σώματος ἀνωμαλίᾳ καὶ χειμερίας τῆς ὥρας, οὐδὲν πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος λυπηρὸν, ἐπὶ καταστάσει μάλιστα νενοσηκότων πραγμάτων ὅλης τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως δι' ἀπειρίαν ἢ ἐρημίαν ποιμένων, τονωθεὶς τῇ προθυμίᾳ, ἐμβὰς εἰς πλοῖον, ἀπαίρει τῆς πόλεως. ἐπιγινομένου δὲ σφοδροῦ ἀνέμου βορρέου, φοβηθέντες οἱ ναυτικοὶ, ἵνα μὴ εἰς τὴν Προκόννησον ἐκριφῶσι, τὸ ἐπίδρομα θέντες τῇ βαλλομένῃ, ὑποτρέχουσι τὸ ὄρος τοῦ Τρίτωνος· κἀκεῖσε ῥίψαντες τοὺς κατόχους, ἔμενον ἐκδεχόμενοι νότον, ἵνα προσβάλωσι τῇ Ἀπαμείᾳ. ἐπιμείναντες οὖν δύο ἡμέρας νήστεις ῥεμβόμενοι ἐν τῷ πλοίῳ, τῇ τρίτῃ ἐξῆλθον εἰς τὴν Ἀπάμειαν, ἐν ᾗ ἐξεδέχοντο Παῦλος καὶ Κυρῖνος, καὶ Παλλάδιος οἱ ἐπίσκοποι. τούτους γὰρ ἔλαβε συνεκδήμους ὁ Ἰωάννης. διανύσαντες δὲ τῇ πεζικῇ πορείᾳ τὴν ὁδὸν, εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν Ἔφεσον. καὶ συναγαγόντες τοὺς τῆς Λυδίας ἐπισκόπους, καὶ Ἀσίας καὶ Καρίας συντείνοντας εἰς ἑβδομήκοντα ἄνδρας, ποιοῦνται τὴν χειροτονίαν, τῶν πολλῶν ἐκ προθυμίας ἑκουσίου ἀπαντησάντων, μάλιστα Φρυγῶν, ἐπὶ ἀπολαύσει στόματος σοφίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται· τουτέστιν, ἐν τοῖς λαλοῦσιν. ἐν δὲ πλατείαις παῤῥησίαν ἄγει· τουτέστι, καρδίαις ταῖς διὰ πολυτρόπων θλίψεων πλατυνθείσαις, κατὰ τό· ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με. στενοχωρεῖται γὰρ ἡ σοφία ἐν τοῖς τὰ ζιζάνια γεωργοῦσι, καὶ τὸν λόγον συμπνίγουσιν. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, προσῆλθεν ὁ τῆς μακρηγορίας ἡμῖν αἴτιος τοῖς ἐπισκόποις πᾶσιν Εὐσέβιος, ὁ κατήγορος τῶν ἐξ λοιπῶν ἐπισκόπων, ἀξιῶν δεχθῆναι εἰς

A nonum subiturum. Dimissus igitur ad inquirendos testes, omissa inquisitione, Constantinopolim venit, ibi delitescens. Exspectabant judices, ut par erat, ad quadragesimam diem: & cum nullibi ille compareret, scribunt omnibus Asiæ Episcopis, eum denuntiantes excommunicatum, sive ut desertorem, sive ut calumniatorem. Cæterum post hoc alios etiam triginta dies perstiterunt: & cum non compareret, discesserunt, & Constantinopolim redierunt. Illic cum ipsum offendissent, facinus illi exprobrarunt. B Rursus ille infirmitatem corporis prætexens, pollicebatur testes se adducturum. Quæ cum in longum tempus sic abirent, moritur Antoninus, cum quo litem habebat Eusebius. Rursus ab Asia venit decretum ad Joannem, partim a clero civitatis Ephesiorum, partim ab Episcopis, postulationem cum horribili jurejurando continens. Quoniam superioribus temporibus inordinate & leges & nos gubernati sumus, oramus Venerationem tuam, C ut descendas, & formam Deo dignam imponas Ecclesiæ Ephesiorum, a longo tempore afflictæ, partim quidem ab Arii sectatoribus, partim ab iis, qui cum avaritia & dominandi libidine catholicos se esse gloriantur. Quia permulti insidiantur, ut lupi graves, Episcopalem sedem pecuniis rapere festinantes. Joannes in tanta corporis infirmitate, etiam tempore hiberno, nihil molesti sibi ob oculos proponens, ut rebus totius Asianæ Diœceseos ægris mederetur, vel propter imperitiam, D vel propter solitudinem pastorum, alacritate animi roboratus, ingressus navim, urbe discessit. Irruente interim sævo aquilone, metuentes nautæ, ne in Proconnesum ejicerentur, posito velo in partem navis quæ vento verberabatur, Tritonis promontorium prætervehuntur: & ibi jactis ancoris manserunt, austrum exspectantes, ut Apamiæ applicarent. Cum igitur biduum jejuni perstitissent, in navicula agitati, tertia die Apamiam devenere, ubi eum exspectabant, Paulus, E Cyrinus & Palladius: hos enim viæ comites assumpserat Joannes, pedibusque confecto itinere Ephesum perveniunt. Et congregatis Lydiæ Episcopis, Asiæ atque Cariæ, numero septuaginta, ordinationem faciunt, cum plures spontanea alacritate occurrissent, maxime e Phrygibus, ut oris sapientiâ fruerentur, juxta quod dictum est: *Sapientia in exitibus laudatur*; hoc est, in loquentibus. *In plateis* autem *cum fiducia loquitur.* Hoc est, cordibus, quæ variis afflictionibus dilatata sunt, F juxta illud: *In tribulatione dilatasti me.* Coangustatur enim sapientia in iis qui zizania seminant, & suffocant verbum. Dum hæc geruntur, accessit ad nos Episcopos, prolixi sermonis caussa, Eusebius accusator sex reliquorum Episcoporum, rogans ut ad communionem admittere-

Georg. * τῆς ἐπισκοπῆς

Prov. I. 20.

Ps. IV. 2.

CAP. XV.

tur. Contradicunt quidam Episcopi, adduntque, calumniator cum esset, non oportere ipsum admitti. Post hæc supplicat, dicens: Quoniam caussa ista biennio maxima ex parte examinata est, & ad testium adventum facta est dilatio: rogo Pietatem vestram, ut hodie jamjam testes producam. Etsi enim Antoninus mortuus est, qui nummos accepit, & ordinavit, attamen supersunt & qui dederunt, & qui ordinati sunt. Justum visum est præsenti Synodo rem perquiri. Incipit caussa a lectione Actorum, quæ prius facta fuerant. Ingressi sunt testes: ingressi & sex illi qui pecuniam dederant, & ordinati fuerant. Et initio quidem negabant. Instantibus autem testibus partim laïcis, partim Presbyteris, quibus confidere videbantur, necnon mulieribus quibusdam, qui etiam pignorum, seu munerum species dicebant, & loca, & tempora, & quantitatem. Cum vero eorum conscientia recta non esset, ultro confitentur, levi adhibita necessitate: dedimus, confessum est: & ordinati sumus: talem putantes esse consuetudinem, ut videremur a Curia liberari. Et nunc oramus, si fas est, simus in ministerio Ecclesiæ: sin minus, aurum, quod dedimus, recipiamus. Quidam enim e nobis uxorum supellectilem dedimus. Ad hæc Joannes Synodo pollicitus est: quod ad Curiam quidem attinet, ego eos, Deo juvante, liberabo, exorato Imperatore. Vos autem mandate, ut ab heredibus Antonini ipsi accipiant, quæ dederunt. Præcepit Synodus, ut aurum acciperent ab heredibus Antonini, & communicarent intra altare: essent autem jam non Sacerdotes, sed ex Sacerdotibus. Ne si ista concederentur, mos fieret Judaïcus aut Ægyptius, vendendi atque emendi Sacerdotium. Dicunt enim pestilentem, & falsum Judæorum Patriarcham, singulis annis, aut anno interjecto, Synagogæ principes mutare ad corradendam pecuniam, similiter & hujus æmulum, Ægyptiorum Patriarcham, ut impleatur illud Prophetæ: *Sacerdotes ejus cum muneribus respondebant, & Prophetæ ejus cum pecunia vaticinabantur.* Horum omnium exstant Acta & judicum nomina: neque uno die facta est disquisitio, ut mentitus est Theophilus, sed per biennium: atque acquieverunt, qui fuerant depositi, ut a futuro judicio liberarentur: ita ut unus ex iis factus sit publicorum negotiorum defensor: & in eorum locum suffecti sunt alii, non conjugati, vitâ & doctrinâ ornati. Verum generosi illi & litigiosi, post Joannis exsilium, accepto eo quod acceperant; neque enim habet improbitas nomen, sicut neque substantiam; eos qui ante quadriennium ejecti fuerant, rursus in Ecclesias invexerunt: & legitime in sedibus collocatos expulerunt ad dispergendas Christi oves. Illud autem omnium maxime ridiculum, vel potius lamento

Mich. III. 11.

A κοινωνίαν. προσαντιλέγουσί τινες τῶν ἐπισκόπων, μὴ δεῖν αὐτὸν δεχθῆναι ὡς συκοφάντην. ἐπὶ τούτοις ἱκετεύει λέγων· ἐπειδὴ ἡ δίκη τὸ πλεῖστον μέρος ἐπὶ δύο ἔτη ἐβασανίσθη· εἰς μάρτυρας δὲ γεγένηται ἡ ὑπέρθεσις· δέομαι τῆς ὑμετέρας θεοσεβείας σήμερον παραυτὰ δοῦναί με τοὺς μάρτυρας· εἰ γὰρ καὶ Αντωνῖνος ἐτελεύτησεν ὁ λαβὼν τὸ χρυσίον, καὶ χειροτονήσας· ἀλλ' οὖν γε μένουσιν οἱ δεδωκότες, καὶ χειροτονηθέντες. ἐδικαίωσεν ἡ παροῦσα σύνοδος ζητηθῆναι τὸ πρᾶγμα. ἄρχεται ἡ ὑπόθεσις ἐξ ἀναγνώσματος B τῶν πρῴην πραχθέντων ὑπομνημάτων. εἰσῆλθον οἱ μάρτυρες, εἰσῆλθον καὶ ἓξ τῶν δεδωκότων, καὶ χειροτονηθέντων. ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ ἠρνοῦντο. ἐπιμενόντων δὲ τῶν μαρτύρων, τῶν μὲν λαϊκῶν, τῶν δὲ καὶ πρεσβυτέρων, οἷς ἔδοξαν τεθαῤῥηκέναι· καὶ γυναικῶν τινων, καὶ τὰ εἴδη τῶν ἐνεχύρων λεγόντων, καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τὴν ποσότητα. οὐ πάνυ καλῶς διακειμένης αὐτῶν συνειδήσεως, αὐθαίρετοι ὁμολογοῦσι δίχα πολλῆς ἀνάγκης, ὅτι δεδώκαμεν. ὡμολόγηται. καὶ γεγόναμεν· τοιαύτην νομίσαντες εἶναι ἀκολουθίαν, ἵνα C δόξωμεν τοῦ βουλευτηρίου ἐλευθεροῦσθαι. καὶ νῦν δεόμεθα, εἰ μέν ἐστιν ὅσιον, ἡμᾶς εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἐκκλησίας· ἐπεὶ κἂν τὸ χρυσίον, ὃ δεδώκαμεν, ἵνα λάβωμεν. τῶν γὰρ γυναικῶν ἡμῶν τινες δεδώκαμεν σκεύη. ὁ Ἰωάννης πρὸς ταῦτα ὑπέσχετο τῇ συνόδῳ, ὅτι τοῦ μὲν βουλευτηρίου ἐγὼ αὐτοὺς σὺν θεῷ ἀπαλλάξω, ἀξιώσας τὸν βασιλέα. ὑμεῖς δὲ προστάξατε αὐτοὺς λαβεῖν, ὃ δεδώκασιν, παρὰ τῶν Αντωνίνου κληρονόμων. προσέταξεν ἡ σύνοδος, τὸ μὲν D χρυσίον αὐτοὺς λαβεῖν παρὰ τῶν κληρονόμων Αντωνίνου, κοινωνεῖν δὲ ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου. εἶναι δὲ ἀπὸ ἱερέων. ἵνα μὴ τούτων συγχωρηθέντων ἔθος γένηται Ἰουδαϊκὸν, ἢ Αἰγύπτιον, τοῦ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν τὴν ἱερωσύνην. φασὶ δὲ τὸν λυμεῶνα, καὶ ψευδώνυμον πατριάρχην τῶν Ἰουδαίων κατ' ἔτος ἀμείβειν, ἢ καὶ παρ' ἔτος τοὺς ἀρχισυναγώγους ἐπὶ συλλογῇ τοῦ ἀργυρίου, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ζηλωτὴν τούτου τῶν Αἰγυπτίων πατριάρχην, ἵνα πληρωθῇ τὸ προφητικόν· οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ δώρων ἀπεκρίνοντο, καὶ οἱ προφῆται αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἐμαντεύοντο. τού- E των πάντων ἐστὶ καὶ ὑπομνήματα, καὶ οἱ κρίναντες· καὶ οὐκ εἰς μίαν ἡμέραν γεγένηται, ὡς ἐψεύσατο ὁ Θεόφιλος, ἡ ἐξέτασις, ἀλλ' ἐπὶ δύο ἔτη· καὶ ἔστερξαν οἱ καθαιρεθέντες, τῆς μελλούσης κρίσεως ἐλευθερωθέντες, ὡς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἔκδικον δημοσίων γενέσθαι πραγμάτων· καὶ εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν ἕτεροι ἀείπαιδες ἀντεισήχθησαν, βίῳ καὶ λόγῳ κεκοσμημένοι. καὶ οἱ γεννάδες καὶ φιλόνεικοι, μετὰ τὴν Ἰωάννου ἐξορίαν, λαβόντες ὃ ἔλαβον· οὐ γὰρ F ἔχει ὄνομα ἡ κακία, ὥσπερ οὐδὲ οὐσίαν. τοὺς μὲν πρὸ τετραετίας ῥιφέντας πάλιν εἰσέφρησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας· τοὺς δὲ ἐνθέσμους ἐνθρονισθέντας ἐξέωσαν ἐπὶ σκορπισμῷ τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων. τὸ μέντοι γελοιωδέστατον πάντων, μᾶλλον δὲ θρήνου

A ἄξιον, ἐὰν ἀκούσῃς, Θεόδωρε φιλομαθέστατε· ἠχήσει μέν σου, κατὰ τὸν προφήτην, ἀμφότερα τὰ ὦτα. ἀποκλαύσεις δὲ φιλόθεος ὢν τοὺς μαινομένους τῶν ἐπισκόπων, ἐσκοτισμένῃ χειρὶ λυμαινομένους τὰς δωρεὰς τοῦ Χριστοῦ. ἃς γὰρ μετὰ νηστείας, καὶ δεήσεως, καὶ δοκιμασίας κλήρου, καὶ φόβου οἱ περὶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἐποίουν χειροτονίας, οὗτοι τοὐναντίον μετὰ κραιπάλης καὶ μέθης καὶ δώρων οἰκτρῶν τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκτρώματα· ἃ μήτε χοίρων ἀλόγων ἢ κυνῶν ἄξια, κατὰ τὸν προφητεύσαντα περὶ αὐτῶν Ἰὼβ ἐκ προσώ-
B που τοῦ σωτῆρος· οὓς οὐχ ἡγησάμην ἀξίους κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων, οἳ ὑπὸ φρύγανα διῃτῶντο. οἱ τοίνυν μετὰ μιμάδων καὶ Ἰουδαίων, ὡς φίλοι τοῦ σωτῆρος, παρὰ τῶν σοφῶν τὰ ἀπόρρητα τῆς ἱερωσύνης καταπιστεύονται· δι' οὓς καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους φεύγουσιν οἱ λαοὶ τῶν ὀρθοδόξων. ἔφθασεν γὰρ πάντως τὸ καινὸν καὶ κουφωδέστατον τοῦ τολμήματος καὶ μέχρις ἡμῶν τῆς κατὰ Ἔφεσον ἐκκλησίας· πῶς γὰρ οὔ; παραθαλασσίας οὔσης, καὶ ῥᾳδίως διαπορθμευούσης τὰς φήμας. εἰς τὸν τόπον γάρ, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν Ἰωάννου, τοῦ
C τὸ εὐαγγέλιον γράψαντος, τοῦ εἰς τὸ τῆς σοφίας στῆθος πιστῶς ἐπαναπεσόντος, περὶ οὗ γέγραπται· ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. ὃν Τιμόθεος, ὁ Παύλου μαθητής, πρὸς ὃν αἱ δύο φέρονται τοῦ Ἀποστόλου ἐπιστολαί· διαδέχεται βδέλυγμα ἐρημώσεως. χειροτονήσαντες γὰρ τὸν Βίκτορος τοῦ Τριβούνου Εὐνοῦχον, ἐνεθρόνισαν, καὶ τὸν ὑπὸ ἑβδομήκοντα ἐπισκόπων ἐνθρονισθέντα ἐν εἱρκτῇ δαπανῶντες μέχρι τῆς δεῦρο, ἄνδρα μονάσαντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀπὸ ἐγκυκλίων ἠγμένον μαθημάτων, καὶ τῶν θείων γραφῶν ἐντὸς γενόμενον,
D καὶ διακονήσαντα ἔτη τρία. καὶ εἴθε ὁ χειροτονηθεὶς Εὐνοῦχος διὰ βίου σεμνοῦ ἦν ἠγμένος, καὶ ἡμίκακον ἦν τὸ κακόν. νυνὶ δέ, γῆς ἔντερον, γαστρίδουλον, θηλυμανές, ἰταμόν, μέθυσον, πορνοκόπον, ἀργυρώνητον, ἀνελεύθερον, φιλάργυρον, πρὸς αὐτῇ τῇ γενέσει σιδηροκατάδικον, ἄνανδρον, ἄθηλυ, ἐπιμανές, καθὼς ἤκουσα πολλάκις, τὰ θεατρικὰ κοράσια ἐπ' ὤμων βαστάσαντα ἐν σατυρικοῖς συμποσίοις, κισσῷ τὴν κεφαλὴν ἐστεμμένον, καὶ κρατῆρα ἐν τῇ χειρὶ
E ἐνημμένον οἰνοχοηκέναι, ἐν προσχήματι τοῦ μυθικοῦ Διονύσου. ταῦτα δὲ πάντα ἔπραξεν οὐ πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν μυσταγωγίας, ἀλλὰ μετὰ τὸ φώτισμα· ὃς αἰνίσσεται διὰ τούτων μηδὲ τῇ ἀναστάσει πιστεύειν. τῆς γὰρ ἀναστάσεως τὸν θεμέλιον σαθρώσας, πῶς ἔτι ἐστὶ * ταύτῃ πιστεύει; ὁ δὲ μὴ πιστεύων τῇ ἀναστάσει, πῶς κῆρυξ γένηται τῆς ἀναστάσεως, κατὰ τὸν εἰπόντα· πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ πιστεύσωσιν; οὗτος σωφρονεῖ μὲν ἄμισθα διὰ σιδήρου, μαίνεται δὲ ἄκαρπα, δι' οἰκείαν αἰσχρότητα. ταῦ-
F τα δέ ἐστι τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν γεγενημένα, περὶ ὧν ἐπηρώτησας, διὰ τὸν γράψαντα Θεόφιλον, δεκαὲξ ἐπισκόπους καθῃρηκέναι τὸν Ἰωάννην. ἔσο οὖν εἰδὼς ἐπὶ τῆς ἀληθείας, ὅτι ἓξ εἰσί. τούτων ἐστὶ καὶ τὰ ὑπομνήματα σωζόμενα παρ' ἡμῖν μετὰ ὑπογραφῆς

A dignum, si audieris, studiosissime Theodore: *Tinnient*, ut ait Propheta, *ambæ aures tuæ*. [Jerem. xix. 3.] Lugebis vero, Dei amans qui sis, furentes Episcopos clandestinâ manu Dei dona corrumpentes. Quas enim ordinationes cum jejunio, & oratione, & probatione cleri, ac timore, Petrus & Joannes faciebant: illi contra per crapulam, & ebrietatem atque miseranda dona, abortus hominum, qui neque porcis irrationabilibus, neque canibus digni erant; juxta Job, qui de iis prophetavit ex persona Ser-
B vatoris: *Quos non dignabar ponere cum canibus gregis mei, qui sub sarmentis vivebant.* [Job. xxx. 1.] His autem qui inter mimos & Judæos vivunt, ut amicis Servatoris, a sapientibus Sacerdotii arcana concreduntur: propter quos etiam populi orthodoxi oratoria fugiunt. Pervenit enim ad nos novum illud & levitatis plenissimum facinus Ecclesiæ Ephesinæ: quidni enim, cum Ephesus maritima sit, & facile famam transvehat? Nam in locum illum, vel potius in locum Joannis, qui Evangelium scripsit, & su-
C per Sapientiæ pectus fideliter recubuit, de quo scriptum est: *Quem diligebat Jesus*; [Joan. xxi, 20.] cui successit Timotheus, Pauli Discipulus, ad quem duæ feruntur Apostoli epistolæ; succedit abominatio desolationis. Ordinato enim ab iis Victoris Tribuni Eunucho, in sede Episcopi eum collocarunt. Et qui a septuaginta Episcopis constitutus fuerat; in carcere, usque ad hunc diem macerant virum, encycliis disciplinis optime institutum, & divinarum scripturarum peritum; qui in eremo monasticam
D vitam egerat, & qui per tres annos Diaconus fuerat. Atque utinam Eunuchus ille qui ordinatus est, honestam vitam egisset, & hoc malum quasi dimidiatum esset. At nunc terræ vermis, ventris mancipium feminarum amore insanum, impudens, ebriosum, meretricium, venale, illiberale, avarum, ab ipsa statim nativitate ferro obnoxium; nec vir nec femina; furiosum, & qui, ut sæpe audivi, inter satyrica convivia, theatrales puellas humeris portavit, capite ederâ coronato;
E craterem ferens manu, & vinum fundens in speciem fabulosi Bacchi. Hæc autem omnia fecit, non antequam Christo initiaretur, sed post baptismum: qui per hæc ostendit resurrectionem se non credere. Qui enim resurrectionis fundamentum subvertit, quomodo eam credit? Qui [* ἔτι Georg.] autem non credit resurrectionem, quo pacto resurrectionis præco erit, juxta eum qui dixit: *Quomodo autem prædicabunt, nisi crediderint?* [Rom. x. 20.] Hic quidem nulla mercede castus est; ferro sectus. Cæterum insa-
F nit sine fructu per suam spurcitiem. Hæc autem sunt quæ in Asia gesta sunt, de quibus interrogasti, eo quod Theophilus scripserit, sexdecim Episcopos a Joanne depositos fuisse. Certo scias quod sex fuerint. Horum etiam Acta exstant, quæ servantur apud nos cum subscriptionibus

viginti duorum Episcoporum, qui ab initio caussam audierunt, & septuaginta eorum, qui deposuerunt, & caussam terminarunt. DIAC. Ignosce mihi, Pater: talia omnem ebrietatem, furorem ac ludibrium exsuperant. Furentes enim qui sunt & ebrii, atque pueri: illi quidem ubi resipuerunt, hi ubi concoxerunt, alii autem ubi ad justam ætatem pervenerunt, negant, erubescentes prave & inordinate facta atque dicta. Illi vero in ætate perfecta, & in apparente sobrietate cum patrarint, non solum non pœnitentiâ moventur, sed adhuc desiderant, ut firma & immobilis perduret sua improbitas. Qui enim non horruerunt Evangelium scelesto capiti imponere; cui immites mulierculæ insultavere; num aliis annumerabuntur, quam qui spineam coronam Dei Filio imposuerunt? Cæterum si nosti modum ordinationis Porphyrii, Antiochensis Episcopi, aut ipsos qui eum ordinarunt; aut quam hominis vitam, obscuram, an insignem; & doctrinam veram, an falsam, ipse nobis edissere. Maxime quia ad Ecclesiam Romanam scripsit, & responso dignus habitus non fuit. EPISC. Eadem mihi ac prius erit ratio veritatis. Non enim obliviscar vocem Domini di-
Matth. xii. 36. centis: *De omni verbo otioso reddent rationem homines in die judicii.* Ego autem audacter addidero, & de omni otioso auditu. Itaque & teipsum tuere cautius, ne siquid me non vere loqui animadvertas, non canis meis cedas, sed ipsi rerum veritati. Quid enim mihi ex iis quæ hodie, aut heri dicta sunt, utilitatis accedat, si mentiar, quæ in perpetuum coram exacto judicio confusioni mihi forent? Quomodo autem feram molarem detractionis lapidem in vertice mentis, in profundum gehennæ detractus, propter eos qui a mendaciis scandalum passi sunt. Porphyrius quidem iste in Ecclesia diu versatus est: & Diaconi & Sacerdotis functus officio in Presbyterio, istis quidem temporibus alienos mores gerens, in nulla umquam re spiritali Ecclesiæ profuit. Cæterum vicinis & religiosis Episcopis semper adversans, utpote qui esset e maxima civitate, & magistratus haberet in potestate, rem cauponatus est: sanctis enim ordinationibus insidians, morum versutiâ sese opportune insinuabat in gratiam Episcoporum, invitosque (ut dixerit quis) attrahebat ad leves & noxias ordinationes. Mala enim res est adulatio cum perversis moribus connexa: juxta Comicum Menandrum, qui ait: Grave, ô Pamphila, ingenuæ mulieri cum meretrice certare: plura novit, plura patrat, erubescit neminem, adulaturque potius: & ut ait sa-
Prov. xxvi. 22. piens Salomon: *Verba adulatorum mollia; feriunt autem ad ventris usque penetralia.* A castimonia enim & continentia adversus carnales voluptates non solum abest, sed & hostis est, velut vultur unguenti:

A τῶν εἰκοσιδύο ἐπισκόπων τῶν τὴν ἀρχὴν ἀκουσάντων, καὶ τῶν ἑβδομήκοντα τῶν καθελόντων, καὶ τὴν δίκην περαιωσάντων. ὁ Διάκ. σύγγνωθί μοι, πάτερ· ὑπερβαίνει μέθην, καὶ μανίαν, καὶ παίγνιον τὰ τοιαῦτα. οἱ μὲν γὰρ μαινόμενοι καὶ μέθυσοι καὶ οἱ παῖδες· οἱ μὲν μετὰ τὴν νῆψιν, οἱ δὲ μετὰ τὴν πέψιν, οἱ δὲ ἄλλοι μετὰ τὴν ἔννομον ἡλικίαν ἀρνοῦνται ἐπαισχυνόμενοι τοῖς αἰσχρῶς ἢ ἀτάκτως γεγενημένοις ἢ λελεγμένοις. οὗτοι δὲ ἐν ἡλικίᾳ τελείᾳ, καὶ δοκούσῃ νήψει δεδρακότες, οὐ μόνον οὐ μεταμελοῦν-
B ται ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν, ἀλλ' ἔτι εὔχονται ἀσάλευτον καὶ βεβαίαν διαμεῖναι τὴν ἑαυτῶν κακοπραγίαν. οἱ γὰρ μὴ φρίξαντες εὐαγγέλιον ἐπιθεῖναι ἐναγεῖ κεφαλῇ, εἰς ἣν γυναικῶν αἱ ἀνήμεροι ἐπωρχήσαντο· τίσιν ἄλλοις συναριθμήσονται, ἢ τοῖς τὸν ἀκάνθινον στέφανον τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ περιθεῖσιν; αὐτὸς δὲ εἰ οἶσθα τὸν τρόπον τῆς καταστάσεως Πορφυρίου τοῦ Ἀντιοχέων, ἢ τοὺς καταστήσαντας, ἢ τὸν πάλαι τοῦ ἀνθρώπου βίον, ἢ ἄσημος, ἢ ἐπίσημος,
C τά τε δόγματα, εἰ ἀληθῆ, ἢ ψευδῆ, ἀπάγγειλον ἡμῖν. ἐπειδὴ μάλιστα καὶ γεγράφηκεν τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥωμαίων, καὶ ἀντιγράφων οὐκ ἠξιώθη. ὁ Ἐπίσκ. ὁ αὐτὸς ἔσται μοι λόγος τῆς ἀληθείας. οὐ γὰρ ἐπιλήσομαι τῆς τοῦ δεσπότου φωνῆς τῆς λεγούσης· περὶ παντὸς λόγου ἀργοῦ δώσουσι λόγον οἱ ἄνθρωποι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐγὼ δὲ προσπλέξας τολμηρῶς εἴποιμι, καὶ περὶ πάσης ἀργῆς ἀκοῆς. ὥς γ' οὖν καὶ σεαυτὸν ἀσφάλισαι, εἴ τι οὐ συνορᾷς με ἀληθεύειν, μὴ τῇ πολιᾷ μου ἡττώμενος, ἀλλὰ τῇ τῶν πραγμά-
D των φύσει. τί γάρ μοι ἐκ τῶν σήμερον, ἢ ἐκ τῶν χθὲς εἰρημένων, ὄφελος ψευσαμένῳ, εἰς αἰῶνα ἐνώπιον τῆς ἀκριβοῦς δίκης καταισχυνομένῳ; πῶς δὲ ὑποίσω τὸν μυλικὸν λίθον τῆς καταλαλιᾶς ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς διανοίας, εἰς τὸν βυθὸν τῆς γεέννης καταποντώμενος, ἐπὶ τοῖς διὰ τῶν ψευσμάτων σκανδαλισθεῖσιν. Πορφύριος οὗτος ἐν μὲν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐχρόνισεν, καὶ διακονήσας καὶ ἱερατεύσας ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ, τὸν μέντοι χρόνον ἀλλότριον τὸ ἦθος φέρων, εἰς οὐδὲν πνευματικὸν ἐχρησίμευσέ ποτε τῇ ἐκκλη-
E σίᾳ. τοῖς δὲ περιχωρίοις τῶν εὐλαβῶν ἐπισκόπων ἀεὶ ἀντιπράττων, ὡς ἅτε μεγίστης ὢν πόλεως, καὶ ἔχων ἄρχοντας ὑπ' ἐξουσίας, τὸ πρᾶγμα ἐκαπήλευεν· ἐπιβουλεύων δὲ ταῖς σεμναῖς χειροτονίαις, ὑπεισήρχετο τῇ τῶν τρόπων δεινότητι τοὺς κατὰ καιρὸν ἐπισκόπους, ὡς ἂν εἴποι τις, καὶ ἄκοντας κατασπῶν ἐπὶ τὰς ἀνεμοφθόρους ἄγων χειροτονίας. δεινὸν γὰρ κολακεία κατὰ τὸν κωμικὸν Μένανδρον, μετὰ δυστροπίας συγκεκλωσμένη, καθὼς λέγει· χαλεπόν, Παμφί-
F λη, ἐλευθέρᾳ γυναικὶ πρὸς πόρνην μάχεσθαι· πλείονα οἶδεν, πλείονα κακουργεῖ· αἰσχύνεται οὐδένα, κολακεύει μᾶλλον· κατὰ δὲ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· λόγοι κερκόπων μαλακοί. οὗτοι δὲ τύπτουσιν εἰς ταμεῖα κοιλίας. σωφροσύνης μὲν γὰρ τῆς κατὰ τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς οὐ μόνον ξένος, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸς, καθάπερ γὺψ μύρου, καθέστηκεν· ὡς

ὡς κρατεῖν αὐτοῦ φήμην καὶ τῆς κατὰ Σόδομα κακομανίας. νόμων γὰρ καὶ μέτρων καὶ τειχῶν κειμένων παρὰ τῆς φύσεως ἐπὶ ταῖς ἡδοναῖς, ὡς φασὶν οἱ πολλοί· πατήσας μὲν τὸ τεῖχος, συντρίψας δὲ τὸ μέτρον, ἐνυβρίσας δὲ τὸν νόμον, ταύτην ἀπεκύησε τὴν ὑπόληψιν, τῶν γοήτων καὶ ἡνιόχων, καὶ τῶν τὰ παλαιὰ δι' ἀσχήμου κινήσεως μετ' ἐκστροφῆς σκέλους δεικνυόντων προΐστασθαι καὶ συνεστιᾶσθαι. γόησι μὲν γὰρ συναγωνίζεσθαι, καὶ φιλικῶς συμβάλλειν οὐ διετράπη, ὡς καὶ ἐν ὑπομνήμασι διαφόρων ἀρχόντων ἐμφέρεσθαι ἐγκλήματα. οὐκ ἀνεγνωκότα τὸ γνωμικόν· ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὑπονοοῦ ποιεῖν. * δι' ὃν καὶ ὁ μεσίτης πληγαῖς ἀνῃρέθη. [a] καὶ ὁ εὑρὼν ἐξωρίσθη, καὶ ὁ γόης ἐφυγαδεύθη. φασὶ δὲ πρὸς ταῖς προλαβούσαις κακοπραγίαις, μετὰ τὴν χειροτονίαν τὰ κειμήλια χωνεύσας τοῖς ἄρχουσι προσαναλίσκειν, ἵνα δόξῃ κρατεῖν οὐ λόγῳ, ἀλλὰ τυραννίδι, τῶν ἀθλίως αὐτῷ περιπεσόντων. τῇ γὰρ Ἰωάννου ἐξορίᾳ τῇ εἰς τὴν Ἀρμενίαν συνήκμασεν ὁ θάνατος Φλαβιανοῦ, τοῦ Ἀντιοχέων ἐπισκόπου. θεασάμενος ὁ Πορφύριος τήν τε ἀνδρωνῖτιν καὶ τὴν γυναικωνῖτιν πόθῳ ἐκκρεμαμένην τῷ τραχήλῳ Κωνσταντίου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων δουλεύσαντος τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀνδρὸς, ὡς λέγουσιν οἱ Κριταὶ, ἀμφοτεροδεξίου. καὶ ἡ νομιζομένη γὰρ αὐτοῦ ἀριστερὰ τῆς ἄλλων δεξιᾶς ἀμείνων ὑπῆρχεν. ὃς τὰ μὲν πρῶτα ἐν ἐπιστολαῖς ὑπηρετήσας, ἄμεμπτος ἀπὸ κέρδους αἰσχροῦ καὶ δώρων εὑρέθη. μετέπειτα δὲ ἐπὶ τὴν ἀναγνώστην καὶ διάκονον φθάσας, ἀκόπως ἐκράτησεν τῆς ἐν ἀνθρώποις βασιλευούσης τῶν γυναικῶν ἡδονῆς, ὡς λέγει ὁ παροιμιαστής· χεὶρ ἐκλεκτῶν κρατήσει εὐχερῶς. τὸ μὲν γὰρ κρατεῖν ἐστὶν ἴσως καὶ τῶν ἐπὶ πλεῖστον φαύλων, ἢ φόβῳ, ἢ αἰσχύνῃ τὴν διὰ σώματος ἐνέργειαν κωλυόντων μετὰ πολλῆς τῆς ἀνάγκης. τῷ δὲ ἔρωτι τῶν ἄνω μὴ ἡττηθῆναι τοῖς κάτω, μόνον ἐστὶ τῶν φιλοθέων, οὓς καὶ ἐκλεκτοὺς ὠνόμασεν ἡ γραφὴ, τό· χεὶρ ἐκλεκτῶν κρατήσει εὐχερῶς, εἰποῦσα. πραῢς μὲν γάρ ἐστιν, εἰ καί τις ἄλλος, ἀσκητὴς, διορατικὸς, ὀξὺς συνιδεῖν, βραδὺς εἰς κόλασιν, σύννους, τὸ σκεπτικὸν ἀεὶ αἰνιττόμενος, ἐλεήμων, ἀφιλάργυρος, δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις, μακρόθυμος εἰς τὰς ὕβρεις, εὔτονος εἰς τὸ πεῖσαι, παρατείνας πολλάκις νήστης ἕως ἑσπέρας, ἵν' ἐλευθερώσῃ καταπονουμένους, σεμνὸς ἰδεῖν, δριμὺς τὸ βλέμμα, ὀξὺς τὸ βάδισμα, ἄγαμος, ὡς εἰκὸς, ἄνθος μειδιοῦν ἐπὶ προσώπου σώζων καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς νόσοις. τοῦτον οὖν τὸν τοιοῦτον παρασκευάζει διὰ χρημάτων φυγαδευθῆναι τῷ τρόπῳ τούτῳ. ἀποστείλας εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς τοὺς κρατοῦντας τῶν ἐπισκόπων· ποιεῖ αὐτὸν ἀπὸ γράμματος βασιλικοῦ εἰς Ὄασιν ἐξορισθῆναι, ὡς ἀναστάτην τῶν δήμων. ὃς ἐξ αὐτῆς γνοὺς διασώζεται παρὰ τῶν φίλων ἐπὶ τὴν Κύπρον. αὐτὸς δὲ ὁ Πορφύριος τοὺς περὶ

A adeo ut Sodomitico crimini obnoxium fama vulgarit. Cum enim & leges, & mensuræ, & muri voluptatibus sint a natura constituti, ut vulgo dicitur: proculcato quidem muro, & confractâ mensurâ, & lege violata, hanc de se suspicionem genuit, præstigiatoribus & aurigis, atque iis qui inhonesto motu cum distorto crure veteres fabulas exhibent, præesse, & convivari. Præstigiatoribus enim favere, & amice congredi non erubuit, ita ut in Actis plurium magistratuum hoc crimen contineatur. Qui non

B legerat hanc sententiam: Quæ facere non oportet, ea facere ne in suspicionem venias. * Propter quem etiam mediator verberibus necatus est: & qui invenit, in exilium pulsus est, præstigiator vero in fugam actus fuit. Aiunt illum præter superiora scelera, post ordinationem sacra vasa conflasse, & in magistratus impendisse, ut videretur non ratione, sed tyrannide iis præesse, qui infeliciter in ipsius potestatem devenerant. Nam cum exilio Joannis in

C Armenia concurrerat mors Flaviani, Antiochensis Episcopi. Cum videret Porphyrius viros & feminas studio pendere a collo & cervicibus Constantii Presbyteri, qui a teneris, ut aiunt, unguiculis Ecclesiæ servierat, viri, ut in libro Judicum, *ambidextri:* etenim quæ ejus sinistra putabatur, dextrâ aliorum potior erat. Qui primo quidem cum ab epistolis esset, integer a turpi lucro & donis inventus est. Postea autem factus Lector & Diaconus, regnantem inter homines mulierum vo-

Judic. III, 15.

D luptatem sine labore superavit, ut ait Proverbiorum auctor: *Electorum manus facile dominabitur.* Nam voluptates superare, & illi fortasse possunt, qui admodum mali sunt, aut timore, aut verecundia, corporis actionem cohibentes multa cum violentia. At vero cælestium amore, terrenis non cedere, Dei amantium solum est: quos & electos vocavit Scriptura, dicens: *Manus electorum facile dominabitur.* Cæterum mitis quidem ille est, si quis alius, Asceta, perspicax, acer ad intelli-

Prov. XII, 24.

E gendum, tardus ad correptionem, cogitabundus, semper considerationem innuens, misericors, pecuniæ minime cupidus, in judiciis justus, longanimis ad injurias, ad persuadendum vehemens, jejunus sæpe persistens usque ad vesperam, ut afflictos liberaret, adspectu venerabilis, oculo severus, velox incessu, cælebs, ut par est, renidentem florem in vultu conservans in ipsis quoque morbis. Hunc igitur talem virum pecuniis hoc modo fugare molitur. Misit ad Comitatum & ad po-

F tentiores Episcopos: atque hunc litteris Imperatoriis in Oasin relegari curat, veluti populorum perturbatorem. Qui statim ubi hoc rescivit, amicorum auxilio in Cyprum fugit. Ipse vero Porphyrius Cy-

[a] Hæc in Mediceo sic habentur: quædam in edito deerant.

riacum & Diophantum, Presbyteros, Clericosque ceteros, in custodiam mittens, observat tempus quo omnis civitas ad suburbana transiret; habens apud se Acacium, Severianum, & Antiochum, absconditos. Prima die festivitatis, apud gentiles celeberrimæ, Olympiorum scilicet: sic enim vocantur certamina quæ ab Hercule instituta, quarto quoque anno celebrantur: in qua, ut ita dicam, mulierum greges, unà cum populis, effervescunt ad Daphnen, ad spectandos Athletas: cum in Ecclesiam irrupisset, simul cum memoratis Episcopis, & Clericis paucis, clam ordinatur, clausis januis, multa cum festinatione; ita ut ne precationem quidem ad finem perduxerint, metuentes ne deprehenderentur. Tale enim adulterium est, spuria gignit & facit. Porro Severianus & socii, accepto pretio, per montes & invia loca fugere, humanum quidem evitantes periculum, sed divinam, quam ignorabant, indignationem incurrentes. Soluto autem populi spectaculo, populisque in urbem regressis, nuntiatum ipsis est, quid Porphyrio evenisset, & quid Acacius egisset. Sustinentes ergo tantisper vespere illo usque in crastinum, velut propter adulterium perculsi, consurrexere, ac confluxere simul omnes cum igne & sarmentis; Porphyrium, atque ædes ejus delere volentes: Porphyrius autem non ignarus quo odio haberetur, relicto Deo, ad Præfectum exercitus confugit, impletisque ei manibus, bellum gerit adversus Servatoris auditores, eum avertens a bello Isaurico. Et Isauri quidem maximi prædones Rosum & Seleuciam vastabant. Porphyrius vero & Valentinus Comes, cum armatis Ecclesiam Orthodoxorum deprædabantur, tremendum Crucis signum pedibus conculcantes, atque illud, velut Magistrum suum, in humeris portantes, in terra inculta litanias agebant. Post aliquot autem dies festinatò ad Comitatum mittit, atque apud ejusmodi magistratus comparat, ut quidam viridis ac crudus senex, moribus perversis, obliquus, Præfectus Vigilum crearetur, ut licentiam habens probos quosque calumniandi, civitatem in manu haberet, Neronis, Dei hostis, mores imitans. Non enim ipsi datum est oratione persuadere, sed irrationabilitate & immanitate vexare. Quippe qui pro scopo non haberet placere Deo, errantes animas reducenti, sed implere ventrem serpentis, qui super pectus graditur. Populi igitur reluctantes, in Ecclesia, specie quidem conveniunt, metu verberum, revera autem vitam suam execrantes, atque Dei ultionem exspectantes. Ad hæc stupefactus Theodorus, dixit: Præter naturam & rationem, Pater, res istas audio. Ut plurimum enim vanæ

A Κυριακὸν, καὶ Διόφαντον τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ λοιποὺς κληρικοὺς ὑπὸ τὴν τάξιν ποιήσας, ἐπιτηρεῖ καιρὸν, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ πόλις μεθωρμίζετο ἐν τοῖς τῆς πόλεως προαστείοις, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τοὺς περὶ Ἀκάκιον καὶ Σευηριανὸν καὶ Ἀντίοχον, κεκρυμμένους, μιᾶς τῶν παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἐπισήμων ἑορτῶν διὰ τετραετίας ἐπιτελουμένων τῶν Ἡρακλείων ἄθλων, Ὀλυμπίων καλουμένων, ἐν ᾗ, ὡς εἰπεῖν, καὶ γυναικῶν αἱ νομάδες σὺν τοῖς δήμοις ἐκριπίζονται ἐπὶ τὴν Δάφνην ἐπὶ θέᾳ τῶν ἀγωνιζομένων. ἐπεισπηδή-
B σας τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν προειρημένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ὀλίγων χειροτονεῖται λάθρᾳ, θυρῶν κεκλεισμένων, μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς· ὡς μηδὲ τὴν εὐχὴν αὖθις φθάσαι ἐπιτελέσαι, φόβῳ τοῦ καταληφθῆναι. τοιοῦτο γὰρ ἡ μοιχεία, τὰ σπόρια καὶ γεννῶσα καὶ δρῶσα. οἱ δὲ περὶ Σευηριανὸν λαβόντες τὸ ἱκανὸν, δι' ὀρέων καὶ ἀνοδιῶν ἔφυγον, τὸν ἀνθρώπειον διαδράσαντες φόβον, τῷ δὲ θείῳ, ὃν ἠγνόησαν, περιτραπέντες. λυθέντος δὲ τοῦ δημοτικοῦ θεάτρου καὶ τῶν δήμων εἰσελθόντων εἰς τὴν πόλιν, ἠγ-
C γέλθη αὐτοῖς τὸ κατὰ τὸν Πορφύριον πάθος, καὶ τὸ κατὰ Ἀκάκιον δρᾶμα. διακαρτερήσαντες οὖν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἐπὶ τὴν αὔριον, ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ πληγέντες, διαναστάντες συνέρρευσαν πάντες μετὰ πυρὸς καὶ φρυγάνων, συναφανίσαι τὸν Πορφύριον τοῖς δωματίοις βουληθέντες. ὁ δὲ Πορφύριος οὐκ ἀγνοῶν ὃ μεμίσηται μῖσος, καταλείψας τὸν θεὸν, καταφεύγει ἐπὶ τὸν στρατοπεδάρχην, καὶ πληρώσας αὐτοῦ τὰς χεῖρας, ἀντιστρατεύει τοῖς ἀκροαταῖς τοῦ σωτῆρος, ἀποστρέψας τῶν Ἰσαυρικῶν πο-
D λέμων. καὶ οἱ μὲν λῃστρικώτατοι Ἴσαυροι Ῥόσον καὶ Σελεύκειαν ἐπόρθουν. Πορφύριος δὲ καὶ Οὐαλεντῖνος ὁ κόμης μετὰ τῶν ὁπλιτῶν τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὀρθοδόξων ἐλεηλάτουν, τὸ φρικωδέστατον τοῦ σταυροῦ σημεῖον, ὃ ἀντὶ διδασκάλου ἐπ' ὤμων φέροντες ἐπὶ γῆς ἀσπόρου ἐλιτάνευον, τοῖς ἑαυτῶν ποσὶ συμπατήσαντες. διαγινομένων δὲ ἡμερῶν, ἀποστέλλει ἐν τῷ στρατοπέδῳ σπουδαίως, καὶ παρασκευάζει πρὸς τοῖς τοιούτοις ἄρχουσιν ἴδιόν τινα ὠμογέροντα, δύστροπον, σκολιὸν χειροτονηθῆναι νυκτέ-
E παρχον, ἵνα ἐπ' ἀδείας ἔχων, τοῦ συκοφαντεῖν τοὺς σπουδαίους, χειρώσηται τὴν πόλιν, Νέρωνος τοῦ θεομάχου ἀπομιμούμενος τοὺς τρόπους. οὐ γὰρ αὐτῷ πάρεστιν τῷ λόγῳ πείθειν, ἀλλὰ ἀλογίᾳ καὶ δυσμενείᾳ θλίβειν, οὐκ ἔχοντι σκοπὸν ἀρέσαι θεῷ, πλανωμένας προσάγοντι ψυχὰς, ἀλλ' ἐμπλῆσαι ὀφιώδη γαστέρα ἐπὶ τῷ στήθει βαδίζουσαν. εἰσὶν οὖν καὶ [a] ἄκοντες οἱ λαοὶ τῷ μὲν δοκεῖν συναγειρόμενοι φόβῳ τῶν αἰκισμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δυσφημοῦντες αὐτῶν τὴν ζωὴν, ἕξειν τὴν
F παρὰ τοῦ θεοῦ ἀντίληψιν ἀναμένοντες. πρὸς ταῦτα ὁ Θεόδωρος ἐκπληττόμενος ἔλεγε· παρὰ φύσιν ὁρῶ τῶν λόγων τὰ πράγματα, πάτερ. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ

[a] Edit. Bigot. ἄπαντες. Codex Mediceus ἄκοντες, & sic legerat ipse Bigotius, qui vertit, *reluctantes*. Et paulo post eadem de causa ἀντίληψιν restituimus: in edito ἀνάληψιν perperam legebatur.

πλεῖστον οἱ κενόδοξοι, ἀνθρωπάρεσκοι ὄντες, καὶ κόλακες εὑρίσκονται, καὶ τραπέζας πολυτελεῖς ἐπιτεχνῶνται, τοῦ ἀγαπηθῆναι χάριν καὶ καλοὶ ἀκοῦσαι, καὶ ἐμπτυσμάτων ἀνεχόμενοι πολλάκις. πῶς τοίνυν ὁ Πορφύριος, ἢ ἄλλος τις, τὰς ἀπειλὰς, καὶ τὰς τιμωρίας, καὶ τὰς ἐξορίας, ἐξήσκησαν, ἀπορῶ. ὁ ἐπίσκ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θαυμαστὸν, Θεόδωρε, ὅτι εἰς τοσοῦτον κακίας ἐληλάκασι μέτρον, ὡς οὐ μόνον μὴ σπουδάζειν ἀρέσκειν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν πραττομένων αἰσχύνης μηδ' ὅλως φροντίζειν. κακία γὰρ κακίας ἐν κακίᾳ προάγει. τότε γὰρ ἡ κακία προβάλλεται τὴν κενοδοξίαν, ὅτε ἐλπίζει κρατεῖν διὰ τῆς κολακείας τῶν ἀνοήτων. ὅταν δὲ ἀνώτεροι εὑρεθῶσι καὶ κολακείας καὶ τραπέζης θηρευόμενοι, τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς τιμωρίας προφέρει, ἵν' οὓς οὐκ ἐδελέασεν τραπέζῃ ἢ κολακείᾳ, καταπλήξῃ ἀπανθρωπίᾳ, καὶ δέει, ὡς ἐπὶ τῶν μαρτύρων. ἐκεῖ γὰρ ἀμφότερα ἐπεκτείνετο, καὶ ἡ διὰ δώρων καὶ τιμῶν μηχανωμένη παγὶς, τοὺς περὶ τὰ δοξάρια κεχηνότας θηρῶσα, καὶ ἡ διὰ κολάσεως ἀπειλὴ, τήγανα, καὶ ἀρθρέμβολα, καὶ θηρία, καὶ ὅσα περὶ σφοδρὰν ὀδύνην ἐπιτήδεια εὐτρεπίζουσα, τοὺς ἀνδρείους καὶ φιλοθέους ἀναδεικνύουσα. ὁ μέντοι κλῆρος ὁ Ἀντιοχέων ὁ ἐπίσημος κεκρυμμένως συνάγει, μηδὲ πλησιάζων τοῖς τοίχοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ πᾶσα ἡ ἐπίσημος γυναικωνῖτις, δι' ἃς μάλιστα ἔκφρονες γεγόνασιν οἱ ἀργυρολόγοι τῶν ἡγουμένων. περὶ δὲ τῶν Κωνσταντινουπόλεως τί δεῖ καὶ λέγειν, ὅσον πλῆθος ἀπέστη τῆς ἐκκλησίας, συνάγον ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ὡς προειρήκαμεν, ὡς μηδὲ τοὺς κρατοῦντας τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔχειν τοσούτους ἀκροατὰς τῆς σιγῆς· λόγος γὰρ οὐδαμοῦ παρ' αὐτοῖς. ὁ διάκ. ἠλευθέρωσάς μου τὴν διάνοιαν, πάτερ, τῇ ἀμφιβολίᾳ δεδουλωμένην, τοῖς ὀφθαλμοῖς μου παραστήσας τὰ πράγματα. ἡ γὰρ συμφωνία τῶν λόγων, καὶ ἡ ἄσκηπτος διήγησις ἐπληροφόρησέ με, ἀληθῆ εἶναι τὰ γεγενημένα. ἀδύνατον γὰρ ψευδῆ λόγον ἑαυτῷ συμφωνῆσαι. ἀνεπαχθῶς τοίνυν διήγησαι ἡμῖν καὶ τὰ κατὰ τὴν Ὀλυμπιάδα, εἴγε τίς σοι γνῶσις. ὁ ἐπίσκ. ποίαν ταύτην; ἐπειδή εἰσι καὶ ἕτεραι. ὁ διάκ. τὴν διάκονον Κωνσταντινουπόλεως, νύμφην ποτὲ γενομένην Νεβριδίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων. ὁ ἐπίσκ. καὶ πάνυγε οἶδα. ὁ διάκ. ποταπὴ γυνὴ τυγχάνει οὖσα; ὁ ἐπίσκ. μὴ λέγε γυνὴ, ἀλλ' οἷος ἄνθρωπος. ἀνὴρ γάρ ἐστι παρὰ τὸ τοῦ σώματος σχῆμα. ὁ διάκ. ἐν τίνι; ὁ ἐπίσκ. ἔν τε βίῳ καὶ πόνοις, καὶ γνώσει, καὶ τῇ τῶν περιστάσεων ὑπομονῇ. ὁ διάκ. πῶς οὖν ὁ Θεόφιλος αὐτὴν ἐλοιδόρησεν; ὁ ἐπίσκ. ποῖος οὗτος; ὁ διάκ. ὁ Ἀλεξανδρέων ἡγούμενος. ὁ ἐπίσκ. ἔοικάς μοι, Θεόδωρε, τοὺς τοσούτους διαύλους τῶν λόγων λήθῃ κεκαλυφέναι. ὁ διάκ. ἐν τίνι. ὁ ἐπίσκ. ὁ τῆς ἀληθείας μὴ φεισάμενος, ἀλλὰ ταύτην καταπατήσας, ὡς οἱ προάδοντες λόγοι παρέστησαν. καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, δι' ἣν ὁ μονογενὴς, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐσκύλη,

A gloriæ cupidi, hominibus placere ambiunt, & adulatores inveniuntur, atque lautas mensas instruunt, ut amentur, & bene audiant, etiam sputa sæpe tolerantes. Quomodo igitur Porphyrius, sive alius quispiam, minas & supplicia atque exsilia exercuerint, ignoro. Episc. Hoc vero admiratione dignum est, Theodore, quod si ad tantum improbitatis excessum proruperint, ut non modo hominibus placere non studeant, verum facinorum quoque suorum confusionem mi-
B nime curare; malitia enim malitiam in malitia promovet. Tunc enim malitia inanem gloriam producit, cum blanditiis suis imperare stolidis sperat. Cum autem qui captantur, blanditiis atque epulis superiores inventi fuerint, minas & supplicia profert, ut quos blanditiis, atque epulis non potuit inescare, immanitate ac terrore percellat; sicut sanctis Martyribus accidit. Ibi enim utrumque impendebatur, donorum atque honorum excogitata pedica, captans inhiantes gloriolæ, &
C suppliciorum minæ; sartagines; atque eculei; & bestiæ; & quæcumque ad magnos dolores movendos idonea sunt, præparans, fortes & Dei amantes exhibens. Clerus quidem Antiochensis insignior clam plebem colligit, ne ipsis quidem Ecclesiæ parietibus appropinquans, necnon & tota insignis mulierum societas, propter quas maxime insaniunt pecuniarum avidi Pastores. De rebus autem Constantinopolitanis quid attinet dicere? quanta multitudo ab Ecclesia recesserit?
D conveniens sub dio, ut superius diximus, ita ut qui rerum Ecclesiasticarum potiuntur, non habeant totidem auditores silentii sui: nusquam enim apud eos sermo. Diac. Dubiam & suspensam mentem meam, Pater, liberasti, qui oculis meis res ipsas subjeceris. Nam verborum consonantia, & non ficta narratio certiorem me fecit de veritate rerum gestarum. Fieri enim non potest, ut falsa oratio sibi ubique consonet. Ne igitur graveris, si quid nosti, ea nobis narrare, quæ Olympia-
E dem spectant. Episc. Qualis ea est? nam plures eo nomine? Diac. Constantinopolitanæ Ecclesiæ Diaconissa, quæ sponsa aliquando fuit Nebridii Expræfecti. Episc. Illam quidem optime novi. Diac. Qualis illa mulier est? Episc. Ne, quæso, dicas, qualis mulier, sed qualis homo. Vir enim est præter corporis habitum. Diac. In quo? Episc. In vita, in laboribus, in scientia & tribulationum patientia. Diac. Cur ergo illi conviciatus est Theophilus? Episc. Quisnam ille est? Diac. Alexan-
F drinus Episcopus. Episc. Videris mihi, Theodore, tot orationis spatia oblivioni tradidisse. Diac. Qua in re? Episc. Qui veritati non pepercit, sed illam conculcavit, ut superior sermo comprobavit. Et qui Ecclesiam quæ sub cælo est, propter quam Unigenitus, ut dici solet, laboravit,

A ut eam uniret, non honoravit, sed contumeliâ affecit habitu suo, mulieri posset parcere viduæ, quæ vitam in oratione consumit. Discute & vide si quem umquam improbum reprehenderit, qui probitatis semper hostis est. Cur autem & ex ejus epistolis non conjicis, quomodo illæ inter se repugnent? Qui enim beatum Epiphanium Constantiæ in Cypro Episcopum, qui triginta & sex annos Ecclesiæ præfuit, probris affecerat ut hæreticum, aut schismaticum, sub Damaso, aut beato Siricio; postea in sua ad Innocentium
B Papam epistola vituperans beatum Joannem, Epiphanium nominat sanctissimum. Quoties autem, putas, & genua Olympiadis osculatus est, spe nummorum, cui nunc conviciatur. Illa humi procidente ob eam rem, & lacrymas fundente, nihilominus ista Episcopus faciebat. Verum qua in re illi conviciatus est? DIAC. Quod susceperit Monachos abs se ejectos. EPISC. Num licet Episcopo aut decet, quemvis e discipulis, seu Christianum quemquam, omnino projicere, nedum Monachum?
C DIAC. Si eum læserunt, aut ei maledixerunt. EPISC. Num iram suam explere debuit, de maledicto sollicitus? Quomodo adhuc Christi contumelias sibi quæret ille, qui gloriæ suæ velificatur? Cur autem omnino imitatus non est magistrum Paulum, dicentem: *Maledicimur, & benedicimus.* DIAC. Quid igitur si hæretici fuissent Monachi illi? EPISC. Atqui omnino oportuit eos emendare, & persuadere, at non projicere. DIAC. Quasi si hoc fecisset, illi non paruissent, qui pertinaces essent.
D EPISC. Oportebat illud Apostolicum exequi: *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devita, sciens quia perversus est hujusmodi.* At non expellere, & bona diripere, atque ex patria ejicere cum magistratuum minis. DIAC. Viri perfecti officium mihi narras, & Deum amantis, & injuriarum patientis. EPISC. Et certe laus magna non est deteriorem tolerare. Cæterum nisi perfectus est, quantum convenit, quomodo Episcopus est ejusmodi? Imperfectus enim imperfectis non consu-
E let. Quomodo autem & Theophilus dicitur, qui non amat Deum, propter quem & hominum injurias patienter ferre debuit? Si vero Deum non amat, ne se quidem ipsum. Qui autem suimet inimicus est, quomodo tandem alios amabit? Mirum igitur non est, si ob id Olympiadem oderat, utpote quæ Monachos suscepisset. DIAC. In confesso quidem est, Theophilum iracundiâ percitum id egisse, qui eos ejecerit, quicumque illi fuerint, sive orthodoxi, sive hæretici. Nonne Diaconissa
F debuit illos suscipere? EP. Quid igitur tibi videtur? bene, an male egisse? DIAC. Dixi, male. EP. An umquam beneficentia condemnatur? DIAC. Et omnino quidem, cum fit in malos, & beneficio indignos. EP. Quinam igitur erant illi quinquies mil-

2. Cor. IV. 12.

Tit. III. 10.

A ἵνα ταύτην ἑνώσῃ, μὴ τιμήσας, ἀλλ' ἐνυβρίσας τῷ σχήματι γυναικὸς ἔχει φείσασθαι χήρας, ἐν προσευχαῖς τὸ ζῆν ἀναλισκούσης. ἐμπεριvόστησον, καὶ ἴδε εἴ τινα ποτὲ τῶν κακῶν ἐλοιδόρησεν, μισευλαβὴς ὑπάρχων ἀεί. διὰ τί δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ οὐ στοχάζῃ, πῶς εἰσὶν ἐναντίαι ἀλλήλαις. Ἐπιφάνιον γὰρ τὸν μακάριον τὸν Κωνσταντίας τῆς Κύπρου ἐπίσκοπον, τριακονταὲξ ἔτη ἄρξαντα τῆς ἐκκλησίας, δυσφημήσας, ὡς αἱρετικὸν ἢ σχισματάριν ἐπὶ Δαμάσου ἢ Σηρικίου τοῦ μακαρίου· ὕστε-
B ρον ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον ἐπιστολῇ λοιδορῶν τὸν μακάριον Ἰωάννην, εὑρίσκεται ἁγιώτατον ὀνομάζων τὸν Ἐπιφάνιον. ποσάκις δὲ θέλεις καὶ τὰ γόνατα ταύτης ἐφίλησεν, ἐλπίδι τοῦ ἀργυρίου, ἣν νῦν λοιδορεῖ. ἐκείνης χαμαὶ πιπτούσης ἐπὶ τῷ πράγματι, καὶ δάκρυα ῥαινούσης, ἐπισκόπου ταῦτα ποιοῦντος. πλὴν ἐν τίνι ἐλοιδόρησεν αὐτήν; ὁ διάκ. ὡς ὑποδεξαμένην τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ῥιφέντας μοναχούς. ὁ ἐπίσκ. καὶ ἔξεστιν ἐπισκόπῳ ἢ πρέπον,
C ὅλως ῥίπτειν τὸν τυχόντα μαθητὴν, μήτιγε καὶ μονάζοντα; ὁ διάκ. ὡς ἐὰν προσώξυνον αὐτὸν, ἢ κακῶς εἶπον. ὁ ἐπίσκ. καὶ τὴν ἰδίαν ὀργὴν ὤφειλεν ἐκπληρῶσαι, φροντίζων τῆς κακηγορίας; πῶς ἔτι τοῦ Χριστοῦ τὰς ὕβρεις ζητήσει, ὁ περὶ τὰς ἰδίας ἀσχολούμενος δόξας. διὰ τί δὲ ὅλως τὸν εἰπόντα διδάσκαλον οὐκ ἐμιμήσατο, λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν. ὁ διάκ. τί οὖν ὡς εἰ ἑτερόδοξοι ὑπῆρχον οἱ μονάζοντες. ὁ ἐπίσκ. καὶ πάντως ἔδει διορθώσασθαι καὶ πεῖσαι, μὴ γὰρ ῥίψαι. ὁ διάκ. ὡς εἰ καὶ
D τοῦτο ἐποίησεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐπείσθησαν, φιλόνεικοι ὄντες. ὁ ἐπίσκ. τὸ ἀποστολικὸν ἔδει ποιῆσαι· τὸν αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος. μὴ γὰρ ῥίψαι, καὶ λεηλατῆσαι, καὶ ἔξω τῆς θρεψαμένης ἀπελάσαι μετὰ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπειλῆς. ὁ διάκ. τελείου ἀνδρὸς μοι λέγεις μέτρα, καὶ θεοφιλοῦς, καὶ ἀνεξικάκου. ὁ ἐπίσκ. καί μὴν οὐκ ἔστι μέγα ἐγκώμιον τὸ ἥττονα βαστάσαι. πλὴν εἰ μή ἐστι τέλειος, ὅσον ἧκεν, πῶς καὶ ἐπίσκοπος ὁ τοιοῦτος; ἀτελὴς
E γὰρ ἀτελῶν οὐδέποτε προνοήσει. πῶς δὲ καὶ Θεόφιλος λέγεται, μὴ φιλῶν τὸν θεὸν, δι' ὃν ὤφειλεν τὰς τῶν ἀνθρώπων ὕβρεις ῥᾳδίως φέρειν; εἰ δὲ θεὸν οὐ φιλεῖ, δῆλον οὐδὲ ἑαυτόν. ὁ δὲ ἑαυτοῦ ἐχθρὸς, πῶς λοιπὸν ἄλλους φιλήσει; οὐκ οὖν οὐδὲν ξένον, εἰ τούτου χάριν ἔψεξεν Ὀλυμπιάδα, ὡς τοὺς μονάζοντας δεξαμένην. ὁ διάκ. ὡμολόγηται μὲν, ὅτι Θεόφιλος ὀργίλον ἐποίησε πρᾶγμα, ῥίψας αὐτοὺς, εἴ τινες ἂν ἦεν, εἴτε ὀρθόδοξοι, εἴτε αἱρετικοί. ἡ μέντοι διάκονος οὐκ ὤφει-
F λεν αὐτοὺς ὑποδέξασθαι; ἐπίσκ. τί σοι οὖν ἐφάνη; καλῶς πεποιηκέναι, ἢ κακῶς; ὁ διάκ. εἶπον ὅτι κακῶς. ὁ ἐπίσκ. καὶ εὐποιΐα κρίνεται ποτέ; ὁ διάκ. καὶ πάνυγε, ὅταν ᾖ ἐπὶ κακῶν καὶ μὴ ὀφειλόντων εὖ παθεῖν γινομένη. ὁ ἐπίσκ. τίνες τοίνυν ἦσαν οἱ

πεντακισχίλιοι, οὓς ἔθρεψεν ὁ σωτὴρ ἐκ πέντε ἄρτων κριθίνων, καλοὶ, ἢ κακοί; ὁ διάκ. δηλονότι καλοὶ, ὡς παρὰ τοῦ σωτῆρος τραφέντες. ὁ ἐπίσκ. διὰ τί οὖν κριθίνοις ἐτράφησαν, καλοὶ ὄντες; ὁ διάκ. διὰ σπάνην ἴσως πυρίνων, καὶ λιμόν. ὁ ἐπίσκ. πῶς οὖν ὀνειδίζονται ἐπὶ ἀπιστίᾳ, ὡς καλοὶ, ἢ ὡς κακοί; ὁ διάκ. εἰ ὀνειδίζονται, ὡς κακοὶ, δηλονότι. ὁ ἐπίσκ. καὶ δύνανται οἱ αὐτοὶ καλοὶ εἶναι καὶ κακοί; ὁ διάκ. καὶ πάνυγε. ὁ ἐπίσκ. πῶς; ὁ διάκ. ὡς μὲν πρὸς χείρονας καλοὶ, ὡς δὲ πρὸς κρείττονας κακοί. ὁ ἐπίσκ. θαυμασίως εἴρηκας. τούτῳ τοίνυν τῷ τρόπῳ, καὶ οἱ μονάζοντες καὶ καλοὶ ἦσαν καὶ κακοί. καὶ ἡ μὲν πιστοτάτη ὡς καλοὺς αὐτοὺς ἐξένισεν· ὁ δὲ θαυμάσιος ὡς κακοὺς ἔρριψεν, ὅπερ οὐκ ἔδει. ὁ διάκ. ἀλλ' ἐρεῖ σοι, ὅτι ἐπὶ λύπῃ ἐμῇ ἐδέξω τοὺς ἐχθρούς μου. ὁ ἐπίσκ. ὅλως μὲν οὖν ἥττημα αὐτοῦ ἐστιν, ὅτι καὶ ἐχθροὺς ὀνομάζει, ὁ χρεώστης τῶν ὕβρεων ὡς Χριστοῦ μιμητής. ὁ διάκ. ποῦ δαὶ ὀνειδίζονται οἱ πεντακισχίλιοι ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, ὡς εἴρηκας; οὐ γὰρ ἀναφέρονται. ὁ ἐπίσκ. ἡνίκα συναθροισθέντες, ἐκ δευτέρου προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ, ἀκούσαντες· ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα καὶ τέρατα· ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε. ὁ Θεόδωρος εἶπεν· σαφέστατα ἔχει. ὁ δὲ ψεκτὸς, κατὰ τοῦτο καὶ κακός. ὁ διάκ. μενοῦνγε. ὁ ἐπίσκ. κακοὺς οὖν ἔθρεψεν, ἢ καλοὺς ὁ σωτήρ; ὁ διάκ. ὡμολόγηται ὅτι κακούς. οὐ γὰρ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. ὁ ἐπίσκ. τί οὖν κακὸν πεποίηκεν ἡ Ὀλυμπιὰς, τὸν ἑαυτῆς κύριον μιμησαμένη, τὸν βρέχοντα καὶ ἀνατέλλοντα τὸν ἑαυτοῦ ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, κἂν οἱ Φαρισαῖοι ὀνειδίζωσι τοὺς μαθητὰς, λέγοντες· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει, καὶ πίνει. ὁ διάκ. ὡς ἔοικε, παρὰ τὴν σύνεσιν τῶν πολλῶν κακολογεῖται μὲν τὰ σεμνὰ, φιλεῖται δὲ τὰ αἰσχρά. ὁ ἐπίσκ. πρὸς τί σοι τοῦτο ὁ λόγος, φιλαληθέστατε Θεόδωρε; ὁ διάκ. ὅτι εἰ μὴ σὺ ἐγύμνωσάς μοι τὸν λόγον, συλλογιστικῶς σαφηνίσας, εἰς τὴν ἀναίσθητον συναπηγόμην δόξαν, οὐ τῷ σκοπῷ τῆς ἐλευθερίας προσέχων, ἀλλὰ τοῖς Θεοφίλου θρύλλοις. ὁ ἐπίσκ. οὐκ οὖν τὸ ἐναντίον, ἐὰν ἀποδειχθῶσιν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, οὐ μόνον οὐ κακοὶ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀπὸ κακίας πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγαγόντες· δῆλος ἔσται ὁ τούτων διώκτης ἄξιος οὐ διωχθῆναι, ἀλλ' ἐλεηθῆναι, ὡς τοὺς μὲν καλοὺς ἀεὶ λυμαινόμενος, τοὺς δὲ κακοὺς ἀποδεχόμενος. ὁ διάκ. οὕτως ἔχει, ὡς εἴρηκας. κἂν γὰρ μὴ ἀποδειχθῶσιν ἐκεῖνοι σοφοί τε καὶ ἅγιοι, ὡς φασὶν οἱ πολλοὶ, ἐκτὸς μέμψεως ἔσται ἡ Ὀλυμπιὰς ἐκ τῶν προλαβόντων συλλογισμῶν, τὸ τοῦ σωτῆρος μίμημα ἐπιδειξαμένη. ὁ ἐπίσκ. καὶ ποίαν μείζω ὁρᾷς μαρτυρίαν τῶν πράξεων, τοῦ εὐαγγελίου, ἢ τὴν Θεοφίλου; ὁ διάκ. ἄπαγε, παρακαλῶ. ὡμολόγηται γὰρ παρὰ πᾶσι κἀκείνους ἀπό τινος ὀργῆς καὶ φιλαρχίας * ἐρρῖφθαι, καὶ ταύτην ἀπὸ δεισιδαιμονίας καὶ ἔχθρας λελοιδορηκέναι, προφασισαμένου ἐκείνου τοὺς μονά-

A le quos Servator quinque hordeaceis panibus saturavit? boni, an mali? DIAC. Boni scilicet, utpote a Servatore nutriti. EP. Quare igitur hordeaceis pasti sunt, qui boni essent? DIAC. Ob penuriam forte triticeorum, aut ob famem. EP. Quomodo igitur ob incredulitatem increpantur, ut boni, an ut mali? DIAC. Utique mali, qui increpantur. EP. An boni iidem & mali esse possunt? DIAC. Certe. EP. Quomodo? DIAC. Deteriorum quidem comparatione, boni; meliorum vero, mali. EP. Mira dixisti. Hoc igitur modo, &
B Monachi illi, & boni erant, & mali. Et illa quidem fidelissima eos ut bonos hospitio accepit; mirificus vero ille ut malos ejecit: quod non debuit. DIAC. Sed dicet tibi quis: Ut molestias mihi creares, inimicos meos suscepisti. EP. Prorsus igitur delictum in eo est, quod & inimicos appellat, qui, ut Christi imitator, injurias remittere debuit. DIAC. Ubinam vero vituperantur quinque millia a Servatore, ut dixisti? non enim scriptum est.
C EP. Cum secundò congregati ad Christum accesserunt, & audierunt: *Quaeritis me: non quia vidistis signa & prodigia, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Joan. vi. 26. Theodorus ait: Manifestissima res est. EP. Qui autem vituperabilis, hoc ipso & malus est. DIAC. Ita sane. EP. Malos igitur, an bonos pavit Servator? DIAC. In confesso est, quod malos. *Non enim egent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent.* Luc. v. 32. EPISC. Quid igitur mali fecit Olympias? Dominum suum imitata, *qui* Matth. v. 45.
D *pluit, & solem oriri facit super justos & injustos*: licet Pharisaei exprobrent Discipulis, dicentes: *Magister vester cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit.* Matth. ix. 11. DIAC. Praeter intelligentiam, ut video, a multis vituperantur quidem honesta, & turpia diliguntur. EP. Cur ista dicis, veritatis amantissime Theodore? DIAC. Quia nisi sermonem tuum cum ratiocinatione aperuisses, aut explicuisses, in stolidam abripiebar sententiam, scopo libertatis non attendens, sed Theophili fabulis. EP. Quid si igitur e contrario viri illi sancti
E demonstrentur, nedum mali, sed & qui multos ab improbitate ad virtutem reduxerint: manifeste apparebit illorum persecutor non dignus persecutione, sed miseratione, ut qui bonos semper vexavit, malos suscipiat. DIAC. Ita est, ut dicis. Nam licet illi sapientes & sancti non fuerint, ut plerique dicunt, extra reprehensionem erit Olympias, ut patet ex superiori ratiocinio, quae Servatoris imitationem exhibuerit. EP. Quodnam vero gestorum fidelius testimonium vides? Evangelii, an Theophili? DIAC. Apage
F sis, quaeso. Constat enim apud omnes, illum irâ quâdam & ambitione impulsum eos projecisse, & hanc ab superstitione & odio profectam esse: causante Theophilo, Monachos ipsum conviciis

Georg. * τῦ ἔθρους

appetiisse. Cum enim servilibus suis blanditiis nihil profecisset, & nihil ab ea, præter edulia & xenia, accepisset, ad convicia vertit se. Ejus enim is mos in omnibus.

Cap. XVII. Episc. Audi igitur, Diaconorum optime. Nam video publico prodesse te. Illa enim in juventute gravitas pignus quoddam est, te in senectute honorabilem fore. Viri isti a parentibus Christianis orti, & a teneris unguiculis Deo subditi, numquam passi sunt, ne admodum quidem adolescentuli cum essent, servire vanitati, neque cum turba versari: sed occupantes solitudinem, quæ ad meridiem est, procul ab hominum domicilio sitam, sibi constituerunt tuguria, quibus tantum solis radiorum molestias evitarent & aëris rorem. In quibus viventes, orationi atque lectioni tempus suum impenderunt; adeo contritis volis manuum in operibus corporis, quantum satis esset ad tenuem victum. Melius rati vivere cum capreis & struthiocamelis, & bubalis, quam epulari cum hominibus, qui ignorant Deum. Horum natu maximus, nonaginta ferme egressus annos, conversatus est cum Beato Antonio: Hierax ipse appellatus: quod proprium nomen usque ad hunc diem retinet. Alius vero Ammonius sexagenarius cum duobus fratribus Monachis & uno Episcopo, qui sub Valente cum boias tulissent, exularunt, ut novit omnis Alexandria: tantâ præditi scientiâ, ut nihil Scripturarum eos fugeret, quæ plerisque imperviæ sunt. Ex his, duo quidem quiescunt, mortui Constantinopoli. Ammonius autem, ut narrarunt Aurelius & Sisinnius, circa vitæ exitum prophetavit: post magnam persecutionem & schisma in Ecclesia, pessimum exitum reportaturos ejus auctores, & sic Ecclesias unitum iri. Quod quidem ex parte factum est, & fiet. Inde enim quorumdam Episcoporum & laïcorum corpora morbus occupans, variis doloribus distrahebat. Lentâ quidem febre viscera perurens, atque intolerabili pruritu totam corporis superficiem unguibus fodicans; crassique intestini continui dolores. Alio aquâ intercute laborante, lividi pedum tumores: alteri autem humores nunc calidi, nunc frigidi, per quatuor articulos defluentes; digitos, qui male subscripserant, tremore afficiebant: & abdominis inflammatio, seu tumor, & per membrum quoddam putredo pessimum odorem procul dispergens, & vermes generans. Præterea orthopnœa, & respirandi difficultas, atque omnium membrorum distentio. Item nocturnæ imagines in rabiosos canes, & strictis ensibus barbaros, peregrinam & turbulentam vocem sonantes transformabantur insomnem somnum peragentibus. Alius autem qui ex equo decidens, cum caulis in morem dextrum crus sibi fregisset, statim vitam abrupit. Alius, interclusa voce, octo menses in lecto maceratus

Georg. * βίοι

Georg. * παριπτύσας

Georg. * τοῦ βίου

A ζοντας. ἀστοχήσας γὰρ ἐπὶ ταῖς δουλοπρεπέσι κολακείαις τῷ μηδὲν παρ' αὐτῆς εἰληφέναι, πλὴν βρωμάτων ἢ ξενίων, εἰς λοιδορίαν ἐτράπη. τοῦτο γὰρ αὐτοῦ τὸ ἔθος ἐπὶ πάντων. ὁ Ἐπίσκ. ἄκουε τοίνυν, διακόνων ἄριστε. ὁρῶ γάρ σε χρήσιμον τῷ κοινῷ. τὸ γὰρ ἀσυμβαῖόν σου ἐν τῷ νέῳ, ἐχέγγυον τοῦ ἔντιμον ἐν γήρᾳ ἔσεσθαι. οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, καὶ χριστιανῶν γονέων, θεῷ ὑποταγέντες, οὐκ ἠνέχοντο, οὐδὲ κομιδῇ νέοι, τῇ ματαιότητι δουλεύσαι, οὐδὲ τοῖς ὄχλοις συναναστραφῆναι, ἀλλὰ καταλαβόντες

B τὴν ἐκ μεσημβρίας ἀοίκητον πόρρω που κειμένην τῆς οἰκουμένης, συνεστήσαντο καλύβας, ὅσον διαφυγεῖν τὴν ἐπάχθειαν τῆς ἡλιακῆς λαμπάδος, καὶ τὴν δρόσον τὴν ἐκ τοῦ ἀέρος. ἐν αἷς διάγοντες, εὐχαῖς καὶ ἀναγνώσμασι τὸν ἑαυτῶν κατηνάλωσαν χρόνον *, τοσοῦτον θλιβέντες τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν ἐν ἔργοις σωματικοῖς, ὅσον εἰς τροφὴν εὐτελῆ ἐπαρκέσαι. ἄμεινον ἡγησάμενοι συναγελάζεσθαι δορκάσι, καὶ στρουθοῖς, ἢ βουβάλοις, ἢ συνευωχεῖσθαι τοῖς θεὸν ἀγνοοῦσιν ἀνθρώποις. τούτων ὁ μὲν γεραιότατος ἀμφὶ τὰ

C ἐννενήκοντα παριππάσας * ἔτη, συνανεστράφη τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ, Ἱέραξ καλούμενος, ὃ κύριον ὄνομα εἰσέτι καὶ ἐνιχῶν. ὁ δ' ἕτερος Ἀμμώνιος, σὺν δυσὶν ἀδελφοῖς ἀσκηταῖς καὶ ἑνὶ ἐπισκόπῳ, οἳ καὶ κλοιοφορήσαντες ἐπὶ Οὐάλεντος, ἐξωρίσθησαν, ὡς πᾶσα ἐπιγινώσκει ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἑξηκοντούτης· τοσοῦτοι ὄντες ἐν γνώσει, ὡς μηδὲν αὐτοὺς διαφεύγειν τῶν ἐν ταῖς γραφαῖς τοῖς πολλοῖς ἀπορουμένων. ὧν οἱ μὲν δύο ἐκοιμήθησαν, τελευτήσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀμμώνιος μὲν, ὡς οἱ

D περὶ Αὐρήλιον καὶ Σισίννιον διηγήσαντο, προφητεύσας περὶ τὴν ἔξοδον *, ὡς μεγάλου διωγμοῦ ἐπιγινομένου καὶ σχίσματος ταῖς ἐκκλησίαις, ἄριστον τέλος ἀπενεγκεῖν τοὺς αἰτίους, καὶ οὕτως ἑνωθῆναι τὰς ἐκκλησίας. ὃ δὴ καὶ ἐκ μέρους γεγένηται, καὶ γενήσεται. ἐντεῦθεν γάρ τινων τὰ σώματα ἐπισκόπων τε καὶ λαϊκῶν ἡ νόσος παραλαβοῦσα, ποικίλοις πάθεσιν ἐμερίζετο. πυρετῷ μὲν μαλακῷ τὰ σπλάγχνα διακαίουσα, κνησμῷ δ' ἀφορήτῳ τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην τοῖς ὄνυξιν ἐξορύττουσα, κώλου τε συνεχεῖς

E ἀλγηδόνες. τινὸς περί τε τοὺς πόδας ὑδερῶντος οἰδήματα πελιδνά· ἑτέρου δὲ ῥεύματα περὶ τὰ τέσσαρα ἄρθρα θερμὸν ψυχρὸν τοὺς κακῶς ὑπογράψαντας δακτύλους ἔφρισσεν, τοῦ τε ἤτρου φλεγμονὴ, καὶ διὰ μορίου τινὸς σηπεδὼν δυσωδίαν εἰς μακρὸν παρατείνουσα, σκώληκας γεννῶσα. ὀρθόπνοιά τε πρὸς τούτοις καὶ δύσπνοια, καὶ πάντων τῶν μελῶν διατάσεις. φαντασίαι τε νυκτεριναὶ εἰς κύνας λυττῶντας, καὶ ξιφήρεις βαρβάρους, ἀλλό-

F γλωσσον, κυματώδη φωνὴν ἐξηχοῦντες μετεσχηματίζοντο, ἄυπνον τὸν ὕπνον ἀποτελοῦσιν. ἕτερος δὲ ἐξ ἵππου πεσὼν, καὶ καυληδὸν τὸ δέξιον κατεάξας σκέλος, παραυτίκα τὸ ζῆν ἀπέρρηξεν. ἄλλος ἀποκλεισθεὶς τὴν φωνὴν, ὀκταμηνιαίῳ χρόνῳ ἐπὶ κλίνης

ἐπαγχεύετο, μηδὲ τῷ ἰδίῳ στόματι τὰς χεῖρας προσάγειν δεδυνημένος. ἕτερος ζῶν, τὰ σκέλη ἕως γονάτων κατ' ὀλίγον ἐσφίζετο ἐπὶ τριετίαν, ἐρυσιπέλατος ἔνθεν τὰς ἀφορμὰς γινομένου. ἄλλος τὴν γλῶσσαν οἰδήσας, ὥς φασι, μετὰ λάβρου πυρετοῦ, ὡς διάφραγμα κεῖσθαι τῷ στόματι ἀντερείδων τοῖς ὀδοῦσι, μὴ χωρούσης τῆς γλώσσης ἐν τῷ ὡρισμένῳ παρὰ τῆς φύσεως τόπῳ, ἐν πυξίῳ γράψας ἐξομολόγησιν ἐποιεῖτο. καὶ ἦν ἰδεῖν θεήλατον ὀργὴν, διαφόροις τιμωρίαις στρατηγοῦσαν. οἱ γὰρ τὸν τῶν ψυχῶν ἰατρὸν καὶ ἐπαοιδὸν προξύναντες, καὶ μεταστήσαντες ἀπὸ τοῦ σωτηρίας ἐργαστηρίου τὸν ὑποφήτην τοῦτον, τοῖς τῶν σωμάτων ἰατροῖς εἰς αἰκισμὸν παρεδίδοντο. ὀδύνην μὲν ἐπιχορηγούντων τοῖς νομιζομένοις φαρμάκοις, σωτηρίαν δ' οὐκ ἐμποιούντων. τίς γὰρ ἰάσεται τὸν ὑπὸ θεοῦ τιμωρούμενον, ὡς ὁ προφήτης λέγει· μὴ ἰατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονταί σοι; οὕτως ἀπόλλυντο πάντες οἱ ἀντιπράττοντες τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησίας σου, κύριε. λέγεται δὲ τὸ μνῆμα τοῦ μονάζοντος Ἀμμωνίου νόσους τὰς περὶ ῥίγους ἐλαύνειν. τέθαπται δὲ ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν Ἀποστόλων, πέραν θαλάσσης. ὁ δὲ ἐπίσκοπος Διόσκορος, ὥς φασιν, εὐξάμενος πλεῖστα, ἢ εἰρήνην ἰδεῖν τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ τέλος τοῦ ἑαυτοῦ, κατηξιώθη τοῦ τέλους, ἐπειδὴ οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος τῆς εἰρήνης. ταφεὶς ἐν τῷ πρὸ τῆς πύλης μαρτυρίῳ *, ὡς τὰς πλείστας τῶν γυναικῶν καταλειψάσας τὸν μάρτυρος τοὺς ὅρκους, κατὰ τῶν εὐχῶν Διοσκόρου ὀμνύειν. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀσκητῶν, πολύς μοι λόγος καταναλίσκεται εἰς τὸ διηγήσασθαι, ἴσως ἐπειγομένου σου, φερώνυμε ἄνθρωπε. ὁ διάκ. καὶ τίς οὕτω τρισάθλιος, τοῖς τῆς ἀρετῆς διηγήμασι μὴ διδοὺς χώραν; λέγε τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ οἵῳ δήποτε λόγῳ εὐλόγῳ ἀπάγαγέ μου τὸν νοῦν τῶν βιωτικῶν νοημάτων. ὁ ἐπίσκ. ἔστι τοίνυν ἕτερος Ἱέραξ, ἑλληνικῷ μὲν καλούμενος ὀνόματι, πνευματικοῖς δὲ κεκοσμημένος τρόποις. ὃς τὰ μὲν πρῶτα ἔξω πάσης Αἰγύπτου καὶ Θηβαΐδος ἐν τῷ Πορφυρίτῃ ὄρει μόνος ἀναχωρήσας, ἄνευ πνοῆς ἀνθρωπίνης, τέσσαρα ἐκαρτέρησεν ἔτη, μόναις ταῖς ἀρεταῖς ἀρκούμενος εἰς παράκλησιν. ἔπειτα δὲ τῇ τῆς Νιτρίας ἐρήμῳ εἰκοσιπέντε ἔτη ἅμα τοῖς προειρημένοις πατράσιν. τούτῳ δαίμονες ἐπιστάντες, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο, πολυχρόνιον ζωὴν ὑποβάλλοντες, ἀπὸ τῆς προκειμένης ἐλπίδος σαλεύειν ἐσπούδαζον, μετασχηματισθέντες εἰς ἀγγέλους φωτός· πεντήκοντα ἔτη, λέγοντες, ἔχεις ζῆσαι, πῶς καρτερήσεις ἐν τῇ ἐρήμῳ; ὁ δὲ τῇ συνέσει διὰ τῆς πίστεως, ἀνθυποφέρει φήσας· ἐλυπήσατέ με, ἐλάττονα τῆς προθέσεως τὸν χρόνον εἰπόντες. διακοσίων γὰρ ἐτῶν παρασκευὴν ἐποιησάμην ἐν τῇ ἐρήμῳ. οἱ δὲ ἀκούσαντες ᾤχοντο, ὀλολύζοντες, καὶ τοῦτον τὸν τοιοῦτον, ὃν οἱ δαίμονες οὐκ ἐσάλευσαν, πολυμήκη χρόνον εἰς ἀκηδίαν σοφισάμενοι, ὁ πάπας Θεόφιλος διὰ προστάγμα-

A est: qui ne ori quidem suo manus admovere valebat. Alteri, vivo, crura, ad genua usque, paulatim per triennium dissecta sunt: erysipelate videlicet materiam suppeditante. Alius inflatâ, ut aiunt, linguâ, cum febre vehementi, ut gurgulionis interseptum in ore esset dentibus adfixum, cum lingua in loco sibi a natura definito non hæreret, in pogillari confessionem scripsit. Et cernere erat divinitus immissam iram, variis pœnis bellum inferentem. Qui quidem animarum medicum & delinitorem exacerbarant, at- B que Dei interpretem a salutis officina dimoverant, corporum medicis ad vexationem tradebantur. Qui dolorem quidem solitis remediis augebant, salutem autem non procurabant. Quis enim medebitur ei, qui a Deo punitur? ut ait Propheta: *Numquid medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?* Sic omnes Ecclesiæ tuæ pacis adversarii perierunt, Domine. Cæterum fertur sepulcrum Ammonii Monachi horrorem febris expellere. Sepultus vero C est trans mare in martyrio Apostolorum. Porro Episcopus Dioscorus, ut dicunt, plurimum Deum precatus fuerat, ut, aut pacem Ecclesiarum videret, aut moreretur. Morte dignus habitus est, quoniam mundus pace dignus non erat: & sepultus in Martyrio, quod est ante portam, ita ut plurimæ mulieres, omissis per sanctam martyrem juramentis, per preces Dioscori jurarent. De reliquis autem Monachis multus mihi sermo consumeretur in narrando: & tu fortasse ad alia festinas, ô D vir tui nominis, Theodore. Diac. Et quis adeo infelix, ut narrationibus de virtute locum non præbeat? Dic igitur, quæso, & quocunque rationabili sermone animum meum a sæcularibus cogitationibus abducito. Episc. Est igitur alter Hierax, profano quidem nominatus nomine; spiritalibus autem moribus exornatus. Qui primum quidem extra totam Ægyptum & Thebaïdem in montem Porphyritem solus secesserat, & quidem sine ullo hominis afflatu, quatuor annos per- E severavit: solis contentus virtutibus ad solatium. Postea in solitudine Nitriæ viginti quinque annos egit cum supradictis Patribus. Huic dæmones instantes, ut ipse nobis narravit, longævam vitam promittentes, a proposita spe ipsum dimovere studebant, transformantes se in Angelos lucis, dicentes: Quinquaginta annos adhuc victurus es: quomodo in eremo perdurabis? Ille autem sapienter per fidem respondit, dicens: Contristastis me, brevius propositi mei tempus dicen- F tes; ducentorum enim annorum apparatum mihi in eremo instruxeram. Quod ut audierunt, ululantes discesserunt: & hunc ipsum, quem dæmones non commoverant, diuturnum ei vitæ tempus promittentes, ut virum in desidiam pertraherent; Theophilus Papa Principis edicto

Psal. LXXXVII. 11.

Georg. * τῷ ἐν τῷ Δεῦι

migrare jussit: & ad talem redegit necessitatem, ut ad Comitatum iret: qui nunc post mortem Ammonii, rursum desertissimam solitudinem repetiit; aratri Evangelici veritus parabolam. Alius rursus Presbyter Isaac nomine, discipulus Macarii, qui fuit discipulus Antonii, solitudinis amantissimus; quinquaginta annos agens; Scripturam omnem memoriter tenens; cerastas serpentes in manibus sine periculo portans; ex matris utero virgo; cum septennis solitudinem incolere cœpisset, post quadraginta annos, cum prædictis, a Theophilo Papa, veluti cribro, excussus est. Alter Isaac Presbyter, & ipse discipulus ac successor Cronii Presbyteri, discipuli ejusdem Antonii, Scripturarum & ipse peritus quam qui maxime; hospitalis si quis alius: adeo ut præ summa humanitate hospitium in eremo construxerit, ad refrigerium ægrorum Monachorum, & peregrinorum, ad invisendos beatos Patres illuc advenientium. Dicitur autem ab omni ira alienus. Trigesimum annum cum egisset in secessu, una cum his vexatus est. Ex his autem Isaac, prior, centum & quinquaginta sub se Monachos habebat: cujus discipulos, septem aut octo Episcopos constituit Theophilus, dum Theophilus, hoc est, Dei amans, esset. Alter autem ducentos & decem: cujus etiam discipuli plurimi Episcopis annumerati sunt. Hi sunt, quos nudiustertius memoravimus Isidori Presbyteri causâ a Theophilo Papa ejectos ex eremo. Hi sunt, quos Sacerdotes & Diaconi despexerunt; & quos in virorum confusionem virilis mulier suscepit, atque in Episcoporum condemnationem mulier Diaconissa hospitio excepit; cujus laus in Ecclesiis multarum rerum causâ celebratur: Samaritanum illum, quicumque tandem ille sit, imitata, qui a latronibus vulneratum, semivivum, in descensu Jericho inveniens, proprio illum imposuit jumento, & ad stabulum usque tulit; atque humanitatis oleum cum adstringente vino permiscens, vulneribus medicinam fecit. Et hæc quidem de istis dicta sint. Quantam autem & pecuniarum & prædiorum copiam pauperibus distribuerit, non meum est dicere, sed eorum qui beneficium acceperunt. Exsul quippe cum essem, ei oneri non fui. De ea vero audi quid præclarius. Parentibus orbata, viro conjuncta cum esset, ita Deo volente, rerum omnium præscio, & humanos eventus prævidente, vix viginti menses carnis voluptati, quæ omnibus imperat, servivit: cum maritus ejus naturæ debitum cito persolvisset. Dicitur autem nunc etiam & virgo esse. Quæ enim potuit Apostolicæ legi servire: *Volo adolescentiores viduas nubere, matresfamilias esse*; ea quidem non sustinuit; tamen cum genere & opibus, atque cognitione plurium scientiarum, necnon ingenio liberali, & forma, atque ætatis flore exornata esset,

Luc. IX. 62.

Georg. πενταετὴς

1. Timoth. 5, 11.

τος αὐτὸν μετανέστησεν, καὶ εἰς τοσαύτην περιέστησεν ἀνάγκην, ὡς καὶ στρατόπεδον καταλαβεῖν· ὃς νῦν μετὰ τὴν κοίμησιν Ἀμμωνίου, τὴν πανέρημον πάλιν κατείληφεν, τὴν τοῦ ἀρότρου παραβολὴν φοβηθείς. ἄλλος πάλιν πρεσβύτερος Ἰσαὰκ λεγόμενος, μαθητὴς Μακαρίου τοῦ μαθητοῦ Ἀντωνίου, φιλέρημος εἰσάγαν, πεντηκοστὸν ἔτος ἄγων, κατὰ διάνοιαν σώζων τὴν πᾶσαν γραφὴν, κεράστας ὄφεις ἐν ταῖς χερσὶν ἀκινδύνως βαστάζων, παρθένος ἐκ μήτρας, ἑπταετὴς * καταλαβὼν τὴν ἔρημον, μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη σὺν τοῖς προειρημένοις παρὰ τοῦ πάπα Θεοφίλου ἐστινιάζετο. ἕτερος Ἰσαὰκ πρεσβύτερος, καὶ αὐτὸς μαθητὴς καὶ διάδοχος Κρονίου τοῦ πρεσβυτέρου, μαθητοῦ καὶ αὐτοῦ Ἀντωνίου, γνωστικὸς καὶ αὐτὸς ἐν γραφαῖς ὑπερβαλλόντως, φιλόξενος εἴ καί τις ἄλλος· ὡς δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας ξενοδοχεῖον κατασκευάσαι ἐν τῇ πανερήμῳ εἰς ἀνάψυξιν καὶ τῶν ἀῤῥωστούντων μοναχῶν, καὶ τῶν ἐπιχωριαζόντων ξένων θέας ἕνεκεν μακαρίων πατέρων. φασὶ δὲ, ὀργῆς ἀλλότριος. τριακοστὸν ἔτος ἄγων ἐν τῇ ἀναχωρήσει, σὺν τούτοις ἐκακουχεῖτο. τούτων ὁ μὲν πρότερος Ἰσαὰκ ἑκατὸν πεντήκοντα εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν ἀσκητάς· οὗ καὶ μαθητὰς ἐπισκόπους κατέστησεν ὁ Θεόφιλος ἕως ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ, ἡνίκα Θεόφιλος ἦν. ὁ δὲ ἕτερος διακοσίους δέκα, οὗ καὶ αὐτοῦ πολλοὶ ἐν ἐπισκόποις μαθηταὶ κατηριθμήθησαν. οὗτοί εἰσι, περὶ ὧν τρίτην ἡμέραν διηγησάμεθα, Ἰσιδώρου χάριν τοῦ πρεσβυτέρου, τῆς ἐρήμου ἠλάσθαι παρὰ Θεοφίλου τοῦ πάπα. οὗτοί εἰσιν, οὓς περιεῖδον ἱερεῖς καὶ λευῖται, καὶ εἰς αἰσχύνην ἀνδρῶν ἀνδρεία γυνὴ ὑπεδέξατο, καὶ εἰς κρίμα ἐπισκόπων, διάκονος θήλεια ἐξένισεν, ἧς ὁ ἔπαινος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐμπολιτεύεται πολλῶν ἕνεκεν, τὸν Σαμαρείτην ἐκεῖνον, ὅστις ποτέ ἐστι, μιμησαμένη, ὃς τὸν ὑπὸ λῃστῶν συντριβέντα, ἡμιθανῆ, ἐν τῇ καταβάσει Ἱεριχὼ εὑρὼν, ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐπεβίβασεν ὑποζύγιον μέχρι τοῦ πανδοχείου ἐννηνοχὼς, καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἔλαιον σὺν τῷ στύφοντι οἴνῳ κεράσας ἰάσατο τὰ οἰδήματα. καὶ ταῦτα μὲν εἰρήσθω. ὅσην δὲ περιουσίαν χρημάτων ἢ κτημάτων τοῖς δεομένοις διένειμεν, οὐκ ἐμὸν τὸ λέγειν, ἀλλὰ τῶν εὖ παθόντων. ὑπερόριος γὰρ ὢν, ἀβαρὴς ἐφυλάχθην. ἄκουσον δὲ τῆς μείζονος ἀρετῆς. ὀρφανὴ γὰρ, ἀνδρὶ συναφθεῖσα οὐ συνεχωρήθη παρὰ τοῦ προγνώστου θεοῦ, τοῦ προορῶντος τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐκβάσεις, οὐδὲ εἴκοσι μῆνας δουλεῦσαι τῇ τῆς σαρκὸς ἡδονῇ τῇ πάντων βασιλευούσης, τοῦ συναφθέντος αὐτῇ, συντόμως τὸ τῆς φύσεως χρέος ἀπαιτηθέντος. λέγεται δὲ παρθένος ὑπάρχειν, ὡς ἡ φήμη διδάσκει. δυναμένη γὰρ τῷ ἀποστολικῷ νόμῳ δουλεῦσαι, τῷ· Βούλομαι νεωτέρας χήρας γαμεῖν, οἰκοδεσποτεῖν· οὐκ ἠνέσχετο. καίτοι καὶ γένει, καὶ πλούτῳ, καὶ παιδείᾳ μαθημάτων πολυτελῶν, καὶ εὐφυΐᾳ φύσεως, καὶ ἄνθους ὥρᾳ κεκοσμημένη,

μένη, δορκάδος δίκην τοῦ δευτέρου γάμου τὴν παγίδα ἀνεκτῶς ὑπερπηδήσασα. δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται· ἀλλ' ἀνυποτάκτοις, βεβήλοις, ἀκορέστοις περὶ φθοράν. ἔτυχεν δὲ κατά τινα φθόνον σατανικὸν διαβληθῆναι ταύτης τὴν ἄωρον χηρείαν εἰς τὰς ἀκοὰς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ὃς ἔσπευσεν αὐτὴν Ελπιδίῳ τινὶ συγγενεῖ ἑαυτοῦ Σπάνῳ συνάψαι εἰς γάμον. καὶ πολλὰ λιπαρήσας τὸν ἄνθρωπον, ἀποτυχὼν ἐλυπήθη, δηλωσάσης αὐτῆς· εἰ ἐβούλετό με ὁ ἐμὸς βασιλεὺς ἄῤῥενι συζῆν, οὐκ ἂν μου τὸν πρῶτον ἀφείλετο. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνεπιτήδειόν με τῷ πεφυρμένῳ βίῳ ἔγνω, μὴ δυναμένην ἀνδρὶ ἀρέσαι, κἀκεῖνον τοῦ δεσμοῦ ἠλευθέρωσεν, κἀμὲ τοῦ βαρυτάτου ζυγοῦ, καὶ τῆς ἀνδρικῆς δουλείας ἀπήλλαξεν, τὸν χρηστὸν αὐτοῦ ζυγὸν τῆς ἐγκρατείας ἐπιθεὶς μου τῇ διανοίᾳ. μετὰ τὴν ἀπόκρισιν ταύτην προστάσσει τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως, φρουρεῖσθαι ταύτης τὰ πράγματα, μέχρις οὗ πληρώσει τριάκοντα ἔτη τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν. ὃς ἐξ αὐτῆς λαβὼν τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιτροπὴν, εἰς τοσοῦτον αὐτὴν ἔθλιβεν, ὑποβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ Ελπιδίου, ὡς μὴ ἔχειν ἐξουσίαν μηδὲ τοῖς ἐπισήμοις συντυγχάνειν τῶν ἐπισκόπων, μηδὲ ἐκκλησίᾳ παραβάλλειν, ἵνα στενωθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀκηδίας, καταπέσῃ εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ γάμου. ἡ δὲ πλέον ἡσθεῖσα, καὶ τῷ θεῷ εὐχαριστήσασα, ἀντεδήλωσεν τῷ βασιλεῖ ταῦτα· πρέπουσαν βασιλεῖ, καὶ ἁρμόζουσαν ἀρετὴν ἐπισκόπῳ εἰς ἐμὲ τὴν ταπεινὴν ἐπεδείξω, δέσποτα, κελεύσας παραφυλαχθῆναί μου τὸ βαρύτατον φορτίον, περὶ οὗ ἐφρόντιζον, ὅπως διοικηθῇ. μεῖζον δὲ ποιήσεις, προστάξας αὐτὸ τοῖς πενομένοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις διασκορπισθῆναι. ἐγὼ γὰρ ἀπηυξάμην πάλαι τὴν ἐκ τῆς διανομῆς κενοδοξίαν *, ὅπως μὴ ἀμελήσω τοῦ τῆς φύσεως πλούτου, ἐλιτομένη περὶ τὴν ὕλην. οὗτος ἐπανελθὼν ἀπὸ τοῦ πρὸς Μάξιμον πολέμου, προσέταξεν ἐξουσιάζειν αὐτὴν τῶν πραγμάτων, ἀκούσας τὸν τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς τόνον. ὁ διάκ. δικαίως οὖν αὐτὴν ἐτίμα ὁ Ιωάννης, ἀσκουμένην οὕτως. ὁ ἐπίσκ. ἀπέχεται μὲν γὰρ ἐμψύχων, * ἀλουτεῖ δὲ τὸ πλεῖστον. ἂν δὲ χρεία γένηται δι' ἀῤῥωστίαν, πάσχει γὰρ συνεχῶς τὸν στόμαχον *, τῷ χιτωνίσκῳ τοῖς ὕδασι καταβαίνει, αἰδουμένη καὶ ἑαυτὴν, ὡς φασίν. ὁ διάκ. λέγεται δὲ καὶ αὕτη πάνυ τεθεραπευκέναι τὸν μακάριον Ιωάννην. ὁ ἐπίσκ. καὶ τί ἄξιον τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς εἰς αὐτὸν ἐπεδείξατο; εἰ μὴ τὸ ἀπερίσπαστον τῆς καθημερινῆς μάζας παρασχομένη· ὅπερ ἐστὶν οὐ μικρὸν τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἐργάταις, νύκτωρ τε, καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ τοῦ Χριστοῦ μεριμνῶσιν. ὡς λέγει Παῦλος, ἀσπαζόμενος Περσίδα, τὸ αὐτὸ τῇ Ολυμπιάδι τάχα καμούσῃ· ἀσπάσασθε, γράφει, Περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, καὶ οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ. οἶδα ταύτην τὸν μακάριον Νεκτάριον πλέον τεθεραπευκέναι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς αὐτῇ πείθεσθαι· Αμφιλόχιον δὲ καὶ Οπτιμον καὶ Γρηγόριον καὶ Πέτρον τὸν ἀδελφὸν Βασιλείου, καὶ Επιφάνιον

A secundi conjugii laqueos, capreæ instar, audacter transiliens. *Justo enim lex posita non est; sed jugum detrectantibus, profanis, & iis qui libidine expleri non possunt.* Contigit autem per quamdam satanæ invidiam, ut ejus præmatura viduitas delatione ad Theodosii Imperatoris aures pervenirct, qui eam Elpidio cuidam, cognato suo, Hispano, in matrimonium dare cupiebat. Hic cum eam multum orasset, nec quidquam ab ea impetrasset, dolore affectus est, significante illa: Si me voluisset Rex meus cum viro vivere, virum mihi non abstulisset. B Quoniam autem me conjugalis vitæ minime idoneam cognovit, nec posse viro placere, & illum e corporis vinculis liberavit, & me a gravissimo jugo, atque a viri servitute eripuit, suave suum castimoniæ jugum menti meæ imponens. Post hoc responsum jubet Theodosius Præfecto urbis, ut ejus bona servarentur, usquedum triginta ætatis annos explesset. Qui statim post Imperatoris mandatum, eousque eam vexavit, incitatus ab Elpidio, ut ne facultatem quidem haberet cum insignibus C Episcopis colloquendi, neque ad Ecclesiam accedendi: ut præ angustiis animi in conjugii voluntatem decideret. Illa vero ob hæc lætior, & gratias Deo agens, talia Imperatori renuntiavit: Imperatori debitam, & congruam Episcopo, virtutem in me humilem exhibuisti, Domine; mandans grave onus meum custodiri, cujus curam habebam, ut administraretur. Majus autem feceris, si illud pauperibus & Ecclesiis distribui jusseris. Ego enim jam dudum vanam gloriam ex ejusmodi D distributione deprecata sum, ne negligerem animæ divitias, rebus terrenis implicita. Itaque postmodum reversus a bello adversus Maximum, jussit eam bonorum suorum potestatem habere, audita virtutis ejus magnitudine. DIAC. Merito ergo eam honorabat Joannes, quæ hanc vitæ regulam servabat. EPISC. Abstinet autem ab animatis, & rarius balneo utitur. Si autem propter infirmitatem utitur, nam sæpius stomacho laborat; cum tunica in aquam descendit; se quoque ipsam, ut E aiunt, reverita. DIAC. Dicitur etiam ipsa multum curasse beatum Joannem. EPISC. Ecquid dignum ejus virtute in eum præstitit? nisi quod non permisit quotidiano eum cibo distrahi: quod quidem minimum non est Christi operariis, interdiu noctuque de rebus Christi sollicitis. Similiter Paulus, salutans Persidem, quæ ipsi fortean non dissimile ministerium præbuit: *Salutate*, inquit, *dilectam Persidem, quæ multum laboravit in Domino. Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, & non quæ Christi.* F Scio & beatum Nectarium plus eam coluisse, ita ut in Ecclesiasticis rebus ei obtemperaret: sanctos quoque Amphilochium & Optimum, & Gregorium, ac Petrum, fratrem Basilii, atque Epipha-

1. Tim. 1. 9.

Georg. * ἐκφυγεῖν

Georg. * ἀλυτεῖ

Georg. * στόμαχον

Rom. xvi. 12.
Philipp. II. 21.

nium, Cypri Episcopum. Quid attinet dicere, quibus agrorum possessiones & pecunias dederit? Moriente autem Constantinopoli Optimo, ejus etiam oculos manibus suis clausit. Præterea miserabiles quoque illos non mediocriter refrigeravit in omnibus; Antiochum, Acacium, & Severianum; atque, ut uno verbo ex parte complectar, omnes peregrinantes Clericos; & Monachorum ac virginum infinitam multitudinem. Joannes tamen, utpote missus qui exemplo esset, ut ita dicam, venturis Episcopis, quomodo vivere debeant, decreverat secundum Paulum, suis stipendiis prædicare pœnitentiam: nihil Ecclesiasticarum rerum attingens, quotidianum dumtaxat cibum sumebat, talem semper curam fugiens. Aiunt autem verecundiâ affici visum, dum sensibili vesceretur cibo. Quemadmodum enim in pomis, cum ea ad summam pervenerint maturitatem, in ramo permanere non sustinent, domini manum poscentia: sic & in sanctis, cum supra modum cælestium rerum pulcritudine capti sunt, ante definitum vitæ exitum frui promissa beatitudine festinant: sic & in herilibus parvulis. Illi enim sæpe crustula exspectantes, appositos cibos non tangunt, appetitumque cohibent, ut exspectata dulcedine saturentur. Agnoscent autem hos sermones, qui iisdem vestigiis vitæ spiritalis insistunt. *Verbum* enim *sapiens si audierit scius, laudabit illud, & ad se adjiciet.* DIAC. Consolatus es me, venerande Pater, qui mihi accurate narraveris, & eadem, quæ fama vulgaverat, gratiâ quâdam condieris. Hoc autem dico, nihil oneri Ecclesiæ futurum fuisse victum Episcopi, si ab Ecclesia eum accepisset beatus Joannes, juxta eum qui dicit: *Dignus* enim *est operarius cibo suo.* Et rursus: *Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Quis autem plantat vineam, & de fructu ejus non edit?* Nonne hæc, & multa alia Scripturæ sunt? EPISC. Congrue quidem & sapienter locutus es, ô Theodore. Dictis autem verbis adde & sequentia. Cum enim sacra lex tribuat facultatem, ut qui sacra faciunt, quæ de sacrario sunt, edant, majorum bonorum avidus Paulus quid addit? *Non usus sum hac potestate*, in corporalibus, ut Evangelii particeps fiam in spiritalibus, ne offendiculum essem infirmis, juxta eum qui dicit: *Si enim quis viderit te, qui habes scientiam*, in infirmitate *jacentem*, *nonne conscientia ejus qui sit infirmus, ædificabitur* ad imitandum infirma? Si enim res in nobis sisterent, nullusque post nos ad populi curam successurus foret, dicere liceret peccanti: Vivamus, ut placet, & sæcularibus rebus indulgeamus. Quoniam autem qui post nos futuri sunt, nobis ut magistris utentur, legem nostram & consuetudinem sibi proponentes: non nobis ipsis tantum vivere necesse est, sed ei qui pro

Ephes. xxi. 15.
CAP. XVIII.
Matth. x. 10.
1. Tim. v. 18.
1. Cor. IX. 7.
vers. 11.
1. Cor. VIII. 10.

A τοῦ Κύπρου, τοὺς ἁγίους. τί δεῖ καὶ λέγειν, οἷς καὶ κτήματα ἀγρῶν καὶ χρήματα ἐδωρήσατο; Ὀπτίμου δὲ τελευτῶντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰδίαις χερσὶν ἐκάμμυσεν. πρὸς τούτοις, καὶ τοὺς ἐλεεινοὺς οὐ μετρίως ἀνέψυξεν ἐν πᾶσιν, Ἀντίοχον καὶ Ἀκάκιον καὶ Σευηριανὸν, καὶ ἁπλῶς ἐκ μέρους πάντας τοὺς ἐπιδημοῦντας ἱερατικοὺς, ἀσκητῶν δὲ, ἢ παρθένων ἀναριθμήτους. Ἰωάννης μέντοι, ἐπεὶ δὴ κρίνας ἦν, ὡς εἰπεῖν, τύπος, ἀποσταλεὶς τοῖς μετέπειτα ἐπισκόποις, τὸ ὅπως ὀφείλουσι ζῆν, κατὰ τὸν
B Παῦλον, ἐν ἰδίῳ μισθώματι κηρύξαι τὴν μετάνοιαν, μηδενὸς ἁπτόμενος τῆς ἐκκλησίας, τὰ τῆς ἡμέρας μόνης ἐλάμβανε βρώματα, θεραπεύων ἀεὶ τὴν τοιαύτην φροντίδα. λέγεται δὲ ὅτι καὶ αἰδουμένῳ ἐῴκει, τῆς αἰσθητῆς μεταλαμβάνων τροφῆς. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μήλων, ἐπὰν πεπανθῶσιν εἰς ἄκρον, οὐκ ἀνέχονται παραμένειν τῷ κλάδῳ, τὴν τοῦ δεσπότου χεῖρα ἐπιζητοῦντα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων, ὅτ' ἂν ὑπερφυῶς ἐρασθῶσι τοῦ κάλλους τῶν οὐρανίων πραγμάτων, πρὸ τῆς ὡρισμένης ἐξόδου ἐπείγονται τυχεῖν τῆς
C ἐπαγγελίας· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν δεσποτικῶν παιδίων. ἐκεῖνα γὰρ πολλάκις τῇ προσδοκίᾳ τῇ τῶν μελιπήκτων, ἀθίγουσι τῶν παρακειμένων βρωμάτων ἐπὶ φυλακῇ τῆς ὀρέξεως ἵν' ἐμπλησθῶσι τῆς προσδοκωμένης γλυκύτητος. γνωρίσουσι δὲ τοὺς λόγους οἱ εἰς τὸ αὐτὸ ἴχνος τῆς πνευματικῆς πορείας ἐμβεβηκότες. λόγον γὰρ συνετὸν ἐὰν ἀκούσῃ σοφὸς, αἰνέσει αὐτὸν, καὶ ἐπ' αὐτὸν προσθήσει. ὁ διάκ. παρεκάλεσάς με, τίμιε πάτερ, πεπονημένως μοι περὶ πάντων διηγησάμενος, τὰ αὐτὰ τῆς προ-
D λαβούσης φήμης μετά τινος χάριτος ἀρτύσας τὰ εἰρημένα. τοῦτο δὲ λέγω, ὅτι οὐδὲν ἐβάρει τὴν ἐκκλησίαν ἡ τοῦ ἐπισκόπου τροφὴ, εἰ τῆς ἐκκλησίας μετελάμβανεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. καὶ πάλιν· τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; τίς δὲ φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐ μεταλαμβάνει; οὐ τῆς γραφῆς ἐστὶ ταῦτα καὶ πολλὰ ἕτερα; ὁ ἐπίσκ. πρεπόντως μὲν καὶ συνετῶς εἴρηκας, ὦ Θεόδωρε. πρόσθες δὲ τοῖς εἰρημένοις λόγοις καὶ τὰ ἑπόμενα ῥήματα.
E ἐξουσίας γὰρ διδομένης παρὰ τοῦ ἱεροῦ νόμου τοὺς τὰ ἱερὰ ἐργαζομένους ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίειν, ὁ πλεονέκτης τῶν ἀγαθῶν Παῦλος τί ἐπιφέρει; οὐκ ἐχρησάμην τῇ ἐξουσίᾳ ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς, ἵνα συγκοινωνὸς γένωμαι τοῦ εὐαγγελίου ἐν τοῖς πνευματικοῖς, μὴ γενόμενος πρόσκομμα τοῖς ἀσθενέσι, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν ἀσθενείᾳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ ἀσθενῆ μιμεῖσθαι; εἰ μὲν γὰρ μέχρις ἡμῶν εἱστήκει τὰ πράγματα, οὐδενὸς μεθ' ἡμᾶς διαδε-
F ξομένου τὴν τοῦ λαοῦ θεραπείαν, ἦν εἰπεῖν πλημμελοῦντα· βιώσωμεν ὡς βουλόμεθα, ἀπολαύσαντες τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. ἐπειδὴ δὲ οἱ μεθ' ἡμᾶς, ὡς διδασκάλοις ἡμῖν χρῶνται, τὸ ἡμέτερον προβαλλόμενοι νόμον καὶ ἔθος, ἀναγκαῖόν ἐστι μὴ μόνον ἑαυτοῖς ζῶντας, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ

ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, καὶ τὸ τοῦ λαοῦ παραβιαζομένους τὴν ἀσθένειαν, ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον καὶ ἀπεριττότερον μέρος ἄγειν τὴν τάξιν, ἑαυτοὺς νουθετοῦντας, κατὰ τὸν λέγοντα· Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον; νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ ᾗ ᾑρετίσατο. τοῖς μὲν γὰρ προπετέσι καὶ ἐλεεινοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀπερισκέπτως νομοθετεῖ ὁ δεσπότης, ὡς ἅτε τὸ τῆς δουλείας ἀσπαζομένοις πνεῦμα, κατὰ τὸν ᾠδικὸν Δαυΐδ· νομοθετήσει κύριος ἁμαρτάνοντας ἐν ὁδῷ· κολάσει δὲ παραβαίνοντας. ὁ δέ γε δίκαιος ὑπερβὰς τὰ μέτρα τῶν τῆς δουλείας νόμου, διὰ τὸ ἀγαπᾶν τὸν δεσπότην, ἐπὶ τὸ τῆς υἱοθεσίας ἐπειγόμενος μέρος, ἑαυτοῦ νομοθέτης γίνεται, οἷος ἦν ὁ Ἰὼβ, καὶ ποιῶν, καὶ λέγων· διαθήκην ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ οὐ μὴ συνήσω ἐπὶ παρθένον. Τίς δὲ ἦν ἡ διαθήκη, τὸ αὖθις ἀτακτήσαντας εἰς τὴν σωφροσύνην ἐκκοπῆναι; ὁμοίως λέγων καὶ ὁ Δαυΐδ· ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου· τὸ ἐπαμφοτερίζον, καὶ ἐνδιάζον τῆς γνώμης ὅρκῳ πεδήσας. ὧν μιμητὴς πατέρων ὡς γνήσιος υἱὸς, καὶ οὐ νόθος ὑπάρχων ὁ Ἰωάννης, πλαδῶσαν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγέλην ταῖς διαφόροις ἐπιθυμίαις ῥᾶσαι γλιχόμενος ἐπὶ τὸ στενότερον μέρος τοῦ βίου, ἑαυτοῦ δικαστὴς καὶ νομοθέτης ἐγίνετο, ἀμεταθέτῳ κρίσει πυκνούμενος, συμποσίων καὶ συλλόγων εὐτραπέλων καὶ γελωτοποιῶν καὶ ματαιολόγων ἀποσχοινίσας ἀνθρώπων, θωρακίσας ἑαυτοῦ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν τῇ τοῦ πνεύματος πανοπλίᾳ, ἵνα μὴ διὰ συμποσίου ἢ ἀκαίρου λόγου παρείσδυσιν εὑροῦσα ἡ ἀφροσύνη ἐξαφανίσῃ τὴν σωφροσύνην, κατὰ τὸν εἰπόντα· φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. διὸ καὶ συνεσκευάσθη· βαρὺς γὰρ αὐτοῖς ἦν καὶ φαινόμενος, καθάπερ λύχνος λημῶσιν ὄμμασιν. Τοιοῦτός τις ἦν ὁ συμπαθὴς Ἱερεμίας, ὁ δάκρυσιν ὀλοφυρόμενος τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἱερέων τὴν ἀπιστίαν, ἐπιλέγων· Τίς δώσει μου τῇ κεφαλῇ ὕδωρ, καὶ ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρύων; καὶ κλαύσομαι τὸν λαόν μου ἡμέρας καὶ νυκτός. πάλιν· Τίς δώσει μοι σταθμὸν ἔσχατον ἐν τῇ ἐρήμῳ; καὶ καταλείψω τὸν λαόν μου, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν, διότι πάντες μοιχῶνται. σύνοδον ἀθετούντων, τὸν σύλλογον ὀνομάζων τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ ἱερέων. ὡς καὶ ἀλλαχοῦ προσφωνεῖ τῷ Θεῷ, οὐχ ὡς αὐτοῦ ἀγνοοῦντος, ἀλλ' ὡς ἡμῶν ὀφειλόντων μιμεῖσθαι· κύριε, εἰ ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων, ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προσώπου σου. κατὰ μόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην. Συνῳδὰ δὲ τούτοις καὶ Δαυΐδ· οὐχ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος, λέγων· καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω. καὶ ἐπιφέρει σαφηνίζων· ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων, καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω· νίψομαι ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου, τὰς πρακτικὰς δυνάμεις· καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, κύριε. οἱ δὲ ἔλαττον φροντίσαντες τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ δόντες αὐτῷ νῶτα οὐ προθέσει, ἀλλ' ἢ βιοῦσιν *, οὐ μόνον ἀνίπτοις χερσὶ καὶ ἡμαγμέναις, δωροδοκίᾳ, δωροληψίᾳ, καὶ ψευδογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ πεπηλωμένοις ποσὶ λὰξ πατοῦντες. περὶ

A nobis mortuus est, & resurrexit, atque populi infirmitatem roborantes exemplo nostro ad temperantiorem & frugaliorem vitam adducere, nos ipsos corripientes, juxta eum qui dicit: *Quis est homo qui timet Dominum? legem statuet ei in via, quam elegit.* Nam temerariis quidem & miserabilibus imprudenter peccantibus legem ponit Dominus, quasi servitutis spiritum amantibus, juxta Psalmistam Davidem: *Legem dabit Dominus delinquentibus in via:* puniet autem transgressores. Verum
B justus mensuras servilis legis supergressus, quia diligit Dominum, ad hereditatem adoptionis festinans, sibi ipsi legislator est: qualis erat Job, qui faciebat simul & dicebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, & non cogitabo de virgine.* Quodnam autem erat illud fœdus, eos, qui inordinati essent, ad castimoniam abducere? Similiter dicit David: *Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ;* cum anceps & dubium mentis propositum juramento adstrinxisset. Quorum Patrum imitator
C Joannes, ut legitimus filius, non autem spurius, putrescentem variis cupiditatibus hominum gregem sanare desiderans, ad arctius vitæ genus, sui judex & legislator fuit, constanti proposito se roborans, a conviviis & conventibus facetorum, ridiculorum, scurrarum, recedens, mentis suæ oculum spiritali armatura muniens, ne per epulas, & intempestivos sermones ingressum nacta vecordia, castimoniam deleret, juxta eum qui dicit: *Corrumpunt bonos mores colloquia prava.* Ideo insi-
D diis appetitus est: gravis enim ipsis erat, qui luceret, ut lucerna lippientibus oculis. Talis erat misericors Jeremias, qui Principum & Sacerdotum incredulitatem lacrymis deplorat, & addit: *Quis dabit capiti meo aquam, atque oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte populum meum.* Rursus: *Quis dabit mihi in solitudine diversorium ultimum? & derelinquam populum meum, & recedam ab eis; quia omnes adulteri sunt.* Cœtum prævaricatorum, conventum nominans fal-
E sorum Prophetarum ac Sacerdotum. Sicut alibi Deum alloquitur, non quod ille ignoret, sed sicut nos eum imitari debeamus: *Domine, si sedi in concilio ludentium, sed reverebar a facie tua: solus sedebam, quoniam amaritudine repletus sum.* Consona eis etiam David loquitur: *Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.* Quod explicans, addit: *Odi Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo: lavabo inter innocentes manus meas,* hoc est, activas facultates.
F *Et circumdabo altare tuum, Domine.* Qui autem minus altaris curam habent, & ei terga vertunt, non proposito, sed vitâ suâ, non solum illotis manibus & sanguinolentis, munerum donatione, ac perceptione, atque falsis accusationibus, sed lutulentis pedibus calcitrantes, illud con-

Ps. xxiv. 12.
Ps. xxv. 3
Job. xxxi. 1.
Ps. cxviii. 106.
1.Cor.xv.33.
Jer. ix. 1
Jer. xv. 17.
Psal. xxv. 5.
* f. βία

culcant. De quibus Ezechiel Propheta A
Ezech. VIII. 7. præsignificans ait: *Introduxit me ad vestibulum atrii, & vidi, & ecce foramen unum in pariete. Et dixit ad me: Perfode, fili hominis. Et fodi, ac vidi: & ecce ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas faciunt hic. Et ingressus sum: & ecce omnis similitudo reptilis & jumenti, & idola vana abominationes. Et dixit mihi: Vidisti, fili hominis, quæ seniores domus Israël faciunt in tenebris, in cubiculo*, mentem innuens. *Ideo dixerunt:* B *Non videt nos Dominus: dereliquit Dominus terram. Et dixit ad me: Adhuc videbis abominationes majores, quas isti faciunt. Et introduxit me in alium locum, atque ostendit mihi. Et ecce ibi mulieres sedebant, plangentes Thambos.* Et rursus: *Introduxit me in domum Domini interiorem: & ecce ibi viginti quatuor seniores, & facies eorum, & dorsa eorum contra altare. Et dixit ad me: Numquid leve est hoc quod facit domus Israel?* Coacti fuimus hujus Prophetæ capituli meminisse, propter impudentiores, C qui se esse aliquid putant, & seipsos dementant, ac Ecclesiasticam pacem perturbant: eo quod terga vertunt mensæ
1. Petr. II. 3. Domini, *quibus judicium non cessat, & perditio eorum non dormitat.* Qui terrena sapiunt, de quibus Judas, frater Jacobi,
Jud. 1. 12. ait: *Hi sunt, qui in epulis vestris maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes: nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur: fluctus feri maris, despumantes suas confusiones: sidera errantia, quibus caligo tenebrarum servata est in æternum.* D Cum autem *nubes sine aqua* vocavit, malam eorum significavit grandinem, vineæ adversariam: cum *errantia sidera*, insidias navis designavit. Quæ quidem navis & vinea, Ecclesia est. Quænam autem illa sunt, quæ talia ex necessitate subsequentur? Audi rursus eumdem Prophetam
Ezech. IX. 2. Ezechielem narrantem: *Et ostendit mihi, & ecce viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem, & uniuscujusque securis in manu ejus. Vir quoque unus in medio eorum vestitus talari, & zona saphiri in renibus ejus. Et ingressi sunt, & steterunt juxta altare æreum: & gloria Domini Israel ascendit de Cherubim, quæ erat in ipsis ad atrium domus. Et vocavit virum qui indutus erat talari, qui habebat in lumbis suis zonam. Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem Jerusalem, & da signum super frontes virorum, gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eorum. Et illis dixit*; sex illis scilicet, qui habebant secures: *Audiente me, ite in civitatem, sequentes eum.* Videlicet eum, qui signa posuit super frontes. *Et percutite, & ne parcite oculis vestris, neque misereamini. Senem, adolescentulum, virginem, parvulos, & mulieres intersicite usque ad internecionem. Ad omnes autem super quos est signum, ne accedite, &*

A ὧν αἰνιττόμενος ὁ προφήτης Ἐζεκιὴλ φησίν· εἰσήγαγέ με ἐπὶ τὰ πρόθυρα τῆς αὐλῆς, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὀπὴ μία ἐν τῷ τοίχῳ. καὶ εἶπεν πρός με· διόρυξον, υἱὲ ἀνθρώπου. καὶ διώρυξα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα μία. καὶ εἶπεν πρός με· εἴσελθε, καὶ ἴδε τὰς ἀνομίας τὰς πονηρὰς, ἃς ποιοῦσιν ὧδε. καὶ εἰσῆλθον, καὶ ἰδοὺ πᾶσα ὁμοίωσις ἑρπετοῦ καὶ κτήνους, καὶ εἴδωλα μάταια βδελύγματα. καὶ εἶπέν μοι· ἑώρακας, υἱὲ ἀνθρώπου, ἃ ποιοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι οἴκου Ἰσραὴλ ἐν σκοτεινῷ ἐν τῷ κοιτῶνι, αὐτῶν διά-
B νοιαν αἰνιττόμενος. διότι εἶπον· οὐχ ὁρᾷ κύριος ἡμᾶς, ἐγκαταλέλοιπε κύριος τὴν γῆν. καὶ εἶπεν πρός με· ἔτι ὄψει ἀνομίας μείζονας, ἃς οὗτοι ποιοῦσι. καὶ εἰσήγαγέ με εἰς ἕτερον τόπον, καὶ ἔδειξέ μοι. καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ γυναῖκες καθήμεναι κλαίουσαι τὸν Θαμβούζ. καὶ πάλιν· εἰσήγαγέ με εἰς τὸν οἶκον κυρίου τὸν ἐσώτερον, καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν διεστραμμένα, καὶ νῶτα αὐτῶν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. καὶ εἶπεν πρός με· μὴ μικρὰ ταῦτα, ἃ ὁ οἶκος Ἰσραὴλ
C ποιεῖ; ἠναγκάσθημεν δὲ τῆς τοῦ προφήτου περικοπῆς μνημονεῦσαι, διὰ τοὺς ἀφειδεστέρους, τῶν οἰομένων εἶναί τι, καὶ ἑαυτοὺς φρεναπατούντων, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην συγχεόντων, διὰ τὸ νῶτα δοῦναι τῇ τοῦ κυρίου τραπέζῃ, οἷς τὸ κρίμα οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες, περὶ ὧν Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου φησίν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων φερόμεναι· καὶ κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα
D τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας· ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ἡ μὲν γὰρ νεφέλας ἀνύδρους ἐκάλεσεν, τὴν πονηρὰν αὐτῶν ἠνίξατο χάλαζαν, τὴν τῆς ἀμπέλου ἀντίδικον· ἡ δὲ πλανήτας ἀστέρας, τὸ τῆς νηὸς ἐπίβουλον ὑπηνίξατο. ἥτις ναῦς, καὶ ἄμπελός ἐστιν ἡ ἐκκλησία. τίνα δέ ἐστιν, ἃ τοῖς τοιούτοις ἕπεται ἐξ ἀνάγκης; ἄκουσον πάλιν τοῦ αὐτοῦ διηγουμένου προφήτου Ἐζεκιήλ· καὶ ἔδειξέ μοι, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες ἐξήρχοντο ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πύλης τῆς ὑψηλῆς, τῆς βλεπούσης πρὸς βορρᾶν, καὶ ἑκάστου πέλυξ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἀνὴρ εἷς ἐν μέσῳ αὐ-
E τῶν, ἐνδεδυκὼς ποδήρη, καὶ ζώνη σαπφείρου ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ. καὶ εἰσῆλθον, καὶ ἔστησαν ἐχόμενοι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χαλκοῦ, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ ἀνέβη ἀπὸ τῶν Χερουβὶμ, ἣ οὖσα ἐπ' αὐτῶν εἰς τὸ αἴθριον τοῦ οἴκου. καὶ ἐκάλεσεν τὸν ἄνδρα τὸν ἐνδεδυμένον τὸν ποδήρη, ὃς εἶχεν ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὴν ζώνην. καὶ εἶπεν κύριος πρὸς αὐτόν· διέλθε μέσην τὴν πόλιν τὴν Ἰερουσαλὴμ, καὶ δὸς τὸ σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων, καὶ κατωδυνομένων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνομίαις, ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ αὐτοῖς εἶπεν, δηλαδὴ τοῖς ἓξ τοῖς
F ἔχουσι τοὺς πέλυκας· ἀκούοντός μου, πορεύεσθε εἰς τὴν πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ, δηλαδὴ τοῦ τὰ σημεῖα τιθέντος ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείσησθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσετε. πρεσβύτερον, καὶ νεανίσκον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν. ἐπὶ δὲ πάντας, ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε, καὶ

ἀπὸ τῶν ἁγίων μου ἄρξασθε. καὶ ἤρξαντο ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν πρεσβυτέρων, οἳ ἦσαν ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου. εἰ δέ τις νομίζει περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν προφητεύεσθαι ταῦτα, οὗτος ἔοικε καὶ τὴν τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίαν ἠγνοηκέναι. οὐ γὰρ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἱεράτευσεν ὁ Ἐζεκιήλ. παῖς γὰρ ἔτι νεαρὸς συναιχμαλωτισθεὶς κατὰ οἰκονομίαν θεοῦ τῇ φυλῇ τοῦ Λευΐ, τῷ τριακοστῷ ἔτει τῆς ὁράσεως καταξιοῦται τῶν μελλόντων, ἱερατεύων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ὡς αὐτὸς ὑφηγεῖται· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει, ἐν τῷ τετάρτῳ μηνί, πέμπτῃ τοῦ μηνός· καὶ ἐγὼ ἤμην ἐν μέσῳ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χοβάρ. καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα· ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς Ἐζεκιήλ, υἱὸν Βουζί, τὸν ἱερέα ἐν γῇ Χαλδαίων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ. εἰ δὲ ἐντεῦθεν στενούμενός τις ἐρεῖ ἡμῖν· προηγησαμένου τοῦ σωτῆρος, ὃς καὶ τὸ σημεῖον δέδωκεν ἐπὶ τῶν μετώπων τοῦ σταυροῦ, ἐπηκολουθηκέναι ἀπιστηθέντος τοῦ σωτῆρος, τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ συκόφαντος τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει τὴν τὰ παράνομα εἰργασμένην συναγωγήν; ἀποδεχόμεθα μὲν τὸν ταῦτα νοοῦντα, παρακαλοῦμεν δὲ αὐτόν, ὡς υἱὸν τῆς καινῆς διαθήκης, πείθεσθαι τῷ τῶν τοιούτων μύστῃ Παύλῳ, τῷ λέγοντι περὶ πάντων τῶν τοιούτων βιβλίων, τό· ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις. ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκεν. ταῦτα δὲ λέγω, οὐχὶ δι' εὐχῆς ἔχων σιδηρᾶν ῥομφαίαν ἐλθεῖν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ· ἄπαγε. οὔτε γὰρ περὶ σιδηρᾶς ὁ προφήτης σημαίνει, ἀλλὰ περὶ ἑτέρας τινὸς κολαστικῆς δυνάμεως, περὶ ἧς ὁ αὐτὸς Ἐζεκιὴλ λέγει· γῆ ἐφ' ἣν ῥομφαίαν ἐπάγω ἐπ' αὐτήν. τὸ δὲ ἐπάγω, ἀντὶ τοῦ, συγχωρήσω. καὶ λάβῃ ὁ λαὸς τῆς γῆς ἄνδρα ἕνα, καὶ δώσουσιν ἑαυτοῖς εἰς σκοπόν, καὶ ἴδῃ ὁ σκοπὸς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ σημάνῃ τῷ λαῷ, καὶ ἀκούσῃ ὁ ἀκούων, καὶ μὴ φυλάξηται. ἐπελθοῦσα δὲ ἡ ῥομφαία καταλάβῃ τινά, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκζητήσω, ὅτι οὐκ ἤκουσεν τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος. καὶ πάλιν· ἐὰν δὲ ὁ σκοπὸς ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ τῷ λαῷ μὴ σημάνῃ· ἐπελθοῦσα δὲ ἡ ῥομφαία καταλάβῃ τινά, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω, ὅτι ἰδὼν τὴν ῥομφαίαν, οὐκ ἐσάλπισεν. τοῦτον τὸν κίνδυνον οὐχ ὑπνῶν τὸν τῆς ἀπιστίας ὕπνον, οὐδὲ ὀκνῶν τὸν τῆς φιληδονίας ὄκνον ὁ μακάριος Ἰωάννης πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, ὑψηλότερον σάλπιγγος ἐβόα, οὐκ ἄδηλον φθόγγον σημαίνων, ἀλλ' εὔδηλον γνῶσιν παρέχων τῆς διαβολικῆς ῥομφαίας, παρεκάλει φεύγειν τοὺς πάντας. καὶ ὅσοι μὲν τὸ συνειδὸς καθαρὸν, καθάπερ σημεῖον ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς μετώπου ἔχον, χάριτι θεοῦ, σὺν ὑμῖν τοῖς πιστοῖς Ῥωμαίοις διεσώθησαν. ὅσοι δ' αὖ πάλιν μεμολυμμένον, τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἱερεῖς εἰς τὴν κατ' ἀλλήλων φιλονεικίαν ἐξέκαυσαν, ἵνα τοῖς κοινοῖς κακοῖς τὸ καθ' ἑαυτοὺς συσκιάσωσιν. ὁ διάκ. θαυμασίως μὲν εἴρηκας. ὡμολόγηται δὲ, ὅτι ἀμήχανόν ἐστι πρᾶγμα,

A *a sanctis meis incipite. Cœperunt ergo a viris senioribus, qui erant in domo Domini.* Si quis autem putet hæc de Judæis tantum prædici, is Servatoris adventum videtur ignorare. Non enim ante captivitatem sacerdotio functus est Ezechiel. Adhuc enim puer admodum cum Tribu Levi in captivitatem abductus est; per Dei dispensationem, trigesimo anno visione futurorum dignus habitus est, Sacerdos in ipsa captivitate, ut ipse narrat: *Et factum est in trigesimo anno, in mense quar-* Ezech. I. 1.
B *to, quintâ mensis: & ego eram in medio captivitatis super fluvium Chobar.* Et rursus, paulo post: *Factus est sermo Domini ad Ezechielem, filium Buzi, Sacerdotem in terra Chaldæorum, ad flumen Chobar.* Si quis autem hinc in angustias redactus, dixerit nobis: Cum præcesserit Servator, qui & Crucis signum in fronte dedit, quare advenisse creditus non est Servator, qui, Vespasiano Romanis imperante, delevit quadragesimo post anno Synagogam, quæ iniqua patraverat?
C Suscipimus quidem ista sentientem, ipsum autem ut Novi Testamenti filium, oramus, ut fidem habeant, Paulo talium magistro qui de omnibus ejusmodi libris dicit: *Hæc autem in figura contingebant illis: scripta vero sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.* I. Cor. X. II. Hæc autem dico, nequaquam apprecans, ut gladius ferreus veniat super inimicos Dei, absit. Neque enim de gladio ferreo loquitur Propheta, sed de alia quadam punitrice virtute, de qua Eze-
D chiel dicit: *Terra super quam gladium inducam: (inducam* vero, id est, *permittam) & ceperit populus terræ virum unum, & ponent sibi speculatorem, & viderit speculator gladium venientem, & tubâ sonuerit, & signum dederit populo, atque audierit, qui audit, & non caverit. Veniens autem gladius apprehenderit aliquem, sanguinem ejus ab eo requiram, quia non audivit vocem tubæ.* Ezech. XXXIII. 2. Et rursus: *Si autem speculator viderit venientem gladium, & tubâ non cecinerit, neque po-*
E *pulo significaverit: veniens autem gladius apprehenderit aliquem, sanguinem ejus de manu speculatoris requiram, quia cum videret gladium, tubâ non cecinit.* Ejusmodi periculum, nequaquam dormiens infidelitatis somno, neque voluptatis pigritiâ piger beatus Joannes, ante oculos habens, altius tubâ clamabat, non obscurum edens sonum, sed apertam plane scientiam dans diabolici gladii, fugere omnes hortabatur. Quicumque autem conscientiam puram, veluti signum
F in animæ fronte, habuerunt, per gratiam Dei, cum vobis Romanis fidelibus servati sunt. Qui vero rursus inquinatam, populos ac Sacerdotes in mutuum certamen accenderunt, ut publicis malis sua obumbrarent. DIAC. Mire quidem dixisti. Constat autem fieri non posse,

ut homo in hac terrena vita irreprehensibilis prorsus inveniatur, dicente pluribus in locis Scriptura: *Quis gloriabitur mundum se habere cor? aut quis fiduciam habebit, purum se esse a peccato?* Verum non novit uti tempore B. Joannes: res enim constitutas temere movere non oportet. Episc. Videris mihi, bone Theodore, nimium astutus esse. Cum enim initio miserationem, ut decuit, nobis exhibueris cum quadam compunctione, inde paulatim dicax irrisor inveniris esse: neque qui putabantur inimici, tam acriter illum vituperarunt. Diac. Quid indignaris, Pater, qui veritatis amans audis? quod dixerim non observasse tempus beatum Joannem, cum Scriptura dicat: *In locis potentum ne subsistas.* Et rursus: *Redimentes tempus*, præsertim in iis qui monita, utilitatemque non admittunt. Episc. Beati estis, qui sic Scripturas interpretamini. Id enim apud Ecclesiastem, *In locis potentum ne steteris*, adversus indignos & incapaces Sacerdotii dictum est, ne illud rapiant. Potentes enim, virtutis magistros dicit: primum quidem Apostolos, qui erant potentes, virtutis spiritum induti: deinde eorum imitatores. Et illud, *Redimere tempus*, perinde est ac, ne hypocritæ simus, cum furibus currentes, & cum adulteris partem ponentes: sed ut tempore suo tempus peccati virtute redimamus, non illud peccato vendentes. Qui autem hoc modo paulatim tempus redimit, totam redimit vitam suam, ut omissis sæculi voluptatibus cælestia dona nanciscatur. Quomodo & Martyres fecerunt, qui hanc corpoream vitam exponentes, incorruptibilitatem consecuti sunt, revera ipsi tempus redimentes. Si vero ista non sic intelliguntur, Moses certe, & Elias, & Michæas, & Daniel, & Joannes Baptista, & Esaïas, & Petrus, atque Paulus, ne plures commemorem, tempus suum ignorasse invenientur. Quoniam ille fugâ salutem sibi quærit ob reprehensionem alicujus, dum gentilis cujusdam oves in monte pasceret. Alius præ torpore, dolore oppressus, in somnum decidit: neque parietis, aut saxi inveniens umbram, sed sub juniperi virgulto, quod & ipsum exile erat, se collocat. Alius serrâ secabatur. Alius pro pietate in foveam leonum demittebatur. Alius in carcere, hoc est, in specu quodam vinctus servabatur*, panem tribulationis, & aquam angustiæ sumere condemnatus; ut longo tempore contabescens, vitam vi abrumperet, propter suam adversus Regem quemdam loquendi libertatem. Quid autem mihi dices de Joanne, qui inter natos mulierum parem non habet? An minime norat tempore uti, quoniam propter apertam & minime adumbratam adulterii Herodis increpationem, capite minutus est; cu-

Prov. xx. 9.
Prov. xxi. 6.
Ephes. v. 16.
Coloss. iv. 5.
3. Reg. xix. 4.
* lege μυχῷ

A ἄνθρωπον ἄμεμπτον ἐν τῷ περιγείῳ βίῳ τούτῳ εὑρεθῆναι τέλειον, τῆς γραφῆς λεγούσης πολλαχῶς· τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας. πλὴν ὅμως οὐκ ἔγνω χρήσασθαι τῷ καιρῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης· τοῖς γὰρ κεκρατημένοις οὐ δεῖ περιεγχειρεῖν. ὁ ἐπίσκ. ἔοικάς μοι, καλὲ Θεόδωρε, πανοῦργος ὑπάρχειν. συμπάθειαν γὰρ, ὡς ἔπρεπέν σοι, ἀπ' ἀρχῆς ἡμῖν περιβαλλόμενος μετά τινος κατανύξεως, ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν εὑρίσκῃ φιλοσκώπτης ὑπάρχων·
B οὔτε γὰρ οἱ νομιζόμενοι ἐχθροὶ, οὕτω δεινῶς τὰ κατ' αὐτὸν διεμέμψαντο. ὁ διάκ. πρὸς τί ἠχθέσθης, φιλαλήθης ἀκούσας, πάτερ; ὅτι εἶπον· οὐ προσέσχεν τῷ καιρῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης, τῆς γραφῆς λεγούσης· ἐν τόποις δυναστῶν μὴ ὑφίστασο. καὶ πάλιν· τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι, μάλιστα ἐπὶ τὴν παραίνεσιν ἢ ὠφέλειαν μὴ δεχομένων. ὁ ἐπίσκ. μακάριοί ἐστε, οὕτω τὰς γραφὰς ἑρμηνεύοντες. τὸ γὰρ, ἐν τόποις δυναστῶν μὴ ὑφίστασο, παρὰ τῷ Ἐκκλη-
C σιαστῇ, πρὸς τοὺς ἀναξίους καὶ ἀδυνάτους ἱερωσύνης εἴρηται, ἵνα μὴ ταύτην ἁρπάζωσι. δυνάστας γὰρ, τοὺς κατ' ἀρετὴν διδασκάλους λέγει. πρῶτον τοὺς Ἀποστόλους. οἵ τινες ἦσαν δυνάσται, τὸ τῆς δυνάμεως ἠμφιεσμένοι πνεῦμα, ἔπειτα τοὺς μιμητὰς τούτων. καὶ τὸ, ἐξαγοράζειν δὲ τὸν καιρὸν, τοιοῦτόν ἐστιν, οὐχ ἵνα ὑποκριθῶμεν, κλέπταις συντρέχοντες, καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα τιθέντες· ἀλλ' ἵνα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς ἀρετῆς ἀγοράσωμεν τὸν καιρὸν, μὴ πωλήσαντες αὐ-
D τὸν τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ δὲ κατὰ μικρὸν τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν καιρὸν ἐξαγοράζων, ὅλον ἑαυτοῦ τὸ ζῆν ἐξηγόρασεν, παραχωρήσας τὰ τοῦ βίου ἡδέα, ἵνα τὰ ὑπὲρ βίον εὑρήσῃ. ὥσπερ καὶ οἱ μάρτυρες πεποιήκασι δόντες τὸ ζῆν τὸ αἱμάτιον, τὴν ἀφθαρσίαν ἐκληρονόμησαν, κυρίως αὐτοὶ τὸν καιρὸν ἐξαγοράσαντες. εἰ δὲ μὴ οὕτω ταῦτα νοεῖται, ἔσονται καὶ οἱ περὶ Μωσέα, καὶ Ἠλίαν, καὶ Μιχαίαν, καὶ Δανιὴλ, καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, καὶ Ἠσαΐαν, καὶ Πέτρον, καὶ Παῦλον, ἵνα μὴ πλείονας εἴπω,
E τὸν ἑαυτῶν καιρὸν ἀγνοήσαντες. ἐπειδὴ ὁ μὲν φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ πορίζεται, διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν πρός τινα, ἐν ὄρεσιν ἐθνικοῦ πρόβατα νέμων. ὁ δὲ ὑπὸ κάρου τῇ λύπῃ πιεσθεὶς, εἰς ὕπνον κατέπεσεν, οὔτε τοίχου ἢ πέτρας σκιὰν εὑρίσκων, ἀλλ' ὑπὸ φυτὸν ἀρκεύθινον, ὃ καὶ αὐτὸ ἀμυδρῶς κατασκευάζει. ὁ δὲ ἐπρίζετο. ὁ δὲ εἰς λάκκον λεόντων ἐχαλᾶτο ὑπὲρ εὐσεβείας. ὁ δὲ ἐν φυλακῇ ἤγουν μοιχῷ * τινι δέσμιος ἐφυλάττετο, ἄρτον θλίψεως, καὶ ὕδωρ στενὸν καταδικασθεὶς λαμβάνειν, ἵν' ἐπὶ μακρὸν
F κατατηκόμενος χρόνον, βίᾳ τὸ ζῆν ἀπορρήξῃ διὰ τὴν πρὸς βασιλέα τινὰ παρρησίαν. τί δέ μοι λέξεις περὶ τοῦ ἀζύγου ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου; ἆρα οὐκ ἔγνω τῷ καιρῷ χρήσασθαι, ἐπειδὴ διὰ τὸν ἀνεπισκίαστον ἔλεγχον τῆς Ἡρώδου μοιχείας, τὴν κεφαλὴν ἀπετμή-

θη, κηδόμενος τοῦ Ἡρώδου, ὡς ἰατρὸς, νοσοῦντος τὸ ἀνίατον πάθος, ἢ καίων, ἢ τέμνων; ᾧ λόγῳ καὶ Ἰωάννης ἐλεῶν, ἢ φιλῶν, ἤλεγχε τοὺς νοσοῦντας. Εἰ δὲ ὁ Βαπτιστὴς τὸν καιρὸν οὐκ ἔγνω, πῶς τὸν τεχνίτην τῶν αἰώνων καὶ ποιητὴν ἐπέγνω; φήσας· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς δὲ οὐκ ἔγνω Παῦλος καὶ Πέτρος τὸν καιρὸν, οἱ στῦλοι τῆς ἐκκλησίας, οἱ καὶ μετὰ θάνατον κλείοντες, καὶ ἀνοίγοντες τοὺς τῆς μετανοίας καιροὺς τοῖς βουλομένοις, καὶ κρούουσιν; ἐπειδὴ μάλιστα ὁ μὲν ἐπὶ πόδας σταυροῦται, εἰς οὐρανὸν τὴν πορείαν σημαίνων, ὁ δὲ καρατομεῖται, διὰ τὴν ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν, ἵνα τῆς ὄντως κεφαλῆς μὴ ἐκπέσῃ. μὴ τοίνυν ἀποδέχου τοὺς μετ' ἐπισκέψεως * τὴν τῶν ἁγίων διαβάλλοντας παῤῥησίαν. ἐθνικῶν γὰρ καὶ οἰησισόφων ἡ συνήθεια αὕτη, φιλοζωούντων, καὶ φιλοσκωπτόντων τὴν τῶν μαρτύρων ἀδειλίαν. οὔτε γὰρ μάχαιραν ἀμβλεῖαν, οὔτε παῤῥησίαν ἄπρακτον εἶναι δεῖ. καὶ ὥσπερ τοῦ μύρου ἀχώριστος ἡ εὐωδία, οὕτω τῆς παῤῥησίας ἡ εὔνοια. καὶ εἰ μὲν ἰδιωτικῶς ἐπὶ οἰκετῶν, ἢ φίλων, ἢ ἰδίων, οἱ ἔλεγχοι ἐγίνοντο, ἐφ' ὧν καὶ τὸ ἐρυθριᾶσαι φορτικόν· ἔγκλητος ἴσως ὁ παῤῥησιαζόμενος, οὔτε καιρὸν, οὔτε τόπον γνωρίσας. Εἰ δὲ καθάπερ ἐν μακέλλῳ, τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ οἱ ἔπαινοι γίνονται τῶν κατορθούντων, καὶ οἱ ψόγοι τῶν ἀμελούντων, τί τραχυνόμεθα πρὸς τοὺς ἐλέγχους ἀνωνύμους, καὶ ἐπωφελῶς ἡμῖν γινομένους. σιτεύοντες τὰς αἰτίας, οὐ πειθόμενοι τῷ εἰρηκότι· πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἔσται, ἔσονται πάλιν οἱ ἅγιοι, σκανδαλίσαντες μέν τινας πόλεις, ἢ χώρας, ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις, ἐκτραχηλίσαντες δὲ τοῖς ἐπαίνοις ἄλλας. πρῶτος ὁ ἅγιος Ἰὼβ, Φοινίκην τινὰ διαβάλλων χώραν, ὡς ἐπισπωμένην τὸν αὐτοῦ προσπολεμοῦντα σατὰν, καθὼς λέγει· μεριτεύονται δὲ αὐτὸν γένη Φοινίκων. ἔπειτα Μωϋσῆς, καὶ οἱ προφῆται, τὴν Αἴγυπτον διαβάλλοντες, καὶ κάμινον σιδηρᾶν προσαγορεύοντες, καὶ σκότος, καὶ τὴν Παλαιστίνην ἐγκωμιάζοντες, καὶ γῆν ἐπαγγελίας ἀποκαλοῦντες, εὑρισκομένην τὴν μὲν Αἴγυπτον τῷ σπουδαίῳ γῆν ἐπαγγελίας, τῷ δὲ ῥαθύμῳ τὴν Παλαιστίνην, οὐ μόνον κάμινον σιδηρᾶν, ἀλλὰ καὶ σκότος ἐξώτερον τῇ ἀπιστίᾳ. ὁπότε οὐ τὰ χωρία ψεκτὰ, ἢ ἐπαινετὰ, ἀλλὰ τὰ ἐπιτηδεύματα. τί δέ μοι καὶ εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὸν λόγον, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν συντόμων ἄρχεσθαι; ἆρά γε ὁ Παῦλος ψεύστας Κρῆτας ἀποκαλῶν, καὶ Γαλάτας ἀνοήτους, καὶ Κορινθίους πεφυσιωμένους, καὶ ἄλλους ἄλλα, τούτοις μόνοις συνέγνω τὰ πάθη, ὡς μόνοις τὸν ἔλεγχον ἐπαγαγὼν, ἢ καὶ τοῖς πᾶσιν; ἢ ἀνάπαλιν πιστοὺς Ῥωμαίους ἀποκαλῶν, καὶ μύστας Ἐφεσίους, οἷς καὶ ὑψηλότερον ἐπιστέλλει, καὶ φιλαδέλφους Θεσσαλονικεῖς, μόνοις περιέγραψεν τοὺς ἐπαίνους; οὐ πάντως. ἀλλ' ὡς πνευματοφόρος

A rans, ut medicus, Herodem insanabili morbo affectum, aut urens, aut secans? Qua ratione & Joannes miserans, & amans, increpabat infirmos. Si autem Joannes Baptista tempus non norat, quomodo sæculorum opificem & factorem agnovit? dicens: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* (Joan. I. 36.) Quomodo Paulus & Petrus, columnæ Ecclesiæ, tempus ignorabant, qui etiam post mortem volentibus, atque pulsantibus aperiunt, & claudunt pœnitentiæ tempora? Quoniam maxime B hic, cruci affixus est, pedibus obversis, viam in cælum significans; ille, capite truncatur ob suam in Christo loquendi libertatem, ne a vero excideret capite. Ne igitur admiseris eos, qui cum quadam increpatione Sanctorum loquendi libertatem culpant. (* f. ἐπισκήψεως) Gentilium enim, & judicio suo sapientum ista consuetudo est, qui amore hujus vitæ, etiam Martyrum constantiam irrident. Neque enim vel gladium obtusum, vel otiosam esse loquendi libertatem oportet. Et quemadmodum ab C unguento fragrantia separari non potest, sic neque a loquendi libertate benevolentia. Ac siquidem coram famulis, aut amicis, aut suis, reprehensio fieret, coram quibus erubescere molestum est: forte accusandus esset, qui libere redargueret, quippe qui tempus & locum ignoraret. Si autem in Ecclesia, velut in macello, proborum encomia fiunt, & increpationes negligentium: quid exasperamur adversus increpationes, quæ sine nomine, & utiliter fiunt. Alentes crimina, nec ob- D temperantes ei, qui dixit: *Omne quod in macello vænit, manducate, nihil discernentes.* (I. Cor. X. 25.) Quod nisi ita sit; Sancti iterum invenientur civitates quasdam aut regiones scandalizasse ob increpationes, alias vero laudibus suis subvertisse. Primus sanctus Job Phœnicem quamdam regionem objurgans, quasi Satanam hostem suum in se attrahentem, sic dicit: *Partem autem ei dant gentes Phœnicum.* (Job. XII. 26.) Deinde Moyses, & Prophetæ, Ægyptum criminantur, fornacem ferream appellantes, & tenebras, E atque Palæstinam laudibus extollunt, terramque promissionis vocant: cum Ægyptus inveniatur probo quidem terra promissionis, ignavo autem Palæstina, non solum fornax ferrea, sed & tenebræ exteriores, infidelitatis caussâ. Quoniam non loca vituperio, aut laude digna sunt, sed hominum studia. Quid autem necesse mihi est sermonem in longum extendere, & non a brevibus incipere? Numquid Paulus *mendaces Cretenses* appellans, & Galatas *insensatos*, & Corinthios *inflatos*, at- (Tit. I. 12. Gal. III. 1. I. Cor. V. 2.) F que alios aliter, his solis vitia condonavit, quasi ipsis solis reprehensionem adhibens, nonne & omnibus? aut contra cum Romanos *fideles* vocat, & Ephesios *mystas*, quibus & sublimius scribit, & *fratrum amantes* Thessalonicenses, his solis laudes adscripsit? (Rom. I. 6. Ephes. I. Thessal. V. 14.) Minime sane. Sed ut Spiritus

sancti plenus, & vituperia & laudes apposuit, ut qui se laude dignum agnoverit, majori animi alacritate roboretur. Alius vero vituperia legens, submonitus doleat, & probri caussam abjiciat. Non igitur soli Galatæ *insensati*, nec Cretenses *mendaces*, nec Corinthii *superbi*. Ubique enim hæc omnia sunt, cum una sit natura, quæ & peccat, & recte agit, & sive hoc, sive illud in se sit, voluntate sua. Hoc igitur modo in Ecclesia libere loquebatur Joannes. Immo potius esurientibus partiebatur virtutis cibum, peccatum manifestis reprehensionibus exterminans, & obtemperans Paulo dicenti:

1. Tim. v. 20. *Peccantem coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.* Porro si qui superbiæ, aut vesaniæ morbo laborantes, velint etiam voluptates suas eum laudibus efferre: hanc consuetudinem non habent Dei servi. Qui enim indignantur ob vituperatam avaritiam, & fornicationem, aut aliam quamvis fœdam libidinem, nihil aliud reipsa dicunt, quam hujusmodi perniciosum virus debere admittere.

Cap. XIX. DIAC. Maximam, Pater, habeo gratiam huic ad nos humanissimo adventui tuo. Fuit enim nobis utilis & salutaris, atque vitæ monimentum. Cum autem post prolixas laudes Theodorus quievisset, ex adstantibus aliquis erupit in hanc vocem: Quomodo igitur, inquit, tantis exornatus dotibus, superbus erat? EPISC. An ipse præsens superbum eum deprehendisti, an alius tibi narravit? Ille respondit: Non novi virum, ait; sed audivi a quodam coriario, qui narrabat raro ipsum sui copiam facere, nisi in Ecclesia; & moleste ferre diu colloqui cum volentibus. Hoc vero specimen est superbiæ & fastus, fugere congressus volentium. EPISC. Et cujusnam alius erat Joannis sapientiam vituperare, quam coriarii, qui fœtorem officinæ suæ, veluti familiarem amplectitur? Si autem fugere turbas, superbiæ indicium est; erit & Joannes Baptista superbus, secundum sermonem tuum, qui in eremum secedebat: erit & Servator.

Malac. v. 1. Scriptum enim est, quod *videns turbas Jesus, ascendit in montem; & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus*, non autem turbæ. Et rursus:

Matth. VIII. 18. *Videns turbas, secessit seorsum.* Quem pro viribus imitans optimus Joannes, & ipse turbis se subducebat, eisque maxime delectabatur, qui veraciter aliquid discere vellent. DIAC. Bene quidem Scripturæ exemplis persuades. Quid autem ad hoc dices, quod contumeliosus fuisse dicitur, nec solum multitudinem fugisse, sed vel unum, aut duos? EPISC. Bene quidem: etiam unus inutilis, & agyrta, turba est; qualis erat is, qui dixit Christo:

Matth. VIII. 19. & 20. *Magister, sequar te, quocumque ieris.* Nonne fugiens turbas Servator, dixit: *Vulpes foveas habent*, & reliqua. Probare autem mihi non potes,

A πέθεικεν καὶ τοὺς ψόγους καὶ τοὺς ἐπαίνους, ἵνα ὁ μὲν
ἄξιος τῶν ἐπαίνων ἐπιγνοὺς, συνωθῇ τῇ προθυμίᾳ. ὁ δὲ
ἕτερος ἐντυχὼν, ὀδυνηθῇ τῇ ὑπομνήσει, ἀποτειψάμενος τοῦ ψόγου τὸ αἴτιον. οὔτε οὖν μόνοι Γαλάται
ἀνόητοι, οὔτε Κρῆτες ψεῦσται, οὔτε Κορίνθιοι ὑπερήφανοι. πανταχοῦ γὰρ τὰ πάντα ὑπάρχει, τὸ μίαν
εἶναι καὶ τὴν ἁμαρτάνουσαν καὶ τὴν κατορθοῦσαν φύσιν,
καὶ ἐκεῖνο, καὶ τοῦτο ἐν τῷ αὐτῷ γινομένην, οἰκείᾳ
προαιρέσει. τούτῳ τοίνυν τῷ τρόπῳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπαῤῥησιάζετο ὁ Ἰωάννης. μᾶλλον δὲ ἐκρεοκό-
B πει τὴν ἀρετὴν τοῖς πεινῶσιν, [a] ἐξοστρακίζων τὴν
ἁμαρτίαν τοῖς φανεροῖς ἐλέγχοις, πειθόμενος τῷ
εἰρηκότι· τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε,
ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. εἰ δέ τινες ἐπὶ πλεῖστον ὑπερηφανίαν, ἢ ἀφροσύνην νοσοῦντες, βούλονται
αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονὰς ἐγκωμιάζεσθαι, ταύτην τὴν συνήθειαν οἱ τοῦ θεοῦ δοῦλοι οὐκ ἔχουσιν. οἱ γὰρ ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τῷ ψόγῳ τῆς πλεονεξίας, καὶ τῆς πορνείας, καὶ ἄλλης τινὸς μυσαρᾶς ἡδονῆς, οὐδὲν ἄλλο λέγουσιν δυνάμει, ἢ τὸ δεῖν ἀποδέχεσθαι ταῦ-
C τα δηλητήρια ὄντα. ὁ διάκ. χάρις πλείστη, πάτερ,
τῇ ἐνδημίᾳ τῆς σῆς φιλαδελφίας. γεγένηται γὰρ ἡμῖν
ὀνησιφόρος, καὶ μνημόσυνον τῆς ζωῆς. ἡσυχάσαντος δὲ
μετὰ τοὺς πολλοὺς ἐπαίνους τοῦ Θεοδώρου, τῶν παρόντων τις ἔῤῥηξεν ῥῆμα, λέγων· πῶς οὖν τοσούτοις προτερήμασι κεκοσμημένος, ὑπερήφανος ἦν;
ὁ ἐπίσκ. αὐτὸς παρὼν, ἔγνως αὐτὸν ὑπερήφανον;
ἢ ἄλλος σοι ἀφηγήσατο; ὁ δὲ ἀπεκρίθη· οὐκ οἶδα
τὸν ἄνδρα, φησίν· ἀλλ' ἤκουσα παρά τινος βυρσο-
D δέψου, διηγουμένου, ὅτι σπανίως ἦν αὐτῷ συναγελάσαι, δίχα τῆς ἐκκλησίας, στενοχωρουμένῳ τὸ συνδιάγειν ἐπὶ πολὺ τοῖς βουλομένοις. τοῦτο δὲ δεῖγμα
ὑπερηφανίας καὶ τύφου, τὸ φεύγειν τὰς τῶν βουλομένων
συνουσίας. ὁ ἐπίσκ. καὶ τίνος ἦν ἄλλου ψέξαι τὴν Ἰωάννου
φιλοσοφίαν, ἢ βυρσοδέψου, τοῦ καὶ τὴν δυσωδίαν τοῦ
ἰδίου ἐργαστηρίου σύντροφον οὖσαν ἀποδεχομένου; εἰ δὲ
δεῖγμα ὑπεροψίας τὸ φεύγειν τοὺς ὄχλους, ἔσται καὶ
ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ὑπερόπτης κατὰ τὸν λόγον τὸν
σὸν, ὑποχωρῶν εἰς τὰς ἐρήμους, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ
E σωτήρ. ἀναγέγραπται γὰρ, ὅτι ἰδὼν τοὺς ὄχλους ὁ
Ἰησοῦς, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καθίσαντος δὲ αὐτοῦ,
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ οὐχ οἱ ὄχλοι.
καὶ πάλιν· ἰδὼν τοὺς ὄχλους, ἀνεχώρησεν κατ'
ἰδίαν. ὃν μιμούμενος κατὰ δύναμιν ὁ καλὸς Ἰωάννης, καὶ αὐτὸς ὑπεχώρει τοὺς ὄχλους, συνηδόμενος τοῖς κατὰ ἀλήθειαν μαθεῖν τι βουλομένοις.
ὁ διάκ. καλῶς μὲν γὰρ ἀπὸ γραφικῶν παραδειγμάτων
πείθεις. τί δὲ ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι ὑβριστὴς ἦν, καὶ οὐ μόνον
F τοὺς πολλοὺς ὑπεχώρει, ἀλλὰ καὶ ἕνα, καὶ δύο; ὁ ἐπίσκ.
μάλιστα μὲν, καὶ εἷς ἀνωφελὴς, καὶ ἀγύρτης, ὄχλος ἐστὶν,
οἷος ἦν ὁ εἰπὼν τῷ Ἰησοῦ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω
σοι, ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. οὐ φυγὼν τὸν ὄχλον ὁ σωτὴρ εἶπεν
τό· αἱ ἀλώπεκες, καὶ τὰ ἑξῆς. οὐκ ἔχεις δέ με πεῖσαι,

ὅτι

[a] Cod. Med. ἐξεταίζων.

ὅτι ποτὲ Ἰωάννης ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, ἢ ὤμοσεν, ἢ ὥρκισεν *, ἢ κατελάλησεν, ἢ ἐψεύσατο, ἢ κατηράσατο, ἢ εὐτραπέλων ἠνέσχετο; ὁ διάκ. οὔτε γὰρ ἐγὼ λέγω τούτων τι, ἀλλ' ὅτι ὕβριζεν. ὁ ἐπίσκ. ὦ βέλτιστε, καὶ ὁ τούτων μηδὲν ποιήσας, πῶς ὕβριζεν, ἀφειδῶν τῆς γλώσσης τῆς ἑαυτοῦ; ἐν μικρῷ γὰρ καὶ μεγάλῳ ὁ μολυσμὸς ἴσος ἐστίν. ὁ διάκ. τί οὖν ἐστι, παρακαλῶ, ἃ λαλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι; καὶ πότε παύσονται τοῦ λαλεῖν; ὁ ἐπίσκ. ἄκουσον τοίνυν περὶ πάντων, καὶ μηκέτι ἕπου ταῖς φλυαρίαις· οὐ γὰρ ἕξεις ἀπολογίαν οὐδέποτε. οἱ ἄνθρωποι ὀρθῶς μὴ βιοῦντες, ὀρθὰς οὐκ ἔχουσι τὰς ὑπολήψεις, ἀεὶ εἰκαιολογοῦντες, καὶ εἰς τοῦτο σχολάζοντες, μάλιστα νῦν οὐδενὸς τολμῶντος ἄλλο τι λέγειν. καὶ ἐπὶ τοῦ σωτῆρος γὰρ θεοῦ, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ ὑπὲρ προφήτην αὐτοῦ, καὶ βιοῦντος, καὶ λαλοῦντος, καὶ δρῶντος, ἀλλόκοτα ἐλάλουν, χοίρων δίκην, ἢ μυιῶν τὰ περὶ αὐτοῦ συναθροίζοντες. τοῦτο γὰρ ἤθελον οἱ τότε καιροί. οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον· πλανᾷ τὸν κόσμον. οἱ δέ· ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. ἕτεροι· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης. ἄλλοι· Σαμαρείτης ἐστὶ, καὶ δαιμόνιον ἔχει. καὶ τί με δεῖ λέγειν συναγαγόντα τοὺς ὕθλους; ὡς καὶ αὐτὸν τὸν σωτῆρα εἰδότα τοῦτο λέγειν τοῖς ἀποστόλοις· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; ᾧ προσυποκρίνονται οἱ μαθηταὶ, τὰς εὐφημοτέρας περὶ αὐτοῦ ὑπολήψεις διηγούμενοι, οἱ μὲν Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν, ἄλλοι δὲ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν φήσαντες. ἡσυχάσαντες τῶν ἐπιπλείστων * φαύλων τοὺς λόγους, οἷς * ἀντεπερωτᾷ, διαχωρίζων τῶν ἀνθρώπων. οὐκέτι γὰρ ἦσαν τὴν γνώμην ἄνθρωποι, ἀλλ' υἱοὶ θεοῦ. ἔδωκεν γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἐξουσίαν, τέκνα θεοῦ γενέσθαι. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκρίνονται οὐ πάντες, ἀλλὰ μόνος ὁ Πέτρος, ἑρμηνεύων τὴν πάντων γνώμην· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ἧς ἀποκρίσεως ἀποδεχόμενος τὸ ὀρθὸν ὁ σωτὴρ, ἀπεφήνατο, εἰπών· σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, τοῦτ' ἔστι, τῇ ὁμολογίᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. τούτῳ τοίνυν τῷ χαρακτῆρι εὑρήσεις καὶ νῦν, οὐ μόνον ἐπὶ Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τοὺς ψόγους, καὶ τοὺς ἐπαίνους. καὶ ὥσπερ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κακῶς ἐλαλεῖτο τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀποστόλων, βοώντων Ἐφεσίων· οὗτοί εἰσιν, οἱ ἀναστατώσαντες τὴν οἰκουμένην. πέπαυται δὲ νῦν, δοξαζομένων αὐτῶν. οὕτως εὑρήσεις μετὰ τὴν γενεὰν ταύτην, ὡς μάρτυρα τιμώμενον τὸν Ἰωάννην, καταλυθέντων τῶν ἀντικειμένων τῶν περὶ αὐτοῦ εὐφημίαις· καὶ ὅσοι μὲν χοιρώδεις, ἢ κυνώδεις, φήσουσι τό· πλανᾷ τὸν κόσμον, καὶ τὰ ἑξῆς. ὅσοι δὲ μαθηταὶ, γνησίως, καὶ ἐπιστημόνως αὐτὸν ἐκζητοῦντες, τό· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐν τοσαύταις μυριάσιν ἀνδρῶν δώδεκα εὑ-

A Joannem, ex quo baptizatus est, aut jurasse, aut quemquam adjurasse, aut maledixisse, aut mentitum, aut imprecatum esse, aut facetias sustinuisse? Diac. Ego quidem neque horum quidquam dico, sed contumelias fecisse. Ep. O optime, quomodo, qui nihil horum patravit, contumeliam faciebat, linguæ suæ minime parcens? Est enim in re parva, ut in magna, par peccatum. Diac. Quid ergo est, quæso, quod loquuntur homines? & quando loqui desinent? Ep. De singulis
B igitur audi, & nugas hujusmodi noli amplius sequi. Nullam enim unquam veniam impetrabis. Homines, qui recte non vivunt, recta opinari non possunt; semper temere effutientes, & in id insumentes tempus; & maxime nunc, cum nullus contra quidquam hiscere audet. Nam & de Servatore, qui Deus erat, & supra hominem, & Prophetam quemvis ejus, vivebat, atque loquebatur, ac faciebat, absurda loquebantur: porcorum instar & muscarum hæc de eo coacervantes. Il-
C lud enim ea tempora requirebant. Alii enim dicebant: *Decipit mundum.* Alii vero: *In Beelzebul principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Alii: *Ecce homo vorax & vini potor.* Alii: *Samaritanus est, & dæmonium habet.* Et quid me attinet illorum ineptias colligere, ac recensere? adeo ut ipse Servator, ista sciens, dicat Apostolis: *Quem me dicunt homines esse filium hominis?* Cui respondent discipuli, meliores de eo opiniones referentes: *Alii quidem Eliam; alii vero Jeremiam; alii Joannem Baptistam di-*
D *cunt:* improbissimorum scilicet sermones supprimentes: quos rursus interrogat, eos ab hominibus segregans. Non enim amplius erant mente & cogitatione homines, sed filii Dei. (*Dedit* enim nobis Verbum, *potestatem filios Dei fieri*) *Vos autem quem me esse dicitis?* Respondent non omnes, sed solus Petrus, mentes omnium interpretans: *Tu es Christus, Filius Dei vivi.* Cujus responsi rectitudinem probans Servator, pronuntiavit, dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram* (hoc est,
E confessionem hanc) *ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adversus eam.* Ad hanc igitur regulam etiamnum invenies, non in Joanne solum, sed in omnibus & vituperia & laudes. Et sicut per id temporis male loquebantur de Christo, atque Apostolis, Ephesii clamantes: *Hi sunt, qui subverterunt orbem terrarum.* Nunc autem cessarunt male loqui, glorificatis ipsis. Sic reperies post hanc generationem, Joannem, ut martyrem, honoratum iri, mortuis iis, qui ejus laudibus adversati sunt: & quicumque suilli,
F aut canini sunt, dicent, *Decipit mundum*, & cætera. Quicumque autem discipuli, vere & scienter ipsum perquirunt, dicentes: *Tu es Christus, Filius Dei vivi.* Si autem sub Servatore Christo inter tot millia hominum, duodecim initio inventi

Joan. VII. 12.
Luc. XI. 15. Matth. XI. 19.
Joan. VIII. 48.
Joan. VI[...]. 46.
Matth. XVI. 14.
* ἐπιπλεῖστον
* οὓς
Joan. I. 12.
Matth. XVI. 16.
vers. 18.
Act. XVII. 6.
Matth. XVI. 16.

sunt, qui Christum scienter agnoverint, cum plerique omnes etiamnum delirent. Quid de Joanne anxie disquirimus, homine, qui ad Christi salivam non accessit? Quid autem dico, ad salivam? ne ad fimbriam quidem. Omnes enim gentes,
Isai. XL. 15. ut ait Isaias, *tamquam stilla situlæ, & ut saliva reputabuntur.* Quo autem modo dixisti contumeliam eum fecisse, ejusmodi est. Primo quidem, nunquam consueverat cuivis obvio facetus & urbanus esse, multo minus contumeliam facere. Si vero quosdam e germanis discipulis suis, aut Clericis, aut Episcopis, vidisset, propter alicujus rei abstinentiam, aut propter rectum corporeæ alicujus virtutis opus, superbire; ipsos objurgans; contrariis nominibus appellabat: veluti, aquæ potorem, ebriosum; & nihil possidentem, plus habendi cupidum; & misericordem, furem nominans. Hæc enim gratiosa est institutionis forma erga veros discipulos, per ea quæ non insunt, ea quæ insunt, approbare. Cæterum hoc certum est, temperantem adolescentem pluris æstimabat, quam intemperantem senem; & senem discendi cupidum, quam adolescentem indoctum; & idiotam nihil possidentem, quam doctum pecuniæ avidum, atque sæcularem virtute præditum, quam Monachum, inertem ac otiosum. Quæ forte contumelias vocant, qui honores sectantur: & quidem, cum Scriptura contumelias aliquatenus habeat, Joanne quidem dicente iis, qui ad se accedebant, ut do-
Luc. III. 7. cerentur: *Genimina viperarum, quis vobis ostendit fugere a ventura ira?* Et Paulo rursus in Actis Apostolorum dicente Ponti-
Act. XXIII. 3. fici: *Percutiet te Deus, paries dealbate.* Et dicente alicubi Servatore Judæis: *Genera-*
Matth. XII. 39. *tio prava & adultera signum quærit.* Et alibi
Luc. XXIV. 25. cunctis Apostolis: *O stulti & tardi corde.* Et
Matth. XVI 23. alibi Petrum Satanam nominante: *Vade post me, Satana, quoniam scandalum mihi es:* cum nulla gravis caussa esset, ob quam hæ contumeliæ fierent. Itaque cum silentio discendi desiderium amplectamur, qui non possumus spiritales dijudicare. Neque enim odio habentes, contumelias faciunt, neque inflati solitudinem sectantur, omnia utilia ex caritate facientes. Hujus igitur rei gratiâ, etiam ii qui in sacris Scripturis probi, & studiosi, nobis relati sunt, indoctorum congressum fugisse, & declinasse inveniuntur, ne lapsu temporis ob eam consuetudinem, aut aliquid virtutis deperderent, aut quidpiam eorum improbitatis in se attraherent. Sarra prior precatur virum suum Abrahamum, ut filium ancillæ adhuc adolescentulum, communi lare arceret. Indignum enim putabat, qui cum filio suo Isaaco luderet, ne forte mutuis oblectamentis in ejus mores ac studia attraheretur. Jacob vero & ipse fugâ salutem quærit, in Mesopotamiam peregrinationem suscipiens. Et Lot ab Angelis suadetur demigrare ab impiis Sodomitis.

A ῥηνται ἐν ἀρχῇ, οἱ τὸν Ἰησοῦν γνωρίσαντες, τῶν πολλῶν εἰσέτι καὶ νῦν φλυαρούντων. τί ἀκριβολογούμεθα περὶ Ἰωάννου, ἀνθρώπου πρὸς τὸν σίελον τοῦ Χριστοῦ μὴ ὄντος; τί δὲ λέγω, πρὸς τὸν σίελον; πρὸς τὸ κράσπεδον. πάντα γὰρ τὰ ἔθνη, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὡς σταγὼν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς σίελος λογισθήσονται. ὃν δὲ τρόπον εἴπας αὐτὸν ὑβρίζειν, τοιοῦτός ἐστιν. πρῶτον μὲν γὰρ ἀμήχανον ἦν πρᾶγμα πρὸς τὸν τυχόντα χαριεντίζεσθαι αὐτόν, μή τί γε δὴ καὶ ὑβρίσαι. εἰ
B δέ που τινὰς τῶν γνησίων αὐτοῦ μαθητῶν, ἢ κληρικῶν, ἢ ἐπισκόπων, εἶδεν ἐπὶ ἀποχῇ τινος, ἢ κατορθώματι σωματικῆς ἀρετῆς μεγαλοφρονοῦντας, τὸ ἐναντίον πρὸς αὐτοὺς ἐπισκώπτων, ἀπεκάλει, ὡς τὸν ὑδροπότην, μέθυσον· καὶ τὸν ἀκτήμονα, πλεονέκτην, καὶ τὸν ἐλεήμονα, κλέπτην λέγων. εἶδος γὰρ χάριεν καὶ τοῦτο διδασκαλίας πρὸς τοὺς γνησίους, διὰ τῶν μὴ προσόντων κυροῦντες τὸ προσόν. τὸ δὲ
C ἀληθές. ἐτίμα σώφρονα νέον, ὑπὲρ ἀκόλαστον γέροντα· καὶ γέροντα φιλομαθῆ, ὑπὲρ νεώτερον ἀμαθῆ· καὶ ἀκτήμονα ἰδιώτην, ὑπὲρ πεπαιδευμένον φιλάργυρον· καὶ κοσμικὸν ἐνάρετον, ὑπὲρ μοναχὸν ἄπρακτον. ἃ ἴσως ὕβρεις λέγουσιν οἱ τὰς τιμὰς ἐπιζητοῦντες· καίπερ τῆς γραφῆς καὶ τὰς ὕβρεις πως ἐχούσης, Ἰωάννου μὲν λέγοντος τοῖς προσελθοῦσι μαθητευθῆναι· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑμῖν ὑπέδειξεν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Παύλου δὲ πάλιν λέγοντος ἐν ταῖς πρά-
D ξεσι τῷ ἀρχιερεῖ· τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε. τοῦ δὲ σωτῆρος πῆ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις· γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ. πῆ δὲ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις· ὦ ἀνόητοι, καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ. πῆ δὲ τὸν Πέτρον, Σατανᾶν ὀνομάζων· ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι σκάνδαλόν μου εἶ. οὐκ οὔσης οὐδεμιᾶς αἰτίας βαρείας, ἐφ' ἧς γεγόνασιν αἱ ὕβρεις. ὡς γ' οὖν σιγῇ τὴν φιλομάθειαν ἀσπασώμεθα, οὐ δυνάμενοι τοὺς πνευματικοὺς ἀνακρίνειν. οὔτε γὰρ μι-
E σοῦντες ὑβρίζουσιν, οὔτε φυσιούμενοι φιλερημοῦσιν, πάντα ἐξ ἀγάπης τὰ χρήσιμα ἀσκοῦντες. τούτου τοίνυν ἕνεκα, καὶ πάντες ὅσοι σπουδαῖοι ἡμῖν ἀνεγράφησαν ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις, ἐκκλίνοντες καὶ ἐκτρεπόμενοι τὴν τῶν ἀπαιδεύτων ὅμιλον εὕρηνται, τοῦ μὴ τῷ χρόνῳ διὰ τῆς συνηθείας, ἢ μειῶσαί τι τῆς ἀρετῆς, ἢ σπάσαι τῆς ἀπ' αὐτῶν κακίας. Σάρρα πρώτη παραινεῖ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Ἀβραάμ, τὸν τῆς θεραπαινίδος παῖδα, ἔτι κομιδῇ νέον ὄντα, ἐξορίζειν τῆς κοινῆς ἑστίας. συμπαίζειν γὰρ τῷ υἱῷ
F αὐτῆς Ἰσαὰκ ἀπαξιοῖ, μήπως τῷ συνασμενισμῷ ὑποσυρῇ τοῖς αὐτοῦ ἐπιτηδεύμασί τε καὶ ἤθεσι. καὶ Ἰακὼβ δὲ αὐτὸς φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεται, τὴν εἰς Μεσοποταμίαν στειλάμενος ἀποδημίαν. καὶ Λὼτ δὲ προτρέπεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἐξοικίζεσθαι τῶν δυσσεβῶν Σοδομιτῶν

ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς, ὡς προεῖπον, μέγας γενόμενος, καὶ ἀρνησάμενος λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, τὴν ἀπὸ τοῦ τυράννου, καὶ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ, προνοεῖται διαζεύξεως, καὶ προτρέπεται τοὺς συμφρονοῦντας αὐτῷ συναπάραι, καὶ τῆς ἐξόδου ἐπιμελεῖσθαι. καὶ οἱ προφῆται δὲ τὸν τῶν μοχθηρῶν ὄχλον περιϊστάμενοι, ἐν ἐρημίαις τὰ πολλὰ ἐζητήθησαν *, περὶ ὧν καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν· ἐν ἐρημίαις, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, πλανώμενοι, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, διὰ τὴν τῶν ἀνόμων ἐπιμιξίαν. καὶ ἄλλως ἐπιστάμενοι, ὅτι ἱκανὸν ἡ συνήθεια ἐξαπατῆσαι, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καθέλκειν τοὺς συνημερεύοντας. οὐ μόνον· ἀλλ' ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ ὁμιλία ἐπίψογός τε καὶ δηλητήριος, πρὸς δὲ καὶ αἰσχρά. οὐ γὰρ φύσιν ἔχει τὸ μὴ ἡδόμενον, ἐπί τινι ὑπομεῖναι, κἂν ἐπὶ βραχὺ τούτῳ συνδιατρίβειν· ἀεὶ γὰρ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον, ὡς καὶ λέγεται· πᾶν ζῶον τὸ ὅμοιον ἀγαπᾷ, τὸ δὲ ἀνόμοιον, ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον. τίς γάρ ποτε πείσει τὴν σπερμολόγον περιστερὰν, ἢ τρυγόνα ἰκτῖσιν, ἢ κόραξι συννεμηθῆναι τοῖς κρεοφάγοις, ἢ τὴν ποηφάγον χῆνα, καὶ γέρανον γυψὶν ὀστογλύφοις συναγελάσαι; τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, ἢ ἀρετῇ πρὸς κακίαν, κακοῖς δὲ πρὸς καλούς; ὁ διάκ. πῶς οὖν ὁ Ἀπόστολος λέγει; ὅτι ἐγενόμην τοῖς πᾶσι τὰ πάντα· τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενής, ἵνα ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, ἵνα ἀνόμους κερδήσω. ὁ ἐπίσκ. αὕτη ἡ μαρτυρία, ὦ βέλτιστε, οὐ συντελεῖ πρὸς τὰ λεγόμενα. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Παῦλος, ἐγενόμην τοῖς ἀμελέσιν ἀμελής, ἢ τοῖς φλυάροις φλύαρος, ἢ τοῖς φιλαργύροις φιλάργυρος, ἢ ἕτερόν τι τῶν τοιούτων· ἀλλ', ἐγενόμην, ὡς τὸ, ἢ τὸ, οὐχὶ τό. τὸ γὰρ, ὡς τὸ, οὐ ταυτόν ἐστι τῷ τό. τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ λεγόμενον ἢ γινόμενον παρὰ τοῦ Ἀποστόλου· οὗ ἡ συγκατάβασις, κἂν μὴ μέγα κέρδος ἐνεποίει, ἀλλ' οὖν γε οὐ παρεῖχε βλάβην. ἐγενόμην γὰρ Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. καίπερ ἐξ Ἰουδαίων ἦν, ἐμπερίτομος ὤν. πῶς οὖν λέγει, ὡς Ἰουδαῖος, καὶ οὐχὶ Ἰουδαῖος; συσαββατίζων γὰρ, καὶ συννηστεύων πολλάκις εὑρίσκετο, μὴ παραφθείρων τὰ δόγματα τοῦ σωτῆρος, ἵνα τῇ συνηθείᾳ καὶ τῷ συμβαδισμῷ ἐφελκύσηται αὐτοὺς εἰς τελειοτέραν ἐπίγνωσιν, καθάπερ οἱ ἰατροὶ τοῖς νοσοῦσιν οὐκ ἀεὶ συνόντες, οὔτε τοῦ αὐτοῦ νοσήματος ἀπολαύοντες, οὔτε ταῖς αὐταῖς ἐπιθυμίαις λυττῶντες. πρέπουσα γὰρ αὕτη διδασκάλῳ διαγωγὴ τὸ μὴ ἐγχρονίζειν τοῖς ὄχλοις, ἀλλ' ἠρεμοῦντα καὶ ἐξερευνῶντα ζητεῖν τὴν πολυτρόπων ἠθῶν τὴν διάγνωσιν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν. ἐκεῖνοι γὰρ τὰ πολλὰ τοῖς βιβλίοις ἐνδιατρίβοντες, καὶ τὰ αἴτια τῶν νοσημάτων προλέγουσι, καὶ τὰς λύσεις παραδιδόασι, τοσοῦτον πλησιάζοντες τοῖς νοσοῦσιν, ὅσον τὸ πάθος εὑρεῖν, καὶ τὸ φάρ-

A Sed & Moyses, ut prius dixi, magnus qui fuit, & filius filiæ Pharaonis dici recusavit; monetur, ut secedat a tyranno, ejusque satellitibus; & excitatur, ut sibi consentientes secum abducat, & de exitu cogitet. Imo etiam Prophetæ improborum multitudinem evitantes, in desertis locis sæpius vixerunt, de quibus Apostolus ait: *In solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, atque in cavernis terræ;* ob impiorum scilicet commixtionem. Alioquin scientes, quam facile possit consuetudo B fallere, & simul conversantes in eadem pertrahere. Neque id modo: verum quia ipse per se congressus vituperabilis est, atque exitiosus, præterea autem & turpis. Non enim a natura habet, id quod non oblectat, sustinere, imo ne vel modicum illi immorari: nam simile simili semper carum est, ut dicitur: *Omne animal simile diligit;* dissimili autem inimicum est, atque alienum. Quis enim unquam inducet columbam, quæ grana legit, aut turturem, pasci cum milvis, aut corvis carnivoris; aut herbivorum anserem, & C gruem, cum vulturibus ossium voracibus congregari? Quæ enim societas luci ad tenebras, aut virtuti ad vitium, & probis ad improbos? Diac. Qomodo igitur Apostolus dicit? *Factus sum omnibus omnia; Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem; infirmis, tamquam infirmus, ut lucrifacerem infirmos; iis qui sine lege erant, tamquam si sine lege essem, ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant.* Ep. Istud testimonium, ô virorum optime, nihil ad ea quæ dicta sunt, confert. Non enim Paulus dixit, D factus sum negligentibus negligens, aut garrulis garrulus, avaris avarus, aut quid hujusmodi: sed, factus sum, tamquam hoc, vel illud, non hoc. Illud enim, tamquam hoc, non idem est, ac hoc. Tale autem est, quod ab Apostolo fit, aut dicitur: cujus condescensus, etsi non magnum emolumentum in se habebat, nullum saltem inferebat detrimentum. *Factus enim sum Judæis, tamquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem.* Etenim cum ex Judæis esset, circumcisus erat. Quomodo igitur dicit, E *tamquam Judæus*, &, non Judæus? Una enim Sabbatum celebrans, & una jejunans sæpius inveniebatur, non tamen violans præcepta Servatoris: ut consuetudine cum eis, & comitatu ad perfectiorem cognitionem eos attraheret. Sicut medici faciunt, qui ægris semper non adsunt, nec eodem quo ipsi morbo laborant, neque iisdem appetitionibus agitantur. Hoc enim vitæ institutum magistro convenit, tempus cum multitudine non terere, sed quiete & solicite perquirere variam morum atque ingeniorum differentiam, sicut periti F medici faciunt. Nam illi sæpe libris immorantes, morborum caussas prædicunt, & remedia tradunt, tantum cum ægris versantes, quantum sufficit ad inveniendam caussam morbi, & ad remedium ad-

Hebr.xi.38. * ἐζήτουν.

Eccles.xiii.15.

I.Cor. ix. 21.

A hibendum, nec cum ipsis ludentes, nec prandentes. Hæc enim medicæ virtutis professio non est, cum ægris convivari, aut ludere, sed eos ad sanitatem reducere. Desine igitur, quæso: & de his ne amplius disquire, cum virtus nunquam vincatur oris effrenis hominum vituperiis: sed potius mihi crede, & auribus tuis ostiarium præstitue, ut ne omnem sermonem admittant, atque intra penetrale suscipiant, qui mentem tuam perturbet. Et mihi permitte, ea quæ huic narrationi desunt, adimplere. Festino
B enim iter meum perficere. Tunc Theodorus inquit: Ubinam sunt Episcopi, qui cum nostris missi sunt, Eulysius, Palladius, Cyriacus & Demetrius? Obscure quippe audivimus in exsilium missos esse. Episc. Si priora illa, quæ a nobis audiisti de beato Joanne, clara & manifesta tibi sunt, nihil habentia mendacii: atque si eorum meministi, narrabo etiam ea, de
Cap. xx. quibus me interrogas. Diac. Ita abunde persuasus sum, tamquam si præsens locis
C ipsis adfuissem. Sufficiens autem meæ persuasionis indicium tibi sit, attentio ad ea quæ dicta sunt, quorum adhuc auribus insonantem memoriam habens, forte scripto ea mandabo in membrana, optimo atramento descripta, ad memoriam hominum ætatis nostræ, atque utilitatem eorum qui Episcopatum desiderant; ut sint secundum beatum Joannem, & eos hujus temporis, qui pro veritate marty-
f. τὸ βάρος rum viam æmulati sunt, aut desinant onus supra vires suas portare, laïcam & peri-
D culi expertem vitam amplectentes. Præstat enim apud peritos gubernatores, dato naulo vectores salvos evadere, quam gubernatoris locum sumentes, navem cum mercibus naufragio perdere. His igitur de beato Joanne expositis, quomodo severiorem vitam exercuerit, & quomodo in Ecclesiis refulserit, sive Antiochensi, sive Constantinopolitana, & quomodo
f. προήχθη promotus fuerit, aut quot insidias passus fuerit, atque omnes inter ea acerbitates, quæ ab improbis moleste elaboratæ sunt,
E cum dixeris, & quæ Porphyrium spectant, & Eunuchum Ephesi Episcopum; enuntia, precor, nobis reliqua. Et quinam in carcere mortui sint; quinam in exsilium acti, eorum qui cum Joanne communicabant? Justum enim est, etiam horum memoriam facere, ad excitandam alacritatem viventium. Si enim in his sæcularibus rebus, famuli, qui pro dominis in carcerem conjiciuntur, aut verberantur, aut torquentur, benevolentiam libertatemque ab ipsis consequuntur, quanto magis
F qui propter Christum suppliciis afficiuntur, digni sunt honore Ecclesiastico, atque benevolentiâ? de quibus Apostolus
Hebr. x. 34. ait: *Vinctis quasi simul vincti*, atque iis qui vexabantur, quasi vexationis socii, utpote & ipsi in corpore constituti. *Pretiosa*
Ps. cxv. 15. *enim est in conspectu Domini mors sanctorum*

A μάκρον παραχεῖν, οὐ συμπαίζοντες, οὐδὲ συναριστοῦντες αὐτοῖς. οὐ γὰρ τοῦτο ἰατρικῆς ἐστιν ἀρετῆς τὸ ἐπάγγελμα, τὸ συνεσθίειν, ἢ τὸ συμπαίζειν, ἀλλὰ τὸ εἰς ὑγείαν τὸν κάμνοντα ἐπανάγειν. παῦσαι τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν μὴ βασάνιζε, τῆς ἀρετῆς οὐδέποτε νικωμένης τοῖς τῶν ἀθυροστόμων ψόγοις· ἀλλὰ μᾶλλον δέξαι μου γνώμην, καὶ τοῖς ὠσί σου θυρωρὸν προσκατάστησον, ἵνα μὴ ἅπαντα λόγον σημαίνουσιν, καὶ ἔσω ταμείου εἰσδέχονται τὸν νοῦν σου ταράσσοντα. ἐμοὶ δὲ συγχώ-
B ρησον τὰ λείποντα προσαναπληρῶσαι τοῦ διηγήματος. ἐπείγομαι γὰρ τὴν ὁδόν μου. καὶ ὁ Θεόδωρος εἶπεν· ἐν τίσιν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ μετὰ τῶν ἡμετέρων ἀποσταλέντες, Εὐλύσιος, καὶ Παλλάδιος, καὶ Κυριακὸς, καὶ Δημήτριος; ἀμυδρῶς γὰρ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐξωρίσθησαν. ὁ ἐπίσκ. εἰ τὰ πρότερά σοι παρ᾽ ἡμῶν σαφῆ κατεφάνη τὰ περὶ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου, οὐδὲν ὑποτυποῦντα ψεῦδος· καὶ εἰ μέμνησαι τούτων, διηγήσομαι καὶ περὶ ὧν πυνθάνῃ.
C ὁ διάκ. οὕτω πεπληροφορημένως ἔχω, ὡς αὐτὸς παρὼν ἐν τοῖς τόποις. ἱκανὸν ἔστω δέ σοι τεκμήριον τῆς ἐμῆς πεισμονῆς, ἡ προσοχὴ τῶν λεχθέντων, ὧν ἔναυλον ἔχων τὴν μνήμην, ἴσως καὶ γραφῇ παραδώσω ἐν δέρματι ἀκμαίῳ, μέλανι ἐγχαράξας, εἰς μνήμην τῆς ἡμῶν γενεᾶς, καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐπισκοπῆς ὀρεγομένων, ἵνα γίνωνται κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην, ἢ καθ᾽ ὑμᾶς τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τῶν μαρτύρων ἐζηλωκότας, ἢ παύσονται τοῦ βάρους * ὑπὲρ τὴν αὐτῶν ἡλικίαν
D βαστάζειν, τὸν λαϊκὸν, καὶ ἀκίνδυνον ἀσπαζόμενοι βίον. ἄμεινον γὰρ παρ᾽ ἐμπείροις κυβερνήταις τὸ ναῦλον δόντας, ἐπιβάτας γενομένους, διασωθῆναι, ἢ κυβερνήτου τόπον ἀναλαβόντας, ὑποβρύχιον τὸ σκάφος τῷ φορτίῳ συναπολέσαι. ἀφηγησάμενος οὖν τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην, πῶς τε ἐξήσκησεν, καὶ ὅπως διέπρεψεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τῇ τε Ἀντιοχέων, καὶ τῇ Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ ὅπως ἤχθη *, καὶ ὅπως συνεσκευάσθη, καὶ πάντα τὰ διὰ μέσου πικρὰ, ἃ παρὰ τῶν πλημμελῶν φιλοπό-
E νως γεγεώργηται, εἰπών τε τὰ κατὰ τὸν Πορφύριον, καὶ τὸν Ἐφέσου Εὐνοῦχον, ἀπάγγειλον ὑμῖν τὰ λείποντα. τίνες δὲ ἐν φυλακῇ ἐτελεύτησαν; τίνες τε ἐξωρίσθησαν τῶν Ἰωάννου κοινωνικῶν; δίκαιον γὰρ τῶν τοιούτων μνείας ἐπιτελεῖν, εἰς προθυμίαν τῶν ζώντων. εἰ γὰρ ἐν τοῖς βιωτικοῖς τούτοις πράγμασι παῖδες οἱ ὑπὲρ τῶν δεσποτῶν συγκλειόμενοι, ἢ τυπτόμενοι, ἢ ξεόμενοι, εὐνοίας καὶ ἐλευθερίας παρ᾽ αὐτῶν ἀπολαύουσι, πόσῳ πλέον οἱ διὰ Χριστὸν τιμω-
F ρούμενοι, ἄξιοι καὶ τιμῆς ἐκκλησιαστικῆς, καὶ εὐνοίας εἰσίν; περὶ ὧν καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· τοῖς δεσμίοις ὡς συνδεδεμένοι· τοῖς κακουχουμένοις συγκακουχούμενοι, ὡς καὶ αὐτοὶ ἐν σώματι ὄντες. τίμιος γὰρ ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων

αὐτοῦ. ὁ ἐπίσκ. ἄριστα εἶπας· ἄκουσον. οἱ μὲν ἐπίσκοποι, ὡς μὲν ἐν ἀρχαῖς ἡ φήμη διέδραμεν, εἰς θάλασσαν ἐποντώθησαν *· ὡς δὲ ὁ ἀληθὴς περιέχει * λόγος, εἰς ἐξορίαν ὑπερόριον ἀπεστάλησαν, ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ζώναις, ὑπὸ δημίων εἰσέτι καὶ νῦν φρουρούμενοι. ἐλθὼν γάρ τις συνοδεύσας αὐτοῖς διάκονος ἀφηγήσατο, Κυριακὸν μὲν τῆς Ἐμέσης, ἐνδοτέρω ὀγδοήκοντα σημείων εἰς Παλμύραν, τὸ τῶν Περσῶν φρούριον, εἶναι· Εὐλύσιον δὲ Βόστρης τῆς Ἀράβων, ἐσώτερον ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν ὁμοίως εἰς φρούριον· Μισφᾶς καλούμενον, πλησίον τῶν Σαρακηνῶν· Παλλάδιον δὲ Βλεμμύων, ἢ * Αἰθιόπων ἐκ γειτόνων φρουρεῖσθαι Συήνη καλούμενον τὸ χωρίον· Δημήτριον ἔσω εἰς Ὄασιν, τὴν γείτονα τῶν Μαζίκων· εἰσὶ γὰρ καὶ ἄλλαι Ὀάσεις· Σαραπίωνα δὲ, μετὰ μυρίας ἀναποδείκτους συκοφαντίας, ὠμότητι δικαστῶν καθυβρίσαντες αἰκισμοῖς τὸ σῶμα, μέχρις ἐκκοπῆς τῶν ὀδόντων, ὡς λόγος, εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα περιώρισαν. Ἱλάριος ἀνὴρ ἅγιος, γεγηρακὼς, εἰς Πόντον τὸν ἐνδοτάτω ἐξαπεστάλη μετὰ πληγὰς, οὐ δικαστοῦ, ἀλλὰ τοῦ κλήρου, ὃς ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἔχει, μὴ γευσάμενος ἄρτου, ψιλῶν λαχάνων, ἢ κολύβων μεταλαμβάνων. Ἀντώνιος ἐν σπηλαίοις τῆς Παλαιστίνης ἑαυτὸν ἐξώρισεν. Τιμόθεος ὁ Μαρωνείας, καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Λυδίας, λέγεται ἐν Μακεδονίᾳ. Ῥόδων ὁ τῆς Ἀσίας, ἐπορεύθη ἐν Μιτυλήνῃ. Γρηγόριος ὁ τῆς Λυδίας, λέγεται ἐν Φρυγίᾳ. Βρίσων δὲ ὁ ἀδελφὸς Παλλαδίου, ἀποστὰς ἑκουσίως τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, ἐν τῷ ἀγριδίῳ αὐτοῦ διάγει, ταῖς χερσὶν ἑαυτοῦ τὴν γῆν μεταλλεύων *. Λαμπέτιος δὲ, ὥς φασιν, ἐν χωρίῳ Λυδίας παρά τινος Ἐλευθέρου ἐπικουρούμενος, τοῖς ἀναγνώσμασι προσέχει. Εὐγένιός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι. Ἐλπίδιος ὁ μέγας Λαοδικείας τῆς Συρίας ἅμα Πάππῳ, τρία πληροῦνται ἔτη, τῆς κλίμακος τῆς οἰκίας οὐ κατῆλθον, προσευχαῖς σχολάζοντες· Ἡρακλείδας ὁ Ἐφέσιος ἐν τῇ εἱρκτῇ τῆς Νικομηδείας ἐγκέκλεισται, τετραετὴς ἐστὶ χρόνος. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν κοινωνικῶν ἐπισκόπων, οἱ μὲν ἀνέλπιστα ἐνθυμηθέντες, ἐκοινώνησαν Ἀττικῷ, εἰς ἑτέρας μετατεθέντες ἐκκλησίας τῆς Θρᾴκης· οἱ δὲ ἄδηλοί εἰσιν. Ἀνατόλιον δέ φασιν εἶναι ἐν Γαλλίαις. τῶν δὲ πρεσβυτέρων, οἱ μὲν εἰς Ἀραβίαν καὶ Παλαιστίνην περιωρίσθησαν. Τίγριος δὲ εἰς τὴν μέσην τῶν Ποταμῶν περιωρίσθη. Φίλιππος ἐτελεύτησεν, φυγὼν ἐν Πόντῳ. Θεόφιλος διάγει ἐν Παφλαγονίᾳ. Ἰωάννης ὁ τοῦ Αἰθρίου, μοναστήριον συνεκρότησεν ἐν Καισαρείᾳ *. Στέφανον εἰς Ἀραβίαν ἐξορισθέντα τῶν δημίων ἀπέσπασαν οἱ Ἴσαυροι, ἀπολύσαντες ἀνὰ τὸν Ταῦρον. Σαλούστιόν φασιν ἐν τῇ Κρήτῃ. Φίλιππον τὸν ἀσκητὴν, καὶ πρεσβύτερον τῶν σχολῶν, ἤκουσα ἀρρωστοῦντα ἐν Καμπανίᾳ. Σωφρόνιος ὁ διάκονος, ἐν φυλακῇ ἐστὶ τῆς Θηβαΐδος. Παῦλος ὁ διάκονος, ὁ βοηθὸς τοῦ οἰκονόμου, λέγεται ἐν Ἀφρικῇ. ἄλλος Παῦλος, ὁ τῆς Ἀναστασίας, ἐστὶν ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἑλλάδιος ὁ πρεσβύτερος τοῦ Παλατίου, διάγει ἐν ἀγριδίῳ τῆς Βιθυνίας ἰδίῳ.

A *ejus.* EPISC. Optime dixisti. Audi igitur. Episcopi quidem, ut initio fama vulgavit, in mare demersi sunt: ut autem se habet veritas, in exsilium longinquum pulsi sunt, in barbaras regiones, ibique etiamnunc a servis publicis custodiuntur. Nam cum venisset quidam Diaconus, qui simul cum eis iter fecerat, retulit, Cyriacum quidem Emesenum, Palmyræ in Persarum castello esse, octoginta milliaribus ultra Emesam: Eulysium similiter, Episcopum Bostræ, ulterius itinere trium dierum in castello Arabum, Misphas dicto, B Saracenis adjacente: Palladium Episcopum, in vicinia Blemmyum, aut Æthiopum, custodiri, in oppido, Syene dicto: Demetrium interius, in Oasi, Mazicibus proxima; sunt enim aliæ Oases. Serapionem autem post innumeras absque ulla probatione calumnias, summa cum judicum crudelitate cæsum, ad excussionem usque dentium, ut fama est, in patriam suam relegarunt. Hilarius, vir sanctus, & senex, in intimum Pontum pulsus est, plagis concisus, non a judice, sed a clero: C qui decem & octo abhinc annis panem non gustavit, olera sola, & frumentum coctum edens. Antonius in speluncis Palæstinæ seipsum conclusit. Timotheus Maroneæ, & Joannes, Lydiæ Episcopi, in Macedonia esse dicuntur. Rhodon, Episcopus Asiæ, Mitylenem profectus est. Gregorius, Lydiæ Episcopus, in Phrygia esse dicitur. Brisso autem, frater Palladii, Ecclesiâ suâ ultro derelictâ, in agello suo degit, terram propriis manibus fodiens. D Lampetius vero, ut aiunt, in oppido Lydiæ a quodam Eleuthero adjutus, lectionibus vacat. Eugenius in patria est. Elpidius, magnus ille Laodiceæ Syriæ Episcopus, & Pappus, per totum triennium de scala domûs suæ non descenderunt precationibus vacantes. Heraclidas Ephesius, quadriennium jam Nicomediæ in carcere inclusus est. Reliqui autem Episcopi de communione Joannis, omni spe abjecta, alii quidem communicarunt Attico, & in alias Thraciæ Ecclesias translati E sunt; alii vero delitescunt. Anatolium aiunt esse in Galliis. Porro Presbyterorum alii in Arabiam, & Palæstinam amandati sunt. Tigrius in Mesopotamiam relegatus est. Philippus in Ponto exsul mortuus est. Theophilus in Paphlagonia degit. Joannes, Æthrii filius, Cæsareæ construxit Monasterium. Stephanum in Arabiam relegatum, e custodum manibus abstractum, Isauri in Taurum dimiserunt. Sallustium in Creta esse dicunt. Audivi Philippum Monachum, & Presbyterum F Scholarum, in Campania ægrotare. Sophronius Diaconus in Thebaïdis carcere detinetur. Paulus Diaconus, œconomi adjutor, dicitur in Africa versari. Alius Paulus, Diaconus Anastasiæ, Hierosolymis vivit. Helladius, Presbyter Palatii, in agello suo Bithyniæ vitam agit.

Georg. * ἐποντίσθησαν
Georg. * deest
Georg. * τῶν
Georg. * ἐργαζόμενος
Georg. * Καρίᾳ

Plures autem Constantinopoli delitescunt: alii in patrias suas abierunt. Silvanus, sanctus Episcopus, Troade piscatur, & piscatu vivit. Stephanus Monachus, qui Romanorum Epistolas detulit, ob id ipsum verberatus, decem menses Constantinopoli in carcere vitam egit. Cum autem ei communio proposita esset, & non acquievisset, lateribus & pectore ungularum violentiâ laceratis, cujus rei ipse oculatus testis fui; Christi providentiâ in secunda fortasse certamina servatus, post decimum curationis suæ mensem, Pelusium relegatus est. Provincialis quidam miles, ex Scholis Palatinis, accusatus tamquam Joannis fautor, post varii generis plagas, & atrocissimas abrasiones, Petras exsul missus est. Elpidii vero Presbyteri famulus, quinquaginta, ut aiunt, aureis conductus, ut sanctum Joannem dolo interficeret: cum deprehensus esset tres gladios habere, septem ex iis qui ipsum apprehenderant, singillatim percussit. Quorum quatuor continuo sepulti sunt; alii autem tres, post diuturnam curationem, salvi evaserunt, absoluto homicida. Beatus Eutropius, purus a mulieribus, cantor, verberibus cæsus, & lateribus ac fronte usque adeo laceratus, ut & supercilia quoque evulsa sint, facibus postremo ad latera, post ossa nudata, utrimque admotis, & oleo plenis, in ipso equuleo animam exhalavit, mediaque nocte sepultus est a Clericis, qui hoc patrarant; cum Deus morti ejus testimonium præbuisset, visione psallentium, ob Servatoris passionis conformitatem. Retulit autem Diaconus, qui ab Episcopis rediit; a Præfecti militibus, qui eos deduxerunt, usque adeo, jussu aliquorum vexatos, ut mori optarent, & vivere recusarent. Nam pecunias, quas in sumptus itineris sibi sumpserant, penitus abreptas inter se partiti sunt, & in macra jumenta eos injicientes, bidui iter uno die faciebant: multâ nocte in diversoria introducentes, & summo mane ante lucem reducentes, ita ut ne miseras quidem escas stomachus retinere posset. Turpibus præterea & inhonestis verbis eos impetere non parcebant. Palladio etiam famulum abstulerunt, vim ipsi inferentes, tabellas deponeret. Demetrium autem unus e deductoribus usque adeo vexavit, ut multa nocte Bizyam pervenerit; qui statim gravissimis doloribus toto corpore cruciatus, vivendi finem fecit: ita ut cuncti Deum venerantes, agnoscerent eam esse pœnam injuriarum: cum prædixisset ei Palladius, ut redux quidam commilito narravit: Aliud iter non incedes, sed miserabiliter morieris. Ecclesiis namque viros sanctos omnino appropinquare non sinebant; divertentes aut in stabula, ubi scortorum erat multitudo; aut in Samaritanorum, vel Judæorum Synagogas, præcipue Tarsi: ita ut illic in angustias redacti, etiam

Georg. * ἐλαίῳ κομμωσῶν

Georg. * διεμερείσαντο

Georg. * ὑποζυγίοις

* f. Βιζύῃ

Georg. * γνῶναι

A πλείους δὲ κρύπτονται ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἄλλοι δὲ ἀπῆλθον εἰς τὰς πατρίδας. Σιλβανὸς δὲ ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος ἐν Τρωάδι ἐστὶν, ἁλιεύων καὶ ζῶν. Στέφανος ὁ ἀσκητὴς, ὁ τὰς Ῥωμαίων ἐπιστολὰς διακομίσας, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τούτου αὐτοῦ ἕνεκεν τυπτηθεὶς, ἐπὶ μῆνας δέκα εἰς τὴν εἱρκτὴν ἐβλήθη. προταθείσης δ' αὐτῷ κοινωνίας, ὡς οὐκ ἐπείσθη, ξεσθεὶς εἰσάγαν τάς τε πλευρὰς καὶ τὸ στῆθος, ὧν ἐγὼ αὐτόπτης ἐγενόμην, τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπιμελείᾳ διασωθεὶς ἴσως εἰς δευτέρους ἀγῶνας, μετὰ δέκα μῆνας τῆς θερα-

B πείας ἐξωρίσθη εἰς τὸ Πηλούσιον. προβικιάλιός τις στρατιώτης τῶν περὶ τὸν βασιλέα σχολῶν, διαβληθεὶς ὡς φιλητὴς Ἰωάννου, μετὰ πληγὰς πολυτρόπους, καὶ ξεσμὸν ἀφειδῆ, ἐξωρίσθη εἰς Πέτρας. οἰκέτης δὲ Ἐλπιδίου τοῦ πρεσβυτέρου, μισθωθεὶς, ὥς φασι, πεντήκοντα νομισμάτων, ἵνα τὸν ἅγιον Ἰωάννην δολοφονήσῃ, φωραθεὶς ἐπὶ τούτῳ, τρεῖς ἔχων ῥομφαίας, ἔπαισεν τοὺς κατέχοντας αὐτὸν κατὰ μέρος ἑπτά. ὧν οἱ μὲν τέσσαρες παραυτίκα ἐτάφησαν· οἱ δὲ τρεῖς ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐπιμεληθέντες ἐσώθη-

C σαν, τοῦ φονέως ἀπολυθέντος. Εὐτρόπιος ὁ μακάριος, ἄφθορος ἀπὸ γυναικῶν, ψάλτης, τυπτηθεὶς, καὶ ξεσθεὶς εἰσάγαν τὰς πλευρὰς σὺν τῷ μετώπῳ, ὡς καὶ τὰς ὀφρῦς κατασπασθῆναι, λαμπάδων αὐτῷ τελευταῖον τῶν πλευραῖς ἀμφοτέρωθεν γυμνοῖς ὀστέοις προσαπλωθεισῶν ἐλαιόκωμος * ὧν προσεκπνέει τῷ ξύλῳ, ταφεὶς μεσονυκτίῳ παρὰ τῶν τοῦτο δρασάντων ἱερατικῶν, συνεπιμαρτυρήσαντος τοῦ θεοῦ τῷ θανάτῳ, ὀπτασίᾳ ψαλλόντων, διὰ

D τὸ σύμμορφον τοῦ σωτηρίου πάθους. διηγήσατο δὲ ὁ ἀναλύσας διάκονος ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων, ὅτι οἱ ἐπαρχικοὶ οἱ διάγοντες αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἔθλιψαν κατ' ἐντολάς τινων, ὡς εὔχεσθαι αὐτοὺς θάνατον ἐπελθεῖν, καὶ τὸ ζῆν παραιτεῖσθαι. τὰ μὲν γὰρ ἐν ἀργυρίοις ἀναλώματα, ἃ κατὰ τὴν ὁδὸν εἰλήφεισαν, ὑφ' ἓν ἀποσπάσαντες, εἰς ἀλλήλους διεμερίσθησαν *, ξηροῖς δὲ τοῖς ὀνοζυγίοις * ἐπιρρίπτοντες, τὴν δύο ἡμερῶν τὴν ὁδὸν, μίαν ἐποίουν, βαθεῖαν ἑσπέραν εἰσάγοντες, καὶ ὄρθρῳ σκοτεινῷ ἐξάγοντες. ὡς

E μὴ δὲ τὰς ἀθλίας τροφὰς κατέχειν τὸν στόμαχον. ῥήμασί τε αἰσχροῖς καὶ ἀσέμνοις βάλλοντες οὐκ ἐφείδοντο· Παλλαδίου δὲ καὶ τὸν παῖδα ἀφείλαντο, βιασάμενοι αὐτὸν καὶ γραμματεῖον ἐκθέσθαι. Δημήτριον δὲ εἷς τοσοῦτον ἔθλιψεν εἷς τῶν διαγόντων, ὡς καὶ Ζιβύνῃ * βαθεῖαν ἑσπέραν ἐπελθεῖν, ὃς παρὰ πόδας εἰς τὸ σῶμα ἐβασανίσθη, ἐπωδύνως τὸ ζῆν ἀπορρήξας, ὡς τοὺς ἐπιθειάζοντας γνωρίζειν * τὴν τῆς ὕβρεως ποινήν· προειπόντος αὐτῷ καὶ Παλλαδίου, ὡς ὁ ἐλθὼν διηγήσατο συστρατιώτης, ὅτι ἄλλην ὁδὸν οὐχ

F ὁδεύσεις, οἰκτρῶς τελευτήσας. ἐκκλησίᾳ μὲν γὰρ τὸ σύνολον πλησιάζειν οὐκ εἴων, καταλύοντες ἢ ἐν πανδοχείοις, ἔνθα ἑταιρίδων πλῆθος, ἢ ἐν ταῖς συναγωγαῖς Σαμαριτῶν, ἢ Ἰουδαίων, μάλιστα ἀπὸ Ταρσοῦ, καὶ ἐκεῖ ὡς στενοχωρουμένους αὐτοὺς, καὶ

ἕτερόν τι ἐννοοῦν *, ὃ ἦν ἀπρονόητον. λέγει δὲ εἷς τῶν ἐπισκόπων· τί λυπούμεθα περὶ τῶν καταγωγίων; μὴ γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, ποῦ μεῖναι, ἵνα οἰκείᾳ αἱρέσει ἀσχημονοῦντες, δίκας ὀφλήσωμεν; ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ταῦτα πάντα καὶ γεγένηται, καὶ γενήσεται, τοῦ θεοῦ διὰ πάντων δοξαζομένου; πόσαι τούτων τῶν ἑταιρίδων λήθην θεοῦ λαβοῦσαι, ἢ τὴν ἀρχὴν μηδὲ γνοῦσαι, ἡμᾶς οὕτω θεασάμεναι, εἰς φόβον θεοῦ, καὶ ἔννοιαν ἦλθον, ἴσως ἐπὶ τὸ κρεῖττον τραπεῖσαι, ἢ κἂν ἐπὶ τὸ χεῖρον μὴ καταῤῥεύσασαι; οὐ μικρὸν δὲ ψυχῇ λογικῇ ὑπὸ πάθους κακουμένη *, καὶ μικρὸν ἀναπνεῦσαι, ὅπερ ἐστὶν ἔναυσμα σωφροσύνης. ὡς πάντα ὑποστάντα εἰπεῖν τὸν ἱεροφάντην Παῦλον· Χριστοῦ εὐωδία * ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, διὰ τὸ θέατρον γεγενῆσθαι ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις. εἰς τοσοῦτον δὲ ὠμότητος οἱ κατὰ τόπον ἤκμασαν * ἐπίσκοποι τῶν κοινωνικῶν Θεοφίλου κατὰ τὴν Ανατολὴν πᾶσαν, ὡς ἔλεγεν ὁ ἐλθὼν ἀσκητὴς, ὡς τινὰς αὐτῶν οὐχὶ μόνον μὴ ἐνδείξασθαι τὴν ὀφειλομένην σωφροσύνην, ἀλλὰ καὶ μετὰ δώρων πείθειν τοὺς ἐπαρχικοὺς τάχιον ἐξελαύνειν τῶν πόλεων. εἰσὶ δὲ οἱ μάλιστα τοῦτο πεποιηκότες, ὁ Ταρσοῦ, καὶ ὁ Αντιοχείας, καὶ Εὐλόγιος ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὅ τε Αγκύρας πρὸ πάντων, καὶ Αμμώνιος ὁ τοῦ Πηλουσίου, τοῦτο μὲν δόμασι, τοῦτο δὲ ἀπειλαῖς πλέον κατ' αὐτῶν τοὺς διάγοντας στρατιώτας ἐξαγριοῦντες, ἵνα μήτε τοὺς τῶν βουλομένων λαϊκῶν ἐπιδέχεσθαι αὐτοὺς συγχωρῶσιν, καθὼς ἐν τῇ καθολικῇ γράφει Γαΐῳ ὁ μακάριος Ιωάννης, κατά τινος ἐπισκόπου, ἀποδεχόμενος τοῦ Γαΐου τὸ ξενόδοχον, παρακαλῶν αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι τοὺς πονηροὺς τῶν ἐπισκόπων. ἔχει δέ πως ἡ λέξις· Γαΐῳ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν, ἐρχομένων τινῶν, καὶ διηγουμένων μοι, ὅτι ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς, καὶ ἐφ' οἷς ἀνέπαυσας τοὺς ἁγίους, μείζονα ταύτης χαρὰν οὐκ ἔχω. ἐπιφέρει δὲ μετὰ τοῦτο· ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν, Διοτρεφὴς, οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν· καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. εἶθ' ὕστερον παραινεῖ, λέγων· ἀγαπητὲ, μὴ μιμοῦ τὸ κακόν. ὁ γὰρ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὁ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακεν τὸν θεόν. ἐμνημονεύσαμεν δὲ τοῦ ῥητοῦ ὅλου τῆς παλαιᾶς πονηρίας, ἵνα τὴν νῦν διοτρεφῶν παραστήσωμεν τὴν γνώμην. ἐπῄνει δὲ, καὶ ἐθαύμαζε τῆς δευτέρας Καππαδοκίας τοὺς ἐπισκόπους, ὡς πολὺ συναλγήσαντας μετὰ δακρύων τοῖς ἐξορισθεῖσιν ἐπισκόποις, μάλιστα τὸν ἐπιεικέστατον Θεόδωρον τὸν Τυάνων, καὶ Βοσπόριον Κολωνείας, τεσσαρακοστόγδοον ἔτος ἔχοντα ἐν τῇ ἐπισκοπῇ· καὶ Σεραπίωνα τὸν Οστρακίνης,

A aliud quid cogitarent, quod erat minime præmeditatum. Unus autem ex Episcopis dixit: Quid ob diversoria tristamur? Num enim in nobis est, ubi diversemur, ut propria voluntate indecore agentes, pœnas demus? An ignoratis hæc omnia jam contigisse, ac futura esse, cum Deus in his omnibus glorificetur? Quam multæ ex illis meretricibus quæ Dei oblivionem ceperant, aut ab initio eum ne norant quidem, nobis visis ita vexatis, in timorem Dei & cogitationem venerunt, fortasse in B melius conversæ, aut saltem non prolapsæ in pejus? Non parum est rationali animæ, quæ a perturbationibus vexatur, vel modicum respirare, quod est castimoniæ fomentum: adeo ut dixerit, qui hæc sustinuit, sacrorum interpres Paulus: *Christi bonus odor sumus in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt, eo quod spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus.* Eo autem usque crudelitatis proruperunt locorum illorum Episcopi de communione Theophili, per totum Orientem, sicut retulit C Monachus qui inde rediit, ut plerique eorum non modo debitam humanitatem nostris non exhibuerint, verum datis muneribus Prætorianos milites induxerint, ut eos ocius e civitatibus expellerent. Sunt autem qui hæc præcipue fecere, Tarsi & Antiochiæ Episcopi, atque Eulogius Cæsareæ Palæstinæ; ante omnes autem, Episcopus Ancyræ, & Ammonius Pelusii, partim donis, partim minis, deductores milites adversus eos magis exasperantes, ut ne laïcis quidem eos excipere volenti- D bus id permitterent: sicut in Catholicis scribit ad Caïum beatus Joannes adversus quemdam Episcopum, hospitalitatem Caii laudans, eumque orans, ne improbos Episcopos imitetur. Sic autem verba se habent: *Caio carissimo, quem ego diligo in veritate. Carissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, & valere, sicut prospere agit anima tua. Gavisus sum valde venientibus quibusdam, & narrantibus mihi, quod in veritate ambulas, & in quibus sanctos refecisti, majus his non habeo gau-* E *dium.* Et addit: *Scripsi Ecclesiæ: sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes non recipit nos, verbis malignis garriens, & quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipere volunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.* Deinde rursus admonet: *Carissime, noli imitari malum. Qui enim bene facit, ex Deo est: qui male facit, non vidit Deum.* Hunc autem textum de veteri malitia integrum attulimus, ut hujus temporis Diotrephum ingenium exponeremus. Cæterum lauda- F bat, & mirabatur secundæ Cappadociæ Episcopos, ut qui plurimis cum lacrymis condoluissent exsulibus Episcopis: præsertim mitissimum Theodorum, Tyanorum Episcopum, & Bosporium Coloniæ, qui quadragesimum octavum in Episcopatu agebat annum: & Serapionem, Ostracinæ

Georg. * ἐννοεῖν τι προσῆγον

Georg. * κεκακωμένη

Georg. τροπὴν

2. Cor. II. 15.

1. Cor. IV.

Georg * ἔθλιψαν f. ἤλασαν

3. Joan. v. 1.

vers. 7.

Episcopum, qui quadraginta quinque annos munus Episcopatûs gerebat. Cum aliquamdiu Theodorus præ stupore obmutuisset, dixit: Quid igitur ad hæc dicemus, Pater? *Num hora jam novissima est, & defectio*, secundum Paulum, *per ista initium capit, ut demum reveletur filius perditionis, adversarius?* Nam malos prospere agere, & hæc patrare, & durare, & prævalere; & bonos premi, ac spoliari, illum appropinquare cum horrore me admonet. Episc. Proximus quidem est finis, sapientissime Theodore, juxta eum qui ait: *Filioli, novissima hora est.* Et juxta illud: *Exiit paterfamilias circa undecimam horam conducere operarios in vineam suam.* Hora autem duodecima ultima est. Si vero ante quadringentos annos dicta est ab Apostolo ultima; multo magis nunc propter hæc omnia. Deinde hæc ab initio contigerunt Domino permittente, ad exercendos sanctos, cum eos expeteret Diabolus, sicut ait Servator: *Simon, Simon, expetivit vos Satanas, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Neque vero pro solo Petro rogavit Christus, sed pro omnibus, Christi fidem habentibus: nihil aliud significante cribro, quam orbem terrarum, voluptatum ac dolorum plenum, per quæ, veluti per foramina, terreni homines in orcum excidunt ab alente tritico, dum velut a foraminibus secernuntur. Aliis quidem diffluentibus veluti per foramen ingluviei, *quorum Deus venter est.* Aliis autem per voluptatum illecebras, de quibus Propheta ait: *Spiritu fornicationis seducti sunt. Neque enim fornicatores, neque adulteri, neque molles, regnum Dei possidebunt.* Aliis per avaritiam: scilicet quicumque idololatriæ conjugem sibi desponsarunt. Aliis per iram & furorem, qui ferales tenebras amaverunt, de quibus Joannes: *Qui odit fratrem suum, in tenebris est usque adhuc. Ira* enim, ut ait Proverbiorum auctor, *perdit etiam sapientes.* Aliis per incuriam & oblivionem, in memoriæ vigilantia non perdurantes, & illud precantes dicunt: *Dormitavit anima mea præ tædio.* Quos miserans Scriptura, ait: *Væ vobis qui perdidistis patientiam; & quid facietis, cum visitabit Dominus?* Aliis per irrationabilem ostentationem, de quibus Psalmista prædicebat: *Quoniam dissipavit Deus ossa hominibus placentium.* Aliis per arrogantiam & fastum, quod est superbia; quos veluti ordinis desertores Propheta insimulat: *Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua non declinavi.* Unumquodque autem horum vitiorum plura alia subsequuntur: fastum invidia, avaritiam odium, illiberalitas, mendacium: furorem ira, vel excandescentia, contumeliæ, invidentiæ; fornicationem oblivio, securitas, pigritia, zeli boni defectus, inutilisque vigilia: vanam gloriam curiositas, perceptio donorum, pompa, simulationes,

2. Thess. II. 3. — 1. Ioan. II. 18. — Matth. XX. 1. — Luc. XX. 31. — Philip. III. 19. — 1. Cor. VI. 10. — 1. Ioan. II. 9. — Ps. CXVIII. 28. — Ps. LII. 6. — Ps. CXVIII. 101.

A τεσσαρακοστόπεμπτον ἔτος ἔχοντα ἐν τῇ τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίᾳ. ἐνεὸς δὲ γενόμενος ἐπὶ πολὺ ὁ Θεόδωρος εἶπε· τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα, πάτερ; μὴ ἄρα ἐσχάτη ὥρα ἐστὶν, καὶ ἡ ἀποστασία, κατὰ τὸν Παῦλον, διὰ τούτων λαμβάνει τὴν εἴσοδον, ἵνα λοιπὸν ἀποκαλυφθῇ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος; τὸ γὰρ τοὺς κακοὺς εὐημερεῖν, καὶ διαπράττεσθαι ταῦτα, καὶ χρονίζειν, καὶ ἰσχύειν, καὶ τοὺς καλοὺς θλίβεσθαι, καὶ λεηλατεῖσθαι, εἰς φρίκην με ἄγει τοῦ πλησιάζειν ἐκεῖνον. ὁ ἐπίσκ. μάλιστα μὲν οὖν, συνετώτατε, B ἐγγύς ἐστι τὸ τέλος, κατὰ τὸν εἰπόντα· παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. καὶ κατὰ τό· ἐξῆλθεν δὲ ὁ οἰκοδεσπότης περὶ ὥραν ἑνδεκάτην μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα. ἡ δὲ ἐσχάτη τῆς δώδεκα, ἐστὶν ἡ τελευταία. εἰ δὲ πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν εἴρηται παρὰ τοῦ Ἀποστόλου ἐσχάτη, πολλῷ μᾶλλον νῦν διὰ πάντα. ἔπειτα δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἐστι ταῦτα κατὰ συγχώρησιν τοῦ κυρίου εἰς γυμνάσιον τῶν ἁγίων, ἐξαιτοῦντος αὐτοὺς τοῦ διαβόλου, καθὼς λέγει ὁ σωτήριος λόγος· Σίμων, C Σίμων, ἐξῃτήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. καὶ οὐ πάντως περὶ μόνου Πέτρου δεδέηται Ἰησοῦς, ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν τὴν Πέτρου πίστιν ἐχόντων· οὐδὲν ἕτερον αἰνισσομένου τοῦ κοσκίνου, ἢ τὸν περίγειον, κύκλον ἡδονῶν καὶ ὀδυνῶν πεπληρωμένον, δι' ὧν, ὡς δι' ὀπῶν ἐκπίπτουσιν οἱ γεώδεις, ἀπὸ τοῦ τροφίμου σίτου ἐπὶ τὸν ᾅδην, ὡς ἀπὸ τρυπημάτων διαχωριζόμενοι. τῶν μὲν διαρρεόντων ὡς δι' ὀπῆς τῆς γαστριμαργίας, ὧν ὁ θεὸς ἡ D κοιλία. τῶν δὲ, διὰ φιληδονίας, περὶ ὧν ὁ προφήτης λέγει· πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν· οὔτε γὰρ πόρνοι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. τῶν δὲ, διὰ φιλαργυρίας, ὅσοι τὴν τῆς εἰδωλολατρείας ὁμόζυγον ἐμνηστεύσαντο. τῶν δὲ, δι' ὀργῆς καὶ θυμοῦ, ὅσοι τὸ θηριῶδες σκότος ἠγάπησαν, περὶ ὧν Ἰωάννης φησίν· ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὀργὴ γάρ, φησιν ὁ παροιμιαστὴς, ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους. τῶν δὲ, δι' ἀκηδίας καὶ λήθης; μὴ προσκαρτερούντων E τῇ ἀγρυπνίᾳ τῆς μνήμης, καὶ δεομένων, τό· ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ ἀκηδίας. οὓς ταλανίζων ὁ λόγος, φησίν· οὐαὶ ὑμῖν, τοῖς ἀπολελωκόσι τὴν ὑπομονὴν, καὶ τί ποιήσετε, ὅταν ἐπισκέπτηται ὁ κύριος; ἄλλων, δι' εὐδοξίας ἀλόγου, περὶ ὧν ὁ ᾠδικὸς προανεφώνει, ὅτι διεσκόρπισεν ὁ θεὸς ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων. ἑτέρων, δι' ἀλαζονείας, ἢ τύφου, ὅ ἐστιν ὑπεροψία, οὓς μέμφεται ὁ προφήτης, ὡς λιποτάκτας· ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα· ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα. ἑκάστῃ δὲ τούτων τῶν κακιῶν παρέ- F πονται πλείους· τῷ τύφῳ ὁ φθόνος, τῇ πλεονεξίᾳ τὸ μῖσος, καὶ ἀνελευθερία καὶ ψεῦδος· τῷ θυμῷ ὀργὴ ἢ μῆνις, αἱ ὕβρεις, οἱ φθόνοι· τῇ πορνείᾳ, ἡ λήθη, ἡ ἀφοβία, ὁ ὄκνος, ἡ ἀζηλία, ἡ ἀνόνητος ἀγρυπνία· τῇ κενοδοξίᾳ, αἱ πολυπραγμονίαι, δωροδοκίαι, φαντασίαι, ὑποκρίσεις,

ὑποκρίσεις, προσωποληψίαι, φενακισμοί· τῇ ὑπερηφανίᾳ αἱ ἀπόνοιαι, αἱ ἀσπλαγχνίαι, ἀνοσιουργίαι, ἐκστάσεις φρενῶν, καὶ ἄλλη ἄλλαι, ἵνα μὴ πλείους εἴπω, φορτίζων τὸν λόγον, εὐαποδείκτου ὄντος τοῦ εἰρημένου. Τούτων ἑκάστῃ τῶν κακιῶν ὁ θεὸς ἀντίδικον ἔταξεν ἀρετὴν, ὡς τῇ λαγνείᾳ τὴν σωφροσύνην, τῇ λαιμαργίᾳ τὴν ἐγκράτειαν, τῇ πλεονεξίᾳ τὴν δικαιοσύνην, τῇ ὀργῇ τὴν πραΰτητα, τῇ λύπῃ τὴν χαρὰν, τῇ λήθῃ τὴν μνήμην, τῇ ἀκηδίᾳ τὴν ὑπομονὴν, τῇ ἀφροσύνῃ τὴν φρόνησιν, τῇ δειλίᾳ τὴν ἀνδρείαν, τῇ κενοδοξίᾳ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ ἄλλῃ ἄλλην· πάσαις δὲ τὴν θείαν γραφὴν, μόνῳ δὲ τῷ τύφῳ οὐκ ἔδωκεν ἀρετὴν ἀντικειμένην, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν κακίαν, ἑαυτὸν αὐτῇ φυλάξας, καθὼς εἴρηκεν· ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται. ὡς ὁ αὐτὸς ἱκετεύει προφήτης, λέγων· ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος. καὶ πάλιν· ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. καὶ ὥσπερ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γνωρίζεται, ὡς ὁ κύριος εἶπεν· ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· οὕτως ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ὄντων ἁγίων, εἴτε καὶ λεγομένων. οὕτω δὲ πάντοτέ εἰσιν αἱ τῶν κακῶν ἄσειστοι εὐημερίαι, τοῦ θεοῦ ἐπ' αὐτοῖς μακροθυμοῦντος. τοῦτο γὰρ αὐτῷ πρέπει, ὡς τοὺς ἁγίους αὐτὸ τοῦτο ἐκ προσώπου τῶν θλιβομένων προαναφωνεῖν, εἰς ἡμῶν τῶν νῦν πασχόντων παράκλησιν. πρῶτος ὁ τῆς ὑπομονῆς υἱὸς Ἰὼβ τί φησι μετὰ πολλά; τί γάρ; μὴ ἐξ ἀνθρώπου ἡ ἔλεγξίς μου; τὸ ἄμεμπτον αἰνιττόμενος. ἢ διὰ τί οὐ θυμωθήσομαι; εἰσβλέψαντες εἰς ἐμὲ, θαυμάσατε, χεῖρα θέντες ἐπὶ σιαγόνι. ἐάν τε γὰρ μνησθῶ ἐσπούδακα, ἔχουσι δέ μου τὰς σάρκας ὀδύναι. διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσι, πεπαλαίωνται δὲ ἐν πλούτῳ; ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς. οἱ οἶκοι αὐτῶν εὐθηνοῦσιν, φόβος δὲ οὐδαμοῦ. μάστιξ κυρίου οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς. ἡ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὠμοτόκησεν· διεσώθη δὲ ἀπὸ καύματος, ἐν γαστρὶ ἔχουσα οὐκ ἔσφαλεν. μένουσι δὲ ὥσπερ πρόβατα αἰώνια. τὰ δὲ παιδία αὐτῶν προσπαίζουσιν, ἀναλαβόντα ψαλτήριον, καὶ κιθάραν, καὶ εὐφραίνονται φωνῇ ψαλμοῦ· συνετέλεσαν ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ ἀναπαύσει τοῦ ᾅδου ἐκοιμήθησαν. λέγει δὲ τῷ κυρίῳ· ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι. Τούτῳ συνῳδὰ ὁ ἀνεξίκακος, καὶ τῶν θείων ᾄστης κριμάτων, κατὰ τό· ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι, κύριε, Δαυῒδ φησιν, ὡς ἀγαθὸς ὁ θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ. ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες, παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου. διὰ τί; ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν. καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν τὸν πλοῦτον αὐτῶν διαβάλλων λέγει· οἱ βόες αὐτῶν παχεῖς, τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν, τὰ ταμεῖα αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, περικεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ. ἀλλὰ καὶ τὴν κακὴν αὐτῶν ὁμόνοιαν, καὶ εἰρήνην θαυμάζων, ἐπιφέρει· οὐκ ἔστι κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν, οὐδὲ κατάπτωμα φραγμοῦ ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. εἶτα τὴν τῶν πολλῶν διαβάλλων διεφθαρμένην δόξαν, φησίν· ἐμακάρι-

A personarum acceptiones, fallaciæ: superbiam dementia, immisericordiæ, impia facta, mentis emotiones, atque alias aliæ, ne plures recensens, sermonem hunc onerem, cum abunde demonstratum sit, quod dictum est. Unicuique autem horum vitiorum contrariam virtutem Deus opposuit: verbi gratiâ, luxuriæ castitatem, gulositati temperantiam, avaritiæ justitiam, iræ lenitatem, tristitiæ gaudium, oblivioni memoriam, socordiæ patientiam, dementiæ prudentiam, ignaviæ fortitudi-
B nem, vanitati humilitatem, & aliis alias: his omnibus divinam Scripturam. Soli autem fastui virtutem contrariam non dedit, ob exsuperantiam vitii, seipsum illi reservans, sicut dixit: *Deus superbis resistit.* (Iacob. IV. 6.) Sicut etiam ipse Propheta precatur, dicens: *Leva manus tuas in superbias eorum in finem.* (Ps. LXXIV. 3.) Et rursus: *Redde retributionem superbis.* (Ps. XCIV. 2.) Et quemadmodum ex fructu arbor cognoscitur, ut ait Dominus: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*; (Matth. VII. 16.) ita unusquisque hominum, sive sint sancti, sive dicantur.
C Sic autem ubique sunt improborum prosperitates immotæ, Deo erga ipsos patienter agente. Hoc enim ipsum decet, ita ut sancti idipsum ex persona eorum, qui vexantur, proclamarint ad consolationem omnium nostrûm, qui nunc patimur. Primus patientiæ filius Job, quid post multa ait? Quid enim? *Numquid ex homine reprehensio mea?* (Job. XXI. 4.) Inculpatum se esse significans. *Et quare non irascar? qui adspicitis me, admiramini, ponentes manum super maxillam. Si enim recordatus fuero, re-*
D *ligiose vixi, & dolores obtinent carnem meam. Quare impii vivunt, & inveterarunt in divitiis? Semen eorum secundum animam; filii autem eorum in oculis sunt. Domus eorum abundant, timor autem nullibi. Flagellum Dei non est super illos. Bos eorum non immaturum peperit: servata est ab æstu, in ventre habens non frustrata est. Manent autem sicut oves perpetuæ. Infantes eorum adludunt, tenentes psalterium, & citharam, & lætantur in voce psalmi; consummarunt in bonis vitam suam, & in requie inferni*
E *obdormierunt. Dicit autem Domino: Recede a me, vias tuas scire nolo.* Huic consona, malorum tolerans & divinorum judiciorum præco David, ait, juxta illud: *Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine:* (Ps. C. 1.) *quam bonus Deus Israeli rectis corde. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.* (Ps. LXX. 2.) Cur? *Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.* Et alibi rursus, opes eorum damnans, dicit: *Boves eorum crassæ, oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis, promptuaria eorum* (Ps. CXLIII. 13.)
F *plena, eructantia ex hoc in illud. Filiæ eorum compositæ, circum ornatæ, ut similitudo templi.* Sed & malam eorum concordiam, & pacem admirans, addit: *Non est clamor in plateis eorum, neque ruina maceriæ in domibus eorum.* Deinde, vituperans corruptam vulgi opinionem, ait: *Beatum di-*

xerunt populum, cui hæc sunt. Et addit: *Beatus populus, cujus Dominus Jacob adjutor ejus.* Et ne eo usque sistens testimonia, faciam, ut periclitetur imperfecta oratio, audi rursus Abbacum cum

Habac. I. 2. & seqq.

quodam planctu super hujusmodi indignantem, ac dicentem: *Usquequo, Domine, clamabo, injuriam patiens, & non exaudies?* Injurias enim proximi, suas appellavit. Et fratrum amans addit: *Vociferabor ad te, & non salvabis. Quare ostendisti mihi labores, & dolores videre in ærumnam ac impietatem? Ex adverso mei factum est judicium, & judex accipit. Idcirco dissipata est lex, & non perducitur judicium in finem, quia impius prævalet adversus justum.* Eodem spiritu etiam, misericordissimus sanctorum, Jeremias,

Ier. XII. 2.

hæsitans præ aliis, clamat: *Justus es, Domine; quoniam apud te defensionem instituam: verumtamen judicia loquar ad te, Domine: quare via peccatorum prosperatur? abundant omnes, qui prævaricantur prævaricationes. Plantasti eos, & radices egerunt,* (hoc est, licenter vivunt) *& fecerunt fructum:* (non plane spiritus) *propinquus es ori eorum, & longe a renibus eorum.* His autem omnino paria, sapiens Propheta, Sophonias, homines ut maledicos culpans, qui Dei providentiam accusant, sanctosque miseros dicunt, ex persona Domini ait: *Ingravastis super me*

Malac. III. 13.

sermones vestros, ait Dominus, & dixistis: In quo contra te loquuti sumus? Dixistis: Vanus, qui servit Deo: Et quid amplius nobis? Quia custodivimus mandata ejus, & quia ambulavimus supplices ante faciem Domini omnipotentis: & nunc nos beatificamus alienos, & ædificantur omnes, qui faciunt injustitias, & restiterunt Deo, & servati sunt. Hæc obloquuti sunt, qui timent Dominum, unusquisque ad proximum suum. Quibus similia infert, pietatis præco, Paulus: *Mali autem homines & seductores proficient in pejus, errantes, & in*

I. Tim. III. 13.

errorem mittentes. Deinde sanctorum vilitatem designans, ait:

I. Cor. IV. 8.

Puto enim, quod Deus nos Apostolos novissimos demonstravit, quasi morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Nam usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & fatigamur, operantes manibus nostris. Corporeas ærumnas dinumerans: *Maledicimur, & benedicimus: persequutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur & obsecramus: tamquam purgamenta mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Cum Deus bonus, & justus, secundum arcanas quasdam rationes, stadii instar, mundum explicarit, & nostri arbitrii nos fecerit, ut propriâ voluntate rem aggredientes, justas pœnas solvamus, sicut

Eccles. XV. 17.

Lex ait: *Posui ante faciem tuam vitam & mortem: elige quod vis.* Cur autem, *posuit?* Non est hujus temporis dicere, nisi quod

A σαν τὸν λαὸν, ᾧ ταῦτά ἐστιν. καὶ ἐπιφέρει· μακάριος ὁ λαὸς, οὗ κύριος ὁ θεὸς Ἰακὼβ, βοηθὸς αὐτοῦ. καὶ ἵνα μὴ μέχρι τούτου στήσας τὰς μαρτυρίας, ἐπικίνδυνον ἀποδείξω τῇ ἀτελείᾳ τὸν λόγον, ἄκουε πάλιν μετὰ στερνοκτυπίας τινὸς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὸν Ἀμβακοὺμ ἀποδυσφοροῦντα, καὶ λέγοντα· ἕως πότε, κύριε, κεκράξομαι ἀδικούμενος, καὶ οὐ μὴ εἰσακούσῃ; ἰδίας γὰρ ἀδικίας, τὰς τῶν πλησίον ὠνόμαζεν. καὶ φιλάδελφος ὢν, ἐπιφέρει· βοήσομαι πρός σε, καὶ οὐ μὴ σώσῃς. ἵνα τί μοι ἔδειξας κόπους, καὶ πόνους ἐπιβλέπειν ἐπὶ
B ταλαιπωρίαν, καὶ ἀσέβειαν; ἐξ ἐναντίας μου γέγονεν κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον. τῷ αὐτῷ πνεύματι ὁ συμπαθέστατος τῶν ἁγίων Ἱερεμίας, ἐπαπορῶν ὑπὲρ ἄλλων, βοᾷ· δίκαιος εἶ, κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρός σε· πλὴν κρίματα λαλήσω πρός σε, κύριε· τί ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα, ἐφύτευσας αὐτοὺς, καὶ ἐρριζώθησαν· ἀντὶ τοῦ ἀκωλύτως διάγουσιν· καὶ ἐποίησαν καρπόν· οὐ
C πάντως πνευματικόν· ἐγγὺς εἶ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ πόρρω ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν. ἄντικρυς δὲ ἰσοδυναμοῦντα τούτοις ὁ σοφὸς Σοφονίας ὁ προφήτης, ὡς κακηγόρους τοὺς ἀνθρώπους διαβάλλων, ὡς τὴν πρόνοιαν μεμφομένους, καὶ τοὺς ἁγίους ταλανίζοντας, ἐκ προσώπου κυρίου φησίν· ἐβαρύνατε ἐπ' ἐμὲ τοὺς λόγους ὑμῶν, λέγει κύριος, καὶ εἴπατε· ἐν τίνι κατελαλήσαμεν κατά σου; εἴπατε· μάταιος ὁ δουλεύων θεῷ. καὶ τί πλέον; ὅτι ἐφυλάξαμεν τὰ προστάγματα αὐτοῦ,
D καὶ διότι ἐπορεύθημεν ἱκέται ἀπὸ προσώπου κυρίου παντοκράτορος, καὶ νῦν ἡμεῖς μακαρίζομεν ἀλλοτρίους, καὶ ἀνοικοδομοῦνται πάντες ποιοῦντες ἀνομήματα, καὶ ἀντέστησαν θεῷ, καὶ ἐσώθησαν. ταῦτα κατελάλησαν οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον. ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. οἷς τὰ αὐτὰ ἐπιφέρει ὁ κῆρυξ τῆς εὐσεβείας, Παῦλος· πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. εἶτα τὴν εὐτέλειαν τῶν ἁγίων σημαίνει, λέγων· δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους ἐσχάτους ἐπέδειξεν,
E ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. μέχρι γὰρ τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν. τὰς σωματικὰς καταλέγων ταλαιπωρίας· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου Θεοῦ κατά τινας ἀπορρήτους λόγους, σταδίου δίκην, τὸν κόσμον ἐκτείνοντος,
F καὶ αὐτεξουσίους ἡμᾶς ποιήσαντος, ἵνα οἰκείᾳ αἱρέσει τοῖς πράγμασιν ἐπιβάλλοντες, δικαίας τὰς εὐθύνας παράσχωμεν, καθὼς ὁ νόμος λέγει· τέθεικα πρὸ προσώπου σου τὴν ζωὴν, καὶ τὸν θάνατον, ἔκλεξαι ὃ θέλεις. διὰ τί δὲ, τέθεικεν; οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ τὸ λέγειν, πλὴν ὅτι

τέθεικεν. οὐ γὰρ σοφὸν ἦν τὸ ἀτρέπτους ἡμᾶς γενέσθαι, ἄθλων οὐ προκειμένων, καὶ γνώμης οὐ κατορθούσης. μόνῳ τῷ θείῳ καὶ ἀϊδίῳ προσαρμόσαντος τοῦ ἀτρέπτου. ὁ διάκ. εὖγε, καὶ φιλοσόφως ὑπήντησας, πάτερ, ὀμματώσας τὴν ψυχὴν τῶν παρόντων, ἐν τούτοις ἀεὶ προσκοπτόντων διὰ γραφῶν ἀπειρίαν. καὶ ὅτι γυμνάσιον ὑπέστη διὰ μακρῶν τῶν χρόνων ἡ ἐκκλησία, ἀναδείξασα τοὺς ἑαυτῆς στεφανίτας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, οὐ δωρεὰν, ἐν τοῖς ὀπίσω χρόνοις, Χριστοῦ σαρκὸς καταφαγόντας. λυπεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ ὑμῶν ἀκαταστασία, καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν κατάλυσις. ὁ ἐπίσκ. * θαυμάζω σου, ἀνδρῶν τιμιώτατε Θεόδωρε, τοῦ τὸ πολλοστὸν τὴν ὠφέλειαν ὁμολογοῦντος, καὶ αὖθις τὰ ἐναντία λαλοῦντος. μακαρίζων γὰρ, ὡς στεφανίτας· ταλανίζεις, ὡς ἐκπεσόντας· ἐπεὶ δὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐστερήμεθα τόπων *. ὅμοιον δέ μοι πάσχεις τῶν τὰ Ὀλύμπια θεωρούντων ἀγροίκων. ἐκεῖνοι γὰρ κεχήνασι μὲν πρὸς τὰ βραβεῖα ἡδέως, δακρύουσι δὲ πρὸς τὰς πληγὰς τῶν ἀγωνιζομένων οἰκτρῶς. ἐμοὶ δὲ ἄμεινόν ἐστι φάραγγας, καὶ νάπας, καὶ πελάγη διώκειν μετὰ τῆς ἀληθείας, ἢ πολλὴν ἔχοντα δόξαν τῆς νῦν νομιζομένης εὐημερίας, ὑποκεῖσθαι τῷ ψεύδει. ἀλήθειαν μὲν γὰρ ἔχων, ἕξω τὰ πάντα· αὐτῆς γὰρ δοῦλα τὰ πάντα. ψεῦδος δὲ κεκτημένος, οὐδ' ἐμαυτὸν, ἐκείνης μὴ ὑπάρχων. ἔχων δὲ τὴν ἀλήθειαν, οὐχ ἁπλῶς αὐτὴν βούλομαι ἔχειν, ὡς δέσποιναν, ἢ δούλην, ἢ γείτονα, ἀλλ' ὡς ἀδελφήν· ἂν δὲ ᾖ δυνατὸν, καὶ ὡς ὁμόζυγον, τῆς ἡδονῆς αὐτῆς ἀπολαύων *, καὶ μετὰ ταῦτα κληρονομῶν *, ὡς ἰδίαν γυναῖκα. θυγάτηρ γάρ ἐστι τῆς ὄντως ἀληθείας, ἧς γαμβρὸς, ὁ σπουδαῖος. ὁ γὰρ ταύτην ἔχων σφραγίδα * ἀνηβᾷ, ἀγήρως ἐστὶ, καὶ ἀμάραντος, θερμότερον πυρὸς ἔχων τὸν ζῆλον, ὀξύτερον ξίφους τὸν λόγον, κουφότερον ἀετοῦ τὸν βίον. ἀόκνως * τρέχει, καθάπερ πρὸς οἰκουρὸν μητέρα, * τὴν γραφῶν μελέτην· ἀνθεῖ διηνεκῶς τῇ ἀλυπίᾳ, οὐ κρατεῖται φόβῳ, γαυριᾷ τῇ ἀδειλίᾳ, κορυβαντιᾷ τῷ ἐνθουσιασμῷ, οὐ μισεῖ οὐδένα, οἰκτείρει τοὺς κακῶς τῷ βίῳ χρωμένους· μακαρίζει τοὺς ἰδιοπραγοῦντας μετὰ τῆς αὐταρκείας· λυπεῖται τὴν * τοῦ πνεύματος λύπην * ἐπὶ τῇ τῶν ἱερατικῶν ἀμελείᾳ. περὶ ὧν εἶπεν ὁ ἀπόστολος· καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα * τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. λυπεῖ δὲ τὸ πνεῦμα, ὁ διδοὺς αὐτῷ νῶτα τῇ ἀμελείᾳ. καὶ τί γὰρ τὸ ὅλον; τελευτᾷ μετὰ παρρησίας, οὐδένα λυπήσας, πλὴν τῶν δαιμόνων, καὶ ὅσοι γείτονες αὐτῶν *. χρόνος αὐτῷ περιττεύει, οὐκ ἐκαπήλευσεν τὰς ἡμέρας ἐν κακουργίαις. ἐδιπλασίασεν τὸ δεδομένον χρῆμα *, καὶ τόκους ἀγαθῶν ἔργων προέπεμψεν, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ πληρώσας πολυχρόνια ἔτη *. διαθήκην * ὕλης * οὐ γράφει. ζῶν καὶ φρονῶν αὐτὴν κατεπάλαισεν *. θάνατος ἔκρουσεν τὴν τοῦ σαρκίου θύραν, πρὶν αὐτὸν ἰδεῖν ἔξωθεν ὄντα, βοᾷ, ἀπέλθωμεν ἐντεῦθεν. ἐπιψάλλων· οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη.

A posuit. Neque enim sapientiæ fuisset, nos inconvertibiles esse factos, nullis propositis præmiis & mente non recte agente. Inconvertibile enim soli Deo, sempiterno congruit. Diac. Præclare & sapienter occurristi, Pater, præsentium mentis oculos illuminans, qui in his semper offendunt ob Scripturarum imperitiam. Et quia diu gymnasium Ecclesia fuit, victores suos ostendens viros, ac mulieres, anteactis temporibus, Christi carnem non gratis comedisse. Contristat B autem nos vestra instabilitas, seu persecutio, atque Ecclesiarum subversio. Ep. Miror te, virorum honoratissime, Theodore, qui multiplicem utilitatem confessus, rursus contraria loqueris. Beatos enim nos prædicans, ut victores; miserabiles dicis, ut expulsos: quoniam Ecclesiis privati sumus. Idem mihi pati videris, quod rustici, qui Olympia spectant. Illi enim ore hiant, perlibenter videntes præmia; lacrymantur autem miserabiliter ad certantium plagas. Mihi autem præstat C valles, & silvas, & maria pervagari cum veritate, quam multam gloriam præsentis felicitatis habentem, mendacio subjacere. Veritatem enim habens, habebo omnia: etenim ipsi serviunt omnia. Mendacium vero possidens, ne me ipsum quidem habebo, cum illius non sim. Cæterum veritatem habens, non simpliciter eam habere volo, ut dominam, aut servam, aut vicinam; sed ut sororem, & si fieri possit, ut conjugem, ipsius voluptate frui, & postea heredem, tamquam pro- D priam uxorem. Filia enim est sinceræ illius veritatis; cujus gener, vir probus. Qui enim hoc signaculum possidet, repubescit, numquam senescit, nec marcescit, igne ardentiorem habens zelum, acutiorem gladio sermonem, leviorem aquilâ vitam. Impigre currit ad Scripturarum meditationem, velut ad matrem domûs custodem: floret jugiter lætus; non capitur metu; gloriatur intrepidus; sacro furore tripudiat; neminem odit; miseratur eos qui sæculo abutuntur; beatos dicit, qui E sibi vivunt contenti; tristatur spiritali tristitia ob Ecclesiasticorum socordiam. De quibus ait Apostolus: *Et Spiritum sanctum nolite contristare, in quo signati estis in diem redemptionis.* Contristat autem spiritum, qui terga ei dat per negligentiam. Ecquid omnia percenseo? Moritur cum libertate loquendi, nemine contristato præter dæmones, & qui ipsis proximi sunt. Abundat illi tempus, non consumpsit dies in malefactis. Duplicavit datam pecuniam, bonorumque operum præmisit F usuras, modico tempore longævos implevit annos. Testamentum bonorum non scribit. Vivens enim, & sentiens ea dispersit. Pulsavit mors corpusculi ostium, prius quam mortem viderit, quæ foris est, clamat, discedamus hinc; accinens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.*

* Hîc incipit Fragmentum Cujacian. in edit. Fr. Ducæi.
* τοίχων
* ἀπολαβεῖν
* κληρονόμοι
* σφραγῖδα
* ἄοκνος
* πρὸς τὴν
* τῇ τοῦ
* λύπῃ
Ephes. IV. 30.
* τοῦ θεοῦ
* τούτων
* χάρισμα
* χρέει
* διαθήκης
* ὕλην
* καταλέλοιπε
Ps. CXIX. 5.

Ac nisi propter Deum qui eam miserat, A ipsi lites intenderet, exigens quod serius venit. Acquiescit demum liberatus ab ærumnoso corpore, ut a vitioso hospitiolo ruinam minante. Aurem arrexit ad eum qui dixit: *Euge, serve bone & fidelis,* auditurus & reliqua. Sit autem tibi eorum quæ dicimus, certum indicium, verborum copia: *ex abundantia enim cordis os loquitur.* Porro qui cum mendacio vivit, vitam habet perturbatam. Aliquando quidem immodice gaudens, ob incrementum pecuniæ, aut parvæ gloriolæ, B aut ob amorem meretriculæ, aut propter inimicorum suorum adversam fortunam: aliquando autem tristatur usque ad mortem, dum mutationes somniat, & incertos eventus, noctesque habet insomnes, ac male dormit? Quin & amicorum insidias ipse suspicatur, ne sibi quidem confidens; omnibus derogans fidem, ut mendacibus. Qui hujusmodi est, timidus est, ut lepus; audax, ut porcus; fallax, ut chamæleo; deceptor, ut perdix; immisericors, ut lupus; immansuetus, ut C mus: suiipsius inimicus; indesinenter invidens; seipsum necessario crucians, non sentit. Cum autem malum contra alium cogitat, seipsum prius pessime torquet. Pulsavit mors, omnia dat, ut modicum adhuc duret: cupidus vitæ, indultum sibi tempus frustra consumpsit: præterea denarium non duplicavit, neque salvum custodivit: jugiter tremit, ut folium, senescere nolens, & quæ delirantium senum sunt, patitur: mortem timet, ut Deum. Deus illi est visibilis mundus. Et quid ul- D tra? pallescit, horret, anxius est: divinum judicium præveniens, seipsum punit, conscientia illum atrociter torquente, & unumquodque peccatum in memoriam revocante, graviora patitur, quam hi, quorum corpora verberibus concidantur. Serviliter se demittit ad temporales potestates, fœde blanditur mundo, pro uno domino infinitos habet heros, ut non serviat veritati; timeri cupit, cum ipse omnes timeat. Hæc autem tibi pro virili a nobis dicta sint. Si quis autem verius & E elegantius dicens, imbecillitatem nostram emendaverit; hunc libenter accipiemus, ut correctorem, & fratrum amantem: atque Servatori gratias agemus propter omnia. Verum ipse mihi expone Occidentalis Synodi scopum, ac decretum, & obsigna verba mea, siquidem tibi placuerunt, ut utiliter dicta. Cum autem loqui desiisset, hæc ait Theodorus: Tibi quidem, qui hæc narrasti, det Deus misericordiam consequi in illa die; tum quia a talium communione abstinuisti, tum quia F nobis hæc aperte disseruisti. Cæterum Dominus meminerit omnis sacrificii Joannis, qui ad mortem usque loquendi libertatem non abjecit. Scopus Ecclesiæ Romanæ iste est, non communicare umquam Orientalibus Episcopis, præsertim

Matth. xxv. 21.
Georg. * λόγων, τό, Fr.
Ibid. 11. 34.
* βουλάς
* διά
* βασανίζων
* ὑπομιμνήσκων
* ἀεὶ
* Hic Fr. desinit.

A καὶ εἰ μὴ διὰ τὸν πέμψαντα δεσπότην, αὐτῷ ἂν προσέθηκε δίκας εἰσπράττων, ὅτι σχολαιότερον ἦλθεν. ἀσμενίζει δὲ τελευταῖον ἀπαλλαγεὶς τοῦ πολυπαθοῦς σαρκίου, ὡς ξενιδίου σαπροῦ, ἀπειλοῦντος πτῶσιν. ὤρθωσεν τὸ οὖς πρὸς τὸν λέγοντα *· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ, καὶ πιστὲ, ἀκουσόμενος καὶ τὰ ἑξῆς. ἔστω δέ σοι τεκμήριον τῶν λεγομένων, ἡ τῶν λόγων πυκνότης· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα. ὁ δὲ τῷ ψεύδει συζῶν, βίον ἔχει τεταραγμένον. ποτὲ μὲν χαίρων ἀμέτρως B ἐπὶ αὐξήσει ἀργυρίου, ἢ δοξαρίου μικροῦ, ἢ πορνιδίου φιλίᾳ, ἢ ἐχθρῶν αὐτοῦ δυσημερίᾳ· ποτὲ δὲ λυπεῖται ἕως θανάτου, τὰς μεταβολὰς * ὀνειροπολῶν, καὶ τὰς ἀδηλίας, νύκτας ἔχει ἀΰπνους, ἢ κακοΰπνους. ὑπονοεῖ ἐπιβουλὰς, καὶ τῶν γνησίων, οὐ θαῤῥῶν οὐδὲ ἑαυτῷ, ἀπιστῶν τοῖς πᾶσιν, ὡς ψεύσταις. τοιοῦτος αὐτὸς ὑπάρχων, δειλός ἐστιν ὡς λαγωὸς, θρασὺς ὡς χοῖρος, ψεύστης ὡς χαμαιλέων, ἀπατεὼν ὡς πέρδιξ, ἀνελεήμων ὡς λύκος, C ἀνήμερος ὡς μῦς· ἐχθρὸς ἑαυτοῦ, ἀδιαλείπτως βάσκανος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτὸν τιμωρούμενος οὐκ αἰσθάνεται. κατ' ἄλλου γὰρ κακῶς λογιζόμενος, φθάνει πάσχων ὑφ' ἑαυτοῦ κακῶς. θάνατος ἤνυξεν, πάντα δίδωσιν, ἵνα μικρὸν παραμείνῃ, φιλοζωῶν, τὸν δεδομένον αὐτῷ χρόνον ἐκαπήλευσεν εἰκῆ. τὸ δηνάριον πρὸς οἷς οὐκ ἐδίπλωσεν, οὐδὲ σῶον ἐφύλαξεν, τρέμει διηνεκῶς ὡς φύλλον, γηρᾷν οὐ βουλόμενος, ληροφρονῶν τὰ γερόντων ὑφίσταται, φοβεῖται τὸν θάνατον, ὡς θεόν. θεὸς γὰρ αὐτῷ ὁ φαινόμενος D κόσμος. καὶ τί γάρ; ὠχριᾷ, φρικιᾷ, ἀγωνιᾷ. προλαμβάνων τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν, ἑαυτὸν τιμωρεῖται, * τοῦ συνειδότος ἀνηλεῶς βασανίζοντος, καὶ καθ' ἓν τῶν πλημμελημάτων ὑπομιμνήσκοντος *, δεινότερα πάσχων, ἤπερ οἱ μαστιγούμενοι τὰ ἑαυτῶν σώματα ταῖς πληγαῖς. ὑποδύνει τὰς κατὰ καιρὸν δυναστείας δουλοπρεπῶς, κολακεύει τὸν κόσμον αἰσχρῶς, ἀντὶ ἑνὸς κυρίου μυρίους ἔχει δεσπότας, ἵνα μὴ τῇ ἀληθείᾳ δουλεύσῃ· ἐπίφοβος ἀσκεῖ εἶναι *, φοβούμενος τοὺς πάντας *. ταῦτα μέν σοι παρ' ἡμῶν E κατὰ δύναμιν εἰρήσθω. καὶ εἴ τις ἀληθέστερον καὶ γλαφυρώτερον λέγων, τὴν οὐδένειαν ἡμῶν διορθώσηται, καὶ τοῦτον ἡδέως ἀποδεξώμεθα, ὡς διορθωτὴν καὶ φιλάδελφον, καὶ τῷ σωτῆρι εὐχαριστήσωμεν διὰ πάντα. πλὴν, καὶ αὐτὸς ἀντίδος μοι τοῦ σκοποῦ τὴν γνῶσιν τῆς δυτικῆς συνόδου, καὶ ἐπισφράγισαί μου τοὺς λόγους· εἴγέ σοι συνήρεσαν, ὡς ἐπωφελῶς εἰρημένοι. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν διηγησάμενον, εἶπεν ὁ Θεόδωρος ταῦτα. σοὶ μὲν τῷ διηγησαμένῳ ταῦτα, δῴη κύριος ἔλεος εὑρεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· F καὶ ὅτι τῶν τοιούτων ἀπέστης τῆς κοινωνίας· καὶ ὅτι ἡμῖν σαφῶς διηγήσω. μνησθείη δὲ κύριος πάσης θυσίας τοῦ Ἰωάννου, ὅτι ἕως θανάτου οὐ προέδωκε τὴν παῤῥησίαν. ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἐκκλησίας Ῥωμαίων οὗτός ἐστιν, ἕως τέλους μὴ κοινωνῆσαι τοῖς ἀνατολικοῖς ἐπισκόποις, μάλιστα

Θεοφίλῳ, ἕως ἂν δῷ κύριος χώραν οἰκουμενικῆς συνόδου, ἰατρευούσης τὰ σεσηπότα μέλη τῶν ταῦτα εἰργασμένων. εἰ γὰρ καὶ κεκοίμηται ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἀλλ' ἐγρήγορεν ἡ ἀλήθεια, δι' ἣν ἡ ζήτησις ἔσται. τοῖς δὲ ταῦτα διαπεπραξαμένοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἡδέως ἂν συνέτυχον κατὰ πρόσωπον εἰπών· ποῦ ἡ ἱερωσύνη; ποῦ ἡ ὁσιότης; ποῦ τὸ ἥμερον καὶ κοινὸν * τῆς φύσεως; ποῦ αἱ ἐντολαὶ τοῦ σωτῆρος; τό· ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου, καὶ μνησθῇς, ὅτι ἔχει τι κατά σου ὁ ἀδελφός σου, ἄπελθε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ οὕτως πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. ποῦ τό· ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. ποῦ ἡ τῶν γραφῶν μελέτη; τό· ἰδοὺ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό; ποῦ τό· ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκαις χρήσιμοι ἔστωσαν. διὰ τί δὲ, ἀδελφὸς, ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ, ἀντιστρέψαντες πεποιήκατε; ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ συκοφαντούμενος, ἢ λαφυραγωγούμενος, ὡς πόλις οἰκτρὰ καὶ ἀτείχιστος. τί ποτε οὖν, ὡς ἄμικτον τὸ χρῆμα διώκειν ἐπεχειρήσατε, τρὶς καὶ οὐχ ἅπαξ ἄθλιοι. τίνι δὲ λόγῳ, ὡς πρὸς ἐχθρὸν φονᾷν κατ' αὐτοῦ οὐχ ὑπεστείλασθε; πῶς δὲ καὶ ἐπῆλθεν ὑμῖν οὕτως κατ' ἀλλήλων ἐξαγριαίνεσθαι; πόθεν δὲ καὶ τὴν τηλικαύτην μεταβολὴν ἐνεδείξασθε, ὡς ἀπὸ τοῦ τιθάσου ἐπὶ τὸ ἀτίθασον καὶ ἀνήμερον μεταβαλεῖν; θαυμάζω, καὶ τῆς διαστροφῆς θαυμάζων ἐκπέπληγμαι· ὁρῶν λίαν διακεκινημένον τὸ πᾶν ἐπὶ τοῦτο. ἵνα τί καὶ οὕτω πολλῷ τῷ θράσει ἐπαιρόμενοι τὴν τιθηνοκόμον καὶ κουροτρόφον τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα * πολύγονον μήτραν ὑβρίσατε διακείραντες; ὡς ἐφ' ὑμῖν πληρωθῆναι τὸ προφητικόν· ἀνθ' ὧν ἐδίωξαν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν, καὶ ἐλυμήναντο μήτραν ἐπὶ γῆς. ᾗ μήτρᾳ συνὼν ὁ θεῖος καὶ σωτήριος λόγος ὑμᾶς τε κἀκεῖνον ἔσπειρέν τε καὶ ἐφύτευσεν ἐπὶ ἀμυθήτοις χρηστοῖς, καὶ ὠφελίμοις πράγμασιν. ἀντὶ γὰρ τοῦ συναντιλαμβάνεσθαι ὑμᾶς ἀλλήλους, εἰς ἃ καὶ προσῆκεν· τί παθόντες, οὐδ' ἡσυχάζειν, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἠρεμεῖν ἐκρίνατε κἂν τοῦ λοιποῦ; εἰς τὴν χρείαν οὖν τῆς συναντιλήψεως κτισθέντες, τί ἐρραδιουργήσατε τὴν χάριν, οὐ μόνον μὴ ἐπικουφίζοντες τοὺς πόνους, ἀλλὰ καὶ προσαπωθούμενοι, καὶ τῆς οἰκείας συγγενείας ἀποσχίζοντες; τοῦ προφήτου πρὸς ὑμᾶς βοῶντος· οὐχὶ πατὴρ εἷς πάντων ἡμῶν; οὐχὶ θεὸς εἷς ἔκτισεν ἡμᾶς; ἀλλ' ἐρεῖτέ μοι· ἥμαρτεν εἰς τὸν νόμον. ποῖον; ὃν ὑμεῖς κατεπατήσατε, τῇ πονηρίᾳ διασκεδάσαντες. ποῦ οὖν ὁ τῆς φύσεως νόμος; τὸ μετὰ χρηστότητος διορθώσασθαι. τί δαὶ καὶ νόμῳ πολεμίων καταχρώμενοι, διώκετε ἐν οἷς βουλεύεσθε, καὶ πράσσετε ἐναντίοις οὖσιν, καὶ ἔχθρας ἀξίοις; πόσῳ δὲ ἦν ἄμεινον συνοικοῦντας, καὶ ἐν ταυτῷ διαιτωμένους, τῶν κοινῶν καὶ ἀγαθῶν βουλευμάτων ἀλλήλοις μεταδιδόναι, εἰς χάριν καὶ ἀρέσκειαν τοῦ ὑμετέρου πατρός; τέκνων γὰρ ἀρετὴ καὶ συμφωνία χαρίτων *, καὶ σφόδρα

A Theophilo, donec Dominus dederit locum universali Synodo, quæ putrefactis membris eorum, qui hæc patrarunt, medeatur. Etsi enim dormit beatus Joannes, vigilat tamen veritas, propter quam inquisitio erit. Eos autem, qui talia in Ecclesia perpetrarunt, libenter convenirem, in faciem dicens: Ubinam Sacerdotium? ubi sanctitas? ubi mansuetudo, & communio naturæ? ubi Servatoris mandata? Ubi illud: *Si offers munus tuum, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid* B *adversum te: vade, prius reconciliare fratri tuo, & sic offer munus tuum.* Ubi illud: *Si quis te percusserit in maxillam dextram, obverte illi & alteram.* Ubi Scripturarum meditatio? *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum!* Ubi illud: *Fratres in necessitatibus utiles sint.* Cur illud: *Frater, qui a fratre adjuvatur, ut civitas munita*, pervertistis, & sic fecistis? Frater, qui a fratre vexatur, aut spoliatur, ut civitas miserabilis, & sine muris. Quid tamdem igitur veluti rem malam C persequi aggressi estis? O ter, & non semel infelices! Quia tandem ratione adversus illum, tamquam adversus inimicum cædem intentare non refugistis? Quomodo venit in mentem vestram sic adversus vos invicem efferari? Unde tantam mutationem ostendistis, ut a mansueto ad immite & immansuetum transiretis? Admiror, & hanc conversionem admirans, obstupesco; intuens omnia ob id nimis commota: cur tantâ audaciâ elati, mamillas præbentem, & pueros vos D nutrientem, Dei Ecclesiam, ut fœcundam vulvam, contumeliis affecistis, & concidistis? ut impleretur in vobis Propheticum illud: *Pro quibus persecuti sunt in gladio fratrem suum, & vulvam labefactarunt in terra.* Cum hac vulva congressus, divinus & salutaris sermo, vos, atque illum seminavit, & plantavit in bonis innumeris, ac utilibus rebus. Nam cum deberetis vobis invicem opem ferre, ad ea quæ decebat; quid caussæ est, cur quiescere, & pacate degere saltem in E posterum non censuistis? Ad usum igitur, & mutuum auxilium conditi, quid eam neglexistis gratiam, non modo non sublevantes fratris laborem, sed & repellentes atque a propria cognatione abscindentes? cum Propheta clamet ad vos: *Nonne Pater unus omnium nostrûm? Nonne Deus unus condidit nos?* Sed dicetis mihi: Peccavit in legem. Qualem? Quam vos conculcastis, eam per nequitiam dissipantes. Ubi ergo naturæ lex? corrigere cum lenitate. Quid, quæso, lege hostium abutentes, persequimini, dum consulitis, & F agitis, quæ contraria sunt, & inimicitiis digna. Quanto melius fuerat, ut simul habitantes, atque in unum victitantes, communia & bona consilia invicem communicaretis, ad gloriam & gratiam Patris vestri? Filiorum enim virtus, & gra-

Georg. * κοινωνικὸν
Matth. v. 23.
vers. 39.
Ps. CXXXII. 1.
Prov. XVII. 17.
Prov. XIX. 18.
* ἴδιον
Amos I. 11.
Malac. II. 10.
Georg. * εὐχάριστ.

A tiarum concentus, valde jucundus est parentibus, qui nihil aliud a liberis suis expetunt quam illud. Hoc etiam probe nosti, quod amicitiæ & benevolentiæ vinculum nihil aliud sit, quam eniti, & omnia facere, quæ placeant patri, ortûs, educationis, atque conservationis auctori. Quem, ut delirum, contemnentes, bella in Ecclesia accendistis, juxta Prophetam, qui dicit: *Insaniam in domo Domini fixerunt*; cum excitare, atque hortari mutuo deberetis. Deinde præter mentem & sententiam patris bella implaca- B bilia inter vos gerentes. Addo quod & Deum, & omnes qui ad eum accedunt, ipsius quidem filios, vestros vero fratres vehementer obstupefacit, ac movet, nec tacere permittit: neque enim filiorum utilitatis negligens est, & sollicitudinis expers. Vestram igitur dementiam ægre ferens, atque eorum oppressionem, qui injuriam patiuntur. Ideo impune vos evadere justum non putat, sicut cœpit. Neque enim ipsi decorum, neque vobis tutum est: & morbus vester tolerabilis C non est, nec curæ cujuslibet. Plagis enim & innumeris etiam castigatos vibicibus deteriores factos esse vos videt. Multum enim insensibile, & inflexibile in vobis redundat, fratres, germanos, & contubernales, præterea & confœderatos, atque ejusdem mensæ ac lecti participes, & unius ejusdemque cognationis, adeo in odium turpissimum pervertistis, ut eos etiam a finibus propriis, & communi lare expuleritis, & procul ejeceritis, sine civitate, ac do- D mo: denique exsules, quantum in vobis fuit. Et hæc moliti, non ad aliquod tempus exsilium terminantes, sed in quantum potuistis, in infinitum etiam, per crudelitatem ac nimiam mentis vestræ emotionem. Quod in his, & in beato Joanne fecistis, intestinum odium reaccendentes, ac veluti acutum gladium ad hunc usque diem adversus eum linguam immittentes, iram amplectimini pro utili doctrina, contumeliam in Ecclesia ad audientium inquinamentum effundentes. Et hæc quidem illis dicta sint, quibus Dominus in mise- E ricordia & lenitate retribuit secundum opera. Tibi vero, B. Joannes, quibus ex verbis immarcescibilem tibi coronam conficiam, contextamque imponam, post exitum e vitæ hujus stadio te laudibus efferre non timens? Evasisti enim procellam. An Mosaïcorum illorum flosculorum coronam texam, quos dedit ille, qui benedixit actuosum Joseph, & contemplativum Levi Sacerdotem? In te enim utrumque video. *In benedictione Domini terra tua, & a montibus cæli, & rore, & abysso fon-* F *tium subjacente, & tempore germinum, solis conversionum, & congressuum mensium, a vertice montium principii, & a vertice collium æternorum erunt super caput Joseph,* (& si quis similis Joseph) & super verticem fratrum quibus præfuit, *glorificatus*

Osee IX. 8.

* ἐπὶ τὰ παρά.

Georg. * διωκομένων

Georg. * δεῖ

Georg. * αἴσχιστον

Georg. * μιμῆν

Georg. * ἀμαράντων

Georg. * λειμώνων

Deuter. XXXIII. 13.

A εὐμενὲς τοῖς τεκοῦσι, μηδενὸς ἄλλου χρήζουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐγγόνων, ἢ τούτου. εὖ ἴσθι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι φιλίας καὶ εὐνοίας σύνδεσμος οὐδέν ἐστιν ἕτερον, ἢ τὸ σπουδάζειν, καὶ πάντα πράττειν ἀρεσκόντως τῷ πατρὶ, καὶ τῷ τῆς γενέσεως καὶ διατροφῆς καὶ διαμονῆς αἰτίῳ. οὗ ὑπερφρονήσαντες ὡς λήρου, πολέμους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξήψατε, κατὰ τὸν εἰπόντα προφήτην· μανίαν ἐν οἴκῳ κυρίου κατέπηξαν. ἀντὶ τοῦ παρορμᾶν, καὶ προτρέπειν ἀλλήλους. ἔπειτα * κατὰ νοῦν καὶ γνώμην τὴν τοῦ πατρὸς πολέμους ἀσυμβάτους ἐργαζόμενοι B ἐν ἀλλήλοις. προστίθημι δὲ, ὅτι καὶ τὸν θεὸν, καὶ τοὺς πάντας τοὺς προσχωροῦντας αὐτῷ, τῶν μὲν υἱοὺς, ὑμῶν δὲ ἀδελφοὺς, σφόδρα ἐξίστησι καὶ κινεῖ, καὶ σιωπᾷν οὐκ ἐπιτρέπει· οὐδὲ γὰρ ὀλίγωρος, οὐδὲ τῆς τῶν τέκνων ὠφελείας ἀφροντίς ἐστιν. ἀχθόμενος τοιγαροῦν ἐπί τε τῇ ὑμετέρᾳ φρενοβλαβείᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀδικουμένων * καταδυναστείᾳ. διὸ καὶ παρελθεῖν ὑμᾶς ἀτιμωρήτους οὐ κρίνει δίκαιον, καθὼς ἐνήρξατο. οὔτε γὰρ αὐτῷ εὐπρεπὲς, οὔτε ὑμῖν ἀσφαλὲς, τό- C τε πάθος ὑμῶν οὐ φορητὸν, ἐπιμελείας * τε οὐ τῆς τυχούσης. διά τε πληγῶν καὶ τῶν ἀπὸ παιδείας μωλώπων οὐκ ἀριθμητῶν χείρους ὑμᾶς ὁρᾷ. πολὺ γὰρ τὸ ἀναίσθητον, καὶ ἀκαμπέστατον ὑμῖν ἐπιπολάζει, ἀδελφοὺς, γνησίους, καὶ ὁμοδιαίτους, πρὸς δὲ καὶ ὁμοσπόνδους, ὁμοτραπέζους, καὶ ὁμολέκτρους, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συγγενείας τετυχηκότας, οὕτως εἰς μῖσος ἔχθιστον * περιετρέψατε, ὡς καὶ τῶν ἰδίων ὅρων, καὶ τῆς κοινῆς ἑστίας ἀποδιαπέμπεσθαι, καὶ πόρρω ἀπελαύνειν, ἀπόλεις καὶ ἀοίκους, πρὸς δὲ καὶ φυγάδας, D ὅσον ἐφ' ὑμῖν ἧκον μέρος. κατασκευάσαντες καὶ ταῦτα, οὐ πρὸς ποσόν τινα χρόνον τὴν φυγάδα ὁρίσαντες, ἀλλ' ὅσον ἐδυνήθητε καὶ ἐπ' ἄπειρον, διὰ τὸ ὠμόθυμον, καὶ τὸ λίαν παρακεκινημένον ὑμῶν. ὃ ἐπ' αὖθις, καὶ τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ κεκτῆσθε, ἔγκοτον τὸ ἔχθος ἀναζωπυροῦντες, καὶ ὥσπερ ἠκονημένον ξίφος μέχρι τῆς δεῦρο κατ' αὐτοῦ χαλῶντες τὴν γλῶτταν, τὴν μῆνιν * ἀσπάζεσθε ἀντὶ διδασκαλίας ἐπωφελοῦς, τὴν κατηγορίαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εἰς μολυσμὸν τῶν ἀκουόντων ἐκχέον- E τες. καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνοις, οἷς ὁ κύριος ἐν ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ ἀποδώσει κατὰ τὰ ἔργα. σοὶ δὲ ποίων λόγων ἀμαράντων * στέφανον πλέξας, οἴσω, ὦ μακάριε Ἰωάννη, μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ σταδίου, οὐ φοβούμενος τὸ ἐγκωμιάσαι; ἀπεδύσω γὰρ τὴν τρικυμίαν. ἢ τῶν Μωσαϊκῶν ἐκείνων νόμων *, οὓς δέδωκεν εὐλογήσας τὸν πρακτικὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸν θεωρητικὸν Λευῒ τὸν ἱερέα. ἐν σοὶ γὰρ ὁρῶ ἀμφοτέρους· ἐπ' εὐλογίας κυρίου ἡ γῆ σου, καὶ ἀπὸ ὡρῶν οὐρανοῦ, καὶ δρόσου, καὶ ἀβύσ- F σων πηγῶν κάτωθεν, καὶ καθ' ὥραν γεννημάτων, ἡλίου τροπῶν, καὶ ἀπὸ συνόδων μηνῶν, ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων ἀρχῆς, καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἀενάων βουνῶν, ἔσονται ἐπὶ κορυφῆς Ἰωσὴφ· καὶ εἴ τις, ὡς Ἰωσὴφ· καὶ ἐπὶ κορυφῆς ὧν ἡγήσατο ἀδελφῶν, δοξασθεὶς

ἐν ἀδελφοῖς πρωτότοκος. ταύρου τὸ κάλλος αὐτοῦ, κέρατα, μονοκέρωτος τὰ κέρατα αὐτοῦ, ἐν αὐτοῖς ἔθνη κερατιεῖ ἅμα ἕως ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς. καὶ τῷ Λευῒ εἶπεν· καὶ εἴ τις αὐτὸν ἐμιμήσατο· δότε Λευῒ δήλους αὐτοῦ, καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τῷ ἀνδρὶ τῷ ὁσίῳ, ὃν ἐπείρασαν αὐτὸν ἐν πείρᾳ, ἐλοιδόρησαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας. ὁ λέγων τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρί· οὐχ ἑώρακά σε· καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ οὐκ ἐπέγνω, ἐφύλαξεν τὰ λόγιά σου, καὶ τὴν διαθήκην σου διετήρησεν, ἐδήλωσεν τὰ δικαιώματά σου τῷ Ἰακὼβ, καὶ τὸν νόμον σου τῷ Ἰσραήλ. ἐπιθήσει θυμίαμα διὰ παντὸς ἐν ἑορτῇ * σου ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ σου. εὐλόγησον, κύριε, τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ δέξαι. πάταξον * ὀφρὺν * ἐχθρῶν ἐπανεστηκότων αὐτῷ· καὶ οἱ μισοῦντες αὐτὸν μὴ ἀναστήτωσαν. ἐγὼ δὲ προσπλέξας εἴποιμι· οἱ φιλοῦντες αὐτὸν, Ἰησοῦ Χριστὲ, μὴ καταισχυνθήτωσαν· σὸν γὰρ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. ὁ ἐπίσκ. καὶ αὕτη τῆς σῆς συνέσεως ἡ ἄσκησις, θηρευτὰ νοημάτων Θεόδωρε, ἐκφέρειν ἐκ τοῦ τῆς διανοίας σου θησαυροῦ, κατὰ τὸν εἰπόντα σωτῆρα, καινὰ καὶ παλαιά. παλαιὰ μὲν, τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας παιδεύματα· καινὰ δὲ, τὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγια. ἐξ ὧν θησαυρῶν ὁποτέρῳ μέρει τὸ πρόσφορον δέδωκας. τῆς μὲν σῆς φρονήσεως φράσαι τοῖς πλημμελήμασιν, ἃ ἥρμοζεν, τῆς δὲ Μωσαϊκῆς εὐλογίας πλέξας Ἰωάννῃ τὸν ὀφειλόμενον στέφανον· ὃς ἀπαθῶς ἱερατεύσας, ἀληθῶς οὐκ ἔγνω πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γένος αἱμάτινον, δικαιοσύνης ὑπερβολῇ, ἀλλ' ἢ τοὺς ἐραστὰς, καὶ ἐργάτας τοῦ λόγου· οἱ δὲ καθ' ἡμᾶς δοκοῦντες, ἐπίσκοποι, τὸ μὲν πήλινον γένος πορισμοῖς, καὶ στρατείαις, καὶ ἀξιώμασιν ἐγκαθώρμησαν, παραβάντες τὸν εἰπόντα νόμον· οὐ δώσουσιν οἱ ἱερεῖς τοὺς υἱοὺς αὐτῶν εἰς ἄρχοντας, καὶ παρατρέχοντας τῷ βασιλεῖ. τὰ δὲ τοῦ πνεύματος συσκευαῖς, καὶ δυσημερίαις, καὶ φρουραῖς, καὶ περιορισμοῖς ἐνδαπανῶντες, ἄκρατον πιόντες τὴν ἄγνοιαν *, ἐκ τούτων νομίζοντες ἀτιμάζειν τοὺς φίλους τῆς ἀρετῆς, περὶ ὧν προεῖπεν ὁ σωτήρ· ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς δόξουσιν οἱ ἀποκτείνοντες ὑμᾶς, λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ οὐ δήπου περὶ Ἑλλήνων εἶπεν, ἐπεὶ ἂν εἰρήκει, τοῖς θεοῖς· οἳ πλείονας παρὰ τὸν ἕνα σημαίνουσιν. ἐξ ὧν δὲ τὸν ἕνα καὶ μόνον ὠνόμασεν, ἐδήλωσεν τοὺς νῦν ἡμᾶς προσχήματι τῆς ἐκκλησίας λεηλατοῦντας. τὰς γὰρ ἰδίας κακοτροπίας, καὶ φθόνους ἐπικρυψάμενοι, ὑπὲρ ταύτης φροντίζειν κατασχηματίζονται λόγῳ, ἣν ἐλυμήναντο ἔργοις. ἀλλὰ κἂν οὕτω σοφίσωνται, ἡ ἔκβασις τῶν γεγενημένων αὐτοὺς διελέγξει, ὑπουργήσαντας τῷ καυχησαμένῳ. οὐ μὴ σαλευθῶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἄνευ κακοῦ. οὐκέτι γὰρ ἐφευρίσκων εἶδος αἱρέσεως καινοτέρας ὁ ἐφευρετὴς τῆς ἀνομίας, καὶ γεωργὸς τῆς κακίστης ἐπιθυμίας ὄφις, ἐξοίστρησεν τοὺς προεστῶτας τῆς ἐκκλησίας εἰς ἀλληλοκτονίαν, φιλοκαθεδρείας καὶ πρωτοκαθεδρείας πάθει, δι' ὧν εἰργάσαντο τὸ σχίσμα. εἰ γὰρ ἦν πνεύματος θεοῦ συμφωνία ἐν τοῖς

A *primogenitus inter fratres. Tauri pulcritudo ejus cornua: unicornis, cornua illius: in ipsis ventilabit gentes simul usque ad terminos terræ.* Et Levi dixit: Et si quis eum imitatus est: *Date Levi manifestos ejus, & veritatem ejus viro sancto, quem tentaverunt in tentatione, maledixerunt ei ad aquam contradictionis. Qui dixit patri, & matri: Non vidi te; & fratres suos non agnovit, custodivit eloquia tua, & pactum tuum servavit, manifestavit justificationes tuas Jacob, & legem tuam* B *Israeli. Ponet semper thymiama in festivitate tua super altare tuum. Benedic, Domine, fortitudini ejus, & opera manuum ejus suscipe. Percute supercilium inimicorum insurgentium in eum; & qui oderunt eum, non consurgant.* Ego autem & illud addiderim: Qui diligunt eum, Jesu Christe, non confundantur: tuum enim imperium in sæcula. Amen. Episc. Et hoc tuæ intelligentiæ documentum, sensuum scrutator Theodore, proferre de thesauro mentis tuæ, ut ait Servator, *nova,* C *& vetera.* Vetera quidem, humanæ sapientiæ documenta; nova vero, sancti Spiritus eloquia. Ex quibus thesauris utrique parti quod congruebat, tribuisti. Tuæ quidem prudentiæ est eloqui quæ peccatoribus conveniebant, & de Mosaïca benedictione Joanni debitam coronam texere: qui sacerdotio sine affectu functus, vere ignoravit patrem, & matrem, & consanguineum genus, ob exsuperantiam justitiæ; sed solos noverat, verbi divini amatores, & operarios. Porro qui nostro tempore videntur Episco- D pi, luteum quidem genus in quæstus, & militias, & dignitates invexerunt; prævaricati legem, quæ dicit: *Non dabunt Sacerdotes filios suos in principes & obambulones Regi.* Spiritales autem viros insidiis, ærumnis, custodiis, atque exsiliis consumunt, meramque bibunt ignorantiam, ex his putantes se virtutis amicos dehonestare, de quibus prædixit Servator: *Venient dies, in quibus putabunt, qui occiderint vos, obsequium se præstare* E *Deo.* Neque videlicet de gentilibus dixit, quia dixisset, diis: qui plures, & non unum significant. Quod autem unum, & solum nominavit, ostendit eos, qui nunc Ecclesiæ prætextu nos deprædantur. Perversos namque mores suos, invidiamque occultantes, ejus curam se habere verbo simulant, quam factis labefactarunt. Sed etsi hoc simulabunt, rerum exitus ipsos redarguet, obsecutos esse ei, qui gloriatus est. *Non movebor a generatione in generationem sine malo.* Nondum enim speciem novæ hæreseos F invenerat, iniquitatis inventor, & pessimæ concupiscentiæ excultor serpens, cum præpositos Ecclesiarum ad mutuas cædes efferavit, ambitione cathedræ & primæ sedis, per quæ scissuram fecerunt. Si enim Spiritûs Dei concordia esset inter

Deuter. XXXIII. 8.
* ἐργῇ LXX.
* κάταξον * ἰσφὺν LXX.
Levit. XVIII. 21.
Georg. * ἄνοιαν
Joan. XVI. 2.
Ps. IX. 6.

Episcopos, & ut auctor criminis, aut indignus sacerdotio, aut, ut Theophilus ait, superbiæ obnoxius, arceri debuisset Joannes: poterat omnipotens Dei sapientia jure, a sacerdotio illum arcere, aut modum invenire per quem sine tumultu & sine fletibus ejiceretur, scilicet aut morte, aut paralysi, aut amissione vocis, ut novimus aliquibus ex adversariis accidisse, & aliquos adhuc in eo esse, ut hæc patiantur. Ex quo autem tot & tanta Servatore indigna facta subsecuta sunt, ipse quidem non depositus est, sed in exsilium actus est. Evidens est diaboli esse opus, cujus regnum Joannis prædicatione destruebatur. Novi quidem sex Episcopos merito a Joanne depositos, ut sacerdotalis dignitatis emptores, de quibus superius dixi. Quis lacrymatus est? Cujus e naribus stillavit sanguis? Quæ aranei tela conscissa est? Quis domo sua pulsus est? Quis vel obolo mulctatus est? Quis vero Asiæ circulator, aut opifex, aut agricola, aut sutor, aut plebeius, gratanter non audiit? quod acciderat pro vindicandis sacris legibus? Accinens: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti.* Ubi enim Deus operatur, omnia fiunt in sapientia: ubi vero bonorum osor dæmon, similiter omnia in insipientia. Porro insipientiam res absurdæ sequuntur, invidiæ, cædes, jurgium, æmulatio, furores, rixæ, discordiæ, fragores, imperitorum conspiratio, magistratuum fervor, cruces, laterum abrasiones, tædæ, rivi sanguinum, intolerabiles mulctæ, publicationes bonorum, solutiones divinarum sanctionum, contemptus legum, pudoris & frugalitatis contemptus, orbis terrarum scissura, paratæ terrâ marique insidiæ navales, equestres, pedestresque machinæ ad impedimentum eorum qui veritatis caussâ exsulant. Quomodo igitur audent dicere: Dei dispensatione Joannes ejectus est. Dicant autem mihi, qui ista personant: Nonne poterat omnipotens Dei sapientia invisibili, ut dixi, virtute, Joannem, si indignus fuisset, amovere; aut suadere adversariis sine interventu & viribus principum moderate rem ferre? Si enim idem Deus est, qui Moysi cooperatus est ad libertatem Israel, & obedientiam, Pharaone palam clamante: *Non novi Deum, & Israel non dimittam.* Quomodo igitur auxilio terrenorum principum indiguit in caussa Joannis? quasi senuerit, aut debilis factus sit, aut non potuerit. Deinde qui quorumdam adulteria, infandas libidines, atque aliorum præstigias publicaverit, non potuerit adhuc Joannem coarguere? Aut contra. Qui hujus linguam fecit anginâ tumescere, ita ut scripto veritatem profiteri coactus fuerit, & alium permiserit incidere in gradus: qui ipsi fuerunt mortiferi, aut alium erumpentibus undique vermibus mutum in lecto maceraverit annum fere integrum,

Georg. * Ἰωάννȣ

Ps. cxi. 6.

Exod. v. 2.

A ἐπισκόποις, καὶ ὡς αἴτιος πλημμελείας, ἢ ἀνάξιος ἱερωσύνης, ἢ, ὡς ὁ Θεόφιλος λέγει, ὑπερηφανίας, ὤφειλεν εἰρχθῆναι ὁ Ἰωάννης· ἐδύνατο ἡ παντοδύναμος θεοῦ σοφία ἐνθέσμως αὐτὸν κωλῦσαι τῆς ἱερατείας, ἢ ἐφευρεῖν τρόπον, δι' οὗ ἀταράχως καὶ ἀκλαυτὶ ἐξεβάλλετο τοῦτο, ἢ θανάτῳ, ἢ παραλύσει, ἢ ἀφωνίᾳ, ὡς οἴδαμέν τινας τῶν ἀντιπεσόντων αὐτοῦ πεπονθότας, καὶ τινας μέλλοντας πάσχειν. ἐξ ὧν δὲ τοσαῦτα παρηκολούθησεν ἀνάξια τοῦ σωτῆρος ἔργα, καὶ αὐτὸς

B οὐ καθῃρέθη, ἀλλ' ἐξωρίσθη. εὔδηλον τοῦ διαβόλου εἶναι τὸ δρᾶμα, οὗ κατελύετο τῇ διδασκαλίᾳ * ἡ βασιλεία. οἶδα μὲν τὸν Ἰωάννην ἓξ καθελόντα ἀξίως, ὡς ὠνητὰς τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἶπον. τίς ἐδάκρυσεν; τίνος δὲ ῥῖνες ἔσταξαν αἷμα; ποία ἀράχνη ἐσχίσθη; τίς δὲ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐξῆλθεν; τίς δὲ ὀβολὸν ἐζημιώθη; ποῖος δὲ τῆς Ἀσίας ἀγύρτης, ἢ δημιουργὸς, ἢ γεωπόνος, ἢ σκυτοτόμος, ἢ δημότης οὐκ

C ἠσμένισεν τὸ γεγενημένον ἐπὶ ἐκδικίᾳ τῶν ἱερῶν νόμων; ἐπευφημῶν· ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, κύριε; πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. ὅπου γὰρ θεὸς ἐργάζεται, πάντα γίνεται ἐν σοφίᾳ· ὅπου δὲ ὁ μισόκαλος δαίμων, ὁμοίως ἅπαντα ἐν ἀσοφίᾳ. παρακολουθεῖ δὲ τῇ ἀσοφίᾳ ἀλλόκοτα πράγματα, φθόνοι, φόνοι, ἔρις, ζῆλος, θυμοὶ, ἐριθείαι, διχοστασίαι, κτύποι, κλωσμὸς ἀπαιδεύτων, ἐξουσιῶν ζέσις, ἴκρια, ξεσμοὶ, λαμπάδες, κρου-

D νοὶ αἱμάτων, ἀφόρητοι ζημίαι, δημεύσεις, λύσεις θεσμῶν θείων, καταφρονήσεις νόμων, ἀθετήσεις σωφροσύνης, οἰκουμένης σχίσμα, παραφυλακαὶ γῆς καὶ θαλάσσης, ναυτικαὶ, ἱππικαὶ, πεζικαὶ μηχαναὶ εἰς ἐμποδισμὸν τῶν διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκδημούντων. πῶς τοίνυν τολμῶσι λέγειν· θεοῦ οἰκονομίᾳ ἐκβέβληται ὁ Ἰωάννης. εἰπάτωσαν δέ μοι οἱ ἐξηχοῦντες ταῦτα· ἠκύρει ἡ παντοδύναμος τοῦ θεοῦ σοφία, ὡς προέφην, ἀοράτῳ δυνάμει παῦσαι τὸν Ἰωάννην ἀνάξιον ὄντα; ἢ πεῖ-

E σαι τοὺς ἀμφισβητοῦντας αὐτοῦ δίχα πολλῆς ἀνάγκης ἀρχόντων ἀπαθῶς φέρειν τὸ πρᾶγμα; εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς θεός ἐστιν ὁ τῷ Μωϋσῇ συνεργήσας εἰς ἐλευθερίαν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὑπακοὴν, τοῦ Φαραὼ ἀναφανδὸν βοῶντος· οὐκ οἶδα τὸν θεὸν, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ. πῶς τοίνυν βοηθείας δεδέηται ἐπὶ Ἰωάννου τῶν ἐπιγείων ἀρχόντων; ὡς γηράσας, ἢ ὡς ἀτονήσας, ἢ ὡς ἀπορήσας. εἶτα ὁ τὰς μοιχείας τινῶν καὶ τὰς παιδεραστίας ἑτέ-

F ρων, καὶ γοητείας ἄλλων δημοσιεύσας, ἠπόρησεν ἔτι διελέγξαι τὸν Ἰωάννην; ἢ ἀνάπαλιν. ὁ τοῦδε τὴν γλῶσσαν συνάγχῃ ὀγκώσας μετ' ἐξομολογήσεως ἐγγράφου, καὶ τὸν ἄλλον κλιμακτῆρι περιπεσεῖν συγχωρήσας θανατηφόρῳ, ἢ ταριχεύσας τόνδε μετὰ βλύσεως σκωλήκων ἄφωνον ἐπὶ κλίνης, ἐνιαυτὸν παρ' ὀλίγον ὅλον,

ἢ ὁ

ἢ ὁ τὰς ἀπηρημένας ἐκδειματώσεις ἐπαγαγὼν ἑτέρῳ μετὰ τῆς συντρόφου ποδάγρας, ἢ ὁ τὰ σκέλη πρήσας, οὗ ἐβουλήθη, ἢ ὁ τόνδε δυσώδει θανάτῳ ἀναρπάσας θᾶττον, ὃν ἴσασι πάντες, ἠπόνησεν ἐπὶ Ἰωάννου, ὥς φατε, ἱεροσύλου, ὄντος ἔν τι τούτων ἐνεργῆσαι, ἀλλ' ἐδεήθη τοῦ καὶ τοῦ, ἵνα ἀτιμάσας ἐξώσῃ τὸν Ἰωάννην, πλέον αὐτὸν ἐκ τούτου δοξάσας. ἀπατῶνται τοίνυν μὴ τὴν ἐντολὴν τοῦ λόγου*. ἱερόσυλος γὰρ κυρίως οὐχ ὁ χρυσὸν, ἢ ἄργυρον, ἢ τὰ σηρῶν νήματα, σητῶν βρώματα, πτωχοῖς διανείμας· ἀλλ' ὁ ἀργυρίῳ, καὶ κολακείᾳ, καὶ τραπέζῃ ἀπεμπολῶν τὰ δόγματα, καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ σωτῆρος. ἔπειτα ὁ λυμαινόμενος ἱερὸν ἄνδρα, βίῳ καὶ λόγῳ κεκοσμημένον, δι' οὗ ὁ σωτὴρ ὡς διὰ κρατῆρος, ἢ κειμηλίου ἐλογοπότει τοῖς ἐρασταῖς τοῦ λόγου τὰ πρόσφορα τῆς σωτηρίας. λεγέσθωσαν τοίνυν ἱερόσυλοι οὗτοι, οἱ συλαγωγήσαντες τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τοιούτων στερήσαντες διδασκάλων, καὶ πωλοῦντες ἀργυρίῳ τὰς χειροτονίας, οὓς ἤδη μετελεύσεται ἡ θεία δίκη, εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς αὐτῶν κακοπραγίας. εἰ γὰρ οἱ τὸν Μωσέως παραχαράξαντες νόμον διὰ τὴν ἄγαν ἀπροσεξίας φραγελλίῳ ἐκβέβληνται τοῦ νεὼς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, καὶ τοῦτο,[a] ὡς ἔνδον τὰς περιστερὰς πωλοῦντες. τί πείσονται ἄρα οἱ καπηλεύοντες τῆς νέας διαθήκης τὴν ἱερατείαν; ἢ τὸ ῥάβδῳ σιδηρᾷ συντριβῆναι ὑπὸ τοῦ ἀρχιποιμένος. καθὼς ὁ ἀπόστολος λέγει· ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα· ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος, ὁ δὲ τὸν ὅσιον τοῦτον, καὶ ἅγιον ποιμένα, καὶ τῆς δικαιοσύνης φωστῆρα δοξάσας θεὸς, δώῃ ἡμῖν μέρος, καὶ κλῆρον εὑρεῖν σὺν αὐτῷ ἐν τῇ φοβερᾷ αὐτοῦ τῆς δικαιοκρισίας ἡμέρᾳ. ᾧ πρέπει δόξα, τιμὴ, μεγαλωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* f εἰδότες.

a Καὶ τοῦτο addendum σχοινίου.

A aut alteri injecerit horrenda terricula cum familiari podagra, aut qui crura fecuit cujus voluit, aut qui fœda morte cito eum rapuit, quem fciunt omnes: hic in Johanne, facrilego, ut dicitis, aliquid horum patrare non valuit: fed hoc & illo indiguit, ut Johannem cum ignominia expelleret, multo plus ex eo gloriæ ipfi concilians. Errant igitur, vim verbi ejus nefcientes. Sacrilegus enim ille proprie eft, non qui aurum, aut argentum, aut veftes fericas, tinearum cibum, pauperibus elargitur: fed B qui pecuniâ, aut affentatione, aut epulis doctrinam Servatoris, & præcepta vendit. Deinde qui facrum virum vitâ & eloquentiâ ornatum divexat, per quem Servator, veluti per craterem, & vas pretiofum, verbi amatoribus adjumenta falutis propinabat. Illi igitur facrilegi dicantur, qui Apoftolicam Ecclefiam deprædati funt, talibus eam Paftoribus fpoliantes, & ordinationes pecuniâ vendentes, ad quos jam jam perveniet divina juftitia, ad emendationem ipforum improbitatis. Si enim qui legem Moyfis adul- C terabant per nimiam negligentiam, e templo a Servatore ejecti funt cum flagello, & quidem e funiculis, quia intus columbas vendebant. Quid illi nunc pafluri funt, qui cauponantur Novi Teftamenti Sacerdotium? nifi ut a Paftorum principe virgâ ferreâ conterantur? Ut ait Apoftolus: *Qui violat legem Moyfis, abfque mifericordia fub duobus aut tribus teftibus moritur.* Quanto putatis acerbiore dignus cenfebitur pœnâ, qui Dei Filium conculcavit, & fanguinem teftamenti pollutum exiftimavit, in quo fanctifica- D tus eft, & fpiritum gratiæ contumeliâ affecit? Scimus enim, qui dicit: *Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. Horrendum eft incidere in manus Dei viventis.* Deus autem qui hunc pium & fanctum Paftorem, & juftitiæ luminare glorificavit, det ipfe nobis partem & hereditatem cum illo invenire in tremendo jufti judicii fui die. Cui competit gloria, honor, majeftas, & magnificentia, Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, nunc, & E femper, & in fæcula fæculorum. Amen.

Hebr. x. 28.

Rom. xii. 19.

Hebr. x. 31.

Epitome vitæ S. Joannis Chrysostomi.

Ex MS. Allatiano.

A JOHANNES quidem erat genere Antiochensis; pater ejus Magister militum Syriæ, & mater ejus cognomento Anthusa. Octodecim annos natus, recessit a Rhetore Libanio, atque a Meletio, Antiochensi Archiepiscopo, baptizatur, & Lector ordinatur. Hinc cum incidisset in senem quemdam Monachum, apud ipsum annos quatuor permansit: in speluncam quamdam secedens solus ibi mansit annos duos: atque rursus redit ad Ecclesiam, & ordinatur Diaconus, B & claruit annos quinque. A Flaviano autem ordinatur Presbyter, cum resplenduisset in eo habitu annos duodecim: qui omnes simul fiunt anni quadraginta quatuor. Sub id vero tempus, mortuo Nectario, Archiepiscopo Constantinopolitano, arcessitus Antiochiâ, ordinatur Archiepiscopus Constantinopolitanus, Arcadio imperante, vigesimo quinto mensis Decembris, Indictione quarta. Postquam autem Episcopatum annos quinque administrasset, per invidiam in ex- C silium actus est in civitatem Comana, Armeniæ vicinam. Egit in exsilio annos tres, menses duos. Simul vitæ ejus tempus fiunt anni quinquaginta duo, & menses octo. Moritur decimo quarto mensis Novembris, & eodem die sepelitur in sepulchro cum beato Basilisco. Reverendæ ejus reliquiæ Constantinopolim relatæ sunt post annos quinque & triginta, imperante Theodosio Juniore, & Proclo Archiepiscopo Constantinopolitano. Relatum eum rursus cum psalmodia de- D posuerunt in Ecclesia beatorum Apostolorum vigesimo-septimo mensis Januarii.

Βίος τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐν ἐπιτομῇ.

ΤΟ μὲν γένος ἦν Ἀντιοχεύς· ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ στρατηλάτης Συρίας, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀνθουσα. ὀκτωκαιδεκαετὴς ὑπάρχων τὴν ἡλικίαν, ἀφηνίασεν ἐκ τοῦ σοφιστοῦ Λιβανίου· ὑπὸ Μελετίου δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας βαπτίζεται, καὶ χειροτονεῖται ἀναγνώστης. ἐκεῖθεν περιτυχὼν γέροντί τινι ἀσκητῇ, προσμείνας τε παρ᾽ αὐτῷ ἔτη δ᾽· καὶ ἀναχωρήσας ἐν ἑνὶ σπηλαίῳ μόνος ἔμεινεν ἔτη δύο. καὶ πάλιν καταλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν, καὶ χειροτονεῖται διάκονος, διαπρέψας ἔτη πέντε. ὑπὸ Φλαβιανοῦ δὲ χειροτονεῖται πρεσβύτερος, διαλάμψας ἐν τῷ σχήματι ἔτη δώδεκα. ὁμοῦ ἔτη τεσσαράκοντα τέσσαρα. καθ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν τελευτήσαντος Νεκταρίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως μετασταλεὶς ἀπὸ Ἀντιοχείας χειροτονεῖται ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀρκαδίου ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι, ἰνδικτίωνος τετάρτης. ἐπισκοπεύσας δὲ ἔτη πέντε ἐξωρίσθη διὰ φθόνον ἐν πόλει Κομανῶν, πλησίον τῆς Ἀρμενίας. ἐποίησε δὲ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἔτη τρία μῆνας δύο. ὁμοῦ γίνεται πᾶς ὁ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνος ἔτη πεντήκοντα δύο καὶ μῆνες ὀκτώ. ἐτελεύτησε δὲ μηνὶ Νοεμβρίῳ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, καὶ ἐτάφη τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, μετὰ τοῦ ἁγίου Βασιλίσκου. ἠνέχθη δὲ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον μετὰ ἔτη τριάκοντα πέντε, ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ νέου, καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης Πρόκλου. ὃ ἐπικομίσαντες αὐτὸν πάλιν μετὰ ψαλμῳδίας ἀπέθεντο αὐτὸν ἐν τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις μηνὶ Ἰαννουαρίῳ ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI
VITA
NUNC PRIMUM ADORNATA,

Et multis aucta antea ignotis, quæ ex XII. Homiliis Constantinopolitanis nuper repertis excepta sunt.

Pallad. Dial. p. 40.

JOANNES ANTIOCHENUS nobilibus ortus est parentibus. Ejus pater Magister militum Syriæ fuit, nomine Secundus; mater, Anthusa. Nomen patris & matris, non modo Georgius Alexandrinus refert, sed etiam Socrates. Quapropter merito rejicitur Canisius, qui putat Joannem nostrum sanctæ illius & strenuæ mulieris Publiæ, quæ sub Juliano Apostata floruit, filium fuisse. Natu majorem sororem habuisse narrat Palladius, cujus nomen non memorat. Amita quoque ipsius fuisse dicitur Sabiniana, de qua pluribus agetur ad annum 405.

Georg. Alex. p. 159. Socr. l. 6. c. 3. Canisius l. 2. p. 887. Pallad. Hist. Laus.

Explodendus autem Georgius Alexandrinus, qui narrat ortum illum esse ex parentibus Gentilibus, deorumque cultoribus, & postquam ipse Joannes baptizatus fuerat, & patrem & matrem ejus Christianam amplexos esse Religionem. Nam Joannes 28. annos natus baptizatus fuit. Pater autem ejus, dum in cunabulis esset Joannes, mortuus est: ex narratu vero matris liquet illos ante ortum Joannis Christianos fuisse. Natus autem esse putatur anno 347. Hæc est sententia Blondelli, Hermantii & Tillemontii. Qui vero annos solum 52. & duos menses vixisse dicunt, natum dicant oportet anno 355. quod certe pugnaret cum vera historiæ serie & narratione: exque notis temporum quas infra dabimus, nullo modo stare posse compertum erit.

Georg. Alex. p. 59. l. c. De Sacerd. Tr. p. 363. d. e. & seq. Anno 347.

Viginti annorum erat mater, quando conjux ejus illam viduam & Joannem tenellum reliquit. Anthusa vero Apostoli monitis roborata, etsi junior adhuc erat, a secundis nuptiis abstinuit: instituendo autem & educando Joanni nullam non adhibuit operam; nihil quod ad ejus profectum, tum in liberalibus tum in Christianis A disciplinis, opportunum esset neglexit. Quod quam felicem exitum habuerit, res ipsa declaravit. Neque tamen illa rei familiaris curam deposuit; imo vero ita omnia temperavit, ut ex sua dote suisque facultatibus abunde sibi & filio sumtus suppeditaret, paternasque opes & bona omnia filio servaret intacta.

Joannis dotes & mores.

Egregiæ indoli ita profuit educatio hujusmodi, ut statim a principio animi tanti dotes eminerent. Erat Joannes divinarum rerum studio incensus: & ubi semel veritatem, justitiam & officii debitum apprehenderat, ita constans & intrepidus erat, ut a nonnullis, qui vel ad intimam ejus philosophiam non penetrabant, vel erga illum male erant affecti, ut protervus & arrogans haberetur. Ad iram pronum fuisse dixit qui- B dam; sed ex eorum numero ille est, qui ad judicia probe ferenda non assuefactus, fervorem in rebus divinis ut iracundiam habuerit. De animo ejus ad iram magis, quam ad verecundiam prono hoc ex alterius testimonio refert Socrates, qui pergit & ait: „ Et ob vitæ sanctimoniam non „ ita cautus circa futura; ob simplicitatem vero „ aditu facilis. Immodica etiam dicendi libertate „ in colloquiis utebatur. Et in docendo quidem „ multum juvabat ad informandos auditorum „ mores: in congressibus vero arrogantior vi„ debatur iis qui ipsius animum non noverant.

Socr. l. 6. c. 3.

Hæc fortassis acerbiora videbuntur esse iis qui C Chrysostomi eloquentiam & animi magnitudinem mirantur. Verum in Sanctis illam agendi varietatem observamus. Alii namque divinarum rerum studio incensi, non habita temporum personarumque ratione ad mores informandos feruntur ardentius: alii ut dissolutos compescant mores doctrina simul utuntur & arte.

Oratoriæ arti & Philosophiæ

In eloquentia & oratoria arte doctorem habuit Libanium, in philosophia vero Andraga-

dat operam. Pallad. p. 40. Socr. l. 6. c. 3. Isid. Pelus. lib. 2. epist. 42.

thium, narrante Socrate. Licet porro antequam vigesimum annum attigisset de capessenda vita Monastica sæpe cogitaret, abductus, ut videtur, ab oratoriæ artis & philosophiæ studio, theatrales ludos frequentare cœpit, & in foro oratoriam artem exercuit. Declamationes habuit multas, unamque misit Libanio in laudem imperatorum concinnatam, quam ita celebrat Libanius.

„ Cum magnam tuam & elegantem orationem „ accepissem, viris quibusdam eam legi, qui „ orationibus dant operam: quorum nullus erat „ qui non saltaret, clamorem ederet, eaque om- „ nia faceret, quæ homines admiratione perculsi „ facere solent. Ego igitur voluptate affectus „ sum, quod ad forensem artem exhibendam „ demonstrationes quoque adjungas. Atqui & te „ beatum prædico, qui ad hunc modum laudare „ queas; itemque eos qui talem preconem na- „ cti sunt; hoc est & patrem, qui Imperium de- „ dit, & filios qui acceperunt.

Neque mirum videbitur iis qui vel extemporales Chrysostomi nostri orationes laudant & celebrant, si oratio isthæc, quam arte & urbanitate limaverat, Libanio cæterisque oratoribus ita placuerit. In iis vero etiam quas studio multo concinnat, nulla unquam suspicio apparationis & artificiosæ diligentiæ nascitur, quod est oratoris summi munus.

Quæ vero narrat Chrysostomus in libro ad Viduam juniorem Tomo I. p. 340. de Libanio forsan intelligenda videantur: Ait ille Doctorem suum qui admodum superstitiosus erat atque Gentilis, quosdam interrogasse cujusnam filius esset Joannes. Responderunt illi, Viduæ cujusdam esse filium. Tum ille quæsivit, cujus ætatis esset mater, & a quanto tempore vidua esset. Reponunt illi quadraginta annorum esse matrem, & jam vigesimum viduitatis annum agere. Tunc exclamat ille: Papæ. Quales mulieres apud Christianos sunt! Tanta, pergit Chrysostomus, non modo apud nos, sed etiam apud Gentiles viduitatis laus est & admiratio.

Narrat Georgius Alexandrinus, Joannem nostrum juvenili ætate florentem, Athenas se contulisse, ut ne quid in studio disciplinarum retro relinqueret; atque in ista urbe ita profecisse, ut omnes omnino superaret, in seque concitaret Atheniensium invidiam. Verum hæc narrat unus ille Georgius fabulator, quem monet Photius omnino despiciendum esse, quando scilicet ea refert, quæ a cæteris scriptoribus ævo Chrysostomi proximis, non memorantur.

A Basilio juvene ad pietatem pristinam revocatur. De Sacerdotio l. 1. c. 4. Sozom. l. 8. c. 2. Socr. l. 6. c. 3.

Erat porro illi cum juvene quodam, cui nomen Basilius, arcta colloquiorum societas: qui Basilius Christianis imbutus præceptis, & ad perfectius vitæ genus anhelans, ad parem vitæ rationem Joannem amicum allicere & a foro retrahere contendebat: demumque id quod cupiebat assequutus est. Hujus enim colloquiis recreatus Joannes se ad pristina pietatis studia revocavit: ac mutata veste a foro & oratoriæ artis exercitiis abstinuit, lectionemque Scripturarum & Christianæ vitæ officia amplexus, sanctum disciplinæ genus, a quo nunquam postea destitit, inire cœpit.

Pall. Dial. p. 40. 41.

Erat tunc Antiochiæ Episcopus Meletius, vir sanctitate conspicuus, qui cum videret Joannem juvenem ingenio & egregia indole pollere, ipsum ad consortium & colloquia sua frequenter admittebat, cumque de illo magnam spem conciperet, ac prophetico, ut aiunt, spiritu ad majora destinatum prænosceret, cum per tres annos secum versatus esset, ipsum prius sacro lavacro tinctum lectorem ordinavit. Postquam autem Baptismum accepit, inquit Palladius, nunquam vel juravit, vel alicujus famæ detraxit, vel mentitus, vel imprecatus est, vel facetias libenter excepit.

Baptizatur & lector ordinatur anno circiter 369. Pall. Dial. p. 183. 184. De Sacerdotio lib. 1.

Dum Basilii igitur consortio frequens frueretur & ambo de rebus divinis colloquia miscerent, ac Joannes a foro & sæcularibus penitus abstractus, unum Basilium frequentaret, ac cum illo de divinis semper & de vita Monastica verba faceret, Basilius qui sine Joanne non vitalem sibi vitam esse putabat, & qui sæpius ab ejus contubernio avelli cogebatur, Joanni proposuit, ut ambo paternis relictis ædibus, in peculiari quadam domo sedes ponerent, & simul vitam ducerent Monasticæ similem. Consilium tandem probavit Joannes; sed re comperta Joannis mater quæ unicum filium admodum diligebat, ipsum profusis lacrymis obnixe precatur ne se deserat, nec se viduæ & tam bene affectæ matris consortium alteri postponat, iis usa verbis, quæ Chrysostomus ipse refert, quæque potuissent juvenem Joanne minus bene affectum a proposito revocare. Matris itaque votis obtemperans Joannes, cum illa pro more suo mansit.

In materna itaque domo a negotiis vacans sæcularibus; Anthusa quippe rem familiarem omnem curabat; Joannes divinæ tantum Philosophiæ dabat operam, corpus macerans jejuniis, vigiliis, humi recubans, pravos affectus omnes eliminans, vanæ gloriæ fumum depellens & dissipans. Linguæ vero ne quid contra proximum mali proferret, perpetui silentii claustra posuerat; neminem quippe alloquebatur. Hinc apud nonnullos opinio erat asperum illum esse, qui humanam quamlibet societatem fugeret: ac cum similia quidam multa proferrent & rumore nuncio id ille non ignoraret, haud libenter talem de se suspicionem haberi comperit: maluitque tamen eadem pergere via solitudinemque pro more colere: expertus fortasse dum in foro versaretur, vix posse hominum consortio colloquiisque fruentem, in illa virtutis via, quam ipse amplexus erat, sine lapsu progredi.

Neque tamen ita sequestratus erat ab hominum societate, ut sodalibus & amicis omnibus intercluderet aditum. Basilium enim, qui par vivendi institutum sectabatur, ad colloquia, ut vidimus, frequenter admittebat. Neque prorsus negligebat sodales illos, qui iisdem secum olim disciplinis tincti, sæcularem vitam amplectebantur & forensibus studiis dabant operam. „ Persuasit „ enim, inquit Socrates, Theodoro & Maximo „ condiscipulis suis, qui una cum ipso Libanium „ Sophistam audierant, ut relicta professione, „ quæ nihil præter quæstum spectaret, simplicem „ potius ac tenuem vitam amplecterentur. „ Ex his Theodorus Mopsuestiæ in Cilicia postmodum Episcopus fuit; Maximus vero Seleuciæ in Isauria. Hunc porro Maximum illum putat fuisse

Socr. l. 6. c. 3.

Hermantius

Hermantius qui Chrysostomi amicus & collega erat, quique concionabatur alternis cum illo vicibus, ut fertur tomo tertio p. 211. Maximum quoque memorat Chrysostomus sibi amicum in Epistola quadam ad Olympiadem. Maximo etiam sibi amico Episcopo scripsit ille. Verum an in iis locis ter idem memoretur, an vero si plures sint eorum aliquis ille sit de quo jam agitur, nonnisi divinando dici potest. Multi quippe tunc erant nomine Maximi.

T. 3. p. 592.

T. 3. p. 687.

Tom. 1. initio Epistola ad Theodorum lapsum.

Theodorus vero, qui suadente Joanne, abdicatis rebus forensibus, pietatis exercitiis sese totum dediderat, in proposito non diu perstitit; sed rursum ad prisca reversus, sæcularia negotia tractare cœpit, voluptatibusque deditus, Hermionis etiam puellæ cujusdam amore flagrabat: quibus compertis Joannes intimo doloris sensu affectus orationem ipsi longissimam misit, qua illum quasi jam vitiis deditum compellat, ad pœnitentiam cohortans, ad secessum, ad pristinum vitæ genus, quod se suadente susceperat. Exemplumque affert juvenis cujusdam Phœnicis Urbani filii, nobilitate & opibus pollentis, qui cum, pio motus affectu, Ludimagistris, fastui terrenisque omnibus longum valedixisset, in montes ascenderat, & ad summum virtutis gradum pervenisse videbatur. Sed postea a cognatis abductus & ad pristina revocatus, a montibus in medium forum se contulit, ubi equo vectus, & famulorum adulatorumque turba cinctus, omnibus spectaculo erat. Demumque a piis quibusdam hominibus sensim ad sanam mentem reductus, solitariam vitam repetiit, & ad virtutis apicem demum pervenit. Aliud profert exemplum viri, qui cum per multos annos vitam duxisset Angelicam, eo demum progressus est ut in lupanar se conferret, sed postea a socio ad priscam vitam revocatus, in cellula se conclusit, ubi pane solum & aqua vitam sustentans, tantos pœnitentiæ fructus emisit, ut etiam miraculis claruerit. Addit etiam Valerium, Florentium, Porphyrium, aliosque viros sapientes Theodori vicem dolere.

T. 1. p. 28.

P. 39.

Epistolæ ad Theodorum lapsum.

Cumque non posset statim Theodorum a tali vitæ genere avocare, aliis Epistolis & quidem multis, ut ex ipsius Joannis narratu percipitur, illum solicite hrsit ut prisca repeteret. Etsi vero non aperte dicit, Theodorum literis suis respondisse, ex ejus verbis argui posse videtur Theodorum Epistolis Chrysostomi frequentibus concitatum, respondisse illi: se nihil contra jus fasque facere, Hermionemque amare, quia illam uxorem ducere cogitabat. Sub hæc autem Chrysostomus aliam ipsi Epistolam misit, qua illum vehementius concitabat, ut missis omnibus sæcularibus rebus pristinum vitæ genus repeteret.

Quæ jam diximus ex ipsis Chrysostomi verbis excepta fuere. Longe aliter rem constituit Tillemontius, qui putat primam illam ad Theodorum missam Orationem, non ad illum qui postea Episcopus Mopsuestiæ fuit; sed ad alium cognominem missam fuisse, qui similiter postquam mundum reliquerat, rursus ad sæcularia convolarat. Ejus argumenta omnia depulimus, illudque in primis quod ipse maximum omnium esse putat, estque hujusmodi: Theodorus in secunda epistola memoratus nondum viginti annos expleverat; in prima vero dixit Theodoro non plus quinqua- A ginta vitæ annos ipsi superesse, ut ad ultimam senectutem perveniret εἰς ἔσχατον γῆρας. Hincque arguit ille Theodorum illum primum quadraginta annorum tunc fuisse illud ἔσχατον γῆρας de nonagenario tantum dici posse putans. Theodorus vero alter qui tunc vigesimum annum agebat, additis postea quinquaginta annis septuagenarius tantum fuisset. Hoc argumentum ni fallor egregie depuli in Monito T. 1. initio. Sed secundum hæc in locum incidi, quem nondum adverteram, in quo videtur Chrysostomus data opera Tillemontii telum depellere. Commentario nem- B pe in Epistolam 1. ad Corinthios de Socrate loquens ait: καὶ πρὸς ἔσχατον γῆρας ἐληλακώς· καὶ γὰρ ἔλεγεν ἐτῶν ἑβδομήκοντα εἶναι ὅτε κατεφρόνησε ζωῆς, *Et cum ad extremam senectutem pervenisset. Dicebat enim se annorum septuaginta esse quando vitam despexit.* Jam vides ita explicanda esse loca a Tillemontio allata, ut de eodem in utraque Epistola Theodoro loquatur. In prima dicit annos superesse quinquaginta ut ad extremam senectutem perveniat, in secunda vero illum annum circiter vigesimum attigisse: in allato C autem loco septuaginta annos natus, extremæ senectutis esse dicitur. Iisdem usus vocibus Chrysostomus duo illa loca, quæ Tillemontius pugnare putabat, conciliat, unumque esse Theodorum probat.

T. 1. initio.

T. 10 p. 29.

Circa annum vero quo hæc scriptæ sunt Epistolæ, a Tillemontio non dissentior circa secundam, quam putat scriptam fuisse anno 369: a contra quam ille arbitratur, primam quoque eodem circiter tempore datam fuisse in eodem Monito probavi. Unum tamen est quod negotium facessere possit. Ait Chrysostomus in Epistola prima D p. 28. a. νῦν μὲν γὰρ κατήφεια τὸν τῶν ἀδελφῶν ἔχει χορὸν, ἡδονὴ δὲ καὶ εὐθυμία τὰ τῶν ἀπίστων συνέδρια, καὶ τὰ τῶν νέων, τῶν ῥαθυμότερον διακειμένων. *Nunc quidem tristitia fratrum chorum occupat, voluptas & lætitia infidelium conventum, necnon juvenum otio magis deditorum.* Hic fratrum chorum, vult significare Tillemontius cœtum Monachorum, hincque probari putat Theodorum istum, alium a Mopsuesteno. Verum de Monasterio & de Monachis ne γρῦ quidem hic dicit Chrysostomus, de quibus mentionem haud E dubie facturus erat, si ille ex Monasterio exiisset; sed per fratrum chorum hic omnino vocare videtur chorum fidelium, recte viventium, quos non semel fratres ille vocat, & opponit conventui infidelium & juvenum eorum qui otio & segnitiei dediti erant. Imo vero, quod sane miror virum omnium longe accuratissimum non advertisse, in prima secundæ Epistolæ periodo, ait Chrysostomus dolere se, quod se ex *fratrum catalogo* deleverit τοῦ καταλόγου τῶν ἀδελφῶν.

Tot Chrysostomi literis tandem revocatus Theodorus una cum Maximo, & haud dubie Basilio F Joannem frequentabat. Unaque collecti, veram philosophiam sive Monasticæ similem vitam sectabantur. Scripturam vero Sacram & Doctrinam Ecclesiasticam discebant una cum Monasticis exercitiis, doctoribus Diodoro, qui postea Tarsensis Episcopus fuit, & Carterio, qui una cum

Soz. l. 8. c. 2.

Socr. l. 6. c. 3.

Diodoro Monasteria Antiochena curabat.

His ergo studiis operam dedit istæc sancta & selecta Juventus. Joannes vero assidue cum Basilio colloquia miscebat, ut ipse refert libro primo de Sacerdotio, de vitæ Sanctitate, de virtutibus asceticis deque aliis quibuslibet ad pietatem spectantibus. Dum in his versarentur, postquam anno 370. Meletius in exsilium missus fuerat, cum Episcopales quædam sedes vacarent, rumor sparsus est, Joannem & Basilium ut illas sedes implerent ad Episcopalem dignitatem promovendos esse. Re comperta Joannes, timore perculsus est, se enim, ita nempe modestus erat, tanto muneri longe imparem putabat; ne vero ad id honoris vel invitus raperetur, sese occultandi consilium iniit. Inter hæc Basilius hujusce rei fama permotus, Joannem amicum & consortem adiit, quem hæc ignorare putabat. Illi vero rem aperit, quid consilii capiendum sit rogat, an obtemperandum, an fugiendum, in utrumque paratus, & amici judicium exspectans. Joannes autem, qui ut se indignum tanto officio rebatur; ita Basilium illo dignissimum, tum ex anteacta vita, tum ex tanto capessendæ virtutis desiderio, se damnum Ecclesiæ Christi maximum illaturum esse putans, si tam probum, tam ad salutem multorum idoneum, a munere suscipiendo averteret, respondit illi, rei consultationem aliud in tempus mittendam esse, nihil urgere, nihil præmature agendum esse. Quo tenderent istæc non advertens Basilius, amici consilium amplexus est.

Chrys. de Sacerd. l. 1.

Joannes Episcopalem dignitatem fugit, illamque Basilio conferri curat.

Hac pia fraude usus est Joannes, & quia rem urgere non ignorabat, sese occultavit. Haud ita multo elapso tempore, cum is qui ordinaturus erat advenisset, raptus Basilius adducitur ut Episcopus ordinaretur. Cumque reluctaretur ille, quidam ex præsentibus ei verba dederunt, clamantes, absurdum esse, cum qui omnibus ferocior videbatur, (Joannem designantes), cum magna modestia Patrum placito obtemperasse, illum autem, longe prudentiorem & modestiorem, ferocire & vanam gloriam appetere. Hac delusus arte ordinatus est Basilius Episcopus Raphaneæ in Syria, ut probabiliter existimat Baronius.

Anno 372.

Circa annum vero quo hæc gesta fuere, Hermantio & Tillemontio adstipulor, qui eadem ad annum Christi 372. vel circiter referunt, putantque non ultra annum 374. posse differri. Unum est quod a tali computandi ratione avertere possit, quod nempe Joannes tunc 25. vel ad summum 27. tantum annorum esset & Basilius ejusdem circiter ætatis, quæ ad tantum suspiciendum munus non idonea videatur. Sed licet ætas, qua Episcopi ordinantur, major ut plurimum requiratur, non desunt exempla eorum qui ante 25. annum Episcopi adlecti & constituti sunt, & alioquin ipse Basilius apud Chrysostomum ait in crimen a nonnullis vocatos fuisse eos, qui se ordinaverant, & qui Joannem ut Episcopum consecrarent frustra quæsierant; ut pote qui tot tantisque relictis viris, μειράκια, heri ac nudiustertius in sæcularibus curis volutatos, ut ad breve tempus supercilia contraherent, pullas vestes induerent, vultusque tristitiam simularent, derepente ad tantum honorem adduxerint, quantum ne in

A somnis quidem assequi speravissent; quo arguitur admodum juvenes tunc fuisse Joannem & Basilium ejus condiscipulum.

Sic in Episcopum cooptatus Basilius statim Joannem adit, & graviter cum illo conqueritur, quod fraude sua ad tantum onus suscipiendum coactus fuerit. Tum Joannes ut sese purgaret, fatetur revera onus esse grande, cui ferendo se imparem esse multis de causis, quas ibidem profert, probare nititur; sed quantacumque sit Episcopatus recte gerendi difficultas, oportere tamen viros eligi qui id muneris susciperent, cumque B ille Basilium huic exercendæ dignitati maxime idoneum arbitraretur, nihil mirum si ad id officii ipsum deligi, quantum fas sibi erat, curaverit. Totus vero dialogi more sermo contexitur, ubi tam præclare de Sacerdotum dignitate, officio, muneribus edisserit Chrysostomus, ut vix parem hac de re sermonem alicubi reperias.

Chrys. de Sacerd. T. 1. L. 1.

Circa tempus quo hos sermones edidit Chrysostomus non una est scriptorum sententia, neque audiendi sunt qui volunt eo ipso dialogi cum Basilio habiti tempore, hosce libros ut nunc habentur, scripsisse Joannem. Nam vel ipsa ordienC di ratio aliquod elapsum tempus subindicat, & series tota rem meditatam & in otio adornatam præ se fert. Ait Socrates Joannem cum Diaconus esset, nempe ab anno 381. ad annum 386. quo Presbyter ordinatus fuit libros de Sacerdotio edidisse. Palladius vero secundum interpretationem Latinam Ambrosii Camaldulensis, Joannem in solitudine hos libros emisisse dixit, nempe ab anno circiter 375. ad annum 381. quo ex solitudine in urbem rediit. Palladium incunctanter sequeremur, si in Græco textu, quem edidit Emericus Bigotius eadem legerentur; sed cum ibi ne γρῦ D quidem hac de re compareat, a calculo ferendo supersedemus.

Socr. l. 6. c. 3.

Anno 374. cum adhuc Antiochiæ maneret Joannes, in periculum incidit, quale narrat ipse in Commentario in Acta Apostolorum. Cum sub Valente Imperatore perquisitio magna Antiochiæ facta est librorum Magicorum & præstigiarum, milites que circum urbem positi sunt, ne quis crimini hujusmodi obnoxius, elabi posset; tum quidam qui librum hujusmodi fecerat & scripserat, ne deprehenderetur librum in flumen projecit. Sed cum haud dubiis indiciis notum esset librum ab illo concinnatum fuisse, a militibus captus est, E qui ut librum daret expetebant. Ille vero jam dare non poterat, sed, ut videtur, se fecisse negabat, verum auctis indiciis & probationibus, pœnas dedit. Dum conjectus in flumen liber incompactus supernataret, accidit ut Joannes noster cum socio ad Martyrium seu Ecclesiam Martyrum pergens, juxta flumen iter faceret. Socius vero ipsius, ut ad oram supernatantem librum vidit, linteum esse putavit, ac descendens accepit. Joannes vero antequam quid id esset sciretur, repertæ rei partem ad se pertinere ridendo contenF debat. Tum revoluta pagina socius, magica scripta invenit. Accidit autem ut eodem tempore miles transiret. Hinc terror utrumque invasit; librum abjicere non audebant, ne viderentur ejus auctores esse. Tandem vero projecere, & Deo juvante a periculo erepti sunt.

Anno 374.

T. 9. p. 293.

Hoc fortassis eventu perculsus Joannes, secess-

Pall. Dial. p. 41.

ſum ad Monaſteria in montibus Antiochiæ vicinis poſita, quem jamdiu animo conceperat, ardentius appetiit. Neque enim illi quidquam præſtabilius videbatur eſſe vitâ illâ, quæ tota divinis rebus addicta eſſet. Et ipſe quidem jam penes matrem vitam ducebat Monaſticæ non abſimilem, precationi, jejuniis, vigiliis, Scripturarum lectioni aſſidue intentus, incluſus ſemper manens, & ſegregatus a ſæculo & a ſæcularibus negotiis; attamen ad montes illum evocabat vita illa Monachorum Angelica, quam non ſemel ipſe deſcribit. Illi namque qui ſæcularia omnia abdicaverant, diu ante lucem quotidie ſurgere conſueverant, & una collecti preces fundebant Domino ſupplicantes, ut in medio periculorum hujus vitæ illæſi præterirent, ac demum ante tribunal illud extremum ſine metu & damno accederent. Tuncque ſurgentes horas matutinas pſallebant, nec modico in his officiis inſumto tempore, ad laborem manuum properabant, Tum alii terram fodere, alii olera & legumina curare, alii aquam geſtare, alii ciſtas & cilicia aliaque hujuſmodi texere. Nec deerant qui libris ſcribendis & exſcribendis darent operam.

Monachorum in montibus Antiochiæ vicinis vita.

Chryſ. T. 7. in Matth. Hom. 73. T. 11. ad Tim. H. 14.

Partem etiam matutinarum horarum legendis S. Scripturæ libris inſumebant, indeque quidquid ad ſeverioris diſciplinæ legem pertineret hauriebant. Univerſi porro tum ii qui excolendæ terræ exercitio ſeſe dederant, tum alii qui in cellulis ſuis texendi vel conſuendi officium peragebant, perpetuo ſilentio addicti erant.

Si tamen ſæculares aliqui, tam ſanctæ, tam arctæ vitæ fama permoti, ad cellulas eorum accederent; non jam tacebant illi, ſed de iis quæ ad præſentis vitæ contemtum & futuræ beatæque deſiderium allicere poterant haud illibenter verba faciebant. Unde interdum accidebat, ut ii qui hos inviſendi cauſa tantum venerant, illo perculſi ſpectaculo, idipſum vitæ genus amplecterentur.

Dies in partes quatuor diſtributa apud illos erat; ſingulæ vero partes divino officio terminabantur; Tertia nempe, Sexta, Nona & Veſperis, quæ alternis choris Pſalmorum cantu celebrabantur. Poſtquam vero jejuni, diem totum in precibus, labore manuum, pſalmis, ſacra lectione tranſegerant, ad cibum ſumendum tandem conveniebant. Cœnæ apparatus totus erat panis cum ſale, aliqui oleum addebant, ſenes autem & infirmiores olera vel legumina, aqua in potum ſatis erat. Poſt cœnam fuſis precibus Deo gratias agebant, exindeque ſedentes una de rebus ad ſalutem & cæleſtem vitam ſpectantibus verba faciebant, demum fuſis precibus, in ſtoreis humi poſitis cubantes, tenuiſſimo cibo ſomnum leviſſimum ſubminiſtrante, aliquot horis quieſcebant, demumque Præfecto leviter commonente & ſine ſtrepitu expergefacti, ſurgebant ad priora repetenda. Veſtitus totus ex pilis caprarum vel camelorum erat, aut ex pellibus uſu tritis.

Ex manuum labore non ſibi modo victum parabant; ſed cum ita tenuis cœna perquam minimi ſumtus eſſet, quæ ſupererant omnia pauperibus erogabant. Si quis vero hoſpes accederet, libenter a Monachis excipiebatur, qui lotis ejus pedibus, quos penes ſe habebant cibos ipſi ſubminiſtrabant, deque rerum terrenarum fluxa conditione, cæleſtiumque felicitate verba faciebant, ut ſupra diximus.

Hanc vitæ rationem ſuſcipere Joannes noſter cupiebat, utque ad illam ſe compararet, etiam domi exercitia quædam Monaſtica ſectabatur; verum ab hoc propoſito deterrebat illum vitæ aſperitas illa quam modo deſcripſimus. Ea de re audiendus ille eſt. „ Cum nuper ego decreviſſem, „ relicta urbe, ad tabernacula Monachorum ſecedere, ſolicite quærebam & ſciſcitabar, undenam neceſſariorum commeatus adfuturus „ eſſet, & num fieri poſſet ut panis recens & „ diurnus comederetur: an quis me coacturus „ eſſet eodem uti oleo pro lucerna & pro cibo; „ an quis me impulſurus ad miſeram leguminum „ eſcam, an aſſignaturus opus durum, ut eſt, „ fodere, ligna deferre, aquam comportare, & „ cætera omnia hujuſmodi miniſteria; & ut ſummatim dicam, multa de quiete corporis percontabar. „ At hos ille, qui ſeſe menti offerebant obices, virtutis & ſeverioris diſciplinæ amore ductus, tandem ſuperavit, & ad illa montium tabernacula conſcendit; nihil potuere matris preces & lacrymæ, ut illum averterent a tam ſalubri propoſito; ſed Chriſti conſilio obtemperans, matrem reliquit ut ipſum ſequeretur.

Ad Demetrium de Comp. T. 1. p. 132.

Illo cum veniſſet, in Syrum quemdam incidit, ſeveriſſimæ diſciplinæ ſenem, & duriora ejus vitæ inſtituta imitatus eſt annis quatuor, luctans cum voluptatum ſcopulis, quos facile non tam labore quam ratione ſuperavit. Paulo-poſtquam ad montes ſecedendi cauſa ſe contulerat, a Demetrio amico rogatus librum de compunctione edidit; hoc primum ſpecimen dedit ſcriptoris ad ſumma nati, hic quidquid ad ſuadendum validius excogitari poteſt adhibetur. Poſt hunc vero librum, ad Stelechium alterum de compunctione ardentiore ſtilo miſit. In primo ad Demetrium ſe nuper ad tabernacula Monachorum accedere decreviſſe ait, & in ſequentibus ſe illic tum verſari inſinuat, quare una fuit omnium opinio hoc opus edidiſſe Joannem paulo poſtquam ad Monaſteria ſe contulerat, & cum illic verſaretur. Verum Tillemontius, contra hanc ſententiam, quam tamen omnino non reſpuit, ſe validiſſimum telum contorquere putat, cum ait, hic Joannem ita loqui, ut tum preſbyter fuiſſe prorſus videatur. Verum ut in Monito ad hunc librum diximus, ut etiam monuimus ante librum de Virginitate; ita familiare eſt Chryſoſtomo, variorum perſonam induere, nempe Epiſcoporum, preſbyterorum, imo etiam conjugatorum, quod exemplis comprobatur, ut nihil hinc inferri poſſe omnino videatur. Tempus igitur ille aperte indicat, cum narrat ſe πρώην nuper ad Monaſteria ſeceſſiſſe.

Anno 374. vel 375. ineunte.

Pallad. p. 41.

Joannes in Monaſterio annos 4. tranſigit.

Valens Imperator, qui Arianam hæreſin ſectabatur, dira in Catholicos, maximeque in Monachos molitus eſt. Tamenque dum frater ejus Valentinianus pius & Catholicus viveret, ne fratrem commoveret, a vexatione inferenda deſiſtebat. Poſtquam autem Valentinianus e vivis exceſſerat anno 374. in Catholicos impune graſſatur, maximeque in Monachos, quos juſſit ex ſedibus pelli, ad militiam conſcribi, & in carceres conjici. Sic Antiochiam tumultu terroreque replevit. Tunc amicus quidam Joannis in ſolitudine degentis illum adiit & precatus eſt, ut Monachorum & Monaſticæ vitæ cauſam defenderet. Rem tam

An. 375. vel 376. Chryſoſt. T. 1. p. 45. 46. & ſeqq.

immanem vix credere poterat Joannes; at ubi ex amici narratu veriſſimam eſſe comperit, tanto perculſus dolore fuit, ut in lacrymas erumperet, Deumque precaretur, uti ſe ex hac vita tolleret, ne ſimilia videre cogeretur. Tum is qui venerat, non jam tempus lacrymandi eſſe dixit; ſed tanto malo occurrendum eſſe, quod ipſe poterat, ſi ſcriptum ederet, quo violentiam hujuſmodi ſedare poſſet. Reſpondet Joannes metuere ſe ne Gentiles Eccleſiæ Dei inſultarent, ſi mala ejus ex ſcripto ſuo diſcerent. Reponit ille, iſtæc omnia jam Gentiles cognoſſe: Chriſtianoſque eſſe multoſque ſibi notos qui talia perpetrarent. Tum vero Joannes amicum dimittens, ſe id facturum pollicitus eſt: atque hoſce tres libros edidit. Prioris titulus eſt: *Adverſus oppugnatores vitæ Monaſticæ*, in ſecundo, cui titulus, *Ad infidelem Patrem*, idem argumentum perſequitur; in tertio, cui titulus, *Ad fidelem Patrem*, rem accuratius expendit, oſtenditque quam difficile ſit in mundo verſanti ſalutem conſequi, & filios ſecundum Chriſtianam legem educare. In maſculorum vero concubitores acerrime invehitur, quod nefarium ſcelus Antiochiæ ita invaluerat, ut periculum eſſet, inquit, ne ſexus muliebris jam ſuperfluus efficeretur. In ſecundo libro hiſtoriam refert cujuſdam amici ſui, qui ſolitariam vitam „ amplexus fuerat: cujus pater infidelis erat, di„ ves, ſpectatus & clariſſimus. Is primum conci„ tavit principes, minatus eſt vincula, ipſumque „ filium omnibus exutum in aliena terra reliquit, „ neceſſariis etiam alimentis egentem: hoc modo „ putans ſe illum ad ſæculi vitam reducturum. „ Poſtquam autem illum in nullo ſibi cedere vidit, „ victus tandem palinodiam cecinit; ac nunc in „ honore filium habet, eumque magis, quam ſi „ pater ſuus eſſet, veneratur: cumque alios ha„ beat filios, ſpectatos, eos ne dignos quidem „ qui ſervi hujus ſint arbitratur: ipſe quoque pro„ pter filium longe clarior eſt.

Scribit adverſus oppugnatores vitæ Monaſticæ alioſque.

In tertio autem libro alteram refert hiſtoriam juvenis cujuſdam nobiliſſimi, cujus pædagogus Monachus erat, a quo pædagogo totum Joannes edidicerat. Hujuſce pueri pater Chriſtiani officia parum curabat, mater vero pietate prædita erat & admodum religioſa. Pater filium ad ſæculares ſolum dignitates promovere cogitabat; mater vero id unum curabat, ut per vitæ ſanctitatem regnum cæleſte mereretur, & quidem per vitæ Monaſticæ exercitia. Ex educationis autem modo totum pendebat, quapropter conjugi ſuaſit ut illum Antiochiam mitteret, ut ibi linguam Latinam & Græcam ediſceret antequam balteo præcingeretur, quæ baltei præcinctio tunc ad Magiſtratus & nobiliſſimos viros pertinebat. Sub hæc autem Solitarium ex montibus evocavit, ab illoque petiit, ut filii ſui Antiochiam ad ſtudia mittendi curam haberet, ipſique pædagogi loco eſſet. Obnitebatur ille ac dicebat, id officii non poſſe competere Monacho. At illa obnixis precibus tam vehementer inſtitit, ut demum Monachus obſequeretur. Cum puero igitur Antiochiam venit. Joannes vero, qui tunc in urbe erat, & illum in Monaſterio degentem viderat, percontatus eſt quid cauſæ eſſet ut tale officium ſuſciperet. Ille vero rem narravit ut ſupra. Puerumque ſic inſtituit, ſic ad Monaſticæ vitæ amo- A rem inflammavit, ut paulo poſtea in ſolitudinem ſecederet, ut ibi Monaſticam vitam exerceret. Verum Joannes noſter metuens ne pater ejus, qui natura iracundus erat, in furorem verſus, & pædagogum & Monachos male mulctaret, domum repetere coëgit: ubi ille a pædagogo ſic inſtitutus, lectioni Scripturæ ſacræ, jejuniis, vigiliis cæteriſque Monaſticis exercitiis dabat operam: cumque ingenio valeret, alios etiam pueros ad idipſum vitæ genus allexit. Pater vero ipſius nihil non egit ut illum ab hoc vitæ genere averteret; at ille feliciter cœptis ita firmiter hæ- B rebat, ut nihil poſſet eum alio abducere.

Eodem circiter tempore emiſiſſe videtur Chryſoſtomus, opuſculum illud elegans, quod inſcribitur, *Comparatio Regis & Monachi.* Hic vero probat eum qui philoſophiæ, id eſt vitæ Monaſticæ dat operam, Regem vere dici poſſe; imo Rege ditiorem & potentiorem, in bello fortiorem, hominibus demerendis ac beneficio ornandis aptiorem, in obitu beatiorem.

T. 1. p. 116.

In montibus & in tabernaculis Monachorum Joannes noſter per quadriennium aſceticam egit vitam, in jejuniis, vigiliis, pſalmorum cantu, C cæteriſque ejuſmodi exercitiis diem & partem noctis maximam tranſigens, ſolo pane & aqua, additis fortaſſe oleribus vel leguminibus, victitans, neque tam ſevera diſciplina & victus ratione remiſſior effectus eſt, imo vero ardentior evaſit, & poſt quatuor elapſos annos in ſpeluncam ſe ſolus incluſit. Quid vero iſtic ageret non eſt diſquirendum, neque a ſcriptoribus narratur, certum tamen eſt eum nihil non egiſſe ut carnem domaret & Deo ferventiore jungeretur amore: per biennium autem iſtic incluſus manſit, longiores haud dubie facturus moras, niſi D adverſa valetudine laborans, ex ſpelunca & ex montibus in urbem redire coactus eſſet. Illud vero accidiſſe omnino videtur anno jam vertente 380. ita enim conſtabit a nobis conſtituta temporum ratio. Si nempe vel vertente anno 374. vel ineunte 375. ad montes & Monaſteria ſe contulerit, ibique ſex annos aut circiter tranſegerit, ut Palladius refert.

Pallad. p. 41.

In ſpelunca per biennium incluſus manet.

Redux domum & infirmitate corporis laborans incluſus manere cogebatur, advenientium viſendi cauſa amicorum colloquiis animum recreans & ægritudinis incommoda leniens. Paulo poſt reditum ſuum, & quidem ſi Socrati fides ſit, E poſtquam Diaconus a Meletio ordinatus fuerat, libros ad Stagirium a dæmone vexatum, & ſibi antea familiarem ſcripſit anno 380. vertente, vel 381. ineunte; quod autem id factum ſit cum domi eſſet, & capitis dolore corporiſque infirmitate detentus egredi non poſſet, ipſe declarat initio primi libri his verbis: „ Oportuerat nos „ tibi nunc adeſſe, atque in ærumnarum tua„ rum conſortium tranſire, ac verbis exhortan„ do, opere juvando, cunctaque reliqua pro vi„ rili noſtra parte inferendo obſequia, partem „ aliquam lenire mœroris: quoniam vero & F „ corporis mala valetudo, & invectus in caput „ noſtrum dolor, domi nos manere compule„ runt, *οἴκοι μένειν κατηναγκάκασαν*, nobiſque „ tanti lucri miniſterium abſtulerunt; jam quod „ reliquum eſt pro conſolatione tua, & pro uti„ litate noſtra, hoc ut facultas noſtra feret, inducere

380. 381. Redux domum ſcribit ad Stagirium.

Chryſ. ad Stagirium T. 1. p. 154.

inducere non negligemus.

Hæc initio verba Joannis attulimus, queis Tillemontii objectioni respondeamus, qui dicit, Joannes omnia quæ de Stagirio narrabantur, se audisse dicit. Si vero Antiochiæ fuisset, vidisset ipse nec solum auditu percepisset ab aliis, unde infert tunc Joannem in solitudine vel in spelunca, non Antiochiæ fuisse. Cui objectioni Joannes a principio aptissime respondit ut supra, unde liquet illum domi infirmitate laborantem hæc scripsisse, non autem in spelunca degentem.

Stagirius igitur nobili loco natus, a teneris in Christiana fide educatus, principio quidem terrenis rebus addictus erat. Sed brevi postea abdicatis facultatibus mundique deliciis, vitam Monasticam, invito licet reluctanteque patre, amplexus est. Initio tamen non ita diligenter, ut par fuisset, sed oscitanter & perfunctorie res asceticas tractabat, generisque sui fiducia fretus, monentes se ægre admittebat. Verum prospiciente numine, ne post peractum tantarum opum sacrificium, levius præmium Stagirius referret, a dæmone corripitur & exagitatur; ita ut distortas manus vidisses, torvos oculos, oris spumam, horrendam & confusam vocem, corporis tremorem, diuturnam sensus privationem. Ac repetitis frequenter vicibus usque adeo vexatur, ut in desperatas sibi mortem consciscendi cogitationes interdum veniret. Hinc mœror & tristitia ingens. Viæ omnes placandi Dei tentantur, nulla proficit: Sanctorum preces adhibentur, nec vexationis finis impetratur. Hic tamen ex tot ærumnis fructus percipitur, ut qui olim oscitanter se gerebat, jam ferventius pia exercitia adiret.

T. 1. p. & seqq.

Narratu autem Theophili Ephesii, qui & Joannis & Stagirii amicus erat, evocatur ad tantæ calamitatis solatium Joannes ipsius amicus, qui cum morbo detentus, domo excedere non valeret, tres hosce libros scripsit, leniendo dolori opportunos: ubi exemplo Sanctorum utriusque Testamenti, probat Deum vel carissimis sibi viris atrociora ideo immisisse mala, ut majora præmia splendidioresque coronas tribueret. Animum ait calamitatibus afflictum, ferventius Deo divinisque rebus hærere: maculas omnes & vitia hac ratione citius abstergi; ut ipsius Stagirii exemplo comprobari poterat, qui oscitantia, torpore, tumore, eliminatis, jam inter ferventiores Christi athletas primas teneret. Exemplumque affert Demophili cujusdam sibi amicissimi viri, Aristoxeni & aliorum in Xenodochio degentium, qui cum patientia magna diris vexabantur doloribus. Hæc ille fuse & παθητικῶς pro more suo prosequitur, ac cuilibet leniendo mœrori remedium offert legenti.

Joannes vero qui cum primum ad Stagirium librum scribere cœpit, ipsum adire non poterat; morbo ut credere est relevatus, ipsum adiit antequam hosce libros absolveret, ut ipse non semel insinuat. Domi morbo detentus erat quando plurimis narrantibus Stagirii calamitatem edidicit, ut ipse ait; verisimileque est ipsum in hos incidisse morbos, corporis ægritudinem & capitis dolorem, cum in spelunca, ubi biennium transegit, debile corpus maceraret, & animum exercitiis asceticis perpetuo intentum detineret.

A Postquam autem vi morbi in urbem & domum suam redire coactus est, necdum a morbo recreatus, hæc de Stagirio plurimis narrantibus audivit.

Ait Socrates, quem sequuntur Hermantius aliique omnes, uno excepto Tillemontio, Joannem jam Diaconum fuisse quando ad Stagirium scripsit, quid si dicatur illum scripsisse primum ad Stagirium librum quando morbo detentus manebat domi, duosque alios postquam recreatus a morbo, Diaconus ordinatus fuerat. Verum hæc salebris plena sunt, nec potest quid B certo pronunciari; ita nempe breviter & obscure hæc narrantur a Socrate & Palladio. Ut ut res est, ordinatus Diaconus fuit a Meletio vel anno vertente 380. vel ineunte 381. Nam ineunte vere ejusdem anni 381. Meletius Constantinopolin se contulit, ibique diem clausit.

Diaconus ordinatur anno vertente 380. vel ineunte 381.

Paulopostquam Diaconus electus fuit Joannes, ut ex ipsa ejus narratione diligenter explorata jam suo loco statuimus, videlicet vertente anno 380. vel ineunte 381. libros duos ad Viduam juniorem emisit, hac ductus occasione, quam ipse pluribus enunciat. Therasius, vir inter C primarios sui temporis conspicuus, genere facultatibusque insignis, quem spes erat ad præfecturas perventurum esse; ad hæc probitate, modestia, pietate ornatus, in ætatis flore diem obiit extremum, postquam annos tantum quinque cum uxore egerat: quam ut consolaretur hunc librum edidit Joannes: & primo Dei singularem erga viduas exhibitam curam ob oculos ponit, quibus etiam viri loco esse probat. Hinc honestæ viduitatis dignitatem ex Pauli verbis celebrat, deque proborum obitu gaudendum esse demonstrat. Postea humanæ vitæ volubilitatem ut ostendat, D exemplum affert quorumdam insignium virorum, qui ad majorem evecti dignitatem, præcipiti violentaque morte sublati sunt. Nec iis beatiores esse ait Imperatores; sed quo majore fortuna tolluntur in altum, eo graviore lapsu ruere. Hinc Imperatores sui temporis recenset, qui suo ævo misere perierant; non prolatis nominibus, sed involutis verbis, quæ nos explicavimus in Monito. Erant autem Imperatores illi novem numero ex quibus duo tantum communi morte sublati fuerant; novem illi sunt Constantinus & tres filii ejus Constantinus, Constantius & Constans, Gallus, Julianus, Jovia- E nus, Valentinianus, & Valens. Hinc transit ad Augustas & Imperatrices quæ infeliciter perierant, & obscuriora profert, quæ vix ad historiam istius ævi quadrare possint, quæ nos pro facultate explicavimus in eodem Monito.

Vide Monitum T. 1. p. 336.

Libros ad Viduam juniorem scribit.

Hunc ad viduam juniorem librum, sequitur alius liber vel homilia, quæ etiam ad Viduam juniorem inscribitur. Verum hic non viduam unam, sed viduas omnes juniores alloquitur, quas cohortatur ut in viduitate permaneant, non quod secundas nuptias damnet, sed quod sic liberiores maneant, & cælesti sponso Christo se arctius F jungere possint.

Longissimum & eximium de Virginitate librum, qui plusquam 68. paginas implet, emisisse Joannem putamus Antiochiæ & antequam presbyter esset, quod enim Antiochiæ ediderit, ipse testificatur Homilia XIX. in Epist. ad Corinthios

Librum de Virginitate scribit.

his verbis: *Si autem præterimus ea quæ dicenda essent de Virginitate, nemo nos negligentiæ damnet. Integer enim liber in hunc locum a nobis est editus: & cum quam potuimus accuratissime & diligentissime, omnia illic persequuti simus, supervacaneum esse duximus ea rursum hic exponere.* Locum porro illum, quem Homilia 19. in Epistolam 1. ad Corinthios in argumentum sibi proponit, scilicet, *Bonum est homini mulierem non tangere, &c*, in hoc de Virginitate libro perpetuo versat & discutit; ita ut perinde certum sit hunc de Virginitate librum in Homilia illa commemorari, ut certum est, ipso teste Chrysostomo, & fatente Tillemontio, Homilias in Epistolam 1. ad Corinthios Antiochiæ habitas fuisse.

Verum V. Cl. Tillemontius tantam huic enervandæ sententiæ difficultatem se reperisse putat ut illa abductus, Joannem jam Episcopum & Constantinopoli librum hunc edidisse decernat, quia videlicet, quodam in loco ille, quasi Episcopus loquitur. Sed objectionem illam confutamus in Monito ad hunc librum T. 1. p. 268. ubi clare probamus ipsum in loco illo ex Pauli persona loqui; & passim alibi illum Episcoporum, conjugatorum & aliorum personas sic assumere comperimus.

Indubitatum itaque est, ipso reclamante Chrysostomo, Librum de Virginitate emissum Antiochiæ fuisse, ita ut ex verbis ejus argui posse videatur, ipsum tunc in multorum manus devenisse. Quo tempore autem illum scripserit nusquam reperimus. Probabiliter tamen dici posse puto, ipsum antequam presbyter esset hunc librum adornavisse, cum plus sibi otii esset. Postquam enim presbyter ordinatus fuit, concionandi officio frequentissime fungebatur, ut non vacaret ipsi tam prolixos concinnare libros. Alioquin autem si presbyter hæc scripsisset in Homilias, ut credere est, totum distribuisset, ut homilias de pœnitentia, de incomprehensibili, de Lazaro &c.

T. 2. p. 536. De Sancto Babyla librum scribit. Huc referendus liber ille in sanctum Babylam, contra Julianum & contra Gentiles, quem Antiochiæ scripsit & ex memoriæ lapsu Hermantius pro Homilia habuit. Temporis notam hic Joannes noster affert cum dicit jam vigesimum annum agi ex quo Julianus Apostata templum Jerosolymitanum restaurare conatus est. Id vero tentavit Julianus anno Christi 362. Unde sequeretur Joannem anno 382. hunc adornasse librum. Verum solet ille non tanto scrupulo has suæ etiam ætatis notas apponere, ut in Monito ad hunc librum pluribus comprobatur. Hoc unum sine errandi periculo dici posse videtur, illum nempe cum Diaconus esset hunc librum scripsisse, ab anno nempe 381. ad 385. & 386. ineuntem.

T. 2. p. 530.

Argumentum libri est historia Martyrii S. Babylæ Episcopi Antiocheni declamatorio more, exque rumore vulgi plerumque recensita, tropis redundans: in qua veritatem sæpe desideres. Nam ut certum existimo S. Babylam pro Christo cæsum fuisse; ita genus & causa Martyrii, ex populi rumore potius, quam ex vera rerum gestarum historia a Joanne proferri non dubium est. Quis enim, quæso, ille fuerit Romanorum Imperator Christianus, qui inita cum Rege barbaro pace, ea conditione, ut filium ille sibi educandum traderet; acceptum pro pignore pacis filium con-

A festim jugulaverit, eaque de causa a beato Babyla Ecclesiæ aditu interclusus, eumdem S. Præsulem in carcerem trudi & obtruncari jusserit? Hunc Imperatorem quidam sive Scholiastes, sive Librarius, dicit esse Numerianum: quo quid ineptius? Nam vel Christianum dicere Numerianum, vel interfectorem cujusdam filii Regis barbarorum, æque cum vera pugnat historia. Nec magis creditur Actis quibusdam a Bollando editis ad 24. Januarii, ubi Numerianus idolorum cultor inducitur S. Babylam tentans ad impietatem suam trahere, ipsumque cum pueris quibusdam Martyrii

B gloria afficiens: quæ certe non possunt ad Babylam nostrum referri.

Verisimile igitur est hic Imperatorem Philippum memorari, qui Imperii invadendi causa cæso Gordiano Augusto, postquam per tantum scelus voti compos factus Antiochiam venerat, Paschatis tempore ad Ecclesiam, precum Mysteriorumque consors futurus, accedebat. Quo comperto S. Babylas, accedentem Imperatorem repulit, Ecclesiæ aditu interdixit & pœnitentium loco se sistere jussit, donec pœnitentia abluto expiatoque scelere, ad communionem Ecclesiæ

C postea reciperetur. Hanc a S. Præsule repulsam, grato animo modesteque tulisse Philippum, narrat Eusebius, itemque pœnitentium locum adiisse; ac tum posteaquam tam grave peccatum secundum Ecclesiæ statuta per confessionem deposuerat, in Ecclesiam admissum fuisse. Sub hæc autem, imperante Decio, Christianorum hoste, S. Babylas pro Christo cervices dedit. Quod de pœnitentia deque Christianismo Philippi ab Eusebio dicitur, non quasi certum, sed ceu a quibusdam ab se auditum, narratur, & a multis vocatur in dubium. Verisimile porro est, ex histo-

D ria illa Gordiani a Philippo cæsi, manasse illam, quam superius ex Chrysostomo retulimus; sed ita deturpatam deformatamque in omnibus fere sui partibus, ut alia penitus esse videatur.

Longe saniora esse videntur quæ de Reliquiis S. Babylæ ex suburbio Daphnes in urbem Antiochiam translatis Chrysostomus recenset; necnon de templo Apollinis divinitus fulmine tacto & combusto. Horum enim non ipse modo Chrysostomus oculatus testis erat; sed etiam omnes ejus auditores, quos in Homilia ante hunc librum posita alloquitur. Illius enim prodigii cum in Homilia, tum in libro de Babyla mentionem

E facit. In libro autem rem fusius prosequitur, & irridendi causa Sophistæ Libanii Monodiam seu lamenta minutatim refert, quæ magnam libri partem occupant, queis Libanius deplorat casum illum stupendum quo Apollinis magni templum immisso igne combustum fuerat.

Libros etiam de Sacerdotio vel cum Diaconus ordinatus fuisset, si Socrati sit fides habenda, vel paulo ante, quam ordinaretur, composuit. Qua de re jam superius actum fuit. Libri de Sacerdotio.

In hoc etiam circiter tempus referenda videtur Synopsis illa Scripturæ Sacræ, cujus magnam T. 6. p. 308.

F partem edidimus; non enim integra ad ævum usque nostrum pervenit. Opus esse genuinum probavi in Diatriba ad quam lectorem mittimus. Sane Synopsin scripturarum scripsisse eum qui divinis litteris addictus, earum lectioni & meditationi perpetuam dabat operam, facile credatur.

Alia vero argumenta, quæ in Diatriba attulimus, orbi literario exploranda & ad trutinam examinanda mittimus.

An. 386.
Vide Palladium. p. 41. 42. & Tille.
Presbyter ordinatur a Flaviano.

Joannes itaque noster per annos aliquot Diaconi tam probe functus officio, cum jam tot specimina dedisset eximiæ eloquentiæ cum pietate conjunctæ, a Flaviano Episcopo presbyter ordinatur. Noverat enim ille Verbi Dei preconem summum fore Joannem nostrum, qui etsi concionatus nunquam fuerat, jam ex scriptis suis talenti sibi crediti uberrimas dederat primitias. Ordinatus autem est ante Quadragesimam anni 386. ut ex infra dicendis constabit. Nec mora, postquam ad Sacerdotale ministerium assumtus fuit, ad concionandi officium deputatur a Flaviano, quo præsente primam Homiliam dixit, & cum summa modestia animique demissione orsus est. Se non semel adolescentulum μειράκιον & μειρακίσκον vocat, etsi pene quadragenarius jam erat; se peccatorem dicit, additque Davidem, cælum, terram, elementa omnia, feras, bestiasque, homines & Angelos ad Deum laudandum & celebrandum provocare, peccatores vero nunquam. Hinc ad Flaviani tunc præsentis laudes se convertit, aitque illum in sumtuosa domo educatum, jam asperam & squallidam gregis sui pascendi causa vitam agere. Demum ejus antecessorem laudibus extollit Meletium.

Post hanc primam concionem opinatur vir Sagacissimus Tillemontius habitam fuisse Homiliam secundam in Oziam & in Seraphinos, at levibus permotus seu rationibus seu conjecturis quas

T. 6. p. 94.

etiam ille dubitando profert. Nam ut in monito ad Homilias de Seraphinis diximus, hæc Homilia proferri non potuit ante annum 388. ut in Monito eodem probatur.

Tillemont. p. 41.
T. 4. p. 644.
Conciones in Genesim.

Verum optime opinatur idem Tillemontius, cum dicit putare se octo sermones in Genesim, qui Tomo IV. Homilias in Genesim sequuntur habitos fuisse ineunte quadragesima anni 386. Id enim perspicue declarat Chrysostomus cum secundum sermonem his verbis orditur: *Numquid meministis quæstionum, quæ nuper vobis propositæ sunt? In tantam enim arrogantiam & audaciam nos provexistis, ut quæstiones intrepide aggrediamur: imo nec arrogantiæ nec audaciæ id facinus est. Non enim viribus nostris confidentes, sed antistitum precibus ac vestris omnia committentes ad stadium nos accinximus.* Hic clare vides Chrysostomum ad stadium se accingentem, & Quadragesimæ sermones primum ineuntem, seque pene audaciæ incusantem quod rem tantam aggrederetur: quæ certe omnia Quadragesimales sermones prima vice incipientem indicant. Non enim ea usus est ordiendi ratione anno insequente 387. cum sermones de statuis per totam Quadragesimam habuit. Itaque hi sermones sine dubio pertinent ad annum 386. quo ineunte presbyter ordinatus fuerat, & annis saltem duobus ante, quam Homilias 67. in Genesim, quæ in eodem tomo præcedunt, haberet, hos sermones dixerat, ubi plurima passim animadvertas, quæ iisdem sæpe verbis in Homiliis illis observantur.

In his concionibus, etiamsi inter primas, quas Chrysostomus habuit numerentur, non modo eloquentiam, ubertatem in dicendo, nitidum genus verborum, & inventionis felicitatem admireris, quæ in cæteris omnibus ejus operibus elucent, ubi stylum semper videmus populari assensioni accommodatum. Sed etiam animadvertas quantum ad extemporaneam declamationem semper comparatus fuerit tantus artifex, & quam ad res quantumvis inopinatas stylo persequendas præsto fuerit. Hoc uno rem exemplo percipias. In sermone quarto num. 3. cum accedente nocte lucernæ Ecclesiæ accederentur; auditores aversis a concionatore oculis, ad lucernas se convertunt: hinc ille statim eorum socordiam carpit, & multa haud dubie imparatus, dicit præclare, ac si rem meditatus accessisset, qui tamen hæc prævidere nullo modo potuerat.

Homilia in S. Meletium.

Hoc circiter tempore Homiliam dixit in S. Meletium, a quo ipse Lector & postea Diaconus ordinatus fuerat. Tempus ipse Chrysostomus in concione profert cum dixit: *Quintus enim annus jam præteriit ex quo ille migravit ad Jesum.* Obiit autem Meletius Constantinopoli; illo evocatus ab Imperatore anno 381. circa finem mensis Maii. Quamobrem post mensem Maium anni 386. habita fuerit hæc Homilia, ante capsam Reliquiarum ejusdem Sancti. Non in anniversaria obitûs die: neque enim dixisset Chrysostomus jam præteriisse annum quintum, ἤδη παρέδραμεν; sed fortassis in die Translationis Reliquiarum ejus Antiochiam, quæ incidere videtur in duodecimam Februarii, qua die Martyrologia Græcum & Romanum ejus festum annunciant. Qui calculus si stet, & si Martyrologia diem Translationis accurate notent, quod tamen secus non raro contingit, hæc concio habita fuerit duodecima Februarii anni 387. post annos quinque & octo cum dimidio menses. Ut ut res est, certum omnino videtur hanc Homiliam pronunciatam fuisse, vel anno 386. post mensem Maium, vel ineunte anno 387. Meletium vero tanto amore prosequebantur Antiocheni, tanta apud illos erat ejus nominis fama, ut omnes fere filiis suis Meletii nomen imponerent, & illius imaginem ubique pingerent, imprimerentque in annulis, sigillis & phialis referente Chrysostomo.

Concionatori tanto innumeræ sese offerebant orandi & arguendi causæ & occasiones; Antiochenorum multorum dissoluti mores, & effrenata quorumdam in peccando licentia, quam in serie Homiliarum, frequenter impeti videbimus: Hæreticorum varii generis, maximeque Anomœorum, depravata doctrina, qui quotidie contra Catholicos velificabantur, Judæorum quoque Christi inimicorum ausus, quos in quadam saltem rituum parte sectabantur aliquot Christiani. Et Anomœos quidem adoriendi propositum jam pridem susceperat, atque in primis suis Homiliis ipsos impetere orsus esset; sed cum videret illos concionibus interesse suis, & cum voluptate aures sibi præbere, *ne prædam abigeret*, inquit ille, utque illorum animas irretiret, linguam ab hujusmodi certaminibus aliquamdiu coërcuit.

Anno 386. vertente Julio.
Vide Monito. T. 1. p.

Cœptæ autem sunt conciones illæ contra Anomœos aut vertente Julio anni 386. aut ineunte Augusto: qui calculus constare deprehenditur ex iis quæ de prima contra Judæos Homilia dicuntur in Monito ad illas contra Judæos Homilias, ubi ex ipsis Chrysostomi verbis

arguitur primam habitam fuisse mense Augusto ejusdem anni 386.

Conciones contra Anomæos. Non una serie & continenter dictæ fuerunt conciones istæ contra Anomœos; sed illarum cursus interceptus est sub initium, quando ingruente casu contra Judæos disceptandum fuit. Deinde vero contra Anomœos & contra Judæos alternis vicibus concertatum est. At vices illas metiri non possumus intervallis æqualibus.

In prima itaque contra Anomœos concione, postquam dixerat, ut vidimus, qua de causa pridem susceptum consilium illos impugnandi aliud in tempus transmisisset, nempe, ut auditores qui sibi benevoli videbantur, irretiret. Demum hortantibus ipsis Anomœis ut in arenam descenderet, illorum errores impetere orsus est, amico tamen animo, non ut adversarios feriret, sed ut jacentes erigeret.

Secundam contra Anomœos Homiliam interposito plurimorum dierum spatio pronunciavit, multa enim Chrysostomum a destinato cursu interpellarunt; contra Judæos nempe habita, eaque admodum necessaria, concertatio, de qua, his contra Anomœos recensitis, pluribus agemus; Patrum quorumdam *spiritualium*, sic ille *adventus*, de quibus suo loco narrabitur, demum illis ad loca sua reversis, sanctum preconem excepere memoriæ Martyrum frequentes; quibus celebratis intermissam contra Anomœos concertationem repetiit.

In tertia idem argumentum *de incomprehensibilitate Dei* contra adversarios prosequitur. Sub finem vero in auditores acerrime invehitur, quod concione, quam libenter audiebant, solutâ, sese statim subducerent, & sacris Mysteriis, quæ continuo celebrabantur, non interessent.

In quarta, post solitas contra hæreticos velitationes, cœtui gratulatur, quod monitis suis morem gesserit, pravamque ante sacra Mysteria recedendi consuetudinem abjecerit: dolet tamen, quod marsupiorum sectores quidam concionem interturbarent, monetque ne aurum argentumve in marsupiis deferant, si velint talem pestem abigere.

In quinta demum, iis breviter retractatis, quæ prius dixerat, nova adhibet contra Anomœos argumenta. In his porro concionibus elucet Chrysostomi non solum eloquentia, sed etiam ἐνέργεια, seu vis argumentorum. Nec minus suspiciendæ sunt responsiones ad objecta hæreticorum, quibus asperguntur etiam sales, qui in dicendo mirum quantum valeant. Ita ut haud a vero aberraverit si quis has homilias inter præstantissima sancti Doctoris opera computaverit.

A. 389. 20. Decemb. Concio in S. Philogonium. Post quintam, quæ mense Decembri, ut verisimile est, habita fuit, Chrysostomus ad nova tela contra Anomœos vibranda paratus, ut ipse dicit, die festo S. Philogonii Episcopi Antiocheni, qui in vigesimam Decembris, quinque diebus ante Natalem Domini incidebat, interpellatus fuit, ejusque panegyricum pronunciavit, ipsum tamen non absolvit, sed maxima preconii parte Flaviano Episcopo, eadem die concionaturo, relicta, in orationis medio cursum intercepit, ut populum ad Natalem Christi rite celebrandum hortaretur, ac postquam peccatoribus pœnitentiæ resipiscentiæque modum præscripsit, orationem claudit.

Sequentem de Consubstantiali Homiliam contra Anomœos habuit, ut indicat ipse, paucis diebus postquam de eodem argumento concionatus erat, ineunte videlicet anno 387. & quantum conjectare licet, quinta Januarii die, qua Circenses ludi celebrabantur. Sic enim ille concionem incipit: *Iterum Circenses, iterum nobis imminutus est conventus.* Anno 387.

Die sequenti ut confutaret Anomœos, qui ex petitione filiorum Zebedæi & ex responsione Christi: *Sedere autem ad dexteram vel sinistram meam non est meum dare vobis*, oppugnandi ansam arripiebant, eam habuit Homiliam quæ octava inscribitur.

Hanc concionem sequitur illa de Lazaro quatriduano, in qua Anomœorum argumentum ex Historia Lazari quatriduani petitum confutatur. T. 1. p. 525. In hanc vero νοθείας suspicionem injicere conatus est quidam Nuperus, qui non adverterat hanc de Lazaro quatriduano luculenter commemorari in sequenti de Christi precibus, quoniam hæc Homilia in editione Saviliana longo intervallo a sequenti separata erat: verum ejus argumenta pluribus confutavimus in Monito ad has Homilias p. 324.

Altera de Christi precibus continenter post Homiliam de Lazaro habita est. In hac egregie commonstratur Christi preces ad Patrem directas, non probare illum esse Patre minorem. Utramque vero habuit ineunte anno 387. paulo postquam alias contra Anomœos dixerat, ut ipse refert in secunda num. 2. ubi ait se *nuper* πρώην de gloria Unigeniti dixisse. Sic enim conciones de Incomprehensibili non semel appellat.

Duas alias contra Anomœos conciones ille habuit Constantinopoli, ubi illa hæresis grassabatur, ut & Antiochiæ. De illis autem suo loco agetur. T. 1. p. 541.

Homiliarum vero contra Judæos ordinem in prius editis mire perturbatum, Deo dante, nec sine labore restituimus. Primam Homiliam habuit, postquam certamina contra Anomœos orsus, primaque jam habita concione, instantibus Judæorum feriis, scenopegiis, jejuniis, quibus Christiani quidam Antiocheni, partim spectandi, partim etiam unà celebrandi atque jejunandi causa interesse solebant; huic ille morbo ut mederetur, concertationis contra Anomœos cursum intercepit, ac Judæos Judæorumque sequaces adortus est. Qua vero anni tempestate hæc concionari cœperit, ipse paulo post initium Homiliæ primæ testificatur his verbis: *Feriæ miserorum atque ærumnosorum Judæorum continuæ & frequentes instant, tubæ, scenopegiæ, jejunia.* His notatur haud dubie mensis Tisri, sive September, cujus decimo-quinto die incipiebat scenopegia, seu festum Tabernaculorum. Illo autem mense plures apud Judæos occurrebant dies festi, quam in quolibet alio totius anni, ut videas apud Buxtorfum, Leusdenum & alios. Quod etiam indicat Chrysostomus, cum dicit συνεχεῖς καὶ ἐπάλληλοι. Hanc solemnitatum frequentiam aliquot diebus antevertisse Chrysostomum, tum præmissa verba declarant, tum mox afferenda testificantur. Quare mense Augusto primam Conciones contra Judæos. T. 1. p. 584.

mam Homiliam dixisse videtur.

In hac vero Homilia, ubi Christianos illos insectatur, qui religionis causa, Judæorum sacra, ferias, ædes adirent, rem affert singularem, cui ille interfuit, & quam prætermittere non licet. T. 1. p. 590. e. Postquam hæc Evangelii Joannis verba attulit, *Si enim Patrem meum nossetis, & me nossetis: neque vero me nostis, nec Patrem;* ita pergit:

„ Quod testimonium hoc fide dignius adducam? Si Patrem non norunt, Filium crucifixerunt, Spiritûs auxilium repulerunt, quis locum illum esse dæmonum diversorium affirmare non ausit? Non adoratur ibi Deus, absit; sed idololatriæ deinceps locus est: & tamen aliqui illis tamquam sacrariis adhærent. Atque hæc non conjecturis adductus dico, sed ipsa edoctus experientia. Nam ante hoc triduum, mihi credite, non mentior, Matronam quamdam honestam, ingenuam, modestam & fidelem vidi, quam homo quidam impurus, opinione Christianus: talia enim audentem, sincerum Christianum non dixerim; Hebræorum ædem intrare, ibique jusjurandum de negotiis sibi concreditis dare cogebat. Ut vero illa opem implorabat, & vim sceleratam amoliri cupiebat; sibi enim, quæ divinorum mysteriorum consors facta esset, illum locum adire, nefas esse putabat: incensus ego zelo, atque ardens surrexi, nec illam ad prævaricationem trahi sum passus, eripuique ab iniqua ista abductione. Postea eum, qui traxerat illam Christianusne esset, rogavi, cui confitenti graviter institi, fatuitatem exprobrans, extremamque dementiam, & asinis illum præstare negavi, si Christum se adorare profitens, ad Judæorum, qui ipsum crucifixissent, speluncas quemquam traheret. Productoque longius sermone, primum jurare prorsus non licere, neque ad jusjurandum quempiam incitare, ex sacro Evangelio docui. Deinde, non fidelem & initiatum, quin neque eum, qui nondum sit initiatus, in istam necessitatem trahendum fuisse. Postquam diu multumque loquutus animum ejus ab errore opinionis liberavi, causam sciscitatus sum, cur Ecclesia relicta ad Judæorum collegia illam traxerit. At ille multos sibi dixisse inquiebat, jusjurandum, quod ibi daretur, magis formidandum esse. Ob quæ ingemiscebam, & ira incendebar, hinc rursus ridebam. Cernens enim diaboli astutiam ingemui, quod hominibus id persuadere posset: considerata vero eorum qui decipiebantur socordia, excandui, & eorumdem quanta esset amentia mecum reputans, risi. „ Risit igitur ille licet rei gravitas adimeret jocandi facultatem, sed jocus ille nihil de gravitate decerpsit.

Secundam Homiliam, decem aut pluribus elapsis a prima diebus habuit, ac quinque diebus ante, quam Judæorum jejunium adesset, ut sic ipse declarat initio: *Illegitimum igitur ipsorum jejunium post quinque dies deinceps instat; at ego ante decem dies, vel plures, cohortationem ad vos habui, ut fratres vestros præmunirem.* Ne vero dubites hanc ipsam esse, quam secundam contra Judæos habuit, vide quomodo ibi de prima loquatur num. 3. *Non audistis in priori concione, quam clare fuerit oratione demonstratum, ipsas* A *animas Judæorum, & loca ubi congregantur, a dæmonibus habitari?* Id vero, nempe & animas Judæorum, & loca eorumdem a dæmonibus habitari, conspicue & fuse probat ille Homilia prima contra Judæos num. 6. ita ut certo certius sit, illam esse contra Judæos primam, hanc vero secundam, quam dolemus ad nos mutilam devenisse: nihil certe non egimus ut eam sartam & tectam ederemus, sed frustra cessere conatus omnes.

Tertiam incunctanter posuimus Homiliam eam cujus titulus est, *In eos qui primo Pascha je-* B *junant*, id est, contra Christianos illos, qui cum Pascha Judæorum aliquot diebus post Pascha Christianorum celebratur, in Paschate Christianorum jejunant, ut jejunium usque ad Pascha Judæorum prosequantur; illud autem anno sequenti 387. inquit Chrysostomus, accidebat, atque ut tam pravam consuetudinem aboleat, Homiliarum contra Anomœos & de Unigeniti gloria cursum intercipit, ut ipse initio Homiliæ declarat his verbis: *Rursus necessarium quoddam & urgens negotium, eorum quæ nuper dicta sunt seriem interrumpens, ad se orationem traducit,* C *& a susceptis cum hæreticis certaminibus nos abducit. Nam nos quidem rursus de Unigeniti gloria ad caritatem vestram verba facere parati eramus.* His porro declarat se jam secundo Homiliarum contra Anomæos cursum interpellare, quod se primo fecisse dicit initio Homiliæ primæ contra Judæos. Etenim cum primam contra Anomœos orationem habuisset, cursum sistere coactus est, non modo ut contra Judæos concertaret, quod duabus Homiliis præstitit; sed etiam ut Patres *Spirituales*, seu Episcopos vicinos, qui Antiochiam venerant, exciperet, ac postea occurrentes multas Martyrum solennitates celebraret. D His, inquam, omnibus interpellatus est a cœpta contra Anomœos pugna; ita ut non modicum temporis intervallum fuerit primam inter Homiliam contra Anomœos & tertiam. Cum autem primam contra Judæos Homiliam habuerit mense Augusto anni 386. ut supra diximus; secundam vero ineunte circiter Septembri, *decem*, ait ille, *aut pluribus diebus* post primam, magnam Septembris partem insumserit in excipiendis illis vicinis Episcopis, & celebrandis Martyrum solemnitatibus, rursumque Septembri exeunte mense pugnam contra Anomœos resumserit, E quam, vel nondum exacto Septembri, vel initio Octobris iterum prosequutus sit, urgente, ut ille ait, necessitate ut contra Judæos rursus certamen haberet. An vero post secundam contra Anomœos concionem, hanc tertiam contra Judæos habuerit, an post tertiam vel post quartam, id plane incertum est, neque hac de re quidquam certi statui posse videtur.

Ne autem hanc tertiam contra Judæos concionem diu post Septembrem amandemus, prohibere videtur Chrysostomus Homilia in diem Natalem Christi, quam habuit anno 386. die F vigesima-quinta Decembris: *Tempus autem tum erat*, inquit, *festi Tabernaculorum & jejunii: hoc enim illa verba sibi volunt*, Humiliate animas vestras, *idque a Judæis circa finem mensis Gorpiæi, id est Septembris, quod & vos testamini, celebrabatur. Tunc enim multos prolixosque sermo-*

nes contra Judæos protulimus, importunum eorum jejunium accusantes. Eo igitur, ut nos constituimus, tempore has tres contra Judæos conciones habuit. Neque tamen ita mense Septembri habitas dicit has multas prolixasque Homilias, ut nullam ante, nullam post Septembrem pronunciarit. Nam cum ait, *Tunc enim multos prolixosque sermones contra Judæos habuimus*, tempus circiter annotat, neque Homilias illas omnes mense Septembri circumscribit: non enim solet Chrysostomus tanto scrupulo notas temporum consignare, ut passim observavimus. Cum vero dicit, *multos prolixosque sermones*, πολλοὺς καὶ μακροὺς λόγους, has tres Homilias indicare videtur, etiamque fortasse alias, quæ injuria temporum interciderint: parum enim abfuit, quin secunda etiam Homilia perierit, utpote quæ in uno tantum codice, magna sui parte mutila reperta sit. Imo vero certum videtur aliquot ex iis, quas hic memorat Homilias intercidisse; nam in fine tertiæ dicit: *Quemadmodum demonstravimus, cum hac de re multi habiti fuerint a me sermones;* non sic loquuturus si duos tantum hac de re sermones pronunciasset. Sed cave putes cum Frontone Ducæo, Homilias quinque sequentes his Chrysostomi verbis, longos prolixosque sermones significari. Illas siquidem conciones pronunciavit diu post Homiliam in Natalem Domini, anno 386. habitam, unde excerpta illa verba sunt, ut mox, neque dubiis argumentis palam faciemus.

Contra hunc nostrum calculum dubia quædam proponit V. Cl. Tillemontius, circa tempus nempe quo Homilia tertia habita fuit, sed illi apte, ni fallor, respondimus in Monito ad Homilias contra Judæos T. 1. p. 583. quo lectorem remittimus. Longe difficiliorem aliam movet quæstionem, quæ suam pariter & nostram sententiam impetat, ex titulo nempe hujus tertiæ Homiliæ, qui sic habet, εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας; *in eos qui primo Paschate jejunant.* Quod autem hoc ipso anno ii, qui Judæorum calculum in Paschate sequebantur, etsi Christiani erant, ipso Paschatis die jejunaturi essent, sic declarat Chrysostomus num. 5. „Ecce namque primus dies Azymorum hoc anno in Dominicam diem incidit, & omnino necesse est ut tota hebdomada jejunemus, & cum Passio præterierit, & Crux advenerit & Resurrectio, nos adhuc jejunantes maneamus. Et sæpenumero istud accidit, ut post Crucem, post Resurrectionem, hebdomada nondum absoluta, jejunium observemus.„ Hæc contra eos dicuntur, qui jejunium Judaïco more servabant, quique aliquando in ipso Paschate jejunabant, quando scilicet Judæorum calculus Pascha assignabat post Christianorum Pascha. Tunc enim Christiani illi: qui Judaïco ritu jejunium servabant, illo die jejunabant, quo cæteri Christiani Pascha celebrarent.

Atqui secundum tabulas Paschales anno 387. Pascha incidit in 25. Aprilis, nempe quam tardissime potest occurrere: quomodo ergo Judaïzantes illi poterant hoc anno in Paschate jejunare, cum Pascha Judæorum nunquam possit ultra vigesimam-quintam Aprilis occurrere? Verum hæc difficultas certissimas temporis notas a nobis constitutas evertere nequit. Nam utrum semper Antiocheni invariabili lege Alexandrinorum circa Pascha Domini calculum sequuti sint, non nobis compertum est: atque etiamsi sequuti sint, an affirmare possumus nunquam errorem in calculo intercidisse? Certe Anonymus ille qui sermones in Pascha Jo. Chrysostomi nomine edidit, quos in lucem emisimus in 8°. Tomo, contrarias circa Paschalem calculum sententias eo ipso anno, quo ipse Homiliam suam in lucem dedit, exstitisse ait. Gregorius vero Turonensis non semel observat varietatem illam circa diem Paschatis suo tempore in diversis regionibus contigisse. Fatentur autem viri in his rebus peritissimi errorem interdum in calculis hujusmodi contingere, nec multis abhinc annis contigisse, neque tutum semper esse notas Paschales aliis notis anteponere. Sane tanta videtur eorum, quæ supra diximus firmitas, ut potius ex computatione nostra calculum Paschalem ejusmodi, quam ex calculo Paschali contra computationem illam liceat decernere.

T. 8. p. 275. Vide ibidem.

Hæc de prioribus tribus contra Judæos Homiliis, quæ Septembri anni 386. habitæ sunt, dicta sunto. Antequam vero quinque sequentes pronunciaret, librum contra Judæos atque Gentiles emisit longissimum, neque in conciones divisum; quem an unquam palam & præsente populo pronunciarit incertum est. Sed certum videtur emissum fuisse librum ante Septembrem anni 387. ut pluribus in Monito commonstratur.

Liber contra Judæos atque Gentiles. T. 1. p. 658.

In hoc opere plurima scitu dignissima memorantur, quæ non licet silentio prætermittere. Agitur hic de divinitate Christi, quam Anomœi aliique omnes Ariani vel negabant, cum dicerent Christum Deum quidem esse, sed non vere Deum; vel ore tantum tenus confitebantur, cum illum simpliciter Deum vocabant: Judæi vero atque Gentiles absque ullo temperamento rejiciebant. Orditur autem dicens se librum hunc breviore facilioreque stylo concinnare, ut vel ancillarum, viduarum, nautarum, agricolarum captui accommodatior esset. Hinc contra Gentiles Evangelii veritatem probat, quod oppugnantibus licet nationibus universis, per totum orbem pervaserit; ita ut in Perside quoque, ubi Martyrum ingens numerus erat, Evangelica prædicatio floreret. Christi adventum non modo prænunciatum fuisse dicit; sed etiam adventus modum & Gentium concursum ad fidem suscipiendam; ita ut orbis jam totus in Bethleem confluat, ut Natalium locum veneretur. Judæos tamen adhuc ingratos manere, ut in multis Scripturæ locis prædicebatur. Sepulturam quoque Christi prænunciatam fuisse probatur: necnon mittendos fore Evangelii precones, qui totum terrarum orbem disciplina Christi replerent. Probatque Petrum & Paulum Regibus & Imperatoribus majores potentioresque fuisse, qui leges eorum abrogaverint, queis Christi præcepta substituerunt. Judaïcum cultum abrogandum fore a Prophetis prænunciatum fuisse probat, futurumque orbis universi judicium. Demum Crucis Christi præstantiam & honorem pluribus indicat. „Imperatores enim, inquit, posito Diademate, crucem suscipiunt, symbolum mortis

„ illius : in purpura crux, in diademate crux, „ in precibus crux, in armis crux ; & ubique terrarum crux plusquam sol refulget. „ Pergit vero de cruce loquens, dicit principes & subditos, mulieres & viros, virgines & nuptas, servos & liberos signum crucis frontibus imprimere : ac viros mulieresque veræ crucis particulam auro inclusam a collo suspendere. Demumque narrat Judæos, favente sibi Imperatore, qui omnes impietate superabat, nempe Juliano Apostata, templum restaurare frustra tentavisse.

Quinque vero sequentes contra Judæos Homilias, diu post intermissam contra eosdem concertationem habitas fuisse subindicat ipse Chrysostomus initio quartæ, his verbis: *Rursus infelices illi mortaliumque miserrimi Judæi jejunaturi sunt : rursus Christi gregem muniamus necesse est.* Sed aperte declarat Homilia sexta num. 6. *Quid autem loquor de prædonibus ? Profecto scitis omnes ac meministis, quando apud nos scelerati quidam & præstigiatores statuas principis dejecerunt, quo pacto non illi tantum, qui facinus ausi fuerant, sed quotquot simpliciter præsentes conspecti fuerant, quoniam videbantur illis assentiri, in judicium abrepti, simulque cum illis abducti, extremo supplicio sunt affecti.* Hic memoratam videmus illam tragœdiam, quæ per totam quadragesimam anni 387. occasione dejectarum statuarum Antiochiæ spectaculo fuit, de qua pluribus suo loco. Hæc porro sexta Homilia habita est ipso jejunii Judæorum die, ut ipse Chrysostomus dicit in fine : quarta decem circiter diebus ante jejunium. Quinta intermedio, ut ex ordiendi modo liquet, tempore : septima, nondum absoluto Judæorum festo : octava, post jejunium & festum ; ita ut ex Chrysostomi verbis clare colligatur eum minus quam viginti dierum spatio, quinque postremas contra Judæos Homilias mense Septembri absolvisse. Hac de re difficultas nulla suboriri potest. Utrum autem anno 387. eodem recurrente jejunio, cujus causa tres priores Homilias anno proximo habuerat, has quinque conciones pronunciaverit, etsi non perinde certum habetur, omnino tamen probabile est. In harum certe Homiliarum decursu Martyrum memorias occurrere dicit sanctus Doctor, quemadmodum & in prioribus illis concionibus anni 386. quas mense Septembri se habuisse testificatur. Videturque Chrysostomus Judaicum morbum, Christianorum quorumdam animis adhuc hærentem, cui medicam manum anno 386. admoverat, anno etiam insequenti penitus curare voluisse : ipsumque Homiliæ quartæ exordium : *Rursus Judæi jejunaturi sunt*, eamdem proxime recurrentem anni tempestatem prorsus significare videtur.

Quæ contra Anomœos & contra Judæos annis 386. & 387. dixit, & quidem non semel alternis vicibus interdum de uno, interdum de alio argumento, continenter & una serie referenda, nec intercipienda duximus, missis aliis diversi argumenti Homiliis, quas per illud temporis spatium ad populum habuit, ne rei, quæ ejusdem argumenti erat, cursum interpellaremus. Quamobrem repetenda sunt ea, quæ per illud temporis interstitium tractavit, quorum nonnulla non minoris, imo majoris A momenti esse putantur.

Primo autem occurrit Homilia de Anathemate, quam post tertiam contra Anomœos se pronunciavisse nec obscure declarat in principio, ut in Monito probavimus ; ut nempe sedaret simultatem subortam olim inter Meletianos & Paulinianos utrosque Catholicos, quæ discordia sub Flaviano, & ad longum postea tempus extracta est : sed ad lectoris commodum, res ab initio dissidii repetenda est. Homilia de Anathemate. T. 1. p. 689.

Eustathius Antiochenus, vir sanctus & Catholicus, ideoque Arianis invisus, ipsorum operâ & B calumniis depositus in exsiliumque actus fuerat, anno circiter 330. in ejusque locum substitutus fuerat alius Episcopus Arianus, deincepsque continuata successione ejusdem sectæ Episcopi Antiochenam tenuere sedem, Catholicis interim cum Eustathiano clero seorsim collectas agentibus, donec Ariani Meletium, quem hæresi suæ addictum putabant, in Episcopum ordinarunt. Peropportune vero cecidit ut ipse non Catholicus modo, sed etiam ex ferventioribus Catholicis esset. At cum postea comperissent ipsum Catholicæ rei vindicem, Arianisque infensum esse, virum in exsilium pelli curant, in ejusque locum C Euzoïum Arianum substituunt. Tunc vero tres in partes distracta civitas fuit : prima erat Eustathianorum, sive eorum qui S. Eustathio addicti erant, quique Meletii communionem, quod ab Arianis in Episcopum cooptatus fuisset, respuebant ; secunda Meletianorum, scilicet Catholicorum, qui Meletium, etsi ab Arianis ordinatum, utpote Catholicum sanctissimumque virum, sequebantur ; tertia Arianorum, qui cum Euzoïo conventus agebant. Hactenus tamen nonnisi duo Episcopi Antiochiæ erant ; nimirum ex parte Catholicorum Meletius ; ex Arianorum D vero parte Euzoïus : nam Eustathiani cum Paulino Presbytero seorsim collectas agebant.

Quamobrem Athanasius in Synodo Alexandrina anno 362. totis viribus nitebatur ut Eustathiani Meletianis jungerentur, omnesque Catholici unum Meletium Episcopum agnoscerent, ad eamque rem legatos duos Eusebium Vercellensem & Asterium Episcopos a Synodo Alexandrina mitti curavit. Verum interim, dum legati iter agerent, Lucifer Calaritanus, pium Athanasii Alexandrinæque Synodi consilium interturbavit, qui Paulinum in Episcopum allegit ; ita ut E tres jam Episcopi Antiochiæ essent, duo Catholici, & unus Arianus. Ex hoc autem Catholicorum dissidio, quod annis bene multis perstitit, innumeræ rixæ subortæ sunt, contumeliæ, dicteria, maledicta, quibus se mutuo, diversis addicti partibus, lacerabant, rebus palam exulceratis. Paulinus vero in Episcopum adlectus Alexandrinæ Synodo subscripsit, in qua Apollinarius Laodicenus, qui eo Monachos oratores suos miserat, ut professionem fidei suæ in cœtu Patrum darent ; ita tamen ut errores suos subdole reticerent, in communionem admittitur. Paulinus autem anno F 362. ordinatus, anno 388. vel 389. finem vivendi fecit. Apollinarius vero qui post Synodum Alexandrinam errores suos spargebat ut ante, ab Athanasio confutatus fuit ut hæreticus.

Hæc præmittenda erant, ut Chrysostomi scopus & dicta intelligerentur. Meletiani ergo Ca-

tholici, de vulgo loquor, Eustathianis infensi, A hinc maledicta proferendi occasionem captabant, quod Paulinus eidem Alexandrinæ Synodo subscripsisset, cui subscripserat etiam Apollinarius hæresiarcha, ideoque Apollinarium Paulini Magistrum dictitabant. Chrysostomus vero qui ægre admodum videbat Ecclesiam Antiochenam ita discissam, ut Catholici in Catholicos tam atrociter insurgerent, auditores suos talia ausos aspere excipit. *Sed quid dicunt illi*, inquit, *ad omnem malitiam audaces? Hæreticus*, *aiunt*, *ille factus est*, *inhabitantem habet diabolum*, *& loquitur contra Deum nequitiam*, *mul-* B *tosque suadela vanaque fallacia in profundum exitii abducit; ideoque a Patribus ejectus est, maxime hujus magister*, *qui partem Ecclesiæ abscidit: sic aut Paulinum aut Apollinarium designant.*

Hæc refert Chrysostomus, ut ab incondita turba non ita accurate dicebantur, & quia non raro plebeia hujusmodi convitia & dicta peregrinum sonantia orationi intermiscentur, hæc concio multis in locis non pari atque cæteræ elegantia dicta videtur. Hanc cum Baronio & Hermantio, vertente anno 386. dictam putamus, resque omnino certa videtur. Tillemontius ta- C men ex male allato & intellecto hujus Homiliæ loco, putat eam habitam fuisse post Paulini mortem, post annum scilicet 388. Vide Monitum nostrum, ubi sententia ejus clarissime, ni fallor, confutatur.

In Natali Christi concio. T. 2. p. 354. Quinque diebus post habitam in S. Philogonium Homiliam, id est vigesima quinta Decembris, ut ipse Chrysostomus testificatur, prima vice de die Natali Christi concionatus est. Cum enim *nondum decimus annus esset*, inquit ille, *ex quo dies ille* Antiochenis *innotuerat* ab Occidente, ubi ab exordio illa die celebratus fuerat, D Antiochiam delatus; multi diem festum hujusmodi, quasi novum ac recenter inductum detrectabant; alii tamen magno numero libenter admittebant: quam disceptationem ut sopiret Chrysostomus, ubi primum, postquam presbyter ordinatus fuerat, occurrit illa celebritas, hanc Homiliam habuit, ut subortam litem tolleret, & diem Natalem Christi in vigesimamquintam Decembris incidere multis argumentis probaret. Primo ait hanc veram esse sententiam vel inde probabiliter argui, quod quaquaversus denunciata, cum tanta celeritate ab omnibus E suscepta fuerit. Deinde ait illa die ab exordio per totum Occidentem celebratum fuisse Christi ortum, maximeque Romæ. Cum autem census Cyrenii jussu Augusti factus, in tabulisque descriptus, penes Romanos haberetur; hinc verum germanumque Natalis Christi diem Romanos hausisse. Aliud quoque argumentum mutuatur ex eo die, quo ingressus est in Templum Zacharias, quem ipse summum Pontificem putat: inde vero calculum ducit, ut probet in vigesimamquintam Decembris incidere diem Natalem Domini. Hac vero de re plura protulimus in Monito T. 1. p. 353. ubi vide sis. F

Concio alia. T. 3. p. 300. Erant Antiochiæ quidam de recta fide non probe sentientes, qui hoc Pauli dictum in Ecclesia lectum, *sive per occasionem*, *sive per veritatem Christus annnuncietur*, *& in hoc gaudeo*, ita prave interpretabantur, ut dicerent, dum Christus annunciaretur, parum interesse an hæretica an vera dogmata essent. Hoc erroris portentum depellit Chrysostomus, pluribusque demonstrat non eam esse Pauli mentem. Sed ex vera rerum gestarum historia Pauli sententiam hanc esse confirmat: cum Pauli inimici quidam eum vinculis constrictum cernerent, ut Neronem magis in eum exasperarent, ipsiusque perniciem molirentur, veram sanamque fidem ideo prædicabant, ut aucto discipulorum numero tyrannus ille in Paulum catenis onustum magis magisque sæviret. Hac vero de causa, ait Chrysostomus, Paulus dicit *sive per occasionem*, *sive per veritatem Christus annuncietur*, *& in hoc gaudeo.* Multa præfert hæc Homilia in principio de humilitate, & in fine de utilitate necessitateque precationis. Habitam autem fuisse post diem Natalem Christi ultimis Decembris diebus anni 386. ex ipsis Chrysostomi verbis arguitur, ut videas in Monito T. 3. p. 300. ubi rem, si non omnino certam, admodum verisimilem commonstravimus.

Anno 387. T. 2. p. 366. Concio in Epiphaniam, & aliæ. In die autem Epiphaniæ sequenti, ut omnino probabiliter existimatur, de Baptismo & Epiphania Christi concionem habuit: ubi postquam populum ad Ecclesiam frequentandam hortatus est, de duplici Epiphania agit; de illa nempe qua Magis ex Oriente venientibus apparuit, deque postrema, qua in consummatione sæculi cum gloria & splendore venturus est. Miraculum deinde circa aquam Baptismi enunciat; nam cum versus mediam noctem, quæ diem Epiphaniæ præcedebat, singuli de aqua illa Baptismi latices, νάματα secum asportarent, aqua illa non corrumpebatur; sed integro anno, quin & biennio & triennio incorrupta manebat. Docet deinde quid intersit discriminis inter Baptisma Judæorum, Baptisma Joannis & & Baptisma Christi. Hinc explicat quomodo Christus impleverit omnem justitiam; demum hortatur populum, ut magna cum reverentia ad tremenda Mysteria accedat.

Concionem de Baptismo Christi sic orsus fuerat Chrysostomus: „ Omnes vos in lætitia hodie, „ ego vero in mœrore sum solus. Nam cum in „ hoc spirituale pelagus oculos meos converto, „ & immensas Ecclesiæ divitias complector: ac „ deinde perpendo fore, ut cum primum solennitas ista præterierit, multitudo rursus ista resiliat ac discedat, crucior & animi dolore an- „ gor: quod cum tam multos liberos pepererit „ Ecclesia, non illis itidem in singulis collectis, „ sed in festis solummodo frui possit. Quod porro metuebat ille die sequenti septima Januarii accidit. Anno 387. T. 2. p. 517. Cum enim de S. Luciano concionem haberet, jam non illam populi frequentiam adesse vidit; sed longe rariores auditores, quamobrem sic ille orditur: „ Quod hesterno die pertimescebam evenit, & ad effectum jam perdu- „ ctum est; nempe ubi festum præteriit, simul „ etiam multitudo nobis abscessit, minorque „ nobis cœtus factus est. „ Hinc luce clarius commonstrari vide hanc S. Luciani panegyrin pronunciatam fuisse die Epiphaniam insequente & eodem anno 387. Lucianus autem presbyter Antiochenus, inquit Chrysostomus, fame & cruciatibus multis Christi nomen gloriose confessus est. Id accidit anno 311. vel 312. in persequutione

tione Maximini. Martyrologium Romanum ad diem 7. Januarii S. Luciani martyrium annunciat. Hunc Ariani suarum partium fuisse mentiebantur, quoniam ex discipulis ejus quidam se in Arianorum castra conjecerant. Imo ipse Arius itemque Eusebius Nicomediensis, illius sectæ primipilares, Luciani discipuli fuerant, & sese Collucianistas vocabant. Verum illi a Luciani doctrina & a catholica fide desciverant. Hac de re vero nihil in Chrysostomi panegyri S. Luciani fertur.

Hoc ineunte anno 387. concionatus est S. Doctor. Ex Homiliis porro illis quas ante Quadragesimam ejusdem anni ad populum habuit illam ponimus, quæ de resurrectione mortuorum inscribitur, ipso indicante nobis Chrysostomo, qui sic illam orditur: „ De fidei nostræ dogmatibus, „ deque gloria Unigeniti Filii Dei ante apud vos „ disseruimus, obturantes eorum ora, qui glo„ riam illi detrahunt, & a genitore suo alienum „ dicunt. „ Conciones vero contra Anomœos, qui gloriam Unigeniti labefactare curabant, hic commemorat, quas ineunte anno 387. absolvit, ut in Monito ad easdem probavimus. Hinc vero arguitur hanc concionem sub initium anni 387. habitam fuisse, & quidem ante Quadragesimam, quam totam in deplorandis Antiochenorum post eversas statuas calamitatibus consumsit.

T. 2. p. 422.

Hujusce porro concionis argumentum in exordio statuit S. Doctor. Agitur de Resurrectione mortuorum, cujus veritatem passim asserit: mortuorum autem resurrectionem innumeri negabant Chrysostomi ævo. Prosequitur postea de instituenda secundum Deum vita, de adeundis, perpensa præmii magnitudine, laboribus: nonnullam bonorum operum mercedem etiam in hac vita tribui, Pauli exemplo probatur.

Inter ea quæ Joannis Chrysostomi tempore acciderunt, nihil memorabilius illâ Antiochenorum seditione, qua dejectis Theodosii Imperatoris & Flaccillæ ejus uxoris statuis, iisdemque per urbem raptatis, Theodosium ita exasperarunt, ut de urbe delenda cogitaverit. Hæc fuit Chrysostomo nostro ad concionandi facultatem exercendam ampla materies. Antiochenis quippe inter spem & metum fluctuantibus, dum repentini casus novam inexspectatamque quotidie vel sperandi vel timendi causam offerrent, imparatus fere semper Chrysostomus, prout res sese dabant stylum vertere coactus, sæpe ex tempore illas, admiratione dignas, conciones pronunciabat; modo ut in calamitate versantem populum consolaretur, modo ut fractos periculi magnitudine animos confirmaret: tum præcipue ut occasione imminentium malorum Antiochenos ad vitia corrigenda & mores componendos, eluendaque scelera, quæ tantam Dei iram accenderant, monitorum frequentia deduceret: qui certe conatus Chrysostomo cessit ex voto, ut ille alicubi fatetur.

Homiliæ ad Antiochenos. T. 2. initio.

Tantæ vero seditionis causa fuit, teste Zosimo, nimia tributorum, quæ quotidie excogitabantur, exactio, sive pro celebritate quinti initi ab Arcadio anni ex quo Augustus promulgatus fuerat, & decimi anni Theodosii Imperatoris, qui anno 381. incipiebat, sive pro apparatu belli

Antiochenæ seditionis historia.

Zosim. l. 4.

A contra Maximum tyrannum, sive pro aliis publicis necessitatibus. Tributi onere perculsi Antiocheni cives Præfectum adeunt; ii scilicet qui urbanioris notæ erant, & lacrymantes, vectigal indictum nimium queruntur, Deique opem implorant. Deinde vero circumforaneorum & exterorum hominum ex infima plebe turba, commotis animis, in facinora erumpunt. Primo in publico balneo omnia susdeque ponunt: hinc Præfecti domum adeunt, cancellos januasque invadunt; vixque coerciti, alio furorem convertunt, depictasque Imperatorum tabellas lapidi-

B bus impetunt, fœdant & labefactant: ipsosque Augustos maledictis & conviciis onerant: demum Imperatoris Theodosii Flaccillæque ejus uxoris jam defunctæ statuas dejiciunt, & per vicos urbis raptant: jamque plura inferre damna cœperant, cum immissâ a Præfecto Sagittariorum manu, depulsi sunt. Sic exstincta seditione, furori timor successit; atque imminentis pœnæ exspectatio, onerosi impositi vectigalis oblivionem induxit. Quid hinc sit consequutum infra narrabitur in recensione Homiliarum; jam de anno seditionis, quo hæ sunt habitæ Homiliæ,

C aliquid dicendum.

Missa Theodoreti & Sozomeni narratione, ex qua post bellum contra Maximum seditio istæc, & conciones a Chrysostomo habitæ locandæ essent, ex notis temporis longe certioribus ante bellum contra Maximum hæc accidisse jam probarunt viri docti, & pluribus asseruit Tillemontius in nota 27. ad vitam Theodosii Imperatoris. Validissimum porro adversus illam priorem sententiam eruitur argumentum ex ipsis Chrysostomi verbis: nam Homilia XVI. num. 2. testificatur hunc annum secundum esse, ex quo concionari cœperat. Cœpit autem cum presbyter

D ordinatus fuit, anno ineunte 386. quamobrem in annum 387. hæc conferenda sunt. Baronius tamen, Petavius & Henricus Valesius in annum 388. hæc conjiciunt: ideoque hunc calculum ponunt, quia illo anno incipiebat decimus Imperii Theodosii, ad cujus celebritatem inductum fuit tributum supra memoratum. Quod autem ex Libanio affertur ad illam tuendam sententiam, intricatum omnino est, & ad utramvis opinionem potest detorqueri. Certiorem porro his omnibus notam eruimus ex eo, quod Theodosius Imperator certissime Constantinopoli de-

E geret per hiemem & Quadragesimam anni 387. quo etiam anno seditionem contigisse oportet: nam tempore seditionis Constantinopoli erat: anno autem sequenti hac ipsa tempestate Thessalonicæ versabatur Theodosius. Quod objicitur vero ex celebratione anni decimi Theodosii, qui anno 388. incipiebat; illud, inquam, nihili est, cum certum sit ex fastis Idatii & Marcellini, ipsum anni decimi Imperii sui celebritatem uno anno prævertisse, ut cum filio suo Arcadio, qui annum quintum Imperii anno 387. inibat, una decimum suum celebraret, quemadmodum

F & Maximianus Herculius, cum annum decimum-octavum tantum imperii sui ageret, una cum Diocletiano, qui vigesimum agebat, vigesimum & ipse celebrarat: nihil itaque hinc potest contra calculum nostrum inferri, ut optime probat Tillemontius.

Longe gravior difficultas opponi poſſet ex calculo Paſchali iſtius anni 387. quo ſecundùm tabulas Paſchales Paſcha incidebat in diem 25. Aprilis, & tamen Paſcha Judæorum hoc anno celebrabatur, teſte Chryſoſtomo, aliquot diebus poſt Paſcha Chriſtianorum: quod vero Judæi poſt vigeſimam-quintam Aprilis Paſcha celebrarint, id utique nunquam contingere potuit. Quamobrem, ut pluribus ſupra diximus, varietatem in calculo Paſchali Antiochiæ anno 387. fuiſſe putandum eſt, quæ varietates tam frequenter acciderunt, ut ibidem dicimus, ut hic etiam accidiſſe mirum non ſit.

Tillemontius tamen qui difficultatem hujuſmodi in notis ad vitam Chryſoſtomi, ubi agitur de Homiliis contra Judæos, animadvertit & excuſſit, nullam ejus mentionem fecit in notis ad vitam Theodoſii Imperatoris: ubi Homilias haſce Chryſoſtomi ad populum Antiochenum ita ordinat ac ſi Paſcha, ut ferunt Paſchales tabulæ, inciderit in vigeſimam-quintam Aprilis. Primam igitur Homiliam paulo ante ſeditionem locat: ſeditionem vero vigeſima-ſexta Februarii, decem diebus ante Quadrageſimam, quæ Antiochiæ incipiebat feria ſecunda Quinquageſimæ noſtræ, illo anno in 8. Martii cadente. Secundam Homiliam vel feria quinta vel ſabbato ante Quadrageſimam 6. Martii, octavo poſt ſeditionem die. Tertiam Dominica ſequente 7. Martii vel circiter. Quartam feria ſecunda ſequenti 8. Martii. Quintam feria tertia 9. Martii. Sextam feria quarta circiter, ſeu 10. Martii. Septimam feria quinta 11. Martii. Octavam feria ſexta 12. Martii. Nonam feria ſecunda hebdomadæ ſecundæ Quadrageſimæ 15. Martii. Decimam paucis elapſis poſtea diebus. Undecimam utpote tranſpoſitam, feria ſecunda quartæ hebdomadis Quadrageſimæ 29. Martii. Duodecimam feria tertia ſequente 30. Martii. Decimam-tertiam feria quarta ſequente 31. Martii. Decimam-quartam paulopoſt eam quæ decima-octava numeratur, quæque habita fuit Dominica quinta Quadrageſimæ 5. Aprilis. Decimam-quintam ſabbato ſecundæ hebdomadis Quadrageſimæ, ſeu 20. Martii. Decimam-ſextam Dominica tertia Quadrageſimæ 21., Martii. Decimam-ſeptimam circa finem quartæ hebdomadis Quadrageſimæ. Decimam-octavam Dominica quinta Quadrageſimæ 5. Aprilis vel circiter. Decimam-nonam poſt decimam-quartam 11. circiter Aprilis. Vigeſimam die Paſchatis 25. Aprilis. Vigeſimam-primam eodem circiter tempore quo vigeſimam-ſecundam ſequentem, quæ habita eſt feria ſexta poſt Dominicam Paſſionis 16. Aprilis. Sic perturbatum harumce Homiliarum ordinem ſumma accuratione reſtituere conatur Tillemontius, cui, ut in multis adſtipulamur, in aliis repugnare cogimur. Ordinem porro Homiliarum qualem ille ſtatuit, hic uno conſpectu repræſentamus.

Tillemontius.	Fronto Ducæus.	Tillemontius.	Fronto Ducæus.
1	Prima	12	Decima-ſexta
2	Secunda	13	Undecima
3	Tertia	14	Duodecima
4	Quarta	15	Decima-tertia
5	Quinta	16	Decima-ſeptima
6	Sexta	17	Decima-octava
7	Septima	18	Decima-quarta
8	Octava	19	Decima-nona
9	Nona	20	Vigeſima-ſecunda
10	Decima	21	Vigeſima-prima
11	Decima-quinta	22	Vigeſima.

Antequam vero de ſingulis Homiliis diſſeramus, ac de cujuſque tum ordine tum argumento pauca dicamus, e re fuerit annotare, ex titulo Homiliæ, quæ olim vigeſima-ſecunda, jam vero vigeſima numeratur, qui titulus in Notis Frontonis & in Mſſ. noſtris docet, hanc Homiliam pronunciatam fuiſſe decem diebus ante Paſcha: itemque ex his verbis ante finem Homiliæ, *jam quadraginta dies præterierunt*, probe Tillemontium inferre, Quadrageſimam apud Antiochenos ex conſuetudine cœpiſſe feria ſecunda poſt Quinquageſimam: ſeptemque hebdomadibus apud illos totam Quadrageſimam perſolvi conſueviſſe; jureque Tillemontius hanc Homiliam in feriam ſextam hebdomadis ultimam Quadrageſimæ hebdomadem præcurrentis confert: erat quippe illa dies & quadrageſima ab inchoato jejunio & decima ante Paſcha. Hinc pro aſſerto habemus Quadrageſimam, quæ aliquot in Eccleſiis limitibus variis circumſcripta erat, per ſeptem hebdomadas Antiochiæ obſervatam fuiſſe.

Cum porro memoratis ſupra de cauſis, Paſchales tabulas hodiernas, quæ Paſcha anni 387. in vigeſimam-quintam conferunt, non ſervatas ſaltem hoc anno Antiochiæ fuiſſe pro certo habeamus; cumque nobis exploratum non ſit qua die anno 387. Antiocheni Paſcha celebraverint, a die menſis in recenſione Homiliarum commemorando abſtinebimus; ſed indicabimus tantum, quando id licebit, qua die hebdomadis Homiliæ dictæ fuerint.

Homiliæ de Statuis. Anno 387.

Prima itaque Homilia habita eſt paucis ante ſeditionem Antiochenam diebus, ut ex his ſecundæ Homiliæ num. 3. verbis eruitur: „ Longam nuper apud caritatem veſtram orationem „ extendi, ... & laborum mercedem accepi . . . „ Quæ vero merces erat? Civitatis blaſphematores punire, & caſtigare Deum contumelia „ afficientes, & furioſos cohibere. „ Hæc procul dubio ſpectant ad primam Homiliam, eamque longiſſimam, de Sanctorum ærumnis, deque Dei providentia erga electos ſuos, qui in hac vita cruciantur, & adverſus eos qui blaſphema dicta in Deum proferebant: ubi demum hæc obſervatu certe digna profert: „ Sed poſtquam de blaſphemia nobis verba facta nunc ſunt, unam a vobis omnibus petere volo retributionem pro „ concione hac atque ſermone, ut in civitate „ blaſphemantes mihi caſtigetis: ſi quemquam „ in bivio & foro in Deum blaſphemantem audieris, accede, increpa, & ſi verbera infligere „ oporteat ne recuſes; ipſius faciem alapa percute; contere os ipſius; percuſſione manum „ tuam ſanctifica. „ Qui ſane corrigendi modus non eſſet ad uſum hodiernum accommodatus.

Secundam Homiliam confert Tillemontius vel in feriam quintam vel in Sabbatum ante Quadrageſimam: tutius vero dicatur his circiter diebus habitam fuiſſe, ſeptem exactis, ut ipſe Chryſoſtomus ait, a ſeditione diebus, quibus ſe tacuiſſe dicit, quod ingenti calamitate, & periculi magnitudine conſternati Antiocheni, non eſſent audiendis concionibus idonei. Ob neglectam porro fratrum blaſphemantium emendationem hæc mala divinitus dicit immiſſa: quorum poſtquam imaginem eleganter deſcripſit, de di-

vitiis, de divitiarum usu, deque eleemosyna & de paupertate pluribus concionatus, orationem claudit.

Tertia Homilia secundam e vestigio sequitur: illam vero habitam putamus cum Tillemontio Dominica Quinquagesimæ, ut hodierno more loquamur. Agitur de profectione Flaviani Antiocheni Episcopi Constantinopolin ad Imperatorem placandum: & rei bene gerendæ spe populum consolatur Chrysostomus. Pluribus deinde commonstrat jejunii, nisi a vitio abstineatur, utilitatem esse nullam: postquam vero de detractione vitanda pauca dixerat, calamitatem præsentem deplorat, & intolerantius sævitum esse narrat: „ Hi quidem ferro, inquit, illi igne, „ quidam bestiis traditi perierunt; non viri tantum, sed & pueri. Nec ætatis immaturitas, nec „ populi tumultus, nec quod furore diabolico „ perciti quidam hæc fecerint, nec quod vectigalis exactio intolerabilis esset, non paupertas, „ non quod commune peccatum fuerit, non „ quod promiserint nunquam se amplius talia ausuros, non aliud quidpiam ipsos eripuit; sed „ absque venia ad barathrum adducebantur, „ militibus utrinque ipsos urgentibus, & observantibus ne quis eos eriperet. Et sequebantur „ matres, procul quidem filios conspicientes abstractos; sed de calamitate conqueri non audentes. Affectum enim vincebat formido, & „ naturam superabat metus. „ Hæc omnia illata sunt Antiochenis mala a Præfectis, seu Magistratibus, antequam Theodosius de seditione quidquam audisset, ut ait ibidem Chrysostomus. Orationem porro claudit monens ut a detractione, ab inimicitiis & a juramentis abstineant.

Homilia quarta, quæ feria secunda post Quinquagesimam, ut videtur, habita fuit, quæ dies erat prima Quadragesimæ; illa inquam concio, bona ex calamitate parta describit, mutatos dicit & a pristinis pravis moribus reductos Antiochenos. In fine vero ea ipsa monita, quæ in præcedenti se dedisse commemorat, iterum repetit, nimirum de vitandis detractionibus, inimicitiis & juramentis. Ac se per hanc hebdomadam de juramentis dicturum esse prænunciat.

Homilia quinta die sequenti, ut ipse ait, pronunciata fuit, nempe feria tertia. In illa ærumnosos Antiochenos pro more consolatur Chrysostomus & ad mortis ipsius contemtum cohortatur. In fine autem de juramentis vitandis agit num. 7. ac præcedentium sequentiumque Homiliarum aliquem inducit ordinem his verbis: „ Primum igitur auditori persuadeamus, ut a juramentorum fuga mutationem incipiat: etsi „ enim nudiustertius hac de re vobis loquutus „ sum, neque tamen hodie desistam, neque cras, „ neque perendie, eadem monere.

Homilia sexta, feria quarta primæ hebdomadis habita, consolationem afflictis impertit, bonam rerum mutationem sperare jubet: moras nunciis, qui seditionem Antiochenam Imperatori narraturi erant, a Deo immissas dicit, atque inde spem bonam auditoribus affert, & de venia a Flaviano Episcopo impetranda fiduciam habere jubet: postquam vero de morte non timenda disseruit, adversus juramenta pro more loquitur.

A Homilia septima die sequenti, ut multis ex locis & notis liquidum est habita; *Etenim quintam diem*, inquit Chrysostomus, *agimus vestram consolantes caritatem.* Quinta porro dies hæc numeratur incipiendo a Dominica, ita ut de quinta hebdomadis die loquatur. Agitur hic de primis Geneseos verbis: *In principio fecit Deus cælum & terram;* diciturque Deum, non modo cum benefacit, sed etiam cum castigat, bonum esse, & juramenta vitanda esse pro more dicit.

Homiliam octavam putat Tillemontius die septimam Homiliam sequente, id est, feria sexta dictam fuisse. Verum reclamat Chrysostomus, qui testificatur initio se *πρώην nuper*, non autem *χθὲς heri*, in illud, *In principio fecit Deus cælum & terram* verba fecisse, quod haud dubie ad Homiliam septimam pertinet. Est igitur in Sabbatum conferenda, quod etiam nobis suadent hæc verba statim post initium, *ad finem nobis venit hebdomas.* Argumentum Homiliæ mutuatur ab his verbis: *Deambulabat Deus in Paradiso in meridie*, dicitque impios semper pavidos & formidolosos esse, pios autem fiducia plenos. Demum pro consuetudine de juramentis vitandis agit, sextumque jam diem esse ait, quo de servanda hujusmodi lege admonet.

Homiliam nonam in feriam secundam secundæ hebdomadis Quadragesimæ probabiliter conjicit Tillemontius. Hac de re vero nulla comparet nota, qua vel certum vel verisimile quidpiam statuamus. Habita certe fuit hæc concio post silentium vel unius vel plurium dierum, ut initio diserte ait Chrysostomus, contra quam opinatur Tillemontius, qui cum octavam in feriam sextam conjiciat, & nonam in feriam secundam hebdomadis sequentis, ait in vita Chrysostomi art. 15. interpositas Sabbati & Dominicæ dies fuisse haud dubie Chrysostomi concionibus insignitas, quæ conciones jam amissæ fuerint. Populum autem Antiochenum laudat initio, quod monitis suis obtemperantes auditores de abigenda juramentorum consuetudine curarent. In hæc item verba, *Cæli enarrant gloriam Dei*, multa dicit, ac Dei providentiam in rerum naturalium ordine atque concentu prædicat: demumque monet ut a juramentis abstineatur.

Homilia decima non die nonam insequente habita fuit, licet idem prosequatur argumentum, ut voce *πρώην* nuper indicatur. Auditoribus autem gratulatur Chrysostomus, quod monitis suis obtemperaverint. Longe melius esse ait verbum audire, quam jejunare: probat deinde mundum sine Dei providentia stare non posse. Definitque demum cohortando ut juramenta vitentur.

Homiliam undecimam putat Tillemontius habitam fuisse post eam, quæ decima-quinta inscribitur infra, necnon post sequentem decimam-sextam. Hoc autem ratiocinio nititur ille: In ea, inquit Homilia de periculis & ærumnis, quibus jam functa civitas Antiochena erat, agitur, quæ post adventum Hellebichi & Cæsarii accidisse videntur. Ille autem adventus Hellebichi & Cæsarii, in decimæ-septimæ Homiliæ titulo longe post undecimam, de qua nunc agimus, memoratur. Hoc fultus argumento Tille-

montius non modo decimam-quintam, sed etiam decimam-sextam ante undecimam locandam esse putat. At præterquam quod omnes prorsus Manuscripti eumdem quem editi ordinem servant: ea omnia quæ tunc temporis acciderunt, bonam interdum spem, pericula, timores, minas, quæ bene multa in pari casu semper contingere solent, non sat accurate novimus, ut ex hujusmodi ratiocinio aliquid in ordine mutandum ea de causa censeamus. Multa dixit Chrysostomus, forteque longe plura tacuit. Quamobrem donec quid certius emergat, prisco ordini standum putamus. In hac igitur Homilia primo gratias agit Chrysostomus, quod civitas ab immisso terrore respiraverit: ex injectis quippe suspicionibus perterriti quamplurimi aufugerant: hoc calamitatis & terroris tempore, aliquot diebus tacuit Chrysostomus, ut ipse ait. Hanc vero Homiliam conjicit Tillemontius in feriam secundam quartæ hebdomadis Quadragesimæ, & quidem optime, ut ad Homiliam decimam-tertiam dicemus. Agitur præcipue in hac Homilia de Dei sapientia in hominis constitutione, & in fine de vitando juramento.

Duodecimam item & decimam-tertiam, post decimam-quintam & decimam-sextam, eadem, qua supra de causa, rejicit Tillemontius. At nescio quo pacto intelligat illud in hac Homilia duodecima num. 1. *Tribus igitur præteritis diebus unum cognitionis Dei modum quærebamus, ipsumque in finem deduximus, interpretantes quomodo* Cæli enarrant gloriam Dei; *& quale sit Pauli dictum*, invisibilia ipsius a creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: *& demonstravimus quomodo a creatura mundi, & quomodo per cælum & terram & mare Creator glorificetur. Hodie vero, &c.* Hic seriem trium Homiliarum, quo ordine habitæ fuerant ante duodecimam affert Chrysostomus, nempe nonæ, decimæ & undecimæ. In nona num. 2. argumentum Orationis ponit hoc Pauli dictum. *Invisibilia ipsius, &c.* illudque Psalmorum, *Cæli enarrant gloriam Dei:* In decima item num. 2. se hoc ipsum argumentum persequi declarat: in undecima quoque num. 2. se eidem argumento insistere testificatur. Annon Chrysostomi dictis vim infert Tillemontius, cum decimam inter & undecimam vult interseri decimam-quintam & decimam-sextam. Id autem ille subdubitando tantum proponit in nota 29. ad vitam Theodosii Imperatoris n. 10. 11. & seqq. fateturque eum quem nos statuimus ordinem clare a Chrysostomo indicari: sed nescio quo pacto ab eodem ipso ordine postea discedat. Cæterum cum dicit Chrysostomus, *tribus præteritis diebus*, non intelligitur de tribus postremis diebus in quibus scilicet concionatus erat. In hac item Homilia 12. quæ habita est feria tertia quartæ hebdomadis Quadragesimæ eidem insistit hypothesi de Sapientia Dei in mundi opificio, postea agit de jure naturali, cujus cognitionem Deus homini indidit, deque juramento vitando.

Decimam-tertiam Homiliam dixit postridie duodecimam. Principio gratias agit Deo de mutata rerum facie, de qua sublato metu, qui tantus fuerat, *ut civitatis*, inquit, *major pars præ timore & comminatione illa, ad deserta & fauces* A *montium, & occulta locorum transmigraverit.* Hinc de multis ad tribunal adductis, de horribili habita verberum & flagellorum quæstione, de aliis ad supplicium raptatis, de matre & sorore cujusdam, de quo intus judicabatur, ad vestibulum in pulvere volutatis. Hæc παθητικῶς describit Chrysostomus, quæ paucis ante diebus, scilicet antequam undecimam concionem haberet, gesta fuerant. Hæc autem Homilia habita fuisse omnino videtur feria quarta hebomadis quartæ Quadragesimæ. Præmissis autem bene multis de calamitate Antiochena, ad pristinum B de hominis opificio argumentum descendit, & cohortando de more ad juramenta vitanda orationem claudit.

Decimam-quartam Tillemontius locandam putat post decimam-octavam; hac permotus ratione: Initio ait Chrysostomus, *Non parum civitatem nobis heri diabolus perturbavit, sed & Deus nos iterum non parum consolatus est.* Hæc verba, inquit ille, adventum Hellebichi, & nuncium jam Constantinopoli adesse significant. Verum hæc hariolando dicuntur. Quot suspiciones & terrores immissos putas Antiochenis, dum animi penderent, C & quorsum tam infausta res evasura esset ignorarent? De iis vero terroribus rumoribusque ratiocinari quomodo possumus, qui eorum haud dubie maximam partem ignoramus, & si qua novimus, ita plerumque intelligimus, ut vix inde quampiam notam expiscari possimus? Hæc Homilia ferme tota est de vitando juramento.

Decimam-quintam Homiliam vult Tillemontius habitam fuisse inter decimam & undecimam, tum ob causas supra ad undecimam memoratas, tum quia Chrysostomus sic habet initio: D ἔδει καὶ τήμερον καὶ τῷ προτέρῳ σαββάτῳ τὸν περὶ νηστείας κινῆσαι λόγον: *Oportebat & hodie & superiore sabbato, de jejunio movere sermonem.* Ubi illud, τῷ προτέρῳ, quasi esset τῷ πρώτῳ, de primo sabbato Quadragesimæ subdubitando tamen intelligit; sed nos ut & Bernardus Brixianus, de superiore sive de præcedente intelligimus, atque ita intelligendum esse exemplis comprobatur: nullamque aliam interponi posse Homiliam inter decimam & undecimam jam superius probavimus. Occasione metus quo affecti Antiocheni erant, multa dicit de E bono timoris, & in fine contra jurandi, ab aliisque juramentum exigendi consuetudinem concionatur.

Decima-sexta tunc habita fuit, cum sparso quodam falso futuræ populationis rumore, de fugà capessenda omnes deliberabant. Hanc etiam loco movere conatur Tillemontius, & inter decimam & undecimam locare, quod tamen, ut ad duodecimam diximus, admitti nequit. His porro nititur Chrysostomi verbis Tillemontius: ait S. Doctor n. 6. *Secundam jejunii septimanam præterivimus.* Duas ergo tantum hebdomadas F præteriisse dicit, quod admitti non posse videatur, si locum & numerum suum illa teneat; ideo Tillemontius illam loco movendam esse putat & inter decimam & undecimam. Non posse illam inter decimam & undecimam reponi jam superius probatum est. Non posse etiam hoc in loco &

& numero consistere omnino videtur: nam si post secundam jejunii septimanam habita fuit, decimam-tertiam & sequentes præcessit. Hæc certe salebris sunt plena: quapropter rem dubiam relinquere visum est. Quid si dixerimus errorem fortasse in hunc locum invectum esse a scriba, qui literam numeralem γ pro tertia positam in ϐ, id est in secundam mutaverit. In hac concione præmissis quibusdam de timiditate Antiochenorum, deque juramento vitando, argumentum Homiliæ mutuatur Chrysostomus ex his Pauli verbis: *Paulus vinctus Jesu-Christi & Timotheus frater*, Paulumque gloriosiorem ex vinculis demonstrat, quam ex virtute miraculorum.

Decima-septima habita est postquam Hellebichus Magister militum & Cæsarius Magister ab Imperatore missi perquisitum de seditione, Antiochiam advenerant. Hellebichus hic Magister equitum peditumque, alibi memoratus occurrit, & justitiæ clementiæque laude celebris erat: Cæsarius etiam, Magister officiorum alibi dictus, pari gaudebat probitatis fama. Pronunciata autem fuit hæc Homilia cum Antiocheni pene a metu liberi essent. *Innumera*, ait ille num. 2. *exspectavimus mala; omnium facultates direptum iri, habitacula cum habitantibus comburenda, civitatem de medio tollendam orbe, & ipsius reliquias omnes perituras, aratrum ipsius terram sulcaturum esse. Sed ecce hæc omnia intra exspectationem tantum steterunt, & in opus non processerunt.* Sub hæc narrat quomodo Monachi ex montibus Antiochiam descenderint, ut judices placarent; dum interim Philosophi omnes Græci urbem desererent: quo pacto etiam Sacerdotes in gratiam populi strenue rem gesserint. Pœnas ab Imperatore demum irrogatas, leves tolerabilesque esse, neque dolendum si *orchestram & balnea* occluserit, ac Metropoleos dignitatem ab urbe Antiochiæ sustulerit. Veram Antiochiæ dignitatem esse, quod in ea Discipuli Christi primum Christiani sint vocati, & quod Antiocheni sanctis Jerosolymitanis fame laborantibus opem tulerint: non magnitudinem, sed pietatem urbes exornare. In fine autem dicit, alios adhuc in carcere degere, alios in exsilium mittendos esse. Hanc Homiliam Tillemontius confert in hebdomadem quartam Quadragesimæ post feriam quartam, sed ex conjectura tantum. Metropoleos vero dignitas translata fuit Antiochiâ Laodiceam, referente Theodoreto l. 5. c. 19.

Decima-octava Homilia post dimidium jejunii dicta fuit, ut ait initio Chrysostomus. Putat vero Tillemontius illam in Dominicam quintam Quadragesimæ probabiliter conjici posse. Agitur porro de vera jejunandi ratione, de divitiarum contemtu, de tristitia secundum Deum, &c.

Hactenus in Homiliarum numero & ordine Savilii & Frontonis Ducæi editiones sequutus sum; imo etiam decimam-nonam continenter posui, Tillemontii opinioni adstipulatus, qui inter Quadragesimales decimam-nonam & ipse putavit accensendam. Verum postea secundis curis comperi illam diu post Pascha, Dominica nempe ante Ascensionem Domini habitam fuisse, ut etiam in titulo fertur, nempe Dominica τῆς ἐπισωζομένης, quæ Dominicam quintam post Pascha, sive Dominicam ante Ascensionem significat, ut ait Leo Allatius. Sed ea de re infra pluribus. Cum itaque illa inter Homilias de Statuis, vel Quadragesimales recenseri non debeat, decima-nona erit illa quam nos vigesimam posueramus, quæque in editione Frontonis Ducæi vigesima-secunda numeratur, habitaque fuit, teste Chrysostomo, decem diebus ante Pascha. Illa vero quam Fronto Ducæus vigesimam numeraverat, & nos vigesimam-primam posuimus, jam vigesima erit, demta nempe illa habita in Dominica τῆς ἐπισωζομένης de qua suo loco agetur. Hæc porro vigesima est ultima de Statuis. Itaque jam viginti solum Homilias de Statuis recensere oportet, quia illa quam nos decimam-nonam posuimus alio transferenda est, & Homilia quam vigesimam-primam Fronto Ducæus posuerat, est Catechesis extra seriem Homiliarum de Statuis ponenda, ut loco suo dicemus.

In vigesima Homilia quam nos jam decimam-nonam numeramus, in titulo hæc adduntur in Manuscriptis quibusdam: *Dicta est decem diebus ante sanctam & vivificam Domini nostri J. C. Resurrectionem ex mortuis:* quod optime quadrat ad dictum illud Chrysostomi paulo ante finem Homiliæ: *Quadraginta dies præterierunt.* Habita ergo fuerit hæc concio feria sexta post Dominicam, quam Passionis vocamus. Hæc quippe dies erat Quadragesima, incipiendo a feria secunda post Quinquagesimam, quæ erat initium Quadragesimæ: erat item decima ante Pascha, ipsum Paschatis diem annumerando. Est autem hæc Homilia ferme tota contra simultatem & injuriarum memoriam, & in fine pro more solito contra juramenta.

Vigesima-prima Homilia, quam nos vigesimam numerandam putamus, est ultima de Statuis. Ipso Resurrectionis die habita probatur ex iis quæ sub initium dicuntur, & post reditum Flaviani Episcopi. Primo laudat Flavianum quod sorore morbo laborante, de extremis periclitante, & fratrem ne se desereret rogante, omnia tamen ille posthabuerit, ut periclitanti gregi prospiceret. Narrat quomodo Imperatorem adierit & in conspectum ejus adductus, statim lacrymis, luctu & silentio vim doloris expresserit: deindeque leniter hortante Imperatore orationem habuerit, quam Chrysostomus ad verbum refert apte compositam ad Theodosium placandum: Theodosius vero ad misericordiam commotus, hæc Christiano Principe digna protulit verba: „ Quid magnum erit, si hominibus, qui „ nos contumeliis affecerunt, iram remittamus, „ cum nos ipsi homines simus; quando mundi „ Dominus in terram descendens, ac propter „ nos homo factus, & a beneficio affectis cruci- „ fixus, pro crucifigentibus se Patrem oravit di- „ cens: *Ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt.* Cum autem Flavianus Pascha cum Imperatore celebrare vellet, reponit Theodosius: Novi Antiochenorum animos conturbatos, & multas superesse calamitatis reliquias. „ Abi & consolare. Si „ gubernatorem viderint, nec præteritæ reminis- „ centur tempestatis, sed ipsam tristium memo- „ riam delebunt. „ Hæc ubi Antiochenis nunciata fuere, gaudio perfusi forum coronarunt, lucernas accenderunt, & ante officinas lecti-

sternia posuere. Hic tandem fuit Antiochenæ seditionis exitus.

Jam ad sequentia veniamus, quæ post diem Paschatis subsequuta sunt: in queis ex diuturna tractatione non pauca sunt, quæ pridem secundum Tillemontii sententiam statueramus, quæque jam mutanda nobis sunt. Eorum quæ post diem Paschatis hujus anni 387. subsequuta sunt, ordo probe percipitur ex iis quæ sermone primo de Anna narrat Chrysostomus. „ Vos enim fortasse, inquit, eorum obliti estis, eo quod multos interea sermones, & de aliis rebus nos habuerimus. Nam reverso a longinqua peregrinatione Patre nostro, necessarium fuit omnia commemorare, quæ in comitatu acciderant: ac deinde cum Gentilibus disputare, ut hos vi calamitatis ad meliorem frugem revocatos, qui, deserto Gentilium errore, sese ad nos contulerant, pro virili confirmaremus, ac doceremus, quantis tenebris liberati, ad tantam veritatis lucem accurrissent. Post illa rursum multis diebus Martyrum festivitate potiti sumus: neque tempori conveniens fuisset eos, qui in sepulchris Martyrum versarentur, earum laudum quæ Martyribus debentur exsortes discedere. Successit his ad abstinendum a juramentis exhortatio. Cum enim totam rusticorum nationem in urbem ingressam cerneremus, hos illo a nobis instructos viatico censuimus dimittendos.

Reverso, inquit, ex longinqua peregrinatione Patre nostro, necessarium fuit omnia commemorare, quæ in comitatu acciderant. Hic haud dubie notat Homiliam XXI. ad Populum Antiochenum T. 2. p. 213. quam vigesimam numerandam esse modo dicebamus, in qua agitur de reditu Flaviani Episcopi, deque reconciliata Theodosii Imperatoris cum Antiochenis gratia, quæ concio in die Paschatis habita fuerat. Pergit Chrysostomus: Ac deinde cum Gentilibus disputare oportuit, ut hos vi calamitatis ad meliorem frugem revocatos, qui, deserto Gentilium errore, sese ad nos contulerant, pro virili confirmaremus, quantis tenebris liberati ad tantam lucem veritatis accurrissent. Nempe diebus post Paschalem solemnitatem sequentibus, Gentiles illos confirmare studuit, qui ex calamitate Antiochenis tam Gentilibus quam Christianis ob eversas statuas illata, ad meliorem frugem revocati, ad Christianam fidem accesserant; an autem una, an pluribus concionibus id egerit, incertum est, sed sive unam sive plures habuerit, omnia amisimus. Verum hanc jacturam utcumque sarcit Chrysostomus, qui ea quæ ad Gentiles dixerat in hac Homilia nec paucis verbis repetit. Subjungit vero S. Doctor isthæc: Post illa rursum multis diebus Sanctorum festivitate potiti sumus, neque tempori conveniens fuisset eos, qui in sepulcris Martyrum versarentur, earum laudum quæ Martyribus debentur, exsortes discedere. Successit his ad abstinendum a juramentis cohortatio: cum enim totam rusticorum nationem in urbem ingressam cerneremus, hos illo a nobis instructos viatico censuimus dimittendos.

Homiliæ post Pascha dictæ.

Eadem porro ipsa quæ de Martyrum festivitatibus Homilia prima de Anna refert, in Homilia quoque in Dominica τῆς ἐπισωζομένης recenset, etsi paulum diverso narrandi modo, Martyrum nempe solemnitates multis diebus celebratas, & rusticorum adventum, quibus ille concionatus est. Verum hic ait ille se, dum Martyrum festa celebrarentur, infirmitate detentum domi mansisse, neque Martyrum festivitatibus interfuisse. Unde infert Tillemontius duas fuisse Martyrum festivitates, & utramque longa serie duosque rusticorum adventus; atque sermone primo de Anna, de iis Martyrum festivitatibus, deque rusticorum adventu, quæ in hebdomadibus post Pascha acciderunt; in Homilia autem habita in Dominica τῆς ἐπισωζομένης de Martyrum festis & de rusticorum adventu agi, qui in Quadragesima contigerunt. Non animadvertens Chrysostomum dicere in eadem Homilia, Ducem omnium scilicet Flavianum, in hisce per urbem actis Martyrum celebritatibus, populum circumduxisse: atqui quomodo potuit tempore Quadragesimæ Populum Antiochenum multis diebus circumducere, qui per totum Quadragesimæ tempus Constantinopoli versatus est. Miror hæc non animadvertisse Tillemontium, neque alia multa absona quæ ex duplici illa festorum serie, duplici item rusticorum adventu sequebantur percepisse. Neque diffiteor aliquid superesse difficultatis. Sed quia iis omnibus quæ objici poterant, in fine Præfationis ad quartum tomum abunde satisfecimus, eo lectorem mittimus, ut susceptam historiam persequamur.

Post Pascha igitur Gentiles illos, qui dum Theodosius in Antichenos, qui statuas suas dejecerant, sæviret, majorque calamitas exspectaretur, ad Christianam fidem accesserant, Chrysostomus in suscepta vera religione confirmare studuit: deinde vero solennitates Martyrum per multos dies in variis urbis partibus celebratæ sunt, Flaviano Episcopo populum circumducente, dum interim Chrysostomus morbo detentus domi consisteret, sed mente & animo cum plebe ad officia Martyribus reddenda accurreret; demumque adventantibus rusticis e vicina circum regione Dominica ante Ascensionem, quæ ἐπισωζομένης inscribitur concionem habuit, ubi postquam de rusticorum qui præsentes erant, non pauca dixerat, contra juramenta pro more suo loquutus est. Inter rusticos autem illos presbyteri quidam erant, qui terram arabant & cætera rusticæ vitæ munia præstabant, atque Apostolorum more victum sibi parabant ex quotidiano labore.

Paucis diebus post hanc Homiliam elapsis, de Anna matre Samuelis concionari cœpit. Primam vero Homiliam orditur dicens, memoriam Quadragesimæ cum affectu & futuri jejunii desiderio semper esse servandam. Hinc quanta bona ex jejunio oriantur enarrat. Ita porro de jejunio Quadragesimæ loquitur, ut crederes statim illud vel hesterno vel proximis diebus desiisse. Sed postea, cum loquitur de iis quæ post Quadragesimam evenerant, facile advertitur non parum spatii intercessisse, & plurima peracta fuisse; nempe *disputationes* seu colloquia cum Gentilibus, quæ Chrysostomus habuit, ut illos calamitatis tempore ad Christianam religionem con-

Homiliæ de Anna T. 4. p. 699.

versos, in fide confirmaret; deinde festa Martyrum quæ multis diebus in Antiochena urbe celebrata fuerunt. Demumque rusticorum adventus & cohortatio illis facta in Dominica τῆς ἐπισωζομένης.

Deinde neque tam brevi compendio refert concionem illam quam cum Græcis seu Gentilibus illis ad fidem conversis habuerat: in ea concionis habitæ serie hæc effatur, quæ, si non semper, plerumque saltem vera esse comperimus, quod nempe liberi arbitrii major vis sit, quam naturæ. Demum ait mulieribus maxime competere educationem liberorum, idque probat exemplo B Annæ matris Samuelis, sicque demum ad scopum venit & ad concionis argumentum. Annæ virtutem & laudes prædicat, seriem ex sacra Scriptura mutuatus. Hanc porro concionem habuit vel ante Ascensionem hujus anni post Dominicam quintam, vel aliquot diebus ante Pentecosten.

Secundum sermonem in Annam paucis post primum diebus pronunciavit, & quidem, ut credere est, ante Pentecosten. Primo autem probat Annam & patrem simul & matrem Samuelis dici posse, ejusque duplicem virtutem celebrat, nem- C pe in precibus assiduitatem & animi vigilantiam, quibus deinde tertiam addit, nempe conviciorum tolerantiam & mansuetudinem, carptimque dicit precandum esse antequam ad mensam accedatur.

Tertium, quem ante Pentecosten dixit, orditur a lacrymis Annæ; aitque lacrymarum imbrem irrigare plantam precationis; ita ut fructus & celerior & major proveniat. Annam in exemplum proponit, quo pacto liberi sint educandi. Cum autem illa Samuelem aræ sacræ cultui addixerit, ejus sacrificium Sacerdotum obla- D tis hostiis comparatur. Demum disciplina cælesti imbuendos juvenes esse dicit.

Quartus, quem de Anna habuit, sermo intercidit, ut colligitur ex iis quæ in quinto sermone, qui jam quartus illo amisso inscribitur, dicuntur num. 3. nempe in præcedenti sermone explicata fuisse hæc verba Cantici Annæ: *Confirmatum est cor meum in Domino, &c.* quorum interpretatio non habetur in eo qui tertius est.

Quintus, qui nunc quartus in titulo fertur, ab auditorum paucitate incipit, & quia circi spectacula solitam frequentiam abstulerant, con- E tra ludos equestres, eosque qui illo properandi causa Ecclesiam desererent, multa pro more suo profundit. De precatione demum agit, aitque orationem cum affectu conjunctam esse debere. omnemque locum esse ad orandum opportunum. Quartus & quintus ante Pentecosten dicti fuere.

Sextus, qui nunc quintus inscribitur, post festum Pentecostes habitum fuit, ut post initium dicitur. Principio adversus eos loquitur, qui in diebus festis & solemnitatibus tantum Ecclesiam frequentabant. Deinde explicat quid sit dies fe- F stus: ac de Anna pro more loquitur. Item agit adversus eos, qui incusant divinam providentiam, eo quod in hac vita quidam sint divites, quidam pauperes. Denique ait paupertatem utilissimam esse, ac plus voluptatis atque securita- A tis habere, quam divitiæ habeant, demonstrat.

Homiliam debitoris decem millium talentorum hoc anno se habuisse commemorat Chrysostomus cum ait num. 1. *Nos autem unam chordam pulsavimus per totam Quadragesimam, dum legem vobis de juramento recitavimus, & Dei gratia effectum est, ut pleraque a nobis ora in hac legis melodia ita instituta sint, ut depulsa prava consuetudine, pro eo quod ante Deum jurabant, jam nihil nisi* est, *&* non est, *&* Crede mihi, *in lingua sua circumferant, idque in omni colloquio, &c.* Itaque certo certius est ipsum hanc concionem habuisse eodem anno quo Homilias in Statuas habuerat, neque minus exploratum est ipsum hanc primam habuisse concionem postquam ex morbo convaluerat, ut ex primis concionis verbis arguitur: „ Quasi ex longinqua peregri- „ natione, inquit, ad vos reversus essem, ita „ me hodie affectum sentio: cum enim nullum „ amicorum consortium esse potest, nihil com- „ modi affert eorum præsentia. Quamobrem nos „ qui domi versabamur, peregre versantibus nihil „ hac in parte feliciores fuimus: nimirum qui „ superiore tempore nulla vobiscum colloquia „ habere potuimus: sed danda est venia, cum „ illud, non inertiæ, sed infirmitatis silentium „ fuerit. „ Certum itaque est hanc primam Homiliam habuisse Chrysostomum postquam ab ægritudine convaluerat. Jam quæritur quænam ægritudo: num illa qua laborabat dum Martyrum solemnitates per urbem celebrarentur, de qua superius. Si de illa intelligatur, hanc certe concionem habuerit antequam Homiliam in Dominica τῆς ἐπισωζομένης & Homilias de Anna prædicaret. Verum adeo frequenter Chrysostomus infirmitatibus corporeis detinebatur, ut non possimus id quasi certum statuere: quare in incerto res maneat oportet. In hac vero Homilia id præcipue probare nititur, omni peccato deteriorem esse injuriarum recordationem.

Homiliæ aliæ. T. 3. p. 1.

Hanc continenter ut videtur sequutæ sunt tres Homiliæ de Davide & Saüle. Argumentum enim quod in Homilia de debitore decem millium talentorum cœperat, nempe de injuriarum recordatione depellenda, in hisce tribus Homiliis una serie, exemplo Davidis usus, strenue persequitur, & quidem adeo παθητικῶς ut auditorum lacrymas excusserit, atque ut videre est, Antiochenos ad præceptum illud, *Diligite inimicos vestros*, implendum adduxerit; ut in Quadragesima præterita eosdem a juramentis, quibus admodum assueti erant, avocarat.

T. 4. p. 747.

In mentem mihi subito venit verisimile nullo modo esse posse Chrysostomum Homiliam de Debitore & tres sequentes habuisse post ægritudinem illam qua post Pascha anni 387. detentus fuit, dum festa Martyrum multis diebus per urbem Antiochiam celebrarentur 1°. Quia post illam Paschali tempore infirmitatem prima concio fuit illa, quam in Dominica ἐπισωζομένης videre est, ut ibidem initio dicitur, & concio de debitore prima quoque est, sed post ægritudinem haud dubie aliam. 2°. Quia si Homiliæ de debitore & tres sequentes tempore Paschali habitæ fuissent ante Homiliam τῆς ἐπισωζομένης & de Anna, in his haud dubie memoratæ fuis-

ſent, ut aliæ a tempore Paſchatis dictæ memoratæ ſunt. Alioquin autem veriſimile non eſt Homilias illas quatuor vel continenter ante Pentecoſten, vel alternis vicibus cum Homiliis de Anna habitas fuiſſe. Quapropter puto Chryſoſtomum, qui frequentiſſime morbo laborabat, poſt Pentecoſten ignoto nobis menſe ægritudine captum fuiſſe, & ubi convaluit, primam Homiliam illam habuiſſe de debitore decem millium talentorum, ubi contra injuriarum recordationem concionatus eſt.

In prima de Davide Homilia de tolerantia agit & quod oporteat inimicis parcere, nec de quopiam male loqui.

In ſecunda probat non modo virtutem exercere, ſed etiam virtute præditos laudare, non parum utilitatis afferre: quodque David magnificentius tropæum erexerit parcendo Saüli, quam proſtrato Goliath, magiſque ſibi profuerit quam Saüli.

In tertia, ubi vidit multos ex iis adeſſe, qui nuper ut theatralia ſpectacula adirent concioni non interfuerant, dixit ex hujuſmodi ſpectatoribus multos adulteros fieri, hincque bella & contentiones naſci. Addit vero Davidem cum Saüle omne patientiæ genus ſuperaſſe. Clauditque dicens rapinam patienter ferre, non minorem virtutem eſſe, quam eleemoſynam erogare.

T. 1. p. 616. Menſe autem Septembri anni 387. jam initam contra Judæos concertationem, quam anno proximo 386. menſe circiter Septembri cœperat, eadem tempeſtate reſumſit. Id ille initio quartæ, quæ harum poſteriorum prima eſt, ſic enunciat: *Rurſus illi infelices mortaliumque omnium miſerrimi Judæi jejunaturi ſunt: rurſus Chriſti gregem muniamus neceſſe eſt*; ideoque ſe decem diebus antequam Judæi jejunarent hæc monita dediſſe ait, quia multi ex grege ſuo, quadam ſuperſtitione moti, cum Judæis jejunabant. Aitque primo Judæorum illud jejunium quod contra voluntatem Dei fieret, impium & ſceleratum eſſe. Ideoque illos ab hoc Judaïco ſuſcepto jejunio avertit, & in concionis fine, alios qui ab hujuſmodi Judaico jejunio abſtinerent hortatur, ut fratres ſuos avocent ab hujuſmodi jejuniis, quæ theatralibus etiam ſpectaculis longe pejora eſſent.

Quintam Homiliam orditur ab auditorum frequentia, quam ſolito majorem eſſe gaudet, & priſtinum argumentum ardentius ſuſcipit, ac Judaïca omnia prorſus abrogata eſſe pronunciat. Templum vero Jeroſolymitanum nunquam eſſe reſtaurandum probat, non ex Chriſti modo, ſed ex Prophetarum etiam prædictionibus. Leges Chriſtianorum ſolummodo in perpetuum ſervandas eſſe; cæteras omnes obſoleviſſe. De Judæorum poſtea pernicie pluribus agit, ultionemque Dei de illis ſumptam fuſe perſequitur. Danielis vero prophetias minutatim explicat, peculiaremque ſermonem de hebdomadibus Danielis inſtituit. Judæorum ut templum reſtituerent conatus commemorat, ſub Hadriano Imperatore, ſub Conſtantino, demumque ſub Juliano Apoſtata, qui ipſis favebat; & tamen omnia illis fruſtra ceſſere. Demum poſtquam dixerat Malachiam Prophetam Chriſtianum cultum præſignificaviſſe, claudit concionem, cæteris Homiliis

A duplo ſaltem longiorem; ita ut etiam ex orandi ardore atque prolixitate raucitatem contraheret.

Neque tamen ille ſic deſtitit a concionando; ſed poſtridie raucus oratoris munus ſuſcepit, & ſextam Homiliam dixit præſente Flaviano Epiſcopo & magna populi frequentia. Atque de templi deſtructione ſub Veſpaſiano primum loquitur, & Oratoris magis quam χρονογράφȣ munus exercens, dicit jam quingenteſimum annum agi ex quo templum Jeroſolymitanum deſtructum fuerat; licet non plus quam trecenti

B decem & octo anni ab excidio illo elapſi eſſent. Verum ſolet Chryſoſtomus in concionibus ſuis has temporum rationes & ſupputationes parum curare, ut alibi obſervamus. Hinc vero ſcopum perſequens S. Doctor, dicit & probat necem Chriſti, malorum cauſam Judæis fuiſſe, aitque Deum indignius tuliſſe Chriſti necem, quam vituli adorationem. Ex Prophetis denuo probat futuram Judæorum reprobationem. Deinde quanta ſit Sacerdotii dignitas demonſtrat, & nunc abrogatum eſſe apud Judæos ſacerdotium evincit, obſervatque libros ſanctos non ſanctam

C efficere Synagogam, nihilque non agit ut auditores ſuos avertat a Synagogæ & aditu & imitatione.

Idipſum argumentum perſequitur in ſeptima concione probatque Judaïcos ritus abrogatos eſſe, Sacerdotes apud Judæos eſſe non poſſe, unicumque ſacrificium eſſe per corpus Chriſti; ac legem ſublatam fuiſſe, non ob peccata Judæorum, ſed quod imperfecta eſſet. Demum ad Melchiſedecum venit, cujus ſacerdotii dignitatem celebrat, & ex Propheta probat ſacerdotium illud extremum eſſe, exque Pauli dictis Chriſtum

D eſſe verum illum Sacerdotem ex ordine Melchiſedeci: hac vero in re diutius immoratur, demumque claudit, auditores cohortans ut fratres ſuos a Judaïcis obſervationibus avertant, & ad veram reducant viam. *Propter hoc enim*, inquit, *nos tantum laborem ſuſcipimus, neque ut plauſum ſtrepitumque referamus, ſed ut avulſos ad viam veritatis reducamus.*

Octavam habuit poſtquam jejunium Judæorum tranſierat, quod jejunium ebrietatem eſſe dicit. Rurſumque auditores hortatur, ut fratrum emendationi & ſaluti conſulant & advigilent:

E nec modo ante peccatum, ſed etiam poſt peccatum manus illis porrigendas eſſe dicit, ut Deus fecit Adamo. Peccata vero fratrum corrigenda, non evulganda eſſe. Quoniam autem Judæi ſe medicos eſſe dicebant, atque incantationibus ac ligaminibus ad curandos morbos utebantur, contra eos qui ad tales medicos confugerent inſurgit Chryſoſtomus, aitque mala potius patienter ferenda, quam tales adhibendas curationes, atque ad Deum & ad ſanctos Martyres eſſe confugiendum, ac ſigno crucis utendum.

Hoc tempore habita fuit concio illa in Pſal- Aliæ conciones. T. 5. p. 125.

F mum 41. *Quemadmodum deſiderat cervus, &c.* ut ipſe Chryſoſtomus nec obſcure indicat initio his verbis: „ Vos quidem, inquit, nos nuper „ admirabamini quando verba fecimus de Mel„ chiſedeco, propter eorum quæ dicta ſunt lon„ gitudinem: ego autem vos admirabar propter veſtram

„ vestram in audiendo attentionem & sapientiam, & quod cum prolixior se obtulisset oratio, nos ad finem usque consequuti estis. Et quibusdam interpositis: „ Quemadmodum ergo tunc dicebam, quod dum lupi gregem invadunt, relicta fistula, fundam in manum sumunt pastores: ita nunc dum festa Judæorum prætererunt, qui sunt quibusve lupis immaniores, relicta rursus funda, redeamus ad fistulam. „ Hinc vides hanc in Psalmum 41. Homiliam, tunc habitam fuisse cum nuper de Melchisedeco multa dixisset, & Homilias contra Judæos absolvisset. Multa autem de Melchisedeco dixit in Homilia contra Judæos septima, quæ est penultima illius argumenti. Quod vero de Pastore dicit, adveniente lupo fundam sumente, in quarta habetur, ubi initio secundi contra Judæos belli sic classicum canere videtur Chrysostomus: „ Rursus infelices illi mortaliumque omnium miserrimi Judæi jejunaturi sunt: rursus Christi gregem muniamus necesse est. Quandoquidem & pastores, quamdiu noxia bestia molesta non est, sub ilicem aut populum porrecti, fistula canunt, sinentes oves libere pro suo arbitratu pascere: verum simulatque senserint alicunde luporum incursionem imminere, mox abjecta fistula fundam arripiunt, & emisso calamo, fustibus & saxis obarmant sese, proque ovili consistentes, magno clamore ingentique ululatu vociferantes, frequenter ipso clamore feram, priusquam irrumpat, abigunt. Itaque post Septembrem anni 387. postquam Homilias illas quinque contra Judæos dixerat, vel fortasse postquam ultimam dixerat, quæ etiam post jejunium Judæorum habita fuit, hanc Homiliam dixit, quam tamen inter expositiones in Psalmos alio tempore concinnatas, eorum qui nos præcesserant exemplo reliquimus.

Primo autem narrat qua de causa Deus Psalmos in vitam nostram induxerit, ut nempe socordiores homines erigeret, animam recrearet, aliaque bona hominibus impertiret. Postea de modo psallendi multa dicit, & aliquas adhibet voces, ad eam rem usurpatas, quas non intelligentes bene multi interpretes, perperam verterunt, & quarum usum & sensum multis aliorum Patrum & Scriptorum exemplis explicavimus in Monito.

Catecheses ad illuminandos. *T. 2. p.* 224.

Binas Catecheses, quas ad illuminandos seu Catechumenos Chrysostomus habuit post Homilias de Statuis edidimus. Illas vero, maximeque primam in Quadragesima anni 387. dictam fuisse probabiliter existimamus; Tillemontius vero in annum 388. utramque amandare mavult. Qua de re pluribus disseruimus in Monito ad easdem, ubi vide sis. In prima Catechumenos instituit & docet ea quæ scire par erat: neque enim omnia docebantur Catechumeni; mysterium namque calicis ignorabant, donec initiati essent. Laudat illos quod juvenes baptismum essent accepturi, illorumque negligentiam improbat, qui baptismum differebant usque ad mortem. Baptismi nomina multa esse docet, nempe lavacrum regenerationis, Illuminatio, Baptisma, sepultura, Crux & alia: multumque discrimen esse dicit inter baptismum Judæorum & Christianorum. Christiano linguam maxime cohibendam esse, A ex qua lapsus multi proveniant. Claudit demum dicens a juramentis abstinendum esse, quod malum Antiochiæ maxime tunc temporis invaluerat, atque illo solum anno 387. per Quadragesimam totam contra juramenta concionari solebat, quod sententiam nostram firmare videtur.

In secunda Catechesi Illuminatorum, seu baptizatorum officia explicat: verba refert in baptismo prolata, nempe, *Abrenuncio tibi, Satana, & pompæ tuæ & cultui tuo.* Unde occasionem sumit carpendi mulieres, quæ nimio ornatui stu- B debant. Pompam vero Satanicam esse dicit, theatra, Circenses ludos, dierum observationes, præstigias & omina. Loquitur etiam de iis, qui carminibus & ligaturis utebantur, quique numismata Alexandri Macedonis aurea capiti & pedibus circumligabant, atque in Regis idololatræ imagine spem habebant: at in Cruce Christi tantum spem habendam esse dicit. In hujusmodi insanas superstitiones multa profert, & eos qui incantamenta adhiberent vehementissime coarguit, atque hoc Baptismi dicto Catechesin claudit, *Abrenuncio tibi Satana, & pompæ tuæ & cul-* C *tui tuo, & conjungor tibi Christe.*

Homiliæ de Prophetiarum obscuritate. *T. 6. p.* 267.

Homiliæ duæ de Prophetiarum obscuritate ad annum 388. consignantur a Cl. viro Tillemontio, sed ex conjectura tantum; atque ex iis quæ in Monito diximus incertum prorsus videtur quo anno emissæ fuerint. In prima docet quomodo tractanda sit Scriptura Sacra, de Melchisedeco quædam habet, ac paucis Anomœos carpit, & contra hæreticos probat generationem Christi æternam esse, generationem vero ejus corporalem, etsi certam, intelligi & explicari non posse: Vetus Testamentum obscurum D esse dicit & consulto ex divina providentia factum, ut obscurum & explicatu difficile esset: additque præscientiam Dei non esse peccatorum causam. Ideo autem Prophetas obscure futura annunciasse putat, ne ante tempus Judæi illa intelligerent. Neque tamen omnia obscura fuisse; nam inutile fuisset sic futura omnia prænunciare.

In secunda quoque, quæ inter longissimas Chrysostomi conciones computanda est, causas obscuritatis affert. Prima causa est, quia sicut velamen Moyses in monte habuit, qui Moyses legislator est; ita quoque legem velamen habuisse, nempe obscuritatem; sed neque legisla- E tori vitio vertendum, neque legi crimini dandum fuisse velamen, sed auditorum infirmitati tribuendum. Secunda causa obscuritatis veteris Testamenti est, quia non scriptum fuit lingua Græca, sed Hebraïca; cum autem ex Hebraïca in Græcam linguam translatum fuerit, maximam habet difficultatem. Translatum autem fuit Græce, inquit, sub Ptolemæo Rege, trecentis annis ante adventum Christi; adventus autem Christi quæ amiseramus auctiora nobis restituit. Dicit postea orationem multitudinis magnam vim habere. His addit Diaconi dicta in F Liturgia, queis plebem ad precandum hortatur. Ait deinde morum correctionem Scripturæ Sacræ finem esse, & postquam contra Manichæos quædam dixerat, claudit dicens peccatorum recordationem esse peccanti remedium.

Secundam de Prophetiarum obscuritate Ho-

Aliæ conciones. T. 2. p. 246. miliam in Dominica dixerat. Paucis vero postea diebus illam Homiliam habuit, quæ inscribitur, *Adversus eos qui dicerent dæmonas gubernare res humanas*. In hujus enim principio illa omnia repetit, quæ in fine illius concionis se dixisse testificatur; nimirum de sanctis justisque viris, qui sua peccata, non autem aliena, cum dolore exsecrationisque significatione commemorabant. Exempla enim eadem omnia eodemque ordine recenset. Orditur autem ab Antiochenorum assiduitate, aitque timuisse se, ne multiplicitate dictorum fastidium crearet; sed gaudere se quod magis desiderium & audiendi voluptatem auxerit; tum superius dicta repetit, ut diximus, & postea sermonem orditur narrans unde originem duxerit divisio linguarum. Hinc narrat Adamum in portu naufragium fecisse; nempe cum bonis omnibus abundaret, suadente diabolo, e paradiso ejectus fuit: sed Deum effecisse ut lucrum damno majus esset, & naturam nostram ad thronum regium extulisse. Nam Deus non cum dat modo, sed etiam cum aufert bonus est. Evæ etiam profuisse quod a diabolo decepta fuisset; cum enim filium peperisset, dixit, *Possedi hominem per Deum*, experientiâ nempe suâ edocta a Deo bona omnia promanare. Postea agit de variis malitiæ generibus, demumque de Providentia Dei.

T. 2. p. 260. Secundam posuimus Homiliam de diabolo tentatore, quam an ante an post primam habuerit incertum. Exploratum certe omnino videtur illam quam post initium hujus se biduo ante habuisse dicit, non esse eam quam primam posuimus, ut in Monito fusius probatur. Hujus porro secundæ titulus est: *Adversus eos qui objiciunt, cur e medio sublatus non sit diabolus, & quod hujus malitia nihil nos lædat, si attendamus: & de pœnitentia.* Hæc probanda suscipit Chrysostomus, & primo Flavianum Episcopum præsentem laudat a caritate, a summa modestia. Dicitque postea non diabolum lædere hominem, sed summam hominis ignaviam, quæ & rectum membrorum usum corrumpit, & alia importat mala. Claudit vero sermonem dicens quinque esse pœnitentiæ vias; primam nempe, damnationem peccatorum; secundam, si acceptarum a proximo injuriarum non recordemur; tertiam, orationem ferventem & accuratam; quartam, eleemosynam; quintam, modestiam & humilitatem.

Concionem sequentem de ignavia biduo post secundam se habuisse initio testificatur, dum ex populo multi ad theatrales ludos se contulerant, quos vehementer insectatur. Postquam autem dixerat voluntatem esse dominam, & ex voluntate contingere ut mali cum bonis permixti sint, quærit iterum cur diabolus in medio relinquatur, & respondet, quia iis qui vigilant & sibi attendunt, non modo nihil nocet, sed etiam utilis est, non ex voluntate sua, quæ mala est, sed ex ipsorum fortitudine, qui ejus malitia, ut par est, utuntur, ut Jobo contigit. Hominesque solos dicit auctores esse peccati: nam ex voluntatis proposito boni vel mali sumus. De Jobo postea multa dicit; ejusque patientiam in exemplum proponit, ut quæ omnibus consolationi esse possit. Demumque claudit dicens, cum

A Spiritûs gratia faciliora certamina omnia esse, maximeque post adventum Christi, cum gratia illa abundantior est.

Hactenus annum & plerumque diem quo conciones dictæ fuerant sequuti sumus, interdum non dubiis indiciis, aliquando ex conjectura tantum: atque ad annum 388. sic pervenimus. Neque dubium annis 389. 390. 391. indefessum oratorem ad populum Antiochenum multas ex iis quæ supersunt habuisse conciones, quæ nullam vel anni vel diei notam præ se ferunt. In annum vero 392. referimus Homiliam inscrip- Anno 392.

B tam de cœmeterio & de cruce, quam dicit viginti aut paulo minus diebus antequam de sanctis mulieribus Bernice, Prosdoce & Domnina concionaretur, ut non dubiis notis colligitur ex initio postremæ hujusce concionis, ubi se ante viginti fere dies concionatum, multa dixisse ait in hæc verba: *Contrivit portas æreas, & vectes ferreos confregit*, quæ optime conveniunt in hanc de Cœmeterio & Cruce Homiliam. Hinc Græci putantes festum de Cruce, quod mense Septembri die 14. occurrit, a Chrysostomo memorari, festum sanctarum Domninæ & filiarum viginti Aliæ conciones. T. 2. p. 396.

C postea diebus, quarta videlicet Octobris, celebrant; sed perperam. Non enim in festo sanctæ Crucis, quæ in Septembrem incidit, quæque nondum illo ævo celebrabatur, hanc dixit Homiliam Chrysostomus; sed in die Parasceves, eadem nempe qua crucifixus est Dominus, ut ipse plurimis in locis declarat. Verum ea de re audiendus est Tillemontius p. 571. „ Reliquum igitur est ut credamus festum S. Domninæ & sociarum Antiochiæ, non quarta Octobris, sed decima-quarta Aprilis, qua die notatur in Martyrologio Hieronymi & aliorum, celebratum fuisse. Quod spectat autem

D „ ad annum quo hæ duæ Homiliæ habitæ sunt; „ queritur Chrysostomus tunc magnum excitari „ tumultum, cum accederetur ad sacram communionem: eademque utitur querimonia in „ concione de die natali anno 386. & in concione de Epiphania paucis post diebus habita „ anno 387. unde fortassis in alterutrius anni „ Parasceven hæc Homilia conjicienda videatur. „ Verum anno 386. festum S. Domninæ, sive „ decima-quarta dies Aprilis, undecimo post „ Parasceven, & anno 387. undecimo ante Parasceven die occurrebat. Probabilius ergo re-

E „ feratur in annum 392. quo Pascha celebrabatur vigesima-octava Martii, & decima-quarta „ Aprilis, octodecim diebus post sanctam Parasceven. „ Imo viginti diebus si vigesimam-sextam Martii, quæ Parasceves, & decimam-sextam Aprilis, qua sanctæ Domninæ festum celebrabatur, connumeres.

His adjicimus, nos ex admonitione circa tumultum in accedendo ad sacram communionem, non multum moveri, ut eam vel in annum 386. vel in annum 387. conjiciamus. Neque enim in Homiliis tantum de Natali & de Epipha-

F nia, admonitio hujusmodi occurrit; sed etiam in Homilia præcedenti de Juda proditore, cujus annum assignare non potuimus. Quid enim incommodi accidat, si ponamus Chrysostomum multis variisque annis, quia par tumultus a populo concitabatur, eadem uti admonitione opus

habuisse. Meliori igitur calculo in annum 392. referimus, etsi non omnis prorsus tollitur dubitandi causa. Nam ut diximus in Monito ad Homilias & alibi, tabulæ Paschales, quæ sunt posterioribus sæculis concinnatæ, cum veteribus calculis non semel concordant, iisque non omnino fides est habenda.

T. 2. p. 633. Nondum elapsis viginti diebus a Parasceve Paschæ, in qua concionem de Cœmeterio & Cruce dixit, Homiliam habuit de SS. Bernice & Prosdoce virginibus & de S. Domnina earum matre, ut ipse Chrysostomus perspicue dixit initio. Orditur autem ostendens ante Christi mortem, cum nondum ipse portas æreas & vectes ferreos crucifixus confregisset, homines admodum mortem metuisse; in exemplumque affert viros in veteri lege sanctissimos, Abrahamum nempe, Jacobum & Heliam, qui ingentem mortis timorem præ se tulerunt. Post mortem vero Christi, ii qui in ipsum credunt, illiusque amore tenentur, mortem omnino contemnunt, imo illam appetunt; nec viri modo; sed etiam mulieres, puellæ & virgines. Hinc historiam texit Bernices, Prosdoces & Domninæ earum matris, quæ ad mortem pro Christo quæsitæ, divino afflante Spiritu, in flumen se conjecere.

T. 2. p. 646. Huic Homiliæ aliam subjungimus, quæ licet non eodem, sed ignoto nobis anno dicta fuerit, hic tamen commemoranda est, quia quædam habet ad explicandam priorem opportuna. Antehac ignota primum a nobis edita fuit. Habita porro est paucis post Resurrectionem Domini diebus, & quidem, ut in fine concionis innuitur, in festo sanctarum Bernices, Prosdoces & Domninæ matris. Hic autem illas nominatim non recenset Chrysostomus, sed adeo clare indicat, ut perinde certum sit de illis agi, atque si proprio nomine appellarentur. Agitur nimirum de matre & de filiabus, quæ servandæ fidei pudicitiæque causa, post relictam patriam sese in flumen præcipitarunt. Singulare quidpiam hic carptim dicit, quod in priore de SS. Bernice & Prosce Homilia non comparet; nempe tyrannum quemdam cælibem, virginitatem earum, nempe Domninæ filiarum, tentare voluisse, sed inaccessas fuisse virgines: quod utique licet sileatur in priore, congruit tamen cum iis, quæ num. 7. dicuntur, nempe Domninam sese cum filiabus in flumen præcipitasse, non quod tormenta metueret; sed quod timeret ne quis filiarum suarum virginitatem corrumperet, quo innuitur judicem seu tyrannum Domninæ filiabus cupiditatis oculos adjecisse. Huic de sanctis Mulieribus sermoni præmittit Chrysostomus concionis præteritæ reliquias, ubi postquam quæsitum fuerat, cur Joannes solus Evangelistarum de Lazaro quatriduano loquutus esset; cum causam attulisset, de Lazaro non pauca solito stylo edisserit. Ex tempore autem pronunciata fuisse videtur hæc concio, ut aliæ non paucæ, quæ paris sunt brevitatis.

T. 2. p. 447. In hunc annum Tillemontius confert Homiliam de Ascensione, quia nempe post Homiliam de Cœmeterio & Cruce, quæ habita fuisse putatur anno 392. dicta fuit, nam in principio Homiliæ de Ascensione dicit: *Etiam cum Crucis memoriam recoluimus, extra urbem ejus solennitatem celebravimus*, indeque arguit eodem anno utramque habitam fuisse, non animadvertens Chrysostomum initio concionis de Cœmeterio & Cruce dicere, ex lege lata a majoribus statutum fuisse, ut solennitas isthæc extra civitatem in quodam assignato loco celebraretur. Ergo quotannis extra urbem in die Parasceves conventus habebantur: nec potest quidquam ex supra allatis verbis ad annum statuendum colligi. Ideo autem extra urbem celebrari hoc festum dicit, quia isto in loco Martyres sepulti erant. Quoniam vero eodem in loco etiam hæretici quidam sepulti fuerant, nec sine scrupulo populus ad sepulcra Martyrum preces fundebat, ob illam viciniam; ideo Flavianus Episcopus vera Martyrum ossa istinc auferri curaverat, & in Ecclesiam Romanesiam dictam transportari, ubi populus precabatur, & conciones habebantur. Exhinc vero de Angelis ubique & in Ecclesiis maxime præsentibus loquitur: aitque Diaconum in Liturgia dicere, *Angelum pacis rogate*. Postea de Ascensione Domini agit, docetque quomodo Christus ad dexteram Patris sedens, mediator Dei & hominum sit. Quænam differentia sit inter Ascensionem Christi & ascensionem Eliæ explicat, ac cum summa modestia & humilitate concionem claudit.

Hoc item anno 392. vel circiter, putat Tillemontius Chrysostomum orationem habuisse in laudem Diodori Tarsensis, quam temporis notam nec impugnare, nec ut omnino certam defendere licet. Orationem jam habuerat Diodorus in qua Joannem Chrysostomum laudibus extulerat. Chrysostomus vero, laudum minime cupidus, suas ipsi laudes reddidit, & orationem texuit brevissimam, quia post illum eadem die concionaturus denuo erat Diodorus, ut clave ipse innuit in fine ἐγκωμίου. More quippe receptum vidimus Antiochiæ, ut eadem die in eademque Ecclesia duo concionarentur. Diodorus vero Episcopus Tarsensis, qui olim fuerat Jo. Chrysostomi magister, libenter ad id officii admittebatur; quia olim presbyter Antiochenus id muneris diu exercuerat: quo tempore Ariani, cum auctoritate plurimum valerent, Catholicos infestabant. Iis cum fortiter obsisteret Diodorus, ab Arianis sæpe pulsus est, sæpe in periculum capitis venit, ac si non re, saltem proposito martyr fuit, ut dicit ipse Chrysostomus, tum in ista oratione, tum in fragmento quodam ex Facundo Hermianensi excerpto, quod illi in hac editione subjungitur. T. 3. p. 746.

Innumeras certe Homilias Antiochiæ habuit Chrysostomus, quarum magna pars ad nos usque pervenit. At earum omnium vix ac ne vix quidem potest annus assignari. Ex earum numero sunt Homiliæ in Genesim, numero 67. quas Constantinopoli habitas fuisse dicit Photius, subdubitans tamen, nec rem quasi certam referens. Verum Antiochiæ certissime dictas fuisse multis argumentis probat Tillemontius, nosque quamplurimis additis confirmavimus in Præfatione ad Homilias in Genesim quarto tomo, & in præfatione ad conciones in principium Actorum secundo tomo, & alibi.

Homilias vero in Oziam dixisse potuit ante Homilias in Genesim; id certum videtur secun-

dam saltem habitam fuisse aliquanto tempore antequam de nominibus, sive de mutatione nominum Homilias inciperet. Etenim in Homilia 2. in Oziam cum de nomine Abram in Abraham mutatum ageret, dixit ille numero 3. ἀλλὰ περὶ μὲν ὀνομάτων ἐν ἑτέρῳ καιρῷ διηγήσομαι. *Verum de nominibus alio tempore disseram*, id est de mutatione nominum: illas enim de mutatione nominum Homilias interdum de nominibus appellat. In illis vero de mutatione nominum Homiliis de nomine Abram in Abraham mutato non semel agit. Primam cum Tillemontio diu post secundam ablegavi & in aliud tempus distuli, quartam quoque a reliquarum serie amovendam censui. Secundam vero, tertiam, quintam & sextam continenter ponendas esse censeo. Sexta paucis diebus ante Quadragesimam habita fuit, ut ibidem narratur. Vide Monitum ad Homilias hasce Tomo VI. p. 73.

In prima, quam loco mutandam putamus, gaudet de populi frequentia & concursu, dolet autem quod auditores, dum concio haberetur, incompositas voces emitterent, tumultuarentur ac lymphatis similes circumagerentur, de Seraphinis pauca dicit. Illos autem increpat, qui ad spectacula prodirent, quique sic Mysteria divina cum dæmoniacis miscerent.

In secunda, quam primam putamus, in illud, *Vidi Dominum sedentem, &c.* multa profert. Divinam naturam etiam Angelis incomprehensibilem esse pronunciat; ideoque carpit Anomœos, qui de natura illa impios proferrent sermones.

Homiliæ tertiæ argumentum sunt hæc verba, *Elatum est cor Oziæ:* dicit autem ille superbiam, etiam ex bonæ conscientiæ testimonio oriri posse, & bonis operibus instructum magis oppugnari a diabolo: tantumque malum inferre animæ superbiam, quantum corpori tumores.

Quarta concio, quam loco movendum esse censemus, in argumentum habet hæc verba: *Factum est in anno in quo mortuus est Rex Ozias, &c.* Dicit facilius esse solem exstingui, quam Dei Ecclesiam deleri. Occasione autem Oziæ Regis affirmat & probat Sacerdotum dignitatem majorem esse, quam Regum.

Quinta & sexta, licet alio longe tempore pronunciatæ, idem argumentum pertractant, & de Oziæ superbia agunt. Hinc de Sacerdotum potestate agitur, docetque Chrysostomus, quo pacto debeat Sacerdos peccantem principem corripere. In sexta vero de Seraphinorum dignitate loquitur. In fine docet quomodo ad sacram mensam sit accedendum.

Tom. 4. De Homiliis in Genesim.

Jam vero quæritur quo anno conciones in Genesim habitæ fuerint, quæ sane longe difficilior quæstio est. Circa tempus quo scriptæ fuere, operose edisserit vir sagacissimus, omniumque longe accuratissimus Tillemontius, cujus verba latine translata referre ne pigeat. ,, Quod spectat annum, quo hæ Homiliæ sunt habitæ, nonnisi conjectura dicere possumus. Illas Chrysostomus habere cœpit Dominica jejunium præcedente, quo per Quadragesimam illud argumentum, ut verisimile est, tractaret. Secunda enim die sequenti, feria scilicet secunda & prima diei jejunii dicta fuit; Tertia, feria tertia, Quarta, die insequenti. Sicque reliquas omnes sin-

A gulis diebus habitas fuisse credere est, licet id non significet Chrysostomus, nisi forte ex occasione quadam aliud argumentum tractandum occurreret. Certum quippe est populum quotidie in Ecclesiam convenisse, Chrysostomumque singulis diebus concionatum esse. Eodem etiam in Genesim argumento pergebat Sabbato & Dominica, licet iis diebus non jejunaretur: nam undecima Homilia in horum alterutro die dicta fuit. Homilia quinta, sexta, septima, octava, nona, continenter, suis quæque diebus, habitæ fuerunt. Neque dicere

B possis eas ad quinque dies jejunii secundæ hebdomadis pertinere, nam decima in die jejunii dicta fuit, & in hebdomada quinque tantum jejunii dies erant: undecima vero Sabbato illius secundæ hebdomadis pronunciata est. Si ergo Homiliæ in Genesim, singulis diebus una ferie habitæ fuerint, id quod circa sex saltem priores omnino verisimile est; sexta utique feria sexta primæ hebdomadis Quadragesimæ pronunciata fuerit.

,, In sexta Homilia Chrysostomus queritur Antiochenos, nulla quotidianarum adhortatio-

C num, nulla Quadragesimalis pœnitentiæ ratione habita, Circi ludis interfuisse. Hi haud dubie Circenses ludi eadem ipsa die celebrati fuerant; nam in Quadragesima vespertino tempore conciones habebantur: unde consequi videtur hunc annum esse aut 395. aut 396. Kalendarium enim Romanum ludos nullos assignat initio mensis Martii. Ludi quippe Gothici, qui a quarta Februarii ad nonam habebantur, non hic a Chrysostomo commemorantur. Verum ludi adhuc assignantur undecima Februarii, quæ anno 395. concurrit cum feria sexta primæ hebdomadis Quadragesimæ, quia

D Pascha istius anni incidit in vigesimam septimam Martii. Annotantur etiam ludi ad ultimam Februarii, id quod ad annum 396. pertinere potest, quo, cum Pascha incideret in decimam-tertiam Aprilis, vigesima-nona Februarii concurrebat cum feria sexta primæ hebdomadis Quadragesimæ. Ex istis vero duobus annis anteferendum ducimus annum 395. quia putamus Chrysostomum anno 396. Homilias de Pœnitentia habuisse. Quibus ita constitutis ludi Circenses illi, de quibus queritur Chrysostomus Homilia 41. quæ tribus post Pen-

E tecosten hebdomadibus habita est; (id est, forte Sabbato 4. Junii, si vere dicta sit anno 395.) Ludi, inquam, Circenses, illi fortasse erant, qui ad primam istius mensis diem notantur. Verum hæc non ut rem exploratam & certam damus: cum maxime ignoremus utrum hoc Kalendarium tunc temporis Antiochiæ in usu esset, nec sciamus utrum ludi omnes Circensium cursus exhiberent. Poterant item ludi celebrari non consueto ordine. Imo etiam ludi annotantur ad duodecimam diem Februarii, perinde atque ad undecimam; ita ut cum

F Chrysostomus absterreret eos qui Circo adfuerant, videatur monere debuisse, sequenti die exploratum fore num monitis suis obtemperassent. Verum ii, qui duodecimo die celebrabantur, non erant forte Circenses: nam ibi Calendarium non notam habet *Com. XXIIII.* id est,

„ est, *Commissuræ XXIV.* quæ videtur mihi esse nota A „ ludorum Circensium. Illa quoque nota *Cm.* „ *XXIIII.* & *Cm. XII.* occurrit ad nonam, vigesi„ mam quintam & vigesimam-septimam Februa„ rii: verum hi dies ne per totum quidem tem„ pus, quo presbyter fuit Chrysostomus, in fe„ riam sextam primæ hebdomadis Quadragesimæ „ incidunt. Illa nota *Cm.* ad ultimam Februarii „ non ponitur, quo etiam excluditur annus 396.

„ Alio item argumento abducimur ne anni „ 396. quem assignamus, notas esse certas pu„ temus; quod videlicet non omnino explora„ tum sit sextam Homiliam feria sexta habitam B „ fuisse. Cum enim undecima Sabbato secundæ „ hebdomadis haud dubie dicta fuerit, ex trede„ cim præcedentibus diebus, incipiendo a Do„ minica ante Quadragesimam, in qua prima „ Homilia habita fuit, tres certissime dies, aut „ concione vacui fuere, aut conciones habuere „ ad aliud argumentum pertinentes, vel si ejus„ dem argumenti fuerint, certe jam deperditas. „ Atqui tres illi dies nonnisi ante quintam, vel „ decimam, vel undecimam statui possunt, quia „ aliæ omnes continenter & una dierum serie „ dictæ sunt. Ex hisce porro tribus unus saltem C „ inter decimam & undecimam constituendus: „ qui enim pransi decimæ adfuerant, non feriam „ sextam, ut credere est, delegerunt, ut jeju„ nium solverent.

Hactenus Tillemontius: ubi observes quanto labore ac studio, uti solet, illas temporis notas sit persequutus, quantaque prudentia a judicio absolute ferendo abstineat. Contra illam vero sententiam, quam ille hærens & subdubitans amplectitur, alii & fortasse majores possunt scrupuli proferri. Kalendarium enim illud Romanum Constantini Magni anno 325. ut fertur in titulo, D editum & a Petavio publicatum in Uranologio p. 112. incertum est an idem manserit ad usque finem sæculi quarti; imo certum videtur in multis saltem mutatum fuisse: nam secundum profanæ plurium deorum religionis ritum concinnatum est totum: qui impii ritus demum sub Theodosio Magno sublati sunt. Ad hæc certum videtur urbes illas orbis præcipuas, qualis erat Antiochia, suos aut aliquos saltem sibi proprios habuisse ritus, quantum ad ludos & alia in Kalendariis adscribi solita: quo posito quid possumus ex Kalendario Romano circa Antiochenos E ritus statuere? Quod vero dicitur querimoniam Chrysostomi initio Homiliæ sextæ non spectare ludos Gotthicos, id certe divinando dici videtur. Quis enim scit an in ludis Gotthicis, saltem in eorum quibusdam, cursus equorum adhiberetur; at contra hujusmodi cursus totus est Chrysostomus in Homilia sexta. Demum tabulas Paschales, queis hæ omnes conjecturæ nituntur, aliquando fallaces esse supra probavimus. Nec tam perspicue scimus utrum circa celebrationem Paschæ, ritum Alexandrinum servarent Antiocheni. Iis omnibus itaque perpensis, fateamur necesse est, incertum prorsus esse quo anno F hos in Genesim sermones Antiochiæ habuerit Chrysostomus. Id unum sine dubio scimus, magnam eorum partem in Quadragesima dictam fuisse, illamque Quadragesimam non esse anni 386. in qua octo ab his diversos habuit sermones: neque anni 387. quam pene totam in deploranda Antiochenorum ob eversas statuas calamitate absumsit.

Certo constat etiam multas alias diversi argumenti habuisse Homilias Chrysostomum intermisso concionum in Genesim cursu, ut in magna & sancta hebdomada de Juda proditore, in Paschate contra ebriosos, post Pascha Homilias quinque in principium Actorum, & Homilias quatuor de mutatione nominum. Una vero serie Homilias triginta duas in Quadragesima: si alterius argumenti Homiliæ quæpiam hunc cursum interpellaverint, eæ jam non exstant. Operæ precium autem fuerit illarum per Quadragesimam Homiliarum ordinem, & quanto elapso temporis spatio alia aliam sequuta sit, hic paucis perscribere.

Prima concio dicta fuit Dominica die quæ Quinquagesimæ penes nos vocatur, antequam quadragesimale jejunium iniretur: secunda, die sequenti qua jejunium incipiebatur; tertia & quarta in feriis tertia & quarta: hæ continenter singulis diebus dictæ sunt. Incertum vero est, utrum inter quartam & quintam Homiliam aliqua dies intercesserit, aut concione vacua, aut ad aliud concionandi argumentum deputata; ut ut est, Quinta, Sexta, Septima, Octava & Nona Homiliæ continenter singulis sibi succedentibus diebus dictæ sunt, partim in prima, partim in secunda Quadragesimæ hebdomade; Decima etiam in secunda hebdomade aut feria quinta, aut sexta; Undecima in Sabbato secundæ hebdomadis; Duodecima habita est post aliam vel alias, quæ ad diversum a Genesi argumentum spectabant. Inter Duodecimam quoque & Decimam-tertiam vel unus vel plures dies intercessérunt. Decima-quarta dicta est die Decimam-tertiam insequente; Decima-quinta similiter sequente die; Decima-sexta, die item sequente. Decima-septima uno vel pluribus post Decimam-sextam diebus. Decimam-Septimam Decima-octava, nulla die interposita, sequuta est; Decima-nona an continenter habita sit ignoratur; similiterque Vigesima, quam diebus sequentibus, nulla vacante die, exceperunt Vigesima-prima, Vigesima-secunda, Vigesima-tertia, Vigesima-quarta. Brevique interposito spatio, continuis diebus Vigesima-quinta, Vigesima-sexta, Vigesima-septima, Vigesima-octava. Vigesima-nona an die post Vigesimam-octavam sequente habita sit, ignoratur. Trigesima cum magnam hebdomadem attigisset, ut ipse Chrysostomus ait. Trigesima-prima & trigesima-secunda in hebdomadis sanctæ diebus, qui feriam quintam in cœna Domini præcedunt.

Hic longo temporis spatio Homilias in Genesim Chrysostomus intercepit, ac feria quinta in cœna Domini de Juda proditore loquutus est, & feria sexta Homiliam de Cruce, atque in die sancto Paschæ concionem contra ebriosos & de Resurrectione. Post Pascha autem Homilias in principium Actorum; ita ut intermissas in Genesim Homilias post Pentecosten tantum resumserit. In principio enim Homiliæ Trigesimæ-tertiæ se a multo jam tempore cursum illum intermisisse dicit. Post Trigesimam-tertiam trigesima-quarta insequenti die dicta fuit, & postridie Tri-

gesima-quinta : hanc continenter subsequuta est A Trigesima-sexta, quam excepit Trigesima-septima. In triduo continenter 38^{a}. 39^{a}. & 40^{a}. habitæ sunt. Post aliquot interpositos dies Quadragesimam-primam habuisse videtur. Biduo autem sequenti Quadragesimam-secundam & Quadragesimam-tertiam. Postea vero concionem de Samaritana habuit, ac subinde, Quadragesimam-quartam in Genesim pronunciavit, & paulopost continenter 45^{am}. 46^{am}. 47^{am}. & Quadragesimam-octavam, similiter 49^{am}. & Quinquagesimam; & aliquot postea diebus Quinquagesimam-primam; numerum auxere biduo sequenti, B 52^{a}. & 53^{a}.

Quinquagesimam-quartam emisit postquam de Conversione sancti Matthæi concionem habuerat: quam concionem sequutæ sunt 55^{a}. 56^{a}. 57^{a}. & 58^{a}. Seriem intercepit concio de Observationibus legalibus, post quam die sequenti Quinquagesimam-nonam dixit. Paulopost autem 60^{am}. 61^{am}. 62^{am}. pronunciavit, quam postremam die sequenti Sexagesima-tertia sequuta fuit, & paulopost Sexagesima-quarta, & postridie 65^{a}, paulopost 66^{a}, inter quam & Sexagesimam-septimam, aliquid spatii intercessisse videtur. Sicque omnes in Genesim conciones completæ C fuerunt.

Stylus Chrysostomi in his Homiliis nescio quid novi præ se fert. De his Homiliis loquens Photius ait hic observari consuetam Chrysostomi claritatem, puritatem, splendorem & copiam dicendi, sententiarum frequentiam, & aptissimarum similitudinum abundantiam; sed eas remissiore & humiliore dicendi genere scriptas; tantumque Homiliis seu Commentariis in Acta stylo inferiores esse, quantum illa in Acta Commentaria inferiora sunt Commentariis in Epistolas Pauli & in Psalterium. Ac revera hæ conciones, licet ma- D gnam ubertatem, atque solitam Chrysostomi inventionis felicitatem præ se ferant, non tamen pari studio vel accuratione concinnatæ videntur. Hic sæpe animadvertas longissimas texi periodos, quæ parentheses alias super alias tam frequenter exhibeant, ut principii oblitus orator, sententiam imperfectam relinquat, & aliquando verbum ad σύνταξιν necessarium prætermittat. Neque vero id mirum tibi videatur, si perpendas, periodos illas aliquando ita extendi, vix ut in pagina una absolvantur. Hinc inferas Orato- E rem nostrum hæc concionantem, non ita semper paratum meditatumque ad concionem venisse, sed multa ex tempore ut menti sese offerebant dixisse.

Si causam porro quæras, perpendas velim ipsum in hac Quadragesima ad usque hebdomadis sanctæ dimidium, non modo illas triginta duas priores Homilias habuisse, sed etiam alias identidem memoratas, quæ suadente quapiam temporis occasione Homiliarum in Genesim cursum interpellabant, & fortasse alias quoque dixisse ab se non commemoratas, ita ut quotidie ferme, & quidem longissime concionatus sit. Id F autem a viro præsertim qui per totum annum concionandi officium exsequebatur, non posse sine extemporali declamatione identidem saltem repetita præstari, fateamur necesse est. In extemporali autem declamatione, ubi ingenium tanta pollens inventione, nova semper Oratori suppeditat, quid mirum si nonnunquam contra præceptiones grammaticas peccetur, & si minor ἀκρίβεια in syntaxi occurrat.

Diximus Chrysostomum Homiliarum in Genesim cursum intercepisse, ut feria quinta in Cœna Domini de Juda proditore ageret. Homiliam vero de Juda proditore, aliquot ante annos, ut credere est, jam habuerat, sed illam retractavit, initiumque mutavit, & quædam addidit, ut eam feria quinta in Cœna Domini diceret, quod etiam in aliis Homiliis fecisse deprehenditur. Occasione proditionis Judæ dicit, non necessitate hominem ad bonum pertrahi, ipsumque ex libero arbitrio vel bonum vel malum deligere & perpetrare. T. 2. p. 375.

Quod in Homilia de Juda proditore animadvertimus, idipsum deprehendimus in concione de Cruce & Latrone, quæ in die Parasceves habita fuit; nempe Chrysostomum, quam aliquot ante annos habuisse videtur, eamdem secundis curis recognitam, & quibusdam in locis, in principio maxime mutatam, eodem recurrente die Parasceves iterum pronunciasse. Non series modo eadem est, sed etiam verba plerumque; atque Scripturæ loca, eodem ipso in utraque ordine locantur. Quæ prior, quæ posterior dicta fuerit non ita facile est deprehendere. Verum ex iis quæ num. 5. in utraque dicuntur aliquid lucis ad rem excutiendam affertur; nam in priore, cujus initium est: σήμερον ὁ κύριος, sic legitur: *Imitemur itaque & nos Dominum, & pro inimicis precemur: eamdem enim cohortationem resumo; jam quinto die vobis de eodem argumento dissero.* Quæ vero posterior locatur sic habet: *Imitemur & nos Dominum, & pro inimicis precemur. Quæ heri monui, eorumdem & nunc commonefacio, sciens præclari facti magnitudinem.* Inde vero liquidum esse videtur, posteriorem eam esse, quæ post Homilias in Genesim in Quadragesima habitas die Parasceves dicta fuit, nam in Homiliis in Genesim XXX. XXXI. & XXXII. ne γρῦ quidem de precibus pro inimicis dictum fuit, ideoque in postrema locum mutavit Chrysostomus, & de precibus pro inimicis in Homilia præcedenti de Juda proditore tantum loquitur. Vide in Monito ad hanc Homiliam T. 2. p. 402.

In die Resurrectionis Domini eodem anno dicta fuit Homilia contra ebriosos & de Resurrectione. Hanc vero concionem sic memorat Chrysostomus Homilia I. in Principium Actorum, quæ eodem ipso anno paulopost Pascha habita fuit num. 2. „ Non sunt igitur malum divitiæ, „ sed illegitimus earum usus est malum: & sicut „ nuper de ebrietate verba faciens, non vinum „ accusabam; quippe cum omnis creatura Dei „ bona sit, quæ cum gratiarum actione percipi- „ tur; sed malum usum &c. „ Quæ verba cum hac concione mire consonant, maxime vero cum hoc ejusdem loco: „ Abstineamus ab ebrie- „ tate: non dico hoc, abstineamus a vino, sed „ ab ebrietate abstineamus. Non vinum efficit „ ebrietatem: est enim Dei creatura. Dei porro „ creatura nihil efficit mali, sed voluntas mala „ efficit ebrietatem, &c. „ Postquam autem de vero jejunii usu & contra ebrietatem loquutus T. 2. p. 431. 6. Januarii.

est, dicit nullam esse personarum distinctionem in participatione Mysteriorum: aut etiam se septem dierum spatio quotidie concionaturum esse. In hac porro concione Manuscriptorum ope hiatum magnum sarsimus.

T. 3. p. 47. Hanc concionem sequutæ sunt aliæ, quarum fortasse quædam interciderunt, si quidem singulis diebus concionatus sit. Inter eas vero quas Homiliæ in principium Actorum. paulo post Pascha dixit numerantur Homiliæ in principium Actorum, quæ in prius editis longo intervallo separatæ erant, quasque nos ipso Chrysostomo duce, continenter posuimus, ut ipsa temporis & argumenti ratio postulabat; ita ut assignare in promtu fuerit, quæ sit prima, quæ secunda, quæ tertia, &c. Id vero clare docet ipse Chrysostomus infra in ea, quam tertiam ordine ponimus. Ibi enim num. 1. legitur: „ Eo fit, ut „ cum ad quartum jam diem expositionem pro- „ duxerimus, necdum tamen unam expositio- „ nem potuerimus præterire, sed adhuc circa „ illam versemur. „ Et paulopost: „ Itaque primo „ die non esse temere prætereundas inscriptio- „ nes dicebam, quo tempore titulum vobis Al- „ taris legi, ac Pauli sapientiam ostendi...... In „ hoc desiit priori die tota doctrina: post illam „ secundo die, qui libri illius auctor esset quæsi- „ vimus, & invenimus Dei gratia Lucam Evan- „ gelistam: multisque vobis demonstrationibus „ rem in quæstione positam probavimus. „ Demum clarius paucis interpositis: „ Prima igitur „ die de Inscriptione; secunda vero, de eo qui „ librum scripsit; tertia die disseruimus apud „ eos, qui advenerant, de initio Scripturæ: & „ ostendimus quid sit actum, quid sit miracu- „ lum, & quid sit conversatio, quid signum & „ prodigium ac virtus......... Hodie reliquum „ inscriptionis operæ precium est dicamus, & „ quid significet Apostoli nomen ostendamus.

In prima igitur concione, postquam eos carpserat, qui conventum Ecclesiæ deseruerant, non temere prætereundas esse sacrorum librorum inscriptiones docet, & de inscriptione Altaris, nimirum IGNOTO DEO agit, demumque recens illuminatos alloquitur.

Secundam, ubi de auctore libri Actorum edisserebat, & Lucam esse demonstrabat, reperimus quidem; sed, heu, misere deformatam, & cum Vide Monitum T. 2. p. 737. spuriis intermixtam. Est nempe Homilia inscripta περὶ ἀναλήψεως, *de Assumptione*, seu Ascensione Domini: & Chrysostomo adscripta; ubi quæ prima feruntur, Chrysostomo nostro indigna videntur esse. Sub hæc adjiciuntur alia, quæ cum prioribus non cohærere putantur; & licet melioris notæ sint, utrum Chrysostomo sint adscribenda, necne, non ausim affirmare. Sequitur postea pars illa, ubi quibusdam præmissis circa inscriptionem libri Actorum, quæ ad præsens institutum apprime quadrant, de hujus auctore egregie disseritur, & Lucam esse probatur. Hic vero Chrysostomum agnosco; nec dubito quin tam ea quæ de inscriptione Actorum, quam ea quæ de hujus libri auctore feruntur, ad eam Homiliam pertineant, quam ut secundam ab se dictam hic memorat Chrysostomus. Hinc quæritur in illa, quoties a Resurrectione ad Ascensionem usque Dominus Christus apparuerit; hanc quoque partem Chrysostomi esse puto: re-

A liqua fere omnia quæ in hac longissima Homilia habentur, aut inepta, aut Chrysostomo indigna sunt.

Tertia Homilia, quam, alterâ ad calcem rejectâ, secundam inscribimus, in Palæa seu veteri Ecclesia Antiochena fuit, ea est in qua de inscriptione Actorum agitur, necnon de differentia inter miraculum & actum, additurque vitam cum virtute actam, utiliorem esse signis & miraculis.

Quarta, quam supra memorata de causa tertiam inscribimus, de utilitate lectionis Scripturarum B agit, & ut tituli *Actuum Apostolorum* postremam vocem explicet, perquirit quid significet Apostoli nomen, dicitque Apostolorum dignitatem multo majorem esse, quam Magistratuum, imo etiam Regum & Imperatorum.

Quintam subjungimus eam quæ quarta inscribitur, in qua quærit Chrysostomus cur Acta in Pentecoste legantur: ex ejus vero dictis arguitur, quatuor aliis esse subnectendam.

Post quinque illas in inscriptione Actorum Homilias Chrysostomus conciones de mutatione nominum variis sub titulis habuit. Id vero diserte C narrat in prima hujus argumenti, cujus inscriptio sic habet: *Saulus adhuc spirans minarum, &c.* ubi sic ait num. 3. „ Totum igitur debitum inscrip- „ tionis vobis persolvimus, inscriptionis, in- „ quam, Actuum Apostolicorum. Ut ergo ini- „ tium libri attingeremus ordo exigebat, ac do- „ ceremus quid hoc sibi velit: „ *Primum quidem sermonem fecimus de omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus facere ac docere.* „ Verumtamen non „ sinit Paulus ut hanc seriem ordinis sequar, sed „ ad se suaque recte facta linguam nostram in- „ vitat. Cupio namque videre illum introductum D „ Damascum, non ferrea catena, sed Dominica „ voce vinctum. Hic vides post Homilias in principium Actorum institutam concionem: vides item ejus argumentum. Habitam item hanc de qua nunc agimus, antequam tempus Paschale dilaberetur, aperte narrat num. 4. „ Nam si dum „ solam vobis, ait, inscriptionem legimus & e- „ narramus, dimidium solennitatis consumsi- „ mus, si ab exordio initio facto in ipsum libri „ pelagus orationem immittere cœpissemus; „ quantum, quæso, temporis impendissemus, ut „ ad illas de Paulo narrationes perveniremus. „ Et postea num. 5. non obscure significat illam E Homiliam, quæ nullâ intermediâ præcesserat, esse quintam in principium Actorum, in qua quæritur cur Acta Apostolorum in Pentecoste legantur. Hîc namque sanctus Doctor talia fatur: „ Nonne in priore vobis collecta dicebam „ ea miracula, quæ Crucem sequuta sunt, iis „ majora, quæ ipsam præcesserant exstitisse? „ Nonne id ostendi vobis & ex miraculis & ex „ Discipulorum benevolentia: & quo pacto an- „ tea quidem Christus imperans mortuos susci- „ tabat, postea vero servorum ejus umbra idip- „ sum præstabat, &c. Quæ omnia diserte narran- F tur in illa quinta Homilia in principium Actorum num. 7. Qui vero fuerint illi πρόεδροι, sive præsides, qui tum in hujus, tum in sequentis Homiliæ fine memorantur hic disquirendum. Præsules utique illos, qui hisce concionibus aderant, non alios fuisse puto, quam Episcopos

Homiliæ de mutatione nominum.

vicinos Syriæ vel Phœniciæ, qui alibi quoque Chrysostomi concioni interfuisse memorantur, ut videbimus. Cum enim Antiochia Metropolis esset, nihil dubium est quin Episcoporum multi vicinæ regionis, sive negotiorum causa, sive desiderio audiendi Chrysostomi, cujus eloquentiæ fama volabat, in Metropolim suam se conferrent.

Die insequente post habitam concionem in illud, *Paulus autem adhuc spirans minarum, &c.* illam concionem habuit, quæ inscribitur, *de nominum mutatione.* Quod argumentum ille in fine præcedentis Homiliæ cœperat, hac proposita quæstione, cur Paulo, cur Petro, cur aliis in Veteri Testamento mutatum nomen fuerit. Id enim ipse narrat num. 2. „ Neque enim, ait, de „ rebus trivialibus quæstionem habemus hodie, „ sed de re quæ cœpit quidem hesterno die pro„poni, non potuit autem solutio quæstionis af„ferri, propter eorum multitudinem quæ fue„rant in medium prolata. Quid illud porro est? „ De nominum impositione quæstio erat, quæ „ Deus sanctis imposuit. „. Et quibusdam interpositis: „ Pauli facinora narrare cupiebamus, „ jamque historiæ attigeramus exordium, & his „ verbis conceptum narrationis initium inveni„mus: *Saulus autem adhuc spirans minas & cædem in Discipulos Domini*, continuo turbavit nos mutatio nominis: & cætera de nominum mutatione, quæ pluribus ille prosequitur: ita ut hæc concio sit ceu complementum præcedentis.

T. 4. p. 687. Hanc Homiliam sequutus est sermo, qui post Homilias in Genesim nonus numeratur, ubi duæ illæ de quibus modo egimus Homiliæ memorantur, & de mutatione nominis Abrahæ, deque aliorum nominum propriorum, quæ in veteri Testamento sunt, significatione tractatur. In hoc sermone, perinde atque in præcedentibus Homiliis, longo prooemio usus est Chrysostomus. Hinc querimoniæ populi Antiocheni, ob nimiam procemiorum prolixitatem. Cujus querimoniæ occasione, paucis elapsis diebus illam de ferendis reprehensionibus Homiliam habuit, quam nos in serie Homiliarum de nominum mutatione tertiam ponimus, quia ipsa licet in prius editis distracta & procul ab aliis posita, sese prodit hoc ordine ponendam esse num. 3. his verbis: „ De Paulo autem sermo nobis nuper erat, „ quando de nominibus differebamus, quærebamusque cur aliquando Saulus, postea vero „ Paulus vocatus fuerit. Inde vero digressi sumus „ ad veterem historiam, omnes qui nomina ha„buerant examinavimus. „ Pergit etiam in hac concione, ac disquirit cur Paulo nomen mutatum sit, & cur non statim ab ejus conversione: sed non modico post illam tempore excepit Homilia in illud, *Paulus vocatus*, in cujus medio idem ipsum tangit argumentum, & tres priores Homilias commemorat his verbis: „ Nam si „ recordamini, tres integros dies de solo hoc „ nomine disseruisse me scitis, cum causas affer„rem, ob quas cum Saulus antea vocaretur, „ Paulus deinde vocatus est, & quam ob rem „ non statim ad fidem conversus hanc appella„tionem accepit, sed ad multum tempus no„men retinuit, quod illi parentes imposuerant. „ Quibus tres hasce priores de nominum mutatio-

A ne Homilias ita diserte commemorat, ut nulla supersit adversum suspicandi causa. Hæ porro quatuor Homiliæ in prius editis ita distractæ, &, ut ita dicam, dissipatæ erant, ut nonnisi cum ingenti labore posset earum series internosci, quemadmodum & præcedentes aliæ in Actorum inscriptionem. Quanto autem id lectorum dispendio acciderit, norunt ii, qui vel primoribus labris rem Ecclesiasticam literariam attigerunt.

Homilias de Pœnitentia post annum 395. cum Tillemontio ex levi conjectura ponimus. Tanta autem est in eorum ordine perturbatio, ut diffi- Homiliæ de Pœnitentia. T. 2. p. 279.
B cile sit dicere quæ prima, quæ secunda, quæ tertia habita fuerit. Sed ad Monitum in easdem mittimus, ubi hæc pro facultate discussimus. Homilia tamen quarta, cujus initium οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα, jure quartæ nomine insignitur. Quandoquidem Chrysostomus initio dicit se jam quarta vice & die de pœnitentia agere. Sed cave putes perinde certum esse eam, tres illas quas priores posuimus, aut aliquam ex illis sequutam esse. Planum est tres, ante hanc quartam, de pœnitentia Homilias dictas fuisse, sed hasne tres, quas præmisimus, an alias, ignotum
C prorsus est. Antiochiæ autem pronunciatam fuisse suadent hæc verba num. 2. „ Quandoquidem „ nos cum exagitabamur, vexati fame, peste, „ grandine, siccitate, incendiis, hostium incur„sione, nonne quotidie Ecclesia multitudine „ convenientium angustabatur?...... Postquam „ autem Deus iram deposuit, atque post tantos „ fluctus procellam abegit, ad pristinos iterum „ mores reversi sumus. Atqui in ipso tentatio„num tempore hæc prædicere & testificari non „ desistebam. „ Hic longam calamitatum seriem memorat, quibus præsens ipse erat, & concio-
D nabatur, quæ omnia nonnisi ad tempus, quo Antiochiæ presbyter erat, quadrare possunt. Hostium vero incursus putat Tillemontius esse invasionem illam Hunnorum, quæ anno 395. contigit, quod sat quidem verisimile videtur. Ut ut vero est hanc in ultimos, quibus Antochiæ concionatus est annos, opportune rejicimus.

Quinta cujus initium, φαιδρὰ σήμερον ἡμῖν ἡ πανήγυρις, est pulcherrima, quam περὶ νηστείας, de jejunio inscripsit Savilius. Et est quidem de jejunio, sed præcipue de pœnitentia, quæ quo pacto cum aliis cohæreat deprehendi nullo modo
E potest. Antiochiæ vero habitam fuisse indicat Chrysostomus, cum Monachorum in montibus proxime degentium exemplum considerandum offert, ut solet in concionibus Antiochiæ habitis.

Sexta, cujus initium, ὡς τερπνὰ τῆς πνευματικῆς, de jejunio maxime agit: an vero Antiochiæ, an Constantinopoli habita fuerit, nullo, ut videtur, modo deprehendi potest. Homilias illas duas in Psalmum Quinquagesimum, quæ in quinto tomo locum habent, putant quidam concionibus de pœnitentia adjungendas esse: at, ut suo loco di-
F citur, cum illis cohærere posse non videntur.

Tres sequentes Homiliæ, nempe septima, octava & nona, non pares γνησιότητος notas præ se ferunt. Stylus a Chrysostomi elegantia, non parum recedit. Quamobrem non sine aliquo scrupulo eas inter germana Chrysostomi opera relinquimus;

relinquimus, nec tamen ab illis sejungendas esse duximus, quoniam, ut jam alibi monuimus, in dicendi genere non semper sibi constat S. Doctor. Alias insuper Chrysostomi de Pœnitentia Homilias habemus, quas utpote spurias in appendicem ablegavimus.

Innumeras Antiochiæ habuit conciones Chrysostomus, quarum magna pars edita fuit, & novæ interdum a tenebris eruuntur. Ex editis vero quarumdam annum quo dictæ fuerunt indicavimus vel ex certis notis, vel ex conjectura tantum. Cæterarum autem, quæ longe majori numero sunt annum ne conjectura quidem assequi possumus. De his porro jam agendum nobis est.

[T. 2. p. 474. T. 1. p. 697.] Et primo quidem de Pauli encomiis seu sermonibus septem, quos omnino memorare videtur in Homilia in Kalendas, ubi sic habet paulopost initium. „ Nuper igitur cum beatum Paulum encomiis celebraremus, sic exultavistis ac si ipsum præsentem vidissetis..... Volebam autem in idem argumentum hodie descendere: sed ad alia quædam, quæ magis urgent, oratio nostra provehitur; in quibus a tota hodie civitate peccatur. Eos enim qui encomia Pauli audire cupiunt, prius virtutis Pauli æmulos esse oportet, & hujusmodi concione dignos. „ Hic vides conciones in Paulum, tum jam habitas, tum post habendas memorari, quarum argumentum erant encomia Pauli. [Encomia Pauli Apostoli.] Et tamen Hermantius opinatus est, illud Pauli encomium in Homilia de Kalendis memoratum, haberi in Homilia de Petitione filiorum Zebedæi num. 3. ubi obiter Pauli laudes attingit Chrysostomus. Tillemontius vero, rejecta Hermantii opinione, putat Homiliam in concione de Kalendis memoratam eam esse, cujus titulus, *Quales ducendæ sint uxores*, ubi Paulus identidem laudatur. Verum, ut ex superius allatis verbis liquidum est, non agitur ibi de laudibus Pauli, quas concionibus suis, cujuslibet tandem argumenti sint, passim obiterque interserit Chrysostomus, quod sæpissime sane contingit; sed de concionibus plurimis, quarum argumentum erant encomia Pauli, *ad eandem*, inquit, *rursus hypothesim descendere volebam;* id est, rursus de Pauli laudibus concionari volebam; quo quid aliud, quæso, indicari possit, quam sermones de Paulo Apostolo, de quibus nunc agimus?

Ut certum est has conciones Antiochiæ dictas fuisse: nam id aperte indicat Chrysostomus Homilia quarta de Pauli laudibus, ubi de Templo Apollinis in suburbio Daphnes a fulmine tacto verba facit; ita de anno, quo hæc concionatus est, nihil vel certum vel admodum probabile statui potest. Eodem autem quo Homiliæ in Kalendas anno hæ conciones habitæ sunt, atque ut Chrysostomus ait, Homiliæ in Kalendas Januarii, Encomia seu sermones in Paulum interceperunt; ita ut ex sermonibus in Paulum, quidam Januarium mensem præcesserint, quidam in mense Januario habiti fuerint. Hos autem in Paulum sermones Anianus Pelagianus latine convertit, putans illos hæresi suæ favere, qua de re pluribus egimus in Monito p. 475. In his porro Homiliis septem sive Orationibus Paulum, quem in toto operum suorum quavis data occasione celebrat, confertim laudibus extollit: illum cum sanctis veteris & novi Testamenti confert, nullum dicit fuisse tot arcanorum consortem. Uno verbo hæc Pauli encomia eorum omnium compendium esse jure dixeris, quæ commentariis in Acta & in Epistolas Pauli de tanti Apostoli præstantia & virtute prædicat.

Intercepta igitur Homiliarum in Paulum serie, Chrysostomus Homiliam in Kalendas habuit. Hic vero Kalendæ Januarii memorantur, qua die annus incipiebatur apud Romanos & ξένια seu munuscula amicis cognatisque offerebantur. Mos tunc erat convivia celebrare, aliaque publicæ lætitiæ signa dare, ubi plerumque dissolutæ plebis gesta, superstitiosas observationes, aliaque id genus videre erat. Qua de re auditores suos carpit Chrysostomus. Libanius porro opusculum edidit in Kalendas inscriptum, ubi quo ritu Kalendæ fierent minutatim describit, aitque unam eamdemque celebritatem per totum Romanum imperium illa die agi. Itaque de die & mense nulla videtur quæstio moveri posse: secus autem de anno quem ne conjecturis quidem probabiliter assignari posse putamus.

Homilias de Lazaro qua anni tempestate habuerit Chrysostomus ipse declarat; imo etiam qua die primam dixerit enunciat in ipso primæ concionis titulo: *Homilia postridie Kalendas Antiochiæ habita, de iis qui inebriantur, deque iis qui commeant ad cauponas, quique choreas ducunt per civitatem, quod non oporteat præceptorem desperare de discipulis, etiamsi in præsens non obtemperent: postremo de Lazaro mendico ac de divite;* tum etiam in concionis principio ipsam diem assignat: *Hesterna die cum esset festum Satanæ, fecistis festum Spiritus.* Unde inferas primam illam de Lazaro concionem dictam fuisse secundo Januarii die, post festum Saturnalium, quod vere festum Satanæ erat, ubi temulentia, tripudiis, saltationibus, commessationibus, aliisque ex Bacchico furore consequentibus operam dabat pars maxima civitatis, videturque eodem anno habita quo Homilia superior in Kalendas, quando ut dissolutos mores compesceret, strenue contra *Satanicam* hanc consuetudinem concionatus est. De anno autem quo hæ Homiliæ habitæ fuere, ne probabili quidem ratione quidquam statuere possumus. [T. 2. p. 707.]

Has vero conciones continenter habuit, paucis interpositis inter singulas diebus, quibus fortasse diebus eas quæ de S. Paulo supererant absolvit. In secunda, quam paucis post primam diebus habuit, statim dicit, primum virtutis gradum esse alterius virtuti applaudere. Hinc malam quorumdam opinionem de medio tollere satagit. Erant enim quidam qui putarent animas violenta morte decedentium fieri dæmonas. Postea de Lazaro & de divite verba facit, aitque raptorem computandum esse divitem, qui partem bonorum non impertit.

In tertia hortatur ad lectionem Scripturæ sacræ, aitque ex frequenti ejusmodi lectione mentem aperiri ad majorem ejus intelligentiam. Scripturæ vero sacræ ignorantiam hæreses peperisse, ac postquam de adversis patienter ferendis multa dixit, orationem claudit.

Post hæc aliquanto tempore sermones de Lazaro intermisit, primum ut S. Babylæ Episcopi

Hom. de S. Babyla.

Antiocheni & Martyris; deinde vero ut sanctorum Juventini & Maximini Martyrum encomia celebraret. Qua in re ipso Chrysostomo duce loquimur: ait enim ille sub initium Homiliæ quartæ de Lazaro: Verum non existimavimus esse tutum S. Babylæ & bigæ SS. Martyrum, qui post illam Homiliam occurrerunt, præclara gesta prætcrire; quibus consonat concionis in S. Babylam exordium: *Volebam equidem hodierno die debitum reddere, quod nuper vobis, cum hic essem, promisi. Sed quid faciam? B. Babylas interveniens apparuit, & ad seipsum nos vocavit.* Bigæ autem Martyrum, qui post sanctum Babylam Homilias de Lazaro intercepere, sunt sanctus Juventinus, & S. Maximinus, qui Antiochiæ passi fuerant, & quorum Homilia sic incipit: *Nuper B. Babylas cum tribus pueris nos hic congregabat, hodie par SS. Militum in acie exercitum Christi constituit. Nuper quadriga Martyrum, hodie biga.* Concionem itaque, post tertiam de Lazaro Homiliam habuit, de S. Babyla, qui Episcopus Antiochenus cum esset, Martyrium pro Christo passus est. Ejus historiam refert Chrysostomus; maxime vero in libro illo, quem de Martyre Babyla contra Julianum Apostatam scripsit, ubi multum differt ab Eusebio Cæsariensi, ut supra diximus: ex rumore namque vulgi loquens concionator, quædam refert a rei veritate aliena; sed longe accuratius cum de Reliquiarum ejus translatione sermonem habet.

Nuper, inquit, πρώην, non autem, *heri*, ut ab interprete deceptus Tillemontius posuit. Sed negotium facessere videtur id, quod in postremo exordio dicit, *Nuper B. Babylas cum tribus pueris nos hic congregabat.* In hac enim concione ne γρῦ quidem de tribus pueris legitur. Verum, ut initio Homiliæ dicitur, non Chrysostomus solus, sed cum alii seniores, tum Episcopus ipse Flavianus eodem die concionati sunt. „ Hæc & alia, „ inquit, senioribus commemoranda Doctori„ bus, & communi Patri nostro relinquemus: „ res enim antiquiores præclare vobis a senibus „ possunt narrari: quæ vero non ita pridem ac no„ stra ætate sunt gesta, vobis juvenis ego narrabo, „ quæ nimirum post obitum, post exsequias „ Martyris, ac dum in suburbio moraretur, ac„ ciderunt. „ Hæc de S. Babyla sibi enarranda proposuit Chrysostomus, cætera communi Patri & senioribus commemoranda reliquit: nam ut cæteris locum & tempus daret, concionem de sancto Babyla breviorem habuit, quam solebat: verisimileque est aliquem ex iis, qui post illum concionati sunt, de tribus pueris verba fecisse. Eodem igitur anno habita est hæc concio, quo Homiliæ in Lazarum; & quidem mense Januario, scilicet vigesima-quarta ejusdem mensis, ut videtur, qua die Martyrologia omnia festum S. Babylæ indicant. Qui vero fuerit annus ille non ita facile est deprehendere. Tillemontius annum assignat 387. ejus calculum excussimus, levissimisque conjecturis fultum esse probavimus in Monito ad Homiliam in Kalendas, quæ Homiliam primam de Lazaro uno die præcessit. Ibi vide sis, necnon in Monito ad Homilias de Lazaro.

Hom. in

Hanc paucis interpositis diebus, ut supra pro-

A batum est, sequuta est Homilia in sanctos Juventinum & Maximinum Martyres Antiochenos, qui cum sub Juliano Apostata comprehensi & in carcerem trusi diis sacrificia offerre nollent, ejus jussu capite truncati sunt. Ex hujus porro concionis verbis, ubi dicitur πρώην, *nuper*, concionem de S. Babyla dictam fuisse, quia vetus interpres Latinus illud πρώην *heri* male verterat, ii qui Martyrologiis operam dederunt in vigesimam-quintam Februarii horum Martyrum diem festum conferunt, licet bis in hac Homilia se πρώην *nuper*, non autem hesterna die de

SS Juventinum & Maximinum.

B S. Babyla se verba fecisse dicat, cujus festum incidit in 24. Januarii: inde mos obtinuit ut die festum S. Babylæ insequente, SS. Juventini & Maximini memoriam enuncient: non ex Græcorum Menæis id mutuati: siquidem, ut notat optime Bollandus, nulla in Menæis, Menologiis, aliisque fastis Græcorum, SS. Juventini & Maximini exstat memoria; sed, ut diximus, ex veteris interpretis lapsu in Martyrologiis erratum est.

Post hæc encomia ejusdem parabolæ argumentum resumsit, & quartam de Lazaro

C concionem habuit; dicit autem sub initium ex hac parabola magnos percipi posse fructus. Deinde vero probat animæ immortalitatem, aitque conscientiæ nostræ tribunal esse incorruptum, atque ex ærumnis & calamitatibus illustrari mentem, & consueta morali adhortatione claudit concionem.

Homiliam in illud, *De dormientibus nolo vos ignorare*, post quatuor illas de Lazaro Homilias habita fuit, ut ipse initio dicit, & in hac etiam de Lazaro identidem agit. Quapropter post Homilias de Lazaro & temporis & argumenti causa

D in hac editione posita fuit.

Postquam terræ motus Antiochiam subagitaverat, aliam habuit Homiliam Chrysostomus, quæ in terræ motum & divitem & Lazarum inscribitur, ideoque illam inter Homilias de Lazaro sextam consignamus. Hanc concionem Hermantius in annum 387. conferendam putavit, quoniam illo anno terræ motus Antiochiæ fuit. Verum adeo frequentes Antiochiæ terræ motus erant, ut in Monito ad hanc concionem probavimus, ut hinc annum quo habita Homilia fuit consignare non liceat.

E Homiliam de Viduis, paucis diebus post Homiliam de dormientibus pronunciatam fuisse ipse Chrysostomus in principio refert, cum ait eam multam habere cognationem cum præcedenti: *Hoc enim illud est*, inquit, quod nuper dicebatur: *De dormientibus autem nolo vos ignorare, fratres, & de resurrectione multa tum a nobis sunt dicta.* Ita ut certum videatur hanc dictam fuisse paucis post illam quam de Resurrectione, & de Lazaro quintam inscripsimus; imo fortassis ante sextam de Resurrectione & de Lazaro. Hanc cum illis de Lazaro & aliis ejusdem tem-

T. I. p. 311.

F poris quæ undecim numero sunt confert Tillemontius in anni 387. initium, contra quam temporis notam non pauca diximus, aliud autem argumentum prioribus adjicimus. Certum est Chrysostomum anno ineunte 387. non paucos habuisse sermones de ὁμοουσίῳ & contra Ano-

mœos, nec minus certum, solere Chrysostomum præteritarum concionum meminisse, cujus rei exempla passim vidimus; an vero contingere potuit, ut vigente illa contra Anomœos disceptatione, in nullo harumce novem Homiliarum, quæ sine dubio, si eodem anno & mense habitæ fuerint, inter Homilias contra Anomœos intermixtæ fuerunt, vel minimam haberi hujus controversiæ mentionem? Hac mihi nova suborta dicendi causa animi pendeo, donec quid certius emergat.

Septimam de Lazaro ponimus Homiliam quæ inscribitur, *Adversus eos qui ad Circenses ludos pergunt, & in illum Evangelii locum:* Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam: *& versus finem, in divitem & in Lazarum.* Hanc vero concionem in serie Homiliarum de Lazaro esse ponendam docet ipse Chrysostomus num. 3, „ Unum igitur ex iis qui „ per angustam & arctam viam incesserunt, vo„ bis in medium proferentes, eorum quæ a Do„ mino dicta sunt veritatem ostendamus, & ea„ dem rursus Domini parabola utamur: „ Et paucis interpositis, eos eadem parabola jam imbutos declarans, sic pergit: „ Ac scio equidem „ vos, homines perspicaces, jam quod dicturus „ sum intelligere: nihilominus tamen a nobis „ dici necesse est. „ Et postea de Divite & Lazaro pluribus agit. Demum num. 5. postquam Lazari mortem cum divitis obitu contulerat: „ Lu„ benter enim, ait, hanc rem sæpe verso, ut „ nemo ex illis, qui egestate vel morbis & fame „ premuntur, se contemnat, & seipsum mise„ rum arbitretur, sed patienter, &c. „ Ex quibus perspicuum est hanc paulopost Homilias illas quatuor de Lazaro pronunciatam fuisse. Quamobrem in nonnullis codicibus mss. inter Homilias de Lazaro ponitur, & in Colbertino 364. post quatuor illas priores de Lazaro locatur, & „ inscribitur Quinta de Lazaro, atque Homilia in illud, *Nolo vos ignorare de dormientibus*, inscribitur sexta de Lazaro. Verum hanc postremam de ludis Circensibus, illa de Dormientibus præcessit, ut ipsa Homilia illius prima verba indicant: *Dies quatuor in explicanda vobis Lazari parabola consumsimus, &c.* Igitur Antiochiæ continenter post conciones de Lazaro hanc habuit Homiliam, ubi primum contra illos agit, qui Circenses ludos frequentabant, & postea ad consuetam de Lazaro & divite Parabolam deflectit.

Hactenus tempus quo conciones singulas Antiochiæ habuit Chrysostomus assignavimus, modo certis, modo dubiis indiciis. Cæteras vero quas edidimus, quasque Antiochiæ, sine ulla probabili anni nota habuisse putamus, hic continenter apponemus, illo ordine quo in hac editione feruntur.

Homiliæ in Pentecosten. T. 2. p. 436. Homiliam primam in Pentecosten ne conjectura quidem dicere possumus quo anno habita fuerit, ut in Monito ad eamdem probavimus. In ea vero non parvam nobis difficultatem affert in enumerandis majoribus festivitatibus, quas sub initium primæ in Pentecosten Homiliæ sic commemorat. Primam dicit Epiphaniam, secundam Pascha, tertiam Pentecosten. Quæritur vero cur Natalem Christi diem omiserit, quem ipse 25. Decembris celebrari jam dixit, & in quo, ut supra diximus, concionem habuit. Dici forte possit, quia festum Natalis Christi a paucissimis annis Antiochiæ celebrabatur die 25. Decembris, cum antea una Epiphaniæ solemnitas, die sexta Januarii & Natali Christi, & Magorum adorationi, & Christi baptismo deputata esset, hic secundum veterem solemnitates numerandi consuetudinem a Chrysostomo Epiphaniam memorari, diemque Natalem taceri. Hic nimirum receptus ab ævo recensendi mos fuisse videtur apud Antiochenos, ut tres insigniores solemnitates dicerent, Epiphaniam, Pascha & Pentecosten. Natalem vero Domini diem, quia nuper inductus fuerat, ut jam vidimus, in hoc numero nondum ponerent, quia antea cum Epiphania celebrabatur.

Secunda etiam de Pentecoste Homilia nullam præ se fert temporis notam. In hac porro Pentecosten vocat Chrysostomus *Metropolim festorum*, quia videlicet, ut ibidem adjicit, fructum illa Dominicæ promissionis affert. Non pauca contra Pneumatomachos differit, qui Spiritus sancti majestatem ac divinitatem impetebant: ac postquam de fructibus Spiritus sancti multa protulit, finem dicendi facit.

Antiochiæ item incerto anno concionem habuit de S. Pelagia Martyre Antiochena, quæ cum Christianæ fidei causa a militibus abducenda esset, ne virginitati suæ vis inferretur, sese præcipitem dedit, & sic mortem sibi conscivit. De qua sancta Virgine multa memorantur in Monito ibidem, quæ non sunt præsentis instituti. Conciones aliæ. T. 2. p. 685.

In sanctum quoque Ignatium θεοφόρον sive Deiferum Antiochiæ Episcopum & Martyrem concionem habuit Chrysostomus, paucis post concionem in S. Pelagiam diebus: de anno autem ne conjectura quidem statuere quidpiam possumus. Festum S. Ignatii celebratur apud nos prima Februarii, apud Græcos autem vigesima die Decembris; quia vero in Mss. etiam antiquissimis notatur ea ipsa dies vigesima Decembris, verisimile videtur illa die habitam fuisse hanc concionem, non autem 17. Decembris, qua die translatio ejus celebratur in Ecclesia Romana, ut recte notat Fronto Ducæus, qui tres ejus translationes commemorat; primam Roma Antiochiam, ut putabant discipuli ejus, qui Acta scripserant, quando nempe reliquiæ ejus translatæ sunt: nam Chrysostomo in hac Homilia ac Hieronymo testibus, ossa ejus Antiochiæ quiescebant, & quidem extra portam Daphniticam in cœmeterio, inquit Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Secunda translatio imperante Theodosio II. facta est, cum ejus jussu ex cœmeterio in templum Fortunæ ejus ossa translata sunt, & templum olim dæmonibus dicatum, Martyri consecratum est, inquit Evagrius. Tertiam translationem Antiochia Romam memorat Martyrologium Romanum, cum in Ecclesia S. Clementis recondita sunt. In hac vero concione Chrysostomus Ignatium ait feris objectum quinque coronas meruisse; dicit insuper Antiochiæ ducenta hominum millia esse. T. 2. p. 592.

[T.6.p.157.] Aliquam concionum Antiochiæ habitarum seriem nobis indicat ipse Chrysostomus sermone 1. de Verbis Jeremiæ, cum ait n. 1. „ Propterea „ de Petro & Paulo nuper dissernissemus, & de „ exorta inter ipsos Antiochiæ controversia, pugnamque illam, quæ inter eos esse videbatur, „ pace quavis utiliorem vobis ostendissemus, „ cumque ad præruptam & asperam vos illam „ viam deduxissemus, ad aliud argumentum vos „ traduximus, dum beati Eustathii præconia sermone complexi sumus, & post illum generosi „ Martyris Romani laudes percurrimus, cum illustrius nobis factum est theatrum, amplior „ applausus & major strepitus acclamantium.

[Conciones aliæ. T.3.p.361.] Quam primam hic memorat concionem, ea est quam post lectionem Epistolæ ad Galatas, Antiochiæ habuit Chrysostomus in illud, *In faciem Petro restiti.* Veritus enim ne tantilla, quæ hîc apparet inter Petrum & Paulum, Ecclesiæ columnas dissensio, piorum animos perturbaret, longa locum illum oratione explanare nititur. Statim explicat quanta hinc incommoda sequantur, si vere & objurgandi animo, plurimis præsentibus, Apostolorum coryphæum Paulus sit adortus. Hinc duas circa hunc locum sententias aperit statimque refutat: quarum prior est, Petrum, de quo hic agitur, non Apostolorum principem, sed alium esse cognominem; altera statuit veram esse reprehensionem, nec simulate factam. Deinde vero suam ille profert opinionem: nempe Apostolos Petrum & Paulum ad hanc piam simulationem paratos meditatosque venisse; exque pacto & convento inter ambos inito; tum se a gentibus segregasse Petrum, ne in Judæorum offensionem occurreret, tum Paulum ei in faciem restitisse, illo non reluctante, quia amborum ea mens erat, ut legis jugum Gentibus non imponeretur. Cæterum Chrysostomi opinio, quæ ab Origene manasse creditur, ab Hieronymo primum propugnata, ab Augustino refutata est, asserente veram nec simulatam fuisse Pauli reprehensionem, ita ut ejus argumentis cederet ipse Hieronymus. Non desunt tamen qui primam sententiam, quæ Petrum ab Apostolo alium asserit, nec qui secundam a Chrysostomo oppugnatam hodieque defendant.

[T. 2. p. 601.] Hanc concionem excepit Homilia in S. Eustathium Antiochenum Episcopum, qui ab Arianis, queis admodum infestus erat, abdicatus, & eorum operâ in exsilium amandatus fuerat, de loco exsilii non una est sententia; Hieronymo, qui dicit ipsum Trajanopolim in Thracia ablegatum fuisse, favet Chrysostomus, qui ait ejus corpus in Thracia esse. Alia plurima de Eustathio diximus in Monito ad hanc concionem, ubi vide sis. In ejus autem abdicatione tota pene seditione conflagravit Antiochia. Armatis enim utrinque partibus, adscitisque militibus, omnia erant ad pugnam & horrendam cladem parata; ventumque fuisset ad gladios, nisi supervenientes Imperatoris litteræ plebem compescuissent. Tamenque Ariani suæ sectæ hominem Episcopum constituerunt. Deindeque Catholici in duas & ipsi partes divisi sunt: quæ omnia jam diximus supra & in eodem Monito.

[T. 2. p. 610.] Post Homiliam in S. Eustathium Chrysostomus encomium in S. Romanum Antiochenum Martyrem protulit, de quo nonnulla sunt in dubium vocata, quæ in Monito expenduntur. Romanus ille est, qui postquam lingua amputata ipsi fuit, ut antea loquebatur. Altera in S. Romanum Homilia ibidem sequitur, cujus stylus Chrysostomi dicendi generi tam absimilis videtur, ut vix credi possit esse S. Doctoris opus. Omnia tropis exclamationibusque redundant, & nescio quid peregrinum olent. Quare crederem potius esse cujusdam presbyteri Antiocheni, qui sub Flaviano alternas cum Chrysostomo concionandi partes ageret, id quod frequentissime accidebat illo tempore; ita ut duæ tresve conciones eodem die continenter dicerentur.

Chrysostomo duce, ut supra dictum est, post Homiliam in S. Romanum Martyrem, ponimus concionem in illud Jeremiæ: *Domine non est in homine via ejus, neque homo ibit, & diriget gressum suum.* Quo loco & plerisque aliis in Scriptura sacra similibus abutebantur multi, qui dicebant non ex voluntate & arbitrio nostro pendere ut vel bonum vel malum agamus. Hos vehementer increpat Chrysostomus, affirmatque penes arbitrium nostrum esse vel bonum vel malum agere; non quod ad bonum agendum non egeamus gratia Dei; nam ut alibi sæpe dicit volenti semper adest gratia Dei, nec qui peccat gratiæ defectum potest unquam in excusationem obtendere. [T. 6. p. 157. Jer. 10. 23.]

Has sequuntur tres de Maccabæis conciones, quæ nullam præ se ferunt anni notam. Prior matrem præsertim Maccabæorum a constantia animique robore plurimum commendat. Secunda, die insequenti habita, septimum junioremque ex Maccabæis laudibus exornat, matre quoque identidem in laudum partem vocata. Hanc breviorem Chrysostomus Homiliam pronunciavit; ut pluribus, inquit, illi laudibus a communi Doctore cumularentur, nempe a Flaviano Episcopo, qui post Chrysostomum concionaturus erat. Tertia omnium brevissima in Maccabæos Homilia, a nonnullis in νοθείας suspicionem vocatur, nec injuria: nam olet certe peregrinum. Styli genus strigosum est: omnia quasi in transcursu dicuntur: neque tamen eam loco movendam esse putavi: satis enim erit scrupulum indicasse, ne quis eam ut certum S. Doctoris fetum habeat. Quid vero si dicamus hanc Homiliam, quæ sane brevissima est, illam esse quam Flavianum Episcopum mox pronunciaturum esse dicebat supra Chrysostomus? Certe nihil video quod nos ab hac opinione dimovere possit. [Conciones de Maccabæis. T.2.p.622.]

Conciones in Maccabæos sequi debet Homilia de S. Martyribus Antiochiæ habita, nam num. 1. innuit ille se hanc pronunciasse paulo post Maccabæorum solemnitatem, quando Flavianus Episcopus Martyrum festum ruri celebraturus abscessit, atque Chrysostomo in ipsa urbe concionandi provinciam reliquit. In hac autem Homilia de Martyrum virtute egregie disserit S. Doctor: muta eorum ossa plus ad salutem, ad compunctionem, ad pœnitentiam conferre dicit, quam doctorum quorumlibet verba admonitionesque. Hinc transit ad eos qui Mysteria indigne participant, edicitque illos non secus plectendos esse, quam eos qui Dominum crucifixerunt. Permulti vero post hanc habitam concionem dicti illius acerbitatem non ferentes, indignabantur [Aliæ Homiliæ. T.2.p.649.]

indignabantur & excandeſcebant, *Avocas nos*, inquiebant, *a ſacra menſa, & a communione repellis.* Quare permotus Chryſoſtomus, pulcherrimam illam orationem habuit, quæ inſcribitur, *Non eſſe ad gratiam concionandum;* qua probat rem eſſe periculi plenam tum prædicanti, tum audientibus, ſi ad gratiam ille concionetur: plurimaque dicit alia ad concionatorum & ad auditorum officium ſpectantia. Etſi vero hæc Homilia ad panegyricos Sanctorum ſermones non pertinet, non licuit eam a præcedenti concione disjungere, quia cœptam de indigne communicantibus hypotheſim, ea quam diximus occaſione ductus hic proſequitur. Quo anno utramque habuerit Homiliam Chryſoſtomus, incertum omnino eſt. Hoc unum ex ſecunda Homilia cui titulus, *Non eſſe ad gratiam concionandum* expiſcari poſſe videmur, nempe habitam utramque fuiſſe poſt Homilias de Lazaro. Dicit enim S. Doctor num. 3. de Lazaro loquens: „Et quid „ opus eſt parabolam totam percurrere? Quippe „ noſtis hiſtoriam omnem; crudelitatem divitis: „ quo pacto mendicum participem menſæ non „ faceret: egeſtatem illius ac famem, cum qua „ perpetuo conflictabatur.„ Quæ ſane videntur poſt ſermones de Lazaro dicta, licet id affirmare non auſim. Quo autem anno ſermones de Lazaro dicti fuerint, pariter incertum eſt, ut vidimus ſupra.

T. 2. p. 650.

T. 2. p. 667. Brevem aliam in ſanctos Martyres habuit concionem cujus annum aſſignare non poſſumus. Hæc autem in agro Antiocheno dicta fuit, quo confluebant ex civitate multi, ſed poſtquam & cultum Martyribus exhibuerant, & conciones audierant, ad popinas & compotationes divertebant. Qua de re acriter in eos invehitur ſanctus Doctor: „ Perpende, inquit, quam ridiculum „ ſit, poſt ejuſmodi conventum, poſt vigilias, „ poſt ſacrarum auditionem Scripturarum, poſt „ divinorum participationem Myſteriorum, & „ poſt ſpiritualem largitionem, virum aut mulie- „ rem totos dies in popinis tranſigentes videri.

T. 2. p. 670. Homiliam in S. Julianum Martyrem Cilicem, qui pro Chriſto cervices dederat, habuit Chryſoſtomus Antiochiæ, ut exploratum eſt, tum ex iis quæ de Daphnes ſuburbio, deque comeſſationibus atque tripudiis ibidem haberi ſolitis commemorat; tum etiam quia ejuſdem ſancti Reliquiæ Antiochiam tranſlatæ fuerant: eratque eadem in urbe Eccleſia, ejuſdem Sancti nomine conſecrata, quæ in hiſtoria Eccleſiaſtica non infrequenter memoratur. De anno autem quo hanc dixit concionem nihil expiſcari potuimus.

T. 2. p. 680. Circa Homiliam in ſanctum Barlaamum martyrem notat Fronto Ducæus in Menologio quodam Græcorum manuſcripto ad diem 16. Novembris annunciari feſtum S. Barlaami Martyris, ut & in Martyrologio Romano. Alia vero Græcorum Menologia hoc feſtum ad decimamnonam Novembris referunt. Sed longe alia anni tempeſtate ea ſolennitas Chryſoſtomi tempore celebrabatur. Nam Homilia in illud Apoſtoli dictum: *Nolo vos ignorare, fratres, quod Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, &c.* Quæ Homilia die feſtum S. Barlaami inſequente habita eſt, ut ibidem ait Chryſoſtomus, diſerte dicit ille hiemem jam præteriiſſe æſtatemque advenisse: *Libe-*

T. 3. p. 228. 1. Cor. 10. 6.

A *rati*, inquit, *ſumus hieme, & æſtate perfruimur, blande afflante Zephyro.* Hinc ſane conſequitur longe diverſo anni tempore tunc celebratum fuiſſe S. Barlaami Martyris feſtum; nam ea in urbe concio hæc habita eſt, in cujus agro, ut ibidem dicitur, frequentia Martyrum ſepulcra exſiſtebant, quo confluere ſolebant quotquot ex civibus eorumdem Martyrum memoriam recolere, ipſorumque præſidii conſortes eſſe volebant, quod ſane Antiochiæ competere nemo negaverit. Ad hæc vero, ſub finem ejuſdem ſupra memoratæ Homiliæ τῶν προέδρων ἁπάντων B præſulum omnium preces poſtulat: at Conſtantinopoli præſulem nullum Chryſoſtomus noverat, ipſe ſupremus omnium præſul. Antiochiæ vero præſules vicini Chryſoſtomi concionibus interdum aderant, ut vidimus. Annum vero quo has habuit Homilias ne conjectura quidem poſſumus aſſequi.

In Homilia vero ſequenti die habita in illud Apoſtoli: *Nolo vos ignorare, fratres, quod Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes per mare tranſierunt*, Chryſoſtomi ſcopus eſt demonſtrare, res in veteri lege actas, futuris rebus fidem C facere, eſſeque illas rerum novi Teſtamenti typum & umbram. Marcionem, Manichæum & Paulum Samoſatenum obiter perſtringit, & poſtulatis in fine Sanctorum precibus, Homiliam claudit. Notes velim certum quidem eſſe hanc concionem habitam fuiſſe die feſtum S. Barlaami inſequente, & non perinde exploratum eſſe an eo anno quo Homiliam iſtam de S. Barlaamo habuit, an alio. T. 3. p. 22.

Concionem vero de ſancta Droſide Martyre in agro Antiocheno habuit Chryſoſtomus, cum, arreptâ ſerenæ diei occaſione, populum Antio- D chenum eo deduxit Flavianus Epiſcopus, ut narratur num. 2. Hujus porro ſanctæ Martyris pauca ſuperſunt monumenta: vixque aliud quidpiam circa Martyrium certaminaque ejus novimus, quam quod ait S. Doctor eam in rogum conjectam fuiſſe. Neque ſolum ſanctam Droſidem, ſed & alios etiam plurimos Martyres, quorum oſſa eodem loco depoſita erant, laudibus commendat Chryſoſtomus, eorumque in dæmonas & in morbos quoslibet poteſtatem deprædicat, ac quantam ex eorum aditu utilitatem decerpere liceat, pluribus exponit. De anno quo E hæc pronunciata concio fuit nihil prorſus habemus. T. 2. p. 60.

Homiliam in terræ motum etiam edidimus inter conciones de Lazaro, ubi multis tum Chryſoſtomi, tum aliorum teſtimoniis probavimus Antiochiam frequentibus terræ motibus ſuccuſſam fuiſſe, maximeque Chryſoſtomi ævo. Is autem terræ motus, de quo nunc agitur, tunc accidit cum Chryſoſtomus æger in lecto decumberet: qui ut ardens erat ſtudio inſtituendæ plebis, mœſtam illam cernens ob ingruentem calamitatem, nullo affectus morbi ſenſu, ad gregem advolavit: quod quidem ille innuit cum F ait: *Verbi doctrina ægritudinem meam in bonam valetudinem mutavit.* Hæc porro concio extra urbem in aliqua Eccleſiarum, quas populi Antiocheni pietate ducti frequentabant, habitam fuiſſe ſuadent non pauca Chryſoſtomi verba, qui populum non ſemel laudat, ob ſuſceptum Homiliæ aliæ. T. 1. p. 717.

audiendi causa itineris laborem multum atque sudorem. In hunc vero terræ motum se etiam pridie concionatum esse testificatur Chrysostomus in eadem concione. Annum quo hic terræ motus accidit, ne conjectura quidem assignare possumus; ex ægritudine namque Chrysostomi nullam calculi ponendi ansam arripere licet: nam valetudinis non sat firmæ vir, sæpe cum morbis conflictabatur.

T. 3. p. 15. Homiliam cui titulus est: *in illud:* Pater, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu: *& contra Marcionistas & Manichæos, & quod ingerere se periculis non oporteat, sed omni voluntati, Dei voluntatem anteferre;* hanc, inquam, an inter Antiochenas an inter Constantinopolitanas accensere oporteat, non ita facile est augurari; aliquid tamen lucis ex iis, quæ post principium dicuntur, nos mutuari posse putamus. De proposita lectione agens Chrysostomus, nempe, *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*, ita loquitur. „Nam & multos quærere arbitror qua de causa „hæc dicta sint a Christo, ac verisimile est eos, „qui adsunt, hæreticos hæc verba accipere, „multosque ex simplicioribus fratribus supplantare.„ Unde liquet hæreticos illos, qui Filium Patre minorem ipsique dissimilem dicebant, nempe Anomœos, Chrysostomi concionibus interfuisse. Illud autem frequenter Antiochiæ accidisse, ita ut præsentes hæreticos Chrysostomus confutaret, ipse diserte ait tomo I. de incomprehensibili contra Anomœos p. 450. idipsumque postea subindicat p. 525. & p. 527. in hæc verba, queis Christus Petrum repulit, *Vade post me, Satana, &c.* eadem pene ipsa, quæ hic paulo post initium habes, iisdemque fere verbis commemorat. Quamobrem putaverim hanc Homiliam Antiochiæ habitam fuisse, nec fortasse diu post illas contra Anomœos conciones, quod tamen ex conjectura tantum dicimus.

T. 3 p. 17. Rom. 16. 5. Conciones illas duas in hunc Pauli locum, *Salutate Priscillam, &c.* ex verisimili conjectura Antiochiæ habitas fuisse putamus. Etenim illum adhuc in Presbyteri ordine fuisse videtur ex iis, quæ de Sacerdotibus istius, in qua degebat, urbis aliquot in locis ait, maxime vero in secunda num. 5. ubi auditores carpens, quod quidam eorum Sacerdotes probris & convitiis onerarent; alii vero hæc audientes, maledicos illos non compescerent, talia fatur: „Quid illis fuerit beatius, quid autem nobis miserius? Quandoquidem illi sanguinem & animam pro præceptoribus profundebant, nos autem neque verbum pro communibus patribus emittere audemus; sed cum audiamus eis maledici, & convitiis eos dehonestari & a suis & ab alienis, maledicos neque compescimus, neque reprehendimus, neque prohibemus.„ Hæc certe non videntur esse dicta Chrysostomi jam Episcopi; neque enim ille, si Episcopus fuisset, Sacerdotes, qui convitiis impetebantur, communes Patres appellasset. In hisce porro duabus Homiliis, id demonstrare nititur, quod & alibi frequenter, nimirum inscriptiones, nomina propria, salutationes, aliasque quantumvis minimas Scripturæ Sacræ particulas, non supervacaneas, sed diligenter excutiendas esse. Cum vero inscriptiones & nomina propria commemorat initio secundæ dicens: *Num didicistis inscriptiones & nomina & simplices salutationes, diligenter in Scripturis excutiendas?* cum, inquam, inscriptiones & nomina, id est, nomina propria, commemorat, subindicare prorsus videtur Homilias quas de inscriptione Actorum, deque aliis Scripturæ Sacræ inscriptionibus, necnon quatuor alias, quas de nominibus vel de mutatione nominum Antiochiæ habuerat: unde etiam eruitur hasce Homilias Antiochiæ habitas fuisse.

Jo. Chrysostomus, qui non semper extemporales habuit conciones, Homiliam de eleemosyna dixit, occasione mendicorum & egenorum, quos hiemis tempore jacentes, cum per forum & angiportus ad Ecclesiam pergeret, repererat. Hunc ad concionandum apparatum, dum iter faceret, adornavit & hanc de eleemosyna concionem αὐτοσχεδιαστὴς orator pronunciavit. Antiochiæ autem habitam fuisse indicat, non modo cum ait se per forum & angiportus Ecclesiam petiisse; sed etiam & longe clarius ubi ait num. 6. cum fames orbem invasura esset istam civitatem, nempe Antiochiam, per Barnabam & Saulum pecunias Jerosolymam misisse. De anno autem habitæ concionis nihil dicendum suppetit. T. 3. p. 248.

Homilias tres numero habuit Chrysostomus in illud Apostoli: *Habentes eumdem spiritum, &c.* Antiochiæ vero habitas fuisse, suadent ea quæ dicit de Monachis verticem montium occupantibus, asperamque vitæ rationem agentibus, quos sane Monachos in Antiochenis concionibus commemorare solet, secus in Constantinopolitanis. An Chrysostomi vere sint hæ Homiliæ ausus est quispiam dubitare, cum tamen stylus, dictio, tropus Chrysostomum loquentem prodant. Dubitandi causæ viro alioquin docto hujusmodi fuere: quod nempe hic concionator Hom. 1. n. 3. Semipelagianis favere videatur, cum dicit de initio fidei loquens: „Neque enim „Deus, neque Spiritûs gratia nostrum prævenit „propositum: sed etiamsi vocet, exspectat tamen ut sponte & propria voluntate accedamus; ac tum demum, cum accesserimus, „nobis suum totum exhibet auxilium.„ Sed animadvertendum est, quod cum ea quæ ad gratiam spectabant, nondum in controversiam vocata fuissent, non erant ea certis vocum limitibus circumscripta, neque mirum si extemporaneus orator, ad bona peragenda concitare volens, talia proferret, quæ non ad trutinam ante examinaverat. In his etiam concionibus, in aliisque operibus non pauca dicit, queis probatur ipsum censuisse ad initium fidei, auxilium Dei esse necessarium. Verum alius ad hæc pluribus tractanda nobis est constitutus locus. Aliam dubitandi causam effert is ipse qui priorem protulit: sub initium Homiliæ tertiæ dicitur a Pauli tempore quingentos annos elapsos esse, quæ longe recentiorem Chrysostomo auctorem arguant. Hinc vero nullam afferri dubitandi causam statim advertet quisquis lectioni Chrysostomi assuetus perpetuam ejus in annorum calculis negligentiam observaverit. Sic non semel ille annos quingentos enumerat a postrema Templi Jerosolymitani

T. 3. p. 259. 2. Cor. 4. 13.

destructione, quæ aliquot annis mortem Pauli subsequuta est. Sic & alibi passim ἀναχρονισμοὶ, in scriptore nempe temporum rationem parum curante deprehenduntur.

T. 3. p. 337. Elegantissimam concionem *de Futurorum deliciis, &c.* habuit Chrysostomus Antiochiæ, ut arguitur ex iis, quæ sub initium dicuntur, nempe ad hunc Martyrum locum populum ventitasse. Extra urbem nempe erat Ecclesia propter Martyrum reliquias frequentata, quo pergebant populi pietatis causa, & ubi frequenter conciones habebantur, ut jam non semel vidimus. Quo autem anno dicta sit ex nulla nota assequi possumus.

T. 5. Commentarium Homiliasque in Psalmos Antiochiæ emisisse Chrysostomum certum videtur. Opus egregium & inter præstantissima ejus opera computandum, ut cuivis legenti palam erit. Opinatur Tillemontius, hos in Psalmos sermones scripsisse Chrysostomum, nec concionantem in cœtu populi protulisse. Id vero, ut est in judicio ferendo cautus, subdubitans tantum enunciat. Mihi vero secus visum est. In his enim sermonibus passim populum alloquitur, taliaque enunciat, quæ concionanti tantum competere possint, ut videas in Præfatione ad tomum quintum. Ad morum disciplinam hi commentarii admodum opportuni sunt: nullum Ethices præceptum hic non offendas. Occasione sumta ex Psalmorum argumentis, omne virtutum genus hic commendatur, vitia omnia exagitantur. Exemplis frequentibus, modo fugiendum peccatum, modo amplectendam virtutem esse suadetur.

T. 5. p. 255. Antiochiæ dictam probabiliter putamus Homiliam cui titulus: *Homilia habita in magnam Hebdomadam, in qua docetur cur ea magna Hebdomada appelletur, & in illud,* Lauda anima mea Dominum, *ac de custode carceris in Actis.*

T. 6. initio. Interpretationem in Hesaiam, cœptam & usque ad dimidium capitis octavi deductam creditur Chrysostomus adornavisse Antiochiæ, antequam presbyter esset: neque enim in conciones distributa est, ut Homiliæ in Genesim & in Psalmos. Circa tempus & locum, queis hoc opus Chrysostomus aggressus est, cæteraque ad idipsum spectantia, Tillemontii sententiam libenter amplectimur. (Tillem. p. 90.) „ Hoc opus, inquit ille, Chrysostomi „ esse nemo non existimet: idque elegantiæ specimina præ se fert non vulgaria. De imperio „ Romano quædam hic habentur p. 24. (quod „ videlicet summa pace tunc frueretur) ejus status tempore Chrysostomi congruentia, maxime vero si spectes ea quæ annum 377. præcesserunt. Illud vero operis vel in solitudine, vel „ cum Diaconus esset fortasse emiserit. Nam ex „ quo tempore Presbyter fuit, non videtur sat „ otii & spatii habuisse, ut tanto edendo operi „ manum admoveret.

T. 6. p. 254. Elegantissimam Homiliam habuit Antiochiæ in magna Ecclesia, cum pauca præfatus esset Episcopus Flavianus, in illud Evangelii, *Filius ex seipso nihil facit, nisi quod viderit Patrem facientem.* Hujus autem concionis, seu potius disceptationis; nam tota in genere πολεμικῷ versatur, occasio fuit Anomœorum quædam objectio.

A Cum enim Chrysostomus in præcedenti concione, hoc dicto Evangelico in medium adducto, *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*, ostendisset Filii cum Patre æqualitatem, quam etiam, inquit, declarat Evangelista his verbis, *Propterea magis persequebantur eum, non solum quia solvebat sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo;* ita sermonem clausit. Hæretici autem Anomœi huic argumento ex Joanne Evangelista desumto, alium opposuere Joannis locum, nempe illud Joannis 5. 19. *Nihil potest facere Filius, nisi viderit Patrem fa-* B *cientem.* Cumque talis esset objectio quæ posset auditores turbare atque percellere, opus erat hasce Anomœorum argutias confutare: quamobrem Flavianus Episcopus pauca præfatus, cum sciret populum audiendi ea de re Chrysostomi cupidum esse, cito finem dicendi fecit, & Chrysostomo Hæreticos confutandi curam demandavit; noverat enim neminem posse tam fortiter lucifugas illos profligare, quam Joannes hic, cujus eloquentiam, acumen ingenii, atque διαλεκτικὴν experti sæpe fuerant. Chrysostomus vero, ut erat moderatus, initio queritur sibi dela- C tum munus esse a doctore suo, qui vere fons doctrinæ esset, & hanc provinciam probe suscipere posset: Deinde vero argumentum adversariorum tam probe depellit, ut nescias utrum magis mireris, eloquentiam, an dialecticæ vim. Hæc vero concio multis annis post conciones illas alias contra Anomœos emissa videtur, cum ex assiduo concionandi officio magnum sibi Antiochiæ nomen peperisset Chrysostomus. Hæc Homilia ut & sequentes nuper ex tenebris erutæ fuerunt.

Eodem, ut putatur, circiter tempore Homi- (T. 6. p. 265.) D liam de Melchisedeco habuit. Est autem, quod spectat ejus partem non minimam, præcedenti non dissimilis. Licet enim de Melchisedeco, ut fert inscriptio, agatur, non minima tamen pars concionis contra Anomœos est, Deinde vero contra Melchisedecitas disputatur, qui dicebant Melchisedecum esse Christo filio majorem: alii putabant esse Spiritum Sanctum, ut docet etiam Epiphanius hæresi 46. al. 55. ex iis quæ contra Anomœos dicuntur, conjectura ducitur habitam illam fuisse Antiochiæ.

Homilia in illud Apostoli: *Hoc autem scitote,* (T. 6. p. 278.) E *quod in novissimis diebus erunt tempora gravia* a me in Vaticana Bibliotheca exscripta. In ea omnes styli, dictionis inventionisque notæ concurrunt, ut eam Chrysostomo adscribamus. Ipsam habuit cum permultos dies absens infirmitateque detentus fuisset, ac præ amore populi, adhuc manentibus morbi reliquiis ad Ecclesiam concionaturus advolavit. Id quod ipse initio, maximeque in fine Homiliæ dicit. Cum autem sæpe morbis afflictus fuerit, non ita facile est, in quod tempus hæc incidant, deprehendere: initio tamen suadere videtur hanc Homiliam Antiochiæ F dictam fuisse.

Homiliæ nonaginta in Matthæum Antiochiæ (T. 7.) habitæ fuerunt, & Tomum septimum totum occupant. Morali cujuscumque generis disciplina refertæ, universam Christianæ vitæ & instituti summam præ se ferunt. Hic omnes virtutis

adeundæ & exercendæ modi, univerſæ fugiendi vitii rationes afferuntur & explanantur: nec quidquam prætermittitur quod poſſit aut ad ſanctam aut ad improbam vitam pertinere; ut altera totis viribus declinetur. Nullus in orbe Chriſtiano liber eſt tot tantaque referens Chriſtianæ ethices præcepta: nuſquam Chryſoſtomus tanta uſus eſt inventione, facundia, ſagacitate ad mores informandos, eliminanda vitia, Chriſtianas familias recte componendas. Quapropter jure dicebat S. Thomas Aquinas, referente Papirio Maſſono lib. 6. de Romanis Pontificibus, in Joanne Papa XXI. malle ſe uti Chryſoſtomi libris in Matthæum, quam poſſidere fruique Lutetia Pariſiorum.

Non concionatorem modo, ſed etiam interpretem agit Chryſoſtomus. Sicubi enim ſeries verborum Evangelii, quam explanationi ſuæ præmittere ſolet, aliquam habere videtur difficultatem circa tempus vel occaſionem rerum geſtarum aut circa Evangeliſtarum eadem ipſa narrantium, dicendi varietatem; ea ille omnia ſagaciter excutere ſolet: temporum rationem obſervat & explorat, occaſionem vel editi ſigni & miraculi, vel geſtæ rei diligenter ſcrutatur: diverſorum ſententias circa res plerumque obſcure ſignificatas affert & examinat: ſi confutandæ ſint, id mira exſequitur dexteritate atque ingenii acrimonia; ſi qua vero inter Evangeliſtas in narrando diſcrepantia eſſe ſtatim videatur, id ille pro virili excutit, oſtenditque illam, quæ verbo tenus eſſe videtur, diſſonantiam nullam revera eſſe. Hinc autem miram Dei hac in re providentiam declarari contendit: nam ſi quatuor Evangeliſtæ res eaſdem eodem prorſus modo recenſuiſſent, id de induſtria & conſulto factum eſſe viſum fuiſſet. At nunc cum Evangeliſtæ, non res ut ab aliis jam deſcriptæ, ſed ut vel ab ſe viſæ fuerant, vel a fide dignis teſtibus acceperant, enarrent; fidem omnino merentur. Siquidem quatuor ſunt teſtes veraces, qui ſi a prioribus jam dicta referrent tantum, pro uno cenſeri deberent.

Antiochiæ autem habitas fuiſſe has conciones exploratum eſt ut diximus. De anno nihil habemus; id autem certum eſſe videtur, non poſſe in annos 386. 387. 388. referri.

T. 7. p. 267. a. & 273. T. 8. p. 200. Neque ſilentio prætermittendum eſt, id quod in hoc Commentario opinando teſtificatur, nimirum finem mundi jam proximum eſſe. Id vero clarius enunciat in ſequenti Commentario in Joannem, ubi dicit: *Si tot annorum quadringenteſimum eſſe finem dixerimus, non aberrabimus.* Opinio enim multorum Patrum fuerat mundum ſex mille annis duraturum eſſe, ut ait Irenæus, qui ſe id ab iis edidiciſſe teſtificatur, qui Joannem Apoſtolum viderant. Itemque Cyprianus, Lactantius & Hilarius, cujus poſtremi locus obſcurior eſt. Hæc porro dicebat Chryſoſtomus octo circiter plus minus annis ante quadringenteſimum a Chriſto nato annum. Si autem rem ita intellexerit ille ut putavit, anno illo quadringenteſimo completa fore illa ſex annorum millia, non conſonabit certe cum communi Græcorum calculo qui putant Chriſtum natum eſſe anno ab orbe condito 5508. At neſcimus utrum ævo Chryſoſtomi ita ſupputarent Græci, & alioqui

A non tanto ſcrupulo ille notas temporum affert.

Homilias quoque in Joannem octoginta-octo numero Antiochiæ habuit, ubi novum prorſus concionandi ritum, inſolitam deprehendimus diſſerendi rationem. Stylum ſane eumdem cernimus, dictionem prorſus ſimilem; eumdemque ſtatim agnoſcimus dicendi artificem Chryſoſtomum: in ordine autem & in argumenti ratione magna ſeſe offert diverſitas. In cæteris namque in Scripturam ſacram Commentariis, maximeque in Homiliis in Matthæum, poſtquam ſingulorum verſuum literam explanavit, occaſione ex ſerie B ſumta, ad morum diſciplinam ſpectantia multa interſerit: atque in fine longiſſimam adhortationem adjicit, qua & procerum & populorum pravos mores inſectatur, atque ad virtutem adeundam ſtimulos addit. In hiſce autem in Joannem Homiliis alio concionandi genere procedit. Paſſim namque poſtquam ſingulos verſus attulit, illoſque maxime quos Catholicis hæretici objicere ſolebant; auditores ſuos adverſus illorum argutias & ſophiſmata munit roboratque, atque ut ſtatim deprehenditur, iis qui contra hoſtes hujuſmodi ſæpe manus conferebant arma C miniſtrat. T. 8.

Hæc porro non in omnibus Homiliis occurrunt: ſed in iis tantum ubi ea Joannis loca explicantur, quæ vel ad æqualitatem Conſubſtantialitatemque Patris & Filii probandam apta ſunt, vel quæ ab hæreticis ad illam impugnandam uſurpabantur. Ubi vero de Divinitate atque Conſubſtantialitate Filii non agitur; literam ille paucis explanat. Moralem quoque diſciplinam inter concionandum rarius attingit, concionemque breviſſima adhortatione morali claudit: ita ut hæ in Joannem conciones, dimidia fere ſui parte D minores ut plurimum ſint Homiliis in Matthæum.

Quodque ſingulare eſt, haſce in Joannem conciones habebat Chryſoſtomus, ſummo mane & illuceſcente aurora, ut teſtificatur ipſe Homilia XXXI. p. 182. *Si vero mulier Samaritana,* inquit, *tantum adhibet ſtudium ut quid utile ediſcat, & Chriſto aſſidet, etiamſi illum non noſcat, quam nos veniam conſequemur, qui ipſum novimus, qui non ſecus puteum, non in deſerto ſtamus, non in meridie, non aduſti ſolaribus radiis, ſed ſub aurora, ſub hoc tecto umbra fruimur & ſuaviter agimus, neque patienter audimus quidpiam, ſed deſidia* E *torpemus?* Haſce vero conciones illuceſcente aurora, cum breviſſima, præter morem, morali diſciplina, pronunciabat, ne aliarum concionum, quas per annum habebat, & quæ moralibus præceptis redundabant, curſum interpellaret. Has vero in Evangelium Joannis breviores conciones iis tantum dixiſſe videtur, qui cum hæreticis concertarent.

Elegantiſſimas etiam in Epiſtolam ad Romanos conciones Antiochiæ habuit, ut liquido conſtat ex iis, quæ in Præfatione diximus. His autem accuratius concinnandis operam dedit Do- T. 9. p. 417. F ctor noſter, quia in hac Epiſtola Paulus obſcura humanumque ratiocinium exſuperantia multa admiſcuerat, quæ ingenioſo ac ſtrenuo interprete opus habent. Explicandis arcanis illis myſteriis, quæ paſſim in hac Epiſtola occurrunt, tantam Joannes noſter adhibuit operam, ut vix parem

parem in scriptis ejus deprehendas. Certe multa A in illa habentur circa gratiam & prædestinationem, quæ peritissimorum ingenia exerceant, quæque non sine errandi periculo tractari possunt, nisi magna cautio adhibeatur. Hanc concionum in Epistolam ad Romanos collectionem magni facit Isidorus Pelusiota, aliique docti viri eamdem proferunt sententiam. Omnes denique hic grandem ingenii subtilitatem, orandi vim & elegantiam præ se ferunt, atque nativam ejus eloquentiam, stylumque cæteris Chrysostomi operibus sic affinem, ut non sit ovum ovo similius. B

Tom. X. Inter præstantissima Chrysostomi opera accensentur Homiliæ in Epistolam utramque Pauli ad Corinthios, ac cum primis elegantia & gravitate concertare possunt; maxime vero Homiliæ in primam Epistolam, quas Homiliis ad secundam multi putant esse anteferendas, si tropos & accurationem spectaveris. In prioribus namque diligenter omnia fusioreque stylo persequitur, salibusque frequenter utitur, ac minutiora quæque discutit; nusquam certe majore studio elaboratas conciones deprehendas: qua in re fortasse quidam hodierni lectores redundare illum, & ultra C metas nonnunquam progredi dixerint. Verum ille, quod præcipuum est Oratoris munus, auditorum ingenium & captum tam solerter exploraverat, ut sibi eorum animos conciliaret, gratam concionis admurmurationem plaususque frequentes; ut in orationum decursu videas. Ad hæc vero in Homiliis ad primam Epistolam plurima occurrunt; pugnæ nempe & velitationes frequentes contra philosophos exteros & falsorum deorum cultores, & contra hæreticos nonnullos; ac singularia quædam ad istius ævi morem & usum pertinentia, aliaque de quibus in D Monito carptim agitur, nempe circa philosophos exteros, circa hæreticos, Manichæos & Marcionistas, contra Christianorum Antiochenorum mores.

T. X. p. 417. Homilias in secundam ad Corinthios Epistolam non pari elegantia atque priores, de quibus jam actum est, scriptas fuisse quidam opinantur. Breviore utique stylo hæ posteriores explanantur. Et quia Chrysostomus in priore Epistola, Paulum Apostolum sequutus, qui Christianos illos, in Ecclesia tumultus & dissidia moventes, vehementius insectabatur, cum acrimonia majore etiam ipse loquitur; in secunda autem cum Apostolo E pacatius agit, nec tropis tam frequentibus utitur: nec parem certe operam in ambabus adhibuisse videtur.

Dionysius Halic. l. 7. p. 478. Ut in prioribus Homiliis, in hisce etiam Marcionistas exagitat, qui dicebant rerum opificem justum esse, sed non bonum; Manichæos item insectatur, qui ore impio hunc rerum opificem diabolum esse pronunciabant. Hæreticos illos aliquot in locis carpit, necnon & alios qui dicebant mundum ipsum esse Deum, qui error etiam ævo nostro renovatus fuit. Alia quoque observatu digna in his posterioribus Homiliis F occurrunt. Affirmat S. Doctor Alexandrum a Senatu Romano tertium-decimum deum declaratum fuisse, id quod nuspiam memini me legere. Tertius autem decimus deus dictus fuit, quia duodecim deos Græci itemque Romani admittebant, his duobus versibus comprehensos:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

T. X. p. 655. Commentarium item in Epistolam ad Galatas Antiochiæ edidit ut in Monito ibidem probavimus: cui adornando non solitam operam posuit Chrysostomus. In aliis quippe in novum Testamentum explanationibus, omnia in conciones seu Homilias divisa & distributa sunt; ita ut concio quælibet ethica adhortatione claudatur, & moralia isthæc posteriora præcepta magnam ut plurimum Homiliæ partem complectantur. In hoc autem Commentario omnia secus adornata sunt. Nam continenter Chrysostomus ad finem usque Epistolæ versus omnes explanat. Moralia nonnunquam, sicubi occasio offertur admiscet; sed non ut pro more solito concionem claudat. Populum autem non raro alloquitur. Quapropter crediderim hæc illum ita concinnavisse, vel ut præsenti populo sic legeret aut recitaret, vel ut diviso multis in partibus Commentario singulis postea partibus ethicum epilogum adjiceret, ut pro consueto more in Homilias distributum opus populo pronunciaret. Utro autem modo egerit nonnisi divinando assequi possumus.

In hoc certe Commentario Chrysostomus longe accuratius Apostoli dicta explorat & explicat, quam in multis aliis Homiliis & Commentariis. Anomœos non semel egregie refellit, necnon Marcionistas & Manichæos. Contra Antiochenos multos declamat, qui Judaïcos ritus sectabantur. Alios etiam exagitat, qui sibi virilia amputabant, quem morem innuere videtur a Manichæis invectum fuisse.

T. XI. initio. Inter selectiora Doctoris nostri Commentaria censeri debent Homiliæ in Epistolam ad Ephesios; tum quia in his res uberius expendit, tum quia multa & singularia passim indicat, quæ possint aut ad beatam aut ad miseram vitam non parum afferre momenti. Antiochiæ autem habitas fuisse in Præfatione probatum est.

Orditur autem ab Ephesо urbe, quam ut Asiæ Metropolin celebrat. Antiochenorum pravos mores insectatur, eos vero maxime, qui ab ethnicis & idololatris promanarant, ut sortes & incantationes, fatum etiam & Metempsychosin; dicebantque illi omnia nulla geri providentia; alii vero Deum esse corpus impune asserebant. De ominibus autem & præsagiis multa profert omnino singularia. Hom. X. dicit ἀγάλματα, seu figuras vel imagines in Ecclesia esse, neque plura adjicit in re, quam magis expensam fuisse vellem. Hæreticos passim exagitat, Marcionem, Manetem, Valentinum, Catharos seu Novatianos, Arium in omnibus pene concionibus, aliosque etiam hæreticos.

T. XI. p. 546. Homilias quoque in Epistolas duas ad Timotheum putamus nos, haud levibus permoti rationibus, Antiochiæ habitas, ut videas in Monito. In his vero concionibus, licet aliquot in locis negligentius agere & nonnunquam vilia nec memoratu digna tractare videatur, passim tamen avaros, & eos qui facultatis augendæ studio cæterorum bona diripere satagebant, egregie carpit & insectatur, nusquam finem facit impetendi:

neque alium ejus Commentarium videas, ubi huic amovendo malo parem insumserit operam. Unde inferas pestem illam manavisse in dies latius; multosque tunc fuisse, qui aliorum dispendio rem suam augere studerent, novosque insurrexisse quotidie, qui hac cupiditate capti, in aliorum opes involarent.

Eratque aliud morbi genus, magis periculosum, quod tunc latius grassabatur. Præstigiatorum nempe eorumque qui Fato & Genesi seu Genethlialogiæ omnia tribuebant, præstigiarumque genera omnia inducebant, quarum nomina sic ille recenset in fine Homiliæ X. „ Alia mitto „ grandi luctu digna, auguria, vaticinia, observationes, Genesim, symbola, ligamina, divinationes, incantationes, magicam artem. „ Hæc omnia isto tempore ita exercebantur, ut nusquam reperias illum tam frequenter morbum hujusmodi insectantem.

Aliam quoque rem aggreditur, quæ tunc serpebat in Ecclesiæ damnum, quod nempe Virgines Deo dicatæ vestium cultui nimis studerent, & ex incessu & ornatu viris placere cuperent. Quid inde damni emersurum esset, cum ipse pluribus persequitur, tum etiam quivis statim deprehendere possit.

T. XI. p. 728. Homilias etiam in Epistolam ad Titum Antiochiæ dictas fuisse probatur ex iis quæ Chrysostomus ait num. 2. „ Quid enim de illis „ dixeris, inquit, qui cum Judæis jejunant, qui „ Sabbata servant: de iis qui ad consecrata illa „ loca pergunt; in Daphnem, inquam, atque in „ speluncam Matronæ dictam, in locum illum „ Ciliciæ Saturni appellatum? Quomodo illi sani „ sunt? Ideo vehementiore plaga opus habent. Hæc loca Daphnes & spelunca Matronæ in Antiochiæ suburbiis erant. Pergit postea Chrysostomus, & adversus eos, qui Judaïcos ritus in precio haberent ad finem usque concionis edisserit. In hisce Homiliis plus studii & diligentiæ observes, quam in multis aliis, omnia ille fusius prosequitur. Initio tertiæ Homiliæ de Cretensium vitiis pluribus agit, & in quinta, ut in quanta scelera Græcorum celeberrimi olim proruperint commonstret, illorum historias tacitis nominibus breviter decerpit. In sexta Homilia de duobus Christianis, qui pro Christo martyrium subiere, tacitis etiam nominibus agit: quæ historia nescio an uspiam alibi reperiatur.

Tantum dicendi artificem, qui non minus pietate atque vitæ sanctimonia, quam facundia, populum Antiochenum & auditores omnes sibi devinxerat, nuncia fama per Orientem totum

Nectarius Episc. C. P. moritur anno 398. Pallad. p. 42. notissimum fecerat. Accidit autem ut Nectarius qui anno 381. Gregorio Nazianzeno successerat, Episcopusque Constantinopolitanus adlectus fuerat anno 397. 17. Septembris vita functus, sedem vacantem relinqueret. Tunc multi, qui tantæ occupandæ sedis cupiditate flagrabant, nihil non egerunt ut optatum assequerentur; alii magistratibus adulantes; alii donis ac muneribus adhibitis; alii populi gratiam captantes atque in genua procumbentes γονυπετοῦντες, Presbyteri, inquit Palladius, non sacerdotio tantum, sed etiam viri nomine indigni. At Orthodoxorum pars sincerior, Imperatorem obnixe rogabat, tali dignum gradu, & in rebus divinis peritum sibi

A præsulem constitueret. Eutropius vero Eunuchus Præpositus sacri cubiculi, qui summam rerum tenebat, Joannem nostrum Antiochenum Sacerdotem, cæteris anteferri peroptabat. Cum enim illum imperii negotia in interiorem Orientis partem evocassent, Joannem Antiochiæ viderat, ea virtute, iis dotibus præditum, quæ tanto capessendo muneri parem redderent.

Quoniam vero timendum omnino erat, ne Antiochenus populus, qui Joanni vere Chrysostomo admodum addictus erat, illum sibi abripi ægre pateretur, neve in discessu ejus tumultus

B concitaretur; cum etiam non minus metuendum esset ne Joannes ipse tanto se gradu indignum putans, subterfugeret; his prospiciens Eutropius Imperatori auctor fuit ut ad Comitem Orientis scriberet, illumque juberet Antiochiam proficisci, ut arte quadam Joannem sine strepitu evocaret, ipsumque Constantinopolim mitteret. Comes statim, acceptis literis, Joannem hortatur ut extra civitatem ad Martyria se conferat: eo cum venisset nihil dubitans Joannes, militi cuidam ad eam rem misso traditur, & rhedæ publicæ impositus Constantinopolim adducitur.

C Illo venerat ad Joannem ordinandum Theophilus Alexandrinus præsul; homo vafer & callidus, qui ex aspectu solo hominum consilia & ingenii dotes noverat. Is perspecta Joannis loquendi libertate, constantia, virtute, ipsum votis suis non obtemperaturum esse prospiciens; imperandi enim cupidine tenebatur; ejus ordinationi obsistebat. Ut vero sibi obsequentem in Constantipolitana sede Episcopum haberet, Isidorum Ecclesiæ suæ Presbyterum, quem ille Nectarii successorem destinabat, Constantinopolin misit, muneribus Imperatori offerendis binisque literis instructum. Verum Lector, qui ipsum comitabatur, literas clam surripuit, queis totum Theophili propositum declarabatur. Ea re perterritus Isidorus, illico aufugit Alexandriam. Theophilus autem cum Constantinopolin venisset, a multis accusabatur, qui libellos varia crimina efferentes Episcopis, qui tunc aderant, offerebant. Eutropius acceptos libellos Theophilo ostendit, eligere eum jubens utrum mallet, Joannem-ne ordinare, an de criminibus sibi objectis judicium subire. His perterrefactus Theophilus Joannem ordinavit quarto Kalendas Martii anno 398. Socr. l. 6. c. 2. Jo. Chrysost. Episcopus C. P. ordinatur.

E Verbi divini concionator assiduus Chrysostomus, paulo postquam ordinatus fuerat Homiliam habuit, quæ jam non comparet & fortassis injuria temporum interiit. Sed ejus argumentum in altera quam Constantinopoli dixit, paulo post initium retulit. „ In prima enim, inquit, de armis Davidis & Goliathi apud vos philosophabamur, ostendentes, hunc quidem omnigena „ gravique armatura undique munitum, illum „ autem armis nudum, fide munitissimum; hunc „ extrinsecus fulgidum thorace & scuto, illum „ intus spiritu & gratia radiantem, atque hanc

F „ ob causam a puero certamine victum juvenem, „ a nudo superatum armatum, a pastore prostratum militem, a pastoralis lapidis natura, bellici æris naturam contritam & labefactatam. „ Quia vero Constantinopoli, perinde atque Antiochiæ multi tunc erant Anomoei, se illos ag- Conciones ejus. T. 1. p. 541.

gressurum esse pollicitus est in prima illa, quæ interiit, concione, non ratiociniis sed ex Scripturarum auctoritate, quæ tela ratiociniis longe validiora sunt.

T. 1. p. 540. Paucis vero postea diebus ut pollicitus erat Homiliam contra Anomœos habuit, quæ continenter, & nulla interposita, secunda fuit. In illa primo dicit, se, jam semel concionatum, amorem erga Constantinopolitanos Christianos tantum concepisse, quantum si cum illis ab initio fuisset educatus; idque quoniam in illis adverterat igneum zelum, caritatem absque simulatione, benevolentiam in præceptores, concordiam inter se: „ Quæ sane omnia, pergit ille, satis essent „ ut vel lapideum animum vobis conciliarent? Deinde Constantinopolitanos cum Antiochenis comparans ita prosequitur: „ Propterea non minus vos amamus, quam Ecclesiam illam in „ qua nati, educati & eruditi sumus. Soror enim „ illius hæc est, vosque cognationem illam opere declarastis. Quamvis autem illa tempore sit „ antiquior, hæc tamen fide ferventior est; & „ illic major conventus est, & celebrius theatrum, sed hic major patientia majorisque fortitudinis indicium. Nam video hic undique „ lupos obambulare. „ Lupi autem illi erant Anomœi & vetustioris originis hæretici, ut Marcionistæ, Manichæi & Valentiniani, quibus annumerat etiam Judæorum cœtus: neque dubium est his etiam accensendos esse Gentiles & idololatras, qui non parvo numero Constantinopoli adhuc erant. Postea vero Anomœos fortiter aggreditur, probat Christum Filium Dei Deum esse, Patris consiliarium, Patri æqualem; affirmat quoque contra Manichæos vetus Testamentum cum novo consonare, clauditque docens quantus fructus ex collectis proveniat. Duo Manuscripti titulo addunt hanc concionem habitam fuisse in nova Ecclesia. Verum rem certam non esse in Monito probatur.

T. 1. p. 547. Paucis sub hæc diebus concionem alteram contra Anomœos habuit, cujus titulus est: *In Paralyticum, qui annos triginta-octo decubuerat in infirmitate sua*, & in illud, *Pater meus usque modo operatur, & ego operor:* ubi statim Deo benedicit quod conventus quotidie accrescat, & divinum semen copiose germinet. Postquam autem de Paralytico multa dixerat, contra Anomœos stylum convertit, probatque Filium & vere Deum & Patri æqualem esse.

Joannes in tanto dignitatis evectus culmine, præcipuam curam habuit, ut sibi commissi gregis vitiis mederetur, errantes ad rectam viam reduceret, pietatem sectantes foveret. „ Rerum „ curam aggreditur, inquit Palladius, per rationabilem fistulam oves probare exorsus. Raro „ autem adhibens etiam pedum increpationis, „ sermonemque dirigit adversus ementitum fratrum sororumque convictum, revera autem „ turpem improbumque, de Subintroductis, „ συνεισάκτων ut vocant, agens, ostendensque „ si malorum daretur optio, meliores istis lenones esse. Illi namque procul a medicis habitantes apud se morbum habent, sed volentibus: „ hi autem in salutis officina habitantes, etiam „ sanos impellunt ad morbum. Inde pars cleri „ minime religiosa, quæ morbo illo tenebatur, „ commota est. „ Quæ ut clarius percipiantur, paucis explicanda sunt. Erant tunc Constantinopoli puellæ Christianæ, quæ virginitatem profitebantur: has domum inducebant viri, specie quidem ut ceu fratres cum sororibus caste viverent, sed ex tali consortio & societate quanta parerentur mala haud difficile est augurari; ad hæc vero virgines illæ cultui corporis & vestium admodum studebant, quæ signo erant omnia hanc virorum & virginum societatem pestem esse exitialem. Adversus hujusmodi societatem acerrime invehitur Chrysostomus, vel hinc abolendam talem consuetudinem esse dicens, quod multis offendiculo esset. Ex consortio virginum nasci necessario concupiscentiam affirmat. Aliam paucis interpositis diebus eadem de re habuit orationem, quam per exclamationem orditur: adversus virgines illas, quæ virginitatis speciem præ se ferentes, viros qui secum domi manerent inducebant. Aitque virginem non decere cultum corporis vestemque preciosam, nuptiasque hujusmodi virginitati anteferendas esse: talesque virgines, dicit, etiamsi non male agerent, hoc ipso peccare quod aliis offendiculo essent. Veræ virginis mores postea describit, demumque concionem claudit.

(Margin notes: T. 1. p. 226. Pallad. p. 45. — De Subintroductis. — T. 1. p. 248.)

Hinc clerum suum adortus est: nam plerique eodem morbo tenebantur: quia vero ferventer pro more suo vitia insectabatur, in clericorum complurium offensionem incurrit, ut postea videbimus. In avaritiam, quam vocat Palladius malorum omnium metropolin, sæpe vidimus Chrysostomum Antiochiæ concionantem, & quia malum hujusmodi non minus serpebat Constantinopoli quam Antiochiæ, frequentissime, dum Episcopus erat, in avaros & rapaces invehebatur: in adulatores similiter & parasitos, qui divitum mensas sectabantur, atque sic multorum in se odium concitavit. (Pallad. p. 45.)

Tantæ severitatis oratorem necessarium erat sua etiam accurate dispicere, ne quod in aliis reprehensione dignum prædicabat, sibi etiam objici posset. Hic duo erant examinanda, Ecclesiæ & Episcopi reditus. Primo autem Ecclesiæ œconomi tabulas scrutatur, impensasque inutiles abrogari jubet: hinc Episcopi sumtus excutit, nimiam profusionem ostendit, jubetque inutiles illas expensas ad nosocomia transferri. Necessitate autem id postulante, nosocomia plurima construxit, quibus presbyteros duos pietate instructos præposuit, Medicos item & coquos, aliosque ad ministeria destinatos, nec conjugatos, qui advenientes hospites & ægros curarent ac foverent. (Pallad. p. 46.)

Sub hæc autem ad viduas conversus est, quæ tunc in Ecclesia aliquem gradum & ordinem obtinebant, ut earum & vitam & gesta perquireret, & si quas inveniret carnis deliciis deditas, monebat ut jejunarent, abstinerent a balneis, & ab exquisitis vestibus, aut protinus ad secundas nuptias convolarent, ne lex Domini violaretur. Hortabatur etiam populos, ut in nocturnis precibus assidui essent, uxores autem ut domi manerent, & interdiu preces funderent ipsæ, quia diurnis horis viri, negotiis & rei familiari operam dantes, precibus incumbere non valebant. (Pallad. p. 47.)

Quæ de nocturnis precibus ille statuerat Con-

ſtantinopolitanos clericos mordebat, qui negligentius res divinas tractantes, tota nocte ſomno dediti erant. Imo vero quia jamdiu clericatus officia miſſa fecerant, hæc omnia apud illos propter vetuſtatem obſoleverant. Divites autem maxime, uti ſolebat etiam Antiochiæ, in concionibus frequenter ad officium revocabat, docens ne ſublime ſaperent, & bonorum partem egenis impertirent. Hæc ab initio monita ſæpe ſæpius dabat ille. Ea vero quæ primis Epiſcopatus ſui menſibus in concionibus dixit ſpeciatim & ordine recenſita non comparent, vel in ejus ſcriptis, vel apud Scriptores Eccleſiaſticos ſui ævi. Ipſum ſemper aſſidue concionatum eſſe ſcimus. Imo multas habemus Homilias Epiſcopatus ſui tempore habitas; ſed quarum maxima pars nullam vel menſis vel anni notam præ ſe fert.

Novæ conciones ex Manuſcriptis erutæ. Verum res pridem erant longe pejore conditione. Magnam nobis in Chryſoſtomi Epiſcopi historia lucem attulit nova illa, & ampla Homiliarum acceſſio, quæ haud ita pridem vel ex monte Atho, ut quidam, vel ex inſula Pathmo ut alii volunt, in Bibliothecam Vaticanam allatæ, a ſodalibus noſtris, qui tum Romæ Congregationis ſancti Mauri negotiis advigilabant, a Græco Amanuenſi deſcriptæ, tranſmiſſæ mihi fuere; nimirum a D. Petro Maloet, qui tum Procuratoris generalis officio fungebatur, & nunc in Monaſterio ſancti Germani a Pratis Prior eſt, & a D. Joſepho Avril ejus ſocio, jam in Monaſterio Corbeienſi Priore, qui ambo ſemper, dum Romæ eſſent, aſſiduam mihi præſtitere operam.

T. 12. p. 323. & ſeq. Quodque prorſus novum inſolitumque eſt, atque utilitatis multum affert, hæ Homiliæ deſcriptæ fuere a quodam qui S. Doctoris lateri hæſiſſe videtur, quique in Homiliarum titulis loca refert ubi conciones habitæ ſunt, & ſæpe cauſam cur concionatus ſit indicat, ac non pauca, præclara, ad hiſtoriam illius anni pertinentia admiſcet. Certiſſimumque eſt illas Conſtantinopoli habitas fuiſſe annis 398. & 399. An vero continenter & illo quo dictæ fuere ordine hic referantur, de multis liquidum eſt, de omnibus affirmare non auſim; imo veriſimile eſt alias, quæ jam non exſtant, interjectas fuiſſe.

Prima vero dicta fuit cum nondum triginta dies effluxiſſent, ab ingenti illo terræ motu, qui totam urbem Conſtantinopolim concuſſerat. Certum autem eſſe videtur terræ motum illum ex numero eorum fuiſſe, quos Claudianus Conſtantinopoli accidiſſe memorat ante Conſulatum Eutropii, anno videlicet 398. Omnes quippe Homilias iſtas vel ante Conſulatum Eutropii, qui cœpit initio anni 399. vel ipſo Conſule, ſed ante fugam cædemque ejus, quæ menſe circiter Auguſti anni 399. accidit, habitas fuiſſe certum eſt.

Concio poſt terræ motum. Prima pronunciata fuit, ut modo dicebamus, poſt ingentem illum terræ motum, cum nondum triginta dies effluxiſſent ab illo die quo urbs tota vehementer concuſſa a terræ motu fuerat: videturque habita fuiſſe anno vertente 398. in Martyrio ſive Eccleſia Martyrum, quæ erat in veteri petra, ἐν τῇ Παλαιᾷ Πέτρᾳ, ut fertur in titulo. Hujus Martyrii & veteris Petræ nullam adhuc mentionem inveni apud Scriptores rerum Conſtantinopolitanarum: neque mirum illud eſt,

A multa enim alia prætermiſiſſe illos comperi. In exordio autem invehitur in illos qui ob pluviam & lutum in Eccleſiam non convenerant, quia nempe de re gravi & ad multos abſentium ſpectante agendum ſibi erat. Cum enim ante triginta ferme dies, urbs tota ingenti terræ motu quateretur, multi formidine correpti, domibus, agris, mancipiis, auro & argento relictis, procul & in aliam regionem aufugerant. Tunc vero plurimi ex iis qui domi manſerant in fugitivorum bona involarant, quos acerrime & jure quidem, inſectatur Chryſoſtomus, & in tantam tam

B abſurdam aliena invadendi cupiditatem, quidquid exulcerato animo ſeſe obtulit ex tempore in rapaces homines profudit; abſciſſo autem folio, quædam ex hujus concionis medio exciderunt. Claudit autem Homiliam dicens, quantumcumque ſit peccatum, ſi pœnitentia moti ii, qui talia auſi ſunt, ad Eccleſiæ præfectos accedant, benigne admittendos & veniam accepturos eſſe.

Jam ad celebritatem evocamur, omnium fortaſſe quæ unquam Conſtantinopoli fuere maximam, quam tum titulus concionis, tum concio ipſa nobis minutatim deſcribunt. Hæc porro pau-

C cis poſt habitam Homiliam præcedentem diebus acta ſunt. Nimirum Eudoxia Imperatrix, pio permota ſtudio, reliquias ſanctorum Martyrum quaſdam, , quorum vero Martyrum eſſent non indicatur, transferre voluit a magna Eccleſia, quæ Conſtantinopoli erat, ad Martyrium, ſive Eccleſiam S. Thomæ quæ novem ſignis, ſeu milliaribus ab urbe diſtabat, & ad oram maris ſita erat. Cur autem noctu talem fieri tranſlationem voluerit, fruſtra quæras: ut ut res eſt, ſic illa ſolemnis exportatio facta fuit. Celebritas magna in tranſlatione Reliquiarum.

Media nocte reliquiæ illæ Martyrum, in theca

D velo operta poſitæ ex magna Eccleſia, quæ in urbe Conſtantinopoli erat, exportantur, comitante ingenti multitudine, quam ita deſcribit ipſe Chryſoſtomus, qui cum Eudoxia Imperatrice tantæ celebritatis auctor erat. „Hic videre erat Monachorum cœtus, Virginum choros, Sacerdotum „ordines; ſæcularium virorum multitudinem, „ſervorum, liberorum, civium, peregrinorum, „principum & ſubditorum, cum gaudio in tali „comitatu properantium. Mulieres in thalamis „verſari ſolitæ & *cera molliores*, relictis ædibus, „cum robuſtiſſimis virorum alacritate certabant,

E „cum tantum itineris noctu perficerent: non „juvenes modo, ſed etiam anus eo pergebant, „neque naturæ infirmitas, neque celebritatis „pompa, neque ſolitæ vitæ mollities impedimento fuere. Principes rurſus & Magiſtratus, relictis curribus, lictoribus & ſatellitibus, plebi „ſeſe admiſcuere.

„Ecquid mulieres principeſque memoremus, „quando ipſa Eudoxia Imperatrix quæ diadema „geſtabat & purpura induebatur, per totam „viam ne tantillum quidem a reliquis ſeparari „voluit; ſed ancillæ inſtar, inquit Chryſoſtomus,

F „Sanctos ſequebatur, thecam & velum ſuperpoſitum tangens, humanumque faſtum omnem calcans, atque in tanti theatri medio, a „populo videbatur illa, quam ne Eunuchis quidem omnibus, qui in Imperatoria aluntur au„la, conſpicere licet. Sed Martyrum amor &

„caritatis

„ caritatis flamma ipsi ut larvas illas omnes abji- „ ceret suasit. „ Prope Eudoxiam incedebat Joannes Chrysostomus præsul. Sic tantus ille cœtus, theca SS. Martyrum præeunte, per medium transivit forum, & ex portis urbis egressus ad Drypiam, sic dictum locum, iter instituit, in Martyrium seu Ecclesiam Sancti Thomæ, novem signis, sive milliaribus ab urbe distantem.

Pari autem alacritate ad oram maris pergentes; Drypia enim ad litus erat; facibus & lampadibus instructi omnes, ipsum mare splendore replebant. „ Neque aberraverit, inquit Chryso- „ stomus, qui hoc mare fluvium ignis vocave- „ rit; ita nempe lampades, quæ noctu frequentes „ ac continuæ ad usque Martyrium hoc fereban- „ tur, fluvii ignei imaginem videntibus exhibe- „ bant. „ Eudoxia vero cum honore magno, studio atque pietate Martyres comitata est, plebi intermixta, cum satellitium omne amovisset, & fere omnem vitæ & conditionis inæqualitatem abjecisset. Ejus assiduitatem mirabantur & divites & pauperes, videntes illam sine intermissione per tantum viæ spatium ossibus inhærentem, nec unquam defessam vel resilientem, sed arcæ semper adstantem.

Populi vero concursus tantus fuit semper ab urbe ad Drypiam usque, ut cum fluminis undis assidue manantibus ipsum comparet Chrysostomus. Etsi autem media nocte Reliquiæ cum cœtu toto profectæ fuerant, nonnisi illucescente die ad Drypiam perventum est; tum quia nonnisi lentissimo gradu pergere poterant qui thecam & Reliquias gestabant, tum quia identidem gradum sistere oneratos ac quiescere opus erat.

Post adventum ac depositionem Reliquiarum in Ecclesia Sancti Thomæ in Drypia, concionem extemporalem habuit Chrysostomus gaudio perfusus & ex hujusmodi spectaculo attonitus. Quoniam vero hic concionandi modus longe discrepat a ceteris omnibus, quos hactenus vidimus, hujus exordium hic apponere visum est: „ Quid „ dicam & quid loquar? exsulto & insanio; sed „ insania, quæ ipsa sapientia melior est. Volans „ & choreas agens sublimis feror: ebrius tandem „ sum ex hac voluptate spirituali. Quid dicam & „ quid loquar? Martyrum-ne virtutem? an cari- „ tatis alacritatem? an Imperatricis zelum? an „ Principum concursum? an diaboli insaniam? „ an dæmonum cladem, Ecclesiæ nobilitatem, „ Crucis virtutem, Crucifixi miracula, Patris „ gloriam, Spiritûs gratiam, populi totius volup- „ tatem, civitatis exsultationes, &c. „ Pergit autem, de Reliquiarum exportatione multa narrans, Eudoxiam Imperatricem laudibus ad cælum tollens, quam etiam interdum præsentem alloquitur. Claudit demum postquam dixerat, Imperatorem insequenti die cum exercitu suo, sic ille, venturum esse, ut parem reliquiis honorem præstaret.

Infra videbimus hujus extemporalis concionis exordium, *Quid dicam? Exsulto & insanio;* inter criminationes in Synodo ad Quercum contra Chrysostomum oblatas, sextam numerari, in secundo criminationum laterculo.

Hæc jam vertente anno 398. gesta & dicta fuisse certum videtur, & quidem mense circiter Septembri cum adhuc commode possent Martyrum Reliquiæ cum tanto apparatu procul & noctu transferri.

Anno 398. Imperator in Ecclesiam sancti Thomæ cum satellitio suo venit. T. 12. p. 335.

Insequente die venit Imperator cum Satellitio suo & magna militum manu, quam exercitum vocat Chrysostomus. Ingressusque in Ecclesiam S. Thomæ Apostoli, posito diademate debitum cultum & honorem Martyrum Reliquiis præstitit similiterque satellites ejus ac milites, depositis clypeis & lanceis ad Martyrum thecam precaturi accesserunt. Posteaque discessit cum comitatu suo Arcadius Imperator, nec concioni mox habendæ interfuit. Chrysostomus vero Homiliam suam dixit. Postquam Arcadii & satellitii ejus pietatem & Martyribus præstitum cultum descripserat, præsens sæculum cum futuro comparavit, hoc breve & laboriosum esse dicens, illud suave & infinitum, in quo immortalibus fruemur coronis. Hominis in statu innocentiæ dignitatem repræsentat; sed probat nos post peccatum Adami ad majora vocatos fuisse. Resurrectionem futuram in veteri lege obscure indicatam fuisse dicit; sed jam omnia plana & perspicua esse, multisque additis finem concionandi fecit.

Verisimile est inter has Homilias duodecim quæ ab anno vertente 398. ultra Pentecosten anni 399. habitæ fuerunt, alias nec paucas intercessisse, quæ vel periere, vel inter editas positæ anni notam nullam præ se ferunt. Quæ sequitur autem in Vaticano codice quarta numero, post Septembrem mensem ut putamus, anni 398. habita fuit in templo S. Anastasiæ ut in titulo fertur. Ibi postquam de paucitate auditorum conquestus fuerat, de patientia Jobi longam & elegantem habuit orationem.

Conciones aliæ. T. 12. p. 347.

Homilia quinta Vaticana, ut fertur in titulo, in templo sanctæ Irenes dicta fuit. In ea Chrysostomus de absentibus conqueritur & præsentibus gratulatur: de Psalmorum cantu agit, probatque muliebrem sexum impedimentum non esse ad virtutis exercitium.

Sexta autem concio habita est in Ecclesia sanctorum Apostolorum, in die Theodosii Imperatoris, ut ibidem fertur. Postquam duo alii Episcopi, pro more illius ævi, concionati fuerant, Chrysostomus hanc contra Catharos sive Puros Homiliam dixit: Cathari autem illi Novatiani erant. Primo ambos Episcopos laudat; quorum alter junior, inquit, senis gravitatem; alter senex, junioris robur præ se ferebat. Deinde Theodosium Magnum laudibus effert, cujus dies tunc celebrabatur; nempe, ut verisimile est mortis ejus, qui Januarii decimo-septimo die contigit. Unde arguitur hanc Homiliam mense Januario anni 399. dictam fuisse. Theodosius autem anno 395. obierat. Hunc Imperatorem celebrat ille a pietate & a victoriis, quas opitulante Deo retulit de Tyrannis Maximo & Eugenio. Quas ille victorias, tacito Tyrannorum nomine ita refert, ut ab aliis Scriptoribus narrantur. Homilia vero isthæc in medio magna sui parte mutila est, ita ut quamplurima eorum, quæ contra Catharos seu Novatianos dicebantur, exciderint ac perierint. Novatiani autem tunc Constantinopoli magno numero erant, Episcopum suæ sectæ peculiarem habebant, ac sese καθαρὺς seu puros appellabant, qua de causa

illos acerrime perstringit Chrysostomus, ut in Homiliæ fine videas.

Hic vero quædam animadvertenda sunt, nempe Homiliam illam breviorem fuisse, quia post duas alias a duobus Episcopis eodem die & in eadem sede dictas habita fuit; secundo post hanc Homiliam multas haud dubie alias habitas fuisse a mense Januario ad Pascha anni 399. quo die dicta fuit concio sequens; quæ Homiliæ vel perierunt, vel si adhuc inter editas supersint, nullam vel diei vel anni notam præ se ferunt.

Post Homiliam igitur illam contra Catharos in Codice Vaticano sequitur Homilia, cujus titulus, πρὸς τοὺς θεωροῦντας ἱπποδρόμια καὶ θέατρα: *Adversus eos, qui ad Hippodromi & theatrorum spectacula se conferunt*, cujus initium est, ταῦτα ἀνεκτὰ ταῦτα φορητά; ὑμῖν γὰρ αὐτοῖς καθ' ὑμῶν αὐτῶν ἐντυχεῖν βούλομαι, quam edidimus T. 6. p. 272. ideoque illam in serie aliarum Vaticanarum prætermittendam duximus, id solum monentes, vocem ἐντυχεῖν, quæ hic in principio legitur, in edito desiderari & apponi debere.

T. 6. p. 272.

Quia vero in Homiliæ nonæ sequentis titulo & in ipsa Homilia nona multa habentur, quæ ad historiam hanc clarius & certius, quam in Monito diximus, referendam juvant, hic rem totam sine lapsus periculo narrabimus.

Anno 399. postquam unum jam annum in Episcopatu emensus erat Chrysostomus, ordinatus nempe anno 398. 26. Februarii; feria quarta Hebdomadæ, quæ anno 399. incidebat in sextam Aprilis, tam ingens pluvia decidit, ut metus esset ne agri devastarentur, messesque omnes in perniciem ruerent. Hinc preces, supplicationes, & λιτανεῖαι seu processiones, Episcopo duce & toto concurrente populo ad Ecclesiam Apostolorum. Post hæc imbre cessante, necdum sublata formidine, trajecto navibus Bosphoro, ad Ecclesiam SS. Petri & Pauli, in opposita maris ora sitam, cum Episcopo totus cœtus accurrit. Hoc perfuncti periculo Constantinopolitani plerique, una tantum interposita die, nempe feria quinta in Cœna Domini, cum in Parasceve ludi equestres agitarentur, nihil curantes diem illam sacram, ad hoc spectaculum accurrerunt, interim ingemiscente domique sedente Chrysostomo Episcopo: imo die sequente, nempe Sabbato sancto, ad theatrales ludos se contulerunt, ubi meretricia erant spectacula, quæ singulatim & egregie depingit Chrysostomus, in concione, quam die Paschatis habuit, ubi in prævaricatores hujusmodi gravissime invehitur: demumque in illos *excommunicationis* sententiam pronunciat; sed comminando tantum, ut puto, & ut in eodem Monito pluribus dixi.

Ingens pluvia Constantinopoli.

Circa diem, qua hæc concio dicta fuit, aliquid difficultatis mihi offerri videbatur. Dixit ille in concione, *ante tres dies imber ingens.* Imber ille feria quarta majoris hebdomadæ decidit: feria quinta nihil memoratur incidisse; feria sexta in Parasceve ad ludos Circenses; Sabbato ad theatralia spectacula itum est; ita ut Homilia isthæc omnino dicta fuisse videatur Dominica Resurrectionis Domini. Verum tunc apud me dicebam: Cur si dies Paschatis erat, ne verbum quidem de Paschate dicit? Verum postquam Homilias hasce deteximus, nulla jam difficultas superest, cum in titulo Homiliæ nonæ sequentis, & in Homilia ipsa dicatur, diem illam in qua tam graviter illos Circensium, & theatralium ludorum spectatores insectatus est, Dominicam fuisse atque adeo diem Resurrectionis Domini, quam ideo non commemoravit Chrysostomus, quod contra spectatores illos graviter succensus, rem illam unice cogitaret.

Homilia septima in Ecclesia sanctæ Anastasiæ habita fuit, ubi modicus erat, inquit ille, auditorum numerus: neque tamen ideo conqueritur; sed exemplum Samaritanæ affert; quam licet unam tantum, quia tamen audiendi studio fervebat, longo tempore alloquutus est Christus. Deinde vero pluribus explicat quid sibi velit Paulus, cum ait, *de confirmatione Evangelii*, & in his orationem claudit.

Dicta fuisse videtur hæc Homilia in hebdomada Paschatis: nam qui Homilias hasce in ipso tempore colligebat, a Paschatis tempore, ut ex titulis concionum deprehenditur, illo quo dicebantur ordine eas descripsit. Ante Pascha enim ut supra diximus, ex multis Homiliis paucas collegisse videtur. Non conqueritur autem Chrysostomus in hac concione, quod pauci auditores adessent, quia non in majori Ecclesia, ubi Synaxes fieri solebant, sed in Ecclesia S. Anastasiæ concionabatur.

Octava concio rem prorsus insolitam nobis exhibet atque inauditam. Tunc Gotthorum pars maxima, qui vel Constantinopoli, vel circum erant, Arianismum sectabantur. Erant tamen Catholici gentis ejusdem non pauci. Cum autem in Ecclesia S. Pauli convenissent, jussit Chrysostomus Gotthos loca quædam Scripturarum, quæ in Gotthicam linguam conversæ fuerant Gotthice legere, & postea Gotthum presbyterum Gotthice concionari. Cur autem ita jusserit, satis declarat in concione quam ipse continenter post Gotthum presbyterum eadem in Ecclesia habuit; ut videlicet Græcos philosophos, eorumque Religionis sequaces, & Judæos quoque pudore suffunderet; quod dum illi veritatis lucem respuebant, barbaræ per totum orbem nationes sole fulgidiorem Evangelii lucem amplecterentur. Addit etiam eum, qui in veteri Testamento primus vocatus fuit, nempe Abrahamum, Barbarum fuisse in medio Barbarorum versantem. Barbaros etiam fuisse eos, qui Christi ortum primi annunciarunt, nimirum Magos, qui ex Oriente venerant. Hæc autem concio habita fuit in Ecclesia S. Pauli intra hebdomadam Paschatis festum subsequentem, & per octavam, ut ex sequentis Homiliæ titulo, ab eo qui his concionibus aderat præmisso, liquidum est. Etiamque confirmatur ex iis quæ initio sequentis Homiliæ dicuntur.

Etenim cum Constantinopolitanos illos, qui concionibus suis adesse solebant, gravissime pupugisset, ipsisque molestiam creasset in illa concione, quam in Dominica Resurrectionis Christi habuerat, eo quod in die Parasceves ad Circenses, & in Sabbato sancto ad theatrales ludos se contulissent, imo *excommunicationis* senten-

tiam saltem *comminatoriam* in illos protulisset; A illi tamen postea, re secum serio perpensa, non sine causa se acriter impetitos fuisse videntes, & plura his de rebus audire cupientes, ad magnam Ecclesiam, ut concioni interforent, ingenti numero se contulere. Verum accidit ut illo die, nempe Dominica post Pascha, quidam adesset ex Galatia Episcopus, vir tum ex senectute, tum ex animi dotibus venerandus, cui concionandi vicem Chrysostomus cessit. Quod auditores illi ægerrime tulere, summo enim Chrysostomi se iterum carpentis; imo secantis, ut ipse ait ibidem, audiendi desiderio tenebantur.

T. 12. p. 302. Quapropter ille Dominica, ut credere est, B sequenti, secunda videlicet post Pascha, in Ecclesia Magna concionem hanc habuit, ubi statim auditoribus gratulatur, quod licet tam graviter excepti in concione illa Dominicæ Resurrectionis, adeo ferventer & tanto numero iterum compareant. Tum sese excusat quod Dominica præcedenti Episcopo Galatiæ seniori concionandi locum dederit; iterumque contra Circenses ludos, sed mitius moderatiusque loquitur; remque tangit omnino deplorandam quæ superiore die *hesterna*, inquit, in Hippodromo con- C tigerat, quæque ab hujusmodi ludis alios avertere deberet. Quidam enim qui postridie uxorem ducturus erat, dum cum aliis cursoribus concertaret, interceptus, miserabili casu capite truncatus, & extremis membris abscissis, ibi manserat.

Deinde explicat illud Evangelii dictum, *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.* Arianosque & Anomœos, tacitis tamen nominibus, acerrime insectatur, probans Filium Patri æqualem, cum illo semel operari; quia vero operatio illa permanens est, putat Chrysostomus, hic D providentiam, Patris & Filii operationem dici.

In more erat ut bini vel terni eodem die continenter verbum Dei prædicarent. Idipsum videmus in Homilia decima, quæ habita fuit in Ecclesia Apostoli postquam senex Episcopus ante Chrysostomum concionatus fuerat: quodque observandum est, illum senem, & se juvenem vocat, etsi ex vulgata opinione annum ætatis 52. jam emensus erat. Argumentum concionis sumit ex hoc Evangelii dicto, *Messis quidem multa, operarii autem pauci.* Probat autem & senes & juvenes operarios Ecclesiæ admodum utiles esse. Messisque hujusmodi fructus eximios fuisse E narrat, ut cum Paulus simplici verbo Proconsulem ceu sagena cepit, & cum Philippus Eunuchum Candacis Æthiopiæ Reginæ ad fidem convertit.

Homiliam quoque undecimam habuit postquam alius admodum senex oraverat. Ibi primum se audiendi cupido cœtui gratulatur, ac de Eleazaro & de Maccabæis agit, quorum festum in Ecclesia Constantinopolitana celebrabatur, & quos probat ille pro Christo passos esse. In fine concionis pauca desiderantur.

Anno 399. Hactenus vidimus omnia placide & sponte F fluentia, Eudoxiam Augustam piis operibus incumbentem, & a Chrysostomo laudibus celebratam. Constantinopolitanos ob Circensia & theatralia spectacula gravissime increpatos, optantes, imo instantes apud Chrysostomum ut se talibus tam acerbis monitis ad rectam viam deduceret. Gotthos, jussu ejus Gotthice Scripturas legentes & Gotthice prædicantes. Jam vero ad tristia ducimur, quæ ut clarius exponamus, altius repetenda res est.

Eutropius Eunuchus gratia apud Imperatorem Arcadium plurimum valebat, ejusque consilio & auctoritate quæque maxima Imperii negotia gerebantur. Is cum Joannis Chrysostomi in sedem Constantinopolitanam promovendi auctor fuisset, initio ejus monitis placitisque haud ægre morem gerebat. Subindeque accrescente potentia, cum altos spiritus assumsisset; non desistebat Chrysostomus, sed dicebat illi fugitivas esse divitias fragilemque potentiam sæcularem. Illo autem rem ægre ferente, addebat S. Doctor, se qui argueret vere amicum; cæterosque qui gesta ipsius laudarent adulatores esse. Eutropius vero rem indigne tulit, ac deinde Chrysostomo adversabatur. Eutropii Eunuchi historia. Chrysost. in Eutropium T. 3. p. 381.

Inter alia vero quæ præter Chrysostomi consilium & voluntatem designavit Eutropius, legem ferri curavit, ut asyli & immunitatis jus Ecclesiis tolleretur. Verum id ille in capitis sui perniciem molitus est. Cum enim postea accresceret sibi apud Imperatorem gratia, Patricii nomen & consulatum anni undequadringentesimi consequutus est. Quæ res multis displicuit. Tandem Tribigildus Tribunus clam favente Gaïna, coacta militum manu a formidoloso Principe Arcadio impetravit, ut gradu dejiceretur Eutropius; qui cum Tribigildum aliosque ad necem sibi inferendam paratos cerneret, in Ecclesiam, quod unicum sibi perfugium supererat, se recepit. Tribigildus autem & milites jussa imperatoris Arcadii præ se ferentes, ut sibi Eutropius traderetur insistebant, & strictis gladiis in Ecclesiam irrumpere volebant. Verum intrepide obstitit Chrysostomus, fugitivo Ecclesiæ asylum tutum esse debere dicens. T. 3. p. 381.

Licet autem id apud scriptorem nullum feratur, verisimile est ipsum vel Imperatorem adiisse, vel ad ipsum quempiam misisse rogantem ut militum furorem compesceret. Nam ut ipse Chrysostomus in hac concione dicit; Imperator, qui statim mandata dederat ut Eutropius traderetur, mutata sententia; „ Postquam cognovit eum ad „ asylum Ecclesiæ se recepisse, affluente exercitu T. 3. p. 385.
„ & concitato ob ejus crimina, deposcenteque „ hominem ad supplicium, longam habuit orationem, qua militarem indignationem compesceret, postulans ut non culparum modo, „ sed etiam recte factorum rationem haberent, „ nam pro illis gratiam ipsi habebat; si quid vero secus fecisset, tanquam homini ipsi ignoscebat. Cum autem illi de integro urgerent ad „ vindictam læsi Imperatoris, clamantes, exsilientes, ad ultionem deposcentes, hastas vibrantes. Tum vero fontes lacrymarum clementissimis suis oculis effundens, & sacro-sanctæ „ mensæ, ad quam confugerat, religionem illis „ incutiens, ægre tandem iram eorum sedavit.

Eo in statu res erant, cum Chrysostomus, paucis postquam Eutropius in Ecclesiam confugerat diebus, in eadem Ecclesia concionem habuit, præsente Eutropio & innumera populi multitudine, ad tam singulare spectaculum conflu-

xerat. Inter eos multi erant, qui Eutropium aversabantur, ipsumque militibus tradi debere censebant. Hic Oratori nostro extemporanea oratione opus fuit; quæ tamen inter elegantissimas computanda est. Non semel Eutropium compellat, & monita ab se ipsi data in mentem revocat; hinc ad populum convertitur, quem ut ad commiserationem compellat, Eutropii fortunam præteritam, præsentis vero deplorandum casum tam aptis verbis repræsentat, ut vel ferocioribus lacrymas excuteret.

Elapsis post hanc habitam concionem aliquot diebus, Eutropius ut inimicorum excubias falleret, seseque proriperet, ab Ecclesia aufugit. Verum captus, atque in Cyprum relegatus; deindeque haud ita multo elapso tempore Chalcedonem adductus & damnatus, capite plexus est.

T. 3. p. 386. Vix elapsis duobus post Eutropii fugam diebus concionem aliam habuit Chrysostomus, ubi præmissis quibusdam de utilitate lectionis divinarum Scripturarum, obsessam paucis ante diebus Ecclesiam fuisse narrat, neque tamen traditum inimicis Eutropium, qui si Ecclesiam non deseruisset, captus nunquam fuisset. Fluxam iterum humanarum facultatum divitiarumque conditionem ob oculos ponit: desertumque dicit, ab amicis, a domesticis, a fortunis omnibus Eutropium. Multisque additis de vero legitimoque divitarum usu, deque vita præsenti, quam peregrinationem esse commonstrat, ad Ecclesiæ laudes transit, ejusque nuptias cum Christo pluribus prosequitur, hoc frequenter usus Psalmi quadragesimi-quarti versiculo, *Adstitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, &c.* de hac postrema Homiliæ parte sententiam nostram diximus in Monito.

Gaïnæ petulantia. T. 3. p. 404. Gainas post impetratam partim vi, partim dolo Eutropii ruinam perniciemque, petulantior in dies evasit, atque eo impudentiæ processit, ut armis copiisque instructus, Saturnini & Aureliani, qui inter Imperii proceres eminebant, capita deposceret, nec nisi hac conditione se arma positurum esse minitaretur. Arcadius vero Imperator, qui ob inertiam metumque cuivis injuriæ opportunus erat, rem quantumvis indignam denegare non ausus, tantos viros ad necem traditurus erat, nisi Chrysostomus, utpote communis omnium pater, sic ille, Gaïnam adiisset, *obambulans*, inquit, *exhortans, obtestans, supplicans, ut a Dominis ea calamitas depelleretur;* idque demum a Barbaro impetrasset, ut satis haberet si Saturninus & Aurelianus in exsilium mitterentur.

Saturninus & Aurelianus in exsilium pulsi.

Anno 400. Id vero accidit anno ineunte 400. quo posito calculo ea quæ præcedunt & quæ subsequuntur constare, & locum tempusque suum occupare videntur. Hoc autem peracto negotio concionem habuit Chrysostomus, ubi de Constantinopolitano tumultu, de vicissitudine humanarum rerum agit. „ Omnia, inquit, turbarum ac tumul-„ tuum plena sunt, omnia scopuli ac præcipitia, „ omnia rupes, sub aquis latentes. Omnia terro-„ res, discrimina, suspiciones, tremores, & an-„ gores. Nemo cuiquam fidit, ... Non est „ amicus tutus, non frater firmus. Sublatum est „ caritatis bonum, civile bellum occupat omnia, „ civile, & non apertum, sed obumbratum. In-„ numeræ ubique larvæ, simulatæ facies. Multa „ ovium vellera, innumeri ubique lupi sub his „ occultati: ut jam inter hostes aliquis tutius vi-„ xerit, quam inter eos qui videntur amici. Qui „ heri adulabantur, qui manus osculabantur, „ hodie repente comperti sunt hostes, abjectis-„ que larvis, facti sunt omnibus accusatoribus „ acerbiores. Pro quibus hesterna die gratias „ agebant, hos nunc incusant & calumniantur. „ Deinde vero de divitiarum vanitate eleganter pro more suo disserit. Paupertatis bona deprædicat, utpote quæ tantam præstet securitatem, quantum divitiæ periculum pariunt. Demum exemplo Jobi ad calamitates fortiter ferendas hortatur.

Postquam Saturninus & Aurelianus, pacato Gaïna, in exsilium acti fuerant, cum Arcadio Imperatore Gainas in Ecclesia juxta Chalcedonem sita, ubi S. Euphemiæ Martyris sepulcrum erat, colloquium habuit, cumque ex pacto convento arma deposuisset, & jurejurando adhibito fidem Imperatori dedisset, equestris pedestrisque militiæ Magister declaratur. Tanto autem inflatus honore, res novas moliri non distulit. Erat ille Arianus, perinde atque multi alii Gotthi, qui tunc Episcopum Constantinopoli habebant: suadentibus autem ejusdem sectæ Episcopis Imperatorem rogavit, unam ex Ecclesiis urbicis suæ sectæ traderet; indecorum esse dicens Magistrum Romanæ militiæ extra urbem orandi causa proficisci. Arcadius vero qui Gaïnam metuebat, ut & aulici ejus omnes, ea de re deliberaturum se dixit, operamque daturum ut ipsius desiderio fieret satis. Imperator autem Joannem nostrum advocat, Gaïnæ optatum docet, ejus potentiam commemorat, ipsum tyrannidem meditari non obscure indicat, hortaturque ut barbari animum id concedendo compescat. Respondit Joannes, Imperatori fas non esse talia polliceri, & sancta canibus dare: se vero neutiquam posse Catholicos ab Ecclesia quavis ejicere, ut inducat Arianos, qui in Filium Dei blasphema proferrent, neque metu Barbari debere moveri: sed ambos advocare rogat, se nempe & Gaïnam, sperareque se illum eo adducturum esse, ut non ultra paria postularet. His auditis Imperator magnopere gavisus est, & postridie utrumque jussit acciri. Accessit Gainas; adfuit etiam Chrysostomus cum Episcopis qui tum Constantinopoli erant.

Soz. l. 8. c. 4. Anno 400.

Gaïnas Magister militiæ constitutus.

Theodoret. l. 5. c. 32.

Sozom. l. 8. c. 4. Theodoret. l. 5. c. 32.

Gainas a Chrysostomo repressus.

Tum Gainas promissa sibi dari flagitabat. Reclamabat Joannes, non licere Imperatori qui piam religionem profiteretur, adversus res divinas quidquam attentare. Reponit Gotthus, æquum esse ut ipse quoque ædem sacram, in qua precaretur haberet. Tum magnus ille Joannes, Omnes tibi apertæ sunt ædes sacræ, nec ullus aditum prohibebit, si precari volueris. At ego, inquit Gainas, alterius sum sectæ, & cum consortibus meis unam Ecclesiam peto; idque jure mihi petere videor, qui multa pro Romanis bellorum discrimina pertulerim. Ad hæc Joannes: sed habes, inquit, præmia laboribus tuis longe majora: nam & magister militum creatus, & Consulari veste ornatus es. Consideres oportet quid olim fueris & quid nunc sis, quanta fuerit prior egestas tua, quanta nunc rerum copia, quibus vestimentis usus sis priusquam Istrum trajiceres, quibus nunc induaris. In memoriam revocavit

Sozom. l. 8. c. 4.

Anno 400. revocavit etiam, quomodo cum a patria aufugiſſet, a Theodoſio Imperatore & Arcadii patre ſervatus fuiſſet, juraſſetque ſe Romanis amicum, ipſique ac liberis ejus ac legibus, quas nunc abrogare conabatur, fidum perpetuo manſurum eſſe. Tuncque legem a Theodoſio latam protulit, quæ vetuerat ne hæretici intra urbis mœnia collectas celebrarent. Poſt hæc ad Imperatorem converſus ſuaſit ipſi ut legem quæ adverſus hæreſes lata fuerat, ratam ſervaret: ſatius eſſe dicens imperio cedere, quam prodita Dei domo piaculum admittere. Hujuſmodi ſermonibus, Doctor ille orbis terrarum, ſic Theodoretus, Gaïnæ os obturavit, & tacere eum compulit.

Theodoret. l. 5. c. 32. Sozom. l. 8. c. 4.

Gaïnæ geſta & receſſus.

Spe lapſus Gainas, & quaſi in furorem actus, fidem violare & urbem deprædari jam meditabatur. Ejus autem inſidias, inquit Sozomenus, prænunciavit Cometes, qui tunc ſupra civitatem maximus apparuit, uſque ad terram fere pertingens, & qualis nunquam antea viſus fuiſſe memoratur. Ac primo quidem Argentariorum officinas invadere tentabat, maximam ſe pecuniæ ſummam inde collecturum ſperans. Cum autem rumore nuncio in notitiam veniſſet illum talia meditari, argentarii in latebris omnia poſuere; ita omnis lucri inde percipiendi ſpes ipſi avolavit. Tum ceu rabie correptus Gainas, ſuis mandavit ut imperiale palatium incenderent. Hic vero rem prodigio ſimilem narrat Sozomenus; nempe ingentem militum numerum ante palatium divinitus comparuiſſe, Barbaroſque & Gainam ipſum ne cœpta perficerent deterruiſſe, aliaque narrat quæ fabulam ſapere videntur. Addit Sozomenus ex Barbaris illis alios in urbe manſiſſe, alios cum Gaina egreſſos eſſe, & clanculum arma in vehiculis feminarum, & in doliis tela exportaviſſe. Sed cum deprehenſi eſſent, portarum cuſtodes, inquit ille, qui ne arma exportarent prohibebant, interfecerunt. Ingens tunc tumultus ac terror omnes invaſit, quaſi jamjam urbs capienda & expilanda eſſet. At Imperator Arcadius, optimo tunc uſus conſilio, Gainam hoſtem declaravit, Barbaros, qui in urbe erant occidi juſſit: militeſque impetu in illos facto maximam illorum partem trucidavere, Eccleſiam vero, quæ dicebatur Gotthorum, incendio conſumſerunt, in qua Gotthi multi flammis traditi periere. Poſtea vero Sozomenus Gainæ geſta recenſet, & omnia paucis perſequitur ad uſque ejus cladem & necem. In iis vero quæ narrat quædam vera eſſe videntur, ſed falſis intermixta.

Theodoret. l. 5. c. 32. & 33.

Alia narrat Theodoretus. Cum Gainas ſibi & ſuis Eccleſiam poſtulans, ejus potiundæ ſpe lapſus eſſet, aliquanto poſt tempore in apertam tyrannidem erupit: collectoque per Thraciam exercitu, vaſtare omnia & prædari cœpit. Qua re nunciata, metu omnes perculſi ſunt: tam optimates, quam populum terror invaſit. Neque ullus erat qui prælio cum illo congredi vellet, nemo qui legationem ad illum obire tutum crederet, quod barbarum ejus animum omnes reformidarent: cum ergo id negotii nemo ſuſcipere auderet, ad intrepidum Chryſoſtomum itur, qui, etſi ipſe præcipua irarum cauſa fuerat, in Thraciam iter ſuſcepit, Gainamque adiit. Hic vero magis ac magis enituit, quantum valeat virtus, quantum ſincera pietas, erga illos etiam

A quos impugnare cogitur. Gainas barbarus & tyrannus, ejus priſtinam pro pietatis defenſione conſtantiam memoria repetens, libenti animo in occurſum ejus venit, ejuſque dexteram oculis ſuis impoſuit, & filios ſuos ſacris illius genibus admovit. Adeo virtus vel infeſtiſſimo cuique reverentiam ac terrorem injicere poſſit. Addit Georgius Alexandrinus Gainam tunc arma depoſuiſſe, quod falſiſſimum eſt. Verum fabulator ille nihil ſanum dicit, niſi ea quæ ex Socrate, Sozomeno, Theodoreto & Palladio mutuatur, quæ etiam ſæpe depravare ſolet, ut initio diximus. Gainas enim in cœpto perſtitit nec arma B poſuit, donec victus cæſuſque fuit. Anno 400.

Jam ad Aſiaticum negotium veniamus, quod in Oriente tumultus diſſenſioneſque multas excitavit, demumque Chryſoſtomum in Aſiam iter facere ibique moras trahere coëgit: quod ipſi ærumnarum & calamitatum initium fuit. Hiſtoriamque texemus ex narratu Palladii Helenopolitani Epiſcopi, qui plerumque rebus ipſis interfuit.

Aſiaticum negotium.

Palladius p. 126.

Indictione decima-tertia [menſe circiter Maio anni 400.] Conſtantinopolin venerunt Aſiani C Epiſcopi, alioſque Epiſcopos qui tunc in urbe erant convenerunt, Palladium nempe Helenopolitanum, Theotimum ex Scythia, Ammonem Ægyptium ex Thracia, Arabianum ex Galatia & alios, qui omnes viginti duo erant, quibus præerat Joannes noſter Conſtantinopolitanus Epiſcopus; iis vero in Synodo congregatis Euſebius Valentinopolitanus libellos tradidit, contra Antoninum Epheſi Epiſcopum ſeptem capita complectentes; primo quod conflatis ſacris vaſis argentum inde proveniens in uſum filii ſui convertiſſet; ſecundo, quod ſublatum ex ingreſ-D ſu Baptiſterii marmor in balneum ſuum tranſtuliſſet; tertio, quod Eccleſiæ columnas, a multis annis jacentes, intra triclinium ſuum poſuiſſet; quarto, quod puer ejus cædem patraſſet, quem adhuc ille in miniſterio retineret; quinto, quod prædia Eccleſiæ relicta a Baſilina Juliani Imperatoris matre vendidiſſet, preciumque ſibi vindicaſſet; ſexto, quod dimiſſa uxore ſua, cum ea rurſus congreſſus eſſet, filioſque procreaſſet; ſeptimo, quod quaſi lege ſibi conſtitutum eſſet ut ordinationes Epiſcoporum, ſecundum redituum rationem, venderet. Adeſſe autem eos qui precio ordinati fuere, ſeque rem aliunde probare E poſſe. His auditis Chryſoſtomus, ſuſpicatus hæc crimina ex odio vel inimicitia Euſebii proficiſci, illum compeſcere conatus eſt, Paulumque Heracleæ Epiſcopum, qui Antonino favere videbatur, hortatus eſt, ut pacem inter utrumque faceret. Poſtea vero Chryſoſtomus ad ſacrificium offerendum ſeſe apparabat.

Tunc Euſebius ira ſuccenſus, Joannem adjuravit, horrendis adhibitis ſacramentis, ut dictis ſuis attenderet, tuncque coram omni populo libellum obtulit. Chryſoſtomus tanta Euſebii inſtantia, vehementiaque ſe permotum ſentiens, F noluit in tali animi ſtatu ſacrificium offerre; ſed Panſophium Piſidiæ Epiſcopum rogavit, id muneris perſolveret, libellumque recepit, & cum cæteris Epiſcopis egreſſus eſt. Poſtquam vero dimiſſi populi fuere, cum cæteris Epiſcopis in Baptiſterio conſedit: Euſebioque dixit, ſecum per-

Anno 400.

penderet an dicta probare posset, idque antequam libellus legeretur; postquam enim lectus foret, non ultra posse illum dicta revocare. Cum autem ille in proposito perseveraret, lectus est libellus supra memoratus. Tunc seniores Episcopi Joanni dixerunt e re fore ultimum caput de venditis ordinationibus disquirere; quia si illud probaretur, cætera, quæ minora erant, credibiliora & probatu faciliora fore. Tum Joannes Antonino tunc præsenti, Quid ad hæc dicis? Negavit autem ille omnia. Interrogati sunt etiam ii qui pro Episcopatu pecuniam dedisse accusabantur, qui similiter negarunt. Sub hæc ventum est ad testes; sed nulli aderant: Joannes vero ut res accuratius examinaretur ad Asiaticum iter suscipiendum sese obtulit.

Antonini Ephesii gesta & obitus.

Antoninus autem, pecuniæ quam officii longe cupidior, qui Joannis & perspicaciam & integritatem metuebat, quemdam e proceribus, cujus prædia, quæ in Asia erant, curabat, adiit, ab eoque impetravit, ut impediret ne Joannes in Asiam concederet. Ille vero id effecit ut ex palatio Joanni denunciaretur, absurdum fore illum, cum tantus Constantinopoli tumultus esset, & adhuc Gainæ formido persisteret, in Asiam proficisci ad testes quærendos, qui facile possent Constantinopolim adduci: quapropter a proposito destitit Joannes. Antoninus interim id lucratus est ne testes venirent, quos etiam aut pecunia aut potentia sua se fugare posse sperabat. Hæc Joannes prospiciens, cum Synodo deliberat quosdam ex præsentibus Episcopis in Asiam mittere ad interrogandos testes. Ad eam res tres electi sunt Episcopi, Syncletius Trajanopolis, Hesychius Parii & Palladius Helenopoleos, qui Hypæpis, quæ urbs Asiæ erat, rem examinarent, mandatumque prolatum est, ut qui intra duos menses in urbem illam, quæ vicina erat, causam dicturi non venissent, excommunicarentur.

Post hæc, Smyrnam venerunt Syncletius & Palladius: Hesychius, qui Antonini amicus erat, morbum simulavit. Duo autem reliqui per literas Eusebio & Antonino significarunt ut Hypæpos, quo ipsi pergebant, se conferrent. Illi vero cum amicitiam contraxissent; nam Antoninus Eusebium vel auro, vel alio modo corruptum sibi conciliarat; & ad Hypæpinorum civitatem illi quoque venissent, judices eludere conabantur, dicebantque testes negotiorum causa peregre profectos esse. Judices Eusebium rogant, intra quot dies ille testes adducturus esset. Ille vero sperans in æstus vehementia Judices inde discessuros esse, erat quippe æstatis tempus, scripto promisit se intra quadraginta dies, aut testes producturum, aut pœnas secundum canones daturum esse. Dimissus ergo ille ad inquirendos testes, Constantinopolin venit, ibique delituit. Exspectarunt judices ad quadragesimum usque diem. Et cum Eusebius non compareret, *excommunicationis* sententiam in eum protulerunt, sive ut desertorem, sive ut calumniatorem. Postquam vero triginta dies alios Hypæpis manserant, nec compareret ille, ipsi quoque Constantinopolim redierunt. Cum autem ibi Eusebium offendissent, tantum illi facinus exprobrarunt. Eusebius vero infirmitatem corporis prætexens, testes se adducturum rursus pollicebatur. Interea per diuturnas illas moras, moritur Antoninus: sicque rerum facies mutatur.

Anno 400.

Nec multo post literæ ad Chrysostomum venerunt partim Ephesini cleri, partim Episcoporum, juramenta cum obsecratione continentes. Testabatur Clerus, antehac leges omnes Ephesi pessumdatas fuisse, jamdiu afflictam Ephesinam Ecclesiam esse partim ab Arianis, partim ab iis qui avaritiæ & dominandi libidine capti, se Catholicos esse gloriabantur, sic Antoninum defunctum perstringebant illi: rogabant illum festinanter veniret, quia lupi quidam erant qui pecunia Episcopalem sedem rapere tentabant. Hæc causa Chrysostomo fuit suscipiendi Asiatici itineris, de quo mox dicetur.

Homiliæ Chrysostomi in Acta Apostolorum. *Hom. in Acta T. IX.*

Dum hæc agerentur, Homilias in Acta Apostolorum habuit Chrysostomus, quas cœpit post Quadragesimam, ut ipse dicit Hom. I. p. 13. atque ut putamus, diximusque in Monito, tempore Paschali anni 400, ita ut illas dixerit, cum Asiaticarum rerum negotia illum distinerent, & cum a gratia Eudoxiæ Augustæ, quæ initio Episcopatus sui ipsum valde colebat, excidisset. Hinc fortassis accidit ut aliis distentus negotiis Chrysostomus, minus culto, jejuno, & plerumque intricato stylo has conciones scripserit, maximeque initio Homiliarum, ubi quædam videntur olere aut sonare peregrinum: nam in ethica adhortatione quæ Homilias claudit hic semper sui similis est, imo etiam alias conciones superat. Hæ vero quæ post Pascha anni 400. cœptæ fuere Homiliæ, nonnisi anno 401. terminari potuisse videntur, & fortassis postquam ex Asia reversus fuit Chrysostomus: verum hæc nonnisi divinando dici possunt. Homilia autem 44. p. 35. testificatur Chrysostomus se triennium habere in Pontificatu, τριετίαν ἔχοντες, quod si ad literam accipiatur, significare videtur illum jam triennium emensum fuisse, quando ad hanc Homiliam pervenit. At præterquam quod non omnino constat hic exactum triennium notari, jam sæpe vidimus Chrysostomum non cum tanto scrupulo notas temporum consignare; tamen omnibus accurate perpensis nihil absonum sequeretur, si Chrysostomus, qui Homilias in Acta anno 400. cœperat, quadragesimam-quartam & postremas vel ante, vel post reditum suum ex Asia dixerit. In Homilia vero XLII. ait Chrysostomus anno superiore concussisse Deum universam civitatem C. P. qui terræ motus accidisse creditur anno 399. ut diximus supra. Nam illa vox πέρυσι annum proxime superiorem indicat, sed non ita accipienda est ut annum integrum elapsum Chrysostomus significare velit.

Ibidem autem & continenter p. 312. eadem voce πέρυσι Chrysostomus utitur ad rem aliam carptim indicandum: *quæ circa Theodorum πέρυσι anno proximo gesta sunt, quem non obstupefecerunt? & tamen nihil amplius factum est.* Quis ille Theodorus esset, & quid illi acciderit, nullus quod sciam scriptor docuit.

Bollandus 26. Febr. anno 401. p. 651. b. c. Anno 401.

Die septima Februarii anni 401. S. Porphyrius Gazæ Episcopus Constantinopolim venit, cum Joanne Cæsariensi Episcopo Metropolitano suo, ab Arcadio Imperatore petiturus ut idolorum templa, quæ Gazæ erant, non jam clauderentur,

Anno 401.

sed funditus everterentur. Rhodo autem transeuntes, Anachoretam quemdam sanctum virum, Procopium nomine, adierant, qui monuerat ut sanctissimum Episcopum Joannem inviserent, qui ipsis id consilii daturus erat, quod a Deo ipso edidicisset. Cum in urbem illi advenissent, postridie Joannem salutatum venerunt. Joannes vero ipsos honorifice admodum excepit. Cumque tanti suscepti itineris causam ipsi aperuissent; hortatus ille viros est ut felicem exitum a Deo sperarent. Non poterat ille Imperatorem adire, quoniam Eudoxia, ea de causa quam dicturi sumus Joanni male affecta, Imperatoris animum adversus illum præoccupaverat. Sed ad Amantium Imperatoris Cambellanum ipsos direxit: hominem vere Christianum, qui, nihil obstante exulcerato Augustæ erga Chrysostomum animo, addictus ipsi semper erat. Amantium Joannes postridie ad se vocavit. Et cum Episcopi ambo in Chrysostomi ædes venissent, Amantium invenerunt, qui rem, de qua tunc agebatur, ipsi aperuerat, idipsumque Episcopi ambo confirmarunt. Posteaque cum sanctissimo Præsule de divinis sacrisque rebus verba miscuere, & postquam Joannes ipsis bona apprecatus fuerat, domum se recepere. Sic quotidie illum adibant, ut ejus amœnis simul & sanctis colloquiis fruerentur. Amantius autem sibi commissum negotium apud Eudoxiam Augustam sollicite ursit, demumque favente sibi Theodosii junioris & ortu & baptismo, qui diebus istis accidêre, optata impetravit.

Theophanes & Cosmas Vestitor narrant Theodosium juniorem a Joanne Chrysostomo baptizatum fuisse; id vero clare dici videtur ab Eudoxia ipsa, quæ in Homilia Chrysostomi post reditum ab exsilio suo, sic loquens inducitur, μέμνημαι ὅτι διὰ τῶν χειρῶν σου τὰ παιδία τὰ ἐμὰ ἐβαπτίσθη. *Recordor per manus tuas filios meos baptizatos fuisse.* Certe inter filios comprehendi omnino videtur Theodosius junior. Atque ex iis quæ in vita S. Porphyrii dicuntur, Theodosius junior baptizatus fuisse deprehenditur 10. Aprilis anni 401. Tuncque Chrysostomus in Asia erat, siquidem cum Tillemontio iter ejus in Asiam in annum 401. consignamus, & quam tardissime profectionem ejus mense Februario ejusdem anni statuere possumus, ut ex sequentibus palam erit.

Pallad. p. 133. 134. 135. & seqq.

Post Antonini Ephesini Episcopi mortem, urgebant Chrysostomum Episcopi vicini, urgebat Ephesinus clerus ut promte veniret, nec moras traheret, leges apud se pessumdatas dicens, Ecclesiam suam afflictam, temeratas res sacras, tum ab Arii asseclis, tum ab iis qui avaritiæ & dominandi cupidine capti se Catholicos esse gloriabantur, quibus dictis Antoninum Episcopum nuper defunctum notabant, apud quem venalia prostabant sacra omnia. Addebant quoque multos instare lupos, qui pecunia Episcopalem sedem invadere tentabant.

Joann. Chrysost. iter in Asiam suscipit.

Joannes noster tunc gravi erat corporis infirmitate detentus, hiberna quoque tempestas a tanto itinere ægrum avertere posse videbatur, verum tanto ille religionis studio flagrabat, ut omnia posthaberet quo tot tantisque malis manum medicam afferre tentaret. Neque enim Ephesi tantum, sed etiam in aliis non paucis Asiæ civitatibus ipsi Episcopi, Pastorum nomine falso insigniti, Christiano gregi damna inferebant innumera. His accensus in navim ingreditur. Verum sæviente Aquilone, cum metuerent nautæ ne in Proconnesum ejicerentur, posito velo, Tritonis promontorium prætervehuntur, & ibi jactis anchoris manserunt, Austrum exspectantes ut Apameam appellerent. Cum ergo biduum jejuni perstitissent, in navicula agitati, tertia die Apameam appulere, ubi Joannem nostrum exspectabant Paulus, Cyrinus & Palladius. Hos enim viæ comites assumserat Chrysostomus, pedibusque confecto itinere Ephesum perveniunt. Et congregatis Lydiæ, Asiæ, atque Cariæ Episcopis numero septuaginta, de ordinationibus faciendis statim actum est. Multi tunc advenerant, maximeque ex Phrygibus; uno audiendi Chrysostomi studio permoti, tum maxime ejus sapientia fruituri, cum afflictis rebus Asiaticis, & a multis qui zizania inseruerant in deteriorem statum reductis: nam profluentem pii Doctoris eloquentiam tantis malis solatium afferentem excepturi erant.

Pallad. p. 135. 136.

Interea accessit Eusebius ille Valentinianopolitanus Episcopus, de quo plurima diximus supra, qui sex Episcopos alios accusabat, ad Communionem admitti rogans. Contra vero quidam Episcopi non admittendum dicebant, utpote sycophantam. Pergit ille supplicans quia jam biennio causa examinata, & non advenientibus testibus longius extracta fuerat, ut testes producantur, etsi enim Antoninus, qui nummos acceperat ut ordinaret, jam mortuus erat, superesse tamen eos, qui pecunia data ordinati fuerant. Synodus vero rem perquirendam esse censuit. Primo lecta sunt acta; ingressi sunt testes; necnon sex illi, qui pecunia data ordinati fuerant. Et initio quidem negabant: instantibus vero testibus, quorum quidam laïci erant, & quidam Presbyteri; quibus rem confidenter aperuisse videbantur, necnon mulieribus nonnullis, quæ & pignorum seu munerum speciem, & loca & tempora & quantitatem indicabant, reclamante item conscientia, ultro, nec majori necessitate compulsi, confessi sunt se munera solvisse, talem esse consuetudinem putantes, & nunc orare, si fas tamen esset, in Ecclesiæ ministerio servari; sin minus, ut aurum, quod solverant, sibi redderetur, quidam enim ex illis uxorum supellectilem dederant. Tum Joannes Chrysostomus e re fore sibi videri dixit si juberet Synodus reddi illis aurum ab hæredibus. Præcepit ergo Synodus, ut illi contra leges sacras ordinati aurum suum reciperent ab hæredibus Antonini, & communicarent intra altare: essent autem jam [non sacerdotes] sed ex Sacerdotibus. Ne si ista concederemus, mos fieret Judaïcus aut Ægyptius, vendendi atque emendi Sacerdotium. Dicebatur enim Judæorum Patriarcham singulis annis, aut anno interjecto, a Synagogæ principibus mutari, ad corradendam pecuniam.

Pallad. p. 137.

Horum omnium exstabant acta & Judicum nomina; ac qui fuerant depositi Synodi judicio acquieverunt: unusque ex illis factus est negotiorum publicorum defensor. In depositorum autem locum, delecti sunt alii non conjugati, vita &

Anno 401. doctrina ornati. Heraclidem vero in Antonini A locum Synodus constituit, virum encyclicis disciplinis optime institutum, & in divinis Scripturis peritum, qui in Eremo Monasticam vitam egerat, & qui per tres annos Diaconus fuerat. Palladius vero, qui huic Synodo interfuerat, dicit Joannem sex Episcopos in hac scilicet provincia tantum deposuisse non autem sexdecim, ut mentiebatur Theophilus, Chrysostomi accusator & inimicus.

Pallad. p. 139.

Sozomenus vero dicit ipsum tredecim Episcopos deposuisse partim in Lycia & Phrygia, partim in Asia; ita ut cum teste Palladio tunc præsente sex in Asia deposuerit, septem etiam in Lycia & Phrygia ex sedibus moverit. Inter hos autem Gerontium Nicomediensem Episcopum ex sede expulit. Hic autem cum Mediolani Diaconus esset, a S. Ambrosio Episcopo ut sacro ministerio indignus expulsus fuerat. Hinc cum Constantinopolin venisset, ut erat vafer & astutus, quorumdam ope Nicomediensem Episcopalem sedem adeptus est. Re comperta Ambrosius Nectario Episcopo Constantinopolitano scripsit ut Gerontium ex Episcopali gradu dejiceret. Nihil non egit Nectarius ut Gerontium deponeret. Sed frustra cessere conatus: Gerontius enim Nicomediensibus admodum gratus erat, quoniam in medicina peritus, illam artem exercebat, ac dexteritate & sedulitate, inquit Sozomenus, erga omnes ex æquo, tam pauperes quam divites utebatur. Joannes vero illum deposuit, & in locum ejus Pansophium ordinavit. Quæ res Nicomediensibus admodum displicuit, nec secus, quam in calamitate, aut terræ motu, vel siccitate, per plateas civitatis suæ & Constantinopoli circumeuntes psallebant, Deoque supplicabant ut illum Episcopum haberent. Hæc vero Gerontii depositio, sub hæc Joanni Chrysostomo objecta fuit, quando illa tanta adversus ipsum tempestas orta est. Novatianis autem & Quartodecimanis aliisque hæreticis multas Ecclesias ademit. Atque Ephesi cum esset, inquit Proclus, Midæ cultûs arcanum omne detexit, & cum in Phrygiam venisset, Matri Deûm Cybelæ filios omnes abstulit, cum eorum templa destruxit.

Sozom. l. 8. c. 6.

Socr. l. 6. c. 11. & 19.

Reversus Chrysostomus ex Asia quasi ex longa peregrinatione, in qua plus quam centum dies insumserat, postridie orationem habuit ad populum suum, quem summis laudibus extollit quod cum tanto gaudio illum redeuntem exceperint, E quod civitatem totam in Ecclesiam converterint, quod cum hæreticis colluctati sint. Nusquam vero tantum gaudii exhibuit quantum in hac concione, ubi certe vel primo intuitu percipitur non minore illum desiderio ad plebem revertendi captum fuisse, quam populus totus pastoris sui absentis recipiendi cupidine tenebatur.

Jo. Chrys. T. 3. p. 411.

Regressus vero deprehendit Severianum Gabalorum Episcopum, cui in profectione sua gregem suum commendaverat, nihil non egisse ut populum, cui sæpe concionabatur, sibi conciliaret, & a Chrysostomo averteret, atque ut putabatur, ut illum a sua sede deturbaret, seque F in ejus locum substitueret, jamque a Serapione Diacono monitus Chrysostomus dum absens esset, post reditum rem accuratius examinavit; ac veram esse cognovit. Erat autem Severianus genere Syrus, eloquentiæ studens, cujus Homilias quasdam habemus, quarum stylus, aliquid inventionis præ se fert, sed strigosus & asper est; ita ut eloquentiam ejus, ferream vocet Savilius. Is itaque & alius Episcopus Ptolemaïdis Antiochus nomine, qui eloquentiæ etiam studebat, inter primipilares Joannis Chrysostomi inimicos deinceps numerabuntur. Severianus non plebis modo Constantinopolitanæ affectum & benevolentiam sibi captare studebat, sed etiam in Imperatoria aula sibi Eudoxiæ Augustæ gratiam conciliaverat; ambitionis studio permotus. Cæca enim & B temeraria dominatrice animi cupiditate stimulatus nullum lapidem non moverat. Anno 401.

Aliud de Severiano refert Socrates, quod nempe Serapio, de quo supra, cum sederet aliquando, transeunti Severiano honorem Episcopo debitum non præstiterit, sed in sede sua permanserit. Qua re permotus Severianus, coram omnibus dixit: *Si Serapio moriatur Christianus, Christus homo non factus est.* Hoc dictum certe impietatem sapit, Serapio autem maligne, demtis prioribus verbis, affirmabat Severianum hæc protulisse verba, *Christus homo factus non est*, C multosque suæ factionis testes producebat, qui hoc se a Severiano dictum audivisse affirmarent, Severianus vero, se non ita dixisse asseverabat, sed totam sententiam, ut supra diximus: quæ tamen & ipsa impia cum esset, Severianus a Chrysostomo ex urbe pulsus fuit, ut ait Socrates. Verum ex Chrysostomi dictis patet Severianum a populo indignante expulsum fuisse.

Socr. l. 6. c. 11. Sozom. l. 8. c. 10.

Chrysost. T. 3. p. 415.

Sic expulsus Severianus Chalcedonem commigravit. Verum Eudoxia Augusta, apud quam gratia valebat Severianus, Chalcedone ipsum revocavit. Multi Chrysostomum rogabant, Severianum ut prius in familiaritatem & colloquium D admitteret, neque id impetrare potuerunt. Demum Eudoxia Augusta ipsum adiit, & Theodosium tenellum filium genibus ejus admovit, per illius caput suum obtestans, ut Severianum in amicitiam suam admitteret, idque demum, ægre tamen impetravit. Sic ambo illi palam quidem reconciliati sunt; intus tamen alter adversus alterum exulcerato animo permansit, inquit Socrates. Id vero quod postremo adjicit, de Severiano quidem facile credatur; quod vero Chrysostomus post reconciliationem exulcerato animo permanserit, quis credere possit? nisi forte sic intelligatur, Chrysostomum, nempe cum nosset Severiani vafrum & ambitiosum animum, non putasse illum ex sincero corde amicitiam suam expetiisse, nec firmam fore reconciliationem existimavisse. Nulla demum potest Chrysostomo adscribi fictæ reconciliatæ gratiæ suspicio. Restabat autem ut populi, qui Severianum expulerat iracundia sedaretur. Id autem Chrysostomo dicto audientem populum habenti non difficile fuit. Concionem habuit, ad pacem cum Severiano faciendam populum cohortans; utque a principio dictis suis obsequentes auditores animadvertit, in laudem eorum conversus, quod tantas irarum causas se hortante deposuissent, pacem perpetuam precando claudit brevissimam concionem. Post illum Severianus de pace concionatur, quam postea pacem ipse perturbavit, nec multo tempore a turbis movendis abstinuit.

Severianus ficte cum Chrysostomo reconciliatur.

Ex

Anno 401.

Ex iis quæ modo diximus facile conjicere possis magnam tunc fuisse Constantinopoli & in vicinis civitatibus morum corruptelam. Vidisti Episcopos Presbyterosque, qui auri pretio & fere palam ad Ecclesiasticos dignitates convolabant, aliisque vitiis imo sceleribus obnoxii erant, & quidem magno numero: inter sæculares vero, multi erant divites, adulatorum parasitorumque agmine obsessi, qui inopum egestatem nihil curarent: alii auri cupidine ducti nullas non ditescendi vias tentabant; ita ut, quod supra dicebamus, cum terræ motus ingens, multos Constantinopolitanorum terrore correptos ad fugam capescendam impulisset, ut in longinquis regionibus vitæ securitatem sibi pararent; cum postea metu cessante ad sua revertissent, se rebus omnibus vacuos esse mirati sunt; nam qui in urbe remanserant, bona omnium absentium invaserant & prædia occupaverant. Vidimus autem supra Chrysostomum anno 398. acriter orantem in eos qui tantum, tam Christianis indignum facinus perpetrarant. Neque enim is erat Joannes noster, qui frequens concionabatur, ut hæc & alia vitia taceret; sed acriter insectabatur divitum avaritiam, Optimatum arrogantiam, feminarum illustrium luxum, Viduarum mollitiem vitamque lascivam, Monachorum indigna gesta, quæ non semel carpit in concionibus in Epistolam ad Hebræos. Clericosque & Ecclesiasticos maxime perstringebat, tunc omnibus deditos vitiis & voluptatibus. Plebem quoque acerrime increpabat, quod Circensibus, & theatralibus ludis dedita, in ea quæ ex his spectaculis oriebantur erumperet. At quod mirum fortasse videatur, hæc infima & numero major pars auditorum, illum se objurgantem libentissime audiebat, ut vidimus, post Pascha anni 389. & illi semper addicta fuit; atque invalescentibus demum Chrysostomi inimicis, nihil non egit, ut ne pastor suus in exsilium pelleretur.

Joannes ex Asiatico itinere reversus, postquam pacem fecerat cum Severiano, tranquille vitam ducere posse videbatur. Verum nec multo post, plurimi perniciem ejus machinati sunt. Primipilares erant Theophilus Alexandrinus, Acacius Berœæ, Antiochus Ptolemaïdis, & Severianus Gabalorum, qui nuper simulate cum ipso pacem inierat. Theophilus autem Alexandrinus, qui sibi dicto audientes ubique Episcopos esse cupiebat, jam ejus ordinationi obstiterat & loco Joannis nostri, Isidorum quemdam, in Constantinopolitanum Episcopum inducere tentaverat, ut supra vidimus, nec finem fecit postea occasiones captandi ut illum a sede deturbaret. Acacius autem qui diu Berœæ Episcopatum cum laude gesserat, hanc sibi maculam inussit, & Sanctorum hominum odium in se concitavit, cum ad tam sanctum Pontificem a sede dejiciendum nullam non machinam intendit; Antiochus vero Ptolemaïdis vir petulans & nova moliri cupiens, jamdiu contra Chrysostomum insurrexerat.

Theophilus Alex. & alii dira moliuntur in Chrysostomum.

In clero autem multi erant, qui Chrysostomi non minus vitam sanctam, arctam & inculpatam, oderant, quam ejus dicendi libertatem, & monita cleri sui vitiis emendandis opportuna volentibus, importuna obstinatis erant. Hi vero postremi, longe majore numero fuere. Inter hos

Pallad. p. 35.

A autem duo presbyteri, & quinque Diaconi numerantur, qui vehementius in Joannem insurrexere; οἱ μὲν ἐξ ἀκαθάρτου, οἱ δὲ ἐκ κακωτικοῦ ἀριθμοῦ συναγόμενοι. Hæc porro verba satis obscure hanc efferre sententiam videntur: illos nempe ex clero qui contra Joannem Episcopum dira machinati sunt, partim ex eorum numero fuisse, qui impuram suam vitam ab illo concionante carpi & perstringi ferre non poterant, partim ex eorum, qui de tanto pastore malignam conceperant opinionem.

Anno 401.

B Ex Imperatoria aula duo vel tres tantum Theophilo præsto fuere, ac militaris præsidis opem ipsi tulere cum ad Chrysostomum e gradu dejiciendum omnem lapidem moveret. Ex mulieribus vero, inquit Palladius, præter illas quæ vulgo notæ sunt, tres viduæ, queîs viri defuncti pecuniam grandem ex rapinis partam reliquerant, cum ipsæ iis in propriæ salutis perniciem opibus ad se non pertinentibus uterentur, nec ferrent Pastorem suum contra usurarios, avaros & raptores declamantes, tumultus ac seditionis ipsæ quoque causæ fuerunt. Erant autem illæ Marsa Promoti uxor, Castricia Saturnini conjux, & Eu- C graphia quædam, quæ furiosæ instar agebat. Hi omnes tum viri tum mulieres una conspirarunt ut illum e gradu dejicerent, ejus disciplinam non ferentes. Neque mirum est, cum tam dissoluti mores essent, tam acrem censorem plurimis displicuisse.

Pallad. p. 35.

Quæ vero contra illum jactitabant æmuli & inimici ejus hujusmodi erant, quod neminem ad mensam vocaret, sed semper solus ederet. Nimirum quia ex infirmitate stomachi, in morbos sæpe incidere solebat, ut passim jam vidimus, tenui mensa uti solebat, neque lauta sibi appo- D ni fercula patiebatur, id postulante tum corporis habitu, tum pietate qua Apostolos & Christi discipulos imitans, modico utebatur cibo. Quapropter statim atque ad Constantinopolitanam sedem evectus est, amplos tanti Episcopatus reditus in Nosocomia & in pauperum sustentaculum inferri jussit, & nova quoque ipse nosocomia construxit; ita ut quæ laudem sancto viro parere meruissent, in vituperium ipsi ab inimicis verterentur.

Dicebant insuper ipsum esse durum, & asperum nec aditu facilem, quia nempe gregi pas- E cendo, docendo, instituendo semper intentus, non facilem aditum præbebat inutilibus colloquiis; semper tamen paratus ad ea audienda atque curanda, quæ vel Ecclesiæ regimen vel pauperum & viduarum curam patrociniumque spectarent. Neque deerant qui ipsum petulantem, contumeliosum, iracundum & superbum dicerent; atque odiosis nominibus, ejus in prædicanda virtute constantiam, contra avaritiam, rapinas, adulteria cæteraque vitia declamationes detrectare conarentur.

Socrates vero, qui iis quæ de Joanne nostro F ferebantur non absimilia audierat, hoc de illo profert judicium: „ Fuit autem, ut ferunt, ob „ nimium temperantiæ studium acerbior, & si- „ cut aiebat quidam, qui cum illo ab ineunte „ ætate familiariter vixerat, iræ magis deditus, „ quam verecundiæ. Et ob vitæ quidem sancti-

Socr. l. 6. c. 3.

Anno 402. „ moniam incautus adversus futura, ob simpli„ citatem vero apertus & facilis. Immodica „ etiam loquendi libertate erga omnes utebatur. „ & in docendo quidem id præcipue spectabat, „ ut mores audientium emendaret: in congres„ sibus autem arrogantior videbatur iis, qui mo„ res ipsius ignorabant. Ex his vero argui posse videtur, ex gestu & ex loquendi modo, ex vultus situ, & aliis quæ natura ipsa dederat, Chrysostomum aliquibus etiam ex iis qui contra ipsum inimicitias non susceperant, asperitatis imo arrogantiæ quidpiam præ se tulisse. At etiamsi id specie tantum tenus fuisset, nihil hinc contra moderationem & humilitatem Chrysostomi concludi posset. Verum Socrates plerumque de Chrysostomo quædam similia refert, quæ tantisper alienatum ab illo animum subindicent, ac cum cæteris Scriptoribus non consentiunt.

Sozom. l. 8. c. 9. Sozomenus vero illum prorsus ab his criminationibus vindicat narratque illum Olympiadi monita dedisse, quæ etsi salubria erant, inimicis tamen ejus calumniandi ansam dedere. Erat enim Olympias matrona nobilissimo genere orta, piissima, quæ postquam in juvenili ætate vidua mansisset, a Nectario Diaconissa ordinata fuerat, quæ facultates suas petentibus copiose largiebatur, omnibusque indiscriminatim; divinis enim addicta studiis, terrena bona ita parum curabat, ut ne cogitaret quidem an divitibus an pauperibus ea largiretur. Qua de re monuit eam Chrysostomus dixitque illi, sic bona opulentis dare, perinde esse atque si in mare effunderentur. Sed egenis solum eroganda, & sic pluribus illam beneficia præstituram esse. Consilium ejus sequuta est Olympias. Illi vero quorum divitiæ donis Olympiadis cumulabantur; ejus mutatam sententiam videntes, contra Chrysostomum rei auctorem debacchati sunt.

Socr. l. 6. c. 5. Sozom. l. 8 c. 16. Zos. p. 799. Maxime omnium autem in illum exasperata erat Eudoxia Augusta, referentibus Socrate, Sozomeno & Zosimo. Ambitiosa enim cum esset, atque auri cupida, non poterat æquo animo ferre eum qui contra hujusmodi vitia perpetuo declamaret. Zosimus autem dicit illam in Joannem succensuisse, quod eam publicis in conventibus perstringere κωμῳδεῖν consuevisset. *Boll. 26. Febr. p. 651. f.* In vita autem S. Porphyrii narratur Joannem Eudoxiam reprehendisse, quod terram quamdam vi abstulisset sibique propriam fecisset. Additque Palladius inimicos Joannis Eudoxiam adversus illum concitavisse, falsa referendo de concionibus ipsius, ita ut dicerent quod ipse Eudoxiam *Socr. l. 6. c. 5.* Jezabelem appellasset. In crimen etiam vocabatur a nonnullis, quod Eutropium Eunuchum, qui in Ecclesiam perquisitus aufugerat, vehementer objurgavisset, quodque Gainam tunc Magistrum Militum contumeliose alloquutus fuisset; ita nempe solenne sycophantis est, optima quæque gesta, suo more repræsentata, vitio vertere iis, quorum perniciem moliuntur.

Pallad. p. 66. Refert Palladius Severianum, Anthiochum, & Acacium infensos fuisse Joanni propter modestas ejus admonitiones; neque hæc una fuit Acacio irarum causa: sed etiam quod cum Constantinopolin venisset, non bonum hospitium, aiebat ille, apud Chrysostomum nactus esset, A quapropter mœrens intumescebat quasi neglectus a Joanne, atque cum iram frenare non posset, præsentibus quibusdam Joannis Clericis, dignam suo animo protulit sententiam dicens, Ego illi ollam præparo, ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν. Tunc autem sese adjunxit Severiano, Antiocho, & Isaaco Syro Monachorum præposito, qui perpetuo solebat Episcopos calumniis impetere. Anno 402.

Hi ergo quatuor contra Joannem conspirant. Mittuntque primum Antiochiam, qui de adolescentia ejus perquirerent; verum inutilis perquisitio fuit, nec quidquam reprehensione dig- *Pallad. p. 49.* B num inventum est. Deinde mittunt ad Theophilum Alexandrinum, qui ἀμφαλλάξ, id est, cothurnus, vocabatur. Quis esset Theophili animus erga Joannem jam vidimus, cum de ipsius Joannis ordinatione in Episcopum Constantinopolitanum ageremus, vidimus illum invitum ordinavisse Joannem, cujus & animi firmitatem & loquendi libertatem metuebat, neque unquam destitisse putabatur a proposito illum a sede deturbandi, sicubi sese occasio offerret.

Accidit autem hoc circiter tempore Fratrum Longorum negotium, quod tumultus magnos C in Orientali Ecclesia concitavit, & inde Theophilus ansam arripuit ut in Chrysostomum sæviret. Verum res est altius repetenda.

Narrat Palladius, Isidorum quemdam Presbyterum octogenarium, a Theophilo Alexandrino Præsule inique vexatum, ad Monachos montis Nitriæ confugisse. *Pallad. p. 50. & seqq.* Theophilum vero, quem ipse ut omnium vaferrimum & scelestissimum depingit, in Monachos illos sæviisse, jussisseque quosdam e primariis ex interiore eremo depelli. Illi vero Monachi cum Ammonio quodam viro grandævo & venerabili Theophilum adeunt, & D qua de causa pellantur rogant; tum ille Ammonium plagis onerat, & Monachos quasi Origenis erroribus infectos repellit. Illi vero ad Montes redeunt, & Monasticam vitam ut prius exercent. Tunc Theophilus advocatis vicinis Episcopis Synodum celebrat, Monachos nec auditos damnat, tres vero ex præcipuis, quorum unus Ammonius erat, *excommunicat*. Mittit qui Monachos pellant ex cellis & Monasteriis suis. Illi vero in Palæstinam primum profecti sunt.

Inde vero Constantinopolin venerunt, ubi quinquaginta numero ad Joannis Episcopi ge- E nua provoluti rogant, se cum Theophilo Episcopo reconciliet, ut montes & loca sua repetere possint: alioquin vero se Imperatorem adituros, ut prava illius in Ecclesiæ contumeliam facinora exponant. Tum Chrysostomus illos libenter excepit, seque Theophilo scripturum pollicitus est. De cætero Monachos illos, qui Fratres Longi a statura vocantur, monuit ut rem silentio tegerent, donec quid in mente haberet Theophilus comperissent. Hospitium autem illis assignavit in Ecclesia, quæ Anastasia vocabatur. Ad victum autem necessaria ipsis suppeditabant mulieres F quædam religiosæ; ipsi quoque nonnihil conferebant ex opere manuum. Erant tunc Constantinopoli quidam Theophili clerici, ejus negotia gerentes. His accitis Joannes percontatus est, an Monachos istos nossent. Illi se probe illos novisse dixerunt, & violentiam magnam perpessos

Anno 402. esse falsi sunt. De cætero Joannem monuere ut A ne illos ad communionem admitteret, ne Theophilum exacerbaret; cum illis tamen benigne ageret, ut decebat Episcopum.

Sic Joannes illos ad communionem non admisit; sed ad Theophilum scripsit se filium & fratrem ipsius dicens, rogans illos demum admitteret & amplecteretur. Id negavit Theophilus; sed quosdam misit ad contentiosas verborum pugnas exercitatos, qui libellum precum Joanni darent, mendaciis & calumniis adversus Monachos plenissimum, ut Monachi illi in Palatio quasi præstigiatores digito monstrarentur. Monachi vero, ut viderunt nullam sibi Theophili B placandi viam superesse, se paratos esse dicentes ad omnem falsam doctrinam *anathematizandam*: supplices libellos Joanni offerunt, ubi Theophili tyrannidem multis exprimebant, aliaque adjungebant, quæ referre pudeat. Tum Joannes & per se & per alios Episcopos hortatur illos ut talia de Theophilo scribere desinant; quantum hinc mali consequuturum sit declarans. Theophiloque rescripsit narrans illi quænam Monachi de ipso proferrent, testificansque se illos frustra hortatum esse ut Constantinopoli C discederent, cæterum quæ sibi expedire viderentur indicaret.

Theophilus vero, qui Joanni tam moderato, quin & amico animo secum agenti, gratiam habere debuit, in furorem actus, statim ab Ecclesia excludit Dioscorum Episcopum, quem vocat Palladius, fratrem Monachorum, qui in Ecclesia senuerat, & Joanni Episcopo hæc scribit:
„ Arbitror equidem non ignorare te Canonum
„ Nicænorum decretum, quo sancitur, ne Epis-
„ copus litem extra fines suos judicet: si autem
„ ignoras, disce, & a libellis adversus me absti-
„ ne: nam si judicari me oporteret, ab Ægyp- D
„ tiis Episcopis judicandus sum, non a te, qui
„ septuaginta-quinque dierum itinere hinc abes.

Socr. l. 6. c. 9. Ex his vero literis palam est verum esse id quod Socrates refert, nempe falsum rumorem ad aures Theophili perlatum fuisse, quod nempe Joannes illos ad sacra admisisset, & ad opem illis ferendum paratus esset. Quamobrem, pergit ille, Theophilus totus in hoc cœpit incumbere, ut non modo Dioscorum & Isidorum ulcisceretur, verum etiam Joannem ex Episcopali sede dejiceret. Misitque Epistolas ad singularum civitatum Episcopos, consilium quidem suum E occultans, palam vero in iis reprehendens libros Origenis, quorum tamen testimonio, diu ante illum Athanasius contra Arianos usus fuerat. Hæc Socrates, idipsum fere Sozomenus habet. Sozom. l. 8. c. 13.

Joannes vero accepta lectaque Theophili Epistola eam penes se servavit. Et quia Theophilus Monachos alios sibi addictos Constantinopolin miserat qui suas partes tuerentur, Monachis utriusque partis suadere conatus est Chrysostomus ut pacem inter se inirent. Quibus auditis illi utrinque magis exasperati sunt, Fratres qui- F dem Longi ut Theophili tyrannide oppressi; alii vero dicebant, se absque Theophili consensu & jussu facultatem non habere ineundæ pacis: tunc Joannes hujusce rei curam omnino deposuit.

Tum Monachi, qui a Theophilo pulsi fuerant, Anno 402. libellos prolixos ediderunt, queis Monachos adversæ partis tamquam calumniatores propulsabant, contra Theophilum multa dicebant, quæ omnibus nota erant. Libellos autem Augustis obtulerunt, Eudoxiamque Imperatricem adierunt, tunc in Martyrio S. Joannis versantem: ipsamque precati sunt, ut Monachorum adversæ partis libellus apud Præfectos examinaretur; Theophilus vero vel invitus adesset, deque illo coram Joanne judicaretur. Admissa postulatione, mandatum fuit, ut Theophilus volens nolens, exhibitus per Magistrum coram Joanne sisteretur, ut causam diceret; Monachi vero adversæ partis, vel probarent ea quæ adversus sanctos senes protulerant, vel calumniatorum pœnas subirent.

In Monachos autem a Theophilo missos leges quidem instabant, illorumque causa examinanda mox erat: illi vero eventum veriti, rem differri rogant usque ad Theophili adventum, qui illos subornaverat & libellos dictaverat. Præfecti vero illos in carcerem conjecerunt usque ad Theophili adventum, nolentes in tali causa vades accipere. Horum quidam in carcere, ob Theophili venientis tarditatem diu morati, mortui sunt, alii vero post adventum Theophili, in postrema interrogatione, tamquam calumniatores, Proconnesum a Judicibus relegantur.

Interea Theophilus, qui dira moliebatur in Joannem, ad Episcopos ubique omnes scripsit, libros Origenis incusans, multosque ad sententiam suam pertraxit. Putansque magno sibi emolumento fore, si Epiphanium Salaminis in Cypro Episcopum virum sanctissimum & clarissimum ad suas partes allicere posset, eo nervos industriæ totos adhibuit. Illum vero pridem incusaverat, quod Deum humana forma præditum esse opinaretur, quæ erat hæresis Anthropomorphitarum. Tunc vero, si fides sit Socrati & Sozomeno, se idipsum ea de re sentire simulavit, ut Epiphanium sibi conciliaret. Erat enim Epiphanius vir pietate conspicuus, sed qui non semper tutiorem melioremque partem amplecteretur. Jam vidimus in vita Athanasii quam anno 1698. publicam fecimus, Epiphanium cum de Meletio agit, qui Meletiani schismatis auctor fuit, quique a S. Petro Martyre Alexandrino præsule & a Synodo multorum scelerum causa damnatus depositusque fuerat, facti invidiam Petro Martyri magis quam Meletio conferre; ita ut palam sit eum Meletiani cujusdam fraude tale commentum edidisse, cui reclamant cum Athanasio omnes Ecclesiastici Scriptores.

Theophilus libros Origenis damnat. Sozom. l. 8. c. 14. Socr. l. 6. c. 10.

Epiphan. Hæresi 68.

Cum sciret autem Theophilus Epiphanium libros Origenis aversari, ad eum quoque literas misit, queis hortabatur illum, ut & ipse contra Origenis libros sententiam ferret. Epiphanius vero coacta Cypriorum Episcoporum Synodo Origenis libros legi prohibuit: Epistolasque misit tum ad alios Episcopos, tum ad Constantinopolitanum præsulem, quid a Cypria Synodo statutum fuisset declarans, cohortansque illos, ut Synodum convocarent eademque decernerent. Theophilus quoque cum Ægyptiis Episcopis, eadem contra Origenem constituit, literasque misit ad Episcopos & ad Joannem, ut & illi paria præstarent; Joannes vero hæc quæ sibi significa-

S. Epiphanius libros Origenis legi prohibet.

Anno 402. bantur parvipendens, unam instituendi & pia doctrina imbuendi populi sibi commissi curam gerebat, & ea in re admodum florebat. Insidias quas sibi parari ignorare non poterat, contemnere se posse putabat, conscientia nihil adversum testificante.

T. 5. p. 504. Tillemontio adstipulamur qui putat Homilias duas in illud Psalmi 48. *Ne timueris cum dives factus fuerit homo &c.* hoc circiter tempore habitas fuisse. In prima vero postquam divitiarum vanitatem descripserat, dicta sua exemplis comprobare nititur. „ Nostis vos, inquit, innumera „ exempla in hac urbe circa intempestivam hu„ jusmodi divitiarum jacturam: & didicistis, vi„ vente possessore possessionem periisse: divitia„ rum enim finis est mutatio in paupertatem. Per„ pende igitur quam brevis sit temporis possessio. „ Nam possessor vivit post jacturam possessionis. „ Atque utinam periisset possessio, neque in per„ niciem traxisset ipsum possessorem. Non erra„ veris igitur si dixeris divitias esse domesticum „ ingratum, sanguinarium & homicidam, dome„ sticum qui in remunerationem hero necem in„ fert. „ Ubi Eutropii olim potestate & opibus florentis calamitatem & necem commemorare omnino videntur: necnon aliorum multorum, qui per hæc tempora Constantinopoli fortunæ vicissitudinem experti sunt. Quodque animadvertendum, hic pene ipsis verbis multa repetit, quæ in prima de Eutropio Homilia pluribus dicuntur, necnon initio sequentis Homiliæ de Eutropio. Hinc etiam & ex aliis quoque probatur hanc Homiliam Constantinopoli hoc circiter tempore dictam fuisse, ut videas in Monito. In hac Homilia subindicare videtur Chrysostomus se bis in hebdomada concionari solere. (T. 3. p. 381. & seqq.)

Aliam quoque in eadem verba in Psalmum 48. concionem habuit Constantinopoli in Magna Ecclesia, ut in titulo fertur. Erat autem Magna Ecclesia, illa in qua frequentius Episcopus concionabatur, Magna appellata, quod cæteris amplior esset. Concionatus est autem postquam alius, ex recepto more, Orationem habuerat, brevissimam quidem, sed quæ auditorum laudes meruerat, & a Chrysostomo ut magni precii celebratur. Post tumultus vero quosdam Constantinopolitanos pronunciatam fuisse hanc Homiliam Chrysostomus sub initium docet: „ Age ergo, inquit, nos „ quoque tumultuum, qui jam contigerunt, pro„ cella liberati, tamquam fluvialibus quibusdam „ aquis aures nostras lectione Scripturarum abluamus. „ De quo tumultu & perturbationibus quædam dicit etiam inferius. Putaverit fortasse quispiam hic agi de priore exsilio, quod anno 403. contigit: at libentius crederem hic loqui Chrysostomum de rebus Eutropii, itemque Aureliani & Saturnini Optimatum, qui Gaïnæ opera & tumultu pulsi sunt in exsilium, deque Gaïnæ defectione, sicque anno 401. vel 402. habita fuerit hæc concio: etsi id non omnino cer-
P. 521. tum est. Hic res omnes humanas umbram esse dicit. Luxum vero Constantinopolitanorum, nusquam ita speciatim descripsit, & postquam ostenderat quam fugitivæ sint opes & divitiæ concionem claudit.

His vel similibus concionibus egregius ille Joannes gregi suo pascendo advigilabat. Theo-
A philus vero Alexandrinus interea omnem lapidem movebat, ut illum e sede sua detrudere posset. Anno 403. Epiphanio auctor fuit ut cum aliis Episcopis Constantinopolim se conferret, dum ipse ad idem iter suscipiendum se comparabat. Haud multo post Epiphanius ex insula Cypro Constantinopolin venit, exemplum afferens Synodalis sententiæ, qua libros Origenis damnaverat; & cum ad Martyrium seu Ecclesiam S. Joannis appulisset, quæ septem passuum millibus ab urbe distabat, e navi egressus, ibi synaxin celebravit, & ordinato ibidem Diacono, in urbem ingressus est. (S. Epiphanius Constantinopolim venit. Socr. l. 6. c. 12.)
B Joannes etsi contra leges Ecclesiasticas ita factum esse videbat; id tamen propter viri reverentiam dissimulans, Epiphanium ut in ædibus suis diversaretur invitabat. Ille vero, ut rem Theophilo gratam faceret, aliud sibi domicilium delegit, collectisque omnibus qui tunc Constantinopoli erant Episcopis damnationem librorum Origenis ab se prolatam ipsis ostendit ac legit. Ac nonnulli quidem illorum ob Epiphanii reverentiam, huic decreto subscripserunt; multi vero id facere recusarunt: ex quorum numero fuit Theotimus Episcopus Scythiæ, qui Epipha-
C nio respondit, nolle se virum jam diu pie defunctum contumelia afficere, seque rem impiam facturum putare, si ea condemnaret, quæ majores sui non reprobaverant: nimirum putabat sanctus vir non unius tantum Episcopi esse sic veterum libros proscribere; sed id ad totam Ecclesiam in unum coactam pertinere.

Joannes vero etsi contra Ecclesiasticam regulam hæc ab Epiphanio fieri videbat, hortabatur tamen illum ut in Episcopali domo maneret. Verum ille non mansurum se cum illo, neque precaturum dixit, nisi Dioscorum fratresque ejus e
D civitate pelleret, & ipse condemnationi librorum Origenis manu propria subscriberet. Cum autem Joannes id facere nollet, nihilque temere agendum esse diceret ante generalis Concilii definitionem; Joannis inimici aliud Epiphanio suggesserunt: cum celebranda synaxis esset in Ecclesia Apostolorum, Epiphanio ut in medium prodiret suaserunt, & coram universo populo, Origenis libros condemnaret, Dioscorum cum suis *excommunicaret*, & Joannem, utpote illis faventem perstringeret. Hæc Joanni nunciata sunt, qui postridie Epiphanio Ecclesiam jam ingresso per Serapionem hæc significari jussit; quod nem-
E pe ille multa contra regulas ageret, qui in Ecclesiis suis, se inscio, ordinationem fecerit, qui injussu suo in iisdem Ecclesiis Missarum solennia celebrarit, qui olim invitatus illo venire noluerit, nunc vero id sibi ipse permiserit. Cavere autem rogabat ne tumultus excitaret.

His auditis territus Epiphanius, ab Ecclesia discessit, & de Joanne graviter conquestus, Cyprum adnavigavit. Erant qui dicerent Epiphanium, cum navim conscensurus esset, hæc Joanni denunciasse: Spero te non moriturum esse Episcopum; Joannemque vicissim illi respon-
F disse, Spero te non perventurum esse in patriam. An vera narratio sit dubitant Socrates & Sozomenus. Utrique certe hujusmodi exitus contigit: nam neque Epiphanius in Cyprum appulit, post discessum enim mortuus est in navi; Joannes vero postea ex Episcopali sede pulsus est, atque (S. Epiphanius moritur.)

Anno 403.

atque in exsilii loco diem clausit extremum. A

Sozom. l. 8. c. 15.

Addit Sozomenus Ammonium cæterosque Fratres Longos Epiphanium adiisse, ac quæsivisse ab illo quid causæ esset cur ipsos ut hæreticos haberet; cum respondisset Epiphanius se id auditu accepisse, Ammonium ea in defensionem suam protulisse, quæ ipsum leniorem reddiderint, ac brevi postea Cyprum navigasse, sive quod Constantinopolitanæ profectionis ipsum pœniteret, sive quod Deus mortem suam brevi futuram ipsi prænunciasset. Cum autem navim conscensurus esset, Episcopis qui ipsum ad littus usque prosequuti fuerant dixisse fertur: urbem vobis & Palatium & scenam relinquo: atque, ut diximus, antequam Cyprum advenisset, mortuus est.

Socr. l. 6. c. 15.

Eudoxia Augusta in Chrysostomum incensa.

Post Epiphanii discessum, contigit ut Joannes pro more suo concionans, contra mulieres multa profunderet: & vero sæpe illum vidimus in concionibus, mulierum luxum, fastum cæteraque vitia insectantem. Orationem ita vulgus excepit, ac si Augustam ille perstringeret. Tunc ii qui Chrysostomo infensi erant, rem ad Augustam referunt. Illa apud Imperatorem conquesta, Theophilum urgere cœpit ut quamprimum veniret & Synodum congregaret. Id negotii etiam promovebat Severianus Gabalensis, qui cum Chrysostomo simulate reconciliatus nullam negligebat ipsi nocendi occasionem. Erant alii multi ex clero, erga Joannem male affecti, ut vidimus, qui apud Theophilum instabant, ut quantocius veniret. Ipse vero tandem profectus est, & cum jubente Imperatore solus venire debuisset, cum multis tamen aliis Episcopis venit, & dixisse fertur: In comitatum proficiscor ut Joannem deponam, quam rem in Lycia quoque repetiit; nam pedestri itinere Chalcedonem venit, Ægyptios autem Episcopos Constantinopolim navigare jussit. Chalcedonem autem cum venisset, eo se contulerunt etiam alii Episcopi, tum a Theophilo, tum ab Imperatore acciti: venere quoque Ægyptii. Cumque universi simul convenissent, inter se consultabant qua ratione ipsis conatus adversus Joannem ex voto succederet. Erat tunc Episcopus Chalcedonis Cyrinus, genere Ægyptius, qui multa contra Joannem deblaterabat, impium illum vocans, arrogantem & inexorabilem, rem gratam faciens aliis Episcopis Joannis inimicis. Sed Maruthas Mesopotamiæ Episcopus, forte imprudens, pedem Cyrini calcavit. Ille eo vulnere graviter affectus, Constantinopolim cum reliquis Episcopis transfretare non potuit; sed ipse mansit Chalcedone, cæteri vero Constantinopolim trajecerunt. Etsi porro ex Clericis Constantinopolitanis multi erant Joanni infensi, quod vitia eorum redargueret & emendare satageret: nullus tamen e clero obviam Theophilo venit, neque honorem consuetum ipsi exhibuit; palam enim Joannis inimicus agnoscebatur; unde fortassis evenit ut, qui paria cum illo sentiebant, non auderent coram populo, erga sanctum præsulem optime affecto, concepti adversus illum odii signa dare. Verum nautæ Alexandrini, quorum frumentariæ naves forte aderant, faustis illum acclamationibus excepere.

Chrysost. ad Innoc. T. 3. p. 516.

Sozom. l. 8. c. 16. Socr. l. 6. c. 15.

Theophilus Constantinopolim venit.

Theophilus ergo, qui auro & preciosis rebus Ægyptiacis & Indicis onustus veniebat, ut amicos sibi pararet, Constantinopolim ingressus est mense circiter Junio. Hortatus est illum Joannes ut apud se diversaretur cum suis, in domicilium nempe apparatum & necessariis omnibus instructum. Renuit ille, & ne in Ecclesiam quidem ingredi voluit; sed in quamdam Imperialem domum divertit, quæ Placidiana appellabatur. Imo Joannem nunquam videre vel alloqui voluit. Sæpe illum Joannes rogari curavit an quid fecisset ipse, quod illi displiceret, se ad omnia emendanda paratum esse asseverans, sed obnixe supplicanti ne respondere quidem ille dignatus est, quæ sane ferocem hominem & intractabilem fuisse arguunt.

Pallad. p. 64. 65. Chrysost. ad Innoc. p. 516.

Interea urgebant Theophili accusatores, qui irruptionem, cædes & alia innumera ipsi objiciebant; qua re comperta Imperator Arcadius Joannem advocavit, jussitque illum de causa Theophili judicare, quem ut scelestum multi incusabant. Joannes vero, non ad se pertinere dixit de Theophili gestis judicium ferre; sed ad Ægyptiorum præsulum Synodum. Non quod ignoraret ille posse Theophilum, etsi præsulem Alexandrinum a Concilio Orientalium generali in causam vocari & damnari; sed ex Theophili gestis, ex iis nempe quæ præcesserant, ex motibus quos hactenus concitaverat, ex vafritie & calliditate, qua vel auro & muneribus, vel aliis artibus multos sibi conciliaverat, prospiciebat Joannes fore ut si Theophilus in Synodo damnaretur, nunquam ille acquiesceret, sed ingentes turbas concitaturus esset.

Pallad. p. 12. 13. Chrysost. ad Innoc. T. 3. p. 516.

Theophilus contra nihil non agebat ut Joannem non modo pelleret, sed & ipsa vita privaret, inquit Palladius, partim largitione auri & munerum potentiores sibi concilians; partim lautioribus epulis gulæ deditos alliciens, partim blanditiis & spe majoris dignitatis clericos ad suas partes abducens. Cum sciret autem Diaconos duos, alterum adulterii, alterum homicidii causa a Joanne ab Ecclesia ejectos fuisse; suasit illis ut libellos adversus Joannem offerrent, pollicitus se illos in pristinum gradum & ministerium restituturum esse. Illi rem libentissime amplexi sunt, libellosque ipsi obtulerunt, quos ipse Theophilus dictaverat, in quibus cætera omnia falsa & supposititia, unum autem tantum verum erat, quod nempe Joannes omnes moneret, ut post communionem, aquam aut pastillum degustarent, ne cum saliva aut pituita e symbolo Sacramenti aliquid præter voluntatem exspueretur: quod & ipse faciebat. Quæ res certe nulli culpæ obnoxia videbatur.

Pallad. p. 45.

Acceptis libellis Theophilus, in Eugraphiæ ædibus colloquium habuit cum Severiano, Antiocho & Acacio, cæterisque Joannis inimicis, qui pene omnes ex Joannis monitis juste modesteque datis, adversus illum exulcerati erant. Unus vero ex iis qui aderant, aliis suggessit ut libelli darentur Imperatori, ut ipse Joannem vel invitum ad Synodum se sistere cogeret. Quia vero, ut sæpius experientia compertum fuit, aurum omnia prona faciliaque reddit; hac via Theophilus effecerat ut aulici multi pro se starent, atque sic quæ in optatis sibi erant impetravit.

Etsi vero Imperatoris consensu & jussu fulti

Chrysost. T. 3. p. 427.

Anno 403. Theophilus & socii, non ausi sunt tamen intra urbem Constantinpolim Synodum cogere, ut ne plebem pastori suo addictissimam commoverent, & adversum se tumultum excitarent; neque tutum sibi fore putabant, si calumnias, quas falsi convincere facile erat, in medio Imperatoriæ urbis proferrent. Theophilus igitur per tres hebdomadas Constantinopoli commoratus, cum aliis secum consentientibus Episcopis, Chalcedonem perrexit, indeque ad Quercum, Chalcedonis suburbanum, in Ecclesia SS. Apostolorum Petri & Pauli, quam Rufinus construxerat, Synodum collegit, & cum Acacio, Severiano Antiocho & iniquum propositum explevit.

Sozom. l. 8. c. 17.

Synodus ad Quercum.

Nihil ibi de Origenis scriptis in medio prolatum fuit, nihil de Fratribus Longis Ammonio & aliis, quæ tamen una hactenus Theophilo fuerant querelarum causa, pax facta cum illis erat. Consceleratis sese adjunxit Cyrinus Chalcedonis Episcopus, quem vidimus ex improviso Maruthæ gressu pedis doloribus laborantem, qui tunc nec morbi dolore præpeditus, in Joannem ceu hostis insurrexit; illud vero ut carptim dicam, non impune fecit: postea enim cum male haberet, crus ei sæpe a medicis dissectum est. Superveniens enim putredo totum corpus depascebatur; adeo ut alter quoque pes idem pateretur ex mutua doloris communicatione, atque non multo post in doloribus exstinctus est. Ad Theophilum item defecit Paulus Heracleotes, qui non semel a Joanne in negotiis adhibitus fuerat. Quid si dicamus cum Theophilo patruo suo adfuisse Cyrillum juvenem, qui postea Theophilo successit, ac doctrina sanctimoniaque celebris fuit?

Sozom. l. 8. c. 16.

Hi simul judices, accusatores & testes erant, vel testes falsos advocarant. Tredecim hæc actionibus peracta sunt; duodecim nempe contra Joannem prolatæ sunt, tertia-decima contra Heraclidem erat, quem Ephesiis ille ordinarat Episcopum; cujus tamen depositionem invalidam reddere, aliis nonnullis prohibentibus, minime potuerunt. Heraclidæ autem accusator fuit Macarius Magnetum Episcopus. Joannis vero Chrysostomi accusator fuit, Joannes Diaconus Episcopi sui palam hostis, qui sequentes criminationes in Joannem Episcopum attulit.

Photius Biblioth. n. 11.

Criminationes contra Chrysostomum oblatæ.

1°. Quod se e diaconatu amovisset, quia ipse puerum suum domesticum verberaverat.

2°. Quod Joannes quidam Monachus jussu ejus vapulasset, raptatusque, ac cum dæmoniacis catena ferrea constrictus fuisset.

3°. Quod cimeliorum (Ecclesiæ) magnam vim vendidisset.

4°. Quod marmora, quæ Nectarius reliquerat ad ornandam sanctæ Anastasiæ Ecclesiam, ipse vendiderit.

5°. Quod clericos appellaret viles, corruptos, inutiles, triobolares.

6°. Quod S. Epiphanium delirum appellaverit, & parvum dæmonium.

7°. Quod Severiano insidias struxerit, incitatis adversus illum Decanis.

8°. Quod contra clerum librum sycophantiis plenum scripserit.

9°. Quod totius cleri conventu facto, tres Diaconos citarit, Acacium, Edaphium & Joannem, & quasi humerale suum furati essent, accusarit, quærens utrum ad alium aliquem usum illud cepissent. Anno 403.

10°. Quod Antonium sepulcrorum violatorem convictum, Episcopum ordinaverit.

11°. Quod Joannem comitem in militum seditione prodiderit.

12°. Quod neque in Ecclesiam ingrediens, neque exiens, precaretur.

13°. Quod sine altari Diaconorum & Presbyterorum ordinationes fecerit.

14°. Quod una ordinatione quatuor simul Episcopos crearit.

15°. Quod mulieres susciperet, solus cum solis, aliis omnibus foras emissis.

Huc respicere videtur quod ait Chrysostomus in Epistola ad Cyriacum To. 3. pag. 668. 699. „Quin me quoque cum muliere concubuisse „criminantur. Exuite corpus meum, & mem- „brorum mortificationem reperietis.

16°. Quod hereditatem a Thecla relictam per Theodulum vendiderit.

17°. Quod Ecclesiæ reditus nemo noverit quo abeant.

18°. Quod Serapionem, in crimen vocatum, Presbyterum ordinaverit.

19°. Quod eos qui cum toto orbe communicabant, ipsius sententia inclusos & in carcere defunctos contempserit; ita ut ne corpora quidem ipsorum sepulturæ mandare dignatus sit.

20°. Quod sanctissimum Acacium injuria affecerit, & ne ad colloquium quidem ipsum admiserit.

21°. Quod Porphyrium Presbyterum Eutropio, ut in exsilium pelleretur, tradiderit.

22°. Quod Venerium item Presbyterum cum contumelia multa tradiderit.

23°. Quod illi soli balneum succendatur, & ubi laverit, Serapion aditum claudat, ut alius nemo lavet.

24°. Quod sine testibus multos ordinarit.

25°. Quod solus edat intemperanter, Cyclopum vitam agens.

26°. Quod ipse accuset, sitque testis & judex. Planumque id esse ex iis quæ cum Martyrio Protodiacono & Prohæresio Lyciæ Episcopo gesta referuntur.

27°. Quod Memnonem in Ecclesia Apostolorum, pugno percusserit, & sanguine ex ore manante, mysteria tamen obtulerit.

28°. Quod in throno exueretur & indueretur, & pastillum ederet.

29°. Quod Episcopis ab se ordinatis pecunias largiretur, ut per illos clerum opprimeret.

His oblatis accusationum capitibus Theophilus & cæteri Episcopi Synodum constituentes, Joannem citarunt ut ad Synodum compareret. Erant tunc cum Joanne quadraginta Episcopi sedentes in Triclinio Episcopii, stupentes quomodo reus, & propter crimina solus ad comitatum & Imperialem civitatem venire jussus, cum tot Episcopis advenisset, quo pacto Principum & Magistratuum sententias subito commutasset, plerisque de clero ipsi annuentibus: verum auro omnia prona & facilia redduntur. Interea vero Joannes a Synodo ad Quercum citatur & comparere jubetur. Respondet ille: *Si apertos*

Photius p. 55. & seqq. Pallad. p. 66. 67. 68. 69. 70.

Chrysostomus ad Synodum vocatus, abnuit.

Anno 403. *hostes ex judicum ordine submoveritis, præsto sum, meque sistam; ut si quis me accuset causam dicam; sin id facere detrectaveritis, quoties citabitis, nihil proficietis.* Illi vero quos excludi volebat erant Theophilus, Severianus, Acacius & Antiochus.

Primo examinarunt caput primum & secundum, quæ Joannem Diaconum & Joannem Monachum spectabant. Hinc cœperunt contra Heraclidem Ephesi, & Palladium Helenopoleos Episcopos inquirere. Joannes vero Monachus qui in secundo capite supra memoratur, libellum obtulit, accusans Heraclidem, quod Origenista esset, & quod Cæsareæ Palæstinæ in furto deprehensus fuisset, Aquilini Diaconi vestimenta furatus, & quamvis talis esset, inquit, Joannes illum Ephesi Episcopum ordinavit. Accusabat præterea Joannem quod multa mala * Origenistarum causa passus esset, per Serapionem, quodque illum misisset. Horum præmisso examine, inquisitum est deinde in caput nonum accusationum, quod tres Diaconos de furto humeralis sui accusavisset, & vigesimum-septimum quod Memnonem pugno percussisset, &c.

* Hæc vitiata videntur.

Postea rursum Isaacius Episcopus Heraclidem accusavit ut Origenistam, qui a sanctissimo Epiphanio, neque in precationis, neque ad mensæ consortium admissus fuisset. Protulit idem Isaacius libellum contra Chrysostomum, hæc continentem:

Aliæ in Chrysostomum criminationes.

1°. De Joanne Monacho jam memorato, quod propter Origenistas vapulasset & ferro vinctus fuisset.

2°. Quod B. Epiphanius propter hos Origenistas, Ammonium, Euthymium, Eusebium, Heraclidem & Palladium, cum illo noluisset communicare.

3°. Quod hospitalitatem, solus quotidie comedens, despiceret.

4°. Quod in Ecclesia dixisset Mensam esse furiarum plenam.

5°. Quod in Ecclesia gloriando diceret ἐρῶ, μαίνομαι. *Insanio.*

Hic notare videtur initium Homiliæ illius singularis antea ineditæ, quam habuit, postquam Eudoxia Imperatrice comitante & pedibus iter agente Reliquias Martyrum transtulerat in Ecclesiam novem milliaribus Constantinopoli distantem. Sic enim in Ecclesia illa Homiliam incipit. Τί εἴπω; καὶ τί λαλήσω; σκιρτῶ καὶ μαίνομαι. *Quid dicam? & quid loquar? Exsulto & insanio.* [Id sequentem etiam articulum respicit]

6°. Quod explicare debeat, quæ sint illæ furiæ, & quid sibi velit illud, *Exsulto & insanio*: has enim Ecclesia voces ignorat.

7°. Quod licentiam peccatoribus præberet dicens: *Si iterum peccasti, iterum pœnitentiam age, & quoties peccaveris, veni ad me; & ego te sanabo.*

8°. Quod in Ecclesia blasphemasset dicens, Christum precantem, ideo non exauditum fuisse, quod non ut oportebat precatus esset.

9°. Quod ad seditionem populum excitaret, etiam adversus Synodum.

10°. Quod Gentiles, qui multa mala Christianis intulerant, suscepisset, & in Ecclesia retineret atque defenderet.

A 11°. Quod alienas invaderet provincias, & ibidem Episcopos ordinaret. Anno 403.

12°. Quod Episcopos contumelia afficeret, & * ἐκπιγδάτους juberet expelli e domo sua.

* Hæc vox vitiata videtur.

13°. Quod clericos inusitatis contumeliis afficeret.

14°. Quod aliorum deposita vi raperet.

15°. Quod sine conventu & præter cleri voluntatem ordinationes faceret.

16°. Quod Origenistas reciperet, communicantes vero cum Ecclesia, etiamsi commendatitias literas afferrent, in carcerem conjectos non B eriperet, imo illos in carcere morientes non inviseret.

17°. Quod alienos servos nondum manumissos, imo etiam accusatos, Episcopos ordinasset.

18°. Quod ipsum Isaacium male sæpe mulctasset.

Primum vero caput de Joanne Monacho, quod jam antea examinatum fuerat, denuo excutere noluerunt. Sed de secundo quod nempe S. Epiphanius eo quod Origenistis faveret, cum illo communicare noluisset, perquisitum fuit; similiterque de septimo, in quo certe nihil a Christia- C na disciplina alienum deprehenditur. De tertio postea actum fuit, in quo dicitur Chrysostomum, qui solus quotidie comederet, hospitalitatem despicere videretur: testesque adhibiti sunt Arsacius presbyter, qui postea Chrysostomo successit: itemque Atticus & Elpidius presbyteri, qui nescio quid inde criminationis eruere potuerunt, quod nempe præsul tam frequentibus corporis ægritudinibus laborans solus comederet. Ipsi quoque cum Acacio presbytero, de quarto criminationum capite, quod nempe Joannes in Ecclesia dixisset, Mensam esse furiarum plenam, D testes fuerunt. Postquam autem hæc excussa fuere, prædicti presbyteri, & cum ipsis etiam Eudæmon & Onesimus, sententiam accelerari postularunt.

Hæc acta a Photio allata ut suspecta rejicit Baronius; verum a Tillemontio aliisque viris doctissimis jure exploditur. Acta enim illa res ut vere gestæ sunt enunciant, & cum Palladio in omnibus fere consentiunt: in quibusdam enim etiam Palladii ævo circa res & acta quædam variæ erant opiniones ut in sequentibus videbitur. Actorum etiam a Photio descriptorum veritatem probat accusatio illa quinta, qua dicitur in concio- E ne quadam hoc protulisse, μαίνομαι, insanio. Quæ vox habetur initio concionis, quam habuit Eudoxia Augusta præsente, quam concionem nunc primum edidimus. T. XII.

Ex actis ipsis mutuatus Photius Episcopos Synodum illam constituentes quadraginta quinque numero fuisse dicit; verum fides potius habenda Palladio, qui triginta sex tantum fuisse asseverat; ita ut major tunc Episcoporum numerus cum Joanne esset: nam quadraginta numero erant congregati; qui adversus Theophilum sep- F tuaginta libellos habebant, manifesta piacula προδήλως ἀθεμιτουργίας continentes. Dum illi de rebus Ecclesiasticis sermonem haberent, nunciatum est adesse qui a Theophilo missi essent, nempe Dioscorum & Paulum, qui nuper e Libya ordinati fuerant, Juvenes jubet ille intrare: in-

Pallad. p. 71.

P. 69.

Anno 403. gressi illi schedulas proferunt, quas voluit Joannes legi. Tunc jubent illi Theophili puerum legere, hæc autem in schedis ferebantur: *Sancta Synodus ad Quercum congregata. Libellos accepimus adversum te, infinita crimina continentes. Adesto igitur, tecum adducens Serapionem & Tigrium presbyteros: iis enim opus est.*

P. 70. 71. Joannes, uti supra diximus, se paratum esse professus fuerat in Synodo ad Quercum comparere, dummodo ex Judicum numero tollerentur ii, qui aperte inimici sui erant, nempe Theophilus, Severianus, Antiochus & Acacius. Verum Episcopi tunc cum Joanne congregati; tres Episcopos miserunt ad Theophilum, nempe Lupicinum, Demetrium & Eulysium, presbyterosque duos Germanum atque Severum, viros sanctos & fide dignos, qui Theophilo dicerent: „ Noli „ res Ecclesiæ subvertere, nec Ecclesiam scindere, propter quam Deus in carnem descendit. „ Si autem inordinate Nicænos Canones subvertis „ trecentorum decem & octo Episcoporum, & „ extra limites litem judicas: jam melius facito, „ transi ad nos in urbem optimis legibus fundatam, nec more Caini Abelem provoces in „ campum; ut nos te prius audiamus. Habemus „ enim adversus te libellos septuaginta capitum „ manifesta piacula, προδήλους ἀθεμιτουργίας „ continentes: & plures sumus, quam tua synodus, Dei gratia congregati, non ad eversionem Ecclesiæ, sed ad pacem curandam. Tu „ enim tricesimus-sextus es ex unica provincia; „ nos vero sumus quadraginta e diversis provinciis, inter quos sumus etiam septem Metropolitæ. Et consentaneum est ut minor numerus a majori atque potiori secundum canones „ judicetur. Habemus enim & Epistolam tuam „ per quam mones Coepiscopum nostrum Joannem accusationem extra limites non debere „ admitti. Unde, Ecclesiasticis legibus obsequens, accusatores tuos precare, ut vel ab accusando te desistant, vel ne provocent te ut „ ad Joannem accedas. „ Alia quoque his adjecerunt quæ ab eodem Palladio referuntur.

P. 13. 14. P. 71. 72.

Ait vero Chrysostomus in Epistola sua ad Innocentium Papam T. 3. p. 516. Theophilum advocavisse Archidiaconum Constantinopolitanum, qui haud dubie partibus suis hærebat; atque ejus opera clerum omnem sibi adjunxisse. Jam enim vidimus clerum Constantinopolitanum, cujus dissolutos mores incessebat Chrysostomus, infestum ipsi fuisse.

Joannes vero postquam Synodus hæc responderat, in prima jam sua responsione, de qua superius, insistens, hæc datis literis respondit, se in quovis loco, etsi id in civitate fieri oportuit, paratum esse ad judicium subeundum, dummodo manifestos inimicos suos ex conventu suo ejicerent, nempe Theophilum, Acacium, Severianum & Antiochum, quos aperti odii & inimicitiæ signa dedisse probabat, declarans se etiamsi decies millies miserint, eadem semper responsurum esse.

Illis autem qui mittebantur egressis, venit Notarius habens rescriptum Imperatoris, cui inserta erat supplicatio Episcoporum petentium ut Joannes ad judicium invitus sisteretur, illumque Notarius ad judicium urgebat: ipse vero eadem ipsa quæ supra Notario respondit. Subinde autem, nec mora, venerunt duo presbyteri Joannis, Eugenius, qui Episcopatum Heracleæ in conspirationis mercedem acceperat, & Isacius Monachus, non melioris notæ homo, ad Synodum illum compellantes, ut objecta crimina dilueret. His respondit Joannes per Episcopos in Synodum ad Quercum missos. Proximumque fore videbat ut in tam damnabili cœtu ipse innoxius licet, causa caderet. Anno 403.

Illi vero Episcopi ad Synodum missi, pessime excepti fuere; alium enim verberibus affecerunt, alterius vestes discerpserunt, alteri catenas ferreas collo circumposuere, quas sancto Joanni paraverant, ut sic conjectus in naviculam in ignotum locum amandaretur, dæmone illos, inquit Palladius, veluti leones efferante. Quidam vero ex iis qui missi fuerant perterriti ad Joannem non reverterunt: Demetrius autem, & quicumque Joannis consortium cunctis rebus anteponebant, ad illum rediere. Eodem die cursor & Notarius, ταχυδρόμος καὶ ταχυγράφος ex Palatio venientes Joannem urgebant ut ad Episcopos accederent. Illos vero hortati sunt ut judicium accelerarent. Hæc porro omnia, ut credere est, moliebatur Eudoxia Joanni nostro infensa. Sozom. l. 8. c. 17.

Aliis vero instantibus Paulus Heracleota primus omnes sententiam dicere rogavit. Statutumque fuit Joannem a sede pellendum esse, quam sententiam protulit Gymnasius Episcopus, & postremus Theophilus. Omnes autem Episcopi numero XLV. erant, si fides sit Actis a Photio allatis. Hæc porro Acta rejecit Baronius, qui a doctis viris jure exploditur. Nam Acta illa vera esse putant tum alii docti viri, tum sagacissimus Tillemontius. Criminationes porro illas, vel nullas, vel contortas, vel omnino falsas esse putant tum Photius tum quotquot veri amore tenentur. In damnationis vero sententia nihil aliud ferebatur, quam quod in Synodo comparere noluisset. Chrysostomus in Synodo ad Quercum damnatur & deponitur.

Postea mittitur ad clerum Constantinopolitanum Epistola, qua nunciabatur Joannem a sede dejectum fuisse, idipsumque Imperatori nunciatur, addebatur etiam illum læsæ Majestatis reum declarari. Hortabatur autem Imperatorem Synodus, ut juberet illum ejici, & pœnas læsæ Majestatis dare. Læsam autem Majestatem dicebant quod Imperatricem Jezabelem appellasset. Ad hæc oblati libelli sunt a Gerontio, Paulino & Eugnomonio, qui se injuste a Joanne Episcopatu pulsos querebantur. Verum qui Episcopatu ab eo ejecti fuerant, nonnisi post secundum exsilium ejus restituti sunt, teste Palladio. Post hæc autem Theophilus cum Fratribus Longis facillime reconciliatus est; tanta enim eliminandi Joannis cupidine tenebatur, ut cætera omnia parum curaret. Phot. p. 59. Phot. 59. P. 137.

Arcadius Synodo rescripsit & Joannis depositionem confirmavit. Verum quod læsæ Majestatis crimen spectat, non attendisse videtur Imperator. Sed, inquit Palladius, Deus cor ejus emollivit, ut cor leonum emolliverat erga Danielem. Hæc Joannis depositio sub vesperam nunciata fuerat; quo comperto populus ad gravissimam seditionem excitatus est. Totaque nocte excubantes Phot. 59. 60. Pallad. 74. 75.

Anno 403. excubantes, eum ab Ecclesia abduci non passi A sunt; sed causam ejus in majore concilio dijudicandam esse clamabant. Et cum urgerent ii quibus id ab Imperatore mandatum fuerat ut eum in exsilium abducerent, illi reluctabantur.

Chrysost. T. 3. p. 419. Neque jussui Imperatoris sibi statim acquiescendum putavit Chrysostomus; nonnisi enim post biduum, se iis tradidit qui se in exsilium deportare curabant. Excubanti autem & se tueri conanti populo orationem habuit, in qua mirum quantam animi firmitatem exhibeat, nec mortem se metuere dicit. Populumque hortatur ad patientiam in adversis: hostesque suos mordet acriter. *Non enim*, inquit, *propter divitias mundi, insidias patior: quod si esset, utique contristari deberem; nec propter aliquod peccatum; sed propter caritatem, quam erga vos habeo: quia omnia ago ut vos proficiatis, & ne quis subintroeat ad conturbandum gregem bene institutum, sed ut permaneatis in simplicitate fidei. Hæc est causa periculorum meorum, & hæc sufficiunt mihi ad coronam.* Tandem Joannes videns Imperatorem, se in exsilium abduci jubentem in proposito persistere, tertio post damnationem die circa meridiem ultro se ipse tradidit, inscia populi multitudine. Cavebat enim ne ipsius causa tumultus excitaretur. Sic ab Ecclesia expulsus Joannes ductus est a Comite cum militari manu ad navale in ostio Ponti situm, quod Hieron vocabant; hinc vero ad campos Præneti Bithyniæ adductus est, quod erat e regione Nicomediæ.

Chrysostomus in exsilium ducitur. P. 75. Chrysost. T. 3. p. 424.

Ita pulsus Joannes gratias agebat Deo, illa Jobi verba repetens: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est; sit nomen Domini benedictum in sæcula.* Quem in locum adductus esset ignorabant vel Sacerdotes illi invidia excæcati, qui ipsi insidias struxerant: quod curante Theophilo factum esse verisimile est: Theophilus vero, qui Synodum suam Constantinopoli celebrare ausus non est, postquam Joannes pulsus fuerat, in urbem intravit atque in Ecclesiam venit cum asseclis suis. Si fides sit Georgio Alexandrino, Barbarorum ille more cum satellitibus suis intravit. Quia vero minæ sæpius intentatæ non poterant populum sedare, pulsi Joannis mœrorem non ferentem, violata fuit reverentia Ecclesiis debita. Cum enim Imperatores in hæc sancta pacis loca, nonnisi positis armis ac diademate ingredi solerent; tunc in Ecclesias ingressi sunt inimicorum instar, armati telis & clavas gestantes populumque ex Ecclesiis depulerunt, qui patientia & precibus tantum, illorum furorem compescere studebant, & tamen Baptisterium sanguine illi compleverunt.

P. 429. 430. P. 427.

Socr. l. 6. c. 17. Sozom. l. 8. c. 15. Cum sic abduceretur Joannes, ubi rem cognovit populus, tumultuari cœpit, & Imperatorem totamque Synodum, præcipueque Theophilum & Severianum maledictis appetiit. Ambo enim insidiarum in sanctum præsulem auctores esse ferebantur: Severianus vero cum in Ecclesia per id tempus sermonem haberet, sententiam, qua Joannes depositus fuerat, laudavit, F ut contra hominem arrogantem latam, etiamsi non aliud crimen objici posset. Cætera enim delicta, inquiebat, Deus hominibus remittit, superbis autem resistit. Ea vero de causa populus indignatus in majoremque iram concitatus est. Neque ulterius a seditione revocari poterat; sed & in Ecclesiis ipsis & in foro tumultuabatur. Ingens vero populi turba ad Palatium perrexit, & Imperatorem deprecata est ut sibi pastorem suum restitueret. Anno 403.

Inter hæc autem Palatii cubiculum concussum est, & terræ motus magnus urbem quassavit. Quo factum ut perterrita Eudoxia, Imperatore etiam annuente, populo conclamante, de revocando Joanne statutum fuerit. Eadem ipsa nocte Eudoxia litteras ad Joannem misit, quarum exordium ille refert. *Ne arbitretur sanctitas tua*, B inquit, *me illa novisse quæ gesta sunt: innocens ego sum a sanguine tuo. Improbi & perditi homines hanc struxere machinam. Mearum lacrymarum testis est Deus, cui sacra facio.* ᾧ ἱερεύω. Pergit vero Chrysostomus: *Quam libationem effudit? lacrymæ ejus libatio erant.* Cui sacra facio. *Sacerdos illa nempe, per seipsam ordinata, quæ Deo offerebat lacrymas, confessionem & pœnitentiam, non pro Sacerdote, sed pro Ecclesia, pro populo disperso. Memor certe erat & filiorum & Baptismatis.* Recordor per manus tuas filios meos fuisse baptizatos. *Hæc Imperatrix.* Hinc illa Imperatorem adiit, ejusque genua tangebat cum C lacrymis obsecrans, ut Sacerdotem revocaret: *Nulla nobis*, inquiebat, *spes Imperii superest, nisi ipsum reducamus.* Illam vero vocat Chrysostomus, Matrem Ecclesiarum, altricem Monachorum, Sanctorum Patronum, pauperum baculum. Has porro laudes Tillemontius a Georgio Alexandrino deceptus, quasi ab Eudoxia dictas in Joannis honorem, ipsi Joanni tribuit, non animadvertens ad Joannem non quadrare illud, *Matrem Ecclesiarum.*

Ex terræ motu Chrysostomus revocatur. Pallad. p. 75. Theodoret. l. 5. c. 34. Chrysost. T. 3. p. 429. Ibid. Chrysost. T. 3. p. 430. b.

Theophilus vero qui teste Palladio Diaconos D duos, quorum alter homicidii, alter adulterii causa depositi fuerant, in pristinum gradum restituerat, jam teste Georgio Alexandrino in locum Joannis ab se improbe depositi, alium Episcopum destinaverat & nominaverat, & rescriptum ea de re habebat penes se, cui subscripserunt plurimi Constantinopolitani Episcopi. At non permisit Deus improbum hujusmodi rescriptum in lucem prodire. Pallad. p. 65. Georg. Alex. p.

Rogante itaque Eudoxia, Imperator legatos misit qui Joannem reducerent, & civitatem periculo liberarent. Post hos secundi missi sunt, & post secundos tertii, ita ut Bosphorus legatorum E multitudine operiretur. Sic Theodoretus. Verum Socrates & Sozomenus hæc tantum dicunt: Imperator eum celerrime revocari jussit. Missus igitur Briso Augustæ Eunuchus, offendit eum Præneti, quod emporium est ex adverso Nicomediæ situm, & Constantinopolin redire jubet. Id cum novisset populus, ut obviam illi procederet, ostium Propontidis navigiis obtexit. Sic innumeri in occursum ejus venerunt, cereas faces præferentes. Ita redux Joannes, statim negabat se in urbem ingressurum esse, nisi prius in majore Judicum consessu, innocens declararetur; in suburbano, quod Marianæ dicitur, (Sozomenus Anaplum vocat,) substitit, ibique mansit. Cum autem moras necteret, neque ingredi vellet, plebs in indignationem prorupit, statimque in ipsos Imperatores maledicta congessit. Ideoque

Socr. l. 6. c. Sozom. l. 8. c. Theodor. l. 5. c. 34.

Anno 403. Chrysostomus in urbem ingredi coactus est, A obviam illi venit multitudo vulgi, & cum summa reverentia in Ecclesiam deducit, orans ut pro more suo in Episcopali cathedra sedeat, & pacem populo apprecetur. Cum recusaret ille ac diceret, id judicum decreto fieri opus esse, & oportere ut ii a quibus condemnatus fuerat, ipsum absolverent: tunc populus magis magisque concitatus ipsum concionantem videre omnino voluit, & Joannes ipsi morem gerere coactus est.

Redux Chrysostomus orationes duas habet. Chrysost. T. 3. p. 424.

In Ecclesia autem Apostolorum, in quam tunc ingressus est, concionem extemporalem & brevissimam habuit ad populum, ubi Deo mul- B toties benedixit, & hanc vocem, *Benedictus Deus*, frequenter pronunciavit. Dicitque inimicos suos amatores sibi multos conciliavisse, etiamque Judæos, quod & infra repetit. Ac de tanta multitudine gaudens, lætitia perfusus dicit: *Hodie Circenses sunt, & nemo adest, sed omnes in Ecclesiam ceu torrentes confluxerunt*. Se in Ecclesia SS. Apostolorum concionari testificatur, ubi erant S. Timothei reliquiæ. In fine vero lupos aufugisse dicit, quo subindicare videtur ipsum Theophilum jam ex civitate egressum esse: quæ tamen res P. 427. difficultate non vacat. Insequente die aliam ha- C buit concionem longiorem: in qua primo Pharaonem Ægyptium comparat cum alio Ægyptio, qui haud dubie est Theophilus Episcopus Alexandrinus, dicitque in hac Ecclesiæ calamitate hæreticos ad fidem conversos fuisse, Judæos meliores evasisse, atque ad Christianos accurrisse; in hujusmodi autem calamitate Baptisterium sanguine repletum fuisse. Laudat populum a fide & constantia. Deindeque convertitur in laudes Eudoxiæ Augustæ, cujus Epistolæ ad se missæ partem adfert, illamque encomiis celebrat. Dicit autem hic ut supra, inimicos in fugam versos D esse. Alteram post reditum suum Homiliam habuit longiorem, quæ de Chananæa inscribitur, de qua videndum Monitum nostrum To. 3. p. 431.

Socr. l. 6. c. 17. Sozom. l. 8. c. 19.

Aiunt Socrates & Sozomenus, postquam Joannes in sedem suam restitutus fuerat, Theophilum Heraclidis causam & ordinationem inquirere voluisse, ut inde occasionem arriperet ad Joannem damnandum. Heraclides vero non aderat, tamenque de illo absente judicabatur, quasi quosdam injuste damnasset, & catenis vinctos per mediam Ephesiorum urbem traduxisset. E Cumque Joannes & qui cum illo aderant dicerent de absentibus judicium ferri non debere, Alexandrini contra contendebant, admittendos esse accusatores Heraclidis, licet eum absentem accusarent; gravis inde seditio inter Constantinopolitanos & Alexandrinos orta est. Commissaque pugna, multi vulnerati, quidam etiam interemti sunt. Hæc cum videret Theophilus, illico Alexandriam aufugit: idem alii quoque fecerunt Episcopi, præter paucos qui Joannis partes tuebantur: cunctique arrepta fuga ad suas sedes reverterunt.

Hæc, postquam Joannes in sedem suam restitu- F tus fuerat, gesta fuisse referunt Socrates & Sozomenus, qui postremus illum jam restitutum fuisse antequam hæc agerentur aperte dicit. Socrates vero idipsum prorsus insinuat, nam postquam Joannem jam in sedem suam reductum fuisse narraverat, caput decimum-septimum orditur ubi hæc recensentur, ut causam certaminis inter Constantinopolitanos & Alexandrinos & fugam Theophili referat. Si autem hæc ita gesta sint, dicendum esse videtur Theophilum paucis diebus post restitutum Joannem aufugisse, & ideo tantillum mansisse Constantinopoli, quia cum Joannes revocatus fuisset, non contradixerat quidem ille; sed cum Heraclidis causam in medium protulisset, quoniam hic a Joanne ordinatus fuerat, in suspicionem venisse, quod rursum Joannis causam disquirere vellet, ut illum tandem a sede Constantinopolitana deturbaret. Verum tamen est Chrysostomum in Epistola ad Innocentium dicere se postquam in sedem suam restitutus est, ab Imperatore postulasse, ut Synodum cogeret ubi de sua causa judicaretur: & cum ad illam cogendam Imperatoris litteræ in omnia loca mitterentur, Theophilum male sibi conscium, media nocte, conscensa navi cum suis aufugisse: unde consequi videtur, Theophilum post reditum Joannis aliquot diebus Constantinopoli mansisse, donec videlicet rogante Joanne Imperator literas ubique misit ad Synodum cogendam. Cum ergo in concionibus, quas in die reditus & postridie habuit, dicat, inimicos suos aufugisse, sic intelligendus videtur.

Anno 403. Chrysost. T. 3. p. 518.

Postquam Episcopi illi, qui Synodum in Quercu constituerant, cum gloria reducem videntes Chrysostomum, discesserant; Theophilus, qui Constantinopoli tunc erat, quiescebat, nec contra illum quidpiam proferre ultra audebat, hæc certe potuit generatim dicere Chrysostomus. Alioquin vero hæc Alexandrinorum cum Constantinopolitanis contentio & pugna, non videtur posse ante Chrysostomi reditum accidisse. Severianus quoque Gabalorum aliique omnes Joannis inimici fugam fecerunt. Addit vero Palladius, Constantinopolitanos Theophilum quæsivisse, ut illum in mare demergerent.

Pallad. 49. p. 75.

Post Theophili fugam non cessavit Chrysostomus Imperatorem precari, ut Synodus iterum cogeretur ad causam suam retractandam, utque Theophilus adesset rogabat. Misit Imperator, qui Theophilum redire juberent cum consortibus suis omnibus ut gestorum suorum rationem redderent. Ille vero Imperatoris jussui non obtemperavit, prætexens populi seditionem, qui Chrysostomo studebat. Neque tamen cessavit Chrysostomus ab Imperatore postulare ut Synodus cogeretur in qua ipse causam suam propugnaret. Supererant adhuc Constantinopoli aliquot Episcopi Syri, qui cum Theophilo in Synodo ad Quercum contra Joannem sententiam dixerant: hos etiam Synodo tunc cogendæ interesse rogabat Joannes. Narrat vero Sozomenus post regressum Chrysostomi sexaginta circiter Episcopos, qui Constantinopoli convenerant, Acta Synodi in Quercu nulla esse declaravisse, & tunc Chrysostomum Episcopalia munia resumsisse. Reclamant vero nuperi Scriptores hac ducti ratione. Si hoc ita gestum fuisset, hoc certe dixisset Chrysostomus Innocentio Papæ quæ gesta fuerant referens. Verum Sozomenus non dicit hos Episcopos Synodum celebravisse; sed solum declarasse Chrysostomum injuste depositum fuisse,

Pallad. p. 16. 17. Sozom. l. 8. c. 19.

Anno 403. & tam multa Joannes tacet, ut nesciam an ejus silentio, aliquid contra Sozomeni narrationem inferri possit.

Non diuturna Joannes tranquillitate frui potuit. Post duos namque exactos a reditu menses, P. 75. inquit Palladius, rerum mutatio cœpta est, Joannis enim inimici nihil non movebant ut pristina acta repeterent. Arcadius vero Imperator, mitis facilisque erat; sed ex ingenii levitate ad sententiam mutandam pronus. Eudoxia vero Augusta illum, ut putatur, ut contra Joannem denuo sæviret concitavit. Neque refert Palladius, qua de causa illa Joannem denuo impetierit, atque ut eum deturbaret omnes machinas moverit. Verum Socrates & Sozomenus hanc denuo pulsi Joannis occasionem proferunt.

Chrysostomi dicendi libertas Eudoxiam denuo exasperat. Argentea statua Eudoxiæ Augustæ, muliebri stola amictæ supra basim & columnam erecta fuerat, proxime Ecclesiam S. Sophiæ; ita ut inter utramque media dumtaxat plateæ via interjecta esset. Ante illam statuam pro recepto more Socr. l. 6. c. 18. Sozom. l. 8. c. 20. populares ludi celebrati sunt. Sæpe vidimus Chrysostomum contra hujusmodi spectacula declamantem, quia nempe in hujusmodi ludicris rebus semper quædam admittebantur, quæ Christianorum moribus & veræ pietati adversarentur. Quapropter Chrysostomus, cum hæc ante valvas Ecclesiæ facta cerneret, pristinam loquendi libertatem resumens, contra eos qui ejusmodi ludos curabant vel illis intererant cum vehementia solita concionatus est. Hanc ut contumeliam a Joanne sibi illatam fuisse putans Eudoxia, in iram concitata, rursus Episcoporum Synodum adversus illum congregari curavit.

Hic porro Socrates se Joannis gesta improbare non dissimulat. Debuisset enim, inquit, prius blanda hortatione Principibus suadere, ut ab hujusmodi ludicris abstinerent, neque probris impetere eos, qui ista fieri præceperant. Verum quis scit an Augustam non prius monuerit sanctus Antistes. Certe, referente Theophane, Chrysostomus Præfectum urbis, ludis hujusmodi præpositum, hac de re monuit. Ille vero, qui Manichæus erat, Eudoxiam adiit nunciatum illi non posse Joannem ferre, ut statuæ suæ honor exhiberetur, quo magis animum ejus exasperaret.

Eudoxia igitur id in contumeliam suam dictum reputans, rursus Joannis perniciem machinata est, & Synodum Episcoporum adversus illum congregari curavit. Id ubi rescivit Joannes, si fides sit Socrati & Sozomeno, illam Homiliam T. Chrysost. 3. in spuriis p. 1. habuit, quæ sic incipit. *Rursum Herodias furit.* Homiliam vero his verbis incipientem in octavo tomo inter spurias edidimus p. 1. Putat autem Savilius Græculum quempiam ineptum & indoctum, cum apud Socratem & Sozomenum hoc concionis principium vidisset, hanc concionem ineptissimam præmisso hujusmodi principio edidisse. At cum hujusmodi opusculi auctor antiquissimus sit, nam ab Anastasio Sinaita citatur, libentius crederem hoc opusculum a Græculo quodam, antequam Socrates & Sozomenus scriberent adornatum fuisse. Non pauca enim habemus opuscula, etiam Chrysostomi ætate edita, ejus nomine publicata.

Ut ut res est, Joannis inimici, rem sibi ex voto cedere videntes, ad Theophilum Alexandriam mittunt, hortantes ut Constantinopolim venire, aut si plebem reformidaret, rei gerendæ modum sibi præscriberet. Theophilus vero memor haud ita pridem transacti periculi, denuo istuc iter suscipere non ausus est. Sed misit tres Episcopos, Paulum, Pœmenem & alium recens ordinatum; misit etiam quosdam canones, quos adversus beatum Athanasium Ariani fecerant, ut iis uterentur adversus Joannem. Hi vero canones in Antiocheno concilio anni 341. publicati fuerant. In iis vero statuebatur, ut si quis Episcopus a concilio quodam depositus vel ex se, vel ex Imperiali auctoritate sedem suam repeteret, in perpetuum jam depositus maneret, nec posset unquam ad causam dicendam admitti. Nec Theophilum puduit Arianorum canones, ad pellendum sanctum Athanasium conflatos, ad beatum Joannem e sede rejiciendum adhibere.

Joannes vero ad Synodum se venturum & causam dicturum esse pollicitus fuerat; dummodo ii, qui aperte inimici sibi erant, ex judicum sedibus removerentur; non auditus tamen damnatus fuerat. Tale vero Synodi genus hoc nomine appellandum non esse conspicuum est. Nec nisi Imperatoris jussu a sede pulsus, ejusdemque jussu in sedem reversus fuerat. Ab Episcopis congregatis, majore numero quam ii, qui Synodum ad Quercum constituebant, causam suam propugnatam fuisse dicebat. Eodemque tempore Theophilus, qui in hac Pseudo-synodo præcipuus judex sedebat, in causam vocatus fuerat, ut septuaginta criminationum capita depelleret, & falsa esse comprobaret, ita ut omnia contra jus fasque in ea ad Quercum Synodo acta essent, si tamen Synodi nomen mereretur. Cum vero Natalis dies Domini advenisset, Imperator ad Ecclesiam, uti consueverat, non accessit; sed Joanni mandavit se non prius cum illo communicaturum esse, quam illata sibi crimina diluisset. Socr. l. 6. c. 18.

Multi porro Episcopi venere. Ex Syria vero, Cappadocia, Ponto & Phrygia universi Metropolitani & Episcopi congregati sunt, exque aliis vicinis regionibus. Inter illos autem isti memorantur, Acacius Berœæ, Leontius Ancyræ, Ammonius Laodiceæ in Syria, quæ adusta nominabatur, Briso Philippopolis in Thracia, Theodorus Tyanæ, Cyrinus Chalcedonis, Elpidius Laodiceæ in Syria, Tranquillus, & alii quamplurimi. Synodus adversus Chrysostomum denuo cogitur. Pallad. p. 76. 77. 78. P. 80. 81. Dum hæc agerentur, Joannes adjunctis quadraginta duobus Episcopis conventus agebat, & populus magna cum animi alacritate ejus doctrina fruebatur: solet enim vanæ gloriæ expers animus, in calamitatibus jucundiorem & potentiorem sermonem effundere. Inter eos qui Joanni favebant, erant Elpidius, Tranquillus, Alexander Basilinopoleos in Bithynia, Theodorus Tyanæ, vir probus, qui cum ex iis, quæ tunc in colloquiis ferebantur, Theophili conspirationem intellexisset, relictis omnibus insalutatis, Ecclesiam suam repetiit, longum valedicens comitatui sive aulæ Imperatoriæ, suamque provinciam, inquit Palladius, ad finem usque in fide Romanorum perseverantem conservavit.

P. 77. Episcopi autem omnes cum venissent, cujuscumque partis essent, cum Joanne communicavere, ne eadem ipsa quæ prius, acciderent,

Anno 404. Quod cum ad aures Imperatoris & Augustæ venisset, ægre tulerunt illi eam cum Joanne communionem. Cum porro Joannes in Synodum venisset, adfuere accusatores ejus: qui cum egregiam ejus animi fiduciam viderent, animo cadebant, ita ut vix loqui auderent. Id animadvertentes Episcopi reliqui, cæteras quidem criminationes mittendas esse duxerunt, de hoc autem uno quæstionem habendam esse declaraverunt, quod post depositionem absque Synodi auctoritate, suo ipsius arbitrio Episcopalem sedem invasisset; Leontius vero Ancyranus & Ammonius Laodicenus, Theophili opinionem sequentes, hanc solam quæstionem movendam esse dixerunt. Respondit vero Joannes, quinque & sexaginta Episcopos qui cum ipso communicaverant hoc decrevisse, ut scilicet sedem suam repeteret. Leontius contra, hoc mendacium impudenter protulit: Plures, inquit, fuere, o Joannes, qui te in Synodo condemnarunt. Id quod ne alii quidem, qui in Synodo ad Quercum fuerant, dicere ausi fuissent. Ad hæc vero dicebat Joannes canonem illum, quo ipsi nitebantur, non Ecclesiæ Catholicæ; sed Arianorum esse: Episcopos enim Antiochiæ congregatos ad evertendam Consubstantialis fidem, cum odio flagrarent adversus Athanasium, hunc canonem emisisse.

[Socr. l. 6. c. 18. — Pallad. p. 78. Socr. l. 6. c. 18.]

P. 79. 80. Acacius, Antiochus, Cyrinus, Severianus cum Ammonio & Leontio Imperatorem adierunt, dixeruntque evocandos esse ex parte Joannis decem Episcopos, ad conciliandam canonibus auctoritatem. Ingressi autem Elpidius & Tranquillus, suadebant Imperatori, non oportere, indicta causa ejici Joannem. Cum autem Joannis adversarii altercarentur; Elpidius Imperatori proposuit, ut Acacius & Antiochus subscriberent se ejusdem esse fidei atque eos qui canones ediderunt, quos illi orthodoxis proponebant. Imperator vero subridens dixit Antiocho, Nihil mihi utilius videtur. Illi vero ceu vertigine capti, se subscripturos dixere, neque tamen postea subscripsere. Interimque Joannes cum quadraginta duobus Episcopis frequenter conveniebat & colloquia miscebat, populoque suo sanam doctrinam prædicare non desistebat. Quid autem illa Pseudo-synodus contra Chrysostomum pronunciarit, non convenit inter Scriptores. Certumque tamen videtur ipsos hanc protulisse sententiam, a sede pellendum esse eum, qui a Synodo damnatus & depositus, sedem suam repetierat.

[Synodus Chrysostomum a sede pellendum esse pronunciat.]

P. 81. Deinde vero Antiochus Imperatori suasit ut, cum jam Pascha immineret, juberet Imperator Joannem ex Ecclesia egredi; illi morem gerens Arcadius Joanni mandavit ut Ecclesia excederet. Respondit Joannes, se a Deo Ecclesiam accepisse & ab illo solo ejici posse. Ait porro Socrates Joannem obsequutum esse mandato Imperatoris. Contra vero Palladius narrat Sabbato sancto cum ipsi mandatum ab Imperatore missum fuisset, Joannem eadem quæ antea respondisse.

[Socr. l. 6. c. 18. Pallad. p. 82. 83.]

Instabant semper Acacius & Antiochus, & deponi Joannem ejicique postulabant. Cumque Imperator hæreret ac vereretur, tum diei sanctitatem, tum ne motus populi excitaretur, dixere Acacius & Antiochus. *In caput nostrum sit* A *Joannis depositio.* Tum quadraginta illi Episcopi qui cum Joanne consentiebant, Imperatorem & Augustam adierunt, qui tum Martyria seu Ecclesias Martyrum invisebant, obnixeque precati sunt, ut Ecclesiam Dei in pace relinquerent, maximeque propter Pascha & propter eos qui regenerandi erant. Ac cum nihil impetrare possent, Paulus Episcopus Cratiæ clamavit: Eudoxia, Deum time, tuorum liberorum miserere: neque violes sanctam Christi solemnitatem sanguinis effusione. Tum illi quadraginta Episcopi mœsti ad diversoria se recepere sua. P. 83.

B Primipilares vero Chrysostomi hostes illum detrudere cogitantes, cum Imperatoris copias ad manum haberent, collectam militum turmam miserunt. In ipso Sabbato sancto ad vesperam in Ecclesias ingressi milites, clerum omnem qui cum Joanne erat ejecerunt, & armis Sanctuarium undique obsederunt. Mulieres quoque sacrarum ædium, quæ se exuerant ut baptizarentur, metu perterritæ, nudæ aufugerunt, neque enim concedebatur illis ut se velarent, sicut mulieres honestas decet. Multæ etiam acceptis vulneribus ejiciebantur, & sanguine implebantur C piscinæ, cruoreque sacri latices rubescebant. Neque hic rerum finis fuit. In locum etiam in quo sancta condita servabantur ingressi sunt milites, quorum aliquot nullis initiati erant mysteriis, videruntque tamen omnia quæ intus servabantur. Quin & sanctissimus Christi sanguis, ut in tali tumultu accidere poterat, in militum vestes effusus est. Tunc omnia ceu in barbarica irruptione patrata vidisses. Vulgus in solitudinem fugabatur: multitudo omnis extra civitatem versabatur: erantque Ecclesiæ in tanta festivitate omnino vacuæ. Episcopi plus quadraginta D qui Joannis consortio fruebantur, cum clero & populo sine causa in fugam versi sunt. Horrendis hujusmodi flagitiis omnia mixta turbataque erant: ubique per fora, per domos, per solitudines, per omnes civitatis partes, omnia lamentis, ejulatibus, & fontibus lacrymarum plena; ut non modo qui in ærumnis versabantur; sed & qui nihil tale patiebantur; non Catholici modo; sed etiam Hæretici, Judæi, Idololatræ cum Catholicis dolerent: & quasi expugnata ab hostibus civitate, tumultu, trepidatione & planctu plena erant omnia.

[Chrysost. T. 3. p. 518. 519. — Milites Ecclesiam invadunt.]

Addit vero Chrysostomus talia ausos esse inimicos E præter sententiam piissimi Imperatoris; nimirum bonus ac mitis Arcadius, qui ab adversariis Chrysostomi deceptus, pellendum illum esse censuerat; non putabat eousque processuros esse consceleratos. Id nocte multa, inquit Joannes, factum est, Episcopis hæc instruentibus, & multis in locis ordines ducentibus, nec erubescentibus, quod pro Diaconis campiductores haberent præeuntes.

Hæc Chrysostomus, ubi advertas ipsum dicere primo hæc in vespera Sabbati sancti cœpta, & quædam multa nocte facta, in Ecclesiis au- F tem quibusdam hæc patrata fuisse dicit. Cum porro ex Ecclesiis ita pulsi fuissent Joannis Presbyteri, in publico lavacro, quod Constantianas thermas vocabant, convocatis populis vigilias agebant, alii Scripturas divinas legentes, alii Catechumenos baptizantes, ut moris erat in Paschate.

[Pallad. p. 83. & seqq. Socr. l. 6. c. 18. Sozom. l. 8. c. 21.]

Anno 404. Paschate. Tunc Antiochus, Severianus & Acacius Patronos rogant ut populi a tali conventu arcerentur. Magister autem, vir probus, abnuebat & tanta noctu inferre mala populo nolebat. Tum Acacius timere se dixit, ne si Imperator in Ecclesiam veniens illam vacuam inveniret, tunc populi erga Joannem benevolentiam intelligeret, neve se ut invidos haberet. Urgentibus illis, Lucium ille quemdam ethnicum jussit cum Scutariorum manu illo se conferre. Lucius vero cum populum inde excedere nolle vidisset, reversus est. Tunc Acacius & socii ipsum deprecati sunt, promissis etiam additis, ut populum vi pelleret & ad Ecclesiam adduceret. Tunc ille assumtis secum Acacii clericis secunda vigilia noctis illo se confert, & cum militibus strictis gladiis, in multitudinem irrumpit, penetrat usque ad Sanctas aquas, ut prohiberet eos qui initiabantur Sacramentis Dominicæ Resurrectionis: & Diaconum truculenter invadens symbola effudit: Presbyteros vero grandævos fustibus in capite feriens, sacrum fontem cruore conspersit. Tunc rem stupendam videre erat. Nudæ enim mulieres cum viris suis, metu mortis & ex verecundia turpi se fugæ dabant. Quidam manu vulnerati abibant plorantes. Ex militibus vero nonnulli virgines trahere conscissis sacris vestibus. Omnes autem sacra vasa deprædare, sibi rapere. Presbyteri & Diaconi in carcerem trudebantur. In populo qui honoratiores erant, ex magna illa urbe pulsi sunt. Edicta confertim publicabantur, cum minis intentatis in eos qui a Joannis communione non recederent.

Alia violenter acta.

Illa vero omnia moliebantur Acacius & consceleraTi, ut ex iis locis ejectus populus in Ecclesiam se conferret, in qua ipsi pulso Joanne celebraturi erant. Verum Ecclesiæ pene omnes vacuæ manserunt; paucissimi enim erant, qui a Joannis communione recederent.

Pallad. p. 19 86.

Ubi vero illuxit Paschatis dies, omnis civitas extra muros in locum nomine Pempton demigravit: ibique populi festivitatem celebravere quasi oves dispersæ. Imperator autem egressus est ut sese exerceret in vicino campo, viditque agrum non consitum, tamenque candentem, quia nempe ii omnes qui nuper baptizati fuerant, candidis vestibus induti erant. Ait porro Sozomenus locum illum fuisse quem Constantius ad ludos Circenses complanaverat, & asseribus circumsepserat; erant autem illi candidis induti vestibus ter mille circiter numero. Stupefactus Arcadius interrogabat quisnam ille cœtus esset. Illi vero, a consceleratis Joannis inimicis instituti, responderunt hæreticorum cœtum esse. Nec mora illi sæviores ex satellitibus mittunt a tergo, qui auditores dissipent & doctores comprehendant. Tum clerici capti sunt, & cum illis laici quidam. Comprehensæ sunt etiam virorum nobilium conjuges, quarum aliis rapti mafortes sunt, aliis inaures cum extrema auris particula. Hæc cum videret Eleutheri cujusdam uxor opulentissima, relicto maforte, & veste ancillari assumta, cursu civitatem petiit, ut pudicitiam servaret; erat enim decora facie & eleganti forma. Sic carceres impleti sunt non reis & sceleštis, sed confessoribus: atque sic in Ecclesias mutati sunt. Et quod mirum videatur, dum hymni & oblationes in carceribus peragebantur, flagra, cruciatus & horribilia juramenta in Ecclesiis erga multos adhibebantur, ut Joannem anathemate damnare cogerentur. Ex illo autem tempore variis in locis, modo istic, modo illic conveniebant, & quia Joanni semper addicti erant, Joannitæ appellati sunt.

Clerus & populus in agro collectus invaditur.

Anno 404. Socr. l. 6. c. 19. Sozom. l. 8. c. 21.

Hoc in statu res erant cum Epistolam primam Chrysostomus scripsit ad Innocentium Papam, antequam ipse in secundum exsilium pergeret, a quo nunquam rediit: quam temporis notam hinc mutuamur, quod Chrysostomus postquam omnia recensuit, quæ ab adventu Theophili Constantinopolim gesta sunt, postquam de Synodo ubi ipse depositus fuerat egit, & se destitutum restitutumque fuisse commemoravit; deindeque iterum exagitatum & accusatum, atque ex Ecclesia pulsum; postquam violentam irruptionem in Ecclesiam & in Baptisterium factam enarravit; gradum sistit, neque ea quæ postea gesta sunt, & quidem atrocissima commemorat. Hic autem plurimos Episcopos alloquitur, dicitque Palladius hanc ipsam Epistolam scriptam fuisse Venerio Mediolanensi, & Chromatio Aquileiensi Episcopis. Addit autem Chrysostomus, malum hoc pervasisse in Orientem. Clericos enim in Episcopos insurgere, Episcopos ab Episcopis, populos a populis scissos esse, instareque periculum, ne dissensio manet in dies latius. Rogatque illos sibi subveniant & opitulentur. Si vero instent adversarii crimina sibi objicientes, paratum se esse ad causam coram incorruptis judicibus dicendam, queis significat se id optare, ut in concilio legitime congregato, hæc causa tractetur & definiatur.

Jo. Chrysostomus ad Innocentium Papam scribit.

Pallad. p. 22.

Huic Epistolæ addita est altera Episcoporum quadraginta, qui cum Joanne communicabant; tertia quoque cleri Constantinopolitani, qui pro Joanne stabat; has vero literas in Italiam deferendas suscepere Religiosissimi Episcopi, Demetrius, Pansophius, Pappus & Eugenius, qui relictis Ecclesiis suis, pelago se commisere, & cum illis Paulus & Cyriacus Diaconi. Antequam vero hæc Epistola ad Innocentium pervenisset, acceperat ille Epistolam Theophili Alexandrini, quæ ita concepta erat, ut in ea Pontifex temeritatis & superbiæ notam deprehenderet; quod solus scripsisset, nec claram ejus rei notitiam misisset, nec diceret aut cur, aut quibus assumtis sociis Joannem deposuisset. Cum porro dubius animi esset, nec ob rei gestæ levitatem, inquit Palladius, rescribere vellet, Eusebius quidam Constantinopolitanus Diaconus, qui tunc Romæ erat Ecclesiasticarum rerum causa, Innocentium adiit, & supplices libellos dedit, adjurans eum ut modicum temporis exspectaret, & conspirationem patefactam videret: ac post triduum advenerunt Episcopi supra memoratas literas afferentes.

Pallad. p. 10.

P. 9.

Secundum hæc Innocentius Papa utrique parti Joanni simul & Theophilo literas misit, utriusque communionem se admittere quidem dicens, ne Ecclesiam scinderet, judicium tamen a Theophilo latum improbans, addebatque aliam cogi Synodum oportere Occidentalium & Orientalium, æqui amantem, quæ nulli partium addicta esset. His adjicit Theophanes Innocentium & Flavianum Antiochenum clero Constantinopo-

Pallad. p. 22. 23.

Anno 404. Pallad. p. 27. ftano scripsisse, ut illum consolarentur, & indignationem suam exprimerent, quod contra Episcopum suum tam indigna patrata essent. Ex Episcopis vero qui literas Joannis ad Innocentium detulerunt, Demetrium Pesinuntis Orientem percurrisse narrant prædicantem Romanorum cum Joanne communionem, qui etiam literas Innocentii Papæ proferebat, necnon Episcoporum Cariæ, qui cum Joanne communicabant.

Paucis exactis diebus post datas ab Innocentio literas, Romam advenit Petrus quidam Theophili Presbyter, & Martyrius Constantinopolitanus Diaconus, qui literas Theophili Innocentio attulerunt, & quædam acta Concilii ad Quercum, in queis ferebatur Joannes a triginta sex Episcopis damnatus, quorum undetriginta Ægyptii erant, septem vero aliarum regionum. Quibus actis perlectis Innocentius, cum comperisset nullas graves esse accusationes, neque Joannem adfuisse, qui causam suam defenderet, Theophili furorem exsibilare perstitit, quod contra absentem tam præcipitem sententiam emisisset. Literas autem dedit illi ad Theophilum, quem, ut etiam Joannem ad communionem se admittere testificabatur, neque se a Joannis communione destiturum esse propter ea quæ per ludibrium παιγνιωδῶς gesta fuerant. Hortaturque illum ut ad Concilium mox congregandum compareat, ibique ex Canonibus Nicænis, non aliis (notans illos Antiochenos) sententiam ferendam esse dicit. (P. 23. 24.)

Innocentius Papa & Honorius Imp. œcumenicam Synodum cogi volunt. P. 29.

Concilium autem illud quasi mox futurum memorat Innocentius, quia Honorius Occidentis Imperator Augustus fratri suo Arcadio literas miserat, queîs hortabatur illum ut utriusque consensu, Orientalium & Occidentalium Concilium Thessalonicæ celebraretur, quo facilius utraque pars posset convenire. Verum astu inimicorum Joannis, & ita curante Eudoxia, quæ ad nutum suum Arcadii consilia moderabatur, factum est ut Concilium hujusmodi ab Innocentio Papa & ab Honorio Imperatore tantopere expetitum, non celebraretur.

Socr. l. 6. c. 15. Sozom. l. 8. c. 21. Sicarii Joannem interficere tentant.

Interea vero Chrysostomus Constantinopoli adhuc in Episcopalibus ædibus manebat, ac post Pascha bimestri spatio ibidem perstitit. Eodem tempore vir quidam dæmoniacus, aut qui se dæmoniacum simulabat, deprehenditur, pugionem habens, tamquam ad Joannem occidendum paratus, nondum tamen id facinus aggressus. Qui comprehensus a multitudine, perinde atque si precio conductus fuisset ad cædem patrandam, ad Præfectum urbis ductus est. Sed Joannes, missis quibusdam Episcopis ex numero eorum, quos secum habebat, hominem liberavit priusquam tormentis subjiceretur. Post hæc servus Elpidii Presbyteri, effuso cursu in ædes Episcopales irrupit. Quodam autem, quo curgens pergeret interrogante, illum servus nullo dato responso, sica percussit alterum qui priore percusso inclamaverat, similiter vulneravit; tertium quoque transfixit. Cum omnes qui aderant ingentem clamorem sustulissent, ille fugere cœpit. Qui vero illum insequebantur procul positis clamabant ut fugientem comprehenderent, quidam ex balneo rediens hominem apprehendit, lethalique ab eo vulnere confossus, mortuus cecidit. A populo demum ægre captus, ductus est in palatium. Testabantur cives has esse insidias inimicorum Joannis, clamabantque dicentes, & sicarium & eos qui misissent pœnas dare oportere. Præfectus autem urbis, cum eum tamquam judicium prolaturus esset accepisset, populi furorem compescuit; sed postea illum dimisit. Rem paulo secus refert Palladius: Elpidii, inquit, presbyteri famulus, quinquaginta, ut aiunt, aureis conductus, ut S. Joannem dolo interficeret, cum deprehensus esset tres gladios habere, septem ex iis qui ipsum apprehenderant, percussit, quorum quatuor continuo sepulti sunt, tres vero alii post diuturnam curationem, salvi evasere. (Anno 404. Pallad. p. 197.)

Plebs Joanni addicta ipsum custodit. Soz. l. 8. c. 22. Chrysost. Epist. 125.

His conspectis, qui ferventiores erant ex plebe Joannem custodire cœperunt, noctu & interdiu alternis vicibus Episcopales ædes circumsidentes. Hæc non æquo animo ferentes Episcopi, qui contra Joannem convenerant, Ecclesiasticas leges calcari conquerentes, de illo prorsus ejiciendo deliberabant. Quinto autem post Pentecosten die, Acacius, Severianus, Antiochus atque Cyrinus Imperatorem adeunt, adulatoriisque ac fucatis præmissis verbis, rogant, Joannem Episcopis Presbyterisque perosum ejici jubeat, quod jam dixerant efferentes, nempe, in caput suum fore Joannis depositionem, si nempe injusta esset. His ex facilitate nimia fidem habens Imperator, instante quoque Eudoxia Augusta, Patricium Notarium misit, qui hæc Joanni nunciaret, nempe Acacium, Antiochum, Severianum & Cyrinum depositionem ipsius Joannis in caput suum conjecisse, quapropter se Deo commendans Ecclesia excederet. Tum Joannes Episcopis qui aderant dixit: Venite precemur, & Angelo Ecclesiæ valedicamus, lætus quidem ob ærumnas, sed dolens de populi mœrore. Tunc vero quidam ex proceribus, vir probus, Joannem monuit: Lucium audacem virum cum militibus in promtu esse, ut si contradiceret vel differret, ille ipsum traheret atque expelleret; ac periculum esse ne commota plebs cum militibus pugnam committeret. Tunc Joannes cum lacrymis aliquot ex Episcopis osculatus, reliquos enim osculari non permittebat dolor, cæteris intus in sacrario valedixit: Manete, inquiens, hic interim, ut modicum quiescam. Ingressus autem in Baptisterium, Olympiadem vocat, quæ ab Ecclesia non discedebat, etiamque Pentadiam & Proclam Diaconissas, Silvinam etiam B. Nebridii uxorem, quæ viduitatem suam honestate ac modestia decorabat, ipsasque sic alloquutus est: Venite, o filiæ, audite me. Quæ ad me attinent, finem ut video habent; cursum meum consummavi, & forte vultum meum non amplius videbitis. Hoc unum est quod rogo, ne a solita erga Ecclesiam benevolentia vos avellatis, & ut ei, qui invitus, nec ambiens, ex consensu omnium, in hanc sedem ordinatus & inductus fuerit, tamquam mihi Joanni caput vestrum submittatis. Non potest enim Ecclesia esse sine Episcopo. Ita misericordiam consequemini: & memores estote mei in orationibus vestris. Illæ vero lacrymis perfusæ, ad ejus pedes advolvebantur. Tunc Joannes innuens, cuidam e venerandis Presbyteris ait: Amove eas hinc, ne populum perturbent. Ille vero per partem Orientalem egressus est; postquam jusserat equum suum ad partem Occidentalem adduci, ut populus eo se conferret:

Anno 404.

Joannes militibus se tradit in exsilium ducendum. *Sozom. l. 8. c. 22.* *Ep. 10. T. 3. p. 590. Epist. 221. p.* *Pallad. p. 95.*

sicque illo pie deluso, profectus est, & se militibus tradidit id tantummodo questus, quod contra leges ejiceretur, denegata sibi facultate causam dicendi ante legitimos judices, quod tamen homicidis & adulteris concedebatur. Parvoque impositus navigio, statim in Bithyniam transportatur. Testificatur ille eos qui se in exsilium ducebant, curam omnem & studium adhibuisse, etiam plus quam ipse volebat, ut ipsum recrearent ac reficerent. Profectus est autem 20. Junii anni 404. & Nicæam in Bithynia adductus est, ubi usque ad quartam Julii mansit: cum illo erant Nicææ Cyriacus Sinnadæ in Phrygia, & Eulysius Apameæ in Bithynia Episcopi, qui eo vincti adducti erant; sed postea ut inculpati dimissi fuere.

Sozom. l. 8. c. 22.

Quidam autem ex Joannis inimicis, timentes ne si populus qui in Ecclesia erat discessum ejus agnosceret, illum insequeretur ac redire cogeret, fores Ecclesiæ occluserunt. Ex iis vero qui in plateis erant, alii ad mare accurrerunt ut eum assequerentur; alii metu conterriti fugam arripuere, Imperatoris iram veriti. Ii vero qui in Ecclesia erant, vi magna portas effregerunt.

Ecclesiæ incendium. *Pallad. p. 91. 92.*

Inter hæc flamma in illa sede, in qua solebat Joannes concionari emissa est, & progressa ad tectum usque pervenit totamque combussit Ecclesiam: inde vero transiliens flamma nihil mali interpositæ populi multitudini inferens, ad ædes senatus transiliit multis passibus distantes; quodque mirum videatur, ædium illarum non eam partem quæ Ecclesiam respiciebat; sed adversam partem, quæ Palatio Imperiali proxima erat, invasit, atque sic ædes illas in cinerem redegit, necnon Ecclesiam & domos circumquaque positas, & soli ædiculæ pepercit, in qua sacra vasa reposita erant; non aurum reveritus est ignis, nec argentum, inquit Palladius; sed ut ne locus daretur calumniatoribus Joannis. Theophilus enim dicebat ipsum Ecclesiæ mobilia vendidisse. Verum rem falsam esse clarius enituit ex breviculo illo, quem Germanus Presbyter & Cassianus Diaconus obtulere, efferente quod preciosa vasa tradidissent coram Judicibus, Studio Præfecto urbis, Eutychiano Præfecto Prætorii, Joanne Comite Thesaurorum, Eustathio Quæstore, & Tabulariis, in auro, argento & vestibus. In tanto autem & tam præcipiti incendio nemo periit. Circa ejus auctores varia a Scriptoribus referuntur. Palladius rem narrat, ut divinitus omnino factam. Sozomenus dicit, populum Joanni addictum id in ejus inimicos retulisse, illos vero id Joannis amicis adscripsisse, Socrates; Zosimus & Theophanes populo Joanni addicto totum referunt.

Socr. l. 6. c. 18. *Pallad. p. 28.*

In aula vero Imperatoria flagitium illud a Joannitis patratum fuisse vel putabatur, vel simulabatur. Tunc Optatus urbis Præfectus religione Gentilis in Joannitas seu Joannis fautores admodum sæviit. A nullo tamen ex illis vi tormentorum id efficere potuit, ut se vel suos hujus incendii auctores esse declararent, ipso fatente Zosimo, id quod etiam testificatur Joannes Epist. 94. Imo ipsum Joannem ut incendii auctorem accusavere, ideoque, ut ait Palladius, vinctus in Bithynia detentus fuit cum Cyriaco & Eulysio Episcopis, qui postremi cum aliis

Pallad. 93. 94.

A Chalcedonem adducti & custodiæ mancipati sunt, atque eo usque impudentiæ & nequitiæ processerunt Acacius, Paulus, Antiochus, Severianus, & alii quidam, ut in literis suis ad Innocentium Papam, Joannem quasi Ecclesiam incendisset, calumniarentur. Joannes vero scripsit illis, etsi in aliis sibi defendendi sui locum non dederant, in hoc saltem darent, ut de hujusmodi incendio sese purgaret.

Anno 404. *Soz. l. 8. c. 22.* *Epist. 118. p. 659.* *Alic. p. 526.*

Alii quoque per urbem circumeuntes, eos qui delati fuerant quod Joanni faverent, comprehenderunt, & in custodiam datos, ut Joanni B anathema dicerent cogebant. Illis vero Episcopis, Presbyteris aliisque qui sui causa in carcerem trusi fuerant, Epistolam consolatoriam misit Chrysostomus, ubi paucis hortatur illos ad patientiam, dicitque ærumnas & pœnas hujusmodi, pro pietate susceptas, coronarum esse conciliatrices.

Arsacius Jo. Chrysostomo substituitur. *Chrysost. Ep. 125. Chronicon Alex.*

Postquam sic abductus fuerat Joannes, curante Eudoxia Imperatrice in sedem ejus substitutus fuit Arsacius vigesima-septima die mensis Junii anno 404. Erat ille Arsacius frater Nectarii, qui in sedem Constantinopolitanam, Gregorio Na- C zianzeno secedente, inductus fuerat. Annorum octoginta erat Arsacius, quem delirum, λῆρον vocat Chrysostomus, & lupum atque adulterum, quod alienam sedem sic invasisset. Ait quidem Socrates ipsum ob singularem mansuetudinem Ecclesiam tranquille gubernasse. Verum Sozomenus narrat illum quidem mansuetum fuisse & erga Deum religiosum; sed laudem illam, quam omnium consensu adeptus fuerat Presbyter, imminuisse quosdam clericos, qui omnia pro lubito suo agebant, & gesta sua illi imputabant. Anysius vero senex Episcopus Thessalonicensis, D se Ecclesiæ Romanæ sententiæ hærere dicens, a Joannis partibus stare se dixit, Episcopi quoque Cariæ, se Joannis communionem amplecti dixere. Infra videbimus Palæstinam & Phœniciam pro Joanne fecisse. Cilicia vero divisa fuit.

Socr. l. 6. c. 19. *Pallad. p. 26. & 28.*

Arsacii famam, inquit Sozomenus, læserunt ea quæ gesta sunt. Nam cum Joannis fautores nec cum Arsacio nec cum ejus fautoribus synaxes agere vel preces fundere vellent, ideoque seorsim & in extremis civitatis partibus collectas agerent, rem ipse ad Imperatorem retulit.

Soz. l. 8. c. 23.

Tribunus itaque cum militibus in congregatos E Joannitas impetum facere jussus, plebem fustibus & saxis cædens fugere compulit. Nobiliores vero & eos qui Joannis partes tuebantur, custodiæ tradidit. Tunc autem, uti solet quando militibus licentia datur, mulieres ornatu suo vi adhibita spoliantur; aliis monilia, zonæ aureæ & torques abripiuntur, aliis inaures simul cum auribus detrahuntur. Cumque ingens perturbatio & luctus in urbe esset, ne sic quidem plebs pristinam erga Joannem benevolentiam abjecit.

Soz. l. 8. c. 23.

Illi vero publice quidem convenire non ultra audebant, multi nec in forum, nec ad balnea F procedere, quibusdam etiam tutum non erat domi manere; sed plurimi viri boni honestæque mulieres urbe excedebant, ex quorum numero fuit Nicarete Bithyna, nobili genere Nicomediæ orta, ob perpetuam virginitatem & vitæ sanctimoniam celeberrima, virtutum omnium exerci-

Anno 404.

A tio addicta, ita ut cum amplissimo patrimonio injuste spoliata fuisset, rem patientissime tulerit; sed ex paucis sibi relictis, prudenti usa administratione, non modo sibi & domesticis necessaria suppeditaverit; sed etiam aliis subministraverit, maximeque medicamenta, quæ ipsa ingeniose ad pauperum ægrotantium usum apparabat. Certum tamen est, etiam tunc clam, & fortasse intra domos synaxas celebratas fuisse. Joannes enim Theophilum & Salustium Presbyteros culpat, quod synaxibus assidue non interessent. Imo extra urbem quoque atque in montibus & sylvis synaxes habitas fuisse, testificantur Scriptores quidam, & in codice Theodosiano ejusmodi synaxes severissime puniendæ dicuntur.

Niceph. Chron.

B

Eutropius lector in cruciatibus moritur & Martyr habetur. *Soz. l. 8. c. 23. 24.*

Cum ingens metus populum a tumultu coercuisset, Præfectus urbis de incendio Ecclesiæ & curiæ quæstionem habuit, multosque gravibus suppliciis affecit. Cum enim idololatra esset, de Ecclesiæ calamitatibus delectabatur. Eutropius lector ad indicandos eos, qui ignem Ecclesiæ injecerant, in judicium adductus, etiamsi loris & fustibus cæsus, etiamsi ei latera & genæ unguibus lacerarentur, ardentesque faces corpori admoverentur, etsi adhuc adolescens & corpore tener, nihil unquam confessus est. Ac post tormenta in carcerem conjectus, illic animam haud multo postea exhalavit. Ejus occasione Sozomenus somnium refert Sisinnii cujusdam Novatianorum Episcopi, cui dormienti dictum fuit Eutropium solum probum virum in civitate fuisse. Eutropius autem hic inter Martyres in Martyrologio Romano celebratur, duodecimo die Januarii mensis.

C

Tigrius Presbyter cruciatur. *Soz. l. 8. c. 24.*

Tunc etiam Tigrius Presbyter vestimentis exutus & tergo flagris cæsus, vinctisque pedibus & manibus in equuleo extensus, membris dissolutus est. Erat autem hic natione barbarus & Eunuchus, sed non ab origine; qui cum in domo cujusdam potentis servus fuisset, domino suo probatus, libertatem meruerat. Postea vero ad Presbyterii gradum promotus, moribus gratus, comis, atque erga pauperes & peregrinos benignissimus fuit. Hic etiam enunciatur in Martyrologio Romano 12. Januarii. In partem quoque ærumnarum venerunt Monachi Mesopotamiæ & Diaconissæ C. P. quæ cogebantur vel cum Arsacio communicare, vel auri 200 libras dare.

D

Olympias Diaconissa. *Soz. l. 8. c. 24.*

Olympias Diaconissa in hoc rerum discrimine fortitudinem animi exhibuit. Nam cum in judicium adducta esset, interrogante Præfecto cur Ecclesiam incendisset, respondit: „ Non est hoc „ vitæ meæ institutum. Ego enim facultates meas „ quæ multæ erant & maximæ, templis Dei in„ staurandis impendi. „ Cum autem diceret ille, probe sibi notam esse illius vivendi rationem, apposite respondit illa: „ Tu ergo in accusatoris „ locum transi, & alius de nobis judicet. „ Præfectus nihil habens quod culpare posset, ad aliud se convertit, atque Olympiadi cæterisque mulieribus amentiam exprobravit, quod Episcopi sui, Arsacii nempe, communionem aversarentur: Præfectus vero tunc quidem illam dimisit; altero autem die evocatam illam magno auri pondere mulctavit. Quædam autem aliæ metu perculsæ, Arsacii communionem vel invitæ amplexæ sunt.

E

F

Anno 404.

Pentadia Diaconissa. *Chrysost. Epist. 94.*

Pentadia quoque Diaconissa vidua olim Timasii Consulis uxor, strenue & constantissime causam Joannis defendit. Ideoque illa quæ nonnisi Ecclesiam cubiculumque suum noverat, in forum pertracta fuit, a foro ad tribunalia, ubi firmitatis animique fortitudinis nova signa egregiaque dedit; postea vero a tribunali ad carcerem deducta, pari tranquillitate firmitateque omnia pertulit; ideoque jure a Chrysostomo in sua ad illam Epistola admodum celebratur. Voluit illa hyemi sequente Constantinopoli relicta alio peragrare. Verum Joannes illam hortatus est ut in urbe maneret, ubi concivibus variis modis subsidio esse posset. In illos etiam sævierunt qui vexationes vitandi causa apud Monachos se receperant, quin etiam ipsos Monachos & Virgines in famem conjecere & vestibus nudavere. Monachos autem Gotthos qui in terra Promoti degebant, consolatus est Chrysostomus, quando sui causa molestias multas & ærumnas perpessi sunt.

Epist. 104. *Epist. 2.* *Epist. 207.*

Tanto fervebant ii, qui tunc aulam Imperatoriam moderabantur, in Joannem & ejus consortes odio, ut non pauci tunc Episcopi qui probe rem Ecclesiasticam gerebant, quod Joanni addicti essent pulsi. Alii vero, non indigni modo; sed etiam plerumque scelesti, in illorum locum intruderentur, Serapionem igitur, quem, Joannes Heracleæ in Thracia Episcopum constituerat, post innumeras absque ulla probatione calumnias, summa crudelitate cæsum usque ad excussionem dentium, in patriam suam relegarunt; ille vero apud Monachos Marsos & Gotthos aufugerat, ibique diu delituerat antequam caperetur. In ejus vero locum substitutus fuit Eugenius quidam, in mercedem conspirationis, quam adversus Joannem Episcopum suum susceperat. Sex illi Episcopi, qui simoniæ causa a Joanne depositi fuerant, ut supra diximus, rejectis iis probis Episcopis, quos Joannes in eorum locum ordinaverat, in sedes suas tunc restituti sunt; sed postquam restituentibus se pecuniæ summam numeraverant, quo certe modo simoniam renovabant. Heraclides autem Episcopus Ephesi a Joanne constitutus, ab inimicis ejus depositus, per quadriennium saltem Nicomediæ in carcere inclusus mansit. In ejus autem locum substituere Victoris Tribuni Eunuchum, mancipium, inquit Palladius; ebriosum, meretricium, avarum, cætera vero referre pudet.

Episcopi quidam pulsi. *Pallad. p. 195.* *Epist. 14.* *Pallad. p. 73.* *Pallad. p. 137.*

Sub hæc autem Theotecnus Presbyter Romam venit, literas afferens viginti-quinque Episcoporum, qui cum Joanne ad Synodum celebrandam convenerant, queis Innocentio Papæ narrabant quo pacto Joannes a militum manu pulsus, Cucusum in exsilium missus fuisset. Paulo post venit Paternus, qui se Constantinopolitanæ Ecclesiæ Presbyterum dicebat, Joannisque inimicus, literas afferebat Acacii, Pauli, Antiochi & Severiani aliorumque, qui Joannem calumniabantur, quasi Ecclesiam incendisset. Innocentius vero illis respondere dignatus non est. Post aliquot dies Romam venit etiam Cyriacus Episcopus ex Oriente pulsus per eam legem quæ ferebat: *Si quis non communicat cum Theophilo, Arsacio & Porphyrio, ille quidem Episcopatu arceatur, simul etiam amittat si quam visus fuerit habere substantiam*

Pallad. p. 24. 25. 26.

Anno 404. *tiam pecuniarum aut prædiorum.* Post Cyriacum A advenit Eulysius, & alii quoque de quibus infra narrabimus, nam Cyriacus nonnisi anno 405. advenisse potuit. Ante profectionem vero suam aliquanto tempore Constantinopoli occulti mansere.

Honorii Imp. ad Arcadium literæ. *Chrysost. T. 3. p. 524.*

Hoc ipso anno 404. nec multo post pulsum Joannem, Honorius Occidentis Imperator Arcadio fratri suo scripsit, ac se nuper accepisse dicit in die S. Paschæ, clausas subito fuisse Catholicas Ecclesias, trusos in custodiam Sacerdotes, omnia bellicum in modum turbata Mysteria, nonnullos in ipsis Ecclesiæ Sacrariis interemtos B fuisse, Episcoposque in exsilium pulsos. In hæc autem ille vehementiore stylo, ut par erat, invehitur: sub finem vero innuit exspectandam fuisse Papæ auctoritatem, qui pacificam Joanni Episcopo concordiam miserat, nec quemquam putabat ante judicium repellendum esse. Periculum vero dicit esse ne id in humani generis perniciem factum sit.

Sozom. l. 8. c. 25. Zos. l. 5.

Nihil in aula Constantinopolitana boni pepererunt Honorii literæ, Arcadio semper uxoris & aulicorum optata sequente. Verum ira vindictaque divina sævit, a multisque observata fuit: C nam hoc anno Thracia & Illyricum ab Hunnis devastata fuere: & quo tempore Joannes pellebatur, Isaurorum rebellio Constantinopoli nunciata fuit, qui in Asiam Minorem & in Syriam mala innumera intulere. Cyrinus Chalcedonis Episcopus unus ex ardentioribus Joannis inimicis, qui in caput suum, ut supra vidimus, sanguinem Joannis contulerat, ex dolore crus sibi exscindi jubere coactus est, ut postea in diuturnis cruciatibus lente periret. 30. Septembris Constantinopolis & circumposita regio grandine ingenti afflicta fuit. Et 6. Octobris infelix Eudoxia D in abortu periit. Hæc multi observavere, & has poenas ob injustam & violentam Joannis expulsionem a Deo inflictas putavere. Arcadius tamen, aut potius qui illius nomine omnia moderabantur, in cœpto perstitere.

Eudoxia Augusta moritur. *Socr. l. 6. c. 19.*

Joannes vero Nicææ in Bithynia aliquanto tempore detentus, ex aëris salubritate valetudinem & corporis robur consequutus est, ut ipse dicit in Epistola X. ad Olympiadem, quam scripsit postridie profecturus Cucusum exsilii locum. Milites autem Præfecti, qui illum in exsilium ducebant, nihil non agebant ut illum recrearent ac reficerent: ipsique etiam plura quam vellet officia E præstabant. Rumor statim sparsus fuerat ipsum in Scythiam deportandum esse. Primo statutum fuisse videtur in Imperatoria aula, dicit ille in Epistola XIII. ut Sebasteam Armeniæ urbem exsulatum mitteretur. Sed, mutato consilio, Cucusum missus est, locum Armeniæ desertissimum. Ipse vero amicorum multorum operam adhibuerat, ut in mitiorem & propinquiorem locum mitteretur. Verum nec sine querela dicit ipsos rem, quam scelerati etiam homines impetrant, consequi non potuisse. Imperatricem vero Eudoxiam se Cucusum mitti jussisse dicit in Epistola F CXXXV. ad Cyriacum.

Chrys. T. 3. Epist. 221.

Insequenti igitur die Chrysostomus, Panemi mensis quarto, qui mensis Panemus Julius est ut videas apud Selidam & Usserium, Nicæâ in Bithynia profectus est. Eodemque die Epistolam scripsit ad Constantium Presbyterum, cohortans illum ut ne ex præsentis procellæ tempestate amoveretur ab officio & a re suscepta; sed pro more suo eos qui adhuc Græcorum superstitioni, seu idololatriæ, dediti erant ad fidem Christianam convertere pergeret, & impiam religionem exterminaret, atque Phoeniciæ, Arabiæ & Orientis Ecclesiarum curam gereret. Dicitque se non Sebasteam ut putabat, sed Cucusum in exsilium mitti. In fine vero ait sibi ante profectionem curæ fuisse, ut e Salamina Cypri hæresin Marcionistarum, quæ ibi grassabatur, eliminaret. Si vero Cyriacus Episcopus adhuc Constantinopoli sit, scribat illi ut pergat ea perficere quæ ipse aggressus fuerat. Sic sanctissimus ille vir, ærumnis undique prementibus, augendæ in diversis regionibus Christianæ rei curam nunquam deponebat. Epistolam vero ad Theophilum scripsisse putatur, *Epist. 119.* cum Nicæa profectus esset, ut Cucusum contenderet, hortaturque illum ut pergat pericula subire & strenue agere, nec clare dicit quibus ille rebus tunc operam daret. Alteram ejus ad Theophilum Epistolam habemus, scriptam postquam Cucusum advenisset.

Cum Cæsaream in Cappadocia, Nicæa pro- *Epist. 11.* fectus, duceretur, Olympiadi scripsit, & quidem paulo postquam iter illud susceperat, cum adhuc valetudine illa, quam Nicææ recuperaverat, & animi hilaritate frueretur. Ea vero quæ de Præfecti militibus, qui se in exsilium ducebant, hic enarrat, prætermittenda non duximus: „ Atque „ Præfecti milites, inquit, ii qui nobiscum pe- „ regrinantur, ita nos officiis prosequuntur, ut „ ne famulorum quidem operam requirere nos „ sinant, cum ipsi famulorum munia exsequan- „ tur. Etenim pro suo erga nos amore hoc mu- „ nus & jussionem præripuerunt. Atque ubique „ satellitum manu cingimur, unoquoque vide- „ licet hujusce ministerii nomine se beatum præ- „ dicante.

Valetudine bona fruebatur ille quando Nicæâ *Epist. 110.* profectus est; sed cum dies noctesque iter facere cogeretur; ita ut & æstu oppressus & vigiliis confectus, & rerum necessariarum penuria pressus, illò pergeret, nec adessent, qui possent illum juvare; in febrim incidit: atque iis, inquit, qui ad metalla damnantur, vel qui in vinculis tenentur, graviora & atrociora pertulit. Antequam *Epist. 14.* vero in Cappadociam perveniret, liberatus fuit a Galata, inquit, qui mortem sibi minitabatur; videlicet a Leontio Ancyræ in Galatia Episcopo, qui inter primipilares Chrysostomi inimicos princeps erat. Sed nunciatum illi fuit Pharetrium Cæsareæ Episcopum ipsum exspectare, ut ipse omne caritatis specimen exhiberet. Ille vero iis fidem non habuit; imo contraria sibi eventura putabat. Tandemque Cæsaream in Cappadocia, perinde atque a tempestate in tranquillum portum pervenit. Neque statim potuit a tantis malis recreari: sed tamen animum resumsit, quia puram aquam bibit, panem non foetidum & durum ut ante comedit, balneis recreatus est, & in lecto recumbendi potestatem habuit. Eratque *Epist. 14.* in ipso tertianæ febris ardore, hospitiumque habuit in extremo urbis recessu. Tum vero clerici omnes, populus, Monachi, Monachæ, Medici adfuerunt, a quibus perquam officiose exceptus

Chrysostomus Cæsaream in Cappadocia venit.

Anno 404. fuit, omnibus famulantibus & necessaria quæque ipsi subministrantibus. Tunc autem ingenti flammæ ardore deflagrans, in extremo periculo versabatur. Demum paulatim remittere ac sedari morbus cœpit; Pharetrius vero, qui tot venienti officiosi animi signa dari curaverat, nunquam comparuit, imo dira meditabatur, ut vi- Epist. 12. debimus. Præstantissimos autem ibi celeberrimosque medicos habuit, a quibus non tam artis subsidiis, quam commiseratione & amicitia curabatur. Quorum etiam unus, quo ille postea semper & medico & amico usus est, secum profecturum esse spopondit, itemque alii complures eorum qui dignitate pollebant.

Illum visitatum venit frater Maximi Episcopi, a quo se sperabat literas accepturum Olympiadis & Tigrii Presbyteri. Verum respondit ille, se literas postulavisse, sed abnuisse illos. Binis interpositis post adventum illius diebus Epistolam misit ad Olympiadem, quam primo de restituta valetudine sua certiorem facit, deque adventu fratris B. Maximi Episcopi, objurgatque illam quod literas ad se non miserit, & de Tigrio quoque eadem de causa conqueritur. De loco exilii sui mutando ne ultra curet, & ne alios ad id postulandum adhibeat edicit, paucisque de Pergamii Sororibus, & de Cyriaco Episcopo additis, Epi- Ep. 120. stolam claudit. Cæsareæ cum esset, ad Theodoram quoque scripsit, & quæ sibi in via acciderant paucis patefecit; de illa etiam conqueritur Ep. 121. quod cum jam quartam vel quintam Epistolam Epist. 12. ad ipsam miserit, unam tantum ab illa acceperit.

Cæsareæ etiam recipere potuit Epistolam Arabii, viri sibi addictissimi, cujus uxor Olympiadi amica & familiaris erat. Is cum putaret illum in exsilium mitti Sebasten, obsecrabat illum ut in Ep. 121. ædibus suis in illa urbe sitis sedes poneret. Respondit illi Chrysostomus exsilii sui locum non Sebasten, sed Cucusum esse.

Cum ergo Joannes morbum sensim remissum & sedatum esse videret, de discessu cogitabat ut Cucusum peteret, atque ab itineris ærumnis tandem quiesceret. Verum subito nunciatur Isauros cum innumera hominum manu Cæsariensem agrum populari, atque magnum quoddam oppidum incendisse, cum ingenti clade. Qua re audita Tribunus cum militibus omnibus suis urbe excessit. Timebant enim ne urbem quoque adorirentur. Omnes in metu & trepidatione erant, de ipso quoque patrio solo periclitantes, adeo ut senes etiam ipsi murorum custodiam susciperent.

T. 3 Ep. 14. p. Pharetrius vero, qui pridem benevolentiæ signa Joanni dederat, quem proficiscentem invitaverat, jam illum Cæsarea pellere moliebatur; mutati autem animi causam fuisse suspicatur Joannes, invidiam unam. Cum videret omnes ad Joannem confluere, Optimates, Monachos, Virgines, Præfectos, milites, medicos omnesque certatim ipsi officia, ministeria, facultates offerre, atque in partem calamitatis venire; hæc non ita libenter vidit; sed livore ductus, ipsum e finibus suis pellere decrevit, ad eamque rem ministerio usus est Monachorum quorumdam, qui ex re gesta ad expeditiones similes exercitati fuisse videbantur. Cum ergo res eo quo diximus in statu essent, quadam die illucescente au-

Pharetrius Joannem per Monachos Cæsarea pelli jubet. P. 596.

A rora, Monachorum agmen δρᾶγγος, domum Anno 404. in qua Joannes sedes habebat invaserunt, se eam incensuros, & Joanni extrema quæque mala illaturos esse minitantes, nisi statim abscederet. Nec Isaurorum metus, nec morbus, quo tunc Joannes premebatur, illos vel humaniores vel moderatiores reddebat. Instabant autem urgebantque cum furore tanto, ut ipsi quoque Prætorii milites metu afficerentur: quos ut majori timore percellerent, gloriabantur se jam multos prætorios milites fœde verberasse.

His auditis Prætorii milites ad Joannem con- B fugiunt, ipsumque rogant & obsecrant ut etiamsi in Isaurorum manus incidendum sit, his tamen belluis ipsos liberaret. Res Præfecto urbis nunciatur, qui ut Joanni opitularetur occurrit, Monachosque precatur absistant; sed frustra cessere conatus ejus omnes; ita ut anceps animi nesciret utrum Joanni optatius esset, cum cædis periculo ex urbe proficisci, quam urgentibus pellentibusque furiosis illis Monachis in urbe manere. Misit igitur ad Pharetrium Episcopum, precibus ab illo contendens ut Joanni, tum ob morbum quo detinebatur, tum ob imminens peri- C culum paucos adhuc dies concederet. Nec quidquam impetrare potuit. Imo postridie Monachi acriore impetu sunt usi; neque Presbyteri illi, qui Joanni addicti erant, opem illi ferre ausi sunt; sed cum hæc Pharetrii jussu fieri non ignorarent, nec cum a Joanne accerserentur, accedere audebant.

Cum in tali rerum conditione non posset ultra Joannes in urbe consistere, etsi febri laborabat, etsi Isaurorum instabat metus, hora ipsa meridiana, se in lecticam conjiciens profectus est, universa plebe lacrymante, ejulante, atque D rei auctorem exsecrante ac diris devovente. Postquam autem Cæsarea egressus fuit, quidam Clerici venerunt, ac lugentes lento gradu ipsum sequebantur. Ex illis vero quidam dicebant: Quonam illum ad mortem adducitis? Unus autem, qui Joannem admodum amabat, quasi ira permotus, Abi obsecro, inquit: in Isauros etiam incide, modo a nobis elabaris. Nam quocumque incideris, tuto incides, dummodo manus nostras effugias.

Hæc audiens ac perspiciens egregia Matrona Seleucia, Rufini uxor, quæ officiose Joannem admodum colebat, precibus ab illo impetravit, E ut in ipsius suburbanam villam, quæ quinque passuum millibus ab urbe distabat, hospitii causa se conferret, misitque qui sanctum virum illo ducerent. At neque illic in pace quiescere licuit. Nam re comperta Pharetrius multas Seleuciæ minas intentavit. Illa vero non minus prudens quam officiosa femina, Joannem adiit, ac de Pharetrii minis nihil ipsi retulit, sed Procuratori suo totam rem aperuit, ipsique mandavit, ut Joanni omne officii genus impertiret, ac si qui Monachi venirent, ut ipsum contumeliis incesserent aut male afficerent, ex aliis villis suis F agricolas colleret, atque ita cum Monachis manum consereret; Joannem vero rogabat, in domum aliam suam quæ arcem habebat, nec ullis viribus expugnari poterat, confugeret, ut contra Episcopi & Monachorum furorem in tuto esset. Verum abnuit Joannes. Interea vero acerrime

Seleucia Matrona pia.

Anno 404. Seleuciam urgebat Pharetrius, rem prorsus ignorante Joanne; nolebat enim verecunda mulier Pharetrii insultus sancto viro patefacere. Instante demum Pharetrio, minas intentante atque cogente, ut Joannem ex suburbio ejiceret, hominis importunitatem non ferens Seleucia, dixit Joanni instare Barbaros seu Isauros, ideoque alio ipsi iter capescendum esse; ex verecundia enim Pharetrii violentiam exprimere non audebat. Media autem nocte venit Evethius Presbyter ex familiaribus Joannis, magnoque clamore dixit: Surge obsecro, adventant Barbari, nec longe absunt. Tum quid consilii caperet Joannes nesciebat. Nox illunis & caliginosa erat, in urbem se recipere non poterat, nec quisquam præsto erat qui opem ferret. Metu tamen compulsus, ærumnis confectus & jam mortem exspectans, surrexit. Ut autem iter conficere possent, in lecticam ascendit, ac faces accendit. Verum has Evethius socius exstingui curavit, ne Barbari, inquiebat, lucis splendore exciti in nos impetum faciant. Exstinctis itaque facibus, ex mulis unus qui lecticam gestabat in ardua & petrosa via in genu lapsus, Joannem in lectica inclusum humi prostravit, parumque abfuit quin ille interiret. Surgens deinde tractim pedibus incedebat, Evethio, qui ex equo desilierat, manibus ipsum sustentante: vix enim ille, ac ne vix quidem in tam aspera montium via, iter agere, nisi sustentatus & quasi tractus poterat; præter has autem calamitates instabat febris, haud dubie aucta motibus casibusque; urgebat etiam Barbarorum metus: nam cætera omnia quæ postremo Pharetrius contra Seleuciam designaverat, ignorabat ille.

Chrysostomi ærumnæ in via.

Similia multa gravia tantum itineris agens perpessus est, quæ Olympiadi non speciatim, ut priora, refert. Cæterum obsecrat illam, ut ea quæ superius memorata sunt nemini enunciet; sed apud se tantum contineat. Tanta vero erat Chrysostomi fama, tanta de exsilio & ærumnis ipsi injuste illatis commiseratio, ut ubique cœtus hominum cujusvis dignitatis in occursum ejus venientium vidisses; ubi autem in Cappadociam & in Taurociliciam, ut vocat ipse, pervenit, magno agmine sancti Patres & Monachi, Virginesque obviam ipsi prodiere, infinitam lacrymarum vim profundentes. Cumque illum in exsilium euntem cernerent, in fletus prorumpebant, his mutuo verbis utentes: Satius fuisset solem radios suos contrahere, quam Joannis os conticere. Hujusmodi vero spectacula magis ipsum turbabant & cruciabant, quam ipsæ ærumnæ & calamitates, quas constanti semper animo pertulit. Tandem vero Cucusum exsilii locum advenit. Erat vero Cucusus parvum atque desertissimum oppidum, ut sæpe sæpius refert ipse Chrysostomus, in Armenia minori situm, quidam vero in Cappadocia, alii in Cilicia locant, quoniam in harum regionum confiniis situm erat: tam desertum autem oppidulum erat, ut neque forum venalium haberet.

Epist. 125. p. 671.

Quidam porro vir ex primariis oppidi, Dioscorus nomine, qui Joannem nostrum apprime venerabatur; ubi audivit illum Cucusum mitti in exsilium, & istuc pergentem moras quasdam Cæsareæ facere, illo misit rogatum & obsecra-

A tum, ne Joannes domui suæ alteram anteferret, alii quoque idipsum fecerant. Verum Dioscori domum aliis præferendam esse censuit Chrysostomus, atque apud illum sedes posuit: tanta vero largitate ac liberalitate utebatur Dioscorus, ut ea de causa perpetuo cum illo sanctus noster expostularet. Ut vero latius spatium Chrysostomo relinqueret ex ædibus suis in villam migravit: quin etiam domum ipsi ad tolerandam hyemem idoneam construxit: atque ita magnum beneficium magno cumulo auxit. Anno 404. P. 595.

Cum Cucusum advenit, gravissimo laborabat B morbo; a diebus enim plus quam triginta ardentissima febri cruciabatur, aliisque stomachi infirmitatibus maximis, quæ mala haud dubie, tanti itineris molestiæ, aliæque curæ, sollicitudines, Isaurorum metus atque incommoda varia pepererant. Postquam vero Cucusum pervenit, ubi cum tanta humanitate exceptus fuit, brevi morbum omnem deposuit, ita ut etiam integra valetudine frueretur. Non modo autem Dioscorus, apud quem diversabatur, ubertim illi omnia subministrabat; sed etiam plerique alii Procuratores & rerum administratores, heris id per literas imperantibus, subinde illum adibant ad officia C quævis præstanda parati: quod amicorum subsidium omnes pene abstergebat exsilii molestias.

Chrysostomus Cucusum exsilii locum pervenit.

Cucusus etsi non amplum oppidum erat, Episcopum tamen habebat, qui Chrysostomum cum omni benignitate excepit, exque tanti viri existimatione & reverentia eo usque processit ut Episcopalem illi sedem cedere voluerit. Verum Chrysostomus a tali munere suscipiendo longe aberat. Eodem ipso die quo sanctus vir Cucusum advenit, adfuit ipsi Sabiniana Diaconissa, senectute quidem & ærumnis pene obruta, sed tanta animi alacritate, tanto erga Chrysostomum affe- D ctu prædita, ut se paratam esse diceret etiam in Scythiam proficisci: rumor enim erat Chrysostomum illo amandandum esse; illa vero cognatis omnibus relictis, ipsum ubique sequi destinaverat, quapropter ab omnibus Ecclesiæ alumnis magno cum affectu excipiebatur. Putat autem Tillemontius eam ipsam Sabinianam esse fortassis, quam amitam Chrysostomi fuisse narrat Palladius in historia Lausiaca. P. 593. & 594.

Constantius vero Presbyter, qui Chrysostomi ubique sequendi cupiditate flagrabat, jam ab illo facultatem per literas petierat, Cucusum venien- E di, ut illum ibi exspectaret, & lateri ejus semper hæreret. Sed post Chrysostomi adventum Cucusum, eò se contulisse putatur. Omnia certe ad nutum ipsi succedebant, cum omnes in tota circum regione solatia afferre, & officia impendere curarent. Quapropter amicis quibusdam (Epist. 146.) ea de re sic loquebatur: „ Ut rerum no„ strarum statu cognito lætemini, ingenti quiete „ atque otio fruimur: corpusque nostrum, etsi „ multa sunt quæ ejus valetudinem labefactent, P. 594. „ satis commode se habet. Etiamsi enim nihil ve„ nale, & medicamenta nulla hic sint; etiamsi F „ cœli intemperies æstatem non minus quam „ hiemem molestam reddant, licet gravis & per„ petua obsidio, frequentes nempe Isaurorum „ incursiones, metum inferant, aliaque gravia „ accidant, nunc tamen a graviore periculo at„ que a morbo liberati sumus.

Constantius Presbyter Chrysostomum adit.

Anno 404.

Epistolas multas scribit Chrysostomus, & multas recipit.

In Epistola vero XIII. ad Olympiadem ait ille se, biduo postquam Cucusum advenerat, molestiam omnem ex tanto itinere partam deposuisse, & jam bene valere. Quia vero non pauci tunc Constantinopoli erant, Chrysostomi amici, qui in aula Imperatoris impetrare curabant ut locus exsilii assignaretur vel vicinior, vel commodior; Olympiadem monet ut cum illis ita rem prudenter agat, ut si illum in locum Constantinopoli vel eodem vel majori spatio distantem adduci vellent, id ne admitteret; si autem vel Cizicum, vel alteram urbem non procul a Nicomedia distantem impetrare possent, manus illa daret. Brisoni quoque scripsit amico, (Ep. 234.) dicitque se post emensum septuaginta ferme dierum iter, Cucusum tandem advenisse, innumeraque mala passum esse, tum ex Isaurorum metu, tum ex intolerandis febribus. Obnixe rogat autem ut sibi assidue scribat, haud leve solatium ex ejus litteris percepturo, quia vero ex numero eorum erat Briso, qui alium exsilii locum postulabant, ut ne id amplius curet, admonet; nam se re omnium gravissima, viæ nempe molestiis, jam perfunctum esse. Non scribentem autem sibi Brisonem in alia Epistola haud leviter objurgat.

Alias quoque post adventum Cucusum literas misit, Pæanio nempe sibi amicissimo, Gemello (194.) & Aëtio (196.) Gemellum vero laudat a fortitudine, a loquendi libertate, a sincera benevolentia: in alia vero Epistola, cum Gemellus a quibusdam dira perpessus sacro se lavacro tingere vellet, laudibus extollit illum Chrysostomus ab animi constantia, & ut quamprimum sese sacra baptismatis unda abluat hortatur. Cum audisset autem Gemellum ad aliquem Magistratum evectum fuisse, ea de re ipsi gratulatur in alia Epistola 124. Queritur vero postea (Ep. 79.) quod ad tale munus assumtus, sibi non rescripserit. Nescitur autem utrum Cucusum jam pervenisset, quando Epistolas duas scripsit ad Episcopos & Presbyteros pietatis causa in carcere inclusos, quos ad patientiam hortatur, repositam ærumnis talibus coronam commemorans, idque egregie in prima præsertim Epistola. (T. 3. p. 526. & Ep. 118.) Polybio item scripsit tunc Constantinopoli versanti, ac de Isaurorum incursionibus verba facit, (Ep. 143.) qui Cucusum pene obsessum tenebant, & famem in regionem illam induxerant. Aliam quoque Polybio Epistolam misit 127. & quidem hiemis tempore, de qua inferius agetur.

Epist. 81. Iis etiam qui se Cæsareæ officiose exceperant literas misit, inter eos Hymnetius eminebat quem Ἀρχιατρὸν seu Medicorum Principem vocat, eumque ut sibi amicum, cujus & amicitiæ & peritiæ summæ periculum fecerat, videre admodum exoptat; sed quia Isaurorum incursiones Cucusi aditum intercludebant, id damni ut literarum frequentia sarciat, precatur. In alia vero Epistola (38.) Seleucum Episcopum ipsi commendat, Ep. 37. gravissima tussi laborantem. Qui Seleucus, Chrysostomi videndi desiderio inductus, Cucusum venit, & tussim, & itineris difficultatem & hiemem quæ instabat despiciens. Profecturus autem Cæsaream, Tranquillinum Episcopum, qui ut ex Chrysostomi dictis arguitur, prope Cæsaream sedes habebat, invisere voluit, huic vero literas ad Tranquillinum dedit Joannes noster, quem hortatur ut Seleucum benigne excipiat. Tranquillinus vero Eupsychium ad Chrysostomum miserat, qui de rebus plurimis illum faceret certiorem. At Eupsychius ille nondum advenerat. Hortatur vero Tranquillinum ut ea quæ sibi Eupsychius narraturus erat, per literas nunciet.

Paulo post suum in exsilii locum adventum, literas misit ad alios non paucos, qui sibi Cæsareæ vel beneficia præstiterant, vel amicitiæ sinceræ signa dederant, ad Firminum nempe, Cytherium, Leontium, Faustinum, Helladium & Evethium, quos, ut etiam pene alios omnes amicos & notos hortatur, ut se frequenter literis solentur. Carterio quoque Cappadociæ præsidi literas (236.) misit Chrysostomus, gratiasque illi egit, quod tumultus sedaverit, & omnes lapidem moverit, ut ipse in securitate versaretur. Ait vero se, licet in desertissimo loco, Cucusi nempe, degentem, in illa solitudine tamquam in portu versari, ac morbi malorumque reliquias sensim depellere. Amicorum siquidem per literas consortium omnes abstergere videbatur exsilii molestias.

Episcopis etiam scripsit, qui pro sua & Ecclesiæ causa stabant, nimirum Lucio, Mari, Eulogio in Palæstina Episcopo, Joanni Jerosolymitano, Theodosio Scythopolitano, & Moysi, quos hortatur ut in eadem animi firmitate perseverent. (Ep. 85. 86. 87. 88. 89. 90.) Eulogium vero in Palæstina Episcopum summopere celebrat, qui quavis tuba clarius, apud omnes Orientales, & quam longissime dissitos homines rei veritatem promulgaret. (Pallad. Dial. p. 200.) Eulogium tamen Cæsareæ in Palæstina Episcopum inducit Palladius, quasi Theophili Alexandrini partes sectantem & aspera quæque molientem. Sed vel alius Palæstinæ Episcopus hic Eulogius fuerit, vel si idem ipse sit, in adversam partem postea transiisse oportet.

Ad Theodorum Mopsuestenum scribit.

A teneris annis amicum habebat Chrysostomus Theodorum, qui tunc Mopsuestiæ Episcopus erat, nihilque non agebat, ut Chrysostomi causam defenderet ac propugnaret, huic Epistolam (112.) misit Chrysostomus, illique ut jam pridem & ab initio sibi noto, gratias agit, hortaturque & obsecrat illum ut eamdem erga se caritatem perpetuo vigentem retineat. Circa hanc Epistolam aliquæ insurgebant difficultates, quas videsis in notis ad Tomum III. p. 655. & in Tomo VI. p. 530.

Epistolas etiam ad alios misit Episcopos, Anatolium Adanæ, Rufinum item Episcopum, cujus vero loci nescitur, ad Urbicium & Bassum, perinde ignotorum locorum Episcopos, ad Porphyrium Rhosi Episcopum. Anatolio dicit (111) se comperisse ipsum se, licet de facie sibi non notum, ardenti amore prosequi, optareque congressum secum, quia vero nulla spes erat id fieri unquam posse, hortatur illum ut epistolarum frequentia congressum hujusmodi compenset. Bassum (310) quem Constantinopoli amicum habuerat leniter objurgat, quod cum adeo vicinus esset, ne literas quidem sibi mittere dignaretur. Porphyrium vero, quem Rhosi Episcopum fuisse nihil jam dubitamus, pro more ad literas sibi frequenter mittendas cohortatur. His jungenda Epistola (30.) ad Heortium Episcopum, cujus sedes non procul Cucuso erat. Is infirmitate corporis

Anno 404. corporis laborabat: atque ut ex Chrysostomi dictis argui videtur, Heortius amicus scribere sibi solebat, quod tamen adversa valetudine laboraret, non ab illo didicerat. „ Verum quia, inquit „ ille, tabellariorum fortasse penuria non scribis, „ ideo homines, qui ad te proficiscantur nactus, „ literis te lacesso, rogo & obsecro, ut quoties „ facultas dabitur, nobis quam sæpissime scribas, & qua valetudine sis exponas. Quamquam enim in desertissimo orbis loco habitamus, ac prædonum metu obsidemur, multasque in tam vasta solitudine calamitates perpetimur, tamen si frequentes a te, cui carissimi sumus, literas accipiamus, quæ nos de tua valetudine certiores faciant, ingentem hinc, tot licet ærumnis oppressi, consolationem accipiemus. Quanta enim caritatis vis sit exploratum habes: quodque non amicorum dumtaxat præsentia, sed etiam literæ ingens solatium „ afferant.

Hesychium quoque sibi amicissimum, vicinum habuit; ita ut si licitum ipsi fuisset, inquit in Epistola 74. neque Isaurorum metus, neque corporis imbecillitas prohibere potuissent, quominus ipsum adiret; neque tamen ob Isaurorum metum ab illo petit ut Cucusum veniat, sed ut quam frequentius poterit ad se literas mittat. Hesychius vero literis ab Joanne petiit, ut sibi ignosceret, quod non venerit, quia nempe morbo laborabat. Respondet Chrysostomus (Ep. 24) laudatque eum quod ea de causa non venerit; licet enim tam carum caput exosculari aveat, satis sibi fore ait, si quamdiu sive per ægritudinem, sive per anni tempestatem id non licebit, literæ ultro citroque mittantur. Hoc ipsum fere illi repetit in Epistola 176. ubi itineris difficultatem cum corporis imbecillitate conjungit, ac significare videtur se vel hieme jam appropinquante, vel in ipsa hiemis tempestate has dedisse literas.

Cum Tillemontio opinamur alium Hesychium esse illum, quem venerandum & nobilissimum dicit, a quo se multum amari ex sola fama didicerat, a quo postulat (Epist. 198) ut frequentes sibi literas mittat, idipsumque repetit in Epistola 223. Idemque literarum consortium postulat a Candidiano jam olim amico suo, qui Cucuso procul degebat. *Epist. 42.*

Antiochiam multas literas mittit. Antiochiam quoque, ubi in magna existimatione erat, innumeras pene Epistolas misit exsul, quarum multæ periere, plurimas quoque ex iis quæ supersunt, non novimus utrum ad Antiochenos spectent. Quia sæpissime non notat, nec dat locum internoscendi, quo in loco habitent ii ad quos literas dirigit; verisimile autem est plurimas ex illis, quæ hujusmodi notam non ferunt, ad Antiochenos missas fuisse. Inter eos qui Antiochiæ sedes habebant, amicitia illi conjunctissimi erant Marcianus & Marcellinus fratres, quorum postremus in duobus MSS. Marcellianus vocatur. Hos vero obsecrat in Epistola 129. ut se frequenter de valetudine sua certiorem faciant. Theodotum vero Diaconum monet, ut Marcellianum & fratrem τὸν περὶ Μαρκελλιανὸν conveniat, & apud eos id agat, ut Chrysostomum purgent apud Carteriam, quæ de Chrysostomo querebatur, quod ad eam non scriberet; qua de re inferius. Marcellianum vero & fratrem hic εὐγενεστάτους nobilissimos vocat. Scripsit etiam illis Epistolam 224. & queritur quod sileant, nec literas sibi mittant, nec acceptam sibi esse dicit excusationem, quam per Constantium Presbyterum miserant. Verum antequam illi hanc Epistolam acciperent, eorum ipse literas accepit, queis illum vicissim lacessebant quod sibi non scriberet. Respondit illis Chrysostomus, atque ipsos non sine causa parem querimoniam afferre confitetur. Ex dictis vero ejus eruitur illos, nisi ægritudine detinerentur, ipsius videndi causa Cucusum venturos fuisse, id quod ille admodum exoptare testificatur. Alias etiam ipsis misit Epistolas nempe 19. 65. 100. & 129. In queis eadem ipsa repetit, sibi nimirum sæpius scribendi licentiam a prædonibus Isauris eripi, literarumque frequentiam exoptare se testificatur. Anno 404.

Marciano etiam alteri Tribuno Epistolam se misisse commemorat (Epist. 211) quæ jam amissa putatur. Sed in Epistola 122. ad illum missa summopere laudat illum, quod pupillorum patrocinium suscipiat, viduarum mœrorem leniat, paupertatem levet, plebemque universam frumento, vino, oleo aliisque omnibus rebus alat, ac pro more ut sibi frequenter scribat hortatur. Marcellino etiam ut amico veteri scribit Epistolas 31. & 188. Eadem fere ipsa quæ in cæteris enuncians, nam innumeræ pene sunt ejusdem formæ & tenoris Epistolæ. Antiocho item amico scribit Epist. 189. difficultatem scribendi ob tabellariorum penuriam memorans, frequentes ab eo literas petens, illumque Artemidoro cuidam commendat in Epist. 177. Alypius vero quidam Chrysostomo admodum addictus, ipsi prior scripserat Ep. 186. 178. haud dubie cum primo Cucusum advenisset, sed cum excusatione, ne ex illa festinatione, quasi admodum præceps argueretur. Respondet illi Chrysostomus, se, ut prius diligentiam & festinationem ejus laudaverat, jam tarditatem arguere.

Ad Euthaliam quoque pietatis singularis feminam literas misit 101. 103. 96. queriturque quod multas ipse, paucas illa sibi literas mittat, dicitque tantum sibi gaudium amicorum literas afferre, ut solitudinis molestiam nullam sentiat. Cum Amprucla & quibusdam aliis, quæ cum illa versabantur, majori etiam caritatis vinculo nexus fuisse videtur, ut ex quatuor Epistolis ad illam missis percipitur. Erat Amprucla fortasse Syra, vel alterius fortasse nationis, neque Græce scribere sciebat. Ex sincero autem, quo erga Chrysostomum tenebatur affectu, vexata malisque multis & illa & sociæ suæ pene obruta fuerat. Illam vero solatur Chrysostomus, præsentia omnia fluxa esse dicens, futura autem bona firma & in æternum manentia. Harmatium vero probum virum & opulentum, qui hominibus suis imperaverat, ut omnia quibus egere posset Chrysostomus ipsi suppeditarent; literis suis (75) monet sibi omnia affluere, & se nullo opus habere, sed si gratificari sibi velit, literis se frequenter de sua & familiæ totius valetudine certiorem faciat.

Hiemis vero tempore, sive hieme ineunte,

Anno 404.

καὶ ἡ τῦ χειμῶνος ὥρα ἀποτειχίζει τὰς ὁδὺς, cum jam hiemis tempus vias intercluderet, Musonio scripsit Ep. 216. quem laudat a sinceritate caritatis, ab amoris ardore, ab animi constantia, ab ingenuitate simulationis experte; queritur autem, quod licet jam secundo scribat ipsi, nullam adhuc ejus acceperit Epistolam, quod silentium crebris desiderat Epistolis compensari.

Magis inclarescit in exsilio, quam Constantinopoli. Sozom. l. 8. c. 27.

Joannes vero in exsilio degens magis inclarescebat, quam cum Antiochiæ vel Constantinopoli esset. Cum enim pecuniis abundaret, quas tum Olympias Diaconissa, tum alii multi subministrabant, captivos plurimos ab Isauris redemit, multis etiam egenis necessaria largitus est; eos qui pecuniis non egebant colloquiis sibi conciliabat. Eratque admodum carus tum Armenis apud quos degebat, tum finitimis omnibus. Multi quotidie ad eum confluebant ex urbe Antiochia, ex Syria & ex Cilicia. Atque ut pluribus infra dicetur, eos qui Evangelium prædicabant in Phœnicia juvabat & monitis & largitionibus, alios quoque mittens, qui eidem operi incumberent: etiamque Gotthorum & Persarum Ecclesias curabat.

Pall. Dial. p. 142. & seqq. Sozom. l. 8. c. 24. Pall. Dial. p. 149. P. 97.

Illos autem qui sibi addicti erant tam Constantinopoli, quam Antiochiæ, in ærumnis ideo versantes, fovebat sustentabatque pro viribus. Cum vero Flavianus Episcopus mortuus esset anno 404. Porphyrius vir a probis moribus abhorrens, sese Antiochenum Episcopum post Flaviani obitum indignis modis ordinari curavit ab Acacio, Severiano & Antiocho, statimque Chrysostomi condemnationi subscripsit; quapropter multi in Syria ab ejus consortio sese sequestrarunt, ac seorsim collectas celebrantes, multas ærumnas ac molestias sunt perpessi. Nam clerus Antiochenus insignior clam plebem colligebat, accedentibus etiam mulieribus quæ opibus pollebant. Tota fere Antiochena Ecclesia Joannis invisendi causa in Armeniam migravit, & in reditu omnes ejus philosophiam prædicarunt: quæ res Severianum & Porphyrium ita mordebat ut ejus ideo extremam perniciem molirentur.

Porphyrius in Episcopatum Antiochenum intrusus.

Hoc circiter tempus Cucusum venit Presbyter quidam a Domno Episcopo ad Joannem missus. Erat autem Domnus ipsi conjunctissimus, quem rogat frequenter literas solatii causa sibi mittat. Accessere quoque alii Presbyteri ipsius invisendi gratia, & fortassis Antiocheni, quibus ad sua revertentibus literas dedit ad Elpidium Episcopum deferendas, Ep. 25. in quarum principio dicit, se frequentius ipsi scripturum fuisset, nisi latronum metus, anni tempestas, & Tabellariorum inopia, facultatem sibi adimerent; precaturque ut frequenter se literis compellet. Eorumdem Presbyterorum ministerio eadem pene ipsa scribit ad Magnum Episcopum; dona autem undique accipiebat a viris probis, & insignibus feminis æqui bonique amantibus, ita ut rerum omnium copia abundaret. Quapropter cum quotidie muneribus res familiaris ultra modum augeretur, cœpit ille donantibus munera remittere, & ut largiendi finem facerent rogare, ut videre est in Epistolis 50. ad Diogenem, 61. ad Theodotum ex Consularibus & 232. ad Carteriam. Diogenes vero dona sua miserat per Aphraatem virum religiosissimum, quem jusserat Chrysostomo nolenti volenti munera relinquere. Aphraates ne literas quidem ab illo se accepturum esse minabatur, nisi ipse munera acciperet. Chrysostomus vero componendæ rei modum excitavit, Epistolamque misit 51. Diogeni, qua hortatur illum, ut Aphraatem jubeat munera illa deferre in Phœniciam, illisque offerre, qui regionis istius Gentiles ad Christianam fidem adducere curabant, unde major utilitas futura erat. Inde vero conjicimus Diogenem illum Antiochiæ fuisse, atque Aphraatem in reditu suo per Phœniciam fuisse transiturum.

Ep. 18.

Carteria vero tanto erga Chrysostomum affectu ferebatur, ut nisi gravi morbo detenta fuisset, Cucusum ejus visendi causa profectura fuisset, ut liquet ex Epist. 227. Morbo autem perseverante ipsa suapte manu unguenta quædam confecit, quæ Chrysostomo misit, ut liquet ex Epistola 34. Illa vero longam peregrinationem iniit ut fertur in Epist. 44. ad Theodotum Diaconum. Sub hæc autem Libanio viro clarissimo suasit, ut Cucusum Chrysostomi visendi causa proficisceretur, quod ipsi admodum placuit, ut videre est in elegantissima Epistola 232. Venit ergo Libanius & perexiguo tempore cum Chrysostomo versatus est, ut in Epistola 230. ad Elpidium Episcopum narratur. Is de rebus quæ Antiochiæ tum gerebantur probe instructus erat, & de Severa nobili piaque muliere multa retulit, quam nunquam viderat Chrysostomus. Sed ex narratu Libanii motus Joannes noster Epistolam illi misit 229. Cum porro Libanius venit, Constantius ille Presbyter Chrysostomo carissimus cum illo erat, literas porro illi dedit Joannes ad Constantium alterum Presbyterum adferendas.

Adolia Matrona Antiochena caritatis vinculo juncta.

Ex piis autem & nobilibus feminis, quæ Chrysostomi ductu viam salutis capessebant, nullam magis curabat, nullaque ipsi magis cordi erat, quam Adolia, matrona, ut videtur, Antiochena. Hæc vero Libanio Antiochiâ ad Chrysostomum proficiscenti nullas dederat literas, quæ causa non mediocris doloris ipsi fuit, ut in Epistola 231. testificatur. Illa vero se a propinquis proditam fuisse gravesque tragœdias pertulisse prius dixerat. At Chrysostomus illam, ut terrenarum rerum curas missas faciat, & ad se Cucusum veniat cohortatur Epist. 133. illam aditurus ipse si licuisset. In morbum autem illa incidit ut in Epistola 52. fertur: nihilominus tamen illam, ut quando per corporis valetudinem licebit, Cucusum veniat hortatur, in Epistola vero 57. illam, quandoquidem ob corporis infirmitatem iter Cucusum suscipere non poterat, precatur ut frequentissime literas sibi mittat, seque de valetudine sua certiorem faciat. Ingravescente autem morbo Adolia tamen Chrysostomo scripsit; qua de re in Epistola 33. agitur, ubi de valetudine ejus se admodum solicitum esse testificatur.

V. le Code Theodosien 161. T. 2. l. 37. p. 75.

Autumni tempore mense circiter Septembri edidicit Chrysostomus Presbyteros aliosque qui incendii Ecclesiæ Constantinopolitanæ causa in carcerem trusi fuerant, emissos liberatosque fuisse ex lege 29. Augusti ad Studium Præfectum Constantinopolitanum, quæ fortassis ipso solicite postulante data fuerat. Chrysostomi enim amicus erat ille. Hoc tempore frater ejus obiit, & Chry-

Anno 404. sostomus ipsum consolandi causa Epistolam scripsit *Studio Præfecto urbis* inscriptam; scripta nimirum fuit vertente anno 404. cum adhuc Præfectus urbis esset: nam in fine istius anni Optatus in ejus locum substitutus, Præfectus urbis creatus est.

Cum autem Presbyteros illos a carcere solutos exspectaret, Epistolam 114. scripsit Elpidio Laodiceæ Episcopo, venerabili seni & sanctissimo Præsuli, quem summopere laudat a pietate, a prudentia, & a solicitudine, qua totius orbis & sui etiam Joannis curam suscipit. Cum cuperet autem ille scire quo in statu res Chrysostomi tunc essent; narrat ille se in desertissimum locum nempe Cucusum, relegatum esse; sed in quiete & tranquillitate versari, omnium officiis gaudere, atque morbi reliquiis depulsis, jam Isaurorum metu liberatum esse. Adesse sibi Presbyteros Constantium & Evethium, sperareque se alios ex carcere solutos ad se quamprimum advolaturos esse. Obsecrat denique illum ut pro se preces fundat, & literas sibi mittere ne desinat; salutatque Asyncritium religiosissimum Presbyterum, totumque clerum ipsius. Alias quoque Epistolas scripsit ad Elpidium, nempe 131. 138. 142. 242. & 24. semperque cum magna reverentiæ significatione. Quia vero Elpidius æqui bonique amans, neque Atticum in Constantinopolitanum, neque Porphyrium in Antiochenum Episcopum admittere voluit, Episcopatu depulsus fuit. Verum anno 408. curante Alexandro Porphyrii successore, in sedem suam restitutus fuit.

Cyriacus quoque Synnadensis Episcopus, ob incendium supra memoratum in carcerem conjectus, cum Presbyteris & aliis solutus & liberatus fuerat Septembri mense circiter; sed ita ut exsul esset, ut fert titulus, id est, Constantinopoli & fortassis ipsa Synnada exclusus. Cum porro tot ærumnis fractus in mœrore versaretur, Epistolam 125. illi cæteris longiorem misit Chrysostomus, qua ut calamitates illas fortiter ferat hortatur, exemploque Sanctorum veteris Testamenti ad quælibet illata mala sustinenda corroborat; seque ipsum in exemplum affert & quot malis affectus, quot calumniis impetitus fuerit recenset, hinc ad exempla sanctorum novi Testamenti & Apostolorum vertitur ut ejus animum erigat, demumque his verbis longam Epistolam sive orationem claudit: *Quamobrem te rogo ac veluti genibus tuis advolutus obtestor, ut mœrorem & luctum abjicias, ac pro nobis apud Deum memor sis, nobisque rescribas.*

Duo erant quæ iter intercludebant iis, qui ad invisendum Joannem Cucusum venire peroptabant, nimirum hiemis tempestas & Isaurorum incursiones. Ea vero de causa haud dubie Chalcidia & Asyncritia nobiles feminæ ipsi caritatis vinculo junctæ, quæ Chrysostomum invisere summopere cupiebant, se a carpenda via his de causis deterreri Chrysostomo scripsere. Ille vero Epistolam 242. scripsit, nulla dicit ipsis esse excusatione opus, sibique sincerum illarum affectum non ignoranti, perinde rem se habere ac si revera venerint. Idem ipsum Asyncritiæ repetit in Epistola 77. & pro more suo, ut frequenter sibi literas mittat hortatur. Asyncritia & Chalcidia

Chalcidia & Asyncritia Chrysostomo addictæ.

A piæ mulieres simul vitam agebant, cum aliis secum pietate conjunctis. Chrysostomo admodum addictæ frequenter ipsi literas mittebant, ut ex ejus ad illas Epistolis, quarum plurimæ supersunt, liquidum. In titulis vero aliquando Asyncritia interdum Chalcidia prima ponitur; sæpe etiam separatim singulas literis compellat. Hæ in ærumnis & molestiis versabantur, ut ex Joannis Epistolis arguitur, & fortasse quia Chrysostomo addictæ erant, in Porphyrii, qui Antiochenam sedem invaserat, odium incurrerant. Chalcidia a longo jam tempore, caritatis sibi vinculo juncta erat, ut fertur in Epistola 29. Ipsa vero in B gravem morbum incidit, ut ex Epistola 98. discimus, quæ res Chrysostomum non vulgari dolore affecit. Anno 404.

Fronto-Ducæus CXCII. Epistolam inscribit Ἀσυγκριτίᾳ; Asyncritiæ, quam lectionem sequutus est etiam vir Cl. Tillemontius. Sed contra hanc lectionem reclamant omnes Manuscripti etiam antiquissimi, qui habent Ὀνησικρατίᾳ, Onesicratiæ. Sic etiam legit Savilius, neque aliam lectionem memorat. Vide quæ diximus in nota C T. 3. p. 707. Onesicratiam igitur tum ob filiæ suæ obitum, tum quod alia præcessisset plaga, afflictam & mœstam consolatur Chrysostomus. Non posse quidem tantam mœroris nubem auferri fatetur; sed rem saltem moderatius esse ferendam: obitum enim non vere mortem esse, sed peregrinationem atque a deterioribus ad meliora commigrationem. Asyncritiæ autem licet literas multas scripserit Chrysostomus, nunquam de filia ipsius loquitur. Cum autem Asyncritiæ plurimas, Onesicratiæ hanc unam tantum scriptam reperiamus; nomen ejus in Asyncritiam D mutare quispiam ausus est.

Namæa quædam Matrona ut videtur Antiochena, erga Chrysostomum optime affecta, tardius tamen ad illum scripserat, atque ita ut etiam audaciæ veniam peteret. Dicebat porro se illum tam ferventi caritate diligere, ut, nisi morbo laboraret, iter adeo molestum, totque prædonum incursionibus obsessum suscepturа fuisset, illius visendi causa. Respondit Chrysostomus Epist. 47. illam, nedum culpanda esset, quod scribere ausa fuerit, arguendam potius quod tardius id fecerit, unamque delendæ culpæ super- E esse viam, si nimirum sexcentas literas, νιφάδας γραμμάτων ad se mitteret.

Hiemis tempore literas accepit Callistrati Isauriæ Episcopi, atque ut ex Chrysostomi responso argui posse videtur, se illum invisurum fuisse dicebat, nisi anni tempestas & itineris longitudo obfuissent. In Epistola vero sua Chrysostomus ait posse illud sui invisendi desiderium Epistolarum frequentia compensari, ut postea cum tempestas commodior esset de congressu cogitetur.

Agapeto etiam anno 404. vertente scripsit, viro amicitiæ vinculis sibi conjunctissimo, pre- F caturque illum ut quam frequentius poterit de sua valetudine certiorem se faciat. Alteram vero ipsi scripsit Epistolam, rogante religiosissimo viro Elpidio Presbytero, qui montis Amani incolas prædicatione sua ad fidem Christi perduxerat, ibique Ecclesias & Monasteria construxerat, &

Anno 404. Agapeti sanctissimi viri benevolentiam sibi conciliare studebat. Illum vero tam obnixe tam ferventer Agapeto commendat Chrysostomus, ut nihil dubium esse videatur quin Agapetus sanctum illum Ecclesiæ preconem & officiis & facultatibus suis quantum potuit postea juverit.

In Epistolis ad Olympiadem nullus ordo reperitur, perinde atque in cæteris omnibus Chrysostomi Epistolis, ubi nulla temporis ratio servatur, sed omnes permixtim positæ sunt. In Epistola autem XIV. ad Olympiadem p. 599. dicit se jam tres Epistolas Olympiadi misisse, unam per prætorios milites, alteram per Antonium, B tertiam per famulum ipsius Anatolium, duæ vero postremæ longiores erant. Illam quam per prætorios milites miserat, cum Tillemontio putamus esse decimam-tertiam, quam biduo postquam Cucusum advenerat per prætorios milites misit, de qua jam superius actum; illas vero duas, quarum altera per Antonium, altera per Anatolium Olympiadis famulum missa fuit; eæ sunt quæ prima & secunda jam in editis numerantur, & conciones adhortationesque dici possunt potius quam Epistolæ.

T. 3. p. 527. In prima vero Olympiadem de diuturnitate C calamitatis quæ Ecclesiam Dei conturbabat mœrentem, exemplis veteris & novi Testamenti consolatur, ostenditque Deum sæpe ad justorum exercitium & probationem diuturnitatem ærumnarum permittere, ut hinc & præmia augeantur.
P. 535. In secunda, quæ prolixior est, & paulo post primam missa fuit, idem argumentum persequitur, multisque rationibus, argumentis, exemplis, quæ longius esset referre, Olympiadi ut omnem deponat mœrorem suadere nititur. Quia vero illud maxime Olympiadem angebat, quod a Chrysostomo sejuncta esset, quod illum docentem & concionantem non ultra audiret. Licere D dicit Olympiadi, absente se, libros suos legere; imo provisurum se, si modo Tabellarios nanciscatur, ut crebras & prolixas literas suas accipiat. *Quod si doctrinam nostram*, inquit, *viva voce audire cupis, fortaße hoc quoque continget; imo non fortaße; sed certe; cave dubites.* Sic ille putabat; sed alio modo res cessit, ita providente numine. Plus enim proderat exsul Ecclesiæ Dei & prædicationi Evangelii, quam cum in Episcopali throno sederet, ut mox videbitur.

P. 552. In tertia ad Olympiadem Epistola idem ipsum argumentum persequitur, exemplisque plurimis E & argumentis probat in calamitatibus non modo mœstitiam omnem esse deponendam; sed etiam in tranquillitate & animi alacritate versandum esse. Hanc vero tertiam Epistolam cum scripsisset, necdum ad Olympiadem misisset, per honorabilem quemdam virum, Patricium nomine, ipsius Olympiadis Epistolam accepit, qua se omnino mœstam, & quasi luctu obrutam declarabat, maxime vero quod non potuisset alium exsilii locum Cucuso commodiorem Joanni Chrysostomo impetrare. Ille vero hac accepta F Epistola, tertiam, de qua modo dicebamus, apud se retinuit, neque illam Olympiadi misit; sed aliam egregiamque, quæ nunc inter Epistolas ejus quarta-decima numeratur.

Primo illam sat aspere redarguit, quod tantæ mœstitiæ se dederit, quantam illa in Epistola sua A exhibuerat. Quia vero ideo maxime dolebat, Anno 404. quod non potuisset alium commodiore Cucuso locum Joanni impetrare; hinc occasione sumta narrat illi omnia quæ sibi in tanto itinere maximeque Cæsareæ acciderant, quæ nos in decursu supra attulimus. Quia vero mala omnia recenset quæ sibi Pharetrius Cæsareæ Episcopus intulerat, Olympiadi edicit ut illa omnia silentio tegat. Cæterum ut Olympiadem sui causa plangentem soletur, se ait omni molestia liberatum esse, firmioreque valetudine frui, quam cum Constantinopoli degeret, neque ullo quod illa timebat, frigore torqueri, cælum illud, quo fruebatur, Antiocheno magis similem sibi videri, de Isauris autem nihil jam sibi metuendum esse; nam in regionem suam se receperant, idque ex Præfecti cura & studio factum esse. Hic vero Præfectus Sopater erat, qui plus officii sibi exhibuerat, quam a patre postulandum videretur: vir probus, benignus, communisque pauperum portus. Sic illum laudat Chrysostomus in Epistola 64. ad Cyriacum Episcopum, quem precatur ut filii ipsius, qui in istis partibus literarum studiis operam dabat, curam gereret, ipsique officia impenderet.

Dixerat Olympias in Epistola sua Heraclidem Ephesinum Episcopum a Chrysostomo constitutum, & ab ejus adversariis Episcopatu pulsum, ut superius diximus, tunc in carcere & in vinculis detentum dira pati. Jam ejus causa literas miserat Chrysostomus ad Pentadiam matronam, monens ut omnem diligentiam adhiberet, ad calamitatem tantam vel tollendam vel leniendam. Olympiadi vero dicit, licet Heraclidi si velit ἔνστασιν, instantiam dare, atque ita molestiis omnibus liberari, nihil enim aliud superest. Quæ certe quomodo quadrare possint non intelligo. Tillemontius vero putat legendum esse ἔκστασιν, abdicationem Episcopatus, quæ videtur vera lectio. Sed cum omnes omnino Mss. & Editi ἔνστασιν habeant, hanc lectionem mutare non ausus sum.

De Marutha Episcopo. De Marutha Episcopo majore cum affectu & instantia loquitur Chrysostomus in eadem Epistola decima-quarta ad Olympiadem. Maruthas igitur ille Episcopus sanctissimus a Theophilo cæterisque Chrysostomi inimicis circumventus, in eorum conventibus adfuit, etiamque in conciliabulo ad Quercum: cum enim ex Perside tum veniret, non poterat accuratam rerum tunc Constantinopoli gestarum notitiam habere. Alioquin vero audierat fortasse Epiphanium quoque Cypri Episcopum sanctum virum adversus Chrysostomum insurrexisse. Verum ut non sat perspecta rerum Constantinopolitanarum conditione, Chrysostomi inimicis, multisque etiam consceleratis sese adjunxit; ita etiam divinæ ultionis minister fuit. Cum enim Cyrini Chalcedonensis Episcopi, inter primipilares Chrysostomi inimicos acerrimi, pedem imprudens calcasset, hinc dolores maximi exorti sunt, sectiones pedum & crurum frequentes a medicis adhibitæ, ac paulo post in cruciatibus diem clausit extremum, ut supra diximus.

Necdum tamen iniquam illam inimicorum Chrysostomi conspirationem agnovisse videbatur Maruthas:

Anno 404. Maruthas: id enim insinuat Chrysostomus cum Olympiadi dicit, *Omnibus officiis eum complecti ne desinas, ut eum e barathro extrahas*; nimirum ex societate cum improbis illis Arsacio, Porphyrio, Severiano, Antiocho. Ut autem videas quanto studio, prædicationi Evangelii in omnibus, ut ita dicam, orbis partibus advigilaret, posthabitis semper iis, quæ ad se speciatim spectare videbantur, quæ sequuntur ad verbum sunt referenda: „ Nam ejus operâ ob Persidis negotia „ egeo. Atque, si id a te fieri potest, ex eo intellige, quidnam illic ipsius studio atque opera perfectum sit: & cur istuc profectus sit fac B „ sciam, ac num ei duas Epistolas, quas ad eum „ misi, reddideris. Si mihi scribere velit, rursum „ scribam; sin rescribere gravetur, saltem quid „ illic perfectum fuerit tibi exponat, & num quid „ rursus eodem proficiscens præstiturus sit: nam „ ego hac de causa ipsum convenire studebam. „ Utcumque sit, quidquid tuarum partium est „ præsta, munusque tuum exple; etiamsi omnes „ prono capite in præceps ferantur: merces „ enim tua numeris omnibus absoluta erit.

Hic vides novum Paulum sua omnia nihil curantem dummodo Evangelium Dei prædicetur & propagetur. Utrum vero Maruthas Chrysostomo tandem rescripserit, vel societatem aliquam cum illo inierit pro Evangelii in Perside prædicatione, qua de re ille tantopere solicitus erat, prorsus ignoramus. Nihil quippe ea de re apud historicos, vel in ejus operibus, vel in Epistolis, quod grave dictu est, reperimus. Certum autem est Marutham in Mesopotamia Episcopum fuisse, aut Supharenorum, aut Sophenes Provinciæ, aut ut alii volunt Martyropoleos, quam, Theodosio I, ut narrant, pecunias subministrante, ipse Maruthas construxerat. Certum item est hujus nominis urbem in Mesopotamia, in confinio Persidis fuisse. Martyropolis autem vocabatur, quia ibi multorum Martyrum Reliquiæ depositæ fuerant. Ait vero Chrysostomus in Homilia, imo potius in libro illo cui titulus, *quod Christus sit Deus* Tomo I. p. 559. *Prædicatio non hic tantum, sed & apud Persas floret, etiamsi ab illis oppugnetur: etenim apud illos quoque Martyrum examina multa.* Maruthas ergo in Perside Evangelium Christi mirifice propagavit, Magorum & Chaldæorum incantationes devicit, Isdegerdem Regem morbo detentum, cui Magi remedium afferre tentaverant, integræ valetudini restituit. Miracula alia multa patravit.

Gotthorum Catholicorum magnam curam gerit Chrysostomus. Ep. 14. p. 600. & 601. Quantam Gotthorum Catholicorum Constantinopoli degentium curam gereret Chrysostomus, vidimus supra ad annum 399. Gotthos enim Scripturam Sacram Gotthice legere, Gotthumque Presbyterum se præsente Gotthica lingua concionari jussit, & post illum ipse Græce concionatus est. Nec minorem curam gerebat Gotthorum in Gotthia degentium. Non ita pridem illo miserat in Episcopum Unilam virum admirandum; sed Marses Gotthi Monachi, apud quos Serapion Episcopus Heracleæ perpetuo delitescebat, nunciaverunt ei, Unilam obiisse, postquam tanto Episcopo digna gesta plurima ediderat, Moduariumque Diaconum venisse, qui id narraverat, ac Regis Gotthorum literas afferebat, petentis ut Episcopus in Gotthiam mitteretur. Metuens itaque Chrysostomus ne Arsacius & sui illo statim Episcopum mitterent, Olympiadem ea de re monet in eadem Epistola decimaquarta, ut illos tantisper ob hiemem remoretur; neque enim illa tempestate aut in Bosphorum, aut in illas partes navigare poterant. Duo enim inde mala consequutura erant, & quod ab illis creandus Episcopus ille esset, qui tot mala perpetraverant, & a quibus creari nefas esset, & quod ab illis crearetur, qui probitatis rationem nullam haberent. Operæ precium autem fore dicit, si Moduarius clam & sine strepitu se convenire possit.

Quis hujusce negotii exitus fuerit prorsus ignoramus: nam in Epistola quoque 206. ad Theodulum Diaconum missa mediæ & asperrimæ hiemis tempore, illum huic negotio advigilantem hortatur ut Deum ea de causa precetur, & moras trahi curet. Ad Monachos Gotthos in agro Promoti degentes eodem tempore Epistolam misit CVII. Illosque beatos prædicat ob ærumnas & molestias sibi illatas, additque præmia & coronas talia patientibus apparari. Illi vero omne studium exhibebant, ut nullus in Ecclesia Gotthorum tumultus oriretur. Hortabatur autem illos ut negotium quantum poterunt extrahant. Hic enim semper agitur de novi Episcopi creatione.

C

In eadem Epistola decima-quarta de Hilario quodam Episcopo agit Chrysostomus, qui a se per literas petierat facultatem abeundi in civitatem suam, pollicitus, compositis rebus, se ad ipsum Chrysostomum reversurum esse. Quia vero ejus præsentia non parum ipsi utilis erat, cum vir pius esset, constantique ac fervido animo, eum Chrysostomus hortatus fuerat, ut postquam illo profectus fuisset, statim ad se rediret, atque D Olympiadem rogat det operam ut Epistola sua & celeriter & tuto ipsi reddatur, quod ipse quoque Hilarius peroptabat; si vero non adsit Olympiadi Helladius Presbyter, qui Epistolas suas reddat, monet illam ut per aliquem prudentem virum illæ reddantur. Cum Tillemontio putamus, hunc Hilarium esse de quo hæc verba profert Palladius: *Hilarius, vir sanctus & senex, in intimum Pontum pulsus est, plagis concisus, non a judice, sed a clero: qui decem & octo ab hinc annis panem non gustavit, olera sola, & frumentum coctum edens.* Pallad. p. 195.

E Epistolam item scripsit 204. ad Pæanium virum pium sibi addictissimum, æqui verique amantem, dignitate præstantem, qui multum Constantinopoli, & in Imperio toto poterat, & potentia sua ut Christianum decebat utebatur. Laudat vero illum a zelo, a vigilantia, ab animi laboribus, a fiducia & libertate qua Episcopis restiterat, cum id tempus requireret, tametsi cum debita moderatione, quodque, cum alii fugerint, alii relegati sint, ipse solus stet, nullumque ordinis desertorem fieri sinat, eosque etiam qui adversariorum partes sequebantur, ad F suas mira suavitate traducat. Illum vero ideo maxime celebrat, quod in uno constitutus loco universi pene terrarum orbis curam gerat, Palæstinæ vero maxime, Phœniciæ & Ciliciæ. Additque Palæstinos & Phœnices, virum ab adversariis missum, (nempe Arsacium) non admisisse; Pæanii laudes. P. 713.

Anno 404. in Cilicia vero Episcopos Tharsensem & Ægensem a partibus illorum stare, atque ut audierat ipse ab amico suo Episcopo Castabalorum, ipsos a Constantinopolitanis cogi ut illorum iniquitati assentirentur, sed interim tamen resistere. Hortatur porro ille Pæanium, ut multum solicitudinis & vigilantiæ adhibeat, quo huic etiam parti remedium afferat, & ad Consobrinum suum Theodorum Episcopum scribat, qui videtur esse Theodorus Mopsuestenus Joannis nostri a puero amicus. Pharetrium deinde Cæsariensem Episcopum revocat in memoriam, cujus iniqua in Chrysostomum gesta superius vidimus, quæ certe nullam veniam merebantur. At cum Presbyteri ejus & clerus omnis pro Chrysostomo starent, ne qua hinc dissensio oriretur, Pæanium hortatur, ut prudenter pro more suo cum illis agat, & Pharetrio dicat, Joannem audivisse, quod ipse Pharetrius multo de iis quæ acciderant dolore afficeretur, ac se paratum esse dicat ad quidvis patiendum, ut ea quæ nefarie acta fuerant emendentur. Ait denique se optime valere, ac vehementer optare ut ejus congressu frui possit.

Cum didicisset illum Constantinopolin reversum esse, gratulandi causa Epistolam ipsi misit 220. seque dicit jam non in peregrina regione versari putare, voluptateque perfundi, non quod dignitas illi major obtigerit: dignitatem enim ejus esse animæ virtutem, quæ nunquam ipsi auferri possit; seque ideo exsultare quod ejus reditus magnam afferat consolationem iis qui vexabantur, torquebantur, in vincula conjiciebantur, qui ad illum tamquam ad latissimum portum confugient. Aliam quoque Pæanio Epistolam 93. scripsit, cujus tempus ne conjectura quidem assignari potest. Cum autem adversarii ejus maxime sævirent, aliosque dire vexarent, magis lugendos esse dicit eos qui mala hujusmodi inferrent, quam qui paterentur; his enim coronas, illis supplicia parari. Deinde rogat de valetudine sua certiorem se faciat.

Licet autem exsul & Constantinopoli procul esset, non minorem tamen sibi commissi gregis curam gerebat. Advigilabatque ut Presbyteri & clerus sibi addictus suo fungerentur officio. Ad Theodorum scribens de negligentia Salustii Presbyteri queritur, quem nunciatum sibi fuerat vix quinque Homilias in toto Octobris mense habuisse: atque ipsum & Theophilum Presbyterum, alterum ex pigritia, alterum præ metu ad Collectam non venire. Salustium vero maxime amicum suum ut vehementer excitet precatur. In tanta enim rerum tempestate magnam exhibere fortitudinem & vigilantiam oportere dicit. Eadem de causa ad Theophilum Presbyterum Epistolam 212. misit, se summopere doluisse significans, quod ille & Salustius raro ad Collectam accederent, ut sibi dictum fuerat, si res secus se haberet, id sibi nunciaret; sin verum esset, negligentiam emendaret. Ad Salustium deinde Epistolam misit 203. ubi eadem fere repetit, ipsum nempe ad Octobrem usque mensem Homilias quinque tantum habuisse, Theophilum vero nullam; an id verum sit sibi indicet rogat. Et si res ita se habeat, uterque diligentius rem agat. Quis enim, inquit, illos venia dignos censeat, qui dum alii vexantur & in exsilium mittuntur, neque præsentia neque doctrina sua populo tempestate jactato, pro virili succurrere student?

Epist. 210. Chrysostomus exsul gregis sui curam gerit.

Ad Severinam & Romulam Constantinopoli versantes, Epistolam misit 219. quas ex diuturno silentio carpere non audet; sed quia fortassis ex tabellariorum penuria se Epistolas mittere non posse dicturæ erant, Salustium sibi admodum dilectum indicat, qui ad eam rem ipsis opem ferre possit. Valentino quoque scripsit Epistolam 217. quem laudat, quod ad ferenda pauperibus subsidia sit semper paratus. Quia vero Domitianus Presbyter, cui commiserat Joannes noster ut Viduarum & Virginum curam gereret, significaverat ipsi, illas fame vexari, ad Valentinum confugit Chrysostomus, illumque obsecrat & orat, ut Domitiano auxilia conferat, additque ea quæ in tam gravi tempestate ac procella erogantur majori mercede donari. Precatur etiam ut ad se scribat, quod huic petitioni annuerit. Chrysostomi precibus annuisse videtur Valentinus, nam in Epistola 41. postquam dixerat se hanc tertiam Epistolam misisse, cum ipse nullam a Valentino acceperit, adjicit, se probe scire eum qui literas suas attulit cum honore ab illo exceptum fuisse, & in iis rebus, quæ opem ipsius requirebant, quæ suarum partium erant præstitisse. De cætero obsecrat & pluribus precatur ut literas sibi mittere non desinat. Cum porro Valentinus in honoris gradum quempiam evectus fuisset, neque id Chrysostomo per literas nunciasset, Epistolam ipsi 116. scripsit atque redarguit illum, quod rem tantopere sibi gratam ab aliis discere passus sit, neque sibi scripserit. Veram quidem dignitatem esse dicit animæ virtutem: sed quia ipse mundi honoribus ad utilitatem illius uti didicerat, quo potentior evasit, eo latior portus egentibus efficietur.

Philippus & Euthymius Presbyteri scholis Constantinopoli præerant, cumque ea, quæ decebat, dicendi libertate usi fuissent, ex scholis ejecti fuere. Chrysostomus vero Epistolas scripsit 213. Philippo; 218. Euthymio. Philippum vero arguit quod sibi literas non miserit; utrumque consolatur, hanc jacturam dicens in mercedis locum haberi debere. Plurimas vero alias scripsit Epistolas ad Presbyteros Severum 101. Acacium 208. Sebastianum 214. Pelagium 215. salutationis tantum & amicitiæ signa præ se ferentes, neque percipi potest cujus Ecclesiæ Presbyteri essent. Symmacho autem Presbytero, qui longo intervallo a se distabat, & ærumnis opprimebatur, hæc consolationis verba dicit: Non novum & præposterum esse si is qui angustum iter tenet prematur; sed iter hujusmodi ad coronas, præmia & æterna bona ducere. *Epist. 45.*

Olympias quæ de incendio, ut jam dictum fuit, accusabatur, ab inimicis Chrysostomi diris exercebatur molestiis. Minæ sæpe intentabantur: de opum jactura, de exsilio, imo de morte agebatur. Verum illa Chrysostomi monitis & literis roborata, hæc omnia tranquillo animo ferebat, & majorem in dies animi firmitatem consequebatur. Quam rem cum comperisset Chrysostomus, Epistolam illi misit decimam-septimam, ubi luculenter tantam animi constantiam, in adversis

Olympiadis animi firmitas.

Anno 404. alacritatem, ad omnia dira adversaque paratam, laudibus celebrat.

Pentadia quoque iisdem queis Olympias, imo fortasse majoribus exposita ærumnis, fortiter illas & imperturbato animo ferebat, ut legitur in Epistola 94. cujus hic quædam afferenda videntur: „ Ecquod insidiarum & machinarum genus prætermiserunt? ..... In forum te, quæ præter Ecclesiam & cubiculum nihil noras, pertraxerunt; a foro ad tribunalia, a tribunalibus ad carcerem. Falsorum testium linguas acuerunt, impudentem calumniam concinnarunt, cædes perpetrarunt, cruoris torrentes profuderunt, igni ac ferro juvenum corpora consumserunt, multis ac præclaris viris innumeras plagas & cruciatus intulerunt, nullum denique lapidem non moverunt, quo te metu perterritam huc adigerent, ut iis, quæ videras, contraria diceres. At tu instar aquilæ sublime volantis, eorum retibus fractis, ad libertatis fastigium virtuti tuæ consentaneum ascendisti: sic te comparans, ut ab ipsis minime circumscribereris, imo etiam, quantum ad hujus incendii crimen attinebat, cujus nomine miseri atque infelices homines maxime gloriabantur, eos calumniæ convinceres. Sic illam in tota Epistola laudibus celebrat.

In altera quoque quam ad ipsam misit Epistola 104. illam perinde encomiis exornat. Quoniam vero audierat illam de discessu ab urbe cogitare, ab ipsa petit ne de re hujusmodi cogitare pergat, primo quod concivibus subsidium esset & adminiculum iis qui in laboribus versabantur; secundo quod anni tempus id facere non permitteret; cum enim imbecillitate corporis laboraret, hiemis tempore & in tanta vi frigoris pedem movere non debebat.

Anno 405. Chrysostomus in morbum incidit. Hiems autem illa gravior, quam solebat fuit, ut dicit ipse Chrysostomus Ep. 6. ad Olympiadem. Ingravescente autem frigore in morbum ille incidit, ita ut ad portas usque mortis, inquit, accesserit, ac per duos menses in lecto decubuerit, stomachi & capitis doloribus, vomitibus, insomniis, excruciatus: cætera autem ægritudinis incommoda pluribus ille describit. Ubi autem ver advenit, mutatioque aëris, omnia sponte dilapsa sunt; ita tamen ut magna ipsi adhuc in victûs ratione curâ opus est. Postquam hæc dixit, ad Olympiadem sermonem convertit, quam ingenti amoris & caritatis affectu se prosequi declarat. Illa vero quoque gravi morbo oppressa in extremum vitæ periculum venerat; sed cum Chrysostomus hanc illi Epistolam scripsit, commoda valetudine fruebatur. Ipsam porro summis laudibus extollit, quod non modo res tam adversas forti & constanti animo ferret, sed eas etiam pro nihilo putaret, aliosque ad paria certamina acueret, & philosophiam omni tempestate superiorem adepta esset.

Olympiadis virtus & animi firmitas. Huic Epistolæ responsionem modestia plenam misit Olympias se non tropæum erexisse dicens, non victoriam retulisse, nec coronam adeptam esse. Reponit Chrysostomus in Epistola septima, totum orbem id affirmare, quod ipse in Epistola superiore dixerat, & ubique terrarum præclara Olympiadis gesta decantari; licet enim uno in loco res acta fuerit, eam tamen ad terminos orbis pervasisse. Ipsam vero merita & palmas auctiores reddidisse ex modestia sua & animi demissione. Narrat deinde quomodo patriâ expulsa; domo, amicis & cognatis relictis, alia gravia exspectaret, Dei tamen semper gloriam prædicaverit; demum dicit pejore in conditione eos esse, qui tanta mala inferunt, quam eos qui illa cum gratiarum actione patiuntur; imo vero hi coronis destinantur, illisque supplicia parantur; idque Sanctorum exemplo palam facere satagit. Inter mala illa ponit calumniam, de qua beatam Olympiadem ad tribunal adductam incusaverant, quod videlicet ejus opera Ecclesia incensa fuisset. Anno 405.

Olympias Constantinopoli pulsa fuit. Sozom. l. 8. c. 24. Hinc liquet hanc Epistolam scriptam fuisse postquam Olympias Constantinopoli pulsa & in exsilium missa fuerat. Sozomenus vero dicit Optatum Præfectum auri summa illam mulctavisse, ipsamque Constantinopoli relicta Cyzicum commigrasse; quasi illa sponte sua Constantinopolin reliquerit. Verum fide dignior Chrysostomus est, qui dicit ipsam pulsam & in exsilium missam fuisse, idque repetit in Epistola decima-sexta: „ Quid enim est, inquit, civitate pelli, & ex aliis locis in alia subinde migrare, atque undique exagitari, & proscribi, & ad tribunalia trahi, & a militibus raptari, atque ab iis, qui sexcentis beneficiis affecti fuerant, contraria nunc perpeti, ac tum a famulis, tum a liberis vexari, cum horum præmium cælum sit, & purissima illa bona, quæ nec verbis ullis explicari queunt, nec finem habent, verum immortalem fructum atque oblectationem præbent? „ Sic paucis ille verbis narrat quanta & quam dira passa sit Olympias, etiam postquam Constantinopoli pulsa fuerat. Hæc sibi succedentia mala Olympiadem in mœstitiam conjecerant, quapropter nihil non agit Chrysostomus, ut illam spe futurorum bonorum, quæ ejusmodi continuis ærumnis mirifice augenda erant, ad omnia patienter, imo tranquille ferenda inducat.

Anthemio qui consul hoc anno 405. electus fuerat ac præterea Præfectus Prætorii erat, Epistolam 147. scribit, qua ipsi ut amico gratulatur, magis ob virtutem, quam ob novam dignitatem. Quapropter iis etiam gratulatur, qui injuste lædebantur; imperium enim ejus communem eorum qui injuria afficiebantur portum fore putabat.

Primo vere Chrysostomus valetudinem pene integram recuperavit. Verum Isauri, qui hiberno tempore ad loca sua reversi, ab incursionibus destiterant, redeunte vere, per omnes vias effusi sunt; ita ut etiam ingenuas matronas caperent, & viros, qui in eorum manus inciderant, obtruncarent. Quapropter cum aditus omnes interclusi essent, Theodoto Diacono, cui Epistolam 140. scribit, & supra memorata recenset, ut sibi ignoscat petit, quod ea de causa non frequenter illi scripserit. Cum vero sciret illum de valetudine sua certiorem fieri cupere, dicit illi se superiore hieme gravi morbo ægrotasse, nunc vero paululum recreatum esse; sed ex aeris inconstantia nunc quoque perturbari; etiamque tunc denuo hiemem vigere; sperare tamen, cum æstas effulserit, se morbi reliquias depositurum esse. Addit corpus suum nulla re æque labefa-

Anno 405.

ctari, ut frigore, nec rursus ulla re æque juvari, ut æstate & caloris solatio.

Eodem, ut putatur, anno æstatis tempore Theodotus Diaconus Chrysostomum invisurus Cucusum venit: ac post discessum inde suum, quem moleste tulit Joannes noster, diu tacuit ille, nec Chrysostomo literas misit. Qua de causa ille Epistolam 59. scripsit, qua tantum ejus silentium amico animo carpit, neque posse illum sui excusandi causa Isaurorum metum obtendere, quandoquidem multi erant, qui post discessum ejus Cucusum venerant.

Epistolam 138. ad Elpidium Episcopum Laodicenum eodem circiter tempore scripsisse videtur. Erat ille sincerus amicus, & tamen se raro illi scripsisse fatetur; verum & anni tempestas & solitudo loci, in quo arctius quam in carcere inclusus tenebatur, & eorum qui se adirent infrequentia, quos tamen non omnes sibi fidos esse putabat, ac denique morbus, qui illum per totam fere hiemem lecto affixerat; hæc omnia, inquit, se ne plures scriberet literas, cohibuerant, seque tamen frequentissime illum ut fidum amicum in animo versare.

Eadem circiter tempestate Anatolio scripsit Epistolam 205. Erat ille Anatolius ἐπαρχικός, id est, ut puto, Expræfectus, qui postquam Joannes noster in exsilium pulsus fuerat, multa in ejus gratiam dixerat feceratque. Ait vero se ne ipsi scriberet longa corporis ægritudine detentum fuisse, ab illoque petit ut de sua suorumque valetudine se literis certiorem faciat.

Chrysostomus Antiochenis scribit.

Cum Antiochenis maxime literarum semper consortium habuit, & cum clero ejusdem civitatis. Erant autem istic quatuor Presbyteri sibi addictissimi atque amicitia mutua conjunctissimi, nempe Castus, Valerius, Diophantus & Cyriacus, his vero, hoc circiter tempore Epistolam scripsit 130. Orditur autem dicens caritatis vincula, creditore quovis vehementiora esse. Creditor enim postquam debitas sibi pecunias recepit, nihil ultra requirendum habere; sed debita caritatis postquam soluta sunt, eadem manere, imo semper accrescere. Quia vero illi de ipsius valetudine certiores fieri peroptabant, ait ille se stomachi imbecillitate liberatum esse, atque valere, nec obsidione, nec latronum incursionibus, nec loci solitudine, nec adversis casibus conturbari, sed otio, securitate ac quiete frui, ac singulis diebus de illorum statu curam habere, ac cum iis qui accedebant de rebus ad ipsos spectantibus colloquia miscere.

Hæc Epistola, aliis circumpositis longior est. Verum aliam hanc longiorem ipsis misit, ubi multa enarrat de tentationum & adversitatum fructu; ait vero se, licet Epistolæ limites excessisse videatur, sperare tamen ipsos vinculis amoris obstrictos, breviorem illam esse putaturos esse. Res ex voto Chrysostomo cessit, longam enim illam Epistolam, brevem sibi visam fuisse dixerunt, ut in Epistola 22. ad ipsos missa narratur. Ea enim est vis caritatis, inquit ille, quæ nunquam expleri possit, ita ut si decuplo longior Epistola fuisset, brevis tamen visa fuisset amantibus: hæc autem ille pluribus persequitur. Quoniam vero ipsi hortati illum fuerant ut Romano Presbytero Antiocheno, sanctimonia & morum suavitate insigni, literas mitteret. Morem ipsis gerens Epistolam 23. ad Romanum Presbyterum misit, quem ut caritatis lege sibi semper adstrictum laudat a morum virtutisque suavitate, qua omnes qui ad ipsum accedebant suos redderet. Rogat autem literas sibi mittat, & se precum suarum subsidio juvet. Romanus vero hac Epistola concitatus, non modo Joanni rescripsit, sed etiam id effecit, ut caritatis & benevolentiæ erga Chrysostomum suæ fama non in Armeniam tantum, sed & in Cappadociam, *quavis tuba luculentius* pervaderet. Hortatur autem illum ut de valetudine sua sibi frequentius literas mittat, & in precibus sui memoriam non intermittat. Aliam quoque Epistolam 222. misit iisdem Presbyteris, Casto, Valerio, Diophanto & Cyriaco, qui ipsum ut prolixa sibi Epistola responderet precati fuerant. Mutuo autem illos amoris vinculo constrictos deprædicat, optareque se dicit ut congressu frui liceat, sed quia id sperare non poterat, ingentem saltem literarum copiam νιφάδας ἐπιστολῶν ad se mittant.

Anno 405.

Epistola 93. scripta fuit Aphthonio, Theodoto, Chæreæ Presbyteris & Monachis, aliisque in sodalitio Zeugmatis versantibus, eorumque precibus sese commendat, ut qui cum mundo valedixissent & jam in tranquillo portu versarentur, noctes in dies ad precandum commutaverint, insuperque ut de valetudine sua se literis certiorem faciant exoptat. Eadem fere ipsa repetit in Epistola 70. ad eosdem missa. In cujus fine dicit, se quidem exacta hieme & exorto vere a gravi morbo liberatum fuisse, sed ipsius reliquias adhuc circumferre, quas augebant etiam Isaurici tumultus, quare in ærumnarum solatium literas sibi frequenter mittant exoptat. Sub hæc literas ipsi miserunt Theodorus, Nicolaus & Chæreas, queis testificabantur se Cucusum ipsius visendi causa venturos fuisse, nisi Isaurorum incursiones impedimento sibi fuissent. His respondit Chrysostomus Epistola 146. se tamen ipsos ex affectu tali quasi præsentes semper habere, nec dubitare se quin aliquando mutata rerum conditione ad se veniant. Se autem ait quiete & otio frui, corpusque suum licet non integra valetudine fruatur, sat commode se habere, & Isaurorum incursiones valetudini suæ officere.

Chrysostomi de propagatione fidei semper solicitus.

Nunquam ærumnæ, morbi aliæve solicitudines Joannem nostrum averterunt a solicitudine propagandæ fidei. Jam vidimus ipsum, qua die exsilii locum petens Nicæam pergebat, scripsisse Constantio Presbytero, ut ne ex præsente tempestate amoveretur ab officio & a re suscepta; sed pro more suo eos, qui adhuc Græcorum superstitioni, seu idololatriæ dediti erant, ad Christianam fidem convertere pergeret, & impiam religionem exterminaret, atque Phœniciæ, Arabiæ & Orientis Ecclesiarum curam gereret. Eadem semper ardens cupidine Chrysostomus ad Nicolaum Presbyterum scripsit Epistolam 53. quem Nicolaum opinatur V. Cl. Tillemontius eum esse qui, ut modo dicebamus, cum aliis quibusdam Chrysostomo scripsit, quod si non certum, verisimile admodum videtur. Nicolaum illum summopere laudat, quod Evangelicæ prædicationi

Anno 405.

prædicationi in Phœnicia semper advigilaret, ac Monachos illo misisset, atque in tanta rerum difficultate illos istic manere coëgisset. Hortaturque illum ut Gerontium Presbyterum, quem suum dicit, statim atque a morbo convaluerit urgeat, ut iter illuc suscipiat, curetque ut Joannes quoque Presbyter suus una cum Gerontio eodem pergat. Se ipsius Nicolai videndi & amplectendi magno teneri desiderio dicit; sed tamen illum nunc istic manere necesse omnino esse.

Ad Gerontium porro illum supra memoratum, in Phœniciam profectum binas scripsit Epistolas, quarum prima periit; in secunda vero 54. illum cohortatur, & obsecrat, ut quanto major est tempestas, quanto majora ingruentia mala, tanto majore studio & se & alios ad illud operis suscipiendum excitet, cum a morbo convaluerit. Dicit autem se Constantio presbytero id negotii commisisse, ut sive ad ædium exstructiones; sive ad sublevandam fratrum inopiam large illis sumtus & pecunias suppeditet, imo largius quam antea.

Jam vidimus Joannem nostrum munus seu summam pecuniæ, quam Diogenes ipsi miserat recusavisse, & illi scripsisse ut eam summam in Phœniciam ad Evangelii precones mitteret, & Aphraatem, quem sibi miserat ad eam rem expediret, qui vir erat ad eis solatium afferendum idoneus. Joannes vero Presbyter eadem de causa in Phœniciam se contulerat, quapropter Chrysostomus illum commendat in Epistola 55. Simeoni & Mari Presbyteris & Monachis in Apameensi regione versantibus. Illosque hortatur, ut si quos generosos & præstantes viros nanciscantur, qui ad eam rem auxiliarem manum afferre possint; eos illo mittant. Cum didicisset autem Alphium quemdam, quem Joannes Presbyter adierat, illum excitavisse, atque in Phœniciam misisse, imo auri summam ipsi dedisse Alphium ideo celebrat Joannes noster, & ut sibi frequenter literas mittat hortatur.

Tumultus in Phœnicia contra Evangelii Precones.

Exorto magno in Phœnicia tumultu, cum Evangelii precones in ærumnis, & forsitan in periculo versarentur; metuens Joannes noster ne a prædicando Evangelio desisterent, Epistolam 123. scripsit Presbyteris & Monachis Gentiles in Phœnicia instituentibus. Hortatur autem cunctos & singulos, ne quis eos ob exortum tumultum in fraudem impellat vel abducat ad Phœniciam relinquendam, quo majores enim difficultates & ærumnæ objiciuntur, eo majora sibi præmia reservari. Cum enim impietatis partem in Phœnicia jam sustulerint, curandum esse ne tantus labor fructu careat. Se ita providisse ait, ut nihil unquam deesse possit, utque omnia ipsis affluenter suppeditentur. Quod si ille in Cucusi solitudine versans tantam illorum curam gerat, multo magis ipsos, quibus omnia abunde suppetunt, quæ suarum partium sunt abunde præstare debere. Ait vero se religiosissimum Joannem presbyterum misisse qui illos cohortetur. Se demum omnia abunde præstitisse, quod si illi alios se ab officio avertentes audiant; videant in cujus caput tanta jactura cadat.

Sub hæc autem nec multo postea, Gentiles Phœniciæ in furorem acti, in Monachos Evangelii precones insurrexerunt, ac complures vulneribus affecerunt, quosdam etiam occiderunt. Quæ res Joannem nostrum admodum commovit: statimque virum quæsivit, qui tanto malo remedium afferre posset. Nec magis idoneus sese menti obtulit, quam Rufinus Presbyter, cui Epistolam ille misit 126. illumque rogavit, imo ursit, ut quam celerrime posset se ad iter illud accingeret; certum enim sibi esse, si preces, lenitatem, mansuetudinem, patientiam, & eam qua pollebat animi fortitudinem adhiberet, ipsum vel aspectu solo adversarios in fugam acturum esse. Ait vero se, cum primum ejus in Phœniciam adventum audierit, tunc sine cura & in securitate futurum esse. Mirari vero se dicit, quod cum Theodorus Presbyter ad se venisset, nullas ipsius Rufini literas sibi attulisset; quapropter hortatur illum ut, cum in Phœniciam proficisceretur, in singulis mansionibus sibi literas mittat: quod si fratres adhuc illo mittere oporteat, id sibi notum faciat. De sanctorum vero Martyrum reliquiis, quas popoścerat, ne ultra curet hortatur: se enim Terentium Presbyterum misisse ad Otreium Arabissæ Episcopum, qui multas ac minime dubias reliquias habebat, quas paucis postea diebus in Phœniciam ipsi missurus erat.

In Epistola quoque 28. ad Basilium Presbyterum, dicit illum, quem de facie nunquam viderat, adversus Gentiles decertare, ut eos ad viam veritatis deduceret, utrum autem in Phœnicia id ageret, incertum. Prior illi literas misit Chrysostomus, pietatis ipsius fama commotus; hortaturque illum ut subinde sibi literas mittat.

Dixit supra Joannes noster in Epist. ad Gerontium 54. se Constantio Presbytero commisisse, ut iis qui in Phœnicia Gentilium conversioni dabant operam pecunias abunde suppeditaret. Neque explicat ibi qua de causa Constantius, qui Chrysostomi lateri hærebat, in illas partes iter susceperit. Verum in Epist. 62. Casto, Valerio, Diophanto, & Cyriaco Presbyteris Antiochenis ipsum commendat, ut inique vexatum ob quoddam ignotum nobis negotium, precaturque ut curent, ne huc atque illuc circumagatur, neve per Judicum tribunalia eam ob causam distrahatur, atque laceretur, ob quam cum ornari, ac publico preconio celebrari par erat. Illum vero Cucuso ad illud negotii proficisci non ita necessarium putaverat, ut in Epist. 76. ad Chalcidiam dicit, & alioquin metuebat ne in Isaurorum manus incideret. Chalcidia vero & Asyncritia in partem ærumnarum, quæ Constantio inferebantur, veniebant, illumque dire vexatum videntes admodum dolebant. Quapropter in Epist. 60. ipsas consolatur.

Constantius Presbyter a Chrysostomo missus vexatur.

Isauri semper vias regionesque vicinas infestabant; sed hiemis tempore aliquando saltem receptum habuisse dicuntur. Verum in hieme quoque aliquando erupisse palam esse videtur ex iis quæ in mox memorandis Epistolis narrat Joannes noster. Ad Alphium scribens Epist. 35. dicit, se illi sæpius scripturum fuisse, nisi hiems & prædonum impetus vias infestas redderet. Narrat vero Alphium amicitia conjunctissimum sibi dona misisse; sed nihil se recepisse; cum enim qui afferebat metu prædonum pedem retulisse. Monetque illum ut a mittendis donis abstineat, se enim ingentium donorum loco ejus sinceram & ardentem benevolentiam habere. Eadem fere ipsa dixit in Ep. 49.

Anno 405. ad eumdem Alphium, quem laudat quod eos qui cum pietate viverent, recreare studeret, ἀναπαύειν; id est muneribus suis quietem illis conciliare.

Monachi duo Romulus & Byzus in solitudine degebant, & pietatis fama celebrabantur. His misit Chrysostomus Epistolam 56. qua se summopere efflagitare dicit, ut ipsi Cucusum veniant, ut tam religiosos viros ipsis oculis conspicere possit. Quia vero tum ob itineris longitudinem, tum ob hiemis tempus, tum ob Isaurorum metum id minime licebat, literis suam erga eos benevolentiam voluit testificari, hortaturque illos ut sibi rescribant & de salute sua certiorem se faciant. Hypatio etiam Presbytero venerandæ ætatis viro scripsit Epist. 97. qua illum in ærumnis consolatur. Sed longiorem eidem misit Epist. 180. & quem jam in aliis literis laudaverat, hic quoque celebrat, quod in tanta senectute populum religionis causa vexatum foveret & confirmaret: seque dicit sæpius ipsi scripturum fuisse, nisi tum hybernum tempus, tum prædonum metus obessent; Diaconorum etiam Eusebii & Lamprotati, qui ærumnarum Hypatii consortes erant, mentionem facit. Danieli quoque Presbytero scripsit Epist. 199. quem laudat & admodum celebrat a patientia, fortitudine, loquendi libertate, quam cum sociis suis exhibere non desinebat, sibique ait in hieme versanti ac prædonibus vexato scribere non desinat.

Hac ipsa, ut putatur, hieme Epistolam accepit Theodoti Diaconi, qui summopere illum invisere & Cucusum proficisci cupiebat, sed hibernum tempus & negotiorum difficultas impedimento fuerant. Huic Epistolam ille misit 44. utque suaserat ipsi Theodotus ad plurimos alios scripsit; non autem ad Carteriam, quam cæteris adjunxerat Theodotus, quia nuper ipsi literas miserat, & quia didicerat illam, longam iniisse peregrinationem, precaturque Theodotum ut Marcellianum & fratrem conveniat, & cum illis agat, ut si quando Carteriæ scribant, se apud illam purgent, ut qui non per negligentiam tacuerit. Epist. vero 43. ad Bassianam misit, quam arguit quod sibi literas non mittat, quod tamen facile possit, cum præsto habeat Theodotum Diaconum, qui mittendi facultatem dare possit.

Hoc ipso anno Epist. 148. misit ad Episcopos, Cyriacum, Demetrium, Palladium, Eulysium, qui Romam confugerant, & de quibus mox mentio habebitur. Hos vero beatos & ter beatos dicit, ob sudores, ærumnas, labores & pericula, quæ pro omnibus orbis Ecclesiis subierant, qua de causa etiam ab universis sanæ mentis hominibus celebrabantur: & amplam a Deo mercedem erant accepturi. Dicit autem Cyriacum Diaconum, qui Romam navigaturus erat, nunc proficisci non potuisse, quod multo labore confectus esset. Sed Joannem Presbyterum & Paulum Diaconum, cum undique vexarentur, & nusquam consistere vel delitescere possent, Romam ipsos adire coactos fuisse, rogatque cum caritate ipsos excipiant.

Arsacius moritur & Atticus in sedem C.P. intruditur. *Socr. l. 6. c. 20. Sozom. l. 8. c. 27.*

Jam ad alia evocamur, quæ etsi prorsus rerum faciem non mutavere, multa induxere nova. Tertio namque idus Novembris Arsacius, qui Constantinopolitanam sedem invaserat, seu potius in eam inductus fuerat, obiit. Vir quem laudibus extollit Socrates. Sozomenus vero dicit fuisse illum mansuetum & religiosum, sed laudem illam minuisse clericos quosdam, qui omnia pro lubito agebant; verum infamia quadam notasse illum ea quæ contra Chrysostomi fautores gesta sunt. At deliro seni non sua fortasse, sed aliorum facinora, hanc notam invexere. Ut ut res est, Græci illum in Menæis suis, Sanctorum numero adscripsere. Tantæ sedis ac dignitatis occupandæ cupidine ducti plurimi, machinas omnes intendêre: demumque Atticus Presbyter, ex ambientibus unus, qui contra Joannem Chrysostomum Episcopum suum, cum in exsilium pelleretur, multa moverat, electus ordinatusque fuit. Vir industrius, mediocriter doctus & eloquens, erga eos autem qui partes suas non sectabantur ardens & terribilis.

Pallad. p. 26. 27. Episcopi plurimi Romam confugiunt.

Ex Oriente Romam multi advenerant, tum ut fuga securitati suæ consulerent, tum ut Innocentium Papam de calamitatibus, quæ Orientalem Ecclesiam divexabant, informarent, atque eum ut remedia adhiberet inducerent. Cyriacus Synnadorum Episcopus nullis instructus epistolis, sed ad eam rem tractandam idoneus, edictum Imperiale ostendebat, quo edicebatur, ut quisquis cum Theophilo, Arsacio & Porphyrio non communicaret, ab Episcopatu arceretur, & quidquid opum vel facultatum haberet amitteret. Post eum Eulysius, Apameæ in Bithynia Episcopus venit, qui literas afferebat quindecim Episcoporum e Synodo Joannis, & optimi senis Anysii Thessalonices Episcopi, & præsentem & priorem totius Constantinopolis direptionem testificantes. Anysius vero dicebat se judicio Romanæ Ecclesiæ acquiescere.

Elapso mense accessit Palladius Helenopoleos Episcopus, se furorem magistratus declinandi causa fugisse narrans, & quæ tunc dira exercebantur significans. Post Palladium venit Germanus Presbyter, & cum illo Cassianus Diaconus, in toto orbe Christiano celeberrimus, qui literas afferebant totius cleri Joannis Chrysostomi, testificantes Episcopum suum tyrannice in exsilium actum esse per factionem Acacii Berœensis, Theophili Alexandrini, Antiochi Ptolemaïdos, & Severiani Gabalorum. Ad hæc breviculum ostenderunt, quo preciosa vasa tradiderant coram Judicibus, Studio Præfecto urbis, Eutychiano Præfecto Prætorii, Joanne Comite Thesaurorum, Eustathio Quæstore & Tabulariis, in auro, argento & vestibus, calumniam Joanni Episcopo confictam propulsantes. Qua de re actum est cum de expulsione Chrysostomi verba fecimus.

Post illos rediit, qui jam ante venerat Demetrius Pesinuntis Episcopus, qui Orientem percurrerat, prædicans Romanorum communionem cum Joanne Episcopo, ostensis Innocentii Papæ literis; tunc autem afferens literas Episcoporum Cariæ, qui Joannis communionem amplectebantur, aliasque Presbyterorum Antiochiæ, qui Romanam disciplinam sequebantur, deplorabantque Porphyrii ordinationem contra jus fasque inducti.

Post illos omnes venit Domitianus Presbyter, Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Vallagas quidam Presbyter Nisibenus, narrans Monasteriorum Mesopotamiæ afflictionem. Hi

Anno 405. etiam protulerunt acta Optati Præfecti, in queis ferebatur honestas mulieres ex genere Consulum Diaconissas Ecclesiæ Constantinopolitanæ, in oculis populi ad eum adductas, coactas fuisse aut cum Arsacio communicare, aut fisco dare ducentas auri libras. Ascetæ quoque & Virgines aderant, ostendentes sulcata latera in equuleo, & in tergo verberum notas.

Innocentii Papæ literæ. *Sozom. l. 8. c. 26.* His conspectis omnibus Innocentius Papa Chrysostomo, a quo literas acceperat rescripsit, & ad patientiam in tanta subeunda calamitate cohortatus est. Episcopis etiam, Presbyteris, Diaconis & universo clero Ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui sibi literas miserant, per Germanum Presbyterum & Cassianum Diaconum respondit, tantum malum sibi renunciari dicens, ut sola patientiæ consolatione sanari posse putet. Tum eos qui non auditum Joannem damnaverant, ut facinorosos improbat. Necessariumque esse ait Synodum cogere, quæ de tanta re possit decernere. Se vero omnia, quæ ipsi narrabant, audivisse dicit a Coepiscopis suis Demetrio, Cyriaco, Eulysio & Palladio, qui tunc Romæ erant.

De Concilio igitur Oecumenico cogendo ad Honorium Imperatorem tunc Ravennæ versantem scripsit. Qui rem summopere probans jussit Occidentalium Synodum cogi: coacti igitur Episcopi Italiæ, ut ait Palladius; (cæteræ namque Occidentis provinciæ & regiones Septentrionalium nationum invasionibus laborantes, vix poterant in Italiam Episcopos suos mittere.) Una fuit autem Episcoporum sententia; nimirum ut tanto malo remedium afferretur, necessarium esse Concilium Oecumenicum Occidentalium simul & Orientalium, & Thessalonicæ indicendum esse, ut facilius Orientis & Occidentis Præsules illo accurrere possent. His assentiens Honorius Romano Pontifici Innocentio scripsit ut Episcopos quinque Constantinopolin mitteret, Presbyteros duos, & Diaconum, qui suam ad fratrem Arcadium Epistolam afferrent.

Innocentius Papa & Honorius Imp. Synodum œcumenicam celebrari cupiunt.

Epistolam igitur Arcadio fratri scripsit, quam ipsi tertiam ea de re mittere dicit, rogatque Episcopos Orientales curet Thessalonicæ congregari, cogatque Theophilum, qui omnium malorum causa esse ferebatur, Concilio adesse. Se legatos ipsi mittere probos & veri amantes, quos ut bene excipiat hortatur. Qui vero missi fuere legati erant Episcopi Æmilius, Cythegius, Gaudentius & Marianus, quintus autem a Palladio non nominatur; Presbyteri autem duo erant Valentinianus & Bonifacius.

Anysius vir jam senex & probus, Episcopus Thessalonicensis literas Eulysio dederat, ut vidimus, Innocentio Papæ afferendas, queis se pro Chrysostomo stare testificabatur. Huic summas gratias egit Chrysostomus in Epistola 142. Eam tardius quam par fuisset se misisse testificatur, ob loci solitudinem. Virumque laudat a fortitudine & constantia, hortaturque ut pari virtute pergat Ecclesiam defendere: Epistolam quoque 163. misit ad Episcopos omnes Macedoniæ eadem ferme ipsa ferentem. Illorum autem undecim in titulo nomina profert, agmenque ducit Anysius Thessalonicensis, ad cæterosque omnes etiam non nominatos dirigitur. Epistolam quoque 164. misit ad Alexandrum Corinthi Episcopum, amicitia sibi conjunctum, de quo tamen queritur quod literas nullas ad se mittat. Anno 406.

Jam diu Isaurorum incursiones regionem illam & omnia circum loca infesta habuerant. Verum anno 405. vertente & initio sequentis 406. longe acrius instistere, & cum periculum esset ne Cucusum, non ita munitum locum, invaderent, caperentque, Joannes noster ad fugam capessendam coactus est: ac securitatis causa in asperrima hieme loca subinde commutavit, ita ut modo in urbibus, modo in terræ faucibus & saltibus, ἐν φάραγξι καὶ νάπαις versari compelleretur. Tandemque Isaurorum tumultu tantisper sedato, loca deserta relinquens, Arabissum confugit, in quo oppido arx erat reliquis omnibus vicinis locis tutior, in arce autem sedes habuit, in oppido enim tuto versari non poterat.

Chrysostomus Isaurorum incursionibus cogitur sedes mutare & Arabissum confugere.

Hæc porro narrat ipse Joannes noster in Epistola 69. ad Nicolaum Presbyterum. Addit autem esse sibi hanc sedem omni carcere deteriorem. Præterquam quod enim Isauri quotidie omnia invadebant, atque igni & ferro tum ædificia, tum corpora delebant, famem etiam quam & loci angustia, & multitudo eorum qui illo confugiebant, minabatur, pertimescebat ille. Ad hæc vero diuturni morbi quem & hiems & perpetua fuga pepererat, etsi jam sedatus erat, tamen reliquias adhuc ille circumferebat. Vix autem quisquam ad illum commeare audebat, quod viæ undique interclusæ essent. Eadem ferme ipsa repetit in Epistola 70. ad Aphthonium, Theodotum & Chæream Presbyteros & Monachos, qui ad illum proficisci peroptabant; sed quia in tali rerum conditione illud iter suscipi nonnisi cum grandi periculo poterat, hortatur illos ut sibi per crebras literas consolationem pariant.

In Epistola vero 127. ad Polybium ait sibi jam adimi literarum solatium, per nivis ingentem vim, quæ vias omnes intercluserat; sed magis invium inaccessibilemque reddi locum ab Isaurorum terrore; qui tantus erat, ut nemo domi manere auderet, omnesque aufugerent, ita ut urbes tunc parietes tantum & tecta essent, prærupta autem & saltus in urbes mutarentur. Tantus scilicet erat Isaurorum furor, alios jugulabant vel comburebant; alios ex captivis servos efficiebant. Adolescentes quoque in mediis noctibus aufugere coacti in nivium congerie frigore obrigescentes moriebantur. Superiora brevius recenset in Epistola 131. ad Elpidium Episcopum, aitque se sedes sæpius mutavisse, neque in castello, in quo tunc quasi in carcere inclusus manebat satis tutum esse: Isauri namque hujusmodi arces obsidere non dubitabant. Quapropter petit ut ignoscat sibi si raro ipsi literas mittat, rogatque frequenter ille, cui licebat, id muneris exsequatur.

Epistolas item duas scripsit 67. & 68. ad Theodotum Diaconum sibi addictissimum, in quarum altera dicit: „ Tot Armeniæ mala sunt, ac tempestas altera omnia excepit: nam quocumque „ tandem quisquam venerit, cruentos torrentes, „ cadaverum agmina, domos solo æquatas, urbes eversas perspiciet. „ Oppidi autem Arabissi Episcopus erat Otreius Chrysostomo amicitia

Anno 406. conjunctus, ut liquet ex Epistola 126. ad Rufinum. In Epistola 135. Theodoto Diacono gratias agens quod sui invisendi causa jam in asperrima hieme venisset, & quod secundo Arabissum venturus fuisset, nisi Isauri vias præclusissent, se quidem magna quiete & otio frui ait, tamenque obsidionem in dies ingravescere. „ Jam, inquit, media nocte præter omnem exspectationem trecentorum Isaurorum agmen oppidum percursavit, peneque nos cepit. „ Græca sic habent: ἤδη γοῦν καὶ μέσων νυκτῶν παρ' ἐλπίδα πᾶσαν καὶ προσδοκίαν, στῖφος Ἰσαύρων τριακοσίων τὴν πόλιν κατέδραμον, καὶ μικροῦ ἂν καὶ ἡμᾶς εἷλον. Putat V. Cl. Tillemontius his significari Isaurorum illud agmen in oppidum ingressum fuisse; quod tamen non videtur Joannes his verbis significare. Imo si in oppidum ingressi fuissent, cædes haud dubie, direptiones, aliaque mala intulissent, quæ Chrysostomus describere non neglexisset.

In Epistola vero 70. ait se cum gravi corporis ægritudine conflictari. At in Epistola 181. ad Elpidium gravem dicit accessisse morbum, cujus adhuc reliquias circumferebat: quod ipsum dicit in Epistola 135. Ad Olympiadem vero scribens Epistolam 15. ait, se e gravissimo emersisse morbo; sed morbi reliquias adhuc circumferre: & adesse sibi quidem medicos optimos, sed necessariarum rerum inopiam, medicinæ utilitatem labefactare, nec modo abesse medicamenta cæterasque res; verum etiam famem & pestem imminere; hæcque mala Isaurorum incursiones parturire, qui omnes vias intercluderent, hincque periculum creari iis qui iter facerent. Andronicum enim quemdam ait in illorum manus incidisse, atque ab iis spoliatum, sic salvum tamen evasisse.

Non ipsi semper præsto fuere medici, nam in Epistola 105. ad Chalcidiam ait se medicorum penuria laborare. Hæc vero Chalcidia virtute singulari prædita, quæ magnas per vitam suam ærumnas passa fuerat, in omnium gravissimam tunc inciderat. Illam vero solatur Chrysostomus, fluxa esse præsentia tum bona tum mala dicens, & ærumnas, quanto graviores sunt, tanto majora præmia & coronas conciliare. Hanc vero novam Chalcidiæ ærumnam esse posse opinatur Tillemontius, Constantii Presbyteri sibi conjunctissimi & Chalcidiæ addicti casum illum, qui a Palladio narratur: cum videlicet Porphyrius Antiochenus ægre videns illum ob singularem pietatem in precio haberi, pecuniis impetravit Imperatorias literas, queis ille, ut populi perturbator in Oasim relegabatur. Quod ut rescivit Constantius, amicorum subsidio in Cyprum aufugit.

Constantius Presbyter in Cyprum fugit.
Pallad. p. 144. 145.

Theodotus vero Diaconus Chrysostomo addictissimus, de quo supra loquebamur, in asperrima hieme ipsum invisurus Arabissum venerat, atque iterum venturus erat, nisi Isauri vias præclusissent. Eodem circiter tempore & fortasse cum Theodoto Diacono, ad Chrysostomum venit Theodotus alter Lector, filius Theodoti ex Consularibus, quem pater miserat ad Chrysostomum, ut ipsius doctrina & exemplo in vera Philosophia, quam profitebatur, radices ponere valeret, eodemque tempore Theodotus pater munera Chrysostomo misit, precabaturque illum, ut filium suum apud se retineret. Respondit vero Joannes noster se jam a Theodoto tantum munus accepisse, cum filium suum tanta virtute præditum sibi misit, ut summopere miretur, quod aliis quoque se muneribus cumulare voluerit; quapropter munera istæc ipsi remisit; filium vero ejus se libentissime retenturum fuisse dixit; sed quia Isauri omnia circum ferro igneque populabantur, ipseque quotidie sedes mutare cogebatur, ideo se illum Theodoto diacono misisse, mandasseque illi ut Theodoti lectoris assidue curam gereret, in idque magno studio & diligentia incumberet.

Epist. 61. *Anno 406.* *Theodoti Lectoris historia.*

Theodotus autem lector postea apud Chrysostomum sese excusavit quod ab illo secessisset: discessus vero causam fuisse dicebat, tum quod oculorum infirmitate laboraret, tum quod nimium frigus extimesceret: dicebat etiam aliquos esse qui sibi insidias struerent, id est, ut ex sequentibus liquet, qui patrem suum adversum se concitarent. Reponit Chrysostomus in Epistola 136. se Theodotum quasi præsentem semper habere, atque animo complecti; hortaturque illum ut mala quæque præsentia spernat, utpote fluxa, quæ semper manentibus præmiis compensentur, atque ut assidue Scripturam sacram legat, quantum per oculorum imbecillitatem licebit. Cum porro mœroris causæ Theodoto lectori semper increscerent, patris ut videtur exasperatus animus & oculorum imbecillitas; his de causis ad Chrysostomum scripsit: qui ea qua par erat consolatione illum recreavit in Epistola 102. circa oculorum invaletudinem hortatur illum ut medicos consulat, & ad rem tantam advigilet. Patri haud dubie scripsit Chrysostomus, ut illum cum filio pacatius agere curaret. Quæ res ex voto cessit illi, ut liquet ex Epistola 141. Nam cum Theodotus lector Chrysostomo scripsisset se a patre honorifice exceptum fuisse; ille Theodoto Exconsulari patri rescripsit, gratias agens quod rem ita composuerit, hortaturque illum ut cum pari affectu deinceps procedat.

Theodoto etiam Diacono fidelissimo suo scripsit, postquam is Arabisso discesserat, se absentia ipsius maxime torqueri declarans, tot nempe malis circumseptum. Queritur etiam se infrequentius literas ab illo directas accipere; fatetur tamen tabellariis interclusas esse vias, rogat ergo si pauciores, longiores saltem Epistolas mittat, in sequenti autem 68. se duas ejus Epistolas accepisse ait cum ingenti lætitia, & ut frequenter id faciat cohortatur. Hinc quanta essent Armeniæ mala describit. Ibi tunc videre erat cruentos torrentes, cadaverum agmina, domos solo æquatas, urbes eversas. Sub hæc autem Theodotus quoque conquestus est, quod pauciores ipse Chrysostomi literas acciperet. Respondit ille in Epist. 137. Theodotum, totidem literas, una minus a se accepisse, quot ipse acceperat. De cætero hortatur ut quam sæpissime poterit ad se scribat; si autem vel anni tempestas vel Isaurorum incursus id prohibeant, cum ejus animus sibi exploratus sit, hinc se amplam diuturni silentii consolationem accepturum esse.

Epist. 67. *Armeniæ mala quanta.*

Plurimas quoque alias, Arabissi inclusus, Epistolas scripsit, in queis ad diversos eadem ferme recenset, se nempe inclusum ibi manere cum ægritudinibus

Anno 406. ægritudinibus conflictari, Isauros omnia circum depopulari, oppida, vicos & campos humano sanguine cruentare, vias interclusas esse, ita ut literas vel mittere vel recipere rarissime possit. Ubi consideres velim, quam nefando odio & livore inimici ejus ducti fuerint; neque enim satis habuere illum ex sede sua depulisse; sed in loca illa deserta, incursionibus Barbarorum funestata abduci curavere. Imo vero quia tanti viri fama & sanctimonia innumeros in loca illa tam procul posita attrahebat, in extremos, ut mox videbimus imperii fines illum postea amandari curavere. Arabisso autem Cucusum rediisse putatur anno 406.

Cum porro sciret Chrysostomus Occidentales Episcopos a partibus suis stare, & ea quæ Constantinopoli & in expulsione sua & postea gesta fuerant vehementer improbare, Epistolas bene multas ad eosdem Episcopos misit. Et quidem per Evethium Presbyterum, quem in Occidentales partes misit. Quæ 152. inscribitur, ad Episcopos missa significatur, nec in titulo Occidentales memorantur. Sed a principio ad Occidentales dirigi indicatur his verbis: „ Et privatim singulis & universim omnibus gratias vobis deferre debemus, non nos duntaxat, sed etiam omnes Orientales Episcopi, diversarum urbium clerici, ac laïci vario modo pulsi, quod paterna viscera exhibentes, vicem nostram doluistis, fortiterque stetistis.„ Hortaturque illos ut in cœptis persistant. In sequentibus quoque Epistolis ad eosdem missis 153. & 154. ut eamdem semper in re suscepta fortitudinem exhibeant obsecrat, & perturbationem illam, quæ Orientales Ecclesias invaserat, sedare conentur.

Chrysostomus ad Occidentales Episcopos literas mittit.

Inter Episcopos autem illos, qui Chrysostomi partes amplexi fuerant, eminebat Chromatius Episcopus Aquileiensis, qui tuba clarius, inquit Joannes noster, pro causa ipsius & contra adversarios suos declamabat. Hujus conspectu atque congressu frui peroptabat Chrysostomus; sed quia illud temporis conditio non ferebat, Evethium Presbyterum, qui sibi a latere semper stabat, ad illum misit, precans ut benigne exciperet, ac redeunti literas daret sibi afferendas; tum etiam si tabellarios nancisci posset de salute sua certiorem se faceret. Hic vero Chromatius ad Joannem nostrum scripsit, ut memorat Palladius in vita Chrysostomi. Hujus etiam mentio habetur in Epist. Innocentii ad Chrysostomum. Hunc quoque Chromatium Aquileiensem honorifice commemorat Hieronymus Præfatione in librum Paralipomenon & in Epistola 66.

Episcopis etiam Occidentalibus qui ad Arcadium Imp. Concilii Oecumenici postulandi causa veniebant, per Evethium Presbyterum Epistolas misit 156. 157. 158. 159. iisdem pene verbis conceptas, fortitudinem laudans, precansque, ut constanti animo in re tam bene cœpta perseverent. Ad hæc vero Epistolam scripsit 160. *Episcopo, qui ab Occidente venerat*, ita concinnatam ut posset singulis Occidentalibus Episcopis offerri. Presbyteris etiam Romanis qui cum Episcopis in Orientem venerant, literas misit Ep. 161. per eumdem Evethium afferendas, Qui Evethius etiam peculiarem Epistolam 162. ad Anysium Thessalonicensem Episcopum attulit, similiterque alteram 163. ad Anysium cæterosque omnes Macedoniæ Episcopos, quorum undecim nominantur. Et eam insuper quæ 164. inscribitur ad Alexandrum Corinthi Episcopum, de quo amice queritur, quod sibi literas nullas mittat.

Episcopis etiam illis Orientalibus, qui sui causa Romam se contulerant, & cum Occidentalibus Episcopis ad Imperatorem Arcadium migrabant Epistolas misit 165. 166. & 167. quas eidem Evethio Presbytero ipsis tradendas consignavit. Gaudentio quoque Brixiano Episcopo, quem jam olim noverat, Epistolam 184. scripsit, laudatque illum a constantia & fortitudine atque a perseverantia, & paucis indicat jam de rerum summa agi.

Legati itaque Æmilius Beneventi Episcopus, Cythegius, Gaudentius, Marianus, & alius cujus nomen expressum non fuit, Presbyteri vero Valentinianus & Bonifacius, & Diaconus unus, acceptis literis Honorii Imperatoris, Innocentii & Italorum Episcoporum, Chromatii Aquileiensis, Venerii Mediolanensis & aliorum, instructi etiam Commonitorio Synodi Occidentalis, Roma profecti sunt una cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulysio Episcopis Orientalibus, qui Constantinopolitani dissidii causa Romam venerant. Ut autem ex Palladii dictis liquidum est, nondum sciebant illi Atticum post Arsacii mortem sedem Constantinopolitanam invasisse. In commonitorio autem Occidentalis Synodi, dicebatur Joannem in judicium accedere non debere, nisi prius ipsi restituta fuisset & Ecclesia & *Communio* κοινωνία. jure namque conquerebatur ille quod & absens & indicta causa damnatus fuisset.

Palladii Dialogus p. 30. 31. 32. 33.

Pallad. Dial. p. 33.

Conscensa igitur navi versus Græciam vela dederunt, cumque jam prope Athenarum littora pervenissent, a Tribuno quodam detenti fuere, qui Centurionem illis adjunxit, jussum cohibere ne Thessalonicam, quo se conferre atque Anysio literas dare volebant, appellerent. Conjectos igitur in navigia duo dimisit. Ingruente autem vento vehementi, Ægeum mare & freta sine cibo ἄσιτοι trajecerunt, & tertiæ diei hora duodecima Constantinopolin appulere prope suburbanum Victoris. Ubi retenti ab exactoribus portuum, jussu cujusdam sibi ignoti, retro discesserunt, & inclusi fuere in arce quadam Thraciæ maritima cui nomen Athyra; Romani quidem in una domuncula; ii autem qui cum Cyriaco erant in diversis separatim, illicque vexati sunt, ita ut ne famulus quidem præsto esset, qui illis ministraret.

Episcopi ab Honorio imp. ad Arcadium missi, male excipiuntur. Pall. Dial. p. 131. 132.

Ait porro Sozomenus, Joannis adversarios Imperatori Arcadio, credulo nimis & imbecillo, suasisse, id in contumeliam Orientalis Imperii factum esse, atque hinc evenisse ut illi cum ignominia dimitterentur, Joannes autem longius, in oppidum scilicet Pityuntem, transferretur.

Sozom l. 8. c. 28.

A legatis vero Romanis petebant ii, qui tam dire illos vexabant, literas Imperatoris & Episcoporum. Responderunt illi, se nonnisi Imperatori ipsi & Episcopis posse literas illas dare. Cum vero persisterent illi negantes, venit primo Patritius Notarius, tum alii idipsum petentes, demum-

Anno 406. que Valerianus Cappadox ex Militum numero, A læso Mariani Episcopi pollice, Imperatoris & aliorum literas ipsi abstulit.

Postridie autem vel Aulici Imperatoris, vel ipse Atticus, miserunt eis qui tria millia numismatum offerrent, si cum Attico communicare vellent, & de Joannis judicio tacerent. His rejectis illi, ad preces conversi sunt, ut cum nihil possent pacifice peragere, ob tantam scilicet inhumanitatem, Ecclesias suas repetere sine periculo possent. Idque ipsis, inquit Palladius, variis revelationibus declaratum fuit; ita ut etiam Diacono S. Emmelii Paulo viro mitissimo & B prudenti Paulus Apostolus apparuerit. Valerianus ergo Tribunus illos in putridam navem immisit, mercede, ut rumor erat, Nauclero data, ut navigantes illos perderet, adjunctis etiam viginti militibus, sic illos statim Athyris expulit. Cum tanto igitur periculo navigantes Lampsacum appulerunt, & mutata navi vicesimo die Hydruntem applicuere. Nec quidpiam ediscere potuere vel de beato Joanne vel de quatuor Orientalibus Episcopis qui secum Româ venerant.

Cum Episcopis Orientalibus Româ redeuntibus aspetrime actum est. Pall. Dial. p. 194.

* Quod spectat ad Episcopos illos Orientales, C rumor statim fuit illos in mare demersos fuisse; at illos in extrema Imperii & apud Barbaros ablegatos fuisse deprehensum est: nam ut quidam Diaconus retulerat, Cyriacus Emesenus Palmyram ductus in Persarum castello erat, octoginta milliaribus ultra Emesam; Eulysius vero Bostrorum Episcopus, in castello Arabum, Misphas dicto, trium dierum itinere Bostris distante; Palladius Syenem in vicinia Blemmyum & Æthiopum; Demetrius in Oasi Mazicibus proxima.

A militibus autem, qui eos in assignata loca deduxere, tam aspere habiti sunt, ut mori præ- D optavissent. Pecunias enim, quas sumserant, abreptas inter se partiti sunt, & in vilia jumenta ipsos conjicientes, bidui iter uno die conficiebant, multa nocte illos in diversoria immittentes, & summo mane ante lucem proficisci cogentes, ita ut ne miseras quidem escas stomachus retinere posset. Turpibus etiam & inhonestis verbis illos impetere non timebant, Palladio etiam famulum abstulerunt, vim ipsi inferentes ut tabellas deponeret. Demetrium autem unus ex ductoribus ita vexavit, ut Zibynam multa nocte pervenerit. Sed statim ille gravissimis toto E corpore doloribus cruciatus, vivendi finem fecit; ita ut qui hæc viderunt omnes Dei vindictam agnoscerent. Palladius vero jam prædixerat, In hoc itinere miserabiliter peribis.

In tanto itinere sanctos viros Ecclesiis appropinquare non sinebant. Sed diversoria petebant, ubi meretricum erant agmina vel synagogæ Samaritanorum aut Judæorum, præcipue autem Tarsi ubi in angustias redacti sunt. Unus vero ex Episcopis alios solatus est, dicens his omnibus Deum gloria affici, multasque ex illis meretricibus, quæ in Dei oblivionem venerant, aut eum ne norant quidem, visis Episcopis ita F vexatis, in timorem Dei venisse, & forte conversas fuisse.

Pall. Dial. c. 200. Plerique autem ex Episcopis, qui Theophilo hærebant, non modo humanitatem nullam erga Episcopos illos exhibuerunt, sed etiam muneribus prætorianos induxerunt ut cum illis aspere agerent. Qui autem præcipue huic vexationi operam dedere, erant Episcopi Tarsi & Antiochiæ, Eulogius Cæsareæ Palestinæ; ante omnes autem Episcopus Ancyræ & Ammonius Pelusii, qui tum donis, tum minis milites adversus eos magis exasperabant, ut ne laicis quidem illos excipere volentibus id permitterent. Anno 406.

Secus autem fecere alii Episcopi, qui a Palladio cum laude commemorantur; nempe Cappadociæ secundæ Episcopi, qui cum lacrymis, exsulibus Episcopis condoluere. Inter eos autem eminuerunt Theodorus Tyanorum Episcopus, Bosporius Coloniæ, qui quadragesimum-octavum annum in Episcopatu agebat, Serapion Ostracinæ qui ab annis quadraginta-quinque Episcopale munus gerebat. Hi in partem ærumnarum, queis tunc obruebantur exsules Episcopi, commiseratione sua venerunt, ut in partem præmiorum in futuro judicio admitterentur. P. 201. 202.

Attici in sedem C.P. intrusi molimina. Pallad. Dial. p. 95.

Atticus vero omnium contra Joannem moliminum artifex, cum videret neminem fere Orientalium Episcoporum secum communicare velle, imo vero ab se segregatum manere populum Constantinopolitanum, Joanni ut Antistiti suo addictissimum; Scripturarum sacrarum legumque divinarum expers cum esset, ab Imperatore literas impetravit, ut vel nolentes ad se converti cogeret: Rescriptum autem Imperatoris hæc ferebat: *Si quis Episcoporum non communicat cum Theophilo, Porphyrio & Attico, Ecclesia quidem ejiciatur, & a propriis facultatibus abigatur.* Hoc publice prolatum edictum id effecit, ut ii qui facultatibus pollebant, ipsis etiam inviti conjungerentur. Alii pauperiores & in sana fide infirmiores, donorum pollicitationibus allecti ad ipsos accesserunt. Alii genere, facultatibus, & corruptibili gloria posthabitis, fugâ sibi consuluerunt: ex iis quidam Romam confugerunt; alii ad montes, alii in Ascetarum Monasteria. Nec adversus Episcopos modo edictum emissum fuit; sed aliud etiam contra laicos his verbis expressum, ut videlicet si qui cum memoratis supra non communicarent, *qui in dignitatibus essent constituti, suo honore & dignitate excederent, milites cingulum amitterent: reliqua plebs atque opifices, gravi auri pondere mulctati, subjacerent exsilio.*

Episcopi multi vexati & sedibus pulsi. Pall. Dial. p. 7. & 8. P. 195.

Postquam Edicta hujusmodi promulgata fuere, multi per Orientem variis modis vexati pulsique fuere. Episcopi qui, ut diximus, minis vel ærumnis a debito officio amoveri non poterant aufugere. Palladius Helenopoleos, quo auctore & duce hæc scribimus, Romam se recepit, ubi post Chrysostomi mortem advenit anno 407. Rhodo Episcopus Asiæ Mitylenem aufugit. Brisso frater Palladii Helenopolitani, Ecclesiâ suâ ultro derelictâ, ad agellum suum se recepit, ubi terram propriis manibus excoluit. Hilarius vir sanctus & senex in intimum Pontum pulsus est, plagis concisus, non a judice, sed a clero. Is decem & octo annos transegerat, non panem edens, sed olera tantum & frumentum coctum. Antonius vero Episcopus in speluncis Palæstinæ seipsum conclusit. Timotheus Maroneæ & Joannes in Lydia Episcopus in Macedoniam se recepisse dicebantur. Gregorius in Lydia Episcopus, in

Anno 406. Phrygia esse narrabatur. Lampetium dicebant in oppido Lydiæ esse, ubi juvante se quodam Eleutherio lectionibus operam dabat. Eugenius in patria sua se continebat. Elpidius Magnus ille Laodiceæ Syriæ Episcopus & Pappus per totum triennium precibus vacantes de scala domus suæ non descenderunt. Heraclides Ephesius per quadriennium Nicomediæ in carcere inclusus mansit.

P. 196. Episcopi autem illi, inquit Palladius, qui præ metu ad Attici partes transierant, in alias Thraciæ Ecclesias translati sunt, Attico nempe vi extortæ illorum adhæsioni non satis fidente. Anatolium Episcopum dicebant esse in Galliis. Presbyterorum vero alii in Arabiam & Palæstinam amandati sunt. Tigrius in Mesopotamiam relegatus est, Philippus in Ponto exsul obiit. Theophilus in Paphlagonia erat. Joannes Æthrii filius Cæsareæ Monasterium construxit. Stephanum in Arabiam relegatum e custodum manibus abstractum Isauri in Taurum dimiserunt. Sallustium in Creta esse dicebant, Philippus Monachus & Presbyter Scholarum, dicebatur in Campania ægrotare, & Stephanus Diaconus in Thebaïdos carcere detineri. Paulus Diaconus, Oeconomi adjutor, narrabatur in Africa versari. Alius Paulus Diaconus Anastasiæ Jerosolymis versabatur. Helladius Presbyter Palatii in agello suo Bithyniæ vitam agebat. Multi Constantinopoli delitescebant; alii in patriam quisque suam abierant. Silvanus, sanctus Episcopus, in Troade piscabatur, & ex piscatu vitam sibi comparabat. Stephanus Monachus qui Romanorum Epistolas detulerat, ea de causa verberatus, decem mensibus Constantinopoli in carcere vitam egit: cum autem propositum ipsi fuisset ut Attico hæreret, & non acquievisset, lateribus & pectore ungularum vi laceratus est, cujus rei testis fuit ipse Palladius. Stephanus vero Christi providentia, in secunda fortasse certamina reservatus, post decimum curationis suæ mensem, Pelusium relegatus est. Provincialis quidam miles ex scholis Palatinis, ut Joannis fautor accusatus, post varii generis plagas & atrocissimas abrasiones, Petras exsul missus est.

Presbyteri & Monachi male excepti. — *P. 197.*

Synesius Epist. 96. & 67. Episcopum alium memorat Synesius Alexandrum Basilinopolitanum, Cyrene in Libya natum, qui juvenis Monasticam vitam exercuerat, posteaque Presbyter creatus cum Constantinopolin venisset, a Chrysostomo, qui ejus pietatem cæterasque animi dotes probe noverat, Basinopoleos Episcopus creatus fuit. Cum vero Chrysostomus a sede sua pulsus fuit, ejus ille partibus semper hæsit, ideoque vexatus Ptolemaïdem in Libya se recepit, neque unquam a Chrysostomi partibus abscedere voluit.

Pall. Dial. p. 114. 115. Narrat vero Palladius scopum Ecclesiæ Romanæ fuisse non communicare unquam cum Orientalibus Episcopis, præsertim cum Theophilo, donec dedisset Dominus locum universali Synodo, quæ putrefactis membris eorum, qui hæc patrarant, mederetur: additque etiam post mortem Joannis, viguisse tamen illam Innocentii & Romani Concilii declarationem, quia in tanto tumultu, multi indigni ad Ecclesias occupandas involaverant. Idipsum dicit Theodoretus: adjicitque etiam post mortem Magni Doctoris orbis terrarum τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης,

A Occidentales Episcopos, Episcoporum Ægypti & Orientis Bospori & Thraciæ communionem non ante admisisse, quam divini illius viri nomen, una cum cæteris defunctis Episcopis consignassent. Anno 406.

Chrysostomus cum Episcopis Occidentalibus causam suam suscipientibus scribit, de felici rei exitu dubitare videtur, quod nequitiam, potentiam, pervicaciam adversariorum suorum probe nosset. Nec ideo minore cura & studio ad res componendas utendum esse existimabat, ut videre est in Epistola ad Innocentium Papam, B cui summas agit gratias quod tantas tempestates, tantos fluctus pro viribus sedare conatus sit; ita ut si conatus ejus felices exitus habuissent, jam pacata omnia essent & Ecclesia tranquilla pace frueretur. Rogatque illum ne ex adversariorum furore animum despondeat, cum tot videat populos dispersos, clericos vexatos, Episcopos sedibus pulsos; & quanto major tempestas est, tanto majus studium adhibeat precatur. Seque frequentiores ipsi literas missurum fuisse ait, nisi Isauri perpetuis incursionibus vias intercluderent.

Chrysostomus Innocentio Papæ literas mittit. Chrysost. T.3.p.521.

Hanc Epistolam Romam attulere Joannes Presbyter & Paulus Diaconus ut in illa dicitur, quæ C res difficultatem movet non tam facile solvendam. In Epistola enim 143. ad Cyriacum, Demetrium & cæteros, quæ scripta putatur anno 405. ait Chrysostomus Joannem Presbyterum & Paulum Diaconum iter parare, ut ipsos conveniant: si autem anno 405. hanc Epistolam scripserit Chrysostomus, quo pacto dicere possit se tertium annum in exsilio agere, qui tunc secundum tantùm inire poterat? Opinatur Tillemontius Joannem & Paulum qui tunc iter parabant, profectionem suam in annum sequentem distulisse.

D Joanni autem Presbytero & Paulo Diacono Epistolam dedit 168. Probæ Matronæ Romanæ adferendam, cui illos commendat, illamque ut frequentius sibi literas mittat precatur. Iisdemque, ut putatur, Epistolas sequentes 169. & 170. tradidit, quarum prior Julianæ & iis qui cum illa erant dirigitur; quibus gratias agit, quod illos omnes, quos Romam miserat benignissime excepissent, quodque tam sævos tumultus qui tum Ecclesiam Orientalem agitabant, compescere studerent. Posterior vero Italicæ inscribitur, quam a fortitudine celebrat, quod neque sedandæ E orientali tempestati incumbere desineret. Acuitque illam ut in hoc tam laudando studio perseveret.

Aliæ ejus Epistolæ.

Diversis quoque per Occidentem Episcopis literas hoc circiter tempore misit, vel ut gratias ageret pro pace in Ecclesia Orientali restituenda laborantibus, vel ut acueret, & ad constanter agendum inflammaret. Talis est Epistola 151. ad Asellum Episcopum. Tales Epistolæ 152. 153. 154. ad Episcopos simpliciter inscriptæ, id est, ut ex serie liquet, ad Episcopos Occidentales. Iisdem missa fuit Epistola 181. ubi dicit illos ab omnibus prædicari atque celebrari, quod etsi F tam longe dissiti erant, fortiter strenueque adversus illos qui Ecclesiam perturbabant steterint; „ Quod si, inquit, necdum importunæ suæ contentioni & injusto bello finem imponere vo„ lunt, qui horum a principio malorum aucto„ res fuere, ne vos conturbet illud, neve animos

Anno 406.

„ vestros debilitet; quanto enim major vobis exoritur labor, tanto etiam major corona nectetur.

Venerio quoque Mediolanensi misit Epistolam 182. & Hesychio Salonensi in Dalmatia Epist. 183. quos perinde laudat a virtute & constantia & hortatur ut cœpta perficere satagant. Summopere prædicat S. Aurelii Carthaginensis Episcopi virtutem, constantiam & loquendi libertatem in Epistola 149. quam etsi tanto terrarum intervallo ab se dissitum, sibi tamen caritate conjunctissimum esse significat, ita ut ferventer admodum causam suam defendat, hortaturque illum ut in hoc præclaro certamine perseveret.

Libros duos egregios scribit mittitque ad Olympiadem.

Chrysost. T. 3. p. 444.

T. 3. p. 465.

Hoc ultimo, ut putatur exsilii sui anno, librum composuit, cujus vel titulus solus Christianæ Philosophiæ summam complectitur. *Quod qui seipsum non lædit, nemo lædere possit.* Hic quidquid ad pium vitæ institutum pertinet apposite profertur. Quia vero vix contingere potest, ut qui in via salutis incedit, ærumnis non prematur, quantæ utilitatis sint ærumnæ & calamitates, tum ex Scripturis, tum ex Sanctorum exemplo palam facit. Post hunc continenter alium librum edidit, cujus titulus: *Ad eos qui scandalizati sunt ob adversitates quæ contigerunt, populique & multorum Sacerdotum persequutionem ac perversionem, &c.* Ubi idem fere argumentum persequitur quod in præcedenti libro tractaverat. Agitur hic de ferendis rebus adversis, cujuscumque tandem generis sint, exemploque Sanctorum veteris novique Testamenti ad eam rem instituuntur Constantinopolitani, qui tunc a scelestis perversisque hominibus vexabantur. Ad eos vero maxime spectat oratio, qui probos videntes a seditiosis nefariisque hominibus vexari, divinam incusarent providentiam. Atticum autem, qui a consceleratis in successorem Arsacii cooptatus fuerat, acerrime perstringit cum ait cap. 20. *Nihil ergo istorum tibi offendiculo sit, non Sacerdos ille nunc depravatus, lupo quovis sævius in gregem insiliens.* Unde comprobari omnino videtur, hunc librum editum fuisse postquam legati Innocentii Papæ, Episcopi Orientales, qui cum legatis venerant, aliique multi Episcopi, Sacerdotes, Clerici, & cujusvis generis & conditionis, Attico Auctore, pulsi direque vexati fuerant, ut supra vidimus.

Per totum annum 406. commoda valetudine fruebatur Chrysostomus, ut in Epistola ad Elpidium 142. sat perspicue insinuat, ubi ait se jam Isaurorum tumultibus liberatum otio ac quiete frui, atque in securitate degere. In hieme autem tunc versabatur, quæ in Armenia asperior esse solebat. Joannes vero imbecillo corpore præditus, dum frigus sæviret, domi se perpetuo includebat, raroque e limine pedem efferebat, indeque factum ut in hieme illa, bona valetudine frueretur. In Epistola quoque quarta ad Olympiadem ait se bona valetudine frui, atque in magna securitate esse; adeo ut Armenii ad stuporem usque mirarentur, quod vir adeo imbecilli corporis, intolerandam frigoris vim perferre posset, cum ii etiam qui qui tali hiemi assueti erant, hinc non vulgarem in modum afficerentur. Olympiadi autem se misisse ait librum, quo probat neminem lædere posse eum, qui seipsum non læditur, necnon alium librum idipsum comprobantem,

Anno 407. P. 575.

Epistolæ quædam ad Olympiadem.

Anno 407.

quem postremum eum esse cui titulus est, *Ad eos qui scandalizati sunt &c.* jam nihil dubitamus.

Neque silentio prætereundum, id quod paulo antea Olympiadi dixit, se nempe certo in sedem suam restituendum fore; en ejus verba: „ Quod „ si tibi mœroris causam id affert quod a nobis „ sejuncta sis, hujus etiam rei lætum finem exspecta. Atque hoc non consolandi animi tui causa nunc dico: sed quia exploratum mihi est ita fore. Nam nisi ita futurum esset, jampridem, nisi me opinio fallit, per mihi illatas calamitates e vita cessissem: ut enim etiam omnia quæ Constantinopoli perpessus sum præteream, quanta, postquam ex urbe excessi, in tam longo ac molesto itinere pertuli; quorum multa ejusmodi erant, ut mortem afferre possent; quanta postquam huc veni, quanta postquam Cucuso migravi, quanta denique postquam Arabissi commoratus sum, intelligere tibi licet. Ita putabat ille Constantinopolim sibi remigrandum esse. Verum alio, quam sperabat, modo res cecidit.

In fine autem Epistolæ IV. ad Olympiadem hæc ait. „ De Pelagio Monacho magno dolore „ affectus sum. Cogita igitur quot quantisque „ coronis digni sint qui forti animo in acie steterunt, cum viros qui tam pie ac sancte tantaque cum tolerantia vixerant, abripi, atque in fraudem impelli videamus. „ Hic putatur agi de Pelagio hæresiarca, qui hoc tempore errores suos circa gratiam Dei publicare cœpit.

Inter Epistolas Chrysostomi quas bene multas jam memoravimus, alia quædam sunt, quæ nullam vel temporis vel occasionis qua datæ fuere, notam præ se ferunt. Hujusmodi sunt Epist. 36. ad Maronem quemdam Presbyterum & Monachum, cui sinceræ benevolentiæ signa profert, dicitque se ob tabellariorum penuriam rarius ipsi literas dare; & pro more rogat de valetudine sua certiorem se faciat. Ejusmodi sunt etiam Epistola 46. ad Rufinum, Epistola 58. ad Theodosium ex Ducibus, ἀπὸ Δουκῶν. Epist. 63. ad Tranquillinum quemdam. Epist. 71. ad Malchum, quem ob filiæ mortem mœstum solatur. Ep. 92. ad Moysem Presbyterum, qui Monachus fuisse fertur in quadam regione. Epist. 171. ad Montium. Epist. 187. ad Procopium. 195. ad Claudianum, 201. ad Herculium, 209. ad Salvionem, quod nomen varie scriptum legitur: alii enim Σαλβίωνι habent, alii numero plures Γαλβίωνι Galbioni, fateorque me ad hanc præferendam lectionem propendere.

Epistolam vero ad Cæsarium Monachum in secundo suo exsilio, ut fertur in titulo, a R. P. Lequien viro mihi amicissimo jam reprobatam, supposititiam esse pluribus probavimus in Monito tomo 3. p. 736.

Chrysostomi inimici livore correpti illum Arabissum & postea Pityuntem amandari curant. Pall. Dial. p. 96. 97. p. 98.

Per Orientem totum volitabat Joannis nostri fama, qui Cucusi & postea Arabissi exsul, omnes circum populos & pane & verbo Dei paverat. Confluebant item Antiocheni ejus invisendi causa, & Antiochiæ ejus sanctitas prædicabatur. Hæc ejus adversarios mordebant, atque invidiæ flamma accensi Severianus & Porphyrius, ac quidam alii Episcopi Syriæ, ut alio transferretur moliri cœperunt. Clerici quoque qui illos sectabantur

Anno 407. bantur mirabundi dicebant: „Videte mortuum „terribilem, vivos victoresque terrentem, ut „pueros terrent larvæ. Papæ! ii qui sæcularibus „potestatibus atque Ecclesiasticis opibus suc„cincti sunt cum potestate & cum rerum impe„rio, sacerdotem solum, extorrem, corpore „infirmum, exsulem timent & pallent tituban-
P. 96. 97. „tes.„ Id cum illi ferre non ultra possent, impetrarunt ut Arabissum transferretur, id curantes videlicet, ut vi vexationum virum tam infirmo corpore, in interitum deducerent. Cum autem non minus splenderet virtute, & paria præstaret Arabissi, iis quæ Cucusi jam ediderat,
P. 98. rursus ab aula Imperatoria rescriptum acrius impetrarunt, ut intra brevissimum tempus assignatum Pityuntem duceretur, locum regionis Tzanorum desertissimum, ad litus Pontici maris situm.

Milites autem Præfecti Prætorio, qui illum ducebant, in via ipsum maxime urgentes, dicebant id se habere in mandatis; ita ut intelligeretur, si tam dire vexatus in via moreretur Joannes, illos ad majores gradus evehendos esse. Unus tamen ex illis, de præsenti militia minus solicitus, aliquam illi furtim exhibebat humanitatem. Alter autem usque adeo ferox & asper
P. 99. erat, ut blanditias, queis se occurrentes quidam precabantur, ut sancto parceret, pro injuriis haberet; illud unum satagens ut mala morte Joannem necaret. Cum pluvia vehemens decideret, id nihil curans proficiscebatur ille; ita ut in dorso & in pectore aquarum rivi decurrerent. Ingentem rursus solis æstum pro deliciis habebat, cum nosset B. Joannis caput Elisæi instar calvum, æstu vexari. In urbe aut vico ubi balneorum solatium esset, ne momento quidem permittebat infelix ille Joannem morari.

In his omnibus, inquit Palladius, (id est, ni fallor, in itinere Arabissum, ubi per aliquod tempus mansit, & in itinere Arabisso Pityuntem) per tres menses vir sanctus, difficillimum illud iter agens, veluti sidus coruscans perstabat, inquit Palladius, habens corpusculum ut pomum in supremis ramis a sole rubens. Cum autem Comanis appropinquassent, raptim prætergressi, extra muros in Martyrio quinque aut sex millibus distante manserunt. Eadem ipsa nocte apparuit Joanni loci illius Martyr nomine Basiliscus, qui Episcopus Comanorum cum esset, Martyrium passus est Anno 407.
Nicomediæ in Bithynia, sub Maximino, una cum Luciano Presbytero Antiocheno; dixitque illi, „Confide, frater Joannes; crastina enim P. 100.
„die simul erimus.„ Narrabant autem, cuidam etiam Presbytero ibidem manenti prædixisse: Para locum fratri Joanni: venit enim.

Oraculo fidens Joannes, sequenti die milites precatus est, ut ad horam quintam usque ibi permanerent. Illi vero nihil curantes profecti sunt, atque ad triginta circiter stadia pergentes, ad Martyrium unde discesserant redire coacti sunt, quod ille ægrotaret: capitis enim dolore laborabat, quod solis radios ferre non posset. Sic igitur reversus, splendidas vestes, vita sua dignas, requirit, exutusque prioribus, illas induit, omnibus ad calceamenta usque mutatis, atque alias præsentibus distribuit. Et sumtis Dominicis symbolis, coram adstantibus ultimam orationem emisit. Et cum pro more suo dixisset, *Gloria Deo propter omnia*, & ultimum, *Amen*, obsignasset, appositus est ad patres suos & ad Christum transiit.

Jo. Chrysostomus Comanis in Ponto moritur. Soz. l. 8. c. 28.

Obiit autem 14. Septembris Honorio septimum & Theodosio iterum Consulibus. Tanta autem in sepultura ejus multitudo Virginum, Monachorum, & aliorum sanctitate fulgentium, adfuit e Syria, Cilicia, Ponto atque Armenia, ut plerique putarent quasi dato signo eos advenisse. Cum celebritate autem, ut victor Athleta, una cum Basilisco in eodem Martyrio sepultus est. Adversarii autem ejus, qui illum tam dire vexaverant, variis modis ultionem divinam sunt experti, ut pluribus narrat Palladius p. 157. 158. Arcadius vero princeps iners, qui facile pravis dolosisque consiliis circumveniri poterat, post elapsos septem cum dimidio menses ab obitu Chrysostomi mortuus est; quidam vero ob illatas Chrysostomo calamitates ex Dei vindicta quadragenarium sublatum fuisse putarunt.

Mira in ejus exsequiis Monachorum & Virginum frequentia. Socr. l. 6. c. 21. Pall. Dial. p. 101.

Memoria S. Joannis Chrysostomi paulo post obitum ejus per totum orbem restituta fuit. Corpus autem ejus Constantinopolin cum ingenti celebritate relatum fuit anno 438. Theodosius vero junior Imperator, inquit Theodoretus, oculos & frontem loculo admovens, pro parentibus suis supplicavit, petens ut iis qui per imprudentiam peccassent, veniam concederet.

Corpus ejus Constantinopolin relatum. Theodoret. l. 5. c. 36.

SYNOPSIS EORUM,

Quæ in operibus Chrysostomi observantur.

PROLOGUS.

REM operosam atque hactenus intentatam aggredimur, cum ad Lectoris commodum ea quæ in tam ampla tot voluminum mole dispersa sunt, secundum materiæ ordinem, unum sub conspectum ponere destinamus. At enim non iis modo, queis immensa illa opera legere non vacat per otium; sed iis etiam qui diuturna lectione totos duodecim tomos evolvent, difficile admodum esset omnia secundum argumenti rationem excerpere & in certa capita distribuere; nimirum quæ ad doctrinam & Theologiam, quæ ad disciplinam & ritus varios tum Antiochenos tum Constantinopolitanos; innumera illa quæ de Hæreticis & Hæresiarchis passim occurrunt; Miscellanea multa quæ in argumentum aliquod redigere in promtu non est. Demum πάρεργα frequentissima quæ in similitudinibus adhibet Chrysostomus, ubi infinita pene ad ritus & mores sui temporis pertinentia, quæ ad religionem non spectabant, in comparationibus recenset. Hæc omnia in Diatribas quinque distributa jam proferemus. De stylo etiam ejus aliqua dicere animus erat. Sed quia in Præfatione primi Tomi hac de re luculenter actum est, id retractare supervacaneum fore duximus.

DIATRIBA I.

De iis quæ ad Doctrinam spectant & ad Theologicas opiniones illius ævi.

DE substantia Dei deque Trinitate Personarum ea non raro profert Chrysostomus, quæ Christiani omnes profitentur. De Incarnatione vero Christi & ejus cum Patre æqualitate innumeris in locis agit ut Anomœorum tela propulset, qui tunc Antiochiæ & Constantinopoli contra Catholicos velificabantur: neque est ea in T. 1. p. 511. re diutius immorandum. Contra Anomœos autem concertans duas in Christo voluntates fuisse pugnat, & Monothelitarum qui postea exorti sunt, quasi data opera hæresim profligat.

Baptismi ritum ita describit Chrysostomus: qui baptizandi erant per dies triginta ad sanctum illud lavacrum apparabantur: antequam tinge- T. 2. p. rentur hæc verba proferebant: *Abrenuncio tibi, Satana, & pompæ tuæ & cultui tuo, & conjungor* T. X. p. 379. b. *tibi, Christe*, illis vero addere jubebantur, *Credo in resurrectionem mortuorum*. Posteaque ter in T. XI. p. 370. unda mergebantur. In Homilia vero sexta in Epistolam ad Colossenses, ita refert verba ab eo qui baptismum accepturus erat prolata: *Abrenuncio tibi, Satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo, & Angelis tuis.* Illud vero, *& Angelis ejus* in præcedenti non habetur. Sed illa prior Antiochiæ descripta fuit, posterior vero Constantinopoli, ubi fortasse levis illa diversitas in usu erat. Bap- T. 9. p. 10. tismus vero, inquit ille, non dabatur in Pentecoste, quam vocat ille Metropolin festorum: T. 2. p. 469. quia nempe fideles Spiritus sancti descensui unice addicti, cætera in tempus aliud mittebant. T. 2. p. 226. T. 8. p. 104. & alibi. Sæpe vero carpit eos, qui baptismum usque ad mortem differebant, ac quæ hinc mala & pericula sequantur recenset. Baptismi vero nomina T. 2. p. 226. multa erant, inquit, nempe lavacrum regenerationis, Illuminatio; vocabatur etiam Sepultura, Circumcisio, Crux; imo alia quoque nomina pro Baptismate in usu erant.

De Eucharistiæ Sacramento nullus Patrum veterum est, qui luculentius verba fecerit. Libro namque tertio de Sacerdotio, postquam Sacerdotum dignitatem extulerat, qui stant, inquit, prope illam immortalem naturam, paulo T. 1. p. 383. b. e. p. 384. a. postea dicit: *Nam si non potest quis intrare in Regnum cælorum, nisi per aquam & spiritum regeneratus fuerit, etiam qui non manducat carnem Domini, nec bibit ejus sanguinem æterna vita privatur.* In Homilia item de Proditione Judæ di- T. 2. p. 384. cit hæc verba: *Hoc est corpus meum*, transformare ea quæ proposita sunt, & diabolum insiliisse in Judam postquam mensæ divinæ particeps fuerat, non corpus Domini, quod ille acceperat, despiciens, sed ipsius Judæ impudentiam contemnens. Corpus & sanguinem Christi vere in Eucharistia esse bis dicit etiam in Homiliis in T. 7. p. 16. & p. 88. Matthæum, Commentario autem in Epistolam II. ad Corinthios in hæc verba: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio san-* F *guinis Christi est?* Hæc clarissime dicit, T. X. p. 312. e. & 23 a. ὅτι τοῦτο τὸ ἐν ποτηρίῳ ὂν ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ῥεῦσαν: *Hoc quod in calice est, illud ipsum est quod ex latere fluxit.* Cum majori etiam

A ἐνεργείᾳ, hæc de corpore Christi in Eucharistia loquitur in Homil. 2. in Epistolam secundam ad T. XI. p. 671. e. Timotheum: *Et hoc igitur corpus Christi est & illud. Qui vero putat hoc minus illo esse, is nescit Christum etiam nunc adesse & operari.* Hic vero loquitur de Sacerdote sacrificium offerente.

Circa pœnitentiæ Sacramentum de Confessione loquens, Lucifugis errandi materiam; recte sentientibus scrupulum injecit Chrysostomus, Cum Oratione V. de incomprehensibili dicit: *Non te in Theatrum conservorum tuorum duco,* T. 1. p. 490. c. d. *neque hominibus peccata revelare cogo; conscien-* B *tiam tuam expende coram Deo, ostende ipsi vulnera, & ab eo medicamenta postula.* Hac de re non paucos hærentes vidi, nonnullosque dubitantes an illo ævo confessio peccatorum Sacerdoti facienda in usu esset Antiochiæ, ubi hæc dicta protulit Chrysostomus. Non advertentes ipsum Libro 3. de Sacerdotio dicere, Sacerdotes prorsus pur- T. 1. p. 384. b. e. gandi potestatem accepisse; & post regenerationem admissa peccata condonare posse; atque adeo cum de confessione peccatorum loquitur T. 1. p. 26. c. p. 31. e. 32. a. d. 151. & alibi 611. d. id sæpe de hoc Sacerdotum ministerio intelligendum esse; ut cum dicit post peccatum ad Con- C fessionem esse pergendum, & Confessionem Communioni esse præmittendam. Clarius rem T. 2. p. 62. e. 407. b. profert, cum Sacerdoti ulcera esse manifestanda pronunciat, τῷ ἱερεῖ δεῖξον τὸ ἕλκος. Per Confessionem enim, inquit, peccatorum sarcina deponitur. Licet vero passim dicat ille, in precibus confessionem Deo emittendam esse; in memoratis locis Confessionem etiam Sacerdoti faciendam esse declarat.

Jam ad quæstionem veniamus, quæ haud diu post obitum Chrysostomi agitata fuit, imo in extremis ejus vitæ annis suborta est; quæque ævo D nostro per integrum pene sæculum multorum ingenia exercuit; de Gratia nempe & libero arbitrio. Julianus enim & Anianus Pelagiani, Chrysostomum sibi favere dictitabant; & Cassianus qui Chrysostomo hæserat, Semipelagianorum hæreseos auctor habetur. Qui autem hujusmodi hæresibus nomen dederant, tantum Doctorem putabant in Homiliis suis favere sibi, ejusque testimoniis utebantur ut dictis suis auctoritatem conciliarent: & loca haud dubie proferebant, quæ videbantur suæ tuendæ sententiæ opportuna. Cum enim circa gratiam & liberum arbitrium nihil- E dum esset ortum vel scrupuli vel disceptationis, neque esset res tam difficilis certis vocum limitibus circumscripta; quid mirum si Chrysostomus in concionibus quas plerumque ex tempore pronunciavit, quædam protulerit circa gratiam Dei, quæ, si secundis curis & accuratius tractasset, emendavisset haud dubie; ut & Augustinus quæ pridem de gratia Dei senserat, abjecit omnino, cum ea de re tot scribendis libris operam dedit.

Chrysostomi loca hic referimus: Homilia in T. 3. p. 264. dictum illud Pauli, *Habentes autem eumdem Spiritum fidei, &c.* hæc habet num. 5. *Illud nimirum ostendere volens, quod initio credere, & parere vocanti, nostræ est bonæ mentis: at postquam jacta fuerint fidei fundamenta, jam opus est auxilio Spiritus, ut in nobis perpetuo maneat inconcussa & inexpugnabilis. Neque enim Deus, neque Spiritus*

gratia nostrum prævenit propositum : sed tametsi vocet, exspectat tamen, ut sponte & propria voluntate accedamus, ac tum demum cum accesserimus, nobis suum totum exhibet auxilium. Simile quidpiam dicit Homil. in Joannem hæc Evangelii verba explicans : *Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes, dicit eis: Quid quæritis?* Pergit ille: *Hinc docemur Deum donis non prævenire voluntates nostras ; sed ubi nos incepimus, cum voluntatem præmisimus, tunc plurimas dat ille nobis salutis occasiones.*

T. 8. p. 107. d.

Homilia autem 59. in Genesim rem ita explicat ut secum ipse pugnare videatur. Nam de Jacobo Isaaci filio loquens hæc habet: *Licet superno præsidio fretus fuerit, attamen quod suum erat prius exhibuit. Ita sane & nos persuadeamus nobis, licet millies enitamur, nihil tamen prorsus recte agere posse, nisi superno auxilio adjutos. Sicut enim nisi illo subsidio fruamur, nihil unquam possumus recte agere : ita nisi quod nostrum est attulerimus, non poterimus supernum auxilium obtinere.* Si namque initium & fundamenta fidei sine Dei auxilio ponere possumus, ut ille supra dixit, quomodo verum esse poterit illud quod hic adjicit, nos nempe *nihil unquam* οὐδὲν οὐδέποτε recte agere posse, nisi superno auxilio adjutos ?

T. 4. p. 569. a.

Quia enim de gratia & libero arbitrio nihildum in Ecclesia statutum fuerat, non tanto scrupulo quæ sese menti offerebant, Orator noster ea de re enunciabat, qui si ea ad trutinam excussisset, saniora haud dubie dedisset ; sed non licebat oratori quotidie ferme & ex tempore sæpe declamanti serio verbis & dictis omnibus advigilare, in rebus maxime quæ nondum publicis Ecclesiæ legibus assertæ fuerant. Cæterum quam a Pelagiana hæresi aversus esset ipse testificatur in fine Epistolæ quartæ ad Olympiadem dicit : *De Pelagio Monacho, magno dolore affectus sum : cogita igitur quot quantisque coronis digni sint qui fortiter in acie steterunt, cum viros qui in tanta pietatis exercitatione & tolerantia vixerunt subripi videamus,* οὕτω φανῶσιν ὑποσυρόμενοι.

T. 3. p. 577.

Hic de Pelagio hæresiarcha agi cum multis viris doctis existimo. Erat enim ille Monachus, erroresque suos spargere cœpit, quando Chrysostomus exsul extremum vitæ curriculum agebat anno circiter 407. Quæ omnia ad Pelagium hæreseos auctorem spectare videntur, atque ita cum illo consonant, ut non alius Pelagius quærendus videatur.

DIATRIBA II.

De disciplina ævo Chrysostomi, deque ritibus variis tum Antiochenis tum Constantinopolitanis. Et de Liturgia.

Circa cultum venerabilis Crucis Domini, sanctarum Reliquiarum & Imaginum, etiamque intercessionem & invocationem Sanctorum, illa passim profert Chrysostomus, quæ hodiernum Ecclesiæ morem prorsus exprimant. Singulare prorsus est id quod de S. Crucis cultu dicit ille : „ Nihil Imperatoriam coronam sic exornat ut Crux universo mundo preciosior ; & „ ejus figura, quam olim omnes exhorrescebant, „ ita certatim exquiritur ab omnibus, ut ubique „ reperiatur, apud Principes & subditos, apud „ mulieres & viros, apud Virgines & nuptas, „ apud servos & liberos : nam illud omnes sig„ num frequenter imprimunt in membrorum „ meliori parte, & in fronte ceu in columna „ figuratum quotidie circumferunt. Hoc in sacra „ mensa, hoc in sacerdotum ordinationibus, „ hoc rursum cum corpore Christi & mystica „ cœna refulget. Hoc ubique celebratum vide„ re est, in domibus, in foro, in desertis, in „ viis, in montibus, in saltibus, in collibus, in „ mari, in navibus, in insulis, in lectis, in vesti„ mentis, in armis, in thalamis, in conviviis, „ in vasis argenteis & aureis, in margaritis, in „ parietum picturis, in corporibus brutorum „ male affectis, in corporibus a dæmone obses„ sis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, „ in choreis tripudiantium, in sodalitiis sese ma„ cerantium ; adeo certatim donum hoc mira„ bile, ejusque ineffabilem gratiam omnes per„ quirunt . . . . . . Ubique illa fulget, in parieti„ bus domorum, in tectis, in libris, in urbibus, „ in vicis, in incultis, in cultis locis . . . . „ Illud vero ipsum lignum, in quo sacrum cor„ pus passum & crucifixum est, cur certatim om„ nes adeunt ? Cur particulam ejus multi su„ mentes auro inclusam, tum viri tum mulieres a collo suspendunt ad ornatum ; etsi damnatio„ nis symbolum hoc lignum fuit ? Imo Impera„ tores posito Diademate Crucem suscipiebant.

T. 1. p. 571. T. 1. p. 569.

Hæc sæpius dicit in orationibus contra Judæos, additque Signo crucis adversariam potestatem omnem fugari. Singulare autem omnino est id quod bis profert Chrysostomus, cujus hic verba adscribam : „ Sed ecce Crux nunc ipsa „ vita evasit honorabilior & splendidior, & om„ nes eam in fronte circumferimus ; non solum „ non erubescentes, sed etiam gloriantes. Alibi dicit illam in fronte fuisse depictam. „ Idcirco, „ inquit, & domi, & in parietibus, & in fene„ stris, & in fronte & in mente, illam cum mul„ to studio depingimus, ἐπιγράφομεν. Omnes „ eam in fronte circumferimus, inquit, non so„ lum non erubescentes ; sed etiam gloriantes. „ Non modo enim populares, sed & ii qui sunt „ Diademate redimiti, eam potius in fronte ge„ stant quam Diadema.

T. 1. p. 687. a. T. 5. p. 259. T. 7. p. 551. T. 5. p. 259.

De honore atque cultu Sanctorum, præcipue que Martyrum Reliquiis præstito frequenter agit Chrysostomus. Insignis locus ille est ubi de sancto Babyla differens talia fatur : „ At Deus ille „ clemens, qui infinitas nobis salutis occasiones contulit, hanc quoque nobis cum aliis aperuit „ viam, quæ nos possit ad virtutem evocare, „ Sanctorum Reliquias interim apud nos relin„ quens. Nam post sermonis virtutem, secun„ dum tenent ordinem Sanctorum sepulcra, quæ „ animos intuentium hominum ad imitationem „ concitent. Ac sicubi quis ejusmodi capsæ ad„ stet, statim ejus efficaciam sensu percipit . . . . . „ Probe autem animadvertet defunctorum phan„ tasiam ex ipsis locis in viventium animis exci„ tari ; si quis cogitet quomodo ii qui lugendi „ causa veniunt, statim atque ad sepulcra acces„ serunt, ac si vice urnæ eos, qui in urna ja„ cent, stantes viderent, sic illos e limine statim „ compellent. Multi vero, intolerabili affecti do„ lore, prope sepulchra mortuorum domicilium „ sibi perenne constituerunt ; id nequaquam „ facturi

T. 2. p. 555.

„ facturi, nisi ex loci conspectu quidpiam con-
„ solationis percepissent. Ecquid de loco & se-
„ pulcro loquor? Cum vestis sæpe sola mortuo-
„ rum visa, aut verbum unum mente repetitum,
„ animum excitarit, & labentem memoriam re-
„ duxerit. Ideo Reliquias Sanctorum nobis Deus
„ dimisit. Me autem non hæc frustra jactitare,
„ sed ad utilitatem nostram ita provisum esse, fi-
„ dem facere possunt miracula quæ a sanctis
„ quotidie Martyribus eduntur.

T. 2. p. 605. Homilia vero in S. Eustathium Antiochenum hæc habet: „ Idcirco Sanctorum corpora & fon-
„ tes & radices & unguenta nuncupo spiritualia.
Plebs vero Antiochena in vicinos urbi campos ubi sepulcra Martyrum erant libenter conflue-
T. 2. p. 447. 448. bat: quia vero Martyrum monumenta cum hæreticorum sepulcris intermixta erant; ideo Flavianus, ut devotæ plebi consuleret, ossa illa Martyrum delegit ac seorsum in puro mundoque
T. 3. p. 672. loco collocavit. Ipse quoque Chrysostomus exsul Rufino Presbytero Reliquias Martyrum misit minime dubias, inquit, quas ab Otreio Arabissi Episcopo acceperat. Plura possemus addere, sed hæc satis sunt. Cultum enim ille Reliquiarum adeo frequenter celebrat, ut nihil ea de re dubii supersit.

Nec minus clare loquitur de invocatione & intercessione Sanctorum & Martyrum. Cum Antiocheni adversa valetudine laborantes ad Judæos, qui præstigiis ad morbos depellendos utebantur confugerent, ut a talibus illos avertat, his avo-
T. 1. p. 633. cat verbis: „ Proinde tu quoque si videris te
„ puniri a Deo, ne profugias ad ejus inimicos
„ Judæos, ne magis etiam illum in te provoces;
„ sed ad amicos illius Martyres, atque Sanctos,
„ qui illi placuerunt, quique multum apud illum
T. 2. p. 523. „ habent auctoritatis. Homilia vero in Sanctum Meletium: „ Oremus itaque omnes simul tam
„ Magistratus, quam privati, tam servi quam li-
„ beri, beatum ipsum Meletium harum precum
T. 4. p. 449. „ socium accipientes. Et alibi clarissime: „Id scien-
„ tes, dilecti, confugiamus ad Sanctorum pre-
„ ces, & oremus ut pro nobis intercedant: sed
„ non illorum precibus tantum confidamus, sed
„ & ipsi nostra, ut oportet, dispensemus recte,
„ & ad meliora converti nitamur, ut locum de-
„ mus orationi, quæ pro nobis funditur. Alia non pauca proferenda suppeterent; sed in re certissima non est diutius immorandum.

Ecclesiæ multæ illo ævo Martyria appellabantur. Martyrium vero initio Ecclesiam Martyrum
T. 1. p. 14. vide notam & glossarium Cangii Græco-Latinum. significasse videtur; ac semper frequentius pro Ecclesia Martyrum accipitur, sed pro aliis etiam Ecclesiis nonnunquam adhibetur. Illo autem ævo tum Ecclesiis, tum Martyriis magnus exhibebatur
T. 8. p. honor & reverentia. Cum in Ecclesiam intrarent
T. 10. p. manus abluebant, itemque antequam precarentur:
T. 3. p. 289. „ Quemadmodum enim, inquit, solenne est ut
„ fontes præsto sint ante oratoria, ut adoraturi
„ Deum manus prius lotas inter precandum at-
„ tollant: ita pauperes fontium vice ante fores col-
„ locaverunt majores nostri; ut quemadmodum
„ manus abluimus aqua, sic prius per beneficen-
„ tiam abstersa anima, tum demum preces nostras
„ offeramus. „ In more erat etiam, ut qui in Ec-
T. 7. p. 712. clesiam intrarent ejus vestibula oscularentur. Intra Ecclesiam vero mulieres tabulis ligneis a vi-

A ris sequestrabantur; quam rem a majoribus constitutam ita profert Chrysostomus: „ Oporteret
„ utique intus esse murum qui vos a mulieribus
„ sequestraret. Quia vero id non vultis; necessa-
„ rium esse putarunt patres nostri, ut saltem li-
„ gneis tabulis vos separaremus. Ut a senioribus
„ ego audivi, initio hi parietes non fuere.

Rem singularem docet Chrysostomus quod nempe in Mysteriis Christiani Antiocheni se mutuo amplecterentur; ut multi unum efficerentur, Hom. 78. in Joann. T. 8. p. 464.
atque communes preces funderent pro non initiatis, pro infirmis, pro orbis fructibus, pro ter-
B ra, pro mari. Morem autem veterem, quem mirabilem dicit, in memoriam revocat: „ Coacti T. 3. p. 244.
„ autem, inquit, tunc fideles omnes post audi-
„ tam doctrinam, post orationes, post Mysterio-
„ rum participationem, soluta synaxi, non sta-
„ tim domum concedebant: sed divites & opu-
„ lentiores, alimenta & fercula e domibus suis
„ afferentes, pauperes advocabant, communi-
„ que simul mensa fruebantur, communibus
„ epulis atque conviviis in ipsa Ecclesia. Ait porro celebritates illas in meridie τῆς ἡμέρας μεσούσης plerumque solvi.

C De præcipuis per annum diebus festis non semel agit Doctor noster. De Natali vero die Christi hæc narrat in concione quam habuit anno 386. Illam nempe solennitatem nuper ac non- T. 2. p. 354. Vide Monitum.
dum elapsis decem annis ab Occidente, ubi ab exordio celebrata fuerat, Antiochiam allatam fuisse. Quia vero plurimi diem festum hujusmodi quasi novum ac nuper inductum detrectabant, multis argumentis probat ille Natalem Christi in vigesimam-quintam Decembris incidere. Veteres tamen Ægyptii & Orientales omnes, ut concors omnium sententia est, simul
D Epiphaniæ Natalisque Domini festum die sexta Januarii celebrabant: at circa medium sæculi quarti invecta easdem in regiones consuetudo fuit ut vigesima-quinta Decembris Natalem diem celebrarent. Verum priscam illam consuetudinem ad ætatem usque suam in Ecclesia Jerosolymitana obtinere testis est Cosmas Ægyptius, quem edidimus anno 1706. Idipsumque confirmat Joannes Nicænus, dum ait asseverare Jerosolymitanos, Jacobum fratrem Domini, primum Jerosolymorum Episcopum ad Natalem Christi celebrandam Januarii sextum diem assignavisse.

E Verum diu ante in Antiochenam Ecclesiam invectus fuerat ritus celebrandi Natalem Christi die 25. Decembris. Ait enim ille Homilia in S. T. 1. p.
Philogonium: „ Instat enim festum, omnium 497.
„ festorum maxime venerandum atque tremen-
„ dum: quod si quis appellet omnium festo-
„ rum Metropolin, haudquaquam aberret. Quod-
„ nam autem hoc est? Christi in carne Nata-
„ lis. Ab hoc autem festum Epiphaniorum vel
„ Theophaniorum, sacrum Pascha, Ascensio, &
„ Pentecoste originem ac fundamentum ducunt.
„ Nisi enim secundum carnem natus esset Chri-
F „ stus, non baptizatus fuisset, nam id festum
„ Theophaniorum est: nequaquam fuisset cru-
„ cifixus, quod est festum Paschæ: non misisset
„ Spiritum Sanctum, quod est festum Pentecostes.

Post Natalem ergo Christi dies Epiphaniæ, seu Theophaniorum, nam utroque nomine appellatur, magno cultu celebrari solebat. Illo die

T. 11. p. 22. Baptismatis Christi quoque festum agebatur, & ad Mysteriorum participationem advocabantur fideles omnes. De Paschatis festo quædam supra dicit Chrysostomus quæ explicatione opus habent: si Christus, inquit, secundum carnem natus non esset, non fuisset crucifixus, quod est Pascha, οὐκ ἂν ἐςαυρώθη, ὅπερ ἐςὶ τὸ πάσχα. Queîs significare videtur, Christum in die Paschatis crucifixum fuisse. Ubi observandum illud est, quod in secunda parte octavi Tomi diximus (T. 8. p. 274.) in Monito ad sermonem de Paschate, quem inter spuria locavimus. Scriptor enim ille videtur omnino distinguere Pascha a Dominica Resurrectionis. Neque modo in Oriente, sed etiam in Occidente talem fuisse distinctionem comperimus. Gregorius enim Turonensis, ordinem a Perpetuo antecessore suo statutum referens, Resurrectionem Domini prius quam Pascha celebratam exhibet hoc pacto. (Greg. Turon. p. 531.)

Sexto Calendas Aprilis Resurrectione Domini nostri Jesu-Christi, ad Basilicam Domni Martini.

Pascha, in Ecclesia.

Die Ascensionis in Basilica Domni Martini.

Ubi notat Ruinartius noster: *Festum Paschatis a Festo Resurrectionis distinguitur in vetustioribus Kalendariis: ubi Resurrectionis Festum die 27. Martii recolitur. Pascha autem, ut omnes norunt, pro varietate lunæ semper celebratum in Ecclesia fuit.* An quid simile tempore Chrysostomi observatum Antiochiæ fuerit videant eruditi. Diem vero Natalem Christi vocat supra Chrysostomus Metropolin festorum; in loco etiam supra memorato Pentecosten quoque vocat Metropolin festorum; sed talis appellatio utrique competere potest, quia dies Natalis est fundamentum, Pentecoste vero complementum festorum.

T. 7. p. 789. De Diaconis loqui videtur quando dicit illorum officium esse, ut improbos & palam scelestos arceant a participatione corporis & sanguinis Christi. Additque illos Tunica alba & splendente amictos in Ecclesia circuire. Cætera quæ ad Diaconos spectabant mox adferemus ubi de Liturgia.

T. 9. p. 578. Catechumeni qui Mysteriis initiabantur, in mystica precatione hæc primo verba proferebant: (T. 8. p. 6.) *In quo clamamus, Abba pater.* Cum initiabantur autem hæc pacta cum Sacerdotibus inibant. Satanæ & Angelis ejus abrenunciabant, promittebantque se ad illos nunquam esse deflexuros. Quapropter mulieres & parvuli, ut contra diaboli insidias in tuto essent, Evangelia e collo suspendebant, atque ad majorem custodiam ubique circumferebant. (T. 2. p. 197.)

T. 4. p. 185. Recens natis pueris ad libitum parentum nomina imponebantur, quidam Sanctorum, alii avorum & proavorum nomina indebant, vel eorum qui genere clari fuerant. Verum hortatur Antiochenos Chrysostomus, ut Sanctorum qui virtutibus fulserunt filiis nomina tribuant. Illud vero factum deprehenditur in Encomio S. Meletii, antequam hoc consilium daretur. (T. 2. p. 519.) „ Nam cum eum (Meletium) a principio, „ inquit, in civitatem ingressum accepissetis, „ unusquisque filium suum ejus nomine appella-„ bat, per appellationem existimans se in domum „ suam Sanctum introducere, missisque patribus, „ avis & proavis, matres Beati Meletii nomen „ imponebant liberis, quos pepererant.

T. 1. p. 109. Mos erat Antiochiæ, ut adolescentes ad Monasteria mitterentur, ut ibi per quoddam tempus ad mores informandos degerent. Qua de re Chrysostomus: „ Ergo nec filios nostros a de-„ serti commoratione ante tempus abducamus; „ sed sinamus disciplinas altius imprimi, & plan-„ tas radicibus firmari. Etiamsi decem, etiamsi „ viginti annos in Monasterio ali oporteat, ne „ turbemur, nec mœrore afficiamur; quanto „ enim diutius in gymnasio exercitabitur, tan-„ to majores adipiscetur vires.

Erant illo ævo Virgines Christianæ multæ, quæ per totam vitam a nuptiis abstinerent, ac virginitatem perpetuam profiterentur. Constantinopoli vero quidam Virgines nonnullas secum inducebant domum, specie quidem, ut ceu fratres cum sororibus caste viverent; sed ex tali consortio quanta parerentur mala haud difficile est augurari. (T. 1. p. 227.) Has vero virgines συνεισάκτους subintroductas, vel simul inductas appellabant. Erant item aliæ Virgines opibus pollentes, quas κανονικὰς Regulares vocabant. (T. 1. p. 248.) Hæ cultui corporis admodum studebant, & viros inducebant ut secum domi manerent. Contra tam exitialem pestem pro more suo declamat Chrysostomus.

De funebri luctu, qualis suo tempore in usu erat hæc ille refert: (T. 6. p. 306.) „ Nos qui jam sub gratia „ sumus, sub certa spe resurrectionis, quibus „ omnis tristitia interdicitur, qua fronte mor-„ tuos nostros Gentilium more plangimus, ulu-„ latus insanos attollimus, veluti alio genere „ bacchantes, conscissis tunicis pectora nuda-„ mus, verba inania & nænias circa corpus & „ tumulum defuncti cantamus? Postremo etiam „ qua ratione vestes nigras tinguimus (sic), nisi „ ut nos vere infideles & miseros, non tantum „ fletibus, sed etiam vestibus approbemus? „ Nemo tunc sepulcra in urbibus construebat. (T. 7. p. 711.) Qui mos ab antiquis manarat tam Græcis, quam Romanis, ut vidimus in Antiquitate explanata T. V. p. 18. & 19. Constantinopoli vero Imperatores, qui in Ecclesia SS. Apostolorum tumulabantur, non prope Apostolos, sed foris ad ipsa limina optaverunt corpora sua sepeliri, atque ita, (T. 1. p. 570.) pergit Chrysostomus, Imperatores piscatorum ostiarii facti sunt.

Λιτανεῖαι Litaniæ, memorantur a Chrysostomo in concione quam Constantinopoli habuit in die Paschatis anno 399. cujus locum totum hic afferendum putamus: (T. 6. p. 273.) „ Ante tres dies, ir-„ rumpente pluvia, atque omnia secum trahen-„ te, & ab ore, ut ita dicam, agricolarum „ mensam rapiente, comatas spicas dejiciente, „ cæteraque omnia per humidæ materiæ copiam „ devastante, Litaniæ & supplicationes fuere, „ totaque civitas nostra quasi torrens ad loca „ Apostolorum currebat, advocatosque implo-„ rabamus sanctum Petrum & beatum Andream, „ par illud Apostolorum, Paulum item & Timo-„ theum. „ Hic Litaniæ processionem cum cantu haud dubie significant, qua populus Chrysostomo pastore & duce ad Ecclesias properabat: quæ λιτανεῖαι, λιταὶ etiam alibi vocantur.

Lectoris vero officium sic ille describit in Homilia VIII. in Epist. ad Hebræos Constantinopoli habita: (T. 12. p. 91.) „ Atqui singulis hebdomadis hæc vobis

„ bis vel ter leguntur : & cum lector ἀναγνώστης ascenderit, dicit primum cujus sit liber, „ nempe hujus vel illius Prophetæ, aut Apostoli, aut Evangelistæ : tunc illa dicit, ut ea vobis „ clariora sint ; & non solum sciatis quæ illic sita „ sunt, sed & causam eorum quæ scripta sunt, & „ quisnam ea dixerit.

LITURGIA.

Liturgiam nomine Chrysostomi dedimus in fine duodecimi tomi, qualis diu post Chrysostomi ævum in usu fuit, in qua, ut notavit Savilius, multa habentur quæ infimi ævi notam præ se ferunt : quæ nihil pene refert eorum quæ variis in locis Chrysostomus de sui temporis Liturgia commemorat. Quapropter e re fore visum est, si ea hic recenseamus, quæ passim in ejus operibus de Liturgia occurrunt. Et quidem ipsum Liturgiæ ordinem in hac recensione servare peroptassem ; verum id admodum difficile est, imo fieri omnino nequit ; loca enim illa Liturgiæ ita excerpta sæpe adducuntur, ut nescias ad quam Liturgiæ partem pertineant.

T. 1. p. 611. Liturgia vero, quam Pascha vocat Chrysostomus, ter & aliquando quater in hebdomade celebrabatur. Ejus verba referre ne pigeat. „ Non „ enim, inquit, idem sunt Pascha & Quadragesima : sed aliud Pascha, aliud Quadragesima ; „ siquidem Quadragesima semel in anno fit, Pascha vero ter in hebdomada, nonnunquam „ etiam quater, vel potius quotiescumque volumus. Est enim Pascha, non jejunium, sed oblatio & sacrificium, quod in singulis fit collectis.

T. 7. p. 288. T. 2. p. 226. T. 12. p. 170. 171. Mysteria januis clausis celebrabantur, & non initiati abigebantur, nesciebant enim virtutem Calicis. Sacerdos autem „ manum tollens in altum, altius & ipse stans, in tremendo illo silentio vociferans, alios quidem vocabat, alios „ vero arcebat : non hoc manu faciens, sed lingua clarius & apertius quam manu. Nam vox „ illa in nostras aures incurrens, tamquam manus alios quidem expellit & ejicit ; alios autem introducit & sistit.

Quæ de Liturgia in tanta operum silva hinc & inde refert Chrysostomus vix, ac ne vix quidem, ut jam dixi, suo ordine recensere possumus. De hujusmodi ordine quidpiam commemorare videtur Homilia XVIII. in Epist. II. ad Corinthios. „ Omnibus, inquit, unum corpus, „ unum poculum proponimus : in precationibus „ quoque populum videtis multum conferre. (T. 10. p. 565.) „ Etenim pro Energumenis, & pro iis qui in pœnitentia sunt, communes & a Sacerdote & ab „ ipsis preces fiunt : atque omnes unam eamdemque precem emittunt, precem, inquam, „ misericordia plenam. Rursus cum eos, qui sacro-sanctæ mensæ participes esse nequeunt, a „ sacris septis arcemus, jucunda est altera oratio, in qua omnes humi jacemus, omnes æque consurgimus. Ad hæc cum pax danda, „ vicissimque accipienda est, omnes mutuo nos „ exosculamur. Jam in tremendis quoque Mysteriis, ut Sacerdos pro plebe, ita plebs pro Sacerdote vota facit. Hæc enim verba : *Et cum* „ *spiritu tuo*, nihil aliud quam hoc significant. „ Rursus ea oratio qua Deo gratiæ aguntur, „ communis est. Neque enim ipse solus gratias „ agit, sed etiam plebs universa. Nam cum prius „ illorum vocem sumsit, atque illi assenserunt „ id digne & juste fieri, tum demum gratiarum „ actionem auspicatur.

De Sacerdote Mysteria celebrante hæc dicit Homilia III. in Epist. ad Colossenses : „ Cum ingressus fuerit is qui præest Ecclesiæ, statim dicit, Pax omnibus ; quando concionatur, Pax „ omnibus ; quando benedicit, Pax omnibus ; „ quando jubet salutare, Pax omnibus ; quando „ peractum fuerit sacrificium, Pax omnibus. Et „ rursus in medio, Gratia vobis & pax. (T. 11. p. 348.)

Verum hæc pauca nobis subindicant de Sacerdotis in Liturgia dictis & gestis, deque eorum inter se ordine. De Liturgiæ certe initio, deque precibus & aliis, quæ Præfationi, ut vocamus, præmittebat Sacerdos, nihil habet Chrysostomus. Præfationis autem hæc verba refert : Sacerdos dicebat, ἄνω σχῶμεν ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας, *sursum habeamus mentem & corda.* (T. 2. p. 349.) Respondebat populus, ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον, *habemus ad Dominum.* Ut vero liquidum videtur ex præcedentibus, pergebat Sacerdos : *Gratias agamus Domino Deo nostro* ; populus vero, *Dignum & justum est.* Id vero significat ille cum dicit supra : *Atque illi assenserunt id digne & juste fieri.* Pergit ille : *Tum demum gratiarum actionem auspicatur.* Præfationem nimirum proferebat Sacerdos nostræ non absimilem.

In oblatione vero dicebat Sacerdos : *Sive volentes, sive inviti peccavimus, condona*, queis similia habentur in Liturgia illa, Chrysostomi nomine a nobis publicata Tom. 2. p. 784. (T. 12. p. 366. c.) Quandonam autem hæc verba diceret, *Oremus omnes communiter*, non indicatur a Chrysostomo qui illa profert. (T. 11. p. 23.)

Martyres etiam in Liturgia memorabantur. (T. 11 p. 347. e.) Nomina quoque patronorum & benefactorum semper in sacris oblationibus proferebantur, additis precibus pro villis eorum & prædiis. (T. 9. p. 176. d. & p. 151. b.) Mortuorum etiam memoria celebrari solebat *in venerandis atque horrificis Mysteriis.* (T. 11. p. 217. c.)

Hæc de Sacerdote Sacra peragente, nec pauciora de Diacono refert, qui divinis Mysteriis intererat, sæpeque alta voce populo monita dabat, quæ illo, quo dicebantur, ordine recensere in promtu non est. Clamabat autem, ὀρθοὶ στῶμεν καλῶς, *Erecti stemus probe*, quibus verbis, non ut corpus modo, sed ut animum etiam erigeret, adstanti plebi significabat. (T. 1. p. 478. c.) Subinde etiam alta voce sic plebem monere solebat : ἐπιγινώσκετε ἀλλήλους, *Alii alios noscite* ; ut videlicet internoscerent, num impii, scelesti, vel judaizantes secum intermixti essent. (T. 1. p. 593. b.)

Precationem autem dum sacra peragerentur plebi suggerebat, quam ipsis verbis retulit Chrysostomus : *Oremus pro Episcopo, & senectute, & patrocinio, ut recte tractet verbum veritatis, & pro iis, qui hic sunt, & ubique terrarum.* (T. 6. p. 188. a.) Addebat etiam : *Pro iis qui in Christo defuncti sunt, & pro iis qui illorum memoriam faciunt.* (T. 9. p. 176. a.)

Vocem porro quam sæpe clamando repetebat

T. 9. p. 159. e. 160. a. Diaconus hæc erat, προσχῶμεν, *Attendamus*, A quam ego sæpe audivi Romæ a Diacono dictam, cum Liturgiæ Græcorum animi causa interforem. Observandum autem est, quod hic addit Chrysostomus, nempe post illam vocem, Lectorem incipere Prophetiam Isaiæ; quæ vox præmissa fuerat ut attentiore animo plebs Prophetam audiret. Hæc porro adjicit etiam S. Doctor in sermone de Ascensione: T. 2. p. 448. d. „ Audi in precatione Diaconos semper dicentes „ *Angelum pacis rogate*.

T. 9. p. 198. e. Diaconi officium erat tumultum compescere, sicubi in Ecclesia oriretur: quamobrem monet B ille ut si quis alium dicteriis impetat, vel risui, cachinnis & fabulis incumbat, Diaconus advocetur, qui sedet futilia illa, & modeste agere compellat.

T. 1. p. 614. De Sacerdotibus autem & Diaconis hæc continenter refert Chrysostomus: „ Sacerdotes etiam „ cum benedicturi sunt, ubi prius pacem vobis „ apprecati fuerint, deinceps incipiunt benedi- „ cere. Et vero Diaconus dum cum aliis preca- „ ri jubet, hoc quoque imperat in Oratione, ut „ Angelum pacis rogemus, & quæ proposita „ sunt, cuncta pacifica: & ab hoc conventu C „ vos dimittens hoc vobis precatur dicens: *In* „ *pace discedite*.

Neque prætermittendum est id quod dicit Chrysostomus de Dæmoniacis & mente captis, vel Energumenis, qui antequam Mysteria cele- T. 1. p. 477. b. brarentur, a Diacono inducebantur & capita inclinare jubebantur, tunc oratio pro illis fieri solebat, quæ cæteras omnes præcedebat. Graviter autem carpit ille eos qui hanc orationem cum aliis non proferebant, vel qui tunc mutuo fabu- T. 7. p. 699. e. labantur. „ Prima precatio, inquit ille, quam „ pro Energumenis adhibemus, misericordiæ „ commemoratione plena est; secunda quoque D „ pro iis, qui in pœnitentia sunt, multam mi- „ sericordiam postulat. Tertia demum pro nobis „ ipsis est: & hæc populi infantes innocentes „ inducit, Deum ad misericordiam provocan- „ tes. Quia enim nos peccata nostra damnamus, „ pro iis qui multum peccarunt & accusari de- „ bent, nos precamur: pro nobis vero pueri, „ quorum simplicitatis imitatores regnum cælo- „ rum exspectat.

DIATRIBA III.

E

De Hæreticis & Hæresiarchis quos frequenter memorat Chrysostomus, deque illorum hæresibus.

Non minoris operæ erit ex tanta operum silva ea quæ passim Chrysostomus memorat de Hæresiarchis, de hæresibus & erroribus, qui ævo suo in Ecclesia Orientali grassabantur, omnia excerpere & suo ordine recensere. Præter eos enim qui ævo suo exorti fuerant, ut Anomœi, Macedoniani, Photiniani; vetustiores etiam multos inducit, quorum secta adhuc vel numerosa, vel nondum exstincta erat. Ad hæc F vero errores circa fidem quamplurimos qui apud vulgus illo tempore spargebantur, in concionibus suis exagitat ac refellit. Observandum autem in hæresibus illis quæ ante finem tertii sæculi exortæ fuerant, multos hic deprehendi errores a Scriptoribus istius ævi nusquam memoratos. Eos enim qui semel ab Ecclesiæ Catholicæ auctoritate, quæ est una veræ fidei norma, deflexerant, in novos quotidie lapsus incidisse nihil mirum.

Docitas non semel perstringit ille, sive illos qui dicebant Christum δοκήσει, id est specie tantum, sive, *apparenter*, ut alii dicunt, aut *putative*, ut ait Irenæus, in mundum venisse. Adventum enim, vitam & mortem Christi φαντασίαν, phantasiam tantum, non rem vere gestam fuisse putabant. Chrysostomus vero cum dicit, Christum sepultum tribus diebus & tribus noctibus T. 7. p. 459. d. *in corde terræ* mansisse, addit, καὶ μηδεὶς δόκησιν ὑποπτεύσῃ, *& nemo id specie tantum* factum fuisse suspicetur. Hæc quippe hæresis quæ jam Apostolicis temporibus orta fuerat, ævo Chrysostomi adhuc vigebat, ut videre est Homilia IV. T. 12. p. 44. in Epist. ad Hebræos, ἐγκαλυπτέσθωσαν οἱ δοκήσει λέγοντες αὐτὸν παραγενέσθαι καὶ οὐκ ἀληθείᾳ. *Præ pudore se abscondant qui dicunt eum advenisse per speciem, non ipsa rei veritate*. Qui prior hujus hæresis mentionem facit est Ignatius Martyr in Epistola ad Trallianos & in Epistola ad Smyrnæos. Memoratur etiam ab Irenæo, Clemente Alexandrino, qui hæreticos hujusmodi Docitas vocat, ab Origene item & Eusebio.

Alii vero dicebant Christum per Mariam quasi aquam per canalem transisse tantum, ὥσπερ ὕδωρ διὰ σωλῆνος; id est, corpus ejus non in utero Virginis crevisse, uti solet fieri; sed jam formatum transisse tantum, velut aquam per canalem: quem errorem rejicit Chrysostomus. Ire- T. 7. p. 51. a. næus vero hanc hæreticam opinionem Valentinianis adscribit, atque ex Irenæo Epiphanius id Irenæus p. 33. ipsum profert. Imo erant quidam hæretici qui Epiphan. p. 172. eo impietatis irrumperent, ut dicere ausi sint, T. 7. p. 120. Incarnationem Christi esse fabulam.

T. 11. p. 655. e. Gnosticos semel tantum commemorat Chrysostomus, quos hoc nomine sese appellavisse dicit, quia se scire putabant plus quam cæteri scirent. Sed de Valentinianis, qui & ipsi in Gnosticorum numero censebantur, multa profert variis in locis, quæ plerumque cum Marcionistarum & Manichæorum hæresi consentiunt. Dicebat porro Valentinus materiam ante creationem T. 4. p. 11. & 12. mundi præexstitisse, quem & alios similia proferentes validissimis argumentis confutat ille. Deum vero Creatorem esse negabat. Erat enim ex nu- T. 4. p. 649. mero eorum qui Æonibus omnia adscriberent. Cum Marconistis autem & Manichæis dicebant Valentiniani Deum veteris Testamenti auctorem esse malum: & sic duos admittebant Deos, Deum T. 7. p. 398. c. d. & p. 562. c. nempe novi Testamenti, quem bonum putabant, & Deum veteris Testamenti, quem malum imo T. 1. p. 409. b. c. Manichæi diabolum esse dicebant, & sic legem a Moyse prolatam, ut a malo Deo datam ex Scripturarum Catalogo expungebant.

T. 3. p. 22. a. Incarnationem vero Christi cum Marcione, Manichæo & aliis negabat Valentinus „ per os „ diaboli dicens, cum neque incarnatum esse, „ neque carnem induisse; sed speciem id quam- „ dam fuisse, phantasma, simulationem: tametsi „ passiones, & mors, & sepulcrum, & fames re- „ clamabant: si nihil horum contigisset, nonne „ multo amplius diabolus hæc impietatis pessima „ dogmata

T. 1. p. 506. d. „ dogmata disseminasset. Quod ipsum alibi repetit Chrysostomus.

De Marcione & Manichæo innumera pene habentur in Chrysostomi operibus. Itemque de Marcionistis & Manichæis. Hi vero hæretici in multis consentiebant: sed quia utrique multa habebant sibi peculiaria, de ambobus separatim
T. 1. p. 93. b. agendum. Marcioni, Maneti & Valentino errandi causam fuisse dicit; quod quænam sit malorum causa quæsierint, & per hanc quæstionem
T. 4. p. 11. innumeras hæreses suscitarint. Dicebat item Mar-
T. 10. p. 493. cion materiam ante creationem mundi præextitisse. Marcionistæ vero putabant Creatorem justum quidem esse; sed non bonum.

T. 1. p. 409. c. Iidem vero legem Moysis ex catalogo divinarum Scripturarum expungebant. Dicebat enim Marcion, non esse eumdem veteris & novi Te-
T. 3. p. 232. c. stamenti Deum. Nam licet id non expresse feratur, verisimile prorsus est illum, perinde atque Manetem Deum malum & Deum bonum admisisse, ac Deum malum pro Creatore mundi habuisse, atque sic intelligendus erat cum dice-
T. 4. p. 649. ret Deum non esse Creatorem mundi.

T. 3. p. 22. a. b. Marcion Ponticus dicebat Christum nonnisi per speciem advenisse, qua in re consentiebat non modo cum Manichæis & Valentinianis, sed etiam cum vetustioribus hæreticis qui putabant Christum δοκήσει sive specie tantum & per phan-
T. 6. p. 83. b. tasiam venisse. Incarnationem vero Christi negabat, qua in re a Chrysostomo validissime con-
T. 7. p. 210. b. futatur.

T. 7. p. 460. a. & p. 506. b. Negabat quoque Christum vere passum esse. Quapropter dicit sanctus Doctor eos qui Mar-
T. 7. p. 427. c. cionis morbo laborant filios diaboli esse. Dicebat etiam Patrem ignotum esse Filio Dei. Mar-
T. 7. p. 506. b. c. cionistæ affirmabant Christum non esse Creato-
T. 8. p. 506. e. 398. d. rem, quos egregie refellit Chrysostomus. Negabant etiam quod ex Maria Virgine natus esset, ac quod vere resurrexisset a mortuis.

T. 9. p. 44. b. c. d. Gehennam nullam post mortem fore dictitabant Marcionistæ, quorum impudentiam com-
T. 10. p. 587. a. b. primit Doctor noster. Pauli dictis utebatur Marcion; sed truncatim & concise. Marcionistæ vero unum tantum Evangelistam recipiebant, quod ipsum tamen arbitratu suo mutilaverant & commiscuerant.

T. 3. p. 722. c. Marcionistæ Salamine erant in Cypro, & totam illam civitatem opprimebant, inquit, cui malo remedium afferre parabat Chrysostomus, & rem omnem feliciter confecturus erat, nisi ejectus & in exsilium missus fuisset.

T. 10. p. 378. Marcionistarum vero usum quemdam ridiculum ita describit sanctus Doctor: „ Postquam, „ inquit, Catechumenus quispiam apud illos de- „ functus est, sub lecto mortui absconso aliquo „ vivente, accedunt ad mortuum, & alloquun- „ tur ipsum, rogantque velit ne accipere Baptis- „ mum. Deinde illo nihil respondente, qui abs- „ consus est pro illo dicit se velle baptizari: & „ sic eum baptizant pro eo qui excessit; ac si in „ scena luderent, tantum valuit diabolus in igna- „ vorum animis. Deinde cum accusantur, ob- „ tendunt hoc verbum, Apostolus, inquiunt, „ dixit, *Qui baptizantur pro mortuis.*

Alias quoque Marcionis & Marcionistarum sententias & dicta affert Chrysostomus. Non poterat, inquiebat Marcion, Deus, assumta carne,

A manere mundus. Ex iis vero quæ de Marcionistis passim dicit liquidum est Marcionistarum hæresim suo tempore viguisse. Imo disputationem quam cum Marcionista quodam habuit refert T. 11. p. 789. e.
Homilia III. in Epist. ad Philemonem. Cum enim probare vellet, Deum etiam cum pœnas expetit, bonum & clementem esse, & hunc locum afferret: *Solem oriri curat super malos & bonos, pluit super justos & injustos.* Marcionista qui aderat respondit: Si peccatorum rationem non expeteret, id bonitatis fore; si expetat, id jam bonitatis non esse. Contra vero Chrysostomus pro-
B bavit, Deum si rationem non expetat, non esse bonum, & quia expetit, ideo bonum esse. Quia verò argumenta ejus omnia referre longioris esset operæ, ad locum ipsum mittimus.

Manes & Manichæi, quos passim insectatur T. 4. p. 11.
Chrysostomus, dicebant, ut Marcion & Valentinus, materiam ante mundi creationem exstitisse. Non poterat enim Deus, inquiebant, mundum creare absque materia. Bonum & malum Deum admittebant. Malum deum veteris Testa- T. 3. p. 70. d. e. p. 71. 72. &c.
menti auctorem esse affirmabant, bonum autem novi Testamenti. [a] Imo veterem legem ex dia- a T. 7. p. 205. d.
C bolo esse dicebant. [b] Patriarchas autem & Prophetas ideo spernebant, quod in veteri lege fuissent. [c] Deum vero creatorem esse negabant; [d] b T. 1. p. 542. c T. 4. p. 699. b.
imo naturam quasi non factam honorabant, ἐτίμησαν. Neque tamen sibi constabant, si de d T. 4. p. 645.
illis intelligendum sit id quod dicit Chrysostomus, ut omnino verisimile est: „ Quidam, in- T. 8. p. 128. a.
„ quit, alium esse mundi creatorem dicunt, ope- „ raque visibilia non ejus esse, sed alterius Dei, „ ipsi contrarii. „ Ideo autem reprobatam fuisse veterem legem dicebant, quia a malo Deo facta, mala & ipsa erat, atque hoc Apostoli dicto ute-
D bantur. *Reprobatio quidem fit præcedentis manda-* Hebr. 7. 18.
ti propter infirmitatem & inutilitatem. Ecce Paulus, inquiebant illi, malum dicit mandatum. T. 12. p. 13.
„ Sed attende diligenter, reponit Chrysostomus. „ Non dicit quod sit vitiosum & pravum; sed „ propter infirmitatem ejus & inutilitatem.

Naturam nostram esse malam affirmabant: T. 2. p. 432.
tamenque quia non potest impietas secum semper consentire, „ in canes & simias ferasque om- „ nis generis divinam essentiam inducebant, di- „ centes ferarum omnium animas ex divina es- „ sentia esse; „ ita ut longe nobiliores animæ fe- rarum essent animabus hominum. Creaturam T. 3. p. 472. e.
E vero „ Manichæi, & alii hæretici quidam, Dei „ non boni opus esse dixerunt: quidam unam „ ejus partem avulsam a cæteris, αὐτομάτῳ „ materiæ attribuerunt, eamque indignam esse „ Dei opificio judicarunt. „ Licet autem Manichæos non nominet in libro de Prophetiarum obscuritate, illos tamen respicit cum impugnat eos qui dicebant corpus esse malum; illorumque errorem depellit, quo affirmabant malam T. 7. p. 587. e.
esse naturam.

Manichæus Persa Incarnationem Verbi Dei T. 3. p. 22. a.
F negabat, ut & Marcion & Valentinus, dicebatque Christum nonnisi δοκήσει, id est, per speciem advenisse, sicque Docitarum hæresin renovabat. Idemque Manichæus, perinde atque Mar- T. 7. p. 506. b.
cion, Christum non esse creatorem asseverabat.

Manichæi, inquit Chrysostomus, canes muti T. 4. p. 680. b.

& rabidi speciem quidem præ se ferunt modestiæ, intus vero gravem canum insaniam fovent, & ovis pelle lupum occultant: ex hoc loco, *Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso*, inferebant, retributionem illam animæ latronis integram factam fuisse & nunquam fore corporum resurrectionem, quos egregie refellit idem S. [T. 10. p. 365.] Doctor, ut quisque videre possit. Dicebant quoque per resurrectionem intelligi mortem & liberationem a peccatis.

[T. 7. p. 321. a.] Affirmabant, inquit Chrysostomus, Manichæi malitiam esse ἀκίνητον, id est, immotam vel immobilem, neque posse superari & avelli, „ diaboli rem agentes, ait ille, & eorum, qui virtuti operam dare vellent, manus dissolventes, „ vitamque omnem evertentes. Nam qui hæc „ persuadere conantur, non futura tantum pessumdant; sed præsentia quoque susdeque ver- [T. 9. p. 20. 21.] „ tunt. „ Imo dicebant malum esse ἀγέννητον, ingenitum. Quanti autem hinc errores seque- [T. 10. p. 57. b.] rentur probat ille & lucifugas depellit. Alibi quoque hæc profert: „ Per putidum os Manichæorum diabolus se ingenitum esse dicit: „ nam, inquit ille, Manichæi dicebant, apud „ Paulum Deum hujus sæculi significare diabolum.

[T. 11. p. 610.] Encratitas una cum Marcionistis & Manichæis commemorat Chrysostomus. De hac autem hæresi rarissime verba facit. Tamenque suo tempore Encratitæ adhuc Antiochiæ erant, teste Epiphanio. Encratitas non semel commemorat Clemens Alexandrinus, qui libro 7. Stromatum ait, illos ἀπὸ ἐνεργείας, sive ἀπὸ ἐγκρατείας sic appellari. Origenes contra Celsum dicit ipsos non admisisse Epistolas Pauli. Narrat vero Eusebius Hist. Eccl. p. 149. hujus hæreseos auctorem fuisse Tatianum. Idque confirmat etiam Epiphanius, qui addit illos Tatiani doctrinæ quædam adjecisse, scripturis apocryphis usos fuisse, nempe Actis Andreæ, Joannis & Thomæ, nuptias ex diabolo esse docuisse, animata repudiavisse, aquam solum adhibuisse in Mysteriis, vinum esse diabolicum putavisse, Resurrectionem tamen fore credidisse, ἐγκράτειαν, sive temperantiam simulavisse.

Multi erant tempore Chrysostomi, qui Genesi sive Genethlialogiæ dabant operam, quique ex astrorum cursu & conjunctione futura prædicebant, & ut credere est, multos alliciebant, qui [T. 7. p. 728.] ut futura sibi vel bona vel mala prænoscerent, ad astrologos illos properabant, ut data merce- [T. 12. p. 38.] de, quæ sibi eventura erant ediscerent. Hos vehementer insectatur Chrysostomus: „ Usquequo, „ inquit, ludetis revolutionem & Genesim inducentes? Ex falsis vero prædictionibus, quas sæpe protulerant, quam vana sit ars hujusmodi probat, nihilque non agit ut auditores suos a curiosa & inani perquisitione avertat. Quidam vero ex Magis & stella quæ apparuit in ortu Christi, probare nitebantur Astrologiam veram esse disciplinam, quos strenue refellit & confutat Chrysostomus.

Insana quoque Anthropomorphitarum hæresis ævo illo vigebat. Hi ex hoc Genesis dicto: *Fa-* [T. 4. p. 69.] *ciamus hominem secundum imaginem & similitudinem nostram;* Deum humana forma & corpore præditum fuisse inferebant. „ Hic insurgunt „ hæretici alii, inquit ille, Ecclesiæ dogmata impugnantes, & dicunt: Ecce dicit, *secundum* „ *imaginem nostram:* & inde volunt Deo humanam formam tribuere; id quod extremæ fuerit amentiæ, ut is qui forma specieque caret, „ & nulli mutationi obnoxius est, sub humanam „ redigatur formam, & incorporeo membra & „ lineamenta attribuantur: quæ huic insania par „ fuerit? „ Quia vero Anthropomorphitæ hinc suam confirmare sententiam posse putabant, quod in Scriptura sacra diceretur Deus manus, [T. 5. p. 67.] pedes & oculos habere, quæ dicta humanam formam exprimere sibi videbantur. Illos profligat Chrysostomus, hæc vicissim objiciens: Ergone Deum, quia in Scriptura dicitur arcum tendere & sagittas emittere, sagittarium; & quia gladium vibrare fertur, militem putabimus? Annon illa omnia, quæ μεταφορικῶς tantum dicta sunt, sic ad literam interpretari extremæ dementiæ fuerit?

„ Sabellius, inquit Doctor noster, genere [T. 11. p. 506. c.] „ Afer, cum audisset, *Ego & Pater unum sumus,* „ &, *qui vidit me, vidit Patrem*, ex hac verborum propinquitate, qua ad genitorem accedere videbatur, occasionem impietatis arripuit, ita ut unam esse personam, & hypostasim unam censeret. Spiritum quoque sanctum „ non unam constituere Trinitatis personam af- [T. 8. p. 439. a.] „ firmabat, dicebatque Patrem & Filium & Spi- [T. 11. p. 234. c.] „ ritum Sanctum, nuda esse nomina uni personæ imposita, „ nempe secundum differentiam [T. 12. p. 89. b.] operationum: quam hæresim, ut ævo suo vigentem passim ille depellit & exagitat.

Frequentioribus vero telis Paulum Samosatenum impetit & ejus asseclas, qui tunc magno fuisse numero videntur. Dicebat autem Paulus [T. 3. p. 236. c.] Samosatenus Christum, imo Verbum Dei, tunc solum cœpisse, cum Maria ipsum genuit. „ Cum „ enim, inquit Chrysostomus, ea quæ in deserto gesta sunt, ante Mariam facta sint, & Christus, (nempe Dei Verbum) secundum Pauli „ vocem illa omnia fecerit, necesse est illum „ fuisse & ante partum & ante parturitionem. „ Dicebant quippe Paulus Samosatenus & ejus sequaces, quos Paulianos vocat sanctus Doctor, Verbum Dei non ante sæcula, imo nec ante Mariæ partum fuisse. „ Si enim, ait ille, ante [T. 3. p. 273. a. b.] „ Mariæ partum, & antequam in carne se viden- [T. .. p. 91. d.] „ dum præberet, non erat, quomodo legem ferebat, cum non esset? Quomodo autem dicebat: *Testabor vobis Testamentum novum, non* „ *sicut Testamentum, quod testatus sum patribus* „ *vestris?* Quomodo enim Testamentum dabat „ patribus eorum cum nondum esset, ut illi af- „ firmant.

In mulieris cujusdam gratiam, inquit, salutem suam prodidit Paulus Samosatenus, illa autem Zenobia erat Regina Palmyræ, quæ Paulo Samosateno favebat. De illius vero erroribus non paria omnino referuntur a Scriptoribus Ecclesiasticis, Athanasio, Eusebio, Epiphanio & Philastrio. Quidam putant illum, perinde atque Sabellium, *identitatem* personarum Patris & Filii & Spiritus sancti, neque tres personas admisisse. Theodoretus vero lib. 1. de Hæreticis fabulis,

dicit Paulum Samoſatenum negaſſe quod Jeſus- A Chriſtus fuerit Deus, idque clare dicit Philaſtrius. T. 11. p. 82. d. Illam vero ſententiam oppugnat & carpit ex his Chryſoſtomi verbis : *Qui deſcendit ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cælos ut adimpleret omnia.*

T. 5. p. 249. b. Cum iis etiam Paulum Samoſatenum annumerat, qui reſurrectioni non credebant.

T. 6. p. 269. Melchiſedecitarum quoque hæreſis vigebat Chryſoſtomi ævo, quos Melchiſedecianos vocat Epiphanius. Hi dicebant Melchiſedecum Chriſto majorem eſſe. Alii rurſus dicebant Melchiſedecum eſſe Spiritum ſanctum, cujus erroris aucto- B rem Hieracem profert Epiphanius. Hoc autem argumentum objiciebant Melchiſedeciani, in Pſalmis de Chriſto dicitur : *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec*, unde inferebant eum qui in ordine Melchiſedeci eſſet, ordinis capiti & principi inferiorem eſſe. Reſpondet Chryſoſtomus Melchiſedecum figuram tantum fuiſſe Chriſti, & cum panem & vinum obtulit, ſacrificium a Chriſto offerendum prænunciaſſe, ac cum Apoſtolus dicat, *In nomine Jeſu omne genu flectatur*, hinc conſequi etiam Melchiſedecum genua flexiſſe ante Chriſtum. De Melchiſe- C decianis agit etiam Theodoretus Hæreticarum Ibid. d. e. fabul. l. 11. & Joan. Damaſcenus Hæreſi 55. Judæi vero dicebant Melchiſedecum ex fornicatione natum fuiſſe, ideoque ſine genealogia eſſe, quod etiam refert Epiphanius. „ Quibus nos dicemus, quod ipſi perperam loquantur : Salomonis enim, qui ex adultera Uriæ uxore natus eſt, genealogia tamen ducitur. Sed quoniam Melchiſedec typus erat Domini, & imaginem ferebat Chriſti, quemadmodum & Jonas, ideo Scriptura ejus patrem tacuit, ut in illo tamquam in imagine, Chriſtum, qui vere D „ ſine patre & ſine genealogia eſt, intueamur.

T. 11. p. 105. e. Catharos etiam ſive Puros non ſemel impugnat quod ſe Catharos ſive puros dicerent, qui omni ſorde pleni eſſent, nec alio uſquam nomine appellat. Erant autem illi Novatiani, de quorum origine multa profert in Epiſtolis ſuis S. Cyprianus, ac poſt eum Euſebius Pamphili in hiſt. Demumque Epiphanius ac poſt eum Philaſtrius. Quæ ſimul omnia recenſere non eſt inſtituti noſtri. Ex iis vero quæ concionatus eſt anno 399. Con- T. 12. p. 355. ſtantinopoli, argui videtur multos tunc fuiſſe in illa urbe Novatianos ſeu Catharos qui ſe hoc nomine compellabant. Auditores enim rogat & E obſecrat ut a tali jactantia ſe eximant, & illorum arrogantiam devitent ; ac potius delicta ſua abluant & peccata confiteantur.

Arium & Arianos infrequenter memorat Chryſoſtomus, quia Anomœi, ex Arianorum ſtirpe prognati, tunc per Orientem graſſabantur & Catholicos Doctores exercebant. Indeque fit ut contra Anomœos ille perpetuo velificetur.

T. 1. p. 410. De Ario autem ait ille, ἐφέςηκεν Ἄρειος ἐις παραλλαγὴν οὐσίας ἕλκων τὴν ἐν τοῖς προσώποις διαφοράν : *Inſtat Arius in diverſitatem ſubſtantiæ* F *perſonarum diſtinctionem trahens.* Dicebat enim Dei Verbum non ſemper fuiſſe, ſed ex nihilo factum & creatum, non æternum, non Patri ſimile ſecundum ſubſtantiam, neque verum Dei Verbum, aut ſapientiam, ſed καταχρηςικῶς ita vocari : eſſe naturâ mutabile, neque noſſe Patrem, imo ne ſuam quidem ipſius naturam. Propter nos factum fuiſſe, ut illo ceu inſtrumento nos conderet Deus ; neque creandum fuiſſe, niſi nos Deus condere voluiſſet.

Hanc porro ſententiam quaſi ab Ario prolatam refert Chryſoſtomus : οὐκ ἠδυνάτο ὁ θεὸς γεννῶν γεννῆσαι ἀπαθῶς : *Non poterat Deus generans generare impatibiliter.* T. 11. p. 176. a. Ideoque ne paſſionem quamdam in Deo admitteret, dicebat Verbum a Deo non genitum ; ſed factum creatumquè fuiſſe. „ Arius Filium quidem fatetur, ſed T. 11. p. 234. d. „ tantum nomine. Creaturam enim eſſe dicit & „ Patre longe minorem.

Arius vero & ejus ſequaces Filium rem creatam & diſſimilem eſſe Patri profitebantur, quia tamen poſt exortum ſuum a Catholicis acrius impetebantur, inde factum ut in fidei formulis ac controverſiis quædam celarent, alia mitigarent : idque vafre & fraudulenter metu impendentium malorum, ut paulum tempori concederent. Poſtea vero cum imperante Conſtantio, ſuæ ſectæ addicto, majore fruerentur libertate Filium Patri diſſimilem ἀνόμοιον publice & in formulis fidei dicebant, indeque factum, ut Ἀνόμοιοι, Anomœi appellarentur. Erant autem magno numero tum Antiochiæ, tum Conſtantinopoli, & quotidie cum Catholicis decertabant. Joannes vero noſter multas adverſus illos conciones habuit, nempe Antiochiæ decem continenter, quas, interpoſitis aliis diverſi argumenti, partim anno 386. partim ineunte 387. pronunciavit. T. 1. Alias quoque annis ſequentibus conciones habuiſſe videtur, quarum unam eamque egregiam detexi, & a Bentzelio nuper editam multis in locis emendavi. T. 6.

Quia vero Conſtantinopoli etiam Anomœorum frequentia erat ; ſecunda, quam illa urbe Præſul habuit concio, contra Anomœos erat. Alteram, quam etiam contra Anomœos Conſtantinopoli habuit, continenter poſuimus, forteque alias contra Hæreticos illos Homilias dixit, quæ vel latent in Oriente, vel prorſus amiſſæ ſunt.

Anomœi eo arrogantiæ, imo impudentiæ venerant, ut dicerent ſe omnem ſcientiam acce- T. 1. p. 447. e. & 487. b. piſſe, ſeque ita Deum noſſe, ut ipſe ſe noverat. T. 1. p. 482. a. Filium non ſubſtantia ſimilem Patri eſſe affirmabant. Ideo autem dicebant ipſum Patri parem p. 537. a. p. 517. a. non eſſe, quia Patrem precabatur. Inæqualem eſſe Patri paſſim aſſerebant. Addebant quoque Chriſtum ſupremam judicii ferendi poteſtatem non habere. Quapropter Anomœorum ſectam appoſite carpſit Chryſoſtomus cum dixit : „ Ano- T. 1. p. 463. a. „ mœorum hæreſim plantavit ratiociniorum in- „ tempeſtiva curioſitas. „ Argumenta autem eorum tam probe & perſpicue depellit in concionibus ſuis, ut vix uſpiam quid perfectius hoc in genere videre poſſis : ab iis vero referendis abſtinemus, ne longiores ſimus.

Macedonium quoque impetit & Pneumatomachos, *qui Paracleto bellum inferebant.* T. 2. p. 619. Contra Pneumatomachum enim agit, cum explicans illum Pauli locum, *Hæc autem omnia operatur unus & idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult,* talia fatur : „ Hæc porro omnia operatur unus

,, & idem Spiritus. Sed motus, inquies, a Deo. Verum hoc nusquam dixit; sed tu illud effingis. Quando enim dicit, Qui operatur omnia in omnibus, de hominibus hoc dicit: nusquam cum hominibus Spiritum annumerat; etiamsi millies amenter loquaris & insanias. Qui enim dixit alibi, *Per Spiritum;* ut ne putes illud, *per*, imminutionis esse vocem, nec illum moveri ad operationem, subjungit operari Spiritum, non ad operationem moveri; & operatur ut vult, non ut jubetur. Quemadmodum enim de Patre Filius dicit: *Excitat mortuos & vivificat;* similiter & de seipso, *quos vult vivificat;* sic & de Spiritu, alibi quidem quod cum potestate omnia faciat, & nihil sit quod impediat, &c.

T. 11. p. 89. b. De Marcello Ancyrano & Photino ejus discipulo hæc narrat Chrysostomus, ipsos nempe eadem asseruisse & prædicasse, quæ Sabellius, qui dicebat Filium & Patrem & Spiritum sanctum unam esse personam. De Marcelli vero doctrina longam Diatribam edidimus anno 1707. ubi ejus sententiam ex Eusebio Pamphili exceptam sic expressimus. *Collectio nova T. 2. initio.* ,, Unus ab æterno Deus exsistit: cujus λόγος seu ratio, aut verbum, nam utroque modo exprimitur, pariter æternum, unum est cum Deo ipso οὐσίᾳ καὶ ὑποστάσει, substantiâ & hypostasi, ita ut nulla sit inter utrumque distinctio: estque verbum silens, internum, sive ἐνδιάθετον. Spiritus item Sanctus in Deo ab æterno fuit, nulla similiter nisi nominis & rationis distinctione. Cum autem Deus operatur & loquitur, tunc Verbum ceu quædam emissio, extensio & dilatatio deitatis prodit, & post gestum opus ad Deum revertitur, & in pristina conditione manet. Pariter emissum fuit Verbum, ut carnem assumeret; tuncque Filius Dei effectum est, Rex item, Christus, imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis creaturæ, cum antea nihil eorum fuisset: ac post judicium hæc omnia amissurum, atque ut prius unum cum Patre futurum est. Ut autem Verbum est extensio & dilatatio Dei, sic & Spiritus Sanctus ulterior extensio & dilatatio est, παρέκλασις τῆς ἐκτάσεως; qui pariter a Deo emittitur & ad Deum revertitur ut Verbum, unusque est cum Deo & Verbo sine ulla distinctione.

Hæc Marcelli sententia est secundum Eusebii explicationem, cui, sed non ita clare, adstipulantur Basilius & Theodoretus, quibus in loco supra memorato succinit Chrysostomus. Si porro talis ejus doctrina fuit, in nullo vere differebat a Sabellio & Patripassianis; & Epiphanio teste, suspectus etiam fuit Athanasio pridem sibi amico. Verum in ejus scriptis illos tantos errores deprehendere difficile fuerit. Ut ut res est, Marcellus cum se videret a Basilio & aliis damnari, & apud Magnum Athanasium suspectum haberi, *Collectio nova Patrum T. 2. p. 1.* Eugenium Diaconum ipsi misit cum fidei confessione, qua se recte sentire, & a Catholicæ Ecclesiæ fide in nullo deflectere declarabat, cui subscripsere Athanasius & alii Ægyptii Episcopi. Post Marcelli vero mortem ejus discipuli in Diospolitana Synodo, similem fidei confessionem proferentes, ad communionem & a Synodo & a Basilio admissi sunt. Rem antea intricatam, luculenter a nobis explicatam habes in memorato libro.

Photinus autem Marcelli discipulus, dicebat Christum nullo modo exstitisse antequam in Maria Virgine originem duceret. Illum cum Paulo Samosateno consentire putabant multi; Chrysostomus supra Sabellii errori addictum fuisse dicit perinde atque doctorem suum Marcellum, qui Sabellium in multis sequebatur, si vere illa senserit, quæ Eusebius ipsi supra adscribit. Verum Marcellus in extremo vitæ cursu, Catholicam emisit fidei professionem. Photinus vero illa omnia scripsisse videtur, quæ doctori ipsius Marcello Eusebius adscribit.

Præter hæc, alia refert Chrysostomus circa errores multos qui suo ævo apud Antiochenos vigebant, quorum aliquot, ut ex dictis ejus percipitur, in ore vulgi ferebantur.

,, Plurimi tunc erant, qui futuri sæculi & resurrectionis doctrinam admittere pertinaciter renuebant. *T. 1. p. 174. a.* ,, Hi haud dubie putabant animas mori cum corpore. *T. 1. p. 616. a.* Guillelmus vero Pastrengicus Veronensis in opere; *de Originibus rerum & de Scripturis virorum illustrium* Venetiis cuso anno 1547. *T. 10. p. 32. a.* ubi refert opera S. Joannis Chrysostomi librum ejus memorat hoc titulo: *Adversus Arabes de Resurrectione mortuorum libri duo, qui dicebant animas mori cum corpore.* Qui Chrysostomi libri, si vere istius sancti Doctoris fuerint, vel latent alicubi, vel prorsus interierunt. Eusebius vero in Hist. Eccl. p. 133. dicit, Arabas Origenis tempore palam dixisse, animas mori cum corpore, & cum eo resurrecturas esse: atque adversus illos coactam fuisse Synodum, cui adfuit Origenes.

Verum Antiocheni illi qui, teste Chrysostomo, futurum sæculum negabant, neque animas neque corpora resurrectura esse putabant. Insignem quoque alium Antiochenorum complurium errorem commemorat Homilia 28. in Matthæum. ,, Sed cur, inquit, dæmones in sepulcris libenter versantur? *T. 7. p. 336. b. c.* Ut perniciosam doctrinam multorum mentibus inserant; nempe animas mortuorum dæmonas fieri, quod ne cogitet quispiam absit. Sed quid dicas, inquiunt, de præstigiatoribus multis, qui captos pueros jugulant, ut animam postea sibi ministrantem habeant? Nam quod jugulent, hoc multi dicunt, quod autem cæsorum animæ cum ipsis sint, unde, quæso, nosti? Ipsi, inquiunt, dæmoniaci hoc dicunt: Ego sum anima illius cujuspiam. Verum hæc fraus & fallacia diabolica est. Neque enim anima mortui est quæ clamat, sed dæmon, qui hoc simulat ut auditores decipiat. Nam si posset anima in dæmonis substantiam ingredi, multo facilius in corpus suum ingrederetur. Præterea quis ratione præditus credere possit animam læsam, se lædenti sociare? aut hominem posse vim incorpoream in alteram mutare substantiam? Nam si in corporibus id fieri nequeat, nec quisquam possit corpus hominis in corpus asini mutare; multo magis in anima invisibili id fieri nequit, nec quis possit illam in dæmonis substantiam vertere.

Antiochenis etiam dicit nonnullos hæreticos esse

A esse qui affirmarent aliud corpus cadere, aliud T. 10. p. 387. e. & 509. d. resurgere. „ Quomodo ergo resurrectio fuerit? „ inquit, si nempe aliud cadat, aliud resurgat? „ Unde hoc, quæso? Aliud-ne peccavit, & aliud „ punitur? Aliud recte fecit, & aliud coronatur? T. 11. p. 181. Apud Constantinopolitanos etiam multi erant qui dicerent alios resurrecturos, alios non resurrecturos esse, quos validissimis argumentis confutat Chrysostomus.

Erant etiam quidam qui dicebant animam nostram ex substantia Dei esse; & in alios errores temere ferebantur: qua de re audiendus est T. 7. p. 100. e. 101. a. B Chrysostomus. In hæc Geneseos verba: *Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem*, ait ille: „ Hic quidam male feriati, propriis moti ratiociniis, „ nihilque Deo dignum cogitantes, neque verborum attemperationem secum reputantes, „ dicere audent animam ex Dei substantia esse. „ O insaniam! o amentiam! Quot perniciei vias „ diabolus paravit cultoribus suis? Id ut discas, „ perpende quam diversis incedant viis. Nam „ alii ex hoc verbo *inspiravit*, ansam arripientes, „ dicunt animas ex substantia Dei esse; alii rursum dicunt, in vilissimorum brutorum substantiam ipsas transire. Qua amentia quid deterius C „ esse possit? Quia enim obtenebrata est ratio „ eorum, & verum Scripturæ sensum ignorant, „ quasi excæcati mentis oculis in diversa feruntur præcipitia, dum alii illam supra dignitatem „ efferunt, alii autem infra dignitatem deprimunt. Illi videlicet qui metempsychosin inducebant, seu transitum animæ hominis in feras „ & bruta animalia.

Multi erant Chrysostomi ævo, qui divinam providentiam negantes, omnia fato ferri dicebant, putabantque nos ex fati necessitate vel D bonum vel malum perpetrare; ita ut omnem arbitrii libertatem tollere viderentur, hominemque a studio sectandæ virtutis & nequitiæ fugiendæ avertere. Qua peste quæ possit esse major? T. 6. p. 290. 291. Quapropter hujus opinionis assertores vehementer exagitat Chrysostomus. Erant enim nonnulli qui dicebant Philosophos præclara quædam invenisse & præstantiora iis quæ de Resurrectione T. 11. p. 93. d. e. dicebantur; illos nempe Philosophos, qui fatum inducebant, docentes res hujus mundi omnes nulla geri providentia, nullamque nobis rerum curam esse debere. Addebant insuper omnia constare ex atomis. Alii vero dicebant Deum esse & E Metempsychosin admittebant, hominibusque suadebant talem vel talem aliquando fuisse canem, vel piscem vel leonem. Erant quippe illo ævo Philosophi Gentiles multi, qui tribonio induti, & prolixa barba instructi, populi venerationem sibi conciliabant, plebemque tali imbuebant disciplina, quæ ad Christianum sæpe populum transibat. Fati opinio inter cæteras eminebat, quam non raro insectatur Chrysostomus.

Ingens erat apud Orientales illos opinionum & errorum diversitas; levissimis enim moti conF jecturis, quæ in mentem veniebant, temere & incaute proferebant in medium, & statim sectatores habebant. Inde factum ut Occidentales tam levia & mutabilia apud illos videntes opinionum divortia hoc dicto uterentur, ἀνατολικὴ κουφότης, *Orientalis levitas*. Illi vero contra reponebant δυτικὴ ὀφρὺς *Occidentale supercilium*, superbiæ incusantes eos qui sibi levitatem objicerent. Quæ sane levitas tanta erat, ut quotidie in religione monstra pareret. Erant autem apud illos qui dicerent, omnia casu existere. T. 11. p. 205. d. Eamdem, sed diversis verbis, proferebant sententiam cum dicerent res creatas automata esse. „ Alii, pergit Chrysostomus, dæmonibus T. 11. p. 155. d. „ attribuunt mundi creationem & providentiam, „ quod peccatum vix veniam admittat.

Necromantiam etiam illa tempestate quosdam T. 7. p. 395. a. exercuisse dicit, qui absurdissima multa tentabant; ad hæc pulverem & cinerem adhibentes, ut scilicet arcana & futura hac arte divinarent.

Alios commemorat Chrysostomus qui dicerent T. 10. p. 587. c. d. mundum esse Deum; sed hic puto agi de priscis illis Philosophis tum Græcis tum Latinis, quorum non pauci putabant mundum esse Deum. Pergit autem ibidem S. Doctor: „ Alii „ ita mundi pulcritudinem ignorarunt, ut Dei „ creatione indignum haberent, ac perniciosæ „ cuidam materiæ magnam ejus partem assignarent. „ Hanc vero opinionem tenebant Valentinus & alii hæretici, ut vidimus supra.

Malam hæresim vocat eam qua sola aqua adT. 7. p. 784. hibebatur ad mysterium calicis, quam hæresim Tatiano & Encratitis adscribit Epiphanius, ut supra vidimus.

Circa Angelos autem quædam dicit, quæ hic T. 4. p. 175. referenda putamus, Commentario in Genesim in Gen. cap. 6. v. 2. hunc locum. *Ut viderunt filii Dei filias hominum quod pulcræ essent, sumserunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* „ Singulas, inquit, dictio„ nes diligenter consideremus, ne quid in fundo „ latens nos prætereat. Operæ precium enim „ fuerit bene scrutari hunc locum, ut subvertamus fabulas omnia inconsiderate loquentium. „ Et primum efferenda ea quæ dicere audent, & „ monstrata eorum, quæ ab illis dicuntur, absurditate, germanus quoque Scripturæ sensus ve„ stræ caritati aperiendus est, ut ne simpliciter „ & facile aures accommodetis tam blasphema „ dicentibus, & adversum capita sua blaterare „ audentibus. Afferunt enim hoc non de homi„ nibus dictum esse, sed de Angelis. Hos enim, „ aiunt, filios Dei appellavit. Primum ostendant „ ubi Angeli filii Dei appellati sint: sed non po„ terunt usquam monstrare. Homines quidem fi„ lii Dei dicti sunt, Angeli autem nunquam. At„ qui de Angelis dicit: *Qui facit Angelos suos* Psal. 103. 4. „ *spiritus, & ministros suos flammam ignis.* De „ hominibus autem: *Ego dixi, dii estis.* Et ite- Psal. 8. 6. Isai. 1. 2. „ rum: *Filios genui & exaltavi.* Et iterum: *Pri-* Exod. 4. 22. „ *mogenitus filius meus Israel.* Angelus autem „ nusquam vocatus est filius, neque filius Dei. „ Profecto Angeli quidem erant: sed quia ad ini„ quum hoc opus descenderunt, dignitate sua „ exciderunt, &c.

Hic aspere agit Chrysostomus in eos qui supra memoratum locum de Angelis intellexere, atque ipsos filios hominum in uxores accepisse, corporeque præditos illos Angelos fuisse. At multorum veterum hæc opinio fuit nempe corporeos ipsos fuisse, & cum filiabus hominum rem habuisse. Illosque Angelos quidam vocarunt

ἐγρηγόρȣς, *vigiles.* Josephus Antiq. l. 1. c. 4. πολλοὶ Ἄγγελοι θεȣ̃ γυναιξὶ συμμιγέντες, *multi Angeli Dei cum mulieribus mixti.* Idipsum fere Justinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Theognostus apud Photium & alii. Quam rem persequutus est Josephus Scaliger in notis ad Eusebii Chronicon, & post eum alii innumeri, quos longum esset recensere.

Ait vero Chrysostomus: *Ostendant ubi Angeli filii Dei appellati sint?* Nusquam certe apud LXX. Interpretes, quos solos legebat Chrysostomus. Verum in Hebraico textu libri Job c. 1. v. 6. Angeli filii Dei vocantur בני-אלהים: & in Vulgata quoque *filii Dei.* Nihilominus hic probe confutat Chrysostomus eos qui dicerent, hosce filios Dei fuisse Angelos.

DIATRIBA IV.

Miscellanea multa.

T. 1. p. 561. c. NARRAT Chrysostomus suo ævo, totum orbem, sic ille, ad Bethleem confluxisse, non alia de causa, quam ut locum viderent ubi natus repositusque fuerat Christus.

T. 2. p. 59. a. De Jobi fimo hæc perquam singularia profert: „ Multi nunc longam & transmarinam peregrinationem a terræ finibus in Arabiam suscipiunt, ut fimum illum cernant, & conspicati terram deosculentur, quæ illius victoris certamina, & cruorem omni auro preciosiorem suscepit. Neque enim tantùm radiaret purpura, quantùm illud corpus tunc resplendebat, non alieno, sed proprio tinctum sanguine. Ulcera vero illa gemmis omnibus erant cariora.

T. 6. p. 296. e. Ait ipse Chrysostomus, reliquias arcæ Noæ *hactenus* servari in montibus Armeniæ ad nostram admonitionem.

T. 6. p. 297. b. Non prætermittenda sunt quæ de terra Sodomorum dicit: „ Verum hæc nunc est omnium desertorum desertissima; stant enim arbores & fructum habent: at fructus ille iræ divinæ monimentum est. Stant malogranata splendida, facie spem bonam ignorantibus præbentia, manibus autem accepta & fracta, fructum quidem nullum, sed pulverem cineremque multum intus positum exhibent. Talis est terra, tales lapides, talis ipse aër. Omnia incensa sunt, omnia in cinerem redacta, præterquam iræ monimenta, futuri supplicii indicia.

Dicit etiam Doctor noster, a decennio homines peccatorum rationem reddituros esse; „ ut palam faciunt, pergit ille, pueri, qui quod Elisæum irridere ausi essent, ab ursis devorati sunt.

T. 11. p. 505. De Mendicis, quo pacto scilicet tunc temporis stipem cogerent, multa dicit, quæ non sunt silentio prætereunda. Principio quidem mendici, ut a prætereuntibus unum vel duos obolos acciperent, per Dominum adjurabant, ut metum incuterent, præcipue matronis & puellis, quæ opulentiæ speciem præ se ferebant. Sed cum hac via parum vel nihil expiscarentur, aliud tentabant, quod sic exprimit Chrysostomus: „ Nam quoniam verbis utentes vehementibus & acribus, non tangunt animum; ad hanc viam

A properant, per quam maxime delectant, & eum qui est in calamitate, & fame cruciatur, cogit improbitas nostra encomium dicere: & utinam hoc solum; sed alterum quoque genus hoc acerbius, nempe præstigiatores cogit esse pauperes, scurras & risum moventes. Quando enim calices, hederaceas pateras & pocula digitis inserens & imponens, ludit cymbalis, & fistulam habens, turpia cantica & amore plena per eam cantu & voce clamat: tunc multi circumstant; & alii quidem frustum panis, alii vero obolum, alii quidpiam

B aliud præbent, & diu retinent, & delectantur viri & mulieres; quid est hoc gravius?

T. 1. p. 175. c. d. Ex mendicis autem illis quidam improbi ac scelesti erant, de quibus ait Chrysostomus: „ Annon vides mendicorum plurimos inter pressuras ipsas & angustias innumera perpetrantes scelera, quorum tamen omnium causa non afflictio paupertatis est, sed sola nequitia? Audivi ego quosdam, qui dicerent hujusmodi homines, mulierem quamdam honestam & forma liberali in solitudine nactos, ei violenter ac petulanter illusisse. Atqui qua necessitate,

C qua calamitate ad hoc inducti sunt.

T. 1. p. 479. b. Alios etiam memorat *marsupiorum sectores*, qui in Ecclesiam conveniebant ut cum divitibus in concione intermixti, crumenam & aurum ipsis subriperent.

T. 1. p. 580. 581. Narrat Judæos templum suum restaurare sæpe frustra tentavisse; imo Julianum Apostatam illud operis suscepisse. „ Nam ætate nostra, inquit, Imperator qui omnes impietate superabat, & facultatem tunc Judæis dedit, & cooperatus est. Opus illi incœpere, ac ne vel minimum progredi ultra potuere: sed ignis a fundamentis exsiliens omnes fugavit. Quod autem vo-

D luerint, hoc indicium est, quod hactenus fundamenta nudata appareant: ut videas ipsos quidem fodere cœpisse, sed ædificare non potuisse, obsistente Christi sententia..... Atqui si non divina virtus colluctaretur, quid obstaret? Annon magna vis pecuniarum penes illos est? Annon ab omnibus undique tributa colligens Patriarcha, immensos possidet thesauros?

T. 1. p. 590. a. & 593. b. De Judæorum moribus & ritibus multa profert Chrysostomus in concionibus adversus Judæos. Singulare vero illud est, quod non semel

E narrat, Judæos nempe quando jejunabant nudis pedibus in foro saltare consuevisse.

T. 1. p. 588. a. b. Non semel queritur quod Christiani quidam judaizarent; Judæorum conventibus ac festis diebus interessent, nec paucos esse qui hoc morbo laborarent. „ Quinam est morbus iste, inquit, Feriæ Judæorum miserorum instant, eæque continuæ ac frequentes, tubæ, scenopegiæ, jejunia: & multi nostri ordinis, qui se nobiscum sentire dicunt, partim spectatum illas ferias prodeunt, partim etiam una celebrant, una jejunant, quam pravam consuetudinem

F nunc ab Ecclesia volo arcere.

Quidam etiam eo dementiæ processerant, ut cum quempiam ad jurandum compellere vellent, illum ad ædem Judæorum inducere conarentur, quod putarent juramentum ibi datum magis formidandum esse, quam rem supra plu-

T. 10. p. 669. e. ribus enarravimus in vita S. Doctoris. Erant etiam A qui Sabbata cum Judæis obſervarent ; imo & S. Paſcha celebrarent cum iiſdem Judæis. Qua de re actum ſupra in vita Chryſoſtomi ad annum 387.

T. 10. p. 669. c. Non pauci quoque erant qui Gentilium multa obſervarent : „ ſortilegia nempe , auguria , „ omina ac dierum obſervationes , ſuperſtitio- „ ſam ſuper Geneſi curam, & omnis impietatis „ plenas literas , quas puerorum , protinus ut „ nati ſunt capitibus imponunt ; ab ipſo ſtatim „ exordio docentes illos virtutis adipiſcendæ ſtu- „ dium abjicere , & ad fallacem fati tyrannidem B „ illos adducentes.

Ex iis vero quæ Chryſoſtomus narrat in fine Homiliæ quartæ in Epiſt. ad Epheſios, palam eſt inter Chriſtianos Antiochenos , plurimos fuiſſe qui Genethlialogiæ operam darent.

Erant etiam non pauci Chriſtiani Antiocheni, qui una cum Gentilibus ad Daphnen properarent. Erat autem Daphne ſuburbium Antiochenum , ſic nuncupatum a Daphne puella , quam Mythologi Ladonis fluvii filiam dicunt. Hæc cum Apollinem libidinis cauſa ſe inſequentem ultra effugere non poſſet , implorato paterni numinis C auxilio , in laurum converſa eſt. Erat porro Daphne ſuburbium ; locus amœnus , fontibus , arboribus & cupreſſis ornatus. Ibi templum Apollinis, cujus ſtatua elegans , cum novem Muſarum choro conſpiciebatur. Illo properabant , colendi talis numinis cauſa, Antiocheni Gentiles , quibus etiam intermixti erant non pauci Chriſtiani, quos vehementer mordet & increpat Chryſoſtomus , Chriſtianorum nomine indignos cenſens eos, qui a tali conſortio non abhorrerent. Hoc vero templum cum Apollinis ſtatua fulmine tactum fuit, qua de re Monodiam ſive D Planctum edidit Libanius idololatra , cujus partem irridendi cauſa refert Chryſoſtomus,

Antiochia vero Orientis caput & Metropolis erat, continebatque [a] ducenta hominum millia, ex quorum numero [b] centum mille circiter Chriſtiani erant. Majorque conventus [c] Chriſtianorum Antiochiæ erat, quam Conſtantinopoli.

a T. 2. p. 597. a. b T. 7. p. 810. c T. 1. p. 592.

T. 7. p. 808. e. T. 7. p. 373. d. T. 7. p. 658. b. Eccleſia vero Antiochena poſſidebat agros , domos , locationes ædium , vehicula , muliones , mulos & multa alia hujuſmodi. Quibus inſtructa facultatibus Eccleſia iſta arcam habebat alendis inopibus deputatam ; „ & cogites velim , inquit Chryſoſtomus , „ quot viduas, quot virgines alat E „ quotidie: earum certe catalogus ad ter mille „ pertingit. Ad hæc etiam in carcere vinctos , in „ Xenodochio ægros , alios bene valentes , pere- „ grinos , membris mutilos , altari aſſidentes ali- „ menti veſtiſque cauſa, alioſque caſu acceden- „ tes fovet quotidie : neque tamen ejus faculta- „ tes imminutæ ſunt. Itaque ſi decem viri tan- „ tum paria ſubminiſtrare vellent , nullus foret „ pauper.

T. 3. p. 243. Morem Chriſtianorum veterem commemorat alibi, qui ævo ſuo jam obſoleverat : „ Mos qui- „ dam mirabilis, inquit, tunc inductus eſt: coa- F „ cti namque ſimul fideles omnes poſt auditam „ doctrinam, poſt orationes , poſt Myſteriorum „ participationem , ſoluta ſynaxi , non ſtatim „ domum concedebant : ſed divites & opulen- „ tiores alimenta & fercula e domibus ſuis affe- A „ rentes , pauperes advocabant , communique „ ſimul menſa fruebantur, communibuſque epu- „ lis atque conviviis in ipſa Eccleſia ; ita ut & a „ conſortio menſæ, & a loci reverentia, caritas „ conſtringeretur, cum multa voluptate ſimul „ atque utilitate.

De iis qui vel in carcerem trudendi , vel ad necem quæſiti, in Eccleſiam confugerent , quædam nos dicturos eſſe polliciti ſumus, cum de Eutropio Eunucho ad necem quæſito ageretur. T. 3. p. 382. e. & 383. Sic vero legitur, *καὶ τοῖς σκεύεσι προσέδραμε τοῖς ἱεροῖς*, quæ ſi ad literam intelliguntur , ſic vertenda ſunt, *& ad ſacra vaſa confugit.* B Sed quia hæc ad literam accipienda non videntur, & quia Chryſoſtomus paulo poſtea , *ὅτι αὐτὸν ἐδεξάμεθα τῷ βήματι , ipſum in ſacrario excepimus* , ſeu in loco ſolis ſacerdotibus deſtinato , alio modo res explicanda videtur. Quæri autem poſſet utrum veterum more ad aram acceſſerit & aram tetigerit, quod non apud profanos modo , ſed apud Chriſtianos etiam in uſu fuit , cum quis vel morte mulctandus, vel in carcerem conjiciendus perquireretur. Verum hæc quæſtio non C tanti eſſe videtur, & de Eutropio iis quæ Chryſoſtomus protulit, nonniſi divinando poſſumus quidpiam adjicere.

Dicit Chryſoſtomus Homilia 30. in Geneſim T. 4. p. 294. b. „ Magnam vocamus hebdomadam , non quod „ longiores in ea ſint horæ, ſunt enim aliæ quæ „ multo majores horas habent. „ Horas autem majores & minores neceſſario veteres admittebant, qui diem in duodecim , & noctem in totidem partes ſeu horas diviſerunt : unde ſequebatur diurnas hyberno tempore minores , æſtivo autem majores eſſe. Unde Martialis l. 12. Epigr. D 1. horam æſtivam ſic commemorat.

Hora nec æſtiva eſt , nec tibi tota perit

Virgilius autem

Jam nox hibernas bis quinque peregerat horas.

Hominem *τρίπηχυν* tricubitalem vocat Chryſoſtomus , ut etiam Geographus Nubienſis in climate tertio. T. 5. p. 214. e. & T. 7. p. 589. Alibique dicit Doctor noſter, homo *εἰς τρεῖς πήχεις θάπτεται, καὶ πλέον οὐδὲν , intra tres cubitos ſepelitur , nec quid ultra.* T. 5. p. 517. e.

Babylonios & alios Orientales ſæpe vocat Chryſoſtomus. T. 6. p. 173. e.

Suſpicabatur ille finem mundi inſtare & proximum eſſe. T. 7. p. 267. e. E Finem mundi prænunciant , inquit, bella , ærumnæ , terræ motus & exſtincta caritas. T. 8. p. 200. b. c d. Eam quam Paulus plenitudinem temporum vocat , jam adveniſſe putabat ; „ ita ſi tot annorum „ quadringenteſimum eſſe finem dixerimus , non „ aberrabimus. „ Sed ut in ſupputatione temporum non ita accuratus fuit Chryſoſtomus , ſic in hac prædictione longe aberravit. Quod multis aliis ſanctis viris contigit.

Cognatos Chriſti Deſpoſynos appellatos multo tempore admirationi fuiſſe dicit, illorumque tamen nomina propria ignorari. Euſebius quoque F libro I. Eccl. ait cognatos Chriſti , Deſpoſynos nuncupatos fuiſſe.

Homilia 41. in Acta Apoſtolorum rem narrat ſingularem. T. 9. p. 316. e. 317. a. „ Erat cuidam prædium , in quo occultus theſaurus erat. Emtor vero cum terram „ foderet theſaurum illum invenit. Re comperta

„ is qui vendiderat, emtorem cogebat ut thesaurum redderet dicens, se prædium vendidisse non thesaurum. Contendebat alter, se prædium cum thesauro emisse. Res in litem versa est, illo reddi sibi volente, altero negante. Incidentes autem in hominem quempiam, litigabant. Deindeque interrogarunt illum, cui deberet thesaurus adjudicari. Ille vero sententiam non tulit; sed se litem soluturum esse si thesaurus sibi maneret. Illis vero annuentibus, accepto thesauro innumera deinde mala passus est: & re didicit jure illos ab hoc abstinuisse.

T. 9. p. 567. d. Nec minus observandum est id quod refert Homil 13. in Epist. ad Romanos. „ Quæ enim ante nemini possibilia videbantur esse, virginitas, mortis contemtus, compluresque alii labores, hæc ubique terrarum jam præstantur, non apud nos tantum, sed etiam apud Scythas, Thraces, Indos, Persas, aliosque Barbaros multos; & Virginum chori, Martyrum populi, Monachorum sodalitates, jam plures sunt, quam eorum qui connubio junguntur.

T. 10. p. 717. Contra Christianos quosdam stylum acuit Chrysostomus, qui a Manichæis seducti ut videtur, virilia sibi amputabant, quæ consuetudo tamen non diu viguisse videtur.

T. 10. p. 108. a. Infantes recens nati signaculum in fronte a Sacerdote accipiebant.

T. 12. p. 140. & p. 250. Cælum esse sphæricum, & terram esse sphæricam negabat Chrysostomus: qua de re videnda sunt quæ diximus in Præfatione ad Cosmam Ægyptium, qui ad illam sententiam tuendam locum affert Chrysostomi ex Commentario in Epistolam ad Hebræos, quem vide-sis in edito Cosma p. 328. Plurimorum enim Patrum & Scriptorum hæc opinio fuit.

T. 2. p. 297. e. Antiochiæ concionans dicit in more esse ut mulieres & parvuli e collo Evangelia suspenderent.

DIATRIBA V.

Πάρεργα, sive illa omnia quæ in similitudinibus frequentissime commemorat Chrysostomus, quæ ad rem Ecclesiasticam non spectant, & singularia sæpe complectuntur.

GENERE Syrus erat Joannes noster & Antiochenus: familiareque est Syris, inquit Hieronymus, uti parabolis & similitudinibus. Hac in re perpetuo versatur Chrysostomus in concionibus suis. Exempla profert Imperatorum, Aulicorum, Consulum, divitum & cujuscumque conditionis hominum: vestimenta depingit, supellectilem, ædium formam & ornamenta. Circenses ludos & Hippodromum frequenter commemorat. Ut a theatralibus spectaculis populum avocet, quæ turpia illic gerebantur minutatim describit. Hic videas nuptiarum ritus, præficarum morem: modo circulatorum gesta singularia, modo funambulorum artem; justitiæ exercendæ ritum, præstigiarum genera plurima, aliaque permulta. Quæ omnia, ordine quodam distributa, hic recensere operæ precium esse duxi.

Imperatorum cultus, vestes, ornamenta, Aulici, Satellites.

T. 1. p. Imperator coronam gestabat auream gemmis magnis & preciosissimis intertextam. Purpureo vestitu toto corpore fulgebat. Soli autem Imperatori licebat gestare purpuram & diadema in capite. In vestibus ejus sericis dracones depictos videre erat. Aulici quoque & Satellites ejus auro fulgebant, vestes eorum aureis filis intertextæ erant: horum lanceæ deauratæ: equi aureo freno, Ephippia auro micantia. 117. T. 3. p. 172. d. T. 6. p. 295.

Per urbem & campos exeuntem, scutatorum & hastatorum cohortes stipabant, qui & ipsi auro onusti clypeos gestabant aureis umbilicis decoratos, circum autem umbilicos aurei oculi visebantur; lora ad summas oras extensa lapillis ornata multis erant. Currus Augusti totus aureus, jugo albarum mularum auro fulgentium junctus erat; ita ut mirarentur omnes, inquit Chrysostomus, purpuræ florem, gemmarum magnitudinem, mularum alborem, jugum aureum, & strati fulgorem, quod stratum niveum erat atque candidum. In curru vero laminæ erant aureæ versatiles, quæ motu agitatæ micabant. Equi etiam Imperatoris auro onusti, & frena quoque aurea erant. T. 1. p. 17. T. 4. p. 447. T. 6. p. 295. T. 8. p. 67. & T. 9. p. 590. 591.

T. 3. p. 234. d. De pictis vero Augustorum imaginibus hæc refert ille: „ Vidisti sæpe Imperatoriam imaginem cæruleo tinctam colore: deinde vero pictorem albas lineas ducentem, & solium Imperatorium, & equos adstantes, & satellites, & vinctos hostes atque subactos.

T. 12. p. 69. Pari cultu Consules incedebant, ut ipse ait: „ Non videtis Imperatores & Consules curru gestatos & auro ornatos, & Satellites omnia habentes aurea, aureas lanceas, aureos clypeos, aureas vestes, equos aureis ornatos ephippiis?

T. 6. p. 109. e. T. 4. p. 447. Imperatores Præfectis suis aureas porrigebant tabellas in Magistratus signum. Quando literas mittebant Imperatores sive in theatro sive alibi legendas, eæ cum magna reverentia exceptæ legebantur silentibus omnibus.

Optimatum & divitum luxus, opes, ædes, mensa, &c.

Optimatum quoque ac divitum fastum & luxum perstringit Chrysostomus, describitque ædium magnificentiam, vestium cultum, mensarum apparatum, parasitorum agmina, famulorum ingentem numerum.

Optimates igitur & opulenti quique viri sericis induti vestibus erant auro intertextis & magnificis, unguenta & aromata semper olebant. Zona præcincti aurea, calcei quoque auro fulgebant. Famulorum & Eunuchorum turbam ingentem alere & ostentare summo studio curabant, quorum multi barbari erant. T. 7. p. 533. De opum grandi copia & famulorum numero hæc carptim dicit Chrysostomus: „ Et tu quidem tot memoras terræ jugera, domos decem vel viginti, balnea totidem, servos mille aut bis mille, currus argenteis laminis vel auro opertos. Eunuchi etiam & famuli auro fulgentes erant, horumque plurimi torquibus & armillis aureis decorabantur.

Ædium quoque splendorem & magnificentiam plerumque describit: „ Splendidas, inquit, construunt domos, latas porticus, longa septa. Tectum autem ædium ex tabellis ligneis concinnatum,

natum, deauratum totum erat. Januæ autem, A etiam bifores quas ἀμφίθυρα vocat ille, eburneæ erant. In tricliniis & cubiculis parietes marmore crustati: si quid vero lapideum compareret, illud aureis laminis & bracteis obtegebatur.

Laquearia omnia aurea, seu potius, ut alibi explicat, auro oblita erant; pavimentum vero tessellis & gemmis distinctum adornatumque, quod sæpe tapetibus operiebant elegantibus. Ibi videre erat columnas marmoreas aliquando miræ magnitudinis, quarum capitella aurea; imo aliquando tota columna erat aureis laminis operta; statuas quoque vidisses manu insigniorum B illius ævi artificum adornatas, quas quidam idola, alii dæmonas appellabant. Ad hæc erant cubicula picturis & musicis operibus decorata.

Lecti quoque utplurimum ex ebore, aliquando lignei & deaurati, vel argenteis tecti laminis: imo ex argento puro sæpe toti constabant, multisque in locis micabat aurum. Opulentiam item magnam præ se ferebat tota supellex; cathedræ quoque & scabella ex ebore erant: lebetes item, vasa, imo ipsæ matulæ ex auro vel argento conflatæ. Inter hæc vasa, & alia ornamenta in precio erant Laconica velamina, quæ dicit Chrysostomus in penuariis asservata fuisse, C eductaque fortasse in conviviis & aliis celebritatibus.

In tantum luxum & fastum declamans Chrysostomus, refert alicubi historiam Aristippi, ut habetur apud Diogenem Laërtium; sed tacito ipsius nomine. „ Narratur, inquit, quempiam „ in domum splendidam venisse fulgentem mar„ moribus & columnarum pulcritudine; cum „ autem pavimentum etiam vidisset tapetibus „ stratum, in faciem domini ædium conspuit. „ Improperante autem illo, respondisse: quia in D „ nulla alia domus parte id facere licebat, coa„ ctum se fuisse vultui ipsius hanc contumeliam „ inferre.

His vero magnificis opulentorum hominum ædibus adjunctæ erant latæ porticus, aquæductus & fontes, suburbana balnea & ambulacra.

Longe plura refert de conviviorum & cœnarum sumtibus. Mensæ formam & apparatum depingit. Erat illa vel auro fulgens, vel argento T. 11. p. 327. circumtecta, semicircularis, ut illa quam *Sigma* vocat Martialis, ad formam nempe literæ C. quæ tunc *Sigma* exprimebat, concinnata. Ea vero E tantæ molis erat, ut vix duo adolescentes ipsam movere possent: molli stragula undique sternebatur; ut ibi commode convivæ accumberent. Vasa omnia ex auro vel argento. Phiala una erat aurea pondo dimidii talenti, quam vix duo juvenes movere possent. Amphoræ autem auro splendentes ordine sitæ comparebant.

Aderant quoque ministri, non minus ornati vestibus & splendide amicti, anaxyridas, quas braccas vocant, laxas habentes „ visu pulcri, in „ ipso ætatis flore luxuriantes, bene curata cute „ & bonæ habitudinis. „ Hic vidisses etiam musicorum turbam, tibias, citharas & fistulas, nec F deerant unguenta & aromata Indica, Arabica, Persica.

Apponebantur eduliorum varietates, ciborum deliciæ: de apparatu ferculorum quædam dixit non prætermittenda. De pulmentariis, coquis, mensarum structoribus, placentarum artificibus, phasianis avibus loquutus, hæc addit: „ Quasi „ rempublicam gubernantes & aciem instruen„ tes sic & isti hoc & hoc primum, hoc & hoc „ secundum constituunt. Et alii quidem primum „ aves supra carbones assas, piscibusque fartas „ offerunt; alii alia initia immoderatarum cœ„ narum statuunt: multaque circa hæc est con„ certatio, & de qualitate, & de ordine, & de „ copia. „ Vinum etiam exquisitum apponebatur, sed Thasium præsertim, seu ex Insula Thaso: quod apud Scriptores tum Græcos tum Latinos admodum celebratur.

Quando viri illi tum dignitate, tum opulentia præstantes, sive in curru auro fulgente, sive equo vecti, cujus frenum aureum, per urbem vel in foro incedebant, præibat κήρυξ sive præco, cultu instructus magnifico, qui adventum heri nunciaret. Ipse vero balteo præcinctus & multis stipatus lictoribus, qui plebem arcerent, superbe gradiens, clientium & parasitorum turba cingebatur.

De mulierum ornatu, fastu & luxu frequentissime agit Chrysostomus. Ornatus mulierum, inquit ille, sunt torti crines, inaures ornamentaque alia in genis & collo: fuci & pigmenta oculorum, fuci item & pigmenta genarum, vestes auro intertextæ, palliolum capiti impositum; manus extrinsecus deauratæ, calceus nigro colore multum fulgens, in acumen desinens & picturarum decorem imitans. Alibi vero dicit, Mulieres mulos albos quærebant, & frena deaurata, obsequium Eunuchorum, magnum ancillarum gregem & pompam ridiculam.

Adolescentes quoque exagitat superbe agentes in foro, cum hominibus, qui sumtuosis & magnificis vestibus operti erant. Iidem vero adolescentes calceos suos filis sericis & auro exornabant.

Circenses ludi. Hippodromus.

Ad Circum & Hippodromum se conferre solebant Imperatores ut ludorum & pugnarum spectatores essent, & ante eos qui certaturi erant, coronas, bravia & vestimenta exponi curabant. In gymnicis vero certaminibus victores vel oleæ vel lauri ramis coronabantur.

Qui in spectaculis Circensibus currebant & nomen & genus & patriam & educationem equorum sciebant, & quam victoriam reportavissent. Cursores autem illi Circenses ad solum Imperatorem attendebant, aliorum vero plausus non ita curabant. Tanta autem erat populi frequentia, ut non circus modo, sed etiam vicina cœnacula, domus, tecta spectatoribus plena essent. Inter spectatores autem meretrices erant & pueri molles.

Agonalium certaminum spectatores, si quando strenuum Athletam jam coronatum accedere viderent, omnes accurrebant, ut ejus pugnas, artem, robur spectare possent. In Hippodromo currentes inter se strenue concertabant, & alii aliorum currus subvertere conabantur. Hac de re singularem casum refert Chrysostomus: „ Cæ- T. 11. p. 383. „ des, inquit, in Hippodromo heri patrata, tra„ gœdiâ urbem totam implevit, mulierum

„ choros circum attraxit, forum lamentis mul- A
„ tis replevit, dum is qui a curribus ita mise-
„ rabiliter concisus & discerptus fuerat, per me-
„ dium forum gestaretur. Hic, ut novi, qui po-
„ stridie nuptiales lampadas accensurus erat,
„ cum apparati thalami essent, & omnia ad nup-
„ tias concinnata, sub præconis ordine in stadio
„ locum habens, cum infra curreret, instantibus
„ aurigis, & mutuo concertantibus, medius in-
„ terceptus, violentam illam & miserabilem
„ mortem subiit, capite & extremis membris
„ abscissis.

T. 1. p. 791. Qui autem in stadio multa vulnera acceperat, B
si victoriam obtineret, cum plausu domum de-
ducebatur.

Olympici ludi.

Olympica certamina Chrysostomi ævo admo-
dum viguisse videntur, & cum apparatu maxi-
T. 3. p. 53. c. mo præmisso celebrata fuisse. „ In Olympicis
„ enim certaminibus, inquit ille, post triginta
„ dies in urbe transactos, in suburbium illos e-
„ ductos circumvehunt, & toto sedente theatro
clamat præco: Num quis hunc accusat? Ita ut
„ omni servilis conditionis suspicione depulsa, C
„ in certamina pedem inferat. Rem clarius alibi
T. 12. p. 271. a. explicat. „ In Olympicis certaminibus stat præ-
„ co magna voce clamans: Numquid aliquis
„ eum accusat, sit-ne servus, aut fur, aut malis
„ moribus.
T. 3. p. 108. 109. Olympicorum ludorum Athletæ in theatro
nudi stabant, radiis solaribus expositi. Spectato-
T. 1. p. 642. res autem a media nocte ad meridiem sedebant,
T. 1. p. 374. ut viderent cui corona cessura esset. „ Nonne vi-
„ detis, inquit, in Olympicis certaminibus, dum
„ capite coronam gestans, amictus stola, virgam
„ manu tenens Agonotheta per forum incedit, D
„ quanta sit tranquillitas & modestia, dum præ-
„ co voce denunciat ut omnes sileant ac decen-
„ ter quiescant.
T. 1. p. 247. Ex spectatoribus vero alii aliis athletis fave-
bant, ut in pari casu contingere solet. Tota au-
tem nocte præco admodum solicitus erat, ne
quis ex certantibus egressus, indecore se gereret.
T. 2. p. 426. Magister vero ludi, inquit, foris considens, ser-
monibus affert auxilium, catenusque dumtaxat
certantem juvat quatenus acclamationibus ser-
monibusque valet: neque enim ulla ei lege per-
T. 3. p. 287. mittitur propius assistere & manibus juvare. „ In
„ Olympicis certaminibus, ait ille, luctator, E
„ pugil, pancratiasta diversis quidem tempori-
„ bus certamen subeunt, sed uno temporis mo-
„ mento qui superarunt omnes a præcone vi-
„ ctores pronunciantur.

Theatrorum spectacula.

T. 7. p. 780. b. „ In theatro, inquit, velamina multa sunt,
„ multique scenici ingressi histrionicam larvam
„ in vultu habent, veterem fabulam tractant,
„ resque gestas narrant, & alius quidem Philoso-
„ phum agit, alius Regem, &c. F
Contra theatralia vero spectacula perpetuo
declamat Chrysostomus, & jure quidem, non
modo quia theatrales scenæ per se juventu-
tem ad mollem vitam & dissolutos mores attra-
here solent, sed etiam quia tunc temporis, nulla
in theatris erat pudoris cura, ut mox videbitur.
„ Alius juvenis cum sit, ait ille, comam re- T. 7. p. 422. d
„ tro reductam habet, & naturam ipsam effe-
„ minat aspectu, habitu, vestimentis, demum
„ omnibus, formamque teneræ puellæ affectat.
„ Alius vero senex e contrario capillis novaculâ
„ abrasis, renibus succinctus, postquam pudo-
„ rem ante capillos succidit, stat ad alapas acci-
„ piendas, & ad omnia dicenda faciendaque
„ paratus. Mulieres autem nudo capite, omni
„ misso rubore, stant populum alloquentes, tan-
„ tum videlicet impudentiæ studium habentes,
„ omnemque petulantiam & lasciviam in audi-
„ torum animos infundentes. Illud unum stu-
„ dium habent, ut castitatem omnem radicitus
„ evellant, naturam deturpent, mali dæmonis
„ concupiscentiam expleant. Nam hic verba ob-
„ scœna, habitus ridiculi, tonsura similis, inces-
„ sus, vestitus, vox, membrorum mollities,
„ oculorum inversiones, fistulæ, tibiæ, dramata,
„ argumenta, omniaque demum extremæ lasci-
„ viæ plena sunt.
(In theatro) „ vides mulierem nudo capite T. 6 p. 274. e.
„ cum impudentia magna intrantem, aureis in-
„ dutam vestimentis, delicato mollique gressu
„ utentem, cantica meretricia canentem, car-
„ mina lubrica, turpia verba proferentem.
Nudæ etiam mulieres in theatris compare- T. 7. p. 101.
bant & aliquando natantes. Puellæque saltan- T. 7. p. 113.
tes ibidem visebantur. T. 7. p. 673.

Funambuli.

„ Funambuli qui per funem ab imo in altum T. 6. p. 114. a.
„ tensum ascendere ac descendere meditantur,
„ si paululum deflexerint oculis, inverso corpo-
„ re deferuntur in orchestram pereuntque.
„ Funambuli per funem extensum ingressi & T. 12. p. 161. d.
ambulantes, se induebant & exuebant, tamquam
in lecto sedentes, & T. 2. p. 197. b.

Circulatores.

„ In orchestra quidam membris ut alis uteban- T. 2. p. 197. a.
„ tur. Quidam in facie contum imponebant, & T. 12. p.
„ puer conto impositus innumeros motus age- 161. d.
„ bat. T. 2. p. 197. a.
„ Quidam perticam in fronte gestantes velut
„ arborem in terra radicatam, sic immotam
„ conservant. Neque id solum mirabile est; sed
„ quod etiam puerulos parvos in summo ligno
„ inter se concertare curent: ac neque manus,
„ neque alia corporis pars, sed frons sola perti-
„ cam illam gerit inconcussam.
„ Quidam erant qui clavos acutissimos deglu- T. 2. p. 549. e.
„ tirent, qui calceos manderent & devorarent.
„ Erant qui hirundines circumferrent, & fuli- T. 7. p. 402.
„ gine obducti, maledicta in omnes proferrent.
„ Erant quidam Moriones, qui Cordaces vo- T. 11. p. 125.
„ cabantur, quique ut risum moverent nihil
„ non agebant.

De Tribunalibus & de Judiciis atque Suppliciis.

„ Judice prodituro, ut in excelso tribunali se- T. 1. p. 477. b.
„ deat, carceris custodes, detentos omnes edu-
„ ctos domicilio, ante cancellos & tribunalis vela

„ collocant, ſquallidos, ſordentes, paſſis capillis, ſciſſis pannis indutos, & p. 729.

T. 1. p. 470. b. Sceleribus obnoxii & damnati ad mortem ducebantur, fune ad os alligato. (De Theodoro agi putatur, qui tyrannidem affectaverat.)

T. 6. p. 110. a. „ Teſtamenta tabulæque de nuptiis, de debitis deque relictis contractibus, niſi in frontiſpicio Conſulum annos habeant præſcriptos, nullam ex ſeſe vim habent.

T. 7. p. 573. c. Uſura centeſima a Chryſoſtomo memoratur, qua in fœnus accipiebant, illa conditione ut ſingulis menſibus centeſimam partem ſolverent, ita ut centum exactis menſibus ſors æquaretur.

De Nuptiis, ſive de ritibus vel profanis vel illicitis in nuptias invectis.

T. 3. p. 195. d. „ Noſtræ ætatis homines in nuptiis hymnos in „ Venerem ſaltando canunt & adulteria multa, „ & nuptiarum violationes, & illegitimos amo„ res, illicitoſque coïtus, & alia plurima impie„ tatis & ignominiæ cantica.

T. 10. p. 105. In iis quæ nuptias contrahebant fucum & pigmenta & ſuperflua alia adhibebantur. Sponſa vero a viris ebriis per urbem & forum etiam noctu T. 11. p. 418. adducebatur cum impuris canticis & ſymphoT. 4. p. 549. c. nia. Meretrices etiam advocabantur ad nuptias; itemque tibiæ, cymbala & choreæ.

Præſtigiæ, incantationes, ligamina, ſuperſtitiones.

Ex frequentiſſimis Chryſoſtomi dictis & monitis palam eſt omnia præſtigiarum genera admodum in uſu fuiſſe ævo ſuo tum Antiochiæ tum Conſtantinopoli, quæ his verbis recenſet ille Homil. X. in Epiſtolam I. ad Timotheum: τὰ T. 11. p. 603. b. γὰρ ἄλλα ἀφίημι τὰ πολλῦ πένθȣς ἄξια, οἷον οἰωνισμȣ̀ς κ̀ κληδονισμȣ̀ς, παρατηρήσεις, γενέσεις, σύμϐολα, περιάμματα, μαντείας, ἐπῳδὰς, μαγείας. *Alia enim mitto lacrymis digna, ut auguria, vaticinia, obſervationes, geneſes, ſymbola, ligamina, divinationes, incantationes, magicas artes.*

T. 1. p. 684. b. Incantationibus & ligaminibus tunc multi utebantur ad morbos curandos. De quibuſdam T. 11. p. 447. etiam agit Chryſoſtomus, qui carmina & ligatuT. 2. p. 243. ras uſurpabant ad tutelam, quique aurea Alexandri numiſmata capiti vel pedibus circumliT. 10. p. 107. gabant. Erant etiam qui ad puerorum tutelam ligamina, crepitacula & ſtamina coccinea manibus ipſorum appenderent. Aliud ibidem refert ſuperſtitionis genus: „ Lutum mulieres, inquit, „ in balneo accipientes, nutrices quoque & an„ cillæ digito tingentes, in pueri fronte impri„ munt. Et ſi quis interroget, Quid ſibi vult lu„ tum, quid cœnum? Malum avertit oculum, „ inquiunt, livoremque & invidiam.

Aliæ nomina fluviorum deſcripta manibus infantium apponebant; aliæ cinerem, fuliginem & ſales adhibebant ut malum oculum averterent.

T. 11. p. 44. 93. Præſtigiarum genera omnia tunc vigebant, dierum obſervationes, auguria, veneficia, ſortes, auſpicia, omina; necnon fati opiniones. De iis vero qui ominibus & fato dediti erant hæc refert Chryſoſtomus. „ Multis terroribus plena „ eſt eorum anima; ut puta; hic aut ille primus „ mihi occurrit domo exeunti, omnino contin„ gere mihi oportet mala innumerabilia. Nunc „ ſervus exſecrandus dans mihi calceos, primum „ porrexit partem ſiniſtram, graves ſignificantur „ calamitates & contumeliæ. Ego quoque exiens „ ſiniſtro priori proceſſi pede: hoc quoque eſt „ ſignum calamitatum. Et hæc quidem domi „ ſunt mala: foras autem egreſſo dexter oculus „ mihi inferne ſalit: hoc eſt indicium lacryma„ rum. Mulieres quando ſonant calami ad tex„ turæ recta ligna alliſi, vel cum ipſæ pectine „ diſcriminant: hoc pro ſigno habent. Rurſus „ quando ſubtegmen pectine concutiunt, & id „ faciunt vehementius; deinde qui ſunt ſuperne „ calami ob intenſum ictum edunt ſtrepitum, „ alliſi ad rectum texturæ lignum, hoc habent „ pro ſigno. Et alia innumerabilia digna quæ vi„ deantur. Et ſi aſinus exclamaverit, & ſi gal„ lus: & ſi quis ſternutaverit, & quodvis aliud, „ tamquam decies mille vincti vinculis, tam„ quam qui teneantur in tenebris, omnia habent „ ſuſpecta, & ſunt magis ſerviles quam innume„ ra mancipia. T. 11. p. 31.

Ait vero Chryſoſtomus præſtigiatores quoſdam ſuo tempore fuiſſe qui ſigna facerent.

Funera.

Parentes, fratres & conſanguinei decedentibus oculos claudebant & os componebant. Ne- T. 2. p. 215. mo in urbe ſepulcrum conſtruebat, ideoque de- T. 7. p. 711. d. functorum corpora extra urbem ſepelienda exportabantur, qui mos antiquus erat, ſed ſæpe violatus fuerat.

Pullatæ ſeu nigræ veſtes in funeribus adhibe- T. 6. p. 306. bantur; quam rem improbare videtur Chryſo- T. 11. p. 217. ſtomus. „ Cum corpus effertur, inquit ille, ad„ hibentur planctus, ejulatus inſani, ſtulta in ſe- T. 10. p. 108. „ pulturis admiſſa, circa monumenta ſtudium „ intempeſtivum, & ridiculum præficarum ag„ men, dierum obſervatio, necnon ingreſſus & „ egreſſus.

De præficarum choris, quarum quædam Gen- T. 12. p. 48. tiles erant, ſæpiſſime agit Chryſoſtomus, vultque illas omnino a funeribus arceri, & moderatius lugubria funera perſolvi. „ Lugeamus, ait ille, „ ſed non vellentes capillos, non brachia nu„ dantes, non lacerantes faciem, non pullas ve„ ſtes induentes.

Quidam etiam erant, qui in funeribus caput cinere conſpergerent.

Viarum publicarum cuſtodia.

„ Eadem diſtantia locorum, quæ olim tunc T. 1. p. 187. c. d. e. „ erat, nunc etiam eſt, itineris vero conditio „ non eadem eſt, quæ olim fuiſſe creditur. Nunc „ enim manſionibus perpetuis diſtinctum eſt iter, „ & urbibus ac villis frequentibus ornatum, „ viatoreſque plurimos offendunt, qui illuc pro„ ficiſcuntur, quod non minus ad ſecuritatis ra„ tionem valet, quam manſiones, urbes atque „ villæ. Præterea ex provincia civitatum princi„ pes deligunt viros, corporis magnitudine & „ robore cunctis præcellentes, jaculoque & fun„ da tantum valentes, quantum vel ſagittarii „ ſagittis, vel armati pilis: ſtatutiſque ducibus,

„ quibus illi obtemperent, hoc eis unicum in-
„ jungunt munus, solamque itineris tuendi cu-
„ ram custodiamque permittunt. Ad hæc aliam
„ longe his omnibus diligentiorem curam exco-
„ gitarunt. Habitacula enim mille passibus ab
„ invicem distantia in itinere toto fabricantes,
„ nocturnos illic statuêre custodes, per illorum
„ labores & vigilias maximum contra latronum
„ impetus munimen viatoribus constituentes.

Miscellanea.

T. 1. p. 678. d. Kalendæ seu initium anni sic celebrari solebat, pernoctationes erant, cavillationes, convitia & saltationes nocturnæ, forum coronabatur, &c.

T. 2. p. 223. e. Antiocheni postquam Theodosium Imperatorem placaverant, in lætitiæ signum forum coronarunt, lucernas accenderunt, & lectos seu lectisternia ante officinas posuerunt.

T. 2. p. 90. d. Quidam externorum Oratorum ex quadam stulta consuetudine dexterum eundo humerum assidue movebat; sed consuetudinem vicit, & gladios acutos utrimque humeris imposuit, ut vulneris timore membrum inepte se movens corrigeret.

T. 4. p. 656. e. Leones ovibus mansuetiores per forum ducebantur, & multi in officinis pecuniam eorum custodi numerabant, qui custodes multum hinc lucrabantur & T. 9. p. 232. e.

T. 6. p. 110. e. In agris termini columnæque non sinunt arva confundi.

T. 7. p. 603. Ursi etiam & ursæ ab Antiochenis domi servabantur. Si ursa clam aufugerit, domos claudimus, per vicos currimus, ne in eam incidamus.

T. 8. p. 470. e. Stadia quindecim sunt milliaria duo.

Pauperes quidam filios suos excæcabant ut largiorem stipem cogerent. Alii cum nihil petendo impetrarent, missis supplicationibus detritorum calceorum coria mandebant; alii acutos clavos capiti infigebant; alii in aquis gelu concretis nudo ventre immorabantur, & illis spectaculis majorem cogebant stipem. T. 10. p. 187. c. d. e.

Quid gravius & difficilius quam in ensibus sphæra ludere? T. 12. p. 163. a.

Meretrix πέταλα ῥάψασα, quæ laminis & amuletis virorum salutem expugnat. T. 3. p. 201. c.

Libri aureis literis memorantur a Chrysostomo, quales multi erant illius ævo, ut dicit Hieronymus. T. 8. p. 188. b.

ἐν δέλτῳ ἐξηλειμμένῃ, in pugillari deleto, in Palimpsesto. De Palimpsesto post Ciceronem loquuti sumus in Palæographia Græca. T. 7. p. 729.

Philosophorum coma, baculus, ἐξωμὶς, seu abolla. T. 1. p. 271. e.

Philosophi profunda instructi barba, βαθὺ γένειον δεικνύντες. Pallia seu τρίβωνας gestantes, & baculos, cynica piacula. T. 2. p. 173.

Duorum Philosophorum scripta contra Christianos tempore Chrysostomi. T. 8. p. 102. c.

Persæ cum matribus suis miscentur, neque unus aut duo, sed gens universa. T. 10. p. 489. e.

Persas qui matres suas uxores non ducunt admiramur. T. 1. p. 274.

Apud Persas ignis Deus esse putatur T. 11. p. 91. contra eos qui ignem adorant. T. 2. p. 54. a.

Rex Persarum barbam habet auream, iis qui harum rerum sunt periti veluti subtegmine illius pilis intra auri laminas involventibus. T. 11. p. 378. d.

Hamaxobii, Scythæ & Nomades nullum struebant ædificium. T. 7. p. 683. d.

MONITUM

MONITUM

IN SERMONES TREDECIM SEQUENTES, QUI S. JOAN. CHRYSOSTOMI NOMINE CIRCUMFERUNTUR.

TANTA tamque expedita fuit Doctoris nostri concionandi facultas, ut nihil mirum si nova subinde ejus opera eruantur e tenebris. Non paucas in superioribus tomis Homilias hactenus ignotas emisimus, & undecim simul præclaras in duodecimo tomo dedimus, quæ nunc primum in lucem prolatæ sunt.

Jam pridem vero tredecim alias accepimus, a Clarissimo & doctissimo viro Gualtero Taylor Anglo missas, cum hac in frontispicio nota: *E Codice manuscripto annorum circiter 700. quem inter alios a cœnobio* τοῦ παντοκράτορος *in Monte Atho invectos in Angliam anno 1727. suis sumptibus emit Collegii Trinitatis Præses R. Bentleius, & in Bibliotheca sua conservat. Has Homilias exscripsit & Latine vertit Gualterus Taylor.*

Accuratissime vero Interpretis munere functus est: nusquam vidi versionem exquisitiorem; ita ut in tot sermonum decursu paucissima, imo fere nulla, in melius mutanda censuerim.

Jam de singulis his sermonibus disquirendum, an vere Chrysostomi sint, an falso illi adscribantur. Innumera jam vidimus, quæ tanti Doctoris nomen ementiebantur. Multi enim Scriptores ut opera sua venditarent, illa Chrysostomi nomine insignire solebant: Bibliopolæ quoque, ut emtores allicerent; aliena licet, exornabant tanti Doctoris nomine.

I.

Primus itaque sermo de Pœnitentia & de Davide, cujus initium est: Ἰδοὺ σήμερον ἡμῖν ὁ μακάριος Δαυὶδ, Chrysostomi esse omnino videtur. Stylus sancti Doctoris hic eminet: morales adhortationes pro more suo adjicit: & tres adfert causas cur Deus permiserit justos, ut Abrahamum, Moysem &

Davidem, in peccata incidere; prima ſcilicet eſt, ut juſti caveant de vita ſua, neque de bonis operibus extollantur; ſecunda, ne peccatores de ſeipſis deſperent; ſed exemplo Davidis, confeſſionis & pœnitentiæ remedium adhibeant, etiamſi in peccata reciderint; tertia, quia Jeſus Chriſtus, cum ſolus ſine peccato eſſet, alios etiam juſtos in peccata incidere permiſit, ut poſtea aliis pœnitentiæ exemplum eſſent.

I I.

Secundus ſermo pag. 206. De iis qui in jejunio continenter vivunt &c. cujus initium, Οἱ μὲν ἀθληταὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, non eſt Chryſoſtomi, ut ſtatim deprehendet quiſquis ejus germana opera aſſidue legerit & obſervarit. Videtur eſſe cujuſdam Græculi commentum.

I I I.

Tertius ſermo, de temperantia pag. 208. cujus initium, Ὅσοι μαθήμασί τισι προσεδρεύοντες. Hæc item Homilia breviſſima, Chryſoſtomo prorſus indigna videtur. Eamdemque ſententiam laturos arbitror omnes, qui in legendis ejus operibus verſati, & ordiendi modum & ſtylum & brevitatem nimiam perpendent.

I V.

Quartus ſermo de Parabola decem millium Talentorum & contra Judæos pag. 210. cujus initium: Ἡ μὲν τῆς δεσποτικῆς φιλανθρωπίας. Eſt fragmentum breviſſimum alicunde divulſum. An inter opera Chryſoſtomi lateret fruſtra quæſivi. Ob nimiam brevitatem judicium ferri non poſſe videtur an ſit Joannis Chryſoſtomi, necne.

V.

Quintus ſermo de ſanguinis fluxu laborante pag. 210, cujus initium eſt: Ἄλλοις μὲν ἄλλας ὁ τοῦ βίου. non eſt Chryſoſtomi, ſed cujuſdam Græculi, qui futilia non pauca admiſcet: ac de ea quæ per duodecim annos ſanguinis fluxu laboraverat ridicule agens, quid illi ſingulis annis acciderit divinando profert.

V I.

Sextus ſermo, quod mari ſimilis ſit hæc vita pag. 213. cujus initium, Οἱ πελάγιοι πλωτῆρες, ἐπειδὰν, non eſt Chryſoſtomi, ut quivis emunctæ naris homo, in ſancti Doctoris operum lectione verſatus, facile deprehendet. Nam & ſtylus, & ordiendi atque concionandi modus, Græculum ſapiunt.

V I I.

Septimus ſermo pag. 216. in illud; *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis*, cujus initium: τί μεῖζον βασιλείας οὐρανῶν, καὶ τί μικρότερον κόκκῳ σινάπεως. Hic ſermo comparationibus ad nauſeam uſque plenus, a ſtylo Chryſoſtomi videtur mihi longe alienus, nec inter γνήσια tanti Doctoris opera accenſendus eſt.

V I I I.

Octavus ſermo pag. 219. in illud: *Si qua in Chriſto nova creatura; ve-*

tera transierunt : ecce nova facta sunt omnia ; longissimus, qui tredecim paginas occupat, est viri quidem docti, nec infacundi ; sed qui tropis ac figuris ad nauseam usque redundat. Initium sermonis est : Πολλὴ μὲν γηπόνῳ προθυμία καταβάλλειν τὰ σπέρματα. Pergit deinde, & per quinque paginas multa profert de sancto Paulo, quæ ad propositum argumentum non pertinent, & aliquando ridicula sunt, ut cum de auditorum attentione loquens dicit, καὶ τὰ βλέφαρα ὡς κέρατα ἑστηκότα ὁρῶ, *& palpebras vestras tamquam cornua erectas video.* Demumque ad Scripturæ sacræ locum illum : *Si qua in Christo nova creatura*, &c. advenit, & quasi novam Homiliam incipit. Nec stylus, nec ordiendi, nec concionandi, nec in fine perorandi modus Chrysostomi esse videtur, qui plus habet nativæ elegantiæ, quam artificiosæ diligentiæ, & sicubi arte utitur, ita rem temperat, ut semper lateat artificium. Hæc autem concio ad stylum, ut ita dicam, ferreum propius accedit.

IX.

Nonus sermo pag. 232. in illud : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui ;* cujus initium : Ὁ μὲν φιλόστοργος οὗτος πατὴρ διὰ τὴν περὶ ἡμᾶς στοργὴν, initio videtur de patre & suo & auditorum suorum loqui ; sicut & Joannes Chrysostomus, cum Presbyter esset Antiochenus, de Flaviano Antiochiæ Archiepiscopo non raro loquebatur initio Homiliarum suarum. Hunc morem consulto sequutus videtur qui hunc sermonem Chrysostomi nomine texuit ; nam Chrysostomi non esse tum stylus, tum ordiendi modus & concionandi ratio suadent : quod spero fatebuntur ii qui tanti Doctoris opera assidue legerunt. Vidimus supra, Tom. VI. pag. 255. Chrysostomum Presbyterum a Flaviano Archiepiscopo inductum ut sui loco concionaretur : sed vidimus alium quoque T. VI. p. 417. (qui Chrysostomi nomen, ut putamus, ementitur) Episcopum suum nempe Flavianum memorantem.

X.

Decimus sermo pag. 237. in Evangelii dictum, & de Virginitate ; cujus initium est : Οὐδὲν ὁ θεῖος λόγος ἀσκόπως, οὐδὲ ξένον. Hunc sermonem oblongum, tropis, declamationibus & figuris ad nauseam usque refertum, non esse Chrysostomi puto, sed cujusdam Græci declamatoris qui sancti Doctoris nomen ementitus est.

XI.

Undecimus sermo brevissimus pag. 245. de cognitione Dei & in sancta Theophania &c. cujus initium ; Ὥσπερ οἱ τὰς ὄψεις τῶν σωμάτων βεβλαμμένας ἔχοντες, in quo, licet brevissimo, exordium oratione tota sequenti longius est ; sicque omnia temperantur, ut nemo non judicet hoc opusculum Chrysostomi non esse.

XII.

Duodecimus sermo pag. 247. in Assumtionem Domini, cujus initium est : Ἐπειδὴ χάριτι θεοῦ τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ πάθους. Hanc brevissimam Homiliam indignam Chrysostomo esse fatebuntur, quotquot in ejus libris legendis & observandis operam navant.

XIII.

Decimus tertius ſermo ſeu Homilia pag. 250. In ſtagnum Genezaret & in ſanctum Petrum Apoſtolum, cujus initium; Ὅτε διδάσκαλος εὐκλεὴς, τότε μαθητὴς εὐσεβής. Non eſſe Chryſoſtomi Homiliam iſtam hæc ſuadent, ſtylus a Chryſoſtomo longe alienus; maxime vero Dialogus ille Petri cum Jeſu Chriſto, qui a rei veritate plurimum deflectit.

OPERA QUÆDAM QUÆ CHRYSOSTOMI NOMINE CIRCUMFERUNTUR.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

Archiepiscopi Constantinopolitani.

Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ Δαυὶδ περὶ τῆς τοῦ Οὐρίου.

A ἸΔΟΥ σήμερον ἡμῖν ὁ μακάριος Δαυὶδ ἀνεγνώσθη· ὁ μουσουργὸς τῆς σωφροσύνης καὶ διδάσκαλος· ὅτ' ἂν γὰρ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ λύραν κινήσῃ διὰ τῶν ψαλμῶν, θέλγει μὲν τὴν ἀκοὴν, σωφρονίζει δὲ τὸν λογισμόν· διὰ τοῦτο τοῦ πνεύματος ἡ χάρις ᾠκονόμησε, καθ' ἑκάστην ἡμέραν [a] παρὰ πάσης [a] σχεδὸν ψυχῆς χριστιανῆς αὐτὸν μελῳδεῖσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἀκοὴν εὐφραινώμεθα, καὶ τὴν ψυχὴν ὠφελούμεθα. B ἐμοὶ δὲ πολλάκις ἐπέρχεται θαυμάσαι, καὶ πολλάκις κατ' ἐμ' αὐτὸν ἐξέστην τῇ διανοίᾳ, οἷα λογιζόμενος καὶ λέγων τίνος ἕνεκεν παρὰ πάσας τὰς γραφὰς, τὰς ἐν τῇ παλαιᾷ, τὰς ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ, τὴν τοῦ Δαυὶδ βίβλον οὕτως ἀγαπῶσι πάντες, καὶ τοῦτον μόνον ἐπὶ στόματος φέρειν πάντες ἐμελέτησαν. Μωϋσῆς ἦν μέγας νομοθέτης, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὸν θεὸν θεασάμενος· ὃς πᾶσαν τὴν τίσιν ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν ἡμῖν γνωρίζων, καὶ τὸν κτίστην ἀνακηρύττων ἔλεγεν. ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. C καὶ τούτου βιβλίον ἐστὶ μέγιστον, καὶ πάσης σοφίας πεπληρωμένον, καὶ μόλις αὐτὸ καθ' ἑκάστην ἐκκλη-

De Pœnitentia, & in lectionem de Davide & de uxore Uriæ.

A ECCE hodie nobis lectus est beatus David, modulator ille temperantiæ & magister. Quando enim per Psalmos spiritualem lyram suam movet, aures mulcet & rationem temperat. Idcirco per gratiam spiritûs constitutum est ut quotidie in omni fere precatione Christiana ipse cum modulamine cantetur, ut & auribus oblectemur, B & animâ juvemur. Sæpe autem mihi mirari subit, ac frequenter mente attonitus fui, mecum reputans & dicens; cur præ scripturis omnibus veteris & novi Testamenti Davidicum librum ita diligunt omnes, ut hunc solum in ore habere sint solliciti. Moyses magnus erat Legislator, qui facie ad faciem Deum vidit: qui totam creationem a principio nobis & creatorem prædicans, dixit: *In principio fecit Deus cælum & terram.* Gen. 1. 1. C Hujusque liber est maximus & omni sapientia plenus: tamenque vix illum semel & bis in hebs

[a] Ms. Anglicanus, σχεδὸν ψυχῆς.

domade, in singulis Ecclesiis aperimus. A At dicis, Testamenti veteris pars est. Quid autem de sanctorum Evangeliorum lectione; ubi præsentis Christi miracula prædicantur; ubi Deus cum hominibus versatur, & mors verbo dissolvitur; ubi dæmones mandato fugantur, & leprosi verbo mundantur; ubi cæci sublato naturæ defectu luto sanantur, & quinquies mille homines in deserto ex quinque panibus aluntur: ubi latro in paradisum introducitur, & meretrix ipsis sideribus B purior reperitur, ubi Jordanis fluenta ad sanctificationem animarum nostrarum consecrantur; ubi unigenitus Filius a Patre de cælo declaratur, ubi vitam nostram Christus renovat, & renovando ad salutem humani generis prædicans ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur?* Verum attende, has leges semel aut bis in hebdomade legimus. Dices vero non C oportere coronas Regias quotidie publicas facere. Quid porro de beato Apostolo Paulo, Christi oratore, terrarum orbis piscatore, qui per quatuordecim epistolas, tamquam per retia spiritualia totum orbem ad salutem irretivit, qui usque ad tertium cælum, & rursus in Paradisum raptus est, cui credita sunt mysteria regni Dei, quæ non licet homini loqui? quandoquidem & hunc bis solum in hebdomade legimus, ejusque epistolam in ore habemus. Sed lectioni tan- D tum animo intenti, huic uni illo tempore operam damus. Quid igitur dicendum mihi suppetit de beato Davide, qua ratione per spiritûs gratiam provisum sit ut singulis diebus & noctibus prædicetur? Omnes enim illum pro unguento portamus in ore. In Ecclesia sunt pervigilia: ac primus, medius & ultimus est David. In matutinis hymnorum canticis, primus, medius & ultimus est David. In tentoriis ubi mortuorum deductio- E nes, primus & postremus est David. In ædibus Virginum, ubi texturæ fiunt, & primus & medius & postremus est David. O res inopinatas! Multi qui ne literarum quidem principia sunt aggressi, totum tamen Davidem edocti, ordine recitant: ac non modo in urbibus & in Ecclesiis omni tempore & per ætates vitæ omnes clarescit; sed etiam in agris, in desertis, & per terram non habitatam cum sedulitate plurima tripudia sacra Deo excitat. In Monasteriis chorus sanctus ordinum F Angelicorum, primus, medius & postremus est David. In Asceteriis, ubi greges Virginum Mariam imitantium, primus,

Matt. 5. 3. & 6.

2. Cor. 12. 4.

σίαν [a] ἅπαξ ἢ δεύτερον τῆς ἑβδομάδος ἀναπτύσσομεν. [a] ἀλλὰ λέγεις, τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐστί. καὶ τί πρὸς τὴν τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἀνάγνωσιν, ὅπου τὰ θαύματα τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἀνακηρύττεται· ὅπου Θεὸς [b] τοῖς [b] ἀνθρώποις συναναμίγνυται, καὶ θάνατος λόγῳ καταλύεται. ὅπου δαίμονες ἐξ ἐπιτάγματος φυγαδεύονται, καὶ λεπροὶ λόγῳ καθαρίζονται. ὅπου τυφλοὶ [c] τὸ λεῖπον [c] τῆς φύσεως πηλῷ θεραπεύονται, καὶ πεντακισχίλιοι κατὰ τὴν ἔρημον ἐκ πέντε ἄρτων διατρέφονται. ὅπου λῃστὴς εἰς παράδεισον εἰσοικίζεται, καὶ πόρνη καθαρωτέρα B τῶν ἄστρων εὑρίσκεται. ὅπου τὰ τοῦ Ἰορδάνου ῥεῖθρα πρὸς ἁγιασμὸν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἁγιάζεται, καὶ μονογενὴς υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς οὐρανόθεν ἀνακηρύττεται. ὅπου τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστὸς ἀνακαινίζει, καὶ ἀνακαινίζων πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἀνακηρύττων λέγει· μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται; ἀλλ' ὅρα, καὶ τούτους τοὺς νό- C μους ἅπαξ ἢ δεύτερον ἀναγινώσκομεν τῆς ἑβδομάδος. ἀλλ' ἐρεῖς ὅτι βασιλικοὺς στεφάνους οὐ χρὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν δημοσιεῦσαι. καὶ τί πρὸς τὸν μακάριον ἀπόστολον Παῦλον; τὸν ῥήτορα τοῦ Χριστοῦ, τὸν τῆς οἰκουμένης ἁλιέα. τὸν διὰ δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν, ὥσπερ διὰ δικτύων πνευματικῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς σωτηρίαν σαγηνεύσαντα. τὸν ἁρπαγέντα ἕως τοῦ τρίτου οὐρανοῦ, καὶ πάλιν εἰς τὸν παράδεισον. τὸν πιστευθέντα τὰ μυστήρια τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι; ἐπεὶ καὶ τοῦτον [d] δὶς [d] D τῆς ἑβδομάδος ἀναγινώσκομεν· καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ διὰ στόματος φέρομεν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν μόνον τὸν νοῦν ἀνατείναντες, ταύτῃ μόνῃ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον στοιχοῦμεν; τί οὖν εἰπεῖν ἔχω πρὸς τὸν μακάριον Δαυίδ, ὅπως ἡ τοῦ πνεύματος χάρις ᾠκονόμησε καθ' ἑκάστην ἡμέραν τε καὶ νύκτα αὐτὸν ἀνακηρύττεσθαι; πάντες γὰρ αὐτὸν ἀντὶ μύρου διὰ στόματος φέρομεν. ἐν ἐκκλησίᾳ παννυχίδες· καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. ἐν ὀρθριναῖς ὑμνολογίαις, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. ἐν τοῖς σκηνώμασι E τῶν νεκρῶν προπομπαὶ, καὶ πρῶτος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν παρθένων ἱστουργίαι, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. ὢ τῶν παραδόξων πραγμάτων. πολλοὶ μήτε γραμμάτων πεῖραν τὴν ἀρχὴν εἰληφότες, ἐκμαθόντες ὅλον τὸν Δαυὶδ [e] ἀποστηθίζουσιν. ἀλλ' οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐκκλησίαις οὕτω κατὰ πάντα καιρὸν καὶ κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν ἐκλάμπει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγροῖς καὶ ἐν ἐρημίαις, καὶ εἰς τὴν ἀοίκητον γῆν μετὰ πλείονος τῆς σπουδῆς χοροστασίας ἱερὰς ἀνεγείρει τῷ θεῷ. ἐν F μοναστηρίοις χορὸς ἅγιος ταγμάτων ἀγγελικῶν, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. ἐν ἀσκητηρίοις παρθένων ἀγέλαι, τῶν τὴν Μαριὰμ μιμου-

a Vaticanus, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ.
b Vaticanus, τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφη.
c Anglicanus male, τῷ λείποντι.

d Vaticanus, δὶς, Anglicanus, δεύτερον.
e Vaticanus, ἀποστηθίζουσιν. Anglicanus, ἀποστοιχίζουσιν.

μένων, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. ἐν ἐρημίαις ἄνδρες ἐσταυρωμένοι προσομιλοῦντες τῷ Θεῷ, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυίδ. καὶ πάντες μὲν ἄνθρωποι τῷ φυσικῷ τῆς νυκτὸς ὕπνῳ τυραννούμενοι, πρὸς βάθος καθέλκονται· καὶ Δαυὶδ μόνος ἐφίσταται, καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους εἰς ἀγγελικὰς παννυχίδας διεγείρει, τὴν γῆν οὐρανὸν ἐργαζόμενος, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἰσαγγέλους ποιῶν, τὸν ἡμέτερον βίον κατὰ πάντα διακοσμῶν· καὶ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γινόμενος, καὶ διὰ πάντων τὸν ἡμέτερον βίον ἀγγελικὸν ἐργαζόμενος· παιδίοις συναυξανόμενος, νεωτέρους εἰς σύνεσιν προσκαλούμενος· παρθένοις σωφροσύνην χαριζόμενος· πρεσβυτέροις ἀσφάλειαν δωρούμενος· τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν προσκαλούμενος καὶ λέγων· ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ ὅτι ἀγαθός· τοὺς κατορθώσαντας ἐκ μετανοίας ἀσφαλιζόμενος καὶ λέγων· ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς· τοὺς τὰς εὐεργεσίας δεξαμένους εἰς εὐχαριστίαν διεγείρων καὶ λέγων· τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι· τοὺς πολλάκις ἁμαρτάνοντας εἰς ἐξομολόγησιν ἀνακαλούμενος καὶ λέγων· ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; τοὺς ἐπιζητοῦντας ἐλεημοσύνην παρὰ τοῦ Θεοῦ διδάσκων καὶ λέγων· ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου· τοὺς κληθέντας εἰς ἱερωσύνην ἀσφαλιζόμενος καὶ λέγων· μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· τοὺς εἰς δικαστήριον ἑλκομένους διδάσκων καὶ λέγων· λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων· τοὺς φοβουμένους ἐχθρῶν ἐπανάστασιν νουθετῶν καὶ λέγων· ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός· τοὺς ὑπομένοντας καὶ εὐεργετουμένους εἰς εὐχαριστίαν διεγείρων καὶ λέγων· ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν κύριον, καὶ προσέσχεν μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου.

Ὦ μεγάλης κιθάρας, τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκουμένης, ὥσπερ νευράς τινας, εἰς μίαν ἐξομολογίαν ἀνακρουομένης. καὶ πῶς ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος, [a] ὁ τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων διακοσμῶν, καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐγκωμίων ὑπερνικῶν, ὁ τὴν τῶν ἀγγέλων πολιτείαν ἐπὶ γῆς συστησάμενος, καὶ τῇ τῶν ἀγγέλων εὐφημίᾳ κατ' οὐρανὸν στεφανούμενος· πῶς συνεχωρήθη τὰ δύο κεφάλαια τῶν ἁμαρτημάτων ἐξολισθῆσαι· τὰ γὰρ κεφάλαια τῶν ἁμαρτημάτων, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις· καὶ πρὸς τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια τῶν ἁμαρτημάτων συνεχωρήθη κατενεχθῆναι. διὰ τοῦτο πολλάκις κατ' ἐμ' αὐτὸν γενόμενος, καὶ ταῦτα λογισάμενος ἐξέστην τῇ διανοίᾳ· καὶ καθάπερ πλοῖον ἐν πελάγει τοῦ κυβερνήτου χωρίς, ὧδε κἀκεῖ περιφερόμενον τοῖς κύμασι κλυδωνίζεται, [b] οὕτως ἐσαλεύθη μου πολλάκις ὁ λογισμὸς ταῖς τρικυμίαις, διανοουμένου καὶ λέγοντος· πῶς ὁ τοσούτοις ἀγαθοῖς κατακεκοσμημένος ἀνήρ· ὁ βασιλεὺς καὶ

A medius & postremus est David. In deser-
tis viri sunt crucifixi cum Deo versan-
tes: ac primus, medius & postremus est
David. Et omnes quidem homines natu-
ralis per noctem somni tyrannidem pa-
tientes, in profundum detrahuntur. Da-
vid vero solus instat, & servos Dei ad
angelica excitat pervigilia; terram in cæ-
lum convertens, & homines Angelis
æquales efficiens, vitam nostram in om-
nibus ornans, & factus omnibus omnia,
& per omnia vitam nostram Angelicam
reddens, cum pueris una crescens, ju-
niores ad intelligentiam provocans, vir-
B ginibus continentiam largiens, seniori-
bus donans securitatem, peccatores ad
pœnitentiam advocans & dicens: *Confite-* Ps. 117. 1.
mini Domino quoniam bonus: eos qui per
pœnitentiam recte processerunt corrobo-
rans & dicens, *Delicta juventutis meæ &* Ps. 24. 7.
ignorantias meas ne memineris; eos qui be-
neficia acceperunt ad gratiarum actio-
nem excitans & dicens: *Quid retribuam* Ps. 115. 3.
Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?
Crebro peccantes ad confessionem pro-
vocans his verbis: *Si iniquitates observa-* Ps. 129. 3.
veris, Domine, Domine, quis sustinebit?
Eos qui quærunt a Deo misericordiam eru-
C diens & dicens: *Miserere mei, Deus, se-* Ps. 50. 1.
cundum magnam misericordiam tuam. Eos
qui ad sacerdotale munus vocantur mu-
niens ac dicens: *Ne projicias me a facie* Ps. 50. 12.
tua. In jus raptos instruens his verbis:
Redime me a calumniis hominum. Metuen- Ps. 118. 133.
tes inimicorum irruptionem admonens &
dicens: *Eripe me de inimicis meis, Deus.* Ps. 58. 1.
Exspectantes & beneficiis affectos ad gra-
tiarum actionem excitans his verbis: *Ex-* Ps. 39. 1.
spectans exspectavi Dominum, & intendit
D *mihi, & exaudivit preces meas.*

O magnam citharam animas homi-
num per orbem habitabilem, quasi ner-
vos quosdam ad confessionem unam pul-
santem! Et quomodo vir talis & tantus,
qui multitudines hominum ornat, &
sermones encomiasticos superat, qui regi-
men Angelicum in terra constituit, &
cum Angelorum fausta acclamatione in
cælo coronatur; quomodo, inquam, per-
missum est ut in duo præcipua peccata
E delaberetur? Nam peccatorum præcipua
sunt, *Non occides, Non mæchaberis*; & ut in Exod. 20. 13.
hæc duo præcipua peccata delaberetur
permissum est. Ideo sæpe hæc mecum repu-
tans & animadvertens, mente attonitus
sum, & sicut navigium in mari absque nau-
clero huc & illuc circumlatum fluctibus ja-
ctatur, ita mihi sæpe ratiocinia procellis
F commota sunt, cogitanti ac dicenti: Quo-
modo vir tantis bonis exornatus, Rex &

[a] Vatic. ὁ τὰ ἤθη. Anglic. ὁ τὰς ὕλας.

[b] In Anglic. male, οὕτως ἐσαλεύθησάν μου πολλάκις τῶν λογισμῶν αἱ τρικυμίαι.

Propheta, Christi servus & pater; servus se-
cundum naturam, pater secundum carnem;
Matt. 1. 1. nam *Liber generationis Jesu Christi, filii Da-
vid;* virtutibus magis, quam diademate
ornatus; amictus veste purpurea, & humi-
Ps. 130. 1. litate indutus, dicensque, *Domine, non est
exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi
mei, neque ambulavi in magnis, neque in
mirabilibus super me. Si non humiliter sen-
tiebam, sed exaltavi animam meam, sicut
ablactatus;* qui tolerantiæ malorum coro-
Ps. 7. 3. 4. navit metas, & ait: *Domine Deus meus, si
feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Si
reddidi retribuentibus mihi mala;* qui non
modo superbiam excutit, sed etiam super-
Ps. 100. 9. bos abominatur & ait: *Non habitabit in
medio domus meæ qui facit superbiam: qui
loquitur iniqua, non direxit in conspectu ocu-
lorum meorum:* qui cum fiducia dicit Deo:
Ps. 16. 4. *Igne me examinasti, & non est inventa in me
iniquitas.* Quid autem loquor? Quorsum
ejus testimoniis usus sum? sæpe etiam di-
cunt nonnulli, Fide non est dignus qui sibi
ipsi perhibet testimonium; alius ejus opera
testetur, alius ejus coronarum sit præco;
alius ejus vitæ sit testis; ut & fide dignius
sit testimonium. Quem porro fide dignio-
Act. 13. 22. rem habemus Deo dicente: *Inveni David
filium Jesse, virum secundum cor meum.*
Quid hoc testimonio tutius? Ac quomodo
vir tantis clarus operibus bonis, qui secun-
dum cor Dei fuisse asseritur, quomodo,
inquam, in peccatorum præcipua deferri
permissus est? *Non occides, non mœchaberis.*
Et homicida & mœchus est Propheta Dei.
Iste enim locus vobis hodie lectus est. Non
criminor Prophetam, absit; sed vitam ve-
stram in tuto pono; ut cum multa recte fe-
ceris, teipsum munias ne cadas. Sic enim
1. Cor. 10. 12. Apostolus quoque dixit: *Qui se existimat
Ps. 56. &c. stare, videat ne cadat.* Idcirco enim & ipse
Ps. 70. 19. David frequentius dixit: *In finem ne disper-
das:* ideo ipse quoque supplicans dixit: *Et
usque in senectam & senium Deus ne derelin-
quas me.* Cur ergo in tantum dejici pecca-
tum permissus est? Tribus de causis. Qui-
bus? Ego dicam: tu modo cum omni at-
tentione animum adhibe. Primum ut justi
caveant de vita sua, sive Ascetæ, sive Ere-
mitæ; nec dicant, Multa præclare feci,
multis ornor virtutibus: jejuno, vigilo,
precor, lacrymas fundo, sacco amictus
sum, corpus meum exercitiis marcidum
reddidi, non ultra timeo irruptiones dia-
boli, ea præclare gessi, quæ coronas me-
reantur. Ne erres, o homo, ne sis animo
elatus: non plus fecisti quam David. Audi
Ps. 108. 23. illum dicentem: *Genua mea infirmata sunt a
jejunio, caro mea immutata est propter oleum.*
Ps. 34. 15. 16. Et rursum. *Cum mihi molesti essent, indue-*

A προφήτης· ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος καὶ πατήρ· δοῦλος κα-
τὰ φύσιν, πατὴρ κατὰ σάρκα· βίβλος γὰρ γε-
νέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυΐδ· ὁ ταῖς ἀρεταῖς μᾶλ-
λον ἢ τῷ διαδήματι κατακοσμούμενος· ὁ τὴν ἁλουργίδα
περιβεβλημένος, καὶ ταπεινοφροσύνην ἠμφιεσμένος
καὶ λέγων· Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμε-
τεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν με-
γάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ. εἰ μὴ ἐταπει-
νοφρόνουν, ἀλλὰ ὕψωσα τὴν ψυχήν μου ὡς τὸ ἀπο-
B γεγαλακτισμένον· ὁ τοὺς τῆς ἀνεξικακίας ὅρους στεφα-
νώσας καὶ λέγων. Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦ-
το, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσί μου, εἰ ἀνταπέδωκα
τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά· ὁ μὴ μόνον ὑπερηφα-
νίαν ἀποσειόμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπερηφάνους ἀπο-
στρεφόμενος καὶ λέγων· οὐ κατοικεῖ ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας
μου ποιῶν ὑπερηφανίαν, λαλῶν ἄδικα οὐ κατεύθυνεν
ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου· ὁ λέγων μετὰ παῤῥησίας
C τῷ Θεῷ· ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὑρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδι-
κία. καὶ τί λέγω; διὰ τί ταῖς αὐτοῦ μαρτυρίαις κέχρημαι;
καὶ πολλάκις τινὲς λέγουσιν, οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος ἑαυτῷ
μαρτυρῶν. ἕτερος μαρτυρήσῃ τοῖς τούτου κατορθώμα-
σιν· ἕτερος αὐτοῦ τοὺς στεφάνους ἀνακηρυττέτω· ἕτερος τῷ
βίῳ τούτου μαρτυρείτω, ἵνα καὶ γένηται μᾶλλον ἀ-
ξιόπιστος ἡ μαρτυρία. καὶ τίνα ἔχομεν ἀξιοπιστότερον
τοῦ Θεοῦ τοῦ λέγοντος· εὗρον Δαυῒδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄν-
δρα κατὰ τὴν καρδίαν μου· Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἀσ-
φαλέστερον; καὶ πῶς ὁ τοσούτοις κομῶν κατορθώμασιν,
D ὁ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ μαρτυρούμενος, πῶς εἰς τὰ
κεφάλαια τῶν ἁμαρτημάτων συνεχωρήθη κατε-
νεχθῆναι; οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις· καὶ φονεὺς καὶ
μοιχὸς ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ; τοῦτο γὰρ ὑμῖν σήμε-
ρον ἀνεγνώσθη τὸ χωρίον. οὐ διαβάλλω τὸν προ-
φήτην· μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν ζωὴν ἀσ-
φαλίζομαι, ἵνα ὅτ' ἂν πολλὰ κατορθώσῃς, ἀσ-
φαλίσῃς σαυτόν, ἵνα μὴ πέσῃς. οὕτω γὰρ καὶ ὁ
Ἀπόστολος ἔλεγεν· ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ·
διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔλεγε συνεχέστερον ὁ Δαυΐδ·
εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς προ-
σευχόμενος ἔλεγε· καὶ ἕως γήρους καὶ πρεσβείου ὁ
E Θεὸς μὴ ἐγκαταλείπῃς με. τίνος οὖν ἕνεκεν εἰς το-
σαύτην ἁμαρτίαν συνεχωρήθη κατενεχθῆναι; τριῶν
ἕνεκεν πραγμάτων. ποίων; ἐγὼ λέγω, μόνον σὺ
πρόσεχε μετὰ πάσης ἀκριβείας· πρῶτον διὰ τὸ
τοὺς δικαίους ἀσφαλίζεσθαι περὶ τῆς οἰκείας ζωῆς, ἢ
τοὺς ἀσκητάς, ἢ τοὺς ἐρημίτας· καὶ μὴ λέγειν, πολ-
λὰ κατώρθωσα, πολλαῖς ἀρεταῖς κατακεκόσμημαι·
νηστεύω, ἀγρυπνῶ, εὔχομαι, δακρύω, σάκκον περιβέ-
βλημαι· τὸ σῶμά μου ταῖς ἀσκήσεσι κατεμάρανα· οὐκ
ἔτι φοβοῦμαι τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ διαβόλου· κατωρ-
θωταί μοι λοιπὸν τὰ τῶν στεφάνων· μὴ πλανῶ ἄνθρω-
πε· μὴ ἀπαρθῇς τῇ διανοίᾳ· οὐκ ἐποίησας πλέον
F τοῦ Δαυΐδ· ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· τὰ γόνατά μου
ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι'
ἔλαιον· καὶ πάλιν· ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν μοι
ἐνεδυόμην

ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν A ψυχήν μου· ἄκουσον αὐτοῦ περὶ τῆς ἀγρυπνίας λέγοντος· μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαί σοι. καὶ πάλιν· ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ᾔνεσά σε· ἄκουσον αὐτοῦ περὶ δακρύων λέγοντος· ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου· λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου· ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω· ἄκουσον αὐτοῦ περὶ ἀσκήσεως λέγοντος· ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον· καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων· καὶ τί σοι λέγω τὰ τοῦ προφήτου Δαυίδ; ἄκουσον πάλιν τῆς μαρτυρίας τοῦ Θεοῦ τῆς λεγούσης· εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ B ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. καὶ ὅμως μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα εἰς τοιαῦτα κατηνέχθη σφάλματα· μὴ οὖν θαρσήσῃς, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀσφαλίζου, δεχόμενος τὴν παραίνεσιν τοῦ ἀποστόλου τὴν λέγουσαν· ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ. ἰδοὺ τὸ πρῶτον αἴτιον· λάμβανε καὶ τὸ δεύτερον· ἵνα μὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπογινώσκωσιν ἑαυτῶν· ἀλλ' εἴ τις καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἁμαρτάνῃ, ἵνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐξομολογῆται· κἂν μυριάκις ἁμαρτάνῃς, μυριάκις ἐξομολόγησαι· οὐδὲν γὰρ χεῖρον ἀπογνώσεως. ἐάν C τις ἀπογνῷ ἁμαρτίας ἁμαρτήσας, οὐκ ἔτι εἰς ἴασιν ἐπιτρέχει· οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἰατρούς; ἐὰν ἀπογνῶσι τινὸς οὐκ ἔτι προσάγουσι θεραπείαν· ἀλλὰ [a] λέγουσι τῷ ἀσθενεῖ, εἴ τι θέλεις δοῦναι ἡμῖν, οὐ λαμβάνομεν· οὐκ ἔτι γὰρ ἐπιδέχεται τὸ νόσημα τὴν θεραπείαν, ἐνίκησεν ἡ κακία τοῦ νοσήματος τὴν θεραπείαν τῆς τέχνης· ταῦτα λέγουσιν ἀπαγορεύοντες· ἀλλ' ἐὰν προσδοκήσωσιν ὑγείαν πάντα ποιοῦσι, καὶ προσάγουσι φάρμακα πρὸς σωτηρίαν τοῦ νοσοῦντος. οὕτως ἐὰν ἀπογνῷ τις [b] τῆς ἁμαρτίας, ὅτι οὐκ ἔστι τῷ μετανοοῦντι D σωτηρία, εἰς μείζονα κακὰ ἑαυτὸν ὠθεῖ. διὰ τοῦτο ἐὰν ἐννοήσῃς ὅτι καὶ τῶν ἄκρων ἁμαρτημάτων, φόνου καὶ μοιχείας γέγονε θεραπεία καὶ ἴασις παρὰ τὸν προφήτην· κἂν μυριάκις ἁμαρτάνῃς εἰς ἐξομολόγησιν ἑαυτὸν παράδως. τοῦτο δὲ λέγω οὐ προτρεπόμενος εἰς τὸ ἁμαρτάνειν· ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς ἐξομολόγησιν προσκαλούμενος· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς φιλάνθρωπος ὢν καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἁμαρτημάτων ἐξαλείφει. τί γὰρ μεῖζον φόνου καὶ μοιχείας; καὶ ὅμως ἄκουσον τοῦ προφήτου λέγοντος, αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτήσαντος. εἶπα, ἐξαγο- E ρεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. διὰ τοῦτο καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἁμαρτημάτων ὁ Χριστὸς ἐπιδημήσας συνεχώρησεν. τὸν λῃστὴν εἰς τὸν παράδεισον εἰσήγαγε· τὸν τελώνην εὐαγγελιστὴν εἰργάσατο· τὸν ὑβριστὴν καὶ βλάσφημον Παῦλον ἀπόστολον τῆς οἰκουμένης πεποίηκεν, ἵνα καὶ σὺ μὴ ἀπογνῷς ἁμαρτάνων, ἀλλ' ἐξομολογούμενος τὴν θεραπείαν ὑποδέξῃ. ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. ἰδοὺ δεύτερον αἴτιον· λάβε καὶ τὸ τρίτον. ἔμελλεν ὁ σω- F τὴρ ἡμῶν ἐπιδημεῖν κατὰ τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν,

bar cilicio. Et humiliabam in jejunio animam meam. Audi illum de vigiliis loquentem: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Ps. 118.62. Et iterum: *Septies in die laudem dixi tibi.* Ps. 118.163. Audi illum de lacrymis dicentem: *Laboravi in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Ps. 6.6. Audi illum de Aſcetica vita dicentem: *Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.* Ps. 101.10. Cur autem tibi profero verba Prophetæ David. Audi iterum teſtimonium Dei dicentis: *Inveni David filium Jeſſe, virum ſecundum cor meum.* Act. 13.22. Et tamen poſt tanta bona opera in tales lapſus deferebatur. Ne itaque audax ſis, ſed quotidie caveas ſecundum Apoſtoli admonitionem dicentis, *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* 1. Cor. 10. 12. En primam cauſam, jam accipe ſecundam. Ne peccatores de ſeipſis deſperent, ſed ſi quis vel quotidie peccet, ut quotidie confiteatur. Si decies millies peccaveris, decies millies confitere. Nihil enim eſt deſperatione deterius. Si quis cum peccata commiſit deſperaverit, non amplius ad medelam currit. Nonne vides medicos? ſi de quoquam deſperaverint non amplius medelam adhibere; ſed ægroto dicere: Si quid dare velis, non accipimus: morbus enim ille non amplius medelam admittit: malum morbi ſuperavit artis remedia? Hæc dicunt ii qui deſperant. Si vero ſanitatem exſpectent, omnia faciunt, & medicamenta adhibent pro ſalute ægroti. Ita ſi quis deſperaverit ob peccatum, putans non eſſe pœnitenti ſalutem, in majora mala ſeipſum impellit. Idcirco ſi cogitaveris ſummorum peccatorum homicidii & adulterii medelam & curationem contigiſſe Prophetæ, etiamſi decies millies pecces, teipſum confeſſioni dedas. Hoc autem dico, non hortans ad peccandum, ſed peccatores ad confeſſionem vocans. Quandoquidem Deus, hominum amans, magna etiam peccata delet. Quid enim majus homicidio & adulterio? Et tamen audi Prophetam ipſum qui peccavit dicentem: *Dixi, Confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.* Ps. 31. 6. Ideo Chriſtus adveniens majora peccata condonavit, latronem in Paradiſum introduxit, Publicanum Evangeliſtam fecit. Contumelioſum & blaſphemum Paulum fecit orbis terrarum Apoſtolum, ut & tu peccans ne des peres, ſed confitens, medelam accipias. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.* Ps. 117. 1. 29. & 135. 1. En ſecundam cauſam, accipe tertiam. Salvator noſter venturus ad nos erat ſecundum incarnatam præſentiam ſuam, & carnis noſtræ maſſam aſſumturus ac cum hominibus verſaturus. Sed quia Deus erat,

a In Anglicano cod. hæc vitiata ſic leguntur, ἀλλὰ λέγουσι τῷ νόθρῳ, εἴ τι θέλει, δὸς ὃ βούλεται· οὐκ ἔτι γάρ.

b Vatic. ταῖς ἁμαρτίαις.

& solus sine peccato, concessit ut justi per
liberum arbitrium suum in humanos lapsus
inciderent; non illos ad peccatum vocans,
sed permittens ut ex libero arbitrio secun-
dum propositum suum incederent. Sic igitur
Abraham quoque non credens peccavit, &
Genes. 15. 13. poenas a Deo immissas subiit: *Et serviet se-*
Act. 7. 6. *men tuum annos quadringentos.* Ac rursum
Moyses cum non glorificasset Deum, quan-
do aquam ex rupe ingratis largitus est, pro-
Num. 20. 12. pter hoc Deus dixit ei: *Et videas terram pro-*
Deut. 34. 4. *missionis, & non intrabis in illam.* Ita &
hunc permisit in peccatum incidere, ut ip-
se solus in humano corpore impeccabilis de-
prehenderetur. Ideoque Propheta David,
cum tandem ad confessionem peccati ve-
Ps. 50. 5. nit, hoc dixit Deo: *Tibi soli peccavi & ma-*
lum coram te feci. Quare? *Ut justificeris in*
sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.
Cum dies illa advenerit, ibi dicit visam fo-
re massam nostram, sedentem in dextera
Ps. 109. 1. majestatis Dei; nam *Sede a dextris meis,*
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum
tuorum. In illa igitur die apparebit etiam
corpus, quod ex natura nostra assumsit,
cum factorum ratio ab hominibus exigetur.
Jo. 19. 37. Superne corpus, & inferne corpus. *Vide-*
Zach. 12. 10. *bunt* enim, inquit, *in quem transfixerunt.*
Cæterum quod peccatis deprimitur, id no-
strum est: illud vero quod peccatum non
fecit, sed peccatorum rationem exigit,
Ps. 50. 5. divinum est. Ideo, *Ut justificeris in sermo-*
nibus tuis & vincas cum judicaris. Quomo
1. Pet. 2. 22. do? *Quia peccatum non fecit, nec inventus*
Is. 53. 9. *est dolus in ore ejus.* Ipsi gloria in sæcula sæ-
culorum, amen.

Ejusdem de iis qui in jejunio continenter vivunt, & de diversorum Prophetarum vitæ instituto.

PUgiles quidem diebus singulis exercitati, cum adaugent artem, tum de adversariis victoriam facile reportant. Cursores item ex quotidiano studio cum agilitate vertendi, articulos motui idoneos reddentes, ad citissimam exspectationem acuuntur. Eodem plane modo Patres nostri injungunt nobis frequentius docere, ut facilem in docendo peritiam a sermonis exercitatione nobis acquiramus. Adeste igitur, ô Dilecti, Josephum e vestigio sequentes, peccatum Ægyptium devitantes, & exuto odio, ad continentiam accurramus. Etiamsi enim Joseph carnis amictum deposuerit, an non splendidiorem amictum habuit ex castitatis gloria? Continentiæ puritas Patres accingens, columnis adamantinis terrarum orbem suffulsit, quæ preationes quidem ad cælum deferant, ani-

A καὶ τὸ φύραμα τῆς ἡμετέρας σαρκὸς ἀναλαμβάνειν, καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστρέφεσθαι. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ Θεὸς ἦν καὶ μόνος ἀναμάρτητος, συνεχώρησε τοῖς δικαίοις, κατὰ τὴν οἰκείαν προαίρεσιν ἀνθρωπίνοις σφάλμασι περιπεσεῖν· οὐκ αὐτὸς εἰς αὐτὴν αὐτοὺς καλέσας τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ προαιρέσει συγχωρήσας ὁδεύειν κατὰ τὸν ἴδιον σκοπόν. οὕτω γοῦν καὶ Ἀβραὰμ ἥμαρτεν ἀπιστήσας, καὶ διὰ τοῦτο τιμωρίαν ἐδέξατο παρὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ δουλεύσει τὸ σπέρμα σου ἔτη τετρακόσια. καὶ πάλιν ὁ Μωϋσῆς, μὴ δοξάσας
B τὸν Θεὸν, ὅτε τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας τοῖς ἀχαρίστοις ἐδωρήσατο· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· καὶ ἴδῃς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὐκ εἰσελεύσῃ ἐν αὐτῇ· οὕτω καὶ τούτῳ συνεχώρησεν εἰς ἁμαρτίαν ἐμπεσεῖν, ἵνα μόνος αὐτὸς ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι ἀναμάρτητος εὑρεθῇ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ, ὅτε λοιπὸν εἰς τὴν ἐξομολόγησιν ἦλθε τοῦ ἁμαρτήματος, τοῦτο ἔλεγε τῷ Θεῷ· σοὶ μόνῳ ἥμαρτον καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· διὰ τί; ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ἐν τῷ τὴν
C ἡμέραν ἐκείνην ἐλθεῖν φησίν· ἐκεῖ φανῆναι ἡμέτερον φύραμα, καθήμενον ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ θεοῦ· κάθου γὰρ ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ ἡμέρᾳ φανεῖται καὶ τὸ σῶμα, ὅπερ ἀνέλαβεν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἀνθρώπων εἰσπραττομένων, ἄνω σῶμα καὶ κάτω σῶμα· ὄψονται γὰρ, φησὶν, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἁμαρτίαις βεβαρημένον, τοῦτ᾽ ἔστιν τὸ ἡμέτερον· τὸ δὲ ἁμαρτίαν μὴ πεποιηκὼς, ἀλλὰ τὰς δίκας τῶν ἁμαρτημάτων εἰσπραττόμενον θεῖόν ἐστι. διὰ τοῦτο ὅπως
D ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. πῶς; ἐπειδήπερ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν νηστείᾳ σωφρονούντων, καὶ διαγωγῆς διαφόρων προφητῶν.

ΟΙ μὲν ἀθληταὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν γυμναζόμενοι καὶ τὴν τέχνην αὔξουσι, καὶ τὴν κατὰ τῶν ὑπεναντίων νίκην ῥᳬδίως λαμβάνουσιν· οἱ δέ γε δρο-
E μεῖς ἐν τῇ καθημερινῇ μελέτῃ τῆς εὐστροφίας εὐκινήτους τὰς ἁρμονίας ἀπεργαζόμενοι πρὸς προσδοκίαν ταχίστην ὀξύνονται. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ οἱ πατέρες συνεχέστερον ἡμᾶς διδάσκειν ἐπιτρέπουσιν· ἵνα τὴν ἐν τῷ διδάσκειν ἀσφάλειαν ἐκ τῆς τοῦ λόγου μελέτης ταχεῖαν ἡμῖν προσποιησώμεθα. δεῦρο τοίνυν ἀγαπητοὶ τὸν Ἰωσὴφ ἰχνηλατήσαντες, τὴν Αἰγυπτίαν ἁμαρτίαν λείποντες, γυμνοὶ τοῦ μίσους πρὸς τὴν σωφροσύνην ἐκδράμωμεν· καὶ γὰρ εἰ καὶ Ἰωσὴφ τὸ τῆς σαρκὸς κάλυμμα, ἀλλ᾽ οὐ γε τῆς σωφροσύνης δό-
F ξης λαμπρότερον εἶχεν τὸ ἔνδυμα; σωφροσύνης ἁγνεία τοὺς πατέρας συσφίγξασα στύλους ἀδαμαντίνους τῇ οἰκουμένῃ ὑπήρεισε, τὰς μὲν εὐχὰς εἰς οὐρανὸν

A ἐκτείνοντες, ταὶ δὲ ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ γῆς θεραπεύοντας. Μωϋσῆς ὁ μακάριος σωφροσύνῃ ἑαυτὸν περισφίξας στῦλος σωτηρίας τοῖς Ἑβραίοις γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῶν μὲν πρωτοτόκων θύρας τῶν Αἰγυπτίων ἐδάφιζε· τοὺς δὲ φωσφόρους παῖδας τῶν Ἑβραίων ἐμακάριζε· καὶ τῷ μὲν Φαραὼ καὶ τοῖς μάγοις στῦλος ἀντέστη. Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυῆ, τὴν σωφροσύνην σύνευνον ἔχων, οὐρανίοις φωστῆρσιν ἐκέλευε· τοῦ γὰρ ἡλίου τοὺς δρόμους ἐκώλυε· καὶ τῆς σελήνης τοὺς ὅρους ἐπήγνυε· καὶ τῆς ἡμέρας τὸ φάος ἐμήκυνε. πότε δὲ τοῦτο; ὅτε ὑπὲρ Γαβαὼν τὸν πόλεμον ἔλεγε, στήτω ὁ B ἥλιος κατὰ Γαβαὼν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Ἐλώμ. a οὗτος ποταμὸν διέτεμε, λαὸν [a] περιέτεμε, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν γῆν πάλιν τοὺς Ἑβραίους ἐπέστρεφεν. οὗτος τείχη ἐρρίπιζε, καὶ πόλεις ἀσεβῶν κατέστρεφε, τὴν Ῥαὰβ διέσωζεν, ἀλλοφύλους ἐκόλαζεν, ὁμοφύλους ἐδόξαζεν. Σαμψὼν δὲ ὁ ἀνδρειότατος, σωφροσύνην φυλάσσων, λέοντα ἀπέπνιγε· καὶ ἐκ σιαγόνος ὄνου ὕδωρ ἐπήγαζε, καὶ τὸ ἴαμα τῆς δίψης ἐκεῖθεν ἐδέξατο. Ἠλίας δὲ ὁ Θεσβίτης σωφροσύνῃ συνοικήσας, τῇ πενιχρᾷ χήρᾳ ζωοδότης ἐγένετο· εὐλογία γὰρ ἀ- C γαθὴ τὸ ἔλαιον αὐτῆς ἐπήγαζε, καὶ τὴν δράκα τοῦ ἀλεύρου καθ' ἡμέραν ἐπλήθυνεν. ὁ αὐτὸς Ἠλίας διὰ σωφροσύνην πυρὸς καὶ ὕδατος θησαυροὺς ἐν νεφέλαις ἐκέκτητο· τοῖς γὰρ ἀσεβέσι πῦρ οὐράνιον ἐπόμβρει, καὶ τῇ οἰκουμένῃ ἐκλειπούσῃ οὐρανίους πηγὰς ἐξεκένωσεν. Ἐλισσαῖος δὲ ὁ τούτου μαθητὴς τὴν αὐτὴν τοῦ διδασκάλου σωφροσύνην κεκτημένος, ἐν τῇ ἀτέκνῳ μήτρᾳ τῆς b Σωμανίτιδος, δι' εὐχῆς τὸν στάχυν τοῦ τέκνου ἐβλάστανε· [b] καὶ ἐπειδὴ ἔδει αὐτὸν ἴσα τῷ διδασκάλῳ τὰ θαύματα δεικνύναι, νεκρὸν ἕνα ἀνήγειρε· καὶ μετὰ θάνατον D τῶν ὀστῶν αὐτοῦ τὰ λείψανα τοὺς νεκροὺς ἀνήγειρεν. Δανιὴλ δὲ ὁ σοφώτατος, καθάπερ μάχαιραν δίστομον c τὴν σωφροσύνην περιζωσάμενος, τοὺς [c] λαθροφόνους λύκους συνέπνιγε, καὶ τὴν ἀμνάδα Χελκίου ἀβλαβῆ διεφύλαττεν· οὔτε γὰρ ὁ λαμπρὸς αὐτῆς πόκος τῆς σωφροσύνης μιαρῷ φιλήματι ἐτέμνετο, οὔτε τῇ δισόμῳ ῥομφαίᾳ τῆς ἁμαρτίας τοὺς μαστοὺς ἐμιαίνετο. Ἀμβακοὺμ δὲ ὁ μακάριος ὑπὸ πνεύματος ἁγίου ἁρπαγεὶς τὸ τῶν ἐργατῶν ἄριστον τῷ ἐργάτῃ τῆς σωφροσύνης Δανιὴλ παρεκόμιζε. μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο ὁ E Θεὸς καὶ τοῦτον, καθάπερ τὸν Ἠλίαν, διὰ κοράκων ἐκθρέψαι; ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπαραμύθητον ἐάσῃ τὸν μετὰ θηρίων οἰκοῦντα, ἀποστέλλει τὸν σύμπροφήτην παρακαλοῦντα τὴν θλίψιν. ἐννόησον γὰρ, ἀγαπητὲ, πῶς ἦν ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων Δανιὴλ, οὐκ ἔχων οὐ σκαμνίον, οὐκ ἄρτον, οὐ τράπεζαν, οὐ λύχνον, οὐ κλίνην· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν δύο λεόντων σταυροειδῶς ἑστὼς τὸν μέλλοντα Χριστὸν ἐμιμεῖτο. οἱ δὲ τρεῖς ἁγιώτατοι παῖδες τὴν σωφροσύνην συνειλησάμενοι, τῷ πυρὶ παλαίσαντες, τὴν ταύτης παφλάζουσαν F φλόγα καταχρέστως ἐνίκησαν· ὦ παρθενία τὴν ἐκ-

mas autem hominum in terra curent. Beatus ille Moyses continentia se accingens, Hebræis in Ægypto salutis columna fuit, & primogenitorum Ægyptiorum portas solo æquavit. Luciferos verò Hebræorum filios beatos prædicavit: Pharaoni autem & Magis tamquam columna obstitit: Jesus filius Nave continentiam habens lecti sociam, cælestibus luminaribus imperavit. Solis enim cursus prohibuit, & terminos Lunæ fixit, ac diei lucem longiorem effecit. Quandonam illud? cum pro Gabaonitis bellans dixit: *Stet sol contra Gabaon, & luna contra vallem Elom.* Jos. 10. 12. Hic fluvium divisit, populum servavit, alienigenas concidit, & in terram sanctam rursus Hebræos reduxit. Hic muros dejecit, & urbes impiorum subvertit; Raab illam servavit, & alienigenas punivit, popularibusque suis gloriam conciliavit. Fortissimus verò Samson continentiam servans, leonem suffocavit, atque ex asini maxilla aquam scaturientem eduxit, ac sitis medelam inde accepit. Elias verò Thesbites cum continentia habitans, indigæ viduæ factus est vitæ largitor. Nam fausta benedictio ut oleum ejus manaret effecit & pugillum farinæ quotidie auxit. Idem Elias per continentiam ignis & aquæ thesauros in nubibus possedit: ignem enim cælestem in impios diffluere jussit, & deficienti orbi cælestes fontes effudit. Elisæus verò ejus discipulus eamdem quam magister continentiam possidens, in Somanitidis mulieris sterili utero prolis segetem per preces impetravit. Et quia cum in illo duplex spiritus esset, oportebat ut majora quam magister suus miracula ederet; mortuum unum suscitavit: & post mortem ossium ejus reliquiæ mortuos suscitant. Sapientissimus autem Daniel, continentiâ tamquam gladio ancipiti accinctus, lupos clam interficientes suffocavit, & agnam Chelciæ custodivit sine noxa. Istius enim vellus castitatis conspicuum osculo impuro non lacerabatur, neque ancipiti gladio peccati papillæ contaminabantur. Beatus verò Ambacum à Spiritu sancto raptus, opifici castitatis Danieli operariorum prandium apportavit. Annon poterat enim Deus hunc etiam sicut Eliam per corvos nutrire? Ne verò cum feris viventem sine consolatione relinquat, socium Prophetam mittit, qui afflictum consoletur. Animo enim tecum reputa, dilecte, quomodo in fovea leonum erat Daniel, nec scamnum habens, nec panem, nec mensam, non lucernam, non lectum; sed in medio duorum leonum stans instar crucis, futurum Christum imitabatur. Tres verò sanctissimi pueri continentiam amplexi, cum igne luctantes, ferventem ejus flammam vi superarunt. O virginitas quæ Christum spem mundi fi-

a Περιέτεμε, sic Anglicanus Cod. Vaticanus vero, περιέσωσεν.
b In utroque MSS. mendum esse videtur: In Vaticano legitur. Καὶ ἐπειδὴ δι' αὐτὸν διπλοῦν ἦν τῷ διδασκάλῳ τὰ θαύματα.
c Vatic. λαθροφόρους.

ne labore germinasti! O Dei sapientia, quæ gloria virginitatis Mariam non privasti, & Christum per eam lucis instar effulgentem misisti! O sanctum filium, sponsæ non nuptæ, fons incorruptionis, immortalitatis afflatus, Ecclesiæ lumen, justitiæ statera, mercatorum pulchra margarita, & timorum bone coronator, qui magno pretio venderis & à pauperibus emptus es, tribus obolis acquisitus, fide, spe & charitate, & in humilium cordibus versaris; granum sinapis & Angelorum exercitus ductor, botrus inculta pulcherrimæ Mariæ, & non aspectabilis sermo omniferæ sapientiæ, qui mortis luctum in terra solvisti, & lucem thalami in cælo præparasti, qui herbam corporis nostri induisti, & immarcessibilem floris odorem nobis dedisti. Hæc sunt sapientiæ tuæ documenta: hæ sunt jejunii tui dulcedines: hæ continentiæ tuæ ornamenta: hæc Ecclesiæ tuæ fulcimenta. Ita soles populum tuum nutrire, ô Jesu, non tamquam absens, sed tanquam præsens. Etenim cum Patre existens à nobis non separaris, & nobiscum versans à Patre non discedis. Aquâ corpora nostra lavisti, & spiritu lapsus nostros solvisti. Sale pietatis animas ovium tuarum condidisti, & in Angelorum pascua nos traxisti: sigillo pedes nostros roborasti, & à terra in cælum per scalam fidem nostram extendisti, ac manuductores Angelos nobis apposuisti: arborem arbori apposuisti, & costam pro costa substituisti: manus in aërem expandisti, & pro nobis Patrem tuum implorasti, & ex tempestate altam serenitatem stabilisti. Quapropter nocte dieque & tacentes & loquentes tibi gloriam referimus, in te vitæ spem habentes nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Ejusdem sermo hortatorius de temperantia.

Qui disciplinis aliquibus incumbunt, urgente doctoris auctoritate, diligentiam adhibent, puerorum sedulitas à magistri metu provenire existimatur. Quando autem absente magistro rerum bonarum studium retinent, voluntatis puræ effectus est hic laboris amor. Jejunii documentorum nos quoque sumus discipuli. Verum quando instante jejunii tempore philosophiam præ nobis ferimus, tamquam ex institutione Pædagogica laboris amantes sumus. Nunc autem jejunio paulum intermittente, qui à satietate nimia abstinent, sinceram habent propositi laudem, utpote absque necessitate Philosophi, atque ex proprio arbitrio temperati, ut qui sciant bona illa retinere, quæ ex priscis laboribus nacti sunt. Qui enim ad immoderatum ciborum usum progreditur, nescit quæ jejunans col-

A πίδα τοῦ κόσμου Χριστὸν ἀπόνως ἀνθήσασα· ὦ σοφία Θεοῦ, ἡ καὶ τῆς παρθενίας τὸ κλέος τὴν Μαριὰμ μὴ στερήσασα, καὶ τὸ καύχημα τοῦ κόσμου Χριστὸν δι᾽ αὐτῆς φωτὸς δίκην ἐκλάμψασα· ὦ τέκνον ἱερὸν ἀγάμου νύμφης· ἀφθαρσίας πηγή· ἀθανασίας πνοή· ἐκκλησίας φωστήρ· δικαιοσύνης στατήρ· τῶν ἐμπόρων καλὸς μαργαρίτης, καὶ τῶν φόβων ἀγαθὸς στεφανίτης, ὁ πολλοῦ πιπρασκόμενος, καὶ ὑπὸ πενήτων ἀγοραζόμενος· ὁ τριῶν ὀβολῶν ὠνούμενος, πίστεως, ἐλπίδος, ἀγάπης· καὶ ἐν καρδίᾳ ταπεινῶν αὐλιζόμενος· ὁ τοῦ σινάπεως B κόκκος, καὶ τῶν ἀγγέλων ταξίαρχος· ὁ ἀγεώργητος βότρυς τῆς παγκάλου Μαρίας· καὶ ἀθεώρητος λόγος τῆς παγκάρπου σοφίας· ὁ τὸ πένθος τοῦ θανάτου ἐπὶ γῆς καταλύσας, καὶ τὸ φέγγος τοῦ θαλάμου ἐν οὐρανῷ εὐτρεπίσας· ὁ τὴν χλόην τοῦ σώματος ἡμῶν ἐνδυσάμενος, καὶ τὴν ἀμάραντον πνοὴν τοῦ ἄνθους ἡμῖν δωρησάμενος. ταῦτα τῆς σῆς σοφίας τὰ διδάγματα· ταῦτα τῆς σῆς νηστείας τὰ γλυκάσματα· ταῦτα τῆς σῆς σωφροσύνης τὰ καλλωπίσματα· ταῦτα τῆς σῆς ἐκκλησίας τὰ στηρίγματα. οὕτως εἴωθας τὸν λαόν σου δια- C τρέφειν, Ἰησοῦ, οὐχ ὡς ἀπὼν, ἀλλ᾽ ὡς παρών· καὶ γὰρ σὺν πατρὶ ὑπάρχων, ἡμῶν οὐ χωρίζῃ· καὶ μεθ᾽ ἡμῶν αὐλιζόμενος, τοῦ πατρὸς οὐκ ἀφίστασαι. ὕδατι τὰ σώματα ἡμῶν ἔλουσας, καὶ πνεύματι τὰ πταίσματα ἡμῶν ἔλυσας· ἅλατι εὐσεβείας τὰς ψυχὰς τῶν προβάτων σου ἤρτυσας, καὶ εἰς τὴν νομὴν ἡμᾶς τῶν ἀγγέλων ἀνείλκυσας· σφραγῖδι τοὺς πόδας ἡμῶν ἐνευρώσας, καὶ κλίμακι ἡμῖν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὴν πίστιν ἀνέτεινας, καὶ χειραγωγοὺς ἡμῖν ἀγγέλους παρέστησας· δένδρον δένδρῳ ἀντέστησας, καὶ πλευρὰν ἀντὶ πλευρᾶς D ἀντέθηκας· χεῖρας εἰς ἀέρα ἐξεπέτασας, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν σεαυτοῦ τὸν πατέρα ἐδυσώπησας, καὶ γαλήνην βαθεῖαν ἐκ χειμῶνος ἐθεμελίωσας. διὸ νύκτωρ τε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, καὶ σιωπῶντες καὶ φθεγγόμενοι, σοι δόξαν ἀναπέμπομεν, ἐν σοὶ ἔχοντες τῆς ζωῆς τὰς ἐλπίδας, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[a] Τοῦ αὐτοῦ λόγος παραινετικὸς περὶ ἐγκρατείας. [a]

Ὅσοι μαθήμασί τισι προσεδρεύοντες φιλοπονίαν ἐνδείκνυνται, τῆς τοῦ διδάσκοντος ἐπικειμέ- E νης ἀνάγκης, τοῦ διδασκαλικοῦ φόβου τὸ τῶν παίδων νενόμισται σπούδασμα· ἐπειδὰν δὲ ἀπόντος διδασκάλου τῶν καλῶν ἐπιμελείας ἀντέχωνται, προαιρέσεως καθαρᾶς τὸ φιλόπονον. τῆς νηστείας ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς φοιτηταὶ μαθημάτων· ἀλλ᾽ ὅτε μὲν τῆς νηστείας παρούσης φιλοσοφίαν ἐνδεικνύμεθα, ὥσπερ ἐκ παιδαγωγικῆς ἐσμὲν φιλόπονοι· νῦν δὲ δὴ ταύτης πρὸς μικρὸν ὑπεκστάσης· οἱ περὶ τὸν ἄμετρον ἐγκρατευόμενοι κόρον, καθαρὸν ἔχουσι τῆς γνώμης τὸν ἔπαινον· ὡς χωρὶς ἀνάγκης φιλόσοφοι· ὡς κατὰ γνώμην καρτερικοί· ὡς εἰδότες τὰ F καλὰ περισφίγγειν, ἃ τοῖς προλαβοῦσιν ἐθησαύρισαν κόποις· ὁ μὲν γὰρ εἰς ἀμετρίαν τῶν βρωμάτων ἐκβαίνων, οὐκ οἶδεν ἃ νηστεύων συνήγαγεν· οὐκ οἶδεν

[a] Τοῦ Χρυσοστόμου περὶ νηστείας· ἐν ᾧ καὶ παραδείγματα εἰς τὸν Προφήτην Δαυΐδ.

ὅς

A οὓς συνέλεξε πόρους, ἀλλ' ὡς οὐδὲν ἔχων ἀποκείμενον ἔνδον, ὡς οὐδὲν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίσας, ἀνέῳκται πρὸς τροφῆς ἀμετρίαν· οὐκ ἐπιβάλλει ταῖς ὀρέξεσι κλεῖθρα· οὐ θύραις συμμετρίας ἑαυτὸν ἀσφαλίζεται· καὶ θαυμαστόν γε οὐδέν· τοιοῦτο γὰρ ὁ πενόμενος ἅπας· οὐκ ἔχει θυρῶν καὶ κλείθρων ἐπιμέλειαν· οὐκ ἔγκειται φροντίσιν ἐπιβούλων· ἀμερίμνῳ διανοίᾳ καθεύδει· ὡς οὐκ ἔχων τι τὸ λῃστὰς ἐρεθίζον· ὡς κλαπῆναι μὴ δυνάμενος ἄπορος· τοῖς δὲ πλουσίαν οἰκίαν κεκτημένοις διὰ φυλακῆς ὡς θησαυρῶν ἐγκειμένων διὰ θυρωρῶν τηρούντων τὴν εἴσοδον. B πεπλουτήκαμεν καὶ ἡμεῖς τῇ νηστείᾳ, καὶ τὰ τοῦ πλούτου τεκμήρια πρόδηλα· ἡδονὰς ἐκτησάμεθα δούλας· ἐδεσπόσαμεν γαστρὸς, ᾗ τὸ πρὶν ἐδουλεύσαμεν· ἀσώματον ἐκτησάμεθα βίον· οἰκίαν ἐγκρατείας προεβαλόμεθα νέαν ἧς τέως τοὺς θεμελίους ἐθέμεθα· δεῖται δὲ τὸ ἔργον συμπήξεως· χρῄζει περισφίγγοντος τόνου· τῶν χαυνούντων δὲ οὐ σφιγγόντων ἡ μέθη, τῶν παραλυόντων οὐ τονούντων τὰς βάσεις· οὐδεὶς ὃν καλῶς ἔσφιγξε σαλεύει θεμέλιον· οὐδεὶς πλούτου ταμεῖον ἀφυλάκτως ἀνοίγνυσι· νηστευτοῦ δὲ ψυχὴ πλουσίου τινός ἐστιν ἀποθήκη δοκίμου, καὶ φυλακῆς ἀκριβοῦς δεομένη, μή που τινὶ περιπέσῃ λῃστείᾳ· C λῃστεύεται γὰρ ὡς οἰκία ψυχή· γέμουσαν εἶχεν ὁ Δαυῒδ τὴν τῆς ψυχῆς οἰκίαν, ἀλλ' ἐκ λῃστρίδος ἡδονῆς ἐσυλήθη· ἀνεῳγμένην γὰρ ἀφῆκεν τὴν εἴσοδον, καὶ νήψεως οὐκ ἠσφαλίσατο κλείθρῳ. τίς δὲ ἡ περὶ τὴν νῆψιν ἀμέλεια; ἡ πλατεῖα τοῦ σώματος ἄνεσις· ἐγένετο γάρ φησιν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς δείλης, καὶ ἀνέστη Δαυῒδ ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει ἐπὶ τοῦ δώματος ἐν τῷ οἴκῳ τῶν βασιλείων· δείλης· καὶ ἀνέστη ἀπὸ τοῦ ὕπνου καὶ περιεπάτει· ὕπνος· καὶ μετὰ τὸν ὕπνον περίπατος ὀρεγομένου ἀνέσεως· πλατεῖ τῇ γαστριμαργίᾳ περίπατος· τί οὖν τὸ βλάβος; D καὶ εἶδεν ἀπὸ τοῦ δώματος γυναῖκα λουομένην· καὶ ἡ γυνὴ καλὴ τῷ εἴδει σφόδρα, καὶ ἀποστείλας κατῄσχυνεν αὐτήν. τὸ βλέπειν ἀνέγκλητον, οὐδεὶς γὰρ ἂν ὀφθαλμοὺς ἐγκαλέσειεν ὅτι τὰ βλεπόμενα βλέπουσιν· ἀλλ' ἔχει τὸ ἀνέγκλητον ἔγκλημα πρὸς ἁμαρτίαν ὁδεῦσαν· οὐ γὰρ εἶδεν τὴν μορφὴν καὶ παρεῖδεν· ἀλλ' ὥσπερ προσηλώθη τῷ κάλλει· ἐνέπηξε τὸ βλέμμα τῷ σώματι· ἐβάπτισε τῇ θεωρίᾳ τὰς κόρας· οὐκ ἔτι κόρας εἶχεν ἐν ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ πόρνας. E τοσοῦτον κακὸν καὶ βλέμματος ὁρμὴ, ἐὰν ἀχαλίνωτον ἀφῇς· οὕτω καὶ νῦν ἐστιν ἡμῖν πρὸς τροφὴν ἐξουσία, ὥσπερ καὶ τότε τῷ Δαυῒδ τοῦ χρῆσθαι τοῖς ὄμμασιν· ἀλλ' ἡ τῆς ἁμαρτίας παρέξοδος ὑπὸ ἔγκλημα ποιεῖ τὸ ἀναίτιον. τί οὖν; τροφῇ μὲν κολακευέσθω τὸ σῶμα· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι· συμπαρέστω δὲ ἡμῖν ἀριστῶσιν ὁ Παῦλος· κἂν ἴδῃ που πρὸς τὴν τροφὴν ἀτακτοῦντας, ὥσπερ ἰατρὸς ἀτακτοῦσι βοήσει· ἔχοντες διατροφὴν καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησώμεθα· F διατροφὴν οὐ τρυφήν· διατροφὴν οὐ τὴν ἐκ μέθης ἀνατροπήν· τρυφή ποτε τὸν Ἰσραὴλ εἰς εἰδωλικὴν διήγειρεν

A legit, nescit quos fructus congessit; sed quasi nihil habeat intus depositum, & quasi nullum sibi thesaurum collegisset, immodicæ voluptati se dedit, affectibus suis claustra & moderationis ostia non objicit. Nihilque mirum. Talis enim est inops omnis. Januarum & claustrorum curam nullam habet, insidias non metuit, sine sollicitudine dormit; utpote qui nihil habeat quod fures provocet, cum nihil inopi possit auferri. Iis vero qui opulentam domum habent, custodia est pro reconditis thesauris, & ostiarii, qui ab ingressu arceant. Nos etiam B jejunio facti sumus divites, & divitiarum indicia manifesta sunt: voluptates in servitutem reductæ sunt, ventri dominamur, cui prius serviebamus, incorpoream vitam acquisivimus. Nova abstinentiæ domo tegimur, cujus fundamenta posuimus. Opus illud firmitate indiget, opusque habet labore ut constabiliatur. Non confirmantium vero, sed dissolventium est ebrietas; enervantium bases, non roborantium. Nemo fundamentum quærit, quod (vir sapiens) firmavit; nemo divitis promptuarium furtim aperire potest. C Jejunantis vero anima est divitis conspicui apotheca, quæ diligenti custodia opus habet, ne furto subjiciatur. Anima quippe velut domus expilatur. Refertam bonis animæ domum habuit David. Verum illa a latrocinante voluptate direpta fuit; ingressum enim apertum reliquit, nec sobrietatis claustro obfirmavit. Quinam vero erat ille sobrietatis neglectus? Nimia corporis requies. Ait enim: *Accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domûs Regiæ.* [2. Reg. 11. 2.] Vesperi, & surrexit e somno & deambulavit. Somnus D & post somnum deambulatio mollitiem appetentis. Quid inde damni? *Viditque mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum: erat autem pulcra valde.* [2. Reg. 31. 2.] Et mittens concubuit cum illa. Quod viderit inculpatum est. Nemo enim oculos incusaverit quod ea quæ sese offerunt videant. Sed modus ille videndi reprehensione dignus fuit, quod ad peccatum induceret. Non enim vidit formam & adversatus est, sed ex pulcritudine allectus, spectaculo infixit oculos. Neque ultra in oculis (κόρας) seu virgines habuit, sed meretrices. E Tantum est malum oculorum appetitio, nisi illam reprimas. Eadem est nobis potestas circa cibum, qualis erat Davidi circa oculorum usum. Sed peccati transgressio, id reprehensione dignum efficit quod crimine carebat. Quid ergo? Alimento quidem foveatur corpus: dignus est enim operarius cibo suo; [Luc. 10. 7.] nobiscum vero prandentibus una adsit Paulus, & si viderit nos in cibo incomposite nos gerere, velut medicus inordinatis clamabit: *Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* [1. Tim. 6. 8.] F Alimenta, non delicias; alimenta, non ex ebrietate subversionem. Deliciæ olim Israëlem ad idololatricam saltationem excitarunt. E-

brietas enim animam captivam effecerat.
Exod. 32. 6. Nam *sedit*, inquit, *populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Observemus igitur quod usui sufficiat; curetur alimento corpus, relaxationis solamen quæramus, plenitudinis onere ne frangamur, moderato cibo utamur, ebrietatis turpitudinem & periculum evitemus. Obsequamur Paulo hortanti:
Eph. 5. 8. *non inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleri Spiritu sancto*, cui gloria in sæcula. Amen.

Ejusdem quod grave sit Dei clementiam contemnere. Dicta autem fuit postquam decem millium talentorum parabola lecta fuerat. Et contra Judæos cum terræ motus factus esset.

CLementiæ Domini nostri magnificentia, quam nunc audivistis, peccatoribus exhibita, ingentem & decem millium peccati talentorum remissionem effecit. Plurimi vero æpe contra Domini clementiam agentes, & male donis ejus utentes, clementiæ divitias in thesaurum supplicii sibi convertunt. Siquidem non temere largiens misericordiam, neque nimio magnificentiæ studio affectus, clementiæ suæ divitias exhibet; sed munerum abundantiâ persuadet. Cum autem frustra projecta videt clementiæ suæ dona, claudit bonorum fontes, retinet clementiæ imbres: defessus est gratificando. Quot olim bonorum imbribus Judæorum populum rigans, ut vidit illos gratitudinis fructu vacuos, ingratum illorum animum non ferens clamabat, *Facti estis molesti mihi.* Ex mea erga vos clementia magis contentiosi apparuistis: defessus sum
Isai. 1. 14. vobis gratificando, *Facti estis molesti mihi.* Rationi competit illa erga ipsos patientiæ meta: nullus enim superest ipsos corrigendi. * * * *

Luc. 8. 43. *Ejusdem in sanguinis fluxu laborantem ex Evangelio secundum Lucam.*

ALiis quidem alias negotiationes vitæ scopus dispertivit, cuique illam attribuens, quæ utilis & congrua esse videtur. Unicam vero nobis largitus est Deus negotiationem spiritus, quæ per fidem fit multiplex, ac maxima edit bona opera sicut scriptum est:
1. Cor. 12. 11. *Idem vero Spiritus, dividens singulis prout vult.* Sola enim fides
1. Cor. 12. 11. cum possessoribus manet: accipientem non decipit, se tenentem non deserit, fures non metuit, raptorum non habet suspicionem, sigillis non indiget, custodes non requirit. Deum enim custodem habet, qui per hanc omnia omnibus prompte administrat. Hanc habere cupiunt Reges; sed privati possident, primates quærunt: illa vero ad humiles currit, & tenues amplectitur; ad infirmos venit, & apprehensos manu ducit, sine mercede curationes largiens. Cum igitur vides, ô dilecte, Christum è

A ὄρχησιν· ἡ γὰρ μέθη τὴν νοῦν ᾐχμαλώτευσεν· ἐκάθισε γάρ, φησιν, ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἀνέστησαν παίζειν. τὴν τῆς χρείας τοίνυν τηρῶμεν αὐτάρκειαν· τροφῇ θεραπευέσθω τὸ σῶμα· ἀνέσεως παραμυθίαν ζητοῦντες, ἐμφορήσεως μὴ κλασθῶμεν φορτίῳ· μεμετρημένης ἐξετάζωμεν βρώσεως· ἐκκλίνωμεν τὴν τῆς μέθης ἀσχημοσύνην καὶ κίνδυνον οὐκ ἔξομεν· πειθώμεθα παραινοῦντι τῷ Παύλῳ. μὴ μεθύσκεσθαι οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθαι ἐν πνεύματι ἁγίῳ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

B Τοῦ αὐτοῦ ὅτι βαρὺ τὸ τῆς Θεοῦ φιλανθρωπίας καταφρονεῖν· ἐῤῥέθη δὲ τῆς τῶν μυρίων ταλάντων ἀναγνωσθείσης παραβολῆς, καὶ κατὰ Ἰουδαίων, τοῦ σεισμοῦ γινομένου.

ΗΜὲν τῆς δεσποτικῆς φιλανθρωπίας ἀρτίως ἀκουομένη φιλοτιμία πολλὴν καὶ μυρίων ἁμαρτίας ταλάντων χρεοκοπίαν εἰργάσατο ἁμαρτωλοῖς δωρουμένη· πολλοὶ δὲ πολλάκις τῆς δεσποτικῆς καταςκιρτῶντες χρηστότητος, καὶ κακῶς ταῖς παρ' αὐτῆς δωρεαῖς κεχρημένοι, τὸν τῆς φιλανθρωπίας κατασκευάζουσι πλοῦτον θησαυρισ-
C μὸν ἑαυτοῖς τιμωρίας. οὐ γὰρ σκορπίζων ἁπλῶς τοὺς οἰκτιρμοὺς ὁ Θεός, οὐδὲ νοσῶν ἀσωτίαν φιλοτιμίας τὸν τῆς φιλανθρωπίας ἐπιδείκνυται πλοῦτον, ἀλλὰ τῇ τῶν δωρεῶν δυσωπῶν ἀφθονίᾳ· ὅτ' ἂν δὲ ἴδῃ μάτην αὐτῷ τὰ τῆς φιλανθρωπίας ῥιπτούμενα, συςέλλει τὰς ἀγαθῶν τὰς πηγάς· κατέχει τῆς φιλανθρωπίας τοὺς ὄμβρους· ὀκνεῖ χαριζόμενος· πόσοις ποτὲ τοὺς Ἰουδαίων δήμους ἀγαθῶν ὑετοῖς ἐπικλύζων, ὡς εἶδεν ἀκάρπους πρὸς εὐχαριστίας καρπούς, ὥσπερ ἐμπλησθεὶς τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης ἐβόα· ἐγένεσθέ μοι εἰς πλησμονήν· τῆς ἐμῆς εἰς ὑμᾶς ὤφθητε, φησι, πρός με φιλανθρωπίας φιλο-
D νεικότεροι· ἔκαμνον ὑμῖν χαριζόμενος· ἐγένεσθέ μοι εἰς πλησμονήν· εὐλόγως τῆς ἐπ' αὐτοῖς μακροθυμίας ὁ κόρος, οὐ γὰρ εὑρίσκεται τρόπος τῆς αὐτῶν διορθώσεως. * * * *

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν αἱμοῤῥοοῦσαν, ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου.

ἌΛλοις μὲν ἄλλας ὁ τοῦ βίου σκοπὸς ἐμπορείας ἐμέρισε, διαιρῶν ἑκάςῳ τὴν δοκοῦσαν εἶναι χρειώδη καὶ συμφέρουσαν· ἡμῖν δὲ μίαν ἀπένειμεν ὁ Θεὸς τὴν ἐμπορείαν τοῦ πνεύματος, πολλαπλῆν οὖσαν διὰ πίστεως,
E καὶ κατορθοῦσαν τὰ μέγιςα, κατὰ τὸ γεγραμμένον· τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάςῳ καθὼς βούλεται· μόνη γὰρ πίστις παραμένει τοῖς ἔχουσιν· οὐ ψεύδεται τὸν λαμβάνοντα· οὐκ ἀθετεῖ τὸν κτησάμενον, οὐκ εὐλαβεῖται τοὺς κλέπτας· οὐχ ὑφορᾶται τοὺς ἅρπαγας· οὐ χρῄζει σφραγίδων· οὐ ζητεῖ τοὺς φυλάττοντας· Θεὸν γὰρ ἔχει φύλακα τὸν πάντα τοῖς πᾶσιν διὰ ταύτης ἑτοίμως παρέχοντα· ταύτην ἐπιθυμοῦσιν ἔχειν βασιλεῖς, ἀλλ' ἰδιῶται κέκτηνται· ζητοῦσιν δυνάσται, αὕτη δὲ ταπεινοῖς προστρέχει, καὶ τοὺς εὐτελεῖς περιπτύσσεται· ἔρχεται πρὸς
F τοὺς ἀῤῥώστους, καὶ τούτους παρακρατοῦσα χειραγωγεῖ, ἀμισθὶ τὰς ἰάσεις δωρουμένη· ὅτ' ἂν οὖν ἴδῃς, ἀγαπητέ, τὸν Χριςὸν ἐκ τῶν ὄρους κατερχόμενον, καὶ πάλιν εἰς ὄρος

A ἀναβαίνοντα, περῶντα λίμνην, διαπλέοντα θάλασσαν, ἀγροῖς ἐπιδημοῦντα καὶ πόλεσι καὶ κώμαις, μετὰ τῆς κάτω πορείας μέμνησο καὶ τῆς ἄνω· μὴ ἐπιλάθῃ τῆς τῶν χερουβὶμ καθέδρας· μὴ παρέλθῃς τὰ θεῖα διὰ τὰ ἀνθρώπινα. μὴ λήθῃ παραδῷς τὸν οὐρανόν· μὴ ἀμνημονήσῃς ὅτι σὰρξ ὁ λόγος γέγονεν, ὡς ἠθέλησεν· ἡ γὰρ σὰρξ ὁ λόγος ἐγένετο· ὡς σὰρξ περιπατεῖ, ὡς λόγος παραχωρεῖ· ὡς σὰρξ εἰς ὄρος ἀναβαίνει, ὡς λόγος ἐπάνω τῶν χερουβὶμ καθέζεται· ὡς σὰρξ ὑπομένει δι' ἐμὲ τὰ ἐμά, ὡς λόγος τὰ τοῦ πατρὸς ἀκαμάτως ἐργάζεται· ἐξ ὕδατος ἐν Κανὰ παραστήσας· φωτὸς ἀνοίγει θυρίδας, πηλῷ καὶ B δακτύλῳ καινουργῶν τὰς ὁράσεις. εἶπεν τῷ λεπρῷ, θέλω καθαρίσθητι, καὶ μετὰ τὴν φωνὴν τὸ πάθος οὐκ ἦν· ἔγειρε, λέγει, τῷ παραλυτικῷ, ὁ λόγος δὲ ἀντὶ ποδῶν ἐγίνετο, καὶ τὸ πρόσταγμα βάδισμα θᾶττον ὁ πάσχων ἐλάμβανεν, ἔφθασε τὸ Ἰαείρου δωμάτιον, καὶ τὸ πένθος ἀθρόον εἰς χαρὰν μετεβάλλετο· ἰδοὺ καὶ σήμερον ὄχλῳ περισφιγγόμενος ἐκλάμπει τὸ κράσπεδον καὶ τῷ ὄμβρῳ τῆς πίστεως τὴν ῥύσιν κατέκλυσε· τί γὰρ ἡμῖν ἀρτίως ὁ εὐαγγελιστὴς εἰσηγήσατο, τὰ κέρδη τῆς πίστεως εἰσφέρων πολύτροπα; ἦν γάρ τις ἀρχισυνάγωγος, τῶν Μωϋ- C σέως νόμων θεραπευτής, καὶ τοῦ λαοῦ παιδευτής, τὴν δὲ κλῆσιν Ἰάειρος· τούτῳ μίαν χάριν ἡ φύσις δέδωκε μονογενῆ θυγατέρα, εἰς ἣν ὄχλος ἠσχόλητο ἀναγκαῖος, ὡς ἔθος ὑπάρχει γενέτῃ φιλόπαιδι· ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἐλάνθανεν, οὐκ εἰς διαδοχήν, ἀλλ' εἰς πρόωρον ταφὴν ταύτης ἐπιμελούμενος· νόσημα γὰρ αὐτῇ τι χαλεπὸν ἐπελθόν, γείτονα μὲν ταύτην τοῦ θανάτου ποιεῖ, τὸν δὲ πατέρα τῆς ἐπ' αὐτῇ χρηστῆς ἐξέκοψεν ἐλπίδος· ἀλλ' οὐκ ἐνίκησε τὴν πίστιν τὸ πάθος· εὐθὺς γὰρ ἐπὶ τὸν σωτῆρα χωρεῖ ὁ Ἰάειρος, καὶ παρακαλεῖ φθάσαι τὸ D δωμάτιον· προφθάνει δὲ τὸν καλοῦντα τῇ προθυμίᾳ ὁ κύριος· ἐγερθεὶς γάρ, ἠκολούθησεν αὐτῷ· ἀλλ' ὅρα, πιστέ, οἵα παρὰ γυναικὸς δικαία καινοτομεῖται βία· οἵα σοφὴ οἰκονομεῖται κλοπή· οἵα παρὰ θήλεος ἐπινοεῖται ἀκίνδυνος ἁρπαγή. δεῖ γὰρ αὐτῷ πρὸς τὴν κίνησιν ἐπειγομένῳ καὶ τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἀνύειν συντόμως· γυνή, φησιν, αἱμορροοῦσα δέκα δύο ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ ὅτι ἐὰν μόνον ἅψωμαι, σωθήσομαι· οὗτος γάρ, φησιν, ὁ ἰατρὸς ἐξ οὐρανοῦ παραγέγονεν· οὐκ ἐπιτάττει φαρμάκων πολυδαπάνων ὕλην, οὐ κατατέμνει σι- E δήρῳ, οὐκ ἐπάξει τὰς ὀδύνας· οἶδεν τὰ τοῦ θήλεος, ἐκ παρθένου γὰρ μητρὸς ὡς ἠθέλησεν ἐπεδήμησεν· οὐ μολύνεται τὰ λανθάνοντα διερευνώμενος πάθη· αὐτός ἐστιν τῶν κρυφίων ἐπόπτης· γυνή εἰμι καὶ περιφέρω πάθος αἰσχρὸν καὶ κρυπτόν· ἔχω γὰρ αἱμάτων ἀκένωτα ῥεῖθρα, καὶ κρήνας ἀνελλιπεῖς ὀχετῶν ἀκαθάρτων· χρήζω τοίνυν πηγῆς, ἥτις ἐστὶν αὐτός, ἵνα μου λάθρα καθαρίσῃ τὴν ἀσχήμονα ῥύσιν· νόμος γὰρ τὴν τοιαύτην οὐ προσίεται νόσον· ὄχλος με τὴν ἀθλίαν, ὡς μυσαρὰν ἀπωθεῖτε, ἀλλ' ὁ παρὼν ἰατρός, τῆς φύσεως ὢν δημιουργός, ἀνέπλασεν ἐκ πλευρᾶς, F ἀπαλλάξαι φθορᾶς οὐκ ἂν παραιτήσηται· λόγῳ γὰρ μόνῳ κελεύει, καὶ τὸ πάθος οὐ μένει· ταράττεται τῷ πνεύ-

monte descendentem, iterumque in montem ascendentem, paludem transeuntem, per mare navigantem, versantem in agris, urbibusque & vicis; cnm itineribus hic infra peractis memor etiam esto eorum quæ supra fecit; ne obliviscaris cathedræ Cherubinorum, ne humanorum causa negligas divina, cœlum ne tradas oblivioni, ne excidat a memoria tua Verbum factum fuisse carnem, sicut ipsi beneplacitum fuit. Verbum enim caro factum est: ut caro ambulat, ut Verbum recedit; ut caro in montem ascendit, ut Verbum supra Cherubim sedet; ut caro mei causa mea sustinet, ut Verbum quæ Patris sunt sine labore operatur. In nuptiis vinum ex aqua fundit, principium miraculorum in Cana exhibens: luminis aperit januas, luto digitoque oculos novos faciens. Leproso dixit: *Volo mundare*, & post daram vocem morbus nullus erat. Matt. 9. 3. Dicit Paralytico, surge, vox autem pro pedibus fuit, brevique tempore infirmus mandatum quasi ambulandi potestatem accepit: venit ad Jairi domum, luctusque statim in gaudium mutatus est. En hodie quoque turba circumdatus est, vestimenti fimbria emicat, atque fidei imbre fluxum inundavit. Quid enim jam nobis narravit Evangelista, fidei fructus proferens multifarios. Erat enim quidam princeps Synagogæ Moysis, legum custos, populique institutor, nomine Jaïrus. Huic unam gratiam natura dederat, filiam unigenitam, circa quam occupata erat turba necessaria, ut mos est parenti sobolem amanti. At, ut videtur, nesciebat se, non ad successionem, sed ad imaturum funus hanc curare. Morbus enim gravis incidens, ipsam quidem morti vicinam reddit, Patrem vero bona de illa spe orbavit. Verum morbus ille non superavit fidem. Statim enim Servatorem adit Jaïrus, & rogat domum suam veniat. Dominus vero se accersentem promtitudine præcedit, ait enim, *Surgens sequebatur eum.* Matt. 9. 19. Vide autem, ô fidelis, qualis a muliere exigatur justa violentia; quod sapiens furtum adhibeatur; qualis a femina excogitetur periculi expers raptus: oportet enim illum accelerato motu viam illam propere transire. *Mulier*, inquit, *quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Dicebat enim intra se, si tetigero tantum, salva ero.* Matt. 9. 20. 21. Hic medicus, inquit, è cœlo venit; non præcipit medicamenta magni pretii, non ferro secat, dolores non inferet: novit quæ ad feminam pertinent: ex virgine enim matre, ut voluit accessit; non contaminatur dolores abditos exquirendo; ipse est secretorum inspector. Mulier sum, & morbum fœdum arcanumque circumfero: habeo enim non evacuandos sanguinis fluxus, & non deficientes canalium impurorum fontes. Egeo igitur fonte, qui ille ipse est, ut clam purget indecorum fluxum: lex enim hujusmodi morbum non admittit. Turba me miseram quasi abominandam arcet. Sed præsens ille medicus, qui naturæ conditor, illam ex costa formavit, haud recusabit sanare: verbo enim

solo jubet, & morbus non manet. Turbatur spiritu, & ab inferno mortuos exigit; paucis panibus satiat chiliadas; lavatur lachrymis & remissionis fluenta mittit. Nemo autem hoc audet, nisi fides expers dubitationis: hanc igitur manuductricem in anima accipiens, adibo confidens, & tactu facile & latenter sanitatem abripiam. Et si forte lateam, lucro erit res tota. Me enim salutem consequuturam esse scio: si vero non latens in medium evocer; non reprehendar quod sanitatis recuperandæ causa hæc ausa sim, neque a me reposcentur ea, quæ fides abripuit: hujus enim, utpote Dei, donorum nunquam pœnitet. Nam qui dixit mari,
Marc. 4. 39. *Tace obmutesce*, secreti quoque fontis mei os obturabit. Adesto igitur fides, in posterum accipe clavum, & fluctum tempestatis celeriter compesce, ut turpem illam corporis scapham in tranquillum illum deducam portum. Nam vel stilla ejus auxilii sine labore potest sanguinum gurgitem, qui in me est, suffocare. Cum vero hæc secum probe consuluisset, res vix audendas audacter aggreditur; nec tempus metuit, nec paupertatem considerat, nec turbam numerat; sed hæc omnia per fidem, imo potius cum fide transiliens, Domini tunicam clanculum tangendo, sanitatis lucrum opportune surripuit, unionem cum illo liberationem a morbo fore confidens, vere libe-
Marc. 5. 29. rata est; statim enim *Sanata est plaga*. Duodecim quippe annos cum morbo luctans quotidie & quotannis, vitam suffurabatur, semper jugulata, & tamen non moriens. Primo enim anno in laborum aliquot & dolorum perpessionem incidit. Secundo anno, obscuræ hujus urbis tumultuabantur secreta. Tertius aderat annus & nervorum venarumque tumore afficiebatur. Anno quarto, fons quidam sanguinum ex illa processit. Anno quinto, undique medici concurrebant, membra denudantes, quæ fas non est a masculis conspici. Sextus annus conficiebatur, & malum magis auctum est. Septimo anno, tantis opibus effusis, sanguinum corruptio mansit inexhausta. Octavus annus adstitit, & medici se victos confitebantur. Nono anno, hanc prorsus desperatam relinquentes, abierunt. Decimus annus appropinquavit, & erat mulier tum facultatibus tum sanitate prorsus destituta. Undecimo anno, oppressæ doloribus nullus adstitit opitulator. Duodecimus annus numerabatur, & animarum medicus in ultima hora adfuit, tactu & verbo & fide morbos sanans. In hunc incidens mulier, quodque futurum erat credens, id quod desiderabat assequuta est. Tremuit vero cum sciret se non latere.
Luc. 8. 45. 46. Quid enim ait Servator. *Quis est qui me tetigit? nam ego novi virtutem de me exiisse.* Non dixit, quæ est quæ me tetigit? Ne forte qui aderant in dubia mulieris perquisitione se occuparent; sed dixit, quis est qui me tetigit? in dubio vocem relinquens; ut quisque audiens talem conatum esse viri existimaret. *Quis est qui me tetigit? nam ego novi virtutem de me exiisse.* Quid dicis Domine? Venisti ut tua subriperentur; regnum fide-

A ματι, ὁ τὸν ᾅδην τοὺς νεκροὺς ἀναπεράττει· ἐξ ὀλίγων ἄρτων ἐμπιπλᾷ χιλιάδας, νίπτεται δάκρυσιν καὶ πηγάζει τὴν ἄφεσιν. ἀλλ' οὐδεὶς τοῦτο θαῤῥεῖ, εἰ μὴ μόνη πίστις ἀδίστακτος· ταύτην οὖν παραλαβοῦσα χειραγωγὸν κατὰ ψυχὴν προσέλθω λαθοῦσα, καὶ σιγῇ λῃστεύω τὴν θεραπείαν ἁφῇ· κἂν μὲν λάθω, κέρδος τὸ πᾶν, οἶδα γὰρ ὅτι σωθήσομαι· εἰ δὲ μὴ λαθοῦσα εἰς μέσον κληθείην, οὐκ ἂν ἐγκληθείην διὰ θεραπείαν τολμήσασα, οὐδὲ ἀναπραχθήσομαι ἅπερ ἡ πίστις ἐσύλησεν· ἀμεταμέλητα γὰρ ὡς Θεοῦ ὑπάρχει πάντα τὰ ταύτης χαρίσματα·
B ὁ γὰρ εἰπὼν τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο, καὶ τὴν ἐμὴν ἀφανῆ ἀναστομώσει πηγήν. δεῦρο τοίνυν, ἡ πίστις, τὸ μέλλον κυβέρνησον, καὶ τῷ κύματι τῶν ὄχλων συντόμως διάκοψον, ἵνα μου τὸ σαθρὸν σκάφος τοῦ σώματος εἰς τὸν γαληνὸν ἐκεῖνον προσορμίσω λιμένα· δύναται γὰρ ἡ ῥανὶς τῆς αὐτοῦ βοηθείας τὸν ἐν ἐμοὶ τῶν αἱμάτων ἀκαμάτως ἀποπνίξαι βυθόν· οὕτως δὲ ταῦτα βουλευσαμένη καλῶς τοῖς ἀτολμήτοις ἐπιτολμᾷ, καὶ οὔτε χρόνον δέδιεν, οὐ πενίαν λογίζεται, οὐ πλῆθος ἀριθμεῖ· πάντα δὲ ταῦτα διὰ τῆς πίστεως, μᾶλλον δὲ μετὰ τῆς πίστεως ὑπερπηδήσασα,
C λάθρα τοῦ δεσποτικοῦ χιτῶνος ἁψαμένη, τῆς ἰάσεως τὸ κέρδος εὐκαίρως ἐσύλησε, τὴν πρὸς αὐτὸν ἕνωσιν ἀπαλλαγὴν εἶναι τοῦ πάθους πιστεύσασα· ὄντως ἀπαλλαγήν· ἰάθη γὰρ εὐθέως ἀπὸ τῆς μάστιγος· δώδεκα γὰρ ἔτη τῇ νόσῳ πυκτεύουσα καθ' ἡμέραν, καὶ κατ' ἔτος τὴν ζωὴν ὑπέκλεπτε, σφαττομένη πάντοτε, καὶ τέως μὴ θνήσκουσα· πρῶτος γὰρ ἐνιαυτὸς, καί τινων ὀδυνῶν καὶ πόνων εἰς αἴσθησιν ἤρχετο· δεύτερον ἔτος ἦν, καὶ πόλεως τῆς ἀφανοῦς ταύτης ἐθορύβει τὰ κρύφια· τρίτος παρῆν ἐνιαυτὸς. καὶ τῇ τῶν νεύρων καὶ φλεβῶν ὀγκώσει συνείχετο·
D τέταρτον ὑπῆρχεν ἔτος, καὶ πηγή τις ἐξ αὐτῆς αἱμάτων προήρχετο· πέμπτος ἐνιαυτὸς, καὶ πανταχόθεν ἰατροὶ συνέτρεχον, μέλη γυμνοῦντες ἃ μὴ θέμις ὁρᾶσθαι τοῖς ἄῤῥεσιν· ἕκτον ἔτος ἠνύετο, καὶ εἰς πλέον τὸ δεινὸν ἐπετείνετο· ἕβδομος ἐνιαυτὸς, καὶ πλούτου τοσούτου κενομένου ἡ τῶν αἱμάτων φθορὰ ἀνεξάντλητος ἔμενεν· ὄγδοον ἔτος ἐπέστη, καὶ τὴν ἧτταν ὡμολόγουν οἱ ἰατρεύοντες· ἔννατος ἦν ἐνιαυτὸς, καὶ ταύτην παντελῶς ἀπεγνωσμένην καταλείποντες ἀπῄεσαν· δέκατον ἔτος ἤγγισεν, καὶ ἦν ἡ γυνὴ οὐσίας καὶ ὑγιείας καθάπαξ ἀπερίστατος· ἑν-
E δέκατος ἐνιαυτὸς, καὶ βοηθὸς οὐδεὶς τῇ κακοδύνῳ παρίστατο· δωδέκατον ἔτος ἠριθμεῖτο, καὶ παρῆν ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ, ἁφῇ καὶ λόγῳ καὶ πίστει τὰς νόσους ἰώμενος. τούτῳ συντυχοῦσα, καὶ τὸ μέλλον πιστεύσασα, ἔλαβεν ὅπερ ἤθελεν· ἀλλ' ἔτρεμεν εἰδυῖα ὅτι περ οὐκ ἔλαθεν· τί γάρ φησιν ὁ σωτήρ; τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ· οὐκ εἶπεν τίς ἡ ἁψαμένη μου, ἵνα μὴ πάντες οἱ παρόντες εἰς ἀμφίβολον ζήτησιν γυναικὸς ἑαυτοὺς ἀπασχολήσωσιν· ἀλλ' εἶπεν,
F τίς ὁ ἁψάμενός μου, ἐν μετεώρῳ καταλείπων τὴν φωνὴν, ἵνα ἕκαστος ἀκούων, ἀνδρὸς εἶναι νομίσῃ τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν· τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἐγὼ γὰρ δύναμιν ἔγνων ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ· τί λέγεις ὦ δέσποτα; εἰς τὸ συ-

λαθὼν τὰ σὰ παραγέγονας; εἰς ἁρπαγὴν θέλων τοῖς A πᾶσι τὴν βασιλείαν προέθηκας· καὶ πῶς ἐρωτᾷς ὃ οἶδας, καὶ ζητεῖς ὃ οὐκ ἀγνοεῖς; εἰ μὴ θέλων ἐκλάπης τὴν ἐξελθοῦσαν δύναμιν, ὤφειλες ἐπισχεῖν· εἰ δὲ βουληθεὶς ἐσυλήθης, τί δυσχεραίνεις διδοὺς ἅπερ ἡ πίστις παρὰ σοῦ λαμβάνειν βιάζεται; ἐχαρίσω μὴ αἰτηθεὶς, καὶ μετὰ τὸ δοῦναι ἐγκαλεῖς; ἀοράτως ἐθεράπευσας, καὶ μετὰ τὴν ἴασιν δικαστήριον συγκροτεῖς; ναὶ, φησίν· οἶδα τὴν με συλήσασαν· οὐκ ἀγνοῶ τὴν εὐδοκίμως ληστεύσασαν· βούλομαι δὲ ταύτην εἰς μέσον ἐλθεῖν, ἵνα γένηται κήρυξ ἧς ἐπέτυχε χάριτος. παρ' αὐτῆς γὰρ οὕτως ἡδέως συλη- B θεὶς, τὴν αὐτῆς δωρεὰν ἐπὶ πάντων κυρῶσαι προείρημαι· θάρσει, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. ἔχε, φησὶν, ὅπερ ἔκλεψας εὐφυῶς· κράτει, γύναι, ὅπερ ἥρπασας ἀφανῶς· κτῆσαι κλῆσιν γνησίαν ἥνπερ σοι παρέσχεν ἡ πίστις· ἀντὶ γὰρ δούλης, θυγάτηρ, ἀντὶ μεμιασμένης ἠλειμμένη σήμερον ὠνομάσθης· ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου· ὁρᾷς, ἀγαπητὲ, πόσα δύναται πίστις, πῶς ἐν μιᾷ ῥοπῇ θαύματα ἤνυσεν; σιωπῇ τὴν τρέμουσαν περιθαρσύνουσα, τὸν ἰατρὸν ἐκδυσωπήσασα· οὕτως ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, C τὴν αἱμόρρουν ζηλώσασα, καὶ πίστει τῷ δεσπότῃ σιωπῇ προσπελάσασα, τὴν μυσαρὰν τῶν νομικῶν αἱμάτων ἀνεστόμωσε πηγὴν, καὶ θυγάτηρ κληθεῖσα πολλῶν ὑπάρχει μήτηρ, μάρτυρα κεκτημένη τὸν πάλαι βοήσαντα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα· λέγω δὴ τῆς συναγωγῆς, ἧς ἀνὴρ ὁ νόμος, ἀρχισυνάγωγος, δεσπότην σήμερον εἰς τὴν ἔγερσιν καλῶν τῆς τελευτησάσης παιδός· ἀλλὰ τῆς ὥρας ὠθούσης τὰ τοῦ κατ' αὐτὴν θαύματος χρεώστην ἐπαγγέλλομαι, τὸν πλουτοδότην κύριον προσκαθιστῶν ὑμῖν ἔχοντα. ᾧ ἡ δόξα πρέ- D πει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ ὅτι θαλάσσῃ παρείκασται ὁ βίος οὗτος, καὶ εἰς τὸ, ὅτε ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἀφύπνωσεν.

ΟΙ πελάγιοι πλωτῆρες, ἐπειδὰν εὐθυβόλῳ πνεύματι καταφυσώμενοι τὸν πλοῦν ἀνύουσι, χαροποιοῖς τοῖς προσώποις γινόμενοι, ἀντίμιμον τῆς γαλήνης τὴν ὄψιν ῥυθμίζουσιν· ἐπειδὰν δὲ τῆς γαλήνης ἡ εὐδία παραμείνασα τοὺς ναύτας ἐκλύσῃ, E καὶ τοὺς μὲν καθεύδειν, τοὺς δὲ καὶ παιδίοις ἐμπιστεύειν τὰ τῆς ὁλκάδος πηδάλια παρασκευάσῃ· καὶ τοῦ μὲν κυβερνήτου ἀμεριμνοῦντος, τῶν δὲ ναυτῶν τὸν πόνον τῆς τέχνης τῇ εὐδίᾳ λυσάντων, ἄφνω δὲ λαίλαπος τραχυτάτου καταπιλάσαντος, ἐπὶ τὸ πέλαγος ἀδοκήτως ἐκδράμωσιν οἱ ἄνεμοι καὶ ἄρξηται ἡ θάλασσα ἐξαγριαινομένη μορμύρειν, καὶ ἡ τῶν κυμάτων πληθὺς ἐμποδίζειν τῇ νηΐ, καὶ τῶν πολυπλόκων σχοινίων διάτασις, αἱ ἀμφὶ τὸν ἱστὸν ἠρτημέ- F ναι τῇ τῶν ἀνέμων βιαίᾳ ἐμβολῇ μαστιζόμεναι συρίζουσιν· τότε δὴ, ἀγαπητοὶ, θροῦς μὲν ζαλώδης καὶ κλαυθμυρώδης ὑπὸ τῶν ἐπιβατῶν γίνεται, βύθιον θάνατον

libus rapiendum lubens proposuisti; & quomodo rogas quod nosti, & de eo quæris quod non ignoras? Si non lubens virtute egressa spoliatus es, cohibere debueras; si autem volenti tibi subrepta est, cur ægre fers illa donans, quæ fides a te per vim abripit? Donasti non rogatus, & postquam donasti reprehendis? sine conspectu sanasti, & post datam sanitatem forum judiciale constituis? Imo, ait, novi illam quæ per fidem id mihi subripuit; non ignoro illam quæ probe furata est; volo autem illam in medium prodire, ut præco sit illius quam consequuta est gratiæ. Ab illa enim ita suaviter spoliatus, coram omnibus ejus donum confirmare destinavi. *Confide, filia, fides tua te salvum fecit.* (Matt. 9. 22. Luc. 8. 48.) Habe, inquit, quod probe furata es: tene, ô mulier, quod clam rapuisti: posside germanam appellationem, quam tibi fides præbuit; pro serva enim filia, pro polluta hodie uncta nominata es. *Esto sana a plaga tua.* (Marc. 5. 35.) Vides, ô dilecte, quanta potest fides? quomodo uno temporis momento miracula edidit; eam, quæ in silentio tremebat, confirmans, medico exorato. Ita gentilium Ecclesia, æmula mulieris profluvio laborantis, taciteque per fidem Domino appropinquans, sanguinum a lege proscriptorum abominandum fontem occlusit, ac filia appellata, multorum est mater, testem nacta eum, qui olim clamavit: *Quoniam multi filii desertæ magis quam ejus, quæ habet virum.* (Esai. 54. 1.) Hoc est Synagoga, cujus vir est ὁ νόμος lex, sive princeps Synagogæ, Dominum hodie vocans ad suscitationem mortuæ filiæ. Sed hora & tempore impellente, quod ad miraculum in illa exhibitum, me debitorem profiteor, sponsorem vobis præstans Dominum divitiarum largitorem, quem decet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ejusdem, quod mari similis sit hæc vita, & in illud, cum Jesus ascendit in naviculam cum Discipulis suis, & obdormivit. (Luc. 8. 22. 23. Matt. 8. 23. Marc. 4. 35.)

QUi in mari navigant, quando secundo vento navigationem perficiunt, lætis vultibus, serenitatis æmulum exhibent aspectum. Postquam vero permanens serenitatis tranquillitas nautas dissolverit, & alios ad dormiendum, alios vero ad claves navigii vel pueris tradendos impulerit: ac gubernatore curis vacuo, nautis vero laborem artis suæ propter serenitatem remittentibus, repente asperrima procella conturbante. Cum præter exspectationem venti in pelagum erumpant, incipiatque mare efferatum obstrepere, fluctuumque turba navem impedire, ut & multiplicum funium tensio, qui circa malum suspensi, violento ventorum impulsu icti, sibilant: tunc sane, ô dilecti, tumultus quidem turbulentus & luctuosus a vectoribus oritur, mortem in profundo maris, magis

quam naturalem, exspectantibus. Hic videas remiges a procella illos extrinsecus circumagente, plus vero ab intus lugentium clamore enervatos; (adeo ut gubernator ipse præ metu tremebundus factus, non amplius uti possit manu gubernatoria ad navigii directionem,) omnes vero clamantes se vitam inter homines servare posse desperare. Tale quidpiam accidit Discipulis; mente enim te transferas mecum ad Evangelium. *Ascendit Jesus cum Discipulis*
Luc. 8. 22. *suis in naviculam*, & facile trajecit mare. Quamdiu etiam Dominus Christus vigilabat, omnis contrarius reprimebatur ventus: planum autem illis erat mare tamquam firma terra, neque fluctus contra navem Christum ferentem insurgebat. Cum vero Jesus secundum providentiam suam in navigio dormiebat, quoad naturam corporis, non quoad Deitatis dignitatem; somni enim immunis est oculus Deitatis; tum venti conspicientes magistrum & præfectum suum dormientem, sicut equi aurigam somno detentum spernentes, impetuoso flatu sævam exsibilantes tempestatem contra navem Apostolicam ferebantur: atque procella exorta, quæ inexspectatam mortem tanto flatu minabatur, æstuante pelago, sævosque fluctus cum fremitu in arenam terminorum constitutricem immittente, Discipuli frendentem conspicientes tempestatem, Christum celeberrimum propugnatorem invocabant. Quid dicentes? *Domine, salva nos,*
Matt. 8. 25. *perimus.* Per œconomiam dormiebat in navigio Dominus, non nesciens illius quod futurum erat, nec serenitatem inducendi potestate carebat: sciens vero mare turbatum fore, duabus de caussis dormiebat, ut per tempestatem, redargueret labentem & imbecillam Discipulorum fidem, & potentiam divinitatis suæ illis liquido demonstraret. Videre erat itaque, ô dilecti, vigilantem quoad corpus Dominum seipso vehementiorem factum, & ventum ad speluncam suam clanculum fugientem, pelagumque non ultra contra Apostolicum navigium minas intentantem, sed fluctus ad adorationem se convertentes. Talis est hujus vitæ cursus, ita ut res in eodem statu nunquam permaneant; sed aliquando in pace tranquillæ sint, atque alimentorum copia abundent; interdum vero commoveantur fluctibusque ut mare agitentur, partim quidem Barbarorum incursionibus, partim tyrannorum machinamentis & negotiorum perplexitatibus, multisque aliis tumultibus & perturbationibus. Nam prædicta de Apostolico navigio historia hunc habet sensum; nihil quippe a Domino factum est quod mysterium non haberet. Mari similis est hæc vita, navigio humana natura, portans quasi vectores & gubernatorem cogitationes & mentem. Hoc itaque navigium, natura scilicet humana in hac vita agitatur a diaboli nequitia, a dæmonibus hostibus, qui cupiditatum fluctus excitant; salsam voluptatum

A παρὰ τὸ φυσικὸν προσδοκώντων· ἔστιν δὲ ἰδεῖν τοὺς ναύτας ὑπὸ τῆς ἔξωθεν αὐτοὺς περιεχούσης ζάλης χειμαζομένους, πλέον δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἔνδοθεν ὀλοφυρομένων κραυγῆς ἐκνευριζομένους, ὡς καὶ τὸν μὲν κυβερνήτην ὑπότρομον γεγονότα ἀπὸ τῆς δειλίας μηκέτι δύνασθαι χρῆσθαι τῇ κυβερνητικῇ χειρὶ πρὸς τὴν τῆς νηὸς εὐθοπλοΐαν, πάντας δὲ ὁμοῦ τῆς ἐν ἀνθρώποις ζωῆς μετὰ φωνῆς ἀπεκδέχεσθαι. τοιοῦτόν τι συμβέβηκεν τοῖς μαθηταῖς τοῦ κυρίου· μετάβαλε γάρ μοι τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον. ἀνέβη ὁ Ιησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ διήρ-
B χετο τὴν θάλασσαν εὐμαρῶς· καὶ ἕως μὲν αὐτοῖς ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐγρηγόρει, πᾶς ἐναντίος ἄνεμος ἐφιμοῦτο· ἤπλωτο δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ θάλασσα ὡς ἤπειρος, οὐδὲν κῦμα τῇ χριστοφόρῳ νηὶ προσεφίστατο. ὅτε δὲ οἰκονομικῶς ὁ Ιησοῦς ἐν τῷ πλοίῳ ἐκάθευδεν κατὰ τὴν τοῦ σώματος φύσιν, καὶ οὐ κατὰ τὴν τῆς θεότητος ἀξίαν, ἄϋπνον γὰρ τὸ ὄμμα τῆς θεότητος, τότε οἱ ἄνεμοι θεωρήσαντες τὸν ἑαυτῶν παιδευτὴν καὶ ταξίαρχον ὑπνώσαντα, καθάπερ ἵπποι ἡνιόχου καθεύδοντος καταλιγωρήσαντες, λάβρῳ φυσήματι ἄγριον χειμῶνα συρρήξαντες κατὰ τῆς ἀποστολικῆς
C ὁλκάδος ἐφέροντο· γενομένης δὲ ζάλης ἀνείκαστον θάνατον ἀποπνεούσης, καὶ τῆς θαλάσσης κόχλαδον ἀναζεούσης, καὶ τὸν θυμὸν τῶν κυμάτων τῇ ὁροθετίδι ψάμμῳ ἐπιφερούσης, θεωρήσαντες οἱ μαθηταὶ τὸν πολυθρύλλητον χειμῶνα, τὸν πολυύμνητον προμαχεῶνα Χριστὸν παρεκάλουν. τί λέγοντες; ἐπιστάτα σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. ἐκάθευδεν ὁ κύριος οἰκονομικῶς ἐν τῷ πλοίῳ, οὐκ ἀγνοῶν τὸ μέλλον γίνεσθαι, οὐκ ἀδυνατῶν γαλήνην βραβεῦσαι· εἰδὼς δὲ μέλλουσαν ταράσσεσθαι τὴν θάλασσαν, κατὰ δύο αἰτίας ἐκάθευδεν· ἵνα καὶ τὸ σαθρὸν τῆς ὀλιγο-
D πιστίας τῶν μαθητῶν ἐν τῷ χειμῶνι διελέγξῃ, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς θεότητος αὐτοῖς ἐνδείξηται. ἦν οὖν ἰδεῖν, ἀγαπητοί, διαγρηγορήσαντος τοῦ δεσπότου σωματικῶς πάντα ὀξύτερον ἑαυτοῦ γενόμενον καὶ τὸν ἄνεμον πρὸς τὸ ἴδιον σπήλαιον ὑποφεύγοντα, τήν τε θάλασσαν μηκέτι ἀπειλοῦσαν τῇ ἀποστολικῇ ὁλκάδι, ἀλλὰ τὰ κύματα πρὸς τὴν προσκύνησιν ἐπιστρέφοντα. τοιαύτη ἐστὶν καὶ ἡ τοῦ βίου φορά· μηδέποτε μένειν ἐν ταυτότητι τὰ πράγματα, ἀλλὰ πότε μὲν γαληνιᾷν εἰρήνῃ καὶ εὐθηνίᾳ τροφῶν ἀνενδεεῖ, ποτὲ δὲ ταράσσεσθαι ὥσπερ τὴν θάλασσαν, τοῦτο
E μὲν βαρβάρων καταδρομαῖς, τοῦτο τυράννων ἐπιβουλαῖς καὶ πραγμάτων πλοκαῖς, καὶ πολλοῖς ἄλλοις κλόνοις καὶ ἀκαταστασίαις· καὶ γὰρ ἡ εἰρημένη ἱστορία περὶ τῆς ἀποστολικῆς ὁλκάδος τοῦτον ἔχει τὸν νοῦν· οὐκ ἦν γὰρ ὑπὸ τοῦ κυρίου γινόμενον, ὃ οὐκ ἦν μυστηρίου ἐχόμενον. θαλάσσῃ παρείκασται ὁ βίος οὗτος· πλοίῳ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις φέρουσα καθάπερ ἐπιβάτας καὶ κυβερνήτην, τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν· * ἐὰν οὖν τοῦτο τὸ πλοῖον, τουτέστιν ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις, ἐν τούτῳ τῷ βίῳ χειμαζομένη ὑπὸ
F τῆς τοῦ διαβόλου κακίας, καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων δαιμόνων τῶν τὰ κύματα τῶν ἐπιθυμιῶν ἐξεγειρόντων, καὶ τὸν ἁλμυρὸν ἀφρὸν τῶν ἡδονῶν πρὸς τὸν ἔνδοθεν νοῦν ἐπιρρίπ-

A τόντων καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τὸν κυβερνήτην νοῦν σειόντων, καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν βυθιζόντων. ὅτι δὲ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ταῖς πολυφλόγοις ἡδοναῖς σειόμενος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐβυθίζετο, μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ Δαυὶδ ὁ προφήτης· ὅτε γὰρ περὶ τὴν σωφροσύνην ἐναυάγησεν, ἀνεβόα λέγων· ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγὶς κατεπόντισέ με. οὐ γὰρ τοῦτο κατὰ ἱστορίαν εὕρομέν που γεγραμμένον τῷ Δαυίδ· ποῦ γὰρ Δαυὶδ ἔπλευσεν; ἢ εἰς ποῖον πέλαγος ἀπελθὼν ἐβυθίσθη; ἀλλ' οὐδαμοῦ· τί οὖν ἐστιν ὃ λέγει; ἢ πάντως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ ὑπάρχων, καὶ σεισθεὶς ταῖς ἡδοναῖς B καθάπερ κύμασι, καὶ τοὺς ἁρμοὺς τῶν λογισμῶν λυθείς, λαβὼν τὸ κῦμα τῆς ἐπιθυμίας ἔνδοθεν δεξάμενος, τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν τοῦ Οὐρίου γυναῖκα ἐκλυθείς, ναυάγιον σωφροσύνης ὑπέμεινεν. διὸ ἔλεγεν· ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγὶς κατεπόντισέ με· εἶτα πάλιν μετανοήσας καὶ οἱονεὶ ἀνανήψας ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἁμαρτίας, πάλιν κρατῶν τῶν πηδαλίων τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐν σωφροσύνῃ ῥυθμίζων, ηὔχετο τῷ θεῷ λέγων· μή με πάλιν καταποντισάτω καταιγὶς ὕδατος, μηδὲ καταπιέτω με βυθός. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Ἀπόστολος μυστικῶς C αἰνιττόμενος λέγει τὴν ἀνθρωπότητα, τρίτον ἐναυάγησα· τί γάρ φησιν; τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα. τρίτον γὰρ ἐναυάγησεν ἡ ἀνθρωπότης, ἅπαξ ἐν τῷ παραδείσῳ διὰ τῆς παραβάσεως, δεύτερον πάλιν ἐν τῷ κατακλυσμῷ Νῶε, τρίτον μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν νόμον πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν ἐξέπεσεν ὁ λαός, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ τῶν ψυχῶν ἡμῶν κυβερνήτης Χριστός, στήσας τὸ ἱστίον τοῦ σταυροῦ ἐν μέσῃ τῇ γῇ, ἀχείμαστον ἡμῖν τὸν εἰς οὐρανόπολιν πλοῦν οἰκονόμησεν. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· νύκτα λέγει D τὴν πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος παρουσίας ἐν τῇ σκοτεινῇ πλάνῃ διατριβήν· ἡμέραν δὲ λέγει τὴν μετὰ Χριστοῦ παρουσίαν ἐν τῷ φωτεινῷ βαπτίσματι διαγωγήν. πάσης οὖν τῆς ἀνθρωπότητος, καθὼς ἔφαμεν, ὑπὸ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας χειμαζομένης, θεωρήσας ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐλθὼν εἰς τόνδε τὸν βίον, εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ πλοίου τῆς παρθένου Μαρίας· οὗ τὴν εἰκόνα ἐν Ἰωνᾷ τῷ προφήτῃ γεγονυῖαν εὕρομεν. πέμπεται γὰρ Ἰωνᾶς εἰς Νινευΐ, ἔρχεται ὁ Χριστὸς εἰς τόνδε τὸν βίον· ἀπέρχεται ὁ Ἰωνᾶς εἰς τὸ πλοῖον, E καὶ εἰς τὴν κοίλην τοῦ πλοίου καθεύδει, καὶ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐν ἐννέα μησὶν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς παρθένου Μαρίας σχεδὸν ἐκάθευδεν σιωπῶν τοῖς ἀνθρώποις· τότε μᾶλλον ἐξεγείρετο ὁ διαβολικὸς τῆς κακίας χειμών, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωνᾶ· ἀλλ' ὅτε ἐρρίφη Ἰωνᾶς εἰς τὸ πέλαγος, τουτέστιν ὅτε Ἰησοῦς προῆλθεν ἐκ τῆς κοιλίας τῆς παρθένου εἰς τόνδε τὸν βίον, καὶ πᾶς ἐναντίος ἄνεμος ἐφιμοῦτο, καὶ μέχρις οὗ φθάσῃ τὸ κῆτος εἰς τὸν ᾅδην, πολλὰ σημεῖα καὶ τέρατα ἐπετέλει διανηχόμενος εἰς τόνδε τὸν βίον· ἦλθεν Ἰωνᾶς εἰς τὸ κῆτος, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ᾅδην ἦλ- F θεν· τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας τὰς αὐτὰς τῷ Ἰωνᾷ ἐν τῷ ᾅδῃ πεποίηκεν· ἐκβάλλεται Ἰωνᾶς ἐκ τοῦ κήτους εἰς τὴν Νινευΐ, καὶ Χριστὸς ἀνίσταται ἐκ νεκρῶν καὶ ἔρχεται

spumam in internum animum projiciunt, ac mentem gubernatricem cupiditatibus commovent & in peccatum immergunt. Quod autem homo quilibet a voluptatum flamma commotus in peccatum immergatur, id sermonem meum asserens testatur David Propheta. Cum enim circa continentiam naufragium fecisset, clamabat dicens: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Ps. 68. 3. Non enim hoc usquam reperimus in historia de Davide. Quandonam David navigavit? vel in quo mari iter agens demersus est? nusquam sane. Quid sibi vult igitur? In hac utique vita tamquam in pelago versans, ac voluptatibus quasi fluctibus agitatus, atque soluta cogitationum compagine, intus admisso cupiditatis fluctu, ac viri fortitudine per Uriæ uxorem spoliatus, continentiæ naufragium passus est. Ideo dicebat: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Deinde iterum resipiscens, & ex profundo peccati iterum continentiæ clavum recuperans, vitamque suam castitate temperans, Deum precabatur dicens: *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum.* Ps. 68. 16. Tale quidpiam Apostolus quoque mystice subindicans humanam naturam dicit: *Ter naufragium feci.* Quid enim ait? *Ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui.* 2. Cor. 11. 25. Ter enim naufragium fecit humana natura; semel in Paradiso per transgressionem; secundo in diluvio Noë; tertio post legem acceptam populus in idolorum cultum incidit, donec veniens animarum nostrarum gubernator Christus, Crucis velum in media terra sistens, tempestatibus liberam nobis providit in urbem cælestem navigationem. *Nocte & die in profundo maris fui.* Noctem appellat illam in caliginoso errore moram, quæ Christi adventum antecessit; diem vero illum in lucido baptismo statum, qui Christi sequutus est adventum. Cum tota igitur natura humana per nequitiam diaboli, ut diximus, jactaretur; id videns verbum Dei, in hanc vitam veniens, ingreditur in cavitatem navigii Virginis Mariæ: cujus typum in Jona Propheta expressum invenimus. Mittitur enim Jonas Niniven; Christus in hanc vitam venit. Jonas abit in navigium, & in cavitate navigii dormit; Verbum etiam Dei per novem menses in ventre Virginis Mariæ fere dormiebat taciturnus hominibus; tunc magis excitata est diabolica nequitiæ procella, sicuti contra Jonam. Sed cum Jonas in mare projectus est, hoc est, cum Jesus e ventre Virginis in hanc vitam prodiit, & omnis quoque ventus adversus obmutescebat, donec balæna in orcum perveniret, multa signa & prodigia edidit in hac vita navigans. Intravit Jonas in balænam, & ille intravit in orcum: tres dies & tres noctes, totidem quot Jonas in orco consumsit. Ejicitur Jonas ex balæna in Ninivem; Christus ex mortuis surgit, at-

que in hunc mundum venit, prædicat pœ-
nitentiam; resipiscunt Ninivitæ, atque
hujus mundi incolæ; per tres dies je-
junant, & servantur numerosæ multi-
tudines; sicut etiam in Ninive duode-
cim hominum myriades & pecora plu-
rima. Domino enim pœnitentiam & fi-
dem huic mundo prædicante, servan-
tur duodecim tribus Israel. Quando enim
plenitudo gentium intraverit, tunc *om-
nis Israel salvus fiet*. Quod autem Jo-
nas Christi typus esset, Dominus ipse
Matth. 12. 40. dicit in Evangelio: *Sicut enim fuit Jonas in
ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus,
sic erit Filius hominis in corde terræ tribus
diebus & tribus noctibus.* Illi sit gloria &
potentia in sæcula sæculorum. Amen.

A εἰς τὸν κόσμον τοῦτον . . . ρύσσει μετάνοιαν, με-
τανοοῦσιν Νινευῖται, καὶ οἱ τοῦ κόσμου τούτου πολῖ-
ται· νηστεύουσιν τριάδα ἡμερῶν, καὶ σώζεται τὰ πο-
λυαρίθμητα πλήθη, ὡς καὶ ἐν τῇ Νινευῒ δεκαδύο μυ-
ριάδες ἀνθρώπων καὶ κτήνη πολλά· τοῦ γὰρ κυρίου κη-
ρύσσοντος τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν
πίστιν, σώζονται αἱ δέκα δύο φυλαὶ τοῦ Ισραήλ·
ὅτ᾽ ἂν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε
πᾶς Ισραὴλ σωθήσεται. ὅτι δὲ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἦν
Ιωνᾶς, αὐτὸς ὁ κύριος λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· ὃν
B τρόπον Ιωνᾶς ἐποίησεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέ-
ρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας·
αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

Matth. 13. 31. Ejusdem in illud: *simile est regnum
cælorum grano sinapis.*

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
κόκκῳ σινάπεως.

QUid majus regno cælorum, & quid
minus est grano sinapis? Quomo-
do immensum cælorum regnum,
facile metiendo minutissimoque grano
assimilavit? Si vero perpendamus quid
sit granum sinapis, inveniemus quam
pulcre & secundum naturam unum al-
teri comparetur. Quid est regnum cæ-
lorum, nisi plane Christus? Dicit enim
de seipso: *Ecce regnum Dei intra vos
est.* Quid autem majus est Christo se-
cundum Deitatem, ut Prophetam au-
Baruch. 3. 36. dire est dicentem: *Hic est Deus noster,
& non æstimabitur alius adversus eum.
Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, &
tradidit illam Jacob puero suo & Israel
dilecto suo. Post hæc in terris visus est,
& cum hominibus conversatus est.* Esaïas
etiam de illo dicit, concordi voce utens:
Quid enim ait? *Laboravit Ægyptus &
negotiationes Æthiopum, & Sabaim ve-
ri sublimes ad te transibunt & tibi erunt
servi, & post te ambulabunt vincti mani-
cis & te adorabunt: quia in te Dominus
Deus, & non est Deus præter te. Tu enim
es Deus, & nesciebamus, Deus Israel Sal-
vator.* Beatus etiam Petrus vocem emit-
tit eamdem vim habentem, ait enim:
Act. 4. 12. *Fratres, nec aliud nomen est sub cælo da-
tum hominibus, in quo oporteat nos salvos
fieri.* Quid autem minus est Christo se-
cundum incarnationis dispensationem,
qui factus est Angelis & hominibus infe-
rior? Audi Davidem dicentem quomo-
Ps. 8. 5. do factus sit Angelis minor: *Quid est ho-
mo quod memor es ejus? aut filius hominis
quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo
minus ab Angelis.* Quod autem David hæc
de Christo loquatur, Paulus tibi interpres
Hebr. 2. 9. est dicens: *Eum autem, qui modico quam
Angeli minoratus est, videmus Jesum propter
passionem mortis.* Similiter etiam hominibus
minor factus est. Quid dicit Esaïas: *Vi-
Isai. 53. 3. dimus eum, neque erat aspectus, neque de-
cor, & aspectus ejus sine honore, & deficiens*

ΤΙ μεῖζον βασιλείας οὐρανῶν, καὶ τί μικρότερον κόκ-
κῳ σινάπεως; πῶς τὴν ἀμέτρητον βασιλείαν τῶν
C οὐρανῶν τῷ εὐμετρήτῳ καὶ βραχυτάτῳ κόκκῳ σινάπεως
παρείκασεν; ἀλλ᾽ ἐὰν ἐννοήσωμεν τίς ἐστιν ἡ τῶν οὐρανῶν
βασιλεία, καὶ τίς ἐστιν ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, εὑρήσομεν
πῶς καλῶς καὶ εὐφυῶς ἕκαστον ἑκάστῳ παρείκασται. τίς
ἐστιν ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, ἢ πάντως Χριστός; λέγει
γὰρ περὶ ἑαυτοῦ· ἰδοὺ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν
ἐστιν. τί δὲ μεῖζον Χριστοῦ κατὰ τὴν θεότητα; ὡς ἔστιν
τοῦ προφήτου ἀκοῦσαι λέγοντος· οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν,
οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρεν πᾶσαν
ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν Ιακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ
D Ισραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ᾽ αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα ἐπὶ
τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. λέγει
περὶ αὐτοῦ καὶ Ησαΐας, ὁμογνώμονι φωνῇ χρησάμενος.
τί γάρ φησιν· ἐκοπίασεν Αἴγυπτος καὶ αἱ ἐμπορίαι τῶν
Αἰθιόπων, καὶ οἱ Σαβαεὶν ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σὲ διαβή-
σονται, καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι, καὶ ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι
δεδεμένοι χειροπέδαις καὶ προσκυνήσουσί σοι, ὅτι ἐν σοὶ
κύριος ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν Θεὸς πλήν σου. σὺ γὰρ εἶ
ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ᾔδειμεν, Θεὸς τοῦ Ισραὴλ σωτήρ. τὴν
αὐτὴν δύναμιν ἔχουσαν φωνὴν καὶ ὁ μακάριος Πέτρος
E ῥήγνυσι λέγων· ἀδελφοὶ, καὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἕτερον ὄνο-
μα, φησιν, ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι
ἡμᾶς. τί δὲ βραχύτερον Χριστοῦ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς
σαρκώσεως, ὃς γεγένηται καὶ ἀγγέλων μικρότερος καὶ ἀν-
θρώπων; ἄκουε τοῦ Δαυὶδ λέγοντος πῶς ἀγγέλων
γέγονε βραχύτερος· τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ
αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν· ἠλάτ-
τωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ᾽ ἀγγέλους. ὅτι δὲ περὶ Χρισ-
τοῦ λέγει ταῦτα Δαυὶδ, Παῦλός σοι ἑρμηνεύει λέγων·
τὸν δὲ βραχύ τι παρ᾽ ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν
F Ιησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου. οὕτως καὶ ἀνθρώ-
πων γέγονεν βραχύτερος, τί γάρ φησιν Ησαΐας; εἴδομεν
αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὔτε κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος
αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ πάντας υἱοὺς τῶν ἀνθρώ-
πων,

πων. διὰ τοῦτο καὶ σκώληκα ἑαυτὸν προσηγόρευσεν. τί γάρ φησιν; ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος· καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ ὁ πατὴρ πρὸς αὐτόν. μὴ φοβοῦ σκώληξ Ἰακώβ. εἶτα καὶ τῆς ἀοιδίμου αὐτοῦ τελευτῆς μεμνημένος ἔλεγεν· καὶ τὸ κατάλυμά σου σκώληξ. ἔδει γὰρ αὐτὸν καθάπερ ἁλιέα σοφὸν τῷ ἀστράπτοντι ἀγκίστρῳ τῆς θεότητος περιθεῖναι τὸν σκώληκα τῆς σαρκὸς καὶ χαλάσαι εἰς τὸν βυθὸν τοῦ βίου τούτου, καὶ οὕτως τὸν δράκοντα ἀγκιστρεῦσαι, ἵνα καὶ ὄντως τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Ἰὼβ πληρωθῆναι· ἄξεις δὲ δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ. ὁμοία οὖν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως. ἐρεῖ οὖν τις τῶν ἀκουόντων· πῶς ὁ αὐτὸς βασιλεία οὐρανῶν καὶ κόκκος γεγένηται, καὶ μέγας καὶ μικρὸς πρὸς αὐτόν; ὅτι δι' ὑπερβολὴν εὐσπλαγχνίας περὶ τὸ ἴδιον πλάσμα, τοῖς πᾶσιν τὰ πάντα γεγένηται, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσῃ. Θεὸς ἦν, ὡς οὖν καὶ ἔστιν καὶ ἔσται διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ ἄνθρωπος γεγένηται διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. ὢ κόκκος δι' οὗ γεγένηται κόσμος, δι' οὗ σκότος ἐσκέδασται καὶ ἐκκλησία κεκαίνηται. οὗτος ὁ κόκκος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμασθεὶς τοσοῦτον ἔσχεν ἰσχύος μέγεθος, ὥστε καὶ δεδεμένον αὐτὸν ὄντα, ῥήματι μόνον τὸν λῃστὴν ἀπὸ τοῦ ξύλου ἁρπάσαι, καὶ εἰς παραδείσου τρυφὴν κυλίσαι· οὗτος ὁ κόκκος τὴν πλευρὰν λόγχῃ νυχθεὶς, ποτὸν ἀθανασίας τοῖς διψῶσιν ἐπήγασεν· οὗτος ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ἀπὸ τοῦ ξύλου κατενεχθεὶς, καὶ εἰς κῆπον τεθεὶς, πᾶσαν τὴν ὑπουράνιον τοῖς κλάδοις ἐσκέπασεν· οὗτος ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ἐν κήπῳ τεθεὶς, καὶ τὰς ἑαυτοῦ ῥίζας εἰς ᾅδην ἐκπέμψας, καὶ τὰς ἐκεῖ ψυχὰς συλλαβόμενος, ἐν τριημέρῳ εἰς οὐρανὸν ἀνεκόμιζεν· οὗτος ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ἐπὶ ξύλου συντριβεὶς τὸν ἀντίδικον ἡμῶν ὄφιν δριμύξας ἐσκότωσεν, καὶ τὸν ᾅδην ἐξυπνίσας εἰς τὸν ὅθεν ἀπελείπετο τόπον πάλιν ἀπέστρεψεν. ὁμοία οὖν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἰδίῳ κήπῳ. σπεῖρον τοῦτον τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως ἐν τῷ κήπῳ τῆς ψυχῆς σου· ἵνα λέγῃς καὶ σὺ, ἐξέγειρον βορρᾶ καὶ ἔρχου νότε, διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματά μου. ἐὰν ἔχῃς τοῦτον τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως ἐν τῷ κήπῳ τῆς ψυχῆς σου· ἐρεῖ καὶ σοὶ ὁ προφήτης· καὶ ἔσται ὡς κῆπος μεθύων, καὶ ὡς πηγὴ ἧς μὴ ἐξέλιπεν ὕδωρ· ἐὰν ἔχῃς τοῦτον τὸν κόκκον ἐν τῷ κήπῳ τῆς ψυχῆς σου, καὶ τοῦ μύρου αὐτοῦ μεταλάβῃς, λέγεται καὶ σοί· ὀσμὴ ἱματίων σου ὡς ὀσμὴ λιβάνου· τουτέστιν τῶν σαρκικῶν σου ὀσμὴ ὡς ὀσμὴ λιβάνου. κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη, αἱ ἀποστολαί σου. οὗτος ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ἐπὶ ξύλου συντριβεὶς, καὶ ζύμη γεγονὼς ὑπὸ τῆς παντέχνου καὶ ἀθανάτου σοφίας μιγεὶς εἰς σάτα τρία ἀλεύρου, (τουτέστιν εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα,) τὴν πᾶσαν ἀνθρωπότητα εἰς μίαν πίστιν ἐζύμωσεν. τούτου τοῦ μυστηρίου τὴν εἰκόνα Ἀβραὰμ καὶ ἡ τούτου σύνευνος Σάρρα, οἰκοῦντες ἐν τῇ σκηνῇ ὑπὸ τὴν δρῦν τῆς Μαμβρῆ, οἰκείαις χερσὶν ἐζωγράφησαν. ἀναγκαζόμεθα γάρ, ἀγαπητοί, περικ-

A *supra omnes filios hominum.* Propter hoc vermem se quoque appellavit. Quid enim dicit? *Ego autem sum vermis & non homo.* Et in Esaia Pater illi dicit: *Noli timere vermis Jacob* de celebri ejus morte mentionem faciens dicit: *& diversorium tuum erit vermis.* Oportuit enim eum ut piscatorem prudentem, fulgenti hamo divinitatis circumponere vermem carnis, & dimittere in profundum hujus vitæ, atque ita draconem inescare, ut vere impleretur quod in Job scribitur: *An extrahere poteris draconem hamo? Simile est* igitur B *regnum cælorum grano sinapis.* Dicet itaque ex audientibus aliquis: quomodo idem factus est regnum cœlorum & granum? Magnus & parvus quomodo idem sunt? Quoniam propter magnitudinem misericordiæ erga figmentum suum omnibus omnia factus est, ut lucretur omnes. Deus erat sicut & est & erit per naturam propriam, & homo factus est propter nostram salutem. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus investigabiles viæ ejus.* C O granum per quod factus est mundus, per quod tenebræ dissipatæ, & Ecclesia renovata est! Hoc granum in cruce suspensum tantam vim habuit, ut quamquam ipsum esset vinctum, verbo tantum latronem a ligno raperet, & in delicias Paradisi circumferret. Hoc granum in latere lancea perfossum immortalitatis potum sitientibus distillavit. Hoc granum sinapis a ligno delatum & in horto positum terram omnem ramis obumbravit. Hoc granum in horto positum, radices suas in infernum demittens, & animas quæ ibi erant secum D abripiens, intra triduum in cœlum illas retulit. Hoc granum sinapis in ligno contritum adversarium nobis serpentem humore acri afficiens obscuravit, & infernum a somno excitans, in eumdem quem reliquerat locum redire coëgit. *Simile* igitur *est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in horto suo.* (Matt. 13. 31.) Semina hoc granum sinapis in horto animæ tuæ, ut tu quoque dicas: *Surge, Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata mea.* (Cant. 4. 13.) Si hoc sinapis granum habeas in horto animæ tuæ, dicet tibi quoque Propheta: E *Et eris quasi hortus irriguus, & sicut fons, cujus non deficient aquæ.* (Esa. 58. 11.) Si habeas hoc granum in horto animæ tuæ, & ejus unguenti particeps sis, tibi etiam dicitur: *Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris*; hoc est, carnium tuarum odor ut odor thuris. (Cant. 4. 11. 12.) *Hortus conclusus, fons signatus emissiones tuæ.* Hoc granum sinapis in ligno contritum & fermentum factum ab artium omnium perita & immortali sapientia, mixtum cum *tribus farinæ satis;* hoc est anima, corpore & spiritu, totum genus humanum in unam fidem F fermentavit. Hujus mysterii imaginem Abraham & ejus conjux Sara habitantes in tentorio sub quercu Mambre propriis manibus pinxerunt. Cogimur enim, o dilecti,

in sermone digressionem facere. Quis sit Abraham, quæ Sara, quæ quercus, quid tentorium, vel qui panes subcineritii: quare ibi tres mensuræ similaginis, & hic farinæ, necesse est accurate disquirere. Quid tandem est Abraham? explicatur Pater electus multitudinis. Quis vero fuerit Pater electus, nisi Deus? de quo dictum est: *In omnem terram exivit sonus ejus, & in fines orbis terræ verba ejus.* Quid autem Sara? Explicatur Imperatrix & ductrix. Quænam vero fuerit nostrum Imperatrix & ductrix, nisi prorsus sapientia Patris? Vel quid tentorium sub quercu Mambre? Certe Ecclesia a cruce tecta. Crux assimilatur quercui, eo quod lignum validum sit & firmum. Quid tres mensuræ similaginis? Omnino sane, ut ante dixi, natura humana, ex anima & spiritu & corpore constans. Ita enim

1. Thes. 5. 23.

nos docuit Apostolus dicens: *Deus vero custodiat corpus nostrum, & animam, & spiritum.* Accipit igitur sapientia Dei Sarra, ductrix sive Imperatrix; accipit, inquam, corpus, animam, & spiritum; & abscondit in igne; hoc est, inexstinctæ divinitati faces præferens: & facit tres panes secretos, hoc est in secreto carnis nostræ in Patrem & Filium & Spiritum sanctum confessionem. Opportune vobis, o dilecti, lectum est Evangelium, granum sinapis & fermentum in panes transmutatur, granum in olera. Panes vero & olera jejuniorum sunt viatica: ad quæ nos dirigat Dominus Jesus sine culpa, cum jejunii cursum conficimus. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* Vim hujus similitudinis nullo alio modo poterimus concipere, nisi prius substantiam, colorem, & magnitudinem sinapis perpendamus. Est enim sinape mole quidem parvum: postquam vero satum & natum est, olera omnia incremento superat, atque altitudine ramorumque copia & multitudine foliorum cætera vincit; umbram enim efficit adeo ut aves advolantes possint insidere & illa quiete frui. Gustu quoque bonum est valde, & qualitate calidum, atque ad interiora sananda aptum. Hominis tantum, nulliusque alterius animalis cibus est; in superficie rufum, intus vero album apparet. Hæc est oleris natura, & seminis encomium. Si vero rem accurate disquirere velimus, comperiemus parabolam ipsi Servatori competere. Est enim ille parvus conspectu, brevis in hoc mundo & in cœlo magnus. Hic est filius hominis & Deus, cum sit filius Dei. Hic numeros omnes superat, æternus est, invisibilis, cœlestis, qui ab hominibus tantum fidelibus manducatur. Hic contritus fuit: & post passionem factus est albus sicut lac. Hic major est aliis omnibus oleribus. Hic est indivisibile Patris Verbum. Hic est in quo volatilia cœli inhabitant, Prophetæ nimirum, Apostoli, & omnes qui vocati sunt. Hic est qui animæ nostræ morbos calore sibi proprio repurgat, sub quo rore aspergimur: sub quo ab hujus mundi fervore contegimur; hic est

A βαίνειν τὸν λόγον· τίς ὁ Ἀβραάμ, τίς ἡ Σάρρα, τίς ἡ δρῦς, τίς ἡ σκηνή, ἢ τίνες οἱ ἐγκρυφίαι, διὰ τί ἐκεῖ τρία μέτρα σεμιδάλεως, καὶ ὧδε ἀλεύρου, ἀναγκαῖον δι' ἀκριβείας διελθεῖν τὸν λόγον· τίς ἂν εἴη Ἀβραάμ; ἑρμηνεύεται, πατὴρ ἐκλεκτὸς πλήθους· τίς δὲ ἂν εἴη πατὴρ ἐκλεκτὸς, εἰ μὴ ὁ Θεός; περὶ οὗ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτοῦ. τί δὲ ἡ Σάρρα ἑρμηνεύεται; ἄρχουσα καὶ ἡγεμόνις· τίς δ' ἂν εἴη ἄρχουσα καὶ ἡγεμονεύουσα ἡμᾶς, εἰ μὴ πάντως ἡ τοῦ πατρὸς σοφία. ἢ τίς ἡ B σκηνὴ ὑπὸ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρῆ; πάντως ἡ ἐκκλησία ὑπὸ τοῦ σταυροῦ σκεπομένη· τῇ δρυῒ παρείκασται ὁ σταυρὸς διὰ τὸ ἰσχυρὸν εἶναι τὸ ξύλον καὶ ἀνένδοτον. τί τὰ τρία μέτρα τῆς σεμιδάλεως; ἢ πάντως καθὼς προεῖπον ἡ ἀνθρωπότης, ἡ ἐκ ψυχῆς καὶ πνεύματος καὶ σώματος συγκειμένη. οὕτω γὰρ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων· ὁ δὲ Θεὸς φυλάξει ὑμῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα· λαμβάνει οὖν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία Σάρρα ἡγεμόνισσα, ἡ ἄρχουσα, λαμβάνει σῶμα ψυχὴν καὶ πνεῦμα, καὶ ἐγκρύπτει τῷ πυρὶ, τουτέστιν τῇ ἀσβέστῳ θεότητι λαμπαC δουχοῦσα, καὶ ποιεῖ τρεῖς ἐγκρυφίας, τουτέστιν ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, τὴν εἰς πατέρα, υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογίαν. ἁρμοζόντως ὑμῖν, ἀγαπητοὶ, ἀνεγνώσθη τὸ εὐαγγέλιον. κόκκος σινάπεως, καὶ ζύμη· ἡ ζύμη εἰς ἄρτους μεταλλεύεται, ὁ κόκκος εἰς λάχανα· ἄρτοι δὲ καὶ λάχανα ἐφόδια νηστειῶν, ἐφ' ἃς ὁ Ἰησοῦς ὁ κύριος ἡμᾶς ὁδηγήσειεν ἀμέμπτως, τὸν τῆς νηστείας δρόμον ἐκπληροῦντας. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως. οὐκ ἄλλως πως δυνησόμεθα νοῆσαι τὴν δύναμιν τῆς παραβολῆς, ἐὰν μὴ πρῶτον τὴν οὐσίαν, τὴν χροιὰν, D καὶ τὸ μέγεθος κατανοήσωμεν. ἔστι γὰρ τὸ σινάπι μεγέθει μὲν μικρὸν, σπαρὲν δὲ καὶ φυόμενον ὑπερβάλλει πᾶσαν λαχάνων αὔξησιν, καὶ τῷ ὕψει ὑπερφέρον, καὶ τῷ πλήθει τῶν κλάδων ὑπερνικᾷ τὰ ἄλλα, καὶ τῇ τῶν φύλλων πολυπληθείᾳ· ἔστι γὰρ σκιᾶς ἐργαστικὸν, ὡς καὶ ὄρνεα ἐφιπτάμενα δύνασθαι ἐφιζάνειν ἐπ' αὐτὸ, καὶ ἀναπαύεσθαι. ἔστι δὲ καὶ τῇ γεύσει πάνυ καλὸν, καὶ τῇ ποιότητι θερμαντικὸν, καὶ τῶν ἔνδον ἰατικόν· τοῦ δὲ ἄλλου μὲν οὐδενὸς πετεινοῦ βρῶμα γίνεται· μόνον δὲ ἀνθρώπου· καὶ ἔξωθεν μέν ἐστιν πυῤῥὸν, ἔσωθεν δὲ φαίνεται λευκόν· καὶ E αὕτη μὲν ἡ τοῦ λαχάνου φύσις, καὶ τοῦ σπέρματος ἐγκώμιον. εἰ δὲ ἐπ' ἀκριβείας ἐξετάσαι θελήσωμεν, εὕροιμεν ἂν τὴν παραβολὴν ἁρμόζουσαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ μικρὸς μὲν τῇ ὄψει· οὗτος ὁ βραχὺς ἐν κόσμῳ, καὶ ἐν οὐρανῷ μέγας· οὗτος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου καὶ Θεὸς, ὢν δὲ υἱὸς Θεοῦ· οὗτος ὁ ἀναρίθμητος, ὁ ἀΐδιος· οὗτος ὁ ἀόρατος, ὁ ἐπουράνιος, ὁ ὑπὸ μόνων πιστῶν ἀνθρώπων ἐσθιόμενος· οὗτος ὁ συντριβεὶς, καὶ μετὰ τὸ πάθος γενόμενος λευκὸς ὡς γάλα· οὗτος ὁ μείζων πάντων λαχάνων τῶν ἄλλων· οὗτος ὁ ἀδιαίρετος τοῦ πατρὸς λόγος· οὗτος εἰς F ὃν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῖ, τουτέστιν προφῆται καὶ ἀπόστολοι καὶ πάντες κλητοί· οὗτος ὁ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θερμότητος ἀνακαθαίρων, ὑφ' οὗ δροσιζόμεθα, ὑφ' οὗ ἐκ τοῦ κοσμικοῦ καύσωνος σκε-

πόμεθα· οὗτος ὁ διὰ θανάτου εἰς γῆν σπαρεὶς, κἀκεῖ καρποφορήσας, τριήμερος τοὺς ἁγίους ἀναστήσας ἐκ τῶν νεκρῶν ταφῆς· οὗτος ὁ δι' ἀναστάσεως μείζων παντὸς προφήτου φανείς· οὗτος ὁ τῇ τοῦ πατρὸς ἀπορροίᾳ σώζων τὰ πάντα· οὗτος ὁ ἀπὸ γῆς ἀνθήσας εἰς οὐρανοὺς, ὁ ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ σπαρεὶς, ὁ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ πιστεύοντας προσάγων τῷ πατρί. ὦ ζωῆς σπέρμα ὑπὸ Θεοῦ πατρὸς εἰς γῆν σπαρέν· ὦ ἀθανασίας φυτὸν τοὺς ὑπὸ σοῦ τρεφομένους εἰς Θεὸν καταλλάσσων· ὦ δένδρον ὑψηλὸν, ὑπὸ μόνου πατρὸς γεωργούμενον. τοῦτο τὸ δένδρον ἐκ πατρικῆς ἀνέτειλεν καρδίας· τοῦτο δὲ φυτὸν ἐν οὐρανοῖς μὲν τὰς ῥίζας ἔχει, φανὲν δὲ ἐν κόσμῳ ὑπὸ ἀνθρώπων τρυγᾶται. ὦ φυτεία ὀφθεῖσα εἰς γῆν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνθήσασα· ὦ σπέρμα μικρὸν μὲν ὁραθὲν, παρὰ δὲ τῷ πατρὶ μείζω τῶν ἁπάντων· τοῦτο τὸ φυτὸν καὶ τοῖς εἰς ᾅδου ἀνέτειλε νεκροῖς· τούτου ὁ καρπὸς ἀνάστασις ἀνθρώπων γέγονεν· τοῦτο τῷ θανάτῳ θανατηφόρον κατήνεγκε βέλος· τοῦτο ταρτάρου τοῖχοι κλίναντες δυσκαμπὲς γόνυ προσεκύνησαν· τούτου οἱ κλάδοι πάντα τὸν κόσμον ἐσκέπασαν· τοῦτο ὑπὸ ἁγίου πνεύματος κινεῖται· τούτου οὐχ ἅπτεται καύσων· ὑπὸ τούτῳ τῷ φυτῷ εὐφραίνου καὶ χόρευε μετ' ἀγγέλων, δοξάζων τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A qui per mortem in terra satus est, & ibi fructum tulit; post triduum sanctos ex mortuorum sepulcris suscitavit. Hic est qui per resurrectionem omnibus Prophetis major apparuit. Hic est qui per effluvium Patris omnia servat. Hic est qui a terra ad cœlos effloruit, qui in proprio agro seminatus est, in mundo scilicet, & eos qui in se credebant Patri obtulit. O semen vitæ a Deo Patre in terra seminatum! O immortalitatis germen a te nutritos cum Deo reconcilians! O arbor excelsa, quæ a solo Patre colitur! Hæc arbor ex corde Patris orta est, hæc arbor ex thesauris omnipotentis effloruit. B Hæc arbor in cœlo radices habet, in mundo autem apparens, ab hominibus decerpitur. O planta quæ in terra visa est & in cœlis effloruit. O semen parvum quidem apparens, apud Patrem autem majus omnibus! Hoc germen etiam in inferno mortuis exortum est. Hujus fructus fuit hominum resurrectio. Hoc morti injecit telum mortiferum. Hoc adorarunt tartari parietes, genu vix flectendum inclinantes: hujus rami totum mundum adumbrarunt. C Hoc a Spiritu sancto movetur. Hoc non tangit æstus nimius. Sub hac planta oblecteris & choreas ducas cum Angelis, glorificans Patrem & Filium & Spiritum sanctum nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, Εἴτις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά.

Πολλὴ μὲν γηπόνῳ προθυμία καταβάλλειν τὰ σπέρματα, ἐπειδὰν τὴν ἄρουραν ἐκκεκαθαρμένην ἴδῃ, καὶ μήτε ἀκανθῶν πλῆθος λυμαινόμενον τῇ βλάστῃ τῶν φυομένων, μήτε λίθον ἀντικρούοντα τῷ ἀρότρῳ· πλείων δὲ εὐκολία τῷ μέλλοντι καταβάλλειν τὸν λόγον, ἐπειδὰν ἀκροατὴν παρεσκευασμένον θεάσηται. ὁρῶ γὰρ τὴν ἄρουραν ἐκκεκαθαρμένην, καὶ οὐδαμοῦ ἄκανθα βλαστάνουσα· ἄκανθα δέ ἐστιν ἡ τοῦ πλούτου φροντὶς, ἡ ἀποπνίγουσα τὸν λόγον. ταῦτα λέγω, οὐκ ἐπειδὴ οὐ πάρεισιν οἱ πλούσιοι, * τὴν δὲ τῶν πενήτων φιλοσοφίαν ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀκροάσεως ἐπιδεικνύων· οὐ γὰρ τοῦ λέγοντος χρεία μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ συνετῶς ἀκούοντος· ἀμφότερα γὰρ ἡ γραφὴ ἐπιζητεῖ, σοφὸν διδάσκαλον καὶ συνετὸν ἀκροατήν· ἵνα μὴ ὁ πόνος ὁ ἡμέτερος περιττὸς γένηται τῇ ῥαθυμίᾳ τῶν ἀκουόντων. ἡ γὰρ φροντὶς οὐκ ἀφίησιν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτειν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀποσυλᾷ τὴν γνώμην τῶν ἀκουόντων. ἐπεὶ οὖν ἅπαντας ὁρῶ παρεσκευασμένους, τὰ μὲν γὰρ ἀπόρρητα τῆς διανοίας οὐκ ἐπίσταμαι, ἑκάστου δὲ τὰ ὄμματα περιεργάζομαι, καὶ τὰ βλέφαρα ὡς κέρατα ἑστηκότα ὁρῶ, καὶ τὸ ἀτρεμὲς τοῦ ὄμματος τὸ ἀσάλευτον τῆς διανοίας ἡμῖν ἐμφαῖνον, καὶ ἑκάστην διάνοιαν ἀπηλλαγμένην τῶν βιωτικῶν φροντίδων, μόνον ἕκαστον τοῦτο σκοποῦντα, τοῦτο λογιζόμενον, ὅπως δέξηται τὰ λεγόμενα. ἐπὶ πλέον συντείναντες ἑαυτῶν τὴν

Ejusdem in illud: *Si qua in Christo nova creatura: vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia.* 2. Cor. 5. 17.

Magna quidem diligentia agricola semina spargit, postquam arvum D expurgatum viderit; & nec spinarum copiam adesse, quæ nascentium impediat incrementum, neque lapidem, qui aratrum offendat. Major autem facilitas est ei qui sermonem prolaturus est, cum paratum auditorem viderit. Video enim arvum purgatum, neque uspiam est spina germinans. Spina autem est divitiarum sollicitudo, quæ suffocat verbum. Hæc autem dico; non quia non adsunt divites; sed pauperum philosophiam in audiendo sermone declarans. Non enim concionante solum opus est; sed etiam prudente auditore. E Utrumque enim requirit Scriptura, sapientem nempe doctorem & prudentem auditorem, ne ex auditorum ignavia labor noster inutilis evadat. Cura enim non permittit ut quæ dicuntur in mentem incidant, sed audientium intellectum abripit. Quia igitur omnes conspicio paratos; nam secreta animi non nosco; singulorum vero oculos curiose intueor, & palpebras tamquam cornua erectas video, oculosque non nutantes immobilitatem animi indi- F cantes, atque omnem mentem ab hujus vitæ curis immunem, unumquemque hoc solum spectantem, hoc cogitantem, quomodo ea quæ dicuntur accipiat. Ampliore

cura mentem adhibete, pandite sinum animæ, ut facilius dejiciantur semina. Per longum enim tempus in Pauli mensam linguam volo dimittere. Neque finem faciam sic illum vocandi, idiotam, obscurum, ignobilem, tabernaculorum opificem. Hæ sunt meæ prærogativæ, hæc mea encomia, quod tales habeam magistros, non hujus vitæ divitiis, sed spiritualibus recte factis fulgentes. Si mihi Græcus quispiam dixerit, quem habes doctorem? Respondeo. Tabernaculorum opificem. Et quem alium? Piscium venditorem. Quem vero alium? Publicanum. Et quos alios? Magos & meretricem. Quem adhuc alium? Latronem. Neque de his erubesco, sed glorior. Gloriaris quod magistrum habeas circumforaneum? Sane quidem. Quare? * Quoniam si vilitas discipuli vim ostendit magistri, vilitas magistri ostendit divinam esse prædicationem. Etsi enim homines illam prædicavere, non tamen homines illam invenere; si homines id prædicavere, non tamen homines id produxerunt. Homines instrumenta sunt, Deus artifex. Illi sunt cithara, hæc manus præpotens chordam movit. Ideo propheta, etsi Rex erat, & purpura amictus & Diademate ornatus, orbemque alloquens, relicta illa sæculari pompa, ne quis putaret ipsum regia verba proferre, dicebat: *Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi. Lingua mea calamus scribæ.* Cur calamum vocas? Ut tu discas non esse mea quæ scribuntur, sed tenentis dexteræ. Calamus enim non per seipsum scribit; sed quidquid voluerit manus illum tenens. Et lingua mea calamus scribæ est; tenet enim illam Spiritus Sanctus. Cum ergo dixerit tibi Græcus: Quis est magister tuus? Ne te pudeat, neque erubescas; sed dic: Circumforaneus, tentoriorum opifex, qui in foro stabat, qui pelles consuebat. Magister vero tuus quis est? Plato, Pythagoras, non circumforaneus, sed philosophus. Si vero dixerim ego: Magister tuus, quis est? Philosophus; magister tuus patriâ nobilis: Magister tuus dives, magister tuus linguam habens acutam, ipsis fluviis fluentior est, honore fluens, progenitorum splendore gaudens, ubique honoratus; meus vero contra se habet: ita nobis manifesta est victoria. Quomodo? Quia circumforaneus vicit Philosophum; pauper divitem; lingua carens, fluviis fluentiorem; flagellis cæsus, eum qui nihil tale passus est. Inæqualis est acies, ut splendidius sit tropæum. Solœcizat meus, ut Atticizet tuus; sed solœcizans Atticizantem vicit. Solœcizat lingua, sed mente philosophatur. Non opus est mihi verbis, sed sententiis. Meus tuum vicit: quomodo idiota sapientem, rusticus oratorem? Et unde, inquit, eum vicisse liquet? Impudens, nonne vides res ipsas clamare. Ubi est Plato? Nullibi. Ubi Paulus? In omnium ore. Ubi Plato? De illo

A διάνοιαν· ἁπλώσατε τὸν κόλπον τῆς ψυχῆς, ὥστε μετ' εὐκολίας καταβληθῆναι τὰ σπέρματα. διὰ γὰρ μακροῦ τοῦ χρόνου ἐπὶ τὴν Παύλου τράπεζαν τὴν γλῶτταν ἀφεῖναι βούλομαι· οὐ γὰρ παύσομαι οὕτως αὐτὸν καλῶν· τὸν ἰδιώτην, τὸν ἄσημον, τὸν ἀγενῆ, τὸν σκηνοποιόν. ταῦτά μου τὰ πλεονεκτήματα· ταῦτά μου τὰ ἐγκώμια· ὅτι τοιούτους ἔχω διδασκάλους, οὐ βιωτικοῖς πλεονεκτήμασιν, ἀλλὰ πνευματικοῖς κατορθώμασι λάμποντας. ἐὰν εἴπῃ μοι ὁ Ἕλλην, τίνα ἔχεις διδάσκαλον; λέγω αὐτὸν τὸν σκηνοποιόν· καὶ τίνα ἄλλον; τὸν ἰχθυοπώλην· καὶ τίνα ἄλλον; τὸν τελώνην· καὶ τίνας ἄλλους; τοὺς μά-

B γους καὶ τὴν πόρνην· καὶ τίνα ἄλλον; τὸν λῃστήν· καὶ οὐκ ἐπαισχύνομαι, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπίζομαι. ἐγκαλλωπίζῃ διδάσκαλον ἀγοραῖον ἔχων; καὶ πάνυ· διὰ τί; εἰ γὰρ εὐτέλεια τοῦ μαθητοῦ δείκνυσι τὴν δύναμιν τοῦ διδασκάλου, εὐτέλεια τοῦ διδασκάλου δείκνυσι θεῖον ὂν τὸ κήρυγμα· εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωποι αὐτὸ κατήγγειλαν, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωποι αὐτὸ ηὗραν· εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωποι αὐτὸ ἔσπειραν, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωποι αὐτὸ ἐγέννησαν. οἱ ἄνθρωποι ὄργανα, ὁ Θεὸς τεχνίτης· οὗτοι κιθάρα, ἡ χεὶρ ἡ κραταιὰ ἐκείνη τὴν νευρὰν ἐκίνησε. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος, καί τοι γε βασιλεὺς ὤν, καὶ πορφύραν περιβεβλη-

C μένος καὶ διάδημα περικείμενος, καὶ τὴν οἰκουμένην διαλεγόμενος, καταλείπων τὴν φαντασίαν τὴν βιωτικὴν, ἵνα δὲ μή τις νομίσῃ ὅτι βασιλικὰ ῥήματα ἔλεγεν· ἐξερεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν· λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ, ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως. διὰ τί κάλαμον καλεῖς; ἵνα μάθῃς ὅτι οὐκ ἐμὰ τὰ γράμματα, ἀλλὰ τῆς κατεχούσης δεξιᾶς· ὁ γὰρ κάλαμος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ γράφει, ἀλλ' ὅπερ ἂν βούληται ἡ κατέχουσα χείρ· καὶ ἡ γλῶσσά μου κάλαμός ἐστιν, κατέχει γὰρ αὐτὴν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅτ' ἂν οὖν λέγῃ σοι ὁ Ἕλ-

D λην· τίς σου ὁ διδάσκαλος; μὴ αἰσχύνου, μηδὲ ἐρυθρία, ἀλλὰ λέγε, ὁ ἀγοραῖος, ὁ σκηνοποιὸς, ὁ ἐπ' ἀγορᾶς ἑστηκὼς, ὁ δέρματα ῥάπτων· ὁ σὸς δὲ τίς διδάσκαλος; Πλάτων, Πυθαγόρας, οὐκ ἀγοραῖος, ἀλλὰ φιλόσοφος. εἰ δὲ λέγω ἐγὼ, ὁ σὸς διδάσκαλος τίς; φιλόσοφος· ὁ σὸς διδάσκαλος; εὐπατρίδης· ὁ σὸς διδάσκαλος; πλούσιος· ὁ σὸς διδάσκαλος; γλῶτταν ἔχων ἠκονημένην, ὑπὲρ τοὺς ποταμοὺς ῥέων, τιμῆς ἀπολαύων, περιφάνειαν ἔχων προγόνων, πανταχοῦ τιμώμενος, ὁ

E ἐμὸς τὰ ἐναντία. οὕτω φανερὰ ἡμῖν ἡ νίκη γίνεται· πῶς; ὅτι ἀγοραῖος τὸν φιλόσοφον ἐνίκησεν, ὁ πένης τὸν πλούσιον, ὁ ἄγλωττος τὸν ὑπὲρ τοὺς ποταμοὺς ῥέοντα, ὁ μαστιγούμενος τὸν μηδὲν πάσχοντα· ἀνώμαλος ἡ παράταξις, ἵνα λαμπρότερον τὸ τρόπαιον γένηται· σολοικίζει ὁ ἐμὸς, ἀττικίζει ὁ σός· ὁ σολοικίζων τὸν ἀττικίζοντα ἐνίκησεν· σολοικίζει τὴν γλῶτταν, ἀλλὰ φιλοσοφεῖ τῇ διανοίᾳ· οὐ χρείαν ἔχω ῥημάτων, ἀλλὰ δέομαι νοημάτων. ὁ ἐμὸς τὸν σὸν ἐνίκησε· πῶς; ὁ ἰδιώτης

F τὸν σοφὸν, ὁ ἄγροικος τὸν ῥήτορα; καὶ πόθεν, φησὶ, δῆλον ὅτι ἐνίκησεν; ἀναίσχυντε, οὐχ ὁρᾷς τὰ πράγματα βοῶντα; ποῦ Πλάτων; οὐδαμοῦ· ποῦ Παῦλος; ἐν τοῖς ἁπάντων στόμασι· ποῦ Πλάτων; σεσίγηται, καὶ λή-

θη

θη παραδέδοται. ποῦ δὲ Παῦλος; τὴν βασιλίδα κατέλαβεν Ῥώμην, ἧς οὐ μόνον ζῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τελευτήσας περιεγένετο. ἀπέθανε τὸ σῶμα, ἵνα ζήσῃ πνεύματι· διεσπάσθη ὁ χάρτης, καὶ μένει τὰ γράμματα· οὐ μέλανι γὰρ ἐγέγραπτο, ἀλλὰ πνεύματι ἐστήρικτο. Εὔκολον τὸν ἥλιον παρελθεῖν ἢ Παύλου ῥήματα; τί γάρ φησιν ὁ χαρισάμενος αὐτῷ τὰ ῥήματα· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. εἰ ῥήματά ἐστιν, ἔλεγξον· εἰ δὲ πράγματά ἐστι, προσκύνησον· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. εὐκολώτερον τὸν ἥλιον σβεσθῆναι, καὶ τὸν οὐρανὸν ἀφανισθῆναι, ἢ τὰ ῥήματα τοῦ ἐμοῦ δεσπότου καταλυθῆναι. καὶ μαρτυρεῖ τούτοις τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα, καὶ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος, καὶ τῶν πολεμούντων αἱ ἔφοδοι· τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν ὅτι οὐ μόνον οὐ κατελύθη, ἀλλ' ὅτι καὶ πολεμούμενος περιγίνεται. πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας οἷς λέγω· ἐφθέγξατο Παῦλος· ἐφθέγξατο Ἰωάννης, ὁ ἁλιεὺς καὶ ὁ εὐαγγελιστής· ὁ ῥίψας τὸ δίκτυον καὶ λαβὼν τὸ εὐαγγέλιον, ὁ ἀφεὶς τὸν κάλαμον τὸν ἁλιευτικὸν, καὶ μεταχειρισάμενος τὸν λόγον τὸν διδασκαλικόν· τί ἐφθέγξατο, καὶ τί εἶπεν ὁ ἁλιεύς; ἴδωμεν εἰ ἁλιεύω τὰ ῥήματα καὶ ἁλιέως, καὶ οὐχ ἁλιέως· ἁλιέως μὲν, ἐπειδὴ τὸ στόμα ἐκεῖνο ἐφθέγξατο· οὐχ ἁλιέως δὲ, ἐπειδὴ πνεύματος ἦν τὰ ῥήματα. τί γάρ φησιν; ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· τί λέγει ὁ Ἰουδαῖος; μέγα φρονεῖ ἐπὶ Μωϋσεῖ, ὅτι τὴν θάλασσαν ἔσχισεν, καὶ τὸ πέλαγος διεῖλε, καὶ ἔραψε, καὶ τὸν ἀέρα μετέβαλε, καὶ πέτραν ἐξέτεμε, καὶ μάννα κατήνεγκε, καὶ πόλεις αὐτάνδρους καθεῖλε, καὶ πολέμους χωρὶς ὅπλων ἐνίκησε. διὰ τοῦτο μέγα φρονεῖς; ἄκουσον τί μὲν Μωϋσῆς εἶπεν, τί δὲ ὁ ἁλιεύς· ἵνα ἴδῃς τί πτωχεία παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τί δαψιλεία χάριτος. τί δὲ εἶπε Μωϋσῆς; ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· τί δὲ ὁ ἁλιεύς; οὐδαμοῦ τίθησιν τὸ ἐποίησεν· ἀλλὰ τί; ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. ἐκεῖνος ἀπὸ κτισμάτων ἄρχεται, καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ. ὁρᾷς πῶς ὑψηλότερον ἀναβαίνει Μωϋσέως; ἤκουσε Μωϋσέως λέγοντος, ὅτι τὸν οὐρανὸν ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἀφῆκε τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνέβη ἀνώτερον. ἀπήντησαν αὐτῷ ἄγγελοι, καὶ παρέδραμεν· ἀρχάγγελοι καὶ παρῆλθε· τὰ Χερουβὶμ καὶ οὐκ ἔστη ἐκεῖ. ποῦ τρέχεις; ἕτερόν τι ἐπιζητῶ· εἰ δὲ τὰ Χερουβὶμ λάμπει, ἀλλ' ἔργα ἐστίν· εἰ δὲ τὰ Σεραφεὶμ ᾄδει, ἀλλὰ σύνδουλά μου εἰσίν· τί ζητεῖς; εἰ δὲ ἀρχαὶ καὶ κυριότητες, καὶ ταῦτα δοῦλα, καὶ ταῦτα δημιουργήματα· εἰ δὲ ἐξουσίαι καὶ τὰ ποιήματα. ποῦ ἀπέρχῃ; αὐτὸν ζητῶ τὸν δημιουργὸν, αὐτὸν ζητῶ τὸν ὁμοούσιον τῷ πατρί· οὐκ ἀφίσταμαι ἕως αὐτὸν εὕρω ὡς ἀνθρώπῳ εὑρεῖν δυνατόν. Μωϋσῆς περὶ οὐρανοῦ εἶπε, καὶ ἐπαύσατο· οὐ γὰρ εἶχε τὸ πνεῦμα ὃ ἐγὼ ἔχω· οὐ γὰρ ἔλαβε τὸ πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον, ἀλλ' ἔλαβε τὸ πνεῦμα υἱοθεσίας εἰς ὑπακοὴν πίστεως· μείζονα ἐπιστεύθην ἐγώ· διὰ τοῦτο ὁ δεσπότης μου ἄνωθεν κάτω κατέβη, ἵνα ἐγὼ κάτωθεν ἄνω ἀναβῶ· τί ζητεῖς; αὐ-

A siletur, oblivioni traditur. Ubi vero Paulus? Regiam cepit Romam, quam non modo vivens possedit, sed & mortuus vicit. Mortuus est corpore, ut vivat spiritu. Discerpta est charta & manent literæ. Non erat enim atramento scripta, sed spiritu firmata. Facilius est solem prætergredi, quam Pauli verba. Quid enim dicit qui illi verba largitus est? *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Si verba tantum sunt, refuta; si res sunt adora. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Facilius est solem exstingui, & cœ-
B lum e conspectu tolli, quam verba Domini mei dissolvi. Atque rerum experientia his perhibet testimonium, temporis etiam longitudo & hostium incursiones. Id enim admiratione dignum est, non modo quod non dissoluta sint, sed etiam quod bello impetita superarint. Sedulo attende dictis meis. Vociferatus est Paulus, vociferatus est Joannes piscator & Evangelista, qui rete projecit & Evangelium cepit, qui demisit calamum piscatorium & cepit verbum magistri. Quid vociferatus
C est & quid dixit piscator? Videamus an excipere verba piscatoris & non piscatoris; piscatoris quidem quoniam hoc vociferatus est; non piscatoris vero, quoniam verba erant spiritûs. Quid enim ait? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quid dicit Judæus? Magnum sapit de Moyse, quia mare discidit, & pelagum divisit ac restituit, atque aërem mutavit, petram dissecuit & manna detulit, urbes cum incolis excidit, atque in bellis sine armis victor fuit. Ideo-ne altum sapis? Audi quid Moy-
D ses dixit, quid piscator, ut videas quæ sit inopia veteris legis, & quæ abundantia gratiæ. Quid autem dixit Moyses? *In principio fecit Deus cœlum & terram.* Quid vero piscator? Nusquam ponit illud, *fecit*: Sed quid? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Ille a rebus creatis incipit; hic a Creatore. Vides ut altius ascendit quam Moyses? Audivit Moysem dicentem quod cœlum fecerit Deus; missum fecit cœlum, & altius ascendit. Occurrerunt ei Angeli, & prætermisit; Archangeli, & præterivit; Cheru-
E bim, & ibi non stetit. Quo curris? Aliud quæro. Si Cherubim lucent, tamen opera sunt; si Seraphim canunt, sunt tamen conservi ut ego. Quid quæris? Si Principatus & Dominationes, hæc quoque serva & creaturæ sunt; si Potestates, tuæ quoque res creatæ sunt. Quo abis? Ipsum quæro Creatorem, ipsum quæro Patri consubstantialem: nec desistam donec illum invenero ut homo potest invenire. Moyses loquutus est de cœlo, & desiit. Non enim Spiritum accepit, quem ego habeo. Non
F enim accepit Spiritum servitutis in timore, sed accepit Spiritum adoptionis filiorum ad obedientiam fidei. Majora mihi Rom. 8.15. sunt credita. Ideo Dominus meus ex supernis deorsum descendit, ut ego infra

positus sursum ascendam. Quid quæris? Ipsum Creatorem; cum invenero tunc stabo. Invenit, & quid dicit? *In principio erat Verbum.* Nusquam *fecit*, nusquam *factum est*. Non enim de rebus creatis est hæc doctrina. Ecce Verbum: *In principio erat Verbum.* Quot tyranni ex quo piscator hoc Verbum extulit [exstirpare voluerunt] & non potuere. Sed quocumque abeas audis, *In principio erat Verbum*: sive ruri, sive in urbe, prævenit *In principio erat Verbum:* & in Perside & in India, & in Mauritanorum regione micat hoc Verbum sole splendidius. Sol enim interdiu lucet, noctu occultatur; hoc autem dictum etiam in nocte fulgorem suum emittit, cujusque animo inscribitur. Mortuus est qui scripsit, & dictum effulget: corpus ejus qui dixit est dissolutum, & dictum illud plusquam sol lucet. Quocumque abeas, antevenit hoc dictum, *In principio erat Verbum.* Quisque etiam & mulier & vir, & servus & liber, & Rex & privatus, & imperantes & imperio subditi; illud in corde meditantur, neque ullus delere potest hanc pulcherrimam hereditatem, sed opes istas retinere perseverat. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Diabolus non potuit dictum abolere. Quare? Quia non dictum simplex erat, sed dictum Dei. Ne igitur pudore afficiaris, quando audis: Hæc piscator dixit, hæc sagenarum consutor. Vidisti quomodo ad ipsum paupertatis infimum locum desedit, & ad fastigium virtutis ascendit. Sed ne postquam ab aliis incœpimus ad alia traducamus orationem, ex dictorum decursu conceptus alio deflecti permittentes; age, freno ad linguam adhibito reducamus argumentum ad id quod prius promisimus. Quid igitur dicit ille tentoriorum opifex, circumforaneus; non enim finem faciam has voces frequenter pronunciandi, propter vulgi hominum insipientiam, eorumque sententiam a philosophia alienam. Quia nempe cum in foro plurimi, conviciis impetentes dicunt circumforanee; quid sibi vult illud, circumforanee. Quid est circumforaneus, dic mihi? non enim crimen est circumforaneum esse, non crimen est in foro stare & operari. Crimen est intus manentem res alienas rapere. Disce quid sit contumelia, quid encomium, & noli irridere. Non est crimen esse circumforaneum, sed raptorem esse, avarum esse. Quid mihi prodes cum sedes in thalamo, & lupus es? Quid mihi damni adfert pauper in foro stans, bovemque & aratorem imitans? Circumforaneus es? operarius es? Non sunt hæc crimina, encomia sunt, quoniam a justis laboribus alimentum colligis, non domos alienas curiose frequentans. Non est igitur crimen circumforaneum esse, neque operarium esse. Quid autem est crimen? Otiose vivere, atque utinam otiose tantum & non male operari. Circumforaneus erat Paulus, & in officina stabat: neque talis erat ante Evangelium, post Evanglium vero

A κατέβη, ἵνα ἐγὼ κάτωθεν ἄνω ἀνα[illegible] τί ζητεῖς; αὐτὸν τὸν δημιουργὸν ὅταν εὕρω, τότε ἵσταμαι. ηὗρε, καὶ τί λέγει; ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· οὐδαμοῦ τὸ ἐποίησεν, οὐδαμοῦ τὸ ἐγένετο· οὐ γὰρ περὶ δημιουργημάτων ἡ διδασκαλία. ἰδοὺ λόγος· ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. πόσοι τύραννοι δὲ ὅτε ἐφθέγξατο ὁ ἁλιεὺς τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀφανίσαι ἤθελον καὶ οὐκ ἴσχυσαν· ἀλλ' ὅπου ἂν ἀπέλθῃς ἀκούεις, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· κἂν ἐν χώρᾳ, κἂν ἐν πόλει προέλαβεν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· καὶ ἐν Περσίδι καὶ ἐν Ἰνδίᾳ, καὶ ἐν τῇ Μαυριτανῶν χώρᾳ

B λάμπει τὸ ῥῆμα τοῦτο ἡλίου φανερώτερον. ὁ μὲν γὰρ ἥλιος ἐν ἡμέρᾳ φαίνει, ἐν νυκτὶ δὲ κρύπτεται· τὸ δὲ ῥῆμα καὶ ἐν νυκτὶ τὴν ἑαυτοῦ λαμπηδόνα ἀφίησι, τῇ ἑκάστου διανοίᾳ ἐγγέγραπται· ἀπέθανεν ὁ γράψας, καὶ τὸ ῥῆμα λάμπει· τὸ σῶμα διελύθη τοῦ εἰπόντος, καὶ τὸ ῥῆμα ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἀκμάζει· ὅπου ἂν ἀπέλθῃς, προέλαβε τὸ ῥῆμα, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. καὶ ἕκαστος καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ, καὶ δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, καὶ βασιλεὺς καὶ ἰδιώτης καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, μελετῶσιν αὐτὸ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ οὐδεὶς ἐξαλεῖψαι δύναται τὴν καλλίστην ταύτην κληρο-

C νομίαν, ἀλλὰ μένει διατηρῶν τὸν πλοῦτον· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. ῥῆμα οὐκ ἴσχυσεν ἐξαλεῖψαι ὁ διάβολος, διὰ τί; ὅτι οὐ ῥῆμα ψιλὸν, ἀλλὰ ῥῆμα θεοῦ. μὴ τοίνυν αἰσχύνου ὅταν ἀκούσῃς· ταῦτα ὁ ἁλιεὺς ἐφθέγξατο· ταῦτα ὁ σαγήνας ῥάπτων· εἶδες πῶς εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῆς πενίας ἐκάθητο, καὶ ἀνέβη εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. ἀλλ' ἵνα μὴ ἑτέρων ἀρξάμενοι, ἐφ' ἕτερα τὸν λόγον ἀγάγωμεν τῇ ῥύμῃ τῶν λεγομένων, τὰ νοήματα ἀφέντες ἐκκυλίεσθαι, φέρε δὴ χαλινῷ τῇ γλώττῃ χρησάμενοι τὴν ὑπόθεσιν ἐπὶ

D τὴν προτέραν ὑπόσχεσιν ἐπαναγάγωμεν· τί οὖν φησὶν ὁ σκηνοποιὸς, ὁ ἀγοραῖος; οὐ γὰρ παύσομαι συνεχῶς ταῦτα ἐνηχῶν τὰ ῥήματα, διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀπόνοιαν, καὶ τὴν ἀφιλόσοφον αὐτῶν γνώμην· ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐπειδὰν ὑβρίσωσι, λέγωσιν ἀγοραῖε, τί ἐστιν ἀγοραῖε; τί ἐστιν ἀγοραῖος; εἰπέ μοι· μὴ γὰρ ἔγκλημα τὸ εἶναι ἀγοραῖον· μὴ γὰρ ἔγκλημα τὸ ἑστάναι ἐπ' ἀγορᾶς καὶ ἐργάζεσθαι· ἔγκλημα τὸ ἔνδον μένοντα τὰ τῶν ἄλλων ἁρπάζειν. μάθε τί ὕβρις, καὶ τί ἐγκώμιον

E καὶ μὴ καταγέλα· ἀγοραῖον εἶναι οὐκ ἔστιν ἔγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἅρπαγα εἶναι, τὸ πλεονέκτην εἶναι· τί με ὠφελεῖς ὅτι κάθῃ ἐν θαλάμῳ, καὶ λύκος εἶ; τί δέ με βλάπτει ὁ πένης ἐν ἀγορᾷ ἑστηκὼς καὶ βοῦν καὶ ἀροτῆρα μιμούμενος; ἀγοραῖος εἶ, χειροτέχνης εἶ, οὐκ ἔστι ταῦτα ἐγκλήματα· ἐγκώμια ταῦτά ἐστιν, ὅτι ἀπὸ δικαίων πόνων τὴν τροφὴν συνάγεις, οὐκ ἀλλοτρίας περιεργαζόμενος οἰκίας· οὐκ ἔστιν οὖν ἔγκλημα τὸ ἀγοραῖον εἶναι, οὐδὲ τὸ χειροτέχνην εἶναι· ἀλλὰ τί ἐστιν ἔγκλημα;

F τὸ ἀργῶς ζῆν· εἴθε μὲν οὖν ἀργὸν, καὶ μὴ κακῶς ἐργαζόμενον. ἀγοραῖος ἦν ὁ Παῦλος, καὶ ἐπ' ἐργαστηρίου εἱστήκει, καὶ οὐκ ἦν πρὸ τοῦ εὐαγγελίου τοιοῦτος, μετὰ

A τὸ εὐαγγέλιον μετέβαλλετο· ἀλλὰ καὶ ἐκήρυττε καὶ δέρματα ἔρραπτεν· ἐκήρυττε καὶ ἔμενε παρὰ Πρισκίλλῃ καὶ Ἀκύλᾳ, διὰ τὸ ὁμότεχνον, ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. ὢ φιλοσοφία Παύλου· ὢ φρόνημα ὑψηλὸν, καὶ γνώμη ἀχείρωτος· ὢ διάνοια τῆς ἀψῖδος τοῦ οὐρανοῦ ἁπτομένη· ὢ ψυχὴ πάντων ὑπερορῶσα τῶν ὁρωμένων· ὢ γνώμη. ἀράχνην ἐνόμιζε τοῦ βίου τὰς φαντασίας· οὐκ ἀπῆλθε πρὸς βασιλέας, οὐδὲ ἀπῆλθε πρὸς πλουσίους, οὐκ ἀπῆλθε πρὸς εὐπόρους, ἀλλὰ πρὸς σκηνοποιοὺς ἀπῆλθε, διὰ τὸ ὁμότεχνον, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο ἐκκαλύπτων ἑαυτοῦ τὸ ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ πᾶσι τοῦτο κατάδηλον εἰργάζετο.

B ἐν ἀγορᾷ εἱστήκει τὸ εὐαγγέλιον κηρύττων, νεκροὺς ἐγείρων, λεπροὺς καθαίρων, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο τῷ τόπῳ, ἀλλὰ ἐνεκαλλωπίζετο τῷ τρόπῳ, καὶ εἱστήκει ἐν ἀγορᾷ, καὶ ὁ μὲν ἐξεδίδου δέρματα, οἱ δὲ ἔλεγον ἀνάστησον τὸν νεκρόν· καὶ εἱστήκεισαν δύο γυναῖκες, ἡ μὲν λέγουσα, ποίησόν μοι τὸ δέρμα στρῶμα, ἡ δὲ λέγουσα, ἀνάστησον τὸν υἱόν μου, καὶ ἀμφοτέραις ἀπεκρίνατο, καὶ τοῦτο κώλυμα ἐκείνου οὐκ ἐγίνετο, ἀλλὰ καὶ αἱ χεῖρες εἰργάζοντο, καὶ ἡ χάρις ἐνήργει, καὶ ἀμφοτέραις ἀπεκρίνατο ὁ σκηνοποιὸς, τῇ μὲν τὸ ἀπὸ τῆς τέχνης, τῇ δὲ τὸ ἀπὸ τῆς χάριτος παρέχων.

C σὺ τί βούλει; στρῶμα τὸ δέρμα ἐγὼ ποιῶ, δέρματα γὰρ ῥάπτω· τί βούλει; τὸν νεκρόν σου ἐγερθῆναι, ἐγὼ ποιῶ, τὸν θεὸν γὰρ παρακαλῶ· μήτε ὄνειδος τέχνη· οὐκ ἀπῆλθεν εἰς πλουσίαν οἰκίαν καὶ εὔπορον· νόμον γὰρ ἐπλήρου δεσποτικὸν λέγοντα· εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐρωτήσατε τίς ἐστιν ἄξιος ἐν αὐτῇ, κἀκεῖ μείνατε· καὶ γὰρ ἄξιος τοῦ Παύλου ὁ σκηνοποιός; καὶ πάνυ. διὰ τί; οὐκ ἐπειδὴ σκηνοποιὸς ἦν κατὰ τὴν φιλοπτωχείαν· εἴπω σοι αὐτοῦ ἐγκώμιον διαδήματος βέλτιον, πορφυρίδος λαμπρότερον·

D ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν· καὶ προτίθησι τὴν γυναῖκα τοῦ ἀνδρὸς, ἵνα μάθῃς ὅτι πλείων παρὰ τῇ γυναικὶ ἡ ἀρετή· ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν, Ῥωμαίοις γράφων, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. εἶδες ἐγκώμιον· εἶδες μάρτυρας ζῶντας· οἵτινες ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν· μαρτύριον ἀπηρτισμένον, οὐ τῇ ἐκχύσει τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τῆς διανοίας. μή μοι λέγε, οὐκ ἐσφάγησαν· εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐσφάγησαν τῇ πείρᾳ, ἀλλ' ἐσφάγησαν τῇ γνώμῃ·

E ὁ δὲ θεὸς οὐ τέλος ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ παρασκευήν· ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀβραὰμ τὸν υἱὸν ἔσφαξε, καίτοι μὴ σφάξας, καθαρὰ γὰρ ἦν ἡ μάχαιρα, καὶ λέγει, οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ· οὐκ ἐφείσω τῇ γνώμῃ, ἐγὼ δὲ ἐφεισάμην τῇ πείρᾳ. οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν· αἵματι τὸν ἀπόστολον ὑπεδέξαντο. συνήκατε τί εἶπον; οὐ γὰρ χοίρους καὶ ὄρνεις αὐτοὶ ἔθυσαν, ἀλλὰ τὸ αἷμα τὸ ἑαυτῶν ἐξέχεαν.

F ὢ φιλοξενίας ὑπερβολή· ἄλλοι ἐὰν δώσωσι δέκα ὀβολοὺς σκύλλεσθαι οὐ καταξιοῦσιν· ἐκεῖνοι τὸ αἷμα ἑαυτῶν ἐξέχεαν, καὶ κατεφρόνησαν τῆς παρούσης ζωῆς. ὁ φιλόξενος οὕτω φαίνεται· οὐχ,

mutatus est. Sed & prædicabat, & pelles consuebat. Prædicabat & manebat apud Priscillam & Aquilam, *quia ejusdem erat artis: erant autem scenofactoriæ artis.* O philosophia Pauli! o sublimis sensus, & sententia animi indomita! o mens cœli fornicem attingens! o anima visibilia omnia despiciens! o mens! telam araneæ esse existimabat vitæ fastum. Non adiit Reges, non divites, non locupletes; sed tentoriorum opifices adiit, quia ejusdem erat artis, nec erubuit institutum vitæ suæ detegere; sed hoc omnibus palam fecit. In foro stetit Evangelium prædicans, mortuos suscitans, leprosos mundans, nec de loco pudebat illum, sed de consuetudine gloriabatur. In foro stabat, & alius quidem pelles dabat; alii vero dicebant, mortuum suscita: ac steterunt duæ mulieres, una quidem dicens, Pellem mihi in stragulum confice; altera vero rogans, suscita filium meum, & utrique respondit, atque aliud alteri impedimento non fuit; sed & manus laborabant, & gratia operabatur: & utrique respondebat tentoriorum opifex, alteri quidem artis suæ, alteri gratiæ fructum largiens. Quid tu vis? pellem ego conficio in stragulum: pelles enim consuo. Quid tu vis? Mortuum tuum ego suscitari curabo; Deum enim rogabo. Neque dedecori ars erat. Non ibat in domum divitem & locupletem; legem enim Domini implebat dicentem: *In quamcumque autem civitatem aut domum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete.* Matt. 10. 11. Eratne enim Paulo dignum quod esset tentoriorum opifex? Plane quidem. Quare? Non quia tentoriorum opifex secundum paupertatis amorem. Dicam tibi ejus encomium diademate præstantius, veste purpurea splendidius. *Salutate Priscillam & Aquilam.* Rom. 16. 8. Et feminam viro præponit, ut tu discas majorem fuisse in femina virtutem. *Salutate Priscillam & Aquilam*, ad Romanos scribens, *qui pro anima mea suas cervices supposuerunt.* Vidisti encomium, vidisti testes vivos, *qui pro anima mea suas cervices supposuerunt.* Testimonium absolutum, non effusione sanguinis, sed electione animi. Ne mihi dicas, non occisi fuerunt. Etiamsi enim reipsa occisi non fuerint, proposito tamen occisi sunt. Deus autem non requirit exitum, sed intentionem. Siquidem & Abraham filium mactavit, quamvis non mactavit, gladius enim fuit mundus; Et dicit: *Non pepercisti filio tuo propter me.* Gen. 22. 12. & 16. Non pepercisti animo, ego vero reipsa peperci. *Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt.* Sanguine Apostolum exceperunt. An intellexistis quod dixi? Non enim porcos vel agnos mactarunt, sed sanguinem proprium effuderunt. O hospitalitatis fastigium! Alii si decem obolos dederint, molestari ægre ferunt. Illi sanguinem suum fuderunt, & præsentem vitam contemnebant. Vir hospitalis ita conspicuus evadit, non sicut ii

qui nunc torvo vultu & superciliis elatis, si decem obolos per servos suos pauperi dederint. Hi vero non item, nam & ipsi facti sunt servi. Sic & Abraham & Sara: nam illa commiscuit farinam, non secundum earum, quæ nunc sunt, mulierum mollitiem, quæ auro sericisque vestibus naturam efficit ignaviorem. Illa vero molitricis obit munera: dicitque illi maritus: *Accelera, tria sata similæ commisce.* Neque respondit, Hæccine sunt tolerabilia? Méne cognatam accepisti pro pistoria: nonne dotem attuli? nonne sum libera? quæ famulorum sunt imperas mihi. Haccine spe fulta veni in domum tuam? Nihil horum dixit; sed festinavit & commiscuit. Uxor enim erat Abrahæ, non vitæ lege solum, sed etiam bonorum operum virtute. Communis, inquit, sit hospitalitas, communem quoque fructum referamus. Thesaurus est, ait, unà simus participes. Ego vitulum, tu farinas offeres. Vitulum mactavit, & accepit Isaac. Farinas miscuit illa, *& factum est semen ejus sicut stellæ cœli, & sicut arena maris.* Hæc dico humanum fastum deprimens, & divitum omnium amentiam contemnens, pauperesque consolans, ut nemo vel in paupertate se dejiciat, vel in divitiis se extollat: hæc autem ambo sunt virtutis impedimenta. Ratio autem gubernatoris nautici vicem obtinet, quæ neque a tempestate submergitur, neque a serenitate mollior efficitur; sed in tempore dispari parem servans philosophiam nec ulla diversitate movetur, ac vel hoc vel illud efficitur. Sicut igitur Job neque in paupertate blasphemus fuit, neque in divitiis elatus; sed cum dives esset, januas aperuit; cum vero pauper esset, latera patefecit. Tunc quidem pauperibus amicus, postea vero philosophus, ac rerum mundanarum diversitatem calcans. Postquam vero tanta de tentoriorum opifice diximus, age etiam nonnulla eorum quæ protulimus denuo tractemus, pauca quidem verba in medium proferentes, immensum vero conceptuum pelagus nobis ipsis aperientes. Talis enim est thesaurus Scripturarum, quæ non verborum copia, sed conceptuum vi abundantiam nobis exhibent. Quid igitur ait tentoriorum opifex, os sanctitate repletum, lingua morti formidanda? Quid scribit dextera illa a vinculis ornata & manicis circumdata, mortuosque suscitans? Quid scribit? Quid ait lingua illa? Quid scribit dextera illa?

2.Cor.5.16. *Itaque nos, etsi novimus secundum carnem Christum; sed nunc jam non novimus: si qua ergo in Christo nova creatura:* attende ad imum descendamus. *Si qua ergo in Christo nova creatura. Vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova: omnia autem ex Deo.* Thesaurus est absconditus quidem: sed effodiamus, ejusque profunditates ad imum usque. Non est enim gurges caliginem habens, sed gurges lucem emittens. Etiamsi obscurus sit sermo, conabor tamen eum facilem reddere & idiotæ & pauperi, & famulo, & coco, & nautæ

A ὡς οἱ νῦν, βλοσυρῷ τῷ προσώπῳ καὶ τὰς ὀφρῦς ἐπαίροντες, ἐὰν δώσωσι πένητι δέκα ὀβολοὺς, καὶ τούτοις διὰ τοῦ οἰκέτου· οὗτοι δὲ οὐχὶ, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἰκέται ἐγίνοντο. οὕτω καὶ ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἡ Σάῤῥα· καὶ γὰρ ἐκείνη ἐφύρασε τὰ ἄλευρα· οὐ κατὰ τὴν βλακίαν τῶν νῦν γυναικῶν, καὶ τοῖς χρυσοῖς καὶ τοῖς ἱματίοις τοῖς σηρικοῖς μαλακωτέραν τὴν φύσιν ἐργάζεται· ἀλλ' ἐκείνη μυλωθρίδος ἔργα ἐπιτελεῖ, καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀνήρ, σπεῦσον καὶ φύρασον τρία μέτρα σεμιδάλεως· καὶ οὐκ εἶπε, ταῦτα ἀνεκτά; ἀρτοποιόν με ἔλαβες τὴν συγγενίδα; οὐ προῖκα εἰσήνεγκα; οὐκ ἐλευθέρα εἰμί; τὰ διακόνων μοι ἐπιτάττεις· ἐπὶ ταύ-
B ταις ταῖς ἐλπίσιν ἦλθόν σε εἰς τὴν οἰκίαν; οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, ἀλλ' ἔσπευσε καὶ ἐφύρασε· γυνὴ γὰρ ἦν τοῦ Ἀβραάμ· οὐ νόμῳ βίου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρετῇ κατορθωμάτων· κοινὴ γενέσθω, φησὶν, ἡ φιλοξενία, κοινὸν καὶ τὸν καρπὸν τρυγήσωμεν· θησαυρός ἐστι, φησὶν, ὁμοῦ μεταλάβωμεν· ἐγὼ τὸν μόσχον, σὺ τὰ ἄλευρα· ἔθυσε μόσχον, καὶ ἔλαβε τὸν Ἰσαάκ· ἐφύρασε τὰ ἄλευρα, καὶ ἐγένετο τὸ σπέρμα αὐτῆς ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. ταῦτα λέγω τὸν ἀνθρώπινον τῦφον ταπεινῶν, καὶ πάντων τῶν ἀπόνοιαν τῶν πλουτούντων ἐξευ-
C τελίζων, καὶ παραμυθούμενος τοὺς πένητας· ἵνα μηδεὶς μήτε ἐν πενίᾳ βαπτίζηται, μήτε ἐν πλούτῳ ἐπαίρηται· ταῦτα δὲ ἐστιν ἀμφότερα ἀρετῆς κωλύματα. ὁ δὲ λογισμὸς κυβερνήτου τάξιν ἐπέχει, οὔτε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος βαπτιζόμενος, οὔτε ὑπὸ τῆς γαλήνης χαυνούμενος, ἀλλ' ἐν καιρῷ ἀνωμαλίας τὴν ἴσην αὐτῷ φιλοσοφίαν διατηρῶν, μηδέπω τῇ διαφορᾷ σαλευόμενος, καὶ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο γινόμενος. ὥσπερ οὖν ὁ Ἰὼβ οὔτε ἐν τῇ πενίᾳ ἐγένετο βλάσφημος, οὔτε ἐν τῷ πλούτῳ ἐπηρμένος, ἀλλ' ὅτε μὲν ἦν πλούσιος τὴν θύραν ἠνέῳξεν, ὅτε δὲ πένης ἐγένετο τὰς πλευρὰς τὰς ἑαυτοῦ ἤνοιξε· τότε μὲν οὖν φιλόπτωχος,
D ὕστερον δὲ φιλόσοφος γινόμενος, καὶ καταπατῶν τὴν διαφορὰν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. ἀλλ' ἐπειδὴ τοσαῦτα περὶ τοῦ σκηνοποιοῦ, φέρε καὶ τῶν εἰρημένων ἔνια μεταχειρισώμεθα, ὀλίγα μὲν οὖν ῥήματα εἰς μέσον ἄγοντες, πέλαγος δὲ ἀχανὲς νοημάτων ἡμῖν ἀνοίγοντες· τοιοῦτος γὰρ ὁ θησαυρὸς τῶν γραφῶν· οὐ τῷ πλήθει τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῶν νοημάτων τὴν εὐπορίαν ἡμῖν ἐνδείκνυνται. τί οὖν φησὶν ὁ σκηνοποιός; τὸ στόμα τῆς ἁγιωσύνης ἐμπεπλησμένον; ἡ γλῶττα ἡ τῷ θανάτῳ φοβε-
E ρά; τί γράφει ἡ δεξιὰ ἐκείνη ἡ ἁλύσει καλλωπιζομένη καὶ δεσμὰ περιβεβλημένη, καὶ νεκροὺς ἐγείρουσα; τί γράφει; τί λέγει ἡ γλῶττα; τί γράφει ἡ δεξιά; ἡμεῖς δὲ εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν· ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· πρόσεχε, εἰς βάθος καταβαίνωμεν· ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. θησαυρὸς μὲν οὖν κεκρυμμένος, ἀλλ' ἀνορύττωμεν· καὶ τὰ βάθη πρὸς τὸ
F βάθος. οὐ γάρ ἐστι βυθὸς ζόφον ἔχων, ἀλλὰ βυθὸς φῶς βρύων· εἰ καὶ ἀσαφὴς ὁ λόγος, ἀλλὰ πειράσομαι αὐτὸν εὔκολον ποιῆσαι, καὶ ἰδιώτῃ καὶ πένητι καὶ οἰκέτῃ καὶ μαγείρῳ,

γείρῳ, καὶ ναύτῃ καὶ γυναικὶ. καὶ ἐλευθέρῳ, καὶ δούλῳ. Τὰ γὰρ τοῦ **A** Θεοῦ κοινῇ πρόκειται πᾶσιν ἀσαφείᾳ συσκιαζόμενα, ἀλλὰ τῇ ἑρμηνείᾳ εὐκατάληπτα γινόμενα. Εἰ δέ τις ἐστὶ βραδύτης, τῇ εὐκολίᾳ τῆς διδασκαλίας σαφεστέραν ποιήσομαι τὴν τράπεζαν· μόνον μοι παράσχετε διάνοιαν συντεταμένην, καὶ μηδὲν μαλακίζεσθε· πεῖραν γὰρ ἔλαβον ὑμῶν τῆς ὑπακοῆς τῆς κατὰ τὴν διάνοιαν· δι' ὃ καὶ πολλάκις δυσκόλοις ἐπεχείρησα νοήμασιν, οὐ προσδοκήσας αὐτὰ εὔληπτα ἔσεσθαι. Ἀπὸ δὲ τῆς σπουδῆς τῆς κατὰ τὴν ἀκρόασιν ἰδὼν τὰ δύσκολα ῥᾴδια γενόμενα· νήφουσα ἔστω ἡ διάνοια καὶ οὐδὲν δύσκολον, **B** συντεταμένη γνώμη καὶ πάντα σαφῆ. ὥστε Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε. ταῦτα ἀναγινώσκοντες Ἕλληνες γελῶσι καὶ κωμῳδοῦσιν ἡμᾶς· τοιαῦτα, φησὶ, Παῦλος λέγει· Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. κομπάζεις, ὦ Παῦλε, (τὰ ἐκείνων λέγω) φύσας ἡμᾶς ταῖς ἐλπίσιν· ἐπῆρες ἡμῶν τὴν διάνοιαν· καινῆς ἐννοίας τὰς ἀκοὰς ἡμῶν πληροῖς· Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· μάθε πρῶτον μὴ ἁπλῶς τετυφλῶσθαι· εἰς βάραθρον ἐμβάλλεις σαυτόν. μὴ γὰρ οἶδας τί ἤκουσας· ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι· μὴ γὰρ οἶδας **C** τὸν θησαυρόν· ὁ θησαυρὸς ἄνωθεν ἀκάνθας ἔχει καὶ λίθους, ἀλλ' ὅτ' ἂν διασκαφῇ κάτω μαργαρῖται εὑρίσκονται. μή μοι τὰ ῥήματα ἁπλῶς, ἀλλὰ τὰ νοήματα· μή μοι τὰ ῥήματα· μετὰ ἀσφαλείας μάνθανε τί ἐστι καινὴ κτίσις· μάνθανε τί ἐν Χριστῷ, μάθε καὶ κατάβηθι εἰς φῶς· ἐπεὶ καὶ παιδίον πολλάκις ὁρᾷ βασιλέα παριόντα καὶ γελᾷ, καὶ ὁρᾷ βασιλεὺς καὶ οὐ μέλει αὐτῷ, οὐ γὰρ τοῦ βασιλέως ὁ ψόγος, ἀλλὰ τοῦ ἀτελοῦς τῆς ἡλικίας τὸ ἐλάττωμα. δεῦρο εἰσαγάγω σε εἰς τὰ ἄδυτα· μὴ ἁπλῶς ἀπὸ τῶν προπυλαίων θεώρει· δεῦρο ἀνακαλύ- **D** ψω σοι πᾶν τὸ ἀπόρρητον τῶν μυστηρίων. καὶ τί μοι, φησὶν, ἔχεις εἰπεῖν; οὐκ εἶπεν ὅτι καινὴ κτίσις ἐστὶ παρὰ χριστιανοῖς; πάνυ. δεῖξον οὖν μοι, φησὶ, καινὴν κτίσιν· δεῖξόν μοι ὅτι καινὸς οὐρανὸς ἐγένετο· ὅτι πρὸ μὲν τοῦ παραγένεσθαι τὸν Χριστὸν ἄλλος ἦν, μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλος ἐγένετο· ὅτι θάλαττα ἄλλη, ὅτι σπέρματα ἄλλα, ὅτι φύσις ἄλλη, ὅτι καρπὸς ἄλλος, ὅτι ποταμοὶ ἄλλοι ὅτι ἄνεμοι ἄλλοι. ταῦτα γὰρ πάντα ἀρχαῖα, καὶ σὺ λέγεις ὅτι καινὴ κτίσις. ἀνάσχου, μὴ μαίνου· ὅσῳ ἀντιλέγεις, τοσοῦτον μᾶλλον βρύει τῆς ἀληθείας ἡ ὑπερβολή. μὴ **E** μαίνομαι, φησι· μὴ ἀντιλέγω· ἴδε ἡσυχάζω· ἡσύχασον· ἐρωτήσω σε· ἐρώτησον. λέγει πρὶν ἢ παραγένεσθαι τὸν Χριστὸν, ἄλλος ἦν ὁ οὐρανός· μετὰ δὲ τὸ παραγένεσθαι ἄλλος ἐγένετο· καὶ πρὶν ἢ παραγένεσθαι αὐτὸν κατὰ σάρκα, ὁ αὐτὸς οὐρανὸς ἦν, καὶ μετὰ τὸ παραγένεσθαι αὐτὸν, ὁ αὐτὸς ἔμεινεν οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ θάλασσα, καὶ ὁ ἀὴρ καὶ οἱ ἄνεμοι. τί οὖν, φησι, κομπάζει Παῦλος λέγων· εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα; ἐγώ, φησι, καινὸν **F** οὐδὲν βλέπω. οὐ γὰρ ἔχεις ὀφθαλμοὺς ἵνα ἴδῃς· δεῦρο ποιήσω σοι ὀφθαλμοὺς καὶ ὁρᾷς· καὶ ὀφθαλμοὺς ποιεῖς; πάνυ. καὶ δημιουργὸς εἶ; πάνυ. σὺ ἀπονενόη-

& mulieri, & libero & servo. Res enim divinæ publice proponuntur omnibus, obscuritate adumbratæ, sed explicatione data facile intelliguntur. Si qua est autem ingenii tarditas, perspicuitate doctrinæ illustriorem hanc mensam efficiam: mihi solum ad audiendum paratam mentem afferte; & nullo modo relaxemini, experimento enim didici mentis vestræ in audiendo obsequentiam. Ideo sæpe etiam difficiles aggressus sum sententias, etsi non exspectabam eas captu faciles fore. Vidi autem res difficiles ex audiendi studio faciles redditas. Vigil esto animus & nihil erit difficile; intenta cogitatio, & omnia perspicua. *Si qua ergo in Christo nova creatura; vetera transierunt.* Hæc legentes Græci rident nosque sugillant. Talia, inquiunt, dicit Paulus: *Si qua in Christo nova creatura.* Jactas, o Paule, (illorum verba refero,) nos spe inflas, mentem nostram erexisti, novis cogitationibus aures nostras imples. *Si qua in Christo nova creatura.* Disce primum non temere excæcari, in barathrum te injicis: non enim nosti quid audivisti: *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus: stultitia enim est ei.* 1. Cor. 2. 14. Non enim nosti thesaurum; thesaurus habet superne spinas & lapides; cum vero perfoditur, margaritæ reperiuntur. Ne mihi verba tantum des, sed sensum; ne mihi verba. Diligenter disce quid sit *nova creatura*; disce quid, *in Christo*, disce, & in lucem descende. Nam etiam puerulus sæpe videt Regem transeuntem, & ridet; Rexque conspicit nec cura est illi. Non enim Regis est vituperium, sed defectus ætatis. Adesto, in penetralia te deducam: ne simpliciter a vestibulo prospicias. Adesto, revelabo tibi totum mysteriorum arcanum. Et quid, inquit, habes mihi dicendum? Nonne dixit quod *nova creatura* est apud Christianos? Sane quidem. Ostende igitur mihi, inquit, novam creaturam: ostende mihi quod cœlum factum sit novum, quod antequam Christus adveniret aliud esset; postea vero aliud factum sit; quod mare aliud, semina alia; natura alia; quod alius fructus, alia flumina, venti alii. Hæc enim omnia vetera; & tu dicis quod *nova creatura.* Te cohibe: quo magis contradicis, tanto magis crescit veritatis eminentia. Num insanio, inquit, num contradico: en quiesco. Quiesce; interrogabo te. Interroga. Dicit antequam adveniret Christus aliud fuisse cœlum; postquam autem advenit, aliud factum fuisse. Atqui antequam ille secundum carnem adveniret idem erat cœlum, & postquam ille advenit, idem permansit cœlum & terra, & mare & aer, & venti. Cur igitur, inquit, Paulus jactat dicens: *Si qua in Christo nova creatura: vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova?* Ego, inquit, nihil novum video. Non enim oculos habes ut videas. Accede, faciam tibi oculos, & videbis. Oculos ne etiam facis? Omnino. An creator es? Om-

nino. An deliras? Nequaquam. Fac igitur oculos corporeos; imo vero, quod majus est, mentis oculos faciam. Oculos-ne mihi facis? Maxime. Annon habeo? Non. Cum oculos tu habeas & ego non habeam, quomodo? dic mihi. Cum in templum intras, & ibi vides nudum sculptile, mutum lapidem, & dicis, Hic Deus est, oculos-ne habes? Cum lapidem Deum vocas, quomodo oculos habes? Ecqua utilitas oculorum externorum, internis excæcatis? Vides necessarium esse ut oculos tibi faciam, ut videas lapidem sicut lapidem, ne misceas non miscenda, ne disjuncta conjungas. Oculos-ne habes cum lignum videas & adores? ego vero id apprehensum comburam. Habesne oculos cum id quod uritur appellas Deum, cum vitia deos facis? Ebrius est homo & circumfertur; & ex ebrietate, homo cum sit, brutum efficitur. Tu dicis ebrietas Deus est, & illam Bacchum appellas: scortatio dea est, [& illam appellas Venerem; Furtum deus est] & illum appellas Mercurium. Cum igitur vitia & ligna deos facis, quomodo habes oculos? Visibilia non vides, & invisibilia tibi credere possum? Videsne oculis tibi opus esse? Bacchus putris est lapis, & Venus lignum est. Annon verbis meis fidem adhibes? Securi crede, hanc impello & jacio: da mihi ignem, & comburo. Hoc ebrietatis est vitium. Lex illa punit, tuque illa deos facis. Oculos-ne habes? Vides-ne opus esse ut oculos tibi per sermonem efficiam? Siquidem tales erant Judæi, oculos habebant, & non videbant; cæcus non habebat & videbat. Christus

Jo. 9. 35. dicit cæco, *Tu credis in Filium Dei?* & dicit, *Credo, & adoravit.* Judæi vero videntes crucifixerunt eum. Cæcus adorat, & qui

Jo. 9. 39. videt crucifigit. Propter hoc dicit, *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* Numquid habes oculos? Vis-ne igitur ut oculos tibi per sermonem efficiam? oculos fidei, oculos intellectûs, oculos invisibilia conspicientes? Tales enim sunt oculi nostrûm qui fide conspicimus: non visibilia vident, sed invisibilia. Et si sequi velis, sequere; sin nolis, ego quod meum est facio, erudio. Varius enim est sermo: contrarios transmutat, familiares corrigit, multas inducit personas, & ex omni parte absolutus est. Itaque *si qua in Christo nova creatura; vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* O os! o splendor! Ego enim video thesaurum priusquam illum revelem. Video totum vas opificis. O oculi! qualia conspiciunt. Ad me teipsum converte; erige te. Creatio in Scriptura vocatur, non modo ex non existentibus in existentiam productio; sed etiam existentis in melius mutatio. Breviter dictum est; oportet autem hoc clarius proferre. Creare dicitur Deus, non tantum cum id quod non existebat efficit; sed etiam cum id quod exi-

A σαι; οὐχί. οὐκ οὖν ποίησον ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος· ἀλλὰ τὸ μεῖζον τῆς διανοίας· καὶ ποιεῖς μοι ὀφθαλμούς; πάνυ. οὐ γὰρ ἔχω; οὐχί. ἐπεὶ σὺ ὀφθαλμοὺς ἔχεις, ἐπεὶ ἐγὼ οὐκ ἔχω· πῶς; εἰπέ μοι. ὅτ᾽ ἂν ἀπέλθῃς εἰς ναὸν, καὶ ἴδῃς ἐκεῖ ξόανον γυμνὸν, λίθον ἄφωνον, καὶ εἴπῃς οὗτος ὁ Θεός ἐστιν, ὀφθαλμοὺς ἔχεις; ὅτ᾽ ἂν τὸν λίθον θεὸν καλεῖς, πῶς ἔχεις ὀφθαλμούς; μήτι ὄφελος τῶν ἔξωθεν ὀφθαλμῶν, τῶν ἔνδοθεν πεπηρωμένων; ὁρᾷς ὅτι χρείαν ἔχεις ἵνα ποιήσω σοι ὀφθαλμοὺς, ἵνα ἴδῃς τὸν λίθον ὡς λίθον, ἵνα μὴ τὰ ἄμικτα μίξῃς, ἵνα μὴ τὰ διεστῶτα συναγάγῃς; ὀφθαλμοὺς ἔχεις

B ὅτ᾽ ἂν ἴδῃς ξύλον καὶ προσκυνήσῃς, καὶ λαβὼν ἐγὼ αὐτὸ καύσω; μὴ ἔχεις ὀφθαλμοὺς τὸ καιόμενον θεὸν ὀνομάζων, ὅτ᾽ ἂν τὰ πάθη θεοποιεῖς; μεθύει ἄνθρωπος καὶ περιφέρεται, καὶ γίνεται ἀντὶ ἀνθρώπου ἄλογον ἀπὸ τῆς μέθης. σὺ λέγεις ἡ μέθη Θεὸς, καὶ καλεῖς αὐτὸν Διόνυσον· ἡ πορνεία Θεὸς, a καὶ καλεῖς αὐτὸν Ἑρμῆν· ὅτ᾽ ἂν οὖν τὰ πάθη καὶ ξύλα θεοποιεῖς. εἰς, πῶς ἔχεις ὀφθαλμούς; τὰ ὁρώμενα οὐ βλέπεις, καὶ τὰ μὴ ὁρώμενά σοι ἔχω πιστεῦσαι; ὁρᾷς ὅτι χρεία σοι ὀφθαλμῶν; ὁ Διόνυσος λίθος ἐστὶ σαθρὸς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη ξύλον ἐστίν. οὐ πιστεύεις

C μου τοῖς λόγοις; πίστευσον τῷ πελέκει· ὠθῶ αὐτὸ, καὶ ῥίπτω. δός μοι πῦρ, καὶ καίω. τοῦτο μέθης ἐστὶ πάθος· ὁ νόμος αὐτὰ κολάζει, καὶ σὺ αὐτὰ θεοποιεῖς; μὴ ἔχεις ὀφθαλμούς; ὁρᾷς ὅτι χρεία ἵνα ὀφθαλμούς σοι ποιήσω διὰ τοῦ λόγου; ἐπεὶ καὶ Ἰουδαῖοι τοιοῦτοι ἦσαν· ὀφθαλμοὺς εἶχον καὶ οὐκ ἔβλεπον, ὁ τυφλὸς οὐκ εἶχεν καὶ ἔβλεπεν. λέγει τῷ τυφλῷ ὁ Χριστὸς πιστεύεις σὺ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ; καὶ λέγει· πιστεύω καὶ προσεκύνησεν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι βλέποντες ἐσταύρωσαν. ὁ τυφλὸς προσκυνεῖ, καὶ ὁ βλέπων σταυροῖ· διὰ τοῦτο λέγει· εἰς κρίμα ἐγὼ

D ἦλθον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται· μή τι ἔχεις ὀφθαλμούς; θέλεις οὖν κατασκευάσω σοι ὀφθαλμοὺς διὰ τοῦ λόγου; ὀφθαλμοὺς συνέσεως; ὀφθαλμοὺς ἀόρατα βλέποντας; τοιοῦτοι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πίστει ὁρώντων ἡμῶν· οὐ τὰ βλεπόμενα ὁρῶσιν, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. κἂν μὲν θελήσῃς παρακολουθῆσαι, παρακολούθει· ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃς, ἐγὼ τὸ ἐμὸν ποιῶ· παιδεύω. ποικίλος γάρ ὁ λόγος, ἐναντίους μεταβάλλων, τοὺς οἰκείους διορθῶν, καὶ πολυπρόσωπος, καὶ πάντοθεν ἀπηρτισμένος. ὥστε εἴ

E τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. ὢ στόμα, ὢ λαμπηδών· ἐγὼ γὰρ βλέπω τὸν θησαυρὸν, πρὶν ἢ αὐτὸν ἀνακαλύψω· βλέπω τὸ σκεῦος ὅλον τοῦ δημιουργοῦ· ὢ ὀφθαλμοὶ, οἷα βλέπουσιν. πρὸς με σύντεινον σαυτόν· διανάστηθι. κτίσις ἐν τῇ γραφῇ καλεῖται, οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον

F μεταβολή. λέγεται μὲν συντόμως, δεῖ δὲ αὐτὸ ῥηθῆναι καὶ σαφέστερον. λέγεται κτίζειν ὁ Θεὸς, οὐχ ὅτ᾽ ἂν τὸ μὴ ὂν ἐργάσηται μόνον, ἀλλ᾽ ὅτ᾽ ἂν καὶ τὸ ὂν ἐνδιεστραμμένον ἢ

a Καὶ καλεῖς αὐτὴν Ἀφροδίτην· ἡ κλοπὴ Θεὸς.] Vid. Photium p. 1558. ubi hæc integra non sunt.

ῥυπωθὲν διεφθ[illegible] καθαίρῃ· οἷόν τι λέγω· ἔκτισεν ὁ A Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, τοῦτό ἐστι τὸ μὴ ὂν ἐργάσασθαι· καὶ ὅτ' ἂν τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον καλὸν ἐργάσηται, ὧδε πραγμάτων ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή· ἐκεῖ τοῦ μὴ ὄντος παραγωγή, ὧδε τοῦ ὄντος ἀπολλυμένου δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή. καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι κτίσις λέγεται οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγή, ἀλλ' ὅτ' ἂν τι ῥυπωθὲν καὶ διαστραφὲν διορθώσῃ καὶ καθαίρῃ, ἄκουσον τοῦ Δαυὶδ λέγοντος· ἐπειδὴ γὰρ ἦν αὐτὸς καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ κτισθεῖσα, ἦν δὲ ῥυπωθεῖσα ὑπὸ τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου· παρακαλεῖ οὖν τὸν Θεὸν καὶ λέγει· B καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός. πρὸ οὖν τούτου ἀκάρδιος ἦν; πῶς οὖν τὸν Γολιὰθ κατήνεγκε; πῶς δὲ τῷ Θεῷ εὐηρέστει; οὐ περὶ τῆς οὐσίας τῆς καρδίας λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας· ἰδοὺ τοίνυν ἡ κτίσις λέγεται, οὐχὶ ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οὔσης, διεφθαρμένης δὲ, εἰς τὸ βέλτιον μεταβολή. ὅτ' ἂν ἴδῃς τινὰ ἀκόλαστον σώφρονα γενόμενον, εἰπὲ ἐκτίσθη αὐτῷ ἡ διάνοια· ὅτ' ἂν ἴδῃς πόρνην σωφρονοῦσαν, εἰπὲ ἐκτίσθη αὐτῆς ἡ διάνοια· ὅτ' ἂν ἴδῃς ἅρπαγα ἐλεήμονα γενόμενον, εἰπὲ ἐκτίσθη αὐτοῦ ἡ καρδία· ὁ γὰρ λύκος ἐγένετο πρόβατον, ὁ ἱέραξ ἐγένετο περιστερά· διὰ τοῦτο C κτίσις· διὰ τοῦτο καὶ τὸ λουτρὸν κτίσμα λέγεται τὸ τῆς παλιγγενεσίας· ἀποδυσάμενοι γάρ, φησι, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν γενόμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν· ὥστε κτίσις αὐτοῦ ἐστι τὸ ποίημα· κτισθέντες γὰρ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς· πρῶτα μὲν ἔργοις φθαρτοῖς· τότε ἔλαβεν ὁ πατὴρ πηλὸν καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, λαμβάνει ὁ υἱὸς ὕδωρ καὶ ποιεῖ αὐτὸ οἶνον· κἀκεῖ ἔχει στοιχεῖον, καὶ ὧδε στοιχεῖον· ἐναλλαγὴ στοιχείου, καὶ βελτίων ἡ δημιουργία. ὥστε εἴτις ἐν D Χριστῷ καινὴ κτίσις· ὁρᾷς οὖν ὅτι ἐστὶ καινὴ κτίσις· τί γάρ μοι ὄφελος ἐὰν γένηται οὐρανός; πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας. οὐκ ἐγένετο οὐρανὸς καινὸς, οὐδὲ ἥλιος καινὸς, οὐδὲ γῆ· τί γάρ μοι ὄφελος εἰ οὐρανὸς ἐγένετο καινὸς, ἐγὼ δὲ ἔμελλον ἐν ἁμαρτίαις εἶναι; τί με ὠφελεῖ, ἢ βλάπτει με ὁ οὐρανὸς μένων, ὅτ' ἂν ἐγὼ μὴ μένω ὁ αὐτός; ὁ οὐρανὸς οἶκός ἐστιν, ἐγὼ δὲ νοσερός εἰμι· ἐὰν οὖν ἴδῃς ἰατρὸν εἰσελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τοῦ μὲν νοσηροῦ μηδεμίαν πρόνοιαν ποιούμενον, λευκαίνοντα δὲ τοὺς τοίχους, E χρυσοῦντα τὸν ὄροφον, οὐ λέγεις, ἄνθρωπε ἀνάστησον τὸν νοσοῦντα; τί τὴν οἰκίαν καλλωπίζεις; καὶ ὁ Χριστὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, εἰς ὃν καταλειμμένην εὗρε τὴν φύσιν μου νοσοῦσαν. πρόσεχε πάλιν ᾧ λέγω. εἰσέρχεται ἰατρὸς εἰς οἶκον μέγαν, εὑρίσκει νοσοῦντα ἄνθρωπον, πυρέττοντα, ἕλκη ἔχοντα, ἀφίησι τὸν νοσοῦντα καὶ ἐγείρεται; λευκαίνει τοὺς τοίχους; χρυσοῖ τὸν ὄροφον; τὸ ἔδαφος καλλωπίζει; οὐχί· ἀλλὰ τοῦ μὲν οἴκου οὐδένα ποιεῖ- F ται λόγον· ὅλη δὲ σπουδὴ κέχρηται πρὸς τὸν νοσοῦντα· ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ὑγιαίνῃ, καὶ τὰ ἄλλα ἕπεται. οὕτω καὶ ἐνταῦ-

stebat, distortum vel fœdatum est, corrigit & purgat. Exempli gratia. Creavit Deus hominem; hoc est id quod non existebat efficere: cumque improbum hominem bonum reddit, hæc est rerum in melius mutatio. Ibi est rei non existentis productio; hic exsistentis, sed depravatæ in melius mutatio. Et ut discas creationem dici non modo ex non existentia in exsistentiam productio; sed etiam cum quidpiam depravatum corrigit & purgat, audi Davidem dicentem. Siquidem & ipse creatus & cor ejus creatum fuerat, pollutum vero ab adulterio & homicidio. Invocat igitur Deum & dicit: *Cor mundum crea in me Deus.* An igitur antea sine corde erat? Quomodo igitur Goliathum prostravit? Quomodo Deo placuit? Non de substantia cordis loquitur, sed de optima ejus dispositione. Ecce ergo creatio dicitur, non substantiæ productio ex non exsistentia in exsistentiam; sed exsistentis, corruptæ vero, in melius conversio. Cum videris effrenem aliquem sobrium effectum, dic, creata est illi mens. Cum videris meretricem continentiæ deditam, dic creata est illi mens. Cum videris rapacem factum misericordem, dic creatum est cor ejus. Nam qui lupus erat, factus est ovis, qui accipiter erat, columba jam est. Ideo creatio dicitur. Idcirco etiam lavacrum regenerationis creatio dicitur. *Exuentes* enim, inquit, *veterem hominem, qui corrumpitur* Col. 3. 9. 10. *secundum desideria carnis suæ, induentes* Eph. 4. 22. *vero novum hominem factum secundum imaginem ejus qui creavit illum.* Itaque creatio est illius opus. *Creati enim in Christo Jesu in operibus bonis.* Prius vero in operibus corruptis. Tunc accepit Pater lutum, & fecit hominem: Filius accipit aquam, & illam vinum facit. Illic habet elementum, & hic quoque elementum: mutatio elementi, & melius fit opificium. *Si qua ergo in Christo nova creatura.* Vides itaque novam esse creaturam. Quid enim est mihi emolumenti si fiat cælum. Attende diligenter. Non factum est cælum novum, nec sol novus, nec terra. Quid enim mihi emolumenti si cælum factum fuisset novum, ego vero in peccatis permansurus essem? Quid me juvat aut lædit cælum idem manens, cum ego non idem permaneam? Cælum est domus, ego vero sum morbidus. Si ergo videris medicum ingredientem in domum, & nullam quidem infirmi curam habentem, sed parietes dealbantem, lacunar auro ornantem, annon diceres: o homo cura ægrotum? Cur domum ornas? Christus quoque in hunc mundum venit, in quo ægram reperit naturam meam. Rursus attende dicto meo. Intrat medicus in magnam domum, invenit hominem ægrotum febricitantem, ulcera habentem; an relinquit ægrotum, an surgit, dealbat parietes, inaurat lacunar, ornat pavimentum? Nequaquam. Nihil curat domum, totamque industriam ad ægrotum convertit. Si sanus sit pater familias, cætera se-

quuntur. Ita quoque Christus in hunc mundum venit, carnem assumsit, ubique vero semper adest. Ingressum autem ejus, œconomiam vocat Scriptura. Ingressus est in hunc magnum mundum, quem ipse adornaverat: ægrotantem invenit naturam humanam; ægrotam non in lecto jacentem, sed in nequitia prostratam, communem harmoniam pessumdatam, aras accensas, nidorem sacrificiorum aera fœdantem, liberos a parentibus mactatos, naturam conculcatam, leges naturæ concus-
Psal. 105. 35. sas, commiserationem contemtam: *Immolaverunt filios suos & filias suas dæmoniis.* Homines impune debacchantes; hunc quidem cinædum, hunc vero mœchum, hunc homicidam, terram totam pereuntem, hominibus in nequitiæ lecto jacentibus, diabolum adstantem, caminum accendentem, ulcera implentem, medicos deficientes; Prophetas, inquam, accusantes, non corrigentes; medicos assidentes, pharmaca præparantes, nec adjuvantes, sed omnium accusatores. *Non est justus quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum.* Hæccine medicus? Quænam igitur spes est cum medicus ægrum accusat? Quidam vero
Jer. 5. 8. dicebat: *Equi amatores facti sunt: unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.*
Ose. 1. 4. Alter sedit in deserto sicut cornix; alter:
Mich. 7. 2. *Væ mihi quia periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est.* Alter: *Maledictum & mendacium & furtum & adulterium inundaverunt in terra. Vir fratrem*
Isai. 1. 4. *suum ad mortem venatur.* Alter: *Væ genti peccatrici.* Egreditur medicus lacrymans. Quam spem habet ægrotus, cum medicum conspiciat lacrymantem? qualem habes spem cum illum videas desperantem? Quid boni de ægroto sperare potes? Quamquam medici sæpe, etiamsi sciant extremam horam, ne tamen propinquos dolore afficiant mentis affectum philosophia vincunt, hilaremque vultum cum suspicione sua præ se ferunt, ne ægrotorum sensum deprimant. Cum enim ægrotus medicum videt vultum mutantem, quid boni sperare potest? Hic autem adeo prævaluit morbus, ut ipse medicus plo-
Isai. 1. 4. rans diceret: Quid facere possum? Ulcera, putredo, vermes, infinita mala. *Væ genti peccatrici.* Alius vero, Jeremias scilicet, integras lamentationes scripsit. Alius luget, alius lamentatur, alius autem hor-
Jer. 12. 7. tatur. Deus superne: *Reliqui domum meam:* Quæ deinceps spes est, quando Deus dicit, Reliqui omnia, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum meorum? Elias vero in-
3. Reg. 19. 10. ferne (clamat) *Domine altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos occiderunt, & ego derelictus sum solus, & quærunt animam meam.* Si vero in Judæa hæc facta sunt, ubi lex, ubi templum, ubi arca, ubi sacrificium Judaïcum; quid videre erat ubi nidor & fumus, iniqua ministeria, impietates: ubi vitia pro diis habebantur, ubi canum vocem imitabantur, qui Bacchi

A θα. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστὸς· σάρκα ἀνέλαβε, πανταχοῦ δὲ πάρεστιν ἀεί· εἴσοδον δὲ αὐτοῦ τὴν οἰκονομίαν καλεῖ ἡ γραφή· εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸν μέγαν, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν· εὗρε νοσοῦσαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· νοσοῦσαν, οὐκ ἐπὶ κλίνης κειμένην, ἀλλ' ἐπὶ κακίας ἐῤῥιμμένην, τὸ κοινὸν μέλος διεφθαρμένον, βωμοὺς ἀναπτομένους, κνίσσαν τὸν ἀέρα μολύνουσαν, τέκνα σφαττόμενα παρὰ γονέων, τὴν φύσιν πατουμένην, τοὺς νόμους τῆς οὐσίας σαλευομένους, τὴν συμπάθειαν ἀτιμαζομένην· ἔθυσαν υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγα-
B τέρας τοῖς δαιμονίοις. ἐκβακχευομένους τοὺς ἀνθρώπους ἀκολάστως, τὸν μὲν πόρνον, τὸν δὲ μοιχὸν, τὸν δὲ ἀνδροφόνον, τὴν γῆν ἅπασαν ἀπολλυμένην, τῶν ἀνθρώπων κειμένων ἐν τῇ κλίνῃ τῆς πονηρίας, τὸν διάβολον παραμένοντα, ἀνάπτοντα τὴν κάμινον, ἐμπιπλῶντα τὰ ἕλκη, τοὺς ἰατροὺς ἀτονοῦντας, (τοὺς προφήτας, λέγω, κατηγοροῦντας, οὐ διορθωμένους,) τοὺς ἰατροὺς παρακαθημένους, φάρμακα κατασκευάζοντας, οὐκ ὠφελοῦντας δὲ, κατηγοροῦντας δὲ ἁπάντων· οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. ὁ ἰατρὸς ταῦτα;
C ποία οὖν ἐλπὶς ὅτε ὁ ἰατρὸς κατηγορεῖ τοῦ κάμνοντος; ὁ μὲν ἔλεγεν· ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγένοντο, ἕκαστος εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν· ἄλλος ἐκάθισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς ἡ κορώνη· ἄλλος· οἴμοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει· ἄλλος· ἀρὰ καὶ ψεῦδος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς· ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν ἐκθλιβῇ· ἄλλος· οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλῶν. ἐξέρχεται ὁ ἰατρὸς κλαίων· ποίαν ἐλπίδα ἔχει ὁ νοσῶν, ὅτ' ἂν ἴδῃ τὸν ἰατρὸν κλαίοντα; ποίαν ἐλπίδα ἔχεις ὅτ' ἂν ἴδῃς τὸν ἀπεγ-
D νωκότα; τί ἔχεις χρηστὸν προσδοκῆσαι περὶ τοῦ νοσοῦντος; καί τοι ἰατροὶ πολλάκις, καὶ εἰδότες τὴν τελευταίαν, ὥστε μὴ λυπῆσαι τοὺς προσήκοντας, τῇ φιλοσοφίᾳ νικῶσι τὸ πάθος, καὶ φαιδρὸν ἐπιδείκνυνται τὸ πρόσωπον τῆς ἑαυτῶν ὑπολήψεως, ἵνα μὴ καταβάλωσι τὰ φρονήματα τῶν νοσούντων. ὅτ' ἂν γὰρ ὁ νοσῶν ἴδῃ διαστρέφοντα τὴν ὄψιν τὸν ἰατρὸν, τί ἔχει χρηστὸν ἐλπίσαι; ὧδε δὲ οὕτως ἐνίκησε τὸ νόσημα, ὡς αὐτὸν τὸν ἰατρὸν κλαίειν· τί ἔχω ποιῆσαι; ἕλκη, σηπεδὼν, σκώληκες, μυρία κακά· οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν· ὁ δὲ ἄλλος καὶ θρήνους ὁλοκλήρους ἔγραψεν,
E ὁ Ἱερεμίας· ὁ μὲν πενθεῖ, ὁ δὲ θρηνεῖ, ὁ δὲ παρακαλεῖ· ὁ Θεὸς ἄνωθεν· ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου. ποία ἐλπὶς λοιπὸν, ὅτ' ἂν ὁ Θεὸς λέγει, ἐγκαταλέλοιπα τὰ σύμπαντα, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωκα τὴν ἠγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν μου; ὁ Ἠλίας κάτωθεν· κύριε τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, κἀγὼ ὑπελείφθην μονώτατος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. εἰ δὲ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ταῦτα, ὅπου νόμος, ὅπου ναὸς, ὅπου κιβωτὸς, ὅπου θυσία
F Ἰουδαϊκή· τί ἦν ὅπου εἴδωλα, ὅπου κνίσσα καὶ καπνὸς, παράνομοι τελεταὶ, ἀσέβειαι· ὅπου τὰ πάθη ἐθεοποιεῖτο· ὅπου κυνῶν φωνὴν ἐμιμοῦντο, οἵτινες ἐπὶ τοῦ Διονύσου

σοῦ ὠργιάζοντο δέρ[illegible] αἰγῶν καὶ κυνῶν φωνὴν, ἵνα πάντοθεν τὴν εὐγένειαν ἀπολέσωσι· κύνας, χοίρους ἐποίησεν ὁ διάβολος· ἔχεις ἐποίησεν, ὄφεις εἰργάσατο, ἀσπίδας κατεσκεύασε λευκούς. ὁ νόμος ἀτονεῖ· οἱ προφῆται κατηγοροῦσι. τί οὖν, ἄθλιε, εἰσελθὼν καὶ εὑρὼν τὴν οἰκουμένην οὕτω κακουμένην, ἔμελλε τὸν οὐρανὸν καλλωπίζειν, καὶ ἀφίεσθαι τὸν νοσηρόν; ἀλλ' οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἔδραμεν ἐπὶ τὸν νοσοῦντα· δι' ὃν καὶ οὐρανὸς, δι' ὃν καὶ γῆ καὶ θάλαττα καὶ ἀὴρ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. διὰ τοῦτο οὐδὲ οὐρανοῦ σχῆμα ἀνέλαβεν, οὐ γὰρ οὐρανὸν ἔμελλε θεραπεύειν ἀλλ' ἄνθρωπον. διὰ τοῦτο τοῦ νοσοῦντος τὸ συγγενὲς ἀνεκτήσατο, καὶ ἔρχεται ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ νοσῶν, οὐ νοσῶν αὐτός· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ἀλλ' ἦλθε συγγενὲς ἔχων τῆς ἐκείνου φύσεως σκεῦος. οὐκ ἦλθε γυμνῇ τῇ θεότητι, ἵνα μὴ φύγῃ ὁ νοσῶν, ἵνα μὴ σοβήσῃ τὴν θήραν· ἀλλ' ὥσπερ ἰατρὸς πολλάκις εὐγενὴς ὢν καὶ ἐπιφανὴς, προγόνων ἔχων περιφάνειαν, καὶ σηρικὰ περιβεβλημένος ἱμάτια, ἐπειδὰν εἰσέλθῃ πρὸς πτωχὸν νοσοῦντα δεόμενον χειρουργηθῆναι, ἢ ἄλλο τι, ἀποδύεται τὰ ἱμάτια καὶ ἀφίησι τὴν περιφάνειαν καὶ λαμβάνει λέντιον, καὶ διαζώννυσιν ἑαυτὸν, μέλλων καίειν, μέλλων τέμνειν, καὶ οὐ ζητεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν, ἀλλὰ κηδεμονίαν τοῦ κάμνοντος· οὕτως καὶ ὁ δεσπότης τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν οὗ ἡ δόξα ἀνερμήνευτος· κατέβη ὡς ἄνθρωπος, διέζωσεν ἑαυτὸν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτὸν τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν· ἐγένετο πτωχὸς ὁ πλούσιος, οὐκ ἀπολέσας τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ κρύψας τὸν πλοῦτον· γινώσκετε γὰρ, φησὶ, τὴν χάριν τοῦ κυρίου, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. εἶδες πτωχείαν πλούτου μητέρα; εἶδες πενίαν περιουσίας ὑπόθεσιν; ὁ πλούσιος ἐγένετο πτωχὸς, ἵνα ἐγὼ ὁ πτωχὸς γένωμαι πλούσιος. ὡς ἰατρὸς περιεζώσατο λέντιον· πῶς κατέβη; λέντιον περιεζώσατο. οὐκ ἤρκησεν αὐτὸν τῆς φύσεως ἡ περιβολὴ, ἀλλὰ καὶ σχῆμα δούλου ἀνέλαβεν, οὐ φύσιν δούλου μόνον. ἦλθε τοίνυν· νοσοῦσαν εὗρε τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν· ἐγένετο τοῦτο ὅπερ εἰμὶ ἐγὼ, ἁμαρτίας μέντοι χωρίς· ἦλθεν εἰς τὴν καλύβην εἰς ἣν κατεκείμην· εἶδε σκώληκας, εἶδε σηπεδόνας, εἶδε δυσωδίαν πολλὴν, τὸν νόμον οὐ βοηθοῦντα, τοὺς προφήτας κατηγοροῦντας, τὴν ἁμαρτίαν ἐπικειμένην, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κάμνοντος ἄτακτον, οὐκ ἐγκρατεύεσθαι βουλόμενον, οὐδὲ ἀνεχόμενον τῶν ἰατρῶν· οὐ φονεύσεις, οὗτος ἐφόνευσεν· οὐ μοιχεύσεις, ἕκαστος πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον ἐχρεμέτιζεν· οὐ κλέψεις, ἀρὰ καὶ ψεῦδος καὶ μοιχεία καὶ κλοπὴ κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς. ἄλλα ἔλεγεν ὁ ἰατρὸς, καὶ ἄλλα ἐποίει ὁ νοσηρός. τί γένηται; ὁ ἰατρὸς ἐπέταττεν, ὁ νοσηρὸς οὐχ ὑπήκουσε· τὸ νόσημα ηὐξάνετο· ὁ ἀνδραποδιστὴς διάβολος παρέμενε καθάπερ δοῦλος δραπέτης· τί θέλεις; ψυχροποσίαν δίδωμι· τί θέλεις; κρέα δίδωμι, τὰ διαφθείροντά σου τὸν στόμαχον δίδωμι, τὰ ἐναντία τῷ ἰατρῷ· ὁ ἰατρὸς ἐπέταττε καὶ ἐξήρχετο, ὁ δραπέτης εἰσήρχετο κρύφα καὶ πάντα παρεῖχε· πορνείαν θέλεις; ψεύδεις θέλεις; ἐκεῖνος ἔλεγε·

festa celebrabant, pellem caprarum & canum voces, ut nobilitatem prorsus amitterent. Canes, porcos deos fecit diabolus, viperas fecit & serpentes, aspides albas constituit. Lex imbecilla est, Prophetæ incusant. Cur itaque, o miser, Christus intrans, & hunc mundum comperiens adeo male habitum, ornaturus esset cœlum, & ægrum missum facturus? At hoc non fecit; sed ad ægrum accurrit propter quem & cœlum, propter quem & terra & mare, & aer & reliqua omnia. Idcirco neque cœli formam assumsit: neque enim cœlum sanaturus erat, sed hominem. Propterea id quod ægro cognatum erat assumsit, & venit tamquam si ipse æger ille fuisset, licet non æger esset: nam *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* (1. Pet. 2. 22. Esai. 53. 9.) Sed venit vas habens naturæ illius ægri cognatum. Non venit cum nuda divinitate, ne fugeret ægrotus, ne abigeret prædam. Verum sicut medicus sæpe genere nobilis & conspicuus, claris progenitoribus ortus, & sericis amictus vestibus, cum pauperem adit ægrotantem, qui vel operatione, vel alio remedio opus habet, vestes exuit & claritatem deponit, & linteo accepto se circumcingit, ustione vel sectione usurus, nec dignitati suæ, sed morbo laborantis curationi consulit; ita quoque fecit Dominus Angelorum, cujus gloria ineffabilis: descendit ut homo, linteo, naturâ nempe nostrâ se circumcinxit: qui dives erat factus est pauper, non amissis divitiis, sed occultatis. *Scitis enim,* ait, *gratiam Domini, quoniam propter nos egenus factus est, cum eßet dives, ut illius inopia nos divites eßemus.* (2. Cor. 8. 9.) Vidisti paupertatem divitiarum matrem? vidisti indigentiam abundantiæ occasionem? Dives factus est pauper, ut ego pauper dives fiam. Ut medicus linteo se circumcinxit; quomodo descendit? Non satis fuit illi naturam nostram induere; sed & servi formam assumsit, nec servi naturam tantum. Venit igitur, reperit naturam nostram ægrotantem: factus est idipsum quod ego sum, peccato excepto; venit in tugurium, ubi ego decumbebam. Vidit vermes, vidit putredines, vidit fœtorem multum; legem non opitulantem, Prophetas accusantes, peccatum incumbens, ægroti cupidinem inordinatam, contineri nolentem, nec medicos admittentem. *Non occides,* ille occidit; *Non mœchaberis; unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* (Jer. 5. 8.) *Non furtum facies: Maledictum & mendacium & adulterium & furtum inundaverunt* (Osee 4. 2.) in terram. Alia dicebat medicus, alia faciebat ægrotus. Quid faciendum? Medicus præcepit, æger non obtemperavit. Morbus auctus est. Mango ille diabolus permansit sicut servus fugitivus. Quid vis? potum frigidum administro. Quid vis? carnes do; quæ corrumpant stomachum tuum trado: contraria iis quæ medicus offert. Medicus præcepta dedit & abiit; fugitivus clam ingressus est, & omnia dedit. Vis fornicationem? Vis men-

dacium? Respondit ille: Hæc volo, non ea quæ dicit medicus: hæc volo, quæ tu narras. Misera corpora perierunt. Deus accusat, Prophetæ increpant, ille carnifex mansit, & ægri desiderium ad nocentem, non ad opitulantem vertitur. Periit totum genus, omnia corrupta erant. Venit medicus in rebus difficillibus expeditus, viam inveniens facilem, apertam & salutarem. Si dicam, inquit, hoc vel hoc facite, non faciunt. Qua de causa? Quæ legis sunt non acceperunt, & quæ gratiæ sunt accipere possunt? inferiora non acceperunt, & superna accipere possunt? si præcipiam jejunium, si sacci gestamen, si paupertatem; si præcipiam virginitatem, honorabile connubium nesciunt, & de virginitate loqui possum? Aliena rapiunt, & de paupertate loquar illis? Fornicantur, mœchantur, & sacci gestamen dicam? Quid igitur? homo fiam, quantum ad carnem meam, & abjectum istum alloquar. Peccatum purgabo, & a genere hominem sanum esse demonstrabo; ostendam naturam eamdem & non eumdem lapsum;

Jo. 8. 46. hominem *qui peccatum non fecit, nec est dolus in ore ejus;* ut & illi qui spectatores sunt spem habeant salutis, & qui insidiantur aufugiant, & hominem videant peccatum non habentem. Erubesce, diabole: hoc caro est, hoc corpus est, quod Dominus meus habet. Ideo circumibat semper dicens: Si Filius Dei est hic homo, quomodo non peccat? Omnes alii sub peccato sunt; neque enim peccatum est naturæ, sed electionis. En hominem exhibeo sanum, vas purgatum, & sine labe. Et stans in medio populi dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et nemo quidquam quod dicere posset invenit. Quid ergo nunc? Intrat ad ægrotos, hortans illos verbis, ut medicus pharmacis. Nihil habes mali si sapias: gravis est morbus, sed sanari potest.

Matt. 11. 28. Hortatur illos: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Onerati erant ægroti: onera enim sunt, morbus, inordinati mores, scortatio, furtum, mendacium, falsum testimonium: nullum quippe onus tam grave est, quam mala conscientia. Sed quia æger medicum timet, maxime cum morbus est gravis, ne ferrum acuat, ne ignem accendat; & ægri multi in morbis mori maluerunt, quam medicamentorum vim perpeti, & sanitatem a dolore percipere; ne quis, quoniam ille venit, hoc metuat & dicat: Poscit a nobis peccatorum rationem, exigit a nobis delictorum pœnam, punire nos vult, & tunc nos emendat: ne quis

Matt. 11. 28. Jo. 12. 47. hoc secum reputans aufugiat; *Venite,* inquit, *ad me. Non veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.* Nihil grave est; non habeo ferrum, non habeo ignem comburentem, non uro, non seco: sine dolore est medicina, sine labore curatio. Si non creditis, videte meretricem, videte latronem, videte Magos, Publicanum, Chananæam. Indicium vobis dedi ab exordiis.

A ταῦτα βούλομαι, οὐκ ἐκεῖνα ἃ λέγει ὁ ἰατρός· ταῦτα βούλομαι ἃ σὺ λέγεις· τὰ σώματα ἄθλια ἀπώλλυτο. θεὸς κατηγορεῖ, προφῆται κατηγοροῦσιν, ἐκεῖνος ὁ δήμιος παρέμενε, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ κάμνοντος πρὸς τὸν βλάπτοντα, οὐ πρὸς τὸν ὠφελοῦντα. ἀπώλλυτο τὸ γένος. διέφθαρτο πάντα· ἦλθεν ὁ ἰατρὸς ὁ εὔπορος ἐν ἀπόροις, ὁδὸν εὑρὼν ῥᾳδίαν, καὶ εὔκολον καὶ σωτήριον· ἐὰν εἴπω, φησὶ, τὸ καὶ τὸ ποιήσατε, οὐ ποιοῦσι. πῶς; τὰ τοῦ νόμου οὐκ ἐδέξαντο, καὶ τὰ τῆς χάριτος ἔχουσι δέξασθαι; τὰ κάτω οὐκ ἐδέξαντο, καὶ τὰ ἄνω ἔχουσι δέξασθαι; ἐὰν εἴπω νηστείαν, ἐὰν εἴπω σάκκου

B περιβολὴν, ἐὰν εἴπω ἀκτημοσύνην, ἐὰν εἴπω παρθενείαν· γάμον οὐκ οἴδασι σεμνὸν, καὶ περὶ παρθενείας ἔχω εἰπεῖν; τὰ ἀλλότρια ἁρπάζουσι, καὶ περὶ ἀκτημοσύνης αὐτοῖς ἔχω εἰπεῖν; πορνεύουσι, μοιχεύουσι· καὶ σάκκου περιβολὴν ἔχω εἰπεῖν; τί οὖν; γίνομαι ἄνθρωπος τέως ἐν τῇ σαρκὶ τῇ ἐμῇ, καὶ τῷ ἀπερριμμένῳ διαλέγομαι· καταργῶ τὴν ἁμαρτίαν τέως, ἀπὸ τοῦ γένους δείκνυμι ὑγιαίνοντα ἄνθρωπον· δείκνυμι τὴν αὐτὴν φύσιν, καὶ οὐ τὸ αὐτὸ πταῖσμα· δείκνυμι ἄνθρωπον ἁμαρτίαν οὐ ποιήσαντα, οὐδὲ δόλον ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ἵνα καὶ οὗτοι θεαταὶ ὄντες

C ἔχωσιν ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ οἱ ἐπιβουλεύοντες ἀποφύγωσι, καὶ ἴδωσιν ἄνθρωπον μὴ ἔχοντα ἁμαρτίαν. αἰσχύνου, διάβολε. τοῦτο σάρξ ἐστι, τοῦτο σῶμά ἐστιν, ὃ ἔχει ὁ δεσπότης μου· διὰ τοῦτο περιήρχετο ἀεὶ λέγων, εἰ υἱὸς ἢ τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, πῶς οὐχ ἁμαρτάνει· πάντες οἱ ἄλλοι ὑπὸ ἁμαρτίαν εἰσίν· οὐ γάρ ἐστι φύσεως ἁμαρτία, ἀλλὰ προαιρέσεως. ἰδοὺ δίδωμι ἄνθρωπον ὑγιαίνοντα, σκεῦος ἐκκεκαθαρμένον καὶ ἀκηλίδωτον. καὶ στὰς ἐν μέσῳ τοῦ δήμου ἔλεγε· τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας· καὶ οὐδεὶς ηὗρεν εἰπεῖν τι. τί οὖν νῦν; εἰσέρχε-

D ται πρὸς τοὺς νοσοῦντας τέως, λόγοις αὐτοὺς παρακαλῶν, ὥσπερ ἰατρὸς διὰ τῶν φαρμάκων· οὐδὲν ἔχεις πονηρὸν ἐὰν σωφρονῇς· χαλεπὸν δὲ νόσημα, ἀλλὰ δύναται λυθῆναι· παρακαλεῖ αὐτοὺς, δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. πεφορτισμένοι ἦσαν οἱ νοσεροί· φορτία γάρ ἐστι νόσος, ἀταξία, πορνεία, κλοπὴ, ψεῦδος, ψευδομαρτυρία· οὐ γὰρ οὕτω φορτίον βαρὺ, ὡς συνειδὸς πονηρόν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ νοσῶν φοβεῖται τὸν ἰατρὸν, μάλιστα ὅτ᾽ ἂν χαλεπὸν ᾖ τὸ νόσημα, μή που σίδηρον ὀξύνῃ, μή που πῦρ καίῃ, καὶ πολ-

E λοὶ τῶν νοσούντων εἵλαντο ἐναποθανεῖν τοῖς νοσήμασιν, ἢ ὑπομεῖναι τὴν ὀδύνην τὴν ἀπὸ τῆς ἰατρείας, καὶ καρπώσασθαι τὴν ὑγείαν τὴν ἀπὸ τῆς ὀδύνης, ἵνα μηδεὶς φοβηθῇ τοῦτο ὅτι ἐστὶν ἦλθέ, φησιν· ἀπαιτεῖ ἡμᾶς εὐθύνας τῶν ἁμαρτημάτων· ἀπαιτεῖ ἡμᾶς τῶν πλημμελημάτων· κολάσαι ἡμᾶς ἔχει, καὶ τότε ἡμᾶς διορθοῦται· ἵνα μηδεὶς τοῦτο ἐννοήσας φύγῃ· δεῦτέ, φησι, πρός με. οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σώσω τὸν κόσμον· οὐδὲν βαρύ·

F οὐκ ἔχω σίδηρον οὐκ, ἔχω πῦρ καῖον, οὐ καίω, οὐ τέμνω· ἀνώδυνος ἡ ἰατρεία, χωρὶς πόνου ἡ θεραπεία· εἰ οὐ πιστεύετε, βλέπετε τὴν πόρνην, βλέπετε τὸν λῃστὴν, βλέπετε τοὺς μάγους, τὸν τελώνην, τὴν Χαναναίαν· ὑπόδειγμα ὑμῖν

ἔδωκα ἐκ προοιμίων· μὴ ἔκαυσα; μὴ ἔτεμον; οὐκ ἐδάκρυσε μόνον ἡ πόρνη, καὶ παρθένων ἐγένετο σεμνοτέρα; οὐ προσεκύνησαν οἱ μάγοι, καὶ εὐαγγελισταὶ ἐγένοντο; οὐκ ἦλθεν ἡ Χαναναία, καὶ τὴν ἰατρείαν ἔλαβε τῆς θυγατρός; οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω. δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι. ταῦτα λέγω τὰ ῥήματα· δεσπότης εἰμί, οὐ χρείαν ἔχω, οὐκ εἰμὶ δοῦλος, ὑποκείμενος νόμῳ· κατηγορεῖ σου ὁ νόμος, ἀλλὰ λύω τὴν κατηγορίαν· αὐτὸν τὸν κατήγορον παύω· πῶς; ἔπαυσε γὰρ αὐτὸν ἡ χάρις· κατηγοροῦσιν οἱ προφῆται, ἀλλὰ μείζονα δίδωμι τὴν ἐλευθερίαν. ἐλθὼν τοίνυν καὶ εὑρὼν τὴν φύσιν κακῶς ἔχουσαν, καὶ τοὺς μὲν ἐν πορνείᾳ, τοὺς δὲ ἐν μοιχείᾳ, κνίσσαν καὶ καπνὸν τὸν ἀέρα μολύνοντα, τὰ ἄλλα πάντα, τί ποιεῖ; ὁρῶν πυρέττοντα τὸ γένος τὸ ἡμέτερον, λούει· πρῶτον λέγει, λοῦσαι καὶ ἀπαλλάσσου τοῦ νοσήματος· λούει λουτρῷ παλιγγενεσίας καὶ ἀλείφει· καὶ τῷ χρίσματι τοῦ μύρου ἀλείφω σε, καὶ λούω καὶ μεταβάλλω σε. καὶ τοσαύτη ἡ ἰσχὺς τοῦ λουτροῦ; τοσαύτη· κατάβηθι κάτω· καταβαίνει κάτω, καὶ οὐ μένει ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος. μὴ σιδήρου χρεία, μὴ τομῆς καὶ ὀδύνης· ἐν ἡδονῇ ἡ ὠφέλεια, μὴ ἐπίπονος ἡ ἰατρεία. καὶ τί ποιήσομεν ἵνα σωθῶμεν; μυρία εἰργασάμεθα κακά· πονηρὸν ἔχομεν συνειδός· ἀπωλόμεθα· λέγει βαπτίζεσθαι καὶ σώζεσθαι· καὶ γὰρ λαβὼν χρίει, λούει, εἶτα τρέφει στερεὰν τροφήν. ἐπειδὴ γὰρ ἀθῷος ὁ νοσηρὸς ἐγένετο, τρέφει αὐτὸν καὶ τρέφει τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ, καὶ ποτίζει τὸ αἷμα τὸ ἑαυτοῦ, ἐμοῦ φησὶ τοῦ ἀναμαρτήτου· ἐπειδὴ γὰρ ἐγένου σὺ ἀναμάρτητος ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, λαβὼν σῶμα τοιοῦτον, χρίει, λούει, τρέφει. τοῦτό ἐστι καινὴ κτίσις· ὅτ' ἂν εἰσέλθῃ πόρνος, καὶ γίνεται δίκαιος, οὐκ ἔστι καινὴ κτίσις; ὅτ' ἂν εἰσέλθῃ ἅρπαξ καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν ἁμαρτημάτων, οὐκ ἔστι καινὴ κτίσις; εἶδες ἐν τῇ χάριτι τὴν κτίσιν, βλέπε καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὴν κτίσιν· πόσαι πόρναι κατέλιπον τὰ θέατρα; ἀφῆκαν σηρικὰ ἱμάτια; κατεπάσαντο σποδόν; περιεβάλλοντο σάκκους, καὶ νῦν πολιτεύονται ἐν Χριστῷ; οὐκ ἔστι καινὴ κτίσις; ὅτ' ἂν οὖν ἴδῃς τὴν πόρνην μηκέτι πόρνην, ἀλλὰ παρθένου σεμνοτέραν, εἰπέ· ἐκτίσθη αὐτῆς ἡ γνώμη, μετεβλήθη αὐτῆς ἡ καρδία, μετετέθη ἡ διάνοια ἀπὸ τοῦ τρόπου· οὐκ ἔτι αὐτὴ εἰς τὸ θέατρον, οὐκέτι ἄλλους βροχίζει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ σώζεται· οὐκέτι ἄλλοις γίνεται σκάνδαλος, ἀλλὰ σωτηρία· βλέπουσι γὰρ οἱ πόρνοι καὶ σώφρονες γίνονται. ὁρᾷς καινὴν τὴν κτίσιν; ὅτ' ἂν ἴδῃς τὸν ἅρπαγα, τὸν Ἕλληνα, τὸν βωμοὺς λείχοντα, τὸν μαινόμενον κατὰ Χριστιανῶν, μυρίους ἀποδύοντα ὀρφανούς, μυρίας γυμνοῦντα χήρας, Χριστιανὸν γενόμενον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ διδόντα πένησι, καὶ εἰς παννυχίδας παραγινόμενον, εἰπὲ, ἐκτίσθη οὗτος· ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· ὅρα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης καινὴν τὴν κτίσιν. ὅτ' ἂν ἴδῃς μοναχοὺς ὄρη κατειληφότας, ἐσταυρωμένους, τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως καταπατοῦντας, ἀγγέλους μιμουμένους τῇ ἀπα-

A Num ussi? num secui? Nonne meretrix flevit solum, & facta est virginibus continentior? Nonne Magi adorarunt, & facti sunt Evangelistæ? Nonne Chananæa venit, & filiæ sanitatem accepit? *Non veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Hæc verba effero, Dominus sum, non indigeo, non sum servus legi subditus. Accusat te lex, sed accusationem solvo, ipsum accusatorem compesco.
B Quomodo? Ipsum enim gratia compescuit, Prophetæ accusant, sed majorem præbeo libertatem. Veniens igitur & reperiens naturam male se habentem, & hos quidem in scortatione, alios in adulterio, nidorem & fumum aera polluentem, cæteraque omnia; quid facit? Videns genus nostrum febre laborans, lavat, primum dicens, Lava, & liber esto a morbo. Lavat regenerationis lavacro, & ungit, & unguenti chrismate ungo te & la-
C vo, & transmuto te. Tantane est lavacri vis? Tanta. Descende deorsum. Descendit deorsum, & vetus homo non manet. Non opus est ferro, non sectione & dolore, cum voluptate est utilitas, non laboriosa est medela. Et quid faciemus ut salvi simus? Infinita mala patravimus; conscientiam habemus malam. Periimus. Dicit ut baptizemur & salutem consequamur. Etenim apprehensos ungit, lavat, deinde nutrit solido alimento. Postquam enim ægrotus innoxius factus est, nutrit
D eum & corpore suo nutrit, & sanguinem suum in potum dat, suum, inquam, ipsius, qui est sine peccato. Cum enim tu per lavacrum factus sis sine peccato, quando tale corpus accipis, te ungit, lavat, nutrit. Hæc est nova creatura. Cum intrat cinædus, & fit justus, nonne est nova creatura? Cum intrat rapax, & a peccatis liberatur, nonne est nova creatura? Vidisti in gratia creaturam, vide etiam in vitæ instituto creaturam. Quot meretrices deseruerunt theatra, vestes sericas missas fecerunt, cinere se insperserunt, saccos induerunt, & nunc in Christo vitam instituunt? Annon est nova creatura? Cum
E ergo videris meretricem non amplius meretricem, sed virgine continentiorem; dic, creatus est ipsi animus, mutatum est cor ejus, conversa est anima ejus a more pristino, non ultra in theatro comparet, non alios trahit in laqueum; sed & ipsa servatur; non amplius aliis offensioni est, sed saluti. Vident enim cinædi & fiunt casti. Vides novam creaturam? Cum videris rapacem, Græcum, aras lingentem, contra Christianos insanientem, innumeros orphanos spoliantem, innumeras nudantem viduas, Christianum factum, sua pauperibus largientem, & ad pervigilia venientem; dic,
F Creatus est ille. Itaque, *si qua in Christo nova creatura.* Vide ubique terrarum novam creaturam. Cum videris Monachos montium juga occupantes, crucifixos, conculcantes naturæ necessitates, immuni-

tate a passionibus angelos imitantes. Itaque, *si qua in Christo nova creatura.* Abi in Persidem, si non corpore, saltem mente; matres in uxores ducebant, nunc autem virginitatem colunt. Itaque *si qua in Christo nova creatura.* Creaturam conspice usque ad Reges, qui diademate ornantur. Antehac Reges omnia impietate replebant; jam vero Reges in Ecclesiam se conferunt: tunc Reges omnibus erant terribiles; nunc autem Ecclesia ipsis terribilis est. Quis ausit Regi dicere, Depone diadema tuum? Ecclesia vero id dicit, & ille obtemperat, venitque nudo capite, nemine jubente, sed hortante ratione. Nudo capite nec ornato, diadema projicit, & crucem accipit. Intrat ad mensam similiter pauper & Rex; non aliter pauper & aliter Rex. Neque Rex dicit, Mihi amplius dato, pauperi vero parcius. Sed cum eadem humilitate, cum eadem pietate, ut pauper sic & ego. Itaque *si qua in Christo nova creatura.* Pro his autem omnibus Deo gratias agamus, quoniam illi gloria in sæcula. Amen.

A θεία· ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. ἄπελθε εἰς Περσίδα, εἰ μὴ καὶ τῷ σώματι, ἀλλὰ τῷ νοΐ· μητέρας ἐγάμουν, νῦν δὲ παρθενίαν ἀσκοῦσιν. ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. μέχρι βασιλέων βλέπε τὴν κτίσιν τῶν τὰ διαδήματα ἐχόντων· πρὸ τούτου βασιλεῖς πάντα ἔπλησαν ἀσεβείας, νῦν δὲ βασιλεῖς εἰς ἐκκλησίαν ἀπαντῶσι· καί τοι πᾶσι φοβεροὶ οἱ βασιλεῖς, νῦν δὲ ἡ ἐκκλησία αὐτοῖς φοβερά· τίς τολμᾷ εἰπεῖν βασιλεῖ, θὲς σου τὸ διάδημα; ἡ δὲ ἐκκλησία αὐτῷ λέγει, καὶ ὑπακούει, καὶ ἔρχεται γυμνῇ τῇ κεφαλῇ οὐδένος λέγοντος,
B ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ παραινοῦντος· γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ ἀκαλλωπίστῳ· ῥίπτει διάδημα, καὶ λαμβάνει σταυρόν· εἰσέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν ὁ πτωχὸς καὶ ὁ βασιλεὺς ὁμοίως· οὐκ ἄλλως ὁ πτωχὸς, καὶ ἄλλως ὁ βασιλεύς· οὐδὲ λέγει ὁ βασιλεὺς ἐμοὶ πλέον δὸς, καὶ τῷ πτωχῷ ἔλαττον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν αὐτὴν εὐλάβειαν ἔχων, ὡς ὁ πτωχὸς καὶ ἐγώ· ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. ὑπὲρ δὲ τούτων ἁπάντων εὐχαριστήσωμεν τῷ θεῷ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
C Ἀμήν.

Ejusdem in illud: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Hic prolis amans Pater ob suum erga nos affectum sermonis argumentum misit mihi, & laudem, qua me curante vos illum celebrastis, hac præsenti remuneravit institutione, liberorum suorum lucrum suum esse putans. Ego vero lætus adhortationem accepi, ac cum fiducia rursus vos alloquor: pristinorumque verborum seriem libentissime persequi curabo. Ostendi enim vobis in præcedenti Dominica Christum cum servis suis ad Baptismum venientem: deinde Baptistam qui accedentem Dominum agnovit, Baptisma administrare renuentem, ac demum propter Salvatoris mandatum mysterium œconomiæ complentem: scripto postea repræsentavi Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi de cœlo clamantem. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Et ad hoc usque testimonium progressus, descendi e suggestu, tempore cursum orationis interpellante. Hodie igitur resumere volo quæ tunc omittere coactus fui propter temporis angustiam, & adjungere sermonis solutionem, ut per eam ascendatis ad auctorem ejus, nempe Filium. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Hic est qui mecum misit super se Spiritum sanctum. Iterumque quem receperat Spiritum misit. Hic est qui ante omnia sæcula ex me genitus est, non creatus; Deus genitus ex me solo unigenitus, ut solus ego novi, & ut ille scit solus. Hic

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.

Ὁ μὲν φιλόστοργος οὗτος πατὴρ, διὰ τὴν περὶ ἡμᾶς στοργὴν, ἔπεμψέ μοι τοῦ λόγου τὸ σύνθημα, καὶ τὴν γεγενημένην δι' ἐμὲ παρ' ὑμῶν εἰς αὐτὸν εὐφημίαν ἠμείψατο τῇ παρούσῃ δημιουργίᾳ, κέρδος οἰκεῖον ἡγούμενος τῶν ἑαυτοῦ τέκνων τὸ ὄφελος· ἐγὼ δὲ χαίρων ἐδεξάμην τὴν
D προτροπὴν, καὶ θαῤῥῶν πάλιν ἐν ὑμῖν ἀφίημι τὴν φωνὴν, καὶ πρόθυμός εἰμι τῶν προτέρων λόγων ἀποδοῦναι τὴν σύνταξιν τὴν ἐξ ἐμοῦ βουλόμενος. ὑπέδειξα γὰρ ὑμῖν τῇ προτέρᾳ κυριακῇ τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ προσερχόμενον τῷ βαπτίσματι· εἶτα τὸν Βαπτιστὴν ἐπιγνόντα τὸν προσελθόντα δεσπότην καὶ παραιτούμενον δοῦναι τὸ βάπτισμα, ὕστερον τὴν διακονίαν τῆς οἰκονομίας πληρώσαντα, διὰ τὸ τοῦ σωτῆρος ἐπίταγμα· ὑπέγραψα τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐρανόθεν ἐπιβοῶντα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
E ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ηὐδόκησα· καὶ μέχρι τῆς μαρτυρίας ταύτης παραγενόμενος κατέβην ἀπὸ τοῦ βήματος, τῆς ὥρας ἐγκοψάσης τοῦ λόγου τὸν δρόμον. βούλομαι τοίνυν σήμερον ἀναλαβεῖν ἅπερ τότε διὰ τὴν στενοχωρίαν ἠναγκάσθην καταλείπειν, καὶ θέλω συνάψαι τοῦ λόγου τὴν λύσιν, ἵνα ταύτης κρατήσαντες, ἀνέλθητε δι' αὐτῆς πρὸς τὸν αὐτὴν χαλκεύσαντα υἱόν. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα. οὗτός ἐστιν ὁ σὺν ἐμοὶ πέμψας ἐφ' ἑαυτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ πάλιν ὅπερ ἔπεμψεν ὑποδεξάμενος πνεῦμα· οὗτός ἐστιν ὁ πρὸ πάν-
F των τῶν αἰώνων ἐξ ἐμοῦ γεννηθεὶς, οὐ δημιουργηθείς· θεὸς γεννηθεὶς ἐξ ἐμοῦ μόνου μονογενὴς, ὡς οἶδα μόνος ἐγὼ καὶ ὡς αὐτὸς μόνος ἐπίσταται· οὗτός ἐστιν ὁ τῆς ἐμῆς τε-

λειότητες

λειότητος χαρακτήρ· οὗτός ἐστιν ὁ τὴν ἐμὴν θεότητα χαρακτηρίζων ἐν ἑαυτῷ· οὗτός ἐστιν ὁ τὴν ὑπόστασιν ἐξεικονίζων σαφῶς· υἱός ἐστιν ἐμὸς, ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας ἀσωμάτως, ἀῤῥεύσως, ἀχρόνως ἐκλάμψας, οὐκ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἀνακαλύψας· υἱός ἐστιν ἐμὸς, φύσει οὐ χάριτι· υἱός ἐστιν ἐμὸς, συναΐδιος συναΐδιος οὐ νεώτερος οὐ δεύτερος προσγενόμενος· υἱός ἐμός ἐστιν, ὁμοούσιός μοι, ὡς φῶς ἐκ φωτὸς, ὡς ζωὴ ἐκ ζωῆς, ὡς ἀλήθεια ἐξ ἀληθείας, ὡς δύναμις ἐκ δυνάμεως, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ. ἐγὼ ἐγέννησα, αὐτὸς γεννᾶται· ἐμοῦ δὲ καὶ αὐτοῦ μέσον οὐδέν· ἐγὼ ἐγέννησα, ὡς ἔπρεπέ μοι γεννῆσαι πεφυκότι Θεῷ, οὗτος γεγέννηται, ὡς ἔπρεπεν αὐτῷ γεννηθῆναι, Θεῷ λόγῳ τυγχάνοντι. ἀνθρώπινον τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα, ἀλλὰ μυστικὸν τὸ ὑπέρχρονιον γέννημα· χρόνος οὐκ οἶδε τῆς ἐμῆς γεννήσεως τὸ μυστήριον· οὐκ ἴσασι ταύτην, ὕστερον γὰρ αὐτῆς γεγόνασι τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφεὶμ, τὰ πολυπρόσωπα, καὶ τὰ πολυόμματα, ταῖς πτέρυξιν ὡς χερσὶ τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντα πρόσωπα, ἀπαύστως βοᾷ, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαώθ· οὐ λέγουσιν, ἅγιος, ἁγιώτερος, ἁγιώτατος· οὐ κατασκευάζουσιν ἐπιβεβηκυῖαν καὶ πάλιν ὑπέρτερον βαθμίδα θεότητος· οὐ τέμνουσι τὴν μίαν οὐσίαν εἰς ἀνίσους ἀρχάς· οὐ δοκιμάζουσιν ὃ μὴ βλέπουσιν, ὑμνοῦσιν, οὐ πολυπραγμονοῦσιν, εὐσεβοῦσι, προσκυνοῦσιν· οὐ λογοθετοῦσι τὴν τῆς ἁγίας τριάδος ταυτότητα· ἴσην ἐμοὶ, καὶ τῷ υἱῷ μου, καὶ τῷ πνεύματι τὴν ὑμνῳδίαν προσφέρουσι, καὶ βίον ἔχοντες ἀπερίεργον ὕμνον, καὶ ζωὴν κέκτηνται τὴν ἀπράγμονα μελῳδίαν. οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, τοῦ πεποιηκότος αὐτούς. οὐκ ἐρευνῶσι τὴν οὐσίαν τοῦ ποιητοῦ· οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν αὐτοῦ, φαινόμενοι οὐ φθεγγόμενοι· οἱ προφῆται τὸν ἀκατάληπτον καταλαβεῖν οὐ δεδύνηνται, πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ἀτονεῖ πρὸς τὴν τούτου κατάληψιν. νοῦς οὐκ ἰσχύει χωρῆσαι τὸν ἀχώρητον· λόγος οὐ δύναται τὸν ἐνανθρωπήσαντα λόγον περιβαλεῖν· πίστις μόνη κρατεῖ τὸν ἀκράτητον· πίστις μόνη κατανοεῖ τὸν ἀθέατον· πίστις μόνη πλησιάζει τῷ ἀπροσπελάστῳ, ὅσον ἐγχωρεῖ καὶ ὅσον ἐνδέχεται· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα. οὗτός ἐστι συνεργὸς ἐμὸς, ἀλλ' οὐχ ὑπουργός· οὗτος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὗτος οὐ στερεώματος τὸν κύκλον ἐπὶ τὰ ἄνω κυρτώσας, ἐπὶ τὰ ἄνω λεάνας ἐξήπλωσεν· οὗτος τὴν ὁρωμένην ὄψιν τοῖς ἄστροις ὡς ὀφθαλμοὺς ἔθετο· οὗτος ἐποίησε τὸν ἥλιον τῆς ἡμέρας ἡγεμόνα καὶ στρατηγόν· οὗτος συνέζευξε τῷ νυκτερινῷ ζόφῳ τῆς σελήνης τὴν ἀχλὺν ἀποδιώκουσαν τὴν τῆς νυκτὸς κατήφειαν· οὗτος ἐξέχεε τοῦ ἀέρος τὴν ἁπαλὴν φύσιν εἰσπνεομένην εὐκόλως παρὰ τῶν ἐμπολιτευομένων αὐτῷ, καὶ διασχιζομένην εὐμαρῶς τοῖς προσώποις τῶν βαδιζόντων, καὶ πάλιν κατὰ νώτου συναπτομένην ἀλύτως. οὗτος ἐπέθηκε ταῖς λαγόσι τῆς γῆς τῶν καρπῶν τὰς γονὰς, τὸ πρόσταγμα καθάπερ σπέρμα καταβάλλων, καὶ τοῖς μυρίοις φυτοῖς καὶ τοῖς ἄνθεσιν ἐστεφάνωσε ταύτης τὸ πρόσωπον· οὗτος μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης τὴν λεπτὴν ψάμμον ξένον μεθόριον ἔπηξεν, ὅπερ ἡ θάλασσα βλέπουσα μένει τῶν ἐν αὐτῆς ὅρων ἐντὸς, οὐ τολμῶσα ἐξελθεῖν οὐδὲ πλεονεκτῆσαι τὴν ὅμορον γῆν. οὗτος

A est perfectionis meæ character & Deitatis meæ character. Hic est qui substantiæ meæ clare fert imaginem. Filius est meus ex mea essentia incorporee, incorruptibiliter. Sine ulla temporis ratione elucens, non ex altera substantia se prodens. Filius est meus natura, non gratia. Coæterdus, non junior vel secundus. Filius est meus coessentialis mihi ut lumen ex lumine, ut vita ex vita, ut veritas ex veritate, ut potentia ex potentia, ut Deus ex Deo. Ego genui, ille genitus est: inter me vero & illum nihil est medium: ego

B genui ut me decet gignere natura Deum. Ille genitus est sicut decet illum gigni, qui Deus Verbum est. Humanum generationis nomen, sed mystica est tempore superior generatio. Tempus non novit generationis meæ mysterium. Hoc nesciunt, postea enim facti sunt, Cherubim & Seraphim, qui multos habent vultus & multos oculos, ipsis tamquam manibus facies suas tegentes, indesinenter clamant, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth.* Non dicunt Sanctus, Sanctior, Sanctissi-

C mus. Non instituunt ascendentem & rursus altiorem divinitatis gradum. Non dividunt unam essentiam in principatus inæquales: non explorant id quod non vident: laudant, non curiose inquirunt: pie colunt, adorant, non ad scrutinium vocant sanctæ Trinitatis unitatem: æqualem mihi & Filio & Spiritui offerunt hymnodiam, vitamque habentes a curiositate liberam laudationem in melodia laboris vacua cursum agunt. *Cœli enarrant gloriam Dei*, qui illos fecit. Non explorant essentiam Creatoris; *cæli enarrant gloriam ejus*, apparentes, non

D vocem emittentes. Prophetæ non possunt comprehendere eum qui comprehendi non potest. Tota hominum natura ad ejus comprehensionem languet. Mens non valet incomprehensibilem comprehendere: sermo non potest incarnatum Verbum complecti. Sola fides comprehendit incomprehensum, sola fides cogitat invisibilem. Sola fides appropinquat ei qui attingi non potest, quantum fieri potest. *Hic est Filius meus, in quo mihi complacui.* Hic est cooperator meus, non subminister. Hic creavit cœlum & terram; hic firmamenti circu-

E lum in locis superioribus incurvans, in locis superioribus poliens explicavit. Hic stellis visibilem aspectum quasi oculos indidit. Hic solem fecit ducem diei & præfectum. Hic nocturnis tenebris adjunxit lunæ hebetiorem lucem, quæ noctis abigit tristitiam. Hic aëris naturam subtilem effudit, ut facile respiretur ab illis qui in eo degunt, & prompte dividatur in vultibus ambulantium, iterumque post tergum indissolubiliter conjungatur. Hic utero terræ indidit fructuum generationem, mandatum suum

F quasi semen dejiciens, atque innumeris plantis & floribus faciem illius coronavit. Hic inter mare & terram tenuem arenam, extraneum interliminium fixit, quod conspiciens mare, intra fines suos manet, non audens egredi, neque invad[illegible] conterni

nam terram. Hic constituit horarum conversiones & temporum mutationes, & tempestatum successiones non injucundas. Hic constituit visibilem & invisibilem creaturam, non egens cooperante tempore, non instrumentis ad operationem, non sudore circumfluens, sed volens solum & omnia facile producens. Annuit enim & nutus essentia factus est iis quæ nunc sunt; animo solum concepit, & nutus adfuit. Vocavit quæ non erant tamquam existentia, & servorum more ad Domini vocationem cum tremore concurrebant. Hic est cum quo sermocinans dixi: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Hic est qui mecum finxit hominem, & propter hominem factus est homo, non mutatus in hominem factus homo, non conversus in id quod fiebat factus homo: accipiendo humanitatis primitias, non abjiciendo divinitatis splendorem, factus homo, & manens Deus. Hic est qui a meo sinu non amovetur, & Mariæ sinum occupavit: qui in me manet inseparatus, & in illa fuit non circumscriptus: qui & in cœlis est indivisus, & in virgineo sinu versatus est non pollutus: quam enim creando non inquinatus est, hanc inhabitando non est contaminatus. Hic est qui prodit ex Mariæ ventre, ut ex cælibe thalamo, sponsus hilaris, qui generatione sua honoravit generationem, & per partum obsignavit parentis suæ Virginitatem: qui per virginitatis portas intravit in mundum unde nunquam absuit, & januarum virginitatis claustra non contrivit. Qui a matre sua gestatus est & omnia gestat. Qui lacte indiguit ut infans, & nutrit naturam omnem, ut ejus altor. Qui fasciis puerilibus circumdatus est ut puer, & ut Deus peccatorum fascias solvit. Qui in præsepio decubuit, & a stella indicatus fuit, ut stellarum creator. Qui ab Herode bello impetitus est, & a Symeone Dominus declaratus. Qui descendit in Ægyptum & concussit manufacta Ægypti, & complevit prophetiam meam dicentem, *Ex Ægypto vocavi filium meum.* Qui crevit statura corporis, non autem essentia Deitatis. Quomodo enim crescere potuit, qui ubique præsens est, & omnia implet? Qui a Baptista baptizatus est, qui lumine creaturam omnem implevit. Hic est filius meus dilectus, *in quo mihi complacui.* Non est alius filius meus, & alius filius Mariæ. Non est alius qui in spelunca decubuit, & alius qui a Magis adoratus est. Non est alius qui baptizatus, & alius qui non baptizatus est; sed *hic est filius meus:* Hic est qui mente concipitur & oculis conspicitur: unus invisibilis & a vobis conspectus: sempiternus & temporaneus: ipse consubstantialis mihi secundum divinitatem, & consubstantialis vobis secundum humanitatem in omnibus excepto peccato. Ne quæratis carnis ejus patrem in terra: ne quæratis Deitatis ejus matrem in cœlis: superne enim sine matre est. Ne dividatis Deitatem ejus ab ejus humanitate: ne sitis indivisibilium diviso-

A συνεστήσατο τῶν ὡρῶν τὰς τροπὰς, [illegible] τῶν καιρῶν τὰς
ἐναλλαγὰς, καὶ τῶν χρόνων τὰς ἀλύπους διαδοχάς. οὗτος
συνεστήσατο τὴν ὁρωμένην καὶ τὴν ἀόρατον κτίσιν,
οὐ χρόνου συνεργοῦ δεηθεὶς, οὐκ ἐργαλείων πρὸς τὴν ἐρ-
γασίαν προσδεηθεὶς, οὐχ ἱδρῶτι περιρρευθεὶς, ἀλλὰ θε-
λήσας μόνον καὶ πάντα ῥᾳδίως παραγαγών· ἔνευσε γὰρ
καὶ τὸ νεῦμα τοῖς οὖσιν οὐσία γεγένηται· ἐνεθυμήθη μόνον,
καὶ τὸ νεῦμα παραγενόμενον ἵστατο· ἐκάλεσε τὰ μὴ ὄντα
ὡς ὄντα. καθάπερ προϋπεστῶτα, καὶ δοῦλα πρὸς δεσπο-
τικὴν κλῆσιν μετὰ τρόμου συνέδραμον· οὗτός ἐστι πρὸς
B ὃν κοινολογούμενος εἶπον· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰ-
κόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν· οὗτός ἐστιν ὁ σὺν ἐμοὶ
πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον γενόμενος
ἄνθρωπος· οὐ μεταβληθεὶς εἰς ὃ γέγονε γενόμενος ἄνθρω-
πος, τῷ λαβεῖν τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴν, οὐ τῷ
ἀποβαλεῖν τὴν τῆς θεότητος ἀστραπὴν γενόμενος ἄνθρω-
πος καὶ μείνας θεός· οὗτός ἐστιν ὁ τῶν ἐμῶν κόλπων μὴ χω-
ρισθεὶς, καὶ τῆς Μαρίας τοὺς κόλπους καταλαβών· ὁ καὶ ἐν
ἐμοὶ μένων ἀχώριστος, καὶ ἐν ἐκείνῃ γενόμενος ἀπερί-
γραπτος· ὁ καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὑπάρχων ἀδιαίρετος, καὶ
C ἐν τῇ παρθενικῇ μήτρᾳ διαιτώμενος ἀμολύντως· ἣν γὰρ
κτίσας οὐκ ἐμολύνθη, ταύτην οὐδὲ κατοικήσας ἐχράν-
θη· οὗτός ἐστιν ὁ προελθὼν ἐκ τῆς Μαρίας γαστρὸς, ὡς ἐκ
παστάδος ἀνυμφεύτου νυμφίος φαιδρὸς, ὁ τιμήσας τῇ γεν-
νήσει τὴν γέννησιν, καὶ σφραγίσας τῷ τοκετῷ τὴν
παρθενείαν τῆς τεκούσης αὐτόν· ὁ διὰ τῶν τῆς παρθενείας πυλῶν
εἰσελθὼν εἰς τὸν κόσμον ὅθεν οὐκ ἀπέστη ποτὲ, καὶ τῶν
τῆς ἁγνείας πυλῶν οὐ συντρίψας τὰ κλεῖθρα· ὁ παρὰ
τῆς μητρὸς αὐτοῦ βασταχθεὶς, καὶ φέρων τὰ σύμπαντα· ὁ
δεηθεὶς γάλακτος ὡς βρέφος, καὶ τρέφων πᾶσαν τὴν φύ-
D σιν ὡς ταύτης τροφεύς· ὁ σπαργάνοις παιδικοῖς περιβλη-
θεὶς ὡς παιδίον, καὶ λύων ὡς θεὸς τῶν ἁμαρτημάτων τὰ
σπάργανα· ὁ ἐπὶ φάτνης ἀναπεσὼν, καὶ παρὰ τοῦ ἀστέ-
ρος ὑποδειχθεὶς, ὡς τῶν ἀστέρων δημιουργός· ὁ παρὰ τοῦ
Ἡρώδου πολεμηθεὶς, καὶ παρὰ Συμεῶνος κύριος ἀναγο-
ρευθείς· ὁ κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον καὶ σείσας τὰ χειρο-
ποίητα Αἰγύπτου, καὶ πληρώσας τὴν ἐμὴν προφητείαν
τὴν λέγουσαν· ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου· ὁ
προκόψας τῇ τοῦ σώματος ἡλικίᾳ, ἀλλ' οὐ τῇ θείᾳ οὐσίᾳ·
ποῦ γὰρ εἶχε προκόψαι ὁ πανταχοῦ παρὼν, καὶ τὰ πάν-
τα πληρῶν; ὁ παρὰ τοῦ βαπτιστοῦ βαπτισθεὶς, καὶ φωτὶ
E πληρώσας τὴν κτίσιν. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπη-
τὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα· οὐκ ἔστιν ἄλλος ἐμὸς υἱὸς, καὶ ἄλλος
τῆς Μαρίας υἱός· οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ κα-
τακλιθεὶς, καὶ ἄλλος ὁ παρὰ τῶν μάγων προσκυνηθείς·
οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ βαπτισθεὶς, καὶ ἄλλος ὁ μὴ βαπτισ-
θείς· ἀλλ' οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου· οὗτός ἐστιν ὁ νοούμενος
καὶ βλεπόμενος· ὁ εἷς ἀόρατος καὶ βλεπόμενος παρ' ὑμῶν· ὁ
ἀΐδιος καὶ πρόσκαιρος· αὐτὸς ὁ ὁμοούσιος ἐμοὶ τῇ θεότητι,
καὶ ὁμοούσιος ὑμῖν τῇ ἀνθρωπότητι κατὰ πάντα χωρὶς
F ἁμαρτίας. μὴ ζητήσητε τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πατέρα ἐπὶ τῆς
γῆς, ἀπάτωρ γὰρ κάτω· μὴ ζητήσητε τῆς θεότητος
αὐτοῦ μητέρα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀμήτωρ γὰρ ἄνω· μὴ μερί-
σητε τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ·

μὴ γένησθε τῶν ἀμερίστων κακοὶ μερισταί, μηδὲ διέλητε A τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ· ἀδιαίρετος γὰρ αὐτὴ καὶ ἀσύγχυτος μετὰ τὴν ἕνωσιν· μὴ χωρίσητε τὰ εἰς αὐτόν, ἀλλὰ γνωρίσατε τὰ ἐν αὐτῷ· μὴ ποιήσητε δύο πρόσωπα τὸ ἓν πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ· μὴ χειροτονήσητε δύο μονογενεῖς τὸν ἕνα μονογενῆ· μὴ στήσητε ἀναμέρως τὸν ἐμὸν υἱόν, καὶ ἀναμέρως τὸ ληφθὲν παρ᾽ αὐτοῦ· μὴ τολμήσητε διελεῖν τὴν ἀσύγχυτον ἕνωσιν, ἣν λυθῆναι ἀδύνατον· μήτε θεὸν γυμνόν, μήτε ψιλὸν ἄνθρωπον ὑποπτεύσητε τὸν ἐνανθρωπήσαντα κύριον, ἀλλὰ θεὸν ἅμα καὶ ἄνθρωπον πιστεύσατε, τὸν αὐτὸν ἀεὶ μένοντα B ἄνθρωπον, καὶ πρὸ ὄντα θεόν· οὐκ ἐξ ἀεὶ ὄντα ἄνθρωπον, ἐξ ἐκείνου δὲ ὄντα καὶ γενόμενον ἄνθρωπον, ἐξ οὗπερ θελήσας ἐπελάβετο τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ· κἂν ἴδητε τοῦτον τὸν ἐμὸν υἱὸν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ καθεύδοντα, ἢ βαδίζοντα, ἢ κοπιῶντα, ἢ μαστιζόμενον, ἢ σταυρούμενον ἑκουσίως, ἢ τοῖς ἥλοις κατεχόμενον ἀπὸ γνώμης, ἢ νεκρούμενον ἰδίῳ θελήματι, ἢ φρουρούμενον ὡς νεκρὸν ἐν τῷ μνήματι τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ταῦτα προσμείνατε ὡς σαρκὸς γεγονότος τοῦ λόγου. καὶ πάλιν ἐὰν ἴδητε τοῦτον τὸν ἐμὸν υἱὸν λέπραν ἀποξέοντα ῥήματι, ἢ C τύφλωσιν ὀμμάτων πηλῷ θεραπεύοντα, καὶ τὴν φύσιν ἀναπλάττοντα τῷ ῥήματι, ἐκ πέντε ἄρτων πεντακισχιλίους κορεννύντα, καὶ ταῖς παλάμαις τῶν μαθητῶν ὡς ἀρούραις ἐγγεωργοῦντα κόρον αὐτοσχέδιον ἀγεώργητον, τὴν θάλασσαν μαινομένην καὶ μιμουμένην τὰς τῶν ὀρέων κορυφάς, ἐξομαλίζοντα τῇ φωνῇ τὸ πέλαγος; καὶ ὡς ἐπ᾽ ἐδάφους πεζεύοντα, τῇ θεότητι αὐτοῦ ταῦτα προσάψητε. μὴ ἄλλου τινὸς τὰ ὑψηλὰ τῶν πραγμάτων, ἄλλου δὲ τινὸς τὰ ταπεινὰ τῶν γινομένων νομίσης, ἀλλ᾽ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κἀκεῖνα καὶ ταῦτα λογίσασθε· αὐτοῦ γὰρ D τὰ θεῖα πάντα, αὐτοῦ τὰ ἀνθρώπινα πάντα, αὐτοῦ τὰ θαυματουργήματα, αὐτοῦ τὰ παθήματα· εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτός ἐστιν υἱὸς ἐμός, τὰ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἐργαζόμενος ἔργα, καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς οἰκειούμενος πάντα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα· οὗτός ἐστιν ἄμπελος καὶ θύρα τῶν πεπλανημένων προβάτων· ἄμπελος, ἐν οὐρανοῖς μὲν ἔχουσα τὴν ῥίζαν, ἐπὶ γῆς δὲ τὰ κλήματα· ἄμπελος κλαδευομένη τὸ σῶμα, ἀλλ᾽ οὐ τὴν ῥίζαν· ἄμπελος μετὰ τρίτην ἡμέραν τοῦ κλαδευθῆναι βλαστάνουσα τὸν βότρυν τῆς ἀναστάσεως. οὗτός ἐστι E θύρα, δι᾽ αὐτοῦ γὰρ ὁ πιστεύων εἰσέρχεται πρός με· οὗτός ἐστι μεσίτης ἐμός, καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ· συνάπτει γάρ μοι τοὺς προσκεκρουκότας αὐτῷ· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου καὶ ὁ ἀμνός, ὁ αὐτὸς ἱερεὺς καὶ ἱερεῖον, ὁ αὐτὸς προσφέρων καὶ προσφερόμενος, ὁ αὐτὸς ἱερουργούμενος, ὁ αὐτὸς θυσίαν δεχόμενος· ταῦτα μὲν οὖν μετὰ τὸ βάπτισμα, οἴδατε καὶ φρονεῖτε ὅτι περὶ τοῦ μονογενοῦς φησὶν ὁ πατήρ. καὶ ὅτε δὲ βλεπόντων τῶν μαθητῶν, ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὄρει μετεμορφώθη, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μαρμαρυγὰς ἀφῆκεν ἀποκρύπτουσας τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, F καὶ τότε πάλιν τὴν αὐτὴν ἀφῆκε φωνήν· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα. πολλάκις γοῦν ὁ πατὴρ υἱὸν ἀπεκάλει τὸν υἱόν, ὡς ἕνα υἱόν, καὶ τῇ φωνῇ

res improbi, neque humanitatem ejus a Deitate ſegregetis; poſt unionem enim illa nec ſegregari nec confundi poteſt. Ne ſeparetis quæ ad illum pertinent; ſed quæ in illo ſunt agnoſcite. Unam Chriſti perſonam duas non facite perſonas, ne conſtituatis duos unigenitos ex uno Unigenito: ne ſeparatim ponatis filium meum, & ſeparatim quod ab illo aſſumtum eſt. Ne audeatis dividere unionem non confundendam, quam diſſolvi impoſſibile eſt, neque nudum Deum, neque ſimplicem hominem eſſe ſuſpicemini incarnatum Dominum; ſed Deum ſimul & hominem eſſe credatis eumdem, ſemper hominem manentem & prius exiſtentem Deum; non ab æterno hominem, ex eo autem tempore exſiſtentem & factum hominem, ex quo lubens aſſumſit ſemen Abrahæ. Si videatis hunc filium meum eſurientem, vel ſitientem, vel dormientem, vel ambulantem, aut laſſum, aut verberatum, aut cruci voluntarie affixum, aut ex propoſito ſuo clavis affixum, aut mortuum ex propria voluntate, vel ſicut mortuum in ſepulcro cuſtoditum quoad carnem ſuam: hæc tolerate, eo quod de carne ſermo habeatur. Et rurſus ſi videatis hunc filium meum lepram verbo abradentem, aut oculorum cæcitatem luto ſanantem, aut naturam verbo reformantem, ex quinque panibus quinquies mille homines ſatiantem, & diſcipulorum manibus quaſi aratris colentem terram rudem & incultam: mare inſaniens, montiumque juga imitans, pelagum planum voce facientem, & quaſi in ſolo ſolido ambulantem; ejus Deitati hæc attribuite. Ne alterius cujuſquam facta ſublimia, alterius vero humilia facta reputetis; ſed unius & ejuſdem tum illa tum hæc exiſtimate. Ipſius enim ſunt divina omnia ipſius humana omnia, ipſius ſunt miracula, ipſius ærumnæ: unus enim & idem eſt filius meus, opera Deitatis ſuæ faciens, & quæ ſuæ carnis ſunt ſibi vendicans omnia. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Hic eſt vitis & janua errantium ovium; vitis in cœlis quidem radicem habens, in terra vero palmites. Vitis cui ſecundum corpus palmites amputantur, ſed non radix: vitis tertio poſtquam amputata eſt die, botrum emittens reſurrectionis. Hic eſt janua, per illum enim is qui credit ad me intrat. Hic eſt mediator meus & ſervorum ſuorum: conjungit enim mihi illos, qui ipſum offenderunt. *Hic eſt filius meus* & agnus; idem Sacerdos & ſacrificium, idem offerens & oblatus; idem ſacra faciens; idem victima factus, idem victimam accipiens. Et hæc quidem noſtis & ſentitis Patrem de Unigenito poſt baptiſma dicere. Cum vero Chriſtus in monte, videntibus diſcipulis, transfiguratus eſt, vultuſque ejus emiſit coruſcationes, quæ ſolis radios occultabant, tunc quoque eamdem iterum emiſit vocem: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Sæpe igitur Pater Filium nuncupavit filium ſuum, utpote uni-

cum filium, & voce, quasi manu designat unigenitum, propter eos qui conantur a Patre illum separare, propter eos qui dicunt in tempore factum esse eum, qui non est temporaneus; propter eos qui creaturæ annumerant auctorem creaturæ; propter eos qui in servitutem redegerunt liberatorem; propter eos qui alium confingunt filium. Ideo sæpe testificatur: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite.* Si dicat; *Ego & Pater unum sumus.* Si dicat, *qui videt me, videt & Patrem*, &c, *Ego in Patre & Pater in me est*, ipsum audite: si dicat, *Qui misit me Pater, major me est*; œconomiæ admiremini attemperationem. Si dicat; *Hoc est corpus meum*, & *Sanguis qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, ipsum audite. Non hoc dicit carnem a Deitate separans: caro enim in his verbis non separatur: etenim quæ ad corpus pertinent, sunt Deitatis; & quæ ad Deitatem pertinent sunt corporis, neque alterius cujusquam præter ipsum. Si dicat: *Tristis est anima mea usque ad mortem*, tamquam irreprehensibiles nostras passiones sibi vindicantem ipsum audite. Nulla enim est separatio carnis & Deitatis. Omnia quippe & ad Deitatem & ad humanitatem pertinentia uni personæ unicæque substantiæ & naturæ incarnati Dei nostri Jesu Christi apponimus & assignamus. Hæc a Deo & Patre sumus edocti. Hæc ab unigenito Dei Filio per institutionem accepimus. Ad hæc a Spiritu sancto fuimus initiati. Hæc a sacris scripturis enuntiata sunt. Hæc a sanctis Patribus sunt prædicata. Hæc itaque accepimus, hæc didicimus, hæc teneamus. Cur temere contra nos invicem pugnamus? Cur nos mutuo insectamur bello, qui etiam odio habentes jubemur diligere? Cur fidem amandantes, artificiose disputamus de fide? genitus est; non est genitus; passus est; at non est passus: resurrexit; at non resurrexit. Cur redemtorem in jus vocamus? cur a benefactore rationes deposcimus? Semel libitum est ei, & sicut voluit advenit & passus est & mortuus est; ac resurrexit, & ascendit in cœlos, & veniet judicare vivos & mortuos, prout & jam venit, una cum forma nostra, non enim hanc exuit, quam tantum dilexit. Non reliquit in sepulcro corporis sui operimentum: sed sic rursus veniet judex vivorum & mortuorum; ut videat Judas quemnam homicidis Domini tradiderit; ut videant Judæi quod caput spinis coronaverint; ut cum viderint eum in throno judicem sedentem, & Cherubinos Seraphinosque cum timore & tremore adstantes; & dixerint, nos non hunc crucifiximus; alium quempiam Jesum Nazarenum Bethlehemitam condemnavimus; ostendat illis latus & videant *in quem transfixerunt*: ac vel inviti adorent illum. Cur ergo missa fide cum artificio ratiocinamur de fide? cur communis inimici desiderium implemus? cogitans enim diabolus, humani generis corruptor, quod si tranquil-

A χειροδεικτεῖ τὸν μονογενῆ, διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας χωρίζειν αὐτὸν τοῦ πατρός· διὰ τοὺς λέγοντας ἐν χρόνῳ γεγενῆσθαι τὸν ἄχρονον· διὰ τοὺς συναριθμοῦντας τῇ κτίσει τὸν ἐργάτην τῆς κτίσεως· διὰ τοὺς δουλαγωγοῦντας τὸν ἐλευθερωτήν· διὰ τοὺς ἀναπλάσαντας ἄλλον υἱόν· διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπιμαρτύρεται· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε· ἐὰν εἴπῃ· ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, ἐὰν εἴπῃ ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα, καὶ ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ, αὐτοῦ ἀκούετε· ἂν εἴπῃ, ὁ πέμψας με πατὴρ μείζων μου ἐστι, τῆς οἰκονομίας τὴν συγκα-
B τάβασιν θαύμαζε· ἐὰν εἴπῃ, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, καὶ αἷμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, αὐτοῦ ἀκούετε. οὐ χωρίζων τὴν σάρκα τῆς θεότητος τοῦτο λέγει, οὐ γὰρ χωρίζεται ἡ σὰρξ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις· τὰ γὰρ τοῦ σώματος τῆς θεότητος εἰσὶ, καὶ τὰ τῆς θεότητος τοῦ σώματος εἰσὶ, καὶ οὐκ ἄλλου τινὸς παρ' αὐτόν· ἐὰν εἴπῃ, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, ὡς οἰκειωσαμένου αὐτοῦ τὰ ἀδιάβλητα ἡμῶν πάθη, αὐτοῦ ἀκούετε. οὐδεμία γὰρ διαίρεσις σαρκὸς καὶ θεότητος· πάντα γὰρ τὰ θεοπρεπῆ καὶ τὰ ἀνθρώπινα τῷ ἑνὶ προσώπῳ καὶ τῇ μιᾷ ὑποστάσει καὶ φύσει τοῦ σεσαρκωμένου
C θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνατιθέαμεν καὶ ὁμολογοῦμεν. ταῦτα παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς δεδιδάγμεθα· ταῦτα παρὰ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ πεπαιδεύμεθα· ταῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατηχήμεθα· ταῦτα παρὰ τῶν ἁγίων γραφῶν διηγόρευται, ταῦτα παρὰ τῶν ὁσίων πατέρων κεκήρυκται· ταῦτα τοίνυν περιειλήφαμεν· ταῦτα μεμαθήκαμεν· ταῦτα κρατήσωμεν. τί μαχόμεθα πρὸς ἀλλήλους εἰκῆ; τί πολεμοῦμεν ἀλλήλους, οἱ προστεταγμένοι καὶ τοὺς μισοῦντας φιλεῖν; τί τὸ πιστεύειν ἀφιέντες, τεχνολογοῦμεν
D τὴν πίστιν; ἐγεννήθη, οὐκ ἐγεννήθη· ἔπαθεν, ἀλλ' οὐκ ἔπαθεν· ἀνέστη, ἀλλ' οὐκ ἀνέστη. τί δικαζόμεθα τῷ λυτρωτῇ; τί λογοθετοῦμεν τὸν εὐεργέτην; ἅπαξ ἠβουλήθη, καὶ ὡς ἠθέλησε παρεγένετο, καὶ πέπονθε, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη καὶ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ παραγίνεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καθὰ καὶ ἤδη παρεγένετο μετὰ τῆς ἡμετέρας μορφῆς· οὐ γὰρ ἀπεδύσατο ταύτην, ἣν τοσοῦτον ἠγάπησεν· οὐκ ἀπέρριψε ταύτην, ἣν τοσοῦτον ἐφίλησε· οὐκ ἀπέλειπεν ἐν τῷ μνήματι τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ περιβόλαιον· ἀλλ' οὕτως παραγίνεται πάλιν κριτὴς
E ζώντων καὶ νεκρῶν· ἵνα ἴδῃ Ἰουδὰς τίνα πέπρακε τοῖς κυριοκτόνοις· ἵνα θεάσωνται οἱ Ἰουδαῖοι ποίαν κεφαλὴν ταῖς ἀκάνθαις ἐστεφάνωσαν· ἵνα ὅτ' ἂν ἴδωσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ θρόνου καθεζόμενον, καὶ τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφεὶν παριστάμενα μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ εἴπωσιν, ἡμεῖς τοῦτον οὐκ ἐσταυρώσαμεν, ἄλλον τινὰ Ἰησοῦν Ναζωραῖον Βηθλεεμίτην κατεκρίναμεν, ὑποδείξῃ αὐτοῖς τὴν πλευρὰν, καὶ ἴδωσιν εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, καὶ προσκυ-
F νήσωσι, καὶ μὴ θέλοντες. τί τοίνυν τὸ πιστεύειν ἀφιέντες τεχνολογοῦμεν τὴν πίστιν; τί πληροῦμεν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κοινοῦ δυσμενοῦς; λογισάμενος γὰρ ὁ διάβολος, ὁ κοινὸς τῆς ἀνθρωπότητος λυμεὼν, ὅτι γαλήνης

ἐν

ἐν ἡμῖν πολιτευομένης τὰ τῆς εὐσεβείας ἀνθεῖ, τῆς δὲ πίστεως λαμπούσης εὐζωΐα κρατεῖ, πολιτείας δὲ θεοφιλοῦς κατορθουμένης μακαριότης τοῖς οὕτως ζῶσι προσγίνεται, φίλοι τοῦ δημιουργοῦ καθιστάμεθα, πρὸς τὸν ποθούμενον ἀνατρέχομεν, ἵνα ἀνέλθωμεν ὅθεν ἐκεῖνος ἔπεσε, βλέπετε τί πεποίηκε, καὶ πῶς πανούργως καὶ δολερῶς τὸν καθ' ἡμῶν ἐσφενδόνησε πόλεμον, ὁ τεχνογράφος τῶν κακῶν, καὶ σοφὸς ἐν ἀπάταις, καὶ ποικίλος ἐν ἐπιβουλαῖς, καὶ πλούσιος ἐν τοῖς κακοῖς μηχανήμασι· παρεσκεύασέ τινας ἐν προσχήματι τῆς εὐσεβείας στρατεύσασθαι, καὶ τὴν πίστεως τὴν ζήτησιν κατὰ τῆς πίστεως ὥπλισεν, καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι φιλονεικίαν ψυχοφθόρον ἐμβέβληκε, καὶ τῆς ἐκκλησίας τὰ μέλη κατ' ἀλλήλων ἐστράτευσεν, ἵνα γελᾷ πλατὺν γέλωτα, βλέπων τοὺς κεχρημένους αὐτοῦ ταῖς βουλαῖς, παιζομένους παρ' αὐτοῦ, καὶ τέρποντας αὐτὸν ἐν οἷς κατ' ἀλλήλων ἐργάζονται, καὶ οὐδὲ μετὰ τὴν πεῖραν τῶν κακῶν ἐπιγινώσκοντας τὸν αἴτιον τῶν κακῶν. τρέψωμεν τοίνυν κατὰ τῆς πονηρᾶς κεφαλῆς τοῦτο δὴ τὸ τέρπνον αὐτοῦ, καὶ τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ μεταβάλλωμεν εἰς ὀδύνην καὶ πένθος ἀπαρηγόρητον· ποθήσωμεν τὴν εἰρήνην ἣν ἐκεῖνος μισεῖ· τὸ ζυγοστατεῖν καὶ σταθμίζειν τὰς λέξεις τοῦ δόγματος καταλείπωμεν· παυσώμεθα τοῦ θέλειν εἶναι τῶν διδασκάλων διδάσκαλοι· μισήσωμεν τὸ λογομαχεῖν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων· πιστεύσωμεν ὡς οἱ πατέρες παρέδωκαν· οὐκ ἐσμὲν τῶν πατέρων σοφώτεροι· οὐκ ἐσμὲν τῶν διδασκάλων ἡμῶν ἀκριβέστεροι· οὐκ ἐσμὲν τῶν ποιμένων ποιμένες, ἀλλὰ πρόβατα· οὐ ποιμαίνει τὰ πρόβατα τοὺς ποιμένας, ἀλλὰ ποιμένες τὰ πρόβατα. ἐν εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός, οὐκ ἐν μάχῃ· ὡς ἐκλήθημεν, οὕτως ἐμμένωμεν· φρίξωμεν τὴν μυστικὴν τράπεζαν, ἐν ᾗ τῶν οὐρανίων μυστηρίων μεταλαμβάνομεν· μὴ γινώμεθα καθ' ἑαυτῶν ὁμοτράπεζοι καὶ ἀλλήλων ἐπίβουλοι· μὴ ἐνταῦθα κοινωνικοί, καὶ ἔξω φιλόνεικοι· μὴ ἐνταῦθα ὁμόπιστοι, καὶ ἔξω ἑτερόφιλοι· ἵνα μὴ εἴπῃ καὶ περὶ ἡμῶν ὁ Χριστός· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα καὶ ἔθρεψα ἐκ τῆς ἐμῆς σαρκός, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὅλων σωτήρ, ὁ τῆς εἰρήνης δημιουργός, τὸν φιλοτάραχον καὶ φιλοπόλεμον διάβολον ἐξ ὑμῶν ἀπελάσειεν. αὐτὸς καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἑαυτοῦ τὴν γαλήνην βραβεύσειεν· αὐτὸς ταύτην τὴν ἱερὰν τηρήσειεν ἀγέλην· αὐτὸς τὸν ἀγελάρχην φυλάξειεν· αὐτὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα φρουρήσειεν· αὐτὸς συναθροίσειεν εἰς τὰς ἑαυτοῦ μάνδρας τὰ πλανώμενα πρόβατα, ἵνα γένηται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ τοῦ εὐαγγελίου ῥητόν, καὶ περὶ παρθενείας, καὶ παραινετικὸς εἰς τὰς ἐκπεσούσας.

ΟΥδὲν ὁ θεῖος λόγος ἀσκόπως, οὐδὲ ξένον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας παρέδωκεν αἴνιγμα· ὅθεν πολλάκις μου τὸν νοῦν ἐκπετάσω, τὸ πυκνὸν τῆς ἐννοίας ἐρευνῆσαι προετρέψατο, καὶ ἰδεῖν τί ἄρα βούλεται τὸ ἐν τῷ εὐαγ-

A le vitam agamus, pietas florebit, si fides fulgeat beata vita prævalebit, ac cursu pio prospere peracto, felicitas ita viventibus accedet, Creatoris amici constituemur, & ad desideratum illum sursum accurremus, ut illuc unde is decidit ascendamus; videte quid fecit, & quam astute & dolose bellum adversum nos apparaverit, malorum artificiosus consarcinator, & sapiens in fraudibus, & in insidiis varius, & dives in machinamentis malis: quosdam apparavit qui in pietatis specie militarent, & disquisitionem fidei contra fidem armavit: B piisque omnibus contentionis cupidinem animæ corruptricem injecit, & Ecclesiæ membra contra se invicem in acie posuit, ut risum magnum emitteret, videns eos qui ipsius consiliis uterentur ab ipso delusos, perque ea, quæ contra se mutuo facerent, ipsum delectantes & ne post malorum quidem experientiam auctorem malorum cognoscentes. Nos igitur vertamus contra caput sceleratum id quod ipsum delectat, ejusque lætitiam mutemus in dolorem & luctum inconsolabilem. Desideremus pacem, quam odit ille: desinamus dogmatis verba ad trutinam examinare: ne ultra C velimus doctorum nostrorum esse doctores: odio habeamus controversias illas ad audientium eversionem. Credamus ut patres tradiderunt. Non sumus patribus sapientiores, non sumus magistris nostris accuratiores: non sumus pastorum pastores, sed oves. Non pascunt oves pastores suos; sed pastores oves. Ad pacem nos vocavit Deus, non ad rixam: ut vocati sumus ita maneamus. Cum tremore revereamur mysticam mensam, in qua cœlestium mysteriorum D participes sumus. Ne simus contra nos ipsos mensæ consortes, & nobis mutuo insidiantes; ne hic communi mensa fruentes, & extra rixis dediti: ne hic ejusdem fidei, & extra alienigenarum amici, ne de nobis etiam dicat Christus: *Filios* genui & *exaltavi & enutrivi* ex carne mea, *ipsi vero spreverunt me.* Ipse autem servator omnium, pacis auctor, motuum bellique amatorem diabolum a vobis depellat: ipse etiam Ecclesiis suis tranquillitatem conciliet: ipse sacrum hunc gregem conservet, E ipse gregis præsidem custodiat: ipse pium & Christi amantem Imperatorem nostrum tueatur: ipse in caulas caulas suas errantes oves colligat, *ut fiat unum ovile & unus pastor*, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum, amen.

Ejusdem in Evangelii dictam, & de Virginitate, & sermo hortatorius ad lapsas virgines.

F NUllum ænigma tradidit sermo Dei inconsulto, vel a salute nostra alienum. Unde vero mentem meam explicem frequenter cogitavi, & rem examinavi ut viderem quid sibi velit illud quod a Domino dicitur in Evangelio. Multis

enim multa per parabolam loquutus est, aliis difficilia explicans, aliis vero revelans ea, quæ nobis clara sunt, cum de salute verba facit; utpote bonus & hominum amans, perspicuum & non confusum tradidit ænigmatum specimen; alicubi quidem nobis a rebus quotidianis sermonis vim explicare valentibus; alicubi vero ut a conceptu sensum ejus quod dicitur os-
Matt.7.14. tendat. Dicebat Dominus: *Angusta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Lata autem & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem*, & multi sunt qui intrant per eam. Consternationis est sermo, ignorantiæ est figura. Cur dicit, *lata est via ad perditionem?* Christus hanc viam non declarat; non enim per illum fiebat ista. Est igitur commiserationis dictum, medelæ est ænigma.

O benevolentiam erga homines! O Domini nostri curam! Simul & Victoriam & cladem proponit, simul & clementiam & talem sententiam. Novi, inquit, quam labile sit genus humanum, quam abjectum, quam infirmis oculis, quam lubricum, quam expugnabile, quam debile, quam captu facile, nisi fide roboretur. Audivit latam esse viam & accurrit sicut avis ad laqueum, angustam esse audivit, & salutem fugit, non explorata utriusque utilitate. Lucta quippe postulatur, & a studio fugit; ma-
Ps.33.20. ximeque cum audiat illud: *Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus:* ad opitulatorem non accurrit, sed fugam capessit, ignorans se bonum fugere, & deteriori adhærere. O insipientiam! Cum audires, *Multæ tribulationes justorum*, defecisti, O homo! Cum audires, *Multa flagella peccatoris*, non terrefactus es? Imo potius flagellum timuisti, peccati vero affectum non exstinxisti. Cur lata & spatiosa est via ad perditionem? Per viam hic indicat vitam. Mundana enim voluptas deceptis hominibus videtur lata esse via. Quid autem recte sentientibus est hac ærumnosius? Nam quæ angusta existimatur ad cœlos ducit, quæ vero lata videtur, omnes qui eam sequuntur ad orcum detrahit. Ne putes enim, o dilecte, viam illam vere latam esse, aut bonam quia hoc dicto usus est Dominus. Nam ut Salomon ait mel distillare a labiis meretricis, quod sane præter naturam est; quomodo enim potest unquam mel distillare a labiis mulieris? sed quod in tali fraude dulce videtur, & vanæ voluptatis fallacia mel appellatur: ita & hic latitudinem viæ appellat diversos voluptatum affectus, & totam vitæ suavitatem. Audite me vos qui cervicem demisistis, & bonum, leve beatumque jugum accepistis, Monachi & Virgines. Audite me quæcumque vosmetipsas consecrastis, & corpora vestra Domino dedistis: audite me cœlestis Sponsi coronæ: audite me vos, quæ sole estis splendidiores: audite me, vos quæ regni estis aditus: audite me Dei amicæ: audite

A γελίῳ παρὰ τοῦ δεσπότου λεγόμενον. πολλοῖς μὲν γὰρ πολλὰ διὰ παραβολῆς ἐλάλησε, τοῖς μὲν σαφηνίζων τὰ δυσχερῆ, τοῖς δὲ ἀποκαλύπτων τὰ εὔδηλα ἡμῖν τὸν περὶ σωτηρίας λόγον ποιούμενος, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος τρανὴν καὶ ἀσύγχυτον τὴν πεῖραν τῶν αἰνιγμάτων παρέδωκε· πῆ μὲν ἀπὸ τῶν καθ' ἡμέραν πραγμάτων διεξιέναι δυναμένους τὴν ἔμφασιν, πῆ δὲ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῶν λεγομένων τὴν αἴσθησιν ὑποδέξασθαι. ἔλεγεν ὁ δεσπότης· ὅτι στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν· πλα-
B τεῖα δὲ καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσέρχονται δι' αὐτῆς· ἐκπλήξεως ὁ λόγος, ἀγνωσίας ὁ τρόπος· τί πλατεῖα φησιν ἡ ὁδὸς τῆς ἀπωλείας; οὐ γνωρίζει τὴν ὁδὸν ταύτην ὁ Χριστός· οὐ γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο· συμπαθείας οὖν, ῥῆμα ἰατρείας τὸ αἴνιγμα.

Ὢ τῆς φιλανθρώπου εὐνοίας· ὢ τῆς δεσποτικῆς κηδεμονίας· ὁμοῦ καὶ τὴν νίκην, καὶ τὴν ἧτταν προστίθησιν· ὁμοῦ καὶ τὸν οἶκτον, καὶ τὴν ἀπόφασιν· οἶδα, φησι, πῶς ὀλισθηρὸν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, πῶς χαμαίζηλον, πῶς ὀφθαλμορεπὲς, πῶς εὐολίσθητον,
C πῶς εὐκαταμάχητον· πῶς ἄνανδρον, πῶς εὐάλωτον, εἰ μὴ πίστει στηρίζοιτο· ἤκουσε πλατεῖαν ὁδὸν, καὶ ἐπέδραμεν ὡς ἐπὶ παγίδα ὄρνεον· ἤκουσε στενὴν καὶ φεύγει τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἐρευνήσας ἀμφοτέρων τὸ χρήσιμον· καὶ γὰρ αἰτεῖται τὴν πάλην, καὶ φεύγει τὸ σκάμμα· καὶ μάλιστα ἀκούσας ὅτι πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ κύριος, καὶ τῷ βοηθῷ οὐ προσέδραμεν, ἀλλὰ φεύγει φυγῇ, μὴ γνώσκων ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἐκφεύγει καὶ εἰς τὸ ἧττον προσκολλᾶται. ὢ τῆς ἀνοίας· πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων ἀκούσας, ὀκλάσας ἄνθρωπε; καὶ πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ
D ἀκούσας, οὐκ ἐπτόησας; μᾶλλον δὲ τὴν μὲν μάστιγα ἐπτόησας, τὸ δὲ πάθος τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἔσβεσας. τί πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς τῆς ἀπωλείας; ὁδὸν ἐνταῦθα τὸν βίον λέγει, ἐπειδὴ ἡ πλατεῖα τοῖς ἀπατωμένοις δοκεῖ τὸ ἡδὺ τοῦ κόσμου. τί δὲ ταύτης παρὰ τοῖς εὐφρονοῦσιν ἀθλιώτερον; ἡ μὲν γὰρ στενὴ νομιζομένη εἰς οὐρανοὺς ὁδηγεῖ, ἡ δὲ πλατεῖα δοκοῦσα εἰς ᾅδην καθέλκει τοὺς ἑπομένους αὐτήν. μὴ γὰρ πλατεῖαν νομίσῃς εἶναι ἀληθῶς, ἀγαπητὲ, ἢ ἀγαθὴν τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἐπειδὴ
E τοιαύτῃ λέξει ὁ δεσπότης ἐχρήσατο. ὥσπερ γὰρ ὁ Σολομὼν λέγει, μέλι ἀποστάζειν ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, παρὰ φύσιν δὲ τὸ λεγόμενον, πῶς γὰρ δυνατὸν ἀπὸ χειλέων γυναικὸς μέλι ἀποστάξαι ποτέ; ἀλλὰ τὸ δοκοῦν τῆς ἀπάτης ἡδὺ καὶ τῆς ματαίας ἡδονῆς τὴν ἀπάτην μέλι ὁ λόγος ἐκάλεσεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, πλάτος λέγει ὁδοῦ τὰ διάφορα τῶν ἡδονῶν πάθη, καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ βίου ἀπόλαυσιν. ἀκούσατέ μου οἱ τὸν αὐχένα ὑποκλίναντες καὶ δεξάμενοι τὸν χρηστὸν καὶ τὸν ἐλαφρὸν καὶ μακάριον ζυγὸν, μονάζοντες καὶ παρθένοι· ἀκούσατέ μου ὅσαι
F ἀφιερώσατε ἑαυτὰς καὶ ἐδώκατε τὰ σώματα ὑμῶν τῷ κυρίῳ· ἀκούσατέ μου αἱ τοῦ οὐρανίου νυμφίου στέφανοι· ἀκούσατέ μου αἱ τοῦ ἡλίου λαμπρότεραι· ἀκούσατέ μου αἱ τῆς βασιλείας εἴσοδοι, ἀκούσατέ μου αἱ τοῦ θεοῦ φίλαι·

ἀκούσατέ μου αἱ τοῦ Δαυὶδ χορεύτριαι· ἀκούσατέ μου τὰ A τῆς Ἐλισάβετ ἔκγονα· ἀκούσατέ μου αἱ Ἰωάννου σύντροφοι· ἀκούσατέ μου αἱ κληρονόμοι θεοῦ· ἀκούσατέ μου αἱ τὸ σκάμμα καὶ τὴν νίκην καὶ τὸν ἀγωνοθέτην ἐν τῷ σκάμματι περιφέρουσαι· ἀκούσατέ μου αἱ Μαρίας ἀδελφαί· ἀκούσατέ μου αἱ μητέρες καὶ νύμφαι καὶ δουλίδες Χριστοῦ· οὐχὶ ἐμοῦ δὲ ἀκούσατε, παρακαλῶ, ἀλλὰ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ· ἀξιόπιστος ὁ παρακαλῶν, καὶ μὴ παραιτήσῃ τὴν δόσιν· ἴδε τίς ἐστιν ὁ παρακαλῶν σε, καὶ φρίξον τὴν αἴτησιν· ὁ ἕως B τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς, ὁ φωνῆς θεοῦ ἀξιωθεὶς, ὁ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα παρακαλεῖ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν ἁγνὰ τῷ θεῷ. τί παρακαλεῖς, Παῦλε; τί γάρ σοι μέλει περὶ τῶν παρθένων; οὐ σὺ εἶπας ὅτι περὶ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω; οὐ σὺ εἶπας, τίμιος ὁ γάμος; οὐ σὺ εἶπας, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους τῆς συμμιξίας;

Τί νῦν ἁγνείαν κηρύττεις; εἶτα δὲ τί σοι λοιπὸν μέλει περὶ τῶν παρθένων; ἐκ σαρκικοῦ γάμου καὶ φθορᾶς Θέκλαν ἥρπασας, καὶ ἔσωσας· τί σοι περὶ τῶν λοιπῶν παρθένων μέλει λοιπόν; C ναί, φησι, σφόδρα φροντίζω περὶ τοῦ ἁγνοῦ καὶ ἀπαθοῦς γάμου. εἰ γὰρ τῷ τῶν ἀνθρώπων ἐμεσίτευσα γάμῳ, πολλῷ μᾶλλον τὸν τοῦ Χριστοῦ μεσιτεύσω μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς· νυμφαγωγός εἰμι τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ἀρκεῖταί μου ὁ δεσπότης μιᾷ κόρῃ, οὐ θέλει ἕνα γάμον· πολλὴ αὐτοῦ ἡ προίξ· πολλὴ ἡ κληρονομία. διὸ ἀπέστειλέ με πολλὰς αὐτῷ συναγαγεῖν· ὅθεν ἔλεγεν, ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. ὅρα πόσην ἀκρίβειαν εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ἵνα μὴ σαρκικὸν τὸν γάμον νομίσῃς εἶναι. ὢ τῆς τυφλότητος· ὢ τῆς ἀνοίας· τίς οὐκ ἂν ποθήσει D τὸν ἄφθαρτον καὶ ἀκάματον γάμον; τὴν ἁγνὴν κοίτην; τὴν ἄσπιλον παστάδα; τὴν ἀμόλυντον λοχείαν; τὴν ἀθάνατον συνάφειαν; τὴν ἀπαθῆ τεκνογονίαν; τὴν ἀπένθητον φιλανδρίαν; τὴν ἀζήμιον προῖκα; τὴν αἰώνιον ἀπόλαυσιν; τὴν ἀμέριμνον ζωήν; τὴν μετὰ Χριστοῦ συνοικεσίαν; τὴν μετὰ ἀγγέλων διαγωγήν; τὴν τῶν θεοπρεπῶν ᾀσμάτων τερπνότητα; τὴν εὐωδίαν τὴν πανάρετον; τὴν πάμφωτον λυχνίαν; τὴν παγκόσμιον ἐλευθερίαν; τὴν πρὸς θεὸν πορείαν; τὴν μετὰ ἀγγέλων χορείαν; E τὴν τοῦ σώματος ῥῶσιν; τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα; ἡ γὰρ συναφθεῖσα πρὸς γάμον ἀνδρὶ, μεριμνᾷ πῶς ἀρέσῃ φθειρομένῃ σαρκί· οὔπω τίκτει, καὶ τὸ πένθος ὀδύρεται· θρῆνος πολλάκις διὰ τὸν ἄνδρα, θρῆνος περὶ στειρώσεως καὶ ἀτεκνίας, θρῆνος περὶ πολυτεκνογονίας, τούτων θνησκόντων· θρῆνος ἀτάκτως τῶν τέκνων περιπατούντων. ἡ δὲ τοῦ κυρίου παρθένος μεριμνᾷ πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ. ἀκούσατε μετὰ ἀκριβείας τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν F παραστῆσαι τῷ Χριστῷ· καὶ οὐκ εἶπε σε, ἀλλὰ ὑμᾶς· ἵνα μὴ νομίσῃς περὶ σαρκικοῦ γάμου λέγειν αὐτόν. πα-

A me vos Davidis choro adjunctæ: audite me progenies Elizabetæ? audite me Joannis coalumnæ: audite me hæredes Dei? audite me quæ stadium & victoriam & agonothetam in stadio circumfertis: audite me Mariæ sorores? audite me matres, sponsæ & famulæ Christi. Non me audiatis, quæso, sed Apostolum dicentem: Rom. 12. 1. *Obsecro itaque vos ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Fide dignus est qui obsecrat, & non recusabit munus. Vide quis sit is qui te obsecrat, & petitionem cum tremore B reverearis. Qui usque ad tertium cœlum ascendit, qui Dei voce dignus est habitus, qui arcana verba audivit, obsecrat vos ut exhibeatis corpora vestra casta Deo. Quid obsecras, Paule? Quorsum enim de Virginibus es solicitus? Nonne tu dixisti, 1. Cor. 7. 25. *De Virginibus præceptum Domini non habeo?* Annon dixisti, *Honorabile connubium?* Annon dixisti, Heb. 13. 4. *Nolite fraudare invicem coitu?*

Cur nunc castitatem prædicas? Postea vero cur de Virginibus es solicitus? E carnalibus nuptiis & corruptione Theclam rapuisti & servasti: Cur tandem de reliquis C Virginibus es solicitus? Imo, inquit, admodum solicitus sum de casto & passionibus libero connubio. Si enim hominum interveni nuptiis; multo magis iis, quæ Christi sunt, interveniam cum sedulitate plurima. Pronubus sum Christi. Non sufficit Domino meo una puella: non vult unicum connubium. Multa ejus dos est, multum patrimonium. Quapropter me misit 2. Cor. 11. 2. ut multas illi colligerem. Ideo ait: *Despondi vos uni viro Virginem castam exhibere Christo.* Vide quanta cum accuratione D loquutus est Apostolus, ne carnale connubium esse existimes. O cæcitatem! O insipientiam! Quis non cupiat incorruptum & indefessum connubium? cubile castum, thalamum immaculatum, puerperium incontaminatum, contactum immortalem, filiorum procreationem passionibus vacuam; amorem erga virum non luctuosum, dotem a damno tutam, delectationem æternam, vitam a curis liberam, cum Christo cohabitationem, cum Angelis societatem, cantuum divinorum dulcedinem, ex omni virtute prodeuntem suavitatem, candelabrum omni luce ful- E gens, libertatem undique decoram, ad Deum profectionem, cum Angelis choreas, corporis robur, animæ puritatem? Quæ enim connubio juncta est viro, cogitat quomodo placeat corruptæ carni. Nondum parit, & calamitatem deflet; luctus sæpe propter maritum, luctus propter sterilitatem & sobolis defectum, luctus propter liberorum multiplicitatem, cum moriuntur, luctus liberis inordinate vitam agentibus. Virgo autem Domini cogitat quomodo placeat Domino. Diligenter au- F dite Apostolum clamantem, *Despondi vos uni viro, Virginem castam exhibere Christo.* Non dixit *te*, sed *vos*, ne existimes eum de carnali connubio loqui. *Obsecro itaque* Rom. 12. 1.

vos, inquit, *ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.*

Communis est exhortatio, maximeque respicit eos qui sanctitatem exercent. Illi enim qui ad sanctum (Christum) sancte accedere volunt, si hic recte se gerant, magnas & splendidas consequuntur coronas; qui vero quod proposuerunt non perfecere eminenti lapsu ruunt. Est enim terribile ab alto cadere, (idque res ipsa testificatur,) magis quam in humo stantem labi. Pauper quidem, si usque ad finem in paupertate degat, levius fert contumeliam; divite autem in paupertatem decidente, morte deterior est afflictio. Sic arbitror acerbiores esse lacrymas & planctum ob amissionem virginitatis, quam illorum qui velut porci quotidie in luto volutantur peccantes. Quandoquidem his peccandi consuetudo in artem facilem & commodam transiit; de illis vero quæ templum Dei violarunt, lugere oportet, ut arbitror, plangere, pectus tundere, capillos divellere, tanto talique thesauro penitus perfosso. Quid enim tibi accidit, ô Virgo! quantus vel qualis aspectus hostilis te decepit? quales gladii? quales hastæ? quales clypei? qualis militum tumultus tam citò te a defensione coegit desistere? Tu eras & urbs & templum Christi, murusque & custos urbis & portæ. At proh dolor! Quomodo hosti concessisti hanc sine necessitate aperire? Quomodo brevi tempore inescata illam prodidisti, per quam Christus egrediens illam obsigillavit? O bellum improbum! Murum perfregisti; sanctum templum tuum corrupisti; pacta nuptialia violasti, literas delevisti, dotem abrogasti, Christi cubile contumelia affecisti, imo pignus perdidisti. Nonne vides hujus mundi leges? quæ supplicia adulteræ parentur? Quid vero tu facies, quæ non violasti cubile conservi, sed Domini nostri Jesu Christi in æternum viventis, luto corrupto & fœtori conjuncta? Quomodo te lugeam nescio: nemine enim bello gerente vulnerata es, sine gladio es abscissa. Quam te judicem esse nescio: an sine visceribus, an sine conscientia, an ut animæ corruptricem, an ut tui interfectricem. Talis enim est dementiæ istius species, ut non reperiat tanto luctu dignum opprobrium. An immemor es fœderum cum Christo? An non recordaris pudicitiæ, in qua Christus quotidie tibi ad latus & ad pectus invisibiliter & mystice exsultabundus erat? Qua vero de causa? Quia tu vel ipsa Maria eras, quamdiu virginitatem servabas. Quænam igitur cera nequitiæ conglutinavit oculos tuos? Quæ nox illunis te obtenebravit, ut membra Christi facias membra fornicationis? Proh dolor! Fœtorem meretricium virginali suavitati præposuisti? voluptatis lutum cum unguento commutasti? Annon compunctione plena recordaris illius horæ in qua simul lætantes & Angeli &

A παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, φησί, παρ[illegible]σαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ.

Κοινὸν τὸ παράγγελμα, μάλιστα δὲ ἐπιβάλλει τοῖς ἁγιοσύνην ἀσκοῦσιν· οἱ γὰρ τῷ ἁγίῳ ἁγίως προσελθεῖν βουλόμενοι, ἐὰν μὲν κατορθώσωσιν ἐνταῦθα, μεγάλων καὶ λαμπρῶν στεφάνων τυγχάνουσιν· οἵτινες δὲ προθέμενοι οὐκ ἐτελείωσαν, ἐξαίσιον αὐτοῖς τὸ πτῶμα γίνεται· καὶ γὰρ δεινὸν ἀπὸ ὕψους πεσεῖν, καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα, ἢ ἀπὸ τοῦ χαμαὶ πεσεῖν. πένης μὲν ἐὰν μέχρι τέλους τῇ πενίᾳ συζῇ, κουφοτέρως φέρει τὸν ὀνειδισμόν· πλουσίου δὲ
B εἰς πενίαν ἐληλακότος θανάτου χεῖρον τὸ θλῖμμα γίνεται· οὕτως οἶμαι πικρότερον εἶναι τὸ δάκρυον, καὶ τὸ πένθος θρηνωδέστερον τῆς παρθενικῆς ἀπωλείας, τούτων καθ' ἡμέραν δίκην χοίρων ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων καὶ ἁμαρτανόντων· ἐπειδὴ ἐκείνοις τέχνη τῆς εὐπορίας ἡ συνήθεια τῆς ἁμαρτίας γεγένηται λοιπόν· ἐπὶ δὲ ταῖς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρασιν, πενθεῖν οἶμαι καὶ θρηνεῖν, κόπτεσθαι τε καὶ κατατίλλεσθαι ἄξιον, τοῦ τοιούτου καὶ τηλικούτου θησαυροῦ ἀθρόως διωρυγμένου. τί δέ ἐστιν ἐπὶ σοί, ὦ παρθένε; πότε ἢ ποία ὄψις πολεμικὴ ἠπάτησέ σε; ποῖα
C ξίφη; ποῖα δόρατα; ποῖαι ἀσπίδες; ποῖος στρατιωτῶν θόρυβος οὕτως ταχέως τῆς ἀσφαλείας ἀποστῆναι ἠνάγκασε; σὺ ὑπῆρχες καὶ πόλις καὶ ναὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τεῖχος καὶ φύλαξ τῆς πόλεως καὶ τῆς πύλης. ἀλλ' ὢ τοῦ θρήνου· πῶς συνεχώρησας τῷ ἐχθρῷ ἄνευ ἀνάγκης ἀνοῖξαι ταύτην; πῶς βραχεῖα ὥρα δελεασθεῖσα ἐκείνην παρέδωκας, δι' ἧς ὁ Χριστὸς ἐξελθὼν ἐσφράγισεν; ὢ τοῦ κακοῦ πολέμου· τὸ τεῖχος διέρρηξας, τὸν ναόν σου τὸν ἅγιον διέφθειρας, τὰς συνθήκας τοῦ γάμου παρέβης, τὰ γράμματα ἀπήλειψας· τὴν προῖκα ἠθέτησας· τὴν τοῦ Χρι-
D στοῦ κοίτην ἐνύβρισας, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἐνέχυρον ἀπώλεσας. οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἐνταῦθα νόμους; ποῖαι τιμωρίαι μένουσι τὴν μοιχαλίδα; τί δὲ σὺ ποιήσεις; ἡ οὐχὶ συνδούλου κοίτην ἐνύβρισας, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ζῶντος ἀεί, πηλῷ φθειρομένῳ καὶ δυσωδίᾳ συμπλακεῖσα; πῶς σε πενθήσω οὐκ οἶδα· μηδενὸς γὰρ πολεμήσαντος τέτρωσαι· ἄνευ ξίφους ἀποτέτμησαι· τίνα σε κρίνω οὐκ οἶδα· ἄσπλαγχνον, ἢ ἀσυνείδητον, ἢ ὡς ψυχοφθόρον, ἢ ὡς αὐτοφόνον. τοσαύτη γὰρ τῆς μανίας ἐκείνης ἡ ὄψις, οὐχ εὑρίσκουσα ἄξιον τοῦ πέν-
E θους τὸν ὄνειδον. ἆρα οὐκ ἐμνήσθης τῶν συνθηκῶν τοῦ Χριστοῦ; οὐκ ἐμνήσθης τῆς ἁγνείας, ἐν ᾗ καθ' ἡμέραν σοι ὁ Χριστὸς πρὸς τῇ πλευρᾷ καὶ τῷ μαστῷ ἀοράτως καὶ μυστικῶς σκιρτῶν καὶ ἀγαλλόμενος; καὶ διὰ τί δέ; ἐπειδὴ καὶ σὺ Μαρία ὑπῆρχες ἕως οὗ τὴν παρθενείαν διεφύλαττες· ποῖος οὖν κηρὸς πονηρίας συνέταξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ποία σκοτωμήνη ἐσκότισέ σε, ὥστε τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιῆσαι μέλη πορνείας. ὢ τοῦ πένθους· τὴν πορνικὴν
F δυσωδίαν τῆς παρθενικῆς εὐωδίας προέκρινας; τὸν τῆς ἡδονῆς βόρβορον τῷ μύρῳ κατήλλαξας; οὐκ ἐμνήσθης τῆς κατανυκτικῆς πλήρους ὥρας ἐκείνης, ἐν ᾗ συγχαίροντες ἄγγελοι ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωποι εἰς τὸν νυμφῶνά σε

τοῦ

A τοῦ Χριστοῦ λαμπάδας κατέχοντες προέπεμπον, δαυιτικὰ ᾄσματα ᾄδοντες, καὶ τὴν πτωχὴν καὶ πένητα νύμφην Χριστοῦ καὶ βασιλίδα πάντες ἐκήρυττον;

Ὢ τίς μὴ πενθήσῃ, τὸν βασιλέα καταλείπουσαν, σαπρίας σκωλήκων ἑαυτὴν συνάψασαν, καὶ μεθ' οὗ ἤμελλε συζῆν καὶ συμβασιλεύειν καταφρόνησε, καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν γεέννῃ πυρὸς ἐμβάλλεσθαι μέλλοντα ἐπόθησεν. B ἵνα τί τοιοῦτον βόθρον ἑαυτῇ κατώρυξας; ἀλλὰ τὸ πλάτος σε τῆς ὁδοῦ ἠπάτησε· ποῖον πλάτος, παρακαλῶ; τί σοι ἐπηγγείλατο ὁ ὁδηγὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ πρόξενος τῆς γεέννης; ποίαν ἀπόλαυσιν βίου ὁ ἀνθρωποκτόνος; οὐκ ἤκουσας, ὦ παρθένε, τοῦ δεσπότου λέγοντος ἐν εὐαγγελίοις, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃς, τὴν δὲ ψυχήν σου ζημιωθῇς, τί ὠφέλησας; ἀλλ' ὢ τῆς τυφλότητος· ὢ τῆς ἀνοίας· ὢ τῆς σκοτώσεως· ἐννόησον, ὦ παρθένε, τὴν ἀπώλειαν· ἐννόησον τίνα μὲν προκρίνεις, τίνα δὲ ἀθετεῖς, τί δέ σοι τὸ χαριζόμενον παρὰ τοῦ ἀπατῶντος. C ῥοπὴν ἡδονῆς ἐν πηλῷ συμπεφυρμένην, καὶ σταγόνα βορβόρου ἐν παρθενικῇ γαστρὶ ὑπὸ ἁμαρτίας μιγνύμενον, καὶ γέενναν πυρὸς, καὶ σκώληκα ἀτελεύτητον ἀπάγουσα. φρίξον τὴν ἀσχημοσύνην ἐκείνην· ἆρα γὰρ ταύτην ἡδονήν ἐστιν εἰπεῖν ἀπόλαυσιν βίου; ἆρα τοῦτο τρυφὴ, τοῦτο πλάτος; τίς αὕτη τῆς μανίας ἡ συγκατάθεσις; ἀλλὰ νῆφε ἐν πᾶσι καὶ λέγε· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. χαῖρε οὖν πάντοτε, καθὼς γέγραπται· τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ φόβος τοῦ θεοῦ καταστραπτέτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου· D μὴ ῥιψάσπις γένῃ στρατιώτης· μὴ δειλὸς καὶ ὀκνηρὸς ἐργάτης· μὴ φύγῃς τὸν στέφανον· ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ κρίσις μακρά. πρὸς ταύτην ἀφορῶν, ἀδελφὲ, ὑπόφαινε σου τὴν καρδίαν ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ λέγε· ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν κύριον. μίμου τὸν Δαυὶδ, καὶ μιᾷ λίθου βολῇ κατάρραξον τὸν πολέμιον. ἑστήκασιν ἄγγελοι θεωροὶ τοῦ βίου σου· θέατρον γὰρ φησιν, ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· ἐάν σε ἴδωσι νικῶντα, χαίρουσιν ἐπὶ τῷ κατορθώματι· ἐὰν ἡττώμενον, ἀναχωροῦσι στυγνοὶ, γελῶσι δὲ ἐπί σοι τὰ δαιμόνια. E σπάσαι οὖν ἀντὶ ῥομφαίας τὸν φόβον τοῦ θεοῦ· ὁ γὰρ φόβος τοῦ θεοῦ ὡς μάχαιρα δίστομός ἐστι, συγκόπτων πᾶσαν ἐπιθυμίαν πονηράν.

Λάμβανε οὖν πάντοτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, μνησκόμενος τὴν ἐσχάτην ἡμέραν διὰ παντός· ὅτε οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται· ὅτ' ἂν ἄστρα ὡς φύλλα πεσοῦνται, ἥλιος δὲ καὶ σελήνη σκοτισθήσονται, καὶ οὐ δώσουσι τὸ φέγγος αὐτῶν· ὅτ' ἂν φανερωθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατέλθῃ ἀπὸ F τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται· ὅτ' ἂν ἀγγέλων καταδρομαὶ, αἱ φωναὶ τῶν σαλπίγγων ἐπερχομένων, πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καιόμενον καὶ διατρέχον κατακλύζειν τὴν οἰκουμένην, κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφόδρα, σεισμοὶ φοβεροὶ καὶ κεραυνοὶ, οἳ οὐδέποτε ἐγένοντο οὐδὲ γένονται ἕως ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ὥστε καὶ

homines in nuptialem Christi thalamum lampades tenentes te deduxerunt, Davidicos tantus modulantes, ac te mendicam pauperemque omnes Christi sponsam & reginam prædicarunt?

Eheu? Quis non lugeat eam quæ Regem deserit, & vermium putredini se conjungit, atque eum quîcum regnatura erat contemsit, atque eum, qui a Rege in gehennam ignis injiciendus erat, concupivit? Quare talem foveam tibi fodisti? At viæ latitudo te decepit. Quæ tandem latitudo? Quid tibi promisit dux ille viæ ad perditionem, impulsor ad gehennam? Quam vitam beatam pollicitus est homicida ille? Nonne audisti, ô Virgo, Dominum in Evangeliis dicentem: *Si mundum universum lucraris, anima vero tua detrimentum patiaris, quid tibi prodest?* (Matt. 16. 26. Marc. 8. 36) At ô cæcitatem! ô insipientiam! ô hebetudinem! Cogita, ô Virgo, perniciem: animo concipe, quem præponas, quem recuses; quid tibi offerat deceptor ille. Voluptatis paululum luto commixtum, guttas sordium in ventre virginis cum peccato commixtas, gehennam ignis, & vermem immortalem. Exhorresce hanc turpitudinem. Hanccine voluptatem appellare licet, aut vitam beatam, aut delicias? Hæccine viæ latitudo? Quis iste insaniæ affectus? Sed sobrius esto in omnibus & dicito, Non enim ignoramus cogitationes ejus. Gaude itaque semper, ut scriptum est: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* (Philip. 4. 5.) Timor Dei in corde tuo fulgeat. Ne sis miles qui scutum abjecit, ne sis operarius segnis & piger, ne fugias coronam. Vita brevis est, & judicium in longum tempus. Hoc respiciens, frater, cor tuum compella cum viro sancto & dic: *Viriliter age, & confortetur cor tuum & sustine Dominum.* (Ps. 26. 10.) Imitare Davidem, & uno lapidis ictu adversarium confringe. Stant Angeli vitæ tuæ spectatores; ait enim: *Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis & hominibus.* (1. Cor. 4. 9.) Si te victorem viderint, ob res bene gestas lætantur; si victum, mœsti discedunt; dæmonia vero ex adverso rident. Stringe igitur pro gladio timorem Dei. Nam timor Dei est sicut gladius anceps, abscindens omnem cupiditatem malam.

Semper igitur assume timorem Dei, in memoria perpetuo retinens diem ultimum, quando cœli igne combusti dissolventur, quando astra ut folia decident, sol autem & luna tenebris obtegentur, nec dabunt lucem suam; quando Filius hominis apparebit & ex cœlis descendet in terram, (Vide Matt. 24. 29.) & virtutes cœlorum commovebuntur, quando Angelorum erunt decursiones, turbarum invadentium voces, quando ignis in conspectu ejus & transcurrens ut orbem incendat, & in circuitu ejus tempestas valida, terræ motus horrendi, & fulmina qualia nunquam fuere, nec futura

sunt usque ad diem illum; ita ut ipsæ virtutes cœlorum tremore magno corripiantur. Quales igitur nos esse oportet, fratres mei? Qualis timor & qualis horror nos invadet? Animo perpende Israëlem in deserto, quomodo non sustinebant turbinem & caliginem vocemque Dei e medio igne loquentis, sed operam dabant ne verbum iis adderet. Revera enim non ferebant quod mandabatur, quamvis Deo non in ira descendente nec cum excandescentia ipsos alloquente, sed corroborante per hanc consolationem, quod ipse cum iis esset. Audi igitur, mi frater, si adventum ejus cum consolatione non potuimus ferre, quando nec cœli igne combusti dissolvebantur, nec tubæ sonabant, ut sonatura est tuba illa, & excitatura eos qui a sæculo discubuerunt, nec ignis terrarum orbem inundabat, nec ullus eorum qui futuri sunt terror invadebat; quid faciemus quando descendet cum ira & furore intolerabili, & sedebit super solium gloriæ suæ, & advocabunt terram ab ortu solis usque ad occasum, & ab omnibus terræ finibus ad discernendum ejus populum, & retribuendum cuique secundum opera sua? Hei mihi! quales nos esse oportebit quando adstabimus nudi & expositi, mox ducendi ad horrendum tribunal? Hei mihi! Hei mihi! Ubi tunc procacitas? ubi tunc carnis fortitudo? ubi pulcritudo falsa & inutilis? ubi tunc vocis humanæ dulcedo? ubi tunc in loquendo fiducia insolens & inverecunda? ubi tunc vestium ornatus? ubi tunc peccati voluptas immunda & vere sordida? ubi tunc ii qui stercus masculorum in deliciis habent? ubi tunc ii qui cum tympanis & instrumentis musicis vinum sorbent? ubi tunc contemtus ille eorum qui sine timore vivunt? ubi tunc luxus & voluptas? Omnia enim transierunt, & ut mollis aer dissoluta sunt. Ubi tunc amor argenti & possessionum, atque inde orta inhumanitas? Ubi tunc immanis illa superbia, quæ omnia fastidit, & ipsa aliquid esse videtur? Ubi tunc inanis & vana hominum promotio & gloria? Ubi tunc imperium & tyrannis? Ubi tunc Imperator? Ubi Princeps? Ubi Dux? Ubi qui in potestate sunt, qui superbiunt in divitiarum copia & Deum contemnunt?

[Ps. 47. 5.] Tunc *videntes sic admirati sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores ut parturientis: in spiritu vehementi* conterentur. Ubi vero tunc sapientia sapientium? Ubi inanes eo-[Ps. 106. 27.]rum doli? Væ, væ illis. *Turbati sunt & commoti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia* [1. Cor. 1. 20.] *eorum devorata est. Ubi* tunc *Sapiens? ubi Scriba? ubi conquisitor hujus* vani *sæculi?* Mi frater, tecum reputa quales nos esse oporteat, rationem dantes eorum quæ fecimus, sive magna, sive parva: nam vel de otioso verbo rationem daturi sumus coram justo judice. Quales itaque nos esse oportet in hora illa, si gratiam in conspectu ejus inveniamus? Quale vero gau-

A αὐτὰς τὰς δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τρόμῳ μεγάλῳ συλληφθῆναι. οὐκ οὖν ποταποὺς δεῖ εἶναι ἡμᾶς, ἀδελφοί μου; ποῖος φόβος καὶ ποία φρίκη λήψεται ἡμᾶς; κατανόησον τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι οὐκ ἴσχυσαν τὸν γνόφον καὶ τὸν ζόφον καὶ τὴν φωνὴν τοῦ λαλοῦντος θεοῦ ἐκ μέσου τοῦ πυρός, ἀλλ' ἐσπούδασαν τοῦ μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον· οὐδὲ γὰρ κατὰ ἀλήθειαν ἔφερον τὸ διαστελλόμενον, καίτοι οὐ μετὰ θυμοῦ κατελθόντος, οὐδὲ μετ' ὀργῆς λαλοῦντος πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ παρακλήσει πληροφοροῦντος αὐτούς, ὅτι αὐτὸς ἐστὶ μετ' αὐτῶν. ἄκουσον οὖν, ἀδελφέ μου, εἰ μὴ B τὴν παρακλήσεως οὐκ ἰσχύσαμεν βαστάσαι τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, ὅτε οὔτε οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι ἐλύθησαν, οὔτε οἱ σαλπίζοντες ἤχησαν καθὼς μέλλει ἡ σάλπιγξ ἐκείνη βοᾶν, καὶ ἐξυπνίζειν τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους, οὔτε πῦρ κατάκλυζον τὴν οἰκουμένην, οὔτε τι τῶν μελλόντων γίνεσθαι φόβων ἐγίνετο, τί ποιήσομεν ὅτ' ἂν κατέλθῃ μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἀνυποστάτου, καὶ καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ προσκαλέσηνται τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς τοῦ διακρῖναι τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; οἴμοι ποταποὺς δεῖ ὑπάρ- C χειν ἡμᾶς, ὅτε παριστάμεθα γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι, μέλλοντες εἰσάγεσθαι εἰς τὸ φρικτὸν βῆμα, οἴμοι. οἴμοι, ποῦ τότε ἡ ἀπρεπέστης; ποῦ τότε ἡ ἀνδρεία τῆς σαρκός; ποῦ δὲ τὸ κάλλος τὸ ψευδὲς καὶ ἀνωφελές; ποῦ τότε ἡ εὐφωνία τῶν ἀνθρώπων; ποῦ τότε ἡ παρρησία ἡ ἀναιδὴς καὶ ἀναίσχυντος, ποῦ τότε ὁ καλλωπισμὸς τῶν ἱματίων; ποῦ τότε ἡ ἡδονὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ ἀκάθαρτος καὶ μιαρὰ ἀληθῶς; ποῦ τότε οἱ τὴν κόπρον τῶν ἀρρένων ἡδονὴν ἡγούμενοι; ποῦ τότε οἱ μετὰ τυμπάνων καὶ μουσικῶν τὸν οἶνον πίνοντες; ποῦ τότε ἡ καταφρόνησις τῶν ἐν ἀφο- D βίᾳ ζώντων; ποῦ τότε ἡ τρυφὴ καὶ σπατάλη; πάντα γὰρ παρῆλθον καὶ ὡς χαῦνος ἀὴρ διελύθησαν. ποῦ τότε ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ φιλοκτημοσύνη, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀσπλαγχνία; ποῦ τότε ἡ ἀπάνθρωπος ὑπερηφανία, ἡ πάντα βδελυσσομένη, καὶ αὐτὴ λογιζομένη εἶναί τι; ποῦ τότε ἡ κενὴ καὶ ματαία ἀνθρωπίνη προκοπὴ καὶ δόξα; ποῦ τότε ἡ δυναστεία καὶ ἡ τυραννίς; ποῦ τότε βασιλεύς; ποῦ ἄρχων; ποῦ ἡγούμενος: ποῦ οἱ ἐπ' ἐξουσιῶν, οἱ γαυριώμενοι ἐπὶ πλήθει πλούτου, καὶ τοῦ θεοῦ καταφρονοῦντες.

E Τότε ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτούς· ἐκεῖ ὠδῖνες ὡς τικτούσης, ἐν πνεύματι βιαίῳ συντριβήσονται· ποῦ τότε ἡ σοφία τῶν σοφῶν; ποῦ τὰ μάταια αὐτῶν πανουργεύματα; οὐαί, οὐαὶ αὐτοῖς, ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ μεθύων, καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν κατεπόθη. ποῦ τότε σοφός; ποῦ τότε γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τοῦ ματαίου τούτου. ἀδελφέ μου, ἀναλόγισαι ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ἡμᾶς, διδόντας λόγον περὶ ὧν ἐπράξαμεν, εἴτε με- F γάλων εἴτε μικρῶν· ἕως γὰρ ἀργοῦ λόγου ἀπολογίαν διδοῦμεν τῷ δικαίῳ κριτῇ. ποταποὺς οὖν δεῖ εἶναι ἡμᾶς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, ἐὰν εὕρωμεν χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ; ποία δὲ χαρὰ διαδέξεται ἡμᾶς ἀφοριζομένους ἐκ δεξιῶν

τοῦ βασιλέως, ποταπούς δεῖ εἶναι ἡμᾶς, ὅτ' ἂν ἀσπάζονται ἡμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες; ἐκεῖ ἀσπάζεταί σε Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, Νῶε, Ἰώβ, Δαυΐδ, καὶ οἱ ἅγιοι προφῆται, καὶ ἀπόστολοι, καὶ μάρτυρες, καὶ πάντες οἱ δίκαιοι οἱ τῷ θεῷ εὐαρεστήσαντες ἐν τῇ ζωῇ τῆς σαρκὸς αὐτῶν, καὶ ὅσους ἀκούεις καὶ θαυμάζεις αὐτῶν τὸν βίον, καὶ ἤθελες ἄρτι (τοῦ) θεάσασθαι αὐτοὺς, αὐτοὶ ἐκεῖ ἔρχονται πρός σε, καὶ περιπλυσσόμενοι ἀσπάζονταί σε ἀγαλλιώμενοι ἐπὶ τῇ σῇ σωτηρίᾳ. ποταποὺς οὖν δεῖ εἶναι ἡμᾶς τότε; ποταπὴν δὲ χαρὰν ἔχειν ἐκείνην τὴν ἀνεκλάλητον, ὅτ' ἂν εἴπῃ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν μεθ' ἱλαρότητος, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου; τότε, ἀδελφέ μου, λήψῃ τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς κυρίου, καὶ λοιπὸν σὺν Χριστῷ βασιλεύσεις. τότε κατακληρονομήσεις ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· τότε λοιπὸν ἀμέριμνος ἔσῃ, μηκέτι φοβούμενος μηδεμίαν πτόησιν. ἀναλόγισαι, ἀδελφέ μου, οἷόν ἐστι τὸ βασιλεῦσαι ἐν οὐρανῷ. καθὼς γὰρ προείπομεν, δέξῃ τὸ διάδημα ἐκ χειρὸς κυρίου, καὶ βασιλεύσεις τοῦ λοιποῦ σὺν Χριστῷ. ἀναλόγισαι, ἀδελφέ μου, οἷόν ἐστι τοῦ θεοῦ τὸ πρόσωπον βλέπειν διὰ παντὸς, οἷόν ἐστιν ἔχειν αὐτὸν φωστῆρα. τότε γὰρ οὐκ ἔσται σοι ὁ ἥλιος ὡς φῶς ἡμέρας, καθώς φησιν Ἡσαΐας, οὐδὲ ἀνατολὴ σελήνης φωτιεῖ σοι τὴν νύκτα, ἀλλ' ἔσται σου κύριος φῶς αἰώνιον, καὶ ὁ θεὸς δόξα σοι. ἰδοὺ, ἀδελφέ μου, οἵα χαρὰ ἀπόκειται τοῖς φοβουμένοις τὸν κύριον, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. ἀναλόγισαι δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπώλειαν, ὅτ' ἂν εἰσάγωνται εἰς τὸ βῆμα τὸ φοβερὸν, οἵα αἰσχύνη αὐτοὺς λήψεται ἐνώπιον τοῦ δικαίου κριτοῦ, μὴ ἔχοντες λόγον ἀπολογίας· οἵα ἐντροπὴ λήψεται αὐτοὺς ἀφοριζομένους ἐξ εὐωνύμων τοῦ βασιλέως· οἷον σκότος ἐπιπέσει ἐπ' αὐτοὺς, ὅτ' ἂν λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτοὺς λέγων, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. οἴμοι, οἴμοι, οἵαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν ἕξει τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ὅτ' ἂν γένηται κραυγὴ πάντων λεγόντων, ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην, πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα τοῦ θεοῦ· οἴμοι οἷός ἐστιν ὁ τόπος, ὅπου ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὁ καλούμενος τάρταρος, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς φρίσσει· οἴμοι οἵα ἐστὶν ἡ γέεννα τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου· οἴμοι οἷός ἐστιν ὁ ἀκοίμητος καὶ ἰοβόλος σκώληξ· οἴμοι οἷοι εἰσὶν οἱ ἄγγελοι οἱ ἐπὶ τῶν κολάσεων, ἄσπλαγχνοι καὶ ἀνελεήμονες; ὀνειδίζουσι γὰρ καὶ ἐπιπλήττουσι δεινῶς. τότε οἱ κολαζόμενοι κεκράξονται πρὸς κύριον, καὶ οὐκ εἰσακούσεται αὐτῶν· τότε γνώσονται ὅτι μάταια αὐτοῖς ἀπέβη πάντα τὰ τοῦ βίου, καὶ ἃ ἐνόμιζον ἐντεῦθεν ἡδέα εἶναι, χολῆς καὶ ἰοῦ πικρότερα εὑρέθησαν· ποῦ τότε ἡ ψευδώνυμος ἡδονὴ

A dium invadet nos ad dextram regis segregatos? Quales nos esse oportet cum sancti omnes nos salutant? Ibi te salutat Abraham, Isaac & Jacob, Moyses, Noe, Job sanctique Prophetæ, & Apostoli & Martyres, ac justi omnes, qui Deo bene placuerunt in vita carnis suæ, & quoscumque audis vitamque ipsorum admiraris, quos etiam conspicere cuperes: ipsi ad te veniunt, & amplectentes te salutant de salute tua exultantes. Quales itaque tunc nos esse oportet? Quale vero ineffabile gaudium habere, quando Rex iis qui a B dextra sunt cum hilaritate dicet: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* (Matt. 25. 34.) Tunc, mi frater, accipies regnum decorum, & diadema formosum de manu Domini, & in posterum cum Christo regnabis. Tunc possidebis bona illa, *quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.* (1. Cor. 2. 9) Tunc demum sine sollicitudine eris, non amplius timens ullam animi consternationem. Tecum reputa, mi frater, qualis res sit in cœlis regnare; ut enim diximus, accipies diadema e manu C Domini, & in posterum regnabis cum Christo. Tecum reputa, mi frater, quale sit vultum Dei perpetuo conspicere, quale sit illum habere pro luminari. Tunc enim non erit tibi sol ad lucendum per diem, ut ait Esaias, *nec splendor lunæ illuminabit te*, per noctem; *sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus in gloriam tuam.* (Isai. 60. 1) Ecce, mi frater, quale gaudium depositum est pro iis qui timent Dominum & observant mandata ejus. Post hæc autem considera etiam peccatorum perniciem, cum ducuntur ad terribile tribunal, qua D lis pudor illos invadet coram justo judice non habentes verbum excusationis; qualis confusio apprehendet eos ad sinistrum Regis segregatos, qualis caligo incidet in eos, quando *loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos*, (Ps. 2. 5.) dicens, *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.* (Marc. 25. 30.) Hei mihi! hei mihi! qualem afflictionem & angustiam sentiet ipsorum spiritus, cum clamor fiet omnium dicentium: *Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes* (Ps. 9. 18.) E *quæ obliviscuntur Deum?* Hei mihi! qualis est locus, ubi est *Fletus & stridor dentium*, (Matt. 25. 30.) qui vocatur Tartarus, quem & ipse Satanas horret? Hei mihi! qualis est gehenna ignis inexstincti? Hei mihi! qualis est insomnis & venenum ejaculans vermis? Hei mihi! quales sunt angeli suppliciis præpositi, crudeles & immisericordes? Conviciantur enim & objurgant graviter. Tum qui puniuntnr clamabunt ad Dominum, & non audiet eos. Tunc scient quoniam F vana ipsis evaserunt omnia ad hanc vitam pertinentia, & quæ hic putabant dulcia esse, felle & veneno acerbiora inventa erunt. Ubi tunc illa peccati voluptas falso sic dicta?

Non enim est alia voluptas præter timorem Domini. Hæc revera est voluptas, hæc revera sicut adipe & pinguedine replet animam. Tunc seipsos condemnabunt, & opera quæ fecerunt. Tunc confitebuntur dicentes justum esse judicium Dei: Hæc enim audivimus, & noluimus nos convertere ab iniquis nostris operibus. Et tunc hæc efferent dicentes: Hei mihi in peccatis non æquiparandis concepto: supra numerum arenæ maris peccavi, & peccatorum pondere obruor ac si multis vinculis ferreis constrictus essem. Non enim est mihi fiducia ut ad summum cœlum suspiciam. Ad quem itaque confugiam, nisi ad te hominum amator, nisi ad te qui peccatorum non recordaris? Ps. 50. *Misereri mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationem tuarum dele iniquitatem meam. Amplius lava me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi & malum coram te feci.* Ad te confugio propter multam bonitatem tuam & misericordiam. Te irritavi, & ad te confugio propter multam tuam malorum oblivionem. Te rejeci Ps. 50. 10. & ad te confugio ob multam tuam bonitatem & humani generis amorem, & supplicans clamo: *Averte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* Propter nomen tuum, idque solum. Nihil enim habeo quod ad te afferam, non opus bonum, non cor purum; sed confidens in miserationes tuas me conjicio, ut in me compunctionem crees, ne iterum facile incidam in peccatum, sed ex hoc tempore tibi serviam in sanctitate & justitia omnibus diebus vitæ meæ, quia tuum est regnum & potentia in sæcula. Amen.

Obsecro itaque vos, fratres mei, hæc exspectantes date operam ut sine macula & culpa inveniamini apud illum in pace. Cum mala cupido te invaserit, stringe hunc gladium, hoc est timorem Dei in animo habe, & omnem inimici vim rescindes. Pro tuba autem habe sacras Scripturas, sicut enim tuba canens milites cogit; ita sacræ Scripturæ ad nos clamantes ratiocinia nostra cogunt ad timorem Dei. Ratiocinia enim nostra instar militum bellum gerunt contra inimicos Regis. Et iterum quemadmodum tuba belli tempore canens excitat juvenum & bellatorum alacritatem animi contra adversarios, ita etiam sacræ Scripturæ tuam excitant alacritatem ad bonum, & contra passiones te corroborant. Quapropter, mi frater, quantum potes tibi necessitatem impone frequentius in iis versandi, ut cogant ratiocinia, quæ inimicus malis suis machinationibus dissipat, vel nefarias cogitationes suggerens, vel etiam sæpe calamitates inducens, aut felicitates multasque res prosperas præbens.

A τῆς ἁμαρτίας; ἄλλη γὰρ ἡδονὴ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ τὸ φοβεῖσθαι τὸν κύριον. ἀληθῶς τοῦτο ἡδονή ἐστιν· ἀληθῶς τοῦτο ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμπιπλᾷ τὴν ψυχήν· τότε καταγνώσουσιν ἑαυτῶν, καὶ τῶν ἔργων ὧν ἔπραξαν· τότε ὁμολογήσουσι λέγοντες ὅτι δικαία ἡ κρίσις τοῦ θεοῦ. ἠκούσαμεν γὰρ ταῦτα, καὶ οὐκ ἠθελήσαμεν ἐπιστρέψαι ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἡμῶν πράξεων· καὶ τότε ἀνοίσουσι ταῦτα λέγοντες· οἴ μοι τῷ ἐν ἁμαρτίαις ἀνεικάστοις συλληφθέντι· ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης ἥμαρτον, καὶ καταχάμπτομαι ἐξ αὐτῶν ὡσεὶ ἀπὸ πολλῶν δεσμῶν σιδήρου· οὐ B γάρ ἐστί μοι παῤῥησία ἀτενίσαι εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ· πρὸς τίνα οὖν καταφύγω, εἰ μὴ πρὸς σέ, φιλάνθρωπε, εἰ μὴ πρὸς σέ, ἀμνησίκακε; ἐλέησόν με, ὁ θεός, κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου. ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με· ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός· σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα. πρὸς σὲ καταφεύγω διὰ τὴν πολλήν σου ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνίαν· σὲ παρώργισα, καὶ πρός σε καταφεύγω διὰ τὴν πολλήν σου ἀμνησικακίαν· σὲ ἠθέτησα, καὶ πρός σε καταφεύγω διὰ C τὴν πολλήν σου ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ δεόμενος βοῶ· ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον. καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· διὰ τὸ ὄνομά σου, καὶ μόνον. οὐδὲν γὰρ ἔχω προσενέγκαι σοι, οὐ πρᾶξιν ἀγαθήν, οὐ καρδίαν καθαράν, ἀλλὰ θαῤῥῶν εἰς τοὺς οἰκτιρμούς σου ἐπιῤῥίπτω ἐμαυτόν, ὅπως κτίσῃς ἐν ἐμοὶ κατάνυξιν· ἵνα μὴ πάλιν καταπίπτω εὐκόλως εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐκ τοῦ νῦν λατρεύσω σοι ἐν ὁσιότητι καὶ δι- D καιοσύνῃ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ὅτι σοῦ ἡ βασιλεία καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ταῦτα προσδοκῶντας, ἀδελφοί μου, σπουδάζειν ἀσπίλους καὶ ἀμώμους αὐτῷ εὑρεθῆναι ὑμᾶς ἐν εἰρήνῃ. ὅταν ἐπέλθῃ σοι πονηρὰ ἐνθύμησις, σπάσαι τὴν μάχαιραν ταύτην, τοῦτ' ἔστι τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ἀναλογίσαι, καὶ συγκόψεις πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. ἀντὶ δὲ σάλπιγγος ἔχε τὰς θείας γραφάς. καθ' ὃν γὰρ τρόπον ἡ σάλπιγξ βοῶσα ἐπισυνάγει τοὺς στρατιώ- E τας, οὕτω καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ βοῶσαι πρὸς ἡμᾶς ἐπισυνάγουσιν ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν φόβον τοῦ θεοῦ· καὶ γάρ εἰσιν οἱ λογισμοὶ ἡμῶν δίκην στρατιωτῶν πολεμοῦντες πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως· πάλιν ὃν τρόπον ἡ σάλπιγξ βοῶσα ἐν καιρῷ πολέμου διεγείρει τῶν νέων καὶ ἀγωνιστῶν τὴν προθυμίαν κατὰ τῶν ἀντιδίκων, οὕτω καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ διεγείρουσί σου τὴν προθυμίαν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀνδρίζουσί σε κατὰ τῶν παθῶν, διό, ἀδελφέ μου, ὅσον δύνασαι ἀνάγκαζε σεαυτὸν πυ- F κνότερον ἐντυγχάνειν αὐταῖς, ὅπως ἐπισυνάξουσί σου τοὺς λογισμούς, οὓς διασκορπίζει ὁ ἐχθρὸς τῇ αὐτοῦ κακομηχανίᾳ, ἢ πονηρὰς ἐνθυμήσεις, ἢ καὶ θλίψεις πολλάκις ἐπιφέρων, ἢ εὐημερίας καὶ εὐρυχωρίας πολλὰς παρέχων·

ταῦτα

A ταῦτα γὰρ κατεργάζεται τῇ αὐτοῦ πανουργίᾳ καὶ δολιότητι, ὅπως ἀπαλλοτριώσῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον· ὅτ᾽ ἂν γὰρ πολλάκις μὴ δυνηθῇ διὰ τῶν ἐνθυμήσεων ἐπηρεάσαι καὶ καταβάλλαι, τότε λοιπὸν ἐπιφέρει αὐτῷ θλίψεις, ὅπως σκοτίσῃ τὴν διάνοιαν, καὶ εὕρῃ λοιπὸν ἐπιπειρᾶσαι ἃ βούλεται· καὶ ἄρχεται ὑποβάλλειν τότε τῷ ἀνθρώπῳ τὰ τοιαῦτα ἐνθυμήματα, καὶ λέγειν μεθ᾽ ὅρκων, ὅτι ἀφ᾽ οὗ ἐργάζομαι τὸ ἀγαθὸν κακὰς ἡμέρας ἴδον· ποιήσωμεν οὖν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά· τότε ἐὰν μὴ εὑρεθῇ τις νήφων, καταπίνει αὐτὸν, ὥσπερ ᾅδης, ζῶντα. εἰ δὲ καὶ ἐν τούτοις μὴ δυνηθῇ αὐτὸν ἐπηρεάσαι, τότε ἐπιφέρει αὐτῷ τὴν εὐρυχωρίαν καὶ ὑψώνει αὐτὸν καὶ ἀπάτην πολλὴν παρέχει αὐτῷ τὴν δεινοτέραν καὶ χείρονα πάντων τῶν παθῶν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ὑπερήφανον καὶ ἄφοβον ἐργαζομένη τὸν ἄνθρωπον· αὕτη εἰς τὸν βυθὸν τῶν ἡδονῶν καταπατᾷ τὸν νοῦν· αὕτη ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον μὴ γινώσκειν Θεὸν, μηδὲ γινώσκειν τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν, μηδὲ ἐννοεῖσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσεως. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ὁδὸς πάντων τῶν κακῶν· ταύτην τὴν ὁδὸν ὁ ἀγαπῶν βαδίζειν τῆς εὐρυχωρίας καὶ ἀνέσεως, εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ θανάτου εὑρίσκεται φθάνων· αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἣν ὁ Κύριος εἶπε· πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν.

A Hæc enim operatur astutia sua & dolo, ut hominem a Deo alienum faciat. Sæpe enim cum non possit per cogitationes hominem ludificari & dejicere, tunc demum calamitates ipsi inducit, ut mentem tenebris offundat, & modum tandem inveniat ea quæ vult inferendi. Tuncque incipit homini suggerere istiusmodi cogitationes, & cum juramentis dicere: Ex quo tempore bonum facio, malos dies vidi; *faciamus ergo mala, ut eveniant bona.* Tum si quis non inveniatur sobrius, absorbet eum vivum sicut orcus. Si vero nec in B his possit ei nocere, tunc felicitatem ei adducit, atque evehit illum & multam adfert fraudem omnibus calamitatibus graviorem & deteriorem. Illa enim est quæ superbum & metu vacuum efficit hominem: illa in voluptatum profundum detrahit mentem; illa efficit ut homo nesciat Deum nec infirmitatem propriam noscat, nec in mente habeat diem mortis & judicii. Illa enim est omnium malorum semita. Qui amat per semitam illam prosperitatis ac remissionis ire, in penetralia mortis C tendere deprehenditur. Hæc est via de qua Dominus dicit, *lata & spatiosa est via, quæ ducit ad perditionem.*

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγος περὶ θεογνωσίας, καὶ εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνια, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους.

Ὥσπερ οἱ τὰς ὄψεις τῶν σωμάτων βεβλαμμένας ἔχοντες χρήζουσι τῶν ὁδηγούντων, ἵνα μὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς βάραθρον ἐμπεσόντες ἀποθάνωσιν, οὕτω καὶ οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἠμαυρωμένους ἔχοντες χρήζουσι τῶν εἰς D θεοσέβειαν αὐτοὺς ὁδηγούντων, ἵνα μὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς βυθὸν κακῶν ἐμπεσόντες ἀπόλωνται. καὶ πᾶσα μὲν ἡ ἀνθρωπότης πρὶν τούτῳ κακῷ τῆς ἀβλεψίας περιεκέχυτο· καὶ ὥσπερ συμβαίνει τοῖς ἀμαυρῶσιν, ἀντὶ τοῦ ὄντος πολλάκις ὁρᾷν τοὺς μὴ ὄντας, οὕτω καὶ οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἠμαυρωμένους ἔχοντες ἀντὶ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ πολλοὺς ἑώρων τοὺς μὴ ὄντας. ἀλλ᾽ ὁ τῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν ἰατρὸς, ἐξαπέστειλε νόμον καὶ προφήτας, ἰώμενος τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀβλεψίαν, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ θεογνωσίαν αὐτοὺς ἄγων· E ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων ἀποστραφέντων τὴν διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἰατρείαν· ἐκάμμυσαν γὰρ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ μὴ εἰδέναι, καὶ τὰ ὦτα αὐτῶν ἔφραξαν τοῦ μὴ ἀκοῦσαι, κατὰ τὸ τοῦ Ἡσαΐου λόγιον, ἵνα μὴ ἐπιστραφῶσι καὶ ἰαθῶσι. τὰ ὅμοια τούτων καὶ ἄλλος προφήτης Ἱερεμίας ἔκραζε λέγων· Ἰατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα καὶ οὐκ ἰάθη· οὐκ ἀνέβη ἴασις ἐν αὐτῇ. Βαβυλὼν δὲ ἑρμηνεύεται σύγχυσις· συγκέχυτο γὰρ ἡ ἀνθρωπότης τῇ ἀβλεψίᾳ. ἀλλ᾽ ὁ μὲν τρόπος ἀρίστων ἰατρῶν, τοὺς μαθητὰς ὑπερβαίνει τῶν χρονίων τραυμάτων ἰατρεία. οὕτως καὶ ὁ F μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁρῶν διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν μὴ ἰαθεῖσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀσέβειαν παραγίνεται ἐξ οὐρανίων ἀψίδων, ἐξ ἁγίας παρ-

Sancti Joannis Chrysostomi sermo de cognitione Dei, & in sancta Theophania & in nuper illuminatos.

Quemadmodum ii qui in visu corporeo læsi sunt, ductoribus opus habent, ne forte in barathrum per ignorantium incidentes, moriantur; ita ii queis D animæ oculi obtusi sunt præceptoribus indigent, ne ex ignorantia in malorum profundum incidentes pereant. Et antea quidem totum genus humanum hujusmodi cæcitatis malo erat circumfusum: & quod visu hebetatis contingit, ut pro rebus existentibus sæpe non existentes videant; ita etiam quia nimæ oculos obtusos habebant, pro uno atque solo Deo, multos videbant nusquam existentes. Sed corporum simul & animorum medicus legem misit & Prophetas, ut hominum cæcitatem sanaret, atque eos ad divinam sui cognitionem du- E ceret; hominibus tamen illam per legem & Prophetas medelam rejicientibus. Occluserunt enim oculos suos ne viderent; & aures suas obstruxerunt ne audirent, secundum Isaiæ dictum, ne converterentur, & sanarentur. Isai. 6. 10 His similia alius Propheta Jeremias clamabat dicens: *Curavimus Babylonem & non est sanata;* medela non intravit in illam. Jer. 51. 9 Babylon autem explicatur *confusio.* Confusum enim erat genus humanum præ cæcitate. Sed modus curandi ad optimos medicos pertinet, & discipulos ex- F superat inveteratorum vulnerum curatio. Sic & Unigenitus Filius Dei Jesus Christus, videns hominum impietatem per legem & Prophetas non sanatam fuisse, e cœlestibus advenit fornicibus, ex Sancta Virgine Ma-

ria natus. Primo quidem per Crucem diabolum in fugam convertit, deinde mortem captivam duxit, & per triduanam ipsius resurrectionem iis qui prope & qui procul erant pacem largitus, ad ipsius cognitionem cunctos adduxit.

1\. Cor. 15. 55. *Ubi est mors stimulus tuus?* A Deo est beatitudo: & hoc conspiciens Propheta David dicit:

Ps. 31. 1. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.*

Marc. 2. 7. Luc. 5. 21. *Quis potest autem dimittere peccata, nisi solus Deus?* Homines enim cum beatos prædicant homines, nihil juvant, sæpe etiam

Isai. 3. 11. nocent, sicut ait Isaias Propheta: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Hic vero cum beatum dicit, una cum dicto gratiam quoque largitur: atque dicti probationem accipe. Dixit Dominus Petro, (cum

Matt. 16. 13. & 17. discipulos interrogavit, dicens, *Quem me dicunt homines esse?*) *Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est*, non autem is qui terrenus pater reputatur. Beatitudinem narrasti, profer quoque gratiam cœlestis regni. Videsne gratiam verbum subsequentem? Atque nuper in beatitudinibus, quæ nobis recitatæ fuerunt, audivimus earum unamquamque habere gratiam congruentem. Procedamus vero ad præsentis diei festi argumentum. Regis enim terrestris præsentia gaudium ac lætitiam solet adstantibus afferre: Rege vero cœlesti huc in terram cœlitus adveniente, non solum nos adstantes exsultamus, sed & tota lætatur terra. Si enim sole oriente omne quod subjicitur lucem accipit, orto justitiæ sole, quomodo non omnis anima illuminabitur, in hac nocte lucifera, de qua Propheta David per sanctum Spiritum vi-

Ps. 138. 11. 12. dens, dixit: *Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur;* & rursum; *Sicut tenebræ ejus ita & lumen ejus.* Viden' ipsum de præsenti nocte loqui? sicut enim tenebræ ejus conspiciuntur oculis carnalibus, ita lumen ejus animæ apparet oculis. O luciferam noctem omni die splendidiorem! Omni quidem diei, huic

Jo. 1. 5. vero nocti luciferæ nox non succedit. *Nam lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ne litteræ attendas, sed spiritu intellige. Lux est Unigenitus Dei Filius: nox vero tenebrarum opera. Cum igitur anima tua in tenebris versans hac luce illuminatur, opera tenebrarum te amplius occupare nequeunt; ideo enim lux accessit, ut tenebras fugaret. Vita advenit, ut mortem abroget: & primo Pastoribus per Angelos Evangelium prædicat; non ut miracula sermonibus adjiciant; sed ut occasione sumta pastores rationalium ovium clementiam Dei populis prædicent.

In sacro loco Bethlehem debitam adorationem præstare festinavimus omnium nostrum Domino Deo, qui propter nos humanam naturam assumere dignatus est: Ipse enim in terris visus est; de cœlo pro

A θένου Μαρίας τεχθεὶς, πρῶτον μὲν διὰ [illegible]αυροῦ τὸν διάβολον ἀποπωσάμενος, δεύτερον δὲ τὸν θάνατον αἰχμαλωτίζων, διὰ δὲ τῆς τριημέρου αὐτοῦ ἀναστάσεως εἰρήνην τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακρὰν χαρισάμενος, πάντας εἰς τὴν ἑαυτοῦ θεογνωσίαν ἐπήγαγε. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; παρὰ τοῦ Θεοῦ μακαριότης. καὶ τοῦτο ἰδὼν ὁ προφήτης Δαυὶδ λέγει· Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. τίς δὲ δυνατὸς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός; ἄνθρωποι γὰρ ἀνθρώπους μακαρίζοντες

B οὐδὲν ὠφελοῦσι, πολλάκις δὲ καὶ βλάπτουσι, καθώς φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· λαός μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐκταράσσουσιν· ὁ δὲ μακαρίζων σὺν τῷ λόγῳ καὶ τὴν χάριν παρέχει· καὶ λάβε τοῦ λόγου τὴν ἀπόδειξιν. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ Πέτρῳ, ἡνίκα τοὺς μαθητὰς ἠρώτα, λέγων· τίνα με οἱ ἄνθρωποι λέγουσιν εἶναι; Μακάριος εἶ Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος· οὐχ ὁ νομιζόμενος ἐπίγειος. Εἶπες τὸν μακαρισμὸν, δὸς τὴν χάριν τῆς βασιλείας τῶν οὐρα-

C νῶν· εἶδες τὴν χάριν ἑπομένην τῷ λόγῳ; καὶ ἀρτίως δὲ ἐν τοῖς καταγνωσθεῖσιν ἡμῖν μακαρισμοῖς ἀκηκόαμεν ἕκαστον αὐτῶν τὴν χάριν κατάλληλον ἔχοντα. ἐπανέλθωμεν δὲ ἐπὶ τὴν προκειμένην τῆς παρούσης ἑορτῆς ὑπόθεσιν. βασιλέως γὰρ ἐπιγείου παρουσία χαρὰν καὶ εὐφροσύνην τοῖς παροῦσι δωρεῖσθαι εἴωθε· βασιλέως δὲ ἐπουρανίου ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν παραγινομένου ἐνταῦθα, οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ παρόντες ἀγαλλιώμεθα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ γῆ εὐφραίνεται. εἰ γὰρ ἡλίου ἀνατέλλοντος πᾶν τὸ ὑπο-

D κείμενον φωτίζεται, τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἀνατείλαντος, πῶς οὐχὶ πᾶσα ψυχὴ φωτισθήσεται ἐν τῇ φωτοφόρῳ ταύτῃ νυκτὶ, περὶ ἧς ὁ προφήτης Δαυὶδ ἁγίῳ πνεύματι βλέπων ἔλεγεν· ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπό σου, καὶ νὺξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται. καὶ πάλιν· ὡς τὸ σκότος αὐτῆς οὕτως καὶ τὸ φῶς αὐτῆς. βλέπεις ὅτι περὶ τῆς παρούσης νυκτὸς διηγεῖται; ὥσπερ γὰρ τὸ σκότος αὐτῆς ὁρᾶται τοῖς τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοῖς, οὕτως τὸ φῶς αὐτῆς φαίνεται τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν. ὦ φωτοφόρου καὶ θαυμαστῆς νυκτὸς πάσης ἡμέρας φωτεινοτέρας. πᾶσαν μὲν ἡμέραν διαδέχεται νὺξ, αὐτὴν δὲ τὴν φωτοφόρον νύκτα νὺξ οὐ διαδέχεται· τὸ γὰρ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ

E σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε. μὴ τῷ γράμματι πρόσεχε, ἀλλὰ τῷ πνεύματι κατανόει. φῶς ἐστιν ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός· νὺξ δὲ τὰ τοῦ σκότους ἔργα· ὅταν οὖν φωτισθῇς τὴν ἐν σκότει ψυχὴν τῷ παρόντι φωτὶ, οὐκέτι σκότους ἔργα καταλαμβάνειν σε δύναται. διὰ γὰρ τοῦτο παρεγένετο τὸ φῶς, ἵνα τὸ σκότος φυγαδεύσῃ· παρεγένετο ἡ ζωὴ, ἵνα τὸν θάνατον καταργήσῃ· καὶ πρῶτον ποιμένας δι' ἀγγέλων εὐαγγελίζεται, οὐχ ἵνα τοῖς λόγοις ἀναθῶνται τὰ θαύματα, ἀλλ' ἵνα ἀφορμὴν λαβόντες τῶν λογικῶν προβάτων ποιμένες τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν τοῖς λαοῖς εὐαγγελίσωνται.

F Ἐν τῷ ἁγίῳ τόπῳ τῆς Βηθλεὲμ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν ἀποδοῦναι ἐσπεύσαμεν τῷ πάντων ἡμῶν δεσπότῃ θεῷ τῷ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπῆσαι καταξιώσαντι· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτη-

A οὐρανῶν καταβὰς, οὐκ ἔρημα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὰ ἐκεῖσε καταλείψας· τὸν γὰρ οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει κύριος, φησὶν ὁ Ἡσαΐας. καὶ πάλιν ὁ Δαυίδ· ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην πάρει. οὔπω ἐπὶ γῆς γέγονεν ἐνανθρωπήσας, καὶ ἤδη τὴν ἐν ᾅδῃ παρουσίαν μηνύει ὁ προφήτης. οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς πόλεως τὸ μικρὸν τοῦτο διάστημα διανύσαντες ἤλθομεν ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον προσκυνῆσαι. ἴωμεν πάλιν καὶ πρὸς τὸν Ἰορδάνην ὀψόμενοι τὰ ἐν αὐτῷ τελούμενα μυστήρια, πῶς ἐθεάσατο τὸν ἴδιον δεσπότην ἡ θάλασσα καὶ ἔφυγεν, ὁ δὲ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. B ἴδωμεν πάλιν καὶ τὸν Ἰωάννην βαπτίζοντα τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ τὸν πατέρα ἄνωθεν μαρτυροῦντα τὴν τοῦ ἰδίου υἱοῦ παράδοξον συγκατάβασιν· καὶ τὸ συγγενὲς πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς καταβαῖνον καὶ μένον ἐπὶ τὸν μαρτυρούμενον. ὢ παραδόξου βασιλέως παράδοξα θαύματα· πῶς ἡ πηλίνη χεὶρ ἁψαμένη τῆς τοῦ παντὸς κόσμου κορυφῆς οὐκ ἐφλέχθη; τίς εἶδεν, ἢ τίς ἤκουσέ ποτε χόρτον πυρὶ προσψαύοντα, καὶ οὐκ τοῦ πυρὸς βλάβην μὴ καταδεχόμενον. C Μακάριος γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ τρισμακάριος ὁ ῥάδαμνος Ζαχαρίου καὶ Ἐλισάβετ. Μακάριοι ἐσμὲν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ὅτι τοὺς καρποὺς τῆς ἡμετέρας ὀσφύος θεωροῦμεν ἐκλάμποντας ἐκ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας, ὥσπερ τινὰς ἀστέρας διατρέχοντας τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας. ἀλλ' ὦ πάτερ, καὶ λόγε, καὶ πνεῦμα, ἡ τρισυπόστατος οὐσία, καὶ δύναμις καὶ θέλησις καὶ ἐνέργεια, ἡμᾶς τοὺς ὁμολογοῦντάς σου τὰς ἀσυγχύτους καὶ ἀδιαιρέτους ὑποστάσεις, ἀξίωσον καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σου στάσεως ἡνίκα ἔρχῃ ἐξ οὐρανῶν κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ· ὅτι πρέπει σοι D δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

salute nostra descendens, cum loca illa præsentiâ suâ non destituta reliquerit. Nam *cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus,* dicit Isaias; atque iterum David : *Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum ades.* Nondum in terra homo factus fuerat, jamque ejus in inferno adventum Propheta indicat. Non magna res est igitur : sin nos parvam hanc ab urbe distantiam emensi, ad hunc locum veniamus ut adoremus. Eamus rursum & ad Jordanem mysteria visuri in illo exhibita, quomodo mare vidit & fugit suum Dominum, *Jordanis* vero *conversus est retrorsum.* Videamus iterum Jordanem baptizantem illum *qui tollit peccatum mundi*, ac Patrem desuper testificantem filii sui stupendam demissionem, & cognatum Spiritum in specie columbæ descendentem & manentem super eum cui testimonium perhibebatur. O stupendi Regis stupenda miracula! Quomodo manus lutea, cum tangeret totius mundi verticem, non est combusta. Quis vidit aut quis unquam audivit fœnum igni contiguum, & ab igne damnum non recipiens? Beatus enim revera, ac ter beatus surculus Zachariæ & Elisabethæ. Beati demum & nos sumus, qui lumborum nostrorum fructus e sancto lavacro effulgentes conspicimus, tamquam stellas quasdam plenam percurrentes Ecclesiam. Verùm ô Pater, Verbum, & Spiritus, trium Personarum substantia, & potentia & voluntas, & actus, concede nobis, qui inconfusas & indivisas tuas Personas confitemur, ut ad dextram tuam stemus, cum e cœlis veneris *judicare orbem in æquitate* : Quia tibi convenit gloria, honor, adoratio, Patri & Filio & Spiritui sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Jer. 23. 24. Ps. 138. 7. Ps. 113. 3. Jo. 1. 29. Act. 17. 31.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάληψιν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi Sermo in Sanctam Assumtionem Servatoris nostri.

Ἐπειδὴ χάριτι θεοῦ τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐποιησάμεθα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δεούσης ἡμέρας· ὁμοίως καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως· ἀκούσατε λοιπὸν E καὶ τοῦ λόγου τὴν ἱστορίαν· μετὰ δὲ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ φανερωθῆναι τοῖς μαθηταῖς καὶ συνδιαιτηθῆναι καὶ ψηλαφηθῆναι καὶ συναλισθῆναι ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα, ἦλθεν ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ πολλοῦ πλήθους συναθροισθέντος, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγε· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, βαπτίζετε αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε· δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν F ἐλάβετε, δωρεὰν δότε· εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε· μιμήσασθε τὸν διδάσκαλον ὑμῶν. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς ἀγαπᾶτε. μιμήσασθε

Quandoquidem per gratiam Dei orationem de Passione Domini nostri, quo oportuit die, habuimus, & similiter de resurrectione; audite jam hujus quoque orationis historiam. Postquam resurrexerat a mortuis, & apparuerat discipulis, atque cum illis versatus, tactus etiam fuerat, cumque illis manserat per dies quadraginta, venit in montem Olivarum ex adverso Jerosolymorum cum Discipulis suis; magna etiam collecta multitudine, ipse Jesus Discipulis dixit : *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Euntes igitur in universum mundum, baptizate eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, in remissionem peccatorum. *Infirmos curate, dæmones ejicite, gratis accepistis, gratis date. Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere.* Imitemini Magistrum vestrum. *In hoc cognoscent omnes quod Discipuli mei estis*, si eos qui vos odio habent

Jo. 20. 21. Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. Matt. 10. 8.

diligatis. Memores estote quot mihi mala intulerint Judæi. Seraphim, cum non possent faciem meam intueri, vultus suos tegunt; Judæi vero in faciem meam inspuerunt, & maxillam colaphis percussere. Manus meæ hominem e terra formarunt, & pulcherrimum mundum condiderunt; illi vero clavis ferreis ligno affixere. Si terram inspiciam, terra tremit & concutitur; illi vero transeuntes & capita moventes, irridebant me. Hæc omnia ab illis passus sum, & iram illis non retribui. An existimatis me non potuisse? Parati adstabant
Ps. 2. 3. Angeli dicentes: *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum;* neque id illis permisi: sed in cruce extensus, infixis manibus, Patrem meum pro
Luc. 23.34. illis invocavi dicens: *Pater ignosce illis; non enim sciunt quid faciunt.* Et hæc propter vos passus sum, ut vobis exemplo essem. Si enim dixissem tantum & non fecissem, incongrua esset doctrina mea. Primus rem aggressus sum, ac deinde vobis
Jo. 10. 11. faciendum injungo. Dixi, *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus;* & non recusavi
Matt. 5.34. mortem, cum sim immortalis. Dixi, *Benedicite persequentibus vos, & nolite maledicere;* atque tanta passus a Judæis, non illis maledixi. Omnia feci, omnia peregi, quæ de me a Prophetis tradita erant: &
Jo. 20. 17. ecce *Ascendo ad Patrem meum*: Sed nolite
Jo. 14. 18. contristari, *non relinquam vos orphanos*; sed mittam ad vos Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, Consubstantialem
Matt. 28. 20. Patri meo & mihi. *Et ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Ut eram a principio cum Prophetis, ita etiam ero vobiscum. Ego Moysem e manu Ægyptiorum eripui, ego cum Jesu Filio Nave septem tribus bello vici: ego Eliam e manu Jezabelis liberavi, ego Eliſæo duplicem gratiam contuli; ego Davidem e manu Saülis eripui; ego Jeremiam ex lacu profundo evexi; ego Danielem ex faucibus leonum extuli; ego cum tribus pueris in fornace choros duxi; & hos servavi, inimicos vero combussi; sicut eram cum illis omnibus, ita etiam ero vobiscum. Et ad urbem Jerusalem oculos attollens
Matt. 23. 37. Luc. 13.34. dixit: *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina pullos suos, & noluistis?* Væ filii Jerusalem: quia ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me; sed diabolum accipitis, qui vos semper decipit.
Matt. 23. 38. *Ideo relinquetur domus vestra deserta:* non maneat lapis super lapidem in templo vestro. Gloriam templi vestri, quam habuistis, ecce trado credentibus in crucem meam, & in resurrectionem meam. Væ vobis, filii Jerusalem Judæi, qui typum (seu figuram) habetis a principio, & veritatem non accepistis. Ego vobis figuram

A ὅσα μοι κακὰ ἐποίησαν οἱ Ἰουδαῖοι. τὸ πρόσωπόν μου τὰ Σεραφὶμ μὴ δυνάμενα θεωρῆσαι, τὰ ἑαυτῶν καλύπτουσι πρόσωπα· καὶ Ἰουδαῖοι τὸ πρόσωπόν μου ἐνέπτυσαν καὶ τὴν σιαγόνα ἐράπισαν· αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ γῆς καὶ τὸν περικαλλῆ κόσμον ἐδημιούργησαν, κἀκεῖνοι σιδήροις τῷ ξύλῳ προσήλωσαν· ἐὰν εἰς τὴν γῆν ἐπιβλέψω, ἡ γῆ τρέμει καὶ σείεται, ἐκεῖνοι δὲ παραπορευόμενοι καὶ κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐμυκτήριζόν με. ταῦτα πάντα ὑπέμεινα παρ᾽ αὐτῶν, καὶ ὀργὴν αὐτοῖς οὐκ ἀνταπέδωκα. ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐκ ἐδυ-
B νάμην; ἕτοιμοι παρειστήκεισαν ἄγγελοι λέγοντες· διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψωμεν ἀφ᾽ ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐπέτρεψα αὐτοῖς· ἀλλὰ ἐπὶ σταυροῦ τανυσθεὶς, καὶ τὰς χεῖρας πεπηγὼς, τὸν πατέρα μου παρεκάλεσα ὑπὲρ αὐτῶν λέγων, πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. καὶ ταῦτα δι᾽ ὑμᾶς ὑπέμεινα, ἵνα ὑμῖν τύπος γένωμαι. εἰ γὰρ μόνον ἔλεγον, καὶ οὐκ ἔπραττον, ἀσύστατος μου ἦν ἡ διδασκαλία· πρῶτος ἠρξάμην τοῦ ἔργου τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ τότε ὑμῖν προστάττω ποιῆσαι· εἶπον, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐ-
C τοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ οὐ παραιτησάμην τὸν θάνατον ὁ ἀθάνατος· εἶπον, εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς καὶ μὴ καταρᾶσθε, καὶ τοσαῦτα παθὼν παρὰ τῶν Ἰουδαίων, οὐ κατηρασάμην αὐτοῖς. πάντα πεποίηκα, πάντα τετέλεκα τὰ προφητευθέντα περὶ ἐμοῦ, καὶ ἰδοὺ ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου· ἀλλὰ μὴ λυπεῖσθε, οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· πέμψω δὲ ὑμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιοῦν, τὸ ὁμοούσιον τοῦ πατρός μου καὶ ἐμοῦ· καὶ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καθὼς
D ἤμην ἐξ ἀρχῆς μετὰ τῶν προφητῶν, οὕτως ἔσομαι καὶ μεθ᾽ ὑμῶν· ἐγὼ τὸν Μωϋσῆν ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων ἀνειλόμην· ἐγὼ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ τὰς ἑπτὰ φυλὰς πολεμήσας ἐνίκησα· ἐγὼ τὸν Ἠλίαν ἐκ χειρὸς Ἰεζάβελ ἐρυσάμην· ἐγὼ τῷ Ἐλισσαίῳ διπλὴν χάριν ἐχορήγησα· ἐγὼ τὸν Δαυὶδ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ ἐρυσάμην· ἐγὼ τὸν Ἱερεμίαν ἐκ λάκκου βοθρώδους ἀνειλόμην· ἐγὼ τὸν Δανιὴλ ἐκ στομάτων λεόντων ἐξειλόμην· ἐγὼ μετὰ τῶν τριῶν παίδων ἐν τῇ καμίνῳ ἐχόρευον, καὶ τούτους διέσωσα, καὶ τοὺς ὑπεναντίους ἐνέπρησα· καθὼς ἤμην μετὰ πάν-
E των ἐκείνων, οὕτως ἔσομαι καὶ μεθ᾽ ὑμῶν· καὶ ἀναβλέψας πρὸς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, εἶπεν· Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς σέ· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὰ νοσσία αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. οὐαὶ τέκνα Ἱερουσαλὴμ, ὅτι ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐκ ἐδέξασθέ με· ἀλλὰ τὸν διάβολον ἐκδέχεσθε τὸν ἀεὶ ἀπατῶντα ὑμᾶς. διὰ τοῦτο ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον ἐν τῷ ναῷ ὑμῶν· τὴν δόξαν τοῦ ναοῦ
F ὑμῶν, ἣν εἴχετε ἰδοὺ δίδωμι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸν σταυρόν μου, καὶ εἰς τὴν ἀνάστασίν μου· οὐαὶ ὑμῖν, τέκνα Ἱερουσαλὴμ, Ἰουδαῖοι, ὅτι τὸν τύπον ὑμεῖς εἴχετε ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἐδέξασθε· ἐγὼ ὑμῖν τὸν τύπον τῆς πα-

ρουσίας

στασίας μου ταύτης ἔδωκα, ἵνα τὸν τύπον ἔχοντες τὴν ἀλήθειαν γνωρίσητε· ἔδωκα ὑμῖν τὸν Μωϋσῆν, τὸν νόμον, τὴν ῥάβδον, τὴν στάμνον τὴν χρυσῆν τὴν ἔχουσαν τὸ μάννα, ὅπου δ' ἂν ὑπῆρχεν ἡ κιβωτὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ δόξα μου ἦν. ἐπειδὴ δὲ ἀγνώμονες γεγόνατε, καὶ ἐλθόντος μου οὐκ ἐδέξασθέ με, διὰ τοῦτο ἀφαιροῦμαι ἀφ' ὑμῶν τὴν δόξαν καὶ χαρίζομαι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου τὸν ἀποστείλαντά με εἰς τὸν κόσμον· ἀντὶ τοῦ ναοῦ ὑμῶν ἀναστήσω τὴν ἐκκλησίαν· ἀντὶ τῶν προφητῶν, ὧν ἀπέστειλα πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐθεάσασθε αὐτοὺς, ἀποστελῶ τοὺς μαθητάς μου εἰς τὸν κόσμον κηρύσσειν βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ἔδωκα ὑμῖν τὰς πλάκας τῆς διαθήκης, δίδωμι τοῖς ἔθνεσι τὰ εὐαγγέλια τῆς σωτηρίας· ἔδωκα ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ ἠθετήσατε αὐτὸν, δίδωμι τοῖς ἔθνεσι τὴν χάριν ἀντὶ τοῦ νόμου· ἔδωκα ὑμῖν τὴν ῥάβδον τὴν βλαστήσασαν, δίδωμι τοῖς ἔθνεσι τὸν σταυρὸν τὸν ἀνθήσαντα, καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ καρποφορήσαντα. ἔδωκα ὑμῖν τὸ μάννα, καὶ φαγόντες μόσχον ἀντὶ ἐμοῦ προσεκυνήσατε, δίδωμι τοῖς ἔθνεσι τὸν ἄρτον τὸν οὐράνιον, τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα, τουτέστι τὸ σῶμά μου· ἔδωκα ὑμῖν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ, καὶ πίοντες παρεπικράνατέ με· δίδωμι τοῖς ἔθνεσι τὸ ποτήριον τοῦ αἵματός μου, πίνειν ζωὴν αἰώνιον. ταῦτα χαρίζομαι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου· ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ταῦτα εἰπὼν ὁ κύριος, στραφεὶς πρὸς τὴν μητέρα καὶ παρθένον εἶπεν· εἰρήνη σοι, μῆτερ γλυκυτάτη· μὴ λυπηθῇς ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου· οὐ μή σε ἐγκαταλείψω τὸν φωστῆρα τῆς οἰκουμένης· οὐ μή σε ἐγκαταλείψω τὸν ναόν μου τὸν ἅγιον· οὐ μή σε ἐγκαταλείψω τὴν μόνην εὑρεθεῖσαν πιστὴν καὶ ἄδολον ἐνώπιόν μου· οὐ μή σε ἐγκαταλείψω τὸ μυστήριον πάσης τῆς οἰκουμένης· οὐ μή σε ἐγκαταλείψω τὸ ἀμάραντον ἄνθος. μὴ λυποῦ· ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἂν μέλλεις ἐξέρχεσθαι ἐκ τοῦ βίου, οὐ πέμψω ἀγγέλους ἢ ἀρχαγγέλους, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς ἔρχομαι καὶ παραλήψομαί σου τὴν ψυχὴν τὴν λαμπροτέραν τοῦ ἡλίου καὶ φωτεινοτέραν τῆς σελήνης. μὴ λυποῦ, παρθένε, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου· ἔχεις ἀντὶ ἐμοῦ Ἰωάννην τὸν παρθένον καὶ ἐπιστήθιόν μου. οὐκ ὅτ' ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἤμην, ἐκείνῳ σε παρεθέμην λέγων· Ἰωάννη, ἴδε ἡ μήτηρ σου, καὶ σοὶ εἶπον, ἴδε ὁ υἱός σου; καὶ νῦν ὁ αὐτὸς λόγος εἴρηταί μου πρός σε· εἰρήνη σοι, μήτηρ μου καὶ παρθένε. πάλιν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν ἀδελφοί· καθὼς ὑμῖν ἐνετειλάμην, ποιήσατε· μὴ οὖν λυπεῖσθε διότι ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου· εἰ μὴ γὰρ ἐγὼ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐλεύσεται· ἐγὼ ὑπάγω, καὶ μετὰ ἡμέρας δέκα πέμπω τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιοῦν. καὶ ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, ἰδοὺ πλῆθος ἀγγέλων περιεκύκλωσεν αὐτὸν, καὶ τὰ σεραφὶμ σκιάζοντα καὶ λέγοντα· ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαὼθ, πλήρεις γὰρ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ εὐθέως νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν

A hujus meæ præsentiæ dedi, ut figuram habentes veritatem agnoscatis. Dedi vobis Moysen, legem, virgam, amphoram auream habentem manna: ubicumque autem erat arca, ibi etiam erat gloria mea. Quoniam vero imprudentes fuistis, ac me veniente non me accepistis, idcirco a vobis gloriam aufero, & gentibus trado, & ascendo ad Patrem meum, qui me in mundum misit: vice templi vestri erigam Ecclesiam: vice Prophetarum, quos ad vos misi, & conspexistis eos, B in mundum mittam discipulos meos, prædicare baptisma resipiscentiæ ad remissionem peccatorum. Dedi vobis tabulas fœderis; do gentibus Evangelia salutis. Dedi vobis legem, & irritam fecistis eam; do gentibus gratiam vice legis. Dedi vobis virgam, quæ pullulavit; do gentibus crucem efflorentem, vitamque mundo proferentem. Dedi vobis manna, & cum edideratis, vitulum pro me adorâstis; do gentibus panem cælestem, qui e cælo C descendit, id est, corpus meum. Dedi vobis e prærupta rupe aquam, & bibentes exacerbavistis me; do gentibus poculum sanguinis mei, ut bibant vitam æternam. Hæc gentibus largior, & *ascendo ad Patrem meum. Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta.* Cum hæc dixerat Dominus, conversus ad matrem & virginem dixit: Pax tibi, mater suavissima; ne doleas quia *ascendo ad patrem meum*: non te deseram orbis terrarum illuminatricem; non te deseram D templum meum sanctum; non te deseram solam fidelem ac fraudis expertem coram me inventam; non te deseram totius orbis mysterium; non te deseram florem incorruptibilem. Ne doleas. Quin etiam cum e vita es exitura, non mittam Angelos aut Archangelos, sed ego veniam ipse, & accipiam animam tuam clariorem sole ac lunâ lucidiorem. Ne doleas, virgo, quia *ascendo ad Patrem meum.* Habes pro me Joannem, virginem, & socium meum E pectoralem. Nonne etiam cum in cruce fui illi te tradidi, dicens; Joannes, *ecce mater tua?* tibique dixi, *ecce filius tuus?* Et nunc sermo idem a me ad te pronunciatur. Pax tibi, mater mea & virgo. Rursus vero discipulis dixit: Pax vobis, fratres. Ut vobis præcepi, facite. Ne itaque tristes sitis, quia *ascendo ad Patrem meum:* Si enim ego non abeam, consolator ad vos non veniet. Ego abeo, & post decem dies mitto consolatorem, sanctum & vivificantem Spiritum. Atque F illo hæc dicente, ecce Angelorum multitudo circumcinxit eum, & Seraphim obumbrantes & dicentes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum; plena* enim sunt cælum & *terra gloriâ ejus.* Ac statim nebula lucida obtexit mon-

Joan. 20. 17.
Matth. 23. 38.
Joan. 19. 27.
Isai. 6. 3.

tem, & chori Prophetarum in monte congregabantur. David autem cum spirituali citharâ in medio erat Prophetarum omnium; & Jesum hortans ut in
Ps. 56. 7. cælum ascenderet, dixit, *Exaltare super cælos, Deus; & in omnem terram gloria tua.*
Ps. 90. 5. Et Apostolis dixit; *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.* Et ecce iis inspicientibus sublatus est, & nebula lucida accepit eum. Atque iterum dicit Dominus
Joan. 14. 27. discipulis: *Pax vobis. Pacem meam do vobis.* Cumque hoc dixerat non amplius aspiciebatur. Cum autem David cerneret, quod Dominus in cælum ascenderat; iterum delectatus, ac pulsans citharam spiritualem dixit: *Ascendit Deus in jubilo;*
Ps. 46. 5. *& Dominus in voce tubæ.* Pater desuper
Ps. 109. 1. adclamans dixit, *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum*
Matth. 3. 17. *tuorum.* Tu es *filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Tu es agnus meus. Tu es *in principio verbum* meum verum, tu es potentia mea, tu es sapientia mea. Et eo in cælum ascendente, omnes Potestates adorabant illum; seditque e dextris Patris, cum adimplesset omnem œconomiam, consubstantialis Patri existens, ejusdem potentiæ, una Divinitas, una potestas, Patris & Filii & Spiritûs sancti; quam Trinitatem nos fideles adoramus nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

A εἰς τὸ ὄρος, καὶ χοροὶ προφητῶν συνήχθησαν ἐν τῷ ὄρει. μέσος δὲ πάντων τῶν προφητῶν ὁ Δαυὶδ μετὰ τῆς πνευματικῆς κιθάρας ἐτύγχανε· καὶ προτρεπόμενος τὸν Ἰησοῦν ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔλεγεν, ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου· καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν, ὑψοῦτε κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιόν ἐστι· καὶ ἰδοὺ βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη φωτεινὴ ὑπέλαβεν αὐτόν. καὶ πάλιν φησὶ τοῖς μαθηταῖς ὁ κύ-
B ριος, εἰρήνη ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· καὶ τοῦτο εἰπὼν οὐκέτι ἐθεωρεῖτο. ὅτε δὲ εἶδεν ὁ Δαυὶδ, ὅτι ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ κύριος, πάλιν εὐφραινόμενος καὶ κρούων τὴν πνευματικὴν κιθάραν ἔλεγεν· ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος. ἄνωθεν ὁ πατὴρ προσφωνῶν ἔλεγε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. σὺ εἶ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα· σὺ εἶ ὁ ἀμνός μου· σὺ εἶ ὁ ἐν ἀρχῇ λόγος μου ὁ
C ἀληθινός, σὺ εἶ ἡ δύναμίς μου, σὺ εἶ ἡ σοφία μου. καὶ ἀνελθόντος αὐτοῦ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πᾶσαι αἱ δυνάμεις προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν, ὁμοούσιος ὑπάρχων τοῦ πατρὸς, ὁμοδύναμος, μία θεότης, μία ἐξουσία, πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· ἣν τριάδα προσκυνοῦμεν οἱ πιστοὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IN CODICE MSS. COISLINIANO NUM. LXXVII. p. 147. Homilia sequens habetur. Est autem Codex XI. Sæculi, multumque discrepat ab apographo V. Cl. Domini Taylor, qui illam exscripsit ex Codice, ubi magna pars Homiliæ in fine desideratur.

Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinop. Homilia in stagnum Genesaret, & in S. Petrum Apostolum.

D Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλία εἰς τὴν λίμνην Γενησαρὲτ καὶ εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον τὸν ἀπόστολον.

QUANDO celebris est magister, tunc discipulus est obsequens, tunc discipulus bonam spem habet: quando magister est alacris, tunc idem magister lucrum percipit. Cum discipulus diligentiam exhibet, tunc idem discipulus magistri artem excipit, quando exercitationem ut gratam amplectitur. Alias enim non potest unquam magister enitescere, nisi discipuli lucernam accensam inveniat oleo amoris disciplinæ irrigatam. Et alias non potest discipulus splendere, nisi sapientiæ rivos abunde magister effundat. Nam utrique parti cursu opus est & diligentia, & ut melius ædificium construatur, utrumque

ΟΤΕ διδάσκαλος εὐκλεὴς τότε μαθητὴς εὐπειθὴς, τότε μαθητὴς εὔελπις. ὅτε διδάσκαλος πρόθυμος, τότε διδάσκαλος κέρδος καρποῦται. ὅτε μαθητὴς σπουδὴν ἐπιδείξηται, τότε μαθητὴς διδασκάλου τέχνην ἐκδέχεται, ὅτε τὴν διατριβὴν ὡς
E φίλην ἀσπάζεται. ἄλλως γὰρ ἀμήχανον διδάσκαλον λάμψαι, εἰ μὴ τοῦ μαθητοῦ τὸν λύχνον ἀρδόμενον εὕροι τῷ τῆς φιλομαθίας ἐλαίῳ. καὶ ἄλλως ἀμήχανον λάμψαι, εἰ μὴ τοὺς ὀχετοὺς τῆς σοφίας ὁ διδάσκαλος πλουσίως ἐκχέῃ. δεῖται γὰρ δρόμου καὶ σπουδῆς ἑκάτερα τὰ μέρη, καὶ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς βελτιώσεως ἀμφοτέροις τὰ τῆς

δυνάμεως συνεισφέρειν· καὶ τὸν μὲν τὴν γλῶτταν ὀξύνειν, A τὸν δὲ τὴν ἀκοὴν εὐτρεπίζειν· καὶ τὸν μὲν τὴν διάνοιαν ἀπηρτισμένην ἔχειν, τὸν δὲ τὴν ψυχὴν γαληνιῶσαν παρέχειν. Ταῦτα δὲ οὐ μόνον ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς περισπούδαστα. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς σωματικοῖς παιδεύμασιν ἄλλως οὐκ ἐλευθεροῦται σκυτάλης παῖς, εἰ μὴ τοῖς μαθήμασιν ἐπαγρυπνῇ, οὕτως καὶ τοῖς πνευματικοῖς διδάγμασιν ἄλλως κατακρίσεως οὐκ ἀπαλλάσσεται βροτὸς, εἰ μὴ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου κατὰ τὸν προφήτην μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. ἐπεὶ οὖν ταῦτα τοῦτον B ἔχει τὸν τρόπον, καὶ πάντες οἱ παρόντες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ συνμαθηταί· ἕνα γὰρ καὶ τὸν αὐτὸν ἔχομεν οἱ πάντες καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ φάσκον θεῖον ῥητόν· καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ· φέρε καὶ σήμερον τὴν διττὴν ἀκοὴν τὴν ψυχικήν, φημι, καὶ τὴν σωματικὴν εὐρυχωρότερον εὐτρεπίσωμεν εἰς τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν· ὅπως τὸν λόγον ὡς σπόρον δεξάμενοι, δυνηθῶμεν καρποφορῆσαι τὴν τοῦ κυρίου ἐπιμέλειαν ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατὸν, τὸν τῆς ὑπακοῆς πολύχουν στάχυν. ἤκουες γὰρ ἀρτίως τοῦ C εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ βοῶντος· ἐμβὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους.

Ἴδες διδασκάλου θεομήνυτον διδασκαλίαν; ἴδες ὄχλου ἐράσμιον ὄχλησιν; ἴδες μαθητῶν ψυχωφελῆ σπουδήν; ἴδες ἀνθρώπων ἔμμισθον παραμονήν; μή τις τῶν ἀκουόντων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἠκηδίασεν, ἢ ἀπέστη τῆς λίμνης, ἢ κατῆλθε τοῦ ὄρους, ἢ ᾐτήσατο λέγων καθώς τινες τῶν παρόντων· τί πλατύνεις τὸν λόγον, διδάσ- D καλε; ἔχω τι διαπράξασθαι, συντυχία με περιμένει, οὐδὲν οὔπω τῶν ἐν τῷ ἀρίστῳ ἠγόρασα, ἡ ὥρα τοῦ λουτροῦ παρῆλθεν· λοιπὸν ὁ καύσων συνέχει με. μή τις τῶν παρόντων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶπε πρὸς τὸν δεσπότην τούτων τι; οὐ μὴν οὐδαμῶς. διατί; ὅτι ᾔδεισαν τὸν εἰρηκότα, πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. εἰσῆλθες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἠξιώθης τῆς τοῦ Χριστοῦ συντυχίας. εἰ μὴ ἀπολυθῇς μὴ ἐξέλθῃς· ἐὰν γὰρ πρὸ τῆς ἀπολύσεως ἐξέλθῃς, ὡς δραπέτης εὐθύνεις τὴν ὁδόν. ἓξ ἡμέρας ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀναλίσκεις, καὶ δύο ὥρας ἐν τοῖς E πνευματικοῖς ἀσχολεῖ. μὴ ὧδε δριμύττου, καὶ ἔξω φαιδρύνου· μὴ ὧδε τὸ νεῦμα, καὶ ἔξω τὸ σκέμμα· μὴ ὧδε ἐπαίνει, καὶ ἔξω λοιδόρει. τὰ τοῦ κυρίου παριστῶμεν. μὴ γὰρ μύθους λαλοῦμεν; τὰ τῶν προφητῶν ἀναγινώσκομεν, μὴ γὰρ τοὺς δικαίους βδελυσσόμεθα; τῶν ἀποστόλων μεμνήμεθα, μὴ γὰρ τοὺς πατέρας ἐξουθενοῦμεν; εἰς θέατρον πολλάκις ἀνέρχῃ, καὶ ἕως τῆς ἀπολύσεως οὐ κατέρχῃ· καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχῃ, καὶ πρὸ τῶν θείων μυστηρίων ἐξέρχῃ; φοβήθητι τὸν εἰρηκότα, ὁ καταφρονῶν πράγματος, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ. τί οὖν ὁ F εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς φησιν· ἐγένετο ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι τῷ Ἰησοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ. ὢ τῆς εὐτέχνου τοῦ κυρίου διδασκαλίας·

oportet sua pro virili conferre; ita ut hic quidem linguam acuat, ille vero aures probe adhibeat: & hic quidem intellectum bene instructum habeat, ille vero mentem tranquillam praebeat. Haec autem non solum in rebus corporeis necessaria sunt, sed etiam in spiritualibus curanda. Sicut enim in corporeis documentis non aliter puer a virga liberatur, quam disciplinis invigilando; ita etiam in doctrinis spiritualibus non aliter a condemnatione absolvitur homo, nisi in lege Domini, ut ait Propheta, meditetur die ac nocte. Cum haec igitur ita se habeant, & omnes hic praesentes simus Christi condiscipuli; unum enim & eumdem habemus omnes institutorem & doctorem Christum secundum illud divinum dictum: *Et erunt omnes docibiles Dei*; age hodie quoque duplicem auditum, spiritualem nempe & corporeum latius apparemus ad doctrinam Domini; ut verbum quasi semen excipientes ex fructuosa illa obsequentiae spica possimus fructum proferre vel trigesimum, vel sexagesimum, vel centesimum. Audisti enim modo Lucam Evangelistam clamantem: *Ascendens autem Jesus in unam navim quae erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.* Joan. 6. 45. Luc. 5. 3.

Vidisti magistri divinam doctrinam? Vidisti turbae amabilem collectionem? Vidisti discipulorum animae utilem diligentiam? Vidisti hominum mercede dignam perseverantiam? Num quis ex audientibus verbum Dei affectus est taedio, vel a stagno abiit, vel a monte descendit, vel rogavit dicens ut aliqui praesentium: Cur sermonem extendis, magister? Habeo quod agam, exspectat me societas quaedam, nondum ad prandium necessaria emi, lavandi tempus praeteriit, demum aestus me invasit. Num quis ex praesentibus illo tempore Domino horum quidpiam dixit? Nequaquam profecto. Quare? Quia noverant ipsum bona omnia dicere in tempore suo. Introiisti in Ecclesiam Dei, dignus habitus es Christi congressu; nisi dimittaris ne exeas; si enim ante dimissionem exeas, ut fugitivus viam dirigis. Sex diebus in corporalibus occuparis, & duabus horis in spiritualibus versare. Noli hic contristari, & foras hilaris esse; ne hic nutatio & foris attentio; noli hic laudare & foris vituperare. Res Domini apponimus, an vero fabulas loquimur? Prophetarum verba legimus, an vero justos fastidimus? Apostolorum mentionem habemus, an vero Patres nihili facimus? In theatrum saepe ascendis, & ante dimissionem non descendis; in Ecclesiam vero intras, & ante divina mysteria egrederis? Metue illum qui dixit: Qui contemnit rem aliquam, ab illa contemnetur. Quid ergo dicit Lucas Evangelista? *Factum est cum turba irrueret in Jesum, & ipse stabat secus stagnum Genesaret.* O peritam Domini doctrinam! Prov. 13. 13. Luc. 5. 1.

Fluvius secus stagnum stabat; imo vero hominum piscator venit ad stagnum, ut piscium captores caperet. Nihil enim inutile apud Dominum Christum, non locus, non sermo, non ænigma, non suggestus. Quia enim Petrus, Andreas, Jacobus & Joannes in stagno Genesaret piscatoriam artem exercebant, in occultis spem habentes, scissa retia jacientes, cum immenso profundo concertantes, nescientes quorsum vertere se oporteret, furantes magis quam laborantes; inescantes potius, quam suadentes: nam sine fraude piscis non capitur. Hos Dominus divino & erroris experte intuitu ad piscium capturam aptos cognoscens, ad stagnum venit ut illos vicissim sagenâ caperet, non jacto reti usus, sed sermone ad persuadendum opportuno. Et quia supradicti Apostoli, naviculis stagnum percursantibus fidentes, non cognoscebant & stagni illius & universorum Dominum; idcirco venit Dominus in stagnum, ut & turbas doceret, & piscatores hamo caperet. Quid ergo dicit Evangelista? *Ascendens autem Jesus in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum.*

Vides quomodo in navim ascendit, qui navi non indigebat, ut dominum navis lucraretur. Cur vero Simonem rogat Dominus? Cur? audi cum intelligentia. Simon, ut modo audisti, cum per totam noctem laborasset, & nihil cepisset, re infecta mansit. Gravissime autem rem ferebat, lavans retia, & laborem labori addens, lucrumque nullum respiciens. Idcirco Dominus cum videret Petrum in mœstitia, consolatur ipsum. Consolator enim afflictorum est. Statim enim ubi vidit Dominus Simonem consternatum hortatorio sermone dixit ei: Pro tantillo tempore mihi mutuo da navigium tuum, nauta, ut ingressus doceam erudiamque multitudinem, quam me sequentem vides; navigium tuum mihi fiat Ecclesia, nauta. Audi verbum Dei: Noli me importunum putare: veni enim ut te meliorem reddam. Relinque vanam spem corpoream, spiritualemque portionem circumspice, paulum mihi mutuo da navigium tuum, nauta. Simon vero adhuc immersus in mœstitiam ob frustra susceptum laborem, respondens Domino dixit: Unde ad me venisti, homo peregrine? Cur mihi molestus es? Aliam circumspice scapham, si vis in stagno commorari. Vides me lugentem, utpote pane indigentem, & verbum Dei te allaturum promittis. Non circumspiciam unde argentum mutuo accipiam, ut socrum & uxorem meam alam; sed tibi navigium substernam ut die noctequc frustra laborem? Si naulum affers, inscende in naviculam; sin minus, abi obsecro. Me enim donum alit, non sermo. Tum Dominus ad Simonem. Ne ægre

A ὁ ποταμὸς παρὰ τὴν λίμνην ἱστήκει· μᾶλλον δὲ ὁ τῶν ἀνθρώπων ἁλιεὺς ἦλθε παρὰ τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς θηρευτὰς τῶν ἰχθύων θηρεύσῃ. οὐδὲν γὰρ ἀργὸν παρὰ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, οὐ τόπος, οὐ λόγος, οὐκ * ἔνιγμα, οὐ βῆμα. ἐπειδὴ γὰρ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐπὶ τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ ἀνίχνευον ἁλιευτικὴν τέχνην μετιόντες, ἐν ἀδήλοις τὴν ἐλπίδα ἔχοντες· διεφθαρμένα δίκτυα χαλῶντες, ἀμετρήτῳ βυθῷ συνερίζοντες, μὴ ἰδόντες πόθεν δὴ (δεῖ) τραφῆναι, κλέπτοντες μᾶλλον, ἢ κάμνοντες· δελεάζοντες ἢ πείθοντες· B ἄνευ γὰρ ἀπάτης ἰχθὺς οὐ θηρεύεται. Τούτους ὁ κύριος κατανοήσας τῷ θεϊκῷ καὶ ἀπλανεῖ βλέμματι, ἐπιτηδείους πρὸς τὴν τῶν ἰχθύων ἄγραν ὄντας, παρεγένετο ἐπὶ τὴν λίμνην ἀντισαγηνεῦσαι τούτους, οὐ δικτύῳ βεβαμμένῳ χρώμενος, ἀλλὰ κατηχητικῷ λόγῳ· καὶ ὅπερ οἱ προλεχθέντες ἀπόστολοι ἐπὶ τοῖς λιμνοδρόμοις πλοίοις θαρροῦντες, οὐκ ἐγίνωσκον τὸν τῆς λίμνης καὶ πάντων δεσπότην· τούτου χάριν παρεγίνετο ὁ κύριος ἐπὶ τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς μὲν ὄχλους διδάξῃ, τοὺς δὲ ἁλιεῖς ἀγκιστρεύσῃ. τί οὖν ὁ εὐαγγελιστής; C ἐμβὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον.

Ὁρᾷς πῶς ἐμβαίνει πλοίῳ ὁ μὴ χρῄζων πλοίου, ἵνα τὸν τοῦ πλοίου δεσπότην κερδάνῃ. διὰ τί δὲ καὶ παρακαλεῖ τὸν Σίμωνα ὁ κύριος, διατί; ἄκουε συνετῶς. ὁ Σίμων, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, διὰ πάσης τῆς νυκτὸς κοπιάσας, καὶ μηδὲν ἀνύσας, ἄπρακτος ἔμεινεν. ἐδυσφόρει δὲ σφόδρα κεναῖς χερσὶν ἀποπλύνων τὰ δίκτυα, καὶ κόπον κόπῳ συνάπτων, καὶ κέρδος μὴ βλέπων. τούτου χά- D ριν ὁ κύριος θεωρήσας τὸν Πέτρον κατασυννιάσαντα, παρακαλεῖ αὐτόν· παρακλήτωρ γὰρ τῶν τεθλιμμένων ἐστί. μόνον γὰρ εἶδεν ὁ κύριος τὸν Σίμωνα τεθλιμμένον, καὶ προτρεπτικῷ λόγῳ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· μικρόν μοι δάνεισον τὸ πλοιάριόν σου, ναῦτα, ὅπως εἰσελθὼν διδάξω καὶ κατηχήσω ὅπερ βλέπεις κατακολουθοῦν μοι πλῆθος· ἐκκλησία γένοιτό μοι τὸ πλοιάριόν σου, ναῦτα. ἄκουσον λόγον θεοῦ· μὴ φορτικόν με νομίσῃς, ἦλθον γὰρ βελτιῶσαί σε. κατάλιπε τὴν σωματικὴν ματαίαν ἐλπίδα, καὶ περί- E βλεψαι τὴν πνευματικὴν μερίδα, μικρόν μοι δάνεισον τὸ πλοιάριόν σου, ναῦτα. ὁ δὲ Σίμων ἔτι βεβαπτισμένος τῇ λύπῃ τῆς ἀποτυχίας, ἀποκριθεὶς πρὸς τὸν κύριον ἔφη· πόθεν παραγέγονας ξενοπρόσωπε ἄνθρωπε; τί μοι δι' ὄχλου γίνῃ; ἄλλην περίβλεψαι τὴν σκάφην, εἴ γε βούλει τὴν λίμνην διαυλίζεσθαι. ὁρᾷς με πενθοῦντα, ὡς ἄρτον μὴ εὐποροῦντα, καὶ λόγον θεοῦ χορηγεῖν ἐπαγγέλλεις; οὐ περιβλέψομαι πόθεν ἀργύρια δανείσωμαι, ἵνα τὴν πενθερὰν μου καὶ τὴν γυναῖκά μου F θρέψω· ἀλλά σοι τὸ πλοιάριον ὑποστρώσω; ἵνα καὶ τὴν ἡμέραν ὡς τὴν νύκτα ματαιοπονήσω; εἰ ἐπιφέρεις ναῦλον, ἐπίβηθι τὸ πλοῖον· εἰ δὲ μὴ βαστάζεις, ἄπελθε, παρακαλῶ. ἐμὲ γὰρ δόσις, οὐ λόγος τρέφει. ὁ δὲ κύριος πρὸς τὸν Σίμωνα· μὴ δυσχέραινε

δυσχέραινε Σίμων, ὄντως ὡς ναύτης λαλεῖς· θεοῦ A λόγος θρεπτικώτερος ἄρτου· θρέψω σε δαψιλῶς· ἄρτος γάρ εἰμι ζωῆς. μή μου ζημίαν τὴν παρουσίαν ἡγήσῃ. ὅσον ἂν βούλει κόμιζου. πλουσίου γὰρ πατρὸς εὔπορον τέκνον εἰμί.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σίμων, καὶ μικρὸν ἱλαρωθεὶς τῷ προσώπῳ, ἐν τῷ πλοίῳ τὸν κύριον ὑποδέχεται, κώπαις ἐλαύνων, ἔφη τε πρὸς αὐτόν· μέσον καθέζου, ἄνθρωπε ξένε. ὡς ἐπιβάτην φέρων διέκειτο, μὴ συνορῶν ὅτι φέρει τὸν τὰ πάντα φέροντα. ἐμβὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοῖον ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν B ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. τοῦ δὲ Σίμωνος ἐπαναγαγόντος τῇ ἐλπίδι τῆς μισθαποληψίας, καθίσας ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. τί δὲ ἐδίδασκεν; ἀγάπην ἀνυπόκριτον, πίστιν ἀνενδοίαστον, εἰρήνην ἀπανούργευτον, φιλαδελφίαν ἄτμητον, εὐσέβειαν ἀκαπήλευτον, θεογνωσίαν ἀφιλάργυρον, παρθενίαν ἀρρύπωτον, ἄσκησιν* ἀλύπητον, συζυγίαν ἄσχιστον· πάντα πόνον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὑφίστασθαι, μὴ δειλιᾶν ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. Ταῦτα τοῦ κυρίου διδάσκοντος καὶ ἔτι C μετὰ προσθήκης λέγοντος, ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν, καὶ πάλιν, ὁ θέλων ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. καὶ αὖθις, μὴ κτήσασθε χρυσὸν, μὴ ἄργυρον, μὴ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν, μὴ βαλάντιον, μὴ δύο χιτῶνας. Ταῦτα τοῦ κυρίου διδάσκοντος, ὁ Σίμων ἀκούων, ὁ δόξας τὸ πλοῖον μεμισθωκέναι τῷ κυρίῳ, ἤρξατο γογγύζειν καὶ λέγειν ἐν ἑαυτῷ, παρὰ τούτου μισθὸν προσδοκήσομεν λαβεῖν; ἐπὶ ζημίᾳ νυχθημερινῷ περιέπεσα. D τίς μοι συνήντησε σήμερον; οὗτος περὶ ἀκτημοσύνης διαλέγεται, μηδένα μηδὲν ἔχειν διδάσκει. τάχα ἐμὲ θέλει καὶ τὸ πλοῖον πωλῆσαι, ἵνα πτωχοῖς διανέμω, παρ' αὐτοῦ μισθὸν προσδοκῶ λαβεῖν; Ταῦτα τοῦ Σίμωνος διαλεγομένου ἐν ἑαυτῷ πληροῖ τὴν διδασκαλίαν ὁ κύριος, ἵνα τὴν θαυματουργίαν ἐπιδείξηται, καὶ τὸν Σίμωνα πληροφορήσῃ· κόπος γάρ ἐστιν ἰδιώτην λόγῳ πεῖσαι ποτέ. εἶτα τοῦ κυρίου τὸν λόγον πληρώσαντος, καὶ τοῦ παντὸς πλήθους E ἀρεσθέντος, προσελθὼν ὁ Σίμων τῷ κυρίῳ ἔφη· τὰ μὲν ῥήματά σου καλὰ, καὶ ἡ φωνή σου ἡδεῖα, καὶ ἡ διδασκαλία σου τιμία· ἀλλ' ὅμως ἐμοὶ τὸ τῆς συντάξεως πλήρωσον· κέλευσόν με λαβεῖν τὸν μισθὸν τῆς ναυτιλίας, ὅπως κἀγὼ σὺν τῷ πλήθει χαιρόμενος εἰς τὸν οἶκόν μου ἀπέλθω.

Ὁ δὲ κύριος πρὸς τὸν Σίμωνα· καθὼς ἀρτίως ἤκουες, τὸν μισθόν σου βούλει λαβεῖν Σίμων; ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν F εἰς ἄγραν· καὶ κόμιζου τὸν ἐπηγγελμένον σοι παρ' ἐμοῦ μισθόν. ὁ δὲ Σίμων πρὸς τὸν κύριον· πάλιν ἁλιεύσω καὶ δίκτυα χαλάσω, καὶ κόπον ὑπομείνω; εἴθε μηδὲ τὴν νύκτα κεναῖς χερσὶν ἐψηλάφησα. μὴ γὰρ τεχνικώτερος εἶ τῆς ἐμῆς ναυτιλίας; ἢ κέκτησαί τι ἐν τῷ ἀφανεῖ βυθῷ;

A feras Simon, vere ut nauta loqueris. Verbum Dei ad alimentum plus quam panis confert: abunde te alam; sum enim panis vitæ. Ne meam præsentiam putes tibi detrimento esse. Quantum volueris accipe. Divitis enim Patris filius sum locuples.

His auditis Simon, ac vultu paulo hilarior, in navicula Dominum excipit, remosque movens dixit illi: In medio sede, homo peregrine. Quasi vectorem ferens affectus erat, nesciens se eum qui fert omnia ferre. Ingressus igitur Jesus in B navigium Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Simone autem illum ducente spe recipiendæ mercedis, sedens Jesus docebat de navicula turbas. Quid vero docebat? Caritatem sine simulatione, fidem sine dubitatione, pacem sine fraude, fraternum amorem inseparabilem, pietatem non fucatam, Dei cognitionem sine argenti cupidine, virginitatem sine macula, ascesin sine anxietate, conjugium indivisum; omnem laborem pro veritate suscipiendum esse, non timendos esse eos qui C occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Hæc Domino docente, etiamque alia addente: Qui amat animam suam, perdet eam; ac rursum, Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me; & iterum, Nolite possidere aurum, nec argentum, neque pecuniam in zonis vestris, nec peram, neque sacculum, neque duas tunicas. Hæc Domino docente, Simon audiens, qui putabat se navigium mercede conduxisse Domino, murmurare cœpit, D & intra se dicere: An ab isto mercedem nos accepturos esse sperabimus? in damnum noctis & diei incidi. Quisnam mihi hodie occurrit? Hic de possessionum abjectione disserit, nemini quidpiam habendum esse docet. Fortasse vult me navigium vendere, ut pretium pauperibus distribuam: ab ipso-ne mercedem me accepturum esse sperem? Hæc Simone apud se ratiocinante, Dominus docendi munus perficit, ut miraculum exhibeat, Simonemque certiorem faciat: labor enim est idiotam verbo persuadere. E Deinde cum Dominus sermonem perfecisset, & tota multitudo delectaretur, accedens Simon Domino dixit: Verba quidem tua pulcra sunt, vox tua dulcis, & doctrina tua veneranda. Attamen mihi pactum serva; jube mercedem me accipere pro vectura, ut ego quoque cum multitudine gaudens, ad domum meam revertar.

Tum Dominus ad Simonem, sicut modo audivisti, Simon, mercedem tuam vis-ne accipere? *Duc in altum, & laxate re-* Luc. 5. 4.
F *tia vestra in capturam*, & accipe mercedem a me tibi promissam. Simon autem Domino: Iterumne piscabor & retia laxabo ac laborem sustinebo? Utinam ne per noctem quidem ea vacuis manibus tetigissem. An vero peritior me es in arte nautica? An aliquid in profundo invisibili possides?

A Doctor eſſe potes, an etiam piſcium captator? Exi a me; video enim te nihil ferentem. Cur tempus perdo? Nonne ab initio hæc tibi teſtificatus ſum? Dominus autem ad Simonem: Noli me ut inopem ſpectare Simon, noli manus meas & ſinum meum conſiderare. Non in manibus meis, ſed in ore meo mercedem tuam fero, Tota nocte laboraſti, nihil cepiſti. Nox enim inopiæ ſunt cogitationes Judaicæ. In die gratiæ laxa retia. Lux enim boni fructus ſunt Chriſtiana obſequia: B *Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* (Luc. 5. 5. &c.) Tunc Simon ad Dominum: Ut modo audiviſti, *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus. In verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam: rumpebatur autem rete.* O res admirandæ! Non deeſt Petro cura: *rumpebatur rete*, & Chriſtum circumſpiciebat, & piſces perpendebat, remque conſiderabat. Non potuit pondus attrahere, & adjutores advocabat. *Innuebant* enim, inquit, *ſociis, qui erant in alia navi*, ubi C erant Jacobus & Joannes, *qui venerant ut adjuvarent eos.* Innuebant, non clamabant nautæ, qui ſine clamore & tumultu nihil facere ſolent. Quare? Quia rei novitas vocem ipſis ſuſtulerat. Quid opus erat ut clamarent, cum ſatis eſſet innuere divinum myſterium videntes? Concurrentes autem & illi, qui erant in altera navi, ubi erant Jacobus & Joannes, cœperunt piſces colligere, & quo magis colligebant, tanto magis multiplicabantur. Certabant enim piſces, quis primus mandato Domini obſequeretur. Parvi magnos D prætercurrebant, medii majores e latere præcedebant; magni ſupra parvos inſiliebant. Manus piſcatorum non exſpectabant, ſe in navigium ſaltando projiciebant. Stagni fundum non commovebatur, piſcis nullus infra manere ſuſtinebat. Noverant enim eum qui dixit: (Gen. 1. 20.) *Producant aquæ reptile animæ viventis.* Quid ergo Simon, qui in duos caſus inciderat, qui tota nocte laborans nihil ceperat, & in die ad verbum Domini omnia ceperat. Ut vidit retia ſciſſa, & multos E alios piſces foris ſtantes, hianteſque ut caperentur, nec procul a retibus manere ſuſtinentes, quaſi vim paſſus procidit ante Dominum, dicens: *Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine.* Scio demum quis ſis. Nunquam vidi talem piſcium capturam. Mos eſt, Domine, piſces intra ſagenam includere: at contrarium nunc video: piſces foris ſagenam occupant. Exi a me obſecro. Cohibe demum divinum tuum mandatum: relinque ſtagno duos ſaltem piſces ad generandum. Exi a me. F Non te repello; ſed me miſerum prædico, *Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine.* Dominus vero Simoni dixit: Exeo; ex navicula tua, Simon, egrediar: in te autem introibo. Hac de cauſa ad te

δύνῃ διδάσκαλος εἶναι, μὴ γὰρ καὶ ἰχθύων θηρευτής; ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ· βλέπω γάρ σε μηδὲν βαστάζοντα. τί καὶ τὸν καιρὸν ἀπόλλω; οὐ ταῦτα παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐμαρτυράμην σοι; ὁ δὲ κύριος πρὸς τὸν Σίμωνα· μὴ ὡς ἄπορόν με πρόσεχε, Σίμων· μὴ τὰς χεῖράς μου καὶ τὸν κόλπον μου κατανόει. οὐκ ἐν ταῖς χερσὶν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ στόματί μου τὸν μισθόν σου βαστάζω. πᾶσαν τὴν νύκτα κοπιάσας, οὐδὲν ἔλαβες· νὺξ γὰρ ἀπορίας τὰ Ἰουδαϊκὰ φρονήματα· ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς χάριτος τὰ δίκτυα χάλασον· φῶς γὰρ εὐκαρπίας τὰ Χριστιανικὰ πειθαρχήματα. ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. τότε ὁ Σίμων πρὸς τὸν κύριον, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, ἐπιστάτα, δι᾽ ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ· διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον. ὢ τῶν παραδόξων πραγμάτων! οὐ λείπει τῷ Πέτρῳ φροντίς· διερρήγνυτο τὸ δίκτυον, καὶ τὸν Χριστὸν περιεβλέπετο, καὶ τοὺς ἰχθύας κατενόει, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐνενόει. οὐκ ἴσχυσε τὸν φόρτον ἑλκύσαι, καὶ βοηθοὺς ἐπεσπᾶτο. ἐνένευον γάρ, φησι, τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, ἐν ᾧ ἦν Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτούς. ἐνένευον, οὐκ ἔκραζον, οἱ ἄνευ κραυγῆς καὶ θορύβου μηδὲν διαπραττόμενοι ναῦται. διὰ τί; ὅτι τὸ ξένον τοῦ πράγματος εἰς ἀφωνίαν αὐτοὺς ἤγαγεν. τί γὰρ εἶχον κράζειν εἰ μὴ μόνον ἐννεύειν, ὡς θεῖον μυστήριον ὁρῶντες. συνδραμόντες δὲ καὶ οἱ τοῦ ἑτέρου πλοίου, ἔνθα ἦν Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἤρξαντο τοὺς ἰχθύας συλλέγειν· καὶ ὅσον συνῆγον, τοσοῦτον ἐπληθύνοντο. ἔσπευδον γὰρ οἱ ἰχθύες τίς πρῶτος ὑπουργήσει τῷ προστάγματι τοῦ δεσπότου. οἱ μικροὶ τοὺς μεγάλους παρέτρεχον· οἱ μέσοι τοὺς μείζονας ὑπερεπλεόναζον· οἱ μεγάλοι τοὺς μικροὺς ὑπερήλλοντο. τὰς χεῖρας τῶν ἁλιέων οὐ περιέμενον, ἑαυτοὺς ἐκυβίστευον ἐπὶ τὸ πλοῖον. ὁ πυθμὴν τῆς λίμνης οὐκ ἐκινεῖτο, οὐδεὶς τῶν ἰχθύων κάτω μένειν ἠνείχετο· ᾔδεσαν γὰρ τὸν εἰρηκότα· ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν. τί οὖν ὁ Σίμων, ὁ δυσὶ πράγμασι περιπεσὼν, ὁ τὴν νύκτα κοπιάσας καὶ μηδὲν πιάσας· καὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐπὶ τῷ ῥήματι τοῦ Ἰησοῦ τὰ πάντα θηρεύσας. ὡς εἶδε τὰ δίκτυα διερρηγότα, καὶ ἄλλους πολλοὺς ἰχθύας ἔξωθεν ἑστῶτας καὶ πρὸς θηρευθῆναι κεχηνότας, καὶ πόρρω τῶν δικτύων μένειν μὴ ἀνεχομένους, ὡς βίαν ὑπομένων, προσέπεσε τῷ κυρίῳ λέγων· ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ, κύριε, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι. ἔγνων λοιπὸν ὅστις εἶ· οὐκ εἶδον ἰχθύων ἄγραν ποτὲ τοιαύτην· ἔθος, δέσποτα, τοὺς ἰχθύας τῇ σαγήνῃ ἔνδον ἀποκλείειν, τοὐναντίον δὲ νῦν βλέπω· ἔξωθεν οἱ ἰχθύες τὴν σαγήνην κρατοῦσιν. ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ, παρακαλῶ. ἐπίσχες λοιπὸν τὸ θεϊκόν σου πρόσταγμα· κατάλιπε τῇ λίμνῃ κἂν δύο πρὸς γονὴν ἰχθύας. ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ· οὐ σὲ ἀπωθοῦμαι, ἀλλ᾽ ἐμαυτὸν ταλανίζω· ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς τὸν Σίμωνα· ἐξέλθω, τοῦ πλοιαρίου σου, Σίμων, ἐξέρχομαι· ἐν σοὶ δὲ εἰσελεύσομαι. τούτου χάριν καὶ παρεγ-

νόμην πρὸς σέ. θηρεύων γὰρ ἐθηρεύθης· ὃ ποιεῖς πέπονθας. σὺ μὲν γὰρ ἀπὸ ζωῆς εἰς θάνατον ἕλκεις· ἐγὼ δὲ ἀπὸ θανάτου εἰς ζωήν. μὴ φοβοῦ, Σίμων, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. τὴν λίμνην κατάλιπε, τὴν οἰκουμένην σαγήνευε· τὸν κάλαμον σύνθλασον, καὶ τὸν σταυρὸν εὐτρέπισον, τὴν * ὁρμαῖαν διάσπασον, καὶ τὴν εὐσέβειαν κήρυξον· ῥίψον τὸ ἄγκιστρον, καὶ νόσους θεράπευσον, τὰ δίκτυα μίσησον, καὶ τὰς οὐρανίους κλεῖς χάλκευσον· ἔξελθε ἀπὸ τοῦ πλοίου, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. μὴ φοβοῦ, Σίμων, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. ὢ τῆς τοῦ κυρίου δυνάμεως· ὢ τῆς τοῦ Πέτρου συνέσεως. οὐκ εἶπεν ὁ ἁλιευθεὶς ἁλιεὺς, τί τὸ ξένον τῆς τοῦ διδασκάλου παραινέσεως; ἀνθρώπους ζωγρήσω, καὶ ποῖον δίκτυον εὐτρεπίσω; ποῦ δὲ καὶ * νήθονται τὰ ἀνθρωπόθηρα ταῦτα δίκτυα; μὴ ἁρπάζει με λόγος ἀγκιστρεύσας με, οὐδὲν τούτων εἶπεν ὁ Σίμων, μόνον δὲ ἤκουσεν, εὐθέως ὑπήκουσεν· οὐ τοὺς ἰχθύας ἐπώλησεν, οὐ τῆς εὐπορίας ἐδεήθη· οὐ τῇ γυναικὶ συνετάξατο, οὐκ εἶπε πρὸς τὸν δεσπότην, σῶσόν μου τὰ μέτρια, δέσποτα· λογοθετήσω τοὺς συναλλάκτας, μικρὰ ἀναλώματα τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου καταλείψω. οὐδὲν τούτων ὁ Σίμων ἔφρασεν. Πέτρος γὰρ ἦν τὸ ὅλον. καὶ ὅτιπερ οὐ μόνον Πέτρος ὑπήκουσε τῷ δεσποτικῷ προστάγματι· ἀλλὰ καὶ Ἀνδρέας, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης. αὗται γάρ εἰσιν αἱ ἀδελφαὶ καὶ πισταὶ δύο ζυγάδες.

Εἶδες τὴν τοῦ κυρίου πραγματείαν; τίνος χάριν ἐπὶ τὴν λίμνην παρεγένετο; ἵνα τοὺς μὲν ὄχλους διδάξῃ, τοὺς δὲ ἁλιεῖς ἀγκιστρεύσῃ. ἤκουες οὖν ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος· καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. τί δὲ ὁ κύριος; δεῖ γὰρ συμπεράναι τῷ λόγῳ. ὡς εἶδεν τῶν ἀποστόλων τὴν προθυμίαν, ὅτιπερ ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ, ἐπὶ θεραπείαν ἐπείγεται, ἵνα μὴ ὁ διάβολος * ἔγκωμα ἀπιστίας εὕρῃ· εὐμεταμέλετον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς ἀντιταλάντευσιν ἕτοιμον. ἔμελλον γὰρ λέγειν οἱ ἀπόστολοι τοῦ κυρίου, εἰ μηδὲν ἕτερον σημεῖον ἐθεάσαντο· μὴ ἄρα μάτην καταλιπόντες τὴν ὕπαρξιν ἡμῶν ἠκολουθήσαμεν αὐτῷ; καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν ἰχθύων κατά τινα τρόπον γεγένηται, οὐχὶ δὲ κατὰ θεῖον κέλευσμα. ὅπως οὖν μὴ τοιούτοις * σκεύμασι μολυνθῶσιν οἱ ἀπόστολοι, μόνον ἀπέστη τῆς λίμνης, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἐγγύθεν πόλεων ὄχλου συνδεδραμηκότος θεοθεράπευτον ἰατρεῖον ἀνοίγει, καὶ εὐθὺς θελήματι μόνῳ ἀποδύει τὸν λεπρὸν, καὶ τὴν κατάστικτον αὐτοῦ μηλωτὴν τῆς λέπρας ἐκαθάρισεν· ἵνα γνῷ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ὅτι οὐ μόνον οἱ ἔμψυχοι ἰχθύες ὑπακούουσι τῷ δεσποτικῷ προστάγματι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄψυχον πάθος τῷ νεύματι αὐτοῦ φυγαδεύεται. ἤκουες δὲ ἀρτίως βοῶντος τοῦ λεπροῦ· κύριε, ἐὰν θέλεις, δύνασαί με καθαρίσαι. ὢ λεπροῦ εὐσεβοῦς δόγματος γνῶσις. οὐκ ἐσπίλωσεν αὐτοῦ τὴν ὀρθόδοξον γνώμην ἡ ὁλόρρυπος τῆς λέπρας δορά· ἔξωθεν

A veni. Nam cum caperes captus es. Quod tu facis, id tu passus es. Sed tu a vita in mortem trahis: ego vero a morte in vitam. Ne timeas, Simon, *Ex hoc jam homines eris capiens.* (Luc. 5. 10.) Stagnum relinque, orbem sagena cape; calamum confringe & crucem appara; ...... discerpe & pietatem prædica; hamum projice & morbos cura: Retia odio habe, & cælestes claves fabrica: ex navi egredere, & intra in Ecclesiam. *Noli timere Simon, ex hoc homines eris capiens.* O Domini B potestatem! ô Petri prudentiam! Non dixit piscator ille qui captus est; Quam absurda est illa Magistri adhortatio? Homines capiam, & quodnam rete apparabo? Ubinam texuntur hæc retia, homines ut feras capientia? Num abripiet me hic sermo hami instar? Nihil horum dixit Simon; tantum audivit, statim obsequutus est: non vendidit pisces, non defuit illi abundantia rerum, non cum uxore rem composuit. Non dixit Domino, serva mihi saltem mediocria, Domi- C ne: componam cum negotiatoribus; parvos sumtus domesticis meis relinquam. Nihil horum Simon dixit. Petrus enim revera erat. Neque Petrus tantum Dominico præcepto obedivit; sed etiam Andreas & Jacobus & Joannes: hæc enim sunt paria duo fidelia amborum fratrum.

Vidistin' Domini negotiationem? Qua de causa in stagnum se contulerit? Ut & turbas doceret, & piscatores hamo caperet. Audisti igitur Evangelistam dicentem: D *Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, sequuti sunt Jesum.* (Luc. 5. 11.) Quid vero Dominus? Oportet enim sermoni finem imponere; ut vidit Apostolorum alacritatem, quod relictis omnibus sequuti essent ipsum, ad curationem festinat, ne diabolus incredulitatis ansam inveniret: facile namque mutatur humanum genus, & ad contraria eligenda pronum. Dicturi namque erant Apostoli Domino, si nullum aliud signum viderent: Num frustra relinquentes facultates no- E stras sequuti sumus eum? & concursus piscium alio quodam modo factus est, non ex divino jussu. Ne igitur talibus suspicionibus fœdarentur Apostoli, a stagno tantum recessit, & in una vicinarum civitatum, turba concurrente, divinam aperuit medicinam: statimque ex sola voluntate, leprosum spoliat, & ejus melotem maculis distinctam a lepra purgat. Ut sciret Petrus & qui cum illo erant, non solum vivos pisces obsequi mandatis Domini, sed etiam F inanimatum morbum ejus nutu fugari. Audisti modo clamantem leprosum: *Domine, si vis, potes me mundare.* (Luc. 5. 12.) O leprosi scientia pii dogmatis! Orthodoxam ejus mentem maculis non fœdavit pellis illa tota lepræ punctis horrida. Extrin-

secus repebat morbus, intrinsecus vero locum non reperit. Corpus corrodebatur, sed animam ægritudo non attingebat. Contumeliosum titulum gestabat, sed non appropinquabat comes lepra. Plenus erat lepra, sed odio habebat improbum Oziam. Synagoga illum repellebat, sed Ecclesia ipsum amplectebatur. Moyses ipsum contumelia afficiebat, sed Christus sanabat. Hic curatur, & illic curationis dona offerre jubetur. Quare? Ut Domini Christi amor erga homines nosceretur, & pecuniæ amantium Judæorum cupiditas appareret. Quid igitur leprosus ille, qui prave sentientes omnes confutabat: *Domine, si vis, potes me mundare.* Non dico, roga, sed cum auctoritate jube. Non dico, precare; sed, sana. Proprium enim Dei est sua voluntate sanare, non alieno nutu. *Domine, si vis, potes me mundare.* Audivi enim Prophetam dicentem: *Deus noster in cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit.* Quoniam igitur omnia ut essent produxisti, ac cælos extendisti sicut pellem, & terram subtus expandisti velut sindonem; & quæ intermedia erant variis formis exornasti; tribue quoque mihi naturæ vestimentum; ut legem utpote onerosam declinem, gratiam vero ut hominum amantem glorificem in Christo Jesu Domino nostro cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

A ἥρπε τὸ πάθος, ἔνδον γὰρ οὐχ εὗρε νομήν. τὸ σῶμα κατεβόσκετο, τῆς δὲ ψυχῆς οὐχ ἥπτετο. ἐφύβριστον τίτλον ἐβάσταζεν, ἀλλ' οὐκ ἤγγισεν ἡ συνοδοιπόρος. πλήρης ἦν λέπρας, ἀλλ' ἐμίσει τὸν παράνομον Ὀζίαν. ἡ συναγωγὴ αὐτὸν ἀπωθεῖτο, ἀλλ' ἡ ἐκκλησία αὐτὸν περιεπτύσσετο. ὁ Μωυσῆς αὐτὸν ὕβριζεν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσεν. ὧδε θεραπεύεται, κἀκεῖ τὰ δῶρα τῆς θεραπείας προσφέρειν κελεύεται. διὰ τί; ἵνα καὶ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τὸ φιλάνθρωπον γνωσθῇ, καὶ τῶν φιλαργύρων Ἰου-
B δαίων τὸ φιλέμπορον φανῇ. τί οὖν ὁ κακοδόξων ἔλεγχος λεπρός; κύριε, ἐὰν θέλεις, δύνασαί με καθαρίσαι. οὐ λέγω, παρακάλεσον, ἀλλ' αὐθέντισον· οὐ λέγω, πρόσευξαι· ἀλλ', ἴασαι. ἴδιον γὰρ θεοῦ ἰδίῳ θελήματι θεραπεύειν, οὐχὶ δὲ ἀλλοτρίῳ νεύματι. κύριε ἐὰν θέλεις, δύνασαί με καθαρίσαι. ἤκουσα γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος· ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. ἐπεὶ οὖν πάντα θελήσει παρήγαγες εἰς τὸ εἶναι, καὶ οὐρανοὺς μὲν ἐξέτεινας ὡσεὶ δέρριν, γῆν δὲ ὑφήπλω-
C σας ὡς σινδόνα, τὰ μεταξὺ δὲ τούτων πολυμόρφως ἀμφιάσας· ἀπόδος κἀμοὶ τὸ τῆς φύσεως ἱμάτιον, ὅπως τὸν μὲν νόμον ὡς φορτικὸν ἐκκλίνω, τὴν δὲ χάριν ὡς φιλάνθρωπον δοξάσω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

TESTIMONIA VETERUM

DE S. JOANNIS CHRYSOSTOMI SCRIPTIS.

EAdem cautione utendum duxi in referendis Veterum scriptis, qui Chrysostomi opera commemorantes, eorum etiam partem non minimam exscripsere, qua usus sum superius in deligendis vitæ ejus scriptoribus. Nam si vitam ejus ut a tot Scriptoribus fuse contexitur; si Testimonia omnia Veterum & Patrum de verbo ad verbum retulissem; hæc sane omnia decimum quartum tomum constituissent, imo vix potuissent uno comprehendi tomo, idque nullo fructu, ut jam supra diximus. Quamobrem ex Scriptoribus illis, ea tantum referam, quæ aliquam rei, de qua autores illi agunt, notitiam lectori dare possint. Incipiamque a Photio, qui sæpe Chrysostomi opera & aliquando cum κριτηρίῳ *commemorat; imo sæpe multa ex ejus scriptis ad literam refert. Deindeque ordine temporum servato, cæteros scriptores referam qui Chrysostomi opera commemoravere.*

Photii vero loca hic cum versione latina referuntur, illo ordine quo a Savilio edita fuere. Tom. VIII. p. 177. & *seqq.*

ΕΚ ΤΩΝ ΦΩΤΙΟΥ.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τῶν τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου λόγων, οὓς εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον συνετάξατο· ὧν ἡμεῖς πέντε τέως εἴδομεν· ἐξ ὧν καί τινας ἐκλογὰς τὰς ὑποτεταγμένας παρεγραψάμεθα.

Ὅτι τῶν πέντε λόγων ὁ πρῶτος ἄλλον πρὸ αὐτοῦ δοκεῖ δέχεσθαι, ἢ μέρος αὐτοῦ εἶναι. πλὴν διαλαμβάνει, ὅθεν τε μετάκλητος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἧκε, καὶ ὅπως αὐτῆς ἀρχιερεὺς κατέστη, καὶ ὡς τὴν ἱερωσύνην καὶ ἀρχιερωσύνην εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἐπανάγειν ἐπειρᾶτο σπουδῇ πάσῃ· καὶ ὅσα πρὸς Γαΐναν, τοῦτο μὲν ὁ γενναῖος ἐπιστομίζων Ἰωάννης, τοῦτο δὲ ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας διαπρεσβευόμενος πραγμάτων, διεπράξατο. καὶ ὡς φθόνος αὐτοῦ τὴν ὑπερορίαν ἐψηφίσατο. καί τινα τῶν μέχρι τέλους ἱστορῶν τῷ θεσπεσίῳ ἀνδρὶ διηνυσμένων, τὰ πολλά, μᾶλλον δὲ τὰ πλεῖστα παρατρέχει. ὁ δὲ ἐφεξῆς λόγος ἐπαίνους τινὰς ὀλιγοστίχους, καὶ αὐτὸς ὀλιγόστιχος ὤν, διαφαίνει, ἀρχόμενος ὧδε· πάλιν ἡμῖν Ἰωάννου τὸ μνημόσυνον. ὁ δὲ μετὰ τοῦτον, ἐγκωμίων μὲν καὶ αὐτὸς ὑπέρχεται νόμους· διαφέρει δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τῇ καλλονῇ τῶν τε ῥημάτων καὶ τῶν νοημάτων. προοιμιάζεται δὲ οὕτω· Πολυστόμου τὴν πρέπουσαν ὑπόθεσιν σάλπιγγος δεομένην ἐν παιδικῇ νῦν ὁρῶ κινδυνεύουσαν γλώττῃ, καὶ κάλλος ἀθλητοῦ, μυρίαις συγγραφόμενον τέχναις, ἀσθενεῖ νῦν εἰς γραφὴν ἐμοὶ τεχνίτῃ προκείμενον. τὸ μὲν προοίμιον τοιοῦτον. ἄλλος αὐτὸν ἕλκει βοηθόν, ἁρπαζόμενος· ἄλλος καλεῖ δικαζόμενος σύνδικον· ἄλλος πεινῶν, ὑπὲρ τροφῆς ἱκετεύει· γυμνός, ὑπὲρ ἐνδύματος· ἄλλος αὐτὸν ἀποδύει· ἄλλος πενθῶν, εἰς παράκλησιν δεῖται· δεσμῶν ἕτερος ἀπολυθῆναι βοᾷ· ἕλκει τις αὐτὸν ἄλλος πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· ξένος αἰτεῖ καταγώγιον· ἕτερος παραστάς, χρέος ὀδύρεται· ἄλλος ἐπόπτην καὶ διαλλακτὴν τῶν κατ' οἶκον μεταπέμπεται στάσεων· οὐδὲ δοῦλος πρὸς ἄλλον καταφεύγει, δεσπότου πικρὰν ὀλοφυρόμενος ἀγανάκτησιν· χήρα βοᾷ τό, ἐλέησον· ἄλλη τὴν ὀρφανίαν ὀδύρεται. μυρίαι τῷ πατρὶ καθ' ἑκάστην πρὸς ἑκάστους ὑπὲρ ἑκάστου τροπαί. ἁρπάζεταί τις, καὶ συνήγορος ὁ πατήρ· λιμὸς ἐνοχλεῖ, καὶ τροφεὺς ἐκ συνηγόρου γέγονε· νοσεῖ τις, καὶ εἰς ἰατρὸν ὁ τροφεὺς μεταβάλλεται· πένθει τις περιπέπτωκε, καὶ ὁ νοσοκόμος εὑρίσκεται παραμύθιον· ξένων ἐπέστη φροντίς, καὶ ξενοδόχος ὁ πάντα γεγονὼς ἀναδείκνυται. καὶ τί χρὴ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὅσα χρόνου μέρη τὸν ἐκείνου βίον διεμέτρησεν; ἵνα μὴ τὴν ἀρχιερωσύνην μόνην λέγω· τοσαύτη τοὺς ἀνθρώπους ἔργων σωτηρίων ποικιλία περιιοῦσα οὐ διέλιπεν. ὢ στρατιώτου καὶ μετὰ τελευτὴν ἀριστέως· ὢ λυπηροῦ τοῖς ἐχθροῖς καὶ

EX PHOTIO.

Edit. Rothom. p. 1514.

A LEGI ex libris B. Theodoreti, quos in sanctum Joannem Chrysostomum scripsit: quorum nos hactenus quinque libros vidimus, unde excerpta sequentia descripsimus.

Primus liber vel alium ante illum fuisse indicare, vel pars illius esse videtur. Narrat vero, unde advocatus Constantinopolim venerit, & quomodo hujus civitatis Archiepiscopus fuerit constitutus: & quomodo nihil non egerit ut sacerdotium & Archiepiscopale munus ad priscum cultum revocaret. Et quanta contra Gaïnam generosus ille Joannes egerit, tum ut illius os obturaret, tum ut apud illum publicam causam ageret. Ac quomodo per invidiam in exilium Joannes pulsus fuerit. Et alia quædam a sancto Viro ad finem usque vitæ peracta recensens, multa, imo longe plura transcurrit. Sequens liber laudes quasdam breviter, nam brevitati studet, persequitur, sic incipiens: *Rursus nobis Joannis memoria.* Qui hunc sequitur etiam liber, encomiorum modum & legem excedit, præcedentes autem libros antecellit elegantiâ verborum & sententiarum. Sic autem orditur: *Argumentum quod multiplici ore prædita tuba opus haberet, nunc video in lingua puerili periclitari: & athletæ decus mille artibus descriptum, nunc infirmatur mihi artifici impositum.* Hoc est procemium. Alius dum rapitur, illum in auxilium attrahit: alius in judicium ductus, patronum advocat; alius esuriens, cibum postulat; nudus vestem; alius illum exuit, alius lugens consolationem petit; alius in vinculis clamat & solvi postulat; attrahit illum alius ad morborum curationem; peregrinus hospitium efflagitat; alius se sistens de debito lamentatur; alius illum arbitrum & pacificatorem domesticarum turbarum accersit: neque ad alium servus confugit, amaram heri indignationem deplorans: vidua clamat, *Miserere*; alia de orbitate lamentatur. Innumeræ patri quotidie accidunt erga singulos & pro singulis mutationes. Rapitur quis, & patronus est pater: fames excruciat, & ex patrono nutritius efficitur: infirmatur quis, & in medicum nutritius mutatur: in luctum quis incidit, & nosocomii curator solatium affert: instat hospitum cura, & hospitum exceptor est is, qui omnia effectus est. Et quid attinet singula dicere quæ per totam ejus vitam gesta sunt? Ut ne solum ejus Archiepiscopatum commemorem. Tanta salutarium operum varietas homines in decursu nunquam reliquit. O strenuum militem etiam post mortem! O pugnatorem post sepul-

turam hostibus formidabilem! O lyram omni harmonia præditam, morte solutam! O tribunalia tanto concinnatore orbata! O salutarem hominibus sagenam in cælum raptam! O arborem in cælum & in terram extensam, & huic corpus, illi animam tradentem! In sepulcro os Ecclesiæ conclusum est. Qualis pietatis hominum oculus raptus est? Non mortuus es, sancte Pater; sed ut sol occidisti. Non ut mortuum, sed ut nobis absconditum lugemus; non te ut mortuum quærimus, sed ut in cælos translatum. Talia effert tertius liber.

Liber etiam quartus encomiorum formam retinet: laudum initium ducens ex honore parentibus exhibendo: in quo hæc leguntur: Horum pastorum unus est Joannes, intellectus sine malitia, mens multis prædita oculis, Evangelicæ peritiæ liber, cera mollior ad sedandas discordias, ad charismata pelagus, contra hostium dolos infractus, Ecclesiæ munimentum; nullus hypocriseos serpens ipsum latuit. Unde vis tibi monstremus Joannem admodum honorabilem? Ex hospitalitate? Quis Joanne magis hospitalis? Ex ejus in patrocinio ferendo firmitate? Ecquæ illum potestas deflexit? A studio in Ecclesiam? Cujusnam est illa concinna modulatio psalmorum in hanc usque diem publice instituta? Sed hæc quidem in hoc libro.

Qui sequitur autem easdem nectit laudum coronas, luculentiorem vero sententiarum vim enunciat. Videntur autem illi omnes quinque libri * post reditum ab exilio compositi. Hujus vero libri pars sunt excerpta sequentia.

* Vel potius, illud tempus respicere, quo ab exilio reversus est.

Commoda nobis, Pater, lyram tuam, & tuum ad te laudandum concede plectrum. Etsi enim ex naturæ lege manus solutæ sunt; at lyra ex dono gratiæ per totum orbem sonat. Illam nobis immortalem linguam concede; sola enim lingua tua par est ad enarranda præclara gesta tua. Propterea Joannes Joannem reliquit, libere loquens æmulatorem. Qui post mortem reprehendit eum, qui post mortem prædicat, deserti incola, cujusque urbis doctorem. Habes aliam cum Apostolis cognationem. Primus apud * Hamaxobios Scythas aras erexisti; & vix ab equis dissiliens Barbarus didicit genu flectere, & in pavimento extendi: & qui captivorum lacrymis non flectebatur, didicit pro peccatis lacrymari. Quin & sagittarium Persam prædicatione ceu sagitta impetiisti, & ferro armati crucifixum adorant. Vicit lingua tua Chaldæorum & Magorum veneficia, & arida Persis orationis domos germinavit: a pio cultu Babylon jam aliena non est. Hæc te Apostolis conjunxere: adhuc apud nos linguæ tuæ semina florent; & si quis Joannem nominet, magnus excitatur sonus. Ecclesiastica enim lyra antiquum ple-

* Qui in carris vivunt.

A μετὰ τάφον ὁπλίτου· ὦ παναρμονίας λύρας τελευτῇ λελυμένης· ὦ δικαστηρίων τηλικοῦτον ῥυθμιστὴν ἐζημιωμένων· ὦ σωτηρίου τοῖς ἀνθρώποις εἰς οὐρανὸν ἀναρπασθείσης σαγήνης· ὦ δένδρου πρὸς οὐρανὸν καὶ γῆν μερισθέντος, καὶ τῇ μὲν τὸ σῶμα, τῷ δὲ τὴν ψυχὴν παρασχόντος. ἐν τάφῳ δὲ τῆς ἐκκλησίας συγκέκλεισται στόμα. οἷος εὐσεβείας ἀνθρώπων ὀφθαλμὸς ἀνηρπάσθη; οὐ τέθνηκας, ὦ μακάριε πάτερ, ἀλλ᾽ ὡς ἥλιος ἔδυς· οὐχ ὡς ἀποθανόντος ἀλγοῦμεν, ἀλλ᾽ ὡς ἡμῖν κεκρυμμένου· οὐχ ὡς τεθνεῶτα ζητοῦμεν, ἀλλ᾽ ὡς εἰς οὐρανοὺς μεταστάντα. B ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ τρίτος λόγος.

Ἐγκωμιαστικοῦ δὲ τύπον καὶ ὁ τέταρτος διασώζει, ἐκ τοῦ δεῖν τιμᾶν πατέρας, τῶν ἐπαίνων ἀπαρχόμενος· οὗ ἐστι καὶ ταῦτα. τούτων τῶν ποιμένων εἷς καὶ ὁ Ἰωάννης, ἡ ἄκακος σύνεσις, ὁ πολυόμματος νοῦς, τῆς εὐαγγελικῆς ἐμπειρίας ἡ βίβλος, ὁ κηροῦ πρὸς διαλλαγὰς εὐπλαστότερος, ὁ πρὸς χαρίσματα πέλαγος, ὁ πρὸς δόλους πολεμούντων ἀκέραιος, τῆς ἐκκλησίας ὁ περίβολος. οὐδεὶς ὑποκρίσεως αὐτὸν διελάνθανεν ὄφις. πόθεν σοι βούλει δείξομεν τὸν Ἰωάννην πολύτιμον; ἐκ φι- C λοξενίας; καὶ τίς Ἰωάννου φιλοξενώτερος; ἐκ τῆς ἐν προστασίαις στερρότητος; καὶ τίς αὐτὸν δυναστεία κατήδεσεν; ἐκ τῆς περὶ τὴν ἐκκλησίαν σπουδῆς; καὶ τίνος ἡ τῆς ψαλμῳδίας τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων μέχρι νῦν εὐρυθμία; ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ οὗτος ὁ λόγος.

Ο δ᾽ ἐφεξῆς τοὺς αὐτοὺς μὲν τῶν ἐγκωμίων πλέκει στεφάνους, λαμπρότερον δέ πως τὴν τῶν νοημάτων ἰσχὺν ἀπαγγέλλει. ἐοίκασι δὲ οὗτοι πάντες οἱ πέντε λόγοι μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπερορίας ἀνακομιδὴν συντετάχθαι· τοῦ δὲ νῦν λόγου D μέρος εἰσὶν αἱ περικοπαὶ τῶν ὑποκειμένων ῥημάτων.

Χρῆσον ἡμῖν, ὦ πάτερ, τὴν λύραν τὴν σὴν, τὸ σὸν εἰς τὴν σὴν εὐφημίαν δάνεισον πλῆκτρον. εἰ γὰρ καὶ αἱ χεῖρες ἐλύθησαν τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, ἀλλ᾽ ἡ λύρα διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἠχεῖ τῷ δώρῳ τῆς χάριτος. ἐκείνης ἡμῖν τῆς ἀθανάτου γλώττης μετάδος· μόνη γὰρ ἡ σὴ γλῶττα τῶν σῶν κατορθωμάτων ἀξία. διὰ ταῦτα Ἰωάννης Ἰωάννην ἀπείληφεν, ὁ πεπαρρησιασμένος τὸν ζηλωτήν· ὁ μετὰ θάνατον ἐλέγχων τὸν κηρύττοντα μετὰ θάνατον, ὁ τῆς ἐρήμου πολίτης τὸν πάσης πόλεως σωφρονιστήν. ἔχεις καὶ ἄλλην πρὸς E τοὺς ἀποστόλους συγγένειαν. πρῶτος παρὰ τοῖς ἁμαξοβίοις Σκύθαις θυσιαστήρια ἔπηξας, καὶ μόλις τῶν ἵππων ἀποπηδήσας ὁ βάρβαρος, ἔμαθε γόνυ κάμπτειν, καὶ εἰς ἔδαφος ἐξαπλοῦσθαι· καὶ ὁ τοῖς τῶν αἰχμαλώτων δάκρυσι μὴ καμπτόμενος, ἔμαθεν ὑπὲρ ἁμαρτημάτων δακρύειν. καὶ μὴν καὶ τὸν τοξότην Πέρσην ἀντετόξευσας τῷ κηρύγματι· καὶ σιδηροφοροῦντες προσκυνοῦσιν ἐκεῖνοι τὸν σταυρωθέντα. ἐνίκησεν ἡ σὴ γλῶττα Χαλδαίων καὶ Μάγων μαγγανευτήρια· καὶ ἡ κεχερσωμένη Περσὶς εὐκτηρίους οἴκους ἐβλάστησεν. οὐκέτι τῆς εὐσεβοῦς F θρησκείας τὰ Βαβυλῶνος ἀλλότρια. ταῦτά σε τοῖς ἀποστόλοις συνέζευξεν· ἔτι παρ᾽ ἡμῖν τὰ σπέρματα τῆς σῆς γλώττης ἀνθεῖ· κἂν Ἰωάννην τις ὀνομάσῃ, πολὺς ὁ ἦχος ἐκρήγνυται. ἡ γὰρ ἐκκλησιαστικὴ λύρα τὸ ἀρχαῖον πλῆκ-

τρον ἐπιγινώσκει, καὶ ἀντὶ δακτύλων ἀρκοῦσιν αἱ τοῦ σοῦ ὀνόματος συλλαβαί. ἔβλεπεν ἡ βασιλὶς πόλις τὰ ἐκ Σύρων ὑφάσματα, καὶ διέπτυεν· ἐθεώρει τοὺς ἐξ Ἰνδῶν λίθους, καὶ κατεφρόνει· οὐδὲ τῆς Τύρου τὸ ἀλουργὲς αὐτὴν ἔτερπεν ἄνθος. πηλίνην ἐπόθει γλῶτταν, ἀθάνατα διδασκαλίας προχέουσαν νάματα. εἶδέ σε καὶ Ἔφεσος ἡ ἀρχαία, καὶ νέον Ἰωάννην προσεῖπεν. εἶδε, καὶ εὐαγγελικῆς ὑπεμνήσθη βροντῆς. ἐντεῦθεν, ἀγαπητοί, τὸ ῥεῦμα τοῦ λόγου τραχύνεται. ἀλλὰ μὴ φύγωμεν τὴν τραχύτητα, τῆς εἰρήνης λοιπὸν ὁδοποιούσης τῷ ῥεύματι. εἰ γάρ τι πρὸς τοὺς σοὺς ναύτας, ὦ πάτερ, ἀγανακτεῖς· εἴ τι πρὸς τοὺς συμπεπλευκότας λυπῇ· ἐννόησον, ὅτι χειμὼν καὶ κλύδων καὶ θάλασσα βρασσομένη ἠνάγκασεν αὐτοὺς καὶ ἄκοντας τὸν Ἰωνᾶν προσρῖψαι τοῖς κύμασιν. οὐκ ἐκείνων μῖσος, ἀλλὰ σὸν γυμνάσιον τὸ συμβάν· οὐκ ἐκείνων πόλεμος, ἀλλὰ σὸς ἀγὼν τὰ γινόμενα· οὐκ ἐκεῖνοι τῆς ἀδελφικῆς ἀπηνέχθησαν ψήφου, ἀλλ' ἔδει καί σε τὸν δίαυλον τῶν μαρτύρων δραμεῖν. ἀπόρρητός τις οἰκονομία σκάμματά σοι καὶ διαύλους ηὐτρέπισε. πάντως ἐρρήθη καὶ περὶ σοῦ πρὸς τὸν κοινὸν ἀντίπαλον τῆς ἀνθρωπότητος· Προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰωάννου, καὶ ἑξῆς. ἐχρεωστεῖτο τῷ λαμπρῷ βίῳ καὶ ἡ λαμπρὰ τελευτή. ἐπάλαιε μὲν τῷ Ἰὼβ ὁ διάβολος, ἐδόκουν δὲ προσκρούειν οἱ φίλοι. διὰ τοῦτο ὕστερον ὁ θεὸς ἐξιᾶται τοὺς φίλους, καὶ τοῖς φίλοις φίλον τὸν Ἰὼβ ἀποδίδωσι. τοῦτο καὶ νῦν ὥσπερ αἰσθάνομαι γεγονώς, ὦ πάτερ· καὶ τὰς δεξιὰς τῶν πατέρων ἀλλήλαις συνεφαπτομένας φαντάζομαι. ἀπέλαβεν Ἰὼβ πολυπλασιασθέντα τὰ κτήματα· ἀπέλαβες καὶ σὺ μετὰ προσθήκης τὴν παρὰ πάντων τιμήν. τοῦτον τὸν ἔσχατον λόγον ἡ ἐπιγραφὴ ἐν τῷ ἀποστολείῳ εἰρῆσθαι λέγει· τὸ δὲ προοίμιον αἰνίττεται, ὡς ἄλλων προειπόντων, ὁ συγγραφεὺς μετ' ἐκείνους δημηγορεῖ. ἔχει γὰρ οὕτως· ἐπειδὴ κἀμὲ πρὸς τὸ λέγειν ὁ κύκλος ἀνίστησιν, ἐπειδὴ τὸ σύνθημα πρὸς τὴν κοινὴν χορείαν ἐγείρει, ἐπειδὴ δεῖ κἀμὲ πρὸς εὐφημίαν πατρικὴν ἀνακρούσασθαι μέλος· καὶ πολλοὶ μὲν οἱ τὸ ὄφλημα τὸ ἀπαραίτητον ἀπαιτοῦντες, παρ' ἡμῖν δὲ οὐδὲν τῆς πατρικῆς ἐφάμιλλον ἀρετῆς· χρῆσον ἡμῖν, ὦ πάτερ Ἰωάννη, τὴν λύραν τὴν σήν.

Ἀνεγνώσθη Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας.

Ἐγκωμιάζονται μάρτυρες, οὐχ ἵνα αὐτοὶ τὸν ἔπαινον λάβωσιν, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς διὰ τῶν ἐπαίνων διαναστῶμεν πρὸς τὴν μίμησιν. ἐθλίβησαν καὶ δίκαιοι καὶ ἄδικοι· ἀλλ' οἱ μὲν εἰς γυμνάσιον δικαιοσύνης, οἱ δὲ εἰς ἔλεγχον ἁμαρτίας. διὰ τοῦτο τὰ μὲν τῶν δικαίων πάθη θλίψεις ἡ γραφὴ καλεῖ, τὰ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν, μάστιγας. Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν, ὅτι βλέπουσιν· ἀντὶ τοῦ, ὅτι καταμανθάνουσιν. εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν ἦν ὁ μακαρισμός, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν σωτῆρα ὀφθαλμοῖς ἰδόντες ἐμακαρίζοντο ἄν. καὶ γὰρ τὸ βλέπειν παρὰ τῇ γραφῇ, τὸ τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι καταλαμβάνεσθαι δηλοῖ, καὶ τὸ τὰ βάθη καθορᾶν τῆς ἀληθείας. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοὺς προφήτας βλέποντας ἐκάλουν. μακα-

A ctrum cognoscit, & pro digitis sufficiunt
syllabæ nominis tui. Vidit Regina urbs
Syrorum vela & contemsit, vidit Indicos lapides, & despexit, nec Tyriæ purpuræ flos ipsam delectavit. Luteam concupivit linguam, immortalia doctrinæ
fluenta profundentem. Vidit te antiqua
Ephesus, & Joannem novum appellavit.
Vidit, & Evangelici recordata est tonitrui. Marc. 3. 17.
Hinc, dilecti, fluxus sermonis exasperatur. Sed ne fugiamus asperitatem, pace
tandem fluxui viam sternente. Si quid
B enim, ô Pater, contra nautas tuos indignaris, si quid contra connavigantes moleste fers, cogita hiemis tempestatem, &
fluctuosum mare coëgisse illos vel invitos
Jonam in fluctus projicere. Non eorum Jonas 1. 15.
odium, sed tua exercitatio; non eorum
bellum, sed tua certamina sunt, ea quæ
facta fuere. Non illi fraterno calculo expulsi sunt; sed oportuit te stadium Martyrum currere. Arcana quædam providentia stadia tibi & certaminis loca præparavit. Omnino dictum est de te contra
C hominum communem hostem: *Numquid* Job 1. 8.
considerasti servum meum Joannem, &c.
Claræ vitæ, mors etiam clara debebatur.
Pugnabat contra Jobum diabolus, amici quoque videbantur adversari. Ideo tandem Deus amicos ejus sanat; & amicis
amicum Jobum reddit. Hoc nunc quoque factum opinor, ô Pater, & patrum
dexteras invicem copulatas me videre
puto. Accepit Job multiplicatas possessiones: recepisti tu quoque majorem ab
omnibus honorem. Hunc postremum ser-
D monem inscriptio in Apostolico dictum
fuisse indicat. Procemium vero subindicat, scriptorem, postquam alii loquuti
fuerant concionatum esse: sic enim ait:
Quoniam me quoque cœtus ad loquendum concitat: quoniam signo dato ad communem choream advocor, quia oportet me quoque ad paternas laudes modulationem pulsare; & multi inexorabile debitum exigunt, cum nihil apud nos sit paternæ virtuti tuæ æquiparandum, commoda nobis, ô Pater Joannes, lyram tuam.

E *Legi Joannem Chrysostomum in laudem Quadraginta Martyrum.* Savil. T. VIII. p. 139 Edit. Rothom. p. 1519.

Celebrantur Martyres, non ut ipsi
laudem accipiant; sed ut nos per laudem eorum excitemur ad imitationem.
Molestias passi sunt & justi & iniqui; sed
illi quidem ad exercitationem justitiæ,
hi vero ad peccati castigationem. Ideo
justorum cruciatus, *tribulationes* vocat
Scriptura; peccatorum vero, flagella. *Bea-* Matth. 13. 16.
ti oculi vestri, quia vident, id est, quia
F discunt. Si enim ex visu solo felicitas esset, ipsi Judæi, qui Servatorem oculis videbant, beati fuissent. Sed videre in Scriptura est oculis mentis comprehendere,
& profunda veritatis intelligere. Ideo antiqui Prophetas *videntes* vocabant. Beata 1. Reg. 9. 9.

igitur prædicat Servator organa virtutis; etiamsi in corpore sint oculi bene videntes, & aures cum discretione audientes. Oportet enim audientem intelligere, & intelligentem obsequi, ut scriptum est:
Ps. 44. 11. *Audi, filia, & vide, & inclina aurem tuam*; id est, obsequere, intellige. Sicut vas canali fluenti acclinatur, sic auditus justi ad divinæ legis fluenta se inclinat. *Incli-*
Ps. 48. 5. *nabo* enim *in parabolam aurem meam*. Quare inclinabo? Quia omnis urna aquam capiens, inclinantis se formam accipit; ideo omnis auditus divini verbi fluenta accipiens, ad illa se inclinare dicitur. Beatas prædico Martyrum costas, quæ pietatis costam insuperabilem, dum lacerarentur, exhibuerunt, pietatem non abjicientes. Etenim in costis ut plurimum verberabantur, quia ex costa peccatum ortum est. Peccatum vero non erat femina: nam & ipsa Dei creatura est. Sed quia per illam prævaricatio viam invenit. Martyres ergo verberantur in costis, unde peccatum scaturivit. Servator quo-
Joan. 19. 34. que ideo in costis lanceam excepit, & *exivit sanguis & aqua*, mundi purgatio, & veteris illius plagæ pharmacum. Quemadmodum enim justorum membra sigillatim laudibus celebrantur; sic membra impiorum sigillatim infamia notantur &
Ps. 35. 12. infelicia prædicantur: *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moveat me*. Pes est superbiæ, & via superbiæ. Manus vero est actio. Id est, Neque peccati actio, neque semita, neque profectio
Levit. 8. 23. accidat mihi. Ideo Moyses aurem dexteram sacerdotis agni sanguine ungit, & summitatem dexteræ manus dexterique pedis. Aurem quidem, quia ut receptaculum divini verbi futura erat; manum ut opera significantem; pedem vero ut symbolum profectûs in virtute & perfectione. Fons Evangelii duo efficit, mundat & potum præbet; potu juvat sitientes &
[illegible] 5. 12. purgat sordidas animas. *Merces vestra copiosa est in cælis*, in Evangeliis semel dictum est. Vox illa, *copiosa*, in lege veteri semel Abrahamo dicta fuit postquam reges vicerat, & captivos solverat, cum nollet mercedem recipere laborum, victoriæque quam de captivis retulerat.
Gen. 15. 1. Tunc enim dixit illi Deus: *Noli timere, Abraham, merces tua copiosa erit valde*. Ad verbum semel, & semel *merces tua*, illud, *copiosa* dictum est; secundum significationem vero, sæpe. Etenim David dixit,
Ps. 18. 12. *Retributio multa*, id est, merces multa, & alibi. Cum autem dicit Deus, *copiosa merces*, cum intelligas id quod promittitur, intellige etiam illud ineffabile verbum, *copiosa*. Aliud enim est dicere agricolæ, *copiosam*, aliud id dicere civi; utroque majus est dicere Duci exercitus *copiosum*. Quod a Rege proficiscitur *copiosum* multis partibus majus est, quam quod ab aliis datur: quod autem a Deo datur, omnibus est longe copiosius, nec explicari

A ρίζει τοίνυν ὁ σωτὴρ τὰ ὄργανα τῆς ἀρετῆς, κἂν τοῦ σώματος ᾖ, ὀφθαλμοὺς καλῶς βλέποντας, καὶ ὦτα διακριτικῶς ἀκούοντα. δεῖ γὰρ ἀκούσαντα νοῆσαι, καὶ νοήσαντα ὑπακοῦσαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου· ἀντὶ τοῦ, ὑπάκουσον, νόησον. ὥσπερ δεξαμενὴ σωλῆνι προσκέκλιται ῥέοντι, οὕτως ἡ ἀκοὴ τοῦ δικαίου προσκέκλιται τοῦ θείου νόμου τοῖς νάμασι. κλινῶ γὰρ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου. διὰ τί κλινῶ; ἐπειδὴ πᾶσα ὑδρία δεχομένη ὕδωρ, κεκλιμένῳ τῷ σχή-
B ματι δέχεται· διὰ τοῦτο καὶ πᾶσα ἀκοὴ δεχομένη τοῦ θείου λόγου τὰ ῥεύματα, προσκεκλίσθαι τούτοις λέγεται. μακαρίζω τὰς τῶν μαρτύρων πλευρὰς, αἳ τὴν τῆς εὐσεβείας πλευρὰν ἀήττητον ξεόμεναι ἔδειξαν, τὴν εὐσέβειαν μὴ ἀποσμήξασαι. καὶ γὰρ ἐπλήττοντο ὡς ἐπὶ πάντας πλευρὰς, ἐπειδὴ ἀπὸ πλευρᾶς ἡ ἁμαρτία ἐβλάστησεν. ἁμαρτία δὲ οὐχ ἡ γυνή· θεοῦ γὰρ πλάσμα καὶ αὕτη· ἀλλ' ὅτι δι' ἐκείνης ὁδὸν εὗρεν ἡ παράβασις. ξέονται οὖν οἱ μάρτυρες τὰς πλευρὰς, ἐξ ὧν ἐπήγασεν ἡ ἁμαρτία. καὶ ὁ σωτὴρ δὲ διὰ τοῦ-
C το κατὰ τὰς πλευρὰς ἐδέξατο λόγχην, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα, τοῦ κόσμου καθάρσιον, καὶ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πληγῆς ἀλεξιτήριον. ὥσπερ δὲ μέλη δικαίων ἐγκωμιάζονται κατὰ μέρος· οὕτω καὶ μέλη ἀσεβῶν στηλιτεύονται, καὶ ταλανίζονται κατὰ μέρος. μὴ ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας, καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσῃ με. πούς ὑπερηφανίας, ἡ ὁδὸς τῆς ὑπερηφανίας· χεὶρ δὲ ἡ πρᾶξις. οἷον, μήτε πρᾶξις ἁμαρτίας, μήτε τρίβος προσέλθῃ μοι. μηδὲ προκοπή. διὸ καὶ Μωϋσῆς οὖς δεξιὸν τοῦ ἱερέως αἵματι τοῦ ἀμνοῦ
D χρίει, καὶ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός· τὸ μὲν, ὡς δοχεῖον τοῦ θείου λόγου μέλλον ἔσεσθαι· τὴν δὲ, ὡς πράξεως δηλωτικήν· τὸν πόδα δὲ, ὡς προκοπῆς τῆς ἐπ' ἀρετῇ καὶ τελειώσεως σύμβολον. δύο ἐργάζεται ἡ πηγὴ τοῦ εὐαγγελίου, καθαίρει καὶ ποτίζει· ποτίζει μὲν τὰς διψώσας, καθαίρει δὲ τὰς ῥυπώσας ψυχάς. ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἅπαξ εἴρηται, ὡς ἐν ταῦθα. ἡ, πολὺς, φωνὴ, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἅπαξ
E πρὸς τὸν Ἀβραάμ, μετὰ τὴν κοπὴν τῶν βασιλέων, καὶ τὴν ἀνάρρυσιν τῶν αἰχμαλώτων, καὶ μετὰ τὸ μὴ καταδέξασθαι μισθὸν λαβεῖν τῶν πόνων καὶ τῆς κατὰ τῶν αἰχμαλωτισάντων νίκης. τότε γάρ φησι πρὸς αὐτὸν ὁ θεός· μὴ φοβοῦ, Ἀβραάμ, ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. κατὰ λέξιν δὲ ἅπαξ καὶ ἅπαξ (ὁ μισθός σου) τὸ, πολὺς, εἴρηται· κατὰ δὲ τὸ σημαινόμενον, καὶ πολλάκις. καὶ γὰρ ὁ Δαυὶδ φησιν· ἀνταπόδοσις πολλή· ἀντὶ τοῦ, μισθὸς πολύς. καὶ ἀλλαχοῦ. ὅταν δὲ θεὸς εἴπῃ, πολὺς ὁ μισθὸς, ἐννοήσας τὸν
F ἀπαγγελλόμενον, ἐννόει καὶ τὸν ἄφατον λόγον τὸ, πολύς. ἄλλο γάρ ἐστιν εἰπεῖν ἀγρότῃ πολὺν, καὶ ἄλλο πολίτῃ· μεῖζον δὲ ἀμφοῖν τοῦ στρατηγοῦ τὸ πολύ. τὸ δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως πολὺ, μυριοπλάσιον τοῦ παρὰ ἄλλοις· τὸ δὲ παρὰ θεῷ πολὺ ποσαπλάσιον ἂν συμπάντων εἴη, οὐδ' ἔστι

ἔστι ῥητόν. πολὺς οὖν ὁ μισθὸς τῶν μαρτύρων, τῶν ἀδίκως διωκομένων, τῶν συκοφαντουμένων ἕνεκα Θεοῦ, τῶν θλιβομένων, καὶ τῶν ἀνθρωπίνης δόξης, ὥσπερ ὁ Ἀβραάμ, καταπατούντων. καὶ γὰρ ἐκεῖνος τὴν ἵππον πᾶσαν διδόντων τῶν τῆς Γομόῤῥας καὶ τῶν Σοδόμων βασιλέων, καὶ τούτοις τιμώντων ἀνθ' ὧν αὐτοῖς ἀνεσώσατο τῶν γυναικῶν καὶ παίδων τὴν αἰχμαλωσίαν· παρῃτήσατο τὴν παρ' αὐτῶν δόξαν, μὴ θελήσας τῶν ἰδίων καμάτων παρὰ ἀνθρώπων λαβεῖν τοὺς μισθούς. διὸ καὶ ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ ἀκοῦσαι, ὅτι ὁ μισθός σου πολύς.

A potest. Copiosa est ergo Martyrum merces, qui injuste accusantur & cruciantur propter Deum, qui mala patiuntur, & humanam gloriam ut Abraham calcant. Nam ille Regibus Gomorrhæ & Sodomorum equitatum omnem dantibus & honorem exhibentibus, quod uxores & filios suos a captivitate liberasset, respuit honorem ipsorum, nolens laborum mercedem ab hominibus accipere. Ideo dignus habitus est, qui a Deo audiret; *Merces tua copiosa.* Gen. 14. 21.

Σφαιρωτήρ, φησι, τὸ παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγόμενον λώρειον. σφαιρωτῆρα δὲ λέγεσθαι, διὰ τὸ πολλάκις κυκλοειδὲς ἀπεργάζεσθαι τὸ δέρμα τὸν τεχνίτην, καὶ οὕτω τέμνειν. τινὲς δέ φασι τὴν κλῆσιν λαβεῖν ἀπὸ τοῦ σφυρὰ τηρεῖν.

B Σφαιρωτήρ, inquit, est id quod a multis λώρειον, ligula vocatur; σφαιρωτῆρα autem nominari, quia sæpe artifex corium rotundum secando efficit. Nonnulli dicunt nomen ei inditum esse ἀπὸ τοῦ σφύρα τηρεῖν, quod pedis talos servent.

Κρίνουσιν οἱ δώδεκα τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ· κρίνει καὶ Παῦλος τὴν οἰκουμένην, ὁ κήρυξ τῆς οἰκουμένης· οὐ Παῦλος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ ἐκείνου φρονοῦντες. ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων.

Duodecim illi *judicabunt duodecim tribus Israel.* Judicat & Paulus orbem, orbis præco. Nec Paulus modo, sed etiam ii qui eadem cum ipso sentiunt. Audi enim illum dicentem: *An nescitis quod sancti de hoc mundo judicabunt?* Si de mun- C do judicaris, indignum vobis est quod de minimis judicetis. Matth. 19. 28. 1. Cor. 6. 2.

Ἄλλο ἐθνῶν ἐκδίκησις, καὶ ἄλλο λαῶν ἔλεγξις. ἡ μὲν γὰρ ἐκδίκησις ἐν τοῖς ἀπιστήσασι παντελῶς· λαοὺς δὲ τοὺς μὴ θελήσαντας εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν, ὧν καὶ οἱ ἐλεγμοί· ἀφ' ὧν ἐκδίκησιν οὐκ εἰσπράττει· ἡ γὰρ εἴσπραξις, τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ἐλέγχει ὡς δεσπότης, τὰ ἁμαρτήματα ἀνακρίνων.

Alia est Gentium ultio, & alia populi redargutio. Nam ultio ad infideles omnino pertinet. Ad populos vero qui nolunt in cognitionem venire, redargutiones pertinent, non ultio; nam ultio ad inimicos spectat: sed redarguit ille ut Dominus, peccata dijudicans.

Ὅταν ἐξέλθῃ ψυχὴ δικαίου ἐντεῦθεν, παραπέμπεται διὰ χειρῶν ἀγγέλων, καὶ παριστῶσιν αὐτὴν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἥτις ἐστὶν ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ.

Anima justi, cum hinc excedit, Angelorum manibus portatur, qui illam in urbe Regia sistunt, quæ est cælestis Je- D rusalem.

Εἰς τὴν ἀποτομὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

In Decollationem S. Joannis Baptistæ.

Savil. T. VIII. p. 140. Edit. Rothom. p. 1512.

Ἐπιγράφεται μὲν τοῦ Χρυσοστόμου, οὐκ ἐμοὶ δοκεῖ δέ. τοῖς τε γὰρ ἐνθυμήμασι, καὶ πείρᾳ τῆς γραφῆς, πολὺ τὸ ἐνδεὲς τῶν ἄλλων αὐτοῦ λόγων ἀποφέρεται. πλὴν τινα καὶ ἐξ αὐτοῦ παρεξεβλήθη. ἔστι δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ λέξις χυδαία, καὶ τῆς ἐκείνου παραλλάττουσα.

Inscribitur S. Joannis Chrysostomi, nec mihi tamen ejus esse videtur; sententiæ enim & scribendi ratio cæteris ejus operibus longe inferiores sunt. Cæterum ex ipsis, quædam hic adhibita fuere. Dictio est inelegans & ab ejus stylo aliena.

Ὦ πράγματος ἀλλοκότου. Ἰωάννης τὴν δεδεμένην αὐτοῦ ψυχὴν τῇ σειρᾷ τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ ἐλέγχου λύειν ἐβούλετο, κἀκεῖνος τὸν λύοντα ἐδέσμει.

O rem inauditam! Joannes illius (Herodis) animam peccati vinculo ligatam, redarguendo solvere voluit; ille vero sol- E ventem se ligabat.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιγράφεται λόγος εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἔστι κατὰ πάντα ὁμοίως ἔχων τῷ πρὸ αὐτοῦ.

Ejusdem inscribitur sermo in idem argumentum, & est omnino priori similis.

Ἰουδαίοις ἐπιτέτραπται γυναῖκα μετὰ θάνατον καὶ ἄπαιδα τοῦ ἀδελφοῦ ἄγεσθαι, τὴν πρὸς τὰ ἔθνη κωλύων ἐπιγαμίαν, ἔθος ἔχουσαν τοῖς εἰδώλοις προστρέχειν. ὡς κουφότερον οὖν τῆς εἰδωλολατρείας ὁ τοιοῦτος γάμος τοῖς Ἰουδαίοις συγκεχώρητο. ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος· ἀξία τῆς ἑορτῆς ἡ τιμή, ἡ τέρψις τῆς πανηγύρεως. μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ, ὅ, τι ἂν αἰτήσηται. καὶ τοῦτο προσθήκη τῶν αἰσχρῶν βαρυτέρα, ὅρκος ἀδιόριστος, καὶ τοῦτο δι' ὄρχησιν. τὴν βασιλικὴν αὐθεντίαν τοῖς ποσὶ

Judæis permissum fuit uxorem fratris sine prole defuncti ducere; prohibet Deus nuptias cum gentilibus, quæ nuptiæ ad idola currebant. Hoc ergo conjugium ut idololatria tolerabilius Judæis concessum est. Tripudiavit filia Herodiadis; dignus hoc festo honor, & delectatio tali cele- F britate. Cum juramento promisit se quod peteret daturum. Et hoc fuit turpitudinis additamentum gravius; juramentum indefinitum, & hoc propter saltationem. Regalem auctoritatem pedibus puellæ in- Deut. 25. 5. Marc. 6. 20.

A fulsus ille subjecit, Regiam dignitatem conculcandam dedit: suoque juramento vinctus mansit, qui cupiditate captivus erat. Invitus deinde puellæ nutui servus mansit; imo vero rursus homo Evæ illecebris subjicitur. Audacia petitionis magna; caput justi in disco accipere, & delectationem in luctum mutare, mensam sepulcrum facere. Decebat-ne, miser, cædem in mercedem tripudii dare, & mortem in ebrietatis delectationem afferre. Juramentum obstringit? at cædes prohibet. Promissionem reposcit? sed B dignam tripudio. Animæ ne mundus quidem est comparandus. Barbarum est Herodis tribunal. Mensa, ebrietas & tripudium judicium tulerunt. O justitiam iniqua audentem! se recte jurare simulat, & occidere non erubescit. Utinam recte pejerasses, & non inique recte jurasses. O convivium justi admiscens mortem! O convivium, legis observatoris sanguine ut vino aspersum!

τῆς κόρης ὁ μάταιος ὑπέταξεν· ἔδωκε τὴν τῆς βασιλίδος ἀξίαν πατηθῆναι. ὑφ' ἧς γε ὅρκῳ γέγονε δέσμιος ὁ τῆς ἐπιθυμίας αἰχμάλωτος. ἄκων λοιπὸν τῷ τῆς κόρης δεδούλωται νεύματι, μᾶλλον δὲ τῷ τῆς Εὔας πάλιν ὁ ἄνθρωπος ὑποπίπτει δελεάσματι. δεινὸν τὸ τῆς αἰτήσεως τόλμημα, κεφαλὴν δικαίου λαβεῖν ἐπὶ πίνακι, καὶ τέρψει ἀνταλλάξασθαι πάθος, καὶ τάφον καταστῆσαι τὴν τράπεζαν. ἔκθεσμον, ἄθλιε, δοῦναι φόνον μισθὸν ἔδει τῇ ὀρχήσει, καὶ θάνατον μέθῃ τέρψιν χαρίσασθαι; ὅρκος σε κατέχει; ἀλλ' ὁ φόνος κωλύει. ὑπόσχεσιν ἀπαιτεῖ; ἀλλ' ἴσην ὀρχήσει. ψυχῆς ἀντάξιος οὐδ' ὁ κόσμος. ξένον τοῦ Ἡρώδου τὸ δικαστήριον. τράπεζα, καὶ μέθη, καὶ ὄρχησις ἐδίκαζεν. ὢ δικαιοσύνης τολμώσης παράνομα. εὐορκεῖν ὑποκρίνεται, καὶ φονεύειν οὐκ αἰσχύνεται. εἴθε καλῶς ἐπιώρκησας, καὶ μὴ παρανόμως εὐώρκησας. ὢ συμπόσιον δικαίου κιρνῶν θάνατον· ὢ συμπόσιον, νομοφύλακος οἰνοχοούμενον αἵματι.

Ejusdem in idem argumentum.

C

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν.

Videtur hic sermo cognatus esse Chrysostomi orationibus; neque tamen est; nec convenientem ipsis sensum præ se fert: quemadmodum duæ præcedentes inter se consentiunt, nec differunt. Sed ista hoc exordium habet.

Joannem prædicabo, & illius sapientiam vobis omnibus notam faciam; Joannem qui divisit cum Patre prædicationem
Matth. 3. 17. Unigeniti. Etenim ille, *Hic est filius meus dilectus*, desuper e cælo testatus est; qui ve- D
Joan. 1. 29. ro in terra erat: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Et Pater per columbam dilectum suum ostendit; ille autem manu Redemtorem mundi indicavit. Opus fuit voce genita, quæ verbum Patris solveret. Quia enim Zacharias non credidit Elisabetæ sterilitatem solutum iri, ligatum est organum linguæ, ne verbum ex incredulo ore prodiret. Cum autem soluta est sterilitas, & vox prodiit, soluta est etiam Zachariæ lingua, & vox prodiit. O vocem perennem, quæ post mortem E etiam orbem terrarum replet!

Ἔοικε δὴ οὗτος ὁ λόγος συγγενὴς εἶναι τῶν τοῦ Χρυσοστόμου λόγων· οὐκ ἔστι δὲ, οὐδὲ συνεχῆ τὸν νοῦν ἐκείνοις ἐνδεικνύμενος· ὥσπερ οἱ δύο ἐκεῖνοι τὴν πρὸς ἀλλήλους σχέσιν καὶ ἀλληλουχίαν διασώζουσιν· ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς ἰδίας περιέρχεται.

Ἰωάννην ἀνευφημήσω, καὶ τὴν ἐκείνου σοφίαν πᾶσιν ὑμῖν γνώριμον καταστήσω· Ἰωάννην τὸν μερισάμενον μετὰ τοῦ πατρὸς τὸ τοῦ μονογενοῦς κήρυγμα. καὶ γὰρ ὁ μὲν, οὗτός ἐστιν, ἐμαρτύρει ἄνωθεν, ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· ὁ δὲ κάτωθεν, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ ὁ πατὴρ διὰ τῆς περιστερᾶς τὸν ἀγαπητὸν ὑπεδείκνυεν· ὁ δὲ τῇ χειρὶ τὸν τῆς οἰκουμένης λυτρωτὴν ἐνεφάνιζεν. ἐχρῆν φωνῆς γεννηθείσης, τὸν λόγον λυθῆναι τοῦ πατρός. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐπίστευσεν ὁ Ζαχαρίας ὅτι λύεται τῆς Ἐλισάβετ ἡ στείρωσις, ἐδέθη τὸ ὄργανον τῆς γλώσσης, ἵνα μὴ προσέλθῃ λόγος ἐξ ἀπίστου στόματος. ἐπεὶ δ' ἐλύετο ἡ στεῖρα, καὶ προῆλθεν ἡ φωνή· ἐλύθη καὶ ἡ τοῦ Ζαχαρίου γλῶσσα, καὶ προήρχετο ὁ λόγος. ὢ φωνῆς ἀενάου καὶ μετὰ θάνατον τὴν οἰκουμένην περιηχούσης.

EX PHOTIO.

ΕΚ ΤΩΝ ΦΩΤΙΟΥ.

LEGI Chrysostomi primam Homiliam de Spiritu sancto, cujus initium: Heri nobis, ô Christi amatores, falsi Christi a semetipsis loquebantur, non ex lege, non ex Prophetis; sed ex propria sententia & impetu. Servator autem non recessit a lege, nec reliquit Prophetas. F
Matth. 15. 7. Joan. 8. Sed dicebat, modo quidem, *Bene dicebat Isaias*; modo autem, *Nonne scriptum est in lege vestra?* & innumera hujusmodi. Quoniam igitur qui ante Christum venerant, & Christi nomen sibi fraudulenter imposuerant, non ex sacris Scripturis, sed ex

ΑΝεγνώσθη τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρώτης ὁμιλίας, ἧς ἡ ἀρχή· χθὲς ἡμῖν, ὦ φιλόχριστοι, οἱ ψευδόχριστοι ἀφ' ἑαυτῶν ἐλάλουν, οὐκ ἐκ νόμου, οὐκ ἐκ προφητῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἰδίας γνώμης καὶ ὁρμῆς. ὁ δὲ σωτὴρ οὐκ ἀπέστη νόμου, οὐκ ἐγκατελέλοιπε προφήτας, ἀλλ' ἔλεγε νῦν μὲν, καλῶς εἶπεν Ἡσαΐας, νῦν δὲ, οὐ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν; καὶ μυρία τοιαῦτα. ἐπεὶ οὖν οἱ ἐλθόντες πρὸ Χριστοῦ, καὶ τὸ ἐκείνου περιθέντες ἑαυτοῖς κακούργως ὄνομα, οὐκ ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραφῶν, ἀλλ'

ἐκ τῆς ἰδίας ἀπονοίας τὰ τῆς πλάνης προὔβαλλοντο, λέγει ὁ σωτήρ· ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὥσπερ ἐκεῖνοι. τὸ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλεῖν, τὸ ἔξω τῶν ἱερῶν γραφῶν ἐστι λαλεῖν. ὅτι δὲ τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλεῖν, ψευδοχρίστων ἐστὶ καὶ ψευδοπροφητῶν, λέγει διὰ τοῦ προφήτου Ἐζεκιὴλ ὁ θεός· οὐκ ἐπέστειλα αὐτοὺς, ἀφ' ἑαυτῶν ἐλάλησαν, ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν φθέγγονται. ἐπεὶ οὖν οἱ ψευδοπροφῆται ἀφ' ἑαυτῶν ἐκήρυττον, ταύτην ἀποδυόμενος τὴν ὑπόνοιαν (καὶ γὰρ ἐδυσφήμει τὸ ἀχάριστον τῶν Ἰουδαίων ἔθνος πλάνον, καὶ πλανᾷν τὸν κόσμον) διὰ τοῦτο ἔλεγεν· ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ἀπὸ νόμου, ἀπὸ τῶν προφητῶν· ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν νόμῳ, ἐν προφήταις (ἐκ προσώπου δὲ τῆς σαρκὸς ταῦτα λέγει, καὶ εἰς διάλυσιν τῆς δυσσεβοῦς ὑπονοίας) ὑμεῖς δὲ, ὅσα ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου. τὰ γὰρ τοῦ πατρὸς κλῆρος γίνεται τοῖς παισί· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐκείνου γίνεται τῶν κληρονόμων. ὡς ἴσον ἐνταῦθα καθορᾶσθαι, καὶ εἰς ταυτὸν συνιέναι τὸ ἐξ ἑαυτῶν λαλεῖν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου λαλεῖν. ὥσπερ ὁ Χριστὸς ἐλθὼν ἐγένετο πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα πλήρωμα τοῦ εὐαγγελίου. Χριστὸς ἐλθὼν ἐβεβαίωσε τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ νόμῳ εἰρημένα, καὶ προφήταις. διὸ καὶ λέγει Παῦλος, πλήρωμα νόμου Χριστός· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπελθὸν, ἐπλήρωσε τὰ τοῦ εὐαγγελίου· ὅσα ἐστὶν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ, τὸ πνεῦμα πληροῖ· ὅσα ἐν τῇ τοῦ νόμου, ὁ Χριστός· οὐχ ὡς ἀτελοῦς ὄντος τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν τοῦ πατρὸς, καὶ τελειωτής. οὕτω δὲ πνεῦμα διασαφεῖ, καὶ διατρανοῖ τὰ τοῦ υἱοῦ. καὶ γάρ φησι, πολλὰ ἔχω ὑμῖν λαλεῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἑξῆς. ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἀντιφέρεται τῷ υἱῷ, ἀλλ' ἀναπληροῖ τὰ τοῦ υἱοῦ, καθ' ὃν τρόπον ὁ υἱὸς τὰ τοῦ πατρός. ὅτι ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ εὑρήσεις πρὸς τῷ τέλει, δεικνύντος τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτι ἡ ἀποστολὴ οὔτε τὸν υἱὸν, οὔτε τὸ πνεῦμα ἐλάττω ποιεῖ τοῦ πατρός. ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ ἀποστέλλεται παρὰ τοῦ πνεύματος, καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ, λέγει αὐταῖς λέξεσιν· ἐὰν σοι δείξω τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀποστελλόμενον παρὰ τοῦ πνεύματος, καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ, τί ποιεῖς; ἢ ἄρνησαι τὸν Χριστὸν, καὶ ἀπάλειψον τὰς γραφὰς, ἢ δοῦλος ὢν τῶν γραφῶν, ὑποτάγηθι ταῖς γραφαῖς. καὶ ποῦ, φησιν, εἴρηται τοῦτο; ἄκουε τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος Ἡσαΐου· ἄκουέ μου, Ἰσραὴλ, ὃν ἐγὼ καλῶ· καὶ ὅλην τὴν περικοπὴν ἐκτιθεὶς τοῦ χωρίου, μέχρι τοῦ, καὶ νῦν κύριος ἀπέστειλέ με, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· διϊσχυρίζεται τὸν πατέρα ταῦτα εἰπεῖν, ἐκ τῶν προτεταγμένων βεβαιῶν τὸν λόγον, καὶ καθιστῶν, δῆλον, ὡς ὁ πατὴρ εἴη νῦν ὁ λέγων, καὶ ἀποστελλόμενος παρά τε τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ υἱοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ, ὅτι Χριστὸς ἀνατολὴ, καὶ εἰς τὸ, ἀνέβη καὶ κατέβη· καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παντοκράτωρ ἐστίν.

Ὅτι ὁ θεὸς λόγος, φησὶν Ἰωάννης, τὸν βραχίονα

A propria vecordia errores proponebant, dicit Servator, *Ego a memetipso non loquor*, *Joan. 14. 10.* ut illi. Nam a seipso loqui, est extra sacras litteras loqui. Quod autem a seipso loqui, Pseudochristorum, & Pseudoprophetarum sit, dicit Deus per Prophetam Ezechielem: *Non misi illos, a seipsis loquuti sunt, ex corde suo verba dant.* *Ezech. 13. 3. 6.* Quia igitur Pseudoprophetæ ex seipsis prædicabant, hanc amoliri volens suspicionem; etenim ingrata Judæorum natio maligne dicebat ipsum seductorem esse, & mundum in errorem inducere; B ideo dicebat ille: *Ego a memetipso non loquor*; *Joan. 15. 15.* sed a lege, a Prophetis: *Quæcumque audivi a Patre*, in lege, in Prophetis; ex persona carnis hæc dicit, & ut impiam suspicionem tollat; vos vero quæcumque audistis a Patre vestro diabolo. *Joan. 8. 44.* Quæ enim patris sunt, sors sunt filiorum; & ideo quæ ad ipsum pertinent heredibus obveniunt. Ita ut hic idem esse videatur & eodem recidere, ex seipso loqui, & loqui ex patre diabolo. Quemadmodum Christus veniens factus est plenitudo legis & Prophetarum, C sic & Spiritus plenitudo est Evangelii. Christus veniens confirmavit ea quæ a Patre dicta fuerant in lege & Prophetis. Quapropter dicit Paulus: *Plenitudo legis Christus.* *Rom. 10. 4.* Spiritus sanctus veniens implevit ea quæ sunt Evangelii. Spiritus implet omnia quæ sunt in Christi doctrina, & ea quæ sunt in lege Christus. Non quod Pater sit imperfectus, sed ut interpres & perfector eorum quæ sunt Patris. Sic autem Spiritus explicat & declarat ea quæ sunt Filii. Nam dicit: D *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit Spiritus sanctus, ducet vos in omnem veritatem &c.* *Joan. 16. 12.* Quoniam a seipso non loquitur: non enim contradicit Filio, sed adimplet ea quæ sunt Filii, ut & Filius ea quæ sunt Patris. In fine hujus sermonis invenies Chrysostomum dicentem, Missionem neque Filium, neque Spiritum minorem facere Patre. Quod & ipse Pater mittatur a Spiritu & a Filio dicit his verbis: Si tibi ostendero factorem cæli & terræ missum fuisse a Spiritu & a Filio, quid facies? E Vel nega Christum & dele Scripturas; vel cum servus sis Scripturæ, Scripturis te subjice. Et ubinam, inquies, hoc dictum est? Audi Deum per Prophetam Isaiam dicentem: *Audi me, Israel, quem ego voco*, *Is. 48. 12.* & cum totum locum protulisset usque ad hæc verba, Et nunc *Dominus misit me & Spiritus ejus:* confirmat Patrem hæc dicere, ex præcedentibus dicta probans & statuens manifestum esse quod Pater hic loquatur, & mittatur a Spiritu & Filio.

F

Ejusdem in illud, *Christus oriens*, *Luc. 1. 78.* & in illud, *ascendit & descendit*, *Ephes. 4. 9.* & quod Spiritus sanctus sit omnipotens.

Deus Verbum, inquit Joannes, Bra-

chium, de Dispensatione Servatoris & ejusdem Deitate interpretans: multa signa, inquit, faciente Jesu, non crediderunt in eum Judæi, ut impleretur quod dictum est ab Isaia: *Domine, quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est?* Ipse igitur est justitia: appropinquat enim justitia mea. Ipse servator, ipse brachium. Ideo Paulus omnia comprehendens ad unum refert, dicens: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, & sanctificatio & redemtio.* Ille nobis protulit orientem justum: Ecce enim, inquit, proferam domui David orientem justum. Ipse est rex justus. Unus ergo est oriens, multi vero ejus radii, humanitatis, medelæ, pacis, justitiæ; radii etiam aliorum innumerabilium. Ideo David prænuncians canebat: *Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis, donec auferatur luna.* Hic igitur Oriens ex alto ortus est, & ex terra; ex alto secundum divinitatem, ex terra vero secundum œconomiam.

Series hiulca.

Is. 53. 1.

1.Cor. 1. 30.

Ps. 71. 7.

A εἰς τὴν οἰκονομίαν ἐκλαμβάνων τοῦ σωτῆρος καὶ τὴν αὐτοῦ θεότητα. πολλά, φησι, σημεῖα ποιήσαντος τοῦ Ἰησοῦ, οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἡσαΐου· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; αὐτὸς τοίνυν καὶ δικαιοσύνη· ἐγγίζει γὰρ ἡ δικαιοσύνη μου παραγίνεσθαι. αὐτὸς καὶ σωτὴρ, αὐτὸς καὶ βραχίων. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος περιλαβὼν ἅπαντα, εἰς ἓν ἀναφέρει, λέγων· ὃς ἐγενήθη ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ σοφία, καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις. οὗτος ἡμῖν ἀνέτειλεν ἀνατολὴν δικαίαν· ἰδοὺ B γὰρ, φησιν, ἀνατελῶ τῷ οἴκῳ Δαυὶδ ἀνατολὴν δικαίαν. καὶ βασιλεὺς δίκαιος. μία μὲν οὖν ἡ ἀνατολὴ, πολλαὶ δὲ αὐτῆς αἱ ἀκτῖνες· φιλανθρωπίας, ἰάσεως, εἰρήνης, δικαιοσύνης· ἀκτῖνες καὶ μυρίων ἄλλων. διὸ καὶ ὁ Δαυὶδ προθεσπίζων ᾖδεν· ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη, καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη. αὕτη γοῦν ἡ ἀνατολὴ ἐξ ὕψους ἀνέτειλε, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς· ἐξ ὕψους μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἀπὸ γῆς δὲ κατὰ τὴν οἰκονομίαν.

Ejusdem ex oratione in Incarnationem Domini nostri Jesu Christi, & quod singulis climatibus Angelus præsit.

Servivit creatura homini; non tamen ut digno; sol & luna, stellæ, mare, terra, & quæ in eis sunt; non ut digno, inquam; nam prævaricator & reus fuit, sed Deo jubente ei servire; ut ne ab omnibus imago injuria afficeretur, licet prævaricata esset. Omni ergo creatura rebellante, jubet Deus creaturam non repugnare; sed solem præbere radios suos, mare pisces & negotiationem, & singulas res creatas utilitatem suam hominibus. Hanc explicans sententiam Apostolus dicit: *Nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subjecta est, non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe. Quia & ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Id est, ut vidit Deus hominem lapsum, & creaturam peccatoris imperium detrectantem, eam vel invitam refrenavit, jussitque parere ut antea, dum legi parendo regalem ipsi potestatem servavit. Pudebat enim creaturam eum, qui per prævaricationem captivus erat, dominum sibi adscribere, & ipsi servire, quem peccati servum videbat. Sed creator jussit transgressorem non abnegare, sed ostendere communis Domini immensam gratiam, & beneficii immutabilitatem: promittens etiam creaturæ, renovato & in libertatem restituto corrupto illo & captivo homine, etiam ipsam renovatum iri; ac si diceret: Cecidit imago, & per transgressionem periit, & corrumpitur per inobsequentiam: ne desistas tamen servire ei

Rom. 8. 20.

C Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅτι ἑκάστῳ κλίματι ἐφεστήκασιν ἄγγελοι.

Ἐδούλευσεν ἡ κτίσις τῷ ἀνθρώπῳ, οὐχ ὡς ἀξίῳ, ἥλιος καὶ σελήνη, ἄστρα, καὶ θάλασσα, καὶ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς· οὐχ ὡς ἀξίῳ δὲ (καὶ γὰρ παραβάτης ἦν, καὶ ὑπόδικος) ἀλλὰ τοῦ θεοῦ δουλεύειν προστάξαντος, ὡς ἂν μὴ ἐξυβρισθῇ διὰ πάντων ἡ εἰκὼν, εἰ καὶ παρέβη. πάσης τοίνυν τῆς κτίσεως στασιαζούσης, ὁ θεὸς κελεύει τῇ κτί- D σει μὴ ἀφηνιᾷν· ἀλλὰ παρέχειν μὲν τὸν ἥλιον τὴν ἑαυτοῦ ἀκτῖνα, τὴν δὲ θάλασσαν ἰχθῦς, καὶ τὰς ἐμπορίας, καὶ ἕκαστον τῶν κτισμάτων τὴν ἐξ ἑαυτῶν χρείαν καὶ ὠφέλειαν τοῖς ἀνθρώποις. ταύτην ἀπογυμνῶν ὁ ἀπόστολος τὴν ἔννοιαν, φάσκει· ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται· τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπὶ ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἷόν τι λέγω· ὡς εἶδεν ὁ θεὸς τὸν E ἄνθρωπον ἐκπεσόντα, καὶ τὴν κτίσιν ἀνανεύουσαν πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ ἡμαρτηκότος, ἐχαλίνωσεν αὐτὴν καὶ μὴ θέλουσαν, καὶ ἐκέλευσεν ὑπηρετεῖν ὡς πρότερον, ἡνίκα τὸ βασιλικὸν ἑαυτῷ καὶ ἀρχικὸν τὴν ἐντολὴν φυλάττων συνδιέσωζεν. ᾐσχύνετο γὰρ ἡ κτίσις τὸν αἰχμάλωτον τῇ παραβάσει κύριον ἐπιγράφεσθαι, καὶ ἐξυπηρετεῖν αὐτῷ, τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ὁρῶσα δοῦλον γενόμενον. ἀλλ' ἐκέλευσεν ὁ κτίστης μὴ ἐξαρνεῖσθαι τὸν παραβάτην, ἀλλ' ἐπιδεικνύναι τοῦ κοινοῦ δεσπότου τὴν ἄφθονον χάριν, καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας ἀμετάθετον· ἐπαγγειλάμενος καὶ τῇ κτίσει, ὅτιπερ ἀνα- F καινιζομένου, καὶ ἐλευθερουμένου τοῦ φθαρέντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος ἀνθρώπου, ἀνακαινισθήσεται καὶ αὐτή. ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· ἔπεσεν ἡ εἰκὼν, καὶ ὠλίσθησε διὰ τὴν παράβασιν, καὶ φθείρεται διὰ τὴν παρακοήν· ἀνάσχου δουλεῦσαι τῇ τοῦ

φθαρέντος

A φθαρέντος φθορᾷ, ἵνα, ὅταν αὐτὸν ἀνακαινίζω, τὴν ἐμὴν εἰκόνα τὸν φθαρέντα ἄνθρωπον, σὺν αὐτῷ καί σε τὴν κτίσιν ἀνακαινίσω, καὶ σύνδουλον αὐτοῦ τῇ ταλαιπωρίᾳ συναναστήσω τῇ δόξῃ. τί δέ ἐστι τὸ, τὴν κτίσιν φεύγειν τὴν τοῦ ἀνθρώπου δεσποτείαν; λέγει γὰρ, τῇ ματαιότητι ἡ κτίσις οὐχ ἑκοῦσα ὑπετάγη. ποίᾳ ματαιότητι; ἀφ' οὗ ἂν ἐκτραπῇ ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ματαιότης καλεῖται. ἄκουσον ψάλλοντος τοῦ Δαυίδ· πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν, πᾶς ἄνθρωπος μάταιός ἐστιν, ὁ τὸν θεὸν καταλιμπάνων, καὶ τὰ μάταια μεταδιώκων. B ἔστησεν ὁ θεὸς ἀγγέλους κατὰ τὰ κλίματα τῆς οἰκουμένης, ἕνα ἕκαστον ἐπιτροπεύειν, ὡς καὶ Μωϋσῆς λέγει, ἑνὸς ἑκάστου ἔθνους· ἔστησε δὲ, ἵνα τὴν ἄψυχον κτίσιν χαλινώσωσιν, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ θάλασσαν, καὶ γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὑπηρετεῖν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἀπολαύσει. πάλιν οἱ ἄγγελοι ἐτρύχοντο, ὑπηρετούμενοι ἀναξίοις, καὶ δίκης ἐνόχοις ἀνθρώποις· μάλιστα, ὁρῶντες αὐτοὺς τὴν δεσποτικὴν ἀξίαν τοῖς εἰδώλοις ἀνατιθέντας, καὶ ἀνιερουργοῦντας. ἔφερεν ἡ γῆ τὸν οἶνον, καὶ οἱ βωμοὶ τὰς σπονδὰς ἐδέχοντο, τοὺς ἄλλους καρποὺς, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἀνετίθεντο. C διὰ τοῦτο ἐδυσφόρουν οἱ ἄγγελοι, τὰ μὴ ὄντα ὁρῶντες ἀντὶ τοῦ ὄντος τιμώμενα. ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἕτερον ζήτημα, τὸ εἰς τὸν προφήτην ἀναφερόμενον. ἦλθε πρὸς αὐτὸν, φησὶν, ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Δανιὴλ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ, ἀφ' ἧς ἡμέρας προέθου κακῶσαι τὴν ψυχήν σου ἔναντι κυρίου, εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἀπεστάλην ἀπαγγεῖλαί σοι τὰ ῥήματα ταῦτα. ἀλλ' ὁ ἄρχων τῆς βασιλείας Περσῶν ἀντέστη μοι, εἰ μὴ Μιχαὴλ ὁ ἄρχων τοῦ ἔθνους ὑμῶν ἦλθεν εἰς βοήθειαν. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις, εἰ ὁ τῆς Περσίδος ἐπιτροπεύων ἄγγελος, D παρὰ θεοῦ ἐπιτροπεύειν τέτακται. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Γαβριὴλ ἀνακομίσαι τὸν Ἰσραὴλ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ θεοῦ ἀπεστάλη, πῶς αὐτῷ τῶν Περσῶν ὁ ἄρχων ἀνθίστατο; λυθείη δ' ἂν τὸ διαπορούμενον ὧδε· ὁ κόσμος εἰδωλολατρείας ἐπεπλήρωτο· οἱ δὲ ἄγγελοι οἱ ἐφεστῶτες τῶν ἐθνῶν ἠγανάκτουν καὶ ἐθλίβοντο· αἰχμάλωτος δὲ Δανιὴλ, εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν ὁμοφύλων ἀπαχθεὶς, τὴν θεογνωσίαν ἐκήρυττεν. ὡσαύτως καὶ οἱ τρεῖς παῖδες, οὓς τὸ πῦρ εἰς ἱλαρὰν αὔραν τὴν καυστικὴν δύναμιν ἀμείψαν ἀνέψυχε. E διὸ καὶ πολλοὺς τῆς εἰδωλικῆς μεταστήσαντες πλάνης, θεοσεβεῖν παρεσκεύασαν ἐπ' αὐτῆς. ὁ οὖν τῆς ἀρχῆς τῶν Περσῶν ἐφεστηκὼς ἄγγελος ἔχαιρεν, ὁρῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ μέρεσι τὸν θεὸν ἀντὶ τῶν εἰδώλων λατρευόμενον. τὸν Ναβουχοδονόσορ ἑώρα ἀντὶ τοῦ καταναγκάζειν θύειν εἰδώλοις, καὶ ἐσχάταις τοὺς μὴ πειθομένους ὑποβάλλειν τιμωρίαις, λαμπρῶς θεολογοῦντα, καὶ λέγοντα· Σιδρὰχ, Μισὰχ, καὶ Ἀβδεναγὼ οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ οὖν ὁ μακάριος Δανιὴλ ἐδεῖτο τοῦ θεοῦ, πληρωθέντων τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν, τῶν ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ F διορισθέντων, ἀναγαγεῖν τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραήλ· ἀπεστάλη δὲ Γαβριὴλ μηνῦσαι αὐτῷ τὴν ἀνάῤῥυσιν· ἀνθίστατο τῷ Γαβριὴλ ὁ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς ἐπιστάτης λυπούμενος, ὅτι πάλιν

qui tabe corruptus est; ut cum imaginem meam, corruptum nempe hominem renovabo, te quoque creaturam renovem, & te quæ illi socia in miseria fuisti, simul cum gloria resuscitem. Quid sibi vult illud, quod creatura fugiat hominis dominium? dicit enim: *Vanitati subjecta est creatura, non volens.* Rom. 8. 20. Cui vanitati? A quo tempore homo a Deo aversus est, vanitas vocatur. Audi Davidem psallentem: *Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.* Ps. 38. 6. Omnis homo vanus, qui Deum relinquit, & vana sequitur. Constituit Deus Angelos secundum climata, Deut. 32. 8. ut singulorum curam gerant, ut & Moyses dicit, singularum gentium. Constituit autem, ut inanimatam creaturam refrænent, solem, lunam, mare, terram, & omnia quæ in eis sunt, ut serviant & ut homo illis fruatur. Rursum Angeli angebantur, servientes indignis & ultioni obnoxiis hominibus. Maxime cum viderent illos dominicum cultum idolis exhibere, & exsecranda facere. Proferebat terra vinum, & aræ libamina accipiebant, aliosque fructus idolis consecrabant. Ideo illud ægre ferebant Angeli, quæ non exstabant videntes coli, non eum qui vere est. Hinc & alia quæstio, quæ ad Prophetam refertur: *Venit ad illum*, inquit, *Angelus Gabriel, & dixit ei: Daniel serve Dei, a quo die* Dan. 10. 12. *proposuisti animam tuam affligere in conspectu Domini, exaudita est deprecatio tua, & missus sum ut annunciarem tibi hæc verba. Sed princeps regni Persarum restitit mihi, nisi Michael venisset in auxilium.* Dubitaverit enim quis, an Persidi præsidens Angelus a Deo constitutus sit. Similiter autem cum Gabriel ad reducendum Israelem ex captivitate missus fuerit, quomodo illi princeps Persarum restitit? Sic autem quæstio solvi possit. Mundus idololatria plenus erat. Angeli autem gentibus præfecti indignabantur & affligebantur: captivus vero Daniel cum contribulibus Babylonem adductus, Dei cognitionem prædicabat. Similiter quoque tres pueri, quos ignis, vi ardoris in hilarem auram commutato, refrigerabat; unde multos ab idolorum errore ad verum Dei cultum reduxerunt. Angelus igitur, qui in regno Persarum constitutus fuerat, lætatus est, videns in partibus suis non idola, sed Deum coli. Nabuchodonosorem videbat, qui prius cogebat idolis sacrificare, & recusantes extremis afficiebat suppliciis, clare theologi more prædicantem ac dicentem: *Sidrach, Misach & Abdenago, servi Dei altissimi*, Dan. 3. 93. & similia multa. Cum igitur beatus Daniel, impletis septuaginta annis captivitati præscriptis, peteret a Deo ut Israel a captivitate educeretur; missusque est Gabriel, qui liberationem ipsi nunciaret; Gabrieli obsistebat regni Persarum curator dolens, quod

terra, cui ille præerat, hinc ablatis pietatis doctoribus, ad pristinam impietatem & errorem reversura esset. Obsistebat autem non pugnando, sed justa dicendo. Quænam, inquit, est reditus festinatio? Cum propriam habitaret terram Israel, rebus secundis, in idololatriam sæpe delapsus est; nunc autem, cum in aliena terra vivit, pie versatur; nec modo pie versatur, sed etiam pro pietate pugnat, multosque errantium ad verum Deum convertit. Quando igitur & gratiam suscipientibus, nihil secundum animam utilius est futurum, & qui pietatem per illos colere cœperant in summum malum, impietatem nempe, rursum deducendi sunt; quanto melius erit Israelem a captivitate non reducere, & eos qui ad lucem divinæ cognitionis reducti sunt, in eadem pietate servare? Missus sum, inquis, ad reducendum populum in patriam. In quam patriam? Quam inhabitantes fœdaverunt dæmonibus sacrificantes & idolis. Annon de his accusat Jeremias [Jer. 2. 28. & 11. 13.] dicens: *Secundum numerum civitatum tuarum erant dii tui, Juda, & secundum bivia Jerusalem sacrificabas Baali.* Innumeris tunc a Deo afficiebantur bonis, & a malitia impietateque non recedebant. Innumera nunc patiuntur mala, & a Deo non recedunt. Quod ergo emolumentum ex reditu erit? Erat ergo Angeli contentio, non mali adversus bonum; (non enim dixit Scriptura, pugnavit, sed, restitit: etenim sæpe resistit justus bono, ut resistit sæpe legi clementia, & clementiæ lex. Lex peccantem punit, sæpe vero Regis clementia erga peccantem commiseratione movetur, & a pœnis liberat). Hic igitur pugna erat non adversarii contra adversarium, sed cognati contra cognationem. Neque enim justitia sine bonitate, neque bonitas absque justitia invenitur. Creatura, inquit, ut dictum est, ægre ferente & indignante, quod vel invita transgressori opem ferret & serviret, & Angelis dolentibus ob ingratum beneficia accipientis animum, totoque mundo malis afflicto propter ini- [Gen. 6. 12.] qua opera: *Viderat enim*, inquit, *Deus terram esse corruptam; omnis quippe caro corruperat viam suam.* Non erat creatura talis qualem ab initio Deus illam fecerat. Non erat cælum stellis ut antea splendens sine ulla macula. Non dabat terra ut prius fructus puros, nec mare, nec aliud quidpiam in creaturis. Prævaricator enim in eam ingressus, contaminavit & fœdavit omnia, blasphemiis contra Deum, turpibusque vocibus & cædibus; mare piratis & latronibus; fontes & fluvios, idololatriis, nymphis & dæmonibus tunc attribuebant. Omnes creaturæ ab hominibus in deos efformabantur. Nihil autem crea-

ἡ γῆ, ἧς ἐπεστάτει, τῶν διδασκάλων τῆς εὐσεβείας ἐκεῖθεν ἀνακομισθέντων, εἰς τὴν προτέραν ἐπαναστρέψει ἀσέβειαν καὶ πλάνην. ἀνθίστατο δὲ οὐ μαχόμενος, ἀλλὰ δικαιολογούμενος· τίς ἡ σπουδή, λέγων, τῆς ἀνόδου; τὴν οἰκείαν οἰκῶν πατρίδα ὁ Ἰσραήλ, καὶ εὐπαθῶν, εἰς εἰδωλολατρείαν πολλάκις ἐξώλισθε· νῦν δὲ καθαρῶς εὐσεβεῖ, τὴν ἀλλοτρίαν παροικῶν· καὶ οὐκ εὐσεβεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπεραθλεῖ τῆς εὐσεβείας, πολλοὺς τῶν πεπλανημένων πρὸς τὸν ἀληθινὸν ἐπιστρέφουσι θεόν. ὅτε οὖν καὶ τοῖς τὴν χάριν δεχομένοις οὐδὲν κατὰ ψυχὴν λυσιτελέστερον ἐπακολουθεῖ, καὶ τοὺς εὐσεβεῖν διὰ αὐτοὺς ἀρξαμένους τὸ ἔσχατον κακὸν ἡ δυσσέβεια πάλιν ὑποχειρίους ποιεῖ. πόσον ἦν ἄμεινον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ τέως τῆς αἰχμαλωσίας μὴ ἀνάγειν, καὶ τοὺς ἄρτι πρὸς τὸ φῶς ἀναβλέψαντας τῆς θεογνωσίας, ἐν τῇ αὐτῇ συντηρεῖν εὐσεβείᾳ; ἀπεστάλην, φῄς, τὸν λαὸν ἀποκαταστῆσαι τῇ πατρίδι. ποίᾳ πατρίδι; ἣν οἰκοῦντες ἐμίαινον, κνίσσαις δαίμοσι θύοντες, καὶ εἰδωλομανίαις. οὐ ταῦτα κατηγορεῖ λέγων Ἱερεμίας· κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεών σου ἦσαν οἱ θεοί σου, Ἰούδα· καὶ κατὰ τὰ ἄμφοδα Ἱερουσαλὴμ ἔθυες τῷ Βαάλ; μυρίοις τότε παρὰ θεοῦ περιεκλύζοντο ἀγαθοῖς, καὶ τῆς κακίας καὶ ἀσεβείας οὐκ ἀνεχώρουν· μυρία νῦν ὑπομένουσι κακὰ, καὶ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀφίστανται. τί ποτ' οὖν ἔσται τὸ τῆς ἐπανόδου κέρδος; ἦν τοίνυν ἡ ἀντίστασις οὐ κακοῦ πρὸς ἀγαθὸν, (οὐ γὰρ εἶπεν, ἐμάχετο, ἀλλὰ, ἀνθίστατο. καὶ γάρ ἐστι πολλάκις ἀντίστασις δικαίου πρὸς ἀγαθὸν, ὡς ἀνθίσταται πολλάκις νόμῳ φιλανθρωπία, καὶ φιλανθρωπίᾳ νόμος. ὁ νόμος τὸν ἁμαρτήσαντα κολάζει· φιλανθρωπία πολλάκις βασιλέως τὸν ἁμαρτήσαντα ἐλεεῖ, καὶ ἐξαρπάζει τῆς τιμωρίας.) ὧδε οὖν ἡ μάχη οὐκ ἐναντίου πρὸς ἐναντίον, ἀλλὰ συγγενοῦς πρὸς συγγενές. οὔτε γὰρ τὸ δίκαιον ἔξω ἀγαθότητος, οὔτε τὸ ἀγαθὸν ἔξω δικαιοσύνης εὑρίσκεται. ὅτι τῆς κτίσεως, φησιν, ὡς προείρηται διακειμένης, καὶ ἀγανακτούσης ἐφ' ᾧ καὶ ἄκουσα τῷ παραβάτῃ παρεῖχε τὴν χρείαν, καὶ ἐξυπηρέτει, καὶ ἀγγέλων ἀχθουμένων ἐπὶ τῇ τοῦ εὐεργετουμένου ἀγνωμοσύνῃ· καὶ ὅλου κακωθέντος τοῦ κόσμου διὰ τὰς παρανομίας (καὶ γὰρ εἶδε, φησιν, ὁ θεὸς τὴν γῆν, καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτῆς) οὐκ ἦν ἡ κτίσις, οἵαν ὑπέστησεν αὐτὴν ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς· οὐκ ἦν τοῖς ἄστροις ὁ οὐρανὸς, ὡς τὸ πρὶν, ἄνευ τινὸς μιάσματος καταλαμπόμενος· οὐκ ἦν ἡ γῆ τοὺς καρποὺς ἀμολύντους, ὡς τὸ πρὶν, ἀναδιδοῦσα· οὐ θάλασσα, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐν τῇ κτίσει. ὁ γὰρ παραβάτης εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, κατεμίανε, καὶ ἀνεθόλωσεν ἅπαντα ταῖς βλασφημίαις ταῖς θεομάχοις, καὶ αἰσχραῖς φωναῖς, ταῖς μιαιφονίαις, τοῖς πειραταῖς καὶ λῃσταῖς τὴν θάλατταν, τὰς πηγὰς καὶ ποταμοὺς ταῖς εἰδωλολατρείαις, νύμφαις καὶ δαίμοσιν ἀνάπτοντες αὐτά. πᾶσα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κτίσις εἰς θεοὺς ἀνεπλάττετο· οὐδὲν δὲ κτίσιν

A οὕτω μιαίνει, καὶ κιβδηλεύει, ὡς τὸ θεοποιεῖσθαι αὐτήν. διὰ ταῦτα εἰσῆλθεν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου διὰ σαρκὸς ἐν αὐτῇ, καὶ ταύτην τῶν μυρίων τούτων ἀπαλλάξας μιασμάτων, ἀνεκαίνισε, πολὺ χαλεπωτέρων ἢ σωματικῆς διαφθορᾶς ἐλευθερώσας αὐτὴν κακώσεων καὶ παθῶν. ἀνακαινίζει διὰ τῆς πρώτης παρουσίας τὴν κτίσιν, ἵνα μάθῃς ὅτι αὐτός ἐστιν, ὁ καὶ ἀπ' ἀρχῆς αὐτὴν δημιουργήσας. οὐ γὰρ ἄλλου μὲν κτίζειν, ἄλλου δὲ διαφθαρεῖσαν ἀνακαινίζειν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἑκάτερον σοφίας καὶ τέχνης. B ἀνακαινίζει τὴν κτίσιν κατὰ τὴν προτέραν ἐπιδημίαν, ἵνα μηδεμία σοι χώρα καταλειφθῇ ἀπιστίας, ὡς κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν οὐ καινισθήσεται· καὶ σὺ πρὸ αὐτῆς εἰς ἀφθαρσίαν, εἰς ἀπάθειαν, εἰς ἄφατον καλλονήν. εἰ γὰρ, ὅτε ἦν ἑκὼν ἐν ἀσθενείᾳ σαρκὸς, ἐν ἱδρῶσιν, ἐν πάθεσιν ὁ Χριστὸς, ὅτε πλάνος καὶ Σαμαρείτης ἐσυκοφαντεῖτο, τὴν κτίσιν ἐκάθαρε τῶν τοσούτων, καὶ τηλικούτων, καὶ πολυχρονιωτάτων παθῶν, καὶ μιασμάτων· ὅταν ὡς κριτὴς ζώντων παραγένηται καὶ νεκρῶν, ὅταν C μυριάσιν ἀγγέλων δορυφορούμενος τάγμασιν, ὅταν πάντων δεσπόζων καὶ κύριος, ὅταν πάντα φρίσσῃ καὶ τρέμῃ· πῶς ἡ ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβολὴ οὐ κατὰ τὸ * ῥᾷστον ἔχουσα κατορθοῦται καὶ τὸ ἀκόλουθον καὶ θεοπρεπές;

Ὅτι παραγίνεται ὁ σωτὴρ προκηρυττόντων τῶν προφητῶν, ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι καθ' ὃν τρόπον ἄνθρωπος τῆς προτέρας διαμαρτὼν ἐπιβουλῆς καὶ βοηθείας ἐπὶ δευτέραν ἔρχεται, οὕτω καὶ ὁ θεός. ἵνα οὖν μή τις ὑπονοήσῃ τοῦτο, ἄνωθεν προέλεγον οἱ D προφῆται τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἵνα δείξωσιν, ὅτι θεὸς οὐ σκεπτόμενος εὑρίσκει τὸ συμφέρον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς προεῖδεν ἅπαντα. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ ἄνθρωποι σκεπτόμεθα, καὶ ἐὰν ἀποτύχωμεν τῆς πρώτης πείρας, ἐφ' ἑτέραν μεταβαίνομεν· ὁ δὲ θεὸς οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἔδωκε νόμον, προφήτας, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ εὐαγγέλιον· οὐ χρόνῳ τὸ συμφέρον μεταμαθὼν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ εἰδὼς, ὡς οὐχ οἷόν τε ἄλλως ἦν τὴν κτίσιν, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ἄνθρωπον οὔτε γενέσθαι, οὔτε παιδαγωγηθῆναι, οὔτε τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἀξίωμα ἀναλα- E βεῖν, εἰ μὴ καθ' ὃν τρόπον ἡ ἄφατος πρόνοια καὶ φιλανθρωπία ᾠκονόμησεν.

Ὅτι φασὶν, εἰ προῄδει ἁμαρτῆσαι τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς, τί καὶ προήγαγεν αὐτόν; καὶ πολλαὶ μέν εἰσι καὶ πάγκαλοι τοῦδε τοῦ ἀπορήματος ἐπιλύσεις. λέγει δὲ οὖν καὶ ὁ θεόσοφος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι οὐ τοῦτο μόνον φημὶ, ὅτι προῄδει, ἀλλ' ὅτι καὶ πεσόντα ἀναστήσει αὐτὸν διὰ τῆς οἰκονομίας. καὶ οὐ πρότερον εἶδε τὴν πτῶσιν, F εἰ μὴ προεπενόησε τὴν ἀνάστασιν. ᾔδει ὅτι πεσεῖται, ἀλλὰ προαπέθετο τῆς ἀναστάσεως φάρμακον, καὶ συνεχώρησεν εἰς πεῖραν ἐλθεῖν θανάτου τὸν ἄνθρωπον, ἵνα μάθοι τίνος μὲν ἀπολαύει δι' ἑαυτὸν, τίνος δὲ τῇ τοῦ πλάσαντος χάριτι. ᾔδει πεσούμενον τὸν Ἀδάμ·

A turam sic maculat & adulterat, quam si in Deum efformetur. Ideo Servator mundi in eam per carnem venit, & eam ab illis innumeris maculis liberans renovavit, & a longe difficilioribus morbis & affectionibus eripuit, quam corporea corruptio esset. Renovat per primum adventum creaturam, ut discas eumdem esse qui illam a principio creavit. Non enim alterius est creare, & alterius corruptam renovare, sed ejusdem est utrumque sapientiæ & artis. Re- B novat creaturam priori adventu, ut nullus tibi dubitandi locus sit, eam in secundo ipsius adventu non renovatum iri, & te ante illam in incorruptibilitatem, in impatibilitatem, in pulcritudinem ineffabilem conversum iri. Si enim quando libens Christus in infirmitate carnis erat, in sudoribus, in doloribus, quando seductor & Samaritanus vocabatur, creaturam ab his tantisque & tam diuturnis morbis & maculis mundavit; quando veniet ut judex vivo- C rum & mortuorum, quando Angelorum innumeris stipatus ordinibus, quando omnium dominator & dominus, quando omnia horrore concutientur & tremore; quomodo mutatio a corruptione in incorruptionem, non videatur consequuta ea quæ Deo digna sunt?

Venit Servator prædicentibus Prophetis, ne quis putet eodem modo quo homo, a primo proposito & auxilio aberrans, ad secundum venit; ita etiam Deo eventurum esse. Ne quis igitur id suspice- D tur, diu antea Prophetæ illius adventum prædixerunt, ut ostenderent, Deum non meditando invenire id quod opportunum sit; sed a principio omnia prævidisse. Nam nos quidem homines meditamur, & si a priori conatu aberremus, ad alium transimus. Deus vero non sic; sed dedit legem, Prophetas & postea Evangelium; non temporis decursu quid sit utile discens, sed ab initio videns, non aliter potuisse creaturam & in ea hominem fieri, vel institui, neque incorruptionis E dignitatem accipere, nisi eo modo quo ineffabilis providentia & humanitas dispensavit.

Si, inquiunt, Deus prævidit Adamum esse peccaturum, quare illum produxit? Et multæ sunt & pulcherrimæ hujus dubii solutiones; dicit itaque divina sapientia præditus Joannes Chrysostomus: Non tantum dico quod hoc præsciverit, sed etiam quod lapsum hominem per œconomiam erecturus esset. Nec primo sci- F visset lapsum, nisi etiam præscivisset resurrectionem. Sciebat eum lapsurum esse, sed resurrectionis remedium præparavit, & permisit hominem ad mortis experientiam pervenire, ut disceret quid per se consequeretur, quid per Creatoris gratiam. Sciebat fore ut Adam caderet;

A ſed videbat ex illo prodituros eſſe Abel, Enos, Enoch, Noë, Eliam, Prophetas, admirandos Apoſtolos, nobilitatem naturæ; vidit Martyrum nubes, divinitus motas, pietatem diſtillantes. Vidit hæc, & ubi erat honeſtas, ubi juſtitia, ubi opus Deo dignum? An quia unus homo peccaturus erat, ex nihilo illum producere non debuit, & tot hominum, quorum ne uno quidem dignus erat mundus, fructum amputare ac radicitus demetere tantum generis humani germen
B & ornamentum, atque contra illud immittere falcem & iram, idque cum poſtea peccaturus eſſet, ac nondum peccaſſet, neque peccare cogitaſſet, quippe nondum exiſtens? Si enim prudentium virorum eſt non ab eo pœnas exigere, qui peccare quidem cogitavit, nondum tamen peccavit; quomodo Dei eſſe poſſit ab eo, qui ne meditatus quidem ſit peccare, pœnas peccatorum exigere? præſertim cum tunc grave peccatum eſſet: (quomodo enim non grave fuerit Domini præceptum deſpicere?)
C non incurabile vero peccatum futurum erat ex ineffabili conditoris clementia, primum hominem ad priſtinam dignitatem revocaturi. Itaque ſi non conditus fuiſſet primus homo, quia peccaturus erat; hinc ſequeretur Deum punire eum qui nondum peccaſſet, & poſteriore vocatione atque ſalute privare, & creaturam tot tantiſque viris orbam oſtendere.

Coloſ. 1. 15. Cum divinus Paulus dicat, *Primogenitus omnis creaturæ*, hæretici, inquit, non intelligentes de qua creatura
D loquatur, ad creaturam Filium inſipientes deprimunt. Duplex autem eſt creatura; una quidem facta, al-
2. Cor. 5. 17. tera renovata. Idem enim Paulus iterum clamat: *Si qua in Chriſto nova creatura.* Utque clarius oſtendat ſe Chriſtum
Coloſ. 1. 18. dicere renovatæ creaturæ primogenitum, addit, *Primogenitus ex mortuis*, ut in omnibus primas teneat. Primus eſt renovatorum, eorum qui ad incorruptionem vocantur, eorum qui a mortuis ſuſcitantur. Primus, non ſecundum Deitatem;
E apage: contumelia enim eſt Deo vocari primum creaturarum, qui ineffabili ratione, & incomprehenſibili excellentia ſuper omnes creaturas aſcendit ſedetque; ſed primus eſt ſecundum humanitatem, princeps factus nobis reſurrectionis, & mutationis ex corruptione in incorruptionem. Si enim Elias filium viduæ excitavit, & Eliſæus filium Somanitidis, & ipſe Servator quatriduanum Lazarum excitavit; ſed nemo eorum ad incorruptionem & immortalitatem excitatus eſt:
F iterum enim mors in illos dominium exercuit. Chriſtus vero reſurgens ex mortuis, non ultra moritur, mors illi non amplius dominatur: ſed neque illis quos in ſecundo ſuo adventu ſuſcitabit. O malam & inſipientem mentem veſtram! Venit

A ἀλλ' ἔβλεπεν ἐξ αὐτοῦ προελευσόμενον τὸν Ἄβελ, τὸν Ἐνώς, τὸν Ἐνώχ, τὸν Νῶε, τὸν Ἠλίαν, τοὺς προφήτας, τοὺς θαυμαστοὺς ἀποστόλους, τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως, τὰ θεοκίνητα τῶν μαρτύρων καὶ στάζοντα τὴν εὐσέβειαν νέφη. ἔβλεπε ταῦτα· καὶ ποῦ ἦν καλόν; ποῦ δὲ δίκαιον; ποῦ δὲ θεοπρεπές; ἵνα διότι ἔμελλεν εἷς ἄνθρωπος ἁμαρτάνειν, τοῦτον μὴ ἀγαγεῖν ἐκ μὴ ὄντων; καὶ τοσούτων ἀνδρῶν, ὧν οὐδὲ καθ' ἕνα ἄξιος ὁ κόσμος, φορὰν ἀνακόψαι, καὶ θερίσαι πρόρριζον τὴν τοσαύτην τοῦ γένους βλάστησιν καὶ
B καλλονήν, καὶ κατ' αὐτῆς ἐπαφιέναι τὴν ἐκτομὴν καὶ ὀργήν· καὶ τότε τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ὕστερον ἑλομένου, οὔτε ἁμαρτόντος, οὔτε ἁμαρτεῖν μεμελετηκότος, ἅτε μήπω μηδὲ ὑφεστῶτος; εἰ γὰρ σωφρόνων ἐστὶν ἀνδρῶν, τὸ μελετήσαντα μὲν ἁμαρτῆσαι, μὴ ἁμαρτήσαντα δέ, μὴ εἰσπράττειν εὐθύνας ἁμαρτημάτων· ἦ πού γε ἂν εἴη Θεοῦ, τὸν μηδὲ μελετήσαντα ἐξαμαρτῆσαι, τὰς τῶν ἡμαρτηκότων ἀπαιτεῖν δίκας, καὶ τότε χαλεποῦ μὲν ὄντος τοῦ ἁμαρτήματος; πῶς γὰρ οὐ χαλεπόν, ἀθέτησις δεσποτικῆς ἐντολῆς; οὐκ ἀνιάτου δὲ ἐσομέ-
C νου, τῇ ἀφάτῳ φιλανθρωπίᾳ τοῦ πλάσαντος, καὶ τοῦ πρωτοπλάστου, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανάγεσθαι μέλλοντος εὐγένειαν. ὥστε εἰ μὴ παρῆκτο, διότι ἔμελλεν ἁμαρτεῖν ὁ ἀρχέγονος, ἐδείκνυτο ἂν τὸ θεῖον τὸν μήπω ἁμαρτήσαντα κολάζον, καὶ τῆς ὕστερον ἀνακλήσεως καὶ σωτηρίας ἀποστεροῦν, καὶ τοσούτων ἀνδρῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἔρημον τὴν κτίσιν ἀποφαῖνον.

Ὅτι, τοῦ θείου Παύλου εἰπόντος, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, οἱ αἱρετικοί, φησι, μὴ νοήσαντες περὶ ποίας
D κτίσεως λέγει, εἰς κτίσμα τὸν υἱὸν οἱ ἀνόητοι καταβιβάζουσι. διττὴ δὲ ἡ κτίσις· ἡ μὲν γάρ ἐστιν, ἡ γεγενημένη, ἡ δέ, ἡ ἀνακαινιζομένη. αὐτὸς γὰρ πάλιν Παῦλος βοᾷ· εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. ἵνα δὲ λαμπρὸν ἐπιδείξῃ, ὅτι τῆς ἀνακαινισθείσης κτίσεως λέγει πρωτότοκον τὸν Χριστόν, ἐπάγει, πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσι πρωτεύων. πρωτεύων τῶν ἀνακαινιζομένων, τῶν εἰς ἀφθαρσίαν καλουμένων, τῶν ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένων, πρωτεύων οὐ κατὰ τὴν θεότητα (ἄπαγε·
E ὕβρις γὰρ θεῷ, τὸ καλεῖσθαι πρῶτον τῶν κτισμάτων, ὃς ἀρρήτῳ λόγῳ, καὶ ἀνεπινοήτῳ ὑπεροχῇ πάσης ὑπερήρτηται καὶ ὑπερίδρυται φύσεως·) ἀλλὰ πρωτεύει κατά γε τὴν ἀνθρωπότητα, ἀρχηγὸς ἡμῶν γεγονὼς τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταστοιχειώσεως. εἰ γὰρ καὶ Ἠλίας τὸν υἱὸν τῆς χήρας ἤγειρε, καὶ Ἐλισσαῖος τὸν τῆς Σωμανίτιδος, καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ τεταρταῖον τὸν Λάζαρον ἐξανέστησεν· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν εἰς ἀφ-
F θαρσίαν, καὶ ἀθανασίαν ἐξανέστη· πάλιν γὰρ αὐτῶν ὁ θάνατος ἐκυρίευσε· Χριστὸς δὲ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει· ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνων, οὓς κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναστήσει. ὦ κακῆς καὶ ἄφρονος ὑμῶν γνώμης. ἦλθεν

A θεν ὁ Χριστὸς πρὸς ἡμᾶς, ἔδωκεν ἡμῖν τὸ αὐτοῦ πνεῦμα, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ τὸ συνάλλαγμα παρῆλθε, καὶ λαβὼν ἡμῶν τὸ φύραμα ἀνύψωσεν αὐτὸ, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη τὴν εὐεργεσίαν ὑβρίζει. ἔλαβε παρ' ἡμῶν τὸ πλάσμα, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός· ἐλάβομεν ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ὑβρίζομεν, ἐν κτίσμασι καὶ δούλοις αὐτὸ καταλέγοντες.

Ὅτι, φησὶ, δέησις μὲν λέγεται, ὅταν τις τὸν θεὸν ἀξιοῖ εἰς πρᾶγμα· προσευχὴ δὲ, ὅταν ὑμνῇ τὸν θεόν· B εὐχαριστία δὲ, ὅταν τις ὑπὲρ ὧν ἔπαθε, χάριν ἀνθομολογῇ τῷ θεῷ· ἐντυχία δὲ, ὅταν τις κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐντυγχάνῃ τῷ θεῷ, προσκαλούμενος αὐτὸν εἰς ἐκδίκησιν. ὅτι δὲ τὸ, ἐντυγχάνειν, οὐκ ἔστι, φησὶν, ἱκετεύειν, ἀλλ' ἐρωτᾷν καὶ ἀπόκρισιν δέχεσθαι. λέγει ὁ θεὸς πρὸς τὸν Ἠλίαν· τί σὺ ἐνταῦθα, Ἠλία; ἀποκρίνεται ἐρωτηθεὶς ὁ προφήτης· ζηλῶν ἐζήλωκα κυρίῳ παντοκράτορι, ὅτι ἐγκατέλιπόν σε οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἑξῆς. καὶ οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα δέησις, ἀλλ' ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις· καὶ γέγονε τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἔντευξις. καὶ πόθεν C δῆλον; Παύλου λέγοντος ἄκουσον· οὐκ ἀνέγνωτε ἐν Ἠλίᾳ τῷ προφήτῃ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ; οὐκοῦν ἡ ἐντυχία οὐκ ἔστι δέησις. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Χρυσόστομος. δεῖ δ' οὖν ἔτι λεπτομερέστερον τὰς διαφορὰς τῶν εἰρημένων ὀνομάτων διασκέψασθαι, καὶ ἐπιθεωρῆσαι· ὥστε μὴ τῷ πλήθει μόνον ἱκανὰ εἶναι λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεινότερον διακωδωνίζειν ταῦτα βουλομένοις ἀνάλωτα καὶ ἀνεπηρέαστα διαμένειν.

Christus ad nos, dedit nobis Spiritum suum, & assumsit corpus nostrum, & contractus præcessit, & assumta massa nostra exaltavit illam, & constituit in dextera Patris; & ingratus animus beneficium contumelia afficit. Accepit a nobis figmentum, & constituit ad dexteram Patris: accepimus ab illo Spiritum, & injuriam facimus in creaturarum & servorum ordinem illum redigentes.

Petitio quidem dicitur, inquit, quando quis Deum quidpiam rogat; precatio autem quando Deum laudat; gratiarum actio, cum quis pro acceptis beneficiis, gratias agit Deo. Supplicatio cum quis contra inique agentes accedit ad Deum, vocans illum ad ultionem. Supplicare vero non est precari, inquit, sed interrogare & responsum accipere. Dicit Deus Eliæ: Quid tu hîc, Elia? Respondet Propheta interrogatus: *Zelo zelatus sum pro Domino omnipotenti, quia dereliquerunt te filii Israel* &c. Non est hîc precatio, sed interrogatio & responsio, & ex utroque fit colloquium. Et unde id probatur? Paulum dicentem audi: *An nescitis in Elia quid dicit Scriptura? quemadmodum interpellat adversum Israel?* Igitur ἐντυχία non est δέησις. Sed hæc Chrysostomus. Oportet igitur subtilius differentias dictorum nominum perpendere & considerare; ut non solum idonea sint quæ plebi dicantur, sed etiam iis qui eas voces volent acrius explorare, insuperabiles & inoffensæ remaneant.

3. Reg. 19. 5.
Rom. 11. 3.

D

Ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι παλαιᾶς διαθήκης εἷς ὁ νομοθέτης· καὶ εἰς τὸ ἔνδυμα τοῦ ἱερέως· καὶ περὶ μετανοίας.

Ex oratione, quod veteris Testamenti unus sit legislator, & in sacerdotum indumentum, & de Pœnitentia.

ΟΤΙ φησὶν ὁ Παῦλος· οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον· δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται. πῶς οὖν δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται; πῶς; ἐπειδὴ ὁ πρῶτος νόμος Ἰουδαίοις μόνοις ἐδέδοτο, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τῆς αὐτῆς ὑπαρχόντων δημιουργίας καὶ φύσεως· τὸ δὲ εὐαγ- E γέλιον πᾶσιν ὁμοτίμως τοῖς ὁμοφυέσιν, εἰκότως ἐν αὐτῷ δικαιοσύνη θεοῦ ἀποκαλύπτεται, καὶ καλεῖται δικαιοσύνης εὐαγγέλιον. ἐν τοίνυν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ οὐκ ἦν ἡ κλῆσις δικαία. οὐ γὰρ ὁμοίως πάντας ἐκάλει καὶ ἐφώτιζε, τοὺς Ἰουδαίους δὲ μόνους. οὐκ ἦν οὖν δικαία, ἀλλ' οἰκονομικὴ, προπαρασκευάζουσα ὁδὸν τῇ δικαιοσύνῃ; οὐ λέγω ταύτην δικαίαν, κἀκείνην ἄδικον· ἀλλ' ἐκείνην ὁδὸν ταύτης, καὶ προκατασκευὴν ταύτης. ὑπελάμβανον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῖς δο- F θήσεται μόνοις, ὥσπερ καὶ ὁ νόμος· ἐξέβη δὲ παρ' ἐλπίδας ἡ προσδοκία. διὸ καὶ Δαυὶδ λέγει· ὑπελάβομεν, ὁ θεὸς, τὸ ἔλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου. εἶτα· κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ θεὸς, οὕτω καὶ ἡ αἴνεσίς σου· οὐχὶ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς. καὶ ἵνα δείξῃ, ὅτι τὸ ἐλεῆσαι

AIT Paulus: *Non enim erubesco Evangelium: justitia enim Dei in eo revelatur.* Quomodo igitur justitia Dei in eo revelatur? Quomodo? Quia prima lex Judæis solum data fuerat, licet alii homines ejusdem essent conditionis & naturæ. Evangelium vero omnibus æqualiter gentibus. Jure merito in illo justitia Dei revelatur, & vocatur Evangelium justitiæ. In veteri igitur Testamento non erat vocatio justa: non enim similiter omnes vocabat & illuminabat, sed solos Judæos. Non erat igitur justa, sed œconomica, præparans viam justitiæ. Non dico hanc justam, illam vero injustam; sed illam viam hujus & præparationem. Opinabantur Judæi sibi solis Evangelium datum iri, sicut & legem. Sed expectatio contra spem evenit. Ideo dicit David: *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio populi tui.* Deinde: *Secundum nomen tuum, Deus, ita & laus tua:* non solum in medio populi tui, sed etiam *in fines terræ*; & ut ostendat quod misereri finium

Rom. 1. 16. 17.
Psal. 47. 8. 10.

terræ justitiæ sit, addit: *justitia plena est dextera tua.*

Psal. 29. 1. *Dominus regnavit*, inquit. Quomodo regnavit Dominus? An quasi novam accipiens dignitatem regni? Si enim dixisset, *Dominus regnat*, æternam Domini potestatem ostendisset; cum dicit vero, *Regnavit*, ejus œconomiam per carnem significat, per quam natura nostra jugo diaboli, peccati, mortis excusso, creatorem cognovit, ut verum regem, largitorem incorruptionis, resurrectionis. Nuncium igitur lætum affert David iis, qui a peccato, morte, diabolo olim regebantur, quod jugum illud contritum, imperium sublatum sit, & Dominus omnibus dominetur, ut ipse quoque post resurrectionem dixit: *Data est*

Matth. 23. *mihi omnis potestas in cœlo & in terra:* prius vero dominata est nobis mors & peccatum. Regnavit enim mors ab Adam usque ad Moysem & postea. Et

Rom. 5. 14. Servator de diabolo: *Si Satanam Sata-*

Matth. 12. 26. *nas ejiciat, divisum est regnum ejus.* Itaque regnavit ante adventum Christi super genus humanum diabolus, imo & peccatum. Dicit enim iterum Paulus:

Rom. 5. 2. *Quemadmodum regnavit peccatum in mortali nostro corpore; sic & gratia regnabit*

Psal. 96. *per Christum. Dominus regnavit;* finitum est imperium peccati, mortis, diaboli: exultet igitur terra, natura terrigena, olim errans, nunc vero gloriosa; olim in sepulcris, nunc in thronis.

Oeconomiæ, inquit, erant plurima in veteri Testamento, sed non omnino grata & beneplacita Deo erant: rerum futurarum figuræ & umbræ, sed non res ipsæ: & videre est in illis, alias quidem figuras, alias vero notiones. Verbi gratia, non omnino placent Deo, hyacinthus, purpura, coccus & byssus; Deus enim animarum puritatem requirit, non corporum flores & splendores; sed in corporea elegantia imaginem virtutum depingit. Si enim vere stolis illis aquiescebat, quomodo Moysem ante Aaron non induit; sed qua ille non vestiebatur, illâ induit Sacerdotes? Et Moyses quidem aqua non lotus est, & lavit. Quare? Ut discas non hæc Deo potiora esse; quoniam perfecto viro ad sui ornatum sufficit virtus: & quia hæc typus erant virtutis, non ipsa virtus.

Exod. 28. 2. In capite, inquit, ferebat Pontifex tiaram; quia oportebat eum qui caput omnium constitutus erat, in capite habere potestatem, & scire se cum caput aliorum sit, omnium tamen Domino principi esse subjectum. Absoluta enim auctoritas, nec cujusquam imperio subjecta, dura est & intolerabilis. Ideo in lege gratiæ qui Pontifices maximi sunt, Evangelium in capite recipiunt, ut sciat is qui eligitur, se veram Evangelii tiaram accipere, & etiamsi aliorum sacrum caput constituatur, iisdem tamen legi-

A τὰ πέρατα τῆς γῆς, δικαιοσύνης ἐστὶν, ἐπάγει· δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιά σου.

Ὁ κύριος, φησιν, ἐβασίλευσε. πῶς ὁ κύριος ἐβασίλευσεν; ἆρ' ὡς πρόσφατον λαβὼν τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα; εἰ μὲν γὰρ εἶπεν· ὁ κύριος βασιλεύει, τὴν ἀΐδιον αὐτοῦ ἡρμήνευσεν ἐξουσίαν· εἰπὼν δὲ, ἐβασίλευσε, τὴν διὰ σαρκὸς αὐτοῦ οἰκονομίαν λέγει, δι' ἧς ἡ φύσις ἡμῶν τὴν ἐπικράτειαν τοῦ διαβόλου, τῆς ἁμαρτίας, τοῦ θανάτου ἀποσεισαμένη, ἐπέγνω πλάστην, τὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέα, τὸν χορηγὸν τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ἀνα-

B στάσεως. εὐαγγελίζεται τοίνυν ὁ Δαυὶδ τοῖς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὑπὸ τοῦ θανάτου, ὑπὸ τοῦ διαβόλου πάλαι βασιλευομένοις, ὅτι ὁ ζυγὸς ἐκεῖνος συντέτριπται, τὸ κράτος λέλυται, καὶ βασιλεύει πάντων ὁ κύριος, ὡς καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφη· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· πρὶν δὲ ἐβασίλευεν ἡμῶν ὁ θάνατος καὶ ἡ ἁμαρτία. ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως, καὶ ἑξῆς. καὶ ὁ σωτὴρ περὶ τοῦ διαβόλου· καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐμερίσθη ἡ βασιλεία αὐτοῦ. ὥστε ἐβασίλευσε

C πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ γένους ἡμῶν ὁ Σατανᾶς· ἀλλὰ καὶ ἡ ἁμαρτία. λέγει γὰρ πάλιν Παῦλος· ὥσπερ γὰρ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι, οὕτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσει διὰ Χριστοῦ. ὁ κύριος ἐβασίλευσε (πέπαυται τῆς ἁμαρτίας τὸ κράτος, τοῦ θανάτου, τοῦ διαβόλου) οὐκοῦν ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· ἡ φύσις ἡ γηγενὴς, ἡ ποτὲ πλανωμένη, νῦν δὲ δοξαζομένη· ἡ ποτὲ ἐν τάφοις, νῦν δὲ ἐν θρόνοις.

Ὅτι φησὶν οἰκονομίας ἦν τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ, ἀλλ' οὐκ ἀρεσκείας θεοῦ, καὶ προηγουμένης εὐ-

D δοκίας, καὶ τύποι τῶν μελλόντων καὶ σκιαὶ, ἀλλ' οὐκ αὐτὰ τὰ πράγματα. καὶ ἔστιν ἰδεῖν ἐπ' αὐτῶν ἄλλα μὲν τὰ σχήματα, ἄλλα δὲ τὰ νοήματα. οἷον· οὐ πάντως θεὸς ἀναπαύεται ὑακίνθῳ καὶ πορφύρᾳ καὶ κόκκῳ καὶ βύσσῳ (θεὸς γὰρ ψυχῶν ἀπαιτεῖ καθαρότητα, οὐ σωμάτων ἄνθη καὶ λαμπρότητας) ἀλλ' ἐν τῇ σωματικῇ φαιδρότητι τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς διαγράφει. εἰ γὰρ ταῖς στολαῖς ἐκείναις ὡς ἀληθῶς ἀνεπαύετο, πῶς τὸν Μωϋσῆν πρὸ τοῦ Ἀαρὼν οὐκ ἐνέδυσεν· ἀλλ' ἣν ἐκεῖνος οὐκ ἐνεδύσατο, ταύτην τοὺς ἱερέας ἠμφίασε; καὶ Μωϋσῆς μὲν οὐκ

E ἐλούσθη ὕδατι, καὶ ἔλουε. διὰ τί; ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἦν ταῦτα προηγούμενα τῷ θεῷ· ὅτι τῷ τελείῳ πρὸς κόσμον ἀρκεῖ ἡ ἀρετή· καὶ ὅτι ταῦτα τύπος ἦν τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οὐκ ἀρετή.

Ὅτι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, φησιν, ἔφερεν ὁ ἀρχιερεὺς κίδαριν, διότι τὸν προχειριζόμενον ἁπάντων κεφαλὴν, καὶ κατὰ κεφαλῆς ἔχειν τὴν ἐξουσίαν ἔδει, καὶ εἰδέναι ὅτι κεφαλὴν τῶν ἄλλων προβαλλόμενος, καὶ αὐτὸς ὑπὸ κεφαλήν ἐστι τὸν κοινὸν ἁπάντων δεσπότην καὶ ἐξουσιαστήν· ἀπολελυμένη γὰρ αὐθεντία καὶ αὐτόνομος, ἀφόρητός ἐστι καὶ χαλεπή. διὰ

F τοῦτο καὶ ἐν τῇ χάριτι οἱ ἀρχιερατεύειν τελούμενοι, τὸ εὐαγγέλιον ἐπὶ κεφαλῆς δέχονται· ἵνα μάθῃ ὁ χειροτονούμενος, ὅτι τὴν ἀληθινὴν τοῦ εὐαγγελίου κίδαριν λαμβάνει, καὶ ὅτι εἰ καὶ τῶν ἄλλων ἱερουργεῖται κεφαλὴ, ἀλλ' οὖν καὶ αὐτὸς

ὑπὸ τούτους τελεῖ τοὺς νόμους, καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν, τῷ νόμῳ κρατεῖται. ἀλλ' ἡ μὲν τιάρα τὴν ἐξουσίαν ἐτύπου, ἥν τε αὐτὸς εἶχε τοῦ λαοῦ, καὶ ὑφ' ἣν αὐτὸς ἀνεφέρετο τοῦ θεοῦ.

Τὸ δὲ πέταλον τὸ χρυσοῦν, ἐν ᾧ τὸ ὄνομα ἐκεκόλαπτο τοῦ θεοῦ, ἐπέκειτο μὲν τῷ στήθει, φυλακῆς δὲ ἐπεῖχε τύπον τῶν ἐν καρδίᾳ κινημάτων· καὶ ὡς δεῖ ταῦτα καταρρυθμίζειν τῇ πρὸς τὸ θεῖον νεύσει καὶ καταφορᾷ. ἐπὶ δὲ τῶν ὤμων σμαράγδου λίθοι δύο, ἔχοντες τὰς ἓξ φυλὰς ἐντεῦθεν, καὶ τὰς ἓξ ἐντεῦθεν· οὗτοι δὲ σύμβολον ἦσαν τῆς ὄψεως τῆς ἀρχιερατικῆς. ἔχει γὰρ ἡ τῆς σμαράγδου ψῆφος καὶ χλωρότητα εὐπρεπῆ, καὶ καθαρότητα διαυγῆ, κατόπτρου δύναμιν ὑποφαίνουσα. καὶ γὰρ δεῖ τὸν ἱερέα καὶ ἀσκήσει νήφειν, καὶ τὸν βίον τοῖς ὑπ' αὐτὸν ὥσπερ κάτοπτρον παρέχειν. ἐπὶ τῶν ὤμων δὲ ἡ σμάραγδος, ἐπειδὴ πράξεώς ἐστι σημεῖον. ἡ γὰρ πρακτικὴ δύναμις τῶν ὤμων ἤρτηται. διὸ καὶ ὁ θεὸς πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ λέγει· θὲς τὴν καρδίαν σου ἐπὶ τῶν ὤμων σου, θύγατερ ἠτιμωμένη, ὅτι κύριος κτίζει σε εἰς σωτηρίαν. καὶ γὰρ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὤμους εἰς πράξεις ἡ γραφὴ λαμβάνει· ὡς ὅταν λέγῃ περὶ τοῦ Δαυίδ· καὶ ἐν ταῖς συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδήγησεν αὐτούς. ἐνῆσαν δὲ τῷ λογίῳ τῷ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ οἱ δώδεκα λίθοι ἐνηρμοσμένοι, τὰς δώδεκα φυλὰς ὑποδηλοῦντες. καὶ ὅρα· ἄνω μὲν καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων μία ἦν φύσις τῶν λίθων ἡ σμάραγδος· κάτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους, οἱ δώδεκα· αἰνιττομένου τοῦ λόγου, ὅτι ἄνωθεν μὲν ἐκ μιᾶς ἅπαντες προήλθομεν φύσεως· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, διαφόροις γνώμαις ἐμερίσθημεν· καὶ τὸ μὲν δίδωσι τῇ γνώμῃ, τὸ δὲ τῇ φύσει. ὑπὸ δὲ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱερέως, τὸ λεγόμενον λῶμα, ἄνθη, ῥόαι, καὶ ῥοΐσκοι χρυσοῖ, καὶ κώδωνες ἀπῃώρηντο. καὶ πῶς ἂν εἴη θεῷ ταῦτα κατὰ πρότερον λόγον ἀρέσκοντα; ἀλλ' ἐν τῷ σχήματι τοῦ ἱερέως ἐφῆκεν ἐξεικονίζεσθαι τὰς ἀρετάς. κάτω ἄνθη καὶ καρποὶ, τὰ τῶν ἀρετῶν κατορθώματα, ἅ τινά ἐστιν ἐλεημοσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ φιλανθρωπία, καὶ τῶν ἄλλων ὁ σύστοιχος αὐταῖς χορός.

Ὅτι, φησὶ, μὴ μετάβαλε ῥήματα θεοῦ ζῶντος· εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐβαπτίσθης· τί ἀναιρεῖς τὰ ὀνόματα τὰ ζῶντα, καὶ εἰσάγεις ὀνόματα λογισμῶν, γέννημα, λέγων, καὶ ἀγέννητον, καὶ γεννητὸν, ὂν ἀεὶ, καὶ μὴ ὂν ἀεί; τούτων ἀνέχεται θεὸς τῶν ματαίων ῥημάτων; ἓν ῥῆμα ἵνα μεταβάλῃ, προφήτης ποτὲ ἐκινδύνευσεν ἀπολέσθαι. καὶ βλέπε ῥήματος μικροῦ ἀκριβολογίαν. τὰ ῥήματα τῶν προφητῶν τινες ἐκάλουν ὑπὸ ἀπειρίας, λῆμμα κυρίου. λέγει ὁ θεὸς διὰ Ἱερεμίου· ἐὰν ἐρωτήσῃ σε ὁ λαὸς, ἢ ὁ ἱερεὺς, ἢ ὁ προφήτης, καὶ εἴπῃ σοι, τί τὸ λῆμμα; εἰπὲ αὐτοῖς, ὅτι τὸ λῆμμα κυρίου ὑμεῖς ἐστε. λήψομαι γὰρ ὑμᾶς λῆμμα, καὶ ῥάξω ὑμᾶς, ἵνα μὴ λέγητε λῆμμα. ἓν ῥῆμα ἵνα μὴ μεταποιηθῇ, ἀπειλεῖ ὁ θεός· καὶ σὺ ὁλόκληρον δογμάτων ἀκρίβειαν διαστρέφων, νομίζεις διαφυγεῖν τὰς τοῦ θεοῦ χεῖρας;

A bus esse subjectum; & licet aliis imperet, sub legis imperio esse. Tiara namque potestatem designabat, & quam ipse in populum habebat, & qua ille Deo subditus ferebatur.

Aurea vero lamina, in qua Dei nomen insculptum erat, in pectore erat, typum ferens custodiæ cordis motuum, & quomodo oporteat eos hæc ad Dei nutum aptare ac referre. In humeris erant smaragdi duo, quorum alter sex tribus, totidem alter exhibebat: erant autem symbolum summi B Pontificis præsentis: habet enim smaragdus & viriditatem decentem & puritatem splendentem, speculi vim referens. Oportet enim sacerdotem & in exercitatione vigilem sobriumque esse, & vitam subditis suis quasi speculum offerre. Erat vero smaragdus in humeris, quia operum signum est. Agendi enim potentia ab humeris dependet. Ideo Deus ad Jerusalem dicit: *Pone cor tuum super humeros tuos, filia despecta, quia Dominus creat te ad salutem.* Jer. 31. 22. Etenim C manus & humeros pro actionibus Scriptura accipit, ut cum de Davide dicit, *& in intellectu manuum suarum deduxit illos.* Psal. 77. 72. Inerant etiam in Rationali in pectore posito duodecim lapides aptati, qui duodecim tribus significabant. Et vide, supra quidem & in humeris una erat natura lapidum smaragdus; infra vero & in pectore duodecim: quo ænigmatice significabatur, nos primitus ab una omnes prodiisse natura; progressu vero temporis diversis opinionibus fuisse D divisos: & hoc quidem tribuit opinioni, illud vero naturæ. Sub fimbria sacerdotis, quæ dicitur ora, flores, aurea mala punica, corymbi & campanulæ pendebant. Et quomodo hæc, ut prius diximus, Domino placebant? Sed in vestitu Sacerdotis virtutes effingi jussit; infra flores & fructus, virtutum opera: quæ sunt eleemosyna, justitia & humanitas, & chorus reliquorum ipsis affinium.

Ne mutes, inquit, *verba Dei vivi.* In Patrem & Filium & Spiritum sanctum baptizatus es. E Cur tollis nomina viva, & inducis nomina cogitationum tuarum, dicens ingenitum, genitum; semper existens, & non semper existens? Deusne hæc inania verba tolerat? Unum verbum ut mutaret Propheta olim de vita periclitatus est. Et vide unius exigui verbi accurationem. Verba Prophetarum vocarunt quidam per ignorantiam, onus Domini. Dicit Dominus per Jeremiam: *Si interrogaverit te populus, vel Sacerdos, vel Propheta, & dixerit tibi: Quod est onus? dic illis, Onus Domini* Jer. 23. 33. F *vos estis. Assumam enim vos onus, & dirumpam vos, ne dicatis, onus.* Unum verbum ne mutetur comminatur Deus, & tu totam dogmatum accurationem commutans, putas te manus Dei effugere posse?

A

2.Cor.12.9. Ejusdem in illud: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea in infirmitate perficitur.*

Venit, inquit, a Patre Christus ad homines legatus; occisus fuit legatus, & tunc pax fuit. Sed legati venientes, & dona ferunt, & dona accipiunt. Quod igitur donum tulit, & quod donum accepit? Inexpectatum est donum, ut inexpectatus est Legatus. Sanguinem suum in donum, & corpus suum in donum ferens venit, & quod a me donum accepit? Fidem. Et quid pro illa mihi dat? Gratiam. Credidi ego, gratiam dedit ille. Soluta est inimicitia. Cum venit Legatus ad aliquam gentem, non dignatur cum aliquo forensi vel paupere loqui; sed statim ad Regem accedit. Hic vero Legatus venit, & statim cum meretrice, latrone, publicano & Magis loquutus est. Viden' legati benignitatem? Non enim ad unum aut alterum venit, sed ad communem naturam: & venit mea veste indutus; ne nuda divinitate accedens feram terreret.

Ἐκ τοῦ, εἰς τὸ, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.

Ὅτι ἦλθε παρὰ τοῦ πατρός, φησιν, ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πρεσβευτὴς, ἐσφάγη ὁ πρεσβευτής· καὶ τότε γέγονεν ἡ εἰρήνη. ἀλλ᾽ οἱ πρέσβεις ἐρχόμενοι, καὶ δῶρα φέρουσι, καὶ δῶρα λαμβάνουσι. ποῖον οὖν ἧκε φέρων δῶρον, καὶ ποῖον ἀντέλαβε; παράδοξον τὸ δῶ- B ρον, ὡς καὶ ὁ πρεσβευτὴς παράδοξος. τὸ αἷμα αὐτοῦ φέρων ἦλθε δῶρον· τὸ σῶμα αὐτοῦ φέρων ἦλθε δῶρον· καὶ τί παρ᾽ ἐμοῦ ἔλαβε δῶρον; πίστιν. καὶ τί ἀντ᾽ αὐτῆς μοι παρέσχε; χάριν. ἐπίστευσα ἐγὼ, ἐχαρίσατο ἐκεῖνος· ἐλύθη ἡ ἔχθρα. ὁ πρεσβευτὴς ὅταν ἔλθῃ πρὸς ἔθνος, οὐκ ἀξιοῖ τινι τῶν ἀγοραίων ἢ πενήτων διαλεχθῆναι· ἀλλ᾽ εὐθὺς τῷ βασιλεῖ πρόσεισιν· οὗτος δὲ ὁ πρεσβευτὴς ἦλθε, καὶ εὐθέως πόρνῃ, καὶ λῃστῇ, καὶ τελώνῃ, καὶ μάγοις διελέχθη. εἶδες πρεσβευτοῦ φιλανθρωπίαν; οὐ γὰρ πρὸς ἕνα καὶ δεύτερον ἦλθεν, ἀλλὰ C πρὸς τὴν κοινὴν φύσιν· καὶ ἦλθε τὸ ἐμὸν περιβεβλημένος ἱμάτιον, ἵνα μὴ γυμνῇ τῇ θεότητι παραγινόμενος φοβήσῃ τὴν θήραν.

2.Cor.5.17. Ejusdem in dictum Apostoli: *Si qua in Christo nova creatura: Vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia.*

Gentes ac Judæi dicunt, quid gloriatur Paulus dicens: *Vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia. Si qua in Christo nova creatura.* Ego enim, inquit, nihil novum video. Neque enim habes oculos ut hæc videas: accede, & faciam tibi oculos. * Quid vides? & tu facis oculos? Etiam. Et creator es? Omnino. An demens es? Nequaquam. Igitur fac oculos corporis? Nequaquam. Sed, quod majus est, oculos mentis. Et facies mihi oculos? Ita. Non enim habeo. Nequaquam. Tu vero habes? Ita. Quomodo? dic mihi. Cum abieris in templum, ibique nudam statuam videris, lapidemque mutum, & dixeris, Hic deus est; num oculos habes? An aliquid utile provenit ex oculis exterioribus, si cæci sint interiores? Viden' opus esse ut tibi faciam oculos, ut videas lapidem esse lapidem, & lignum esse lignum? Oculos-ne habes cum vides lignum & adoras? Si ego illud accipiens comburam, num oculos habes, qui id, quod combustum est, deum vocas? Cum passiones & vitia deos facis, an oculos habes? Ebrius est homo, & circumagitur, & irridetur, & pro homine fit irrationabilis. Tu vero dicis, ebrietas deus Bacchus est; furtum deus Mercurius. Viden' tibi oculis opus esse? Lex passiones & vitia punit; & hæc te deos facere non ad-

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἀποστόλου· εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα.

Ὅτι φασὶν οἱ Ἑλληνισταὶ καὶ τὸ Ἰουδαΐζον· τί κομπάζει Παῦλος λέγων· τὰ ἀρχαῖα παρῆλ- D θεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· ἐγὼ γάρ, φησι, καινὸν οὐδὲν βλέπω. οὐ γὰρ ἔχεις ὀφθαλμοὺς, ἵνα ἴδῃς ταῦτα. δεῦρο, καὶ ποιήσω σοι ὀφθαλμούς. τί ὁρᾷς; καὶ σὺ ποιεῖς ὀφθαλμούς; ναί. καὶ δημιουργὸς εἶ; καὶ πάνυ. οὐκ ἀπονενόησαι; οὐχί. οὐκοῦν ποίησον ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος; οὐκ. ἀλλὰ τὸ μεῖζον, τῆς διανοίας. καὶ ποιεῖς μοι ὀφθαλμούς; μάλιστα. οὐ γὰρ ἔχω; οὐχί. σὺ δὲ ἔχεις; ναί. πῶς; εἰπέ μοι; ὅταν ἀπέλθῃς εἰς ναὸν, καὶ ἴδῃς ἐκεῖ E ξόανον γυμνὸν, λίθον ἄφωνον, καὶ εἴπῃς, οὗτος ὁ θεός ἐστιν· ἆρα ὀφθαλμοὺς ἔχεις; μὴ γὰρ ὄφελός τι τῶν ἔξωθεν ὀφθαλμῶν, τῶν ἔνδοθεν πεπηρωμένων; ὁρᾷς, ὅτι χρείαν ἔχεις ἵνα ποιήσω σοι ὀφθαλμοὺς, ὥστε τὸν λίθον σε ἰδεῖν λίθον, καὶ τὸ ξύλον, ξύλον; ὀφθαλμοὺς ἔχεις, ὅταν ἴδῃς ξύλον, καὶ προσκυνήσῃς; ὅταν λαβὼν ἐγὼ αὐτὸ καύσω, ἆρα ἔχεις ὀφθαλμοὺς, τὸ καιόμενον θεὸν ὀνομάζων; ὅταν τὰ πάθη θεοποιῇς, ὀφθαλμοὺς ἔχεις; F μεθύει ὁ ἄνθρωπος, καὶ περιφέρεται, καὶ καταγελᾶται, καὶ γίνεται ἀντὶ ἀνθρώπου ἄλογος. σὺ δὲ λέγεις, ἡ μέθη, θεὸς ὁ Διόνυσος· ἡ κλοπὴ, θεὸς ὁ Ἑρμῆς. ὁρᾷς ὅτι χρεία σοι ὀφθαλμῶν; ὁ νόμος τὰ πάθη κολάζει, καὶ σὺ ταῦτα θεοποιῶν οὐκ αἰσθάνῃ;

αἰσθάνῃ; εἰ βούλει δὲ, πρόσεχε, ὅπως γέγονε πάντα καινά. κτίσις ἐν τῇ γραφῇ λέγεται οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή. ἔκτισεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανόν· τοῦτ' ἔστιν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐργάσασθαι. κτίζει καὶ ὅταν τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον καλὸν ἀπεργάσηται· ἐνταῦθα τὸ κτίζειν πραγμάτων ἐστὶν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή. καὶ ἄκουσον τοῦ Δαυὶδ λέγοντος. ἐπειδὴ γὰρ ἦν αὐτὸς καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκτισμένη, ἐῤῥυπώθη δὲ τῇ μοιχείᾳ καὶ τῷ φόνῳ, καὶ πρὸς φθορὰν κατεφέρετο· παρακαλεῖ τὸν θεὸν, καὶ λέγει· καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός. οὐχ ὅτι πρότερον οὐκ εἶχε καρδίαν, οὐδὲ περὶ τῆς οὐσίας τῆς καρδίας λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς κοσμούσης αὐτῆς ἀρίστης πολιτείας. ἰδοὺ τοίνυν κτίσις λέγεται, οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς οὐσίας διαφθαρείσης εἰς τὸ βέλτιον μεταβολή. οὕτω κτίζεται σώφρων ἡ πόρνη· οὕτως ἐλεήμων ὁ ἅρπαξ· οὕτω μεταβάλλεται εἰς πρόβατον ὁ λύκος, καὶ ὁ ἱέραξ εἰς περιστεράν. δύο κτίσεις. διὰ τοῦτο καὶ τὸ λουτρὸν κτίσμα λέγεται, τὸ λουτρὸν λέγω τῆς παλιγγενεσίας. ἀπεκδυσάμενοι γάρ, φησι, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀναγεννώμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. ὁρᾷς οὖν ὅτι ἐστὶ καινὴ κτίσις; τί γάρ μοι ὄφελος, ἐὰν γένηται οὐρανὸς καινὸς, καὶ γῆ καινὴ, ἐγὼ δὲ ταῖς ἁμαρτίαις πεπαλαίωμαι; ὁ οὐρανὸς οἶκός ἐστιν· ἐγὼ δὲ διαιτώμενος ἐν αὐτῷ καὶ νοσῶν. ἐὰν ἰατρὸς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀῤῥωστοῦντος εἰσέλθοι, καὶ τοῦ μὲν οὐδεμίαν πρόνοιαν λάβοι, λευκαίνῃ δὲ τοὺς τοίχους, καὶ χρυσογραφῇ τὸν ὄροφον· οὐκ ἂν εἴποις αὐτῷ, ἄνθρωπε, ἀνάστησον τὸν νοσοῦντα, τί τὴν οἰκίαν καλλωπίζεις; βοήθησον τῷ κειμένῳ. καὶ ὁ Χριστὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἐν ᾧ κατακειμένην εὗρε τὴν φύσιν μου καὶ νοσοῦσαν, καὶ πρὸς τὴν θεραπείαν αὐτῆς ἅπαντα δέχεται τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀνακαινίζει καὶ διορθοῖ τὴν φύσιν. τί οὖν τὸν ἰατρὸν μέμφῃ, ὅτι μὴ ταῦτα ποιεῖ· τὸν Χριστὸν δὲ πάλιν ὑπὸ μῶμον ποιεῖς, ὅτι ταῦτα ποιεῖ; οὕτω παρῆλθε τὰ ἀρχαῖα, οὕτω γέγονε τὰ πάντα καινὰ, οὕτω καινὴ κτίσις, καὶ μυρία ἄν τις τοιαῦτα ἐπισυνάψῃ.

Ἐκ τοῦ μετὰ τὰς Καλάνδας, καὶ ἑξῆς· καὶ κατὰ μεθυόντων.

Ὁ τοίνυν Χριστὸς τὰ ἄπειρα πλήθη ἑστιάσας ἐπὶ τῆς ἐρήμου, οὐκ ἐπὶ σκηνὴν καὶ ὕπνον αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἀλλ' ἐπὶ θείων ἀκρόασιν ἐκάλεσε λογίων. οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, καὶ τοσοῦτο ἐθίσωμεν ἑαυτοὺς ἐσθίειν, ὅσον πρὸς τὸ ζῆν μόνον, οὐχ ὅσον διασπᾶσθαι καὶ βαρύνεσθαι. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἐγενόμεθα καὶ ζῶμεν, ἵνα φάγωμεν καὶ πίωμεν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐσθίομεν, ἵνα ζῶμεν. οὐ τὸ ζῆν διὰ τὸ φαγεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ ζῆν τὸ φαγεῖν γέγονεν ἐξ ἀρχῆς. ἡμεῖς δὲ ὡς διὰ τοῦτο ἐλθόντες εἰς τὸν κόσμον, οὕτως ἅπαντα εἰς τοῦτο καταναλίσκομεν.

A vertis? Si vis autem, attende quomodo facta sint omnia nova. Creatio dicitur in Scriptura non solum ex nihilo ad esse productio; sed etiam in melius immutatio. Creavit Deus cœlum, hoc est, e nihilo fecit. Creat etiam quando malum hominem bonum facit: hîc vero creatio est rerum in melius mutatio. Et audi Davidem dicentem; cum enim & ipse, & cor ejus creatum esset; adulterio autem & cæde maculatum fuisset, & ad corruptionem ferretur, Deum precatur & dicit: *Cor mundum crea in* Ps. 50. 12.
B *me, Deus.* Non quod prius cor non habuerit, nec de substantia cordis loquitur, sed de meliori vitæ conditione ipsum ornante. Ecce igitur creatio dicitur, non solum ex nihilo productio, sed etiam corruptæ naturæ in melius mutatio; sic meretrix casta creatur, sic raptor efficitur eleemosynarius, sic mutatur in ovem lupus, in columbam accipiter: duplex creatio. Ideo & lavacrum creatio dicitur, lavacrum dico regenerationis. *Exuentes enim*, inquit,
C *veterem hominem, & induentes novum, eum* Coloss. 3. 9.
qui regeneratur secundum imaginem ejus qui creavit illum. Viden' igitur novam esse creaturam? Quid enim mihi prodest, si fiat cælum novum & terra nova, ego vero in peccatis meis inveterascam? Cælum domus est, ego vero habito in ea ægrotus. Si medicus in domum ægroti intraret, & ejus nullam haberet curam, sed dealbaret parietes & laquearia auro liniret; nonne diceres illi, ô homo ægrotum cura; cur domum exor-
D nas? fer auxilium decumbenti. Christus venit in hunc mundum, in quo decumbentem & morbidam invenit naturam meam, & ad illam curandam nullum non suscipit certamen, naturamque renovat & instaurat. Cur ergo medicum reprehendis, quia illa non facit; Christum vero vituperas quod hæc faciat? Sic vetera transierunt, sic facta sunt omnia nova; sic nova creatura, sic alia innumera quis superaddat.

E

Ex Homilia post Kalendas &c. & contra ebrios.

Christus innumeram multitudinem in Matth. 14. 13.
deserto convivio excipiens, non illos ad tentorium & somnum misit; sed ad divina verba audienda vocavit. Sic & nos faciamus, & tantum edere nos assuefaciamus, quantum ad vitam sit satis, sed non eousque, ut cibus nos dirumpat & gravet. Non enim ideo nati sumus & vivimus, ut edamus & bibamus; sed
F ideo edimus ut vivamus. Non vita propter cibum; sed cibus propter vitam ab initio factus est. Nos vero quasi in mundum ideo venerimus, sic omnia in eam rem consumimus.

1. Thess. 4. 13.

In dictum Apostoli: Nolumus vos ignorare de dormientibus, fratres; ut non contristemini sicut & cæteri &c.

Rom. 6. 3. Quare Paulus cum de Christo loquitur, mortem ipsius mortem vocat; cum vero de nostra morte verba facit, dormitionem illam & non mortem appellat? Nam in eadem oratione, ter obitûs hominum mentionem faciens, nunquam mortem dicit; sed dormitionem obitum vocat. Non enim perfunctorie his usus est verbis Apostolus; sed ali-
1. Cor. 11. 13. quid magnum & sapiens præparat. In Christo igitur mortem vocat, ut passio credatur; in nobis vero dormitionem, ut dolorem mitiget. Ubi enim præcessit resurrectio, fidenter vocat mortem; ubi vero in spe adhuc manet, dormitionem appellat, & per hanc appellationem nos consolatur, bonam nobis spem suggerens. Qui dormit enim, omnino resurget: etenim mors nihil aliud est, quam diuturnus somnus.

A Ἐκ τοῦ, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἀποστόλου· περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί· ἵνα μὴ λυπῆσθε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τί δήποτε, ὅταν μὲν περὶ τοῦ Χριστοῦ διαλέγηται ὁ Παῦλος, θάνατον καλεῖ τὸν ἐκείνου θάνατον· ὅταν δὲ περὶ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς, κοίμησιν αὐτὴν, καὶ οὐ θάνατον ὀνομάζει; καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τρίτον μνησθεὶς τῆς τελευτῆς τῶν ἀνθρώπων, οὐδαμοῦ θάνατον λέγει, ἀλλὰ κοίμησιν τὴν ἀναχώρησιν ὀνομάζει.
B οὐ γὰρ παρέργως ταύτῃ κέχρηται τῶν λέξεων παρατηρήσει, ἀλλὰ σοφόν τε καὶ μέγα κατασκευάζει. ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ Χριστοῦ θάνατον καλεῖ, ἵνα τὸ πάθος πιστώσηται· ἐπὶ δὲ ἡμῶν, κοίμησιν, ἵνα τὴν ὀδύνην παραμυθήσηται. ἔνθα μὲν γὰρ προεχώρησεν ἡ ἀνάστασις θαρρῶν καλεῖ θάνατον· ἔνθα δὲ ἐν ἐλπίσιν ἔτι μένει, κοίμησιν καλεῖ· καὶ διὰ ταύτης παραμυθούμενος ἡμᾶς τῆς προσηγορίας, καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ὑποτείνων ἡμῖν. ὁ γὰρ κοιμώμενος ἀναστήσεται πάντως, ἐπεὶ καὶ θάνατος οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ μακροχρόνιος ὕπνος.

C

Ejusdem Chrysostomi ex Homilia de Pœnitentia.

Manna comedebant Judæi, & cæpas Ægyptias quærebant. Adeo turpis res est consuetudo, imo pessima. Licet per decem dies præclare te geras, licet per viginti, licet per triginta; non te diligo, non gratias habeo, non te complector: modo ne defatigeris, sed pudore suffundaris, teque ipsum damnes. Rursum de caritate disseruimus. Audisti, abiisti, rapuisti; non operibus sermonem exhibuisti. Ne te pudeat rursum ingredi in Ecclesiam. Erubesce cum peccas, ne erubescas cum pœnitentiam agis. Duo hæc sunt peccatum & pœnitentia: Vulnus est peccatum, pœnitentia vero pharmacum: in vulnere putredo, in pharmaco putredinis mundatio; in peccato probrum & derisio; in pœnitentia laus, fiducia, libertas. Sed ordinem invertit Satanas, & sibi obsequentibus dat in peccato licentiam, in pœnitentia probrum. Tu vero ne credas illi, sed utrique actioni quod suum est tribuere cura.

Τοῦ αὐτοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ περὶ μετανοίας.

Μάννα ἤσθιον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κρόμμυα ἐπεζήτουν. οὕτως αἰσχρὸν ἡ συνήθεια πρᾶγμα, καὶ κάκιστον. κἂν εἰς δέκα ἡμέρας κατορθώσῃς, κἂν εἰς εἴκοσι, κἂν εἰς τριάκοντα, οὐκ ἀγαπῶ, οὐ χάριν ἔχω, οὐ περιπτύσσομαί σε· μόνον μὴ ἀποκάμῃς, ἀλλ' αἰσχύνου καὶ καταγίνωσκε. πάλιν διελέχθην περὶ ἀγάπης·
D ἤκουσας, ἀπῆλθες, καὶ ἥρπασας· οὐκ ἐπεδείξω διὰ τῶν ἔργων τὸν λόγον. μὴ αἰσχυνθῇς πάλιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. αἰσχύνου ἁμαρτάνων, μὴ αἰσχύνου μετανοῶν. δύο ταῦτά ἐστιν, ἁμαρτία καὶ μετάνοια· τραῦμα μὲν ἡ ἁμαρτία, φάρμακον δὲ ἡ μετάνοια· ἐν τῷ τραύματι σηπεδὼν, ἐν τῷ φαρμάκῳ τῆς σηπεδῶνος ὁ καθαρισμός. ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὄνειδος, γέλως· ἐν τῇ μελανοίᾳ ἔπαινος, παρρησία, ἐλευθερία. ἀλλ' ἀντιστρέφει τὴν τάξιν ὁ Σατανᾶς, καὶ δίδωσι τοῖς πειθομένοις αὐτῷ ἐν μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν παρρησίαν, ἐν δὲ τῇ μετανοίᾳ τὴν αἰσχύνην. σὺ δὲ μὴ πεισθῇς
E αὐτῷ, ἀλλ' ἑκατέρᾳ πράξει τὸ οἰκεῖον ἀπονέμεσθαι σπούδασον.

Visio quam vidit Esaias contra Judæam & Jerusalem.

Isai. 1. 2. Dic visionem quam vidisti. Ait ille: *Audi cælum & auribus percipe terra, quoniam Dominus loquutus est.* Alia promisisti, & alia loqueris. Incipiens dixisti, *Visio contra Judæam & Jerusalem*, & dimissa narratione, cælum & terram alloqueris? Homines relinquis & cum irrationabilibus elementis loqueris? Etiam, inquit, quia brutis irrationabiliores facti sunt ii, qui ratione præditi sunt; nec ideo tantum, sed etiam quia

Ὅρασις, ἣν εἶδεν Ἡσαΐας κατὰ Ἰουδαίας, καὶ κατὰ Ἱερουσαλήμ.

Εἰπὲ τὴν ὅρασιν, ἣν εἶδες. ὁ δὲ λέγει· ἄκουε οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν. ἄλλα ἐπηγγείλω, καὶ ἄλλα λέγεις; ἀρχόμενος εἶπες, ὅρα-
F σις κατὰ Ἰουδαίας καὶ κατὰ Ἱερουσαλήμ· καὶ ἀφιεὶς τὴν διήγησιν, οὐρανῷ καὶ γῇ διαλέγῃ; ἀφῆκας τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῖς ἀλόγοις στοιχείοις προσδιαλέγῃ; ναί, φησιν· ἐπειδὴ τῶν ἀλόγων ἀλογώτεροι γεγόνασιν οἱ λογικοί· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι μέλλων ὁ

A Μωϋσῆς εἰσάγειν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ προορῶν τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, οὕτω πως φησίν· ἄκουε οὐρανὲ, καὶ λαλήσω· προσεχέτω ἡ γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου. διαμαρτύρομαι ὑμῖν φησιν, Ἰουδαῖοι, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὁ Μωϋσῆς, ὅτι ἐὰν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ἐγκαταλίπητε κύριον τὸν θεὸν, διασκεδασθήσεσθε εἰς πάντα τὰ ἔθνη. ἦλθε τοίνυν Ἡσαΐας, ἔμελλεν ἡ ἀπειλὴ στρατεύεσθαι. οὐκ ἠδύνατο καλέσαι Μωϋσέα τὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐδὲ τούς ποτε ἀκηκοότας· λοιπὸν τὰ στοιχεῖα καλεῖ, ἅπερ διαμαρτυρόμενος αὐτοῖς ἐκάλει καὶ ὁ Μωϋσῆς. B καίτοιγε ἐκεῖνος ἠδύνατο καὶ τὸν Ἀαρὼν καλεῖν εἰς μαρτυρίαν, καὶ πολλοὺς ἄλλους· ἀλλὰ διὰ τοῦτο (φαίη ἂν) οὐκ ἐκάλεσα τούτους, ἐπειδήπερ ἔμελλον ἐκεῖνοι τελευτᾷν, καὶ μὴ παρεῖναι μάρτυρες. ἐπεὶ δὲ ἂν εἰς παρανομίαν ἐξέκλινεν ὁ Ἰσραὴλ, διὸ τὰ μένοντα στοιχεῖα εἰκότως εἰς μαρτυρίαν καλῶ. οὕτω καὶ Ἡσαΐας ποιεῖ· οὐ διὰ τὰ εἰρημένα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ διαλεχθεὶς τοῖς Ἰουδαίοις, εὗρεν αὐτοὺς μὴ ἀκούοντας αὐτοῦ, ἐπὶ τὰ στοιχεῖα στρέφεται, καὶ μάρτυρας παραλαμβάνει αὐτά. ἄκουε οὐρανέ· σὺ γὰρ τὸ μάννα ἤνεγκας· ἐνωτίζου γῆ· σὺ γὰρ τὴν ὀρτυγομήτραν ἔδωκας. C ἄκουε οὐρανέ· σὺ γὰρ τὰ ὑπὲρ φύσιν αὐτοῖς ἐχορήγησας· ἄνω καθ' ὃν τρόπον ἐστερεώθης, ἔμεινες, καὶ μίμησιν οὐχ ὑπερεῖδες ἅλωνος. ἐνωτίζου γῆ· σὺ γὰρ κάτω ἦς, καὶ τράπεζαν αὐτοῖς παρετίθεις αὐτοσχέδιον. διὰ τοῦτο καὶ ἕτερος προφήτης ὁρῶν τὸν βασιλέα μαινόμενον, τὸ εἴδωλον λατρευόμενον, τὸν θεὸν ὑβριζόμενον, τοὺς ἄλλους ἐπληχότας, πρὸς οὐδένα τούτων ποιεῖται τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποστραφεὶς, ἄκουσόν, φησι, θυσιαστήριον, ἄκουσόν μου. τί οὖν; λίθῳ προσδιαλέγῃ; ναί, φησιν· D ἐπειδὴ λίθου ἀναισθητότερος ὁ βασιλεύς. ἄκουσον θυσιαστήριον, τάδε λέγει κύριος. καὶ εὐθέως ἐσχίσθη τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐρράγη, καὶ ἐξέχεε τὴν θυσίαν. ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐκ ἤκουσεν· ἀλλ' ἐκτείνει τὴν χεῖρα ὁ βασιλεὺς, τὸν προφήτην ἁρπάσαι βουλόμενος. ὁ δὲ θεὸς τί ποιεῖ; ἐξήρανεν αὐτοῦ τὴν χεῖρα· οὐ ξηραίνει δὲ αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς τὴν χεῖρα. ἵνα παρὰ τοῦ λίθου πάθει σωφρονέστερος γένηται. ἐβούλετο γὰρ αὐτὸν ἄνευ τῆς εἰς αὐτὸν κολάσεως σωφρονισθῆναι· ἀλλ' ἐπειδὴ, φησιν, ὁ λίθος ἐσχίσθη, καὶ σὺ οὐ διωρθώθης, ἐπὶ σὲ τὴν δικαίαν ὀργὴν ἐπιστρέψω.

A Moyses ducturus illos in terram promissionis, & prævidens futura sic dixit: *Audi cælum, & loquar; attendat terra verba oris mei.* Deut. 32. 1. Testor vobis, ait Moyses, o Judæi, cælum & terram, quia si ingressi in terram promissionis, reliqueritis dominum Deum, dispergemini in omnes gentes. Venit igitur Esaias: Minæ jam in effectum ducendæ erant. Non potuit vocare Moysem jamdiu mortuum, nec eos qui hæc audierant; elementa tandem vocat, quæ etiam B Moyses illis in testimonium advocarat. Quamquam ille potuerat Aaronem & alios multos in testimonium vocare. Sed ideo, inquiet, illos non vocavi, quia morituri erant, neque testes adfuturi. Cum vero Israel prævaricatus sit, ideo elementa semper manentia in testimonium voco. Sic & Esaias facit; non solum propter ea quæ diximus, sed etiam quia cum judæis loquutus, vidit eos sibi non attendere, ad elementa se convertit, & ea ut testes advocat. *Audi cælum*; tu enim manna tulisti: Exod. 16. 13. 14. *Auribus* C *percipe terra*; tu enim coturnices dedisti. *Audi cælum*; tu enim ea quæ supra naturam sunt illis præbuisti, superne ut firmatum fuisti, mansisti & areæ modum non despexisti. *Auribus percipe terra*; tu enim infra eras, & mensam illis subito apposuisti. Ideo & alius Propheta Regem insanientem videns, idolum colentem, & Deum contumelia afficientem, aliosque stupentes, horum neminem alloquitur; sed conversus ait, *Audi altare, audi me.* Cur 3. Reg. 13. 2. D lapidem alloqueris? Etiam, inquit, quia rex minus quam lapis sentit. *Audi altare, Hæc dicit Dominus*: & statim divisum & fractum est altare, & effudit hostiam. Homo autem non audivit; sed extendit rex manum Prophetam comprehendere cupiens. Deus vero quid fecit? Manum ejus arefecit: non arefecit autem manum a principio, ut ille ex ruptura lapidis prudentior fieret. Volebat enim eum sine castigatione sapere: sed quia inquit, lapis discissus est, & tu non E emendaris, justam in te iram convertam.

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν ἄσωτον, καὶ εἰς μετάνοιαν, καὶ εἰς τὸ ξύλον γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, καὶ εἰς τὸν λῃστήν.

Ὅτι τὸ τάγμα τῶν δικαίων οὐ βούλεται εἰς ἑαυτὸ ἁρπάσαι τὴν ἐξουσίαν τῶν κτισμάτων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν τοῦ πατρὸς πρόνοιαν θέλει κεῖσθαι τὰ τῆς οἰκονομίας. διὸ καὶ ἡ παραβολὴ τὸν νεώτερον εἰσάγει λαβόντα τὴν πατρικὴν οὐσίαν, F εἰς χώραν ἀποδημῆσαι μακράν. τὸ δὲ μῆκος οὐ σταδίοις διετείνετο, ἀλλὰ τρόποις ἐξετοπίζετο. καὶ γὰρ ὁ ἁμαρτάνων μακρὰν γίνεται θεοῦ, οὐ τόπῳ, ἀλλὰ τρόπῳ. λαβὼν δὲ τὴν οὐσίαν τὴν πατρικὴν,

Ex oratione in prodigum, in pœnitentiam, in lignum scientiæ boni & mali, & in latronem.

Justorum agmen non vult Christus in se rapere potestatem creaturarum, sed ea quæ ad œconomiam spectant, Patris Luc. 15. 12. providentiæ subjecta esse. Ideo parabola juniorem inducit, qui acceperat paternam hæreditatem, F proficiscentem in regionem longinquam. Longitudo autem non stadiis determinatur, sed moribus circumscribitur. Nam qui peccat longe removetur à Deo, non loco, sed moribus. Accepta autem paterna substantia,

A perdidit eam prodige vivendo. Accepit solem, ut illo frueretur, & donum ut Deum adoravit: accepit fontes ad delicias, & donum in deum convertit. Ignoravit donantem, & donum supra modum coluit. Eadem est creatura; sed non omnibus eodem modo conspicua. Paterna substantia ille quidem recte usus, hic vero abusus est. Ordo hic & ordo ille est, tametsi diversus. Pius vir cæli pulcritudinem videt, atque ex pulcritudine creatorem laudat: *Videbo*
Ps. 8. 4. *enim cælos opera digitorum tuorum.* Vidit impius, & ad creatorem mentem
B non convertit, sed pulcritudinem cæli contemplans, creaturam imaginatus est esse deum. Pius non contumelia afficit creaturam, sed Domino adorationem reservat. Honorat creaturam, sed ut conservam: non auferens cultum creatori creaturam contemplatur: laudat artificium, sed artificis gloriam illi non attribuit. Impius vero bene quidem vidit, sed male adoravit, & omnem ordinem subvertit.

ἀπώλεσεν αὐτὴν ἀσώτως ζῶν. ἔλαβεν ἥλιον εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ τὸ δῶρον ὡς θεὸν προσεκύνησεν· ἔλαβε πηγὰς εἰς τρυφὴν, καὶ τὸ δῶρον ἐθεοποίησεν. ἠγνόησε τὸν χαρισάμενον, καὶ τὸ χάρισμα ὑπερεδόξασεν. ἡ αὐτὴ κτίσις, ἀλλ' οὐ πᾶσιν ὁμοίως ὁρωμένη. πατρικὴ ἡ οὐσία, ἀλλ' ὁ μὲν καλῶς αὐτῇ, ὁ δὲ κακῶς ἀπεχρήσατο. τάγμα τοῦτο, κἀκεῖνο, εἰ καὶ διάφορον· ὁ εὐσεβὴς τὸ κάλλος ὁρᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους τὸν δημιουργὸν ἀνυμνεῖ. ὄψομαι γάρ, φησι, τοὺς οὐρανοὺς, ἔργα τῶν δακτύλων σου. εἶδεν ὁ ἀσεβὴς, καὶ πρὸς μὲν τὸν κτίσαντα τὴν διάνοιαν οὐ διεβίβασεν, ἐναπομείνας δὲ τῷ κάλλει τοῦ οὐρανοῦ, θεὸν ἐφαντάσθη τὸ δημιούργημα· ὁ εὐσεβὴς οὐχ ὑβρίζει τὴν κτίσιν, ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ τὴν προσκύνησιν ταμιεύεται. τιμᾷ τὴν κτίσιν, ἀλλ' ὡς ὁμόδουλον· οὐκ ἀφαιρῶν δὲ τὸ σέβας τοῦ κτίσαντος, περιάπτει τῷ κτίσματι. ἐπαινεῖ τὸ φιλοτέχνημα, ἀλλ' οὐχὶ τὴν τοῦ τεχνίτου δόξαν εἰς ἐκεῖνο περιΐστησιν. ὁ δὲ δυσσεβὴς καλῶς μὲν εἶδε, κακῶς δὲ προσεκύνησε, καὶ πᾶσαν τὴν τάξιν ἀνέτρεψεν.

C

Sæpe Scriptura diabolum vocat draconem & serpentem tortuosum.

Ὅτι δράκοντα πολλάκις ἡ γραφὴ καλεῖ τὸν διάβολον καὶ ὄφιν σκολιόν.

Luc. 10. 19. Ideo Servator dicit: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones*: & ne reptilia intelligas, adjecit, *& supra omnem virtutem inimici.* Draco & serpens, est diabolus, non ut malitiæ radix, ut Manichæi dicunt, sed ut princeps dæmonum & auctor lapsûs illis effectus.

Διὸ καὶ ὁ σωτήρ φησιν, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων. καὶ ἵνα μὴ τὰ ἑρπετὰ ὑπολάβῃς, ἐπήγαγε· καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. δράκων καὶ ὄφις, ὁ διάβολος· οὐχ ὡς ῥίζα κακίας, ὥς φασιν οἱ Μανιχαῖοι, ἀλλ' ὡς κατάρχων τῶν δαιμόνων, καὶ ἀρχηγὸς αὐτοῖς τῆς ἐκπτώσεως γεγονώς.

D

Ex hortatorio Sermone de Pœnitentia.

Ἐκ τοῦ παραινετικοῦ λόγου τοῦ περὶ μετανοίας.

Luc. 12. 18. De eo qui dixit, *Destruam horrea mea, & majora faciam*, sententiam a Deo latam in memoriam revocantes, aperite thesauros vestros, & date eleemosynam. Facite vobis thesauros indeficientes in cælo, ut Dominus jubet, qui futiles divitias ex fœnore & injustitia collegistis. *Facite*
E *vobis amicos de Mammona*, ut Dominus imperat; *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Τοῦ εἰπόντος· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω· τούτου τὴν ἐκ θεοῦ ἐπενεχθεῖσαν ἀπόφασιν εἰς μνήμην ἄνθρωποι λαβόντες, ἀνοίξατε τοὺς θησαυροὺς ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τῷ οὐρανῷ, καθὼς προστάσσει ὁ κύριος· οἱ τὸν ἐμπαίκτην πλοῦτον ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας συλλέξαντες. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμμωνᾶ, καθὼς ὁ δεσπότης παρακελεύεται, ἵν', ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.

Ex Homilia in terræ motum, & Lazarum & divitem.

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν σεισμὸν, καὶ εἰς τὸν Λάζαρον, καὶ εἰς τὸν πλούσιον.

Non cesso dicere, etiamsi nemo audiat. Medicus sum, medicamenta appono: præceptor sum, monere jussus sum, & neminem corrigo? Quid hoc est? At
F ego mercedem habeo, id per hyperbolem dixi Fieri enim nequit ut in tanta multitudine nemo se emendet. Audio, inquit, quotidie, & non facio. Audi, etiamsi non facias. Ex auditu enim efficitur ut agatur. Etiamsi non facias, ex

Οὐ παύομαι λέγων ἐγὼ, κἂν μηδεὶς ἀκούων ᾖ. ἰατρός εἰμι, τὰ φάρμακα ἐπιτίθημι· διδάσκαλός εἰμι, παραινεῖν ἐκελεύθην, οὐδένα διορθοῦμαι; καὶ τί τοῦτο; ἀλλ' ἐγὼ τὸν μισθὸν ἔχω, καὶ τοῦτο καθ' ὑπερβολὴν εἶπον. ἀδύνατον γὰρ ἐν τοσούτῳ πλήθει μὴ διορθωθῆναί τινα. ἀκούω, φησὶ, καθ' ἡμέραν, καὶ οὐ ποιῶ. ἄκουε, κἂν μὴ ποιῇς· ἐκ γὰρ τοῦ ἀκούειν καὶ τὸ πράττειν περιγίνεται. κἂν μὴ ποιῇς, αἰσχύνῃ

ἐπὶ

ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ· κἂν μὴ ποιῇς, μεταβάλλῃ τὴν γνώμην· κἂν μὴ ποιῇς, καταδικάζεις σεαυτὸν, ὅτι οὐ ποιεῖς. τὸ δὲ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ, ἀρχὴ διορθώσεως. ὅταν εἴπῃς, οἴμοι, ἤκουσα, καὶ οὐ ποιῶ· τὸ, οἴμοι, προοίμιόν ἐστι τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς.

A peccato pudore afficieris; etiamsi non facias, id mutat animum; etiamsi non facias, teipsum condemnas quod non facias. Seipsum autem incusare, principium est emendationis. Quando dixeris, hei mihi! audivi & non facio; illud, hei mihi, initium est mutationis in melius.

Εἰς τὸ, πέμψον Λάζαρον, καὶ τὰ ἑξῆς.

In illud: Mitte Lazarum &c. Luc. 16. 24.

Καὶ ποῦ νῦν οἱ οἰνοχόοι σου, οἱ τάπητες, οἱ παράσιτοι, οἱ κόλακες; ποῦ ὁ τῦφος; ποῦ ἡ φαντασία; φύλλα ἦν, καὶ χειμὼν κατέλαβε, καὶ πάντα ἀπώλετο. ὄναρ ἦν, καὶ ἡμέρα γέγονε, καὶ τὸ ὄναρ διαλέλυται. διὰ τοῦτο δὲ οὐ τὸν Νῶε, ἢ τὸν Ιακώβ, ἢ τὸν Ισαὰκ, ἀλλὰ τὸν Αβραὰμ ὁ πλούσιος ὁρᾷ. διὰ τί; ἐπειδὴ φιλόξενος ἦν ὁ Αβραὰμ, καὶ τῆς ἀπανθρωπίας τούτου μείζων γὰρ κατηγορία ἡ ἐκείνου φιλοξενία.

Et ubi nunc sunt pincernæ tui, tapetes, parasiti & adulatores? Ubi fastus, B & phantasiæ? Folia erant, & hiems abstulit, omniaque perierunt. Somnium erant; & ortus est dies somniumque dissipatum est. Ideo autem non Noë, vel Jacobum, vel Isaacum, sed Abrahamum dives vidit. Quare? Quia hospitalis erat Abraham, & ejus hospitalitas, istius inhumanitatis major est accusatio.

Εκ τοῦ, μὴ οὕτω σφοδρῶς θρηνεῖν τοὺς τελευτῶντας.

Ex Homilia quadam. Non adeo deflendos esse mortuos.

C

Θάνατος μεριμνῶν λύσις. εἰ μὴ θάνατος ἦν, ἑαυτοὺς ἂν κατησθίομεν· εἰ μὴ κόλασιν ἐξεδεχόμεθα, οὐδαμῶς τῶν κακῶν ἐπαυσάμεθα. εἶδες δεσπότου φιλανθρωπίαν; τὸ ἐκ παραβάσεως ἐπιτίμιον, ἀφορμὴν σωτηρίας ἀπειργάσατο. εἰ μὲν οὖν δίκαιός ἐστιν ὁ ἀποθανὼν, χαῖρε, διότι θαῤῥῶν πρὸς τὸν δεσπότην πορεύεται· εἰ δὲ ἁμαρτωλὸς, μὴ λυποῦ· ἐκέρδησεν ἐφ' οἷς τὴν προσθήκην τῶν ἁμαρτημάτων ἀφῄρηται.

Mors solutio est sollicitudinum. Nisi mors esset, nos ipsos devoraremus; nisi punitionem exspectaremus, nequaquam a malis cessaremus. Vides Domini benignitatem? pœnas ex prævaricatione exspectatas, salutis occasionem effecit. Si ergo justus erat qui mortuus est, gaude, quia cum fiducia ad Dominum profectus est. Si vero peccator erat, ne lugeas; id lucratus est, quod peccata peccatis non addere possit.

Οτι ἐν τῇ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κυριακὸν ἐπιστολῇ, ἣν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐξέπεμψεν ἐξορίας, καθάπτεται μὲν τοῦ Αρσακίου, λῆρον αὐτὸν καὶ μοιχὸν καλῶν· ἐπαινεῖ δὲ τοὺς ἀποστρεφομένους τὴν αὐτοῦ κοινωνίαν, ὡς διὰ θεὸν, καὶ τὸ εἰς τὸν ἀρχιερέα αὐτῶν ἀδίκημα, τὴν ἀποστροφὴν αὐτῶν ποιουμένους. καίτοιγε ἐν ἄλλοις φαίνεται παραινῶν μὴ ἀφίστασθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. εἰς τοῦτο δὲ ὕστερον, ὡς ἔοικε, μετέστη, ἐπειδὴ καὶ οἱ τοῦτον ἀδίκως ἐκβαλόντες, οὐχ οἷς ἔπραξαν ἔστερξαν, ἀλλὰ καὶ καταδρομὰς καὶ ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν αὐτῷ προσανακειμένων καὶ ὑπερορίας ἐπαλαμήσαντο.

D In Epistola ad Cyriacum Episcopum, quam misit post secundum exsilium, Arsacium perstringit, vocans illum delirum & adulterum: laudatque illos qui ejus communionem aversantur, ut qui propter Deum, & injustitiam Archiepiscopo suo illatam, ab illo declinent. Quamvis in aliis videatur hortari ne ab Ecclesia recedant. Postea autem, ut videtur, sententiam mutavit, quoniam ii qui ipsum injuste ejecerant, ejus gesta non approbabant; etiamque in eos qui ipsi addicti essent, incursiones insidiasque parabant, curabantque illos in exilium E pelli

Vide ea quæ de hac Epistola diximus in Monito. Tomo III. p. 665.

ΕΚ ΤΩΝ ΦΩΤΙΟΥ.

EX PHOTIO.

Ανεγνώσθησαν τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλίαι εἰς τὴν γένεσιν ἑξήκοντα καὶ μία ἐν τεύχεσι τρισίν· ὧν τὸ μὲν πρῶτον ὁμιλίας περιεῖχεν εἴκοσι, τὸ δεύτερον δὲ ἑκκαίδεκα, καὶ τὸ τρίτον κέ. ἐμφαίνεται δὲ ἐν τῷ πρώτῳ, ὡς ἀπ' ἀρχῆς τῆς τεσσαρακοστῆς ἀρξάμενος ὁμιλεῖν, μήπω συναπαρτισθείσης αὐτῆς, τοὺς τε εἴκοσι λόγους τούτους, καὶ ἄλλους τινὰς τρεῖς ἢ τέσσαρες, μεταξὺ τῶν εἰς τὴν γένεσιν λόγων, χρείας (ὡς εἰκὸς) παρεμπεσούσης, τῷ λαῷ προσωμίλησεν. ἔνεστι δὲ συνιδεῖν, ὡς εἰ καὶ, ΛΟΓΟΙ, ἔχει

Legimus Chrysostomi in Genesim Homilias unam & sexaginta, in tria distributas volumina, quorum primum viginti, secundum sexdecim, tertium viginti quinque continebat. Indicatur autem in primo ipsum cum a principio Quadragesimæ hæc concionari cœpisset, antequam illa finiretur, hos viginti F sermones, & alios tres vel quatuor inter sermones in Genesim, necessitate ut videtur ita postulante, populo concionatum fuisse. Observandum autem est, quod etiamsi λόγοι seu sermones in

hoc volumine inſcribantur; ſic enim inveni in iis quæ legi, homiliæ tamen videntur eſſe; tum aliis de cauſis, tum etiam quia multis in locis, quaſi præſentes videns auditores, ſic illos alloquitur, interrogat & reſpondet & pollicitationibus utitur. Poterat quidem ſi alio quam Homiliarum more concinnata eſſet oratio, iiſdem figuris & tropis ſermonem adornare; non tamen tam frequenter & aſſidue hoc facere, ſed cum attemperatione quadam. Declarat ergo ipſe has vere Homilias eſſe. Habuit autem illas ad populum, ut ex ipſis homiliis diſcimus, ſæpe quotidie, aliquando interpoſitis diebus. Ita ſe habet primum volumen, in quo ſunt viginti homiliæ. Alterum volumen ſexdecim ſermones complectitur, quorum ſeptem priores adhuc in Quadrageſima habitos fuiſſe ſignificat; ita ut per totam Quadrageſimam uſque ad magnam feriam quartam viginti ſeptem in Geneſim ſermones habuerit. Reliqui vero novem ſecundi tomi ſermones, & viginti quinque tertii, non ſtatim & continenter poſt Paſcha habiti fuere. Poſt habitam enim in magna feria quarta (majoris hebdomadæ) Homiliam, quæ eſt vigeſima ſeptima in Geneſim, poſtea concionatus eſt de ſancta Cruce, hinc de proditione Judæ, ac deinceps ſecundum occurrentes dies feſtos, & incidentia argumenta Homiliæ dictæ fuerunt. Et poſt Homilias de Reſurrectione, in Acta frequenter concionatus eſt, ut ipſe initio vigeſimi octavi in Geneſim ſermonis ſignificat; quem ſermonem, ut palam eſt, & ſequentes longo poſt tempore habuit. Homiliæ enim in Acta, quinquaginta numero ſunt, in illis dicendis annum fere integrum inſumſit. Non enim quotidie illas, ſed quinque vel ſeptem, vel pluribus interjectis diebus, illas pronunciavit: quas ſe habuiſſe declarat anno tertio Archiepiſcopatus ſui. Homilias vero in Geneſim quandonam pronunciavit, ſcire non poſſumus. Cæterum an in vigeſimo octavo ſermone illarum Homiliarum meminerit quas tertio Archiepiſcopatûs ſui anno emiſit *, an aliarum eadem de re, nondum ſcire potui. Utique cum Archiepiſcopus eſſet, has edidit; nempe viginti ſeptem in Quadrageſima ſecundi anni; cæteras vero triginta-quatuor, anno quarto. Dictio autem illius pro more perſpicua & pura, ſplendida quoque & ſponte fluens eſt, multam ſenſuum varietatem & exemplorum copiam apte contexens. Tanto tamen inferior eſt dictio, in humile loquendi genus delapſa, ſtylo Homiliarum in Acta, quanto iſtæ a commentariis in Apoſtolum & in Pſalmos ſuperantur. Ubique enim in operibus ſuis, puritate, ſplendore, ſagacitate cum ſuavitate conjuncta atque artificio uſus eſt; in his maxime

* Vide præfationem noſtram ad quartum tomum.

A τὴν ἐπιγραφὴν τὸ βιβλίον· οὕτω γὰρ εὗρον ἐν οἷς ἀνέγνων· ἀλλὰ μᾶλλον ἐοίκασιν ὁμιλίαις, τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι ἐν πολλοῖς πολλάκις ὡς παρόντας ὁρῶν τοὺς ἀκροατὰς, οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνεται, καὶ ἐρωτᾷ, καὶ ἀποκρίνεται καὶ ὑπισχνεῖται. δυναμένου μὲν, καὶ ἄλλως ἔχοντος τοῦ λόγου, καὶ οὐ καθ' ὁμιλίαν, τὰ τοιαῦτα σχηματίζειν καὶ ἐνδείκνυσθαι· οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως τοῦτο ποιεῖν, καὶ οὐχὶ σὺν οἰκονομίᾳ τινί· παρίστησιν ὁμιλίας αὐτὰς εἶναι. ὡμί- B λει δὲ ταύτας τῷ πλήθει, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ αὐτῶν τούτων, πολλάκις μὲν καθ' ἑκάστην, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμέραν. οὕτω μὲν τὸ πρῶτον βιβλίον, ἐν ᾧ καὶ εἴκοσι ὁμιλίαι. τὸ ἕτερον βιβλίον ἔχον ἑκκαίδεκα λόγους, τοὺς μὲν πρώτους ἑπτὰ ἔτι τῆς τεσσαρακοστῆς ἐνισταμένης ὑποδηλοῖ καθομιληθῆναι· ὡς εἶναι τοὺς δι' ὅλης αὐτῆς τῆς τεσσαρακοστῆς, μέχρι τῆς μεγάλης τετράδος, τῶν εἰς τὴν γένεσιν, λόγους κζ'. οἱ δὲ ὑπόλοιποι λόγοι ἐννέα τοῦ δευτέρου βιβλίου, καὶ οἱ λοιποὶ κέ. τοῦ C τρίτου, οὐκ εὐθὺς ὡμιλήθησαν, οὐδὲ συνεχῶς μετὰ τὸ πάσχα. μετὰ γὰρ τὴν ἐν τῇ μεγάλῃ τετράδι ὁμιλίαν, ἥτις ἦν τῶν εἰς τὴν γένεσιν κζ'. ὡμίληται τῇ ἐφεξῆς εἰς τὸν σταυρὸν, εἶτα εἰς τὴν προδοσίαν, καὶ λοιπὸν ἐφεξῆς κατὰ τὰς ἀνακυπτούσας τῶν ἡμερῶν πανηγύρεις τε καὶ ὑποθέσεις ἀναλόγως αἱ ὁμιλίαι ἐγένοντο. καὶ μετὰ τὰς περὶ ἀναστάσεως ὁμιλίας, ὡμίλησεν εἰς τὰς πράξεις συνεχῶς, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἀρχόμενος τοῦ εἰκοστοῦ ὀγδόου λόγου τῶν εἰς τὴν γένεσιν ἐπισημαίνεται· ὃν, ὡς δῆλον, καὶ τοὺς D σὺν αὐτῷ μετὰ πολὺν χρόνον προσωμίλησεν. αἱ γὰρ εἰς τὰς πράξεις ὁμιλίαι πεντήκοντα μέν εἰσι, σχεδὸν δὲ δι' ὅλου αὐτῷ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐρρήθησαν. οὐ γὰρ καθ' ἡμέραν ταύτας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πέντε καὶ ὑπὲρ ἑπτὰ καὶ πλείω καθωμίλει. ἃς δῆλον αὐτὸς ποιεῖ, ὅτι ἀρχιερατεύων κατὰ τὸ τρίτον ἔτος ὡμίλησε. τὰς δὲ εἰς τὴν γένεσιν οὐκ ἔχομεν γνῶναι, ὁπότε ὁμιλήσειε. πλὴν εἰ ἐκείνων μέμνηται τῶν ὁμιλιῶν ἐν τῷ κη' λόγῳ ὁμιλῆσαι, ἃς διὰ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἀρ- E χιερωσύνης αὐτοῦ ἐξειργάσατο, ἀλλὰ μὴ ἑτέρων τινῶν παρὰ ταύτας (οὔπω γὰρ τοῦτο ἔγνων.) δῆλον ὅτι καὶ τὰς ταύτας ἀρχιερατεύων κατεσκεύασε, τὰς μὲν κζ' τῇ τεσσαρακοστῇ τοῦ δευτέρου ἔτους, τὰς δὲ λοιπὰς λδ' ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει. ἡ δὲ φράσις αὐτοῦ μετὰ τῆς συνήθους σαφηνείας καὶ καθαρότητος καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ εὔροιαν ἐνδείκνυται, τὸ πολύχουν τῶν νοημάτων, καὶ τὴν τῶν παραδειγμάτων προσφυεστάτην εὐπορίαν συνυποφαίνουσα. ἠλάττωται δὲ ὅμως τῆς ἐν ταῖς πράξεσι φράσεως ἐπὶ τὸ τα- F πεινότερον ἀπενηνεγμένη, ὅσον τῶν εἰς τὸν ἀπόστολον ἑρμηνειῶν, καὶ ἔτι τῶν εἰς τὸν ψαλτῆρα ὑπομνημάτων ἡ ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπολείπεται. πανταχοῦ γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὸ καθαρὸν καὶ λαμπρὸν καὶ εὐκρινὲς μετὰ τοῦ ἤδεος τεχνουργῶν, τούτοις τε ἐνταῦθα

μάλιστα διαπρέπει, καὶ τῇ τῶν παραδειγμάτων εὐπορίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων ἀφθονίᾳ, καὶ (εἴ που δέοι) δεινότητι· καὶ ἁπλῶς ἔν τε λέξει, καὶ συνθήκῃ, καὶ μεθόδῳ, καὶ νοήμασι, καὶ τῇ ἄλλῃ κατασκευῇ, ἄριστα τάσδε τὰς συγγραφὰς ὑπεστήσατο.

Ἀλλὰ τὰς μὲν εἰς τὸν ἀπόστολόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπιγνῶναι, ποῖαί τε αὐτῷ ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντι ἐξεπονήθησαν, αἳ καὶ μᾶλλον διηκρίβωνται· καὶ ποῖαι ἀρχιερατεύοντι ἐποιήθησαν· τὰς δὲ εἰς τοὺς ψαλμοὺς οὔπω ἔχομεν ὅσον καθ' ἱστορίαν γνῶναι· πλὴν εἴ τις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν τοῦ λόγου θαυμάζων, σχολάζοντα αὐτὸν μᾶλλον, ἀλλ' οὐ πράγμασι κοινοῖς ἐνστρεφόμενον, ταύτας φαίη ἐξεργάσασθαι. Εἰ δέ τινα τῶν ῥητῶν, ἢ ἑρμηνείας, ἢ βαθυτέρας θεωρίας δεόμενα, οὐκ ἐπιμελῶς ἐπεξῆλθεν, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ὅσα γὰρ ἡ τῶν ἀκροατῶν ἐχώρει δύναμις, καὶ εἰς τὴν ἐκείνων συνέτεινε σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν, οὐδὲν οὐδαμοῦ παρῆκε. διό μοι καὶ ἀεὶ θαυμάζειν ἔπεισι τὸν τρισμακάριστον ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅτι ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις τοῦτο σκοπὸν ἐποιεῖτο, τὸ ὠφελεῖν τοὺς ἀκροατάς· τῶν δ' ἄλλων ἢ οὐδόλως ἐφρόντιζεν, ἢ ὡς ἐλάχιστον. ἀλλὰ καὶ τοῦ δόξαι λαθεῖν αὐτὸν ἔνια τῶν νοημάτων, καὶ τοῦ πρὸς τὰ βαθύτερα μὴ παρελθεῖν προσδύνειν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀκροωμένων ὠφελείας παντάπασιν ὠλιγώρει.

Τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον. ἀνεγνώσθη τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον. ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχου πόλιν ὁ Παῦλος, καὶ τοσοῦτον πλῆθος πιστῶν ἐγεώργησεν, ὡς προσηγορίαν πρὸς τὴν τῶν Χριστιανῶν τότε πρῶτον ἐν αὐτῇ ἀνθῆσαι. ταύτην τοίνυν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βωμοῦ τὴν ἀφορμὴν λαβὼν ὁ πνευματικὸς ἡμῶν ῥήτωρ, τὴν οἰκείαν προσάγει διδασκαλίαν, ἐκ τῶν διαβόλου γραμμάτων πιστούμενος τὴν ἀλήθειαν. βωμὸν ἀνεστήσατε διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς ἐστὶ θεὸς ἕτερος ἀγνοούμενος· τοῦτον ἥκω κηρύττων ἐγώ. ὢ παραδόξων πραγμάτων. τὸν βωμὸν τοῦ διαβόλου συνήγορον πεποιήκατε τοῦ Χριστοῦ· ὃ τῆς πλάνης ἐπίγραμμα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐφθέγγετο· ἡ στήλη τῆς ἀπάτης ἐστηλίτευσε τὴν ἀπάτην. ἐπειδὴ τὰ τῶν προφητῶν Ἀθηναίοις ἦν δυσπαράδεκτα, ὁ βωμὸς καὶ τὰ γράμματα τῶν δαιμόνων τῇ σοφίᾳ Παύλου ἐκήρυσσε τὴν εὐσέβειαν. εἱστήκει θρηνῶν ὁ διάβολος, ὁρῶν αὐτοῦ τὰ σοφίσματα ὑπὲρ Χριστοῦ ῥητορεύοντα· ἐπένθει βλέπων τὸν ἑαυτοῦ ἀριστέα Παῦλον κατ' αὐτοῦ στρατηγοῦντα, καὶ τοῖς οἰκείοις ὅπλοις αὐτὸν καταβάλλοντα.

Εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν, καὶ εἰς τὴν πεντηκοστήν. ἀνεγνώσθη τοῦ Χρυσοστόμου ἐπιγραφὴν ἔχον, σχόλιον εἰς τὸν θάνατον, λόγοι μικροὶ εἴκοσι δύο, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ παραπλήσιοι εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου κβ'· καὶ ἔτι εἰς τὴν πεντηκοστὴν ὡσαύτως λόγοι ιζ'.

commentariis hujusmodi splendet ornamentis, exemplorum ubertate, enthymematum copia, &, sicuti opus est, gravitate: atque, ut uno verbo loquar, dictione, constructione, methodo, sententiis, ac reliquo apparatu, has expositiones eximie ornavit.

Ex ipsis porro commentariis in Apostolum internosci potest, quinam ab eo Antiochiæ elaborati fuerint, quia sunt diligentius & accuratius adornati; & quinam dum Archiepiscopus esset concinnati fuerint; commentarios autem in Psalmos quandonam fecerit, scitu difficile est; nisi quis fortasse dixerit, vim & præstantiam sermonis miratus, ipsum potius in otio degentem, quam in publicis versantem negotiis, hæc emisisse: Si qua autem dicta, quæ vel interpretatione, vel profundiore speculatione egerent, non ita diligenter ab eo explanata fuerint; nihil mirum. Nam ea quidem, quæ auditorum captui accommodata erant, vel quæ ad eorum salutem & utilitatem pertinebant, nunquam prætermisit. Quamobrem mirari subit beatissimum illum virum, quod semper in omnibus sermonibus suis hunc sibi scopum proponeret, auditorum nempe utilitatem; cætera autem vel non curaret, vel levissime attingeret. Sed & auditorum utilitati solum advigilans, illud contemsit; ita ut alicui, ipsum vel sensus quosdam ignorasse, vel ad profundiora quædam penetrare refugisse, vel id genus alia præteriisse, videri posset. Series intricata.

Chrysostomi in S. Paulum. Legi ex Chrysostomi Orationibus in S. Paulum. Venit Antiochiam Paulus, & tantam fidelium stirpem laborando emisit; ut Christianorum nomen Antiochiæ primum effloruerit. Ex hac itaque altaris inscriptione arrepta dicendi occasione spiritualis orator noster, suam profert doctrinam, ex diaboli litteris veritatem confirmans. Aram posuistis cum inscriptione dicente, Deum esse alium ignotum: hunc ego prædicatum venio. O res admirandas! Aram diaboli Christum annunciantem effecistis. Inscriptio erronea pro veritate loquitur: fraudis cippus ipsam fraudem detexit. Cum Prophetarum oracula Atheniensibus captu difficilia essent, ara & inscriptio dæmonum per Pauli sapientiam pium cultum prædicavit. Stabat lugens diabolus, videns argutias suas pro Christo perorantes: ingemiscebat videns Paulum propugnatorem olim suum, contra se certantem propriisque armis se prosternentem.

In mortem Christi & in Ascensionem, & in Pentecosten. Legimus Chrysostomi nomine inscriptum librum: *Scholium in mortem*, breves sermones viginti duo: & in eodem libro similes viginti duo in Ascensionem Domini, similiterque in Pentecosten sermones septemdecim.

Synodus adversus sanctum Joannem inique collecta.

Lecta sunt acta Synodi quæ adversus sanctum Joannem Chrysostomum inique collecta fuit. In qua Præsides adfuerunt Theophilus Alexandriæ, Acacius Berrhœæ, Antiochus Ptolemaïdis, Severianus Gabalorum & Cyrinus Chalcedonis, qui infesto in illum animo cum essent, simul omnia & judices, & accusatores, & testes erant. Tredecim hæc actionibus peracta sunt; duodecim nempe contra sanctum virum: decima tertia vero contra Heraclidem, quem sanctus vir Ephesi Episcopum ordinaverat: hujus tamen depositionem validam reddere, aliis prohibentibus, non potuerunt. Heraclidis accusator Macarius quidam fuit Magnetum Episcopus, beati Joannis palam hostis. Primusque accusator Joannes ejus diaconus. Accusabat autem Chrysostomum *primo* quod se ejecisset, quia domesticum suum Eulalium puerum percusserat. Secundo, quod Joannes quidam Monachus, jubente Chrysostomo, verberatus fuisset, ut aiebat, ac raptatus, ferreaque catena dæmoniacorum instar constrictus. Tertio, quod preciosæ supellectilis magnam vim vendidisset. Quarto, quod marmora sanctæ Anastasiæ, quæ Nectarius Ecclesiæ illi marmoribus ornandæ reliquerat, ipse vendidisset. Quinto, quod per contumeliam Clericos appellaret viles, corruptos, suis usibus sponte paratos, triobolaresque. Sexto, quod sanctum Epiphanium delirum, & parvum dæmonium appellasset. Septimo, quod contra Severianum machinatus esset, concitatis adversus illum Decanis. Octavo, quod contra clerum sycophantiis plenum librum scripsisset. Nono, quod toto convocato clero, tres Diaconos citasset, Acacium, Edaphium & Joannem, & quasi humerale suum furati essent accusasset, quærens utrum ad alium usum, illud cepissent. Decimo, quod Antonium sepulcrorum effossorem convictum ordinasset. Undecimo, quod Joannem Comitem in seditione militum ipse indicasset. Duodecimo, quod neque in Ecclesiam veniens, neque in eam ingrediens precaretur. Decimo tertio, quod sine altari quopiam Diaconorum & Presbyterorum ordinationes fecisset. Decimo quarto, quod in una ordinatione quatuor Episcopos fecisset. Decimo quinto, quod mulieres suscipiat, solus cum solis, aliis omnibus foras emissis. Decimo sexto, quod hereditatem a Thecla relictam per Theodulum vendidisset. Decimo septimo, quod Ecclesiæ reditus nemo noverit quo abeant. Decimo octavo, quod Serapionem de crimine accusatum, presbyterum ordinasset. Decimo nono, quod communi-

A Σύνοδος ἡ κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου παρανόμως συστᾶσα.

Ἀνεγνώσθη συνόδου τῆς παρανόμως κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συγκροτηθείσης· ἐν ᾗ ὑπῆρχον κατάρχοντες Θεόφιλός τε Ἀλεξανδρείας, Ἀκάκιος ὁ Βερροίας, Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος, καὶ ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων, καὶ Κυρῖνος ὁ Χαλκηδόνος, οἱ τὰ μάλιστα δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα, οἳ ἅμα πάντα καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες B ἦσαν. ἐν ὑπομνήμασι δὲ αὐτὰ ἐπράχθη δέκα πρὸς τοῖς τρισίν· ἀλλὰ τὰ μὲν δύο καὶ δέκα κατὰ τοῦ ἁγίου· τὸ δὲ τρὶς καὶ δέκατον περιέχει τὰ κατὰ Ἡρακλείδου, τοῦ εἰς Ἔφεσον ὑπ᾽ αὐτοῦ χειροτονηθέντος· οὗ γὰρ οὐδὲ τὴν καθαίρεσιν ἴσχυσαν τελειῶσαι, ἑτέρων τινῶν κωλυσάντων. ὁ δὲ κατήγορος Ἡρακλείδου, τῆς Μαγνητῶν πόλεως ἐπίσκοπος ἦν ὀνόματι Μακάριος· ὁ δὲ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου περιφανὴς ἐχθρός· καὶ πρῶτος κατήγορος, Ἰωάννης ὁ διάκονος αὐτοῦ ἦν. κατηγόρει δὲ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτι τε αὐτὸν ἠδίκη- C σεν ἀφορίσας αὐτὸν, διότι τὸν οἰκεῖον παῖδα Εὐλάλιον ἔτυψε. Δεύτερον δὲ, ὅτι Ἰωάννης τις μοναχὸς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἐτυπτήθη, ὥς φησι, καὶ ἐσύρη, καὶ μετὰ τῶν δαιμονώντων ἐσιδηροφόρησε. Τρίτον, ὅτι τῶν κειμηλίων πλῆθος πολὺ διέπρασε. Τέταρτον, ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἃ ὁ Νεκτάριος εἰς μαρμάρωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐναπέθετο, αὐτὸς διέπρασε. Πέμπτον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ἀτίμους καὶ διεφθαρμέ- D νους, καὶ αὐτοπαραχρήτους καὶ τριοβολιμαίους ὑβρίζει. Ἕκτον, ὅτι τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον λῆρον ἀπεκάλει καὶ δαιμονιάριον. Ἕβδομον, ὅτι κατὰ Σεβηριανοῦ συσκευὴν ἐποιήσατο, κινήσας κατ᾽ αὐτοῦ τοὺς δεκανούς. Ὄγδοον, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ κλήρου συκοφαντικὸν βιβλίον κατεσκεύασεν. Ἔννατον, ὅτι συγκροτήσας συνέδριον παντὸς τοῦ κλήρου, ἔστησε τρεῖς διακόνους, Ἀκάκιον, Ἐδάφιον, Ἰωάννην, κατηγορήσας ὡς τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ κλέψαντας, λέγων, μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι αὐτὸ ἔλαβον. Δέκατον, ὅτι Ἀντώνιον ἐλεγ- E χθέντα τυμβωρύχον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον. ἑνδέκατον, ὅτι Ἰωάννην τὸν κόμητα ἐν τῇ στάσει τῶν στρατιωτῶν αὐτὸς κατεμήνυσε. δωδέκατον, ὅτι οὔτε προϊὼν εὔξατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὔτε εἰσιών. τρισκαιδέκατον, ὅτι ἄνευ θυσιαστηρίου χειροτονίας διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἐποίησε. τεσσαρεσκαιδέκατον, ὅτι ἐν μιᾷ χειροτονίᾳ τέσσαρας ἐπισκόπους ἐποίησε. πεντεκαιδέκατον, ὅτι δέχεται γυναῖκας μόνος πρὸς μόνας, πάντας ἐκβαλὼν ἔξω. ἑξκαιδέκατον, ὅτι τὴν κληρονομίαν τὴν ἀπὸ Θέ- F κλας καταλειφθεῖσαν πέπρακε διὰ Θεοδούλου. ἑπτακαιδέκατον, ὅτι τὰ πρόσοδα τῆς ἐκκλησίας οὐδεὶς οἶδε ποῦ ἀπῆλθεν. ὀκτωκαιδέκατον, ὅτι Σαραπίωνα ὑπὸ ἔγκλημα ὄντα, πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν. ἐννεακαιδέκατον, ὅτι τοὺς κοινωνικοὺς

νωνικοὺς τῆς οἰκουμένης κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐγκλεισθέντας, καὶ τελευτήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ ὑπερεῖδε, καὶ οὐδὲ τὰ σκηνώματα αὐτῶν περιπέμψαι ἠξίωσεν. εἰκοστὸν, ὅτι τὸν ἁγιώτατον Ἀκάκιον ὕβρισε, καὶ οὔτε λόγων μετέδωκεν αὐτῷ. εἰκοστὸν πρῶτον, ὅτι Πορφύριον τὸν πρεσβύτερον παρέδωκεν Εὐτροπίῳ ἐξορισθῆναι. εἰκοστὸν δεύτερον, ὅτι καὶ Βενέριον πρεσβύτερον παρέδωκε μεθ' ὕβρεως πολλῆς. εἰκοστὸν τρίτον, ὅτι αὐτῷ μόνῳ λουτρὸν ὑποκαίεται, καὶ μετὰ τὸ λούσασθαι αὐτὸν Σαραπίων ἀποκλείει τὴν ἔμβασιν, ὥστε ἄλλον τινὰ μὴ λούεσθαι. εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι πολλοὺς ἀμαρτύρως ἐχειροτόνησεν. εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι μόνος ἐσθίει, ἀσώτως ζῶν Κυκλώπων βίον. εἰκοστὸν ἕκτον, ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ, αὐτὸς μαρτυρεῖ, αὐτὸς ἀποφαίνεται. καὶ δῆλον ἐκ τῶν περὶ Μαρτύριον τὸν πρωτοδιάκονον, καὶ ἐκ τῶν περὶ Προαιρέσιόν φασι, τὸν Λυκίας ἐπίσκοπον. εἰκοστὸν ἕβδομον, ὅτι γρόνθον ἔδωκε Μέμνονι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ῥέοντος τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, προσήνεγκε τὰ μυστήρια. εἰκοστὸν ὄγδοον, ὅτι ἐν θρόνῳ ἀποδύεται, καὶ ἐνδύεται, καὶ παστίλον τρώγει. εἰκοστὸν ἔννατον, ὅτι καὶ χρήματα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονουμένοις ἐπισκόποις δίδωσιν, ἵνα δι' αὐτῶν καταπονῇ τοῦ κλήρου. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦ ἁγίου κεφάλαια ταῦτα. ἐκεῖνος δὲ τέταρτον προσκληθεὶς, οὐ παρεγένετο· δηλοποιήσας τοῖς προσκαλουμένοις, ὅτι εἰ τοὺς προφανεῖς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κρινόντων παραστέλλετε, ἑτοιμός εἰμι καὶ παραγενέσθαι, καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἴ τις τί μου κατηγορεῖ. εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐ βούλεσθε, ὁσάκις ἂν ἀποστείλητε, οὐδὲν πλέον ἀνυσθήσεται. ἐξήτασαν δὲ, ὡς ἐνόμισαν, ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον. εἶτα ἤρξαντο περὶ Ἡρακλείδου, καὶ Παλλαδίου τοῦ Ἑλενουπόλεως τῶν ἐπισκόπων ἐξετάζειν· καὶ ἀπέδωκε λίβελλον πάλιν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης (οὗ ὁ διάκονος Ἰωάννης ἐν ταῖς κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίαις ἐμνήσθη) ἐγκαλῶν κατὰ Ἡρακλείδου, ὅτι Ὠριγενιαστής ἐστι, καὶ ὅτι κλέπτης ἐφωράθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἱμάτια τοῦ διακόνου Ἀκυλίνου κλέπτων· καὶ ὅτι αὐτὸν, φησιν, ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης τοιοῦτον ὄντα εἰς Ἔφεσον ἐχειροτόνησεν. ἐνεκάλει δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς πολλὰ κακὰ παθὼν χάριν τῶν Ὠριγενιαστῶν, διὰ Σαραπίωνος, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου ἀπέστειλεν. εἶτα τούτων ἐξετασθέντων, ἐξητάσθη πάλιν τὸ ἔννατον κεφάλαιον τῶν ἐγκλημάτων· εἶτα τὸ κζ'. εἶτα πάλιν κατηγόρησεν Ἰσαάκιος ἐπίσκοπος τοῦ Ἡρακλείδου, ὡς Ὠριγενιαστοῦ, καὶ ὡς μὴ παραδειχθέντος Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ, μήτε εἰς εὐχὴν, μήτε εἰς συνεστίασιν. ἐπέδωκε δὲ ὁ αὐτὸς Ἰσαάκιος καὶ λίβελλον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου περιέχοντα ταῦτα. πρῶτον, περὶ τοῦ πολ-

A cantes cum orbe universo, ipsius sententia inclusos, & in carcere mortuos contemsisset, & ne corpora quidem ipsorum sepulturæ mandare curasset. Vigesimo, quod sanctissimum Acacium injuria affecisset, nec ad colloquium quidem illum admisisset. Vigesimo primo, quod Porphyrium Presbyterum tradidisset Eutropio, ut in exsilium mitteretur. Vigesimo secundo, quod Venerium Presbyterum cum contumelia magna tradidisset. Vigesimo tertio, quod balneum B ipsi soli succenderetur, & postquam laverat Serapion clauderet aditum, ut alius nemo lavaret. Vigesimo quarto, quod multos sine testibus ordinasset. Vigesimo quinto, quod solus comederet, intemperanter vivens Cyclopum instar. Vigesimo sexto, quod ipsemet accusaret, testis esset, & sententiam ferret, idque palam esse ex iis, quæ circa Martyrium Archidiaconum, & Proæresium, ut aiebant, Lyciæ Episcopum gesta fuerant. Vigesimo septimo, quod pugno percussisset C Memnonem in Ecclesia Apostolorum, & sanguine ex ore ipsius manante, nihilominus ipse mysteria obtulisset. Vigesimo octavo, quod in throno exueretur & indueretur, & pastillum ederet. Vigesimo nono, quod pecunias ab se ordinatis Episcopis largiatur, ut per illas clerum opprimat. Hæc accusationis in sanctum virum capita sunt. Ille vero quater vocatus, non comparuit, in jus vocantibus respondens: Si apertos hostes ex judicum ordine submoveritis, præsto sum, inquit, meque sistam, ut si quis D me accusarit, causam dicam. Sin id facere nolueritis, quantumcumque miseritis, nihil plus perficietur. Examinarunt itaque pro lubito ex his capitibus primum & secundum. Hinc cœperunt Heraclidem & Palladium Helenopolis, ambos Episcopos, disquirere. Joannes vero Monachus, cujus meminerat Joannes Diaconus in suis adversus Chrysostomum accusationibus, libellum obtulit, accusans Heraclidem quod Origenista esset, & quod Cæsareæ in Palæstina in furto deprehensus esset, & Aquilini Diaconi ve- E stimenta rapuisset, & quamvis talis esset, inquiebat, illum Joannes Episcopus Ephesiorum Episcopum ordinavit. Ipsum quoque Chrysostomum incusabat, quod multa Origenistarum causa passus esset propter Serapionem, & quod multa per ipsum misisset. Horum itaque perquisitione peracta, nonum caput accusationum examinatum fuit; deinde vero vigesimum septimum. Postea rursum Isaacius Episcopus Heraclidem accusavit ut F Origenistam, minimeque admissum a sanctissimo Epiphanio in orationem, nec ad cibos simul sumendos. Protulit autem idem Isaacius contra Chrysostomum libellum hæc continentem. Primo, de supra me-

morato sæpe Joanne Monacho, quod propter Origenistas vapulasset, ac catenis ferreis vinctus fuisset. Secundo, quod Beatus Epiphanius propter Origenistas Ammonium, Euthymium, Eusebium, Heraclidem & Palladium secum communicare noluisset. Tertio, quod hospitalitatem, solus quotidie comedens, deserat. Quarto, quod in Ecclesia dicat, mensam esse furiarum plenam. Quinto, quod in Ecclesia ita se jactet, dicens, *Quid dicam? Insanio.* Sexto, oportuisse illum interpretari, quænam essent illæ furiæ, & quid sibi velit illud, *Quid dicam? insanio.* Has enim voces Ecclesia ignorat. Septimo, quod licentiam peccantibus sic præbeat, dicens: *Si iterum peccaveris, iterum te pœniteat, & quoties peccaveris, veni ad me, & ego te sanabo.* Octavo, quod in Ecclesia blasphemet dicens, Christum orantem, ideo exauditum non fuisse, quod non ut oportebat orasset. Nono, quod ad seditionem populum concitaret, etiam adversus synodum. Decimo, quod ex gentibus quosdam, qui Christianis mala multa intulerant, suscepisset, & in Ecclesia haberet atque defenderet. Undecimo, quod aliorum provincias invadat, ibique ordinet Episcopos. Duodecimo, quod Episcopos injuria afficiat, & * *expingatos* domo sua pelli jubeat. Decimo tertio, quod Clericos inusitatis contumeliis afficiat. Decimo quarto, quod aliorum deposita vi rapuerit. Decimo quinto, quod sine conventu & præter cleri sententiam ordinationes faciat. Decimo sexto, quod Origenistas receperit, eos autem qui cum Ecclesia communicarent, cum commendatitiis venientes litteris & in carcerem conjectos, non liberaverit, imo nec ibi morientes inviserit. Decimo septimo, quod servos alienos, nondum manumissos, imo etiam accusatos, ordinarit Episcopos. Decimo octavo, quod hunc ipsum Isaacium male sæpe mulctarit. Harum itaque accusationum primam, utpote jam, ut putabant, examinatam, perquirere noluerunt. Secunda vero & septima excussæ fuerunt. Deinde examinata rursus fuit accusatio a Joanne Diacono facta. In hoc vero capite Arsacius Archipresbyter, qui ipsi Chrysostomo successit, & Atticus presbyter, nescio quomodo testes fuerunt, & contra sanctum testificati sunt, ut & Elpidius Presbyter. Iidem & cum ipsis Acacius Presbyter in quarto capite contra eum testimonium tulerunt. His itaque examinatis, iidem prædicti presbyteri, & cum illis etiam Eudæmon & Onesimus, sententiam accelerari postularunt. Ac primus in Synodo Paulus Heracleæ Episcopus omnes sententiam ferre rogavit, atque, ut illis visum fuit, statutum est sanctum virum esse deponendum, incipiente Gymnasio Episcopo, & finiente Theophilo Alexandrino,

Numeri turbantur in Græco textu.

A λάκις μνημονευθέντος Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ, ὅτι ἐδάρη διὰ τοὺς Ὠριγενειαστὰς, καὶ ὅτι ἐσιδηροφόρησε. δεύτερον, ὅτι ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος διὰ τοὺς Ὠριγενειαστὰς, Ἀμμώνιον, Εὐθύμιον, Εὐσέβιον, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Παλλάδιον οὐκ ἠθέλησε κοινωνῆσαι. τρίτον, ὅτι τὴν φιλοξενίαν ἀθετεῖ μονοσιτίαν ἐπιτηδεύων. τέταρτον, ὅτι ἐπὶ ἐκκλησίας λέγει τράπεζαν ἐριννύων πεπληρωμένην. πέμπτον, ὅτι καυχᾶται ἐπὶ ἐκκλησίᾳ, λέγων, τί ἐρῶ, μαίνομαι. ἕκτον, ὅτι ὀφείλει ἑρμηνεῦσαι τίνες εἰσὶν B ἐριννύες, καὶ τί δεῖ τὸ λέγειν, τί ἐρῶ, μαίνομαι. ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐκ οἶδε ταῦτα. ἕβδομον, ὅτι ἄδειαν παρέχει τοῖς ἁμαρτάνουσι, διδάσκων· ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃς, πάλιν μετανόησον, καὶ ὁσάκις ἂν ἁμαρτάνῃς, ἐλθὲ πρός με, καὶ ἐγώ σε θεραπεύσω. ὄγδοον, ὅτι βλασφημεῖ ἐπὶ ἐκκλησίας λέγων, ὅτι ὁ Χριστὸς προσευξάμενος οὐκ εἰσηκούσθη, ἐπεὶ μὴ δεόντως προσηύξατο. ἔννατον, ὅτι τοῖς λαοῖς ὑποβάλλει στασιάζειν κατὰ τῆς συνόδου. δέκατον, ὅτι ἕλληνας πολλὰ κακὰ τοῖς Χριστιανοῖς διαθεμένους C ὑπεδέξατο, καὶ ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ προΐσταται αὐτῶν. δέκατον, ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίαις ἐπαρχίαις, καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους. ἑνδέκατον, ὅτι ὑβρίζει τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἐκπυγάτους κελεύει ἐκβληθῆναι τῆς οἰκίας αὐτοῦ. δωδέκατον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ξέναις ὕβρεσιν ὑβρίζει. τρισκαιδέκατον, ὅτι παραθήκας ἀλλοτρίας ἥρπασε βίᾳ. τεσσαρεσκαιδέκατον, ὅτι ἄνευ συνεδρίου, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ κλήρου ποιεῖ τὰς χειροτονίας. πεντεκαιδέκατον, ὅτι τοὺς μὲν Ὠριγενειαστὰς ἐδέ- D ξατο, τοὺς δὲ κοινωνικοὺς τῆς ἐκκλησίας μετὰ συστατικῶν ἐλθόντας γραμμάτων, καὶ ἐν τῇ φυλακῇ βληθέντας οὐκ ἐξείλετο, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντας ἐν αὐτῇ οὐκ ἐπεσκέψατο. ἑκκαιδέκατον, ὅτι δούλους ἀλλοτρίους μήπω ἐλευθερωθέντας, ἀλλὰ καὶ διαβεβλημένους, ἐχειροτόνησεν ἐπισκόπους. ἑπτακαιδέκατον, ὅτι αὐτὸν τοῦτον Ἰσαάκιον πολλὰ παρ᾽ αὐτοῦ συνέβη κακωθῆναι. τούτων οὖν τῶν κατηγοριῶν τὸ μὲν πρῶτον, ἅτε δὴ προεξετασθὲν, ὡς ἐνόμιζον, οὐκέτι ἐξητάσθη· τὸ δὲ δεύτερον ἐξητάσθη, καὶ τὸ E ἕβδομον. εἶτα ἐξητάσθη πάλιν τὸ τρίτον ἔγκλημα τῶν ὑπὸ τοῦ διακόνου Ἰωάννου ἐπιδοθέντων. ἐν τούτῳ δὲ τῷ κεφαλαίῳ καὶ Ἀρσάκιος ὁ πρωτοπρεσβύτερος, ὁ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον διαδεξάμενος, καὶ Ἀττικὸς ὁ πρεσβύτερος, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως μάρτυρες ἔστησαν, καὶ τοῦ ἁγίου κατεμαρτύρησαν· καὶ Ἐλπίδιος δὲ ὁ πρεσβύτερος. οἱ αὐτοὶ δὲ καταμαρτυρῆσαι, καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀκάκιος ἐπὶ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ. τούτων οὖν ἐξετασθέντων, αὐτοί τε οἱ προειρημένοι πρεσβύτεροι, καὶ Εὐδαίμων ἔτι καὶ Ὀνήσιμος ἠτοῦντο ἐπιταχῦναι τῇ ἀποφάσει. καὶ πρῶτος τῆς συνόδου Παῦλος ὁ Ἡρακλείας F ἠξίωσεν ἅπαντας ἀποφήνασθαι. καὶ ἀπεφήνατο τὴν τοῦ ἁγίου, ὡς ἔδοξεν ἑαυτοῖς, καθαίρεσιν, ἀρξαμένου Γυμνασίου ἐπισκόπου, καὶ τελευτήσαντος Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας,

οἱ πάντες τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα πέντε. εἶτα ἐγράφη τῷ κλήρῳ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς δῆθεν ἀπὸ συνόδου, περὶ τῆς τοῦ ἁγίου καθαιρέσεως. ἀνηνέχθη καὶ τοῖς βασιλεῦσιν. ἐπεδόθησαν ἔτι καὶ λίβελλοι τρεῖς, παρὰ Γεροντίου, παρὰ Φαυστίνου, παρὰ Εὐγνωμονίου, οἱ ἔλεγον ἑαυτοὺς ἀδίκως ὑπὸ Ἰωάννου καθῃρῆσθαι. ἐγένετο καὶ ἀντιγραφὴ βασιλικὴ πρὸς τὴν σύνοδον, ἐν οἷς καὶ δωδεκάτη πρᾶξις. ἡ δὲ τρισκαιδεκάτη, ὡς ἐρρέθη, ἔχει τὰ περὶ Ἡρακλείδην τὸν Ἐφέσου ἐπίσκοπον.

Ἀνεγνώσθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἃς μετὰ τὴν ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον ἐξορίαν πρὸς διαφόρους ἔγραψεν· ἐν αἷς εἰς τὸ χρειῶδες μᾶλλον συντείνουσαι, αἵ τε πρὸς τὴν εὐλαβεστάτην Ὀλυμπιάδα τὴν διάκονον αὐτοῦ γεγραμμέναι δεκαεπτά, καὶ αἱ πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν Ῥώμης· ἐν αἷς καὶ ὅσα αὐτοῦ συνηνέχθη, ὡς ἐν ἐπιστολῆς εἴδει ἐξιστορεῖ. κέχρηται δὲ κἀνταύταις τῶν ἐπιστολῶν τῷ συνήθει τοῦ λόγου χαρακτῆρι. λαμπρός τε γάρ ἐστι καὶ σαφής, καὶ ἀνθῶν μετὰ τοῦ ἡδέος τὴν πιθανότητα. πλὴν ὅσον ἐμμελέστερόν πως δοκοῦσιν αἱ πρὸς Ὀλυμπιάδα αὐτοῦ συγκεῖσθαι ἐπιστολαί, εἰ καὶ τοῦ ἐπιστολιμαίου τύπου, τῶν πραγμάτων τότε εἰς τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν διὰ τῶν ῥημάτων νόμους ἐκβιασαμένων, οὐ λίαν ἐγράφησαν στοχαζόμεναι.

** Ἔοικε δὲ οὗτος Βασίλειος, ὁ τῆς Σελευκείας ἐπίσκοπος, μᾶλλον εἶναι, ἢ ὁ Καισαρείας μέγας Βασίλειος, ὁ τῷ τρισμακαρίστῳ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ φίλος γνήσιος καὶ ὁμωρόφιος· πρὸς ὃν καὶ περὶ ἱερωσύνης λόγους συντέτακται. πολλὰ γὰρ ἴχνη τῶν ἐκείνου λόγων καὶ νοημάτων, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν θείαν γραφήν, ἐν τοῖς τοῦ Βασιλείου λόγοις ἐπιφαίνεται· ὡς ἂν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς τῶν μαθημάτων ἀρυσαμένων ἄμφω τὰ πρόσφορα. καὶ τῆς τροπῆς δὲ ἡ κατ' ἔμφασιν καὶ οἰκείωσιν μεταχείρισις, τῆς Ἰωάννου συνουσίας καὶ συναναγνώσεως οὐκ ἐλάχιστον ὑπάρχει τεκμήριον. κέχρηται γὰρ ταύτῃ καὶ ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνήρ εἰ καὶ κεκραμένῃ, καὶ λίαν ἐπικαίρως, καὶ τῇ ἀφελείᾳ τὸν ἐκεῖθεν ὄγκον μιγνύεται, καταλεαίνων εὐφυῶς καὶ τὸν ὅλον λόγον πολιτικοῦ ποιούμενος λόγου εἰκόνα.

---- Ἰωάννου δὲ τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς. ὅτι, φησί, τὸ λέγειν σαρκὶ παθεῖν τὸν θεὸν λόγον, φρόνημα τῆς ἐκκλησίας ἐστίν· ὥσπερ καὶ βλάσφημον καὶ ἀπόβλητον τό, κηρύττειν αὐτὸν παθεῖν τῇ φύσει τῆς θεότητος.

Ἄρχεται μὲν ὁ Εὐνάπιος τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Κλαυδίου βασιλείας, εἰς ὃν Δεξίππου ἡ ἱστορία καταλήγει· ἀποτελευτᾷ δὲ εἰς τὴν Ὀνωρίου καὶ Ἀρκαδίου τῶν Θεοδοσίου παίδων βασιλείαν· ἐκεῖνον τὸν χρόνον τέλος τῆς ἱστορίας ποιησάμενος, ὃν Ἀρσάκιος μέν, τοῦ χρυσοῦ τῆς ἐκκλησίας στόματος Ἰωάννου ἀπελαθέντος, εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνηγμένος ἱεράτευε.

Φησὶ δὲ οὗτος ὁ τῶν περὶ τοῦ πάσχα λόγων συγγραφεὺς ἀνώνυμος, ὅτι κατὰ μὲν τοὺς ἄλλους τῆς πρεσβείας αὐτοῦ ἐνιαυτοὺς ὁ

A qui omnes quadraginta quinque numero erant. Deinde missa est ad clerum Constantinopolitanum Synodi nomine Epistola de sancti viri depositione. Etiamque Imperatoribus nunciata res fuit. Ad hæc vero tres oblati libelli fuere a Gerontio, a Faustino, & ab Eugnomonio, qui se injuste a Joanne depositos fuisse querebantur. Datum est etiam rescriptum Imperatorum ad Synodum. Atque in his duodecima actio completur. Tertiadecima vero, ut dictum est, causam spectat Heraclidis Ephesi Episcopi.

B Lectæ sunt Epistolæ S. Patris Joannis Chrysostomi, quas injuste & inhumaniter in exilium missus ad varios scripsit, in quibus longe utiliores sunt eæ, quas ad piissimam Olympiadem Diaconissam septemdecim numero scripsit, & ad Innocentium Pontificem Romanum, in quibus etiam quæcumque pertulit, quantum per Epistolam licet, enarrat. Utitur etiam in his Epistolis usitata sibi dicendi forma. Clarus enim est atque perspicuus, atque floridus voluptati persuadendi vim addit. C Cæterum accuratius scriptæ videntur ad Olympiadem litteræ, etsi ad Epistolarem formam non ita concinnatæ sunt, rerum & negotiorum conditione dictionum legi vim inferente.

** Hic autem potius ille Basilius Seleuciæ videtur esse, quam Magnus ille Basilius Cæsareæ Episcopus, Beatissimi Joannis Chrysostomi amicus & contubernalis; ad illum, librum de sacerdotio misisse narratur. Multa enim vestigia illius sermonum; & sententiarum in iis D maxime quæ spectant ad Scripturam sacram, in Basilii orationibus comparent. Uterque enim in eodem disciplinarum fonte quæ utilia erant hausit. Et figurarum ille emphaticus & familiaris usus, consuetudinis cum Joanne, & lectionis ejus operum haud leve est argumentum. Utitur enim iisdem divinus ille vir, licet temperanter & opportune, & fastum, qui ex illis nascitur, simplicitate temperat & ingenio emollit, & orationem totam civili sermoni similem efficit.

Vide quæ diximus in Præfatione ad libros de sacerdotio. T. I. Ex Photio.

E ... Joannis Chrysostomi, ex Commentario in Epistolam ad Galatas. Ait ille, cum dicitur Deum Verbum in carne passum esse, eam esse sententiam Ecclesiæ; contra vero si dicatur illum in natura Deitatis pati, id blasphemum est & rejiciendum. *Ex Photio.*

Incipit Eunapius historiam ab Imperio Claudii, in quem desinit historia Dexippi. Desinit vero Eunapii historia in Imperium, Honorii & Arcadii filiorum Theodosii: F finem autem historiæ imponit, quo tempore Joanne Chrysostomo (aurei oris) ab Ecclesia depulso, Arsacius Archiepiscopalem sedem occupavit. *Ex Photio.*

Narrat autem hic Anonymus, qui de Paschate sermones habuit, Dominum & *Ex Photio.*

Deum nostrum Christum, cæteris vitæ suæ annis legale Pascha celebravisse; sed non eo anno quo traditus fuit. Illud vero considerandum est. Nam Chrysostomus & Ecclesia dicunt ipsum legale Pascha celebravisse ante mysticam Cœnam.

A

κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ὁ Χριστὸς τὸ νομικὸν ἐπετέλει πάσχα, καθ' ὃν δὲ παρεδόθη, οὐκ ἔτι· καὶ σκοπεῖν χρή. ὁ Χρυσόστομος καὶ ἡ ἐκκλησία τότε φησὶν αὐτὸν ἐπιτελῆσαι τὸ νομικὸν πρὸ τοῦ μυστικοῦ δείπνου.

Ex Epistolis Isidori Pelusiotæ.

ALIOS admiratione perculsos fuisse non dicam; illud enim fortasse multis non tanti precii esse videatur; sed ipsum proferam Libanium, eloquentia apud omnes celeberrimum, qui præclari Joannis linguam laudat, ac sententiarum pulcritudinem, atque frequentiam. Cujus rei argumentum est Epistola, in qua non modo ipsum beatum prædicat ob eloquentiam tantam; sed etiam ipsos, qui ab eo celebrantur Imperatores, quod talem nacti sint oratorem. Est autem Epistola hujusmodi.

Ἐκ τῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐπιστολῶν.

B

ΤΟΥ καταπεπλῆχθαι οὐ φημὶ τοὺς ἄλλους (μικρὸν γὰρ ἴσως τοῖς πολλοῖς τοῦτο·) ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Λιβάνιον, τὸν ἐπ' εὐγλωττείᾳ παρὰ πᾶσι βεβοημένον, τὴν τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου γλῶτταν, καὶ τὸ κάλλος τῶν νοημάτων, καὶ τὴν πυκνότητα τῶν ἐνθυμημάτων. τεκμήριον ἡ ἐπιστολή· ἐν ᾗ οὐ μόνον αὐτὸν μακαρίζει οὕτω δυνάμενον εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐγκωμιασθέντας, καὶ ταῦτα βασιλεῖς τυγχάνοντας, ὅτι δὴ τοιούτου ἐπαινέτου τετυχήκασιν. ἔστι δὲ αὕτη.

Libanius Joanni.

CUM magnam tuam & elegantem orationem accepissem, viris quibusdam eam legi, qui orationibus dant operam: quorum nullus erat qui non saltaret, clamorem ederet, eaque omnia faceret, quæ homines admiratione perculsi facere solent. Ego igitur voluptate affectus sum, quod ad forensem artem exhibendam demonstrationes quoque adjungas. Atqui & te beatum prædico, qui ad hunc modum laudare queas; itemque eos qui talem preconem nacti sunt; hoc est & Patrem, qui imperium dedit, & filios qui acceperunt.

C

Λιβάνιος Ἰωάννῃ.

ΔΕξάμενός σου τὸν λόγον τὸν πολὺν καὶ καλὸν, ἀνέγνων ἀνδράσι λόγων καὶ αὐτοῖς δημιουργοῖς· ὧν οὐδεὶς ἦν, ὃς οὐκ ἐπήδα τε καὶ ἐβόα, καὶ πάντα ἔδρα τὰ τῶν ἐκπεπληγμένων. ἥσθην οὖν, ὅτι πρὸς τῷ δεικνύναι τὴν τέχνην ἐν δικαστηρίοις προςτίθεις τὰς ἐπιδείξεις. καὶ μακαρίζω σε μὲν οὕτω δυνάμενον ἐπαινεῖν· ἐπαινέτου δὲ τοιούτου τετυχηκότας τόν τε δόντα πατέρα, καὶ τοὺς λαβόντας υἱεῖς τὴν βασιλείαν.

D

TESTIMONIA VETERUM

DE S. JOANNE CHRYSOSTOMO.

Nilus Monachus ad Arcadium Imperatorem: Epistola 279. Lib. 3. p. 435. Edit. Romæ fol. anno 1668.

JOANNEM, maximum orbis lumen, Byzantii Præsulem, in exilium injuste misisti, suadentibus Episcopis summæ levitatis & male sentientibus. Cum ergo Catholicam Ecclesiam inculpata sinceraque doctrina privaveris, ne absque dolore vitam transigito.

E

Ἰωάννην τὸν μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης, τὸν Βυζαντίδος πρόεδρον, οὐκ εὐλόγως εἰς ἐξορίαν ἐξέπεμψας, ἐκ πολλῆς ἐλαφρίας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσι τὸ φρονεῖν ἐπισκόποις παραπεισθείς. τῆς τοίνυν ἀλωβήτου, καὶ ἀκραιφνοῦς διδασκαλίας τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν στερήσας, μὴ ἀναλγήτως διάκεισο.

Till. p. 353. Synesius.

Ejusdem Lib. 2. Epist. 265. p. 254.

Arcadio Imperatori.

QUO pacto a frequentissimis terræ motibus, æthereique ignis conflictibus liberam Constantinopolin cernere cupis, cum innumera ibi scelera per-

Ἀρκαδίῳ Βασιλεῖ.

ΠΩΣ ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν πυκνοτάτων σεισμῶν καὶ ἐπελεύσεως τοῦ αἰθερίου πυρὸς ἀπηλλαγμένην ἰδεῖν, μυρίων ἀτοπημάτων αὐτόθι γινομένων,

μένων, καὶ νομιστευομένης τῆς κακίας σὺν παῤῥησίᾳ πολλῇ, ἐξοριαθέντος τοῦ στύλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς σάλπιγγος τοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννου τοῦ μακαριωτάτου ἐπισκόπου;

A petrentur, & iniquitas pro lege cum audacia multa præſcribatur, cum jam in exilium pulſa ſit Eccleſiæ columna, lux veritatis, tuba Chriſti, Joannes beatiſſimus Epiſcopus?

Ejuſdem ad Severum Exconſulem Lib. 2. Epiſt. 199. p. 392.

ΦΘόνῳ πληγέντες τινὲς τῶν ἐπισκόπων διὰ τὴν ἄκραν ἀρετὴν Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θεῖον περιωσάμενοι φόβον, συνεσκευάσαντο ἄνδρα ἔνθεον, καὶ ἀληθῶς παντὸς τοῦ κόσμου λαμπτῆρα, καὶ παρεσκεύασαν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα εὐλαβέστατον καὶ ἀπλούστατον ὄντα, εἶξαι ταῖς ἐπιβουλαῖς αὐτῶν, καὶ ἐξορίσαι τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον. ἐπειδὴ οὖν λοιμοῖς τὸν τρόπον τοῖς βασκάνοις ποιμέσιν ὑπάρχουσιν, ὁ βασιλεὺς ἐκ συναρπαγῆς συγκατέθετο, εἰκότως ὁ προφήτης ἐβόα, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ λοιμοῦ. πλὴν ὅτι μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ δικαίου οἱ πλεῖστοι * μετὰ τῶν συσκευασαμένων πρὸς τοῦ θεοῦ ἀπῃτήθησαν δίκας, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ καὶ κραυγῆς ἐξωμολογήσαντο μεγάλα ἡμαρτηκέναι εἰς τὸν ἅγιον ἄνθρωπον.

INVIDIA compulſi quidam Epiſcopi ob ſummam Joannis Epiſcopi Conſtantinopolitani virtutem, divino metu valere juſſo, ſanctum hominem, vere univerſi lumen, inſidiis aggreſſi ſunt, feceruntque ut Imperator piiſſimus & ſimpliciſſimus, fraudibus eorum deceptus, B cæleſtem virum in exilium mitteret. Cum ergo peſtiferis & invidis paſtoribus circumventus Imperator aures præbuerit, jure Propheta clamabat: *Extendit manum ſuam cum illuſore.* Oſee. 7. 5. Cæterum poſt juſti exilium maxima pars eorum qui hæc machinati fuerant, pœnas perſolverunt: ac cum fletu & clamore confeſſi ſunt, ſe vehementer in virum ſanctum deliquiſſe.

Syneſii Cyrenes Epiſcopi Epiſt. 661. ad Theophilum Alexandrinum Epiſcopum, p. 106.

ΠΕδσίν τινα πυθέσθαι σου παρελόμενος, ὑπὲρ οὗ C πεύσομαι παραφηγήσασθαι βούλομαι. Ἀλέξανδρος ἀπὸ βουλῆς Κυρηναῖος, ἔτι μειράκιον ὤν, εἰς μοναδικὸν βίον ἐτέλεσε· τῇ δὲ ἡλικίᾳ συμπροϊούσης τῆς μοναδικῆς τῆς κατὰ τὸν βίον ἐνστάσεως, ἠξιώθη μὲν ἐκκλησιαστικῆς διακονίας· ἠξιώθη δὲ τοῦ πρεσβύτερος εἶναι. κατὰ δέ τινα χρείαν ἐπὶ στρατοπέδου γενόμενος, καὶ Ἰωάννῃ τῷ μακαρίτῃ συστάς· τιμάσθω γὰρ παρ' ἡμῶν ἡ μνήμη τοῦ τελευτήσαντος, ὅτι πᾶσα δυσμένεια τῷ βίῳ τούτῳ συναποτίθεται· D τούτῳ συστὰς, πρὶν μὲν στασιασθῆναι τὰς ἐκκλησίας, ὑπὸ τῶν ἐκείνου χειρῶν ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη τῆς Βασινουπόλεως· συμβάσης δὲ τῆς διαφορᾶς, διέμεινε τῷ χειροτονήσαντι φίλος, καὶ γέγονε τῶν ἐκείνου στασιωτῶν.

NONNIHIL ſciſcitaturus abs te, qua de re ſciſcitaturus ſim antea libet exponere. Alexander e ſenatorio ordine Cyrenenſis adhuc adoleſcens, Monaſticam vitam profeſſus eſt: cumque una cum ætate Monaſticum illud vitæ inſtitutum procederet, primum ad Diaconi, inde ad ſacerdotii in Eccleſia dignitatem provectus eſt. Poſt hæc occaſione negotii cujuſdam ad caſtra profectus, & beatæ memoriæ Joanni ſe ſiſtens; (honoretur enim a nobis mortui memoria, quoniam omnis cum vita ſimultas exuitur;) huic igitur ſe ſiſtens ante motus illos & tumultus Eccleſiarum, Baſinopoleos Epiſcopus illius manibus eſt ordinatus. Orta vero contentione, in ejus a quo electus erat amicitia perſeveravit, & illius partes ſequutus eſt.

Iſidori Peluſiotæ Symmacho, Epiſtola 152.

ΕΡωτᾷς τὴν περὶ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην τραγῳδίαν. ἀλλὰ φράσαι ἀπορῶ· νικᾷ τὸν νοῦν τὸ τοῦ πράγματος· μικρὰ δὲ μάνθανε ἄττα· ἡ γείτων Αἴγυπτος συνήθως ἠνόμησε, Μωσέα παραιτουμένη, τὸν Φαραὼ οἰκειουμένη· τοὺς ταπεινοὺς μαστίζουσα, τοὺς κοπουμένους θλίβουσα· πόλεις οἰκοδομοῦσα, καὶ τοὺς μισθοὺς ἀποστεροῦσα· καὶ μέχρι τοῦ νῦν τούτοις ἐμμελετῶσα. τὸν λιθομανῆ γὰρ καὶ χρυσολάτρην προβαλλομένη Θεόφιλον, τέσσαροι συνέργοις, ἢ μᾶλλον συναποστάταις ὀχυρωθέντα, τὸν

E PETIS a me ut divini Joannis tragœdiam tibi exponam. Sed an eam explicare poſſim dubito. Mentem enim res iſta ſuperat: verum pauca quædam audi. Vicina Ægyptus pro more ſuo inique ſe geſſit, Moyſem recuſans, Pharaonem admittens; humiles flagris lacerans, laborantes opprimens; urbes conſtruens, & mercedem ſtructoribus negans: & ad hoc uſque tempus eamdem curam gerens. Nam inſano lapillorum amore flagrantem & auri cultorem Theophilum cum adjunctis, imo apoſtaſiæ ſociis quatuor, in medium proſe-

rens, pium divinaque doctrina praeditum virum oppugnavit; odium atque inimicitiam, quam in cognominem meum conceperat, nequitiae suae incitamentum nactus. At domus Davidis invalescit, domus autem Saülis debilitatur, ut vides. Siquidem vir ille superata vitae tempestate, ad supernam tranquillitatem migravit.

A θεοφιλῆ καὶ θεολόγον καταπολέμησεν ἄνθρωπον [a] τὴν περὶ τὸν ἐμοὶ ὁμώνυμον ἀπέχθειαν καὶ δυσμένειαν, ὁρμητήριον τῆς οἰκείας εὑρηκότα σκαιότητος. ἀλλ' οἶκος Δαυὶδ κραταιοῦται, ἀσθενεῖ δὲ ὁ τοῦ Σαοὺλ, καθὼς ὁρᾷς· εἰ καὶ τῆς ζάλης ὑπερῆλθεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν ἄνω γαλήνην μετετέθη.

Ejusdem Eustathio Epistola 156.

EGO quidem librum misi, quem a me petiisti: fructumque ex eo per te exspecto, qui ab omnibus exigi consuevit. Nullum certe cor hujus lectio penetravit; quod non divino amore sauciarit; ut qui venerandam rem & accessu difficilem sacerdotium esse demonstret: quam sine ulla reprehensionis labe sectandam esse doceat. Sapiens enim ille arcanorum Dei interpres Joannes, Byzantinae Ecclesiae, imo omnium Ecclesiarum oculus, librum illum ita prudenter & accurate edidit, ut tam omnes qui ut Deo gratum est, quam qui negligenter sacerdotio funguntur, hic & recte facta sua, & reprehensione digna gesta reperiant.

B ΕΓΩ μὲν τὴν βίβλον ἣν ἐζήτησας πέπομφα, καὶ καρπὸν ἐξ αὐτῆς διὰ σοῦ περιμένω, ὃς παρὰ πάντων συνήθως εἰσπράττεται. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι καρδία ἣν ἐπῆλθεν ἡ ταύτης ἀνάγνωσις, καὶ πρὸς τὸν θεῖον αὐτὴν οὐκ ἔτρωσεν ἔρωτα· σεπτὴν μὲν ἱερωσύνην καὶ δυσπρόσιτον δείξασα, ἀμέμπτως δὲ αὐτὴν μετέρχεσθαι διδάξασα. ὁ γὰρ τῶν τοῦ θεοῦ ἀπορρήτων σοφὸς ὑποφήτης Ἰωάννης, ὁ τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἐκκλησίας καὶ πάσης ὀφθαλμὸς, οὕτως αὐτὴν λεπτῶς καὶ πυκνῶς ἠκρίβωσεν, C ὥστε πάντας τούς τε κατὰ θεὸν ἱερατεύοντας, τούς τε ῥαθύμοις ἱερατικὴν μεταχειρίζοντας, ἐν ταύτῃ τὰ οἰκεῖα εὑρίσκειν κατορθώματά τε καὶ σκώμματα.

Ejusdem Cyrillo Alexandrino Epistola 310.

AFFECTUS nimius non acute cernit: odium vero nihil omnino cernit. Si ergo ab utroque damno purus ac liber esse velis, noli violentas ferre sententias; sed justo judicio causas committe. Etenim Deus, qui omnia novit antequam fiant, pro sua humanitate descendere, & clamorem Sodomorum perspicere voluit; ut nos ad res accurate scrutandas erudiret. Multi enim ex iis, qui Ephesi coacti sunt, te traducunt, ut tuas inimicitias ulciscentem, ac non ea, quae Jesu Christi sunt, orthodoxe quaerentem. Theophili, inquiunt, ex sorore nepos est, illumque imitatur. Ut enim ille adversus divinum ac Deo carum Joannem furore actus est; sic etiam iste gloriari & sese jactare expetit; etiamsi magnum sit inter eos, qui accusantur, discrimen.

ΠΡοσπάθεια μὲν οὐκ ὀξυδορκεῖ, ἀντιπάθεια δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ. εἰ τοίνυν ἑκατέρας λύμης βούλει καθαρεύσαι, μὴ βιαίας ἀποφάσεις ἐκβίβαζε· ἀλλὰ κρίσει δικαίᾳ τὰς αἰτίας ἐπίτρεπον. D ἐπειδὴ καὶ θεὸς, ὁ πάντα εἰδὼς πρὸ γενέσεως, καταβῆναι, καὶ τὴν κραυγὴν ἰδεῖν Σοδόμων φιλανθρώπως ηὐδόκησεν, ἡμᾶς ἀκριβοῦς ἐρεύνης διδάσκων ὑπόθεσιν. πολλοὶ γάρ σε κωμῳδοῦσι τῶν συνειλεγμένων εἰς Ἔφεσον, ὡς οἰκείαν ἀμυνόμενον ἔχθραν, ἀλλ' οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξως ζητοῦντα. ἀδελφιδοῦς ἐστι, φασι, Θεοφίλου, μιμούμενος ἐκείνου τὴν γνώμην. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος μανίαν σαφῆ κατεσκέδασε τοῦ θεοφόρου καὶ θεοφιλοῦς Ἰωάννου, οὕτως ἐπιθυμεῖ καυχήσασθαι καὶ οὗτος, E εἰ καὶ πολὺ τῶν κρινομένων ἐστὶ τὸ διάφορον.

Cyrillus Alexandrinus Epist. 8. *ad Constantinopolitanos, postquam Nestorium prava loquentem induxerat, hæc habet.*

NUMQUID eloquentior est Joanne (Chrysostomo)? an par vel sapientior est beato Attico?

ΑΡΑ γε εὐστομώτερός ἐστιν Ἰωάννου; ἴσος δὲ τοῦ μακαρίου Ἀττικοῦ, καὶ συνετώτερος;

[a] Hic loquitur de Isidoro illo, viro sancto, qui ab Hospitalitate nomen accepit,

Concilium Ephesinum Edit. Paris. anno 1671. p. 117.

Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τῆς θείας γεννήσεως. φησὶ δὲ περὶ τῆς ἁγίας παρθένου.

Ἀντὶ δὲ ἡλίου, φησὶ, τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἀπεριγράπτως χωρήσασα. καὶ μὴ ζητήσῃς πῶς. ὅπου γὰρ βούλεται θεὸς, νικᾶται φύσεως τάξις. ἠβουλήθη γὰρ, ἠδυνήθη, κατῆλθεν, ἔσωσε· σύνδρομα πάντα θεῷ. σήμερον ὁ ὢν τίκτεται, καὶ ὁ ὢν γίνεται ὅπερ οὐκ ἦν. ὢν γὰρ θεὸς, γίνεται ἄνθρωπος, οὐκ ἐκστὰς τοῦ εἶναι θεός. B οὔτε γὰρ κατ' ἔκστασιν θεότητος γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου γέγονε θεός. ἀλλὰ λόγος ὢν διὰ τὸ ἀπαθὲς, σὰρξ ἐγένετο, ἀμεταβλήτου μενούσης τῆς φύσεως. καὶ προσεπάγει τούτοις. ὁ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου καθήμενος, ἐν φάτνῃ τίθεται· ὁ ἀναφὴς, καὶ ἁπλοῦς, καὶ ἀσώματος, χερσὶν ἀνθρωπίναις εἱλίσσεται· ὁ τὰ τῆς ἁμαρτίας ἀνασπῶν δεσμὰ, σπαργάνοις ἐμπλέκεται.

A *Joannis Episcopi Constantinopolitani, de divina generatione. Loquitur autem de sancta Virgine.*

Loco solis autem incircumscripte Solem justitiæ complexa fuit. Neque hic quæsieris quomodo. Ubi enim Deus vult, naturæ ordo vincitur. Voluit enim, potuit, descendit, salutem dedit: omnia Dei nutum sequuntur. Hodie qui erat gignitur; & qui est, id quod non erat efficitur. Nam cum Deus esset, fit homo, nec desinit esse Deus. Neque enim cum deitatis jactura factus est homo, neque per incrementum ex homine factus est Deus. Sed cum Verbum esset, propter impatibilitatem, caro factum est, sua manente immutabili natura. *Hæc deinde adjicit.* Qui in solio excelso sublimique sedet, in præsepio ponitur: qui impalpabilis, simplex & incorporeus est, humanis manibus involvitur: qui peccatorum vincula solvit, fasciis constringitur.

Sanctus Augustinus de Natura & Gratia contra Pelagium, T. X. C. 64. p. 159. b.

ITEM Johannes Constantinopolitanus Episcopus, cujus posuit sententiam, *dicit peccatum non esse substantiam, sed actum malignum.* Quis hoc negat? *Et quia non est naturale, ideo contra illud legem latam, & quod de arbitrii libertate descendit:* etiam hoc quis negat? Sed nunc agitur de humana natura, quæ vitiata est; agitur de gratia Dei, qua sanatur per medicum Christum, quo non indigeret si sana esset, quæ ab isto tamquam sana, vel tamquam sibi sufficiente voluntatis arbitrio, posse non peccare defenditur.

Ejusdem contra Julianum Pelagianum, T. X. Lib. I. c. 6. p. 509. & 510. a.

ITANE ista verba sancti Johannis Episcopi audes tamquam e contrario tot taliumque sententiis collegarum ejus opponere, eumque ab illorum concordissima societate sejungere, & eis adversarium constituere? Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, ut Constantinopolitanus Johannes de baptismate parvulorum, eorumque a paterno chirographo liberatione per Christum, tot ac tantis Coëpiscopis suis, maximeque Romano Innocentio, Carthaginiensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Nazianzeno Gregorio, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio, &c. *Postea quædam affert ex ejus Epistola ad Olympiadem & ex sermone de Lazaro.*

Ejusdem in opere imperfecto contra Julianum, T. X. cap. VII. p. 1296. & 1297.

ET mihi objicis peccati primi hominis granditatem, quæ tanti mali hominum omnium exstitit caussa, quasi hoc ego solus vel primus dixerim? Audi Johannem Constantinopolitanum excellentis gloriæ: Peccavit, inquit, Adam illud grande peccatum, & omne genus hominum in commune damnavit. Audi etiam in Lazari resuscitatione quid dicat, ut intelligas corporis mortem de illo grandi venisse peccato: Flebat, inquit, Christus, quod eos qui immortales esse potuerunt, diabolus fecit esse mortales, &c.

Cassianus de Incarnatione Domini, Lib. 7. c. 30.

JOANNES Constantinopolitanorum Antistitum decus, cujus sanctitas absque ulla Gentilitiæ persequutionis procella, ad Martyrii merita pervenit, &c.

Ejusdem Lib. 7. c. 31.

UNDE ego quoque ipse humilis atque obscurus nomine sicut merito, licet mihi inter eximios Constantinopolitanæ urbis Antistites locum magistri usurpare non possim, studium tamen discipuli affectumque præsumo. Adoptatus enim a beatissimæ memoriæ Joanne Episcopo in ministerium sacrum: atque oblatus a Deo, etsi corpore absum, affectu illic sum: & illi dilectissimo mihi ac venerandissimo Dei populo, etsi nunc præsentiâ non admisceor, tamen mente conjungor..... Mementote Magistrorum veterum, Sacerdotumque vestrorum, Gregorii nobilis per orbem, Nectarii sanctimoniâ insignis, Joannis fide ac puritate mirabilis: Joannis, inquam, Joannis illius, qui vere ad similitudinem Joannis Evangelistæ & discipulus Jesu & Apostolus, quasi super pectus Domini semper affectumque discubuit. Illius, inquam, mementote, illum sequimini, illius puritatem, illius fidem, illius doctrinam ac sanctimoniam cogitate. Illius mementote semper doctoris vestri ac nutritoris; in cujus quasi gremio quodammodo amplexuque crevistis: qui communis mihi ac vobis magister fuit: cujus discipuli atque institutio sumus. Illius scripta legite, &c.

Cælestini Papæ Epist. ad clerum & populum C. P. Conciliorum Tomo 3. p. 365. c.

QUID non animabus vestris doctrina sanctæ memoriæ Episcopi Joannis immisit? cujus sermo catholicam fidem instituens per totum orbem diffusus est, qui nusquam per doctrinam defuit, quia ubicumque lectus est prædicavit.

A ΤΙ οὐκ ἐνέβαλε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἡ παίδευσις τοῦ τῆς ἁγίας μνήμης ἐπισκόπου Ἰωάννου; οὗ ὁ λόγος εἰς πάντα τὸν κόσμον ἐξελύθη, οἰκοδομῶν τὴν καθολικὴν πίστιν, ὃς οὐδαμοῦ κατὰ διδασκαλίαν ἀπῆν· ὅπου γὰρ δήποτε ἀνεγνώσθη, ἐκήρυξε.

Theodoreti Dialog. I. T. 4. p. 31. & 32.

JOANNEM vero, magnum orbis lumen, qui primùm quidem magno cum honore Antiochenam irrigavit Ecclesiam; deindeque Regiam urbem sapienter coluit; annon putas Apostolicam fidei regulam servasse....... Hic igitur vir longe præstantissimus Apostolicum hunc locum interpretatus est: sic autem loquitur: "Quare quando audis, *Verbum caro factum est*, non turberis nec animum dejicias? Non enim substantia in carnem mutata est; hoc enim dicere extremæ impietatis esset: sed id quod erat manens, sic servi formam accepit, &c.

ΙΩάννην δὲ τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης λαμπτῆρα, ὃς πρῶτον μὲν τὴν Ἀντιοχέων φιλοτίμως ἤρδευσεν ἐκκλησίαν, εἶτα τὴν βασιλεύουσαν σοφῶς ἐγεώργησεν, οὐχ ἡγῇ τὸν ἀποστολικὸν τετηρηκέναι
B κανόνα....... ἐπεὶ οὖν ὁ πάντα ἄριστος τόδε τὸ ἀποστολικὸν ἡρμήνευσε χωρίον· ὧδε δέ φησιν· ὥστε ὅταν ἀκούσῃς, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, μὴ θορυβηθῇς, μήδε καταπέσῃς. οὐ γὰρ ἡ οὐσία μετέπεσεν εἰς σάρκα· τοῦτο γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστὶν, ἀλλὰ μένουσα ὅπερ ἐστὶν, οὕτω τοῦ δούλου τὴν μορφὴν ἔλαβεν, &c.

Sancti Leonis Magni Papæ, Anatolio Episcopo. Epist. 106.

SI firmo incommutabilique proposito dilectio tua curam gratiæ communis habuisset, nihil profecto, quod ullam anxietatem tibi ingereret, extitisset. Non enim sinebat ratio ut ejus caritatem spernerem, quem amore pacis, & studio reparandæ Catholicæ fidei inter ipsa Episcopatus rudimenta juvissem, optans in Ecclesiasticis curis talem habere consortem, ut mihi de sanctis præcessoribus tuis nec JOANNIS spiritualem copiosamque doctrinam, nec autoritatem Attici, nec in-

dustriam

dustriam Procli, nec fidem beati Flaviani deesse sentirem: & ita studiis tuis uterer, ut nullus auderet vel fidei Catholicæ resultare, vel Nicænis venerabilium Patrum regulis contraire &c.

Vigilii Tapsensis Episc. contra Eutychetem, Lib. 1. cap. 15.

UNDE hortamur omnes homines nefandæ hujus perfidiæ sectatores, dum vita manet, dum pœnitere licet, erroris sui mutare sententiam. Et Gregorii potius atque Basilii, Theophili quoque & Johannis civitatis Constantinopolitanæ opinatissimi Antistitis, necnon & Cyrilli Alexandrini Episcopi, & aliorum quamplurimorum, qui antiquitus in Ecclesia floruerunt, super utriusque naturæ proprietate sectari doctrinam, quorum eis de hac re sententias extrinsecus offerimus perlegendas.

SUIDAS.

Ἰωάννης Ἀντιοχεὺς ὁ ἐπικληθεὶς Χρυσόστομος, πρεσβύτερος μὲν ἐν πρώτοις Ἀντιοχείας, Εὐσεβίου δὲ τοῦ Ἐμεσηνοῦ φιλοσόφου καὶ Διοδώρου ἀκόλουθος. οὗτος πολλὰ συγγράψαι λέγεται, ἀφ' ὧν οἱ περὶ ἱερωσύνης ὑπερβάλλουσι λόγοι, τῷ τε ὕψει καὶ τῇ φράσει, καὶ τῇ λειότητι, καὶ τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων. τούτοις ἐφάμιλλοι καὶ οἱ εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ λόγοι, καὶ ἡ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου σημασία, καὶ εἰς τὸν Ματθαῖον καὶ Μάρκον καὶ Λουκᾶν ὑπομνήματα. τὰ δὲ λοιπὰ αὐτοῦ συγγράμματα κρείττονα ἀριθμοῦ τυγχάνει. ἅπασαν γὰρ Ἰουδαϊκὴν γραφὴν καὶ Χριστιανικὴν ὑπεμνημάτισεν ὡς ἄλλος οὐδείς. τὰς τῶν μαρτύρων δὲ πανηγύρεις ἐπηύξησεν ἐν τῷ σχεδιάζειν ἀνεμποδίστως, καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ καταρρεῖν ὑπὲρ τοὺς Νειλώους καταρράκτας. οὐδεὶς οὖν τῶν ἀπ' αἰῶνος τοιαύτην λόγων ηὐπόρησεν εὔροιαν, ἣν μόνος αὐτὸς ἐπλούτησε, καὶ μόνος ἀκιβδήλως τὸ χρυσοῦν τε καὶ θεῖον ἐκληρονόμησεν ὄνομα. τῶν δὲ συγγραμμάτων αὐτοῦ καταλέγειν τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἀνθρώπου, θεοῦ δὲ μᾶλλον τοῦ τὰ πάντα γινώσκοντος. οὗτος ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀσκητὴς ἦν ἄκρος, καὶ πολυάγρυπνος καὶ φιλήσυχος λίαν διὰ ζῆλον σωφροσύνης εὐπαρρησίαστος, καὶ ἀκρόχολος. θυμῷ γὰρ μᾶλλον, ἢ αἰδοῖ ἐχαρίζετο, καὶ ἐλευθεροστομίᾳ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀμέτρως ἐκέχρητο· καὶ ἐν μὲν τῷ διδάσκειν πολὺς ἦν πρὸς ὠφέλειαν, ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις ἀλαζονικός τις καὶ ὑπερόπτης ἐνομίζετο τοῖς αὐτὸν ἀγνοοῦσι. διὸ καὶ ἐπὶ ἐπισκοπὴν προβληθεὶς, μείζονι ὀφρύι κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐκέχρητο, πρὸς διόρθωσιν ἑκάστου καὶ σωτηρίαν καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους μεταλλάττων. οὐ τοίνυν εἰ μή τις εἴη κόλαξ, τοῦτον ἀλαζόνα νομιστέον εἶναι· οὐδ' αὖ πάλιν εἰ κόλαξ εἴη καὶ ἀγεννὴς, τοῦτον μετριόφρονα λεκτέον. ἀλλὰ τὸν ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει τῇ ἐλευθέροις πρεπούσῃ ἑαυτὸν φυλάττοντα, μεγαλόψυχον μὲν εἶναι προσήκει, οὐχ ὑπερήφανον· ἀνδρεῖον, οὐ θρασύν· ἐπιεικῆ, οὐ δουλοπρεπῆ· μετριόφρονα, οὐ ταπεινοφροσύνην ὑποκρινόμενον· ἐλευθέριον, οὐκ

JOANNES Antiochenus cognomento Chrysostomus, principio Presbyter fuit Antiochiæ, Eusebii Emeseni Philosophi & Diodori discipulus. Hic multa scripsisse narratur, in quibus excellunt libri de Sacerdotio, tum sublimitate & stylo, tum suavitate & elegantia verborum. Cum his concertant sermones ejus in Davidis Psalmos, & annotationes in Joannis Evangelium, & in Matthæum, Marcum & Lucam Commentarii. Cætera vero ejus scripta numerum superant. Totam enim Judaïcam & Christianam Scripturam Commentariis illustravit, ut alius nemo. Plurimas etiam in laudem Martyrum sæpe ex tempore habuit ille, cujus linguæ profluvium ipsas Nili cataractas superabat. Nullus ab omni ævo tanta dicendi copia abundavit, quanta ille præditus fuit; adeo ut solus merito aureum illud & divinum nomen consequutus sit. Scriptorum ejus numerum recensere non hominis esset; sed Dei potius, qui omnia cognoscit. Hic S. Joannes Chrysostomus Asceta fuit summus, multumque vigilabat, & quietis erat amantissimus, & ob summum temperantiæ zelum in dicendo liberrimus erat & ad iram proclivis. Iræ enim magis, quam pudori obsequebatur, & immodica dicendi libertate adversus auditores utebatur. In docendo utilissimus; in congressibus arrogantia & fastu præditus videbatur iis qui eum non norant. Quamobrem etiam Episcopus designatus majore supercilio in subditos utebatur, ad singulorum emendationem & salutem & mores sermonem accommodans. Si quis ergo adulator non fuerit, non ideo arrogans existimandus; si quis vero adulator sit, & humilis genere, non ideo modestus vocandus est: sed eum qui in convenienti ordine, qui libero convenit, sese conservat, magnanimum esse oportet, non superbum; fortem, non audacem; comem, non servilis animi; modestum, non humilitatis simulatorem; liberalem, non

sordidum; ut & ipse dicit: *Quare varium esse decet pastorem & doctorem; varium dico, non subdolum, nec adulatorem, nec contumeliosum; sed multa in dicendo libertate plenum, qui sciat utiliter morem gerere, quoties ipsa res hoc requirit; lenemque simul & austerum esse: non enim cum subditis omnibus se pari modo gerere debet. Nam ne medicos quidem decet ægrotis omnibus idem medicamentum præbere, neque gubernatorem eumdem cursum tenere, ventis reflantibus. Cogita ergo qualem deceat esse illum, quem tantæ procellæ & tempestati, ac tot fluctibus resistere oporteat; ut omnibus omnia sit, & omnes lucretur. Etenim talem virum oportet esse gravem, & fastus expertem, formidabilem & mansuetum, imperiosum & sociabilem, incorruptum & obsequii plenum; humilem, nec servilem; hilarem & mansuetum, ut hæc certamina facile conficere possit. Oportet igitur virum strenuum & prudentem cavere ne vel aduletur, vel adulantem ferat, neve arrogans sit vel adulator; sed ut utrumque vitium recidat; ut liber sit, nec in arrogantiam deflectat, nec ad servile obsequium se demittat. Nam cum mansuetis humilem oportet esse; cum audacibus vero altos spiritus sumere. Etenim quidam putant mansuetudinem esse virtutem; alii fortitudinem esse audaciam. Cum illis humilitate utendum est, cum his vero fortitudine, quæ audaciæ illorum gloriam exstinguat; ut illis prosis, horumque spiritus deprimas. Nam, ut ait Salomon, unicuique rei suum est tempus; id est, humilitati, potentiæ, reprehensioni; consolationi, veniæ, dicendi libertati, lenitati, severitati: & uno verbo, rebus omnibus; ut modo quidem humiliter te geras & submissione pueros imiteris, secundum Domini præceptum; aliquando potestate utaris, quam dedit Christus ad ædificationem, non ad destructionem, quando dicendi libertate opus est: & tempore quidem consolationis lenitatem ostendere oportet; in tempore autem objurgationis zelum demonstrare: & in omnibus aliis rebus justam judicii & rationis normam adhibere oportet. Justorum enim ratiocinia judicia sunt. Et Isidorus dicit: Principem oportet esse justum & formidabilem, ut boni quidem securi sint; peccatores vero deterreantur. Nam alterum sine altero imperii eversio potius est quam imperium. Si enim omnes obsequerentur & virtutem colerent; sola bonitate opus esset; sin autem peccatis dediti essent, timore tantum. Quia vero & boni sunt & mali, utramque rationem adhibere debet is qui populo præest.*

Isid. Pelus. L. V. Epist. CLXVIII.

A ἀνδραποδώδη· ὡς καὶ αὐτὸς λέγει· διὰ τοῦτο ποικίλον εἶναι δεῖ τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον· ποικίλον δὲ λέγω, οὐχ ὕπουλον, οὐδὲ κόλακα, καὶ ὑβριστήν· ἀλλὰ πολλῆς ἐλευθερίας καὶ παῤῥησίας ἀνάμεστον, εἰδότα καὶ συγκατιέναι χρησίμως, ὅταν ἀπαιτῇ τοῦτο ἡ τῶν πραγμάτων ὑπόθεσις, καὶ χρηστὸν εἶναι ὁμοῦ καὶ αὐστηρόν. οὐ γὰρ ἑνὶ τρόπῳ χρῆσθαι τοῖς ἀρχομένοις ἅπασι δέον. ἐπεὶ μηδὲ ἰατρῶν παισὶν ἑνὶ φαρμάκῳ πᾶσι τοῖς κάμνουσι προσφέρεσθαι καλόν· μηδὲ κυβερνήτῃ μίαν ὁδὸν ἰέναι τὴν πρὸς τὰ πνεύματα μάχης. ἐννόησον οὖν
B ὁποῖόν τινα εἶναι χρὴ τὸν μέλλοντα πρὸς χειμῶνα τοσοῦτον ἀνθέξειν, καὶ τοιαύτην ζάλην, καὶ τοιαῦτα κύματα· πρὸς τὸ γενέσθαι τοῖς πᾶσι πάντα, ἵνα πάντας κερδήσῃ. καὶ γὰρ σεμνὸν εἶναι δεῖ τὸν τοιοῦτον, καὶ ἄτυφον, καὶ φοβερὸν, καὶ προσηνῆ, καὶ ἀρχοντικὸν, καὶ κοινωνικὸν, καὶ ἀδέκαστον, καὶ θεραπευτικὸν, καὶ ταπεινὸν καὶ ἀδούλωτον, καὶ φαιδρὸν, καὶ ἥμερον, ἵνα ταῦτα εὐκόλως δύνηται μάχεσθαι. οὐκοῦν δεῖ τὸν ἐναργέστατον καὶ ἐχέφρονα φεύγειν τὸ κολακεύειν καὶ κολακεύεσθαι· μήτε ἀλαζονικὸν εἶναι μήτε κόλακα, ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν κακῶν τούτων κο-
C λάζειν τὴν ἀμετρίαν· καὶ ἐλεύθερον εἶναι, μήτε εἰς αὐθάδειαν ἀποκλίνοντα, μήτε εἰς δουλοπρέπειαν καταπίπτοντα. πρὸς μὲν γὰρ τοὺς χρηστοὺς ταπεινὸν ὑπάρχειν δεῖ, πρὸς δὲ θρασεῖς, ὑψηλόν. ἐπείπερ οἱ μὲν ἀρετὴν εἶναι τὴν ἐπιείκειαν ἡγοῦνται, οἱ δὲ ἀνδρείαν θρασύτητα· ἐκείνοις μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην προσφέρειν, τούτοις δὲ τὴν ἀνδρείαν, σβεννύουσαν αὐτῶν τὴν ἐκ τῆς θρασύτητος δόξαν· ἵνα τοὺς μὲν ὠφελήσῃς, τῶν δὲ ταπεινώσῃς τὸ φρόνημα. καιρὸς γὰρ τῷ παντὶ πράγματι, φησὶ Σολομών· τουτέστι, ταπεινότητος, ἐξουσίας, ἐλέγχου, παρακλήσεως,
D φειδοῦς, παῤῥησίας, χρηστότητος, ἀποτομίας, καὶ ἁπαξαπλῶς παντὸς πράγματος· ὥστε ποτὲ μὲν τὸ τῆς ταπεινότητος ἐνδεικνύειν, καὶ μιμεῖσθαι ἐν ταπεινώσει τὰ παιδία κατὰ τὴν κυριακὴν φωνήν· ποτὲ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ κεχρῆσθαι, ἣν ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, ὅταν ἡ χρεία ἐπιζητῇ τὴν παῤῥησίαν· καὶ ἐν καιρῷ μὲν παρακλήσεως τὸ χρηστὸν ἐνδείκνυσθαι, ἐν καιρῷ δὲ ἀποτομίας τὸν ζῆλον ἐμφαίνειν. καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἄλλων ὁμοίως τὸν ἔγκριτον καὶ δίκαιον λογισμὸν ἀποφέρεσθαι. λογισμοὶ γὰρ δικαίων κρίματα. καὶ Ἰσί-
E δωρος δέ· τὸν ἄρχοντα δίκαιον εἶναι δεῖ καὶ φοβερόν· ἵν' οἱ μὲν εὖ βιοῦντες θαῤῥοῖεν, οἱ δ' ἁμαρτάνοντες ὀκνοῖεν. θάτερον γὰρ θατέρου χωρὶς, ἀναρχία μᾶλλόν ἐστιν, ἢ ἀρχή. εἰ μὲν γὰρ πάντες ἦσαν εὐπειθεῖς καὶ φιλάρετοι, ἀγαθότητος ἔδει μόνης· εἰ δὲ φιλαμαρτήμονες, φόβου. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀγαθοί εἰσι καὶ κακοὶ, ἀμφότερα καταχειριστέον τῷ ἄρχοντι καὶ προεσταμένῳ.

Innumeros possemus adjicere scriptores medii & infimi ævi qui de sancto Joanne Chrysostomo luculenta tulere testimonia; sed ne longius procedamus, unum tantum Guillelmi Pastrengici Veronensis, Petrarchæ amici, locum afferemus, ubi quædam habentur notatu digna.

De Joanne Chrysostomo hæc habet Guillelmus Pastrengicus Veronensis, Francisci Petrarchæ amicus, cui ille octo Epistolas misit cum aliis Petrarchæ Epistolis typis editas. Librum autem emisit Guillelmus, hoc titulo, De Scripturis virorum illustrium. *Vir certe ut illa ætate admodum eruditus, qui de scriptoribus præsertim medii ævi multa docet non spernenda. Editus autem fuit hic liber Venetiis a Michaële Angelo Blondo anno 1547. sed cum innumeris mendis: emi autem casu librum illum Venetiis, qui universis pene ignotus est, exemplarque meum in locis multis emendavi conferendo cum MSS. codice Vaticano, & cum altero Bibliothecæ Ottobonianæ. Hæc, inquam, autem habet ille de S. Joanne Chrysostomo.*

JOANNES Chrysostomus Antiochenæ Ecclesiæ Presbyter, deinde Constantinopolis Episcopus, vir in divina & humana Philosophia præcipuus; in disputationibus perspicax, in confutandis Hæreticorum erroribus acer; de quo Beatus Hieronymus, libro de Viris Illustribus loquens, ait: *Joannes Antiochenæ Ecclesiæ Presbyter, Eusebii Emeseni Diodorique sectator, multa composuisse dicitur, quæ tamen * non legi.* Et alibi ad Beatum Augustinum scribens: *Quid dicam de Joanne, qui dudum in Pontificali gradu Constantinopolitanam rexit Ecclesiam, & super Epistolam ad Galatas latissimum exaravit librum?* Scripsit hic venerandus Dei Antistes super toto Veteri & Novo Testamento expositionum libros. Commentarios in Matthæum distinctos per Homilias XC. Super Joannem Homilias LXXXVIII. Super Epistolas libros singulos per Sermones distinctos. In Epistolam ad Hebræos XXXIV. condidit Homilias. Super Genesim librum quæstionum. De laudibus Pauli Apostoli Homilias VII. Contra Arrianorum hæresim fortissimos libros. Contra Simoniacos. Contra Marcionem, Cerinthum, Ebionem, * Archemonem atque Photinum, qui eorum suscitavit hæresim. Contra Apollinarem librum I. Contra Manichæos insigne volumen. Contra omnes Hæreticos super parabola seminis longum opus & elegans. Tractatum unum in Thomam Apostolum, in quo adversus Arrianos fortissime disputat. Super Cantica Canticorum libros duos. Item vitam sancti Meletii Episcopi Antiocheni. De vestibus legalibus Sacerdotum & Levitarum, & de ornatu summi Pontificis veteris Testamenti volumen egregium. De humilitate in lotione pedum tractatum unum. Contra eos qui ad Missas non occurrunt tractatum unum. De Virginitate. De Pœnitentia. De Fide. De Patientia. De Confessione. De Eleemosyna tractatus plures. Homilias & sermones per totam Quadragesimam. Sermonem declamatorium in Decollatione sancti Joannis Baptistæ. Item in laudem Beatæ Virginis mira suavitate fragrantes. Adversus Arabes de Resurrectione mortuorum libros duos, qui dicebant animas mori cum corpore. Item contra Judæos librum unum. Item adversum Gentes in modum Dialogi grande & insigne volumen. De ordine & officio Sacerdotis librum unum. Hymnos & Orationes, & alia plura metra edidit apud Græcos, & quamquam Latino fulserit eloquio, plurimum tamen scripsit in Græco Theodosii Magni temporibus.

» *In hac recensione quædam Joanni Chrysostomo adscribit, quæ inter opera ejus nunquam censeri potuisse videntur; alia vero, quæ nusquam alibi commemorantur, quæ-* « *que vel latent alicubi, vel fortaße perierunt; qualia sunt liber ille contra Apollina-* « *rem & libri duo alii de Resurrectione mortuorum contra Arabas, qui dicebant animas* « *mori cum corpore.* »

» De hoc autem postremo opere multa nobis observanda sunt. Ait Eusebius Arabas dixisse animas mori cum corpore, & cum eo resurrecturas fuisse, & con- « tra hanc hæresim coactam fuisse Synodum, cui adfuit Origenes. Sæpe vidimus « Chrysostomum perorantem adversus multos ex auditoribus, qui Resurrectionem « omnino negabant, quique tunc magno numero Antiochiæ fuisse videntur. Nus- « quam autem me ipsum legisse memini confutantem eos qui dicerent animas cum « corpore morituras & cum eo resurrecturas esse, vel Arabas idipsum docentes aggre- « dientem. Tamenque Guillelmus Pastrengicus libros illos duos de Resurrectione « Mortuorum. Adversus Arabes, qui dicebant Animas mori cum corpore, se vi- «

Hist. Eccl. p. 133. Edit. H. Valesii.

» diſſe commemorat Joannis Chryſoſtomi nomine, omninoque illi fides habenda » videtur. Multa certe quotidie ex tenebris eruuntur Joannis Chryſoſtomi opera, » ut videre eſt in hac noſtra S. Doctoris operum collectione, ubi in tomo XII. » undecim præclaras Homilias, quæ hactenus latuerant, emiſimus, in aliiſque to- » mis non paucas. Hos vero libros edidiſſe potuit, ſive quia Arabes ſuo ævo adhuc » in priſtino errore perſtabant, ſive quia nonnulli Antiocheni Arabibus vicini, » veterem illum Arabum errorem renovare videbantur.

» Quod vero adjicit in fine Guillelmus Paſtrengicus : « *Et quamquam Latino ful- ſerit eloquio , plurimum tamen ſcripſit in Græco Theodoſii magni temporibus* , » neſcio » unde expiſcatus eſt, nihil enim Latine ſcripſiſſe Chryſoſtomum putant omnes qui » ſcripta ejus accurate legerunt. Forte exiſtimavit ille S. Doctorem Latino fulſiſſe elo- » quio, quia viderat opus imperfectum in Matthæum, quod Chryſoſtomi nomi- » ne circumfertur, latine ſcriptum, quodque Chryſoſtomi non eſſe pugnant hodie » eruditi omnes.

ONOMASTICON

Seu voces in libris Chrysostomi vel novæ, vel singularis significationis.

A

Ἀδρομερῆ ἐν ἀλλήλοις, permixtæ aliæ cum aliis, T. 6. p. 316. d.

Ἀδρομερῶς, confertim, summatim, T. 9. p. 5. b.

Αἱρέσεις, pacta, conditiones, T. 4. p. 489. c. Hanc vocem eodem sensu non raro adhibet Chrysostomus.

Ἁμαξόβιοι, Hamaxobii Scythiæ & Sarmatiæ populi, qui in plaustris habitabant, T. 10. p. 547. a.

Ἀνακεφαλαίωσις, recapitulatio, compendiosa repetitio, T. 11. p. 8. c. d.

Ἀνακρίνειν, scrutari, T. 9. p. 281. a.

Ἀνεστοιχειοῦτο ἡ κτίσις, *creatura ordinem suum mutabat*, T. 6. p. 22. b. vide notam ibid.

Ἀπαγωγὴ, abductio ad supplicium, T. 9. p. 580. e. qua voce hoc sensu frequenter utitur Chrysostomus.

Ἀπείθεια, diffidentia. ἀπείθειαν εἶπε, ὡς ἂν τις εἴποι, ἀπάτη καὶ πειθοῖ τοὺς πάντας ἐφέλκεται. ἀπείθειαν *dixit, ac si dicas, deceptione & persuasione omnes attrahit*, T. 11. p. 26. c.

Ἀφοσιώσει, perfunctorie, T. 4. p. 416. e. neque infrequenter eodem usu hanc vocem profert Chrysostomus, qui etiam ἀφοσιοῦσθαι, nonnunquam usurpat pro perfunctorie agere.

B

Βαθύγειον. Alii legunt βαθύγεων, alii βαθύγαιον. βαθύγειον ἄρουραν, arvum profundum, T. 4. p. 65. a.

Βόρδων, burdo seu mulus. ὁ βόρδων ὁ φέρων ἡμῶν τὸ λεκτίκιον, mulus qui lecticam nostram gestabat, T. 3. p. 598. b.

Βουλιμία, lues gravissima, cum quis cibis ingurgitatus & impletus, famem sedare nequit, T. 11. p. 702. a.

Βώλους, lapides, silices, T. 4. p. 170. vox insolens.

Γ

Γελωτοποιοὶ, scurræ qui risum movent, T. 11. p. 125. c.

Γυμνοσοφισταὶ, Gymnosophistæ Indorum, T. 10. p. 547. a.

Δ

Δήλωσις. τὴν δήλωσιν τὴν ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ ἱερέως, declarationem seu significationem lapidum sacerdotis; id est, lapidum qui erant in pectorali sacerdotis veteris legis, T. 1 p. 654. e.

Διακωδωνίζειν, omnia tentare, conatum maximum adhibere, T. 7. p. 174. & T. 8. p. 62. in nota.

Διαμαρυκᾶσθαι, ruminare, ponderare, discutere, T. 4. p. 29. c.

Δίαυλος. δέκα διαύλους δραμών. postquam decem circuitionum cursum explevit, T. 11. p. 192. c.

Δόκησις. Erant a principio Ecclesiæ quidam hæretici, qui putabant Christum δοκήσει, id est specie tantum & apparenter venisse, T. 7. p. 459. d.

Δρουγγος μοναζόντων, turma Monachorum, T. 3. p. 596. c.

E

Ἐκτραχηλισθεὶς, T. 5. p. 52. Hoc loco significare videtur, *inimicis deditus.* Vide notam ibidem.

Ἐναποσφηνωμένους λίθους, lapides infixos, T. 6. p. 134. a.

Ἐνδελεχισμὸς ἐκαλεῖτο ἡ καθημερινὴ θυσία, Endelechismus vocabatur quotidianum sacrificium, T. 1. p. 640. e.

Ἐντυγχάνειν, conqueri, accusare, καὶ οὐκ εἶπεν ἐνέτυχον, ἀλλ', ἠτήσαντο, nec dixit *conquesti sunt*, sed, *postularunt*, T. 9. p. 227. Vide notam ibi. Aliquando etiam significat supplicare, suppliciter adire, ut, T. 5. p. 9. b.

Ἐντυχία, supplex libellus, vel supplicatio, T. 11. p. 690. c. ut in Onomastico ad calcem operum S. Athanasii probavimus.

Ἐξετάζομαι, connumeror, numeror, T. 1. p. 75. b. Item, sum, existo, T. 10. p. 350. c. & in spuriis T. 8. p. 169. Vide in Onomastico nostro ad Athanasii opera.

Ἐξωμὶς, ίδος, pallium Philosophorum, quod vocabatur etiam, *Abolla*, T. 1. p. 272. e.

Ἐπισωζομένης, Dominica est quinta post Pascha, quæ Ascensionem Domini præcedit, ut probatur in præfatione ad quartum tomum, §. VII.

Ἐπιφάνεια, adventus, T. 11. p. 718. d.

Εὐγνωμοσύνη, passim apud Chrysostomum bonum animi affectum significat,

ſed T. 4. p. 486. d. pro candore & ingenuitate uſurpatur.

Εὐπρόσδεκτος, admodum acceptus, T. 10. p. 559. e.

Θ

ΘΑυμάζειν, admirari, etiamque laudare, laudibus celebrare, frequentiſſime apud Chryſoſtomum & apud alios ſcriptores, T. 8. p. 199. in nota.

Θεῖον, in Lexicis aliquando ſulphur ſignificare dicitur. Sed in Epiſtola prima ad Theodorum lapſum, T. 1. p. 6. a. ſignificare videtur bonum odorem. Locus autem ad Danielem reſpiciens dicit præcepiſſe Regem Babylonis Danieli offerri μαναὰ καὶ θεῖον. *Manaa* vox Hebraïca ſignificat donum. θεῖον vero ſignificare videtur ſuffimentum aliquod vel bonum odorem.

Θεσσαλὶς, Theſſalis, T. 11. p. 113. b. Theſſalides veneficæ erant & præſtigiatrices, ut videre eſt apud Ariſtophanem, in Suida, in Plauto & Horatio.

I

ΙΜάντωσις ξύλων, ligamina lignea in modum caudæ arundinis utrinque concinnata, queîs ad ædificiorum ſoliditatem utebantur, T. 4. p. 737. b. qua de re vide Antiquitatem noſtram explanatione & ſchematibus illuſtratam, T. 3. p. 340.

Ἰστοπόδη, fuſum muliebre, T. 1. p. 242. a. καὶ ἠλακάτην, καὶ κερκίδα, καὶ κτένας. καὶ ἰστοπόδην, *& colum, & radium textorium, & pectines & fuſum.*

K

ΚΑλαμᾶσθαι, demetere, ſpicilegium facere, T. 6. p. 40. d.

Καμπιδούκτορες, Campiductores, T. 3. p. 519. c.

Κανονική, κανονικαὶ γυναῖκες. Regulares feminæ, quæ ſe Deo dederant, T. 1. pag. 248. d.

Καταβραβευθῆναι, eſt quando aliorum eſt victoria, aliorum vero bravium ſeu præmium, T. 11. p. 371. e.

Καταιονήσει θεραπεύειν, unctione aut emplaſtro curare, T. 4. p. 576. e.

Κηρόχυτος γραφὴ, pictura ex cera facta, T. 6. p. 313. e.

Κιβώτια, ſcrinia, T. 8 p. 188. a.

Κλοιὸν, κλοιὰ περικειμένην, machinæ ac ſupplicii genus, non notum hodie, T. 12. p. 351. e.

Ἀπὸ Κονσουλαρίων, ex Conſularibus, T. 3. p. 626. e.

Κόρδακες, Cordaces, moriones, ſaltatorum genus, cujus frequens mentio apud Ariſtophanem, Theophraſtum & alios, T. 11. p. 125. c.

Κύβων, ſeu teſſellarum luſus, T. 4. p. 48. a.

Κυνικὰ καθάρματα, Cynica piacula. Sic Philoſophos vocat Chryſoſtomus, T. 2. p. 173. b.

Λ

ΛΕιποτάξιον, deſertio. ὁ δὲ στρατιώτης ἅπαξ γενόμενος, ἂν ἁλῷ λειποταξίου, qui ſemel miles effectus eſt, ſi in deſertione deprehendatur, T. 1. p. 35. b.

Λογία, collecta, T. 10. p. 400. c.

Λώταξ. λώταγας, circulatores, qui ſtipis cogendæ cauſa circumquaque diſcurrebant. Alii tibicines fuiſſe dicunt a λωτὸς tibia, T. 11. p. 99. c.

M

ΜΑρτύριον. Eccleſia vel Martyrum nomine conſecrata, vel in qua Martyrum oſſa depoſita ſunt, T. 2. p. 397. c. & alibi paſſim apud Scriptores veteres Eccleſiaſticos.

Μεθοδεῦσαι ἐπὶ τὸ ἀπατῆσαι, Μεθοδεῦσαι, eſt decipere, & per machinas capere, T. 11. p. 168. f.

Μεταμοσχεύειν, tranſplantare, T. 4. pag. 725. c.

Μητραγύρται. Metragyrtæ, ii erant qui pro matre Cerere ſtipem cogebant, ideoque Metragyrtæ vocabantur. Hi etiam Μηναγύρται appellabantur, quoniam ſingulis menſibus id officii præſtabant, T. 2. p. 258. b.

Μικροψυχία, ſimultas, contentio, diſſidium, paſſim. Vide quæ de hac voce diximus in Onomaſtico ad Athanaſii opera.

Μικρόψυχος, ſimultatem exercens, vindictæ cupidus, T. 9. p. 683. Vide notam ibi. Item T. 11. p. 494. omnes fere interpretes antehac verterunt, *puſillanimis*, & μικροψυχία *puſillanimitas*, ſed perperam.

Μουσεῖον, Muſeum, locus literarius, ſtudiis deputatus, T. 5. pag. 9. b. vide notam ibi.

N

ΝΟμάδες, Nomades Scythæ, qui in paſcendis gregibus vitam agebant, T. 10. p. 547. a.

O

Οὐδεὶς οὐδὲν οἶδεν, nemo quidquam scit, hæc tunc adagii more proferebantur, ut ex Chrysostomi verbis argui videtur, T. 2. p. 16. b. vide notam ibi.

Π

Παραλλαγὴ οὐσίας. Ἄρειος εἰς παραλλαγὴν οὐσίας τὴν ἐν τοῖς προσώποις διαφοράν. Arius in diversitatem substantiæ Personarum distinctionem trahens, T. 1. pag. 410. a.

Παράστημα τῆς γνώμης, videtur significare animi fiduciam vel animi fiduciæ declarationem, T. 4. p. 470. d.

Πάρεργον γέγονε τῆς μιαρᾶς ἐκείνης δεξιᾶς, de Abele loquitur, estque mira oratoris licentia. ἔργον est id quod agendum suscipitur, πάρεργον opus quod aliud agenti offertur exsequendum, & ut plurimum præter exspectationem. Itaque cædes Abelis πάρεργον Abeli fuit, quia aliud agens, aliud cogitans, aliud exspectans, trucidatus est; non item Caïno, qui nefarii hujusce sceleris causa in campum profectus est, T. 4. p. 585. a.

Πάσχα, aliquando significat sacrificium & Liturgiam. τεσσαρακοστὴ μὲν γὰρ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεται, πάσχα δὲ τρίτον τῆς ἑβδομάδος· ἔστι δ' ὅτε καὶ τέταρτον. Quadragesima semel in anno fit, Pascha vero ter in hebdomada, & aliquando quater, T. 1. p. 611. a.

Περιάμματα, ligamina ad curandos morbos, amuleta, T. 1. p. 681. c.

Περίαπτα, ligamina ad curandos morbos, amuleta, T. 1. 684. c. itemque T. 11. p. 366. c.

Πέταλα, amuleta curandis morbis, & laminæ, queis utebantur meretrices, T. 3. p. 201. e.

Πολυάρχιον, Polyarchium, genus unguenti, T. 3. p. 613. b.

Πολυβλέποντες, sic vocabantur cæci a quibusdam, teste Chrysostomo, T. 5. p. 146. e.

Προσίστημι, offendo, T. 7. p. 408. e. & alibi apud Chrysostomum.

Πυκτίον, liber, T. 8. p. 188. a. & apud alios scriptores passim.

Σ

Σπόρτυλα, Sportula, calathus vimineus in quo pecuniæ condi solebant, T. 3. p. 720. b.

Συνδρομὴ οὐσιώδης, concursus essentialis, *vide locum*, T. 3. p. 743. a.

Συσφιγτήρ, fibula, T. 5. p. 180. c.

Σφαιρωτήρ. σφαιρωτῆρα εἰώθασι λέγειν τὸ ἄκρον τοῦ ὑποδήματος, ὃ εἰς ὀξὺ λήγει. *Sphærotērem vocare solent apicem calcei, qui in acumen desinit.* σφαιρωτὴρ, globi formam potius exprimeret, quam acumen. Verum apud LXX. Interpretes σφυρωτῆρα legimus, quam vocem interpretantur corrigiam. Vox Hebraïca est שרוך, corrigia. Omnes editi & Mss. Chrysostomi σφαιρωτῆρα habent, T. 4. p. 358. c.

Τ

Τρίβων, Pallium philosophorum, T. 3. p. 262. b.

Τρίπηχυς (ἄνθρωπος). Tricubitalis homo, T. 5. p. 214. Tricubitalem hominem etiam dicit Geographus Nubiensis in Climate tertio.

Υ

Ὑπακούειν, recitanti respondere, vel canenti succinere. Hæc significatio germana est, ut probatur, T. 5. p. 129.

Ὑπακοή, responsio recitanti, T. 5. p. 129.

Ὑποδηματοῤῥάφος, sutor calceorum, T. 1. p. 242. e.

Ὑποψάλλειν, Psalmum canenti respondere ac succinere. Vide T. 5. p. 129.

Φ

Φυτοκόμος, Plantarum cultor, T. 10. p. 631. c.

Φωσσάτον, fossa, fossatum, T. 11. pag. 178. f.

Χ

Χαιρέκακος, qui in malis gaudet, T. 9. p. 305. d.

Χαλκοπρόσωπος, æneæ frontis, impudens, T. 1. p. 634. d.

Χερσολέτης, terræ vastator, T. 5. p. 77. in nota.

Χηρανεία, viduitas, T. 6. p. 12. c.

Χριστέμποροι, Christi mercatores, sic vocabantur Christiani ab Ethnicis, T. 11. p. 467. c.

Ω

Ὠμωδιᾶν: obstupescere, in Bibliis & apud Patres αἱμωδιᾶν legitur, non raro tamen ὠμωδιᾶν occurrit. Sic in Synopsi Athanasio adscripta, sic apud Isidorum Pelusiotam, & alios nonnunquam & apud Chrysostomum, T. 9. p. 274.

S. JOAN. CHRYSOSTOMI OPERUM INDEX ALPHABETICUS

EX PRIMIS VERBIS SERMONUM ET HOMILIARUM.

Spuriæ autem homiliæ hic memorantur omnes, tum eæ quas edidimus, tum aliæ quas consulto prætermisimus.

Quæ hac nota † signantur inter Chrysostomi opera, nunc primum in hanc editionem inducta sunt.

A

Ἀκούσατε,

Επειδὴ

Z

H

Θ

I

K

Καθάπερ

Λ

M

Π

πάντοτε

INDEX RERUM

QUÆ IN TOMIS DUODECIM CONTINENTUR.

Quæ charactere Italico (ut vocant,) *scribuntur ad spuria Opera pertinent.*

Angelus

In

B

Christus ut Deus.

Dei

Divitiis

E

Episcopatum

F

quam

H

Hæretici

Jejunium

Joannes

K

L

diabolo

M

Martyrum

bernas,

N

Peccare

Promoti

Q

R

S

Sepulcrorum

T

Templum

V

Unilas

X

Z

FINIS.

ERRATA QUÆDAM

In tomis duodecim S. Jo. Chrysostomi, quæ in Erratis singulorum animadversa non sunt.

In Tomo I.

PAg. 107. d. 2. *lege*, ἀσθενὴς, Pag. 477. e. oculia, *lege*, oculis.

In Tomo II.

P. 687. a. 10. iis studiose. *lege*, ii studiose.

In Tomo III.

P. 259. *in Monito* l. 4. num. 3. *lege*, num. 5.
P. 448. e. b. in hunc modum, *lege*, in hunc mundum.
P. 714. *in nota* l. 6. primilarem, *lege*, primipilarem.

In Tomo IV.

P. 503. *in Monito* l. 16. Exemplariorum, *lege*, Exemplarium

In Tomo VI.

P. 254. *in Monito* l. 18. quam Joannes ille, *lege*, quam Joannem illum
P. 402. l. 18. agmen dicit, *lege*, agmen ducit.

In Tomo VII.

P. 94. c. *in nota marginali.* nullam rerum spiritualium, *lege*, nullam rerum sæcularium.

In Tomo VIII.

P. 545. *in Monito ad Spuria* l. 10. *lege*, luce prorsus indignam

In Tomo IX.

P. 874. *in Indice*, Trinitas ubi adest &c. *dele totum.*

In Tomo XI.

P. 5. e. *ad marginem*, gratiæ, *lege*, gratia.
P. 650. c. *lege*, Catechesin.

In Tomo XII.

P. 2. *in Præfatione versus finem*, *lege* decimum-quartum. P. 173. *in nota circa finem lege*, Mutianus quoque vertit. P. 823. l. 59. Corruptio, *lege*, Corruptor. P. 826. *in nota* a. ara. 105. *lege*, arx. P. 827. l. 1. quem jussa erat, *lege*, quem, ut jussa erat. *Ibid.* l. 10. Altitudo quadraginta novem, *lege*, Altitudo cubitorum quadraginta novem.

ERRATA TOMI DECIMI-TERTII.

In Homiliis quæ Chrysostomi nomine circumferuntur.

Pag. 190. a. l. 1. *lege*, ἀναπαύσομεν.
P. 191. c. 9. *lege*, εὐεργετουμένους.
P. 194. e. 5. *lege*, ἀσφαλίζεσθαι. *f.* 1. ἐπαρθῇς.
P. 205. d. 10. *lege*, μοιχείας.
P. 207. b. 3. περιέτεμε, aliam lectionem περιέσωσε, quæ in nota affertur, hic substitue.
P. 209. b. 11. *in latino*, quærit, *lege*, quatit.
P. 210. e. 9. *lege*, δυνάσθαι.
P. 212. c. 1. *lege*, ἁψαμένη.
P. 213. b. 4. *in latino. lege*, Salvam. e. 2. *lege*, ὄψιν.
P. 223. d. 11. Testimonium absolutum, *pone*, Martyrium absolutum
P. 225. c. 9. *lege*, τοῦ ἀτελοῦς.
P. 226. b. 7. εἰς *dele.*
P. 227. a. 5. *lege*, ἀπολουμένου
P. 231. c. 3. *lege*, ποιήσομεν, & paulopost, μυρία
P. 232. d. g. mysterium, *lege*, ministerium.
P. 233. a. 8. *in latino lege*, coæternus. b. 9. *lege*, ipsis alis tamquam manibus
P. 235. c. b. 6. *lege*, μαινομένην
P. 236. c. 6. *lege*, παρειλήφαμεν.
P. 239. c. 9. *lege*, ἀκρίβειαν
P. 241. a. 3. *in latino*, *lege*, Cantus.
P. 244. *in latino*, *lege*, Miserere. f. 2. *lege*, ἐχθρὸς
P. 245. c. 3. *lege*, oculos suos.
P. 247. a. 1. *lege*, οὐρανοῦ, *in latino*. a. 9. *lege*, si.
P. 249. a. 4. *lege*, κιβωτὸς

Ex typis GUILLELMI DESPREZ, Regii Typographi.

INDEX

LOCORUM SCRIPTURÆ SACRÆ, QUÆ IN duodecim Joannis Chrysostomi Tomis adhibentur.

a

EXODI.

LEVITICI.

10.

REGUM III.

REGUM QUARTI.

PARALIPOMENON PRIMI.

PARALIPOMENON II.

TOBIÆ.

Non

Et

Beatus

HESAIÆ.

JEREMIÆ.

Quare

THRENORUM.

BARUCH.

EZECHIELIS.

DANIELIS.

OSEE.

JOEL.

AMOS.

JONÆ.

Ecce

Oportebat

EVANG. MARCI.

EVANGELIUM LUCÆ.

JOANNIS.

ACTUUM.

perversa

EPISTOLA PAULI

AD ROMANOS.

AD CORINTHIOS PRIMA.

EPISTOLA II. AD CORINTHIOS.

EPISTOLA AD GALATAS.

AD EPHESIOS.

m

PRIMA AD THESSALONICENSES.

EPISTOLA SECUNDA Ad Thessalonicenses.

SECUNDA AD TIMOTHEUM.

EPISTOLA AD TITUM.

EPISTOLA AD PHILEMONEM.

EPISTOLA AD HEBRÆOS.

JACOBI.

PETRI PRIMA.

PETRI SECUNDA.

JOANNIS EPIST. I.

JOANNIS EPIST. II.

JUDÆ EPISTOLA.

APOCALYPSIS.

Ex spuriis operibus.

ORATIO MANASSÆ APOCRYPHA.

FINIS INDICIS.

I · CHRYSO
OPERA

TOM XIII

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm